

॥ श्रीः ॥

वृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकः ।

भगवता सूर्यनारायणेन निगपरमभक्ताय स्वसा-
रथयेऽरुणाय ऐहिकाऽऽमुष्मिकवृजिनजनि-
तदुःखार्णवसंतरणार्थं परमकारुण्येन
प्रश्नोत्तरव्याजमवलम्ब्य वर्णितः ।

आरम्भः दीपयित्वा

खेमराज श्रीकृष्णदासश्रेष्ठिना,

स्वकीये "श्रीवेङ्कटेश्वर" स्टीम-मुद्रणालये

मुद्रणोक्तं प्रकाशितः ।

संस्कृत १९१६, क्रि. १८७१.

सप्तमः पुस्तकः ॥ श्रीवेङ्कटेश्वरः "श्रीवेङ्कटेश्वर" मुद्रणालये
एव प्रकाशितः ।

प्रस्तावना.

भगवत् सुविदितं समस्तसज्जनविद्वज्जनानां पुरतः, इह खलु जगति विशुद्धविज्ञानमवाप्त्यप्रचारप्रसारेण सकलजनाः समुपाक्रियन्तादायवदन्तावधिं कालमारभ्य श्रुतिप्रतिपाद्येनोपेकावतारधारेणा परमेश्वरेणेति । तत्र च श्रुतिस्मृतिपुराणाद्यष्टादशमहाविशास्यस्य वाङ्मयस्य बहुशः शाखाः प्रशाखाश्च समंततो विस्तार्यमाणाः सकलमहाविप्रमुखैः संसेवनेन सनार्थक्रियमाणश्च सकलसांसारिकजनानिजविज्ञानमयं च्छायास्तकण्डैः समुप-
 लुर्वन्तीति सार्धजनानेमेवैतन्महाविप्रजनानां सौजन्यं कस्य सहृदयस्य मनो नाह्लादयेत् । अथ तत्रापि प्रत्यक्ष-
 फलप्रदर्शकानि सायच्छास्त्राणि साक्षाददर्शरूपाभ्येव जाप्रतितमाम् । नैतादृशानि खलु शस्त्राणि सर्वसामान्य-
 जनमुलभाधिगमानि, किन्तु तीव्रतरतपोबलराधितमगव्यसादसमधिगतावारबुद्धिबेभवाधिगम्यान्वयेति निपुणं
 धिमुशन्तु सन्तो महान्तः सज्जनाः । तादृशशास्त्राणां भूतले प्रचारेऽपि तावद्भूतजनिवासिनामस्मदादीनां भूपसो
 माग्योऽर्पणदेवेति बाह्यं प्रतिभाति । अन्यथा तु दर्दश्यते केवाचिदमूल्यरत्नसारणामपि शास्त्रपुस्तकानां
 मूर्खहस्तपतितत्वादिदोषेण विनाशशक्तोऽपि विनाशजालप्रत्यधिरचनलेखनप्रयासविनाशोऽस्या भारतवर्षमुन्धरायाः
 सपुत्रैः कतिपयैः सज्जनैर्यावच्छिन्नं निराक्रियमाणोऽपि । अस्तु, एवं स्थितेऽपि 'सन्ति सन्तः कियन्तः'
 इति न्यायेन तानि महार्थकृतानि शास्त्रपुस्तकानि गोपायन्ति कतिचन सज्जना इति महद्वागमयं भूतजनिवा-
 सिनां सकलसज्जननामिति सशिरःकरमभिनन्दयामोऽनेकाधिप्राचीनप्रत्यसंरक्षणवत्परिकरान्सज्जनशिरो-
 मणान् । अथ चेदं तावदप्युक्तं प्रस्तुतमः—सकलशास्त्रपुस्तकानां प्रकाशनेन भूतजनिवासिनां यावच्छक्यं सेवा
 विधातव्येति मनसि निधायायवकमथाऽनेके श्रुति—स्मृति—पुराणविद्वांस—वेदन्त—न्याय—मीमांसा—धर्मशास्त्र-
 काव्य—अलंकार—चन्द्रो—नाट्य—चर्य—वैद्यक—ज्योतिष—भक्ति—नीति—प्रभृतिशास्त्रग्रन्था भाषाग्रन्थाधारी समुद्र
 प्रकाशिताः सन्ति ताकमेवायमपूर्वः श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकग्रन्थोऽपि समस्तसज्जनानां पुरतः प्रकाश्य
 समुपस्थापितोऽस्ति । अस्मिन् ग्रन्थे च—भागवत श्रीसूर्यनारायणेन निजपरमभक्त्यय अस्याय त्वसारथये सर्व-
 प्राणिनां भूतमविव्यहृतमानकालिकसुखदुःखादिकलप्रदायकशुभाशुमकर्मविपाकः सम्यगुपदिष्टोऽस्ति । एतस्य
 कर्मविपाकस्य भूतले प्रसिद्धिश्च—सूर्यो यमायोपादिशत्, यमः शुक्राय, तथा सूर्यो बृहस्पतये, तथैव
 सूर्यो याज्ञवल्क्याय, तथैव गुरुसंप्रदायपरंपरया तेष्वो यमादिष्वो गन्धर्वतिद्वनागादिपरंपरयेति । इत्थमयं
 कर्मविपाकः प्रसिद्धिं भूयस्तां प्रचयं चाशय्य समस्तसांसारिकजनानुपकरोति । तदेतत्पुस्तकमेतद्व्यथाचनेन
 स्थादेव विद्वज्जनेष्विति किं विशेषोल्लेखनेन । नहि हस्तस्थिते कंकणे मुकरनिरीक्षणेऽत्र समुद्रवेधमुपगतम् ।
 सोऽयमेतादृशः सर्वजगदुपकारको ग्रन्थोऽथावधि कापि नामुद्यत न प्राकाश्यत चेति समवलोक्यस्माभिरेत-
 द्ग्रन्थप्रकाशनेच्छा प्रकाशिता । अथ चेतस्यातिप्राचीनस्य श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकग्रन्थस्य हस्तलिखित-
 पुस्तके देशदेशांतरस्थितान्यां परममान्यपौर्मेहोदययोः प्राचीनसत्सखीभांडागाराभ्यां समुपलब्धं, तयोरादर्श-
 पुस्तकयोः साहाय्येन प्रतिपुस्तकं जयपुरस्यकेदारनाथद्वारा—संलिख्य समानीय पण्डितश्रीनन्दलालशास्त्रिर्वेदशार्त्त-
 महता परिश्रमेण संशोध्य भूयसा द्रव्यव्ययेन च स्वकीये “श्रीवेङ्कटेश्वर” मुद्रणालये मुद्रयित्वा सकलसज्जनानां
 पुरतः सोऽयं ग्रन्थः प्राकाश्यमानीयत । अथ चात्र समस्तसज्जनविद्वज्जनमहजसद्वृहस्यान्ताडलिग्रन्थं विज्ञापयामो
 यदेनं सर्वथा सर्वतो दुर्लभं श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकग्रन्थं संगृह्य सकलसांसारिकजनानां भूतमविव्यहृत-
 मानकालिकत्रिविधजनमन्थनुशोभयमानशुभाशुमकर्मजन्मसुखदुःखरूपफलविपाकपरिज्ञानपूर्वकमशुभकर्मरुद्धनि-
 सनपुरःसरशुभकर्मफलोदयसमुचितजपतपोदानानुष्ठानविधानार्थमुपयुज्यन्तु—इति शम् ।

श्रीमतां कृपाकार्की—

सैमराज श्रीकृष्णदासश्रेष्ठी “श्रीवेङ्कटेश्वर” मुद्रणालयाध्यक्षः,—मुंबई.

अभिनन्दनपूर्वकं धन्यवादः ।

एतत् श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकन्यस्यदर्श (प्रति) पुस्तके यथोपदेशोदयपोग्दारचरितयो
प्राचीनसरस्वतीभाण्डागारादुपलब्धे तयोरीमन्दन महताऽऽनन्देन प्रकाशयितुमुत्सहतेऽस्मदीय मानसम् ।

१ पञ्चाशदशोपलहोरराज-गंगिवासिनां राजासाहिन्दयालुगौश्रीराकुमहानूचद्विभेयानां प्राचीन-
पुस्तकालयादेक प्राचीनपुस्तकमुपलब्धम्,

२ अन्यच्च-पर्यन्तप्रदेशस्थितातिमृहचरप्राचीनपुस्तकभाण्डागारात्तदधिपतेः सनाशास्त्रमागतम् ।

एताभ्यामपुद्गारचरिताभ्यां सज्जनभ्यां श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकस्य प्राचीने प्रति (आदर्श) पुस्तके
मुद्रणोपयोगिसंशोधनार्थं मिलिते । तद्वैपुस्तकगठकम् समुपगृह्णामिरेतदुत्तरं सद्यः परिष्कृत्य मुद्रि-
तम् । प्रोक्तमहाम्युदयस्य प्राचीनपुस्तकप्रदानसाहाय्येन वयमयुक्ता स्म । अस्त्यो तस्मिन् कर्म-
मिन्दनपूर्वकमन्ता-न्यगदानसहाय्यमे । एतादृशपरोपकारिणोर्विमला कीर्तिर्जगत्पुनरिति शम् ।

श्रीमतामुपकारस्मर्ता-

खेमराज श्रीकृष्णदासश्रेष्ठी

“श्रीवेङ्कटेश्वर” मुद्रणालयाध्यक्ष -मुम्बई.

अथ बृहत्सूर्याह्णकर्मविपाकविषयानुक्रमणिका प्रारम्भ्यते ।

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१	मङ्गलचरणम्, नृणां कर्मविपाकं ध- र्माधर्मौ च वेत्तुं तत्पक्ष्यन्तमरणं प्रति तत्तपसा संतुष्टस्य स्वरेतेन्द्राप्रति- पादनोपक्रमः, बृहत्सूर्याह्णक- स्यास्य शास्त्रस्य श्रवणोपासनापूर्वक कर्तव्यकथने तत्पूजणपटनपट- वर्णनञ्च । १	१	परिज्ञानम् । २३		
२	उत्तरीत्या गणितं विधाय मन्त्राणां साधनात् पूर्वजन्मस्यैव जन्मस्य देश- जातिव्यसहायादिपरिज्ञानसंति- कथनम् । ... ३	२	१० साधितसौरजैविष्येह जन्मनि जन्मान्त- रे च आयुर्मानिर्हणम् । २८		
३	न्याय्याधिकारिकाणां सौषपत्तिक- निरूपणम् । ४	३	११ साधितराहोजैविष्य जन्मनि जन्मा- न्तरे च आचरितपापानां परिज्ञानम् । ३१		
४	भारतवर्षप्रशासकपूर्वकं साधितगुर्पात् प्राग्भवेऽत्र जन्मनि च जीव्य जन्मदेशपरिज्ञानम् । ... ५	४	१२ साधिकात्केतोर्जैविष्य प्राग्जन्मनि इह शुभकर्माचरणाचारिणपरि- ज्ञानम् । ... ३५		
५	साधितचन्द्रात् प्रग्भवेऽत्र जन्मनि च जातिज्ञानम् । ९	५	१३ बालगुल्मापस्मारादिरोग निवारणार्थ- गणेशगूर्तिदानम्, गणेशगूर्तिनिर्मा- णप्रकारश्च । ३८		
६	साधितभौमात् जीवेन प्राग्भवे इह- जन्मनि च यास्यकस्यासुयानि शुभा- शुभकर्माणि विरचितानि तासां वात्स्यायनप्रधानां परिज्ञानम् । १२	६	१४ विद्याहणजात्यापात्समुत्पन्नस्य मूक- त्वारोगस्य परिहाराय सुवर्णसरस्वती- मूर्तिदानम्, सरस्वतीमूर्तिनिरूपणञ्च । ३९		
७	साधितबुधात् जीवस्य प्राग्जन्मस्य च स्त्रीपुंसपुंसकन्यादिज्ञानम् । १६	७	१५ लक्ष्मीहणजात्यापात् समुत्पन्न- दारिद्र्यस्य निवारणाय लक्ष्मीमूर्ति- दानम्, लक्ष्मीरूपनिरूपणञ्च । ४१		
८	साधितगुरोः प्राग्भवे अत्र जन्मनि च जीवस्य शुभाशुभकर्मकरणे सहायानां निरूपणम् । १९	८	१६ समन्तरसूर्याराधनस्वर्णप्रतिमादान- तन्मूर्तिनिरूपणम् । ... ४१		
९	साधितशुक्रात् जीवस्य इह प्राग्जन्म- नि च श्रदादुत्तया समानरितधर्म-	९	१७ विप्रशीडाजनितदोषोत्थरोगादिनिर- सनाय चन्द्रमूर्तिदानम्, तन्मूर्ति- निर्माणकथनञ्च । ४०		
			१८ भूमिमुत्स्य मूर्तिनिर्याणतनूजनदान विधिकथनम्, क्षानादिफलकथनञ्च । ४१		
			१९ सर्वकार्यसिद्धयर्थं शुभमूर्तिप्रदानम्, शुभमूर्तिनिरूपणञ्च । ४१		
			२० गुरुवादिजात्यापात् समुद्भूतानां नानाविधाशुभानां निवृत्त्यर्थं गुरु- मूर्तिप्रदानम्, गुरुमूर्तिनिरूपणञ्च । ४१		

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
२१-	प्रणेतृमेनितृत्वे शुक्रस्य गर्भोदानं शुक्रमूर्तिनिर्माणम् । ४१	४१	२६	गोशिम्यस्त्वनिर्माणकथनम्, गोश- मूर्तिदानकथनम् । ४६	४६
२२	सूर्यपुत्रस्य शनैश्चाम्य पूजादानविधि- निरूपणम्, शनिमूर्तिनिर्माणम् । "	"	२७	नेत्रवन्त्यस्त्वनिर्माणकथनम्, नेत्र- मूर्तिदानम् । ४७	४७
२३	राष्ट्रदानवृत्ताधिकथनम्, राष्ट्र- मूर्तिनिर्माणम् । ४२	४२	२८	मन्दमूर्तिदानकथनम्, मन्दमूर्ति- निर्माणम् । ४८	४८
२४	केतुदानवृत्ताधिकथनम्, केतु- मूर्तिनिर्माणप्रकारकथनम् । ४३	४३	२९	वीरगद्गदस्य गणस्य मूर्तिदानकथ- नम्, वीरभद्रमूर्तिनिर्माणम् ।	४९
२५	इन्द्रभक्तमन्त्रित्वात्तत्कालदुःखमन्त्र- दुःखपरिहारायेंद्रमूर्तिदानविधेः सम- स्तस्य निरूपणम्, इन्द्रमूर्तिनिर्माण- कथनम् । ४३	४३	३०	काङ्कपुरस्यमूर्तिनिर्माणकथनम्, का- ङ्कपुरस्य समस्तकदानविधिनिरूपणम् ४७	४७
२६	अभिदाहानितृदोषनिवारणायामि- तिदानम्, अभिमूर्तिनिर्माणम् । "	"	३१	अपमृत्पुत्रिनासाय काङ्कचरदानम्, काङ्कचरनिर्माणकथनम् च । ४७	४७
२७	यमस्वरूपनिर्माणकथनम् यमरूपदा- नविधिरूपम् । ४४	४४	३२	चातुर्धिकादिमृत्पिण्डनिस्सनायव- रमूर्तिदानं चरममूर्तिनिर्माणप्रकार- कथनम् च । ४८	४८
२८	निर्केतोरूपनिर्माणकथनम्, निर्केति- मूर्तिदानविधिरूपम् । ४४	४४	३३	अर्चायां दानसमीपे शान्तिके वा परमोदयुक्तजलमूर्तिनिर्माणकथनम्	४९
२९	वरुणस्वरूपनिर्माणकथनम्, वरुण- मूर्तिदानं विधिरूपम् । ४५	४५	३४	प्राग्मेघे खीरस्यस्य पुत्रस्यसमुद्र- वारिष्ठनिवारणाय ब्रह्मार्णवमूर्तिदानं, ब्रह्मार्णवस्य निर्णयकथनम् । ४९	४९
३०	वायुपाण्डानिगणाय वायुमूर्तिनिर्मा- णकथनम्, वायुमूर्तिदानविधिश्च । "	"	३५	खोपागिनो गर्भहन्तुर्मां दोषनिवृ- त्तये प्रजासतिमूर्तिदानविधिरूपम्, प्रजापतिस्वरूपनिर्णयकथनम् च । "	५०
३१	धनायनिवारणाय कुम्भमूर्तिदानं कुम्भमूर्तिनिर्माणकथनम् । ४९	४९	३६	नानाविधनेत्ररोगनिवृत्त्यर्थं विष्णु- मूर्तिदानविधिरूपम्, विष्णुस्वरूप- निर्णयकथनम् च । ५०	५०
३२	शिवमूर्तिनिर्माणकथनम्, शिव- मूर्तिपूजनदानविधेः समस्तस्य नि- रूपणम्, शिवमूर्तिनिर्माणकथनम् । "	"	३७	कामदाम्पत्येनप्रोगनिवारणाय गरुड- मूर्तिदानविधेः कथनं गरुडस्वरूप- निर्माणकथनम् च । ५०	५०
३३	सर्वपापनिवृत्तये पंचवक्त्रदानम्, तन्मूर्तिनिर्माणप्रकारकथनम् । ५०	५०	३८	वानाशितोद्भवरोगनिवारणाय उन्मी- नाराक्ष्यमूर्तिपूजादानविधिरूपम्, उन्मीनाराक्ष्यस्वरूपनिर्माणकथनम् च	५१
३४	आत्रादास्त्वनिर्माणकथनम्, आका- शदानकथनम् । ४६	४६	३९	श्लहन्त्यादिपापनिस्सनाय गायत्री- जपसंख्याकथनम् । ५१	५१
३५	भूमिमूर्तिनिर्माणकथनम्, भूमिमूर्ति- दानविधिश्च । ५१	५१			

वृ० कर्मविपाकाविषयानुक्रमणिका ।

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
५०	मोक्षदिकामनासिद्धये गायत्रीजप- विधिसंख्यानिरूपणम् ।	५१	६६	अष्टविधमूर्तिनिर्माणकथनम् ।	५६
५१	जपं कर्तुं स्वपमशतस्य ब्राह्मणश्रा- वजपकरणम् ।	"	६७	पूजनदानादिषु मूर्तिमानकथनम् । ..	"
५२	आजन्मोपाजितविधिविधानाधिना- शाय प्रयुक्तस्य गायत्रीजपस्य निय- मकथनम् ।	"	६८	सर्वदेवदानां प्रतिष्ठाविधिकथनम् । ..	"
५३	सर्वपापविशोभनाय गायत्रीमंत्रवद्वि- ष्टुमंत्रजपकथनम् ।	५२	६९	देवप्रतिष्ठांगभूतहोमतर्पणादिकथनम् ।	५७
५४	पापमूलमहारिप्रहरणसुखंजयपूजावि- धानम् ।	"	७०	शक्तिसुक्तमहादेवलक्ष्मीनारायणादी- नां मन्त्रकथनम् ।	"
५५	मृत्युंजयमूर्तिविधाय तदमे सर्वा- रिष्टनिरसनाय मृत्युंजयमंत्रजपप्रयो- गकथनम् ।	"	७१	अप्रतिष्ठितदेवतापूजनादौ दोषकथनम् "	"
५६	नागाविषकापिषाधकमृत्युंजयमंत्रा- न्यप्रयोगकथनम् ।	५३	७२	पंचगव्यपंचांगतकथनम् ।	५८
५७	अयं कर्मव्रजः श्रद्धाशहोमार्थं बहि- ष्ठादिनिर्वाणप्रकारकथनम् ।	"	७३	देवतापूजने पुष्पगन्धपूषदोषकथनम् । "	"
५८	पल्लवे मृत्युंजयवाहने द्वाष्टदेवतानां कथनम्, मृत्युंजयदेवताविसर्जनम- न्त्रकथनं च ।	"	७४	उपनीतवस्त्रवैद्याप्यदानकथनम् ।	५९
५९	पूर्वोक्तसांगमृत्युंजयजाप्रयोगस्य पल्ल- निरूपणम् ।	"	७५	पांडुरोगचारसमर्पणेपुरुषस्तुतमंत्रक- थनम् ।	"
६०	पापशोधनाय विनिर्दिष्टानां नाना- विषदानानां कल्पस्याक्षयतासिद्धये- द्रव्यमानकथनम् ।	५४	७६	दानविधिसाफल्यार्थं संकल्पादिकथनम् "	"
६१	सप्तधान्याष्टादशधान्यसप्तविधानां वि- वरणम् ।	"	७७	सामान्यतः प्रायश्चित्तविहीनानां व्याधिरूपेण पातकचिरुक्तथनम् ।	६०
६२	सर्वपापविशस्तपद्रुक्तसप्तशतपंचरत्नस- र्वगातृनां विवरणम् ।	"	७८	पातकनिरसनाय ब्राह्मणोक्तप्राय- श्चित्तकरणम्, तत्प्रसंगेन ब्राह्मणानां महत्त्वकथनम् ।	"
६३	दानकर्मसुपयुक्तानां द्रव्याणां क्षित- रेण देयतानिरूपणम् ।	५५	७९	ब्रह्महत्यागर्भवातखुरमारणैः क्षयरोगा- वाप्तिः तस्य निरस्तनाय प्राप्यक्षित- कथनं च ।	६१
६४	भूमिदानप्रकरणे भूमिमानकथनम् । ..	"	८०	शूलरोगस्य निरस्तार्थं शूलदानम् । नेत्रशूलनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	६२
६५	सर्वदेवतामूर्तिमानकथनम् ।	"	८१	शोतश्चरादिनिदानम्, अक्षरपूर्व- क्षितपातकप्राप्यक्षितकथनं च ।	६३
			८२	कफधासोष्णज्वरपित्तरोगाणां निद्रा- नकथनम्, तत्प्राप्यक्षितकथनं च	"
			८३	शोक्तरोगनिदानम्, तत्प्राप्यक्षित- कथनं च ।	६४
			८४	पाण्डुरोगनिदानम्, तत्प्राप्यक्षित- कथनं च ।	"
			८५	शोतोष्णज्वरपित्तज्वरोद्भयरोगनिदा- नम्, तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
			८६	मलकादिषु जायमानवर्णरोगनिदा- नम्, तत्प्राप्यक्षितकथनं च ।	६५

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८७	प्रीतिर्हर्षपदनादीमगसंगनिर्दानं तन्प्रापयित्तरुधनं च । ६६	६६		सुतर्जन-धनिर्दानम्, तन्प्रापयित्तरु- धनं च । ७१	७१
८८	पुत्रनशारणसुगन्धा तन्प्रापयित्त- रुधनम् । ७१	७१	९७	पतितं दत्तञ्जस्य भूमिगादपुष्ट- जस्य वटुभार्यस्य पुत्रेर्दुःसमुत्पन्नस्य धर्मिनो धनहीनतानिर्दानम्, तन्प्राप- यित्तरुधनं च । ७२	७२
८९	शतद्विनिशुद्धेदाभूपस्य पितृणापु- त्रहर्नस्य जातपुत्रविनाशनिर्दानकथ- नम्, पुत्रजीवनापप्रापयित्तरुधनम् । ६६	६६	९८	पर्यताश्रितदत्ताप्योजनस्तिर्गर्भे ल- ज्जस्य वटुभार्यस्य पदाश्रितः सहोदरविहीनस्य योवने पापूदरज्य- धानिर्दानम्, तन्प्रापयित्तरुधनं च । "	७२
९०	ऐरावततीर्त्तसमुत्पन्नस्य पितृमातृ- वर्जितस्य सहोदरधनेर्हीनस्य ब्राह्मण- स्य जातपुत्रविनाशनिर्दानकथनम्, पुत्रजीवनप्रापयित्तरुधनं च । ६७	६७	९९	शतद्विनिशुद्धे जातस्य पुत्रपरमार्थे रहितस्य व्यथित्तिनस्य क्षत्रियस्य द्वि- भार्यस्य पुत्रधननाशनिर्दानकथनम्- तन्प्रापयित्तरुधनं च । ७४	७४
९१	जागल्लदेशे रामहृदागम्ये जातस्य सर्व- सुखसंभवस्य दृष्टस्य संतानिरहितस्य निर्दानम्, तन्प्रापयित्तरुधनं च । ६८	६८	१००	सदाचारसंभवाया भर्तृभक्तिमत्याः स्त्रिया स्तत्रावादि जातोदरप्राप्या श्रितचतुःपञ्चमासेषु कर्मविधिद्विमा- से गर्भवपननिर्दानम्, तन्प्रापयित्त- रुधनं च । ७५	७५
९२	सत्सङ्गया धान्यभागेजातस्य दृष्टस्य पुत्रविनाशनिर्दानम्, तन्प्रापयित्त- रुधनं च । ७१	७१	१०१	पतितेयमाचरन्त्याः सहगमनपुण्यक- लप्रशस्तापूर्वसं ब्रह्महृदाजातायाः स्ना- ध्याधारितरुधनम् । ७६	७६
९३	विषादिकदेशे नृपस्यमातृपितृममन्वि- तस्य स्वस्यविचित्रस्य कुष्ठोत्तोगान्तिराम्य स्त्रीपुत्ररहित्यनिर्दानम्, तन्प्रापयि- त्तरुधनं च । ६९	६९	१०२	पूर्वजन्मनि स्वेच्छया ब्रह्महत्याकर्तुं क्षयरोमासमुत्पत्तिस्तन्प्रापयित्तरुधनम् ७६	७६
९४	शतद्विनिशुद्धेदेहे समुत्पन्नस्य कुष्ठ- तिष्ठकस्य गुणिनो द्विजस्य द्विभार्य- स्य पुत्ररहित्यनिर्दानम्, तन्प्रापयि- त्तरुधनं च । ७०	७०	१०३	अकामतो ब्राह्मणवातादसौ क्षयपोदि- तोऽपि भवति, तस्य कुष्ठेनादिषु सर्पात्रे सर्वस्वदानप्रापयित्तरुधनम् । "	७७
९५	सौराष्ट्रदेशे लज्जस्य धर्मनर्तकियापु- त्रस्य लोभदुःखसमाचितस्वबहुकृत्य- स्य अल्पपुत्रस्य कुनाखिनो द्विजस्य पञ्चाशान्वितको कर्णे पुत्रा एष्टिनिर्दानम् तन्प्रापयित्तरुधनं च । ७१	७१	१०४	कस्यचिद्विप्रस्य सदाचारकुशाश्रय देवाग्निद्विजकस्तस्य भार्यायाः सदा- चारवत्या योवने ऋतुहीनतानिर्दान- कथनम्, तन्प्रापयित्तरुधनं च । "	७८
९६	रामहृदागम्ये पण्डितो जनसंमतिदेशे समुत्पन्नस्य स्वस्यविचित्रस्य व्यापार- निर तस्य द्रव्यद्विदुतस्य वणिक्पुत्रस्य		१०५	पूर्वजन्मनि रामाचारे भूमिजोभाद् ब्राह्मणं हत्वा कर्मक्षयादत्र क्षत्रियाव-	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
	मासादेतं तस्य क्षयरोगसमुत्पत्ति- कथनम्, तत्प्राप्यधित्तमात्रकथनं च । ७७		११८	कस्यचिद्विप्रकुलजस्य उदरगतवात- रोगस्य अक्षिपाण्डूदरादिरोगमुक्तस्य मृतवत्साया माय्यायाः कथं स्थिरमर्थं त्वं इति अस्यप्रश्नः । "	
१०६	अयोध्यायां समुत्पन्नस्य क्षत्रियाभयस्य युवायस्यायामेव क्षयरोगसंप्राप्तिस्त- त्प्राप्यधित्तकथनपूर्वकं पूर्वनिदानक- थनम् । ७८		११९	मृतवत्साजनिदानकथनम्, तत्प्राप- यधित्तकथनम् । "	
१०७	पूर्वजन्मनि कामतां ब्रह्महत्यायां- कृतायां स्त्रीदेहेमेवाश्रित्य विनाप्राप- यधित्तं क्षयरोगेण मृतिकथनम् । "		१२०	प्राजन्मनि काकवातादत्र कूर्चही- नत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । ८१	
१०८	पुरुषस्य पूर्वजन्मनि स्मृतवातादत्र व- धिराशं तत्प्राप्यधित्तकथनं च । "		१२१	काकवातादत्र जन्मनि स्त्रीणां क- र्त्तव्यतिस्तत्प्राप्यधित्तकथनम् । ८२	
१०९	अज्ञानाद् मलघातफलेणात् त्रिया अत्र जन्मनि क्षयरोगपीडा तत्प्राप- यधित्तकथनम् । "		१२२	प्राजन्मनि भक्षितादमन्त्रादत्र किमिलोदरत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "	
११०	कामताः पूर्वजन्मनि आतृतातानि पृथगिहतिमन्त्रसंप्राप्तिकथनम् । "		१२३	स्त्रीणामपि तथा । "	
१११	नार्याः प्राजन्मनि मोहात्कृतस्य पुत्रमुत्पन्नस्य दायेण नासाधनत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "		१२४	प्राजन्मनि दुष्टस्पर्शं जतिषि मोहा- दन्मोक्तुः कुशोदरत्वं तत्प्राप्यधित्त- कथनम् । ८९	
११२	गंगायाः प्राक्परदेशोदातयोजनसंमिने जान्तस्य दूदस्य बल्यतो धर्मशठस्य सपत्नीकस्य अपुत्रतामिदानकथनम्, तत्प्राप्यधित्तकथनम् । ९०		१२५	स्त्रीणामपि तथैव । "	
११३	किराटदेशे जातायाः क्षत्रियकन्यका- या बाल्ये क्षयरोगयुतायाः प्राप्यधित्त- रहितं पुत्रराहित्यनिदानकथनम् । "		१२६	गंगायाः पूर्वभागे द्विजवंशसमुद्भवस्य मृगपुत्रकत्वनिदाननिरूपणं ताप्रा- प्यधित्तनिरूपणं च । "	
११४	प्राजन्मनि सारिकाहन्तात् स्वलि- तवानत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । ८०		१२७	पुत्रसंततिर्हानाया युवभाक्त्वं क्षय- रोगनिदानं तत्प्राप्यधित्तकथनं च । ८६	
११५	स्त्रीणामपि सारिकाहन्तात्स्वलि- तवानत्वं तत्प्राप्यधित्तनिरूपणम् । "		१२८	पूर्वजन्मन्युच्छिष्टभोजनादत्र रात्र्यन्ध- त्वं तत्प्राप्यधित्तम् । "	
११६	प्राक् यकहन्तात्कंठरोगोऽञ्जनात्ते तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "		१२९	स्त्रीणामपि तथैव । "	
११७	स्त्रीणामपि तथैव । "		१३०	विडालोच्छिष्टभोजनाद्वाग्म्यं भवं त- त्प्राप्यधित्तकथनं च । "	
			१३१	स्त्रीणामपि तथैव । "	
			१३२	पूर्वजन्मनि चाण्डालिगमनादत्राज- गल्यं मूढत्वं च तत्प्राप्यधित्तनिरूपण- मपि । ८४	
			१३३	स्त्रीणामपि तथैव । "	
			१३४	प्राजन्मनि पराजितविजयकारिणां मर्जी- र्णरोगप्राप्तिस्तत्प्राप्यधित्तकथनं च । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१३९	स्त्रीणामपि गथैः ।	८४	१४९	मर्द्धोद्वेगनादत्र सुखमोगमन्वाप- क्षितम् ।	"
१३९	प्राक्पणुजोत्पन्नस्य सदाचारकृतो दृष्टिफासनेत्रतोदरोपगतो प्राक्पण- स्य भार्याया मृगतस्तन्निदानं तन्प्रा- पक्षितार्जनं च ।	"	१५०	प्राक् पानिप्रवर्तयित्वा तन्नादत्र त्रय- पादेन नार्याभ्यां सह शिरशेकाधि- गमः ।	"
१३९	प्राक्पणमनि रिपेण प्राक्पणहन्नात् अत्र निष्कानि पिता शरीरमेव मरणकथनम् ।	८५	१५१	भानुयानादत्र मृत्युं तन्प्रापक्षित- कथनम् ।	"
१३९	स्त्रीणामपि गथैः ।	८६	१५२	कम्पचिद्विषयं पंचनादत्र नार्या अद- स्मारोर्गर्भादा तत्प्रापक्षितम् ।	"
१३९	प्राक्पणमनि परस्मै निपदानाभ्यां- पुच्छद्विगतां प्रापक्षितरूपम् च ।	"	१५३	कम्पचिद्विषयं पितृयुतस्य धर्मनिष्ठ- स्य द्रष्टुं धर्मिप्रमोगयुतस्य प्रदग्- दिताया भार्याया मृत्युव मान्निदानं तत्प्रापक्षितरूपम् च ।	"
१४०	पचनददंशे सुसुप्तजाया यस्या अन्त- र्याः सुरेश्वर्यममन्त्रितायाः पुत्रसन्ता- नराहिन्यनिद्राम्, तन्प्रापक्षितनिद्रा- पणं च पूर्वप्राप्तात्तादत्र मृत्यु- तत्प्रापक्षितम् ।	"	१५४	बह्ममोगममन्त्रितायाः पुत्रान्वितायाः पनिसेनरत्नायाः क्षात्रेयनार्याः क्षयरो- गनिदानम्, तन्प्रापक्षितवर्णनम् ।	८९
१४१	स्त्रीणां संतानोपायार्जनम् ।	"	१५५	पूर्वमेव लोकवचनानादत्र स्मारोर्गर्भा- तिस्तत्प्रापक्षितवर्णनम् ।	"
१४२	गंगाधरपर्वने जानम्य बहुज्ज्यान्दि- तस्य वात्य एव पाण्डुरोगोत्पत्ति- निदानं तन्प्रापक्षितम् ।	"	१५६	चन्द्रधन्याया गौराह्वा पतिरुत्तमा- याः स्वर्णकार्या धान्यधनयुतायाः पुत्रहीनत्वनिदानम्, तन्प्रापक्षित- कथनम् ।	"
१४३	पूर्वं कस्यापि निपदानाभ्यां पुच्छद्विग- तसमुद्रवस्तत्प्रापक्षितं च ।	"	१५७	पूर्वमेव वाद्यतादत्र मृतपुत्रव तत्प्रा- पक्षितकथनम् ।	"
१४४	गंगापूर्वभागे समुपगतस्य क्षत्रियस्य बहु- द्रव्यपतनस्य बहुपुत्रस्य मृतपुत्र- त्वनिदानम्, तन्प्रापक्षितकथनं च ।	८७	१५८	पूर्वमेव समुपजायाः पुत्ररौरधन- धान्यमात्राद्योद्वादिषु तायाः विद्याः यत्नीत्यनिदानम् ।	९०
१४५	अभिचारकरणप्रापक्षितं ततो निष्ठ- फलकथनं च ।	"	१५९	वेदविद्वद्विषयं प्रपणे समुपजस्य धनपुत्रयुतस्य क्षयरोगनिद्रामपूर्व- प्रापक्षितकथनम् ।	"
१४६	प्राक्पणवचनादस्मारोर्गर्भात्तत्प्रा- पक्षितकथनं च ।	१६०	यमुनातीराजातस्य धनमित्रमुख्यध्व- मतिस्त्रीभोगयुतस्य क्षत्रियस्य भार्यायाः मग्निराति यनिदानम्, तन्प्रापक्षित- वर्णनम् ।	"
१४७	गार्ग्य भर्तृघातात् मृत्युं तन्प्रापक्षि- तान्वाचनम् ।			
१४८	पूर्वं देवद्व्याकरणान्दत्र निशितिर्यो- धनेत्ररोगगर्भाभिन्ना प्रापक्षितकथ- नम् ।	८८			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१६१	उत्तमजातिजातस्य वंशसौख्ययुतस्य संपत्समन्वितस्य जातसंततिदुःखनि- वारणाय प्रायश्चित्तकथनम् ।	९१	१७६	अज्ञानात्कीर्तुस्य जन्मनि कार्श्य- दीर्घव्यप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	९५
१६२	प्राग्भवे कस्यचिद्विज्ञातादस्यौ तनौ शूद्ररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	९२	१७७	बालघातिन्या अत्र नार्था अष्टवर्षा- दवर्गिव पुत्रमृतिस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१६३	पूर्वजन्मनि मित्रघाताद्यायुरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् ।	"	१७८	पुत्र ज्ञानवर्जितब्राह्मणघातादत्रकुष्ठ- रोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	९६
१६४	गोत्रघातादत्र स्त्रीणां शूद्रारोगस्तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् ।	"	१७९	प्राग्जन्मनि देवद्रव्यापहरादत्र वायु- पीडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१६५	खेदहरणात् राजयक्ष्मरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनम् ।	"	१८०	देवगारं पुरा मलयप्रोसर्गकारेण्य नार्था अत्र जन्मनि गुदरोगप्राप्ति- स्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१६६	प्राग्देहे जारमाश्रित्य विधेण पतिमा- रणादत्र बालवैधव्यं तत्प्रायश्चित्तं च ।	"	१८१	विश्रावणसमन्वितस्य नानाकलाकुश- लस्य विष्णुमक्तिरतस्य प्रयोगे ब्रह्- णे सर्वस्वदानात् पुण्यतपाकस्यापि द्विजस्य क्षत्रियगामनात् अन्यजन्मनि विपादानिकटे वैश्यरत्नप्राप्तिः, तस्य वार्धक्ये कङ्करोगस्तत्प्रायश्चित्तं च ।	"
१६७	पूर्वे देवगाररदाहादत्र रक्तातिसाररोग स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	९३	१८२	काममोहितः कामात्यतिव्रतो हन्ति तस्य कार्श्यरोगेण विना प्रायश्चित्तं मृतिक्थनम् ।	"
१६८	प्रायगानिकटे देशे जातस्य नाना- मनोरथैः पूर्णस्य धनवान्यतमेतस्य ब्राह्मणस्यापस्माररोगेण पुत्रद्वयमरण- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१८३	कन्यकावधादस्मिन्नजन्मनि कन्यकास्तं- ततिजननं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	९७
१६९	प्राग्भवे गर्भपातनपातकादत्र नार्था- गर्भपातदुःखं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१८४	नार्थाः प्राग्जन्मनि देवद्रव्यापहरणा- दत्र वायुपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७०	देवगाररदाहान्नार्था अतस्तारपीडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१८५	गंगापमुनयोर्मध्ये समुत्पलस्य क्षत्रि- यस्य शूरकर्मिण उद्यमशालिनः कुष्ठ- रोगनिदानम् ।	"
१७१	प्राग्जन्मनि ब्रह्महत्याकारणादत्र कुष्ठ- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	९४	१८६	कस्मिंश्चिदपि पर्वते क्षात्रकुले समुत्प- न्नया राक्षसावस्थे आधिभ्याश्रियुत- स्यस्य वार्धक्ये पुत्रनाशस्य च निदा- नकथनं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७२	पतिमित्रघातनानार्था वायुरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१८७	ब्राह्मणकुलोत्पन्नस्य कस्यचित्सदा- चारव्रतो दशान्वितस्य त्रयकर्तृ- र्भस्य भार्याया मृतपुत्रवनिदाननि- रूपणम् तत्प्रायश्चित्तम् ।	९८
१७३	प्राग्भवे अज्ञानादोतहंभ्या लुतारोग- पीडा तत्प्रायाश्चित्तकथनम् ।	"			
१७४	ब्राह्मणकुलोत्पन्नस्य वानापिचयुतस्य शिरोरोगयुतस्य मुखिनो घोरतो ध- र्मवत्सलस्य द्विजस्य भार्यायाः काक्य- न्यात्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"			
१७५	देवगारे शूद्रान्धश्रोत्रसादय जन्मनि गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	९५			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१८८	प्राग्जन्मनि राजघातादत्र राजपक्ष- रोगस्तत्प्राप्यधित्तम् । ९८		२००	परगर्भघातिन्या नार्था निरोपतो जलोदरपीडा तत्प्राप्यधित्तम् । "	
१८९	पुरा जन्मनि गर्भहननादत्र जलोदर- रोगस्तत्प्राप्यधित्तम् । "		२०१	पूर्वजन्मनि वाटिनो वाग्विरोधादत्र मृकृत्यं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । १०२	
१९०	शतद्रुनिकटे जातस्य द्विजस्य युग्म- मात्र एव कुष्ठरूपनिदानं तत्प्राप्य- धित्तं च । "		२०२	सुम्वर्गजनायाः शूद्राः पुत्रहीनता- निदानं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "	
१९१	प्राग्वैद्यपत्न्याः पातिव्रतपालनादत्र काक्ष्यां ब्राह्मण्योत्वं प्राप्य सुखभोगो- त्तरं सहगमनात्सर्वप्राप्तिः पत्युः पार्थिवत्वप्राप्तिश्च । "		२०३	प्राग्जन्मनि पुंरुर्निद्राकरणादत्र खन्या टलं तत्प्राप्यधित्तम् । "	
१९२	गृध्रगृहे द्विजभार्यायाः कामस्तेवनार्थं प्रवेशेनान्न जन्मनि दारुणवातपीडा तत्प्राप्यधित्तम् । १००		२०४	पुरा राजबन्धादत्र नार्थाः क्षयरोगेण विना प्राप्यधित्तं मरणकथनम् । "	
१९३	नार्थाः प्राग्जन्मनि गर्भघातादत्र जलो- दरपीडा तत्प्राप्यधित्तम् । "		२०५	भर्त्रो सह वाग्विरोधादत्र मृकृत्यप्रा- प्तिस्तत्प्राप्यधित्तम् । "	
१९४	कामिन्याः प्राक् चोपेयं पक्कलत्रो- टनादत्राष्टवर्षदर्शनेन मृतपुत्रस्य त- त्प्राप्यधित्तम् । "		२०६	प्राग्जन्मनि देवताप्रतिमाभगादत्र ना- र्याः सर्वत्राप्रतिष्ठा तत्प्राप्यधित्तम् । १०६	
१९५	पूर्वजन्मनि ब्राह्मणघातादत्र नार्थाः कुष्ठेन मय्यक्यसि पीडा, शनाकुले सनि गलत्वुष्टेन विना प्राप्यधित्त मरणम् । "		२०७	मधुरामंडले देशे जातस्य धनमान- स्य बहुदेशाधिकारवतो द्विजस्य स- न्तानहीनत्वादिकप्रतिदानं तत्प्राप्य- धित्तम् । "	
१९६	त्रिपासानिकटे सतयोजनसंमितदेशे जातस्य बहुलोभिनी देवतातिथिदूष- कस्य बहुभार्यस्य भ्रातृपुत्रहानिवनि- दानं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "		२०८	वाताधिकशरीरस्य कृशागस्य स्वय- वृत्तोर्द्विजस्य पतिभक्तिसंप्रयोगायाः शुभाचारम्याः प्रियाया मृतापत्यव- निदानं तत्प्राप्यधित्तम् । १०३	
१९७	पूर्वजन्मनि अजहारिण्याः क्षिया अजर्णिरोगसंप्राप्तिस्तत्प्राप्यधित्तक- थनं च । १०१		२०९	परनिदाकरणाचार्याः खस्वादिबह्व्रो मंसंप्राप्तिस्तत्प्राप्यधित्तम् । १०४	
१९८	देवमूर्तिमंगादत्र जन्मनि अप्रतिष्ठत्वं तत्प्राप्यधित्तम् । "		२१०	प्राग्भवे अभ्यभक्षणप्रादत्र गंडमाला- रोगस्तत्प्राप्यधित्तम् । "	
१९९	पूर्वत्र राजबन्धादत्र राजपक्षगण- स्तत्प्राप्यधित्तम् । "		२११	कुष्ठघातादत्र पुत्रहीनत्वं प्रयागक्षेत्रे सततनिवासारब्धप्राप्यधित्तम् । "	
			२१२	सभार्यां ब्राह्मणपुत्रघातात् जन्मन्यत्र पक्षाघातरोगः । "	
			२१३	अभ्यभक्षणानार्था मृदमालारोग- स्तत्प्राप्यधित्तम् । १०५	
			२१४	गोडजातस्य सर्वकलाभिन्नस्य नाना शास्त्रविदो बहुबोधुतस्य पुनस्तंति-	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
२४४	मार्गे परलुब्धादत्र जन्मनि पादरो- गस्तत्प्राप्यक्षितम् ।	११२	२५६	माधुरमडले जातयाः सुखदुःखत- माक्रतायाः क्षत्रियस्त्रियो जातसं- ततिनाशनिदानं तत्प्राप्यक्षितम् ।	११७
२४५	पथितभागे जातस्य बामनस्य सम्पन्न- परस्य राजसम्पन्नवतो महोमस्य- क्षत्रियस्य पुत्रहोमनिदानं तत्प्रा- प्यक्षितम् ।	"	२५७	पुरा जन्मनि शुनो वधादत्र चक्रमा- दरोगमन्प्राप्यक्षितरुधनम् ।	"
२४६	क्षत्रयदासमुद्रकस्य गुल्माबुदरपी- डितस्य द्विभार्यस्य निष्कलव्यापारस्य स्त्रीगर्भस्थिराश्विनोपायकथनम् ।	११३	२५८	प्राग्भवे शूद्रवातादन्तपातनरोगानि- रूपणं तत्प्राप्यक्षितम् ।	११८
२४७	वेद्यांगनाया नानाविभूतिपशुमुख- भोगमुताया कर्पत्रयपर्यंतं गर्भमोच नदुःखाकुम्भं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	११४	२५९	शुनो वधान्नारोगां अस्मिन्नमनि चक्रमादरोगस्तत्प्राप्यक्षितम् ।	"
२४८	त्रिपारागिकटदेशे समुत्पन्नस्य द्वि- जस्य बहुवर्षीयनसंयुक्तस्य जातपुत्र- विहीनत्वनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथ- नम् । ...	११५	२६०	शूद्रवातादत्र नार्या दन्तपातनज रोगस्तत्प्राप्यक्षितरुधनम् ।	"
२४९	पूर्वजन्मन्यजाह्ननादत्राधिकांगव्यत- ट्वाप्यक्षितकथनम् ।	"	२६१	मोदावरीतीरे जातस्य शूद्रस्य पूर्व धनितो मर्येजे च दुःखितो मध- मवर्णस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
२५०	पूर्व लोहहरणादत्र जन्मनि वर्षराज्ञा- त्यरोगपीडा तत्प्राप्यक्षितम् ।	"	२६२	पूर्वजन्मनि वधुवातादत्र वधुमंडल- रोगपीडा तत्प्राप्यक्षितम् ।	११६
२५१	राजकुलजाया विद्यसाधुपुत्र्य सर्व कुटुंबगतानां मरणविशेषकन्दुःखा- द्यनुभवः ।	"	२६३	पूर्व नानाविधजीवाश्रयपनदाहादत्र नार्याः शूद्रा जातस्ततिर्हीनर्ण कुष्ठरोगश्च नञिदृश्ये प्राप्यक्षितक- थनम् । ...	"
२५२	पुरा अन्नमुत्तंवाद्यदत्र नार्या अगा- धिकृत्य तत्प्राप्यक्षितम् ।	११६	२६४	पूर्व शस्त्रवातादत्र कुम्भजर्णत्व तत्प्रा- प्यक्षितकथनम् ।	"
२५३	प्राग्भवे लोहहरणादत्र नार्या वर्णा- राज्ञान्वितस्य तत्प्राप्यक्षितम् ।	"	२६५	भयान्याः पण्यन्त्रीकर्मत उपजी- वनादस्मिन्नमनि पदद्वयं तत्प्राय- क्षिन्नाभावश्च ।	"
२५४	मोहात्प्राप्त्यर्षीजीरो जेजु सात्रा- विकांगी तत्प्राप्यक्षितम् ।	"	२६६	पूर्व नकुलवातादत्र जन्मनि वधु- मंडलरोगस्तत्प्राप्यक्षितरुधनम् ।	"
२५५	क्षान्कुलोपन्नस्य गुल्मवातादरामय- स्य धनवान्यसमान्कितस्य नार्यद्वय युतस्यापि पुत्रसंततिराहित्यनिदानं तत्प्राप्यक्षितम् ।	"	२६७	क्षान्कुले जातम्योदरातिमुतस्य कटिपुष्टोत्करोः वात्ये प्रहर्षागद- युतस्य भार्यायाः सन्ततिर्हीनचं तत्प्राप्यक्षितम् ।	१२०
			२६८	स्त्रीगामपि तथा ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
२६९	प्राजन्मनि दिवाभीतयातादत्र पा- ण्डुरोगस्तप्रापश्चित्तकथनम् ।	१२१	२८२	अनिर्दिष्टाया गोः पयःपानेऽकोटरोग- स्तप्रापश्चित्तम् ।	१२८
२७०	गंगायाः प्राक्परदेशो जातस्य शूद्र- स्य अपुत्रत्वनिदानं तप्रापश्चित्तम् । "	"	२८३	स्वाभिष्टोहाद् देवब्राह्मणधनहरणामा- स्मिन्नन्मनि वातरोगस्तप्रापश्चित्तक- थनम् ।	"
२७१	शतद्रोः पूर्वभागे क्षत्रकुलोत्पन्नस्य भ्रातृमित्रधनपुत्रस्य मौम्यस्य स्त्रीह- ययुतस्य नार्या मृतप्रवृत्त्यनिदानं तप्रापश्चित्तम् ।	१२२	२८४	सवर्णागमनाद् वातरोगः लघुत- गृजनताल्लफयशानाद्रातपित्तोऽस्य प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
२७२	कुक्ष्येवाद्यामे जातस्य वैद्यकुल- जस्य बहुपुत्रासमन्वितस्य जातपुत्र- विहीनत्वनिदानं तप्रापश्चित्तम् । "	"	२८५	वैद्यशान्त्रमदादौपमन्यथा कृत्वा प्रपु- ञ्जानस्य रक्तपित्तोऽस्य तप्रापश्चित्तक- थनम् ।	१२९
२७३	पंचनददेशसमुत्पन्नस्य द्विजस्य पि- ताधिकस्येष्टमनोरथार्हिनस्य पुत्र- सतिदुःखनिदानं तप्रापश्चित्तम् ।	१२३	२८६	अपुहरणादत्र श्लेष्मरोगस्तप्रापश्चित्त- कथनम् ।	"
२७४	ऐरावतीनिकटे त्रिशद्योजनान्तर्देशे जातस्य वैद्यस्य मनोदुःखसमन्वितस्य सौम्य एव नेत्ररोगस्तप्रापश्चित्तम् ।	१२४	२८७	धूर्तताकरणादप्रापस्माररोगस्तप्राप- श्चित्तकथनम् ।	"
२७५	गंगायाः सप्तयोजनसंमितपश्चिमभागे जातस्य वणिक्कुतस्य जानसंतति- नाशनदानं तप्रापश्चित्तम् च ।	"	२८८	नागहरणाच्छीर्षरोगस्तप्रापश्चित्तक- थनम्, मुख्यरोगाच्छीर्षरोगस्तप्राप- श्चित्तकथनम्, ब्रह्मचारिणो भिक्षपा- त्रभोजने शिरोरोगस्तप्रापश्चित्तम् । "	"
२७६	कुलजांते जातस्य प्राक्पणस्य शिष्य- नाशनदानं तप्रापश्चित्तम् च ।	१२५	२८९	धर्मकर्मण्युपक्रम्य मय्ये तन्वागामू- तिवन्नरोगस्तप्रापश्चित्तम् ।	१३०
२७७	शतद्रोः समीपे वटिषु जातस्य गौरस्य श्रद्धान्वितस्य भार्याया गर्भधारणाभा- वनिदानं तप्रापश्चित्तम् च ।	१२६	२९०	पक्षाजहरणाजिह्वारोगस्तप्रापश्चित्त- कथनम् ।	"
२७८	शतद्रोः पूर्वभागे जातस्य शूद्रस्य पूर्व- जन्मनि ब्राह्मणागमनदोषस्यापनम् । "	"	२९१	आमानहरणास्तर्षादरोगस्तप्राप- श्चित्तकथनम् ।	"
२७९	पूर्वज इत्यहरणादभिन्नेदेहे गन्धार्द्रो मस्तप्रापश्चित्तम् ।	१२७	२९२	पेर्या निष्ठुवचनात्परोक्षिहास्यवर- णान् मूकत्व तप्रापश्चित्तम् ।	"
२८०	भोजनसमये चाण्डालवचःश्रवणा- त्पित्तोद्रेकपाण्डुररोगस्तप्रापश्चित्तम् । "	"	२९३	स्यवस्यापहारणात् घ्राणाद्भिदागि- शोणैर्वचःगन्धस्त्वरोमतप्रापश्चित्त- कथनम् ।	१३१
२८१	पुरावरुकादिमांसमध्वाणादत्र स्फोट- रोगस्तप्रापश्चित्तम् ।	"	२९४	कुक्कुटहननाद्भवन्नासिस्तान् तप्राप- श्चित्तम् ।	१३२
			२९५	देवद्विजगृहे मृत्पुसंस्कारणाद्दुर्ग- स्तप्रापश्चित्तकथनम् ।	१३३

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
२९६	प्राजन्मनि : ब्रह्मघातात्पाण्डुकुष्ठरोग- मात्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	१३४		तिमतो रत्नचयान्वितस्य अर्मशास्त्र- नियहान्निदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	१४२
२९७	इक्षुविकारहरणादुदरगुल्मरोगमात्रा- यश्चित्तनिरूपणञ्च ।	"	३११	नर्मदातटे जातस्य राजकन्याया यक्या महाविभूतिपुताया पुत्रभातृ निर्हान्तायाः पुरापरजन्मकथनम् ।	१४३
२९८	गर्भपातनायकृतप्लीहाजलोदररोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	३१२	सिंधुमण्डले स्थिते जातस्य सुखे- श्वर्यवान्निनास्य षडत्यनिदानं त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
२९९	मन्दसिरोगजनकपित्तनिरूपणत- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१३५	३१३	पुष्करात्प्राक्पश्यदेशे जातस्य महामू- म्रजा श्लेष्मणानां वक्षे समुत्पन्नस्य प्राक्पश्यलोकातिर्णयकथनम् । . . .	"
३००	वेदाध्ययनसमये गुरुराभननुयातस्य प्रहाहान्त्यजटत्यनप्राप्तिस्तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	"	३१४	भर्या सहानुगामिनीनां नारीणां गति- वर्णनम् ।	१४४
३०१	मूत्रकुष्ठरोगजनकपातकथनत- त्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	३१५	कामतो ब्रह्महत्याकणाक्षयरोगौ ज- न्मत्रयात्पापमुक्तिरूपनञ्च ।	"
३०२	चाण्डाल्यां गमनात्पमेरुरोगसम्प्राप्तिस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१३६	३१६	पूराजन्मवैज्ञानतो ब्रह्मरातेऽपि क्षय- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
३०३	मातृगमने लिङ्गनाशार्थाङ्गलीगमने हीनकुष्ठरोगश्च, समासेन तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् ।	"	३१७	कस्याचिन्महासाधोश्चारणस्य दिज- स्य स्वाचारफुल्लवर्मज्ञस्य भार्यायाः पातिव्रतपराया ऋतुरीनातिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
३०४	गुदरोगजनकदोषकथनं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	१३७	३१८	प्राक् सीमागदे ब्राह्मणघातादत्र क्ष- त्रियत्वमासाधनीस्य पुत्रमरणोत्तरं क्षयरोगेण स्वमरणकथनम् ।	१४६
३०५	स्मार्तग्निसामनस्तरणादग्निसाररोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च, हरिभद्राश्रयणनि- धिनिरूपणञ्च ।	"	३१९	अयोध्याभिवदेशे समुत्पन्नस्य वैश्यस्य गौरवार्णस्य दक्षस्य महोद्यमिना युव- भावे क्षयरोगप्राप्तिनिदानकथनं त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
३०६	चतुर्विंशत्यारण्यनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	१३८	३२०	कामात् पूर्वजन्मनि ब्रह्मघातादत्र नार्याः क्षयरोगेण मरणकथनम्	"
३०७	स्त्रीणां श्वशुरभक्तिनिदानकथनस्तत्प्राय- श्चित्तनिरूपणञ्च ।	१३९	३२१	स्वसुखात्तदग्निजन्मनि वारिष्यरोग- स्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	१४७
३०८	रजस्य गमनतदुच्छिष्टभोजनजनित रोगकथनं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च अर- ण्यस्यार्णवकारुणानिरूपणञ्च ।	१४०			
३०९	कलौ साक्षात्प्राप्तिस्तस्य कस्यपि प्रश्ने श्रीरङ्गानन्ताकथनम् ।	१४२			
३१०	गतासमीपदेशे राजकुलोत्पन्नस्य म-				

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
३२२	पुरा अज्ञानतो ब्रह्मवातादत्र नार्याः क्षयरोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	१४८	३२८	कस्याश्चिद्विजभार्यायाः पुत्रसंततिः हान्यायाः क्षयरोगनिदानं तत्प्राय- श्चित्तम् ।	१५१
३२३	प्राग्जन्मनिमोहालुक्तकुटुम्बात्तादत्र नार्या नासाक्षररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	३२९	पूर्वजन्मनि श्लेष्मिष्ठप्रभक्षणाद्रात्र्य- धत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
३२४	गंगायाः प्राक्परदेशे जातस्य शङ्खस्य अपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	३३०	स्त्रीणामपि तथा ।	"
३२५	विराटदेशे जातायाः क्षत्रियायावात्ये क्षयरोगयुताया अनपत्यायाः पूर्वदु- त्तकथनं तस्याविना प्रायश्चित्तं त्रयो- विधे यपे मरणनिरूपणम् ।	१४८	३३१	विडालेच्छिष्ठप्रभोजनादपि रात्र्यधत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
३२६	पूर्वं जन्मनि सारिकाघातादत्र जन्मनि सङ्कलितवाक्यं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	३३२	स्त्रीणामपि तथा ।	१५२
३२७	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३३३	चांडालीगमनादजगत्वं मूढत्वं च, तत्प्रायश्चित्तनिरूपणमपि ।	१५३
३२८	यकाघातादत्र जन्मनि छम्बकण्ठत्वं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	३३४	स्त्रीणामपि तथा ।	"
३२९	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३३५	पूर्वभवे परानविक्रमणादत्र जन्मनि अजीर्णरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
३३०	कस्याश्चिद्विजकुलजस्य धर्मिष्ठस्य वि- त्तवतो गुल्मादिवातरोगयुतस्य शीर्ष- पीडायुतस्य भार्याया मृतकसाल्बनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	३३६	स्त्रीणामपि तथा ।	"
३३१	पूर्वजन्मनि काकघातादत्र कूर्चहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तम् ।	१५०	३३७	द्विजकुलोत्पन्नस्य धर्मकसलस्य कि- लसद्वृकण्डादिरोगयुतस्य भार्याया वातव्याधयुताया मृतकसाल्बप्रश्नः ।	"
३३२	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३३८	पूर्वाभ्यापोक्तद्विजभार्याया मृतवत्सा- त्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
३३३	पूर्वभवे अभक्ष्यभक्षणादत्र कुम्भिलो- दस्य तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	३३९	प्राग्जन्मनि ब्राह्मणवातार्थे विपदा- नादत्र छर्दिरोगेण विनाप्रायश्चित्तं मृत्युकथनम् ।	१५४
३३४	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३४०	स्त्रीणामपि तथा ।	"
३३५	दुष्टपृष्ठकदार्थभक्षणादत्र जन्मनि कुदोदररोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	३४१	द्विजंतराप विपदानादपि छर्दिरोग- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
३३६	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३४२	कामतो धातृवाते विनाप्रायश्चित्तं मृत्युम् ।	"
३३७	गंगापूर्वभगे जातस्य द्विजस्य वधु- स्त्रीसौह्ययुक्तस्य भार्याया गर्भ- दोषनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	३४३	पञ्चनददेशे जातायाः सुलेध्वस- मन्विताया यक्याः पुत्रसंततिरा- हित्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
			३४४	देवदव्यापहरणादत्र जन्मनि पाण्डु- रोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
३५५	कस्मैचिदपि पूर्वमेवे विप्रदानानार्था अत्र जन्मनि छर्दिरोगस्तत्प्रापयित्तम् । १५५		३६९	अन्नहरणादजीर्णरोगस्तत्प्रापयित्त- कथनम् । १५८	
३५६	गंगायादशयोजनसमेते क्षत्रियकुले जातस्य बहुकन्यायुतस्य जातपुत्रभू- तिनिदानं तत्प्रापयित्तनिष्पणञ्च । "		३७०	प्राग्जन्मनि मोहतो भ्रातृघातादत्र नार्था भूकत्वं तत्प्रापयित्तकथनम् । "	
३५७	पूर्वं ध्येभिचार्येण नरकयातना उप- भुज्य पुनरत्र ध्येभिचाररतायाः का- शीनिवासप्रापयित्तकथनम् । "		३७१	पूर्वजन्मनि वारुघातादत्र मृतपुत्र- त्वं तत्प्रापयित्तकथनम् । "	
३५८	प्राग्जन्मनि द्विजयंचतादत्रापस्मार- रोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् । "		३७२	पुत्रपौत्रिवनधान्यगजादयोद्ग्राहनादि युताया यवन्याः पूर्ववृत्तकथनम् । "	
३५९	पूर्वमेवं भ्रातृघातादत्र जन्मनि नार्था भूकत्वं तत्प्रापयित्तकथनम् । १५६		३७३	कस्यचित्सर्वविद्याविशारदस्य धनपुत्र- युतस्य द्विजस्य क्षयरोगनिदानं तत्प्रापयित्तकथनम् । "	
३६०	भक्तिप्रसीडितस्य पूर्वज- न्मनि देवद्रव्यापहरणाद्विशेष- व्यतीति देहभंगस्तत्प्रापयित्तम् । "		३७४	कुम्भोत्रादहोपजोनांतरभागे जातस्य क्षत्रियस्य शोभनवर्षभृत्यमुलेष्वर्यना- नाबाहनमोगभुजो जातपुत्रविनाश निदानकथनं तत्प्रापयित्तम् । "	
३६१	सत्रमेहहरणादत्र जन्मनि क्षयरोग- प्राप्तिस्तत्प्रापयित्तकथनम् । "		३७५	सर्वपापविशोभनप्रापयित्तम् । १६०	
३६२	पूर्वजन्मपादरक्तस्य पतिप्रताया भार्या- याः पतिदोषात् मानुष्यं तस्मा च्छिब्रदौकप्रानिधम् । "		३७६	तार्धभागो ब्राह्मणलुट्नाह्ननलुब्धभा- क्षणमरणे राज्ञः पुत्राभावास्तत्प्रापयि- त्तकथनम् । १६१	
३६३	प्राग्जन्मवेज्ञानाद्रात्रुवधकारिण्या भूक त्वं तत्प्रापयित्तनिष्पणञ्च । "		३७७	पूर्वजन्मनि उद्धकघातानार्थाः पाण्डु रोगोत्र जन्मनि तत्प्रापयित्तकथनम् । "	
३६४	पूर्वं कस्यचिदपि यंचनानार्था अप- स्माररोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् । "		३७८	लौहितनदसमीपे रम्यस्थानदेशे जात- स्य प्रियावननुदियुतस्य द्विजस्य मनोदुःगनिदानं तत्प्रापयित्तम् । "	
३६५	कस्यचिद् ब्राह्मणस्य उदरे वायु- रोगयुतस्य शिरःपीडायुतस्य भार्याया मृगत्रसात्निदानं तत्प्रापयित्तम् । "		३७९	सर्वरोगनिवारणाय परमापुःकामस्य शान्तिपुष्टिकप्रयोगकथनम् । "	
३६६	पूर्वजन्मनि मेहरणाद्विषाः धय- रोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् । १६७		३८०	मेहरणादत्र जन्मनि राजयक्षरोग- स्तत्प्रापयित्तकथनम् । १६१	
३६७	पूर्वमेवं धीर्येण लोकयंचनादत्राप- स्माररोगस्तत्प्रापयित्तम् । "		३८१	प्राग्जन्मे जगामश्रेणे विप्रदानान्यति- हया नार्था अत्र बान्ध्यव विधवा च तत्प्रापयित्तकथनम् । "	
३६८	सर्पहरणानार्थाः सुकर्णकालत्वं तत्र पुत्राभागे प्रापयित्तकथनम् । "		३८२	पुरा देवागस्तदाहदत्र रक्तानिसार- रोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् । १६२	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
३८३	प्रयागनिकटे जातस्य सर्वशस्त्रार्थको- विदस्य विविधधनधान्ययुतस्य द्विज- स्य संततिदुःखनिदानं तत्प्रापश्चित्तम् । १६२	१६२	३९७	पूर्वमेवे कन्यावधादत्र कन्याप्रजयं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १६५	१६५
३८४	प्राग्जन्मनि गर्भपातन्यापानार्था अ- त्र गर्भपातदुःखं तत्प्रापश्चित्तम् । ”	”	३९८	देवद्रव्यपहणादत्र नार्या वातपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १६६	१६६
३८५	प्रान्द्व्यागारदाहकन्या नार्या अत्रा- तिसारपीडा तत्प्रापश्चित्तम् । १६३	१६३	३९९	पूर्वजन्मनि ब्राल्मणलुटनात्तन्मरणे अत्र जन्मनि क्षत्रियस्य कुष्ठरोगस्त- त्प्रापश्चित्तकथनम् ”	”
३८६	पूर्वजन्मनि पतिमित्रघातादत्र नार्या वायुरोगपीडा तत्प्रापश्चित्तम् । ”	”	४००	क्षेत्रकुटे समुत्पन्नायाः पतिप्रिय- रतायाः सुखैश्वर्ययुताया वार्धक्ये पु- त्रयर्जननिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ”	”
३८७	पुरा अज्ञानाद्वैत्रिघातफले नार्या अत्रक्षतारोगपीडा तत्प्रापश्चित्तम् । ”	”	४०१	विप्रकुलजस्य सदाचारव्रतो द्यानि- यमतत्परस्य क्रयविक्रयकर्तुर्भार्यायाः पतिभक्तिपरायणाया मृतपुत्रत्व- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १६७	१६७
३८८	अत्यद्रव्यस्य पितृवायुपीडितस्य सद्- त्स्य सुखिनो द्विजस्य शुभाचारा- या भार्यायाः काककन्यात्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ”	”	४०२	राजघातादत्र राजपदभ्रमरोगस्तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । ”	”
३८९	पूर्वजन्मनि देवतागृहे शङ्खमूत्रकर्तु- र्गुरोरोगातिस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १६४	१६४	४०३	पुरा गर्भपातनादत्र जन्मनि जलो- दररोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १६८	१६८
३९०	अज्ञानात्पूर्वजन्मनि स्त्रीघातकस्य बलमाशफकार्यरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनम् । ”	”	४०४	शतदुनिकटे जातस्य द्विजस्य वेदा- भ्यासकरणात्सुकुष्ठव्यप्राप्तिस्तन्नि- दानकथनपूर्वकं प्रापश्चित्तकथनम् । ”	”
३९१	प्राम्मेवे बालघातिन्या अत्राष्टवर्षा- दवर्षा बालमरणं तत्प्रापश्चित्तम् । ”	”	४०५	कात्यायं पातिभ्रतपरायाः सर्वसौख्य- युताया भर्तुर्नोपिण्याः सद्भृतिकथ- नं पूर्ववृत्तकथनम् । ”	”
३९२	ब्राल्मणघातादत्र कुष्ठरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनम् । ”	”	४०६	पूर्वशूद्रगृहाश्रितास्यहननेऽत्र घात- रोगपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १६९	१६९
३९३	देवद्रव्यहरणादत्र जन्मनि वायुपीडा तत्प्रापश्चित्तनिष्पणम् । १६५	१६५	४०७	प्राप्स्वर्गगर्भपातनेनाव जलोदररोग- पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ”	”
३९४	देवागारे मूत्रपुरीषान्मर्मादत्र नार्या गुरुरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ”	”	४०८	पूर्वजन्मनि भक्षणार्थं फलचौर्यका- रिण्या नार्या अत्र अष्टवर्षादवर्षा पुत्रनिधनं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ”	”
३९५	त्रिप्राशानिकटे सतयोजनदूरे जात- स्य क्षत्रियाभ्रमस्य सर्वसौख्ययुतस्य- वार्धक्ये कण्डुरोगनिदानं तत्प्राप- श्चित्तं च । ”	”	४०९	पूर्वं ब्राल्मणघातादत्र जन्मनि त- स्मिन्नेव वयसि कुष्ठरोगेण मृतिः । ”	”
३९६	कामास्ताभ्यांस्त्रीघातकस्येहजन्मनि कार्श्यरोगेण मरणकथनम् । ”	”			

ख०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
४१०	विप्राशानिकटेदेशे जातस्य शूद्रस्य भ्रातृपुत्रविहीनत्विनिदानं तन्प्राय- श्चित्तञ्च । १६९		४२४	प्राग्जन्मनि अभ्यक्ष्यभक्षणोदन्नं जन्म- निर्माडमालारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
४११	पूर्वजन्मनि पराजहरणादत्र देहे ना- र्या अर्जगरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । १७०		४२५	पुरा कुटुम्बानिन्या अन्नसंस्कारोपना- या धनपुत्रहन्निधं तन्प्रायश्चित्त कथनञ्च । "	
४१२	देवागारे परस्थापितो मूर्तिं भञ्ज्या सर्व- प्राप्तिप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		४२६	पूर्वमेव अभ्यक्ष्यभक्षणानार्या अन्न ग- न्धालारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
४१३	मोहाद्राजकथे कृतेऽत्र राजयस्मर्षोडा तन्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		४२७	ब्राह्मणार्थे ब्राह्मणहननादत्र जन्मनि पुनस्तन्निरोधितस्य क्षयरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । १७४	
४१४	पूर्वमेव पराभार्या पातनेऽत्र जलोदर- पीडा तन्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		४२८	पूर्वविनापराव परपक्षयस्येतिन्या नार्या अत्र पक्ष्वातारोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । "	
४१५	पूर्वजन्मनि वादिना वाग्विरोधेनात्र मूकत्वं तन्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १७१		४२९	पूर्वजन्मनि सुरपाशविषायापाना- ज् जन्मन्यत्र मूत्ररुच्छ्रोगतः पीडा तन्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
४१६	पुरासप्तर्त्विगर्भपातनादत्र नार्याः शस्त्रदेहगतयाः सर्पदुःखार्दितायाः सुताभाजस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		४३०	मथुराया जातविष्ण्वन्नतत्कथनम् । १७५	
४१७	पूर्व राजनघादन नार्यास्तस्मिन्काले क्षयरोगपीडा तन्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		४३१	पूर्वमेव स्वर्णोपहरणादत्र कुनखिन्व तन्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
४१८	प्राग्मेव परनिंदाकर्तुः प्रायश्चित्तक- थनम् । "		४३२	पुराभवे राजघातकारिण्यानार्या अत्र तस्मिन्वपसि राजयस्मरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "	
४१९	पूर्वमेव मर्तुवीभ्विरोधिनी अत्र मूका भवति तन्प्रायश्चित्तकथनम् । "		४३३	पुराभवे अनागसं वैश्यं हत्वा अत्र रक्तवर्षुदरोगतः पीडन तन्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "	
४२०	पुराभवे देनागस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		४३४	मयोः समामनाना मथुरामडलजातां प्रशस्त्रासमन्विन पुनस्तत्रैवामनम् । "	
४२१	प्राग्जन्मनि द्विजद्रव्यापहरादस्मिन् भये सुरुषपञ्चामुसोन्निस्तस्य सतान सुखहीनत्वं तन्प्रायश्चित्तञ्च । १७२		४३५	अन्यजन्मानि मोहाद्वैश्यघातेनात्र रक्तवर्षुदरोगपीडन तन्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । "	
४२२	वाताभिर्भक्ष्यारोगस्य क्षामाक्षस्य नेत्रतो- दयुतस्य द्विजमुटोत्पन्नस्य भार्यायाः पतिभक्तियुताया मृतापत्यवनिदानं तन्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		४३६	पूर्वजन्मनि सुरापानानार्या अत्र गवे मूत्ररुच्छ्रोगपीडा तन्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "	
४२३	पूर्वमोहात्परनिंदाकथनेऽन्ननार्याः रा- त्नाटलं तन्प्रायश्चित्तञ्च । १७३				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
४३७	कस्यचिद्विप्रस्थाप्यचित्तस्य कासम्भा- सोदरपोडापुतस्य ऋषिविषयकतुः प्रियायाः स्वभावप्रतिपादिन्या रजो र्या पण्डिताया अपत्यमृतिनिदानं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । १७६		४४७	पुराभवे परंपुरेण रती कृतायामत्र नार्या उन्मादरोगस्तत्प्राप्यधित्तक- थनम् । १७८	
४३८	मोहात्प्राग्जन्मनि सुरापानादय जन्मनि नार्याः प्रदरोगपीडा तत्ति- रसनाय प्राप्यधित्तकथनम् । १७७		४४८	पत्नी पुत्रे च विरामाने जारादूर्ध्वधा- रणे अत्र नार्याः शृङ्गा गर्भधारणा- भावस्तत्प्राप्यधित्तकथनम् । १७९	
४३९	पुराभवे त्रिविधसुरापानादस्मिन्नम नि मूत्रावरोधरोगेण मृत्युप्राप्तिः, सप्तमे जन्मनि सात्त्विकान्ध्याप्राप- धित्तकथनं प्रतिजन्मनिसुरापान- चिह्नकथनं च । "		४४९	मृगयां विनां हस्तिमारणे अत्र जन्म- निसर्वकार्येष्वसिद्धिस्तत्प्राप्यधित्तम् । "	
४४०	प्राग्भवे अकामतो वैद्यक्यादत्र नार्या रक्ताकुदरोगस्तत्प्राप्यधित्तक- थनम् । "		४५०	बलौत्कर्षेण ब्राह्मणागमनाद्गोन्मा- दरोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "	
४४१	प्राग्जन्मनि कंठ्याशादिस्त्रिभण्डुस्तर- पापादत्र क्षयरोगस्तत्प्राप्यधित्तक- थनम् । "		४५१	पूर्वजन्मनि मृगहरणादत्र श्लेष्मरोग- स्तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "	
४४२	पूर्वजन्मनि बालौत्कर्षणात् परस्त्री- कामिनोऽगोन्मादरोगस्तत्प्राप्यधि- त्तकथनम् । "		४५२	धनवान्यसम्पत्तस्य द्विजस्योदरार्ति- मतो बहुकल्पस्य भार्याया मृतपुत्र- त्वनिदानं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "	
४४३	पुरा परद्रव्यापहरादत्र नार्याः कुल- क्षयरोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "		४५३	पूर्वजन्मनि ताम्रहरणादत्रोद्वेगरोग- स्तत्प्राप्यधित्तकथनम् । १८०	
४४४	पूर्वभवे वैद्यहन्नादत्र नार्या रक्ता- कुदरोगपीडा तत्प्राप्यधित्तकथनम् । १७८		४५४	आसन्नप्रसवजात्र्यादत्र जन्मनि ना- र्या गर्भधारणाभावस्तत्प्राप्यधित्तक- थनम् । "	
४४५	पूर्वभवे रीत्यहरणादत्र चित्रकुष्ठस्त- त्प्राप्यधित्तम् । "		४५५	पूर्वजन्मनि परसिद्धान्हरणादत्र मू- त्ररोगपीडा तत्प्राप्यधित्तकथनम् । १८१	
४४६	सिंधोः पश्चिमभागे शनपोजनसं- मिते ग्लेच्छेद्रासमुद्रस्य यवन- स्य राजैश्वर्यभोगिनो पञ्चाशेऽद्दे- रिष्टप्राप्तिनिदानं तत्प्राप्यधित्तक- थनम् । "		४५६	नैत्ररोगादित्तस्य जातसंतिनिश- निदानं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "	
			४५७	पूर्वभवे रीत्यपहारकस्याप्रपिण्डाश्रयं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । १८२	
			४५८	पूर्वजन्मनि खरहन्नादत्र खररोगत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "	
			४५९	प्राग् गर्भपुष्ट्यर्थमंडपक्षणादत्र संक- रजातोः समुत्पन्नं न गर्भधारणे तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "	
			४६०	पूर्वभवे खरहन्नादत्र नार्या अपि स- रोगत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "	

अ०	प्रिया	पृ०	अ०	प्रिया	पृ०
४६१	पुरा रीतिहरणादस्मिन् भवे नार्या प्रियाश्चित्तकथनञ्च ।	१८३	४७७	पुरा गर्भवातरणणादन् नार्या गर्भ पातनदृग् त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१८६
४६२	प्राग्जन्मनि परासिद्धान्नहरणादन् ना र्या शूलरोगस्त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	४७८	क्षान्कुर समु पन्नस्य पाण्डुरद्युतेर्मा त्ये ग्रहणारोगिणो भार्याया गर्भा स्थिरत्वनिदान त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४६३	पुरा उद्धवातादत्र विकृतस्वरत्व त प्रा यश्चित्तकथनञ्च ।	"	४७९	पूर्वज मनि तुरगवातादन् वक्रकटरो गस्त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१८७
४६४	यथाप्या सन्ततिजनकोपाय ।	"	४८०	पुराभवे शृगालवातादन् पादवात स्तत्प्रीडानिदृत्तये प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४६५	प्राग्जन्मनि कांस्यहरणादन् शरीररोग स्त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	४८१	गगातारे समुत्पन्नस्य शूद्रस्य धनपुत्र सम्पत्तिस्तस्य युग्मभावे चक्षुर्हान्यनि दान त प्रायश्चित्तञ्च ।	"
४६६	पथनदेश जातस्य क्षत्रियाधरस्य सुलेष्वर्धनयुतस्य नहुकन्यस्य ज्येष्ठ भार्याया मृतपुत्रत्वनिदान त प्रायश्चि त्तकथनञ्च ।	"	४८२	पूर्वजन्मनि शृगालवातादन् नार्या ऊ र्ध्वपतनात्पादभागस्त प्रायश्चित्त कथनञ्च ।	१८८
४६७	पूर्व कांस्यहरणाच्छरीररोगस्त प्राय श्चित्तकथनञ्च ।	१८४	४८३	यमुनातारे समुत्पन्नस्य क्षत्रियस्य धनसौख्ययुतस्य पितृभ्रातृनिहानन निदान त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४६८	छाणामपि तथा ।		४८४	पूर्वजन्मनि वलात्कारेण शूद्रकन्या दूषणादन्तस्य पण्डित्यर्थन तत्प्राय श्चित्तञ्च ।	१८९
४६९	पूर्वजन्मनि कांस्यहरणाच्चार्या मिहृत स्वरत्व त प्रायश्चित्तञ्च ।	"	४८५	पुरा भार्ग परलुब्धनादन् पादरोगस्त प्रायश्चित्तञ्च ।	"
४७०	पूर्वभवे मोहात्परपूतहरणेन नेत्ररोग स्त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	४८६	पुराभक्षणार्थमजावातादन्नाधिक्य त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४७१	प्राग्भवे स्वशरीरविकृत्यर्थे मृगभक्षणा द्वापराक्षनञ्च ।	१८५	४८७	परपित्तस्य लुब्धनादस्मिन् मनि पुनर्ही नन त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४७२	पुरा गुडहरणानाम् अत्र गुल्मरोगस्त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	४८८	क्षान्कुरसमु पन्नस्य गुल्मादिनातपी डितस्य भार्याद्वयता मृतपुत्रत्वनि दान त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४७३	पूर्वजन्मनि स्त्रापामत्यागादन् स्त्रानि वर्णितस्य त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	४८९	पुरा बालवसनवादन जन्मपद्म त्रयेऽरिष्टप्राप्तिस्तानि नृत्तय प्रायश्चित्त कथनञ्च ।	१९१
४७४	मृगया विना मृगवेष्टन तस्मिन्काठे पण्डित्य त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"			
४७५	पूर्वभवे पत्तेलापहरणादन् कण्डूरो गस्त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१८६			
४७६	पूर्वजन्मनि राजामात्यस्य राजपन्या गर्भधारणादन् जातद्वेष्टे जातस्य शूद्रस्य पण्डित्य ।	"			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
४९०	विप्राशानिकटे जातस्य द्विजस्य जातपुत्रविहीनत्वनिर्दानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९१	१९१	५०३	बभ्रुहन्नादसिञ्चन्मनि बभ्रुमंडल-रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९६	१९६
४९१	पुरा अज्ञासुतहततादयार्थिकाज्ञस्य तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९२	१९२	५०४	कस्याक्षिण्णदूषा जातसंततिहो-नायाः कुष्ठरोगनिर्दानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९३	१९३
४९२	लोहहरणादसिञ्चन्मनि वर्षराक्ष्यरो-गस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९३	१९३	५०५	शशघातादत्र भवे कुलजमर्षरोग-स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९४	१९४
४९३	राजकुलजायाः शतद्रुसमीपे समुत्प-न्नाया अष्टोत्तरशततमे वर्षे वंश-जानां मरणोत्तरं मृतिनिर्दानं तत्प्रा-यश्चित्तम् । १९४	१९४	५०६	पुरा पण्यशालायां स्थापिताया पान्याः पण्यस्त्राकर्मत उपजीवनात् पंडत्यम् । १९५	१९५
४९४	पूर्वजन्मनि लोहहरणात्प्राप्या वर्षरा-क्ष्यरोगस्तन्निवारणाय प्रायश्चित्तम् । १९५	१९५	५०७	पूर्वजन्मे नकुलहन्नाभ्यां अस्मिन्मनि बभ्रुमंडलरोगस्तत्प्रायश्चित्तक-थनम् । १९६	१९६
४९५	प्राग्मयेऽजघातानार्था अधिकांशार्थं ताप्रायश्चित्तवर्णनम् । १९६	१९६	५०८	क्षत्रकुलजस्य वातपांडितस्य मेहा-र्दितस्य वास्ये ग्रहणीगदवतो भा-र्यायाः सदाचारवत्या पितृमातृसुखो-ज्जितायाः सन्ततिहीनत्वनिर्दानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९६	१९६
४९६	क्षत्रकुलसमुत्पन्नस्य गुल्मघातोदरा-मयस्य धनधान्ययुतस्य बहुकन्यस्य-पुत्राभावादिनिर्दानं तत्प्रायश्चित्त-कथनम् । १९७	१९७	५०९	प्राग्मये उल्कघातात्पाण्डुरोगस्त-त्प्रायश्चित्तकथनम् । १९७	१९७
४९७	माधुरमण्डलजायाः क्षत्रियनार्थाः सुखदुःखाक्रान्ताया जातसंतति-नाशविनाशनिर्दानं तत्प्रायश्चित्त-कथनम् । १९८	१९८	५१०	नार्था अपि तथैव । १९८	१९८
४९८	पूर्वजन्मनि शुनो घातादत्र चक्ररा-दरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९८	१९८	५११	लोहितनदसमीपे जातस्य द्विजस्य नार्था गर्भघातारणाभावादिनिर्दानं तत्प्रा-यश्चित्तकथनम् । १९९	१९९
४९९	प्राग्मये दृष्टघातादतृपातनजग्रो-गार्थाऽऽ तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९९	१९९	५१२	पूर्वजन्मनि सीमाबाधे भूमिदोभाद्रा-क्षणहन्मन्तोत्र क्षत्रियदेहे क्षयरोग-स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९९	१९९
५००	पुराभवे शुनो गच्छात्प्राप्य अपि च-क्रपादरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २००	२००	५१३	अथोप्यादेशे जातस्य क्षत्रियस्य गहोयगिनो दक्षस्य यौवने क्षयरोग-स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २००	२००
५०१	प्राग्जन्मनि शूद्रघातानार्था दन्त-पातनजरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २००	२००	५१४	कामतो द्विजघाते कुतोज नार्था अपि क्षयरोगतो मृतिनिरूपणम् । २००	२००
५०२	गोदावरीसमीपदेशसमुद्भवस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशनिर्दानं तत्प्रायश्चित्त-कथनम् । २००	२००	५१५	पूर्वजन्मनि स्वसृघातादत्र क्षत्रियरो-गस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २००	२००

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
५१६	पुत्र अकाम्यतो द्विजघातेननार्याः क्षयरोगनिप्रासावपि तत्रिरसनायप्रा- यश्चित्तकथनम् । १९९		५३२	गंगापूर्वभागे समुत्पन्नस्य दिजकुलज- स्यैव मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनम् १९	
५१७	पुत्र भातृघातिनोत्र जनुपि जीवस्य मूकत्वं कामतः कृते प्रापश्चित्तक- थनम् । १९		५३३	विप्रनार्याः पुत्रसंततिहोनायाः क्षय- रोगस्यनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । २०४	
५१८	पुत्र कुलकुलवातेऽत्र पंगुत्वंतत्प्रापश्चि- त्तकथनम् । २००		५३४	उच्छिष्टाजमक्षणाद्रात्र्यंधवं तत्प्राप श्चित्तविचारम् । १९	
५१९	गंगायाः प्राक्परदेशे शतपोजनतः परं जातस्य शूद्रस्य पितृविकारिणः स्वस्यवित्तस्य भार्याया मृतकस्तत्त्वनि- दानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ... १९		५३५	पूर्वजन्मनि विटाढोच्छिष्टभोजना- द्रात्र्यंधवं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १९	
५२०	विराटदेशे समुत्पन्नायाः क्षत्रियाया अपुत्राया यौवने क्षयरोगतो मृति- निदानम् । १९		५३६	क्षत्रियामपि तथैव । १९	
५२१	सारिकाहननादमिमञ्जनि स्खलित- वाक्यं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ... २०१		५३७	क्षत्रियामपि तथैव । १९	
५२२	स्त्रीणामपि तथैव । १९		५३८	ग्राम्ये चाण्डालीगमनादज्ञाजग- त्वमुदत्ते तत्प्रापश्चित्तकथनम् । २०५	
५२३	वकवागादिह भवे लंबकण्ठत्वं तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । १९		५३९	स्त्रीणामपि तथैव । १९	
५२४	नार्या अपि वकवातात्कण्ठरोगस्तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । १९		५४०	दिजकुलोत्पन्नस्य सदाचारसाधुसेवा- परस्य क्लृप्तासददृक्पण्डितस्य मा- र्याया वातोदरपीडिताया मृतग्रन्थ- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १९	
५२५	कस्यचिद्विजकुलजातस्य गुल्मापुदर- रोगवतो धनसम्पन्नस्य भार्याया मृतवत्सात्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तम् । १९		५४१	विप्रदानेन द्विजघातादत्र जन्मनि छर्दिरोत्पेणे निष्कृतिं विना यौवने मृतिः । २०६	
५२६	पुत्र काकघातादत्र जन्मनि कुर्वही- नत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । २०२		५४२	स्त्रीणामपि तथैव । १९	
५२७	स्त्रीणामपि तथैव कूर्चोपतिः २०३		५४३	विप्रदानेन द्विजेतरघातादिह छर्दि- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १९	
५२८	अमश्यमक्षणादत्र जन्मनि कुर्मिष्ठो- दरत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १९		५४४	पूर्वभवे भातृघातादत्र मूकत्वं ज्ञान- तः कृते भातृवधे प्रापश्चित्तभावश्च २०७	
५२९	स्त्रीणामपि तथैव । १९		५४५	ग्राम्ये पुत्राभिलाषायनसंसर्गोऽत्र वपनीत्ये अपत्यताहिषं तत्प्राप्यु- पायकथनम् । १९	
५३०	दुष्टस्पृष्टाजमक्षणादिह जन्मनि कु- शोदरत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १९		५४६	देवद्व्यापहारोपान भवे पाण्डुरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १९	
५३१	स्त्रीणामपि तथैव । १९		५४७	पूर्वजन्मनि कसैचिदपि विप्रदाना- दत्र नार्यादछर्दिरोत्पेणे षोडा तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । १९	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१४८	गंगायाः पूर्वभागे दशयोजनसंमित- देशे जातस्य क्षयिष्य जातपुत्र- मृत्तिनिदानकथनं तत्प्रापश्चित्तक- थनम् । २०७	२०७	१६०	पूर्वजन्मनि सिद्धान्तहरणादत्र जन्मनि अर्जुनारोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । २१०	२१०
१४९	पूर्व कृतकप्रेमचोणे नरकयातना उपमुञ्जात्रागतयाः पुनर्यभिचारं नार्याः प्रवृत्तिस्तत्प्रापश्चित्तकथनम्, पूर्व प्रवृत्तया आसणवचनादत्राप- स्माररोगेण मृत्तिश्च । २०८	२०८	१६१	अज्ञानान्नार्याः पूर्वभागे भ्रातृवातादत्र मूकत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
१५०	भ्रातृवातादिह भवे नार्या मूकत्वं शाल्वा कृते प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१६२	प्राग्जन्मनि बाह्यवातादत्र मृतपुत्रत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
१५१	पूर्वजन्मनि देवद्रव्यापहरणादत्र नेत्र- पीडा तत्प्रापश्चित्तविधिकथनम् । "	"	१६३	कमत्तः सूक्ष्मनिपादशूद्रदेहानासाय चरमदेहे नार्यास्तर्धिराजसेयनादना- दिसंज्ञायाः पूर्वपापकथनोत्पत्ति- कथनम् । "	"
१५२	सर्वज्वेहरणादिह भवे क्षयरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१६४	प्रयागे स्थितस्य द्विजस्य धनपुत्रपु- त्रस्य क्षयरोगनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनम् । "	"
१५३	पूर्व जलवाद्गताया नार्याः पतिदोष- न्मानुषीतनुमाश्रित्य भोगभोगादि- वपदावसिक्तकथनम् । २०९	२०९	१६५	यमुनाप्रदेशे आसणादधो जातस्य विष्ठाधिकस्याप्रासमनोरथस्य जात- पुत्रविनाशनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथ- नम् । २११	२११
१५४	अज्ञानात्पूर्वजन्मनि भ्रातृवातेनात्र मूकत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१६६	सर्वपापविशेषविशोधनम् । २१२	२१२
१५५	लोफर्यचनसिद्धे जन्मनि नार्या अप- स्माररोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१६७	आयुतमानां जपुषि सदासंपत्त- मृदिमते जातवैष्णवीमतिपरिपत्ति- नस्य जातसंततिविनाशनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
१५६	कस्यचिदतिश्रेष्ठवर्णस्य दिस्रोतिमतो ददुकंडुसुतस्य प्रदरार्तिमत्या भार्याया मृतवत्सत्विनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनम् । "	"	१६८	प्राग्भवे पुरुषवातान्नार्या अत्र शूल रोगपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । २१३	२१३
१५७	सर्वज्वेहरणादस्मिन्नन्मनि नार्याः क्षयरोगप्राप्तिस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् २१०	२१०	१६९	अज्ञानात्पूर्वभागे सुतमित्रपौत्रि- नात्र बाह्यरोगेण पीडनं तत्प्रापश्चे- त्तकथनम् । "	"
१५८	धूर्तकर्मणा लोकवचनादत्रापस्मार- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१७०	गोजवातादिह क्ष्माप्लेगसंज्ञाः पीडां तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
१५९	स्वर्णहरणादत्र नार्याः स्वर्णहारस्त्री- त्वमापनायाः पुत्रहर्तृत्वं तत्प्रापश्चे- त्तकथनम् । "	"	१७१	पुराभवे ज्वेहरणादस्मिन्नन्मनि राज- यक्ष्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
			१७२	पूर्वजन्मनि ज्वरमाश्रित्य पतिश्र्या- नार्या अत्र बाह्यवैषम्यं तत्प्रापश्चे- त्तकथनम् । "	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१७३	पूर्व देवागारदाहनादत्र रक्तातिसार- रोगस्तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च ।	२१४		नस्युतस्य बार्धक्ये कंडूरोगनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७४	प्रयागनिकटे जातस्य द्विजस्य सर्व- मक्षस्य स्वत्स्यापस्तस्यापस्माररोगो- ण सुतद्वपमुक्तिनिदानं तत्प्रापश्चि- त्तकथनञ्च ।	"	१८८	देवागारे मृगपुरीषोत्सर्गादिना गुदरो- गस्तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७५	पूर्व नार्या गर्भपातप्राप्तेन हर्भवे गर्भ- पातनदुःखं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८९	पापविमोहेतस्य कामान्ताच्छ्रोत्रोया- तिनोञ्च कादर्येनैव मृत्तिकथनम् ।	२१८
१७६	देवागारदाहेनेह जन्मनि नार्या अतो- सारतः पीडा तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९०	कन्यावधद्रुहकन्यात्वं तन्निवृत्तौ प्रा- पश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७७	पूर्वजन्मनि ब्रह्मघातादत्र जन्मनि तस्मिन्वयसि परपीडा । ...	२१६	१९१	देवद्रव्यापहारोपात्र शरीरे वायुपीडा तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७८	पतिमित्रघातादत्र नार्या वायुरोग- स्तद्व्यापश्चित्तं च । ..	"	१९२	गंगायमुनयोर्मध्ये जातस्य कूरकर्मणो महोगमिनः कुष्ठरोगप्राप्तिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७९	गोत्रघातकृष्णादत्र नार्या कृन्तन्यो- गस्तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च । ...	"	१९३	क्षेत्रबुलमवाया राक्ष्या अपुत्राया- वार्धके कुष्ठरोगपीडा निदानं तत्प्रा- पश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८०	द्विजकुलोत्पन्नस्य यातपितृपुत्रस्य शिरोर्तिमतो भर्त्यायाः काककन्या- त्वनिदानं तद्व्यापश्चित्तं च ।	"	१९४	त्रिभुल्लोद्धतस्य प्रयविक्रयकर्तुः सदाचारस्य भार्याया अस्मृनातमा- दस्ताया अपुत्रत्वनिदानं तत्प्रापश्चि- त्तकथनञ्च ।	२१९
१८१	देवमंदिरे शङ्खमूरपारित्यागाद्गुदरोगे स्तद्व्यापश्चित्तञ्च ।	२१६	१९५	पूर्वभने मृगघातादत्र राजवध्नरो- गस्तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च ।	२२०
१८२	अहानात्रघातिनोऽत्र देहे कञ्चरदि- तस्य कर्त्तरोगस्तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९६	प्राग्जन्मनि परगर्भपातादिह देहे जलोदररोगस्तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च । ..	"
१८३	पुराभने काण्डघातादस्मिन्नन्मनि नार्या मृतपुत्रत्वं तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९७	स्वधर्तायस्यान्यस्य वा वृत्तिछोया- दत्र जन्मनि कुष्ठरोगस्तद्व्यापश्चित्त- कथनं च ।	"
१८४	ब्राह्मणहत्यादिह कुष्ठरोगस्तद्व्याप- श्चित्तकथनञ्च ।	२१७	१९८	पातिव्रतपरायाः कन्याश्चिद्वैश्यप- न्याः स्वर्गलोक्प्राप्तिकथनम् ।	२२१
१८५	देवद्रव्यहरणादत्र वायुपीडा तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"	१९९	गृहाश्रितशूद्रघातादत्र वायुरोगेण दाहणापीडा तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८६	देवागारे मृगपुरीषोत्सर्गान्नार्या गुद- रोगस्तद्व्यापश्चित्तञ्च ।	"	२००	पापमोहात्स्वर्गभक्षतेनेह जलोदर- पीडा तत्प्रापश्चित्तनिवारकप्राप- श्चित्तञ्च ।	"
१८७	विप्राशानिकटे देसे क्षत्रियादयो- जातस्य किञ्चित्प्रापस्तस्य तत्पुत्रव-	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
६०१	सगर्भायाः पत्युल्लसायाः फल- चोर्यादिह जन्मनि पुत्रहीनत्वं तस्या- पथितकथनम् । २२१	२२१		किंचित्केशकारिण्या भार्याया मृता- पत्यवनिर्दानं तस्यापथितकथनम् । २२४	२२४
६०२	प्राग्भवे शाल्मण्यवातादत्र जन्मनि तस्मिन्नेव वयसि, कुष्ठरोगप्राप्तिस्त- स्यापथितम् । २२	२२	६१६	परनिदाकरणादत्र नार्याः खल्वाटवं दृष्टोग्ध तच्छगनाप प्रापथितम् । २२५	२२५
६०३	विषादानिकटे जातस्य श्वस्य देव- तातिथिपूजकस्य भातृपुत्रहीनत्वं निदानं तस्यापथितकथनम् । २२	२२	६१७	पूर्वभवे अमध्यमक्षणादिहगंडमाला रोगस्तस्यापथितकथनम् । २२	२२
६०४	पूर्वभवे पराग्रहरणादत्र नार्या अजी- र्णरोगपीडा तस्यापथितकथनम् । २२२	२२२	६१८	कुलहननादत्र जन्मनि नार्या धनपुत्र- विहीनत्वं तस्यापथितकथनम् । २२	२२
६०५	देवतागारे परस्यापितमूर्तेर्भगवात्सर्व- त्रापतिष्ठा तस्यापथितम् । २२	२२	६१९	प्राग्भवे सभार्या ब्राह्मणपक्षपातात् पक्षाघातरोगस्तस्यापथितकथनम् । २२६	२२६
६०६	मोहात्पूर्वभवे राजवधतोऽत्र राज- यक्षरोगस्तस्यापथितकथनम् । २२	२२	६२०	अमध्यमक्षणात् नार्या गंडमालाख्य- रोगस्तस्यापथितकथनम् । २२	२२
६०७	पूर्वजन्मनि परगर्भावातादिह नार्या जलोदररोगस्तस्यापथितम् । २२३	२२३	६२१	पूर्वजन्मनि द्विजपुत्रहननादिह भवे क्षयरोगपुत्रसंततिनाशीतस्यापथित- कथनम् । २२	२२
६०८	वादिनां वाग्विरोधकरणेनाव देहे मू- कत्वं तस्यापथितकथनम् । २२	२२	६२२	विनापराधं परपक्षयातिन्या नार्याः पक्षाघातरोगस्तस्यापथितकथनम् । २२	२२
६०९	सप्तन्या गर्भनाशतोऽत्र जन्मनि सुत- राहित्यं तस्यापथितकथनम् । २२	२२	६२३	प्राग्जन्मनि सुरापानादत्र जनुपि मूत्रकृच्छ्ररोगतः पीडा तच्छिवार्थं प्रापथितकथनम् । २२७	२२७
६१०	पुराभवे परनिदाकरणाखल्वाटता तस्यापथितकथनम् । २२	२२	६२४	वैकुण्ठादगतस्य धोरे कठो दुष्कारं कर्म कृत्वा पुनर्वैकुण्ठे प्रयाणकथनम् । २२	२२
६११	प्राग्भवे राजवधादिह नार्याः क्षयरोग पीडा तस्यापथितकथनम् । २२	२२	६२५	स्वर्णापहरणात् प्राग्भवे अत्र युज- स्त्विदं तस्यापथितकथनम् । २२	२२
६१२	पूर्व भर्तृवाग्विरोधादिह नार्या मूकत्वं तस्यापथितकथनम् । २२	२२	६२६	नार्या राजयक्षनिवारणार्थं प्रापथि- तविधिकथनम् । २२	२२
६१३	पूर्वभवे परस्यापितप्रतिमाभंगादत्राप- तिष्ठा तस्यापथितकथनम् । २२	२२	६२७	विनापराधं वैश्यहन्नादिह रक्तार्बुद रोगेण मरणम् । २२	२२
६१४	प्राग्जन्मनि परद्रव्यापहरात् संतान- सुखहीनत्वं तस्यापथितकथनम् । २२४	२२४	६२८	मेरोः समागतस्य कलिपुत्रे अद्रुतक- र्माणि कृत्वा स्वस्थाने भग्नम् । २२	२२
६१५	कस्यचिद्भूमिदेवकुलोत्पन्नस्य बाता- धिकशरीरवनां देवतातिथिभक्तस्य		६२९	मोहद्वैश्याते ह्यते रक्तार्बुदरोगस्त- स्यापथितकथनम् । २२	२२
			६३०	ब्राह्मण्याः प्राग्भवे सुरापानाम्मूत्रकृ- च्छ्रतः पीडा तस्यापथितकथनम् । २२	२२

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
६३१	कासद्वयासादिपीडासुतस्य किंचिद्विस्त- सुतस्य मयविस्मयकर्तृद्विजस्य भार्या- या रजोदोषात् पीडिताया अपत्य- मरणनिदानं तद्व्यापश्चित्तकथनम् । २२८		६४३	आखेटं विना हस्तिघातादत्र सर्प- कर्मण्यु अस्तिद्विविधमित्ये काल- शब्दाभ्युत्तिष्ठ ॥ २३१	
६३२	ब्राह्मण्या मोहात्सुरापाने कृते अत्र नार्याग्रदरोगातः पीडा तद्व्यापश्चि- त्तकथनम् । २२९		६४४	पूर्वं ब्राह्मणीगमने उन्मादरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तं च । "	
६३३	पूर्वजन्मनि निप्रस्य सुरापानादत्र मूत्राग्रदरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् । "		६४५	प्रपुह्णनाद्यार्वा इह जन्मनि श्लेष्मरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
६३४	अकामतो नार्या वैश्यघातादत्र रक्ता- ग्निरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		६४६	पूर्वजन्मनि द्रव्यलोभात्स्वकन्याया वृद्धार्पणतो जन्मान्तरो घृतपुत्रत्वं त- त्प्रायश्चित्तकथनम् । २३२	
६३५	नार्याः कठपाशादिसंभवघाततः पर जन्मनि क्षयरोगेण पीडा तद्व्याप- श्चित्तम् । "		६४७	पूर्वं ताम्रहरणादिह औदुम्बररोगस्त- त्प्राप्तिनिवारणाय प्रायश्चित्तम् । २३३	
६३६	अतिबलोत्कर्षात्परस्त्रीगमनत इह जन्मनि यौवने उन्मादरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । २३०		६४८	पूर्वं गर्भसत्ताजामक्षणान्नार्या इह गर्भधारणाभास्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
६३७	नार्याः सुकर्णपहरणादत्र भवे कुन- दित्वं तद्व्यापश्चित्तकथनम् । "		६४९	मृगपायां गजराजवधादिह गजवर्म- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
६३८	वैश्यहंभ्या नार्या इह रक्ताग्निरोगातः पीडा तद्व्यापश्चित्तविधिश्च । "		६५०	परसिद्धान्नहरणादत्र जन्मनि शूलरो- गतः पीणां तद्व्यापश्चित्तकथनम् । "	
६३९	रौप्यहरणादिह जंतोश्चित्रकुलस्तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् । "		६५१	बालवत्स्वभादिह जातसंततिदुःखा- त्तत्वं तद्व्यापश्चित्तकथनम् । "	
६४०	श्लेष्मदुल्लोतपन्नस्य स्वर्धर्मनिस्तस्य केरलदेशगतस्य स्वाभिधर्मपरस्यापि प्रजापीडनादग्निगम्ये पंचाशेऽब्दे रिष्टप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तम् । "		६५२	पूर्वजन्मनि रीतिहरणादत्र भवे पिण- लाक्षत्वं तद्व्यापश्चित्तकथनम् । २३४	
६४१	स्नेष्टया यौवने बलान्कारेण परपुत्र- पतो रतिकारिण्या अग्निमज्जन्मनि नार्या उन्मादरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २३१		६५३	खरहन्तादत्र जन्मनि खररोमत्वं- तद्व्यापश्चित्तकथनम् । "	
६४२	पूर्वभवे त्रपुह्णनाच्छ्लेष्मरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तम् । "		६५४	गर्भपोषणायकुक्षुलं डभक्षणादत्र गर्भ- धारणाभावस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
६४३	विद्यमाने भर्तृर्हि जाराद्र्मभारिण्या इह गर्भधारणाभावस्तत्प्रायश्चित्तम् । "		६५५	स्वर्णकारकुलजस्य नानाचोर्षे क्रिया- युतस्य लोकवंचनत्वात्स्या माना- स्त्रीसुखसंयुतस्य पुत्रविवर्जननिदानं तद्व्यापश्चित्तकथनम् । "	
			६५६	पुराभवे रीतिहरणाद्यार्वाः पिगाशि- त्वं तद्व्यापश्चित्तकथनम् । २३५	
			६५७	पूर्वं परसिद्धान्नहरणादत्र जन्मनि- नार्याः शूलरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
६५८	पूर्वजन्मपुष्ट्यातादत्र जन्मनि विवृत- स्वरूपं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२३५	६७३	पुरावृषभमुष्कनिकुन्ततोऽत्र भवे प- ष्ठत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२३९
६५९	पूर्व गर्भपातस्ताया अत्र भवे नार्था- वन्ध्यात्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	६७४	पूर्व मोहात्परच्युतहरणे नार्था नेत्रो- गस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
६६०	प्राक्कांस्यहरणादिह शीर्षरोगस्तत्प्रा- पश्चित्तकथनम् ।	२३६	६७५	पूर्वभवे महिर्घात्रधादत्र भवे कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
६६१	पयनददेशे जातस्य बाहुजाऽयमस्य जरापुत्रविनाशकत्वनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनम् ।	"	६७६	धनभून्वायिदर्वपत्न्याः दद्याद् गौरव- र्णाया पुत्रसंनतिर्द्वान्वयनिदानं त- त्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२४०
६६२	प्राग्भवे कांस्यहरणादत्र शीर्षरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२३७	६७७	प्राग्जन्मनि दुग्धहरणादत्र बहुमूत्रत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
६६३	वन्ध्यायाः पुत्रविधायकप्रापश्चित्तक- थनम् ।	"	६७८	स्त्रीणामपि तथा ।	"
६६४	सती स्वभार्या परमा संयज्य परस्त्री- गमनात् ग्रहणीरोगः द्विजर्लोगमने तु प्रापश्चित्तभाव एव ।	"	६७९	पुरा नवयौवनमहिषीयातकस्येह कृष्णगुल्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
६६५	प्राग्भवे कस्यहरणात्नार्थाः शीर्षरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	६८०	पूर्व द्विजमुष्कनिबुहनादत्र निष्क- तिरहितं च्यवत्वं ।	"
६६६	उष्ट्रपाताक्षार्था अत्र भवे विवृत- स्वरूपत्वं तत्प्रापश्चित्तम् ।	"	६८१	पूर्वजन्मनि पकावर्षणानां पाताप- हारतः परजनुपि पुत्रहीनता तत्प्रा- पश्चित्तकथनम् ।	"
६६७	परधृतहरणादिभ्रमजन्मनि नेत्ररोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	६८२	पुराभवे महिषीयातनानार्थाः कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२४१
६६८	स्वपतिं परित्यज्य पुष्टमन्य संगताया इह जन्मनि ग्रहणीरोगस्तत्प्राप- श्चित्तम् ।	"	६८३	शृषभसत्ताम्रवेत्रादत्र भवे नास्ताम- च्छेदः ।	"
६६९	पूर्वजन्मनि परपृतापहरादिह नेत्र- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२३८	६८४	सिंहोः पश्चिमभागे महाभूमिभुजां कुन्ते समुत्पन्नस्य सुवैद्यपर्यसमायुक्त- स्य पंचपंचाशे वर्षे रिष्टनिदानं त- त्प्रापश्चित्तं च ।	"
६७०	विप्रकुल्येवजस्य किंचिद्विस्तसमन्वि- तस्योदरे वातरोगिणो भार्यायाः पति- व्रताया भृतापत्यन्निदानं तत्प्राप- श्चित्तम् ।	"	६८५	पूर्व तरक्षुघातेऽत्र जन्मनि नेत्रका- नन्यं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
६७१	वन्ध्यायाः सुपुत्रजननयोगविधिः ।	२३९	६८६	पुरा देवाद्ये भस्त्रापितदीपाप- हरणादिह चक्षुःशोधा तत्प्राप- श्चित्तकथनम् ।	२४२
६७२	पूर्व देवद्व्यापहरणादत्र भवे विश- तिवर्षे व्यतीते नेत्रमहस्तत्प्रापश्चि- त्तकथनम् ।	"	६८७	पूर्व तरक्षुघातादिह भवे नार्थाः का- तरादीन् तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
६८८	ब्राह्मणस्य मुष्मेदात्सतजन्मपर्यंत पण्डितं तत्प्राप्यधित्ताभावश्च ।	२४२	७०२	विप्रवर्णकुलेद्वयस्य उदरे जात- वानोर्व्याडस्य किंचित्कोयलोभवि- स्रतोऽत्र सद्वाचास्रवत्या भार्याया मृतपुत्रकन्यनिदानं तत्प्राप्यधित्तक- थनश्च ।	२४५
६८९	क्षेत्रकुलभवस्य शौर्यादिगुणवतो भार्यायाः सत्प्राप्यधित्तं मृतापत्यनि- गृहणम् ।	"	७०३	घनभृत्याधभोगाद्येयितायाः शूद्री- समाया गौरवर्णायाः पुत्रसंततिहीन- न्यनिदानं तत्प्राप्यधित्तश्च ।	२४६
६९०	ग्राम्ये मोहान्माक्षिकहरणेनात्र नार्या दुर्गन्धादपत्यं तत्प्राप्यधित्तश्च ।	२४३	७०४	ग्राम्ये दुग्धहरणादत्र बहुमृत्ररोग- तः पीडा तत्प्राप्यधित्तकथनश्च ।	"
६९१	अगम्यागमनातितेवनादिह यवयव- नादिषु कृतकर्मसु निषोमप्राप्तिः ।	"	७०५	स्त्राणांमपि तथैव ।	"
६९२	जन्मान्तरे विप्रदानेन सप्तोक्तुमार- घाताद्विर्तायमये कन्यावध्यायेन कुष्ठान्वितत्वं तृतीये यन्मोक्षमासाद्य चतुर्विंशतिभिर्नेऽभिदाहः ।	"	७०६	ग्राम्ये महिर्भोघातादिह कृष्णगुल्म- रोगस्तत्प्राप्यधित्तश्च ।	"
६९३	पूर्वे वाराहहन्नेऽत्र दन्तुरत्यरोगस्त- त्प्राप्यधित्तकथनं च ।	"	७०७	पुरा ब्रह्मपुत्रस्य मुष्कनिरुष्टनतोऽत्र भवे पण्डितं तत्प्राप्यधित्तकथनश्च ।	२४७
६९४	पुरामये गुच्छरणादत्र गुल्मरोगतः पीडा तत्प्राप्यधित्तकथनश्च ।	२४४	७०८	पूर्वे फलाहरणादास्मिन्मये नार्याः पुत्रविहीनत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनश्च ।	"
६९५	यमुनानदीतरे जातायाः शुद्धया वा- त्ययसि कुष्ठरोगस्तत्प्राप्यधित्तकथ- नश्च ।	"	७०९	पूर्वे दधिहरणादत्र मेदसा परिपीड- नं तत्प्राप्यधित्तश्च ।	"
६९६	पूर्वभये कृमस्य नासामभ्यागमुक्क- भगाच्च सिन्धुमेडले पण्डित्यनन्दह- प्राप्तिस्तत्प्राप्यधित्तकथनश्च ।	"	७१०	पुरामये महिर्भोघातादिह जन्म- नि नार्याः कृष्णगुल्मरोगस्तत्प्राप्य- धित्तश्च ।	"
६९७	पुरा नार्या यरातनादो कृते इह दन्तु- रत्वं तत्प्राप्यधित्तश्च ।	"	७११	वृषभानां नासावेवादिह जन्मनि गास्तच्छेदस्तत्प्राप्यधित्तकथनश्च ।	"
६९८	पूर्वे तेजहरणात्कङ्करोगास्तत्प्राप्यधि- त्तकथनश्च ।	"	७१२	सिंहोः पश्चिमभागे जातस्य मृच्छ- वंदामवस्य सर्वविद्याविशारदस्य सु- खैर्षयधनवाहनसंयुतस्य पंचपञ्चाशे वर्षे रिष्टकारणकथनं तत्परिहारो- पायश्च ।	"
६९९	विना प्रयोजनं स्वस्त्रांत्यागादत्र नृप- सत्त्वं तत्प्राप्यधित्तमुद्ध्ये प्राप्यधित्ता- भावश्च ।	"	७१३	पूर्वे दधिहरणादिह नार्या मेदःपीडा तत्प्राप्यधित्तकथनश्च ।	२४८
७००	स्वभक्षार्थं मृगवादात्र भये वायुपो- ष्टा तत्प्राप्यधित्तकथनश्च ।	२४५	७१४	तस्मिन्नेनेकातरत्वं न प्राप्यधि- त्तकथनश्च ।	"
७०१	स्वपतिं परित्यज्य पशुसारातया इह भरणारोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनश्च ।	"			

शृ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
७१९	नानाधातुमर्दापपात्रहरणादत्र च- क्षुःपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । २४८		७२९	पूर्वजन्मनि स्त्रीपरित्यागादत्र पेटत्वं प्रापश्चित्तभावश्च । २५१	
७१६	पूर्व मधुहरणतोऽत्र दुष्टांघ्रियुतत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "		७३०	स्वमक्षणार्थं मृगवधादत्र लज्जतारो- गस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	
७१७	तरक्षुघातादिह नार्योद्यमोभेन कातराक्षित्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "		७३१	पुरा गुहहरणाच्चर्या अत्र गुल्मोदर- पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	
७१८	पूर्व द्विजाण्डच्छेदात्सतजन्मसु पण्ड- त्वं प्रापश्चित्तभावश्च । "		७३२	पुरा स्थलियं परित्यज्य गुरदारागमना- दत्र स्त्रीवर्जितत्वं तत्प्रापश्चित्तकथ- नम् । "	
७१९	क्षेत्रकुञ्जस्य शोषोद्यमोभेन शोषयुतस्यादेर- किञ्चिद्विचारस्य भार्याया यौवने पुण्यदाननिन्दानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । २४९		७३३	नृपं विना प्राहृष्टमयधादिह मृग- हन्तुः लज्जत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । २५२	
७२०	पूर्वभवे साक्षिकहरणादत्र नार्या दुर्ग- धातुत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "		७३४	परतैलापहरणादत्र नार्याः कंडूराग- प्राप्तिस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	
७२१	आगम्यागमनादिह जन्मनि पेटत्वं तत्प्रापश्चित्तभावश्च । २५०		७३५	पूर्वभवे गजपत्न्या गर्भधारणादत्र सूत्रदेहे पेटत्वं तत्प्रापश्चित्तभावश्च "	
७२२	पूर्व धनलोभात्सपत्नीसुतस्य विपत्तो घातादत्र वात्ये कुष्ठरोगतो नार्या अविवाहत्वं तत्प्रापश्चित्तभावश्च । "		७३६	स्वगर्भपालनार्थं पूर्व मृगवातादत्र नार्यास्तदातकाले लज्जत्वं तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । "	
७२३	बराहस्य घातेनेह जन्मनि दन्तुरत्व तत्प्रापश्चित्तवर्णनम् । "		७३७	क्षेत्रकुञ्जसमुद्रयस्य पाण्डुरद्वेष्टता- नदाक्षिप्यस्य ग्रहणं चातपीडित- स्य भार्यायाः सदाचारवत्या गर्भा- स्थिरतानिदानकथनम् । "	
७२४	प्राग्भवे गुडापहरणतोऽत्र गुल्मोदर- रोगस्तत्प्रापश्चित्तं च । "		७३८	पुरा नानागर्भविहंसनादत्र कण्ड्यात्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । २५३	
७२५	यमुनानदीतीरजायाः कम्पाक्षि- ष्टा बाल्ये कुष्ठप्राप्तिनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । "		७३९	पूर्व तुरंगवातादत्र बककंदरोगस्त- त्प्रापश्चित्तकथनम् । २५४	
७२६	पूर्वभवे वृषस्य नासासुक्कच्छेदनादत्र यकनदेहे पेटत्वं तत्प्रापश्चित्ता भावश्च । "		७४०	प्राग्भवे शृगालघातादिह पादहानिर्णं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	
७२७	पूर्व बराहवातादस्मिन् भवे नार्या दन्तुरत्व तत्प्रापश्चित्तं । २५१		७४१	गंगानर्गे ज्ञातस्य श्रुभाचारस्य कस्य चिच्छूद्रस्य युवभावे चक्षुर्हानिं तत्प्रा- पश्चित्तं । "	
७२८	तैलहरणादत्र कण्डूरोगस्तत्प्रापश्- चित्तकथनम् । "		७४२	पूर्व शृगालघातादस्मिन्भवे नार्या ऊर्ध्वतः पातात्पादभग्नप्राप- श्चित्तं । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
७४३	पुरा अश्वघातादिह नार्या धक्कंठ रोगस्तप्राप्यधित्तम् । २९४	२९४	७५६	अजकषाज्जार्था इहाधिकाहत्वं तप्रा- प्यधित्तकथनम् । २९९	२९९
७४४	यमुनातीरे क्षत्रियकुल्यग्रगूतस्य धन- सौम्याग्निवत्तस्य पूर्वकृतदोषविह्वलता बहुधास्ति । पुत्रवृद्धयभावनिदानं तप्राप्यधित्तकथनम् । "	"	७५७	क्षत्रकुल्यग्रस्य गुणोदरामयर्पाटि- तस्य कृपणस्य वित्तवत्तो दायदेः शमुयत्पाटितस्य मृतपुत्रनिदानंतप्रा- प्यधित्तकथनम् । "	"
७४५	कस्यचिच्छूद्रस्य प्राप्तसर्वमनोस्यस्य पण्डितनिदानं तप्राप्यधित्तम् । २९५	२९५	७५८	माधुरसंडले जातस्या क्षत्रियपत्न्या- जातसंततिनाशननिदानं प्राप्यधि- त्तम् । "	"
७४६	पुरा मागे घनलोभेन परस्परस्पर्द्ध पादसंभवमहापांडा तप्राप्यधित्त- कथनम् । "	"	७५९	ग्राम्ये शुनो वधाजार्था इह चक्र पादरोगस्तप्राप्यधित्तकथनम् । २९०	२९०
७४७	पर्वतभागे जातस्य बाहुजस्य महो- प्रस्य धामनस्य मंत्रपातस्य पुत्रही- नत्वनिदानं तप्राप्यधित्तकथनम् । "	"	७६०	गुण शूद्रवधादिह भवे दन्तपातन- जरोरोगस्तप्राप्यधित्तकथनम् । ... "	"
७४८	क्षत्रकुल्यस्य गुण्योदरपीडावनो निष्फलोद्यमस्य भार्याद्वययुतस्य मृत- वस्तुनिदानं तप्राप्यधित्तकथनम् । २९६	२९६	७६१	ग्राम्ये शुनो वधाजार्था इह चक्र- पादरोगस्तप्राप्यधित्तकथनम् । "	"
७४९	वेदपांगनाया नानाविभूतियुतायाः सुखमोगवत्या युयमावे गर्मती दुःख- निदानं तप्राप्यधित्तविधिरुथनम् । २९७	२९७	७६२	पुरा शूद्रघातादिह नार्या दन्तपात- नजरोरोगस्तप्राप्यधित्तकथनम् । २९१	२९१
७५०	विप्राशानिकटे जातस्य द्विजस्य जातपुत्रनिदानं तप्राप्यधित्त- त्तम् । "	"	७६३	स्वजात्या धीर्यदानादत्र जातपुत्र- विनाशस्तप्राप्यधित्तकथनम् । ... "	"
७५१	अहमादजासुतवधाटिहाधिका- गत्वं तप्राप्यधित्तम् । २९८	२९८	७६४	बंधुनाशान्न जन्मनि बंधुनामकरो- गस्तप्राप्यधित्तकथनम् । "	"
७५२	लोहहरणाद्युर्मन्त्र बर्बादस्वरोगस्त- प्राप्यधित्तम् । "	"	७६५	शूद्रकुल्यवत्या जातसंततिहीनत्व- निदानं तप्राप्यधित्तकथनम् । "	"
७५३	ग्राम्ये नकुलवधादिह सर्ववर्णायम- रणदुःखनिरीक्षणम् । "	"	७६६	स्वपत्न्याः पण्यशास्त्राभ्यापनात्यय- ह्यविर्मतः स्वोपजायनतथेह पण्ड- त्वं तप्राप्यधित्तभावश्च । २९२	२९२
७५४	अजनेदन्तघातादिह गौधिवत्तव- प्राप्तिः । २९९	२९९	७६७	धूर्ध्रं नकुलघातादत्र नार्या बंधु- मंडलरोगस्तप्राप्यधित्तम् । "	"
७५५	लोहहरणादिह सर्वस्वरोगतः पीडा तप्राप्यधित्तकथनम् । "	"	७६८	क्षत्रकुलोद्भवस्य नानारक्तानिद- पाटितस्य भार्यायाः संपत्तिहीनता- निदानं तप्राप्यधित्तम् । "	"
			७६९	ब्रह्मघातात्मरोगस्तप्राप्यधित्तविधि- कथनम् । २९३	२९३

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
७७०	अन्तरणादिह जन्मनिष्ठरोगस्त- त्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२६३	७८४	पूर्व स्वर्णागमनेऽत्र वातस्तत्त्विकार- स्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२६९
७७१	पूर्वजन्मनिकृत्कर्मनिषेधणाच्छीतज्व- रपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२६४	७८५	पुरा विनावैद्यशास्त्राध्ययनं क्षणोप- धमदानादत्र रक्तपित्तरोगो मयपा- नादपि, तदोपशमनाय प्रापश्चित्तक- थनम् ।	"
७७२	कृतप्रमथ देहान्तरे कफस्यासादि- पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	७८६	पूर्व त्रपुहरणादिह जन्मनि क्षेमरौ- गतः पीडा तत्प्रापश्चित्तम् ।	२७०
७७३	राजमार्गनदीतीरादौ मूकप्रणादि- ह शिरोनिस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२६५	७८७	पुरा भूततया जनवंचनादत्रापस्मा- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
७७४	देवद्रिजप्रव्यहरणादन्त्यजगमनाच्चेह पाण्डुरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२६६	७८८	पुरा भवे नागापहरणादस्मिन्भवे शीर्षरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
७७५	प्राग्भवे यक्षप्रकरणदिह अन्तर्ह- द्रिरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	७८९	वर्षे क्रमादुपक्रम्य तस्य मध्ये परि- त्यागादशतिचक्राख्यरोगपीडा त- त्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
७७६	पूर्वभवे जात्युत्तममोगमनात् अत्र ह- ृदयप्रणरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	७९०	पूर्व पक्वज्वहरणादिह नरस्याशुजि- ह्वरोगस्तत्प्रापश्चित्तम् ।	२७१
७७७	अतिमानातिप्रोवातिजेहभयान्नर्म- निश्चयज्ञानाम्यथाकरणेन प्रथमोणि- तवणरोगतः परमपीडा तत्प्रापश्चि- त्तकथनम् ।	२६७	७९१	पूर्व छात्रवर्गाप विद्याऽप्रदानादिह छर्दिरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तम् ।	"
७७८	पुरा परेषां मर्मभेदान्मुष्टिपातादस्य- धचनादत्र भवे हीहारोगतः पीडा तदुपरि प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	७९२	पूर्वनामाचापहरणेनात्र दन्तपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
७७९	परज्वहरणादुल्लवंचनादभ्यभक्ष- णाच्चेह गण्डमालारोगस्तत्प्रापश्चि- त्तम् ।	२६८	७९३	परेषां फटुवचनतः पीडकस्येह खर- स्वनत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
७८०	चाण्डालवधःश्रवणेऽपि भोजनादिह पाण्डुरोगस्तत्प्रापश्चित्तम् ।	"	७९४	पूर्वभवे लवणापहरणादिह वर्धस्व- रत्वं तत्प्रापश्चित्तम् ।	२७२
७८१	पुराभवे त्वरकाकादिमांसमश्रणादि- ह स्फोटारोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	७९५	पुरा जन्मनि कुक्कुटहननादत्र धक- नासत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
७८२	अनिर्देशाया गोः पयः पालेहस्फो- टवान्मयति तत्प्रापश्चित्तम् ।	२६९	७९६	ददुरोगोपशमनाय प्रापश्चित्तविधे- र्विस्तारेण निरूपणम् ।	२७३
७८३	पूर्वभवे देवप्राक्षणापहरणात्तथा- मिश्रोहावात्र वातारोगस्तत्प्रापश्चि- त्तकथनम् ।	"	७९७	पूर्व विनिहतेऽध्वरे धक्काण्डयं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	२७४
			७९८	पातकप्रमाणघातादिह जन्मनि पा- णिहीनत्वं तत्प्रापश्चित्तम् ।	"
			७९९	इक्षुधिकाहरणादनौदरे गुल्मरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम्	२७५

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
८००	पुरा गर्भपातनतोऽत्र यकृत्लीहज- लोदरतः पीडा तत्प्राप्यधितकथनञ्च । २७६		कनेऽपि पुण्यशस्तव्याप्यधित- कथनञ्च । २८१		
८०१	मन्दाम्निरोगजनकदोषतत्प्राप्यधित- कथनम् । २७७		८१५ पूर्वभवे विषवागमनात् अत्र रक्तविद- रोगस्तत्प्राप्यधितकथनञ्च । २८१		
८०२	पूर्वभवे सिद्धान्तहरणतोऽत्र मंदाम्निवा दजोर्णरोगस्तत्प्राप्यधितकथनञ्च । २७७		८१६ दधिचौर्यतो जातस्य किल्बिषस्या- पहाराय प्राप्यधितं सर्वानवेदना- निदानरूपधनपूर्वकं तत्प्राप्यधितक- थनञ्च । २८१		
८०३	पूर्व गुणोत्तुब्धमानवाप्य वेदाध्ययन- करणादिह प्रसाहनित्वं तत्प्राप्य- धितञ्च । २७९		८१७ शतद्रोः पूर्वभागे समुत्पन्नस्य श्रातु- मिश्रधनयुक्तस्य द्विजस्य ज्येष्ठभार्या- या मृतापत्यत्वनिदानं तत्प्राप्यधित- कथनञ्च । २८४		
८०४	पूर्व गुरुजायाभिगमनतोऽत्र मूत्रकृच्छ्रं तत्प्राप्यधितकथनञ्च । २७९		८१८ कुरुक्षेत्राचाम्भभागे कस्यचिन्नभिन्- मुत्पन्नस्य स्वल्पविधस्य बालपितृद्वययु- तस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रा- प्यधितकथनञ्च । २८५		
८०५	पूर्व मातृगमनादिह जन्मनि छिगवि- नाशस्तत्प्राप्यधितकथनञ्च २७७		८१९ पञ्चदशे जातस्य गौरवर्णस्य पित्ताधिक्यस्य पुत्रसंवत्तिदुःखनिदानं तत्प्राप्यधितकथनञ्च । २८६		
८०६	सुरालये जलेऽज्यत्र वा शङ्खमूत्रकर- णादत्र गुदरोगस्तत्प्राप्यधितकथनञ्च । २७९		८२० ऐरावतीनदीतीरे जातस्य क्षत्रियस्य पुत्रदारधनयुतस्य योकेनेत्ररोग- निदानं तत्प्राप्यधितकथनञ्च । २८६		
८०७	पूर्व स्मार्ताग्निदामनादिह भवेऽतिसार रोगप्राप्तिस्तच्छमनाय प्राप्यधितवि- धिनिष्पणञ्च । २७८		८२१ यामुन्देशभवस्य कस्यचित् बाहु- जस्य पुत्रसौत्पत्यहित्यनिदानं त- त्प्राप्यधितकथनञ्च । २८७		
८०८	पुरा वासविषोऽजन्तोऽत्र चतुर्धनवं- ध्यात्वं तत्प्रतीकाराय प्राप्यधितक- थनञ्च । २७९		८२२ कुन्जाद्रुजस्तस्य द्विजस्य जातविमु- नस्य निदानं तत्प्राप्यधितकथनं च । २८८		
८०९	अनन्यगतिकामदुष्टं भार्या विना प्रयो- जनं परित्यज्य व्यवहर्तुं प्र ग्रहणी- रोगस्तत्प्राप्यधितकथनञ्च । २७९		८२३ सप्तद्विजते जातस्य बंदिनो मधुर- वचसो लोके पुत्राभावादिनिदानं तत्प्रा- प्यधितञ्च । २८८		
८१०	हरिणादिपशुहन्त्रे हज्जन्मनि खञ्ज- त्वादिरोगस्तत्प्राप्यधितानि च । २८०		८२४ शतद्विजते जातस्य शत्रुस्य धनयः पितृभक्तियुतस्य वैकात्रो- भोगसंयुतस्य मृतपुत्रस्य निदानं तत्प्राप्यधितकथनञ्च २८९		
८११	ज्येष्ठभार्यादिह त्वन्दोपस्तत्प्राप्यधि- तकथनञ्च । २८०				
८१२	मातृपितृगुरुदेवप्राप्तनिदायवणात् कर्णाम्भामत्र प्रयोजितप्रस्तरस्या- प्यधितकथनञ्च । २८०				
८१३	पुरा प्रवहन्तुरिह जन्मनि पण्ड- कुपद्रोगस्तत्प्राप्यधितकथनञ्च । २८१				
८१४	शुलिपासातुरतया गर्नात्मनाय स्वयं मिश्रलभक्षणादिह नार्यो यो-				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८९९	शतद्रुनिकटे जातस्य क्षत्रियस्य पितृमानृमुन्महीनस्य जातपुत्रवि- नाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २९०			धामुक्तस्य त्रिदामितायुदे महारि- ष्टप्राप्तिस्तत्रिच्छ्रुतिश्च । २९१	
८९६	ऐरावतीतारे जातस्य द्विजस्य मृत- पुत्रश्चनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		८९५	शतद्रुनिकटे जातस्य क्षत्रियस्य भार्यायाः सुभेहायाः सदाचाराया उदरे रक्तस्रावात्पाण्डवत्या गर्भा- स्तिरानिदानं तत्प्रायश्चित्तम् । २९७	
८९७	रामहृदायाम्ये आङ्गुलदेहसमुद्भव- स्य शूद्रस्य सन्ततिराहित्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २९१		८९६	कुल्लेखे जातस्य क्षत्रियस्य पुत्रवि- वर्जितस्य यौवने क्षयप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् । २९८	
८९८	सत्स्यस्या धाम्यमागे जातस्य स्वयंपन्नस्य धितापरस्य जातपुत्र- विनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		७३७	शूद्रस्य कस्यचित् स्त्रीमित्रसंपुतस्यै- श्वर्ययतो मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । "	
८९९	विषाशादेशे जातस्य क्षत्रियस्य दूर्यज्मनि ब्राह्मणस्य यत्र यत्र कृता घातास्तत्र तत्र कुष्ठरोग सुतस्य स्त्रीपुत्रहीनत्वकथनं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । २९२		८९८	विषाशैरावतीमध्ये क्षत्रियस्य स्वय- व्रित्तस्य बहुभार्यस्य जातपुत्रविना- शनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २९९	
८९०	शतद्रुनिकटे जातस्य द्विजस्य पित्त- कफान्वितस्य भार्याद्वयुतस्य ज्येष्ठ- भार्याया अपुत्रश्चनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । ... २९३		८९९	पर्वते जातस्य क्षत्रियस्य देवब्राह्मण- पूजकस्य भार्याद्वयव्यात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
८९१	सीराष्ट्रदेशे जातस्य द्विजस्य दुःख- समन्वितस्य राजोपसेवकस्य पुत्रही- नत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् २९४		८९०	रामहृदायाम्ये दशयोजनाभ्यन्तरे जातस्य वणिजो धनिनां कुले समु- त्पन्नस्य जातसन्ततिनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ३००	
८९२	रामहृदायाम्ये पट्टियोजनसीमितदेशे जातस्य वणिक्सुतस्य स्वल्पवित्तस्य भार्याया गर्भदुःखाकुल्लेखं तत्प्राय- श्चित्तम् । "		८९१	पर्वते दुष्टक्षत्रियकुलजस्य विद्याभ्या- सरतस्य सुखैश्वर्ययतो भार्याद्वयस्य- पुत्रविहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । ३०१	
८९३	पर्वतोपरि भूमिपालकुलजस्य बहु- व्ययपरस्य बहुभार्यस्य सुसान्नि- तस्य पुत्रभ्यांघ्रि दुःखप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २९५		८९२	पुष्करसमीपे जातस्य क्षत्रियस्य सुखिनो विद्याक्तो वाणिजः पंच- चत्वारिंशे वयसो वर्षे महारिष्टनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । ३०२	
८९४	पर्वताश्रितशतपौजनविस्तीर्णप्रदेशे जातस्य भूपत्य वयसो द्वादशवर्षे राज्याधिकृत्य यौवने पादोदरव्य-		८९३	पवनददेशे जातस्य ब्राह्मणस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तम् । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८४४	सरस्वतीपरमागे जातस्य क्षत्रियस्य पुत्रभावनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनं च । ३०३	३०३	८९९	प्राग्भवे कास्यहरणात् शीर्षरोगस्त- प्राप्यक्षितकथनं च । ३०९	३०९
८४५	पुरा तिर्यग्गमनादिह शूलप्रमेहयोगी तत्प्राप्यक्षितम् । ३०४	३०४	८९०	कन्ध्यात्हरप्राप्यक्षितम् । ... "	"
८४६	पूर्वभरे निषदानाद्वालकहननेन ना- र्या अत्र दग्धुर्भूतत्वात्प्राप्यक्षितम् । "	"	८९१	सर्ता स्पर्शा परित्यज्यान्वन्मृग- मनादन ग्रहणीरोगस्तत्प्राप्यक्षितम् । ३१०	३१०
८४७	प्राग्भवे फसौक्तिकहरणादिह पुत्रमु- त्पादास्तत्प्राप्यक्षितकथनम् । . ३०६	३०६	८९२	कास्यहरणादिह नार्याः शीर्षरोगस्त- प्राप्यक्षितम् । "	"
८४८	पूर्व रीत्यपहरणादत्र जन्मोन्निषङ्गा- क्षत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् । . ३०७	३०७	८९३	पूर्व मोहादुष्टस्य नाशे घृतेऽत्र नार्या निरुतस्वरत्वं तत्प्राप्यक्षितम् । "	"
८४९	पुरा खरहननादत्र खररोमस्य तत्प्रा- प्यक्षितकथनम् । .. "	"	८९४	पुरा घृतहरणादिह नेत्ररोगयुतत्वं तत्प्राप्यक्षितम् । "	"
८५०	पूर्व गर्भपुष्टार्थं कुम्भकुण्डभक्षणदि- ह सन्नरजाताया नार्या गर्भधारणा- भावास्तत्प्राप्यक्षितम् । . . "	"	८९५	पूर्व एक पक्षे परित्यज्यपरपुरपसेन नादिह जन्मनि नार्या ग्रहणीरोगस्त- प्राप्यक्षितम् । ... "	"
८५१	स्वर्णकारकुले जातस्य छोमपरस्य धूर्तस्य राजवनीप्रियस्य सुखैश्वर्यधन- युक्तस्य पुत्रहानित्वं तत्प्राप्यक्षितं च । "	"	८९६	विप्रवर्णकुलोन्पन्नस्य रक्ताक्षदर्शनस्य उदरेवातरोगयुतं विचित्रचित्तमन्वि- तस्य भार्याया मृतपुत्रत्वनिदानं त- त्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"
८५२	पूर्व खरहन्नादिह नार्याः खररोमस्य तत्प्राप्यक्षितकथनम् । ३०८	३०८	८९७	कन्ध्यात्हरप्राप्यक्षितस्य प्रकारान्त- रेण निरूपणम् । ... ३११	३११
८५३	पुरा रीत्यपहरणादिह भरे नार्या पिङ्गाक्षित्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"	८९८	देवद्रव्यापहरणादत्र विशदशेषोत्तर ने- त्रभङ्गस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"
८५४	पूर्व परिसिद्धानहरणादिह शूलरोगस्त- प्राप्यक्षितम् । "	"	८९९	पूर्वभवे वृषभस्य मुष्णनिन्दुहनादिह फण्डत्वम् । ... ३१२	३१२
८५५	पुराभरे उष्णातादिह विरुतस्वरत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् । . . "	"	९००	पूर्वजन्मनि परघृतहरणादिह नार्या नेत्रपीडा तत्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"
८५६	गर्भपातस्ताया इह भवे कन्ध्यात्वं तत्प्राप्यक्षितम् । ... "	"	९०१	पूर्वभरे महिरीहननादन कृष्णगुन्म- रोगस्तत्प्राप्यक्षितम् । . . . "	"
८५७	पूर्व कामहरणादत्र शीर्षरोगस्त- प्राप्यक्षितम् । "	"	९०२	घनभृयाश्वभोगावेयुताया शूद्रया- पुत्रसन्निहानिनिदानं तत्प्राप्य- क्षितम् । "	"
८५८	पञ्चनददेशे जातस्य वैश्यस्य सुखै- श्वर्ययुतस्य जातपुत्रीणां शक्यं त- त्प्राप्यक्षितम् । ... ३०९	३०९	९०३	पूर्वजन्मनि दुग्धहरणादिह श्वदूत- त्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् । . . "	"
			९०४	स्त्रीणामपितपैर । ३१३	३१३

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८७५	पूर्वं नवयौवनमहिषोद्यातादिह कुष्ठ- गुल्मरोगस्तप्राप्यधितकथनम् ।	३१३	८८८	क्षेत्रवृद्धजस्य वातरक्तपीडितस्य भार्याया ष्कापत्यानन्तरं पुण्यविनाश- निदानं तप्राप्यधितम् ।	"
८७६	वृषस्य मुष्कनिकुङ्मादिर भवे पञ्च- स्य ज्ञानाज्ञानाद्वेदेषु प्राप्यधिता- भावश्च ।	"	८८९	पूर्वमेवे माक्षिकहृणादिह नार्यां दु- र्गन्धाद्वत्वं तप्राप्यधितकथनम् । ३१७	
८७७	पूर्वमेवे प्रयागेन पङ्कहरणादिह नार्याः पुत्रदानत्वं तप्राप्यधित- कथनम् ।	"	८९०	अम्यागमनः पूर्वमेव पङ्कत्वं त- द्याप्यधिताभावश्च । ...	"
८७८	दधिहरणादत्र भवे मेदोरोगस्तप्य- नार्थं प्राप्यधितकथनं च ।	"	८९१	पुरा सस्य्याः कुमारस्य विप्रेण क- ताद्वातादिह नार्यां वात्ये कुष्ठस- मुत्पत्त्यनम् ।	"
८७९	पूर्वजन्मनि महिषोद्यातादिह कृष्ण- गुल्मरोगस्तप्राप्यधितकथनं च ।	"	८९२	वराहयातादत्र जन्मनि दन्तुरास्य त- द्याप्यधितकथनम् ।	"
८८०	शुभागां नासाम्प्रेक्ष्यदिह युषाव- म्यार्थं नामाच्छेदस्तप्राप्यधितम् । ३१४		८९३	पुरा भवे गुडहरणादत्र गुल्मरोगेण पीडा तप्यमनोपायकथनम् ।	"
८८१	गंगापश्चिमभागे माषापुरे जानस्य त्रिजस्य गजमन्यस्य विष्णुभक्ति- पक्षस्य पुत्रविहीनत्वनिदानं तप्राप्य- धितम् ।	"	८९४	यमुनातीरे जानायाः शूद्रायाः पति- सेवापराया वात्ये कुष्ठरोगनिदानं तप्राप्यधितम् ।	"
८८२	महाभूमिभुजां वेदो जानस्य यवनस्य सर्वविद्याविशारदस्य सुखैश्वर्यसमा- युक्तस्य पञ्चपट्टिमिस्यर्षं महामिष्ट- निद्रास्य तप्राप्यधितम् । ..	३१५	८९५	तितुमंरले जानस्य यवनस्य सुखैश्व- र्यधनाधितस्य पङ्कत्वं तस्य सद्रूपं प्राप्यधितकथनम् ।	३१८
८८३	पूर्वमेव नरभुघातादिह नेत्रेषु कात- स्य तप्राप्यधितकथनम् ।	"	८९६	पुरा वराहयातेन दन्तुरास्य तप्राप्य- धितकथनम् ।	"
८८४	पुरा देवमदिरातवानुमयदीपपात्रा- पङ्कहरणादिह नार्याधनुःपीडा तन्नि- वृत्तये प्राप्यधितकथनम् ।	"	८९७	पूर्वं तैलहरणादिह नार्याः कण्टुसो- गस्तप्राप्यधितकथनम् ।	"
८८५	पुरा मधुहरणादत्र जन्मनि दुग्माध- त्वं तप्राप्यधितकथनम् । ..	"	८९८	पूर्वं स्त्रीपान्त्यागादिह जानस्य पङ्कस्य तप्राप्यधितकथनम् ।	"
८८६	पूर्वं तरभुघातानार्यां इह कातरा- क्षान्ति तप्राप्यधितकथनम् । ...	३१६	८९९	पुरा स्वभक्ष्यार्थं भृगघातादिह अय- तमजत्वं तप्राप्यधितकथनम् ।	"
८८७	पुरा धिरस्य मुष्कनिकुङ्मादत्र भवे जातस्य मृदस्य पङ्कत्वं तप्राप्यधि- ताभावश्च ।	"	९००	पूर्वं गुडहरणादिह जन्मनि गुल्मो- दरोगस्तप्राप्यधितकथनम् ।	"
			९०१	पर्वतदेशे समुत्पन्नमहाविगवपुत्रस्य श्रीभोजित्वनिदानम् ।	३१९
			९०२	नृपं किना मृगघातादत्र मृगजत्वं तप्राप्यधितकथनं च ।	"

अ०	विषय	पृ०	अ०	विषय	पृ०
९०३	परतोत्पहरणादिहमेवे कङ्कुरोस्त प्राप्यधित्तकथनम् ।	३१९	९१६	मृगचारुले जातस्य सुरोधर्ष धनयुक्तस्य स्त्रीपुत्रिनो ह्येवमच कस्य पुनरहिताननिदानं तप्राप्य धित्तकथनम् ।	"
९०४	पूर्व राजपत्न्या गर्भधारणादिह रिना प्राप्यधित्त स्त्रीपुत्रमुत्तर्हीनम् ।	"	९१७	पुत्र मरणादिह भवे नार्या स्वरोमेव तप्राप्यधित्तकथनम् ।	३२३
९०५	स्वगर्भधारणाय पूर्व मृगव्यादन नार्यास्तद्वातफाले गन्धे तप्राप्य- धित्तकथनम् ।	"	९१८	पूर्व रज्यपहरणादिह नार्या पित्रा रितं तप्राप्यधित्तम् ।	"
९०६	क्षान्तुभनस्य तानिनाक्षेपकस्य मेहादिवाडितस्य भायाया सदाचार वया गर्भास्थिराननिदानं तप्राप्य धित्तकथनम् ।	३२०	९१९	ग्राम्य परसिद्धानहरणादिह नार्या मृग्येमेव तप्राप्यधित्तकथनम् ।	३२१
९०७	पूर्व नमने क्षुण्णवातादिह धनक पठय तप्राप्यधित्तकथनम् ।	३२१	९२०	पूर्व मृगवातान्न नार्य विरक्तस्य रत्न तप्राप्यधित्तकथनम् च ।	"
९०८	पूर्व शृगाडवातेनात्र भवे पादहोनात्र तप्राप्यधित्तकथनम् ।	"	९२१	पूर्व गर्भपातान्न धनवान् प्राप्य मृग्या तप्राप्यधित्तकथनम् च ।	"
९०९	गमातारे नार्य शत्रुस्य नपुत्रा रितस्य युग्मभवे च पुत्रान्न तप्रा- प्यधित्तकथनम् ।	"	९२२	रज्यपहरणादिह नार्य नार्याणां तप्राप्यधित्तकथनम् ।	"
९१०	पूर्व शृगाववातादिह भवे नार्या पादभगास्तप्राप्यधित्तकथनम् ।	"	९२३	पञ्चदशदेशे जातस्य रज्यस्य सुग क्षयधनयुक्तस्य जातपुत्रनिनाशनम् निदानं तप्राप्यधित्तम् ।	"
९११	पुत्र शान्तिवातादिह नार्या पत्रकठस्य तप्राप्यधित्तकथनम् ।	"	९२४	पूर्व कस्यहरणादिह भवे शीर्षोमे स्तप्राप्यधित्तकथनम् ।	३२५
९१२	पुत्रनातारे क्षत्रियशभस्य धनसो त्यलोभनतो मितप्रदस्य बहुधा दस्य विद्रोपतो युद्धिमत् पुत्राभावा निदानं तप्राप्यधित्तकथनम् ।	३२२	९२५	वन्ध्यायाः पुत्रस्तन्तोत्पत्तिविधा नपुत्रम् ।	"
९१३	पूर्व रज्यपहरणादिह भवे रज्यपहात्वात् तप्राप्यधित्तकथनम् ।	"	९२६	साध्या स्वभार्या परित्यक्त परदार गमनादिह भवे मृग्यारोग्यस्तप्राप्य धित्तकथनम् ।	"
९१४	पुत्र रज्यवातादन स्वरोमेव तच्छ- भनाय तप्राप्यधित्तकथनम् ।	"	९२७	पुत्र जमने कस्यहरणादिह नार्या शीर्षोमेव तप्राप्यधित्तम् ।	"
९१५	ग्राम्ये गर्भपुण्यर्थे युक्त्युद्गम्य वादिह नार्या गर्भधारणामाभस्त प्राप्यधित्तकथनम् ।	"	९२८	पूर्व नार्या उष्ट्रवातदोषादन विहृत रक्तं तप्राप्यधित्तकथनम् ।	"
			९२९	पूर्व परवृत्तापहरणात् अत्र भवे नेत्र रोगस्तप्राप्तिनाशाय प्राप्यधित्त कथनम् ।	३२६

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
९३०	स्वर्पाति परित्यज्य पूर्वमे परपुत्र- प्रगमनात् नार्या ग्रहणारोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । ३२६	३२६	९४९	पूर्व दग्निहर्त्या नार्या अत्र मेदोरो- गतः परमर्पाडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ३२९	३२९
९३१	विप्रवर्णकुलोत्पन्नस्य उदरे वातपी- डितस्य आदिपुत्रविनाशोत्तरं अप- त्याभायनिदानं तत्प्रायश्चित्तं च । "	"	९४६	पूर्वमे तद्गुह्यनादत्र नेत्रेषु कात- रत्वं तत्प्रायश्चित्तवर्णनम् । "	"
९३२	शृपस्य मुष्कनिवृद्धनतोश्च नरस्य पण्डत्यं तत्प्रायश्चित्ताभावश्च । ३२७	३२७	९४७	पुरा देवालयस्थधातुमयदीपपात्र- हरणादिह नार्यास्थितुःपीडा तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । "	"
९३३	मोहात्परपुत्रप्राशनत् इह नार्या नेत्र- रोगात् पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	९४८	पुरा मनुहरणादत्र जन्मनि नरस्य पूतिगन्धित्वं तत्प्रायश्चित्तवर्णनम् । ३३०	३३०
९३४	पूर्वमे महिर्पायवाद्य कृष्णगुल्मरो- गेण नरस्य परमर्पाडा तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । ३२८	३२८	९४९	पूर्व तत्पुत्रवातादत्र भवे नार्याः कातराक्ष्या नेत्रपीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । "	"
९३५	प्राणोपातादत्र भवे नार्याः पुत्रसंत- तिहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	९५०	पञ्चदशैः जातस्य शूद्रस्य सकटै- श्वर्यसंपन्नस्य पण्डत्यनिदान- कथनम् । "	"
९३६	प्राग्मे दुग्धहरणादत्र नरस्य बहुमूत्र- रोगस्तत्प्रायश्चित्तम् । "	"	९५१	क्षेत्रकुञ्जस्य दौर्घ्यादप्यशो- धनयुतस्य वातपीडावतो नार्यायाः शुभाचारव्याः पुण्यनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तवर्णनम् । "	"
९३७	पूर्वमे परदुग्धहरणादिह नार्या वृ- द्धरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । .. ३२८	३२८	९५२	पूर्वमे बाधिरहरणादत्र नार्याः पूतिगन्धित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । ३३१	३३१
९३८	मोहान्मर्षिवातेनात्र नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ... "	"	९५३	पुरा अगम्प्रागमनादत्र नरस्य पण्डत्यं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"
९३९	शृपस्य मुष्कनिवृद्धनतोश्च भवे पण्ड- त्यं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ... "	"	९५४	सप्तव्याः सुतस्य विपदानेन प्रण- हरणादिह भवे नार्या बाल्ये कुष्ठरो- गप्राप्तिधनुर्विस्मृतिवैषं मरणम् । "	"
९४०	पञ्चकलाहरणादिहात्यंतं पुत्रविना- शस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ... "	"	९५५	पूर्व ब्राह्मनादिह नरस्य दन्तु- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"
९४१	पूर्व दग्निहर्त्यादिह नरस्य मेदोरोमेण पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	९५६	पूर्व गुह्यहरणादिह नरस्य गुल्मोद- राख्यरोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् । "	"
९४२	पूर्वमे महिर्पायवातादिह कृष्णगुल्मरो- गात् पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	९५७	यमुनारोत्रायाः दृष्ट्वा बाल्ये कुष्ठ- रोगप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् । ३३२	३३२
९४३	पूर्वजन्मनि वृषभानां नासापच्छेदा- दत्र नरस्य नासापच्छेदस्तत्प्रायश्चि- त्तम् । ३२९	३२९			
९४४	भूमिमुजां स्तेष्वानां कुले जातस्य पञ्चपञ्चाशत्तमे वयसि महारिष्टप्रा- प्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
९९८	पर्वताश्रितासिधुमंडलेजातस्य यव- नस्य मुखैः श्वपनाशितस्य पण्ड- त्त्वनिदानकथनम् । ... ३३२	३३२	९७०	पूर्वजन्मनि नृगंगावातादिह नग्न- यननस्य तन्प्राप्यधितकथनम् । ३३५	३३५
९९९	पूर्वभवे घराहवातादत्र नार्या दन्त- स्य तन्प्राप्यधितकथनम् । "	"	९७१	पुराभवे शृगालघातादत्र विशेषतः पादहानित्वं तन्प्राप्यधितकथनम् । "	"
९९०	पूर तेरहरणादत्र नरस्य कण्डूरो- गतत्वाप्यधितकथनम् । . . . "	"	९७२	गंगातीरे जातस्य शूद्रस्य धनपुत्र- ममन्त्रितस्य युवावस्थाया चक्षुर्ही- नत्वनिदानं तन्प्राप्यधितकथनम् । "	"
९९१	पूर्वभवे विनाशपरायं भार्याप्राप्त्या- दत्र पण्डित्यं तन्प्राप्यधितकथना- भावश्च । "	"	९७३	पूर्वजन्मनि शृगालघातादत्र नार्या ऊर्ध्वपातात्पादभंगस्तन्प्राप्यधितक- थनम् । ... = "	"
९९२	पुरा मन्त्रश्रुत्य मृगहननादत्र नरस्य खलित्वं तन्प्राप्यधितकथनम् । "	"	९७४	पूर्वमरणात्वादिह नार्या यनकंठ- तच्छमनाय प्राप्यधितकथनम् । ३३६	३३६
९९३	ग्रामभवे मोहात् परगुडापहरणादत्र नार्या शुभ्रोदरपीडा तन्प्राप्यधित- कथनम् । ३३३	३३३	९७५	यमुनातीरे जातस्य क्षत्रियस्य मृत- पुत्रत्वनिदानं तन्प्राप्यधितकथनम् । "	"
९९४	शुमान्न मुत्तरुपा स्वस्त्रिय परि- त्यज्य परदारगमनादत्र स्त्रीविश्रं- तत्वं तन्निष्कृतिवचनम् । "	"	९७६	कामतः ग्रामभवे ब्रह्मवातादत्र नर- स्य क्षयरोगप्राप्तिकथनम् । "	"
९९५	नृप विना मृगवातादत्र तद्वातकाळे मृगहन्तुः खलित्वं तन्प्राप्यधितकथ- नम् । "	"	९७७	पूर्वजन्मनि मोहादकामतो द्विजवाता- दत्र क्षयरोगस्तन्प्राप्यधितकथनम् । ३३७	३३७
९९६	पुराभवे परतैलापहरणादत्र नार्याः कण्डूरोगतः पीडातन्निष्कृतिरूपश्च । "	"	९७८	भर्तृपरिणामान्तरं सहगमनतः स्त्रीणां मतिरर्जनम् । "	"
९९७	पुरा राजपत्न्या गर्भधारणादत्र भवे मर्त्यधर्मबहिष्कृतिरपण्डित्यं तन्प्रा- प्यधितकथनम् । ३३४	३३४	९७९	कुम्भघ्नोपरि जातस्य क्षत्रियस्य क्षयरोगप्राप्तिनिदानं तदग्रे क्षयरोगे- ष्वप्युपनिषत्तन्प्राप्यधितकथनम् । "	"
९९८	भग्नमपादनाय पुरा मृगहननादिह नार्यास्तत्काळे खलित्वं तन्निष्कृति- कथनम् । "	"	९८०	विशेषतो बृहस्पतिं जिनसत्त्वभूषण- अयोध्याभिधेये जातस्य क्षत्रियस्य युवभावे क्षयरोगोत्पत्तिनिदानं त- न्निष्ठयुपायकथनम् । "	"
९९९	क्षत्रकुलसमुत्पत्तस्य दानदक्षिण्यस्य मेहादिविकारपीडितस्य गार्वाया गर्भस्थिरनाम्नाप्यनिदानं तन्प्राप्यधि- नकथनम् । "	"	९८१	पुराभवे ब्राह्मणहननानार्या अत्र क्षयरोगस्तन्प्राप्यधितकथनम् । "	"
			९८२	पुरा स्वयंवातादत्र नरस्य वधित्व- तन्प्राप्यधितकथनम् । "	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
९८४	प्राग्ग्राह्यान्तजपादिह नार्था क्षय- रोगपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ३३८		९९९	पुरा विटलोन्निष्ठमौजनतोऽत्र नर- स्यं राज्यं वत्सं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	
९८५	गंगायाः प्राक्प्रदेशे जातास्य शुद्ध- स्य स्वल्पचित्तस्य जातपुत्रविनाश- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "		१०००	स्त्रीणामपि तथैव । ३४३	
९८६	विगटदेशे जातायाः पतिशुश्रूषण- परायाः धनधर्मत्यागाः क्षयरोग- वशाः पुत्रभावनिदानं तत्प्रापश्चि- त्तकथनम् । ३३९		१००१	चांडालीगमनादजाजगरबन्धुत्वत- त्प्रापश्चित्तकथनम् । "	
९८७	पूर्वजन्मनि सारिकापातादत्र नरस्यं स्थूलितशक्यं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१००२	पूर्व चांडालपुरुषसंगमादिह नार्था अ- जागमन्धुत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
९८८	नार्था अपि तथा । "		१००३	पराजविग्रहरणादिह भये अजीर्ण- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	
९८९	पूर्वजन्मनि वक्रधातादत्र नरस्यं छं- द्यकण्डवं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ३४०		१००४	पराजविग्रहरणानार्था अजीर्णरोग- स्तत्प्रापश्चित्तविधेिकथनम् । "	
९९०	स्त्रीणामपि तथैव । "		१००५	द्विजकुलोद्भवस्य किलासददुर्काह- नेत्रतोदयतो भार्याया मृतवत्सत्य- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	
९९१	कस्यचिद्विजकुलजस्य पातपीडापत्तो धर्मनिष्ठावतो वित्तयुतस्य भार्यायाः सदाचारवत्या मृतवत्सनिदानं तत्प्रा- पश्चित्तकथनम् । "		१००६	पूर्वजन्मनि द्विजाय वाताय विषदा- नादत्र च्छर्दिरोगेण यौवनस्य प्राण- हानिकथनम् । ३४५	
९९२	पूर्वममक्षयमक्षणतोऽत्र नरस्यं कुमि- लादरत्नं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ३४१		१००७	पुरा द्विजाय विषदानादिह नार्था च्छर्दिरोगेण यौवनस्य मरणकथनम् ।	"
९९३	स्त्रीणामपि तथैव । "		१००८	द्विजेतरस्मै कस्यचिदपि विषदाना- दिह च्छर्दिरोमतः पीडा तत्प्रापश्चि- त्तकथनम् । "	
९९४	दुष्टस्पर्शादत्र नार्थाः दृष्टोदरीयं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "		१००९	भ्रातृघातान्मूकत्वम् । "	
९९५	गंगायाः पूर्वभागे द्विजवंशसमुद्भवस्य बन्धुस्त्रिभुक्सयुतस्य मृतपुत्रत्वनि- दानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "		१०१०	पुत्राभिलाषादूर्ध्वं मयनपुरुषसंभोगादत्र वयनोत्थे पुत्रसंततिवर्जितत्वं तत्प्रा- पश्चित्तम् । "	
९९६	द्विजभार्यायाः क्षयात्वितायाः पुत्रसं- ततिहीनत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तक- थनम् । ३४२		१०११	गंगाग्रथपर्वते जातास्य भूपस्य भू- तदयावतो वाल्ये पांडुरोगप्राप्ति- निदानं तत्प्रापश्चित्तम् । "	
९९७	उच्छिष्टमक्षणादत्र नरस्यं राज्यं वत्स- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "		१०१२	पूर्वमेवे द्विजेतरस्मै विषदानादत्र ना- र्था च्छर्दिरोमतः पीडा तत्प्रापश्चि- त्तकथनम् । ३४६	
९९८	पूर्वमेवे रसलोभादुच्छिष्टमक्षणतो नार्था अपि राज्यं वत्सं तत्प्रापश्चि- त्तम् । "		१०१३	गंगायाः पूर्वभागे जातास्य क्षत्रियस्य बहुद्वयपराक्रमस्य जातपुत्रविनाश-	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
	निदान तच्छमनाय प्रायश्चित्तकथ- नञ । ३४६		१०२६	यमुनाया जातस्य क्षत्रियस्य धनमि- त्रमुत्तेर्यपनानास्त्रामोगमुत्तयाप्रा - प्तमनोरथस्य जातपुत्रविनाशनिदा- न तत्प्रायश्चित्तकथनञ । ३४९	
१०१४	क्षत्रियकुलभग्या दुःखाकुलाया दयितोज्जिताया धन्यात्वनिदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ । "	"	१०२७	जात्युत्तमाना जनुषि प्राप्तस्य सर्व- सप्तसमृद्धस्य कथुसमैययुत्तस्य जा- तस्तातिदुःखनिदान तत्प्रायश्चित्त- कथनञ । ३५०	
१०१५	भातृघातकरणादत्र नार्या मृतत्वम् । "	"	१०२८	पूर्व पुरुषगतादन नार्याः शल्यो- गतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ । "	
१०१६	देवद्रव्यापहरणादक्षिपंडितो गिरि- तिपौत्तर नेत्रभगस्तदुपायकथनञ । ३४७		१०२९	पूर्वजनमनि नद्यातादा मित्रघाता- दत्र वायुरोगतः पीडा तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ । ३५१	
१०१७	सर्वस्नेहहरणादत्र भवे नरस्य क्षय- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ । "	"	१०३०	ज्ञानपूर्वकर्मकर्तृमौगदेव कर्मणः क्षयकथनम् । ३५१	
१०१८	पूर्वभवे ब्रह्मवादस्ताया इह किंचि- त्पतिदोषात्तनुमर्गाकृत्यान्ते पार्वती- समीपताप्राप्तिकथनम् । .. "	"	१०३१	पूर्वभवे स्नेहहरणतो नरस्य क्षयरौ- गतः पीडा तच्छमनोपायवर्णनञ । "	
१०१९	अज्ञानात् पूर्वभवे भातृघाततो भूक- त्य-नरस्य पुनस्तानलायाय प्राय- श्चित्तविधिरूपणञ । . "	"	१०३२	पुरा जाराश्रयात्पतिहत्या नार्या अत्र मनेवान्ये वैधव्यकथन तदुपाय कथनञ । ३५२	
१०२०	क्षत्रियकुलभग्या धनमौगवत्या नार्याः पुनःश्रितायाः क्षयरोगप्रा प्तिस्तच्छमनप्रायश्चित्तञ । . "	"	१०३३	पूर्व देवतामारदाहादत्र रक्तातार- रोगतः पीडा तच्छमनोपायश्च । "	
१०२१	धूर्तकर्मणा लोफवचनादन भवे अ- पस्यारोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्त कथनञ । ३४८		१०३४	प्रयागनिस्ते जातस्य सर्वराक्षार्थ- कांविदस्य दिजस्य सन्ततिदुःखनि- दान तच्छान्त्युपायवर्णनञ । ३५३	
१०२२	पूर्वभवे स्वर्णापहरणादिह पुत्रहीन- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ । "	"	१०३५	पुरा गर्भपातवशापकर्णादत्र नार्या गर्भपातनदुःखं तदुपायश्च । ... ३५५	
१०२३	पुरा बालघातादिह नरस्य मृतपुत्र त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ । ... "	"	१०३६	देवागारघातादिह नार्या अतिसा- रतः परमपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ । "	
१०२४	पूर्वदोषात्सूकरादियोनिरुपमुष्य य- वनीत्यमापन्नाया नार्या भर्मा सह सौधराजसंक्रान्तास्त्रिदिव्यप्राप्ति वध नम् । ३५५	"	१०३७	कुष्ठरोगप्राप्तिनिदान तत्प्रायश्चित्त- कथनञ । ३५६	
१०२५	पूर्व सर्वस्नेहहरणादिह प्रयागे जात- स्य धनपुत्रतो वेदवस्तुर्द्विजस्य क्ष- यरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ । ... ३५६	"	१०३८	पूर्वभवे पत्युर्मैववातित्या नार्या अत्र वायुरोगपीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनञ । ३५७	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१०३९	पुरा भवे गोत्रघातकरणाभार्या ख- सारोगपीडा तन्निवृत्त्युपायकथनञ्च । ३९२		१०५१	पूर्व शूद्रगृहाश्रितस्य नरस्येह भवे- वातरोगेण पीडा तत्राप्यश्वित्तक- थनञ्च । ३९३	
१०४०	द्विजकुलोत्पन्नस्य वातपित्तयुतस्य किञ्चिद्विद्वत्समन्वितस्य भार्यायाः पतिव्रताया कामवन्ध्यात्यनिदानं त- दुपायवर्णनञ्च । "		१०५२	पूर्व पश्यमोहनाद्रभेहृङ्गा नार्या अत्र जलोदरपीडा तत्राप्यश्वित्तकथनञ्च । ३९८	
१०४१	पुरा नारीघातादिह कृशस्य नरस्य यत्नविधिज्ञेयं तच्छमनाविधिवर्ण- नञ्च । ३९३		१०५३	पूर्व फलचौर्यादिह भवे नार्याः फल- हानत्वं तत्राप्यश्वित्तकथनञ्च । "	
१०४२	इरावर्ताचन्द्रभागान्ते जातस्य द्वि- जस्य मातृवित्तयुतस्य सरूपस्य पुत्रनाशनिदानं तत्राप्यश्वित्तक- थनं च । "		१०५४	पूर्वजन्मनि द्विजवातादय नार्याः कुष्ठरोगाश्रितकथनं तत्राप्यश्वित्तञ्च । "	
१०४३	दानकुलक्षणाद्यस्य नरस्य तद्दोषनि- वृत्तये प्राप्यश्वित्तकथनम् । ३९४		१०५५	विषादानिकटे देवे सन्नुद्रकुलजस्य देवतातिथिपूजकस्य संततिराहित्य- निदानं तत्राप्यश्वित्तकथनञ्च । "	
१०४४	पूर्व विप्रद्रव्यापहरणादत्राधिष्याधि- पीडा तच्छमनाय प्राप्यश्वित्तकथनञ्च । "		१०५६	पूर्व परावहरणादिह जन्मनि नार्या उदरे अजीर्णतो रात्रिदिनमतिपीडा तत्राप्यश्वित्तकथनञ्च । "	
१०४५	राजकुलोत्पन्नाया मुख्यप्राग्गनायाः प्रजापीडनपरामा वातपित्तादिरोग- पीडिताया अपुत्रत्यनिदानं तत्राप्य- श्वित्तकथनञ्च । ... "		१०५७	पुरा देवागस्थितमूर्तिभंगतोऽत्र न कापि प्रसिद्धा तदुपायकथनञ्च । ३९९	
१०४६	पुरा स्वगोत्रजनार्या वीर्यनिष्कादिह संतातिराहित्यं तदुपायकथनञ्च । ३९५		१०५८	प्राङ् वृषधकरणादिह नरस्य क्षय- रोगतः पीडा तन्निवृत्तये प्राप्यश्वित्त- कथनञ्च । "	
१०४७	द्विजद्रव्यापहरणादिह जन्मनि मृत- पुत्रत्वं तत्राप्यश्वित्तकथनञ्च । ... ३९६		१०५९	प्राग्जन्मनि परमर्मेवातादिह नार्या जलोदरतः पीडा तच्छमनार्थमुपा- यश्च । "	
१०४८	राजघातादिह भवे राजयक्ष्मरोगतः पीडा तत्रप्राप्यश्वित्तमावञ्च । ३९७		१०६०	पूर्वजन्मनि वादिनो वाग्विरोधकरणा- दिह भवे मूकत्वं तत्राप्यश्वित्तकथ- नञ्च । "	
१०४९	शतहृन्तिकटे जातस्य द्विजस्य युव- भावे कुष्ठरोगनिदानं तत्राप्यश्वि- त्तकथनञ्च "		१०६१	पूर्व सप्तव्रीर्मनाशादिह जन्मनि नार्या वन्ध्यात्वं तत्राप्यश्वित्तकथनञ्च ३६०	
१०५०	भर्तृमुह्यद्रचनमेव परधर्ममभिप्रेत्या- नायाः पतिव्रताया मायिकुलजाल- कथनम् । "		१०६२	पुरा परनिदाकरणादिह खल्याटत्वं तत्राप्यश्वित्तकथनञ्च । "	
			१०६३	पूर्वभवे राजवधकरणाभार्या इह क्षय- रोगस्तत्राप्यश्वित्तकथनञ्च । "	
			१०६४	पूर्व भर्तृयाग्विरोधादिह कामित्या मूकत्वं तत्राप्यश्वित्तकथनञ्च । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१०६९	देवानारे पस्त्यापिताया देवप्रति- भाया भ्रमन्तणादिह नार्या अप- तिष्ठा तदुपायश्च । ३६०		१०७७	पूर्व राजघातकर्तृणादिह नार्याः क्षयरोगतेः पीडा तच्छमनोपायश्च । ३६३	
१०६६	मयुरामंडलदेशे जातस्य दिजस्य सुरूपछात्रुखोजितस्यमुतासौम्य- हेतुकथनं तत्प्राप्यधितकथनञ्च । "		१०७८	ग्राममे विनापराधं वैद्यघातक- णादिह रक्ताधिरोगतः पीडा तदु- पायश्च ३६४	
१०६७	दिजकुलजस्य कृशांगस्य देवब्राह्म- णमक्तस्य कस्यचित् पतिव्रताया भार्याया मृतापत्यत्वनिदानं तत्प्राप्य- धितकथनञ्च । ३६१		१०७९	पुरा मोहद्वैद्यघातेन नरस्य रक्ता- धिरोगात्तद्दर्शनं तत्प्राप्यधितञ्च । "	
१०६८	ग्राममे परनिदाफरणादिह नार्या खल्लाटव्यं तत्प्राप्यधितकथनञ्च । ३६२		१०८०	कस्याधिनार्याः मेरोः समागत्य माथुरमंडले स्थित्या सर्वपापविन- र्जितं देशं कृत्वा च पुनः स्थलो- कगमनम् । "	
१०६९	अभक्ष्यभक्षणादिह गडमात्ररोग- मदुपायश्च । "		१०८१	पुरा भवे सुरापानादत्र नार्या मृ- तकृम्यरोगतः पीडा तत्प्राप्यधित- कथनञ्च । "	
१०७०	पूर्व, कुत्रयातादिह सनतरानुपी- त्यमाश्रित्य धनपुत्राविहीनत्वा नार्या- मत्प्राप्यधितकथनञ्च । "		१०८२	कस्यचिद्विप्रस्यपाल्यद्रव्यसमन्वितस्य कासस्त्यासादिबाधितस्य कृषि- वाणिज्यकर्तुः प्रियाया अत्र य- मणेनिदानं तत्प्राप्यधितकथनञ्च । "	
१०७१	पुरा सभाया ब्राह्मणस्य पक्षाघा- तपराणादिह पक्षाघातारोगस्तदुपा- यकथनञ्च । "		१०८३	पूर्वमुद्यमानादत्र भवे नार्याः प्रद- ररोगतः पीडा तदुपायकथनञ्च । ३६५	
१०७२	पुरा अभक्ष्यभक्षणादिह नार्या गंडमात्ररोगस्तत्प्राप्यधितकथनञ्च । "		१०८४	पुरा त्रिविधसुरापानादिह विप्रस्य मृतकृम्यरोगतः पीडा । ... "	
१०७३	कस्यचिद्वैद्यदेदीपस्य धनवान्य पुत्रस्य सकलपञ्चाशत्संवत्सर- दस्य पुत्रमंगीतिरितस्य धयरोग- मत्प्राप्यधितकथनञ्च । ... "		१०८५	अकामतः पुरा रोगरातादिह नार्या रक्ताधिरोगस्यप्राप्यधितकथनञ्च । "	
१०७४	पूर्वमेव दिजयातप्रतिविधिसुरापा- नादिह मृत्तुहन् मत्प्राप्यधितक- थनञ्च । ... ३६६		१०८६	भतिरत्रेन्कर्त्तव्यमन्त्रावामनवा इह नम्योन्मादरोगमत्तदुपायश्च । ... "	
१०७५	वेकुट्यरागतस्य मधुराय जानस्य भारान्तरणं १४ च पुनर्विज्योः मर्गगमनम् । "		१०८७	ग्राममे भ्रमणपराणादिह नार्या गल्लाटव्यं तत्प्राप्यधितञ्च । ... ३६६	
१०७६	पुरा रोगोपहरणादत्र कुनोतित्रं मत्प्राप्यधितकथनञ्च । "		१०८८	भवे पूर्व वैद्यहत्या नार्या अत्र विरो- धनं रक्ताधिरोगेण पीडा मन्त्रा- निराध । "	
			१०८९	पूर्व सौम्यगणादिह पुत्रस्य चित्र- कुष्ठरोगतः शरीरेत्यर्थं तत्प्राप्यधि- कथनञ्च । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१०९०	म्लेच्छदेशसमुद्रवस्य म्लेच्छस्य राज्ञः स्त्रीपुत्रसहायतः सुम्भसुपुत्र्य मर-पोत्तरं सद्भक्तिकथनं तत्पुत्रजनमवृत्त-कथनञ्च ।	३६३	११०४	क्षत्रियस्य पर्वणभागे जातस्य मन्त्रपा-रास्य महोपस्य पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३७०
१०९१	यौधेयेन स्वेच्छया परपुत्रसंगमकन्यायां नायां श्लेष्मादरोगस्य द्रुपायक-थनञ्च ।	३६७	११०५	क्षत्रवंशसमुद्रवस्य निष्कटव्यापार-स्य गुन्माक्षुद्रपीडावतो भार्याद्वय-स्याऽपि मृतकस्यान्विदानं तत्प्राय-श्चित्तकथनञ्च ।	३७१
१०९२	पूर्वं त्रपुहरणादिह धर्मरोगस्तन्प्राय-श्चित्तकथनञ्च ।	३६७	११०६	क्षत्र्याधिद्वैतपाहनाया नानानूपणा-दिभिर्भुक्ताया गर्भमोचनाभावनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७१
१०९३	पुरा विद्यमानेऽपि भर्तुर्गर्भजाराद्वर्भ-धारणादिह नार्या गर्भजाराभावास्त-त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३६७	११०७	विषादानिकटदेशे जातस्य विजस्य शूराक्षस्य महानोभेनः पुत्रहीनत्व-निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७२
१०९४	आखेटं विना हरितवातादत्र कार्या-सिद्धिस्तन्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३६७	११०८	अन्नानादन्नाहन्तुरत्र भवे अधिक्रा-गवनिग्न्यर्णं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७२
१०९५	पुरा त्रपुहारिण्या नार्या अत्र श्रेष्म-रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३६७	११०९	पुरा लोहहरणादत्र जलुपि वर्षरा-स्यरोगतो महादुःखं तदुपशमनो-पायश्च ।	३७२
१०९६	पूर्वं कन्याश्रित्यकरणानादिह मृतपुत्र-त्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३६७	१११०	पूर्वं नकुलकुड्यातादिह भवे नार्याः स्ववंशमरणदुःखदर्शनं तत्प्रायश्चि-त्तञ्च ।	३७३
१०९७	पूर्वमेव ताम्रतरुणादिहोद्वाररोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३६८	११११	स्वगर्भपौष्यार्थं यक्षिमासभक्षणत इह गोधिकान्दहप्राप्तिः प्रायश्चित्ता-भावश्च ।	३७३
१०९८	पूर्वं गर्भसन्तानाजामक्षणतोऽत्र नार्या गर्भश्रावणाभावास्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३६९	१११२	पुरा भवे लोहहरणादत्र नार्या धर्म-रास्यरोगस्तन्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७३
१०९९	मृगयायां गजराजघातादिह गज-धर्मयधर्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३६९	१११३	तौधेजह्ननादिह गोधिकतापप्राप्ति-स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७३
११००	परसिद्धाक्षरुणादिह द्यूरोमात-ददरं पीडा तदुपायकथनञ्च	३६९	१११४	क्षत्रकुलसमुद्रवस्य गुन्मातोद-रामपवतो धनधान्यसुलोपेतस्य रूप-णस्य नाराद्वयतो बहुकन्यस्य पुत्राभावादिनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३७४
११०१	यमुनातटे जातस्य चारणस्य धर्मनि-रुस्य पुत्राप्रसिद्धिनिदानं तत्प्रायश्चि-त्तञ्च ।	३७०	१११५	मायुस्मडटं जातायाः क्षत्रिप्रायाः सुखदुःखसमाकान्तायां जातसं-तिनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७४
११०२	परकन्यायहरणतोऽत्र भवे पण्डितं तत्प्रायश्चित्तभावश्च ।	३७०			
११०३	मर्मालुटनतपस्स्येह जन्मनि पादुत-गतः पीडा तदुपशमोपायकथनञ्च ।	३७०			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१११६	पूर्वं शुनो कषादिह नरस्य चक्रपाद- रोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	३७५	११२९	मृतं पतिं विद्योक्त्यै तेनैतः परलोक- गमनायोच्यताया गतिवर्णनम् ।	३८०
१११७	पुरा शूद्रघातादिह भवे नरस्य दन्त- पातनपीडा तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च । "	"	११३०	पुरा ब्रह्महत्याकरणादिह क्षयरोगस्त- त्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
१११८	पुरा शुनो घातादिह नार्याश्चक्रपाद- रोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	११३१	कस्यचिदिप्रस्य चारुर्गस्याचारकु- लवर्मस्तस्य देवानिगुह्यतस्तत्पश्य कि- चिन्नेतकारिण्या भार्यायाः पुत्रही- नत्वंनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च । "	"
१११९	शूद्रघातकरणादिह नार्या दन्त- पातनाद्यरोगस्तच्छमनोपायश्च । "	"	११३२	पूर्वं सीमावादप्रसंगतो ब्राह्मणघा- तादिह नरस्य पश्चिमिक्तवर्णं रिष्ट- प्राप्तिरूपनम् ।	३८१
११२०	गौदावरसमीपे जातस्य शूद्रस्या- तिचिन्तायुतस्य दाने स्वल्पमते जातपुत्रविनाशकत्वंनिदानं तत्प्राप्य- क्षितकथनञ्च ।	"	११३३	अयोप्याभिवर्द्धे जातस्य वैश्यस्य महोदयमिनो युवथावे क्षयरोगनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
११२१	पुरा बभ्रुहतनानरस्येह बभ्रुमंहल- रोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	३७६	११३४	स्वेच्छया ब्रह्मघातादिह नार्याः क्षय- रोगतो नाशकथनम् ।	"
११२२	शूद्रजातिमाषनाया कुष्ठरोगवत्या जातसंततिनाशनिदानं तत्प्राप्यक्षि- त्तञ्च ।	"	११३५	पुरा भवे रससृवात्तादिह नरस्य बाधिर्यरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	३८२
११२३	चरमावस्थायां पुत्रसोकाकुलकारि- दोषनिरूपणम् ।	"	११३६	नार्याः कस्याश्चिद्वर्धभवे ब्राह्मण- घातादिह क्षयरोगस्तत्प्राप्यक्षित- कथनञ्च ।	३८३
११२४	गंगायाः परदेशे जातस्य शूद्रस्य पैतृकस्वल्पवित्तयतो यधुभृत्सम- न्वितस्य पुत्रराहित्यनिदानं तन्नि- ष्कृतिकथनञ्च ।	३७७	११३७	पूर्वं जातुघातादिह नरस्य मूकत्वम् । "	"
११२५	पुरा सुरापानाद्ब्रह्मण्या अत्र प्रद- रोगतः पीडा तत्प्राप्यक्षितञ्च ।	३७८	११३८	पुरा कुक्कुटघातादत्र वक्रनासात्वं तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
११२६	शनद्रुस्तरस्यतीक्ष्णदेशे जातस्य दिज्ञस्य स्त्रीपुत्रवधयुक्तस्य तिष्ठे- नुदानग्रहणतः कास्तरोगस्तत्प्राप्य- क्षितकथनञ्च ।	"	११३९	गंगायाः प्राग्देशे जातस्य शूद्रस्य सपत्नीकस्य बभ्रुभृत्ययुतस्यापुत्रत्व- निदानं तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
११२७	पूर्वं शूद्रकषादत्र पाददुःखपीडनं तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	३७९	११४०	कस्याश्चिन्नार्याः पूर्वं दिज्ञगृहदोहो तत्पुत्रभरणेनेह वात्यमारस्य क्षय- युताया अपुत्रत्वं त्रयोविशेऽरिष्टेन मरणञ्च ।	३८४
११२८	पुष्करे मेच्छन्मसामुद्भूतस्य सक- लैश्वर्यवित्ताख्यस्य धर्मयोगिनो बहु भृत्यस्य पयसः पञ्चचत्वारिंशे वर्षे रिष्टप्राप्तिनिदानम् ।	"	११४१	पुरा सासिकाहननादिह नरस्य रखडितवाक्त्वं तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च "	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
११४२	पुरा नार्याः सारिकाहनादिह स्मरितवाक्यं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३८४	११५७	त्रिङ्गलोच्छिष्टभोजिन्या नार्या अपि रात्र्यंशत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३८८
११४३	पुरा भवे कफवातादिह नरस्य छेदकं त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	११५८	पुरा चाण्डालीगमनादिह नरस्या- जगरकमूढत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
११४४	दकहनाज्जार्या अपि छेदकं त्वं त- त्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	११५९	पूर्वभागे चाण्डालसंगमादत्र नार्या अपि मूढत्वमजगरवत्तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । "	"
११४५	द्विजकुलजस्य धर्मिकस्य वित्तपु- तस्य स्वस्यर्पास्य सदाचारवत्या भार्याया मृतवत्सात्पनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् । ३८५	३८५	११६०	पूर्व परानविग्रहरणादिह नरस्याजी- र्णरेस्तत्प्रायश्चित्तम् । "	"
११४६	काकानां प्राणघातादिह नरस्य क्षुब्धहानित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	११६१	परानविग्रहकारिण्या नार्या अजीर्ण- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"
११४७	काकवातानार्या अपि क्षुब्धहानित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ३८६	३८६	११६२	द्विजकुलजस्य सदाचारवतः साधु- सेवकस्य भार्यायाः स्त्रीधर्मवत्कारि- ण्या मृतवत्सात्वं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । "	"
११४८	पूर्वभागे अभक्ष्यभक्षणमादत्र नरस्य किमिदोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	११६३	परस्य विपदानादिह नरस्य छर्दिरो- गतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३९०
११४९	पुरा अभक्ष्यभक्षणमादत्र नार्याः कि- मिदोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	११६४	पुरा भ्रातृघातादिह नरस्य मूफल्यं तत्प्रायश्चित्तकथनमावधम् । "	"
११५०	दुष्टसृष्टिसिद्धाश्रमभक्षणमादत्र नरस्य कृशोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	११६५	पुत्राभिलाषावयनसंगताया अत्र यव- नीत्वमासाद्य पुत्रसंततिवर्जितत्वं त- त्प्रायश्चित्तम् । "	"
११५१	दुष्टसृष्टिसिद्धाश्रमभक्षणमादत्र नार्या अपि कृशोदरत्वं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । "	"	११६६	गंगाश्रये पर्वते जातस्य क्षत्रियस्य सर्व- संपत्समन्वितस्य पाण्डुरोगनिदानं तदुपायम् । "	"
११५२	गंगाश्रयभागे जातस्य द्विजवंश- भवस्य मृतपुत्रकत्वं तत्प्रायश्चित्त कथनम् । ३८७	३८७	११६७	यस्य कस्यापि विभ्रानादत्र नार्याः परमच्छर्दिपीडा तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् । "	"
११५३	पुरा द्विजद्रव्यपहरणादिह नार्याः पुत्रहानित्वं तदुपायकथनम् । "	"	११६८	गंगायाः पूर्वभागे जातस्य क्षत्रियस्य बहुद्रव्यपराक्रमस्य पुत्रानावनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् । ३९१	३९१
११५४	पूर्वभागे उच्छिष्टभोजनात् अत्र नर- स्य रात्र्यंशत्वं तत्प्रायश्चित्तविधि- कथनम् । "	"	११६९	पुरा कृताव्यधिचारतोऽत्र नार्या कन्यात्वकथनम् । "	"
११५५	पुरोच्छिष्टानसेवनतो नार्या अपि रात्र्यंशत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३८८			
११५६	त्रिङ्गलोच्छिष्टभोजनतः सर्वस्या नर- स्य रात्र्यंशत्वं तत्प्रायश्चित्तम् । "	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
११९६	पूर्व ब्राह्मणवातादिह नरस्य कुष्ठ- रोगान्निवर्तनं तत्प्राप्यधितकथनञ्च ।	३९८	१२१०	मर्तुप्रियस्तरणानार्याः सद्गतितामक- थनम् । ४०२	४०२
११९७	पुरा देवद्रव्यापहरणाद् वायुपीडा तदुपशमोपायश्च । "	"	१२११	पुरा शूद्रगृहाश्रितात्रिभक्षणादिह न- रस्य वातरोगस्तत्प्राप्यधितञ्च । "	"
११९८	देवागारे मृगपुरीषान्यागिन्या गुदरो- गस्तदुपायश्च । "	"	१२१२	पूर्वमये स्वगर्भपातनादिह नार्या अ- छेद्रपीडा तत्प्राप्यधितकथनञ्च । "	"
११९९	विषाशनिकटदेशे जातस्य क्षत्रियो- ऽवस्य स्त्रीपुत्रजनसंयुतस्य वार्षके शंङ्खरोगस्तत्प्राप्यधितकथनञ्च । "	"	१२१३	सदा मर्तुपरायणाया दानधर्मरत्नायाः सुभगाया नार्याः पुत्राभायनिदानं तत्प्राप्यधितञ्च । "	"
१२००	पुराम्ने देवागारे मृगपुरीषोत्सर्गा- दिह नार्या गुदरोगस्तत्प्राप्यधि- तकथनञ्च । ३९९	३९९	१२१४	जन्मान्तरे ब्राह्मणवातादिह नार्याः कुष्ठरोगतः पीडा । "	"
१२०१	पुरा कामात् पापविमोहितस्य स्त्रीवातादत्र प्राणहारककार्यरोग- स्तत्प्राप्यधिताभायश्च । "	"	१२१५	विषाशनिकटं शूद्रकुलजस्य बहुलो- भिनो बहुष्वाकस्य पुत्रसंततिराहित्य निदानं तत्प्राप्यधितकथनञ्च । "	"
१२०२	पुरा जन्मनि कन्यावातादिह कन्या- संगतिस्तत्प्राप्यधितकथनञ्च । "	"	१२१६	पुरा भवे परान्तरणादिह नार्या अ- जीर्णरोगतः पीडा तच्छमनोपायश्च । ४०३	४०३
१२०३	पूर्व देवद्रव्यापहरणादिह नार्या वायुपीडा तत्प्राप्यधितकथनञ्च । "	"	१२१७	देवागारस्थितदेवमूर्तेर्भगतोत्र नरस्य कुत्रापि प्रतिग्रामावकथनं तदुपायश्च । "	"
१२०४	गंगावसुनयोर्मध्ये जातस्य क्षत्रियस्य महोद्यमवत्तं दिजवाताकुष्ठरोगस्त- त्प्रशमोपायश्च । "	"	१२१८	राजव्यधेः राजव्यधतः पीडा तत्प्राप्यधितकथनञ्च । "	"
१२०५	पर्वते जातायाः क्षत्रियपत्न्याः पति- प्रियरतायाः सन्ततिवर्जितवनिदानं तदुपायश्च । "	"	१२१९	गर्भवातादिह नार्या ज्वेदरतः पी- डा तदुपशमोपायश्च । ४०४	४०४
१२०६	विप्रकुलजस्य रादाचारस्य क्रवविक्र- यकर्तुर्मार्याया मृतपुत्रवनिदानं त- त्प्राप्यधितञ्च । ४००	४००	१२२०	वादिनो वाय्विरोधकस्येह मूलत्वं तत्प्राप्यधितकथनञ्च । "	"
१२०७	ग्राम्ने राजवातादिह नरस्य राज- पदरोगस्तत्प्राप्यधितकथनञ्च । ४०१	४०१	१२२१	सर्पलीसुतनासनादिह नार्या वन्ध्या- त्वं तदुपायश्च । "	"
१२०८	पूर्व परमर्गवातिनो नरस्येह ज्वेदर- रोगतः पीडा तत्प्राप्यधितञ्च । "	"	१२२२	परनिन्दाकरणादिह नरस्य स्वत्वा- दत्वं तजिष्कृतिश्च । "	"
१२०९	शतशुनिकटे जातस्य दिजस्य युवाव- स्थायां कुष्ठस्यप्रान्तिस्तत्प्राप्यधितक- थनञ्च । "	"	१२२३	पुरा राजव्यक्त्र्या नार्या अत्र त- त्काल एव क्षयरोगतः पीडा । "	"
			१२२४	भर्त्रा सह वाय्विरोधिन्या अत्र नार्या मूलत्वं तत्प्राप्यधितञ्च । "	"
			१२२५	देवप्रतिमामंगादिह नार्या अत्र- विद्या । ४०५	४०५

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१२२६	मधुरागंदलजस्य द्विजस्य छिन्नः क्रूरस्य मृतास्मृगहोतान्निदानं न- निष्कृतिरनयः । ४०६	४०६	१२४०	मोहवशादेव्यथातदत्र रक्तार्धु- द्वेगताः पीडा नप्राप्यक्षितम् । ४०८	४०८
१२२७	पुरा भवे द्विजव्यापहरणादिह सं- नानामावर्णप्रतीकारथः । "	"	१२४१	मेमेमथुरामंडले सर्वोपकाराय समा- गतायाः शक्तः कल्पियुगे अद्वितानि हृत्वा पुनः प्रयाणम् । ४०९	४०९
१२२८	कृत्यपिद्विजस्य देवब्राह्मणमत्तस्य भार्याया मृतापन्याया उदरास्थित- गर्भस्य वृद्धिपतनाभ्यानिदानं त- त्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"	१२४२	मोहान्मृगपानकुर्या नार्था अत्र मृदुहृद्भोगस्तत्प्राप्यक्षितम् । "	"
१२२९	परनिन्दानरणादिह नार्थाः गव्या- टलं तत्प्राप्यक्षितकथनम् । ४०७	४०७	१२४३	कल्पचिद्विप्रस्य किंचिद्विचित्रतः कालस्यसर्गादितस्य भार्यायाः प्रि- ये प्रेमपरायाः कदाप्यमुदिताया यौवनेन संमामिताया रजोदोषात् परमपीडानिदानं तत्प्राप्यक्षितकथ- नम् । "	"
१२३०	अमश्यमक्षणात्राणाविषयोपाहार- गंडगाछारोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"	१२४४	ब्राह्मण्याः प्रागजन्मनि मुरापानादिह प्रद्वेगस्तदुपायकथनम् । ४१०	४१०
१२३१	कुलघातादत्र धनपुत्रहीनत्वं नार्था- स्तस्मिन्कृतिकथनम् । "	"	१२४५	पूर्वजन्मनि यौवनोन्मादात्कृतमुरा- पानतो मृदुहृद्भोगतः पीडा तदप्रा- प्यक्षितकथनम् । "	"
१२३२	शालस्य पक्षघातादिह पक्षघातरो- गस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"	१२४६	अन्तमतां वैश्यघातादिह नार्था रक्तार्धुद्वेगताः पीडा । "	"
१२३३	अमश्यमक्षणात्राणा अत्र गजगंड- रोगस्तत्प्राप्यक्षितम् । "	"	१२४७	सारस्वतेदसममुद्रयाया नार्था युव- भावे क्षयरोगनिदानं तत्प्राप्यक्षि- तकथनम् । "	"
१२३४	विप्रवालकघातादिह पुत्रसंततिरहि- तस्य नरस्य क्षयरोगकुलत्वं तदु- पायवर्णनम् । "	"	१२४८	पुराभवे परस्त्रीकामुकस्य पुत्रपत्न्ये- होन्मादरोगस्तत्प्राप्यक्षितम् । ४११	४११
१२३५	विनापराधं परपक्षघातादिह नार्थाः पक्षघातेन पीडातत्प्राप्यक्षितकथ- नम् । ४०८	४०८	१२४९	पूर्वं स्वर्णापहरणादत्र नार्थाः कुलव- त्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"
१२३६	वैकुण्ठदाम्नास्य मयुरायामवतीर्थ- भूभाहर्णोच्चरं भगवतः पुनर्वैकुं- ठ्यमनम् । "	"	१२५०	पुरा वैश्यघातादत्रापुनस्य नरस्य रक्तार्धुद्वेगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"
१२३७	पुरा स्वर्णापहरणात्कुलान्वितं तदप्रा- प्यक्षितकथनम् । "	"	१२५१	सिन्धोः पश्चिमभागे जातस्य कस्य- चिन्मेच्छभूपस्य ह्यपत्यसौत्य- युतस्य बहुविधाविशारदस्य पंचा- शत्पञ्चेन्द्रे दुस्सम्येऽरीष्टप्राप्तिनि- दानं तदुपायम् । "	"
१२३८	पुरा राजघातकरणादिह नार्था रा- ज्यदमरोगस्तस्मिन्कृतिकथनम् । "	"			
१२३९	विनापराधं वैश्यघातनादिह नरस्य रक्तार्धुद्वेगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१२९२	व्याकारेण यौवने जारेण कृत- संभोगाया नार्या इहोन्मादरोगतः पीडा तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४१२	१२९५	ऐरावतोपरमाणे जातस्य क्षत्रियस्य सुरूपस्य राजजनाप्रियस्य स्त्रीपुत्र- सुखहीनतान्निदानं तत्प्राप्यधित्- कथनम् ।	४१६
१२९३	पूर्वे वपुहरणादिह धेम्मरोगस्तत्प्रा- प्यधित्कथनम् ।	"	१२९६	वैपादिक्षदेशजस्य क्षत्रियस्य बहु- स्त्रीपुत्रमित्रादयस्य सुलैश्वर्यसम्पन्नि- तस्य मनोदुःखप्राप्तिनिदानं तत्प्रा- प्यधित्कथनम् ।	४१८
१२९४	पत्नी जौयति : जारादूर्ध्वधारिण्या अत्र शूद्रया गर्भधारणामाप्यस्त- प्राप्यधित्कथनम् ।	"	१२९७	सरस्वतीपरदेशे जातस्य क्षत्रियस्य गौरस्य सुमुखस्य व्यापारान्तितास्य भार्यायाः पुत्रविवाहित्वनिदानं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"
१२९५	आनेटे विना हस्तिहनादिह सर्व- कर्मस्यसिद्धिस्तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"	१२९८	गंगायाः प्रान्तरदेशे जातस्य भूपतेर्म- भुवचरां धनवान्यसुतान्तितास्य सुत- नाशनिदानं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४१९
१२९६	व्याकारेण ब्राह्मणांरामणादिह नर- रप महान्मादरोगतो गरणम् ।	"	१२९९	गुगुणायां गजववादिह नरस्य गज- चर्मरोगस्तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४२०
१२९७	पुरा- जन्मनि वपुहरणादिह नार्याः धेम्मरोगस्तच्छमनोपायम् । ...	"	१३००	परसिद्धस्रहरणादिह नरस्य शूल- पीडा तदुपापकथनम् ।	"
१२९८	शिप्रवंशसमुल्लसस्य धनधान्यसुख- युतस्य किञ्चिदप्राप्तिसम्पत्तिस्तस्य भार्याया मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्राप्य- धित्कथनम् । ...	४१३	१३०१	यमुनातटे जातस्य चारणस्य बहु- श्रमयुतस्य जातसंततिदुःखनिदानं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"
१२९९	पुरा ताम्रहरणाभार्या इहोदुःखरोग- तः पीडा तदुपायम् । . .	४१४	१३०२	पूर्वमेव रीत्यपहरणादिह नरस्य मिमन्दाक्ष्णं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४२१
१३००	पूर्वे द्विजाहताडनादत्र दह्ररोगतः पीडा तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"	१३०३	पुरा खरवातादिह नरस्य खररो- मन् तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"
१३०१	गंगाप्रांते जातस्य क्षत्रियस्य पेतु- फलस्यपधित्वतो वन्धुभृत्यसुखान्वि- तास्य जातपुत्रविनाशनिदानं तन्नि- ष्ठान्तिरूपम् ।	"	१३०४	भ्यार्भपुष्ट्यर्थमेडभक्षणतोऽत्र नार्या गर्भधारणामात्मनःप्राप्यधित्कथ- नम् ।	"
१३०२	कस्यचिद्वणिजः स्त्रीसुखान्वितस्य पितृमातृसुखहीनस्य जातपुत्रना- शनिदानं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४१५	१३०५	स्वर्गकाकुलस्य नानाचौर्यतो लोकवंचनापरस्य सुलैश्वर्यस्त्रीवतः पुत्रवञ्चित्वनिदानं तत्प्राप्यधित्- कथनम् ।	४२२
१३०३	प्रभातदेशे जातस्य शूद्रस्य राज- कर्मस्तास्य ब्रह्महीनस्य पुत्रसंततिदुः- खनिदानं तन्निष्ठान्तिरूपम् ।	४१६			
१३०४	कस्यचिच्छूद्रस्य शुभाचारस्य ब्राह्मणी- गमनाज्जन्मान्तरे शुभयोगतो ब्राम- ह्मणेऽस्मि वर्षक्षयरोगतो देहपातः-	"			

अ०	विषया	पृ०	अ०	विषया	पृ०
१२७६	पूर्वजमनि खरगारणादिह नार्या नरोमय त प्रापश्चित्तकथनम् ।	४२२		मनपुत्रनिदान त प्रापश्चित्त कथनम् ।	"
१२७७	पुरा रतिहरणादिह नार्या विद्या क्षोत्र त प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१२९१	त्रय्याया पुत्रजननप्रयोगकथनम् ।	४२६
१२७८	पसिद्धान्नहरणादत्र नार्या शूरो गत पाटा तन्निष्कृतिकथनम् ।	"	१२९२	पुरामय देवद्रव्यापहरणादत्र नर- स्याक्षिपाटा तन्निष्ठस्तुषापकथनम् ।	"
१२७९	पूर्व राट्कातादिह जमनि नरस्य त्रिभूतस्वस्त्य त प्रापश्चित्तकथनम् ।	४२३	१२९३	पूर्व वृषमुष्कनिरुन्नादिह नरस्य पण्टनकथनम् प्रापश्चित्तम् ।	"
१२८०	पूर्व नमनिगर्भपातादत्र नार्या बन्ध्या न तन्निष्ठतिनिवृण्णम् ।	"	१२९४	पुरा परचूतहरणतांशत्र नार्या नेत्र सगत पात्र तदुपायकथनम् ।	"
१२८१	कास्यहरणादत्र नरस्य शीर्षरोगस्त प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१२९५	पूर्वमय महिषीरगादिह नरस्य उद्यु गुम्भयुतत्वं त प्रापश्चित्तम् ।	"
१२८२	पञ्चनददम् जातस्य वैद्यस्य धीजन सुवैश्वर्यजनस्थानयुतस्य जात पुरनिनाशनिदान त प्रापश्चित्त कथनम् ।	"	१२९६	शूद्रनाया कम्पाश्चिद्वनभूषादभा गादिनानामिभयस्युताया पुत्रहा नरनिदान त प्रापश्चित्तकथनम् ।	४२७
१२८३	पूर्व काम्यहरणादिह शीर्षरोगस्त प्रापश्चित्तम् ।	४२४	१२९७	पुरामये दुग्धहरणादिह नरस्य बहु भूतन त प्रनाकारकथनम् ।	"
१२८४	त्रय्याया प्रापश्चित्तविधेनिष्क पणम् ।	"	१२९८	नार्या पुरा दग्धहरणादत्र वल्गन न त प्रापश्चित्तम् ।	"
१२८५	सर्पराणापना स्वस्त्रिय त्रिहाय पर नाररत्नस्यात्र ग्रहणारोगतो मृपुरु धनम् ।	"	१२९९	पुरा महिषाघातादिह वृष्णागुल्मो गस्त प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१२८६	प्राग्भय कास्यहरणादिह नार्या गामरोगस्तदुपायकथनम् ।	"	१३००	वृषमुष्कनिरुन्नातांशत्र नरस्य पण्ट न त प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१२८७	पुराट्कातादत्र नार्या त्रिभूतस्व स्त्य तदुपायकथनम् ।	"	१३०१	पूर्व फल्हरणादत्र नार्या कन्धान न त प्रापश्चित्तम् ।	४२८
१२८८	पुरा भय परचूतहरणादिह नरस्य नेत्ररागस्तदुपशमनसाधनकथनम् ।	४२९	१३०२	पूर्व दग्धहरणादत्र नरस्य मदोरा गत पात्र तन्निष्कृतिकथनम् ।	"
१२८९	रत्नति पात्यन्त्र पुरयन्तरागमना नार्या इह ग्रहणारागस्तप्राप श्चित्तम् ।	"	१३०३	पुरा महिषीहननाचार्या अत्र कृष्ण गुम्भरागस्त प्रापश्चित्तम् ।	"
१२९०	निप्रवर्णनय निचिद्वित्ततो वात रोगस्त पतिभक्तिपराया भार्याया		१३०४	पूर्व वृषनासाग्ररुन्नादिह नरस्य नामा कथनम् ।	"
			१३०५	सिवा पथिमभाग म्बेष्ट्रदाभय स्य सगविशानिश्चरदस्य सुलेश्वर्य समायुतस्य पञ्चपञ्चाशत्तम दर्श रूपकथन त प्रापश्चित्तम् ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१३०६	दधिहरणानाम् अत्र भवे मेदरोग- स्तप्राप्यधित्करुणम् ।	४२९	१३२०	पुरा वाहनहननादत्र नार्या दन्तुस्त्वं तन्निवृत्तिकथनम् ।	४३२
१३०७	पूर्व तरुहृणनादिह मंत्रकृतत्वं तप्राप्यधित्करुणम् ।	"	१३२१	पुरा तैलहरणादिह नरस्य कण्डूरोग- स्तप्रातिनिवृत्तिकथनम् ।	"
१३०८	चण्डिकांमन्त्रिरे दोषदानादत्र पुत्रा- दिमुत्प्राप्तिः, तत्रत्यदोषाहरणा- दिह नार्याश्चक्षुःपीडा तप्राप्यधित्करु- णम् ।	"	१३२२	पुरा विनाशरात्रतो नार्या पारित्यज्येह भवे नपुंसकत्वकथनम् ।	"
१३०९	पूर्व मधुहरणादिह नरस्य प्रतिगंधिवं तप्राप्यधित्करुणम् ।	"	१३२३	स्वभक्ष्यार्थं पुरा मृगघातादत्र नरस्य पंजत्वं तप्राप्यधित्करुणम् ।	"
१३१०	तरक्षुघातादिह नार्याः कान्तगन्धिवं तप्राप्यधित्करुणम् ।	"	१३२४	पूर्वभवे गुडहरणादत्र नार्या गुल्म- रोगतः पीडा तदुपायकथनम् ।	"
१३११	पञ्चनदेदोः शूद्रकुलजस्य विवर्णस्य पापमतेः पण्डत्यनिदानम् ।	"	१३२५	कस्यचिद्वाहो महाविभवसेतुतस्य देशेदेशप्रतिविध्यातस्य ज्ञोपिबर्जि- नत्वनिदानं तप्राप्यधित्करुणम् ।	"
१३१२	कस्यचिदक्षत्रिककुलजस्य नानासौम्य- त्वात् किञ्चिज्जातयानोदरपीडस्य कल्या दानदाश्रिण्यशान्तिर्याः प्रिय- भक्तिरतायाः संततिराधीनिदानं तप्रा- प्यधित्करुणम् ।	४३०	१३२६	विना वृषं मृगघातादत्र मृगघात- काले नरस्य पंजत्वं तप्राप्यधि- त्करुणम् ।	४३३
१३१३	पूर्व मातृकहरणादिह नार्याः पूति- गंधिवं तप्राप्यधित्करुणम् ।	"	१३२७	परमेलापहरणादिह नार्याः कण्डूरो- गस्तप्राप्यधित्करुणम् ।	"
१३१४	विपदानेन मन्त्रानुग्राहादिह यव नाये जगुर्विशे वं अग्निदाहो मर- णकथनम् ।	"	१३२८	रात्रपत्न्यां गर्भारणादत्र नरस्य पण्डत्वकथनम् ।	"
१३१५	पुरा अग्न्यागमनादत्र नरस्य पण्ड- त्यनिदानम् ।	४३१	१३२९	स्वगर्भपत्न्यां मृगघातादत्र नार्या स्तदातकाले कुतश्चित्पराणात्पंजत्वं तदुपायम् ।	"
१३१६	पुराभवे वराहननादिह नरस्य दन्तुस्त्वं तप्राप्यधित्करुणम् । ..	"	१३३०	क्षत्रकुलभवस्य कस्यचिद्वाहारायाः कल्या रक्तलापादिपीडापत्त्या गर्भा- न्धित्तानिदानं तप्राप्यधित्करु- णम् ।	"
१३१७	पूर्व गुडहरणादिह गुल्मरोगस्तप्राप्य- धित्करुणम् ।	"	१३३१	पूर्वभवे तुरंगघातादत्र नरस्य पंज- पंजत्वं तप्राप्यधित्करुणम् ।	४३४
१३१८	यमुनतीरे शूद्रदिहमापत्त्या वाप्य एव कुष्ठरोगसमन्वितत्वं तदुपायम् । ..	"	१३३२	पुरा श्मालघातादिह नरस्य पादहो- नत्वं तप्राप्यधित्करुणम् ।	"
१३१९	सिन्धुमंडले जातस्य यवनस्य मुखे- श्वर्यसमन्वितस्य पुरुषस्य पण्डत्व- निदानं तप्राप्यधित्करुणम् ।	"	१३३३	गंगोतीरे जातस्य शूद्रस्य धनपुत्र- समन्वितस्य युवभावे चक्षुर्हानि- निदानं तप्राप्यधित्करुणम् ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१३३४	पूर्ववृत्ताद्व्याप्तिन्या नार्याञ्जपाद- भोगस्तदुपायकथनम् ।	४३४	१३४८	पुरा जन्मानि गोहहरणादिह नार्या वर्षसंभवं तन्निष्कृतिकथनम् ।	४४०
१३३५	पूर्वमद्वहन्नादत्र नार्या वक्रकण्ठं तन्प्राप्यशित्तकथनम् ।	"	१३४९	विधिर्वर्जिताजवातादिह प्राप्यशित्ता- करणे नार्या अग्रे गोविद्यान्वं तन्प्रा- प्यशित्तकथनम् ।	"
१३३६	यमुनातीरजस्य क्षत्रियस्य धनसौ- म्यसमन्वितस्य बहुवर्षीकस्य बुद्धि- मत्तो मनोदुःखसमन्वितस्य पुत्राभावा- निदानं तन्प्राप्यशित्तकथनम् ।	४३५	१३५०	क्षत्रकुलजस्य गुल्मवातोदरामयस्य धनवान्युक्तस्य पुत्रहीनत्वनिदानं तन्प्राप्यशित्तकथनम् ।	"
१३३७	क्षयापा कडाकारेण दूषणादिह नरस्य पण्डितकथनम् ।	४३६	१३५१	मथुरामंडलजातायाः क्षत्रियायाः सुगदुखसमाक्रान्तायाः सन्तानिनाश निदानं तन्प्राप्यशित्तम् ।	४४१
१३३८	परदुन्दुवार्थं मार्गहन्तुः पादरोगस्त- त्प्राप्यशित्तकथनम् ।	"	१३५२	पुरा शुभो वातादिह नरस्य चक्रपा- दरोगः पीडा तन्प्राप्यशित्तकथनम् । "	"
१३३९	भक्ष्यार्थमजवातादिह नरस्यापिका- तन्वकथनम् ।	"	१३५३	पूर्वमवे शूद्रवातादिह नरस्य दन्त- पातनपीडा तदुपायरूपम् ।	"
१३४०	पर्वतभागे जातस्य क्षत्रियस्य महो- प्रस्य मन्त्रनिपुणस्य पुत्रहीनान् तन्प्राप्यशित्तम् ।	"	१३५४	पुरा भवे शुनो हननादत्र नार्याश्चर- पादरोगतः पीडा तदुपायरूपम् । "	"
१३४१	गुल्मरोगवतः क्षत्रियस्य निष्कण्ठ्या- पारस्य नारीयद्वयुक्तस्य पुत्रहीनत्वनि- दानं तन्प्राप्यशित्तकथनम् ।	४३७	१३५५	पुरा भवे शूद्रवातक्रपादिह नार्या दन्तपातारोगस्तन्प्राप्यशित्तकथनम् ।	४४२
१३४२	वेदयोगनायाः सर्वधर्मसुशान्तिताया सुवभागे पूर्णगर्भयोगि प्रसूत्यभावा- निदानं तन्प्राप्यशित्तम् ।	४३८	१३५६	गौदावरिसर्मापदेशे जातस्य शूद्रस्य जातपुत्रिनाशरूपयोगनिरूपणं तदु- पायम् ।	"
१३४३	विपादानिऋतदेशे जातस्य क्षत्रि- यस्य बहुवर्षीययुक्तस्य जातपुत्रवि- हीनत्वं तदुपायम् ।	"	१३५७	पूर्व बहुहन्नादिह नरस्य वक्रमंडल- रोगपीडा तदुपायम् ।	"
१३४४	पूर्वमद्वेज्यासु तवातादत्राविकाङ्क्षत्वं तन्प्राप्यशित्तकथनम् ।	४३९	१३५८	कस्याश्चिच्छूद्रस्य जीविवातदोषावृ- वज्जन्मीयात्कष्टरोगकल्पा जातसंन- निहीनत्वं तन्प्राप्यशित्तकथनम् । "	"
१३४५	पुरा छोहहरणादिह जन्मानि नरस्य वर्षारक्ष्यरोगस्तन्प्राप्यशित्तम् ।	"	१३५९	पुरा शशवातादिह नरस्य कुन्ज- कर्णत्वं तन्प्राप्यशित्तकथनम् ।	४४३
१३४६	पूर्व सकुलमकुलनिर्हंतनादत्र नार्याः सर्वस्यजन्मभण्डुः खमनुभूयाद्योत्तर- शततमे वर्षे मरणकथनम् ।	"	१३६०	द्रव्यामात्रास्त्वस्त्रोपपन्नः स्वोदरपूर- णादिह नरस्य पण्डितं तन्प्राप्यधि- शामावम् ।	"
१३४७	स्वर्गमेषोपणार्थं कृताजानंदनवत्ता- दत्र गोपिकावप्राप्तिः ।	४४०	१३६१	पुरा जन्मानि बहुवृत्तादिह नार्या बहुमंडलरोगान्दुःखसमवेधिकथन- म् ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१३६६	श्रवणकुटजस्य नानाविधात्फोम- यनः मदाचारकथा भार्यायाः म- न्तनिर्गन्तव्यनिर्दानं तन्प्रापश्चित्तय ।	४४३	१३७७	पूर्वभवे मोहान्कुलकुलजस्य नासायक- नं तदुपायकथनं च ।	४४८
१३६७	दुर्मनुद्वक्यातादिह नस्य पाण्डुरोम- स्तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	४४४	१३७८	पुरा पारायनयातादत्र नस्य पतिपा- णिन्वाचिदानं तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	"
१३६८	पुरोद्वक्यातादित्या नार्या अत्र पांडुरो- मस्तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	"	१३७९	कस्यचिद्देश्यकुलजस्य विष्णुभक्तस्य मायणाश्रितस्य प्रियाया पतिभक्ताया कन्यात्वनिर्दानं तदुपायय ।	"
१३६९	येष्टां श्रुतमती पारित्यय विना श्रु- तनिष्ठासंभोगेनाप्राप्यत्वं तन्प्रापश्चि- तकथनय ।	४४५	१३८०	पूर्व मृषकथयादिह नार्याः कुञ्ज- तन्निष्ठितकथनय ।	४४९
१३६६	उद्वक्यातादत्र नस्य पांडु रोगनि- र्दानं तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	"	१३८१	पुरा मयूरायातादिह नस्य बभ्रुमंडलोत्पन्नत्वं तन्प्रापश्चित्तक- थनय ।	४५०
१३६७	पुरा कुलकुटजधादत्र नस्य नासाय- कत्वं तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	"	१३८२	शुकप्रणयातादिह नार्याः स्वस्ति- वाक्यं तन्निष्ठितकथनय ।	"
१३६८	पुरामये घटफनादित्या नार्या अत्र पांडुरोगतः पांडा तदुपशमविधिश्च ।	"	१३८३	मयूरायातादिह नार्याः कृष्णमण्डल- रोगस्तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	"
१३६९	पूर्व मार्जारयातादिह नस्य पिण्ड- क्षणत्वं तन्प्रापश्चित्तकथनय । ...	"	१३८४	पुरा हंसवातादत्र नस्य श्वेतमंडलो- गन्तप्रापश्चित्तकथनय ।	"
१३७०	कस्यचिद्देश्यकुलजस्य यातस्त- पादितस्य भार्यायाः मदाचारकथा मृतयत्वात्त्वनिर्दानं तन्प्रापश्चित्तक- थनय ।	४४६	१३८५	पूर्व पारायनयातादत्र नार्याः पति- पाणिन्यथा तत्रिहत्तुपायकथनय ।	"
१३७१	पुगमार्जारयातादिह नस्य पिण्ड- क्षणं तन्प्रापश्चित्तय । ...	४४७	१३८६	पूर्व हंसवातादत्र नार्याः श्वेतमंडल- रोगतः पांडा तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	"
१३७२	पूर्वजन्मनि मार्जारयातादत्र नार्याः विगम्यत्वं तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	"	१३८७	पुरा पितृवातादिह नस्य चेनार- हित्यं तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	"
१३७३	पुरामये ध्रुवयातादत्र नस्य स्वप्रति- यककथास्य तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	"	१३८८	गवायाः प्रान्तरे देशे जातस्य भूपस्य मयूरायां योकोविश्रुतस्य पुत्रमरणादिदुःखनिर्दानं तन्निष्ठित- कथनय	४५१
१३७४	गोदावरसंभोगे जातस्य श्रवणस्य सर्वभयश्रुतस्य मृतपुत्रत्वनिर्दानं त- न्प्रापश्चित्तय ।	"	१३८९	पण्यशालायां पण्यशोकमरणा नार्या उपशान्तिकारणादत्र नस्य पण्ट- त्वम् ।	"
१३७५	शशकवधादत्र नस्य कुञ्जकर्णत्वं तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	४४८	१३९०	नकुलयातादत्र नार्या यभ्रुमंडलो- स्तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	"
१३७६	पुरा मोहतो मृषकथातादत्र कुञ्ज- कर्णत्वं तन्प्रापश्चित्तय ।	"	१३९१	अज्ञानान्मातृहत्या नार्या अत्र चतु- र्विहीनत्वं तन्प्रापश्चित्तकथनय ।	४५२

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१४१७	पूर्वभवे ब्राह्मणायातदत्र नार्याः क्षय- रोगतो मरणकथनम् ।	४६४	१४३३	दुष्टसृष्टिसिद्धान्तमक्षणादत्र नरस्य कृशोदस्त्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ४६८	
१४१८	स्वस्त्रीयातादत्र नरस्य वधिरत्नं तत्प्रा- पश्चित्तकथनम् ।	४६५	१४३४	दुष्टसृष्टिसिद्धान्तमक्षणाजानाया इह क- गोदरीत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	
१४१९	पुरा आत्मघातकारिण्या नार्या अत्र क्षयरोगपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१४३५	गंगायाः पूर्वभागे जानस्य द्वित्रभ्य बन्धुन्नामुपवृत्तो मितदस्य मृतपुत्र- त्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	
१४२०	पुराभवे भ्रातृघातादत्र नरस्य मूकत्व तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	"	१४३६	कस्याश्चिद्विप्रपत्न्याः पुत्रसंततिर्हा- नाया युवभावे क्षयरोगप्राप्तिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	४६९
१४२१	पूर्व कुबकुट्यातफरणाभार्या इह ना- सायकत्वकथनं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१४३७	पुरोच्छिष्टानमक्षणादिह नरस्य रा- श्र्यधत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१४२२	गंगामातरेदेशे जातस्य श्वेतस्य पेतु- कत्वस्य चित्तकथोऽपुत्रत्वनिदानं त- त्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१४३८	षिडालोच्छिष्टप्रभोजनादत्र नरस्य रा- श्र्यधत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१४२३	कस्याश्चित्प्रियनार्याः पतिसुखपण- कारिण्याः क्षयरोगप्राप्तिपुत्रराहित्य निदानं श्रमोपदेशे कथं क्षयतो मरणम् । ४६६	४६६	१४३९	विडालोच्छिष्टप्रभोजिन्या नार्या अत्र राश्र्यधत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ४७०	
१४२४	पूर्व मारिकाहननाभस्येह स्थलित- वाक्त्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१४४०	चाण्डालीगमनेनात्र नरस्य अजगर- वन्मूढत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१४२५	पुराभवे सारिकाघातादत्र नार्याः स्त्रलितवाक्त्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१४४१	चाण्डालगमनतो नार्या अजगर- वन्मूढत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१४२६	पूर्व काकहन्तुर्नरस्येह भवे खण्ड- त्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१४४२	दिजकुलमवस्य कस्याचित्साधुसेध- कस्य भार्याया मृतवत्सात्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
१४२७	पूर्वजनुपि बधहंस्या नार्या इह पंठ- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१४४३	विप्राय विपं दत्तवतो नरस्यात्र छर्दि- रोगतः पीडा तन्नैव मरणम् ।	४७१
१४२८	कस्याचिद्विप्रकुलजस्य भार्यायाः सदा- चारयत्याः संतोषप्रियकारिण्या मृत- धस्तात्वनिदानं तदुपायश्च ।	"	१४४४	पुरा दिजाय विपं दत्त्वा तत्प्रागहर- णतो नार्या अत्र छर्दिरोगेण मरण- कथनम् ।	"
१४२९	काकघातादिह नरस्य कूर्चहान्यं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	४६८	१४४५	अन्यास्मे विपदानादिह नरस्य छर्दिरो- गतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ४७२	
१४३०	पुरा काकत्रयादिह नार्याः कूर्चयु- क्तत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"	१४४६	पूर्व भ्रातृघातादिह नरस्य मूकत्वमा " "	
१४३१	पुराभवे अमध्यमक्षणादत्र नरस्य किगिलोदस्त्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१४४७	पूर्वस्मिन्नभवे पुत्राभिलोपेण यवनसं- गादत्र यवनीत्यप्रासावपि पुत्रादि- त्यकथनं तत्प्रापश्चित्तम् ।	"
१४३२	अमध्यमक्षणाभार्या अयुदरे इह किमिपीडा तदुपशमविधिश्च ।	"	१४४८	पुरा देवद्वयापहणादिह नरस्य पांडुरोगकथनम् ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१५०९	पुरा स्वर्गप्राप्तनादत्र जलोदरपीडा तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४८९	१५२४	परनिदाकरणादत्र नार्याः स्वस्वा- रोगस्तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४९३
१५१०	सुमुल्याः सदा मर्त्यसेवनपरायाः सुभगाया नार्याः पुनर्हीनत्वनिदानं तत्प्राप्यधित्कथ ।	"	१५२५	पूर्वकृत्यभिचाक्षादपतः संकरजासु- तप्राया घनपुत्रावेहीनत्वं तदुपशम- कथनम् ।	"
१५११	पूर्वजन्मनि ब्राह्मणघातादिह तस्मि- न्वयासि जाताद्रक्षुकुष्ठान्तरणकथनम् ।	"	१५२६	सभायां ब्राह्मणस्य पक्षघातनरणा- दत्र पक्षघातरोगमन्त्रप्राप्यधित्कथ ।	"
१५१२	विप्राशानिकटे जातस्य शूद्रस्य म- होद्यमिनः पुत्रवस्ततिराहिलानिदानं तत्प्राप्यधित्कथ ।	"	१५२७	पूर्वमभ्युपगमनादत्र नार्याः गन्तव्या रोगस्तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"
१५१३	देवागारस्थितदेववृत्तिभोगादिहाप्र- तिष्ठा तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४९०	१५२८	पूर्व ब्राह्मणनालरुवातादत्र क्षयरो- गयुतस्य नरस्य पुत्रसंततिराहित्य- निरूपणं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"
१५१४	पुरा राजवधादत्र नरस्य राजयक्ष्म- रोगस्तत्प्राप्यधित्कथ ।	"	१५२९	पूर्व विनापराधं परपक्षघातिन्या ना- र्या अत्र पक्षाघाताद्वृथाडा तत्प्राप्य- धित्कथनम् ।	४९४
१५१५	परगर्भघातादत्र नार्या जलोदररोग- स्तदुपशमकथनम् ।	"	१५३०	पूर्व त्रिविधमुत्पादनादत्र मूत्ररुग्ण- तत्प्राप्यधित्कथ ।	"
१५१६	पूर्वजन्मनि वादपतुर्व्यस्तितरोधादत्र मूत्रत्वं तत्प्राप्यधित्कथ ।	"	१५३१	मथुरायां जातस्य भगवतः क्षत्रि- याणां भारमवतार्य पुनः स्थलोकप्र- याणम् ।	"
१५१७	पूर्वभवे सप्तत्या गर्भघाताद्वृथान्त्रि- मापन्नाया नार्याः मुत्तराहित्यं तदुपशम ।	४९१	१५३२	पूर्व स्वर्णपहरणादत्र कुलघ्नत्वं तत्प्रा- प्यधित्कथ ।	"
१५१८	परनिदाकरणेनात्र नरस्य स्वय्यागत्वं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"	१५३३	राजघातकरणात्तार्या अत्र तस्मिन्म- मे क्षयरोगमन्त्रप्राप्यधित्कथ ।	४९२
१५१९	राजघातादत्र नार्याः क्षयरोगत- प्राप्तनादकथनम् ।	"	१५३४	मेगेः समागतताया दृष्टनाज रुग्णा पुनः स्व्यभ्युपगमनम् ।	"
१५२०	नार्या भर्तुर्व्यवितोषिन्या अत्र मूक- त्वं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"	१५३५	मोहादिद्वेषघातादत्र नरस्य गन्तव्यदो- रगन्तप्राप्यधित्कथनम् ।	"
१५२१	अपाम्बुपित्तदेववृत्तिभजनानादप्रा- तिष्ठा तदुपशमकथनम् ।	"	१५३६	मोहात्सुरापानो नार्या अत्र मूत्र- रोगस्तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"
१५२२	मथुरामण्डले जातस्य द्विजस्य मूत्रप- त्वात्सुगोत्रिणस्य सन्तानसुगोत्रिण- त्वनिदानं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"	१५३७	कस्यचिद्विप्रस्य कृपामयमूर्तुः क- पिवाणियजोविकस्य भार्याया अ- पवृत्तिनिदानं तत्प्राप्यधित्कथ- नम् ।	"
१५२३	द्विजकुलमस्य स्वपशुत्तिजोवनस्य पत्न्याः पतिव्रतपराया मृतापत्या- या उदरस्थितगर्भस्य प्रसूतिपतना- भावनिदानं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४९२	१५३८	नार्या मोहात्सुरापानतो न प्रसूरो- गस्तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४९६

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१५३९	पूर्व त्रिविधसुराभोगादत्र नरस्य मृता- यरोधरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१५५४	पूर्व मातृग्रहणादत्र नार्या औदुम्बरा- स्वरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	५००
१५४०	पुरा वेदयवातादत्र नार्या रक्तावृद्धतो मृत्युप्राप्तिकथनम् ।	४९७	१५५५	गर्भसत्रमकुलैवाविधिना गर्भधारणा- दत्र गर्भधारणाभावस्तत्प्राप्यक्षितम् । "	"
१५४१	देशे सारस्वते जायमानाया वाहुजा- याः क्षपयोगनिदानं तत्प्राप्यक्षितक- थनम् ।	"	१५५६	भृगयायां मज्जराजवधादत्र नरस्य गजचर्मत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"
१५४२	पौष्णापस्थायो नरस्योन्मादरोगनि- दानं तत्प्राप्यक्षितम् ।	"	१५५७	पूर्व परसिञ्चनहर्णादत्र शूलरोगतो नरस्य पीडा तत्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"
१५४३	पूर्व परस्वर्गापहरणादत्र नार्या कुन- क्षात्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१५५८	कक्षचिचिचारणस्य बहुद्वयसमन्वि- तस्य नेत्ररोगान्वितस्य जातसंज्ञाति- मरणदुःखनिदानं तत्प्राप्यक्षितक- थनम् ।	५०१
१५४४	पूर्वभवे वैद्यमहंस्या नार्या अग्र रक्ता- वृद्धरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१५५९	पूर्व रीत्यपहरणादिह सरस्य विगला- क्षित्यं तत्प्राप्यक्षितम् ।	"
१५४५	पूर्व रीत्यहरणादत्र नरस्य चित्रकुण्ड- स्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१५६०	पुरा खरघातादत्र नरस्य खरारोमत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१५४६	सिन्धोः पश्चिमभागे जातस्य म्लेच्छ- स्य सर्वभोगैर्धन्ययुतस्य पञ्चाशदध्दे रिष्टप्राप्तिनिदानं तत्परिहारोपायम् । "	"	१५६१	स्वर्गमर्दद्वयै फुक्कुडाङ्गमक्षणात्तौञ्ज संकरजात्युत्पन्नाया नार्या गर्भधार- णान्मास्तत्प्राप्यक्षितम् ।	५०२
१५४७	पूर्व म्लेच्छया परपुरुषेण सह सम्भा- षणाया कन्त्रेन्मादरोगस्तत्प्राप्यक्षित- कथनम् ।	४९८	१५६२	स्वर्गकारकुले जातास्य महाभिमा- निनो राजकुलप्रियस्य मुलैर्धन्ययुत- स्य पुत्रराहित्यनिदानं तत्प्राप्यक्षि- तम् ।	"
१५४८	पूर्व प्रपुत्ररणादत्र नरस्य श्लेष्मरोग- स्तत्प्राप्यक्षितम् ।	"	१५६३	प्राग्भावे खुरहननादत्र नार्याः खर- रोमसमानरोमत्वं तत्प्राप्यक्षितम् । "	"
१५४९	पूर्व विद्यमानेषु पत्यौ जातौ गर्भ- धारणादत्र नार्या गर्भग्रहणाभावरत- त्प्राप्यक्षितम् ।	"	१५६४	पुरा रीतिहरणादत्र नार्याः विह्वा- क्षित्यं तत्प्राप्यक्षितम् ।	"
१५५०	गुग्गां पिना हस्तिघातादत्र नरस्य कुत्राप्यसिद्धकार्पस्य विरोधे शस्त्रा- घातान्मृतिः ।	४९९	१५६५	परसिञ्चनहर्णादिह नार्याः शूल- रोगतः पीडा तत्प्राप्यक्षितम् ।	५०३
१५५१	वक्रोक्तैर्गण ब्राह्मणैर्मणादत्र नरस्य महोन्मादरोगतः प्राणनाशः ।	"	१५६६	केदारमण्डले जातस्य क्षत्रियस्य सर्व- कार्यविचक्षणस्य रोगक्रेशपुतभायस्य मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनम् । "	"
१५५२	प्रपुत्ररणादत्र नार्याः श्लेष्मरोगस्तत्प्रा- प्यक्षितकथनम् ।	"	१५६७	हिमालये जातस्य द्विजस्य मनोदुः- खसमाक्रांतस्य वातशूलपरिदितेन्द्र- स्य पञ्चवेदननिदानं तत्प्राप्यक्षितक- थनम् ।	"
१५५३	विप्रवेदस्य धनवान्ययुतस्य मेहरोग- यतो भार्यायाः सदाचारकत्याः पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्राप्यक्षितम् । "	"			

अ०	विषया	पृ०	अ०	विषया	पृ०
१५६८	धाराणसक्षेत्रे जातस्य ब्राह्मणस्य पि- तृमातृभ्रातृगुरुविरहितस्य पुत्रस्त्री मुखवर्जितत्वनिदानं तत्प्रापक्षितक- थनञ्च ।	५०४	१५८०	विप्रश्रुतमुद्रवस्य किंचिद्विस्तृतो वातरज्ज्विदंशस्य मृतपुत्रवनि- दानं तत्प्रापक्षितकथनञ्च ।	५१२
१५६९	गगार्तरे केदारमण्डले जातस्य क्षत्रि- यस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रा- पक्षितञ्च ।	५०६	१५८१	वध्यात्वनिवारकप्रयोगाणां सक्षेपतो विवरणम् ।	५१३
१५७०	पूर्वपुण्यवशेन धनिना कुले जातस्य नरस्य पूर्वपत्न्ये अरतो महापीडा तत्प्रापक्षितञ्च ।	५०७	१५८२	पूर्व देवद्रव्यापहरणादत्र भजे नरस्य विश्रातिर्वर्षानि नृत्तौ नेत्रभगस्तत्प्राप- क्षितञ्च ।	"
१५७१	केदारदेशे जातस्य देवद्विजपराय- णस्य स्त्रीपुत्रमुखहानिनिदानं त- त्प्रापक्षितञ्च ।	५०८	१५८३	पूर्वभवे वृषस्य मुष्कगिकुट्टनतोऽत्र नरस्य इत्यत्र तत्प्रापक्षितकथनञ्च ।	५१४
१५७२	केदारमण्डले जातस्य राजकार्यतत्प- रस्य बहुपुत्रमुखहानस्य परकार्यनि- नाशकत्वादिनिदानं तत्प्रापक्षितक- थनञ्च ।	५०९	१५८४	पूर्व परपृष्ठहरणादत्र योपितो नेत्र रोगस्तदुपायश्च ।	"
१५७३	गगाया पूर्वभागे राज्ञा वशभक्त्य- वहुभृत्यधनैर्धर्मसुखगहनसमुत्तस्य विश्रातिर्वर्षनिदानं तत्प्रापक्षितकथ- नञ्च ।	५१०	१५८५	पुरा जनुपि महिषाघातादिहनस्य कृष्णगुल्मरोगस्तत्प्रापक्षितञ्च ।	"
१५७४	केदारमण्डले जातस्य बाहुजस्य राज- समानिन किंचिद्विस्तृतमन्त्रितस्य मृतपुत्रनिदानं तत्प्रापक्षितकथ- नञ्च ।	५११	१५८६	कस्याश्चिरदृष्ट्वा गौरजर्गाया धन- भूत्याश्रमोगाद्यैर्धर्मनया सततिही- नत्वनिदानं तत्प्रापक्षितकथनञ्च ।	"
१५७५	पुरासर्ता स्वभार्या परित्यज्य अन्यस्त्री- गमनतोऽत्र नरस्य ग्रहणीरोगावास्तम्भ- रणञ्च ।	५१२	१५८७	पुराभवे दुग्धहरणात् नरस्य बहु- भूत्रस्य तत्प्रापक्षितञ्च ।	"
१५७६	पुरा कांस्यहरणादिह नार्या शर्पेण स्तत्प्रापक्षितकथनञ्च ।	"	१५८८	पूर्व दुग्धहरणादत्र नार्या बहुभूत्रो- गाकुलस्य तत्प्रापक्षितञ्च ।	"
१५७७	पूर्वमन्त्रवात्स्न्या नार्या अत्र विरुत- स्वरञ्च तत्प्रापक्षितञ्च ।	"	१५८९	नववीर्यमहिषीघातादत्र कृष्णगुल्म- रोगस्तत्प्रापक्षितञ्च ।	५१५
१५७८	पूर्व परपृष्ठहरणादिह नरस्य नेत्र- रोगस्तत्प्रापक्षितकथनञ्च ।	"	१५९०	वृषमुष्कनिकुट्टनतोऽत्र नरस्य पद- त्वरुधनम् ।	"
१५७९	स्वक पति परित्यज्य परपुत्रसंगाना- या अत्र ग्रहणीरोगस्तत्प्रापक्षितञ्च ।	"	१५९१	पूर्व फलापहरणतोऽत्र नार्या सत- तिरोगस्तत्प्रापक्षितञ्च ।	"
			१५९२	दधिहरणा मेदेरोगस्तदुपायश्च ।	"
			१५९३	ग्रामभवे महिषाघातादत्र नार्या कृष्ण- गुल्मरोगत पीडा तत्प्रापक्षितक- थनञ्च ।	"
			१५९४	हृन्नासाग्रवे ग्रान्तिनरस्य नासाद्ये- दकथनञ्च ।	"
			१५९५	तिथोः पश्चिमभागे यवन्नाजकु- समयस्य सर्वैर्नयैर्मान्यभाज ५५	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
	पंचाशे षष्ठेऽरिष्टप्राप्तिनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् । ५१६	५१६	१६११	पुरा भवे तैलहरणादत्र नरस्य कंठ- रोगस्ताप्यापश्चित्तम् । ५१९	५१९
१५९६	दधिहरणतोऽत्र नरस्य मेदोरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१६१२	स्वदारपरित्यागदोषादत्र नरस्य प- ण्डत्वं तत्प्रायश्चित्ताभावश्च । "	"
१५९७	पूर्वमेवे तरक्षुहृन्नादिह नेत्रकातत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१६१३	स्वभक्ष्यार्थं मृगघातादिह नरस्य पण्डत्वम् । "	"
१५९८	देयागारस्थधातुमयान्यस्यापितदीप- पात्रहरणादत्र नार्षेक्षशुःषोढा तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् । "	"	१६१४	पूर्वमेवे परस्य गुडापहरणाभ्या- मत्र गुल्मोदरपीडा तदुपायश्च । "	"
१५९९	पूर्वं मधुहरणादिह नरस्य दुर्गन्धि- युतत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१६१५	शुभाचारार्थं स्त्रियं परित्यज्य पर- स्त्रीगमनतोऽत्र नरस्य स्त्रीवर्जितत्वं तदुपायश्च । "	"
१६००	तरक्षुघाताभ्यां अथवा कातरा- क्षीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ५१७	५१७	१६१६	नृपं विना मृगघातादत्र नरस्य तद्वा- तकोले पण्डत्वं तत्प्रायश्चित्तम् । ५२०	५२०
१६०१	गजक्रियाभित्तास्यात्र नरस्य पण्डत्व- कथनम् । "	"	१६१७	परतैलापहरणादिह नार्याः कंठ- रोगस्ताप्यापश्चित्तम् । "	"
१६०२	क्षेत्रकुलजस्य नानासौख्यरतस्य शु- भाचाराया भार्याया एकपुत्रप्रसवो- त्तरं पुष्पभारनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । "	"	१६१८	राजपत्न्या गमनतोऽत्र नरस्य पण्ड- त्वं तत्प्रायश्चित्तम् । "	"
१६०३	प्राग्मेव माक्षिकहरणादत्र नार्या दुर्ग- न्धादुपशब्दं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ५१८	५१८	१६१९	गर्भवस्यधोवातादिह नार्याः ख- ड्गत्वं तन्निष्कृतिकथनम् । "	"
१६०४	पुरा अगम्यागमनान्नरस्यात्र पण्डत्व- कथनं तत्प्रायश्चित्ताभावश्च । "	"	१६२०	क्षेत्रकुलजस्य दानदाक्षिण्यपरस्य मेहादिपीडितस्य भार्याया सदाचार- कथायाः सत्या गर्भास्थित्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् । ५२१	५२१
१६०५	द्रव्यलोभेन सप्तमीसुतत्रातादिह नार्या बाल्य एव कुपुत्रोत्तः पीडा । "	"	१६२१	पूर्वमेवे तुरंगघातादिह धक्कादयो- गस्तन्निष्कृतिकथनम् । "	"
१६०६	पूर्वजन्मनि कराहघातादत्र नरस्य दन्तुरोगस्तदुपायकथनम् । "	"	१६२२	सृगालघातादिह नरस्य पादहानि- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ५२२	५२२
१६०७	गुडहरणादत्र गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चि- त्तम् । "	"	१६२३	गंगातीरे जातस्य शङ्खस्य युवभाव- चक्षुर्हानित्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् । "	"
१६०८	यमुनातीरजातायाः शूद्रया बाल्ये कुपुत्रोत्प्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तम् । "	"	१६२४	यमुनातीरभवस्य श्रावियस्य धनक्षी- रस्मरणितस्य अपुत्रत्वनिदानं त- त्प्रायश्चित्तम् । "	"
१६०९	सिधुमंडलजातस्य यवनस्य मुखे- श्वभेधनान्नितस्य पण्डत्वनिदानं त- त्प्रायश्चित्तम् । "	"	१६२५	गंगायाः पूर्वभागे जाताया भ्रातृ- प्याः किशोरवस्थामाश्रये पतित्यक्त- त्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ५२३	५२३
१६१०	कराहघातिन्या नार्या अत्र दन्तुत्वं तत्प्रायश्चित्तम् । ५१९	५१९			

अ०	विषया	पृ०	अ०	विषया	पृ०
१६२६	पुरा बलात्कारेण कन्यादूषणादिह नरस्य पण्डित्य तत्प्राप्यक्षित्तामन्य	१२४	१६४०	मोहात्पूर्वमवैजयातेनात्र नार्था अ प्यधिकारः तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	१२०
१६२७	परलुप्यनतत्परस्य मार्गहस्तुर पाद रोगस्तन्निष्कृतिकथनम् ।	"	१६४१	क्षत्रबुद्धमनस्य गुल्मातोदरामयस्य धनं न्यमुखेपेतस्य पुनस्ततिराहि त्यनेद न तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१६२८	अज्ञानादजघातेनात्र पुरुषस्याङ्गाधि क्य तत्प्राप्यक्षितम् ।	"	१६४२	मायुरगडले जाताया क्षत्रियकन्या जातस्ततिनाशनिदानं तत्प्राप्य क्षे तकथनम् ।	१२१
१६२९	गगाया पूर्वभागे जातस्य क्षत्रियस्य चपलस्य रोगयुक्तत्वनिदानं तदुपाय कथनम् ।	"	१६४३	पूर्वभागे शुनो वधादिह चक्रपादरोग स्तत्प्राप्यक्षितम् ।	"
१६३०	हिमालये गगापूर्वभागे जातस्य बाणि जसुतस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तदुपायकथनम् ।	१२५	१६४४	पुरा शूद्रघातादन नरस्य दन्तपात नजरोगत पीडा तत्प्राप्यक्षितम् ।	"
१६३१	हिमालये गगापूर्वभागे ज तस्य द्वि जस्य धनयशोन्तो बहुस्त्रीकस्य पुत्र विनाशनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१६४५	पूरे शुनो घावाबाध्या अत्र चक्रपाद- रोगत पीडा तत्प्राप्यक्षितम् ।	"
१६३२	पर्वतभागे जातस्य पादजस्य मन्त्र पारगस्य राजमानवतो मृतपुत्रत्वनि दानं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	१२६	१६४६	शूद्रघातकारणादन नार्था दन्तपात नजरोगस्तत्प्राप्यक्षितम् ।	"
१६३३	क्षेत्रशमकस्य निष्कन्त्यवहारोक्तो भार्याया गर्भेनया मृतप्रजाया प्रसू तिद्वाराभावनिदानं तत्प्राप्यक्षितम् ।	१२७	१६४७	गोदाधरासमीपदेशे जातस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्राप्यक्षि तम् ।	१२२
१६३४	कस्याधिच्छूद्रभार्याया नानाविधव वया गर्भधारणाभावनिदानं तत्प्रा प्यक्षितवर्णनम् ।	१२८	१६४८	पुरा बभूवूननादिह नरस्य वधुमण्ड रोमातिष तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१६३५	विषादानिकटे जातस्य ब्राह्मणस्य मानभोगमुखैर्धर्म्यतो ज तपुत्रवि- नाशनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१६४९	कस्याधित्पादनाया जातस्ततिहा नाश अत्र कुष्ठरोगस्तत्प्रतीकारश्च ।	"
१६३६	दूर्गमशानादजघातेनात्र नरस्याधि कार्ण्य तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	१२९	१६५०	पूरे शशया गदन नरस्य दुग्धकर्ण्य त्य तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१६३७	पूरे अहहस्यादन वर्वराख्यरोगत पीडा तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१६५१	पूरे स्वशल्या पण्यदागस्थारणेन पण्यदागमतो जात्रिकार्तुरेन पण्ड त्यम् ।	१२३
१६३८	पुरा नकुलबुद्धनाशान्न सर्वस्वजन मरणदुःखमनुभूय दुःखेन मरण कथनम् ।	"	१६५२	ननु उपास्ता हि नार्था वधुमण्डलो गस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१६३९	लोहहस्यादिह नार्था अपि वर्वराण्य तनिरुपगं तदुपशमोपायकथनम् ।	"	१६५३	क्षत्रबुद्धमनस्य नानाहत्यातिउम- यतो भार्याया सततिहेनानिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
			१६५४	पूर्वन्मनि दानं घातादन पुरुषस्य पाण्डुरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	१२४

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१६१५	उद्धृतावातानार्या अयं पांडुरोगतः पीडा तदुपायकथनम् ।	५३४	१६७०	सारिकाहन्त्या नार्या इह भवे स्तब्ध तन्मत्तं तदुपायकथनम् ।	५३९
१६१६	क्षतप्राप्तामपि ज्वरप्रतिषेधः परित्यज्य फनिष्टागमनतोऽत्र नरस्य स्त्रीवशित्वं तदुपायकथनम् ।	"	१६७१	पूरी वक्रवातादत्र नरस्य लंबकंठत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६१७	कामतो गृहघातादत्र नरस्य क्षय- रोगतः प्राणानास्तदुपायकथना- भावश्च ।	"	१६७२	पुरा वक्रवातादिह नार्या अपि लंब- कंठत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६१८	अकामतो द्विजघाते क्षयसेगस्तदुप- शमाय प्राप्यकथनम् ।	"	१६७३	कस्यचिद्विप्रमुलभवस्य वितर्कतो भार्यायाः सदाचारवत्याः संतौपाप्रिय- कारिण्या मृतकसाधननिदानं तदुपा- यकथनम् ।	"
१६१९	कस्यचिद्विप्रस्य सदाचारमुलधर्म- हस्य यातपितृसंयुतस्य भार्यायाः सदाचारवत्याः मृतहर्तृनिदानं तदुपायकथनम् ।	५३५	१६७४	काकघातादत्र कूर्चहर्तृत्वं तदुपा- यकथनम् ।	५४०
१६२०	कस्यचिद्विप्रस्य मुलभक्त्यक्षय- रोगतो मृतपुत्रनिदानम् ।	५३६	१६७५	पुरा काकवधकरणेन नार्याः कूर्च- युक्तत्वं तदुपायकथनम् ।	५४१
१६२१	कस्यचिद्विप्रस्य मृतपुत्रमृत्योर्भाप्रदेशे जातस्य युयभाषे क्षयरोगनिदानं तदुपायकथनम् ।	५३७	१६७६	पुरा अमृत्यमक्षयगतोऽत्र नरस्य कु- मिष्ठोदरत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६२२	ब्रह्महत्याकरणेन नार्याः क्षयरोग- प्राप्तिकथनम् ।	"	१६७७	नार्या अयमक्षयमक्षयगतोऽत्र कृमि- लोदरत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६२३	पूर्व स्वसृजतादत्र नरस्य वधिरता- प्राप्तिस्तदुपायकथनम् ।	"	१६७८	दुष्टपुष्टान्नभक्षणतोऽत्र नरस्य कुशो- दरत्वरोगस्तदुपायकथनम् ।	"
१६२४	प्राग्भवे अज्ञानतो ब्रह्मघातानार्याः क्षयरोगस्तदुपायकथनम् ।	"	१६७९	द्विजभार्यायाः पूर्वं दुष्टपुष्टान्नभक्ष- णतोऽत्र कुशोदरत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६२५	पूर्व भ्रातृघातादत्र नरस्य मूकत्वकथनम् ।	"	१६८०	ज्येष्ठा भार्या क्षतमती परित्यज्य फनिष्टा संगमतोऽत्र नरस्य मृतपुत्रत्वं तदुपा- यकथनम् ।	"
१६२६	पूर्व कुवकुट्यातादत्र नार्या नासाव- क्रतुं तदुपायकथनम् ।	५३८	१६८१	विप्रकुलजायाः कस्याश्चिनार्याः क्ष- यान्वितायाः पुत्रहर्तृनिदानं त- दुपायकथनम् ।	५४२
१६२७	गंगाप्रान्तरदेशे जातस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तदुपाय- कथनम् ।	"	१६८२	उच्छिष्टान्नभक्षणादिह नरस्य त- त्र्यंशत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६२८	किराटदेशे जातयाः क्षत्रियवत्याः पतिस्त्रिभार्या बाल्ये क्षयरोगप्राप्ति- निदानं तदुपायकथनम् ।	"	१६८३	शोच्छिष्टभक्षणतोऽत्र नार्या नक्तं- धता तदुपायकथनम् ।	"
१६२९	पुरा सारिकाहन्त्यादत्र नरस्य स्व- लित्वाक्यं तदुपायकथनम् ।	५३९	१६८४	पूर्वं निहालोच्छिष्टान्नभक्षणतोऽत्र पुरुषस्य नक्तं धता तदुपायकथनम् ।	"
			१६८५	विजोच्छिष्टान्नभक्षणतोऽत्र नार्या अपि नक्तं धता तदुपायकथनम् ।	"

ध०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
२६८६	पुरामवे चाण्डालीगमनतोऽजाजग- रकमृदुत्वं तत्प्रापयित्तकथनम् ।	५४३	१७०१	भ्रातृघातादत्र नार्या मृकत्वं तत्प्रा- पयित्तकथनम् ।	५४६
२६८७	पूर्व चाण्डालसंग्रामार्थी अयत्राज- गरकमृदुत्वं तदुपशमोपायकथनम् ।	"	१७०२	पूर्व देघद्रव्यापहरणादत्र नरस्य विशति घर्षान्तर नेत्रभगस्तत्प्रापयित्तक- थनम् । ...	"
२६८८	पराश्रयिष्करणादिह नरस्याजीर्णरो- गस्तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"	१७०३	पुरा द्विजघातादत्र नरस्य क्षयरोग- स्तत्प्रापयित्तकथनम् ।	५४७
१६८९	पुरामने पराश्रयिष्करणाजार्थी अय- जीर्णरोगोत्र तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"	१७०४	श्लेष्मादादरताया नार्या अत्र किंचिदो- पवशात्कौत्वमापेतः शिथिलोका- मनम् ।	"
१६९०	कस्यचिद्विप्रकुलभक्त्य सत्यनित्यस- दाचारस्य भार्याया मृतवास्तात्त्वनि- दानं तदुपायम् ।	"	१७०५	अज्ञानाद् भ्रातृघातिनोऽत्र नरस्य मृकत्वं तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"
१६९१	पुरा विप्राय विपदानादत्र नरस्य छर्दिरोगतः पीडा तनैवाप्त्य देहना- शम् ।	५४४	१७०६	धूर्ततया परवचनकर्त्र्या नार्या दोष- निवृत्त्यै प्रापयित्तकथनम् ।	"
१६९२	विप्राय विपदानादत्र नार्या अपि छ- र्दिरोगतो नाशकथनम् ।	५४५	१७०७	कस्यचिद् द्विजस्य घर्मिष्ठस्य प्रीति- पराया भार्या ऽः प्रदरात्तया मृत- वस्त त्वनिदानं तत्प्रापयित्तकथ- नम् ।	"
१६९३	श्राद्धेतराय विपदानादिह नरस्य छर्दिरोगतः पीडा तत्प्रापयित्तक- थनम् ।	"	१७०८	धौत्येन लोकवचनादत्रापसारोग- स्तत्प्रापयित्तकथनम् ।	५४८
१६९४	पूर्व भ्रातृघातादिह नरस्य मृकत्वं कथनम् ।	"	१७०९	पूर्व स्तर्णापहरणतोऽत्र नार्याः स्व- र्णकार्या पुत्रहीनत्वं तत्प्रापयित्तक- थनम् ।	"
१६९५	पुत्राभिलाषाद्वाह्यायव्ययनगमनादत्र यवनीत्येवपि पुत्रहीनत्वं तत्प्रापयि- त्तकथनम् ।	"	१७१०	अन्तराणतोऽत्र नरस्य विशेषतो जठरे अर्द्धेता तत्प्रापयित्तक- थनम् ।	"
१६९६	पूर्वजन्मनि देवद्रव्यापहरणादत्र नरस्य वात्य एव पाण्डुरोगस्तत्प्रापयित्तकथ- नम् ।	"	१७११	मोहतो भ्रातृवधकारिण्या नार्या अत्र मृकत्वं तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"
१६९७	पूर्व द्विजेतराय विपदानानार्या अत्र छर्दिरोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"	१७१२	पुरामने बाष्पातादत्र नरस्य मृत- पुत्रत्वकथनं तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"
१६९८	गंगापुरेभागे जातस्य क्षत्रियस्य बहु- द्रव्यपराक्रमस्य बहुकन्यस्वापुत्रत्व निदानं तत्प्रापयित्तकथनम् । ..	५४६	१७१३	पूर्व नानाविधपातककारिण्या अपि नार्यास्तोर्धराजसेपनाद् यवनी- त्येवपि पुत्रपुत्रैर्घर्षमुखयुक्तकथनम् ।	५४९
१६९९	पूर्व व्यभिचारपराया अत्रापि व्यभि- चारप्रवृत्तिस्तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"	१७१४	श्लेष्मादादरताया नरस्य क्षयरोगप्रा- प्तिस्तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"
१७००	पुरा धूर्ततया द्विजवचनादत्र नरस्या- पसाररोगतः प्राणनाशः ।	"	१७१५	कुरक्षेत्रसमीपे जातस्य क्षत्रियस्य धा- न्यमनसं प्रहृतः सुखोभूत्यादेर्भयतो	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
	जातपुत्रविनाशकत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । १४९		१७२९	पूर्व देवद्व्यापहरणादत्र नरस्य वायु- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ... १५३	
१७१६	पूर्वसंचितपातकविनाशनोपायवर्ण- नम् । १५०		१७३०	देवागारे मूत्रपुरीषोत्सर्गकरणान्तर्या मित्र भवे गुदरूपपीडा तत्प्रायश्चि- त्तम् । १५१	
१७१७	पूर्वभवे स्नेहहरणादत्र नरस्य राज- यक्ष्मपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१७३१	विषाणानिकटे जातस्य क्षत्रियावर- स्य स्त्रीपुत्रनयुतस्य वार्षिके पाण्डु- रोगस्तदुपायश्च । १५२	
१७१८	पुरा जारमाश्रित्य पतिहन्त्या नार्या अत्र दाल्य एव विधवाय तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । १५३		१७३२	देवागारे मूत्रपुरीषोत्सर्गतो नार्या अत्र गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १५४	
१७१९	देवाङ्गपविदारकस्यात्र नरस्य रक्ता- तितारोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । १५४		१७३३	पुरा स्त्रीवातादत्र नरस्य जन्यतः कासरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१७२०	प्रयागनिकटे जातस्य द्विजस्य धन- धान्ययुतस्यापस्मारोगतो मृतापुत्र- द्वयस्यापुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । १५५		१७३४	कन्यानाशादिह जन्मनि नरस्य कन्या संततिवृद्धिस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१७२१	पुरा गर्भपातनकारिण्या नार्या अत्र गर्भपातनदुःखं तत्प्रायश्चित्तक- थनम् । १५५		१७३५	गंगाधुनयुतयोर्मध्ये जातस्य द्विजहन्तः क्षत्रियस्य क्रूरकर्मणः कुष्ठरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् । १५६	
१७२२	देवागारादाहादत्र नार्या अतिसारो- गतः पीडा तदुपायकथनम् । १५६		१७३६	क्षत्रियकुलजाया वृषपत्न्या कुष्ठव्या- धियुताया वार्षिके मुखराहित्यनिदानं तदुपायकथनम् । १५७	
१७२३	मज्जहन्तुस्तिर्यक्त्वमुपभुङ्ग्य नरदेहे कुष्ठरोगतः पीडाकथनम् । १५७		१७३७	कस्यचिद्विप्रकुलजस्य सदाचारस्य भार्याया असूयातगदार्ताया मृत- पुत्रत्वनिदानं तदुपायश्च । १५८	
१७२४	पलुमित्रवातादत्र नार्या वायुरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १५८		१७३८	पुरा भये राजवातादत्र नरस्य राज- यक्ष्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १५९	
१७२५	अज्ञानतो गोत्रवातादिह नार्या हृत्तारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १६०		१७३९	ज्ञानवर्जितस्य परार्भहन्नादिह नर- स्य जलोदररोगस्तत्प्रायश्चित्तम् । "	
१७२६	द्विजकुलभवस्य वातपित्तवतो धर्म वत्सलस्य शुभाचार्या भार्यायाः पाकघ्न्यात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनम् । १६०		१७४०	शतद्रुनिघटे जातस्य द्विजस्य कुष्ठ- क्षयान्वितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनम् । १६१	
१७२७	देवागारे शङ्खमूत्रकारणादत्र नरस्य गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १६३		१७४१	वैद्यकुलमवायाः पतिव्रताया अभि- गवृत्तकथनम् । १६३	
१७२८	पूर्वभवे नारीवातादिह बलविर्वाजित- स्य नरस्य कुशल्यरोगस्तत्प्रायश्चित्त- विशरणम् । १६३		१७४२	शूद्रगृहाश्रितस्य तदनसेवनतोऽत्र नरस्य वातरोगतः पीडा तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । १६३	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१७४३	गर्भवयाः पूर्वे चैर्यतः पञ्चमहाणा- दत्र सदाचा त्वा अपि पुत्रराहित्य तदुपायश्च । ५५७	५५७	१७५९	पुरा भवे अमध्यमहाणतोऽत्र नरस्य गंडमालास्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तम् । ५६१	५६१
१७४४	निपायानिकटे जातस्य शुद्धस्य देव- तातिथिपूजकस्य पुनस्ततिर्वाजितस्य निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१७६०	पुरा कुष्ठद्वन्द्व्या नार्या अत्र धनपुत्रा- दिहीनस्य तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ५६२	५६२
१७४५	पराजहरणादन नार्या अजीर्णरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ५५८	५५८	१७६१	अमध्यमहाणतोऽत्र मिना प्रापश्चित्त मृताया अत्र पुनर्गंडमालारोगस्तत्प्रा- पश्चित्त च । "	"
१७४६	देवागतास्मिन्नेदवतामूर्तिममात्सर्वमा प्रतिष्ठा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१७६२	गौडदेशे जातस्य द्विजस्य धनधान्य- युतस्य क्षयरोगाबुध्यस्य पुनस्तति- वर्जितत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथ- नम् । "	"
१७४७	मोहात्पूर्वं राजघाततोऽत्र नरस्य रा- जयक्षभरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१७६३	मिनापराध परपक्षरुगतोऽत्र नार्याः पक्षावातरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
१७४८	परगर्भवातिन्या नार्या अत्र भवे जलोदररोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ५५९	५५९	१७६४	पुरा त्रिविधमुरापानादिप्रस्य मूत्र- कृच्छ्ररोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ५६३	५६३
१७४९	परगर्भघातादनजखोदरास्मरोगतो नार्याः पीडा तदुपायकथनम् । "	"	१७६५	वैकुण्ठादागतस्य मधुराया जातस्य भूमारक्षत्रियसहस्रोत्तर भगवतो वैकु- ण्ठे पुनः प्रयाणम् । "	"
१७५०	वादिनो वागिरोपकरणादिह नरस्य मूकत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१७६६	स्पर्णापहरणादिह नरस्य कुनखिन तत्प्रापश्चित्तम् । "	"
१७५१	पूर्वसपत्नीगर्भनाशादन नार्याः सुत- वर्जितत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१७६७	पूर्वमेव राजघातरुणात्नार्या इह तस्मिन्वपि राजयक्षमान्तित्वं त- त्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
१७५२	परनिदाकरणजन्मद्वेषेनिराणस्य प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१७६८	मिनापराध वैश्यहननादन रक्तार्तु- दरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
१७५३	पूर्वजन्मनि राजघातकारिण्या नार्या अत्र तत्सम्य एव क्षयरोगप्राप्ति- कथनम् । "	"	१७६९	सर्वभूतोपकाराय मेरो समागताया शक्तेर्मायुस्य उल्लेखतकार्याणि कृत्वा पुनरपि तत्रैव गमनम् । "	"
१७५४	भर्तुर्वागिरोधतोऽत्र नार्या मूकस्य तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१७७०	मोहाद्वैश्यहननेनात्र नरस्य रक्तार्तुद- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । . . ५६४	५६४
१७५५	मंदिरे परस्यापितदेवमूर्तिभगकरणा- नार्या अम्यमाप्रतिष्ठा तत्प्रापश्चित्तम् । ५६०	५६०	१७७१	ब्राह्मण्या सुरापानादिह मूत्रकृच्छ्र- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
१७५६	मधुरामटलजातस्य द्विजस्य संतान- स्त्रीसुखराहित्यनिदानं तत्प्रापश्चि- त्तकथनम् । "	"	१७७२	कर्मचिद्विप्रकुलप्रवक्ष्य कृषिपणि- व्यस्त्युतस्य मार्याया मृतापत्याया रजोदोषादुदरार्तिनिदानं तत्प्रापश्चि- त्तकथनम् । "	"
१७५७	वातापिक्कमोरस्य द्विजकुलभनस्य भार्याया मृतपत्याया गर्भस्य पतन- प्रसूत्यभावनिदानं तदुपायश्च । "	"			
१७५८	पूर्व परनिदाकरणादन नार्या वागि- न्द्रियभित्ताशमनप्रापश्चित्तकथनम् । ५६१	५६१			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१७७३	सुरापानाद्वाहण्या अत्र प्रदरोगतः पाठा तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	५६५	१७८९	गर्भकत्या आसन्नप्रसवाजामासम्भ- क्षणादेहं नार्या गर्भधारणाभाव- स्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	५६९
१७७४	त्रिविधसुरापानादिप्रस्य भवेऽस्मिन्- श्वरोरुवस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१७९०	यमुनातटे जानस्य कस्यचिच्चारणस्य बहुद्वन्द्वसमन्वितस्यनेत्रोर्गाभित्त- मत्वापरिश्रिते र्पे सर्वसन्तति- नासनिदानं तत्प्राप्यक्षितम् ।	"
१७७५	पूर्व वैद्यघातकरणादत्र नार्या रक्ता- युदरोगस्तत्प्राप्यक्षितभावश्च ।	"	१७९१	पूर्व रीत्यहारकस्य पिङ्गलाक्षितं त- त्प्राप्यक्षितम् ।	५७०
१७७६	सारस्यतदेशमग्न्याः क्षत्रियायाः ध्वरोरोगोऽप्यस्तित्सारस्य एव तन्निष्क- तिश्च ।	"	१७९२	पुरा खरहननादत्र नस्य खरोरुमत्वं तत्प्राप्यक्षितम् ।	"
१७७७	पूर्व स्वर्णापहरणादत्र नार्याः कुन- लस्य तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	५६६	१७९३	गर्भपुष्टयं कुकुटांशभक्षणदिह ना- र्या गर्भधारणाभावस्तत्प्राप्यक्षितक- थनम् ।	"
१७७८	पूर्व वैद्यहन्त्याः पतिव्रताया अपि रक्तायुदरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१७९४	कस्यचिस्वर्णकारकुञ्जस्य भूर्तस्य खेमरतस्वरजजनप्रियस्य नामास्त्री- मुखयुतस्य सन्ततिर्हीनत्वनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१७७९	रौप्यहरणादिह नरस्य चित्रकुण्डलं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१७९५	ग्राममेव खरघातान्नार्या अप्यत्र खर- रोगत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	५७१
१७८०	सिन्धोः पश्चिमभागेः जातस्य म्हे- च्छस्य बहुविधाविशारदस्य पुथिवी- पतेः पुत्रपौत्रयुतस्य पंचाशेऽग्निद- योगनिदानं तत्प्राप्यक्षितम् ।	"	१७९६	रतिहरणादिह नार्याः पिगाक्षितं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१७८१	परपुरुषमग्नानार्या अत्रोन्मादरोग- स्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	५६७	१७९७	पूर्व परतिज्ञानहरणानार्या अत्र ह- र्यरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१७८२	पूर्व व्रपुहरणादिह नरस्य श्वप्ररोग- स्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१७९८	पूर्वभवे उष्ट्रघातादत्र नरस्य विकृत- स्वरत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१७८३	गव्यो जीरमानं जाराद्रुग्भवारणतोऽ- थ नार्या गर्भधारणतत्प्राप्यक्षितम् ।	"	१७९९	पूर्व गर्भपातनादत्र नार्या कम्प्यार्थं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१७८४	आण्डे विना हस्तिनां घातादत्र नरस्य सर्वकाष्ठकार्यगतिविशेष्यन्दे गणं च । ...	"	१८००	ग्रामदेशे जातस्य बाहुजाधरस्य मुखैर्यथनस्यानयुतस्य जातपुत्र- विनाशनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१७८५	दण्डात्कारेण आलणीगमनादिह नर- स्योन्मादरोगतः प्राणनाशकथनम् ।	"	१८०१	कांस्यहरणादत्र नरस्य शोर्परोगस्त- त्प्राप्यक्षितकथनम् ।	५७२
१७८६	पूर्वभवे व्रपुहरणादत्र नार्याः श्वे- मरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"	१८०२	कांस्यहारिण्या नार्या अप्यत्र शोर्प- रोगस्तत्प्राप्यक्षितम् ।	"
१७८७	विप्रकुलसंभवस्य सुत्रतस्य धनवान्य- संयुतस्य भार्यायाः सदाचारख्या- यहकन्यकायाः पुत्रराहित्यनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	५६८	१८०३	मोहदुष्टातिन्या नार्या अत्र वि- कृतस्वरत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनम् ।	"
१७८८	पुरा ताम्रहरणादत्र नार्या ओदुम्भ- रोगस्तत्प्राप्यक्षितम् ।	५६९			

अ०	विषय	पृ०	अ०	विषय	पृ०
१८०४	पुरा पद्महरणादिह नरस्य नेत्र रोगस्त प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	५७३	१८१९	देगढयस्थितानुममदीकपात्रापर णादिह नरस्य नार्या वा चभु पीडा तदुपायश्च ।	५७६
१८०५	स्यक पतिं परित्यज्य परपुगमना नार्या अत्रप्रहर्णारोगस्तप्राप्यक्षित कथनञ्च ।	"	१८२०	पुरामने मधुहरणादत्र नरस्य शूणि गधिव्य तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
१८०६	मिप्रकुलमवस्थ वातरोगान्तो लो भिन किंचिद्विच्युतस्य भार्याया पतिनिताया मृतपुत्रनन्दिनान तप्रा प्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८२१	तस्कुनाशादिह नार्याधनुषो रोग त कञ्चराक्षित्य तप्राप्यक्षितन थनञ्च ।	"
१८०७	कस्याश्चि दुदया घनभृत्यान्धभोगा दिनिमग्नसमुताया पुनस्ततिहीनव ततप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	५७४	१८२२	पयनददेशे जातस्य अमदूदस्य निर्गणस्य पण्टव तप्राप्यक्षित मात्रञ्च ।	
१८०८	पुरा दुग्धहरणादिह नरस्य बहुमू नञ्च तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८२३	क्षेत्रकुम्भस्य शौर्यादिव्यशोधन- यत किंचिद्वस्तपीटागतो भार्याया शुभाचारवत्या एव पुत्र प्रनुय पुष्पनादस्य निदान तप्राप्यक्षितञ्च ।	५७५
१८०९	दुग्धहरणानार्या अपि बहुमूत्र तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८२४	अगत्यामनतोऽत्र नरस्य पण्टव तन्निष्कयमात्रञ्च ।	
१८१०	मोहा महिषीवातादत्र नरस्य कृष्णगु- न्मरोगस्तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८२५	सप्तनीपुत्रस्य निषेदनेन नाशादत्र नार्या बाल्ये कुष्ठरोगनपाक्षतुर्गिरे वर्षे मरणकथनम् ।	"
१८११	पुरा भने वृषभमुष्कनिकुण्डादिह नरस्य पण्टवकथनम् ।	"	१८२६	पूर्वभने वराहघातादिह नरस्य दहुर त्व तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	५७८
१८१२	पूर्व फलाफहरणोद्यदोपतोऽत्र नार्या पुननिहीनव तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	५७५	१८२७	प्राग्भने गुडहरणादत्र नरस्य गुल्मो दहन तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
१८१३	दधिहरणतोऽत्र नरस्य मेदोरोगस्त प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८२८	यामुन्तोरभमया शूद्रया बाल्ये कुष्ठरोगप्राप्तिनिदान तप्राप्यक्षित कथनञ्च ।	"
१८१४	पुरा महिषीवातादिह नार्या कृष्ण गुल्मरोगस्त प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८२९	पुरामने वराहघातानार्या अत्र दन्तु रत्य तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	
१८१५	शृणुनासाग्रनेषादिह नरस्य शुग्भावे नासाच्छेदस्त प्राप्यक्षितामात्रञ्च ।	"	१८३०	तेलहरणादत्र नरस्य कडोरोगस्तप्रा प्यक्षितकथनञ्च ।	"
१८१६	सिधो पश्चिमभागे जातस्य भूमि भुजा स्नेष्टाना कुरुमवस्थ सर्प नियानुरास्य मुखैर्वर्षतो धन्यु तस्य पचपचादे वर्षे रिष्टनिदान तदुपायश्च ।	"	१८३१	किनापराध भार्यापातयामात्रस्य पण्डव तप्राप्यक्षितामात्रञ्च ।	"
१८१७	दधिहरणानार्या अत्र मेदोरोगस्त प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	५७८	१८३२	स्यमक्षार्थे मृगहननादिह नरस्य रज- ज्व तप्राप्यक्षितामात्रञ्च ।	५७९
१८१८	तरङ्गघातादत्र नरस्य नेत्रकातरन तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८३३	पूर्वभने गुडहरणादत्र नार्या गुल्मोद- रपीडा तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१८३४	स्वस्त्रियं परित्यज्य परांगनारतस्य नर- स्येह भवे छात्रिर्वर्जितत्वं तत्प्रायश्चि- तकथनम् । १७९		१८४९	क्षत्रवंशमयस्य गुल्मानुदवाधावतो निष्फलोद्यमस्य भार्याद्वयस्य मृत- वास्तवनिदानं तत्प्रायश्चित्तं च । १८३	
१८३५	मृपं विना मृगवातादिह नरस्य मृग- वातकाले खंजत्वं तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् । "		१८५०	पूर्वजन्मनि खरवातादिह नरस्य खर- रोमत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८५	
१८३६	पूर्वभागे परित्यज्य परहणादत्र नार्याः कंदूरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१८५१	गर्भपुष्ट्यर्थं कुतकुटादभक्षणादत्र नार्या गर्भनारणाभावस्तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । "	
१८३७	राजपत्न्यां गर्भधारणतोऽत्र नरस्य सर्वधर्मवहिकृतस्य पण्डित्यकथनम् । १८०		१८५२	स्वर्णकारकुञ्जस्य धूर्तस्य राजसंनान- नीयस्य नामाचौयिक्रियाद्युत्तस्य पुत्र- जितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१८३८	स्वगर्भपोषणार्थं मृगवातादत्र नार्याः लंजायामर्भपातनदुःखप्राप्तिस्तदुपा- यश्च । "		१८५३	पुरा खरवातानार्याः खररोमत्वं तदुपायश्च । "	
१८३९	क्षत्रकुलमयस्य कस्यचिन्मेहादिपी- डितस्य भार्यायां गर्भास्थित्वनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१८५४	पूर्वभागे रीत्यपहरणतोऽत्र नार्याः पि- डाक्षीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८६	
१८४०	पूर्वभागे तुरंगवातिनो नरस्याप्रकृक- पट्वत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८१		१८५५	प्रगमेये परतिहासहरणात् नार्याः इह शूलरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१८४१	प्रगजनुपि शृगालवातादत्र नरस्य पादहानित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१८५६	उपूषातादिह नरस्य विकृतस्वरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१८४२	गंगातीरे जातस्य शूद्रस्य नानावि- भवसंपन्नस्य युयुभागे चक्षुर्हानित्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तम् । "		१८५७	पूर्वं गर्भपातनपराया अत्र नार्या व- न्यात्वं तत्प्रायश्चित्तम् । "	
१८४३	पूर्वभागे शृगालवातादनुबानाद्वाऽत्र नरस्य नार्या वा खंजत्वं तदुपायक- थनम् । १८२		१८५८	पुरा कांस्यहरणात्पुरुषस्य शीर्षरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१८४४	पूर्वमश्ववातादत्र नार्या घ्नकण्ठ्यं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१८५९	पंचनददेशमयस्य बाहुजाभस्य कु- क्षेष्टस्य सुखैश्वर्यधनस्थानवतो जन- प्रियस्य जातपुत्रविनाशकत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१८४५	यमुनातीरे जातस्य बाहुजस्य घन- सौल्यसमन्वितस्य छात्रियुत्स्यानप- त्यत्वनिदानं तदुपायश्च । "		१८६०	कांस्यहरणादत्र नरस्य शीर्षरोगस्त- त्प्रायश्चित्तम् । १८७	
१८४६	बलात्कारतो बालिकासंगमोऽत्र नरस्य पण्डित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८३		१८६१	वन्यात्वनिवृत्तये प्रायश्चित्तविधिव- र्णनम् । "	
१८४७	पुरा परलुण्ठनतत्परस्य मार्गहन्तुः पादरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् । "		१८६२	सती स्वभावा परित्यज्य प्रमादतो- न्वर्त्तोगमनात्प्रत्यात्र प्रहणीरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१८४८	पर्वतमागे जातस्य क्षत्रियस्य राजस- म्मानिनो बुद्धिमत्ः पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् । "		१८६३	पूर्वं कांस्यहरणानार्या इह शीर्षरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१८६४	मोहान्तर्यमुद्रातानार्था अत्र विरु- तस्वरत्येतद्व्यापथितकथनम् ।	५८८	१८७९	मोहान्तर्यभवे गुडापहरणादत्र ना- र्या गुल्मोद्विपत्तिमन्त्रप्रापथित- कथनम् ।	५९१
१८६५	पूर्व परधृतापहरणतोऽत्र नरस्य ने- त्ररोगस्तद्व्यापथितकथनम् ।	"	१८८०	कृष्णायाः स्तदोषनिवृत्तिपूर्वकम- नुष्ठानविधिकथनं तन्प्रापथितकथ- नम् ।	"
१८६६	स्वपतिपरित्यागपूर्वकमपुरुषसंगमा- नार्था अत्र ग्रहणरोगस्तद्व्यापथित- कथनम् ।	"	१८८१	देवद्रव्यापहरणतोऽत्र नरस्य चक्षुः- पीडा तन्प्रापथितकथनम् ।	५९२
१८६७	द्विजकुलभयस्य किञ्चिद्विचित्रतां वात- रोगपीडितस्य पतिव्यक्तिपद्या भा- र्यायाः पुग्रहीनत्यनिदानं तद्व्याप- थितकथनम् ।	"	१८८२	वृषभमुष्कनिकुटनादत्र नरस्य पण्ड- त्वं तद्व्यापथितताभावश्च ।	"
१८६८	ब्रह्मसमक्षणादिह जन्मनि नरस्य सेततिनाशकथनं तद्व्यापथितक- थनम् ।	५८९	१८८३	पूर्व परधृतरणादत्र नार्या नेत्ररोगतः पीडा तद्व्यापथितकथनम् ।	"
१८६९	प्राग्भवे माक्षिकहरणादत्र नार्या दुः- र्गन्धादृक्त्वं तद्व्यापथितकथनम् ।	"	१८८४	पुराभवे महिषीवातादत्र नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तद्व्यापथितकथनम् ।	"
१८७०	नार्या द्रव्यलोभात्कसपलासुतास्य विषप्रदानेन मारणादत्र बाल्ये कुष्ठ- रोगान्वितायाधृतुर्गिरा वर्षे अग्नि- दाहेन मरणं तद्व्यापथितम् ।	५९०	१८८५	धनमृत्युभोगाद्यैश्चर्यवन्ताः ईदृशाः पुरतस्तत्तिदीनत्यनिदानं तद्व्यापथि- कथनम् ।	"
१८७१	पूर्वभवे वराहवातादिह नरस्य दन्तु- रत्वं तद्व्यापथितम् ।	"	१८८६	पूर्व दुग्धापहरणादिह नरस्य बटुमू- त्ररोगस्तन्निवृत्तये उपायकथनम् ।	"
१८७२	पूर्व गुडापहरणादत्र नरस्य गुल्मोद- ररोगस्तद्व्यापथितम् ।	"	१८८७	दुग्धापहरादत्र नार्या अपि बटुमूत्र- रोगस्तद्व्यापथितकथनम् ।	५९३
१८७३	यमुनातीरे जातयाः शूद्राणां बाल्ये कुष्ठरोगनिदानं तद्व्यापथितम् ।	"	१८८८	मोहान्महिषीषातेनान्न नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तद्व्यापथितकथनम् ।	"
१८७४	पूर्वताभ्रितसिधुमंडले जातस्य वक्त्र- नस्य पण्डत्यनिदानं तद्व्यापथितम् ।	"	१८८९	वृषभस्य मुष्कनिकुटनादत्र भवे नरस्य पण्डत्वं तद्व्यापथितताभावश्च ।	"
१८७५	वराहवातिन्या नार्या अत्र दन्तु- रत्वं तद्व्यापथितकथनम् ।	५९१	१८९०	पूर्व फलापहरणादत्र जातया नार्याः पुत्रविहीनत्वं तद्व्यापथितकथनम् ।	"
१८७६	दूरे ते 'दरा'दत्र नरस्य कण्डूरोगतः पीडा तद्व्यापथितम् ।	"	१८९१	पूर्वभवे दधिहरणादत्र नरस्य मेदो- रोगस्तद्व्यापथितकथनम् ।	"
१८७७	स्वान्तरित्यागादिह नरस्य पण्डत्वं तद्व्यापथितताभावश्च ।	"	१८९२	पूर्व महिषीवातान्नान्नार्था अत्र कृष्ण- गुल्मरोगतः पीडा तद्व्यापथितक- थनम् ।	"
१८७८	सुगन्धार्थं मृगगतादिह नरस्य ख- लत्वं तद्व्यापथितकथनम् ।	"	१८९३	रुफासाप्रवेधकरणादत्र नरस्य जन्म- नि युवावस्थायां नासाच्छेदस्तद्व्याप- थितकथनम् ।	"
			१८९४	सिंधोः पश्चिमभागे जातस्य महामर्हा- भुग्यवनवंशीयस्य सर्वसुरउपुतस्य	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
	पंचपंचाशे यपेऽरिष्टनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । ५९४			अकारणोद्देगवतो देववलात्पुत्रान्त- रमुखाभावविषयनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च । ६०१	
१८९६	पूर्वदधिहरणाद्यायोऽह मेदोमग्न- त्प्रायश्चित्तञ्च । "		१९०८	मदगर्वाभ्यां परद्रव्यापहरणात्परद्रो- हवितापाप्मात्र नरस्य दुर्धरज्वर- पीडा तदुपद्रवोपायश्च । ६०२	
१८९६	पूर्व तस्त्रुहन्नादत्र नरस्य नेत्रकात्त- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१९०९	मृदास्तर्पणः सुत्कर्मोपरोधकरणा- दिह नरस्य महोपश्रयशतैरविप्रतिकर्तु- मशक्यज्वरप्राप्तिस्तनिष्ठोत्तकथनञ्च । ६०३	
१८९७	देवाद्येषु परेऽप्यपितृयानुमयदीप- पात्रहरणाभ्यां ह्य चक्षुःपीडा त- त्प्रायश्चित्तञ्च । "		१९१०	अस्थिसंधिशोषेषु वेदनादिनानावि- धलक्षणलक्षितज्वरवतः पूर्वसंचित- कर्मप्रकाशनं तन्निष्कृत्युपायकथनञ्च । "	
१८९८	मधुहरणदोषतो नरस्याथ जन्मनि पूतिगंधिकं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१९११	अरेण प्रक्तागमस्य वेदनाद्यतो दिवा रात्रौ क्षणमप्यसुषुप्तो होनयलस्यो- पश्रयशान्तज्वरस्य पूर्वकर्मप्रकाश- स्तदुपायकथनञ्च । ६०४	
१८९९	तस्त्रुहन्त्या नार्यो अत्र भवे कातरा- क्षीयं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ५९५		१९१२	विषययमयादितस्य पितृदेवार्चनै संकोचकरणादत्र ज्वरप्राप्तिस्तः प्राय- श्चित्तञ्च । ६०५	
१९००	पद्मनददेशे जातस्य शूद्रस्य सकलै- श्वर्यसंपन्नस्य पंडितकथनं तदुपाया- भावश्च । "		१९१३	एकाहिकचातुर्थिकपाक्षिकमासिका- दिज्वरप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्त- विधिकथनञ्च । "	
१९०१	क्षामकुलमक्ष्य कस्याचिच्छोषोदार्पा- दिगुणवतो यातर्पादितस्य भार्यायाः मुभाचारकत्या एकापत्योत्तरं पुण्या- शनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ... "		१९१४	नानाविधज्वरपीडानिश्चये भूताना- थादिन्यो वृत्तिदानविचारस्तन्मंत्रक- थनञ्च । ६०६	
१९०२	जगन्तरोर्पाजितदोषमोक्षणाथ सौ ल्यकरदानप्रतर्कमीनिरूपणम् । ५९६		१९१५	गंगापूर्वभागे हिमालयसमीपे जा- तस्य क्षत्रियस्य सर्वलोकप्रियकर- स्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "	
१९०३	कस्यचिद्विप्रस्य धनधान्यसमायुक्तस्य भूतकर्मार्थमन्यमायातः वग्मपीडा तनिदानं तदुपायश्च । ... ५९७		१९१६	गंगापूर्वभागे हिमालयसमीपे जातस्य शूद्रस्य धनग्राहनभोगभुजो नैकस्त्री- युतस्य ज्वरपीडा तन्निष्कृतकथनञ्च । ६०७	
१९०४	कस्यचिच्छूद्रकुलजस्य पुत्रपुत्रीयुत- स्य किंचिद्विस्तृतः प्रियभार्यस्य हेमंतप्रावृषोः स्वास्युक्तस्य शिरोऽर्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ५९९		१९१७	पाकनेऽग्निष्टोमपत्रे आपिपास्यादनसो- मयाननिन्दाकरणादजाकस्माज्जरस्यन्दे च्छत्वस्वीकारस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ६०८	
१९०५	हिमालये जातस्य शूद्रस्य महान्वि- भवसंयुतस्य बहुभामाधिपस्य चिता- ह्रेशमयपुत्रान्तस्सुसहान्तनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ६००		१९१८	गोदावरीदक्षिणतीरे जातस्य रिज- स्य विधायतो धर्मरतस्य धनैश्वर्य- तस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रा-	
१९०६	दिजयोपित्-वेनु-तपस्याग्निप्रभृ- तीनां पादहननतो नानाविधशस्त्रनि- रूपणं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ६०१				
१९०७	हिमालये अगाधवंशजस्य धनैश्वर्य- सुप्रान्वितस्य विचित्रेक्षामनोयुक्तस्य				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१८६४	मोहात्पूर्वभने गुदापहरणात् ना- र्या गुल्मोदरविपत्तिस्तत्प्राप्यधित- कथनम् । ५८८	५८८	१८७९	मोहात्पूर्वभने गुदापहरणात् ना- र्या गुल्मोदरविपत्तिस्तत्प्राप्यधित- कथनम् । ५९१	५९१
१८६५	पूर्व परधृतापहरणात् नरस्य ने- त्ररोगस्तत्प्राप्यधितकथनम् । "	"	१८८०	बन्ध्यायाः स्वदोषनिवृत्तिपूर्वक- मुष्णविधिकथनं तत्प्राप्यधितकथ- नम् । "	"
१८६६	स्वपतिपरित्यागपूर्वकप्रपुन्यसंगमा- न्तार्या अत्र ग्रहणरोगस्तत्प्राप्यधित- कथनम् । "	"	१८८१	देहद्रव्यापहरणात् नरस्य चक्षुः- पीडा तत्प्राप्यधितकथनम् । ५९२	५९२
१८६७	दिनकुष्ठभ्रमस्य किञ्चिद्विचित्रतां वात- रोगपीडितस्य पतिभक्तिपरया भा- र्यायाः पुनर्हीनत्वनिदानं तत्प्राप्य- धितकथनम् । "	"	१८८२	शृण्वन्मुखनिकुहनादत्र नरस्य पण्ड- त्वं तत्प्राप्यधितकथनम् । "	"
१८६८	मलस्यमल्लणादिह जन्मनि नरस्य संततिनाशकथनं तत्प्राप्यधितकथ- नम् । ५८९	५८९	१८८३	पूर्व परधृतापहरणात् नार्या नेत्ररोगतः पीडा तत्प्राप्यधितकथनम् । "	"
१८६९	प्राग्भवे मासिकहरणादत्र नार्या दुः- र्गन्धादधत्वं तत्प्राप्यधितकथनम् । "	"	१८८४	पुराग्भवे ग्रहिणीवातादत्र नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्राप्यधितकथनम् । "	"
१८७०	नार्या द्रव्यलोभात्कृष्णसर्पलासितस्य विषप्रदानेन मारणादत्र बाल्ये कुष्ठ- रोगान्वितायाश्चतुर्विधे केषु अग्नि- दोहेन मरणं तत्प्राप्यधितम् । ५९०	५९०	१८८५	घनभृत्यमार्गाद्यैश्चर्यवयाः शिष्ट्याः पुनस्ततिरौनयनिदानं तत्प्राप्यधित- कथनम् । "	"
१८७१	पूर्वभवे पदहृतादिह नरस्य दन्तु- रत्वं तत्प्राप्यधितम् । "	"	१८८६	पूर्व दुग्धापहरणादिह नरस्य वटुम्- त्ररोगस्तत्प्राप्यधित उपपत्तिकथनम् । "	"
१८७२	पूर्व गुदापहरणादत्र नरस्य गुल्मोद- ररोगस्तत्प्राप्यधितम् । "	"	१८८७	दुग्धापहरणादत्र नार्या अपि बहुवृत्त- रोगस्तत्प्राप्यधितकथनम् । ... ५९३	५९३
१८७३	यमुनातीरे जातायाः सृष्ट्या बाल्ये कुष्ठरोगनिदानं तत्प्राप्यधितम् । "	"	१८८८	मोहान्महिषीघातेनान्न नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्राप्यधितकथनम् । "	"
१८७४	पर्वताश्रितसिन्धुमण्डले जातस्य पक्ष- नस्य पण्डत्यनिदानं तत्प्राप्यधितम् । "	"	१८८९	शृण्वन्मुख- निकुहनादत्र भवे नरस्य पण्डत्वं तत्प्राप्यधितकथनम् । "	"
१८७५	बराहघातिन्या नार्या अत्र दन्तु- रत्वं तत्प्राप्यधितकथनम् । ५९१	५९१	१८९०	पूर्व पक्षापहरणादत्र जाताया नार्याः पुनर्बिहीनत्वं तत्प्राप्यधितकथनम् । "	"
१८७६	पूीने- रणादत्र नरस्य रोगतः पीडा तत्प्राप्यधितम् । "	"	१८९१	पूर्वभवे दधिहरणादत्र नरस्य मेदो- रोगस्तत्प्राप्यधितकथनम् । "	"
१८७७	स्नानपरित्यागादिह नरस्य पण्डत्यं तत्प्राप्यधितकथनम् । "	"	१८९२	पूर्व मोहिनीघातनान्नार्या अत्र कृष्ण- गुल्मरोगतः पीडा तत्प्राप्यधितकथ- नम् । "	"
१८७८	समद्वयार्थे शुभ्रतादिह नरस्य स- ञ्जयं तत्प्राप्यधितकथनम् । "	"	१८९३	शृण्वन्मुखविषकण्ठाक्षरस्य जन्म- नि युवास्थायां नासाच्छेदस्तत्प्राप्य- धितकथनम् । "	"
			१८९४	सिन्धोः पश्चिमभागे जातस्य महामही- सुम्पवनवंशस्य सर्वसुखसुप्तस्य	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
	पंचपंचाशे षोडशतिनिदानं नन्वाय- धितरुधनम् । १९४			अकारणोद्देश्यतो देववलापुशान्त- ग्मुवामावविषयनिदानं तत्प्रायधि- त्तम् । ६०१	
१८९५	पूर्वदक्षिणालार्थाद्दृष्टेतेतेगम्य- न्यायधितम् । "		१९०८	मदगर्वायां परद्व्यापहरणात्परो- हाभिनापाचात्र नम्य दृष्टेरन्व- पाडा तदुद्देश्योपायम् । ६०२	
१८९६	पूर्वतरुहृन्नादत्र नम्य नेत्रकान- त्यं तत्प्रायधितरुधनम् । "		१९०९	मदमात्मनः सम्बन्धोपरोधकरणा- दिह नम्य महोपधरतेष्विप्रतिशु- मनयज्यप्रान्तिप्रतिशुतिकथनम् । ६०३	
१८९७	देवान्येषु परस्वधितानुमपदाय- पात्रहरणात्ताया द्रष्टृ चक्षुःपाडा न- प्रायधितम् । "		१९१०	अस्थिसंश्लेषे वेदनादिनामवि- धृष्टश्रुण्यक्षितम्भयतः पूर्वसंचित- कर्माप्रकाशनं तन्निष्कृष्टपायकथनम् । "	
१८९८	मनुहरणदोषो नरस्याय जन्मनि पुतिगीधनं तत्प्रायधितरुधनम् । "		१९११	अरण्ये प्रज्जामस्य वेदनायतो दिवा गर्वा क्षणमन्यमुनिनो हानयत्स्यो- परोधयन्तान्नम्य पूर्वकर्माप्रकाश- स्तदुपायकथनम् । ६०४	
१८९९	तर्हृहृन्त्या नार्था अत्र भवे कान्त- क्षानं तत्प्रायधितरुधनम् । ६०५		१९१२	वित्तययभयार्दितस्य विद्वेदयार्चने मंकोचकृष्णादत्र अप्रान्तिस्तत्प्राय- धितम् । ६०५	
१९००	पथनददेशे जातस्य गृहस्य सन्त- र्धर्गोपक्रम्य पंथव्यकथनं तदुपाया- भाषम् । "		१९१३	एकादिकचालुधिययात्किनासिका- दिभ्यश्चातिनिदानं तत्प्रायधित- विधियन्तम् । "	
१९०१	क्षान्पुत्रमनस्य कतपचित्तोपेक्षाया- दिगुणयोः तातापीडितस्य भार्याया- नुमाचाल्यया एकापयोत्तरं पुपना- शनिदानं तत्प्रायधितकथनम् । .. "		१९१४	नानाविधचरपीडितनिवृत्तये भूतना- शदिभ्यो वरिष्ठान्निगिचारस्तन्मन्त्रक- थनम् । ६०६	
१९०२	जगन्तरोपार्जितदोषमोक्षपाय मौ- स्यसरदानप्रत्यर्कनिष्पगम् । ६०६		१९१५	गंगापूर्वभागं हिमालयसमीपे जा- तस्य शत्रियस्य सर्वलोकप्रियका- स्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्राय- धितकथनम् । "	
१९०३	कस्यचिद्विप्रस्य धनधान्यसमायुक्तस्य शत्रुर्भूमिधान्यभाषातः परमश्रीदा- गभिदानं तदुपायम् । ६०७		१९१६	गंगापूर्वभागं हिमालयसमीपे जातस्य शत्रुस्य धनवाहनभोगमुजो मेकत्री- युतस्य ज्वरपीडा तन्निवृत्तिकथनम् । ६०७	
१९०४	कस्यचिद्वृद्धकुलस्य पुत्रपुत्रीयुत- स्य किंचिद्विजितः प्रियभार्यस्य तेर्मतप्राप्तोः द्वासयुतस्य शिरोरितिदानं तत्प्रायधितकथनम् । ६०८		१९१७	पथनेजिप्रोपयजे अभिगमस्यादनसो- मगाननिन्दाकरणाद्वाक्त्साम्नस्यमे- च्छस्त्रीकारस्तत्प्रायधितकथनम् । ६०८	
१९०५	हिमालये जातस्य शत्रुस्य महावि- भक्तयुतस्य बहुभामाविषस्य चिता- क्रेमपुत्रान्तरमुसल्लेखनिदानं तत्प्रायधितकथनम् । ६०९		१९१८	गोदावरीदक्षिणतीरे जातस्य द्विज- स्य विद्यावतो धर्मतस्य धनेधर्मयु- तस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रा-	
१९०६	द्विजयोनि-धेनु-तपस्वमित्रभू- तीनां पादहननतो नानाविधेऽग्नि- रूपं तत्प्रायधितम् । ६१०				
१९०७	हिमालये अमात्यवंशजस्य धनेधर्म- सुपायिनस्य विचक्रेऽमनोयुक्तस्य				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१९४५	आधिव्याध्यादिमहादुःखप्रदकर्मणां विचारस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२१	१९५९	केदारमण्डले जातस्य वैश्यस्य धनवाहनमोगवतो राजमान्यस्य सन्तानसुखरागिह्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२
१९४६	काश्यां जातस्य द्विजश्रेष्ठस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	१९६०	हिमालये जातस्य वैश्यस्य धनवाहनमोगवतोऽतिवर्गमधिदः, सन्तानसुखराजितत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२९
१९४७	कश्यपक्षत्रियस्य काशिकानिवासीनः सन्तानसुखराजितत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२२	१९६१	खशप्रान्ते जातस्य ब्राह्मणस्य धनवाहनमोगवतस्य वालमरणनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	६३०
१९४८	वाराणसीक्षेत्रे जातस्य धनवतो वैश्यस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९६२	हिमालये जातस्य गौरवर्गस्य बाल्ये पितृसुखपुत्रस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१९४९	वाराणस्यां जातस्य शूद्रस्य मृतापत्यत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२३	१९६३	हिमालये जाताया नार्याः पतिभक्तिपरायणाया देवदिजपराया मृतपरासत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६३१
१९५०	काश्यां द्विजकुलभवस्य धर्मकर्मभिदो मृतपुत्रत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९६४	हिमालये जातस्य ब्राह्मणश्रेष्ठस्य भक्तिमतो राजमान्यस्य पितृमातृसुखोज्जितस्य पुत्रशोककुलत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६३२
१९५१	काश्यां जातस्य क्षत्रियस्य धनवाहनमोगवतस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	६२४	१९६५	हिमालये जातस्य द्विजस्य राजमान्यस्य धनितो मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१९५२	काश्यां वणिक्कुलजस्य धोमवतः पापरतस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९६६	हिमालये जाताया नार्याः पतिभक्तिपरायणाया धनवाहनमोगाद्याया ब्राह्मण्या मृद्वर्गभतानिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६३३
१९५३	काश्यां जातस्य शूद्रस्य चित्तोद्देशसमायुक्तस्य बाल्ये पितृसुखोज्जितस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	६२५	१९६७	पर्वतप्रदेशे जाताया ब्राह्मण्याः पतिभक्तिपरायणाया धनवाहनमोगाद्याः स्वर्गभतिनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१९५४	वाराणस्यां जातस्य ब्राह्मणस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	१९६८	यमुनायाः पूर्वभागे जातस्य राजवंशभवस्य नातिक्षिप्तो राजप्रियस्य पितृसुखोज्जितस्य चित्तस्पर्धवतो वातरोगवतः सुखरोगनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६३४
१९५५	काश्यां जातस्य क्षत्रियस्य भार्याया गर्भनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२६			
१९५६	काश्यां जातस्य वणिक्पुत्रस्य भृत्यधनवाहनपुत्रस्य सन्तानायात्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२७			
१९५७	काश्यां जातस्य द्विजस्य विदुषः सर्वजनप्रियस्य वंशच्छेदनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"			
१९५८	खशप्रान्ते जातस्य वणिजो भ्रातृपुत्रकुलत्रादियुतस्य धनवतः शत्रुभयपुत्रशोकनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	"			

श०	विषयः	पृ०	श०	विषयः	पृ०
१०६९	प्राग्भवे कोऽपहरणाकार्या इह शोर्ष- रोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	६३५		तायाः सर्वत्रार्थेषु शंकासुखायाः पुनःशोकनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथ- नम् । ६४१	६४१
१०७०	हिमालये पर्णधिकादिद्रव्यसंज्ञाया नार्था गतालुकोक्षिण्याः स्नानदान- पत्ताया विषयाया एकादशा दृष्टिदा- याः पतिमरणचिन्तादिनिदानं तस्या- यश्चित्तम् । ६३५	६३५	१०७९	नानाविधपातकावशेषोऽप्येवप्रानां रोगाणामुपशमाय दानयोग्यब्राह्मण- कथनं दानप्रकारकथनं मंत्रकथनम् ।	६४९
१०७१	हिमालये द्विजकुलजाताया धर्मकर्म- युताया विधवाया निदानं तत्प्राप- श्चित्तम् । ६३६	६३६	१०८०	भावितः कर्मणः पुनः निमित्तानि भ- वन्ति तेनैव सर्वेषां सुखदुःखादिप्रा- प्तिरुच्यते । ६४४	६४४
१०७२	पृथ्व्यभिचारस्ताया नार्था अत्र व्यभिचार एव प्रवृत्तिकथनम् ।	६३७	१०८१	गृहमेविनां गृहे स्थितानां शय्यानां संशयेन दुःशोत्पत्तिस्तद्विचारश्च । "	"
१०७३	हिमालये जातस्य वणिगुरुलभस्य राजमान्यस्य सप्रेषविप्रहादिचतुरस्य वनराहनभोगादृष्यस्य शासनाति- थिपूजनस्य शत्रुपीडासर्वोपव्यथा- युक्त्यादिनिदानं तत्प्रापश्चित्तक- थनम् । "	"	१०८२	हिमालये जातस्य क्षत्रियस्य राजमा- न्यस्य शूद्रस्य धनवाहनमोगयुतस्य पितामहेऽशरोगपुत्रदुःखादिनिदानं त- त्प्रापश्चित्तकथनम् । ६४५	६४५
१०७४	हिमालये जातस्य द्विजस्य धनवा- न्यादियुतस्य सन्तानमुत्पन्नाजित्वा- दिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	६३८	१०८३	गोदावरीतीरे जातस्य कस्यचिन्नरस्य ब्राह्मणातिथिपूजनस्य तथिपानापर- स्य स्त्रीपुत्रमुक्तराहस्यनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तम् । ६४६	६४६
१०७५	कंदारमंडले जातस्य ब्राह्मणस्यावि- काप्रसंगेन भिजलब्धिनादास्तां बुद्धिमतः कनिष्ठपुत्रमरणनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ६३९	६३९	१०८४	हिमालये जातस्य क्षत्रियस्य देवप्रा- प्त्यभक्तस्य विद्याभ्यासरतस्य राज- मान्यस्य स्त्रीपुत्रवर्जितस्य द्विजप्री- मतादुत्पन्नलक्षणान्नपणं तत्किञ्च- ये प्रापश्चित्तविधियनम् । "	"
१०७६	कट्टदेशे जातस्य द्विजवशभस्य धर्मकर्मविदेः नग्नराधिकाग्रमे देवपू- जनस्य सकृद्वैवर्त्यतः स्त्रीपुत्रजनक- सुमहानस्य देशत्यागनिदानं त- त्प्रापश्चित्तकथनम् । ६४०	६४०	१०८५	हिमालये जातस्य महाज्ञानिनो मेधि- विप्रहादियुतस्य देवप्राप्त्यपूजकस्य- पुत्रमरणदुःखितस्यैतद्दुःखनिदानं तत्प्रापश्चित्तम् । ६४७	६४७
१०७७	मथुरामण्डले संकरजाभ्युत्पन्नस्य महा- विभववित्तस्य धर्मकर्मविदः ऋष- त्त्वनिदानं गंगायां मर्यातः पापक्ष- यकथनम् । ६४१	६४१	१०८६	हिमालये गंगातीरे जातस्य शूद्रस्य व्यभिचारकथनस्य निन्दकस्य पापपु- द्गेर्वीरगाजशरणागमिनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । ६४८	६४८
१०७८	हिमालये जाताया क्षत्रियाया नार्थाः पतिभक्तिप्रसादा राजसत्त्वैकरिण्याः कापव्ययुतायाः शत्रुपीडया दुर्बलि-		१०८७	हिमालये पुण्ड्रदेशे जातस्य द्विजस्य धनाढ्यस्यातिप्रियंवदस्य रक्तपीठ- र्णस्य गणिमनो राजमान्यस्य शता- पिनः पिच्छांगतः पीडादिनिदानं तत्पि- वारणाय प्रापश्चित्तकथनम् । "	"

॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुण-कर्मविपाकविषयानुक्रमणिका समाप्ता ॥

ॐ

अथ

* बृहत्सूयारुणकसंविपाकः *

पूर्वं सूर्यादिभक्तानां धर्मशास्त्रानुवर्तिनाम् । वेदाभ्यासाद्युक्तपुण्याजातिस्मृतिकृतां नृणाम् ॥ २७ ॥
 अथ जन्मपरिज्ञानमन्त्रेषां भ्रान्तिरेव च । शेषे च यन्नि वार्द्धक्ये यत्र पुण्यबलादिह ॥ २८ ॥
 लक्षितो लक्षणैश्चोक्तेर्जावस्तत्रैव पृच्छति । कम्पन्ति त्रिविधाः पापाः पूर्वजन्मसमर्जिताः ॥ २९ ॥
 धर्माः समुदयन्त्यत्र श्रुते सूर्यारुणेऽण्डज । यः शृणोति नरश्चास्मिन् स्वात्मार्थं विधिनाण्डज ॥ ३० ॥
 सोऽथ जन्मजपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः । श्रुत्वेन पुस्तकं यः प्राक् प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ३१ ॥
 तस्य सर्वाणि कार्याणि प्रसिद्ध्यन्ति ममाज्ञया । पुत्राद्या लभते पुत्रं दारायां लभते स्त्रियम् ॥ ३२ ॥
 राज्यभ्रष्टो लभेद्राज्यं क्षीणायुर्म्रियते न च । मुच्यतेऽथ महारोगी कुष्ठादिभ्यः प्रपीडितः ॥ ३३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत यथोक्तैरेव जन्मनि । यथोक्तपापोपशमात्सर्वान् कामानिहाप्नुयात् ॥ ३४ ॥
 मध्यान्मध्यफलं सूत कनिष्ठात्पापशोधनम् । सर्वस्य च महापापे तदर्थमुपपातके ॥ ३५ ॥
 तूर्यांशं सर्ववित्तस्य पातके पापशोधनम् । द्रव्याण्डो महाभाग विधिपात्रविवर्जितः ॥ ३६ ॥
 कुर्यात् फलं त्वामोति द्विजं त्रिं नियोजयेत् । अकृतेऽथ यथाशक्त्या प्रायश्चित्तं करोति यत् ॥ ३७ ॥
 कर्म्यं कर्म च तत्सर्वं भस्माभवात् दाहयेत् । तस्मात्पूर्वं प्रयत्ननः कुर्यात्पापविशोधनम् ॥ ३८ ॥
 पापनाशो तथा जाते पश्चात्काम्यं प्रसिद्ध्यति । प्रायश्चित्तं तु यः कुर्यादथ त्रिजं चतुर्गुणम् ॥ ३९ ॥
 सोऽन्विण्यै कालेन सर्वान् कामानिहाप्नुयात् । श्रुतेऽपि पापबाह्यत्वादेवस्यान्तर्भेदतः ॥ ४० ॥
 कार्यसिद्धिर्न चेदत्र शृणुयादधिकृत्य न । वारदयं महाभाग प्रायः पापविशोधनात् ॥ ४१ ॥
 कार्यसिद्धिरवश्यं स्यादिति मे परमं वचः । तत्ते सर्वं प्रवक्ष्यामि पुण्यापविशोधनम् ॥ ४२ ॥
 नातः परतरं तज्ज्ञैः प्रायश्चित्तमुदाहृतम् । नैव शृणोति यो माहादृष्टिग्याधिप्रपीडितः ॥ ४३ ॥
 तमेवेहि महापापैराक्रान्तं देववर्तितम् । न यस्य कस्याचहयं ज्ञानं भुद्रे च दुर्जनः ॥ ४४ ॥
 हीनसत्त्वे दुराचारे दृष्टान्निष्फलं भवेत् । पावनं दारकं धूतं यः श्रावयति नृदधीः ॥ ४५ ॥
 स याति नरकं घोरं यः शृणोत्येवमेव वा । न चास्यालोकितं कायमकायं विततासुतः ॥ ४६ ॥
 अकार्यं दृष्टवान् सूत प्रायश्चित्तो भवेत्ततः । सूर्यारुणोक्तं विलुप्योत्रिंशु लोकेषु चान्तम् ॥ ४७ ॥
 अध्यायैः शतसंहस्रेषुक्तं स्वर्गं प्रतिष्ठितम् । प्रमाणमस्य ग्रन्थस्य चतुर्लक्षं चतुर्गुणम् ॥ ४८ ॥
 लक्षमेकं तु मानुष्ये जीवयेत् मयोदितम् । तस्मिन् पुण्यश्रवो जन्म लक्ष्यं पापात्मनामपि ॥ ४९ ॥
 तत्राष्टादशसाहस्रं होराशास्त्रमनुत्तमम् । गमाद्यानादिदेहान्ते शुभाशुभनिरूपणम् ॥ ५० ॥
 पञ्चविंशतिसाहस्रं स्वर्गारोहणसंज्ञकम् । जातिस्मरं तु लक्षाधं जीवानामण्डकोत्तमम् ॥ ५१ ॥
 शुद्धं कर्मविपाकाख्यं वक्ष्येऽहं शृणु तत्त्वनः । पुरा कृतपुण्यमान्ते ममो नाम महासुरः ॥ ५२ ॥
 भक्त्या प्रपच्छ माहो मां त्रिस्कन्धं गणितभिर्यम् । सहस्रप्रभितं सर्वं दिवा गणितसंयुतम् ॥ ५३ ॥
 तस्मै ददावहं प्रीत्या चित्स्कन्धत्रयं मुतः । विदित्वा ह्योदिरुपात्स्ववर्णगमः सनातनः ॥ ५४ ॥
 ज्योतिःशास्त्रं समग्रं मां प्रादान्मन्त्रेण संस्थितः । ब्रह्मणे चाप्यहं वेदा ऋषिभ्योऽयं एव चाप्यहं ॥ ५५ ॥
 सूर्यः पितृमहो व्यासो वशिष्ठोऽत्रिः पराशरः । ऋषवो जमदग्निश्च भृगुर्गोऽङ्गिरा मुनिः ॥ ५६ ॥
 शातातपो मनुदक्षः कश्यपो नारदस्तथा । यवतो आशुरिश्चैव भारद्वाजो यतस्त्वमी ॥ ५७ ॥
 ऋषयोऽन्येऽपि कालशास्त्रोक्तिः शास्त्रप्रवर्तकान्तः । न गणितं च न ज्ञानं न वारं कणो तथा ॥ ५८ ॥
 अपिशिवं क्रौञ्चमुत यदातः परिपृच्छति न चेज्यो सूर्याहस्यो वृद्धो बालस्तथास्तिगः ॥ ५९ ॥
 शुक्रो शास्त्रविचारस्यो मलमासोपयोगः । तथैव मासोपश्रमं देशं कालं न चिन्तयेत् ॥ ६० ॥
 रात्रौ तिमन्त्रणं कुर्यात्पुस्तकं सूर्यदेवतम् । रजण्यां त्वरेकते तस्मिन् दिवा कुर्यात्तयोक्तवान्मा ॥ ६१ ॥

गन्धपुष्पाक्षतफलनयेद्यविधेस्ततः । दीपावाचनावाधना धूपनानाविधेस्तथा ॥ ६२ ॥

ॐ सूर्याह्णाभ्यामिति नमोऽन्तेन प्रपूजयेत् । वेश्येच्छुभवेष्टेण रुक्मं तत्र निधापयेत् ॥ ६३ ॥

देवैश्च पूजयेत्पश्चाद्विधपुष्पफलाक्षतः । वस्त्रयुग्माङ्गुलीयाद्यैर्मूषणेविधिः शुभः ॥ ६४ ॥

पश्चात्पुष्पाभ्यामन्त्रमाचार्यः पृच्छकाय वै ।

ॐ नमः सूर्याय मम कर्म प्रकाशय प्रकाशय सत्त्वं दूहि दूहि स्वाहा ॥

स्त्रीशुद्धौ पृच्छकं सूतं त्विदं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ ६५ ॥

सर्वसाक्षिन् नमस्तुभ्य जगदानन्दवर्धन । विश्वरूप त्रिलोकेश भगवत्पुण्यदीधिते ॥ ६६ ॥

विमुक्त्वं पुण्यपापानां सर्वं कर्म प्रकाशय । साक्षी त्वं सर्वमृतानां धर्माधर्मानुवर्तिनाम् ॥ ६७ ॥

एवं निमन्त्र्य विधिना परेहान् स्वर्गेश्वर । देवज्ञमन्दिरं प्राप्य निजं कार्यं निवेदयेत् ॥ ६८ ॥

तोदने प्रातरुत्थाय ज्ञात्वा ग्रयतमानसः । फलाक्षतविलैः पुष्पदीघद्वयकुलैः शुभैः ॥ ६९ ॥

सरस्वतीचन्दनरोमैः सूर्यायाध्वं प्रदापयेत् । ताल्लग्नमन्त्रावाधवन्नमस्कृत्य च भास्कृतम् ॥ ७० ॥

देयं पापघटं तत्र घृतपूर्णं सदीक्षेणम् । आहूय मनसा कुम्भे पातकान् पूर्वजन्मजान् ॥ ७१ ॥

स्थापयेच्च गणेशादीन् कलशं चैव पूरयेत् । पात्रं तोम्रमयं श्रेष्ठं फलैः शतमिदं शुभम् ॥ ७२ ॥

तस्यायं च तदध्वं वा शक्त्या वाधं प्रकल्पयेत् । वेश्येत् पटवस्त्रेण कुशवारिसमन्वितम् ॥ ७३ ॥

अध्वेद्वन्द्वपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । रविस्तु प्रतिमां कार्यां पलेनार्धपलेन वा ॥ ७४ ॥

मातृपद्मादिशभवापि तदध्वार्धेन वा पुनः । हिरण्यमयी यथाकारं लेख्या पद्मापमापि वा ॥ ७५ ॥

पूजनीया च विधिवदुपचारैश्च षोडशैः । अष्टोत्तरेण मन्त्रेण स्थाप्या वै कलशोपरि ॥ ७६ ॥

मन्त्रः-ॐ नमो नारायणाय ।

तदग्रे वाचयेद्यन्तापुस्तकं सूर्यदेवतम् । त्रिचक्राय प्रदद्यात् सा श्रवणान्ति विधानतः ॥ ७७ ॥

गां दद्याद्विधिवत्तस्मै वस्त्राण्यभरणानि च । भृशस्याश्वासनादीनि शक्त्या च प्रतिपादयेत् ॥ ७८ ॥

अत्र जन्मजपापेभ्यो मुक्तः स्यान्नात्र संशयः । युस्त्वानेन विधानेन विधिज्ञं तं विसर्जयेत् ॥ ७९ ॥

अत्र चावाहयेद्विद्वान् वेदशास्त्रसमन्वितान् । देवज्ञाश्चाचयेद्वर्ज्यविधयेर्मोजैः शुभैः ॥ ८० ॥

इति श्रीबृहद्वैवर्तसंहितायां कर्मविपाके शास्त्रोपासनाव्यायः प्रथमः ॥ १ ॥

लब्धं निपाजयेत्पङ्क्तौ शेषोऽर्को बीजसंस्कृतः । द्विस्था वेदगुणा भक्त्या ह्यथोत्तरज्ञतेन सः ॥ ६ ॥
 लब्धान्विता पुन शेषे चन्द्रो ज्ञेयो मनीषिभिः । द्विस्था साष्टवचन्द्रः १०८ सा लब्धा युक्तावशेषके ७
 भौमो ज्ञेयस्तु तत्काले स्फुटो बीजान्वितः सदापङ्क्तिर्द्विधा द्विगुणिता गजपूर्णन्दु १०८ भाजिता ८
 लब्धेन सा पुनर्योज्या शेषे तद्वद वृषः स्फुटः । श्रेण्यधः स्थापनीया तु साङ्गाष्टाभ्रनिगाकर्तः १०८ ॥ ९ ॥
 लब्धान्विता ततः शेषे गुरुबीजेन संयुतः । द्विधा खेन्दुहृता श्रेणी रसोनाष्टाधिकेन तु ॥ १० ॥
 शतेनाप्तयुता शेषे शुक्रो बीजान्वितो निर्तः । द्विस्था पङ्क्तिः श्रैर्निघ्रा विहृता साष्टखेन्दुभिः ॥ ११ ॥
 लब्धान्वितायशेषे तु अग्निबीजान्वितः स्फुटः । सा द्विधा सप्तगुणिता गजपूर्णन्दुभाजिता ॥ १२ ॥
 लब्धान्विता पुनर्भक्ता तैरेव विहगेश्वर । स्वबीजसंस्कृतौ शेषा राट्स्फुटौ स्फुटौ स्मृतौ ॥ १३ ॥
 रागेर्नवांशजाद्यापि बीजान्युक्तानि तद्भलात् । नवांशकानां संख्याद्वमष्टोत्तरशतं त्रिवह ॥ १४ ॥
 विचार्य स्वमूर्णं कृत्वा साधयेत् खेचरान् फुटान् । सूर्याद्विंशस्य विज्ञानं चन्द्राज्ञातेस्तैरेव च ॥ १५ ॥
 भौमाद्य वयसो ज्ञानं युगात्स्त्रीपुंनपुंसकम् । जीवात्सहाया विज्ञेयाः शुक्रात्प्राग्धर्मनिर्णयः ॥ १६ ॥
 मन्दादायुस्त्वगोः पापं केतोरीष्टं च गूचितम् । ग्रहशेषैर्मयमार्कटवं चन्द्रहीनं कुजान्वितम् ॥ १७ ॥
 बुधग्रं गुरुशुक्राभ्यां युक्तं मन्दोर्नितं तथा । दशग्रं चन्द्रसंयुक्तं पूर्णैर्नवर्हतं सुत ॥ १८ ॥
 तत्स्वावशेषं काटिग्रं स्वबीजोन्मुक्तं च यत् । अध्याये तन्मिमे वत्स दैवज्ञो हि प्रकाशयेत् ॥ १९ ॥
 स्नानं दानं जपं होमं स्वाध्यायं देवतार्चनम् । गोविप्रगुरुवृद्धानामतिथीनां च पूजनम् ॥ २० ॥
 गयाश्राद्धं व्रतं चैव पुण्यतीर्थाविवासनम् । पापत्रं सर्वमित्यायं स्वाध्यायोक्तं य आचरेत् ॥ २१ ॥

तत्कार्यं तस्य जीवस्य सर्वं सिध्यति नान्यथा ।

सूर्यारणोक्तमिति यः शृणुयान्मनुष्यः स्वाध्यायजं निरखिलमन पुराभवोत्थम् ।

सर्वश्रुताध्ययनजन्यफलान्यत्राप्य सक्रीडयत्यमरवतिभिरारिलोके ॥ २२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमाधे कर्मविपाके गणिताध्यायो द्वितीयः ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चर्चस्वरांशान् क्षेपांशानां धिव्याधिस्वरूपजान् । वक्ष्येऽहं मन्त्ररूपांस्तान् सर्वतरेव सिद्ध्यति ॥ १ ॥

कराभिनाणाष्टनवाष्टत्वा रामाब्धिचन्द्राद्विरसाः स्वरांशकाः ।

नगांगपातालजुदक्षदत्ता बाणाष्टपञ्चाङ्कहगन्धिवेदाः ॥ २ ॥

कुमरतर्का नगतत्रैवेदाः कुनन्दक्षा क्षरनागराणाः ।

अष्टाध्वरामाब्धिपुष्यताश्च वर्णाकतरया क्रमश्च कार्ता ॥ ३ ॥

अथ व्याध्याधिक्षेपकाः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रदुर्भक्तिसमा योज्या क्षेपा व्याध्याधिजाः सुतः प्रश्ने द्वित्रिचतुर्येक्ति योज्याः क्षेपाश्च तन्मिताः ॥ ४ ॥

क्रमशो वक्ष्यमाणाश्च नामसंकीर्तनादिह । आयुर्भये राजयक्ष्मकस्तत्त्वासभगदगः ॥ ५ ॥

शूलशोकरूपं गण्डमालाढ्यर्शसङ्गताः । क्षेपास्तेषां मया प्रोक्ताः शृणु पुत्र प्रयत्नतः ॥ ६ ॥

विशेत्तरं शतं पञ्च वेदविभक्त्युपैर्मिताः । नराष्टमनुदिष्टुद्राविद्याश्च क्षेपका मताः ॥ ७ ॥

ततः पाण्डुरपरमार्षित्तवातकफार्थयाः । मन्दाग्न्यजीर्णमदराः काश्यपैर्माहाशरीरयुताः ॥ ८ ॥

क्षेपा सूपेन्द्रतियथशुभगतीतिमिताः । जिनघृनिर्कृतिर्निशहश्याः पञ्चदिक्रमाः ॥ ९ ॥

पुनर्वसिर्पिप्रहणीकृच्छ्रवल्मीकसंज्ञकाः । शिरोमुखनसाचक्षुःकर्णकण्ठमुखाग्निनाः ॥ १० ॥
 तत्क्षेपकाश्चाष्टमिता दद्याद्यैर्विभ्रान्तकैर्हताः । वातरक्तोदरव्याधयोः क्षेपको नवदिह्ममिता ॥ ११ ॥
 गुदलिङ्गरुजोरत्र क्षेपकाः पष्टिसंमिताः । दुस्त्वग्दृश्वर्मददूणां क्षेपः पडद्वचष्टपङ्गुणः ॥ १२ ॥
 सर्वकुष्ठे महाभाग क्षेपास्तृष्टदश स्मृताः । सर्वाङ्गोरोगजश्चात्र पडष्टमिति संगुणः ॥ १३ ॥
 तदर्थोन्मादजः सत् तस्यार्थः सर्वदुःखजः । भूतवेशादिकश्चित्रः स एव क्षेपकः स्मृतः ॥ १४ ॥
 कार्यासिद्धेस्तथा पञ्चैकादशघ्नः प्रकीर्तितः । एकादशमिर्तन्निघ्नास्त्वेकादशमिताः सुत ॥ १५ ॥
 महत्पदाप्त्यै क्षेपोऽयं पूर्वपुण्यैः प्रसिद्ध्यति । एकादशमिता द्विघ्ना लक्ष्मीक्षिपस्तथैव च ॥ १६ ॥
 स त्रिघ्नः पक्षिशार्दूल शेषः सर्वसुखावहः । तथा नवगुणाः पञ्च क्षेपाः पुत्र सुखार्थकाः ॥ १७ ॥
 एवं सप्तगुणाः सप्त स्त्रीमुखक्षेपकाः स्मृताः । सप्ताष्टगुणितक्षेपो विचारे भर्तृजेऽण्डज ॥ १८ ॥
 स्त्रीदोषानप्यहं वक्ष्ये विशेषाद्गुरुडाग्रज । अपुण्यसंभवा यन्ध्या गर्भरक्तश्रवा तथा ॥ १९ ॥
 यन्ध्यामूर्तवत्सा च यन्ध्या स्वेकमुता तथा । चालवत्सा मृतोत्पन्ना सप्तदशैरपुत्रिणी ॥ २० ॥
 दोषक्षेपाः क्रमात्पंच-हतास्त्वेकादिसप्तकैः । एषा ते कथिता मृत क्षेपकोत्पत्तिरुत्तमा ॥ २१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याद्यगसंवादे कर्मविपाके क्षेपकन्यापस्तृतीयः ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

जन्मदेशपरितानं प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । तदाचक्ष्व विडोकेष कथं सूर्यस्फुटास्स्फुटम् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

किराता यस्य पूर्वोऽन्त्ये पश्चिमे यवनाः स्मृताः । उत्तरं यत्तमुद्रस्य हिमाद्रेश्चैव दक्षिणम् ॥ २ ॥
 वर्ष तद्भारतं नाम कर्मक्षेत्रं भुवि स्थितम् । शुभाशुभानि कर्माणि तस्मिन् वीजानि चाण्डज ॥ ३ ॥
 सुखस्वर्गापसर्गाणां प्राप्तिः पुण्यफलं स्मृतम् । तिर्यङ्नरकदुःखानां भोगः पापफलं तथा ॥ ४ ॥
 पूर्वादिदिक्कामादिन्द्रं ताम्रपर्णं गमस्तिमान् । वारुणं खण्डकं तस्मिन् गान्धर्वमयं नागकम् ॥ ५ ॥
 सौम्यं कशेरुखण्डं स्यादेष्टु सर्वेऽन्त्यजाः स्थिताः । मध्ये कुमारिकाखण्डमत्र वर्णैरुपवस्थितैः ॥ ६ ॥
 जातिस्मराणां सततं प्रभृतिरिह जायते । पूर्वपुण्यवर्जैरेव कदाचिद्गुरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 एतत्ते सर्वमारुह्यातं कर्मक्षेत्रं हि भारतम् । प्रागत्र कं स्थितिश्चास्मिजन्तूनामन्यथोच्यते ॥ ८ ॥

१ "वेकादिना तथा" इति स्वसंज्ञकपुस्तकस्थपाठः । २ अत्रेदं स्पष्टम्—आयुः १२०, भय ९, राजयश ४, कासश्वास १३, भग्नदर ३३, शूल २, श्लेफ ८, वग १४, छिदं ११, अर्शः १२, पाण्डु १६, अपस्मार १४, विष १५, वात ८४, कफ ४, मँदासि १८, अजीर्ण २०, प्रहर ३०, कार्ष्ण ५०, प्रमेह १००, अमरी ७०, दिसर्पि १६, संप्रतिहणी २४, मूत्रकृच्छ्र ३२, धारमिक ४०, आस्थयाक्तालुत्रगजिह्वास्तम्भ-
 जिह्वात्रगदन्तरोगसखल्लङ्घानांवादिप्रहः । क्षेपक एकविध एव । नासारोग ६४, नेत्ररोग ७२, कर्णरोग ८०, कण्ठरोग ८८, सुखतण्ड ९६, पादरोग १०४, वातस्त २५, उदररोग १०, गुदलिङ्गरोग ६०, त्वग्रोग ३६, दुग्धर्म १२, ददुष्टरोग ४८, सर्वकुष्ठ १८, सर्वांगरोग ४८, उन्माद २४, सर्वदुःखभज १२, भूतवेशादि ३६, कार्यसिद्धि ५५, महत्पदाप्ति १२१, उदगीमुख १२२, सर्वसुख ६६, पुत्रसुख ४५, स्त्री सुख ४२, भर्तृसुखादिनिचारक्षेपः ५६, अपुण्यसंभवक्षेपः ५, यन्ध्या १०, गर्भरक्तश्रव १५, कन्याप्रभृति २०, मृतवत्सा २५, एकादिद्विघ्ना ३०, चालवत्समृतोत्पन्नादिः ३५, इति रोगसमक्षेपाः । कार्यसमक्षेपाश्च द्वित्रिप्रश्नान्मितक्षेपाः ।

मानुषं तनुमाश्रित्य यस्मिन् देशेऽजनि स्वयम् । जीवोऽयं प्राग्भवे तत्र नानाकर्मफलैर्भूतः ॥ ११ ॥
 तद्देशजन्मकर्मादिव्यक्त्या क्रमतो भूयम् । सूर्यादिभ्यो मया प्रोक्ता विनतानन्दवर्तुः ॥ १२ ॥
 सूर्याभिधे तु प्रथमे रवौ हि गरुडाग्रज । प्राग्भवेऽयं यथागोऽभूत्कास्यां जातोऽन्यजन्मान् ॥ १३ ॥
 अर्षमाख्ये द्वितीये तु देशे पञ्चन्देऽजनि । स्वयं प्राक्तनभवे सत मधुराया तु संज्ञितम् ॥ १४ ॥
 तृतीये तु भवे नाम्नि पूर्वजन्मन्यभूत्सुत । प्रादुर्भूतस्त्वयोध्यायां कामरूपेऽन्यजन्मानि ॥ १५ ॥
 हस्तिवन्धे पुरा जातो ह्यमवत्वाग्रसंज्ञके । कोसलारूपेऽन्यजनुपि, प्रादुर्भूतश्चतुर्थोऽयं ॥ १६ ॥
 स्वयं प्राड् मियिस्त्राजातो जातश्चान् भवेऽण्डज । वनवासामिधे देशे पञ्चमे षष्ठसंज्ञके ॥ १७ ॥
 पट्टेऽर्कमंज्ञके ह्यासीत्प्राग्भवे अनितस्त्वत्ता । भृचक्रदेशेऽन्य भवे-सार्णवेऽनितके-तथा ॥ १८ ॥
 किरातदेशे प्रागासीत्सवितर्षण जन्मनि । प्रादुर्भूतो विदर्भेऽस्ती सप्तसरपे च-सुनका ॥ १९ ॥
 पूर्वोऽजनि स्वयं जन्मदेशे खेदपुराभिधे । जन्मन्यप्राष्टमे जात सिंहले रविमंज्ञके ॥ २० ॥
 गभस्तिहस्तेऽन्यमे मलयाचलमाश्रिते । देशे जातः पुरा सत कान्यकुब्जेऽन्य, जन्मनि ॥ २१ ॥
 ताप्याश्रिते महादेशे प्रागभूदत्र जन्मनि । गौडे जातोऽजसंज्ञे दशसंख्ये स्वगेश्वर ॥ २२ ॥
 कालारपे प्राग्भवे सत खेकादशमिते ह्यसौ । प्रकाशसंज्ञके देशे प्राग्भवे चात्र जन्मनि ॥ २३ ॥
 मृत्युनामन्यभवत्पूर्वं भवे द्वादशसंज्ञके । बह्मदेशेऽन्य जनुपि कंङ्गणे मुर्जरे तथा ॥ २४ ॥
 नासिकाख्ये महादेशे पुगसिद्धानिसंज्ञके । प्रादुर्भूतस्त्वसौ देशे मालवाख्ये, त्रयोदशे ॥ २५ ॥
 अथो मभाकरे नाम्नि चतुर्दशमितेऽण्डज । स्त्रीराज्ये प्रागसौ जातश्चोडिपाणामिधेऽधुना ॥ २६ ॥
 ततः पञ्चदशे सत धृतिव्याख्ये पुराभवे । पुलिन्दसंज्ञके जात इदानीं यमुनाश्रिते ॥ २७ ॥
 प्राड् मद्रदेशे ह्यभवज्जातो लाट्याभिधे त्वसौ । जनुपि भवे चाप्सुसंज्ञके पौड्रशेऽण्डज ॥ २८ ॥
 सतस्तेजसि सन्ने प्रागभूत्सप्तदशे सुत । पाण्डुदेशेऽन्य कामाख्ये चात्र अर्धसंज्ञके ॥ २९ ॥
 नेपालसंज्ञके सत सोऽयमग्रैव जन्मनि । ऊर्ध्वविशन्मिते वत्त वायवाख्ये पूर्वसंभवे ॥ ३० ॥
 खेनामन्यप्राष्टदशे जातो जलदेशे पुराभवे । जातः सिंहलसंज्ञेऽसाविदानीं स्वसंज्ञके ॥ ३१ ॥
 परापणाभिधे विशीमते प्रागुरुडाग्रज । संभूतो भृगुदेशे तु किष्किन्त्यायामिहाण्डज ॥ ३२ ॥
 ततः सोमाख्यकेऽन्येकविंशत्तरपेऽजनि स्वयम् । श्रीकण्ठेऽन्य भवे देशे गज्जने वामराटके ॥ ३३ ॥
 द्वाविंशन्मितके जातः शायपारताभिधेऽधुना । सुगंजरेऽथ वा देशे कट्यसंज्ञे बृहस्पती ॥ ३४ ॥
 शुक्राख्ये प्राड् त्रयोविंशन्मिते जन्मामवत्सुत । देशे मोजानिधे गङ्गाश्रितेऽन्य जनुपि ध्रुवम् ॥ ३५ ॥
 केरलाख्ये पुरा देशे प्रादुर्भूतोऽन्य जन्मनि । क्षीराज्ये वृषसंज्ञे तु चतुर्विंशन्मितेऽण्डज ॥ ३६ ॥
 प्रागासीन्मलये सत नागिके चात्र जन्मानि । पञ्चविंशन्मिते जन्तुर्गंगारे विनतात्मज ॥ ३७ ॥
 षोडशान्मितके त्विन्द्रनाम्नि जातः पुराभवे । कर्हाट्याभिधे देशे जन्मन्यत्र च पर्वते ॥ ३८ ॥
 कुन्तराख्ये महाभाग प्रादुर्भूतो भवत्ससौ । रेवातेऽन्य जनुपि सप्तविंशे विवस्वति ॥ ३९ ॥
 अष्टाविंशन्मिते जातो देशेऽस्ती ववरे पुरा । चिरेन्द्रायामत्र जनुपि जीवोऽस्ती कश्यपात्मज ॥ ४० ॥
 पाष्वाले प्राग्भवे जीवः सतश्चान् भवेऽण्डज । बह्मसंज्ञे महादेशे ऊर्ध्वविशन्मिते शुची ॥ ४१ ॥
 त्रिंशन्मिते सौरिसंज्ञे ह्यासीत्पूर्वभवे सुत । संभूतः पाण्डुदेशेऽस्ती सैराष्ट्रे चात्र जन्मनि ॥ ४२ ॥
 एकविंशन्मिते जन्मामवदेशे किरातजे । शनश्चरेऽन्य जनुपि सिद्धपिठे सगगाधिप ॥ ४३ ॥

द्वात्रिंशन्मितके जातः पूर्वजन्मनि-गुर्जरे । ब्रह्मसंज्ञेऽत्र जन्मपि देशे-सारस्वते-ह्यसी ॥ ४२ ॥
 त्रिंशन्मितके विष्णोः मालवे पूर्वजन्मनि । संभृतः सांप्रतं सूतकाश्वमीरे जनितः स्वयम् ॥ ४३ ॥
 नेपालसंज्ञके जातः प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । देशे शतद्रुके रुद्रे चतुर्विंशन्मितेऽण्डज ॥ ४४ ॥
 पञ्चत्रिंशन्मिते स्कन्दनाम्नि पूर्वभवे त्वसा । ततः कर्णाटके देशे प्रयागे सांप्रतं सुत ॥ ४५ ॥
 जालंधरे महापीठे जातो वैश्वणं पुरा । ऐरावतीप्रदेशे तु पट्विंशत्प्रामितेऽधुना ॥ ४६ ॥
 यमालये प्राग्भवे सप्तत्रिंशत्संख्ये पुरा सुत । जननं खुरसाणाख्ये देशे मत्स्याभिधेऽधुना ॥ ४७ ॥
 अष्टत्रिंशन्मिते नान्नि वेदुते जनितस्त्वसा । प्राग्भवे त्वद्देशेऽभूदत्र पञ्चनदे सुत ॥ ४८ ॥
 चत्वारिंशन्मिते जने कामदेशेऽजनि स्वयम् । प्राग्भवे गुजराख्ये तु सांप्रतं जडराभिधे ॥ ४९ ॥
 ततोऽग्निसंज्ञके सूत चत्वारिंशन्मिते पुरा । मादृभूतस्त्वसा ताप्यामिदानीं जङ्गलाभिधे ॥ ५० ॥
 गांडदेशे पुरोत्पन्नस्त्वत्र केदारमण्डले । चत्वारिंशन्मिते काठ्ये त्वेन्धनाख्ये खगेश्वर ॥ ५१ ॥
 चत्वारिंशन्मिते द्वाचादये तेजसां पितृसंज्ञके । प्राग्जातः सार्णवे भोजे चात्र वेनवतीतटे ॥ ५२ ॥
 काश्यां पूर्वभवे ह्यसीजननं यामुनेऽधुना । चत्वारिंशन्मिते व्यादये नान्नि धर्मध्वजेऽण्डज ॥ ५३ ॥
 चत्वारिंशत्तुक्ते वेदकभारसंज्ञके । भूचक्रदेशे प्राग्जातश्चान्तर्वेद्यां तु सांप्रतम् ॥ ५४ ॥
 पंचहीनेऽथ पंचाशन्मिते वेदाङ्गसंज्ञके । वरुणीके प्रागसा-सूत पीठे जालंधरेऽधुना ॥ ५५ ॥
 चत्वारिंशन्मिते सूत षड्युक्ते वेदवाहने । बंगदेशे पुरोत्पन्नो भरुसंज्ञेऽत्र जन्मनि ॥ ५६ ॥
 पंचाशन्मितके ध्यूने कृतसंज्ञे पुराभवे । संभृतः कौडकणे देशे सांप्रतं हस्तिवंधने ॥ ५७ ॥
 आद्रभूता विदेहस्थां देशेऽयोध्याभिधेऽधुना । पंचाशन्मितके द्यूने त्रेतासंज्ञे च पुत्रक ॥ ५८ ॥
 द्वापरे चोपपंचाशन्मिते प्राग्भवत् त्वसे । गङ्गायमुनयोर्मध्ये देशे जातस्तु सांप्रतम् ॥ ५९ ॥
 आसीत्पूर्वभवे सूत पंचाशन्मितके कला । दण्डकारण्यकेऽत्रैव जातोऽसी सिन्धुमण्डले ॥ ६० ॥
 कलाभिदेकपंचाशन्मितकेऽभूत्पुराभवे । स्त्रीराज्यदेशे जनितस्त्वत्रावन्त्याभिधेऽण्डज ॥ ६१ ॥
 द्विपंचाशन्मिते जातः सौराष्ट्रे प्राग्भवे ह्यसी । मिथलायां महाभागे काष्ठाख्ये चात्र जन्मनि ॥ ६२ ॥
 प्राङ्मुहूर्तेऽजनि व्यादये पंचाशन्मितके गुरा । सरस्वतीसुर्यपुष्योरन्तर्देशेऽत्र जन्मनि ॥ ६३ ॥
 चतुरादयेऽत्र पंचाशत्संख्ये प्रागजनि स्वयम् । भोजदेशे क्षणालयेऽत्र पाण्डुसंज्ञेऽथ ककये ॥ ६४ ॥
 यामालये पंचपंचाशत्संख्ये सूत पुराभवे । शूपुरेऽत्र भवे जातो देशे त्वैरावतेऽण्डज ॥ ६५ ॥
 क्षणाभिधे तु षड्युक्ते पंचाशत्संख्येऽभवत् । कुन्तले प्राग्विदेहाख्ये देशे जातोऽधुना सुत ॥ ६६ ॥
 संवत्सरकरो ध्यूने पट्टिसंख्ये ह्यभूत् खग । गांडदेशेऽत्र जननं देशे मूकरसंज्ञके ॥ ६७ ॥
 अश्वत्यसंज्ञके द्यूने पट्टिसंख्येऽजनि स्वयम् । देशे नासिकसंज्ञे प्राङ्मद्रदेशेऽत्र जन्मनि ॥ ६८ ॥
 कालचक्रे तथा ध्यूने पट्टिसंख्ये पुराजनि । ज्वरी यावने देशे कर्मनाशातटेऽत्र च ॥ ६९ ॥
 प्राग्जातएकणे देशे जन्मन्त्यत्र च वरुणे । जीवीऽथ चाङ्गदेशे वां पट्टिसंख्ये विभास्वी ॥ ७० ॥
 एकपट्टिमिते त्वासीत्पुरुषाख्ये पुराभवे । जनिता गुर्जरे देशे श्रुस्तेनाभिधेऽधुना ॥ ७१ ॥
 प्रभूवः केरले देशे प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पाञ्चाले जननं व्याड्ये शास्त्रे पट्टिसमिते ॥ ७२ ॥
 योगिसंज्ञे त्रियुक्तेऽभूत् पट्टिसंख्ये पुराजनि । गान्धारदेशे संभूतो गयायामत्र जन्मनि ॥ ७३ ॥

द्यक्ताद्यक्ते चतुर्थं पश्चिंस्त्वे पुराजनि । देशेऽर्जुदे पुनः सिन्धौ जातो मध्वभिषेऽधुना ॥ ७४ ॥
 पश्चाद्वे पाश्चिंस्त्वे प्राग्जीवोऽयं जनितोऽण्डज । देशे द्रविडसंज्ञे तु दारावत्यां तु सांप्रतम् ॥ ७५ ॥
 पड्युक्ते पश्चिंस्त्वे तु कालाध्यक्षे पुराऽभवत् । प्रादुर्भूतो गिरौ रम्ये विपाशाख्येऽत्र जन्मनि ॥ ७६ ॥
 न्यूनं सप्ततिसंख्ये प्राक् प्रजाध्यक्षेऽजनि स्वयम् । पाण्डुदेशे पुनः काश्यामार्पावर्तेऽथवाण्डज ॥ ७७ ॥
 अष्टपश्चिमि ते जातः प्राग्भवे विश्वकर्माणि । पाश्चाले त्वान्द्रदेशे तु कलिङ्गे वात्र जन्मनि ॥ ७८ ॥
 नवपश्चिमि ते ह्यासीत्प्रयागे प्राक्तमोऽर्जुदे । ताप्यामत्र भवेज्जन्म दृष्टव्यामयापि वा ॥ ७९ ॥
 अथ सप्ततिसंख्ये प्राग्वरुणे जननं ह्यभूत् । देशे मालवसंज्ञे तु सरयूनिक्तेऽधुना ॥ ८० ॥
 गंगायां प्राक् सागरांशे कुसप्ततिसंज्ञेऽजनि । शतद्रुकसरस्वत्योऽन्तरे चात्र जन्मनि ॥ ८१ ॥
 द्विसप्ततिसंख्ये ह्यासीत्प्रजावृते जननं पुरा । सौराष्ट्रे केरले तत्र काश्चिकायामयापि वा ॥ ८२ ॥
 त्रिसप्ततिसंख्ये जातो जीवने प्राग्भवे त्वसा । भूचरे चोलदेशे वा चर्मण्ययां तु सांप्रतम् ॥ ८३ ॥
 चतुःसप्ततिसंख्ये प्रागरिहाख्ये पुराभवत् । कोञ्जले कौरिहाटेऽत्र देशे सेटपरेऽथवा ॥ ८४ ॥
 भूताश्रये तु पञ्चोनेऽशीतिसंख्ये पुराऽभवत् । प्रादुर्भूतो जले देशे ब्रह्मावर्तेऽत्र जन्मनि ॥ ८५ ॥
 पदसप्ततिसंख्ये जातः पुनः शूषपतौ सुत । गन्वारदेशे जननं सांप्रतं सिन्धुमण्डले ॥ ८६ ॥
 सप्तसप्ततिसंख्ये प्राक् सर्वदेवनमस्कृते । मूत केकयदेशे तु चन्द्रभागाश्रितेऽधुना ॥ ८७ ॥
 द्व्यनेऽशीतिमिते चासीत्सर्पाख्ये पूर्वसंभवे । जातो नेपालदेशेऽसौ जन्तुरत्र विराट्के ॥ ८८ ॥
 नवसप्ततिसंख्ये तु संवर्ते प्रागभूदयम् । जन्तुः पुलिन्ददेशेऽत्र कीरे वा कौशिकीतटे ॥ ८९ ॥
 अयाऽशीतिमिते वडिसंज्ञकेऽभूत्पुरा जनुः । यामुने जनितो देशेऽत्र भवे च हिमाश्रये ॥ ९० ॥
 कशीतिमिते के सर्वस्यादिसंज्ञे पुराभवत् । कीरदेशे समुत्पन्नः कुरुक्षेत्रेऽत्र जन्मनि ॥ ९१ ॥
 कलिङ्गे लोलये जातो द्व्यशीतिमितके पुरा । शतद्रुकविपाशान्ते देशे चात्रैव जन्मनि ॥ ९२ ॥
 ततो मनाससंज्ञे प्राक् त्र्यशीतिमितकेऽजनि । मिहलाख्येऽत्र जनुपि देशे ब्रह्मर्षिसंज्ञके ॥ ९३ ॥
 सुपर्णारये चतुर्मुक्तेऽशीतिसंख्ये पुनःभवत् । काश्मिरे कामदेशेऽत्र कावेर्यो जनितोऽथवा ॥ ९४ ॥
 भूताद्रिगङ्गे जातः पश्चादशीतिमिते पुरा । देशे पंचालसंज्ञेऽसौ जन्तुर्वर्पाक्षिकेऽधुना ॥ ९५ ॥
 पडशीतिमिते त्वासीच्छीघ्रगे जननं पुरा । पुलिङ्गे गण्डकीतीरे कर्णाटे चात्र जन्मनि ॥ ९६ ॥
 न्यूनं नवतिसंख्ये प्राक् प्राणाधारेऽजनि स्वयम् । स्वसदेशे महाभाग द्रविडे सांप्रतं ह्यसौ ॥ ९७ ॥
 धन्यन्तरौ पुरा जातस्त्वष्टाशीतिमितेऽण्डज । देशे नेपालसंज्ञेऽत्र जाङ्गले कुन्तलेऽथवा ॥ ९८ ॥
 नवाशीतिमिते सत धूमकेतौ पुराभवत् । देशे पुलिन्दसंज्ञे तु पुष्कराश्रितेऽधुना ॥ ९९ ॥
 प्रागाग्नारेऽजनि त्वादिते नवतिसंमिते । शैरावतीचन्द्रभागामध्वदेशेऽत्र जन्मनि ॥ १०० ॥
 पुरादितिसुते सत फाट्ने नवतिसंमिते । कान्यकुब्जेऽत्र वाङ्गीकदेशे वामरकण्डवे ॥ १०१ ॥
 द्वादशे नवतिसंख्ये प्राग् दादशात्मन्यभूजनुः । आन्ध्रे वर्णदेशे वा गोदावर्यां तु सांप्रतम् ॥ १०२ ॥
 आन्विते त्वरकिन्दासे जातो नवतिसंमिते । प्राक् पर्वते किरातेऽत्र वितस्ताश्रितेऽथवा ॥ १०३ ॥
 चतुर्नवतिसंख्ये प्राक् पितृनामन्यजनि स्वयम् । केदारो दङ्गणे देशे तत्र वा हस्तिनपुरे ॥ १०४ ॥
 पंचोने शतके लाटदेशेऽभून्मातृसंज्ञके । जननं तत्र भूचके मायापुर्यामयापि वा ॥ १०५ ॥

१ पुराण्डज-तपु० १२ जनि स्वयम्-तपु० १३ पारिहाटे-तपु० १४ सप्तारये-तपु० १५ जात-तपु० १

६ गेयासके-तपु० १७ कर्णागे तपु० १८ वामरक-तपु० १

पितामहे चतुर्भूने शतसंख्ये पुराञ्जनि । देशे द्रविडसंज्ञे च गान्धारे वात्र केरले ॥ १०६ ॥
 ज्यूने शतमिते तस्य स्वर्गद्वारे पुराभवत् । स्वर्गभूमिजन्मुर्जात आर्यावर्तेऽत्र जन्मनि ॥ १०७ ॥
 प्रजाद्वारे पुरा जातो द्व्यूने शतमिते मृत । नासिकारूपेऽत्र जनुपि कुरुक्षेत्रप्रदेशके ॥ १०८ ॥
 कूने शतमिते चासीन्मोक्षद्वारे पुराभवे । च्युतोपवर्गादधुना मध्यदेशेऽजनि स्वयम् ॥ १०९ ॥
 त्रिविष्टपारूपके सूत शतसंज्ञेऽभवत्पुरा । संभूतः कच्छदेशेऽसौ पुष्करारूपेऽत्र जन्मनि ॥ ११० ॥
 कुयुक्ते शतसंख्ये प्राग्वहे केतारिसंज्ञके । जनितो वर्षरे देशे नैमिषारण्यकेऽधुना ॥ १११ ॥
 द्वगद्वये शतमिते सूत प्रशान्तात्मनि वै पुरा । देशे मागधसंज्ञेऽभूदत्र गङ्गाश्रिते खग ॥ ११२ ॥
 विश्वात्मनि पुरा जातरूपनिवे शतसंज्ञके । देशे भूचक्रसंज्ञे तु जलाधीशश्रितेऽधुना ॥ ११३ ॥
 चतुर्थ्युक्ते शते पूर्वसंभवे विश्वतोमुखे । रेवातटेऽधुना जातो मध्यदेशेऽयथा खग ॥ ११४ ॥
 चराचरात्मन्यभवद्गंडे पञ्चोत्तरे शते । विषाशैरावतीमध्यदेशे जातोऽत्र जन्मनि ॥ ११५ ॥
 पङ्कतरशते त्वासीत्सूक्ष्मात्मनि पुराभवे । व्यङ्गदेशे समुत्पन्नः सांप्रतं यमुनाश्रिते ॥ ११६ ॥
 मंत्रेण मलये सूत सप्तोत्तरशते पुरा । चन्द्रभागावितस्तान्ते देशेऽसौ चात्र जन्मनि ॥ ११७ ॥
 कुन्तले प्राग्भवे जातः शतद्विनिकटेऽधुना । अष्टोत्तरशते सूत करुणावितसंज्ञके ॥ ११८ ॥
 एष ते कथितो वत्स देशभागविनिर्णयः । जातिस्मरणां जन्तूनां भूयः किं परिपृच्छसि ॥ ११९ ॥
 इति श्रीकृष्णार्जुनसंवादे कर्मनिपाके जन्मदेशनिर्णयध्यायश्चतुर्थः ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

चन्द्राज्ञातिपरिज्ञानं यस्त्वयोक्तं पुरा विभो । तन्मे ब्रूहि महाभाग श्रोतुमिच्छामि तत्पतः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यस्यां जातौ बभूव प्राक्तनंभवे चात्र जन्मनि । यस्यां व्यवस्थितः सूत जीवोऽयंते पृथक्पृथक् ॥ २ ॥
 हिमांशुपूर्वे विज्ञेय वक्ष्यामि त्वां पतन्निग । हिमांशुसंज्ञके ह्याये जीवोऽसौ ब्राह्मणोऽभवत् ॥ ३ ॥
 प्राक्तनंभवे जनुष्यत्र जातो वै ब्राह्मणोऽण्डज । चंद्रारूपके द्वितीये प्रागासीद्द्वैत्यकुलोद्भवः ॥ ४ ॥
 जन्मन्यत्र महाबाहो वाङ्मनः कथितस्त्वसां । ततस्तृतीयके सूत शूद्रः पूर्वभवेऽभवत् ॥ ५ ॥
 जन्मन्यत्र पुनर्विंशत्यो जातश्चंद्रमसि त्वसां । प्रागिन्दुसंज्ञके शूद्रो यभूव विनतात्मज ॥ ६ ॥
 तथा चतुर्थ्युक्ते जातः सांप्रतं पादजोऽण्डज । ततः कुपुद्वयौ प्रागमवचयनेश्वरः ॥ ७ ॥
 पंचमे त्वत्र संभूतो यवनानां महाकुले । बिभुसंज्ञे ततः पष्ठे धाङ्मनः पूर्वसंभवे ॥ ८ ॥
 ह्यभवदत्र जनुपि जातो मूर्धाभिषिक्तकः । मुर्धांशो सप्तमे सूत शूद्रोऽभूत्पूर्वजन्मनि ॥ ९ ॥
 सांप्रतं जनितोऽभ्युषो विनतानन्दवर्धन । औपवीशोऽष्टमे जातः पूर्वजन्मनि वै द्विजः ॥ १० ॥
 जन्मन्यत्र महीपालः संभूतो महतां कुले । अयो नवमिते ह्यासीच्छुभ्रांशो पादजोऽण्डज ॥ ११ ॥
 निपादश्चात्र जनुपि जीवोऽयं जनितस्त्वयम् । निशापती द्विजश्चासीत् प्राग्भवे गरुडाग्रज ॥ १२ ॥
 दशसंख्ये पुनर्वैश्यो जातोऽसौ चात्र जन्मनि । अञ्जारूपके भवच्छूद्रस्त्वेकादशमितेऽण्डज ॥ १३ ॥
 यवनानां कुले जात इदानीं कश्यपात्मज । द्वादशे पक्षिशार्दूल नाम्नि जैवातुकेऽभवत् ॥ १४ ॥
 प्राग्भवे मागधश्चात्र संभवेऽमागधः स्मृतः । सोमनाम्नि बभूव प्राक्तनंभवे ब्राह्मणस्त्वसौ ॥ १५ ॥
 त्रयोदशमिते शूद्रकुले जातस्तु सांप्रतम् । मृगाङ्गसंज्ञके सूत चतुर्दशमिते पुरा ॥ १६ ॥

१ शर्तारि-खपु० । २ सूतात्मनि-खपु० । ३ प्राक्सिद्धानां तु कुलोद्भवः-चपु० । ४ जनिः २६५५-

खपु० । ५ दशमस्थे-खपु० ।

नागश्चासौ पुरा चात्र ब्राह्मणः कथितोऽण्डज । चत्वारिंशन्मिते मृत नवाढ्ये पूर्वजन्मनि ॥ ५१ ॥
 जातोऽसौ यवनश्चात्र चाभिनीशे तु सकरः । अथो ब्राह्मणप मृत पञ्चाशन्मितकेऽभवत् ॥ ५२ ॥
 करुणः प्राग्भवे जन्तुरत्र जन्मनि बाहुजः । कुपश्चाशन्मिते मृत भूदेवपतिसंज्ञके ॥ ५३ ॥
 प्रागासीदुरुजो वैश्यश्चात्र जन्मनि काड्यपः । रजनीदि पुरा मृत द्विपञ्चाशन्मितेऽभवत् ॥ ५४ ॥
 क्षत्रियः बाहुजश्चात्र संभवे तु खगश्चरः । रात्रीशे त्र्याधिके पञ्चाशन्मिते पूर्वजन्मनि ॥ ५५ ॥
 वैश्यश्चासीन्महाभाग जातः शूद्राग्रसंभवे । चतुर्थोक्तोऽयं पञ्चाशन्मिते प्रागग्रहदाग्रज ॥ ५६ ॥
 क्षणदेशे भवे विमः प्रागत्रोरुजवंशजः । बाहुजः प्राग्भवे जन्तुर्वयनश्चात्र संभवे ॥ ५७ ॥
 क्षपानाथेऽत्र पञ्चाढ्ये पञ्चाशन्मितकेऽण्डज । षट्पञ्चाशन्मिते मृत रात्रिनाथे पुराभवत् ॥ ५८ ॥
 पादजा ब्राह्मणश्चैव जातोऽसावत्र जन्मनि । विभावरीशे प्राक् ज्यूने मृत पष्टिमितेऽण्डज ॥ ५९ ॥
 वैश्योऽभवत्पुनश्चैव चण्डालश्चात्र संभवे । तमीपतौ महाभाग द्यूने पष्टिमितेऽभवत् ॥ ६० ॥
 क्षत्रियः प्राग्भवे त्वत्र संभवे पादजः स्मृतः । तमिस्रेशे महाभाग कूने पष्टिमितेऽभवत् ॥ ६१ ॥
 दिव्योऽयं पूर्वजनुषि जनुष्यत्र च बाहुजः । अयं पष्टिमिते कस तमीशेऽभूद्विजोत्तमः ॥ ६२ ॥
 प्राग्भवेऽत्र भवे चायं सकरः कथितो भृशम् । काढ्ये पष्टिमिते मृत तमीनाथेऽभवत्पुरा ॥ ६३ ॥
 यवनः प्राग्भवे जन्तुर्वयनश्चात्र जन्मनि । पययवावसौ पूर्वं द्वाढ्ये पष्टिमिते ह्यभूत् ॥ ६४ ॥
 ब्राह्मणश्चाण्डजश्चेद् जातो बन्दीजनोऽधुना । त्रिपष्टिसंज्ञके पूर्वभवे भुवैशिवन्दिते ॥ ६५ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे जातो मागधः कश्यपात्मजः । तुषारंशौ चतुःपष्टिसंमिते विनतात्मजः ॥ ६६ ॥
 यभूव बाहुजः पूर्वं ब्राह्मणश्चात्र जन्मनि । वारिजे माह महाभाग पञ्चपष्टिमिते ह्यभूत् ॥ ६७ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे जन्तुर्जातो वैश्यकुलोद्भवः । षट्पष्टिसंमिते ह्यासीत्प्राक् समुद्रसुतेऽण्डज ॥ ६८ ॥
 बाहुजश्चात्र जनुषि बाहुजः कथितोऽधुना । सप्तपष्टिमिते कस पीयूषांशौ पुराभवे ॥ ६९ ॥
 ब्राह्मणोऽभूदिदानीं तु संभूतो ब्राह्मणस्त्वसौ । सुधाकरे पुरा ह्यासीदष्टपष्टिमितेऽण्डज ॥ ७० ॥
 शूद्रः पूर्वभवे चात्र संभवे यवनो महान् । ऊनसप्ततिसंख्ये तु सुधांशौ पूर्वजन्मनि ॥ ७१ ॥
 मागधोऽभूत्तया जातः श्रवयोगोऽत्र जन्मनि । अथो सप्ततिसंख्ये प्रागभूद्वैश्योऽत्र संभवे ॥ ७२ ॥
 रथकारगृहे जातस्त्वमृतांशं खगाधिपः । कुसप्ततिसंमिते मृत सुधारसौ पुराभवे ॥ ७३ ॥
 बाहुजश्चाभवत्सूत ब्राह्मणस्त्वत्र संभवे । द्विसप्ततिसंमिते मृत रोहिणीशे तु पादजः ॥ ७४ ॥
 प्रागासीद्यवनश्चार्थं संभूतश्चात्र जन्मनि । त्रिसप्ततिसंमिते चन्द्रे नाम्नि प्राक्संभवे ह्यभूत् ॥ ७५ ॥
 वैश्योऽसौ जन्तुरत्र बाहुजः कथितोऽण्डज । चतुःसप्ततिसंख्ये तु हरिणांकाभिधेऽभवत् ॥ ७६ ॥
 ब्राह्मणः प्राग्भवे जन्तुरिह जन्मनि वै द्विजः । अब्विजे प्राग्भवे ह्यासीत्पञ्चसप्ततिसंमिते ॥ ७७ ॥
 पादजश्चाण्डजश्चात्र संभवे गुरुदाग्रजः । वैश्यः पूर्वभवे सूतः संभूतो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ७८ ॥
 षट्सप्ततिसंमिते जन्तुरिह मृतो पतत्रिणा । सप्तसप्ततिसंख्ये प्राग्रोहिणीशे यमूव तु ॥ ७९ ॥
 संभूतश्चारणो जीवो बाहुजश्चात्र जन्मनि । अष्टसप्ततिसंख्ये तु प्रागभूदत्रिजे द्विजः ॥ ८० ॥
 जन्मन्वत्र महाभाग ब्राह्मणः कथितस्त्वसौ । जलांशौ प्राग्भवे चासीन्नवसप्ततिसंमिते ॥ ८१ ॥
 जातो वैश्यो महाभाग इदानीं रथकारकः । क्षत्रियः पूर्वसंभूतो यवनश्चात्र जन्मनि ॥ ८२ ॥
 अशीतिसंमितके जन्तुरत्रिषु च पुत्रकः । कशीतिसंमितके नाम्नि शिशिरांशौ पुराभवे ॥ ८३ ॥
 यभूव दिव्यजातोऽसावत्र जन्मनि चोहजः । द्वाशीतिसंमितके नाम्नि तारकेशे पुराभवत् ॥ ८४ ॥

वैश्योऽत्र संभवे सून मंकरः कथितस्त्वसौ । सुवातमै महाभाग पञ्चाशीतिमितेऽभवत् ॥ ८१ ॥
 अट्टः प्राक्संभवे वैश्यो जातोऽसावत्र जन्मनि । चतुरशीतिके तीव्रघृणा भूत्याम्यवे सुत ॥ ८२ ॥
 सूनो ब्राह्मणश्चासाम्वष्टश्चानमंभवे । सुवामये महाबाहो पञ्चाशीतिमितेऽभवत् ॥ ८३ ॥
 पादजः ग्रामभवे त्वत्र वाहुजः कथितस्त्वसौ । पडशीतिमिते नाम्नि सुवामे ग्रामवे ह्यत्र ॥ ८४ ॥
 ब्राह्मणो वाहुजः पश्चाद्वैश्योऽसावत्र जन्मनि । वाहुजः ग्रामभवे ह्यासीत् क्षत्रियश्चात्र जन्मनि ॥ ८५ ॥
 सुवाम्यवृत्तसंज्ञे तु सप्ताशीतिमितेऽण्डज । जडाशुसंज्ञकेऽत्यष्टाशीतिसंख्ये वनूव तु ॥ ९० ॥
 शूद्रः प्राक्संभवे त्वत्र संभवे सक्तरस्त्वसौ । नराशीतिमिते सुत जडरश्म्यभिधेऽभवत् ॥ ९१ ॥
 वैश्यः प्राग्जनुपि त्वत्र जातो बन्दिजनस्त्वसौ । जडोत्सालखे नवतिके प्रागासीदृत्तजोऽण्डज ॥ ९२ ॥
 जन्मन्यत्र महाबाहो ब्राह्मणः कथितस्त्वसौ । काढये नवतिसंख्ये प्रागासीत् क्षात्रकुलोद्भवः ॥ ९३ ॥
 पुनर्जन्मनि वै विमः शूद्रश्चात्र जडाशुजे । क्षत्री पूर्वभवे भूतश्चारणश्चात्र जन्मनि ॥ ९४ ॥
 केतुप्रासाभिधे द्वादशे नवत्याख्ये च पुनरक । द्वादशे नवतिसंख्ये प्राक्संभवेऽभूत् रसाधिप ॥ ९५ ॥
 तुपाराशी वणिग्विप्रो जातोऽसावत्र जन्मनि । चतुर्गुक्ते नवत्यारपे केतुभुक्ते पुराभवत् ॥ ९६ ॥
 नूनो ब्राह्मणश्चायमत्र जन्मनि वै द्विजः । पंचोने शतसंख्ये तु तुपाराखे पुराभवे ॥ ९७ ॥
 आमीत् क्षात्रकुलोत्पन्नो जन्मन्यत्र वणिगसुतः । पण्णवनिमिते शूद्रस्त्वभवत् पूर्वजन्मनि ॥ ९८ ॥
 शीतमानो महाभाग सूतश्चात्रैव जन्मनि । क्षत्री पूर्वभवे सुत ह्यनवद्यात्र वाहुजः ॥ ९९ ॥
 लंभीनस्थो खगश्चेष्टयूने शतमिते ह्यसौ । द्यूने अतमिते ह्यासीत्सिन्धुजे ग्रामवेऽण्डज ॥ १०० ॥
 शूद्रः क्षत्री पुनर्जातो जन्मन्यत्र भवेऽट्टज । कूने अतमिते वत्स श्वेतभानौ पुराभवे ॥ १०१ ॥
 चभूव वाहुजो जातश्चात्र मूर्धाभिपिक्तरुः । शतसंख्येऽभवद्वैश्यः ग्रामभवे विनतात्मज ॥ १०२ ॥

वयोनिर्णयः ।

जडभानवसात्र पादजः परिकीर्तितः । एकोत्तरशते सुत पादजश्चाभवत्पुनः ॥ १०३ ॥
 शुद्धमानौ तथा चान संभवे वाहुजस्त्वसौ । द्वादशे शतमिते पूर्वजन्मन्यासीच्च वाहुजः ॥ १०४ ॥
 ब्राह्मणः कथितस्त्वत्र संभवेऽसौ समुद्रजे । हिमभानौ महाभाग द्वादशे शतमिते ह्यभूत् ॥ १०५ ॥
 दिव्यः पूर्वभवे चासावत्र जन्मनि पादजः । अट्टः प्राक्संभवे चासीच्छूद्रोऽप्यत्रैव जन्मनि ॥ १०६ ॥
 चतुर्गुतशते त्वत्र नाम्नि सागरजे त्वसौ । पंचोत्तरशते सुत श्रीगन्धो पूर्वजन्मनि ॥ १०७ ॥
 यभूव वैश्योऽसौ जीवो वाहुजश्चात्र जन्मनि । पडगुक्ते शतसंख्ये प्रागाहुजः पूर्वसंभवे ॥ १०८ ॥
 पुनरासीद्विजः सुत वाहुजश्चात्र जन्मनि । सप्तोत्तरशते नाम्नि मासगर्भे पुराभवत् ॥ १०९ ॥
 वाहुजः कथितो जन्तुरत्र जन्मनि पादजः । अष्टोत्तरशते सुत कुमुदेशेऽभवत्पुनः ॥ ११० ॥
 ब्राह्मणश्चात्र जनुपि वाहुजः परिकीर्तितः । एतत्सर्वमुपाख्यातमुत्तमाद्यममध्यमम् ॥ १११ ॥
 जातिस्वरूपं जीवानां पञ्चात्मिकं कथयामि ते ॥ ११२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मणिपावे जातिस्वरूपव्योनिर्णयाव्याख्य पत्रम् ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

नर्वसाक्षिखिलोक्तेषु देवदेवनमस्कृत । श्रीमात्र वयसो ज्ञानं कथं ज्ञेयं मयाऽशुना ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बाल्यावस्थाः संप्राप्य जीवोऽयं प्राग्भवेऽण्डज । चक्रे शुभाशुभं यच्च योः प्राप्नोऽत्र प्रयच्छति ॥ २॥
 ताः सर्वा भूमिजेभ्यस्तु वक्ष्यामि त्वां पतात्रिण । पूर्वजन्मनि जीवोऽसौ चक्राख्ये प्रथमे कुजे ॥ ३ ॥
 बाल्ये शुभाशुभं चक्रे बाल्ये चात्र प्रयच्छति । प्रागास्तंज्ञके भौमे द्वितीये कृतवानयम् ॥ ४ ॥
 शुभाद्यं खलु कौमारे यून्मत्र पृच्छति स्वयम् । सदाद्यं प्राकृतं सूत बाल्ये कूरहगभिधे ॥ ५ ॥
 कौमारेऽत्रैव वयसि पृच्छति स्वं मनोरथम् । आवनेये चतुर्थे प्राग् यूनि सर्वं यदजितम् ॥ ६ ॥
 जीवने स्वेच्छया सूत मध्ये पृच्छति सांप्रतम् । अथो क्षितिमुते बाल्येऽकारि सर्वं परे भवे ॥ ७ ॥
 स्वयं पृच्छति बाल्येऽयं पूर्वकर्माविशेषतम् । पष्ठे पृथ्वीसुते नाम्नि मध्ये प्रागजितं च यत् ॥ ८ ॥
 स्वेच्छया विहिताद्यं तु यून्मत्रापि प्रपृच्छति । कुसुते पूर्वजनुपि सदाद्यं कृतवानसौ ॥ ९ ॥
 कैशोऽयं त्वत्र कैशोऽयं स्वयं पृच्छति यत्नतः । भूम्यात्मजे महाभाग प्रागकारि शुभाशुभम् ॥ १० ॥
 मध्ये वयसि जीवोऽयं मध्ये प्रष्टाऽत्र जन्मनि । पूर्वकर्माश्रितं सर्वं तत्र पृच्छति सांप्रतम् ॥ ११ ॥
 कौमारे भूमिजे यच्च यून्मयं कृतवान् पुरा । क्रूराक्षसंज्ञके भौमे दशमे विनतात्मज ॥ १२ ॥
 बृद्धा यदजितं कर्म बाल्येऽत्र प्रमुमुद्यतः । धरासुते पुरा सूत कौमारे कृतवानसौ ॥ १३ ॥
 बाल्येऽयं जनुपि परिपृच्छति वाञ्छितम् । पूर्वजन्मनि जीवोऽसौ यच्चक्रे योऽनेऽण्डज ॥ १४ ॥
 योऽनेऽर्कमिते त्वत्र धरासूनो प्रपृच्छति । जीविनानेन यत्पूर्वं कृतं यूनि शुभाशुभम् ॥ १५ ॥
 कूरलोचननाम्न्यत्र बाल्ये प्रष्टुं समुद्यतः । चतुर्दशे धराजे प्रागकारि गरुडाग्रज ॥ १६ ॥
 यत्कर्म बृद्धी जीवोऽयं बृद्धी पृच्छति जन्मनि । धरात्मजे तु प्राग् यूनि कृतवान् यच्छुभाशुभम् ॥ १७ ॥
 योऽने सांप्रतं सर्वं जीवः पृच्छति च स्वयम् । क्रूनेत्रे पुरा बृद्धी यदकारि शुभाशुभम् ॥ १८ ॥
 मध्ये प्रष्टाऽत्र जनुपि जीवोऽयं स्वेच्छयाऽनिशम् । भूजाभिधे सप्तदशे चकार प्राक् शुभाशुभम् ॥ १९ ॥
 कौमारे मध्यवयसि जीवः पृच्छां करोत्यसौ । कूरचक्षुपि यच्चक्रे सदाद्यं शैशवे पुरा ॥ २० ॥
 तन्मध्यमे स्वचारितं सांप्रतं परिपृच्छति । पृथ्वीजनाम्नि भौमे प्राग्यदकारि शुभाशुभम् ॥ २१ ॥
 कौमारे बालभावेऽत्र तत्सर्वं प्रमुमुद्यतः । रुधिराख्ये पुरा भौमे मध्येऽकारि यदिच्छया ॥ २२ ॥
 बाल्ये पृच्छति यत्सर्वमत्र विंशन्मितेऽण्डज । भूपुत्रेऽकारि यदृद्धवेर्काविंशन्मिते पुरा ॥ २३ ॥
 यूनि च पृच्छको यूनि सांप्रतं प्रमुमुद्यतः । प्राक्संभवे कुजाख्ये तु मध्यभावे यदजितम् ॥ २४ ॥
 प्रश्नं करोति यत्प्रष्टा कौमारेऽत्र पतात्रिण । मङ्गले मङ्गलाद्यं तु जरायां प्राकृतं च यत् ॥ २५ ॥
 योऽने चात्र जनुपि तत्सर्वं परिपृच्छति । चतुर्विंशन्मिते सूत क्षितिमूर्ता पुरा कृतम् ॥ २६ ॥
 मध्येऽत्र जनुपि प्राप्ते जरसि प्रष्टुमुद्यतः । पूर्वजन्मनि यच्चक्रे प्राप्ते त्वङ्गराके हयम् ॥ २७ ॥
 यूनि बृद्धा पुनर्युनि प्रष्टात्र कृतकर्मणाम् । कुसंभवे पुरा सूत शुभाद्यं यदि यत्कृतम् ॥ २८ ॥
 परिपृच्छति जीवोऽयं बाल्येऽयं चात्र जन्मनि । प्राग्भवे भूमिजाते यत्कृतवान् योऽने पुनः ॥ २९ ॥
 कौमारे वयसि प्राप्ते बाल्येऽयं पृच्छकोऽधुना । रक्ताङ्गसंज्ञके त्वष्टा विंशत्संख्ये पतात्रिण ॥ ३० ॥
 यच्चक्रे बालभावे प्राग् बाल्ये प्रष्टात्र जन्मनि । कूनात्रिंशन्मिते ह्यारे कौमारे पूर्वजन्मनि ॥ ३१ ॥
 कृतवानत्र तत्सर्वं योऽने परिपृच्छति । उग्राभिधे तु बाल्यायामवस्थायां परे भवे ॥ ३२ ॥
 यदजितं तु कौमारे पृष्ठानत्र सांप्रतम् । क्षोणीजेऽत्रैव जनुपि मध्येऽसौ पृच्छति स्वयम् ॥ ३३ ॥
 यच्चक्रे योऽने सूत सदाद्यं परसंभवे । ज्यामूर्ता बालभावे प्राक् शुभाशुभमुपार्जितम् ॥ ३४ ॥

तस्य सर्वस्य प्रशयमत्र जन्मनि यौवने । इलापुत्रे पुरा चने मध्ये वसति चाण्डज ॥ ३५ ॥
 तत्सर्वं यौवने प्राप्ते सांप्रतः प्रष्टुमुद्यतः । चतुर्विंशन्मिते कर्म यच्च सितिभवे पुरा ॥ ३६ ॥
 कैशोमे कृतवानत्र कोमारे परिपृच्छति । भूसूना मध्यमयसि पंचविंशन्मितेऽण्डज ॥ ३७ ॥
 मार्गोजितं मध्यभावे तस्य प्रष्टाऽत्र जन्मनि । पदविंशन्मितके कूरनयने यौवने पुरा ॥ ३८ ॥
 यदजितं शुभाद्यं तत्कोमारे परिपृच्छति । उर्वजाख्ये जरायां मार्क शुभाद्यं कृतवानसौ ॥ ३९ ॥
 बालभावे च तत्सर्वं पृच्छति स्वमनोगतम् । छुपुने पूर्वजनुपि कोमारेऽश्वशामजितम् ॥ ४० ॥
 वृद्धौ शुभाद्यं तत्सर्वं पृष्ठवानस्ति सांप्रतम् । चत्वारिंशन्मिते कूने मार्क पृथ्वीमुखसंतके ॥ ४१ ॥
 यत्सदाद्यमसौ चक्रे यूनि यून्यत्र पृच्छति । क्षमासुते युवभावे पूर्वजन्मजितं सुत ॥ ४२ ॥
 जेश्वे तत्सप्तस्य प्रष्टाऽयं गरुडाग्रजः । रसात्मजे पुरा सर्वं सदाद्यं कृतवानसौ ॥ ४३ ॥
 बाल्येव जरासि प्राप्ते सर्वं प्रश्नं करोत्यसौ । ग्रामभावे त्वचलाजेशं बाल्ये चक्रे यदिच्छया ॥ ४४ ॥
 शुभाशुभं यदत्रैव यौवने परिपृच्छति । लोहिताग्रे पुरा सूतं यत्कृतं सदाद्यपुरा ॥ ४५ ॥
 बाल्येव मध्यभावेऽत्र सर्वं प्रश्नं करोत्यसौ । चत्वारिंशन्मिते सूत चतुर्धुक्ते महीभावे ॥ ४६ ॥
 कोमारे कृतवान् यं प्राङ्मध्ये संप्रति पृच्छति । पिङ्गलोरेष्ये पुरा वरंत बालभावे शुभाशुभम् ४७
 यत्कृतं तस्य प्रष्टाऽयं मध्यभावेऽत्र जन्मनि । स्तापुत्रेऽयं जनुपि बाल्ये पृच्छति च स्वयम् ॥ ४८ ॥
 कुमारवयसि प्राप्ते यच्चक्रेऽसौ शुभाशुभम् । चत्वारिंशन्मिते पूर्वं सप्तधुक्ते च मध्यके ॥ ४९ ॥
 मेदिनीजे कृतं कर्म बाल्येऽयं प्रष्टुमुद्यतः । पृथ्वीसूनां पुरा वृद्धौ कृतवान् सदाद्यसुत ॥ ५० ॥
 स्वयं यून्यत्र जनुपि परिपृच्छति यत्नतः । पञ्चाशत्संख्यके कूने क्षमाजे मध्ये पुरा कृतम् ॥ ५१ ॥
 शुभाद्यं पृष्ठवानस्ति जन्मन्वत्र कुमारके । महीभावे पुरा वृद्धौ पुनर्युनि शुभाशुभम् ॥ ५२ ॥
 यच्चक्रे यौवने तत्र प्रष्टाऽयं गरुडाग्रजः । क्षोणीसुतेऽकुपञ्चादात्सख्यके पूर्वजन्मनि ॥ ५३ ॥
 मध्यभावेऽजितं वृद्धौ चान् प्रश्नं करोत्यसौ । द्विपञ्चाशन्मिते भौमे वृद्धौ मार्गजितं च यत् ॥ ५४ ॥
 सदाद्यमधुना सूत कोमारे परिपृच्छति । ज्यासुते मार्गजे सर्वं सदाद्यं कृतवानसौ ॥ ५५ ॥
 पृष्ठवानस्ति तत्सर्वं जरायामत्र जन्मनि । इलाजनाभिं ग्राम्युनि कोमारे पुनरप्ययम् ॥ ५६ ॥
 यच्चक्रे सदाद्यकर्म वृद्धौ प्रष्टाऽत्र जन्मनि । कुम्भे बालभावे मार्क कृतं यच्च शुभाशुभम् ॥ ५७ ॥
 बालभावेऽधुना सूत परिपृच्छति चेच्छया । क्षमानन्दने पुरा सर्वं जितं यत्कुमारके ॥ ५८ ॥
 तदन जनुपि प्राप्ते युवभावे प्रपृच्छति । कसूनसंतके सप्तपञ्चाशन्मितके पुरा ॥ ५९ ॥
 बालभावे कृतं चान् यूनि प्रश्नं करोत्यसौ । पञ्चाशदष्टमितके पृथ्वीपुत्रे पुगभवे ॥ ६० ॥
 यौवने कृतवान् यच्च मध्येऽसौ प्रष्टुमुद्यतः । पुष्कोनपष्टिसंख्ये ग्राम्नालभावे रसाभवे ॥ ६१ ॥
 चक्रे सदाद्यं यत्सर्वं जरायां पृष्ठवानिह । क्षौणेये पष्टिसंख्ये प्राङ् मध्यभावे यदजितम् ॥ ६२ ॥
 युवभावेऽत्र जनुपि परिपृच्छति चाण्डज । रुक्मक्षणे ह्यपचितं पुरा सर्वं शुभाशुभम् ॥ ६३ ॥
 तारुण्येऽप्यत्र कैशोयं प्रष्टाऽयं गरुडाग्रजः । द्विपष्टिमितके भूमिसूनां प्राक्संभवेऽत्र च ॥ ६४ ॥
 मध्ये यदजितं सर्वं मध्यमे पृच्छको ह्यमी । क्षित्यात्मजे पुरा यूनि शुभं वाशुभमजितम् ॥ ६५ ॥
 यत्परपृच्छत्यसौ जीशः कोमारेऽत्र जन्मनि । चतुःपष्टिमिते वृद्धौ यत्कृतं प्राण घगभवे ॥ ६६ ॥
 पृष्ठवानस्ति तस्मात् कर्मणः दीक्षवे फत्रम् । मृमुते ग्रामभावे सूत कोमारे कृतवानसौ ॥ ६७ ॥

यत्कर्म तस्य प्रष्टव्यं जरायामत्र जन्मनि । ज्यापुत्रसंज्ञके पूर्वं यच्चक्रे यौवने शुभम् ॥ ६८ ॥
पापं वा काश्यपेयात्र यौवने परिपृच्छति । महीसूनौ पुरा सर्वमजितं यौवनेऽधुना ॥ ६९ ॥
बालभावे महाभाग तस्य पृच्छां करोत्यसौ । कुनन्दने पूर्वमेव शुभाय यच्च सूचितम् ॥ ७० ॥
जरायामत्र जनुपि वार्द्धके पृच्छको ह्ययम् । कुनन्तसतिमे पूर्वं माहेयः कृतवानसौ ॥ ७१ ॥
वाल्मेयश्च यूनि वयसि स्वेच्छया परिपृच्छति । माग्भूमितनये सर्वं जरायां समुपाजितम् ॥ ७२ ॥
मध्यमे वयसि प्राप्ते पृष्टवानसि सांमतम् । उर्वीसूनौ पुरा सर्वं शुभाय यदुपाजितम् ॥ ७३ ॥
कौमारेऽथैव वयसि मध्ये मश्रं करोत्यसौ । स्थिरात्मजे पूर्वजन्मन्यशुभं वा शुभं च यत् ॥ ७४ ॥
बालभावेऽजितं त्वत्र मध्यमे मष्टमुद्यतः । महीसुते यत्कौमारे कृतवानिच्छया पुरा ॥ ७५ ॥
बालभावे च तत्सर्वं परिपृच्छति चाण्डजं । चतुःसप्ततिम मध्ये यच्चक्रे ह्यमासुते पुरा ॥ ७६ ॥
पृष्टवानसि तत्सर्वं बालभावेऽत्र जन्मनि । स्थिराभवे पुरा सूतं पञ्चसप्ततिसंख्यके ॥ ७७ ॥
यत्कर्म कृतवान् वृद्धो यूयत्र मष्टमुद्यतः । रसासुते भार्दमध्यं यत्कृतं कर्म सदादिकम् ॥ ७८ ॥
कौमारे स्वेच्छया तस्य पृच्छका सांमतं हसि । सप्तसप्ततिमे वृद्धाशुर्वपुत्रे पुराभवे ॥ ७९ ॥
पुत्रपूनि कृतं कर्म यौवनेऽत्र परिपृच्छति । इलाभवे पुरा सर्वं मध्यमे यत्समाजितम् ॥ ८० ॥
जरायामत्र जनुपि सर्वं मश्रं करोत्यसौ । कुने भूतनयेऽशीतिमिते जरसि यत्कृतम् ॥ ८१ ॥
कौमारे वयसि प्राप्ते प्रष्टव्यं चात्र जन्मनि । ज्यात्मनेऽशीतिसंख्ये प्राग्भुवभावे यदजितम् ॥ ८२ ॥
सर्वं तत्कर्मणः पाकं वृद्धो पृच्छां करोत्यसौ । ततो भूमतये पूर्वमेव सर्वमुपाजितम् ॥ ८३ ॥
कौमारे सदसत्सुत वृद्धो पृच्छति सांमतम् । बालभावेऽजितं कर्म स्वेच्छया विमतात्मज ॥ ८४ ॥
माग्भवे शैशवे चात्र कुमेव परिपृच्छति । ज्यशीतिमितके नाम्नि क्षितिपुत्रे पुराऽण्डज ॥ ८५ ॥
कौमारे कृतवान् कर्म यौवने मष्टमुद्यतः । इलात्मजे पुरा सूत यच्चक्रे शुभमन्यया ॥ ८६ ॥
शैशवे चात्र कौमारे सर्वं मश्रं करोत्यसौ । पञ्चाशीतिमिते सूत भूमिपुत्रे पुराजितम् ॥ ८७ ॥
यौवने सदसत्कर्म मध्ये प्रष्टव्यं जन्मनि । क्षोणीसूनौ पुरा वाल्ये शुभं बाणभमाजितम् ॥ ८८ ॥
युवभावे च तत्सर्वमत्र मष्टं समुद्यतः । सप्तशीतिमिते नाम्नि रराजे प्राग्भवेऽण्डज ॥ ८९ ॥
यच्चक्रे सदसन्मध्ये यूनि प्रष्टव्यं जन्मनि । ह्यमापुत्रे प्राग्भवे सर्वं कौमारे यदुपाजितम् ॥ ९० ॥
कैशोर्ध्वे चात्र जनुपि परिपृच्छति चेच्छया । कुने नवतिसंख्ये प्रागजितं यत्पुराण्डज ॥ ९१ ॥
मध्ये प्राप्ते स्थिरासूनौ मध्ये मश्रं करोत्यसौ । रसासूनौ कृतं यच्च यौवने पूर्वजन्मनि ॥ ९२ ॥
सदाद्यं तस्य प्रष्टव्यं कौमारे गण्डाग्रज । उर्वीसूनौ कुनन्तसतिमे प्राग्जरसि कृतम् ॥ ९३ ॥
यच्छुभाद्यं च तत्सर्वं शैशवे मष्टमुद्यतः । अयो भूमिपुत्रे पूर्वं कौमारे कृतवान् यत् ॥ ९४ ॥
वार्द्धके पृच्छकाश्चासौ जन्मन्यत्र पतत्रिण । यच्चक्रे यौवने कर्म प्राग्भवे च शुभाशुभम् ॥ ९५ ॥
क्षोण्यात्मजेऽत्र नवतित्रिंशुते यूनि पृच्छति । ज्याभवे यत्पुरा यूनि कृतवान् पृच्छको ह्यसौ ॥ ९६ ॥
सदाद्यं तत्समस्तं तु वाल्येऽत्र मष्टमुद्यतः । क्षितिजे पञ्चनवतिमिते प्राग्जरसि कृतम् ॥ ९७ ॥
यच्छुभाशुभं सूत वृद्धो प्रष्टव्यं जन्मनि । पण्णक्त्या मिति पूर्वं महीपुत्रे यदजितम् ॥ ९८ ॥
वाल्मेय शुभाशुभं यूनि स्वेच्छया परिपृच्छति । ज्युने शतीमिते यत्पाकं ह्यमासुते कृतवानसौ ॥ ९९ ॥
वृद्धभावेऽत्र जरसि स्वेच्छया पृच्छतऽण्डज । नवत्यष्टयुते पूर्वं चक्रे चोर्व्यात्मजे शुभम् ॥ १०० ॥
पापं वा सूत कौमारे मध्येऽत्र मष्टमुद्यतः । नवत्यष्टयुते भूजे त्जितं शुभमन्यया ॥ १०१ ॥

मध्यमे वयसि प्राप्ते प्रष्टव्यं चात्र जन्मानि । महात्मजे प्राकौमारे शतसंख्ये कृतं च यत् ॥१०२॥
 शुभाद्यं शैशवेऽत्रैव पृष्ठवानस्ति काश्यप । उर्वामवे कृत्युक्ते आर्योवने शतसंख्यके ॥ १०३ ॥
 यच्चक्रे सदसत्तस्य यूनि प्रष्टव्यमण्डज । वृद्धा यदर्जितं कर्म दियुक्ते शतसरयके ॥ १०४ ॥
 प्राग्भवे पृच्छकश्चात्र यूनि भूमिभवेऽण्डज । अरुणाह्ने पुनः सर्वं शुभाद्यं कृतवाच्यं यत् ॥ १०५ ॥
 मध्ये वयसि संप्राप्ते कौमारे पृच्छति स्वयम् । चतुष्काद्व्यशते ज्याजे प्राक्कृतं जरासि ध्रुवम् ॥१०६॥
 पुनर्गूनि शुभाद्यं च यदसौ पृच्छकोऽयुना । क्षोणीजाते पुरा सूत मध्ये यद्यत्सर्जितम् ॥ १०७ ॥
 प्रष्टव्यं कर्मणस्तस्य वृद्धो संप्राप्तिं चाण्डज । षड्युक्ते शतसंख्ये प्राग् यच्चक्रे शुभमन्यथा ॥१०८॥
 रक्ताक्षे जनुपि प्राप्ते कौमारेऽत्र प्रपृच्छति । अरुणाक्षे पुरा यूनि यत्कृतं स्वेच्छयाण्डज ॥१०९॥
 युवभावेऽत्र जनुपि पृच्छकः पूर्वकर्मणाम् । अष्टयुक्ते शते रक्तचक्षुःसंज्ञे पुराभवे ॥ ११० ॥
 यच्चक्रे यूनि कौमारे त्वत्र वृद्धो प्रपृच्छति । वाल्ये द्वादशवर्षान्तः किङ्गोरो द्वियुगस्तथा ॥१११॥

अथ वाल्याद्यवस्थामाह-

द्व्यनपञ्चाशदब्दान्तस्तरुणः परिकीर्तितः । पञ्चषष्टिभिर्ताब्दान्तो मध्यमः कथितोऽण्डज ॥११२॥
 तत्परो जीवनान्तस्तु वृद्धो ज्येष्ठो मनोपिभिः । एतत्ते कथितं सर्वं वयोमानं तृणा मुत ॥११३॥

रक्षणीयं सदा विज्ञः पुनः किं परिपृच्छति ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविधाने वयानिर्णयाध्यायः पष्ठ ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

नामनिर्वहुभिर्नद्धा वृधाश्च दिवसेश्वर । नाम्ना केनात्र विज्ञेयास्त्रिधा स्त्रीपुंनपुमकाः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच-

स्त्रीपुंनपुमके भावे संभूतः प्राग्वयाचरन् । जीवोऽयमत्र जनुपि यत्र रूपे व्यवस्थितः ॥ २ ॥
 तत्स्वरूपान्महाबाहो पापपुण्यसमुद्भवान् । वक्ष्येऽहं क्रमतो यत्नादु वार्ताद्विभ्योऽत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
 पूर्वजन्मनि जीवोऽसौ प्रथमे बुधसङ्गके । बभूव पुरुषः स्रुत जन्मन्यत्रास्ति वै नरः ॥ ४ ॥
 ज्ञसङ्गके द्वितीये प्राग्जन्मनि स्त्री पतत्रिण । स्त्री बभूव पुनर्जन्मन्यत्र नारी च जन्मनि ॥ ५ ॥
 आसीत्प्राज्ञसंभवे नारी तृतीये रजनीक्षजे । सर्वसाधनतत्त्वज्ञः पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ ६ ॥
 विन्नाम्नि पूर्वजनुपि ह्यभूत् पण्डित्तुल्यकः । नररूपधरः पश्चादस्त्यनापि नपुंसकः ॥ ७ ॥
 चान्द्रिरुपाति पुरा पण्डो बभूव विनतात्मज । पूर्वपापादत्र चास्ति साग्रत वै नपुंसकः ॥ ८ ॥
 पष्ठे हिमाशुजे सूत प्राग्भवे ना ह्यमूदयम् । पुनर्जन्मनि वै पण्डे विनतात्रैव जन्मनि ॥ ९ ॥
 सप्तमे बोधनारूपे तु पूर्वजन्मन्यभूत्पुमान् । विनतात्रैव जनुपि जीवोऽभावस्ति चाण्डज ॥ १० ॥
 पूर्वं चन्द्रसूते सूत बभूव विनताष्टमे । पूर्वजन्मनि वै नारी पुत्रोऽस्त्यत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 सोमारूपे नवमे जीवः पुत्रोऽभूत्पुण्याण्डज । जनुष्यत्राप्यसौ पण्डो जातः पापविशेषतः ॥ १२ ॥
 अथेन्दुभवसङ्गे प्राग्जन्मे विनता पुनः । सप्तमे योषिता सूत साग्रत च नपुंसकः ॥ १३ ॥
 सुधाशुजे दुदशके पण्डः पूर्वभवेऽभवत् । अत्र जन्मन्यसौ जीवः पुरुषोऽस्ति पतत्रिण ॥ १४ ॥
 वत्स सोमात्मजे नास्ति द्वादशे प्राग् नरो ह्यभूत् । पुनर्जन्मन्यसौ नारी पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ १५ ॥
 शशाङ्कपुत्रे नार्थासीत् आम्भवे तु त्रयोदशे । नपुमकोऽत्र जनुपि विनतानन्दवर्धन ॥ १६ ॥

नपुंसकः पुरा भूत ग्लौमुते च चतुर्दशे । पुनर्योषा पुनर्नारी जन्मन्यत्र विनिर्णयात् ॥ १७ ॥
 पंचयुक्ते दशमितेऽज्जम्भवे पूर्वजन्मनि । योपिदासीत्पुनर्नारी जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १८ ॥
 शुभ्रांशुपुत्रे ह्यभवत्प्राङ्नारी पुनरप्यसौ । पुरुषश्चात्र जनुषि बनिता बिनतात्मज ॥ १९ ॥
 पण्डः प्राक्संभवे सूत सुधांशुसुतसंज्ञके । दशसप्तमिते नारी जाताऽसौ चात्र जन्मनि ॥ २० ॥
 इंदुजेऽष्टादशे पण्डः पूर्वजन्मन्यथं पुनः । नपुंसकोऽत्र जनुषि पुरुषश्चास्ति काश्यप ॥ २१ ॥
 सोमपुत्रे नरोऽभूत्प्राक्पुरुषश्च पुनर्भवे । एकोनविंशतिमिते पण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ २२ ॥
 ग्लौभवे पूर्वजन्मन्यसौ पण्डो ह्यभवत्सुधीः । विंशन्मिते महाभाग प्ररुपस्त्वत्र जन्मनि ॥ २३ ॥
 शुभ्रांशुमनौ बनिता प्राग्भवे ना पुनर्भवे । तृतीये संभवे नास्ति काढ्ये विंशन्मितेऽण्डज ॥ २४ ॥
 द्वाविंशन्मितके पातपीतजे पूर्वजन्मनि । पूरुपोऽयमभूत्पुत्रो बनिता चात्र जन्मनि ॥ २५ ॥
 विधुपुत्रे त्रयोविंशे पूर्वजन्मनि मानद । पुरुषोऽयं पुनः पण्डश्चासीदत्रैव संभवे ॥ २६ ॥
 चतुर्विंशन्मिते चेन्दुसंभवे परजन्मनि । नपुंसकोऽयमभवद्वनितात्रैव संभवे ॥ २७ ॥
 अञ्जपुत्रे महाभाग पञ्चविंशतिसंमिते । प्राङ् नारी क्लीयसंज्ञश्च वभूवात्र पुनर्मरः ॥ २८ ॥
 शशाङ्कमनौ पण्डविंशन्मिते प्राक्पुरुषोऽभवत् । जन्मन्यत्र पुमानस्ति बिनतानन्दवर्धन ॥ २९ ॥
 रोहिणेये पुरा पण्डः सप्तविंशात्मके पुनः । वभूव पण्डो जीवोऽयमिदानीं बनिताण्डज ॥ ३० ॥
 अष्टाविंशन्मिते ब्राह्मणसंभवे गरुडाग्रज । पूर्वजन्मन्यभून्नारी पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ ३१ ॥
 ततः शशाङ्कजे ह्यासीत्कूने त्रिंशन्मिते पुरा । पुरुषो नर एव प्राक्संभवे सांप्रतं नरः ॥ ३२ ॥
 राश्रीशपुत्रे प्राक् त्रिंशन्मितके गरुडाग्रज । बनितासीत्पुरा नारी जातासौ भर्तृवल्लभा ॥ ३३ ॥
 शीतरश्मिभवे पुत्र वभूव प्राङ् नपुंसकः । नारी परभवे विज्ञा पुरुषोऽस्त्यत्र जन्मनि ॥ ३४ ॥
 क्षपेशपुत्रे प्रागासीत्पुरुषोऽप्यत्र जन्मनि । नपुंसको महापापात्पूर्वजन्मकृतात्सुत ॥ ३५ ॥
 त्रिंशन्मितके पूर्वभवे सूत द्विजेशजे । ना वभूव पुनर्नारी पुनः पण्डोऽत्र जन्मनि ॥ ३६ ॥
 क्षपाकसुते पण्डश्चतुर्विंशन्मिते ह्यभूत् । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र जन्मन्यत्र नपुंसकः ॥ ३७ ॥
 वत्स चन्द्रभवे ह्यासीत्पुरुषः पूर्वसंभवे । स्त्री पुनः संभवे चैव बनिताप्यत्र संभवे ॥ ३८ ॥
 पुनरैन्दवसंज्ञे प्राक् पट्टत्रिंशन्मितकेऽण्डज । बनिता प्राग्भवे जन्मन्यत्रैवास्ति नपुंसकः ॥ ३९ ॥
 पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र पण्डो विधुसुते ह्यभूत् । नारी पुनर्भवे क्लीचः सर्वधर्मवहिष्कृतः ॥ ४० ॥
 सुधांशुसंभवे द्यूने चत्वारिंशन्मिते पुरा । वभूव पुरुषः सूत सांप्रतं पुरुषस्त्वसौ ॥ ४१ ॥
 कूने शुभ्रांशुजे चत्वारिंशत्संख्ये पतत्रिण । बनिता प्राग्भवे क्लीचः पुनरस्ति नपुंसकः ॥ ४२ ॥
 पण्डोऽञ्जमनौ प्राक्सूत चत्वारिंशन्मितेऽभवत् । बनितावेषधृक्चास्ति जीवोऽयं त्वत्र जन्मनि ॥ ४३ ॥
 सोमजे पक्षिशार्दूल कुचत्वारिंशके पुरा । पुमान् पण्डः पुनर्जन्मन्यस्त्यसौ पुरुषोऽत्र च ॥ ४४ ॥
 चत्वारिंशन्मिते द्वादशे ग्लौपुत्रे प्राङ् नपुंसकः । जन्मन्यत्र महाभाग पुरुषोऽस्ति पतत्रिण ॥ ४५ ॥
 शशाङ्कपुत्रे त्रियुते चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । प्राग्योपाभूत्पुनः पण्डश्चात्र जन्मनि वै नरः ॥ ४६ ॥
 रोहिणीजे महाभाग पूर्वजन्मन्यसौ भवेत् । पुरुषो बनितावेषी जन्मन्यत्र परिस्फुटः ॥ ४७ ॥
 ब्राह्ममनौ पुरा ह्यासीज्जीवोऽयं च नपुंसकः । पुरुषश्च परे जन्मन्यत्र जन्मनि योपिता ॥ ४८ ॥
 हिमांशुमनौ पट्टयुक्ते चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । बनिता प्राग्भवे ह्यासीदत्र जन्मनि योपिता ॥ ४९ ॥

श्वेतांशुपुत्रे सप्तादये चत्वारिंशन्मिते पुग । पुरुषः पुरुषश्चासीद्वनिता चात्र जन्मनि ॥ ५० ॥
 शशाङ्कसूनौ द्वयूने प्राक् पञ्चाशन्मितकेऽण्डज । पूर्वजन्मन्यसौ पण्डश्चासीत्क्रीवोऽत्र जन्मनि ॥ ५१ ॥
 पञ्चाशत्संख्यके द्वयूने ह्यभूच्छीतांशुजे पुरा । वनिता पुरुष पश्चात् क्रीवोऽप्यस्त्यत्र जन्मनि ॥ ५२ ॥
 रात्रीशसंभवे सून पञ्चाशन्मितकेऽभवत् । पूर्वजन्मन्ययं जीवः पुरुषोऽत्र नपुंसकः ॥ ५३ ॥
 क्षपेशसूनौ प्रागासीत् पण्डश्चापि परे भवे । पुरुषः पुरुषोऽप्यस्ति जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ ५४ ॥
 पञ्चाशद्व्यन्विते पूर्वभवे योपाऽभवत्सुत । द्विजेशपुत्रे नास्त्यत्र विनतानन्दर्षधन ॥ ५५ ॥
 चन्द्रजे ग्रामभवे ह्यार्सात्रिपञ्चाशन्मितेऽण्डज । पुरुषः पुरुषोऽप्यस्ति जीवोऽयं चात्र जन्मनि ॥ ५६ ॥
 क्षपाकरजसंज्ञे ग्रामवनिताभूत्पतत्रिण । चतुरादये तु पञ्चाशन्मितकेऽग्रनपुंसकः ॥ ५७ ॥
 पञ्चाशत्पञ्चयुक्ते ग्रामभूव पुरुषोऽण्डज । चन्द्रसूनौ जनुष्यत्र नररूपधरोऽस्त्वसौ ॥ ५८ ॥
 पट्टपञ्चाशन्मिते सूनन्दात्मजे वनिताऽभवत् । ग्रामजन्मन्ययं योपासीदत्र जन्मनि योपिता ॥ ५९ ॥
 द्वयूने पट्टिमिते जन्मन्यभूद्योपा पुराण्डज । विधुसूनावसावत्र जीवोऽयं नररूपधृक् ॥ ६० ॥
 द्वयूने पट्टिमिते पण्डः पूर्वजन्मन्यभूत्पुनः । सुधांशुपुत्रे पुरुषः क्रीवश्चात्रैव जन्मनि ॥ ६१ ॥
 कूनेऽण्डजे पट्टिमिते ग्रामभवेऽभून्नपुंसकः । जन्मन्यत्र पुनः पण्डो जातोऽसौ विनतात्मज ॥ ६२ ॥
 सीमसूनौ पुरा सून पट्टिसंख्ये भोन्नरः । क्रीवः परभवे नारी जन्मन्यत्रास्ति मुन्दरी ॥ ६३ ॥
 ग्लौत्रे कुपाट्टिमितके पुरुषः पूर्वजन्मनि । जन्मन्यत्र महाभाग जीवोऽयं स्त्रीस्वरूपधृक् ॥ ६४ ॥
 शशाङ्कसुतसंज्ञे प्राग्द्विपट्टिमितके पुरा । यभूव वनिता नारी पुनरत्र च वै नरः ॥ ६५ ॥
 रोहिणीपुत्रसंज्ञे प्राक् त्रिपट्टिमितके ह्यभूत् । नररूपधरो जीवः पश्चादेव नपुंसकः ॥ ६६ ॥
 ब्राह्मणे वनिता ह्यासीत्पूर्वं जन्मनि मानदः । पूर्वजन्मनि योपाभूत् क्रीवश्चात्रैव जन्मनि ॥ ६७ ॥
 हिमांशुसंभवे सून पञ्चपाट्टिमितेऽभवत् । पण्डः प्राक्संभवे चात्र संभवे पुरुषोऽस्त्ययम् ॥ ६८ ॥
 श्वेतांशुसूनौ पट्टपट्टिमिते क्रीवः पुराभवे । यभूव वनिता चापि पुरुषश्चात्र संभवे ॥ ६९ ॥
 शशाङ्कात्मजसंज्ञे प्राक् सप्तपाट्टिमितेऽभवत् । नारी तथात्र जनुषि पण्डरूपधरस्त्वसौ ॥ ७० ॥
 अष्टपट्टिमिते पूर्वभवे शीतांशुपुत्रके । पण्डोऽभूद्वनिता पश्चात्नारी चात्रैव जन्मनि ॥ ७१ ॥
 कूने सप्ततिसंख्ये ग्रामवनिता विनतात्मज । जन्मन्यत्रास्त्यसौ जीवः स्त्रीस्वरूपधरो भूशम् ॥ ७२ ॥
 शीतरश्मिभवे पूर्वभवे सप्ततिसंमिते । यनूव नारी ना पश्चात्नारी चात्रैव जन्मनि ॥ ७३ ॥
 अमृतांशुसुते सून कुसमातिमिते पुरा । नपुंसको भवेजीवो वनिता त्वत्र जन्मनि ॥ ७४ ॥
 द्विजशूनौ पण्डः प्राक् द्विसप्ततिसंमितेऽण्डज । पुनर्जन्मन्यभूत्पण्डः पुरुषश्चात्र संभवे ॥ ७५ ॥
 द्विजराजात्मजे नाभूत् प्राक् त्रिसप्ततिसंख्यके । ना परे जनुपि प्राप्ते पण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ ७६ ॥
 चन्द्रपुत्रे पुरा सून चतुःसप्ततिसंख्यके । पण्डो यभूव जीवोऽयमत्र जन्मनि वै नरः ॥ ७७ ॥
 पञ्चसप्ततिसंख्यके वनितेऽमृते पुरा । नरो ह्यासीत्पुमान्पश्चाज्जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ ७८ ॥
 विधुजेऽभूत्पुमान्पूर्वं पदसप्ततिसंमितेऽण्डज । वनितारूपधृवासावत्र जन्मनि निशपात् ॥ ७९ ॥
 सुधांशुसूनौ प्रागासीद्वयूनेऽशीतिमिते पुमान् । पश्चात्पण्डोऽत्र जनुपि क्रीवोऽसौ चास्ति मानदः ॥ ८० ॥
 शुभ्रांशुसंभवे द्वयूनेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । नपुंसकेऽभवत्चात्र योपिता विनतात्मज ॥ ८१ ॥
 अमृतात्मजे पुरा योपा कूनेऽशीतिमितेऽभवत् । नपुंसकस्तथा पश्चात्पुमानैव जन्मनि ॥ ८२ ॥

अथाऽशीतिमिते पूर्वभवे सोमभवेऽण्डज । वभूव पुरुषो जन्मन्यत्रायं नररूपधृक् ॥ ८३ ॥
 एकाशीतिमिते सूत ग्लौसूनो ग्रामभवेऽभवत् । नपुंसकः पुनः पण्डो वनिता त्वत्र जन्मनि ॥ ८४ ॥
 शशांकभवसंज्ञे माग् वभूव वनिता ह्यसौ । नररूपधरो जीवश्चात्र जन्मनि सुव्रत ॥ ८५ ॥
 अथो व्यशीतिमितके रोहिणीसुतसंज्ञके । प्रागासीत्पुरुषः पश्चान्नरः प्रतिभवे नरः ॥ ८६ ॥
 ब्राह्मात्मजे चतुर्थ्युक्तेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । वभूव वनिता सूत जन्मन्यत्रास्ति योपिता ॥ ८७ ॥
 हिमांशुपुत्रे प्रागासीत्पञ्चाशीतिमितेऽण्डज । नपुंसकः पुनर्नारी पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ ८८ ॥
 पट्टशीतिमिते पूर्वभवे शीतांशुसंभवे । पुरुषोऽभूदसौ जीवो जन्मन्यत्र नपुंसकः ॥ ८९ ॥
 रात्रीशमूनौ सप्ताद्व्येऽशीतिसंख्ये नरोऽभवत् । पुनर्जन्मनि नारी च पण्डः संप्रति पुत्रक ॥ ९० ॥
 शीतरश्म्यात्मजे चासीदष्टाशीतिमिते पुरा । नपुंसकोऽत्र जनुपि नपुंसोऽस्ति पतत्रिण ॥ ९१ ॥
 नवाशीतिमिते वत्स द्विजराजसुतेऽभवत् । पुरुषः ग्रामभवे नारी पश्चात्तार्थत्र जन्मनि ॥ ९२ ॥
 चन्द्रात्मजे महाभाग नार्यभूत् ग्रामभवे पुनः । नपुंसकोऽत्र जनुपि जीवोऽयं गरुडाम्रज ॥ ९३ ॥
 कुपुक्तनवतिप्राप्ते चन्द्रपुत्रे पुराभवे । पण्डोऽभवत्पुरा नारी पण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ ९४ ॥
 ग्लावात्मजेऽयं नवतिद्वियुक्ते पूर्वजन्मनि । वभूव पुरुषः सूत जन्मन्यत्र नरोऽस्त्यसौ ॥ ९५ ॥
 रोहिणीसंभवे नारी पूर्वजन्मन्यभूदसौ । नपुंसकः पुनः ह्रीवो जन्मन्यत्र च पुत्रक ॥ ९६ ॥
 ब्राह्मपुत्रे पुरा पण्डः पट्टने शतसंख्यके । वभूव वनिता त्वत्र विनतानन्दवर्धन ॥ ९७ ॥
 श्वेतांशुजे महाबाहो पंचोने शतसंमिते । ग्रामभवे पुरुषो ह्यासीत् पण्डो नाप्यत्र जन्मनि ॥ ९८ ॥
 शीतांशुसूनौ प्रागासीच्चतुर्हनि शतेऽण्डज । पण्डः प्राक्संभवे ह्ययं संभवे पुरुषोऽस्त्यसौ ॥ ९९ ॥
 ज्यैष्ठे शते महाभाग शशाङ्कतमजसंज्ञके । प्राङ्नारी त्वपरे पण्डो वभूव रुषस्ति सांप्रतम् ॥ १०० ॥
 द्व्यूने शतमिते सूत चन्द्रसूनौ पुराभवे । आसीन्नरः पुनर्नारी जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १०१ ॥
 रोहिण्यात्मजसंज्ञे प्राङ्गूने शतमितेऽण्डज । पण्डोऽभवन्नरः पश्चाद्वनिता त्वत्र जन्मनि ॥ १०२ ॥
 शतसंख्येऽभवत्सूत पुरा श्वेतांशुसंभवे । वनिता वनिता पश्चाज्जीवोऽयं चात्र जन्मनि ॥ १०३ ॥
 शशाङ्कसंज्ञके सूत कुपुक्तेः शतसंमिते । वभूव पुरुषः पूर्वं ना पुनर्वनिताऽधुना ॥ १०४ ॥
 ततो ब्राह्मभवे ह्यासीत्ग्रामभवे दियुते श्वेते । नपुंसको महाभाग-सांप्रतं च नपुंसकः ॥ १०५ ॥
 तमीनायभवे वत्स त्रियुक्ते शतसंख्यके । ग्रामयोपा ना भवेत्पश्चात्पुनः ह्रीवोऽत्र जन्मनि ॥ १०६ ॥
 चतुर्थ्युक्ते श्वेते सूत पुरा ब्राह्मसुतेऽभवत् । पुरुषः पण्ड एवास्ति जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १०७ ॥
 पंचोत्तरश्वेते ह्यासीदमृतांशुजसंज्ञके । पण्डः प्राक् पुरुषः पश्चादत्र जन्मनि वै नरः ॥ १०८ ॥
 पट्टोत्तरश्वेते सूत कलानायजसंज्ञके । वनिता ग्रामभवे ह्यासीत्पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ १०९ ॥
 अमृतांशुसुते पूर्वं स्मोत्तरश्वेतेऽभवत् । जीवोऽयं पुरुषो जन्मन्यत्रास्ति पुरुषोऽण्डज ॥ ११० ॥
 कलानायसुते त्वष्टयुवश्वेतेऽसौ पुरा भवे । वनिताऽभूदसौ सूत पण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ १११ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यविरचिते कर्मविपाके श्रीपुनपुंसकत्ववर्णन्याख्यायाः सप्तमः ॥ ७ ॥

अरुण उवाच ।

जीवात्सहायाः कथिताः ग्रामभवेस्त्वत्र-जन्मनि । सव्यवस्थाः कथं देव नियोज्या वक्तुमर्हसि ॥ १ ॥

पंचपष्टिमिते वत्स सुपर्वेज्ये चकार यत् । प्राग्भवे चोरसंगात् तद्व्यवस्था वृणोम्यहम् ॥ ६८ ॥
 पड्युक्ते पष्टिसंरये यत्सदायं प्राक् समर्जितम् । सहायोस्त्रिभिरप्यत्र वृषामात्ये त्वेहि तत् ॥ ६९ ॥
 सप्तपष्टिमिते सूत शक्रामात्ये पुराभवे । सहायाद्वज्रजात्सर्वं यदकारि च तच्छृणु ॥ ७० ॥
 वृन्दारकाहं प्राग्जन्मन्यष्टपष्टिमितेऽण्डज । सहायराहितश्चासौ चक्रे सर्वं शुभाशुभम् ॥ ७१ ॥
 कूने सप्ततिसंरये प्राक् त्रिदशेज्ये चकार यत् । तद्व्यवस्थां शृणुष्वाय यतश्चात्रैव जन्मनि ॥ ७२ ॥
 अथ सप्ततिसंरये प्राक् त्रिदशेज्ये चकार यत् । सदायमत्र जनुषि शृणु मत्तो व्यवस्थितिम् ॥ ७३ ॥
 कुसप्ततिमिते वत्स प्रागस्वप्नाचिते च यत् । कृतवान् वेष्णवाना तु प्रसङ्गादत्र तत्स्फुटम् ॥ ७४ ॥
 न च सद्गात्पुरा सूत यदकारि शुभाशुभम् । द्विसप्ततिमितेऽस्वप्नामात्ये त्वत्र व्यवस्थितिम् ॥ ७५ ॥
 योगीश्वराणां सद्गाच्च शुभं सर्वमकारि वै । त्रिसप्ततिमिते त्वत्र सुरराजपुरोधसि ॥ ७६ ॥
 चतुःसप्ततिमे सूत देवेशेज्ये पुरा कृतम् । व्यवस्थितिं पुनस्त्वत्र धर्मिष्ठानां च सद्गमात् ॥ ७७ ॥
 पंचसप्ततिमे सर्वमर्जितं यत्पुराभवे । देवेशपूज्ये सकलं विनुधानां प्रसङ्गतः ॥ ७८ ॥
 शैवानां खलु संगमात्संगर्जितं सदसत्पुरा । पड्युक्तं सप्तविमिते देवेशाहं परिस्फुटम् ॥ ७९ ॥
 स्त्रीपुंसोः संगमात्सूत सप्तसप्ततिमेऽर्जितम् । सर्वं सुरपतीज्ये तद्व्यवस्थां चान् जन्मनि ॥ ८० ॥
 सूर्यभक्तिपराणां यत्सद्गमात्समुपार्जितम् । द्व्यूनेऽशीतिमिते सूत ज्ञेयं त्रिदशमंत्रिणि ॥ ८१ ॥
 पुरुहूताचिते कूने प्राग्भवेऽशीतिमिते । कुटिलात्संगमात्सर्वं यदकार्यं जन्मनि ॥ ८२ ॥
 अशीतिमिते सूत मरुत्पूज्ये पुराभवे । शाक्तानां सहयोगप्रभु यत्कृतं तद्वृणोम्यहम् ॥ ८३ ॥
 वारस्त्रीयोगतः पापं यच्चक्रे पितृसद्गमात् । शुभं कशीतिमिते मरुदीज्ये परिस्फुटम् ॥ ८४ ॥
 पुंस्त्रीसद्गान्महाभाग यदकारि पुराभवे । द्व्यष्टवेऽशीतिमितेऽर्जितं पुरुहूतप्रियेऽयुना ॥ ८५ ॥
 साहाय्योद्भवभक्तानां यत्पुण्यं समुपार्जितम् । तान् सहायानहं वक्ष्ये शक्राचार्यं न्यशीतिके ॥ ८६ ॥
 संक्रन्दनेज्ये प्राक् सूत चतुरादये त्वशीतिके । रजकासंगतश्चक्रे यदत्र शृणु पुनः ॥ ८७ ॥
 मातृसद्गात्सदा सप्तमर्जितं पूर्वजन्मनि । आतण्डलाहं निखिलं पञ्चाशीतिमिते शृणु ॥ ८८ ॥
 राजपत्नीप्रसङ्गाद्यश्चक्रे शुभमथाशुभम् । पडशीतिमिते त्वत्रावेहि वृद्धश्रवार्हके ॥ ८९ ॥
 सप्ताशीतिमिते पूर्वभवे नाकेऽवनिदते । म्लेच्छसद्गात्कृतं यद्यच्छुभायं शृणु पुनः ॥ ९० ॥
 परस्त्रीसद्गमात्पूर्वभवे सर्वं यदार्जितम् । तत्सर्वं पुरुहूतस्यामात्येऽर्जितं पतत्रिणि ॥ ९१ ॥
 दृतीसद्गात्पुरा चक्रे पाप पुण्य द्विजन्मनः । वज्रिवन्द्ये नवाशीतिमिते सर्वं विवेचितम् ॥ ९२ ॥
 अथो नवतिसखे प्राक्पञ्चासहायतः । यत्पापं कृतवानत्र मरुद्वन्द्वेऽप्यवेहि तत् ॥ ९३ ॥
 ब्राह्मणस्य साहाय्यं प्राग्भवेऽशुभं समुपार्जितम् । निर्जरेज्ये स्फुटं ज्ञेयं कुलवत्या मितेऽण्डज ॥ ९४ ॥
 अथो बह्मिखोहं तु द्विनवत्या मितेऽण्डज । नदीसाहाय्यार्थात्किंचिदार्जितं प्राग्भवाद्व्यहम् ॥ ९५ ॥
 अन्त्यजासङ्गतश्चक्रे यत्पापं भ्रातृवः शुभम् । त्रिनवत्या मिते जिष्णुमान्ये तच्छृणु पुनः ॥ ९६ ॥
 स्वेरिणीसद्गमाद्वत्स कृतवान् पूर्वजन्मनि । जिष्णुवन्द्ये तु सर्वं तत् पडूने शतके स्फुटम् ॥ ९७ ॥
 दिवस्पतीज्ये पञ्चोने शतसंरये पुराभवे । सवर्णस्त्रीसाहाय्याच्च यत्कृतं शृणु तत्त्वम् ॥ ९८ ॥
 स्त्रीपण्ड्योगात्सततं साहाय्यात्पूर्वजन्मनि । सुपर्वाणांचिते वक्ष्ये पण्णवत्या मितेऽण्डज ॥ ९९ ॥
 पितृमातृसाहाय्यात्प्राक् शुभं वाप्यशुभं कृतम् । लेखाचार्ये त्रिहनिऽत्र शते सर्वं भयोदितम् ॥ १०० ॥
 अमत्यर्पज्ये निखिलं शुभाशुभमुपार्जितम् । राजपत्नीसाहाय्यात्प्राग् द्व्यूने अतमिते स्फुटम् ॥ १०१ ॥

कूने शतंभिते सूत प्राग्भवे यत्समर्जितम् । अमृतान्वसमान्ये तत्सहाय्याभ्यां प्रदर्शितम् ॥ १०२ ॥
 ततोऽमृत्याचिंते सूत शतसंख्ये पुरामवे । सहायैर्वद्भिर्युक्तश्चासीद्विष्ये व्यवस्थितिम् ॥ १०३ ॥
 ऋभुपूज्ये कुयुक्ते प्राक् शतसंख्ये पत्रत्रिण । सहायैः शतशोयुक्तः प्राग्भूतृच्छकस्त्वसौ ॥ १०४ ॥
 द्वियुक्ते शतसंख्ये यद्गुरुसंगाच्च पुत्रक । कृतं शृणु पुरा सर्वमत्रास्वमार्हिके स्फुटम् ॥ १०५ ॥
 गुर्वङ्गनासाहाय्याच्च चक्रे पापं शुभं च यत् । ऋभवेः पूज्यजीवे प्रागत्र सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥ १०६ ॥
 सहायान्मित्रसंवन्धादर्जितं प्राग्भवेऽण्डज । चतुर्युतशते ज्ञेयं सर्वं गीर्वाणपूजिते ॥ १०७ ॥
 पंचोत्तरशते पूर्वभवे तु ऋभुवार्चिते । शुर्विण्यास्तु साहाय्याद्वै यत्कृतं शृणु पुत्रक ॥ १०८ ॥
 षडुत्तरशते सूत वृषपूज्ये पुरामवे । महापातकिनां संगद्यज्जातं शृणु सांप्रतम् ॥ १०९ ॥
 सप्तोत्तरशतेऽकारि यत्पूर्वं सदस्तसुत । विषदातृसहायाद्वै संगद्विरिहरार्चनम् ॥ ११० ॥
 अष्टोत्तरशते पुत्र लेख्येऽप्ये यत्कृतं पुरा । परवचनसंगाद्वै जन्मपत्रं प्रवक्ष्यथ ॥ १११ ॥
 स्वाध्याये लक्षणीयैः सहायानां व्यवस्थितिः । येषांते कथिता यत्नात्पुनः किं श्रोतुमर्हसि ११२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरुणसंवादे कर्मविपाके सहायानिर्णयध्यायोऽष्टमः ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

दृढकर्माजितो धर्मः प्रागानूके दिवाकर । शुक्राज्ज्ञेयः कथं सर्वविवेकाद्वद सांप्रतम् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्मो बहुविधः सूक्ष्मो दुर्बिज्ञेयो नैर्यतः । तथापि धर्मतत्त्वज्ञानिणीतश्च यथा शृणु ॥ २ ॥
 यत्सर्केणानुसन्धाने धृतिस्मृत्यविरोधतः । स धर्मः परमो ज्ञेयो ह्यधर्मस्तद्विपर्ययाद् ॥ ३ ॥
 वेदेषु बहुधा गीतं धर्मे एव सतां गतिः । ज्ञात्वेत्यं विविधोऽलोकान्प्राप्नुयाद्विचारतः ॥ ४ ॥
 धर्मादायुस्तथा राज्यं धर्मात्पुत्रविवर्धनम् । धर्मादर्थस्तथा कामो धर्मादरिष्टनाशनम् ॥ ५ ॥
 धर्माद्यशोमिश्रिद्धिः स्याद्धर्मात्पापक्षयस्तथा । धर्मात्स्वर्गोपवर्गश्च धर्माद्रोगविनाशनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्सुखं महाबाहो तस्माद्धर्मं समाचरेत् । मानुषीं तनुमाश्रित्य देहभूतकृतवानसौ ॥ ७ ॥
 यद्धर्माश्रद्धया युक्तः प्राग्भवे गरुडाग्रज । तत्त्वमेकमना भूत्वा मत्तो धर्मभूतां ह्य ॥ ८ ॥
 शृणुष्वभावहितः सर्वं शुक्रम्यश्च पृथक्पृथक् । शुके दानं कुरुक्षेत्रे कृतवान् मथमेऽण्डज ॥ ९ ॥
 हिरण्यभूतिलानि प्राग्जीवोऽयमयनद्वये । भार्गवे त्वपरे पूर्वभवे प्रादात्कुटुम्बिने ॥ १० ॥
 वस्त्रान्नपानगोभूमिफलानि विविधानि च । तृतीये प्रददौ जन्तुः सर्वस्वं च पुरामवे ॥ ११ ॥
 गङ्गायां मकरे प्राप्ते सूर्ये दैतृपुरावसौ । काव्ये चतुर्थसंज्ञे प्राग्ददद्वैसहस्रकम् ॥ १२ ॥
 दानं ब्रह्मांडसंज्ञं च विश्वचक्रं तथा सुत । कामरत्नाभिधे धेनुमहाभूतघटाभिधम् ॥ १३ ॥
 कल्पवृक्षमसौ जीवो नर्मदायां खगेश्वर । तथोशनासि संज्ञे आत्क् पंचमे प्राणधारकः ॥ १४ ॥
 ददौ सोपस्करं रम्यं ददौ वेदविदेऽण्डज । कविसंज्ञे पुरा षष्ठे कन्धोद्वाहे विद्यानतः ॥ १५ ॥
 चकार विविधैर्द्रव्यैर्ब्राह्मपुण्यविगर्धनम् । सिद्धान्नदानं बहुधा मिथुनैश्च शक्तितः ॥ १६ ॥
 ततो ददावसौ दासीदासदानं च केवलम् । धृतपर्कं च पात्राणि वस्त्राण्याभरणानि च ॥ १७ ॥
 रविसंक्रमणे पुण्ये व्यतीपातेऽन्यपर्वसु । सप्तसंख्ये भृगौ जन्तुः पूर्वजन्मनि मानद ॥ १८ ॥
 आस्फुजितसंज्ञके चाष्टमिने प्रादात्पुरामवे । गोशूयं धनधान्यानि यानशय्यासनानि च ॥ १९ ॥

सप्तसाराङ्कं दानं हिरण्यध्वरयादिकम् । संनिहत्यां कुरुक्षेत्रे राहुग्रस्ते दिवाकोरे ॥ २० ॥
 न.भे भृगुपुत्रे प्राक् चोऽसौ गरुडाग्रज । गयाश्राद्धं च विधिवत् पितॄणां प्रीतिकारकम् ॥ २१ ॥
 तत्र काम्यानि श्राद्धानि विविधानि फलाप्तये । दानान्यपि च विभेभ्यो ययावित्तानुमास्तः ॥ २२ ॥
 ततो दशमिते प्रादादसुरेज्ये पुराभवे । रथं वृषयुगोपेतमनपूर्णं तुरंगमम् ॥ २३ ॥
 सासनं चामरोपेतं सुवर्णाभरणैर्धृतम् । सांकुशं मत्तमातङ्गं कार्दपश्चभिर्धृतम् ॥ २४ ॥
 प्राप्ते मृगमुखे भान्नां प्रयागे गरुडाग्रज । विधाय वेदविदुषे दरिद्राय कुटुम्बिने ॥ २५ ॥
 अथैकादशके दैत्याधिपतौ पूर्वजन्मानि । पञ्चपर्वसु विभेभ्यो गोम्यश्चैवाशनादिकम् ॥ २६ ॥
 सहिरण्यान्नवस्त्राणि विचित्राण्यद्दत्तुरा । फलैश्चैवस्तोषेतैर्भक्ष्यैश्च द्विजभोजनम् ॥ २७ ॥
 ततो द्वादशकं चक्र ब्रह्माराधनकं परम् । तीर्याटनं प्रकुर्वन् स ततो भृगुसुते पुरा ॥ २८ ॥
 दनुजाधिपतौ प्रादात्रयोदशमितेण्डज । दानं कल्पलतासंज्ञं सहस्रद्विजभोजनम् ॥ २९ ॥
 तुलापुरुषदानं च प्राग्जन्मानि खगेश्वर । ततश्चतुर्दशे वत्स भृगुनन्दनसंज्ञके ॥ ३० ॥
 ब्राह्मणस्य विवाहेन कन्यावाधं पुराभवे । जीवेनानेन सततं प्रपादानमनुत्तमम् ॥ ३१ ॥
 लेखारीज्ये पुरा चक्रे विप्राणां प्रतिपालनम् । पूजनं पायिकानां च रुद्राणां श्रद्धया तथा ॥ ३२ ॥
 जन्तुः पञ्चदशे चासौ विधिवत्कश्यपात्मज । षोडशे भृगुजे सूत चकारासौ प्रयत्नतः ॥ ३३ ॥
 गोरोगमञ्जनं दिव्यैरोषधैः पूर्वजन्मानि । सत्पात्रेषु तथा दानमन्नवस्त्राभक्ष्याधनम् ॥ ३४ ॥
 ततः सप्तदशे प्रादादान्वेज्ये पुराभवे । कार्तिक्यां पूर्णिमायां तु शशाङ्कग्रहणेऽण्डज ॥ ३५ ॥
 भक्ष्यभोज्यानि वस्त्राणि सुवर्णाभरणानि च । द्वादशे सूत दैत्यपूज्ये विधानतः ॥ ३६ ॥
 कल्पवृक्षं च सिद्धान्तं भिक्षुके पुराभवे । गोप्रदानं सुविधाय हेमवस्त्रसन्निवितम् ॥ ३७ ॥
 तुलाराशिगते सूर्यं जीवोऽसौ श्रद्धयान्वितः । कूनविशन्मिमे वत्स दानवाधिपतौ पुरा ॥ ३८ ॥
 कृतवान् पुण्यतीर्थादीं स्नानं दानं च शक्तिनः । ततो विशन्मिमे सूत भृगुनंभवसंज्ञके ॥ ३९ ॥
 गोदानं विधिवच्चे तथा प्राक् पितृपूजनम् । विशन्मिमे कुपुक्ते प्रादेत्यामात्ये विधानतः ॥ ४० ॥
 धर्मोपदेशं प्रददौ शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । पुराणश्रवणं चापि चकारासौ पुराभवे ॥ ४१ ॥
 अथो मुरेज्ये द्वाविंशन्मिमे पूर्वभवेऽण्डज । प्राददद्विधिवच्छ्राद्धं गयायां च पुनःपुनः ॥ ४२ ॥
 भोजनं चापि विप्राणां दानं हव्यं च शक्तिनः । देवार्चिन्ये विधिवत्त्रयोविंशन्मिमे पुरा ॥ ४३ ॥
 प्रददौ कपिलादानं पूर्वजन्मानि मानद । कार्तिके च तथा स्वर्णं विभेभ्यः श्रद्धयान्वितः ॥ ४४ ॥
 दीपांश्च मधुरायां वा घृतेनापूर्य बोधितान् । चतुर्विंशन्मिमे प्रादेत्येयमान्त्रोण पुत्रक ॥ ४५ ॥
 सत्पात्रेषु पुरा दानमन्नवस्त्रवनादिकम् । परोपकारकारणं तथा धर्मोपदेशनम् ॥ ४६ ॥
 कृतवान् विष्णुभक्तिं च जीवोऽसौ कश्यपात्मज । पञ्चाविंशन्मिमे सूत शक्राजीज्ये पुराभवे ॥ ४७ ॥
 घटशय्यासनादीनि पक्वान्नानि च शक्तिनः । दत्तवान् भोजनं विमान् गोदानं च पत्रत्रिण ॥ ४८ ॥
 पण्डिते प्राग्भवे प्रादाद्धर्मं हस्तिरथं शुभम् । कुटुम्भागुरुकेपुत्रचन्दनानि फलानि च ॥ ४९ ॥
 द्राक्षादीन्यपि चामूनि पुष्पाणि सुखीणि च । दैत्याचार्यं च रत्नानि गङ्गासागरसङ्गमे ॥ ५० ॥
 दनुजेज्येऽद्दत्तपूर्वभवेऽसौ श्रद्धयान्वितः । वान्याचलं विधानेन ब्राह्मणाय तपस्विने ॥ ५१ ॥
 सप्तविंशन्मिमे चापि सुवर्णांश्च गजं तथा । शम्भार्यमात्ये प्रददत्तद्वाविंशन्मिमे पुरा ॥ ५२ ॥

वस्त्रभूषणभक्ष्याणि फलानि विविधानि च । सत्पात्रेषु तथा दानं पर्वस्वप्यण्डजोत्तम ॥ ५३ ॥
 त्रिंशन्मिते तथैकोने सिताख्ये कृतवानसौ । कृष्णाजिनमहादानं स्वर्णमर्भं तथा पुरा ॥ ५४ ॥
 सुरारिवन्द्ये ह्यदत्तपूर्वजन्मन्यसौ सुत । विविधानानि विप्रेभ्यस्त्रिंशत्संख्ये च पर्वसु ॥ ५५ ॥
 चक्रे शिवार्चनं तद्वच्छिवभक्तिपरायणः । एकत्रिंशन्मिते वत्स दानवाहं च दत्तवान् ॥ ५६ ॥
 मधुधेनुमसौ तद्वच्चकार हरिपूजनम् । द्वात्रिंशन्मितके प्रादाद्दानवाचार्यसंज्ञके ॥ ५७ ॥
 रत्नाचलं पुरा दानं सिद्धान्नानि द्विजेष्वपि । लेखार्थमात्ये त्रिंशन्मिते प्राग्दत्तास्त्वयम् ॥ ५८ ॥
 घृतधेनुहिरण्याश्वगोभूम्यन्नानि शक्तितः । देवारीज्ये चतुर्विंशन्मिते प्राकृतवानसौ ॥ ५९ ॥
 घृतमिष्टान्नभक्ष्यादिदानान्यपि हरेर्धत्तम् । नासाविन्द्रार्थमात्ये प्राग्दानं चक्रेऽण्डजाधिप ॥ ६० ॥
 हरभक्तिरतश्चासीत्पञ्चात्रिंशन्मिते तदा । दैत्यबन्धेऽप्य पट्त्रिंशन्मितेऽसावदत्तापुरा ॥ ६१ ॥
 तिलधेन्यन्नभाण्डानि तथा चोभयतोमुखीम् । सप्तात्रिंशन्मिते प्रादात्तदा भृगुर्भवे पुरा ॥ ६२ ॥
 रत्नरूप्याचले तद्वद्दुडाचलतिलाचले । दक्षवेन्वाभिधं दानं विप्रेभ्यः श्रद्धयान्वितः ॥ ६३ ॥
 अयने विषुवे चैव व्यतिपातादिपर्वसु । देवार्थमात्ये द्व्यूने प्राक् चत्वारिंशन्मिते ह्यदात् ॥ ६४ ॥
 सस्वर्णं गोप्रदानं च वस्त्रान्नभरणानि च । लवणाज्येषुजातानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ ६५ ॥
 नवत्रिंशन्मिते वत्स दनुजाहं पुराभवे । शतधेनुप्रदानं प्राग्दत्तावन्नं चतुर्विधम् ॥ ६६ ॥
 सूक्ष्माणि पट्टवस्त्राणि विप्रेभ्यश्चायनद्वये । ततो भृगवात्मजे चक्रे चत्वारिंशन्मिते पुरा ॥ ६७ ॥
 गोशय्याघटपक्वान्नवस्त्रान्नोपानहोऽण्डज । छत्रं दण्डं च विधिवद्दानं ये विप्रतर्पणम् ॥ ६८ ॥
 चत्वारिंशन्मिते काढ्ये सुराचार्यं प्रदत्तवान् । प्राग्भवे पुस्तकं सार्धं चामरं व्यजनं पुरा ॥ ६९ ॥
 द्वादशसौ महाभाग सस्वर्णं धेनुपंचकम् । भृगुसूनी तथा द्वचाढ्ये चत्वारिंशन्मिते पुरा ॥ ७० ॥
 त्रियुक्ते प्रागसौ प्रादाच्चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । विविधानानि गोदानं चक्रे च शिवपूजनम् ॥ ७१ ॥
 पूजनं चातिथीनां च वत्स दैत्यपुरोवासे । चत्वारिंशन्मिते सुत चतुर्थ्युक्ते पुराभवे ॥ ७२ ॥
 विद्यादानं च विप्रेभ्यो प्रादाद्वेस्वारिवन्दिने । पञ्चहरीने चकारासौ पञ्चाशन्मितके पुरा ॥ ७३ ॥
 विधिवत्कपिलादानं तथा सूर्यप्रपूजनम् । तद्गताचरणं पुण्यममरारिप्रपूजिते ॥ ७४ ॥
 ततो देवगृहं चक्रे प्रतिमास्थापनादिकम् । पक्वान्नदानं विप्रेभ्यस्तथा श्रद्धासमन्वितः ॥ ७५ ॥
 पदचत्वारिंशके मर्त्यारिज्ये पूर्वभवेऽण्डज । पञ्चाशन्मितके द्व्यूने दैत्यामात्ये शिवालये ॥ ७६ ॥
 स्थितिं चकारासौ सुत रुद्रभक्तिपरायणः । ददौ द्विजानामशनं स्वेच्छया वाचितं तथा ॥ ७७ ॥
 विविधानानि चान्धेभ्यः पूर्वजन्मनि निश्चयात् । पञ्चाशन्मितके द्व्यूने मर्त्यारिविभुसंज्ञके ॥ ७८ ॥
 शालग्रामशिलादानं चक्रे सोपस्करं तथा । अस्त्रप्रशस्त्रुबन्धे प्राग्दत्तान्महिषीं युवाम् ॥ ७९ ॥
 वस्त्रैराभरणैर्युक्तां तथा शय्यासनादिकम् । जीवोऽसौ कूनपञ्चाशत्संमिते विनतात्मज ॥ ८० ॥
 पञ्चाशन्मितके वत्स तयेन्द्रारिप्रपूजिते । संन्यासग्रहणं तत्र ब्रह्मचर्यादिधारणम् ॥ ८१ ॥
 तीर्याटनं चकारासौ प्राग्भवे कश्यपात्मज । कुपञ्चाशन्मिते प्रादाद्वेस्वाचार्यरिपौ पुरा ॥ ८२ ॥
 बहुपुस्तकदानं च कृतवांश्च शिवालये । स्थापनं शिवलिङ्गस्य ब्राह्मणानां च तर्पणम् ॥ ८३ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते चासौ स्वधर्मपरिपालकः । वभूव प्राग्भवे जन्तुरतिथीनां तथैव च ॥ ८४ ॥
 सुरारिपूज्ये विधिवद्दानप्रस्थे समाश्रितः । त्रिपञ्चाशन्मिते प्रादाद्दानवर्षं पुराभवे ॥ ८५ ॥
 शर्करापर्वतं सङ्गमिष्टान्नानि चाण्डज । खेटयज्ञादिके यानि ऋत्विग्भ्यः कथितानि च ॥ ८६ ॥

ततो वृषारिवन्धे प्रागददात्प्राणधारकः । नानाफलानि द्रव्याणि सुगन्धीनि च पर्वसु ॥ ८७ ॥
 भक्ष्याण्यन्यानि सुमहत्पुष्पाणि मुरभीणि च । चतुरादवे तु पञ्चाशन्मितेऽसौ वक्ष्यतामज ॥ ८८ ॥
 इन्द्रार्घ्ये तु पंचाशन्मिते पंचाधिके पुरा । रुद्रभक्तिं चकारासौ श्रद्धया द्विजपूजनम् ॥ ८९ ॥
 सोपस्कृतं गृहं दानं चान्ते तीर्थाधिवासनम् । पदपंचाशन्मिते सूत कृतवान् पूर्वजन्मनि ॥ ९० ॥
 गोदानं विप्रमुख्याय विधिवच्चण्डिकाचर्चनम् । गणेशपूजनं चापि पुण्यं शकारिवन्दिते ॥ ९१ ॥
 देवारिमान्ये सप्तादवे पंचाशन्मितके पुरा । विधिना कल्पकोद्गाहमकरोन्मनुजोऽण्डज ॥ ९२ ॥
 वैवाहिकानि द्रव्याणि ददौ तत्र प्रयत्नतः । वृषारिमन्त्रिणि द्व्यूने पष्टिसंख्ये पुराददात् ॥ ९३ ॥
 वस्त्राक्षपानमुष्णीपमुपवीतं च वैधृतौ । रुद्रवीर्यं तथा कूले पष्टिसंख्ये ददावसौ ॥ ९४ ॥
 विष्णुपूजोपकरणं तथैवातिथिपूजनम् । सावित्र्याश्च जपं चक्रे विधिवत्कुरुमण्डले ॥ ९५ ॥
 ततो दानवन्धे प्राक् पष्टिसंख्ये पुरामवे । प्रादात् पोडश दानानि विभेभ्यः श्रद्धयान्वितः ॥ ९६ ॥
 सर्वपर्वसु जीवोऽसौ वस्तूनि विविधानि च । चन्द्रसूर्योपरागेऽपि विधिवद्विनतामज ॥ ९७ ॥
 अमरारीज्यसंज्ञे प्राक् कुपष्टिमितकेऽण्डज । चकार पंचदेवानां पूजनं पूर्वजन्मनि ॥ ९८ ॥
 वस्त्राक्षपानभक्ष्यं च विविधैर्द्विजपूजनम् । दीपदानं च कार्तिसर्पा नानास्यानेष्वयं ददौ ॥ ९९ ॥
 वृषारिमान्ये प्रददौ द्विपष्टिमितके पुरा । विविधानि च वस्त्राणि राजोपकरणानि च ॥ १०० ॥
 नानाभूषाभ्याज्यानि विविधानि फलानि च । त्रिपष्टिमितके वत्स मुरारीज्ये च दत्तवान् ॥ १०१ ॥
 सूर्यग्रहेऽतिदानानि पितृवृत्तिकराणि च । हव्यानि च यथाज्ञतया जीवोऽसौ पूर्वजन्मनि ॥ १०२ ॥
 चतुःपष्टिमिते प्रादाद्भुजां शय्यां सतुलिकाम् । इन्द्रारिमान्ये प्रागन्नपात्रमक्ष्यासनानि च ॥ १०३ ॥
 वृषारिपूज्ये ह्यददत्पंचपष्टिमिते ह्यसौ । पुरा तैजसपात्राणि सुवर्णाभरणानि च ॥ १०४ ॥
 राजतानि च विप्रेषु नानापर्वसु चाण्डज । पदपष्टिमितके प्रादात्सप्तानां सतूणकम् ॥ १०५ ॥
 सत्राहं कृपिभूमिं च दक्ष्याणि विविधानि च । पुरादनुजमान्येऽसौ जीवश्चन्द्रग्रहे मृत ॥ १०६ ॥
 सप्तपष्टिमिते दानं कृतवान्सर्वरतसि । प्राग्भवे चान्नवस्त्राणि पुनर्जन्मनि मानद ॥ १०७ ॥
 ददावसौ गयाश्राद्धं पितृणां तृष्टितवे । अथाष्टपष्टिसंख्ये प्राग्ददद्गृहसंभवे ॥ १०८ ॥
 दानं सर्वरतोपेतमन्नं विविधसंस्कृतम् । सुगन्धीनि च द्रव्याणि तथा दनुजपतिने ॥ १०९ ॥
 कूनसप्तमिमे प्रादादिन्द्रारीज्ये पुरामवे । सोपस्कृतं गृहं रम्यं शालग्रामं सकाञ्चनम् ॥ ११० ॥
 ततः सप्तमिमे सूत दत्तवान् पूर्वजन्मनि । नानाधातुमयौलिङ्गान् जीवोऽसौ श्रद्धयान्वितः ॥ १११ ॥
 विधिवद्विजपूजान्ते विभेभ्यो भोजनं तथा । शिवयागसमारंभे चान्ते वृन्दारिमान्येके ॥ ११२ ॥
 कुसप्तमिमिते चक्रे दानमात्रमप्रियं शुभम् । दिवौकमश्च सौध्वान् ददौ पूर्वमेऽण्डज ॥ ११३ ॥
 शकारिपूज्ये विधिवद्दानं चोभयतो मृगीम् । द्विसप्तमिमिते वत्स शिववीर्यं पुरामवे ॥ ११४ ॥
 नित्यदानमसौ चक्रे श्राद्धं च द्विजतर्पणम् । सप्तमिऽशीतिसंख्ये तु कृतवान्श्रद्धयान्वितः ॥ ११५ ॥
 लक्षधेनुप्रदानं प्राग्जन्तुर्जीवारिमन्त्रिणि । ततो देवारिवन्धे प्राग्ददात्पूर्वजन्मनि ॥ ११६ ॥
 मधुधेनुं तथा दानं धेनुं कापांससंभवात् । विद्यापुस्तकदानं च चतुःसप्तमिमेऽण्डज ॥ ११७ ॥
 वृषार्यमात्ये प्राग्भूषा पंचाशन्मीतिसंमिते । नानावाहनदानं च शक्रदान्दोलनादिकम् ॥ ११८ ॥
 भक्ष्यं चतुर्विधं चान्नं भूशय्यामनमद्भुतम् । गोवत्सं भृषणादीनि वटमूल्यानि पर्वसु ॥ ११९ ॥
 सत्पात्रेषु च विप्रेषु सुगन्धान्यददात्पुरा । ततो लेखार्यमात्ये प्राक् पदसप्तमिमिते मृत ॥ १२० ॥

आपादयां पाणमास्यां च दत्तवाञ्छदयान्वितः । वृतयुक्तानि पात्राणि स्नानानि च धनानि च १२१
 प्रददां भर्तृदानं च जीवोऽसौ कुरुजाह्नवे । भववेज्यरिषो द्यूनेऽशीतिसंख्ये पुराभवे ॥ १२२ ॥
 विप्रः प्रार्थितवस्तूनि तथैवात्महितानि च । दत्तवान् शिविकादीनि भक्ष्याणि विविधानि च ॥ १२३ ॥
 तीर्थस्नानदिपुष्पानि देवतायतनानि च । चक्रे स्वशक्तितश्चासौ जन्तुः श्रद्धासमान्वितः ॥ १२४ ॥
 कूनेऽशीतिमिते प्रादात्प्राग्भवे कक्ष्यपात्मज । सर्वस्नानानि विविधदीपधानि च यततः ॥ १२५ ॥
 विद्यापुस्तकभाराणि तथैवात्रानि पर्वसु । इन्द्रारिकन्द्ये विप्रेभ्यश्चातिथिभ्यश्च संक्रमे ॥ १२६ ॥
 अयाऽशीतिमिते सूत वृषारीज्ये पुराभवे । सूक्ष्माणि पट्टवस्त्राणि सस्वर्णानि ददावसौ ॥ १२७ ॥
 विप्राणामपिपथैश्चापि कृतवान् रोगभञ्जनम् । कुयुक्तेऽशीतिसंख्ये ग्रामदानेऽन्धे प्रदत्तवान् ॥ १२८ ॥
 सोमपाने महायाने नानावस्तूनि शक्तितः । विप्रेभ्यः संस्कृतं चाञ्च वस्त्रादीन्यपि शक्तितः ॥ १२९ ॥
 बलिपूज्ये महाभाग दद्याद्व्येऽशीतिमिते पुरा । अनायब्राह्मणोद्गाहं कृतवान् पृच्छकस्त्वसौ ॥ १३० ॥
 तस्मै प्रादान्महाभाग शय्यान्नोपस्कराणि च । त्रिषुक्तेऽशीतिसंख्ये प्राक् शम्भुरेतसि शक्तितः १३१
 कृतवान्पितृभक्तिं च गयाश्राद्धं विधानतः । वहूनि तत्र दानानि पितृवृत्तिकराणि च ॥ १३२ ॥
 भृगुद्वये चतुर्युक्तेऽशीतिसंख्ये पतत्रिण । विप्रेभ्यः श्रद्धयैपितः प्रादाच्चासौ पुराभवे ॥ १३३ ॥
 वृषमान् स्वर्णशृङ्गाद्व्यान् वस्त्रोपेतांश्च पर्वसु । तथा तिलमर्थां धेनुं बहुकाश्चनसंयुताम् ॥ १३४ ॥
 प्राप्ते चंद्रग्रहे सूत विप्रायैव कुटुम्बिने । लेखारिपूज्ये पञ्चाद्व्येऽशीतिसंख्ये पुरा ददां ॥ १३५ ॥
 पक्षिणामभयं दानं भूस्वर्णाम्बरवाहनम् । षडशीतिमिते चासौ कृतवान् पूर्वजन्मनि ॥ १३६ ॥
 परिक्रमणं धूमेस्तीर्थानां दर्शनं तथा । स्नानान्ते तु महाभाग जपं होमं विधानतः ॥ १३७ ॥
 सुरारिमन्ये च तथा ब्रह्मचर्यस्य धारणम् । बलिबन्धेऽण्डजश्रेष्ठ सप्ताशीतिमिते पुरा ॥ १३८ ॥
 चक्रे गङ्गादितीर्थेषु वसतिं प्राददात्तथा । घनानि विविधान्येषु ब्रह्मण्याभरणानि च ॥ १३९ ॥
 भक्ष्यान्सर्वरसोपेतान् ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः । पूर्वदेवाधिपेऽष्टाद्व्येऽशीतिसंख्ये शिवार्चनम् १४०
 कादयां चक्रे यथा शम्भोर्दानानि ग्रामभवे ह्यसौ । कूने नवतिसंख्ये प्रादः सध्वारीज्यकेऽण्डज १४१
 सर्वस्वमददात्पूर्वं विप्रेभ्यः कृतवानसौ । प्रारब्धयोगकर्माणां साधनं गुरुपूजनम् ॥ १४२ ॥
 ततो नवतिसंख्येऽसौ श्रेष्ठज्यरिपुसंज्ञके । शुश्रूषां मातृपिशोश्च चकार ग्रामभवेऽण्डज ॥ १४३ ॥
 करुणां सर्वभूतेषु तथा दानं स्वशक्तितः । काद्वये नवतिसंख्ये प्राक्चक्रे चासुरपूजिते ॥ १४४ ॥
 रुद्रस्याराधनं तद्वदित्यीनां च पूजनम् । स्त्रीदानं भूषणोपेतं जीवो वेदविदेऽण्डज ॥ १४५ ॥
 ऋषुपूज्यरिषो सूत दद्याद्व्ये नवतिसंख्यके । स्वधर्मसाधनं तद्वत्पुण्यतीर्थाधिवासनम् ॥ १४६ ॥
 जपहोमादिकं चासौ कृतवान्प्राग्भवे ह्ययम् । ततोऽप्रत्यार्यमात्ये प्राक्कृतवानिष्टसाधनम् ॥ १४७ ॥
 नानोपकरणैर्वत्स स्वधर्मपरिपालनम् । घर्माणदेशनं चापि त्र्याद्व्ये नवतिसंख्यके ॥ १४८ ॥
 स्मृतिवर्मानुचरणमादितेयारिवंदिते । स्नानं गङ्गादितीर्थेषु दानं तत्र स्वशक्तितः ॥ १४९ ॥
 चतुर्नवतिसंख्ये प्राक्चकारासौ महातपः । विषुधेज्यरिषो तद्वत्पञ्चोने शतसंख्यके ॥ १५० ॥
 दानं विप्रवेभ्यः प्रादत्तवांश्च स्वशक्तितः । वेदस्य श्रवणं चापि चक्रे भूदेवपूजनम् ॥ १५१ ॥
 धारणं ब्रह्मचर्यस्य व्रतमाचरणं तथा । तीर्थस्नानं च विविधकृतवान् ग्रामभवे ह्यसौ ॥ १५२ ॥

१ दसौ—खपु० । २ कार्त्तिक्यां वनितादानं यथोपस्करसंयुतम् । द्यूनेऽशीतिमिते पूर्वदेवेभ्ये ग्रामभवे
 ऽण्डज । कृतवान् कन्यकोद्गाहं ब्राह्मणस्य विधानतः । नानादिव्यानि वस्त्राणि मद्यप्याभरणानि च । इति
 श्लोकद्वयमधिकम्—खपु० । ३ काश्यप—खपु० । ४ पूर्व—खपु० । ५ कृतवानस्तथा—खपु० ।

पणक्त्या मिते जीवे बोलमान्ये पतत्रिण । अयने शतमिते सूत लेखायेंहं पुरामवे ॥ १५३ ॥
 विष्णोः सन्तोषणं दानैर्ब्रह्मचर्यादिधारणः । पुनर्जन्मनि पक्षीन्द्र संन्यासग्रहणं तथा ॥ १५४ ॥
 चकार विधिवत्तत्र सर्ववर्ममहोत्कटम् । मुरार्यमात्ये प्राक्सूत द्वनूने शतमितेऽद्भुतम् ॥ १५५ ॥
 रयाश्वगजभृदानं गोकन्यागृहमद्भुतम् । दास्यारामसुवर्णाद्यं ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः ॥ १५६ ॥
 कृने शतमिते प्रादात् प्राग्भवे बलिमात्रिणि । सूर्यग्रहे कुरुक्षेत्रे शतन्या टानं पतत्रिण ॥ १५७ ॥
 स्नानं च विधिवच्छ्राद्धं दानं पुण्यविवर्धनम् । ततः शतमिते सूत शकार्येंहं पुरामवे ॥ १५८ ॥
 दत्तवान्वनितादानं सर्वस्वं च स्वशक्तितः । सोमग्रहे महापुण्ये विधिवत्कश्यपात्मज ॥ १५९ ॥
 पक्षोत्तरशते सूत दानवेन्द्रगुरो पुरा । दुष्टानां दण्डनं चक्रे प्रजायाः परिपालनम् ॥ १६० ॥
 न्यायेन कोशशृङ्गं च पापिनां धातनं तथा । द्वादशे शतमिते वत्स पुरा बलिपुरोधनि ॥ १६१ ॥
 चकार विधिवज्जीवः संन्यासग्रहण पुरा । वृषोत्सर्गं तथा चक्रे सुरमन्त्रिणि संज्ञके ॥ १६२ ॥
 त्र्यादशे शतमिते सूत पितृणा तृप्तिकारकम् । दानवामात्यसंज्ञे प्राक्चतुर्दशशते पुरा ॥ १६३ ॥
 धारणं ब्रह्मचर्यस्य कृतवान्पृच्छको ह्यसौ । अमर्त्यारिगुरो सूत पंचोत्तरशते पुरा ॥ १६४ ॥
 नानादेवप्रतानां तु चक्रे ह्याचरणं सुधीः । अस्वमेज्यरिपौ पूर्वं षडुत्तरशतेऽण्डज ॥ १६५ ॥
 वानप्रस्थमसौ जीवः कृतवान् विविपूर्वकम् । ऋभवारीज्यसंज्ञे तु गृहस्थपदानिश्चयम् ॥ १६६ ॥
 चकार वनितादानं सर्वोपकरणैर्युजम् । सप्तोत्तरशते वत्स तथैवातिथिपूजनम् ॥ १६७ ॥
 अष्टोत्तरशते तद्वन्निरैरारिगुरावसौ । तीर्थाटनं विधानेन कृतवान्धर्मसाधनम् ॥ १६८ ॥
 एतत्ते कथितं सर्वं विविधं प्राणिना पुरा । धर्मस्याचरणं सूत पश्चात्किं श्रोतुमिच्छति ॥ १६९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्रादे कर्मनिपाके धर्मनिर्णयध्यायो नमः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

आयुर्ज्ञानं यतः सर्वं लोका भ्रान्ता दिवस्पते । तस्मान्मन्दात्कथं ह्यायुर्ज्ञातुं शक्नोमि यतनतः ॥ १॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

देहेऽस्मिन्नण्डजश्रेष्ठ यावत्प्राणपरिस्थितिः । तदुक्तं जीवनं विज्ञेस्तावत्तस्य शुभाशुभम् ॥ २ ॥
 सौरमानेन जीवानां वर्षर्षावन्मिनेरिह । भोगः शुभाशुभानां च कर्मणां श्रोतुमर्हति ॥ ३ ॥
 आद्ये शनश्चरे नाम्नि विनतानन्दवर्धन । आयुर्वर्षशतं प्रोक्तमेकादशसमन्वितम् ॥ ४ ॥
 सूर्यपुत्रे द्वितीये च चतुर्पंचाशदब्दकम् । जीवनं प्रोक्तमयथाशदशद्वयं शतं विह ॥ ५ ॥
 कुपष्टिमितवर्णान्तं कथितं प्राणधारणम् । तृतीये शनिसंज्ञे तु षड्युत्तरे जन्मनि ॥ ६ ॥
 सूर्यसूनाविनिख्याते चतुर्थे गरुडाग्रज । आयुर्नलं मया प्रोक्तं ततः पंचाशदब्दकम् ॥ ७ ॥
 पंचमे त्वसिने नाम्नि द्विपंचाशत्समान्तकम् । जीवनं कथितं जन्तोः स्फुटमत्र पुरातनः ॥ ८ ॥
 सूर्यात्मजे पुनः षष्ठे ह्यायुत्तरे जन्मनि । कूनपष्टिमिताब्दान्तं कथितं तत्त्वदर्शभिः ॥ ९ ॥
 त्वाष्ट्रे सप्तमिते सूत वर्षैः पंचदशान्वितम् । शतमत्र स्फुटं प्रोक्तं प्राणिना प्राणधारणम् ॥ १० ॥
 ततोऽष्टसंख्यके प्रोक्तमायुः सूर्यसुखेऽण्डज । त्रिपञ्चाशन्मिताब्दान्तं भोगाय विनतात्मज ॥ ११ ॥
 पाताद्विसंज्ञके त्वत्र नवसंख्ये खगाधिप । नवोत्तरशताब्दान्तं जीवनं त्वत्र जन्मनि ॥ १२ ॥
 ततो दशमिते सर्वमायुः प्रोक्तं मनीषिभिः । सूर्यजे पश्चिशादूर्ध्वं षोडशाद्वयं शताब्दकम् ॥ १३ ॥
 सौरनाम्नि महानाहो त्वेकादशमितेऽनुना । ह्यपनानां अतः सैकं जीवनं कथितं मया ॥ १४ ॥

पीपे द्वादशसंख्ये तु स्थितिरत्रैव जन्मनि । जन्तोः षष्टिमिताब्दान्तं नियतं विनतात्मज ॥ १५ ॥
 अथाकिंस्तज्ञके सूत त्रयोदशमितेऽधुना । भोगः प्रोक्तस्तु संसारे वर्षाणां विंशतिं ध्रुवम् ॥ १६ ॥
 चतुर्दशेऽर्कजे नाम्नि जीवोऽयं कश्यपात्मज । त्रिंशन्मितानि वर्षाणि जन्मन्वत्र च तिष्ठति ॥ १७ ॥
 ततः पञ्चदशे प्रोक्तमजपुत्रे खगाधिप । चत्वारिंशन्मितान्मायुरत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 षोडशेऽर्कसुते ह्यायुर्दाम्युक्तं मनीषिभिः । चतुःसप्ततिवर्षान्तमाखिलं तत्र संभवे ॥ १९ ॥
 सावित्रसंज्ञके वत्स दशसप्तमिते स्फुटम् । पटुत्तरं शतं त्वायुः पञ्चपञ्चाशदब्दकम् ॥ २० ॥
 ततोऽष्टादशसंख्ये तु ज्यूनं शतमितं स्थितिः । वर्षाणां रविजे नाम्नि जनुष्वत्र स्फुटं स्मृतम् ॥ २१ ॥
 अथाकर्मसूनां सततमायुर्दाम्यं चिंतनैः । कूने विंशन्मिते प्रोक्तं कूर्नं शतमितं त्विह ॥ २२ ॥
 ततोऽर्कसंभवे विंशन्मितेऽत्रैव पतत्रिण । जीवनं कथितं स्पष्टं पञ्चोत्तरं शतम् ॥ २३ ॥
 रविपुत्रे महाभाग त्वेकाविंशन्मिते ध्रुवम् । पञ्चसप्ततिवर्षान्तमायुरत्र प्रकीर्तितम् ॥ २४ ॥
 ततोऽजने स्थितिर्जन्तोरोक्ता शरदां शतम् । पटूनमाखिलं सूत द्वाविंशन्मिते ध्रुवम् ॥ २५ ॥
 त्रयोविंशन्मितेऽत्रैव कालजे गरुडाग्रज । ज्यूनं सप्ततिवर्षान्तमायुर्कृतं मनीषिभिः ॥ २६ ॥
 अजातमेकं चतुर्विंशन्मिते तत्र पतत्रिण । षडशीतिमितिः प्रोक्ता स्थितिर्जन्तोर्न संशयः ॥ २७ ॥
 पञ्चविंशतिसंख्ये तु जन्तुत्रैव तिष्ठति । कशीतिमितवर्षान्तं भोगाय रविसंभवे ॥ २८ ॥
 ततोऽजसुतसंज्ञे तु पाँड्वशे विनतात्मज । त्रिसप्ततिरिहायुः स्याच्छरदामग्रजन्मनि ॥ २९ ॥
 सप्तविंशन्मितेऽत्रैव रविसूनां पतत्रिण । त्रिपष्टिवत्तरान्तं हि स्फुटमायुः प्रकीर्तितम् ॥ ३० ॥
 अष्टविंशन्मिते प्रोक्तं कालपुत्रे न पुत्रक । कुपञ्चाशन्मितान्मायुर्जन्तुं जीवनं तत्र जन्मनि ॥ ३१ ॥
 ततो रविपुत्रे सूत कूने त्रिंशन्मितेऽखिलम् । प्रोक्तमायुर्विष्वर्षान्तं त्रियुक्तं वासरं स्फुटम् ॥ ३२ ॥
 त्रिंशत्संख्येऽजसूनां तु प्राणिनां प्राणसंस्थितिः । चतुरशीतिरब्दान्तं भोगायार्त्रैव संभवे ॥ ३३ ॥
 काढ्ये त्रिंशन्मिते वत्स मृत्युपुत्रेऽत्र पुत्रक । जीवनं तत्पञ्चान्तमथ विंशोत्तरं शतम् ॥ ३४ ॥
 कालात्मजे महाभाग द्वात्रिंशन्मिते ध्रुवम् । हायनानां नवाशीतिः स्थितिः प्रोक्ता ऽत्र जन्मनि ॥ ३५ ॥
 त्रिंशत्संज्ञके प्रोक्तमायुर्दाम्यं पुरातनैः । मृत्युसूनां शताब्दान्तं द्वात्रिंशन्मिते जन्मनि ॥ ३६ ॥
 ततो मृत्युसुते नाम्नि चतुर्विंशन्मितेऽण्डज । षडपष्टिमितवर्षाणि कथितं प्राणधारणम् ॥ ३७ ॥
 कालसूनां महाभाग पञ्चात्रिंशन्मितेऽधुना । द्वादशशतान्तमाखिलमायुर्जन्तोः प्रतिष्ठितम् ॥ ३८ ॥
 षडत्रिंशन्मिते सूत नाम्नि मृत्युभवे त्विह । जीवनं कथितं सर्वं षडब्दान्तं मनीषिभिः ॥ ३९ ॥
 अथो कालसुते ज्यूने चत्वारिंशन्मिते सुत । अष्टादशमितान्मायुर्कृतं मयाऽधुना ॥ ४० ॥
 अष्टत्रिंशन्मिते धाम्नो भवे तु प्राणसंस्थितिः । त्रयोदशमितान्मायुर्कृतं तैर्युतं वा शतं त्विह ॥ ४१ ॥
 चत्वारिंशन्मिते कूने मृत्युजेऽब्दद्वयान्तकम् । प्राणस्थितिरमितकालैर्वर्षात्रैव जन्मनि ॥ ४२ ॥
 धातुपुत्रे महाभाग चत्वारिंशन्मितेऽधुना । आयुः पञ्चमिताब्दान्तमथ पञ्चोत्तरं शतम् ॥ ४३ ॥
 प्रमाकरसुते प्रोक्तं जीवनं तत्र संभवे । चत्वारिंशन्मिते काढ्ये नववर्षाण्यसंशयम् ॥ ४४ ॥
 धातुसूनां द्वियुक्ते च चत्वारिंशे पतत्रिण । चतुर्दशमितान्मायुर्कृतं तैर्युतं शतम् ॥ ४५ ॥
 आयुर्वेदमितान्मायुर्कृतं मथवाष्टोत्तरं शतम् । दीप्तांशुजे त्रियुक्ते तु चत्वारिंशन्मितेऽण्डज ॥ ४६ ॥
 धातुजेऽत्र चतुर्युक्ते चत्वारिंशन्मिते सुत । पञ्चविंशतिवर्षाणि प्रोक्तमायुर्वर्षं त्विह ॥ ४७ ॥
 शुचिपुत्रे दशान्तं वा दशहयं शतं स्थितिः । चत्वारिंशन्मिते युक्ते पञ्चाभिः परमायुः ४८ ॥

चत्वारिंशन्मिते ज्ञेय पट्टयुक्ते धातुसंभवे । पञ्चात्रिंशन्मिताब्दान्तं प्रोक्तमायुः पुरातनैः ॥ ४९ ॥
 प्राभाकारं तथा ज्यूने पञ्चाशत्संख्यके स्थितिः।सप्तवर्षमिताब्दान्तं गतं सप्तोत्तरं तथा ॥ ५० ॥
 ब्रह्मपुत्रे महाभाग जीवनं कथितं त्विह । षोडशाब्दमितं द्यूने पञ्चाशत्संख्यकेऽखिलम् ॥ ५१ ॥
 शुचिजे कूनपञ्चाशत्संख्यके विनतात्मज । हायनैर्यूनविंशतिरायुरग्रे प्रतीष्टितम् ॥ ५२ ॥
 विष्णुपुत्रे स्थितिर्जन्तोर्ब्रह्मोक्ता शतवत्सरम् । चतुर्वर्षयुतं मृत पञ्चाशत्संमितेऽखिलम् ॥ ५३ ॥
 शुचिसूनौ तथा प्रोक्तं जीवनं प्रथमाब्दकम् । द्वादादशं शतमितं वापि कुपञ्चाशन्मितेऽखिलम् ५४
 द्विपञ्चाशन्मिते ह्यायुर्वर्षेकादशैस्त्विह । ब्रह्मजे तैर्द्वयं वापि शतमत्र प्रकीर्तितम् ॥ ५५ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मितेऽयुक्ता स्थितिरत्रैव संभवे । कूनविंशत्समान्तं हि मुनिभिः शुचिसंभवे ॥ ५६ ॥
 द्वापञ्चमिताब्दान्तं जीवेदेहेऽत्र तिष्ठति । चतुर्थ्युक्ते हि पञ्चाशत्संमिते ब्रह्मासंभवे ॥ ५७ ॥
 ब्रह्मसूनौ मया प्रोक्तमायुर्वर्षलमशीतिकम् । पञ्चवर्षयुतं पञ्च पञ्चाशत्संमितेऽयुना ॥ ५८ ॥
 पद्मपञ्चाशन्मिते कस्य ब्रह्मसूनौ हि जीवनम् । जन्तेरेकयुतं विंशत्समान्तं चात्र जन्मनि ॥ ५९ ॥
 ज्यूने पष्टिमिते त्वत्र रौद्राख्ये गरुडाम्रज । कूनविंशत्समान्तं हि निर्याणं प्राणिनामिह ॥ ६० ॥
 पञ्चाशदष्टयुक्ते तु मन्दगे विनतात्मज । त्रिचत्वारिंशदब्दान्तमायुश्च प्रकीर्तितम् ॥ ६१ ॥
 कूने पष्टिमिते रुद्रसंभवे गरुडाम्रज । द्वियुक्तं विंशदब्दान्तमिह लोके स्थितिर्मता ॥ ६२ ॥
 अथो पष्टिमिते सूत विष्णुजे जीवनं मतम् । द्यूनेपष्टिमिताब्दा तं ध्रुवमत्र परिरुद्धम् ॥ ६३ ॥
 रुद्रपुत्रे महाभाग कुषाष्टिमितके तथा । त्रयोविंशतिवर्षाणि ह्यायुर्वर्षमुदाहृतम् ॥ ६४ ॥
 आयुर्द्वयं दृढं प्रोक्तं कूनपञ्चाशदब्दकम् । मन्दारख्येऽत्र महाभाग द्विपष्टिमितेऽखिलम् ॥ ६५ ॥
 त्रिपष्टिसंख्यके सूत कथितं रुद्रजेऽयुना । ह्यष्टाविंशतिवर्षान्ते मरणं प्राणिनामिह ॥ ६६ ॥
 कोणसंज्ञे मया प्रोक्तं चतुःपष्टिमितेऽण्डज । निघनं सप्तपञ्चाशदब्दान्ते नात्र संग्रहः ॥ ६७ ॥
 पञ्चपष्टिमिते सूत रुद्रसूनौ च जीवनम् । सप्तविंशतिवर्षाणि नात्र कार्या विचारणा ॥ ६८ ॥
 रुद्रतमजेऽय पद्मपष्टिमिते ह्यायुरुदीरितम् । द्यूनेपञ्चाशदब्दान्तं जन्मम्यत्र परिरुद्धम् ॥ ६९ ॥
 सप्तपष्टिमिते त्वत्र यमजे कश्यपात्मज । पष्टिंशतिवर्षाणि ह्यायुर्द्वयमुदीरितम् ॥ ७० ॥
 द्यूने सप्ततिसंख्ये तु नाग्नि रुद्रमुतेऽण्डज । चत्वारिंशन्मिते कादये वर्षान्ते निघनं स्मृतम् ७१ ॥
 यमात्मजे महाभाग कूने सप्ततिसंमिते । प्रोक्तमायुश्चतुर्विंशदब्दान्तं प्राणिनामिह ॥ ७२ ॥
 अश्वत्थजे तथा चोक्ता स्थितिरत्रैव संभवे । प्राणिनां तु नवविंशत्समान्तं पूर्वसूरिभिः ॥ ७३ ॥
 कृतात्मजे महाभाग कुम्भपष्टिमितेऽयुना । त्रिंशन्मित्रतवर्षाणि जीवनं कथितं मया ॥ ७४ ॥
 दिसप्ततिसंमितेऽश्वत्थसूनावर्षे संस्थितिः । षडयुर्विंशत्समान्तं हि प्राणिना विनतात्मज ॥ ७५ ॥
 कृतसूनौ तथा प्रोक्तं जीवनं प्राणधारणाम् । सप्तत्रिंशन्मिताब्दान्तं त्रिसप्ततिसंमितेऽयुना ॥ ७६ ॥
 व्याघ्रसूने मया प्रोक्तं पट्टनेऽशीतिसंमिते । ज्यूनेपञ्चाशदब्दान्तं कृतजे त्वत्र संभवे ॥ ७७ ॥
 पञ्चसप्ततिसंख्येऽत्र यमसूनौ च पुत्रक । जीवनं प्राणिना प्रोक्तं द्वित्रिंशद्वयनान्तकम् ॥ ७८ ॥
 पद्मचत्वारिंशदब्दान्तं कथितं प्राणधारणम् । पद्मपष्टिमिते त्वत्र कृतपुत्रे च पुत्रक ॥ ७९ ॥
 यमपुत्रे महाभाग ज्यूनेऽशीतिसंमितेऽयुना । त्रिंशत्कथ्युक्तवर्षान्ते निर्याणं परिकीर्तितम् ॥ ८० ॥
 द्यूनेऽशीतिसंमितेऽश्वत्थपुत्रेऽत्र कथितं ध्रुवम् । द्विचत्वारिंशदब्दान्तमखिलं प्राणधारणम् ॥ ८१ ॥
 कूनेऽशीतिसंमिते भेत्तामुतेऽत्र जनुषि ध्रुवम् । अष्टत्रिंशत्समान्तं हि जीवनं कथितं स्फुटम् ॥ ८२ ॥

कृतवीर्यं महाभाग त्वायुर्दायमुदीरितम् । चतुर्विंशन्मिताब्दान्तमशीतिमितके ध्रुवम् ॥ ८३ ॥
 कशीतिमितके त्रेतासूनावत्र च पुत्रक । चत्वारिंशच्चतुर्युक्तमब्दान्तं प्राणवारणम् ॥ ८४ ॥
 त्रेताजे तु मया प्रोक्तमायुर्धलमिह स्फुटम् । एकोनविंशदब्दादयं शतसंख्यं द्व्यशीतिके ॥ ८५ ॥
 त्र्यशीतिमितके सूत कालजे जीवनं स्मृतम् । पञ्चोनमत्र पञ्चाशदब्दान्तं त्वखिलं ध्रुवम् ॥ ८६ ॥
 चतुर्युक्तेऽशीतिमिते त्रेतापुत्रे पतञ्जिण । दशसप्तान्वितं चायुर्वलं हि शरदां शतम् ॥ ८७ ॥
 कलिसूनौ महाभाग पञ्चाशीतिमितेऽण्डज । द्विपष्टिमितवर्षाणि प्राणिनां देहधारणम् ॥ ८८ ॥
 ततस्त्रेताभवे नाम्नि पट्टशीतिमिते खग । द्वादशाब्दाधिकं प्रोक्तमायुर्दायं शतं स्फुटम् ॥ ८९ ॥
 सप्तान्वितेऽशीतिमिते द्वापरात्मजसंज्ञके । पट्पञ्चाशन्मिताब्दान्तं निर्वर्णं कीर्तितं त्विह ॥ ९० ॥
 अथ त्रेतात्मजे सूत ह्यष्टाशीतिमितेऽधुना । हायनानां शतं युक्तं चतुर्भिर्जीवनं स्फुटम् ॥ ९१ ॥
 कूने नवतिसंख्येऽत्र त्रेताजाते परस्फुटे । द्व्यशीतिमितवर्षाणि देहिनां देहधारणम् ॥ ९२ ॥
 चतुःपष्टिमिताब्दान्तं जीवनं कथितं त्विह । तथा नवतिसंख्ये तु कलिपुत्रेऽत्र पुत्रक ॥ ९३ ॥
 मित्रसूनौ क्रयुक्ते नवति संख्येऽत्र काश्यप । अशीतिमितवर्षाणि प्रोक्तमायुः पुरातनैः ॥ ९४ ॥
 ततो नवतिसंख्येऽत्र द्वादधे मित्रात्मजेऽण्डज । प्रोक्तं सप्तविषान्तं निधनं देहधारिणाम् ॥ ९५ ॥
 भृतादिसूनौ कथितं त्र्यादधे नवतिसंमिते । प्रोक्तमायुर्महाभाग सप्तानं शरदां शतम् ॥ ९६ ॥
 पट्टने शतसंख्ये तु मिश्रपुत्रेऽत्र पुत्रक । शूनं नवतिवर्षान्तं कथितं देहधारणम् ॥ ९७ ॥
 भृतादिपुत्रे कथितं पञ्चोने शतसंख्यके । पञ्चपष्टिमिताब्दान्तं स्फुटमायुर्मनीषिभिः ॥ ९८ ॥
 पण्णवरया मिते सूत निधतं मिश्रसंभवे । कुसप्तमिताब्दान्तं जीवनं कथितं त्विह ॥ ९९ ॥
 शून्ये भृतात्मजे त्वत्र शतसंख्ये पुरातनैः । प्रोक्तमायुर्वलं सूत कूनाशीतिमितवत्स्वम् ॥ १०० ॥
 द्रशूने शतमिते वत्स मिश्रजे जीवनं स्मृतम् । अष्टपष्टिमितान्यत्र वर्षाणि परमं स्फुटम् ॥ १०१ ॥
 भृतादिजे महाबाहो कूने शतमितेऽधुना । प्रोक्तमायुर्वलं प्रष्टुरष्टेन शरदां शतम् ॥ १०२ ॥
 त्रेताजसंज्ञके प्रोक्तं शतसंख्ये खगेश्वर । ह्यष्टाशीनिमिताब्दान्तं प्राणिनां प्राणवारणम् ॥ १०३ ॥
 क्रयुक्ते शतसंख्येऽत्र मेत्राख्ये शरदां शतम् । चतुर्भिर्नूनं कथितमायुर्दायं परस्फुटम् ॥ १०४ ॥
 दीप्तांशुजेऽण्डजश्रेष्ठ द्वियुक्ते शतसंख्यके । सप्तसप्ततिवर्षान्तं जीवनं चात्र जन्मानि ॥ १०५ ॥
 मिश्रजाते त्रियुक्ते तु शतसंख्येऽत्र संभवे । कूनसप्ततिवर्षान्तमायुर्वलमुदाहृतम् ॥ १०६ ॥
 अशीतिमितवर्षाणि कथितं देहधारणम् । चतुर्युक्ते शतमिते नाम्नि धर्मांशुजेऽण्डज ॥ १०७ ॥
 दीप्तांशुसूनौ सततं पञ्चादधे शतसंख्यके । द्रशूनाशीतिमिताब्दान्तमायुर्वलमुदाहृतम् ॥ १०८ ॥
 ततो नवतिवर्षान्तं देहिनां देहधारणम् । धर्मांशुसूनौ पट्टयुक्ते शतसंख्येऽत्र जन्मानि ॥ १०९ ॥
 सप्तयुक्ते शतमिते नाम्नि तीक्ष्णांशुजेऽण्डज । पट्सप्ततिमिताब्दान्तं कथितं जीवनं त्विह ॥ ११० ॥
 तीक्ष्णांशुसूनावष्टादधे शतसंख्ये खगाधिप । काठयं नवतिवर्षान्तमायुर्वलमुदाहृतम् ॥ १११ ॥
 एतदायुर्वलं प्रोक्तं मनुजानां परस्फुटम् । वल्लभं पुण्यपापार्म्यां भूयः किं प्रष्टुमर्हसि ॥ ११२ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसेवादे कर्मविपाके व्यायुर्निर्णयध्यायो दशमः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

तमसोद्भवपापानि कृतवान् पृच्छकस्त्वसौ । तानि मे ह्यहि भगवन्पूर्वजन्मानि निश्चयात् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गादिः पतनं पापात्पापादयुःप्रज्ञाज्ञानम् । तिर्यक्लं प्राप्नुयात्पापात्पापाच्च नरकं व्रजेत् ॥ २ ॥

पापाद्रिष्टं भयं पापात्पापास्तंतिनाशनम् । राज्यभङ्गस्तथा पापात्पापाटोगन्निर्वधनम् ॥ ३ ॥
 धनरुपाद्यशुभं पापात्पापान्द्वधनसङ्केतः । पापाद्दुःखं महाभाग तस्मात्पापं न वाचरेत् ॥ ४ ॥
 अर्वाग्रादश्वपथेभ्यः पापान्यज्ञानतस्तथा । प्राक्पापान्वाप्यसौ जन्तुस्तान्धल्पान्यल्पशोधनः ॥ ५ ॥
 तीर्थस्नानादिकैश्चात्र दग्धवान्यवदण्डजः । नश्यन्त्येव प्ररोहन्ति न पुनर्जन्मनि ध्रुवम् ॥ ६ ॥
 व्याध्यादिरूपं यत्पापं गणितेन ददोदितम् । मत्कृतैः औघनैरेवं नाशमायाति नान्यथा ॥ ७ ॥
 भोगाद्वापि महाभाग नात्र कार्या विचारणा । तान्यहं यत्नतो वक्ष्ये राह्यादिभ्यः पतत्रिण ॥ ८ ॥
 राहाख्ये प्रथमे वत्स जीवोऽसौ कृतवान्पुरा । राजधातं छलदुष्टरतिलोमसमन्वितः ॥ ९ ॥
 गते तमासे संज्ञे प्राग्विद्वतीये विनतात्मजः । असह्यभक्षकश्चासौ परदासिमहकः ॥ १० ॥
 सूचकः परन्त्रस्य वधूत्वं विनतात्मजः । व्यगुसंज्ञे तृतीये तु मार्गलुण्ठनतत्परः ॥ ११ ॥
 परद्रव्यापहारी च पूर्वजन्मनि चाभवत् । चतुर्थे ह्यसुराख्ये प्राग्देवद्रव्यापहारकः ॥ १२ ॥
 परस्वहारको वत्स त्वासीत्स्वामिदुहान्वितः । पञ्चमे त्वाननाख्ये तु परपुंसि रता हासौ ॥ १३ ॥
 पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र वधूत्वं विनता सती । तथा सिंहीसुते षष्ठे महापातकसंयुतः ॥ १४ ॥
 स्वभावात्पूर्वजन्तुपि विनतानन्दवर्धनः । सप्तमे चन्द्रहाख्ये तु चक्रे पूर्वभवेऽण्डजः ॥ १५ ॥
 अदण्डचदण्डनं पापं गवां पीडाप्रदायकम् । वक्राख्ये त्वष्टमे वत्स जीवोऽसौ स्थापितं धनम् ॥ १६ ॥
 परेण नाददात्पूर्वं तथा घातितवान्नरम् । ततो नवमिते मृतं नाम्नि सूर्यान्तके पुरा ॥ १७ ॥
 आततायी बभूवासौ प्राणवान् कश्यपात्मजः । अयो दशमिते राहौ मुखसंज्ञे खगाधिपः ॥ १८ ॥
 त्पक्षा पूर्वभवे योनिं मुखे मधुनवानतां । सोमहाख्ये पुरा जीव एकादशमितेऽण्डजः ॥ १९ ॥
 चक्रे ब्रह्मवधं घोरमपराधविवाजितम् । जीवोऽसौ प्राग्भवे दुष्टो गृहीत्वा लोभतो धनम् ॥ २० ॥
 शास्त्रार्थमन्यथा चक्रे द्वादशे रविमहने । चन्द्रान्तके तथा पूर्वभवे विश्वमितेऽण्डजः ॥ २१ ॥
 जीवोऽयं शूद्रमवधीच्छलेन गरुडाग्रजः । संकल्पितोप्रदानं च बलादाकृत्य भक्षणम् ॥ २२ ॥
 निक्षेपहरणं चापि पापं मिश्रसमुद्भवम् । कुनवान्युच्छकश्चासौ सिंहीजे मनुसंमिते ॥ २३ ॥
 ब्राह्मणस्याद् दुःखं पूर्वजन्मनि निर्भयः । वत्तासौ प्राणवान् पञ्चदशसंख्ये विधुंतुदे ॥ २४ ॥
 चकार स्त्रीवधं घोरं महापापं च पुनरु । सोमान्तके प्राणधरः षोडशे पूर्वजन्मनि ॥ २५ ॥
 सतः सप्तदशे वत्स धृष्टलोचनसंज्ञके । महर्षे कृतवान्पापं व्यभिचारसमुद्भवम् ॥ २६ ॥
 शीर्षभारसमुत्पन्नं पापमाचरितं पुरा । जीवितानेन सततं शीर्षाल्येऽष्टादशेऽण्डजः ॥ २७ ॥
 श्रमार्जारादिसंरक्षे कृतवान्भोजनं त्वसां । गुरोर्वाक्यविरोधं च पूर्वजन्मनि निश्चयात् ॥ २८ ॥
 कूने विशन्मि ते सिंहीमृनुनाम्नि पतत्रिण । परावहारी जीवोऽसौ भवत्पूर्वजन्मनि ॥ २९ ॥
 सूर्यारिसंज्ञके विशन्मि ते तु गरुडाग्रजः । एकविशन्मि ते भानुरिपुसंज्ञे पुराभवे ॥ ३० ॥
 दानविघ्नकरश्चासौ वधूत्वं विनतात्मजः । परस्त्रीं दृष्ट्वाभ्यां चोदयास्तगतं रविम् ॥ ३१ ॥
 शृङ्गकः प्राग्भवे वत्स द्वाविधे वदनाभिधे । गर्भवातकरी चासावभवत्पूर्वजन्मनि ॥ ३२ ॥
 अकार्णिके त्रयोविशन्मि ते प्राणी पतत्रिण । स्वामिदोहं महापापं चकार मदसंयुतः ॥ ३३ ॥
 प्राग्भवे तु चतुर्विंशन्मि ते दैत्येन्द्रमंज्ञके । पथविशन्मि ते मृतं सूर्यहारे पुरा भवे ॥ ३४ ॥
 निजनिगानसौ वेश्यमपराधविवाजितम् । आन्वन्तके महाभाग पञ्चविंशन्मि ते हासौ ॥ ३५ ॥
 विषप्रदोऽभवत्पूर्वभवे पापविमोहितः । सप्तविंशन्मि ते मृतं मित्रदानीं पुराभवे ॥ ३६ ॥

जीवोऽसावुक्तवान् वाक्यं निष्ठुरं दुष्टसंमतम् । अष्टविंशन्मितं ह्यस्तीत्यथा त्वष्टान्तसंज्ञके ॥ ३७ ॥
 स्वगोत्रविप्रकर्तासौ पूर्वजन्मनि मानवः । अजच्छादनसंज्ञेऽस्तीति कूलत्रिंशन्मिते पुरा ॥ ३८ ॥
 कृतवानोर्हदाहं प्रागातताधिकस्तंज्ञकः । त्रिंशन्मितेऽयं हंसारिसंज्ञके पूर्वजन्मनि ॥ ३९ ॥
 यद्वाच्छेद्यभवचापि परवासविनाशकः । अयोनिगामी जीवोऽसौ वभूव परसंभवे ॥ ४० ॥
 कुत्रिंशत्संमिते शुक्लाङ्गारिसंज्ञे पतत्रिणं । अयं छात्रवधं चक्रे पूर्वजन्मनि मानद ॥ ४१ ॥
 दद्यादथे त्रिंशन्मिते चासावजगत्र्यौ भयानकः । छायान्तके पुरा चक्रे त्रिंशन्मितकेऽण्डज ॥ ४२ ॥
 बालविक्रयं पापं ह्येषं बालघातजम् । पिङ्गारिसंज्ञके चास्तीति त्रिंशन्मितेऽण्डज ॥ ४३ ॥
 पराब्रह्मणे दक्षोऽदक्षैः पापविमोचने । पञ्चत्रिंशन्मिते वत्स मित्रच्छादकस्तंज्ञके ॥ ४४ ॥
 स्त्रीत्यागं कृतवान् पापं जीवोऽसौ परसंभवे । पदत्रिंशन्मितके सूत्र सिंहात्मजस्तंज्ञके ॥ ४५ ॥
 शंखमुक्ताफलादीनां हारकश्चाभवत्पुरा । परद्रव्यापहरणं कृतवान् प्राणधारकः ॥ ४६ ॥
 सप्तत्रिंशन्मिते पूर्वं शशाङ्गारौ प्रयत्नतः । भगान्तके सवर्णास्त्रीगामी चाभूत्पुराभवे ॥ ४७ ॥
 अष्टत्रिंशन्मिते कामलोभाद्दे गुरुदाग्रजं । चत्वारिंशन्मिते कूने चोत्तमाङ्गे पतत्रिण ॥ ४८ ॥
 हतवान् माकं परस्वर्णं पुनर्जन्मनि चार्भकः । कृतवान् गोवधं घोरं पूर्वजन्मनि पृच्छकः ॥ ४९ ॥
 कालरूपे महाघोरे चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । भगारिसंज्ञके क्रादथे चत्वारिंशन्मिते पुरा ॥ ५० ॥
 स्वात्मलोभादसौ चक्रे परपुण्यविनाशनम् । ऋणाप्रदायी ह्यभवत्पूर्वजन्मनि निश्चयात् ॥ ५१ ॥
 सूर्यशत्रौ द्रियुक्ते तु चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । चन्द्रघातकः संज्ञे प्राक् पशुघातमतत्परः ॥ ५२ ॥
 जीवो रामाऽन्विते चत्वारिंशत्संख्ये वभूव यः । सहस्रांशुरिषीं प्रादादीपधं माक् परस्य च ॥ ५३ ॥
 निधनार्थं चतुर्युक्ते चत्वारिंशन्मिते सुत । पथहीनेऽयं पञ्चाशन्मितेऽपग्रहस्तंज्ञके ॥ ५४ ॥
 कृतवान् मिश्रितं पापं बहुदुःखप्रदायकम् । स्वधर्मत्यागमांश्चासौ जीवः पूर्वभवेऽण्डज ॥ ५५ ॥
 चतुर्भिरुने पञ्चाशन्मितकेऽर्कप्रच्छादके । पञ्चाशन्मितके ज्यूने प्रमाकरिषौ पुरा ॥ ५६ ॥
 कृतवान् घोरपापानि दृष्टो दुष्टफलानि च । द्यूने जातकसंज्ञे प्राक् मृगशवकभक्षणम् ॥ ५७ ॥
 निःशङ्कजीवघातं चान्वष्टिकाश्राद्धवर्जनम् । प्राणिद्वेषकं चक्रे पञ्चाशन्मितके ह्यस्तीति ॥ ५८ ॥
 पञ्चाशत्संख्यके कूने सुपर्णार्यभिधेऽण्डज । ब्रह्मस्वहारकश्चासावभवत्पूर्वसंभवे ॥ ५९ ॥
 क्षेत्रंमारी वभूवासौ पञ्चाशन्मितके पुरा । पतङ्गशत्रौ सततं जलापाध्यादिनाण्डज ॥ ६० ॥
 कुपञ्चाशन्मिते सूत सोमच्छादकस्तंज्ञके । परजन्मनि जीवोऽसावभवद्भालविक्रयी ॥ ६१ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते चास्तीति शिरःसंज्ञे पुगमवं । योपापण्योपजीव्योऽसावभवत्कश्यपात्मज ॥ ६२ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मिते नान्नि शीतभान्वन्तकेऽण्डज । घोरं कन्यावधं चक्रे प्राण्यसौ पूर्वजन्मनि ६३ ॥
 अज्ञात्वा धर्मशास्त्रं तु प्रायश्चित्तप्रदायकः । प्राग्वभूव विलोमारुखे पट्टने पष्टिसंमिते ॥ ६४ ॥
 पञ्चचयुक्तेऽयं पञ्चाशन्मिते पूर्वभवे खग । सदा वृके च गुरवे दृष्टवान् वरंभाजतः ॥ ६५ ॥
 पदपञ्चाशन्मिते वत्स सूर्यघातिनि चाभवत् । जीवोऽसौ बहुसत्त्वानां घातकः परसंभवे ॥ ६६ ॥
 ज्यूने पष्टिमेते जन्तुः शशिपूर्वविमर्दने । कुरुक्षेत्रादितोऽयं कालेषु ग्रहणादिषु ॥ ६७ ॥
 प्रतिग्राही वभूवासौ प्राग्भवे गुरुदाग्रज । द्यूने पष्टिमेते सूर्यारिषौ पूर्वभवे सुत ॥ ६८ ॥
 अमह्यमशकश्चासीत्पृच्छकः कश्यपात्मज । शशाङ्कशत्रुसंज्ञे प्रागूनपष्टिमेतेऽण्डज ॥ ६९ ॥
 मार्गदाहभवत्चासौ लोकानां नयदायकः । अयं पष्टिमेते वत्स शशिग्राहकस्तंज्ञके ॥ ७० ॥

१ त्वपरे-लपु० । २ परपापविमोचने-लपु० । ३ कृतवान्-लपु० । ४ छेद्यमा-लपु० ।

अगम्यागमनं जन्तुः कृतवान् पूर्वजन्मनि । शुक्रान्तके कुयुक्ते प्राणजीवोऽसौ पटिसंज्ञके ॥७१॥
 चक्रे ब्रह्मवधं घोरं ब्रह्मस्वहरणं तथा । शस्त्रघातेन हननं शास्त्रवाहोर्पजीवनम् ॥ ७२ ॥
 द्विपटिमितके चक्रे भास्करच्छादकोऽण्डज । आक्त्तुं परेषां फलानां च हरणं लोभसंयुतः ॥ ७३ ॥
 सुवर्णहरणं द्यूतं कृतवान् पृच्छकस्तत्त्वसौ । त्रिपटिमितके पूर्वं प्रभाकारविमर्दनं ॥ ७४ ॥
 चतुःपटिमिते सूत नद्यादौ कृतवान् पुरा । छीवनं च शकृन्मार्गे विघ्नं परकृतौ तथा ॥ ७५ ॥
 जीवोऽसौ पापवान्मोहाद्भानुशत्रौ पतत्रिण । ततः शशिरिपौ वत्स पञ्चपटिमिते पुरा ॥ ७६ ॥
 मादृपितृगुरुणां च विप्राणां भक्तिर्वाजितः । निन्दाश्रावी बभूवसौ जीवो विप्रियकारकः ॥ ७७ ॥
 तनः सोमरिपौ पूर्वभवे षट्पटिसंमिते । नित्यानुष्ठानरहितश्चासीदस्त्रापहारकः ॥ ७८ ॥
 द्यूने सप्ततिसंख्ये तु प्राग्भवे शुचिघातिनि । पितृघातौ महाभाग जीवोऽसौ चामवत्सुधीः ॥ ७९ ॥
 बालघातौ तथा वत्स जन्तुर्वै मित्रघातिनि । द्यूने सप्ततिसंख्ये तु बभूव परसंभवे ॥ ८० ॥
 कूने सप्ततिमे वक्त्रे शुचिमर्दनसंज्ञके । घातूनां हरणं मोहात्प्राण्यसौ प्राग्भवेऽण्डज ॥ ८१ ॥
 अयं सप्ततिमे वत्स मित्रद्विदसंज्ञके पुरा । चकार स्वेच्छया दृष्टो गुरोर्विप्रस्य घातनम् ॥ ८२ ॥
 कुसप्ततितमे चक्रे शाकादिहरणं पुरा । नाम्नि स्वन्दरिपौ मोहाद्दिनतानन्दवर्धन ॥ ८३ ॥
 पक्षपातं सभायां वै चकाराधर्मतः पुरा । द्विसप्ततितमे तत्र पातालखे च पतत्रिण ॥ ८४ ॥
 ततो यमरिपौ सूत त्रिसप्ततितमिते पुरा । बहुविप्रविरोधं च कृतवान् पृच्छकस्तत्त्वसौ ॥ ८५ ॥
 जीवोऽसौ रसहारी प्राग्बभूव विनतात्मज । चतुःसप्ततिसंख्ये तु धूमकेतौ प्रपन्नतः ॥ ८६ ॥
 पञ्चसप्ततिसंख्ये तु दानवारख्ये पुराभवे । चक्रे भ्रातृवधं गेहोत्पापं मोहाच्छलादसौ ॥ ८७ ॥
 विमरत्नापहरणं कृतवान् पूर्वजन्मनि । सूर्यचन्द्ररिपौ सूत षट्सप्ततिमे छलात् ॥ ८८ ॥
 सप्तसप्ततिसंख्ये प्राग्बभूवपापमुद्भवः । निशाचरो बभूवसौ पृतनाग्रहविमहः ॥ ८९ ॥
 हैस्तान्तके नया द्यूनेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । पक्षिघातनयुक्तोऽसौ बभूव विनतात्मज ॥ ९० ॥
 खचराख्ये तथा कूनेऽशीतिसंख्ये चकार वै । दत्तापहरणं पूर्वं तथा वेदस्य विक्रयम् ॥ ९१ ॥
 अष्टष्टेऽशीतिसंख्ये प्राग्दृष्टवान् कामतः स्त्रियम् । परदृष्टिविनाशं च कृतवान् पृच्छकस्तत्त्वसौ ॥ ९२ ॥
 प्रदीप्तारौ कुयुक्ते चाशीतिसंख्ये पतत्रिण । प्रारब्धस्य व्रतस्यापि त्यागी पूर्वभवेऽभवत् ॥ ९३ ॥
 धूम्रवर्णाभिरे द्वाद्वादशेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । दृष्टमतिग्रहं जीवः कृतवान् कण्डपपातमज ॥ ९४ ॥
 परसन्तानहरणं चक्रे पूर्वभवेऽप्यसौ । अग्नीभवे किले ज्वाह्वेऽशीतिसंख्ये च पुत्रक ॥ ९५ ॥
 घनरूपे चतुर्विंशेऽशीतिसंख्ये ततोऽण्डज । अविक्रयाणां सततं विक्रीय चाभवत्पुरा ॥ ९६ ॥
 पञ्चाशीतिमिते वत्स तिलाङ्गाख्ये पुराभवे । पापकर्मरतश्चासीत् बभूव प्राणधारकः ॥ ९७ ॥
 अमेध्यदानं सततं सर्पघातौ तथाभवत् । षडशीतितमे प्राणी सर्पाख्ये पूर्वजन्मनि ॥ ९८ ॥
 द्यूने नवतिसंख्ये प्राग्बभूव प्राणवारकः । धूर्तौ बभूव सततं कन्यकाविक्रयी तथा ॥ ९९ ॥
 चन्द्रारिसंज्ञके चासीत्पिशुनः पूर्वजन्मनि । अष्टाशीतिमिते प्राणी विनतानन्दवर्धन ॥ १०० ॥
 हिमांशुः द्रुतसंज्ञे प्राङ् नवाशीतिमिते पुरा । परवधपहरणं कृतवान् पृच्छकस्तत्त्वसौ ॥ १०१ ॥
 ततो नवतिसंख्येऽसौ घनान्ते परसंभवे । अनिवेद्य सुरादिभ्यो मोक्षासीच्च पतत्रिण ॥ १०२ ॥
 शीतदीधितिशर्मो प्राकादये नवतिसंमिने । निर्वाणं कृत्वांश्चासावयं मृत्युवशेन वै ॥ १०३ ॥
 कादये नवतिमंख्ये ॥ जयरात्रौ पुराभवे । जीवोऽयं चामवत्सुत देवद्रव्यापहारकः ॥ १०४ ॥

धर्मध्वजरीषी पूर्वरीषो सप्तोनिवे सति । पतिघातकरश्चासौ बभूव प्राणधारकः ॥ १०५ ॥
 यज्ञविघ्नकरः प्राणी प्रागासीदुद्विर्जितः । शुक्लाङ्गमनुसंवे तु चतुर्नवतिसंमिते ॥ १०६ ॥
 माग्दुःखदायी ह्यभवत्पूर्वजन्मनि चाण्डज । अजरिसंज्ञके जन्तुः पञ्चोने शतसंख्यके ॥ १०७ ॥
 कृष्णाङ्गे च चतुर्हीने शतसंख्ये पतत्रिण । नीचस्त्रीमंगमाजीविश्वके पापे पुरांभवे ॥ १०८ ॥
 परदुःखप्रदानं च तथैवानृतभाषणम् । उदरं परजिह्वायाः कृतवान् पृच्छकस्त्वयम् ॥ १०९ ॥
 द्यूने सप्तमिते मृत जिह्वाख्ये पूर्वजन्मनि । द्यूने शतमिते पुत्र नीलवर्णे पुरांभवे ॥ ११० ॥
 मद्यपानरतश्चासौ जीवोऽभूत्पापमोहितः । तथा शुक्लाङ्गके कूने शतसंख्येऽभवत्कुर्वी ॥ १११ ॥
 देवद्विजोपाधिकारी प्राण्यसौ परसंभवे । ततः शतमिते मृत महीरूपे विधानतः ॥ ११२ ॥
 सुगन्धिहरणं पापं कृतवान् पूर्वजन्मनि । महापातकसंयुक्तोऽस्मावभूत्पूर्वसंभवे ॥ ११३ ॥
 आकाशसंज्ञके वत्स त्वेकोत्तरशते तथा । द्वियुक्ते शतसंख्ये प्राग्बृषाक्षे कृतवानसौ ॥ ११४ ॥
 कूटसाक्ष्यजपापं च परममप्रकाशनम् । देवशायी महाभाग बभूव परसंभवे ॥ ११५ ॥
 द्वियुक्ते शतसंख्ये तु देवशायी च पृच्छकः । मातृहामो पुरा जीवो भगच्छादकसंज्ञके ॥ ११६ ॥
 शतसंख्ये चतुर्थ्युक्ते महापातकसंयुतः । पञ्चादये शतसंख्ये तु ग्रहेन्द्रे पूर्वजन्मनि ॥ ११७ ॥
 नानामिश्रितपापेभ्यो महाग्रहसमाकुलः । जात्युत्तमस्त्रीगमनं चक्रेऽसौ प्राणधारकः ॥ ११८ ॥
 पापसंभवे तथोत्पाते पञ्चयुक्ते शतसंख्यके । समोत्तरशते त्वासीद्गृहरूपे पतत्रिण ॥ ११९ ॥
 जीववातकरश्चासावभत्पूर्वजन्मनि । अष्टोत्तरशते पूर्वभवे तु धूमसंज्ञके ॥ १२० ॥
 पशुचोरोऽभवत्चासौ जीवोऽयं गरुडाग्रज । प्रत्तसर्वपातल्यातं पापमाचरणं मृत ॥ १२१ ॥
 यकृते परमं दुःखं जीवो चात्यकृते मुत्स्य ॥ १२२ ॥

इति श्रीबृहदारण्यकसंहितायां कर्मविपाके पापनिर्णयव्याख्ये एकादशः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

केतो रिष्टं त्वया श्रोतं तददम्य दिवस्पते । मत्पापेषु महाभाग कथं मृत्युः प्रजायते ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ज्ञानाज्ञानकृतं पापं दृढं मानदृढं तथा । रिष्टं तद्विषयं ज्ञेयं दृढमप्यदृढं पुनः ॥ २ ॥
 उभयोः काश्यपेवात्र प्रायश्चित्तं क्षयो भवेत् । प्रायश्चित्ते कृते मृत रिष्टं नैव प्रशाम्यति ॥ ३ ॥
 नश्येदायुर्वलं तनु दीपो वाय्वादिना यथा । रिष्टयोगे समुत्पन्ने चतुर्थो मुनिभिः स्मृतम् ॥ ४ ॥
 स्वनाशः पुत्रनाशो वा स्त्रीनाशश्चार्थनाशनम् । अष्टोत्तरशतानां तु केतूनां गरुडाग्रज ॥ ५ ॥
 नामतुल्यान्यरिष्टानि खड्गादिष्ट यथाक्रमम् । वक्ष्ये यथायथाकाले तानि त्वं श्रोतुमर्हसि ॥ ६ ॥
 स्वङ्गाभिधे महाकेतो प्रथमे विनतात्मज । चत्वारिंशन्मिते वर्षे रिष्टमशतिदारुणम् ॥ ७ ॥
 क्षुत्संज्ञे द्वितीये च काश्यपेवात्र जन्मनि । रिष्टं पञ्चत्रिंशद्वदे तु ध्रुवज्ञात्र संशयः ॥ ८ ॥
 धनाभिधे तृतीये तु रिष्टमत्र प्रकीर्तितम् । पञ्चविंशन्मिते वर्षे धनगर्जसमं मृत ॥ ९ ॥
 इयामनास्त्रि महाबाहो चतुर्थ्यैव जन्मनि । द्वाविंशन्मितके वर्षे रिष्टं श्रोतं खगादिषु ॥ १० ॥
 पीताभिधे पञ्चमेत्र केतो तु विनतात्मज । चतुर्विंशन्मिते रिष्टं हायने चात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 पापेभ्यो कृष्णवर्णख्ये कालरूपेऽत्र संभवे । श्लोकविंशन्मिते मृत हायने रिष्टमदभूतम् ॥ १२ ॥

यमामिधे महारिष्टं यमरूपं पडब्दके । सप्तसंख्येऽत्र कथितं विनतानन्दवर्धन ॥ १३ ॥
 मुद्रारूपे महाघोरमष्टमेऽत्रैव जन्मनि । यमस्य मुद्रं घोरमष्टमे कश्यपात्मज ॥ १४ ॥
 शौसनारूपे महाकेनौ नवसंख्ये पतत्रिण । पण्डितशान्तिवर्षे रिष्टमत्र प्रकीर्तितम् ॥ १५ ॥
 उत्कारूपे दशमे चापि वत्साष्टाविंशदब्दके । रिष्टं तद्रौखाकारमत्र जन्मनि मानव ॥ १६ ॥
 ततो वज्राभिधेऽत्रैव रौद्रे रुद्रमितेऽण्डज । ह्येकोनविंशदब्दे तु रिष्टमुक्तं मनीषिभिः ॥ १७ ॥
 व्याघ्रारूपे तथा ज्ञेयं द्वादशे गरुडाग्रज । ज्यूने त्रिगन्धिते रिष्टं हायनेऽत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 केतुभिधे तथा चोक्तं त्रयोदशमितेऽण्डज । अष्टादशमिते सूत हायने रिष्टमदभुतम् ॥ १९ ॥
 शीर्षसंज्ञे मनुमिते प्रोक्तमत्र खगाधिप । षोडशाब्दमिते रिष्टं शीर्षपातनवद्वदम् ॥ २० ॥
 पुच्छसंज्ञे ततः केतौ द्वाविंशदब्दे त्वारिष्टकम् । सर्पारूपे पञ्चादंभर्षं ह्युत्पातोऽत्र महान् सुत ॥ २१ ॥
 गुदाभिधे ततोरिष्टं वर्षे द्वादशसंमिते । अष्टादशमिते सूत रिष्टं मनुमितेऽब्दके ॥ २२ ॥
 चापारूपे प्रथमे वर्षे रिष्टं प्रोक्तं मयाऽधुना । केता विशान्तिवर्षे सूत वाणसंज्ञेऽत्र जन्मनि ॥ २३ ॥
 द्विचत्वारिंशदब्दे तु रिष्टं देहान्तरुद्भवत् । कुन्ताभिधे महाबाहो कालरूपं नवाब्दके ॥ २४ ॥
 लम्पके रिष्टमत्रोक्तं द्वितीयेऽब्दे न संशयः । घटसंज्ञे त्रयोविंशे केतावैव जन्मनि ॥ २५ ॥
 वेदवेदमिते वर्षे रिष्टं हि गरुडाग्रज । ततो गुह्याभिधे सूत मृत्युवर्षं चतुर्मिते ॥ २६ ॥
 विषगर्भेऽण्डजश्रेष्ठ पञ्चाविंशन्मिते ध्रुवम् । चत्वारिंशन्मिते वर्षे त्र्यधिके मरणं स्मृतम् ॥ २७ ॥
 ततः कालाभिधे सूत रिष्टं प्रोक्तं मयाऽधुना । चत्वारिंशन्मिते वर्षे पञ्चयुक्तेऽत्र पुनरुक्तम् ॥ २८ ॥
 ग्रहान्तके महाबाहो ऋक्षसंख्ये त्वारिष्टकम् । पञ्चाशदेकद्वितीयेऽब्दे जन्मन्यत्रोदितं ध्रुवम् ॥ २९ ॥
 ध्वजसंज्ञेऽधुना प्रोक्तमष्टाविंशन्मितेऽण्डज । रिष्टमष्टाधिके चत्वारिंशदब्दे भयानकम् ॥ ३० ॥
 कुन्तानिगन्धिते तत्र ध्वजारूपे गरुडाग्रज । द्विपञ्चाशन्मिते वर्षे रिष्टं सर्वहरं स्मृतम् ॥ ३१ ॥
 वृक्षसंज्ञे तथा केता त्रिंशत्संख्येऽण्डजाधिप । पञ्चाधिके तु पञ्चाशदब्दे प्रोक्तमरिष्टकम् ॥ ३२ ॥
 ग्रहाधिपे तथा त्वत्र नाशः प्रोक्तो मनीषिभिः । पञ्चाशदेकयुक्तेऽब्दे चतुर्धा तत्त्वदीशिभिः ॥ ३३ ॥
 योणारूपेऽत्र महोत्पाते क्षत्रिगन्धितसंख्यके । रिष्टं च दारुणं प्रोक्तं त्रिपञ्चाशन्मितेऽब्दके ॥ ३४ ॥
 ज्याद्वये त्रिगन्धिते केता नर्तनारूपेऽत्र पुनरुक्तम् । द्यूने पथिमिते वर्षे रिष्टं स्थावर्तनोपमम् ॥ ३५ ॥
 भुदङ्गसंज्ञके जन्मन्यत्रैव ध्रुवमद्वुतम् । चतुःपञ्चाशदब्दे तु पुनारिष्टं मयोदितम् ॥ ३६ ॥
 पाशसंज्ञेऽत्र जनुपि पञ्चात्रिंशन्मितेऽण्डज । रिष्टं पाशसमं प्रोक्तं पञ्चाशत्सप्तवत्सरे ॥ ३७ ॥
 पुष्पनाम्नि महाबाहो केता पद्मिंशत्संख्यके । पडन्विते तु पञ्चाशदब्दे प्रोक्तमरिष्टकम् ॥ ३८ ॥
 फलाभिधे महापुच्छे रिष्टमुक्तं मया चलम् । एकोनपथिवर्षं तु जन्मन्यत्रैव दारुणम् ॥ ३९ ॥
 यष्ट्याभिधेऽत्र ध्वजके त्वष्ट्रिंशन्मितेऽण्डज । एकाधिके तु पष्ट्यब्दे जन्मन्यत्र भयानकम् ॥ ४० ॥
 हीनाङ्गे काश्यपेऽत्र महारिष्टं मयोदितम् । द्विपथिमितके वर्षे वन्यनार्द्यभयानकम् ॥ ४१ ॥
 मुरजे तु गहोत्पाते चत्वारिंशन्मिते ध्रुवम् । चत्वारिंशन्मिते वर्षे सप्तयुक्ते त्वारिष्टकम् ॥ ४२ ॥
 अन्तकारये तथा केतौ त्रिपथिमितवत्सरे । महारिष्टं मया प्रोक्तं पञ्चत्रिण यमोपमम् ॥ ४३ ॥
 केतौ रोचरसंज्ञे तु रिष्टं वर्षेऽष्टपथिके । यथाकाशत्प्रपतने तथा रिष्टमिहाण्डज ॥ ४४ ॥
 चरवाणिगन्धिते ज्याद्वयेऽन्तरारूपे कथितं त्विह । चतुःपथिमिते वर्षे पुनानन्तमयमदम् ॥ ४५ ॥
 शय्याभिधे ततः प्रोक्तं रिष्टमत्र खगाधिप । चत्वारिंशन्मिते वर्षे त्वेकाद्वये नात्र संशयः ॥ ४६ ॥

पञ्चवेदमिते त्वत्र पञ्चसंज्ञे त्वरिष्टकम् । चतुर्विंशन्मिते वर्षे जायते विनतात्मज ॥ ४७ ॥
 केतौ भूचरसंज्ञे तु ह्येकहीने पतत्रिण । वर्षे त्रिंशन्मिते रिष्टं दारुणं कथितं मया ॥ ४८ ॥
 अन्तरिक्षाभिधे तद्वर्षे त्रिंशन्मिते ध्रुवम् । रिष्टं स्यादत्र जनुपि विनतानन्दवर्धन ॥ ४९ ॥
 केतौ रज्ज्वाभिधे सूत द्वाविंशन्मितवत्सरे । रज्जुवन्वादिक्तं रिष्टं जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ ५० ॥
 हरिताख्ये महाकेतौ रिष्टमत्र मयोदितम् । पञ्चाशन्मितके नूनं ह्यष्टविंशन्मितेऽन्दके ॥ ५१ ॥
 नीलसंज्ञे महोत्पाते रिष्टमुक्तं तु काश्यप । पञ्चात्रिंशन्मिते वर्षे चात्र जन्मानि निश्चयात् ॥ ५२ ॥
 नीलाङ्गाख्ये महाकेतौ सूत रिष्टं प्रकीर्तितम् । चत्वारिंशन्मिते वर्षे ह्येकहीनेऽत्र जन्मानि ॥ ५३ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते वर्षे सुसलाख्ये पत्रत्रिण । रिष्टं सुसलवत्प्रोक्तं वर्षे पष्टिमितेऽण्डज ॥ ५४ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मिते केतौ बन्धनाख्ये त्वरिष्टकम् । विंशन्मितेऽन्दके बन्धाद्यैर्द्यादद्ये पष्टिमिते मृतिः ५५ ॥
 पीताङ्गसंज्ञके सूत तत्प्रोक्तमारिष्टकम् । चत्वारिंशन्मिते वर्षे पट्टयुक्तेऽत्रैव जन्मानि ॥ ५६ ॥
 कृष्णाङ्गसंज्ञके केतावन्नारिष्टं प्रकीर्तितम् । एकादशमिते वर्षे काश्यपेयमहादभुते ॥ ५७ ॥
 श्यामाङ्गसंज्ञके सूत महाकेतौ महादभुतम् । रिष्टं निगदितं वर्षे दशसप्तमितेऽण्डज ॥ ५८ ॥
 गौराभिधे तत्कथूने पष्टिसंख्ये त्वरिष्टकम् । श्यादद्ये त्रिंशन्मिते वर्षे जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ ५९ ॥
 गौराङ्गनाम्नि सुमहदरिष्टमुदितं मया । सप्तत्रिंशन्मिते वर्षे चात्र जन्मानि काश्यप ॥ ६० ॥
 धूमवर्णे महाकेतौ पञ्चाशन्मितवत्सरे । रिष्टमुक्तं मया चात्र विनतानन्दवर्धन ॥ ६१ ॥
 नीलवर्णाभिधे सूत प्रोक्तं पष्टिमिते ध्रुवम् । पञ्चपष्टिमिते रिष्टं हायनेऽत्रैव जन्मानि ॥ ६२ ॥
 त्रिशूलसंज्ञके केतौ जन्मन्यत्र पतत्रिण । सप्तसप्तपष्टिमिते त्रिधा रिष्टं त्रिशूलवत् ॥ ६३ ॥
 चतुःशूलाभिधे सूत द्वाद्याद्वे पष्टिमिते ध्रुवम् । पट्टपष्टिमितेऽन्दके तु रिष्टमत्र चतुर्विधम् ॥ ६४ ॥
 पञ्चशूले तु पञ्चाद्वे रिष्टमुक्तं मनीषिभिः । धूमध्वजे तु विश्वाब्दमिते मृत्युः खगाधिप ॥ ६५ ॥
 चन्द्राक्षसंज्ञके वर्षे त्रयोविंशे त्वरिष्टकम् । अर्कान्तके सप्तमेऽन्दके रिष्टं चार्कग्रहोपमम् ॥ ६६ ॥
 धूम्राक्षेऽन्दके दशमिते कालरिष्टं प्रकीर्तितम् । सोमहाख्ये तथा केतावष्टपष्टिमिते ध्रुवम् ॥ ६७ ॥
 रिष्टं तु त्रिंशद्वे तु सोमग्रहसमं सुत । शूलाङ्गनाम्नि केतौ तु वेददिङ्गमितवत्सरे ॥ ६८ ॥
 महाशूलोद्भव रिष्टमत्र जन्मानि कीर्तितम् । शूलाभिधे तथा केता रिष्टमत्रैव जन्मानि ॥ ६९ ॥
 वर्षे सप्ततिसंख्ये च एकसप्ततिसंख्यके । द्विसप्ततमिते वर्षे रिष्टमुक्तं भयानकम् ॥ ७० ॥
 सोमपाख्ये ध्वजे सूत कुसप्ततमितेऽधुना । सप्तायुधाख्ये सततं रिष्टं प्रोक्तं खगाधिप ॥ ७१ ॥
 एकोनसप्ततमिते वत्सरे चात्र जन्मानि । सप्तशूलाभिधे केतौ रिष्टं शूलवद्दभुतम् ॥ ७२ ॥
 चतुःसप्ततिते वर्षे त्रिसप्ततमितेऽधुना । वज्रासने हि ध्वजके रिष्टं वज्रप्रपातवत् ॥ ७३ ॥
 वर्षे सप्ततिते सूत कुयुक्ते नात्र संशयः । मुद्राख्ये महाकेतौ रिष्टं मुद्रप्रपातवत् ॥ ७४ ॥
 सप्तसप्ततितेऽन्दके तु कालरूपे पतत्रिण । पट्टसप्ततिते सूत मुद्राङ्गे त्वरिष्टकम् ॥ ७५ ॥
 त्रिसप्ततिते चात्र हायने गरुडाग्रज । रक्ताङ्गसंज्ञके पुच्छे सप्तसप्तमितेऽधुना ॥ ७६ ॥
 पञ्चसप्तमिते वर्षे रिष्टं रक्तप्रवर्णम् । भौमाङ्गसंज्ञके केतावष्टसप्ततिसंमिते ॥ ७७ ॥
 तस्मिन्वर्षे तदामोति रिष्टमत्रैव दारुणम् । तपोरूपाभिधे सर्पे वर्षेऽजीतिमिते सुत ॥ ७८ ॥
 जायतेऽत्र महारिष्टं ध्रुवं पाप्मसमुद्रवम् । तपोव्यापकजे नाम्नि पुच्छे वेदाष्टकेऽन्दके ॥ ७९ ॥
 दुष्टरिष्टं मया प्रोक्तमशीतिमितकेऽण्डज । नवसप्ततिवर्षान्ते रिष्टं पष्टिमितेऽथवा ॥ ८० ॥

एकाशीतिमिते केतौ चन्दनाङ्गमिवे सुत । उपग्रहे महारिष्टं पदस्ततिमितेऽब्देके ॥ ८१ ॥
 वायुरूपे तथा प्रोक्तं पंचादशेऽशीतिवत्सरे । वेदाशीतिमिते केतावनिष्ठाष्टकसंज्ञके ॥ ८२ ॥
 सप्ताशीतिमिते वर्षे रिष्टं श्रोतमिहाष्टज । नभोगसंज्ञके रिष्टमेकाशीतिमितेऽब्देके ॥ ८३ ॥
 पञ्चाशान्मितके वापि पञ्चाशीतिमितेऽधुना । ग्रहारिसंज्ञकेऽशीतिवर्षे नवमितेऽण्डज ॥ ८४ ॥
 सप्तांशान्मिते वापि रिष्टमत्र खगाविप । भ्रमाभिधाने चारिष्टं वर्षे नवतिसंमिते ॥ ८५ ॥
 देवारिसंज्ञकेऽशीतिद्वियुक्ते हायने मयम् । नवाशीतिमिते केतौ कालरूपाभिधानके ॥ ८६ ॥
 वर्षे ह्यशीतिमितके कालरूपं न संशय । संहरसंज्ञके पुच्छे महारिष्टं मयोदितम् ॥ ८७ ॥
 वर्षे नवतिसप्तादये संहारोऽत्र यथा तथा । मृत्युनाम्नि महोत्पाते रिष्टं मृत्युसमं सुत ॥ ८८ ॥
 षडशीतिमिते वर्षे षडांशसंमितेऽथवा । भ्रमसंज्ञे ततो रिष्टं प्रोक्तमत्रैव जन्मनि ॥ ८९ ॥
 द्वयोत्तरशते वर्षे चतुर्विंशान्मितेऽथवा । अष्टसंज्ञके पुच्छे चतुर्नवतिसंमिते ॥ ९० ॥
 त्र्यधिके शतवर्षेऽत्र त्वष्टादशमद्भुतम् । ध्वजके घोररूपेऽत्र रिष्टं घोरं प्रकीर्तितम् ॥ ९१ ॥
 कुपुक्ते तु नवत्यब्दे त्रिपञ्चाशान्मितेऽथवा । अष्टये तु तथा सूत रिष्टमत्रैव जन्मनि ॥ ९२ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दे वा वर्षे नवतिपटुते । मणिवर्णे शते ऽधूने केतौ सप्तोत्तरे शते ॥ ९३ ॥
 चतुःपञ्चाशदब्दे वा रिष्टमत्रैव जन्मनि । जलामिवे ध्वजे सूत वर्षे नवतिसंमिते ॥ ९४ ॥
 द्वियुक्तेऽत्र तरो रिष्टं चतुर्विंशत्समे तथा । भयानके कूनशते रिष्टमत्र भयानकम् ॥ ९५ ॥
 चतुर्नवतिसंख्येऽन्दे ह्यष्टविंशतिमेऽपि वा । पातसंज्ञे अतामिरे रिष्टं प्रोक्तं मयाऽधुना ॥ ९६ ॥
 षडुत्तरशते वर्षे त्रिचत्वारिंशकेऽथवा । कादम्बे शते घोररूपे रिष्टं नवतिवत्सरे ॥ ९७ ॥
 त्रिसंयुक्ते महाभाग ऽधूने वा पष्टिसंमिते । वामनाख्ये शते व्यादये द्वाभ्याधूने शतेऽब्देके ॥ ९८ ॥
 द्वादादये पञ्चाशदब्दे वा रिष्टमत्रातिदारुणम् । घोरकाले महाकेतौ वर्षे शतमिरे ध्रुवम् ॥ ९९ ॥
 रिष्टं घोरं महानाहो षड्विंशेऽन्दे तथाऽधुना । दाहसंज्ञे शते द्वागदये रिष्टं दाहोपमं स्मृतम् ॥ १०० ॥
 पञ्चाधिके नवत्यब्दे ह्यष्टांशान्मितेऽथवा । पञ्चोत्तरशते केतौ प्रलयाख्ये पतत्रिण ॥ १०१ ॥
 द्व्यब्दे शतमिरे वर्षे रिष्टं त्रिंशान्मितेऽपि च । द्विदाहः षडुत्तरशते वर्षे चकोत्तरे शते ॥ १०२ ॥
 द्व्यब्दे विंशान्मिते वापि रिष्टमुक्तं खगाविप । संहाराख्ये सप्तशते रिष्टं संहारस्तुत ॥ १०३ ॥
 पञ्चोत्तरशते वर्षे पञ्चाशदधिकेऽपि वा । अष्टोत्तरशते केतौ महाप्रलयसंज्ञके ॥ १०४ ॥
 प्रलयान्तोपमं रिष्टं त्वष्टोत्तरशतेऽब्देके । शिर्शनां रिष्टं ज्ञानं पित्रोः प्रभविलप्रतः ॥ १०५ ॥
 श्रेयं द्वादशवर्षान्तं स्वाधिकारस्ततः परम् । मातुरिष्टमृताः केचित्पितृरिष्टस्त्वया पुत्रे ॥ १०६ ॥
 केचित्पुत्राचारिष्टस्तु त्रियन्ते नात्र संशयः ॥ १०७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यगणसंज्ञादे कर्मविपाके रिष्टनिर्णयव्याख्यो द्वादश ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ सूत भवन्मामि देशरूपविनिर्णयम् । यत्राद्योराश्रिता देवा दाने पूर्णफलप्रदाः ॥ १ ॥
 त्रिभारजः प्रकृतव्यो गजवरुक्षत्तुर्भुजः । अलं तथास्रमाला वा तस्य दक्षिणदस्तयोः ॥ २ ॥
 जलपूर्णं तथा पात्रं परशुश्च वामतः । दन्तश्चास्य प्रकृतव्यो गर्भाग्रिष्टनिपूदनः ॥ ३ ॥
 जलपूर्णं पुनः पात्रे करामे तस्य कारयेत् । लम्बोदरस्त्वया कार्यो मूपकोपरिस्तस्थितः ॥ ४ ॥

१ प्रशस्तिमिते-छपु० । २ नवतिमिते-गपु० । ३ कृते-छपु० । ४ संहारिष्टज्ञानम्-
 छपु० । ५ यन्ताकार-गपु० । ६ नवत्यं पुन पात्र कर्तव्यं तस्य कारयेत्-छपु० ।

व्याघ्रचर्माम्बरधरो व्यालयज्ञोपवीतवान् । उपविष्टोऽथवा कार्यः पद्मासनसमन्वितः ॥ ५ ॥
 कृत्स्नं विधिवद्वाद्रणाधीशं प्रयत्नतः । नापमृत्युमयं चापि सर्वविघ्नविनाशनम् ॥ ६ ॥
 वातगुल्मविनाशार्थं यो दद्याद्रणनाथकम् । विमुच्यते महारोगादातरोगात्पतत्रिण ॥ ७ ॥
 अथापस्मारयुक्तस्तु प्रदद्याच्छिवनन्दनम् । बहुरत्नैः समायुक्तं मन्त्रैरभ्यर्च्य यत्नतः ॥ ८ ॥
 सोऽपस्मारान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः । अथ भाद्रपदे शुक्ले चतुर्थ्या गणनायकम् ॥ ९ ॥
 पूजयेन्मोदकाहारैः कृत्वा रूपं हिरण्मयम् । देयस्तत्र विधिज्ञाय भयेभ्यो मुच्यतेऽधुना ॥ १० ॥
 नित्यं पूज्यो गणाध्यक्षः कामेऽपि विशेषतः । अनर्चितो विघ्नकरः सर्वकार्येषु यो नृणाम् ॥ ११ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके गणेशनिरूपणाध्यायस्तयोदशः ॥ १३ ॥

: श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्भुजा तथा कार्या सर्वाभरणभूषिता । देवी सरस्वती सूत सुमुखी सा समुच्छिता ॥ १ ॥
 पुस्तकं चाक्षमालां च तस्या दक्षिणहस्तयोः । वामयोश्च तथा कार्या वैष्णवी च कमण्डलुः ॥ २ ॥
 समपादप्रतिष्ठा च कार्या सर्वोद्देशोभना । पूजयित्वा शुभमर्गैर्वर्त्ममन्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 (सा देवा वेदविदुषे शुभमुद्देविवृद्धये । अथवा शक्तितो दद्याद्देवीं वा राजतीं शुभाम् ॥ ४ ॥
 प्रतिमां पश्चिमाङ्गल सरस्वत्या विधानतः । जपेत्सर्वं च तन्मन्त्रमर्च्य वायुतंसंख्यकम् ॥ ५ ॥
 विद्याहरणजात्यापान्मुच्यते पूर्वसंभवात् । मृकत्वहरणं श्रोतं दानमेतत्पतत्रिण ॥ ६ ॥
 नित्यं यः पूजयेद्भक्त्या विधिना भारती नरः । धनविद्यान्वितश्चात्र ज्ञानवानपि जायते ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके सरस्वतीरूपनिर्णयाध्यायपञ्चतुर्दशः ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसः समीपे कर्तव्या लक्ष्मीस्तु द्विभुजा ततः । दिव्यरूपाम्भुजकपा सर्वाभरणभूषिता ॥ १ ॥
 श्वेतान्बरधरा देवी रूपेणाप्रतिमा भुवि । पृथक् चतुर्भुजा कार्या देवी सिंहासने स्थिता ॥ २ ॥
 सिंहासनेऽस्याः कर्तव्यं कमलं चारुकीर्णकम् । अष्टपत्रं महाभाग कर्णिकार्या तु सा स्थिता ॥ ३ ॥
 लिखित्वा शोभने पत्रे हिरण्यादये प्रयत्नतः । पूजयित्वा तु विविधैस्तन्मन्त्रैश्चोपचारकैः ॥ ४ ॥
 जपित्वा विधिवत्तत्र लक्षाद्यं होमयेत्ततः । ब्राह्मणाय विधिज्ञाय सा देवा शक्तितोऽण्डज ॥ ५ ॥
 लक्ष्मीहरणजात्यापात्पूर्वजन्मसमर्जितात् । मुच्यतेऽत्र महामाग दरिद्रत्वहरं परम् ॥ ६ ॥
 नित्यं यः पूजयेत्लक्ष्मीं दीपावल्यां तथा निशि । लक्ष्मीशुद्धिर्भवेत्तस्य जन्मन्यत्रापरे तथा ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके लक्ष्मीरूपनिरूपणाध्यायः पञ्चदशः ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्यः कार्यः शुभाकारः सर्वाभरणभूषितः । चतुर्बाहुर्महातेजाः कनचेनापि संवृतः ॥ १ ॥
 रश्मयस्तस्य कर्तव्या वामदक्षिणहस्तयोः । एकचक्रेऽथ सप्ताश्वे पडारे वा रथोत्तमे ॥ २ ॥
 उपविष्टस्तु कर्तव्यो देवोऽर्कः पूज्योऽप्यस्यारथः । ययोक्तेन विधानेन कृत्वा धातुमयं रथम् ॥ ३ ॥
 संपूज्य रक्तपुष्पैस्तु सूर्यमन्त्रेण मन्त्रयित्वा । ब्राह्मणाय प्रदद्याच्च भ्रमदोषोपशान्तये ॥ ४ ॥

सूर्यमन्त्रः ।

“ॐ नमो भगवते भास्वराय सर्वलोकप्रकाशनाय मम हृदि प्रकाशं कुरुकुरु स्वाहा ॥”

यो जपवा विधिना मन्त्रं कोट्यर्घार्घावसंमितम् । होमयेत्तिलमध्वाज्यैः अक्षयां संपूज्य भास्वरम् ५
स प्राप्नोति परं सिद्धिं मन्त्रतन्त्रसमुद्भवात् । सप्तम्यां माघशुक्लायां विशेषात्पूजयेद्विम् ॥ ६ ॥
वाञ्छितायां भवेच्छीघ्रं मम मन्त्रप्रभावतः । अथार्चयेन्नरो नित्यं भक्तिमान्मामिहाण्डज ॥ ७ ॥
रूपारोग्यसुखैश्वर्ययुतः स्यान्नात्र संशयः । अष्टपद्मदलाकारं लिखित्वा च प्रपूजयेत् ॥ ८ ॥
ब्राह्मणाय प्रदद्याच्च सर्वरोगापनुत्तये । यस्य पञ्चसभावस्यो रविः पुत्रविनाशकृत् ॥ ९ ॥
स्त्रीभयं मत्तमाश्रयः स्त्रीणां पतिभयंकरः । पित्रोश्चतुर्थदशमे सहजे चाग्रे भयम् ॥ १० ॥
तेनाराध्यो महाभक्त्या जपहोमार्चनादिभिः । हिरण्यमस्तथा देवो विधिज्ञाय विधानतः ॥ ११ ॥
तस्य पुत्रविप्लवः स्यादवश्यं विनात्मजः । नार्चयेद्यस्तु मां नित्यं इदो ज्ञानविवाजितः ॥ १२ ॥

जन्मजन्मन्यसौ रोगी शोकमागन्नायते नरः ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमयदे कर्मविपाके सूर्यरूपनिर्णयान्याय षोडश ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चन्द्रः श्वेतवपुः कार्यस्तथा श्वेताम्बरो विभुः । चतुर्बाहुर्महातेजा सर्वाभरणवांस्तथा ॥ १ ॥
उमुदी द्वी तथा कार्या तस्य देवस्य इस्तयोः । चिह्नं तथास्य सिंहाङ्गं वामपार्श्वेऽर्कवद्भवेत् ॥ २ ॥
केयूरमुकुटाढ्यं च दिव्यरुक्मरथे स्थितम् । यः कृत्वा विधिवत्सोमं सौवर्णं राजतं तथा ॥ ३ ॥
गुणयित्वा शुभैर्गन्धैर्धूपैर्दिव्यैर्विशेषतः । विप्राय दद्याद्विधिवत्पातकेभ्यः प्रमुच्यते ॥ ४ ॥
विमपीडादिर्जं पापं पृथैजन्मसमुद्भवम् । तत्क्षणान्मुच्यते चापि दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ५ ॥
नित्यं यश्चार्चयेच्चन्द्रं द्विजराजं महाबलम् । न तस्य ग्रहजा पीडा भविष्यति कदाचन ॥ ६ ॥
पौर्णमास्यां च यो दद्याद्विमानुं प्रयतः शुचिः । सोपवासान्वितो भक्त्या सर्वादिष्टविनाशनम् ॥ ७ ॥
ह्युत्तुक्तस्तथा चन्द्रो जन्मन्यत्र यदा भवेत् । मनोजातसमुद्भूताचिन्ताशङ्कानुरो भवेत् ॥ ८ ॥
तदोपशमनायैव दद्याद्देवं निष्कारम् । संपूज्य मन्त्रैर्विधिवैजंसा हुत्वाऽयुतादिकम् ॥ ९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाके चन्द्ररूपनिर्णयान्याय सप्तदश ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भौमोऽग्निरूपः कर्तव्यः संस्थितः काश्चने रथे । किरीटी द्विभुजः कान्तस्त्रिकोणे वा रथे स्थितः ॥ १ ॥
तन्मतिं पूजयेद्यस्तु रक्तपुष्पैर्विशेषतः । धूपैर्निवेदनीर्दिव्यैः कुंकुमाक्षतचन्दनैः ॥ २ ॥
न जायत ऋणप्रस्तश्चात्र जन्मानि सुव्रतः । भौमवारे च यो दद्याद्ब्राह्मणाय विधानतः ॥ ३ ॥
न च भौमग्रहान्पीडापीडितश्चात्र जन्मानि । सोपवासी नरो यस्तु कृत्वा भौमं हिरण्यम् ॥ ४ ॥
पूजयित्वा विधानेन ब्राह्मणाय निवेदयेत् । स रक्तजान्महादोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ५ ॥
अथ पञ्चमभावस्यो भौमः पुत्रविनाशकः । आलोकयति तद्भावमपि दुष्टप्रदो भृशम् ॥ ६ ॥
सप्तमस्थः त्रिषं हन्ति स्त्रीणां पतिविनाशकः । उग्रान्तिमान्तुर्गस्यो ह्योदृष्टपणकारकः ॥ ७ ॥
ज्ञात्वा भौमं महाभाग कृत्वा शुद्धं हिरण्यम् । पूर्वोक्तविधिना रूपं तथा जपवायुतादिकम् ॥ ८ ॥
हुत्वा संपूज्य तन्मन्त्रै रक्तगन्धाम्बरान्वितैः । तं च दद्याद्विधिज्ञाय सर्वारिष्टविनाशनम् ॥ ९ ॥
अनेन विधिना भौमं योऽर्चयेद् बुद्धिमाकरः । सर्वं भौमफलं दृष्टं तत्क्षणमेव नश्यति ॥ १० ॥

अयं भौममहादानं वक्ष्यामि त्वां स्वगेश्वर । तरुणं वृषभं रक्तं समुवर्णमलंकृतम् ॥ ११ ॥
प्रवालतान्नसद्वर्तनेर्मणिभिर्मुद्गुभिर्भुतम् । रक्तपुष्पैश्च तद्गोणीं कृत्वा चोभयपार्श्वयोः ॥ १२ ॥
गोधूमाक्षममूराभ्यां पूरितां समुद्रां सुत । तं दद्याद्विद्विदुषे भौमरूपसमन्वितम् ॥ १३ ॥
भौमारिष्टविनाशाय भवत्येव न संशयः ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाके भौमरूपनिर्णयाध्यायोऽष्टादशः ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विष्णुतुल्यो ध्रुवः कार्यः सौवर्णः स्पन्दने स्थितः । भौमवद्रा प्रकर्तव्यो चरः पीताम्बरावृतः ॥ १ ॥
दद्याच्च विप्रमुख्याय कृत्वा रूपं विधानतः । सर्वरोगहरः सीम्नः सर्वकार्यार्थराद्धिदः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाके ध्रुवरूपनिर्णयाध्याय एकोनविंशः ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ततजाम्बूनदाकारो द्विभुजश्च बृहस्पतिः । पुस्तकं चाक्षमालां च करयोस्तस्य कारयेत् ॥ १ ॥
सर्वाभरणयुक्तश्च तथा पीताम्बरैर्वृतः । अष्टाश्वे काञ्चने दिग्धे रथे दृष्टिमनोहरे ॥ २ ॥
महापर्वसु चो दद्याद्गुरुं हेममयं शुभम् । विप्राय वेदविदुषे विविज्ञाय प्रयत्नतः ॥ ३ ॥
गुरुवादादिजात्यापातपूर्वजन्मसमर्जितात् । मुख्ये ते नाथ सदेहो वाक्शुभस्त्वं च जायते ॥ ४ ॥
सर्वरोगहरं चेतदानमुक्तं गुरोः परम् । यः कृत्वा विधिना सूत पूजयेच्च बृहस्पतिम् ॥ ५ ॥
नित्यं शुभमना भूत्वा गुरुपीडां न पश्यति । चापमीनौ सुतस्यो च जीवो वा सुतगो बली ॥ ६ ॥
पुत्रविघ्नप्रदः प्रोक्तो महद्भिस्तत्त्वदर्शभिः । तदोपशमनार्थं दद्याद्धेममयं गुरुम् ॥ ७ ॥
विविज्ञाय सुसंपूज्य जपहोमायुतादिभिः । प्रयोगोऽयं महाभाग पुत्रपौत्रमुखप्रदः ॥ ८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाके गुरुरूपनिर्णयाध्यायो विंशः ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुक्रः श्वेतवपुः कार्यः श्वेताम्बरधरस्तथा । द्वौ करौ कथितौ तस्य विधिपुस्तकसंयुतौ ॥ १ ॥
दशाश्वे च रथे कार्यो राजतो मृगुनन्दनः । संपूज्य विधिना मन्त्रैर्वैदिकैश्चोपचारकैः ॥ २ ॥
देवो विप्राय शक्तपात्र प्रमेहान्मुच्यते गदात् । संस्थाप्य कलशे शुक्रं राजतं च स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्जपहोमैर्विशेषतः । क्षीराज्यवस्त्राचलुप्तं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ ४ ॥
न चाशुभफलं पश्येन्नारीसंमुखशुक्रजम् । दक्षिणस्यात्तथा चास्तगतो पाञ्च यत् फलम् ॥ ५ ॥
अथवा पूजयेद्भक्त्या राजतं मृगुनन्दनम् । नित्यं नाशुभमामोति शुक्रदोषसमुद्भवम् ॥ ६ ॥
तावत्पूजयेद्देवं यावन्नोदयते पुनः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाके शुक्ररूपनिर्णयाध्याय एकविंशः ॥ २१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादहीनस्तथा कृष्णः शनिः कार्यः क्षिराततः । दण्डाक्षमालासंयुक्तः करद्वितयभूषितः ॥ १ ॥
काष्णोपस्थे रथे लोहमये चाष्टतुरङ्गमे । पूजयेत्तथा शनिं देवं नित्यं गन्धादिभिः सुत ॥ २ ॥
प्रदद्याद्धेदविदुषे सर्वदोषापशुत्तये । अधोमुखं शनै रूपं कृत्वा स्वर्णोर्मितं शुभम् ॥ ३ ॥
वरयेद् ब्राह्मणान्विज्ञान्वस्त्राभरणकाञ्चनैः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः षोडशरूपचारकैः ॥ ४ ॥

संस्थाप्य कलशे पूर्णे नीलचैलसमावृते । कोटिलक्षावृतं जप्त्वा शनिमन्त्रं प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 तदग्रे होमयेद्यत्नात्स्वगृहोक्तविधानतः । मापैस्तिलैः सर्पैश्च घृतेनापि शमीफलैः ॥ ६ ॥
 जपोपकल्पितां दद्याद्दक्षिणां च हिरण्यमीम् । पूर्णाहुतिं ततः कुर्यात्कर्ता शुचिरलंकृतः ॥ ७ ॥
 बलालोभ्रतिलैः कृष्णैः शतपुष्पघनाञ्जनैः । सलाजं धुवनं कुर्याद्दोहपात्रसुसंस्थितैः ॥ ८ ॥
 शनिदोषोपशान्त्यर्थं यजमानः प्रयत्नतः । कृष्णां गां विधिवद्दद्यात्कपिलां च पयस्विनीम् ॥ ९ ॥
 सालंकारां सुवर्णाढ्या अनेन प्रीतिक्तां पराम् । ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चाद्भक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १० ॥
 ना य एवं प्रकुरुते शनिशान्तिं विधानतः । न तस्य दुरितं किञ्चिन्न शनश्चरजं भयम् ॥ ११ ॥
 जन्माष्टदादशे तुयं द्वितीये गोचराश्रितः । महावित्रकरः सौरो दुष्टाद्भयं योऽपि भाषितः ॥ १२ ॥
 क्षेत्रे सिंहासने दुर्गे देशे कर्माश्रितोऽपि च । राज्यभङ्गप्रदो लग्नपञ्चमे पुत्रवित्रकृत् ॥ १३ ॥
 सर्वमेतत्फलान् दुष्टान् दुष्टाच्चापि चतुर्विधात् । न किञ्चिद्भयमाप्नोति शनियोगप्रभावतः ॥ १४ ॥
 राज्यभ्रष्टो लभेद्वाप्यं सुखी स्वात्सर्वतो नृगम् । अथ लोहमयं सर्वमष्टाङ्गुलमितं सुत ॥ १५ ॥
 लिखित्वा तु नराकारं पादहीनमधोमुखम् । स्नापयेत्वा तु तलेन नीलचैलसमावृतम् ॥ १६ ॥
 श्यामपुष्पैस्तिलाद्यर्घ्यैर्नैर्नैर्वेदनैः शुभैः । संस्थाप्य तलपाने तु शनिमन्त्रेण धीमता ॥ १७ ॥
 एवं प्रपूजयेन्नित्यं शनिवारो विशेषतः । जप्त्वा हुत्वा प्रयोगान्ते ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ १८ ॥
 अनेन विधिना यस्तु सूर्यपुत्रं प्रपूजयेत् । तृष्टिं याति न संवेदः पीटां मुक्तां शनश्चरः ॥ १९ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके शनिमन्त्रनिर्णयः ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राहुर्धृन्वषुः कार्पो रयेऽश्वे तु राजते । सस्थिनो द्विभुजः तूरधोर्ध्वकटो भयानकः ॥ १ ॥
 दक्षिणं तु फलं शून्धं वामं पुस्तकसंयुतम् । संपूज्य राहुमनेन ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ २ ॥
 अष्टागुलाधिकं काश्यपाय शकैर्या युतम् । पञ्चस्तनान्वितं दद्याद्ग्राहोः प्रीतिकरं परम् ॥ ३ ॥
 नृपजन्मर्क्षगो राहुः केतुर्वा यदि चाण्डव । दुर्गनामर्क्षगो वापि जन्माष्टदादशेऽपि वा ॥ ४ ॥
 राज्यभङ्गप्रदो ज्येष्ठो देशवेधकरस्तथा । उग्रव्याध्यादिरोगाश्च दुष्टारिष्टं करो यसां ॥ ५ ॥
 तदोपशमनायैव दद्याद्देममयं त्वगुम् । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यमन्त्रैश्चापि विशेषतः ॥ ६ ॥
 कोटिलक्षावृतं जप्त्वा हुत्वा च तिलसर्पिः । जापकेभ्यः प्रदद्याच्च दक्षिणां च हिरण्यमीम् ॥ ७ ॥
 यथा ग्रहस्तथाचार्यः पूजनीयः प्रयत्नतः । पट्टमस्त्राश्वरत्नाभर्मण्यैर्दुग्धैर्भुज्यते ॥ ८ ॥
 य एवं कुरुते शक्त्या राहुपूजां नृपोत्तमः । राहुरिष्टमयं घोरं न पश्यति ममाज्ञया ॥ ९ ॥
 न तस्य देशभङ्गः स्याच्च च दुःखमवाप्नुयात् ॥ १० ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके राहुमन्त्रनिर्णयः ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उल्लसत्सूर्यः कर्तव्यः केतुर्मूर्ध्ना विजितः । द्विभुजो दक्षिणः अन्यः करो वामः सपुस्तकः ॥ १ ॥
 अष्टाश्वे वा रये दिव्ये सस्थिनो भौमवचसा । वानव्याधिविनाशाय यो दद्यात्काञ्चनं ध्वजम् ॥ २ ॥
 वातव्याधिभयान्मुक्तस्तत्क्षणाज्जायते नरः । तथा केतुकृते रिष्टे दद्यादेयं तथा कृतम् ॥ ३ ॥
 राजतं वा यथाशक्त्या जप्त्वा हुत्वा विधानतः । भोजयेद्ब्राह्मणास्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ४ ॥

दृष्टाद्भुतं नृपो माहात्र कुर्यात्केतुपूजनम् । नृपविन्नकरं ज्ञेयं पण्मासान्तं न संशयः ॥ ५ ॥
 राज्ञां रिष्टकरं ज्ञेयं प्रयोगेष्विदमद्भुतम् । यस्मिन् कृते महामाग्न शमयेत्केतुजाद्भुतम् ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यगणसंवादे कर्मविपाके केतुस्वरूपनिर्णयाध्यायः पञ्चविंशः ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मरेश्वरस्तु कर्तव्यो गजराजोपरिस्थितः । सर्वाभरणसंगुक्तः सुवर्णाभश्चतुर्भुजः ॥ १ ॥
 नीलपट्टाम्बरधरस्तथा तिर्यग्दशः प्रभुः । किरीटी दक्षहस्ता तु पद्माङ्कुशविभूषिता ॥ २ ॥
 शचीपृष्ठगतं वाममपरं वज्रभूषितम् । वामभागे शची दिव्या सर्वाभरणभूषिता ॥ ३ ॥
 पार्श्वयोरुभयोर्द्वे तु दिव्यज्जनसंगुते । यो दद्यात्स्वर्गकामस्तु महेन्द्रं विनशात्मज ॥ ४ ॥
 ह्रमं कृत्वा पलमयं स नरः स्वर्गभाग्भवेत् । पुत्रकामस्तु यो दद्याद्देवेश पलसंमितम् ॥ ५ ॥
 संपूज्य विधिना सूत जप्त्वा हुत्वा विशेषतः । सप्तम्यामुपवासी तु लभेत्पुत्रं न संशयः ॥ ६ ॥
 मन्त्रः ।

ॐ नमो विश्वरूपाय शचीपतये स्वर्गकामफलप्रदाय मम कामफलं कुरुकुरु स्वाहा ॥
 इन्द्रक्षं रोगमापन्ने कृतेन्द्रं हेमजं सुत । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैरिन्द्रमन्त्रेण मन्त्रवित् ॥ ७ ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय सर्वरोगापनुत्तये । जनितश्चेन्द्रं बालः स दुःखाय न संशयः ॥ ८ ॥
 तद्योपशमनायैव ह्रमं कुर्यात्सुरेश्वरम् । जपित्वा शकमन्त्रेण शक्त्या हुत्वा विधानतः ॥ ९ ॥
 तदपे पूजयित्वा तु गन्धपुष्पाक्षतैरलम् । स्तुत्वा च देवतेर्मन्त्रैः सर्वपथिसमान्वितः ॥ १० ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय तस्माद्दोषाप्रशुच्यते । इन्द्रक्षं शान्तिं मनुजो यो न कुर्याद्विधानतः ॥ ११ ॥
 चतुर्थपादजातस्य पितुरिष्टकरं भवेत् । कुले ज्येष्ठस्य रिष्टं वा सहजानामयापि वा ॥ १२ ॥
 तृतीये मातृपक्षस्य द्वितीये धननाशनम् । प्रथमे शुभदं मोक्तं शान्त्या च गरुडाग्रज ॥ १३ ॥
 ज्येष्ठान्त्ये पट्टं कला निन्द्या नान्या रिष्टकराः स्मृताः ॥ १४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यगणसंवादे कर्मविपाके इन्द्रसूक्तिनिर्णयाध्यायः पञ्चविंशः ॥ २५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुर्वाञ्जटापरं वारिं रक्ताङ्गं धूम्रवाससम् । ज्वालाकुलं महासौम्यं नेत्रत्रयविभूषितम् ॥ १ ॥
 चतुर्भुजं श्मश्रुयुक्तं चतुर्दंष्ट्रं महाबलम् । चतुर्भिश्च शुकैर्युक्ते रथे धूमाद्रिते शुभे ॥ २ ॥
 वायुसारथिसंगुक्ते संस्थितं विनशात्मज । अप्रेषामगता स्वाहा रत्नपात्रकरान्विता ॥ ३ ॥
 नित्यं यः पूजयेदग्निं कृत्वा हेमस्वरूपकम् । गन्धाद्यैराग्रमन्त्रेण दत्त्वा विमाय धीमते ॥ ४ ॥
 निर्धनो धनमाप्नोति प्रयोगस्य प्रभावतः । अथवाग्नेर्महासूक्तिं सौवर्णीं यः प्रयच्छति ॥ ५ ॥
 स चाग्निदाहजात्यापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यगणसंवादे कर्मविपाके अग्निस्वरूपनिर्णयाध्यायः षड्विंशः ॥ २६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नीलाम्बुदाभः कीनाशस्तप्तचामीकराम्बरः । महिषस्यस्तु कर्तव्यः सर्वाभरणभूषितः ॥ १ ॥
 दण्डवद्वायुभौ हस्ता ज्वालामालाविभूषितौ । नामोत्सङ्गता कार्या धूम्रोर्णा दिव्यरूपिणी ॥ २ ॥
 तस्य दक्षिणभागे तु चित्रपुत्रं निधापयेत् । द्विभुजं साम्यवदनं लेखनीपत्रसंयुतम् ॥ ३ ॥
 वामे पाशधरः कार्यः कालो विनष्टदर्शनः । सौवर्णीं प्रणिमां यस्तु धर्मगजस्य चापदज ॥ ४ ॥

दशम्या च चतुर्थ्या वा पूजयित्वा विधानतः । दद्यात्ता वेदविदुषं यथा रिशोपगान्तये ॥ ५ ॥
महापर्वसु यो दद्याद्यमरूपं हिरण्यम् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैस्तन्मन्त्रैरर्चयेत् शुभम् ॥ ६ ॥
न पश्यति मद्वाधोरा विविधां यमगासनाम् । भुक्ता भोगान्महाभाग स्वर्गस्थो नात्र संशयः ॥ ७ ॥
इति श्रीऋद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके यमकरपनिर्णयाध्यायः समाप्तः ॥ २७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ऊर्ध्वकेशः श्वश्रुयुक्तो द्विबाहुर्भोषणाननः । विवृतास्त्यो विरूपाक्षः प्रागुर्दक्षोज्ज्वलाननः ॥ १ ॥
कृष्णरक्ताङ्गवर्णश्च कृष्णाम्बरधरस्तथा । सर्वभरणभूषाढयो दण्डपाग्रधरस्तथा ॥ २ ॥
भक्त्या च तस्य कर्तव्या देवी निर्ऋतिवामगा । अपमृत्युमयं घोरं नैव पश्यति मानवः ॥ ३ ॥
रोगार्तो मुच्यते रोगादान्नादा पूजनाच्छुभम् । मूलजातस्य बालस्य सर्वदोषोपशान्तये ॥ ४ ॥
जपित्वा निर्ऋतेर्मन्त्रमयुतायं विधानतः । हुत्वा निर्ऋतिमन्त्रेण स्नात्वा मन्त्रेस्तु वारुणैः ॥ ५ ॥
प्रतिमा या प्रयत्नेन निर्ऋतेर्गुरुदाम्ज । ब्राह्मणाय च ता दद्यान्मूलदोषाऽपनुत्तये ॥ ६ ॥
मूलारिष्टहरं स्रत परं दानं मयोदिवम् ॥ ७ ॥

इति श्रीऋद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके निर्ऋतिरूपनिर्णयाध्यायोऽगमिः ॥ २८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ईषत्प्रलंबजठरो मुक्ताहारविभूषितः । सर्वाभरणवात्राजा महाकायश्चतुर्भुजः ॥ १ ॥
सप्तहंसा रये कार्या वरुणो यादसापतिः । वैदूर्यमणिसंकाशः श्वेताम्बरधरः प्रभुः ॥ २ ॥
पद्मपाशौ तथा कार्या देवदक्षिणहस्तयोः । शंखं च रत्नपात्रं च वामयोस्तस्य कारयेत् ॥ ३ ॥
वामभागे तथा कार्या तद्गार्या वारुणी शुभा । वामदक्षिणयोर्भागे यमुना जादवी तथा ॥ ४ ॥
जलराजं महाभाग यो दद्याद्देमजं शुभम् । राजतं वा शुभं रूपं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ५ ॥
जलजातकृतात्पापात्पूर्वजान्मुच्यतेऽधुना । यो नित्यं पूजयेद्देवं वरुणं श्रद्धयान्वितः ॥ ६ ॥
पूर्वपाणिविशुद्धात्मा स गच्छेद्भारुणं पदम् ॥ ७ ॥

इति श्रीऋद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके वरुणस्वरूपनिर्णयाध्याय एकोनविंशः ॥ २९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वायुर्महाबलः कार्थो द्विसृजो मृगबाहनः । नीलाम्बरधरो देवस्त्वयाकारस्तु शीघ्रगः ॥ १ ॥
चतुश्चक्रे रये स्रत सप्ताब्धे वा स्थितः प्रभुः । मुद्गरादिभे हस्ते द्वितीये चापसंयुतैः ॥ २ ॥
वायुपीडांस्त्वितो यस्तु ददाति पवनं सुत । हैमं शक्त्या यथाकारं ब्राह्मणाय विधानतः ॥ ३ ॥
स वायुजान्महोरोगान्मुच्यते नात्र संशयः । अथवा कारयेद्देम हरिणं वायुबाहनम् ॥ ४ ॥
शृङ्गे च राजते कार्थे पर्वत्रयसमन्विते । पत्रे लेख्यं प्रयत्नेन सर्वरत्नविभूषितम् ॥ ५ ॥
कास्त्यपात्रे स्थितं चैव तण्डुलोपरि सस्थितम् । भूषितं पट्वस्त्रेण पलार्धाध्वनं समितम् ॥ ६ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्वायुमन्त्रेण धीमता । हुत्वा तेनैव भूमेण जप्त्वा पूर्वविधानतः ॥ ७ ॥
दद्याद्दिप्रवरायैव महाबातोपशान्तये ॥ ८ ॥

इति श्रीऋद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके वायुस्वरूपनिर्णयाध्यायत्रिंशः ॥ ३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चामीकराभो वरदः कर्तव्यो नखाहनः । लम्बोदरश्चतुर्बाहुर्वापिहस्तलोचनः ॥ १ ॥
 गदाशक्ती च कर्तव्ये वामदक्षिणहस्तयोः । शङ्खपद्मनिधी कार्यो वामे च धनदस्य च ॥ २ ॥
 उदीच्येवैषः कवची हारी च विनतात्मज । द्वे च दंष्ट्रे मुखे तस्य कर्तव्ये श्मश्रुसंयुतः ॥ ३ ॥
 योऽर्चयेत्प्रत्यहं सूत निधिनार्थं प्रयत्नतः । गन्धपुष्पोपचारैश्च स दारिद्र्यं न पश्यति ॥ ४ ॥
 स्वरूपवांश्च धनवाजायते बहुजन्मनि । दरिद्रो लभते लक्ष्मीं धनदस्य च पूजनात् ॥ ५ ॥
 धनापदामस्ततपुषो दद्यान्नखाहनम् । सौवर्णं सर्वरत्नाढ्यं लक्ष्मीं प्राप्नोत्यसंशयः ॥ ६ ॥
 धनेश्वरं महाभाग सौवर्णं रत्नसंयुतम् । यो दद्यादत्र संपूज्य मन्त्रैर्विप्रवराय च ॥ ७ ॥
 स पूर्ववित्तहरणात्पापाञ्जलिं मुच्यते ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाके क्षिप्रस्वरूपनिर्णयान्याय एकाविंशः ॥ ३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शिवः कार्यस्त्रिनेत्रस्तु जटामुकुटमण्डितः । चतुर्भुजो वृषारूढश्चन्द्रशेखरः प्रभुः ॥ १ ॥
 वामो भागो युतो देव्या चांपरो वरदस्तथा । गङ्गाधरोऽतिभस्माङ्गो गजचर्माम्बरान्वितः ॥ २ ॥
 वामोलङ्घगता कार्यो शिवा परमसुन्दरी । स्त्रीपुर्वः सहितो वापि रहितो वापि कुत्रचित् ॥ ३ ॥
 उत्तस्वरूपं यः कृत्वा हेमं वा राजतं शिवम् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः शिवमन्त्रेण धीमता ॥ ४ ॥
 जप्त्वा हुत्वा विधानेन देव्यो विप्रवराय च । घोराङ्गीववधात्पापात्प्राग्जातान्मुच्यतेऽधुना ॥ ५ ॥
 स्त्रीपुत्रकामो यो दद्याच्छिवं स्त्रीपुत्रसंयुतम् । संपूज्य पूर्वविधिना चतुर्दश्यामुपोषितः ॥ ६ ॥
 हेमं पलमितं कृत्वा तदर्घार्धमितं तथा । स्त्रीपुत्रपौत्रवृद्धिः स्याज्जन्मपत्र पतत्रिण ॥ ७ ॥
 अथोपयान्वितं देवं सौवर्णं च स्वशक्तिनः । यो दद्यादेदविदुषे गन्धपुष्पैः प्रपूजितम् ॥ ८ ॥
 विमाङ्गाहिंसनात्पापात्पुर्वजन्मरामर्जितात् । नाशनायाति स क्षिप्रं वटुरोगश्च दारुणः ॥ ९ ॥
 कृशत्वहरणं चापि दानमेतत्परं त्विह ॥ १० ॥

“ॐ नमः शिवाय” इत्यस्त्रिलोकोत्तररूपपूजने मन्त्रः ॥

“ॐ जैतुः” इति जपार्दा महारिष्टहरस्तुष्टुपुत्रपमन्त्रः ॥

इति श्रीवृद्धसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाके क्षिप्रस्वरूपनिर्णयान्यायो द्वाविंशः ॥ ३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवदेवं महादंवं वृषारूढं तु कारयेत् । तस्य वक्राणि कार्याणि पञ्च भो गरुडाग्रज ॥ १ ॥
 सर्वाणि सौम्यरूपाणि दक्षिणं विकटं मुखम् । कपालमालिनं भीमं जगत्संहारकारकम् ॥ २ ॥
 त्रिनेत्राणि च सर्वाणि वदनं तूत्तरं विना । जटाकलापे महति तस्य चन्द्रकला भवेत् ॥ ३ ॥
 तस्योपरिष्ठाद्वदनं पश्चमं तु विधीयते । यज्ञोपवीतं च तथा वाशुकं तत्र कारयेत् ॥ ४ ॥
 दशबाहुस्तथा कार्यो देवदेवो महेश्वरः । अक्षमाला त्रिशूलं च चर्म दण्डमयोत्पलम् ॥ ५ ॥
 तस्य दक्षिणहस्तेषु कर्तव्यानि महाभुज । वामेषु मातुलिङ्गं च चापादशो कम्पण्डलः ॥ ६ ॥
 तथा चर्म च कर्तव्यं देवदेवस्य शूलिनः । कुण्डलश्चास्य कर्तव्यश्चन्द्रांगुसहस्रमभः ॥ ७ ॥
 सर्वप्रापतिनिधिं पञ्चवक्त्रं महेश्वरम् । यो दद्याद्विधिना सूत तस्य सर्वं प्रसिद्धयति ॥ ८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाके पञ्चवक्त्रस्वरूपनिर्णयान्यायपञ्चविंशः ॥ ३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथातो रूपनिर्माणं वक्ष्येह गगनस्य तु । नीलतपलाभं कर्तव्यं तद्दम्बवधारि तत् ॥ १ ॥
 द्विभुजं मौम्यवदनं चन्द्रसूर्यनिभूपितम् । चतुर्भुजं भवेत्सुत्रं ततो वृत्तं स्वरोन्म ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके आकाशस्वरूपनिर्णयाध्यायश्चतुर्विंशः ॥ ३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभवर्णा मही कार्या दिव्याभरणभूषिता । चतुर्भुजा सौम्यमुखा चन्द्रार्कागुलमाकृता ॥ १ ॥
 रत्नपाशं सस्यपात्रं पात्रमोपघसंत्युतम् । पद्मं कतेऽथ कर्तव्यं पृथिव्या विनतात्मज ॥ २ ॥
 दिङ्नागानां चतुर्णां च भूमिं पृष्ठे ततो न्यमेत् । सर्वोपधियुता देवी शुद्धवर्णा ततः स्मृता ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके धृतिगोच्यनिर्णयाध्यायः पञ्चविंशः ॥ ३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गौरी कार्या दिव्यरूपा श्वेतवस्त्रपरा शुभा । द्विभुजा दिव्यपीठस्था सर्वाङ्गाम्गणान्विता ॥ १ ॥
 गन्तद्वाधरा देवी कौडोयवसना तथा । पद्मप्रकाशसंज्ञाया कुमुदोत्पललोचना ॥ २ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखवृद्धयर्थं सा देया कार्यनाथनी ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके गौरीस्वरूपनिर्णयाध्यायः षट्त्रिंशः ॥ ३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महात्मनो भैरवस्य रूपं शृणु हि पुत्रक । लम्बोदरं च कर्तव्यं कृष्णपिङ्गललोचनम् ॥ १ ॥
 दंष्ट्राकरालवदनं कुलनासापुटं तथा । कपालमालि वै गेदं सर्वतः सर्पभूषणम् ॥ २ ॥
 व्यालेन प्रासपत्तच्च देवीं पर्वतनन्दिनीम् । मज्जलाम्बुदसंक्रोशं गजचर्मोत्तरच्छदम् ॥ ३ ॥
 बाहुभिर्वदुम्व्यासं सर्वावुधविभूषणम् । बृहच्छालप्रतीकाशं तथा तीक्ष्णमुखैः शुभम् ॥ ४ ॥
 साचीकृतमिदं रूपं भैरवस्य प्रकीर्तितम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके भैरवस्वरूपनिर्णयाध्यायः सप्तविंशः ॥ ३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुमारः पण्मुखः कार्यः सर्वाभरणभूषितः । चतुर्बाहुर्महातेजाः कवचेनाभिसंवृतः ॥ १ ॥
 रक्तस्त्रधरो रम्यो मयूरवस्त्राहनः । कुण्डलश्च तथा घण्टा तस्य दक्षिणहस्तयोः ॥ २ ॥
 पताका वैजयन्ती च अस्तिः कार्या च वामयोः । कृत्वा हिरण्मयं स्कन्दं राजतं वा स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
 संपृश्य विधिवद्वन्द्वैः स्कन्दमंत्रेण धीमता । इत्यग्रेऽष्टोत्तराशं तिलैर्वा गौरसर्पपैः ॥ ४ ॥

अत्रा पूर्वाविधानेन देवोऽसौ विजयपदः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके स्कन्दरूपनिर्णयाध्यायः अष्टविंशः ॥ ३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नन्दी कार्यास्त्रिनेत्रस्तु चतुर्बाहुर्महाभुजः । मिन्दुरारुणवक्राङ्गो व्यालपक्षोपवीतकः ॥ १ ॥
 त्रिशूलभिन्दिपाले च वज्रोस्तस्य काण्ठे । निगतं तृतीयं तु बर्जयन्तं तथाऽपरम् ॥ २ ॥
 आलोकयानं कर्तव्यं दूरादावजितं जनम् । अनेनैव तु रूपेण वीरमदं विदुर्बुधाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके वैरमद्व्यारुणस्वरूपनिर्णयाध्यायः एकोनचत्वारिंशः ॥ ३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कालः करालवदनो वृद्धकणो द्विपाद्विभुः । दीर्घदंष्ट्रो विरूपाक्षो दिग्भुजश्च त्रिलोचनः ॥ १ ॥
 कृशोदरो विरूपाक्षः सर्पयज्ञोपवीतवान् । सर्पवृश्चिकरोमाक्षः कर्णं स्वर्णविभूषितः ॥ २ ॥
 मुक्ताहारधरः कण्ठे तथा चोन्नतनासिकः । नीलपट्टधरो देवो नरमानोच्चसंमितः ॥ ३ ॥
 द्विहस्तो हस्तमात्रो वा सहस्रपलसंमिनः । मध्यः श्रेष्ठो द्विगुणितः कनिष्ठश्च तदर्धकः ॥ ४ ॥
 धनुस्तस्यादिमे हस्ते द्वितीये लोष्ट्रेदनम् । चर्मसूत्रं तृतीये तु तुर्ये वाणं मनोहरम् ॥ ५ ॥
 पञ्चमे शङ्खला लाङ्गी दक्षहस्ते तु वामके । गुह्यं चादिमे खड्गं द्वितीये च तृतीयके ॥ ६ ॥
 पाशं चतुर्थे मुसलं पञ्चमे स्वर्णकुम्भकम् । कुर्याच्चस्य नखायाणि तीक्ष्णानि च खगेश्वर ॥ ७ ॥
 माणिक्यपानि च नेत्रेषु स्थापनीयानि यत्नतः । दन्ताश्च राजताः कार्या जिह्वा कार्या हिरण्मयी ८
 लिङ्गे वज्रं प्रदातव्यं पुष्परामं तथाण्डयोः । नीलं च निर्मलं सूतं गुदरन्ध्रे प्रदापयेत् ॥ ९ ॥
 एवं लक्षणसंयुक्तं कुर्यात्कालनरं तथा । तस्य संयन्त्रजाः सर्वाः प्रतिमा ब्राह्मणादिकाः ॥ १० ॥
 धातुजास्तास्तथा कार्याः स्वस्वमानसमन्विताः । स्वर्णादिधातुजाश्चोक्ता योज्याः कालनरे सुत ११
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः कालमन्त्रेण धीमता । चलिदाने पशुः कार्यः स्वदेहरुषिरं तथा ॥ १२ ॥
 उभे ते प्रतिमे देवे कालारूयनरधातुजे । ब्राह्मणाश्च विविज्जाय ह्येकस्मै च कुटुम्बिने ॥ १३ ॥
 सूर्यमन्त्राय शान्नाय कर्मप्राकाशिकाय च । तत्र दाता पठेन्मन्त्रमुक्तवच्छूद्रयान्वितः ॥ १४ ॥

प्रतिग्राही पठेन्न मन्त्रं कालस्य कालवित् ।

ॐ नमः कालपुरुषाय सर्वभूतभयंकराय यजमानोपकाराय मां रक्षरक्ष स्वाहा ॥

गृहीत्वा प्रतिमे द्वे तु मन्त्रेणानेन ये द्विजः ॥ १५ ॥

तेनैव च्छेदयेद् दृष्टी द्वयोरपसन्मुत । स्वर्णमूर्तेश्चतुर्थां विधेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ १६ ॥
 जपत्वा शक्तपादय गायत्रीं शुद्धो भवति तत्क्षणात् । स्वर्णमूर्तिषुते कालदाने त्वेष विधिः स्मृतः ॥ १७ ॥
 स्वर्णादन्यस्वरूपादथै केवले वा समन्विते । स्वस्वमानमिते स्वर्णपलैः कर्पे न कुत्रचित् ॥ १८ ॥
 ऊने तत्त्वमिते स्वर्णपलैर्द्वये खगेश्वर । नैवं विधानं यः कुर्यालोमान्मोहाद्दिशेपतः ॥ १९ ॥
 अपि दातृप्रतिग्राह्योर्वर्षान्ते मरणं भवेत् । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्वस्त्राभरणकाञ्चनेन ॥ २० ॥
 गजाश्वशस्त्रैर्विविधैर्ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् । नालोकयेन्मुखं तस्य मर्षिष्यात्मानमिक्षयेत् ॥ २१ ॥
 तन्मुखालोकेन रिष्टं भवत्येव न संशयः । एवं कालनरं दद्यात्सर्वारिष्टप्रशान्तये ॥ २२ ॥
 दिव्यधोमान्तरिक्षेषु चोत्पातेषु च यत्फलम् । रिष्टं तन्नाशमायाति दत्ते कालनरे सुत ॥ २३ ॥
 महादानमिदं चैतद्वानां मस्तके स्थितम् । नहीदृशं मया शोक्तं दानं रिष्टहरं परम् ॥ २४ ॥

इति श्रीबृहन्नारदायाम्नायै कर्मविपाके कालपुरुषस्तोत्रनिर्णयः ॥ ४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ ते सांप्रतं सूत कालचक्रविनिर्णयम् । वक्ष्ये चक्राकृतं सूतं सौवर्णं राजतं तथा ॥ १ ॥
 सुवर्णदशकं श्रेष्ठं मध्यं पलमितं सुतं । तदर्धं च कनिष्ठं स्यादपकृतं तदर्धकम् ॥ २ ॥
 रश्मियुक्तं शुभाकारं मद्गरूपसमन्वितम् । सूर्यरूपं च तन्मध्ये माणिक्यादि यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
 संपूज्य कालमन्त्रेण गन्धपुष्पोपचारकैः । तच्च दद्याद्विज्जाय सर्वरोगापनुत्तये ॥ ४ ॥
 यजमानो महाभाग मन्त्रमेतमुदीरयन् । “इदं ते हेमजं चक्रं रत्नजालसमाकुलम् ॥ ५ ॥
 अपमृत्युविनाशाय द्दामीमि शुभं कुरु ।” स्वगृह्योक्तविधानेन स्थाप्यस्तत्र हुताशनः ॥ ६ ॥

जुहुयात्कालमन्त्रेण मितमष्टोत्तरं शतम् । सहस्रं वा तथा जप्त्वा मन्त्रं मृत्युंजयाभिधम् ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छतपा पश्चादद्याच्च दक्षिणाम् । देयमेतन्महाभाग सर्वरोगभयापहम् ॥ ८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्पादे कर्मविपाके कालचक्ररूपदाननिर्णयाध्याय एकचत्वारिंश ॥ ४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रोगराजस्य यत्नेन रूपं शृणु हि पुत्रक । यत्स्वरूपं गजा इष्ट्वा नाज्ञमायान्ति तत्क्षणात् ॥ १ ॥
 ज्वरस्त्रिपादः कर्तव्यो दीर्घरूपो भयानकः । वृद्धिर्नेत्रैर्दनेस्त्रिभिश्च दशनैर्दण्डः ॥ २ ॥
 भस्मप्रहरणो रौद्रस्त्रिवाहुर्याकुलेक्षणः । ऊर्ध्वकेशो महाकायो ज्वलत्कान्तिर्यमोपमः ॥ ३ ॥
 पलार्धाधर्मिते हेमपत्रे लेख्यः स वै बुधैः । प्रोक्तश्चोष्णज्वरो रौद्रः शीतलो वैष्णवज्वरः ॥ ४ ॥
 ज्वरमूर्तिं च यो दद्यात्सौवर्णो शक्तिर्योऽण्डज । महापर्वमु संपूज्य गन्धपुष्पाक्षतैरलम् ॥ ५ ॥
 स सुचपते महारौद्राज्वररोगान्न संशयः । शिवोऽपि पूजनीयोऽत्र ज्वरदेवः प्रयततः ॥ ६ ॥
 अथाष्टम्या चतुर्दश्यामेकादश्या विशेषतः । संपूज्य वैष्णवैर्मन्त्रैर्गन्धाद्यैर्विष्णुमन्त्रव्ययम् ॥ ७ ॥

ज्वरं हेमं तथा सूत स्वमन्त्रेणोपचारकैः ।

मन्त्रः—ॐ नमो महाज्वराय विष्णुरुद्रगणाय भीममूर्तये सर्वलोकभयंकराय मम तपं हरहर स्वाहा॥

संपूज्य जप्त्वा इत्था च त्रितर्वा गौरसर्पपैः ॥ ८ ॥

भोजयित्वा द्विजान्शतपा दद्याद्देवीं च दक्षिणाम् । एवं कृत्वा च यो दद्याद्रोगराजमिहाण्डज ॥ ९ ॥
 विमाय वेदविदुषे ज्वराच्छीतात्ममुच्यते । अथ ताम्रपर्वं कुम्भं पञ्चरत्नसमन्वितम् ॥ १० ॥
 कुर्याच्छतपैर्वापि तदवर्धमितं तथा । अशक्तो मृन्मयं वापि रक्तवर्णं सुगोभनम् ॥ ११ ॥
 धृतेन मधुना वापि गुडशर्करयापि च । पूरयित्वा च तं तत्र विन्यसेत्तण्डुलोपरि ॥ १२ ॥
 प्रमाणं तण्डुलानां तु पञ्चदशोऽष्टादशतम् । वेष्टयेत्पट्टवस्त्रेण गन्धार्धश्च प्रपूजयेत् ॥ १३ ॥
 ज्वरमूर्तिं तथा हेमी ज्वरमन्त्रेण युद्धिमान् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः स्थापयेत्तद्वदोपरि ॥ १४ ॥
 ज्वरदेवौ तथा पूज्या विष्णुः स्मरहृत्श्च तौ । स्वस्वमन्त्रविधानेन धूपगन्धादिभिस्ततः ॥ १५ ॥
 पूर्वं जप्त्वा च तन्मन्त्रान्ज्वरमन्त्रं च यततः । होमयेद्द्विवक्त्रकुण्डे स्थण्डिले वा विधानतः ॥ १६ ॥

दत्त्वा स्वर्णं जापकेभ्यो भोजयित्वा द्विजस्तथा ।

ज्वरदानमन्त्रः—“भस्मप्रहरणो रौद्रस्त्रिगिरास्त्र्यूर्ध्वलोचनः ॥ १७ ॥

दानेनानेन मुर्मतो ज्वरः पातु सदा मम । एकान्तरं सन्निपातं तार्तीयकचातुर्थिकैः ॥ १८ ॥
 पाक्षिकं मासिकं वापि सावसरिकमेव च । नाशयेत्वां मम शिषं वासुदेवमहेश्वरौ ॥ १९ ॥
 इत्युच्चार्य ज्वरं दद्याज्ज्वरमूर्तिं स्वगेधर । न तस्य ज्वरजा पीडा भवेत्प्रेममाज्ञया ॥ २० ॥
 चातुर्थिकेऽतिविषमे कृत्वा प्राक् पापशोधनम् । पश्चाद्विद्विरयं यस्मात्पापजो मृत्युकृज्ज्वरः ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्पादे कर्मविपाके अस्त्ररूपनिर्णयाध्यायो द्विचत्वारिंश ॥ ४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्माणं कारयेद्द्विन्देवं सौम्यं चतुर्मुखम् । वज्रपद्मान्न तुष्टं तथा कृष्णाजिनाम्बरम् ॥ १ ॥
 जटाधरं चतुर्बाहुं चतुर्दशे रये स्थितम् । वामे न्यस्तेतरकरं तस्यैकं दक्षिणं भवेत् ॥ २ ॥
 एकस्मिन्दक्षिणे पाणावतमाला गुभा तथा । कमण्डलुद्वितीये च सर्वाभरणधारणम् ॥ ३ ॥

सर्वास्यं श्मश्रुयुक्तं च शान्तिरूपं तयाण्डज । पद्मपत्रदलाग्रामं ध्यानसंमीलितेक्षणम् ॥ ४ ॥
अर्चायां कार्यदेवं दाने वा शान्तिकर्मणि ।

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ब्रह्मस्वरूपनिर्णयाध्यायत्रिचत्वारिंशः ॥ ४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ ब्राह्मी चतुर्वक्त्रा पद्मभुजा हंससंस्थिता । पिङ्गामा मूषणोपेता मृगचर्मोत्तरीयिका ॥ १ ॥
चक्रं सूत्रं म्रुवं धत्ते दक्षबाहुत्रये क्रमात् । वामे च पुस्तकं कुण्डं विभ्रती चाक्षमालिकाम् ॥ २ ॥
यः कृत्वा ब्रह्मणो रूपं सौवर्णं राजतं तथा । सखीकं शक्तितोऽभ्यर्च्य पर्वस्वपि च पशती ॥ ३ ॥
दद्याद्देविधिज्ञाय लभेत्पुत्राञ्छुभानिह । अनेन विधिना दद्यात्स्त्रीकामो वा स्त्रियं लभेत् ॥ ४ ॥
स्त्रीनाशे च महोत्पाते पुत्रनाशे च दारुणे । यो दद्याद्ब्रह्मणो रूपं सभार्यं विनतात्मज ॥ ५ ॥
न तस्य पुत्रजं रिष्टं न च भार्योद्भवं तथा । भविष्यति महाबाहो नात्र कार्या विचारणा ॥ ६ ॥
स्त्रीपाती प्राग्भवे यस्तु बालघातो तथैव च । शक्त्या दद्याच्च विशेषं हंसमभ्यर्च्य यत्नतः ॥

स्त्रीपाउघातजात्यापान्मुच्यते पूर्वजन्मजात ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ब्रह्मणोस्वरूपनिर्णयाध्यायश्चतुश्चत्वारिंशः ॥ ४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ प्रजापतेर्भूतिं वक्ष्यामि त्वां पतत्रिण । हंसयानश्च कर्तव्यो न च कार्यश्चतुर्भुजे ॥ १ ॥
ब्रह्मोक्तं परमं रूपं सर्वं कार्यं प्रजापतेः । स्त्रीत्यागो पुरुषो यस्तु भूणहा च परे भवे ॥ २ ॥
कृत्वा प्रजापतेर्भूतिं सौवर्णीं रत्नसंयुताम् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्नैवेद्यैर्विधिस्तथा ॥ ३ ॥
दद्याद्विप्राय विदुषे प्राक्पापान्मुच्यतेऽधुना । ब्रह्मरूपमथाश्वत्थं रविवारेऽथ पर्वसु ॥ ४ ॥
योऽर्चयेन्मासिमास्वप्न वर्षमेकं पतत्रिण । फलेरष्टोत्तरशतैरष्टाविंशतिर्भूय ॥ ५ ॥
अष्टभिर्वा भयत्नेन परिक्रम्य प्रपूजयेत् । गन्धैः पुष्पैर्धूपदैर्घैः फलेर्दिव्यैर्विशेषतः ॥ ६ ॥
घृतपक्वैस्तथा विमानोजपेच्च स्वशक्तितः । जपित्वा ब्रह्ममन्त्रेण वर्षान्ते होमयेत्ततः ॥ ७ ॥
दक्षिणां शक्तितो दद्यात्सर्वकार्यप्रसाधिनीम् । अनेन विधिना यस्तु प्रजेशं पूजयेत्स्तुत ॥ ८ ॥

प्रजाविष्टिस्तस्य स्यात्प्रजेशस्य प्रसादतः ।

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके प्रजाप्रतिस्वरूपनिर्णयाध्यायः पञ्चचत्वारिंशः ॥ ४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवदेवं तथा विष्णुं कारयेद्भरुडध्वजम् । कौस्तुभोद्भासितोरस्कं सर्वभरणधारिणम् ॥ १ ॥
राजलाम्बुदवच्छायामं पीतदिव्याम्बरं तथा । मुक्ताश्च कार्याश्चत्वारो बाहवो द्विगुणाः स्मृताः ॥ २ ॥
सौम्येन्दुवदनं पूर्वं नारीसिंहं तु दक्षिणम् । कापिलं पश्चिमं वक्त्रं तथा वाराहमुत्तरम् ॥ ३ ॥
तस्य दक्षिणहस्तेषु चाणाकं मुसलादयः । पद्मेन्दुचापचर्माणि वामेषु वनमालिनः ॥ ४ ॥
कृत्वा हिरण्मयं विष्णुं शंखचक्रगदाधरम् । योऽर्चयेद्विष्णुमन्त्रेण षोडशोरूपचारकैः ॥ ५ ॥
स याति परमं स्थानं यद्रत्ना न निवर्तते । अथ विष्णोर्महामूर्तिं ह्येषां कृत्वा सुशोभनाम् ॥ ६ ॥
द्वादश्यां श्रवणार्ते वा महापर्वसु वा तथा । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैस्तन्मन्त्रेण सगाधिप ॥ ७ ॥

मृन्मये कलशे स्थाप्य गन्धपुष्पैरलंकृते । गर्भस्य रक्षणार्थं तां ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ ८ ॥
न तस्य गर्भपतनं जायतेऽस्य प्रसादतः । कृत्वा तु वैष्णवीं सूतं प्रतिमां राजर्तौ शुभाम् ॥ ९ ॥
हेमां वा शक्तितोऽभ्यर्च्य गन्धार्घस्तंदुले स्थितम् । दद्यात्स मुच्यते नेत्ररोगान्नक्तान्त्वजादिह ॥ १० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविशाले विष्णुस्वरूपनिर्णयाध्यायः पञ्चवारिंशः ॥ ४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तार्क्ष्यो मारुतः प्रोक्तः कौशिककारनाभिकः । चतुर्भुजस्तु कर्त्तव्यो वृत्तनेत्रमुखस्तथा ॥ १ ॥
गृध्रोऽरुजानुचरणः पक्षद्वयविभूषितः । पक्षां स्वर्णमयीं सूतं कलापेन विवर्जितः ॥ २ ॥
छत्रं च पूर्णं कुम्भं च कश्यपस्तस्य कारयेत् । कण्ठयं तु कर्त्तव्यं तथा विरचितान्नलिः ॥ ३ ॥
यदास्य भगवान्पृष्ठे छत्रकुम्भभरा करौ । न कर्त्तव्यौ च कर्त्तव्यौ देवपादधराभौ ॥ ४ ॥
किञ्चिद्भ्रमोदरः कार्यः सर्वाभरणभूषितः । कृत्वा तार्क्ष्यं महाभाग पलेनार्धपलेन ॥ ५ ॥
तद्वाप्यथा तु संपूज्य गन्धपुष्पाक्षतैः शुभैः । तं दद्याद्दानमन्त्रेण नेत्ररोगात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

दानमन्त्रः ।

श्रीकृष्ण परमानन्द जगतः परिपालक । तव वाहनदानेन नेत्ररोगः स कामलः ॥ ७ ॥

नाशमायातु वस्तिमं पूर्वपापसमुद्रवम् ।

गरुडगायत्री ।

ॐ गरुडाय विद्महे पक्षिराजाय धीमहि । तन्नो गरुडः प्रचोदयात् ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविशाले गरुडस्तव्यानिर्णयाध्यायः सप्तच वारिंशः ॥ ४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लक्ष्मीनारायणौ कार्यां संयुक्तौ दिव्यरूपिणौ । दक्षिणस्या विमोर्ध्वोर्तर्लक्ष्मीपुर्विस्तु वामगा ॥ १ ॥
दक्षिणः कण्ठश्रोऽस्य वामो हस्तः सरोजधृक् । विभोर्वामकरो लक्ष्म्याः कुक्षिमागस्थितः तदा ॥ २ ॥
सर्वावयवसंपूर्णा सर्वालंकारशोभिता । सिद्धिः कार्या समीपस्या चामरग्राहिणी शुभा ॥ ३ ॥
उक्तप्रकारा कर्त्तव्या पलेनार्धोपमानतः । सौवर्णां प्रतिमां सूतं राजर्तौ वा यथोक्तवत् ॥ ४ ॥
तन्मन्त्रेण च संपूज्य षोडशरूपचारकः । देवा वेदविधिज्ञाय सर्वकार्यप्रसाधिनी ॥ ५ ॥
योऽर्चयेन्निस्त्यमव्यक्तं लक्ष्मीनारायणं विभुम् । मन्त्रैः पुरुषसूक्तैश्च स याति परमां गतिम् ॥ ६ ॥
हिरण्मयं च यो दद्याद्भक्ष्मीनारायणं त्विह । संपूज्य विधिवद्देवं मन्त्रैस्तद्विग्नैरलम् ॥ ७ ॥
यातपित्तोद्वाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः । सौवर्णं राजर्तं वापि दद्यात्फलमितं त्विह ॥ ८ ॥
नारायणं विधानेन विद्धि रोगविनाशकृत् । स्वाध्यायोक्तप्रमाणेन सौवर्णं राजर्तं तथा ॥ ९ ॥
लक्ष्मीनारायणं देवं यः कुर्यात्पापशोधनम् । संपूज्य विविधचत्र जप्त्वा हुत्वा विशेषतः ॥

स्तुत्वा नारायणं देवं मन्त्रेणानेन बुद्धिमान् ॥ ११ ॥

"देवेदेव जगदाय जगदानन्दकारक । देदेऽहं त्वां त्रिलोकेश सर्वकामप्रदो भव ॥" १२ ॥

इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापान्मुच्यते । सर्वान्कामानिहाभोति दानस्यास्य प्रभावतः ॥ १३ ॥

लक्ष्मीनारायणं दानं पुत्रपौत्रविवर्धनम् । सर्वारिष्टहरं पुण्येमतदुक्तं मनीषिभिः ॥ १४ ॥

ॐ लक्ष्मीनारायणाय सर्वकामफलप्रदाय भगवते नमः ॥ (इति मूलमन्त्रः ।)

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविशाले लक्ष्मीनारायणस्वरूपनिर्णयाध्यायः सप्तच वारिंशः ॥ ४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मयोगं दृष्टुं सावित्र्याः सर्वकामफलप्रदम् । रहस्यं परमं पुण्यं महापातकनाशनम् ॥ १ ॥
 ब्रह्महा कोटिमैकं तु जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । तथैव पक्षिशार्दूलं पितृमातृवयो यतः ॥ २ ॥
 सुवर्णहारी सततं मण्यश्च विशेषतः । गुरुतल्पगतो यस्तु लक्षं जप्त्वा विगृह्यति ॥ ३ ॥
 महापातकिनां सङ्गी सोऽपि लक्षात्ममुच्यते । गोघ्नः कृतघ्नो बालघ्नः स्त्रीघाती द्विजद्रव्यहृत् ॥ ४ ॥
 ब्राह्मण्यां च स्वगोत्रायां व्यभिचारपरो नरः । जप्त्वा नस्तु सावित्र्या लक्षार्थं शुद्धिमाप्नुयात् ॥ ५ ॥
 व्यभिचारी स्वगोत्रघ्नो बन्ध्यायातनतत्परः । स्वामिद्रोहादिपापेभ्यस्तदर्धान्मुच्यते ध्रुवम् ॥ ६ ॥
 परस्वभूमिहरणात्परर्षाडाप्रदानतः । जीवघातान्महापापादग्निदाहकृतात्तथा ॥ ७ ॥
 दुष्टप्रतिग्रहात्पापाद्देवमङ्गात्प्रमादतः । कूटसाक्ष्यमदानाच्च नित्यलोपादिपाततः ॥ ८ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु जप्त्वा शुद्धिं लभेदिह ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके गायत्रीविधिनिर्णयव्यायः एकौनपञ्चाशः ॥ ४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयं काम्यं प्रवक्ष्यामि गायत्रीजपसुत्तमम् । मोक्षकामो जपेत्कोटिं लक्षं वा स्वर्गकामतः ॥ १ ॥
 लक्षार्थं धनकामश्च पुत्रस्त्रीकामस्तथा । जपेत्कोटिं भयत्नेन राज्यकामस्तथाण्डज ॥ २ ॥
 श्रीकामः शान्तिकामो वा पुष्ट्यायुर्वाष्टिकामुकः । जपेद्द्विंशतिसाहस्रमधिकारोदयेषु च ॥ ३ ॥
 महाधिकारकृताद्यादि लक्षं वाद्वै जपेत्सुधीः । पञ्चविंशतिसाहस्रं सर्वरोगोपशान्तये ॥ ४ ॥
 नानारिष्टोपशमने जपेद्ब्रिंशत्सहस्रकम् । लक्षमर्धं तदर्धं वा जपेद्द्व्यधनपीडितः ॥ ५ ॥
 सर्वार्थसाधने तद्ब्रह्ममेवेकं दशांशतः । शक्त्या वा होमयेत्कुण्डे तिलाज्यवतण्डुलैः ॥ ६ ॥
 भोजयेच्च द्विजाञ्शक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके गायत्रीविधिनिर्णयव्यायः पञ्चाशः ॥ ५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अशक्तो ब्राह्मणद्वारा जपं कुर्याद्विधानतः । आसन्नैर्भूषणैर्वस्त्रैः पात्रै रत्नैश्च पूजयेत् ॥ १ ॥
 स्वशक्त्या दक्षिणां दद्याद्यथोक्तां कार्यसाधिनीम् । अयुतस्य जपस्यात्र सुवर्णमिति संयुताम् ॥ २ ॥
 प्राङ्मुखश्चोदङ्मुखो वा दिवांशः शुद्धमानसः । प्रशस्तमालया विद्वाञ्जपं कुर्याद्विधानतः ॥ ३ ॥
 तर्जन्या न स्पृशेन्मालां करत्रयां न कारयेत् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके गायत्रीविधिकथननामाध्यायः एकपञ्चाशः ॥ ५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

न काम्येच्छित्तो ग्रीवां दन्तान्नैव प्रकाशयेत् । उपलिप्ते शुभौ देशे निराहारो जितेन्द्रियः ॥ १ ॥
 एवं जप्त्वा तु सावित्रीं सर्वकामान्प्रसाधयेत् । अकामतो जपेद्यस्तु सूर्यलोकमवाप्नुयात् ॥ २ ॥
 कामतः साधयेत्सर्वान्कार्यान्नात्र विचारणा । न सावित्र्याः परो मन्त्रो मुनिभिः सप्रदाहृतः ॥ ३ ॥
 यो जप्त्वा विधिना मन्त्रं गायत्र्यास्तु विधानतः । कोटिलक्षं तदर्धं वा होमयेत्स्वदशांशतः ॥ ४ ॥
 गामेकां कपिलां दद्यात्सर्वस्वार्थं तदर्धकम् ॥ दक्षिणां ब्राह्मणेभ्यश्च स याति परमां गतिम् ॥ ५ ॥
 आपन्नमोपार्जितं पापं त्रिविधं नाश्रमा नुशत ॥ ६ ॥

शोचनं सर्वपापानां प्रयोगमिदमद्रुतम् । अकृत्वा शोचनं चैतत्पङ्के गौरिव सीदति ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके गायत्रीविध्यव्याप्यो द्विपञ्चाश ॥ ५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एवमष्टोत्तरं मन्त्रं जपेद्विष्णोर्विधानतः । होमयेदुक्तविधिना तथा दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १ ॥
विमेभ्यश्चाण्डजश्रेष्ठ सर्वपापान्विशोधयेत् । प्रयोगं वैष्णवं चैतत्सर्वपापप्रणोदनम् ॥ २ ॥

स्वर्गमोक्षप्रदं चैतत्सर्वं विष्णोः प्रसादतः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके विष्णुमन्त्रजपनिर्णयाध्यायस्त्रिपञ्चाश ॥ ५३ ॥

अरुण उवाच ।

नश्यन्त्यखिलरिष्टानि पापमूलानि भास्कर । यत्कृते तदहं त्वक्तः श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महारिष्टहरं पुण्यं मृत्युंजयविधानकम् । शृणु सूत भवक्षयि सर्वदुःखविनाशनम् ॥ २ ॥
वरयेद्वाह्मणान्भक्त्या फलवस्त्रविभूषणैः । कारयेन्मण्डलं तत्र शुचिदेशे विधानतः ॥ ३ ॥
चतुरस्रं चतुर्द्वारं त्रिरेखं पदार्गमितम् । हस्तत्रयप्रमाणं तु तण्डुलैर्मण्डलं लिखेत् ॥ ४ ॥
भैरवीभैरवान्सिद्धिदिशानागानुप्रवहान् । पीठोपपीटसंयुक्तादिकपालादिसप्तमन्वितान् ॥ ५ ॥
देवतानां चतुर्षष्टिं लिखेत्पश्चे सुशोभने । एकैकपक्षपत्रेषु वसुसंख्यादलेदले ॥ ६ ॥
प्रणवादिनमोन्तेस्तु नाममन्त्रैः प्रयोजयेत् । गन्धपुष्पास्तैर्बुधपदीपनैर्वेदनादिकैः ॥ ७ ॥

अर्चयेत्पक्षपत्रेषु सर्वकार्यप्रसाधकान् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके मृत्युजयपूजाध्यायश्चतुःपञ्चाश ॥ ५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौमर्ण्यम्यकं कुर्यात्पलेनार्धपलेन वा । गोमयेन गुडेनापि यथा वित्तानुभारतः ॥ १ ॥
मृत्युंजयेन मन्त्रेण पूजयेदुपचारकः । सौम्यद्वारे महाभाग देवदेवं धत्ते न्यसेत् ॥ २ ॥
जपेन्मृत्युंजयं मन्त्रं तदग्रेऽष्टसहस्रकम् । देवीसूक्तं जपेत्तावदुद्राध्यायं विशेषतः ॥ ३ ॥
अथवा बहुभिर्विमैः कोटिलक्षाघृतादिकम् । जप्त्वा पूर्वं विघ्नराजं सर्वकार्यप्रसाधनम् ॥ ४ ॥
पण्मासं राज्यकामस्तु पुनःकामस्तथैव च । शत्रुनाशनकामश्च वर्षान्तमपि कारयेत् ॥ ५ ॥
यण्मासं पूजयेद्विद्वान्महाराजैः प्रपीडितः । मासमेकं तु मासार्धं कुर्याद्रोगाकुलीकृतः ॥ ६ ॥
वन्दिदेवमनि कुं वा चन्द्रो मुच्येत वन्धनात् । पाण्मासिकप्रयोगाच्च द्विगुणात्त्रयं संश्रयः ॥ ७ ॥
महारिष्टभयप्रस्तः प्रयोगमिममाचरेत् । न चारिष्टभयं घोरं प्राप्नुयादिति मे वचः ॥ ८ ॥
महापापसमुद्भूतं दृढकर्मसामर्जितम् । चतुर्विधं महारिष्टं मनुक्तं गरुडाग्रज ॥ ९ ॥
स्वाध्यायोक्तेन विधिना कृत्वा तच्छोचनं त्विह । प्रयोगाद्वयम्पञ्चाख्याच्च न चारिष्टभयं कश्चित् ॥ १० ॥
एतन्मण्डलमध्यस्थोऽभिषिक्तः पुरुषो यदा । ततः प्रभृतिमुद्रेषु शत्रून्प्रयति निश्चितम् ॥ ११ ॥
राज्यभ्रष्टो लभेद्वाज्यं क्षीणायुश्चिन्तते न च । सुपत्नो पीडा ग्रहाः सर्वे शान्तिं कुर्वन्ति नित्यशः ॥ १२ ॥

प्रयोगस्य प्रभावेण नात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके मृत्युजयप्रयोगाध्यायः पञ्चपञ्चाश ॥ ५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रयोगं परमं वक्ष्ये रहस्यं अम्बकाभिधम् । सर्वार्थसाधकं पुण्यं सर्वोपद्रवनाशनम् ॥ १ ॥
 यत्कृते सर्वराजानो राजपुत्राश्च मन्त्रिणः । राष्ट्रस्थाः सर्वलोकाश्च तत्क्षणात्तद्देशजुगाः ॥ २ ॥
 अवस्था वक्ष्यतां यान्ति दुष्टस्त्रीशुद्रजनत्वः । वैरिणो वशभास्तस्य प्रयोगस्य प्रभावतः ॥ ३ ॥
 सिद्धचन्त्याखिलकार्याणि दुर्लभान्यापि तस्य तु । तद्वादी पूजयेद्देवं गणेशं विधिवत्सुधीः ॥ ४ ॥
 लिङ्गानेकादशमितान्पूजयेद् गुडसंभवान् । पार्थिवान्वा प्रयत्नेन तदलभे प्रपूजयेत् ॥ ५ ॥
 रक्तयस्त्रिस्तथा गन्धैरुपचारैः समन्त्रैकैः । पूजयेच्च तथा देवां पठेच्चण्डां विधानतः ॥ ६ ॥
 कोटिलक्षार्थकं जप्त्वा मन्त्रं मृत्युञ्जयाभिधम् । ॐ ह्रीं स इति वै मन्त्रस्त्वम्बकाख्यः सनातनः ॥ ७ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अम्बकप्रयोगाध्यायः सप्तपञ्चाशः ॥ ५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुण्डे पङ्क्तसंयुक्ते व्यघ्रे वा विधिवत्कृते । स्वर्गलोक्ताविधानेन स्थाप्य तत्र हुनाशनम् ॥ १ ॥
 होमयेत्तद्देशेन मन्त्राज्यतिलसर्पपैः । आलिखेन्मण्डलं तत्र तण्डुलैः शोभनं बुधैः ॥ २ ॥
 चतुरस्रं चतुर्द्वारं त्रिरस्रं पद्मगर्भितम् । साधकस्य त्रिभिर्हस्तैर्भितं हीनाधिकं न तत् ॥ ३ ॥
 तन्मध्ये शोभनं पद्मं कृत्वा वाटदलान्वितम् । एकैकपद्मपत्रे तु वसुसंख्या दलेदले ॥ ४ ॥
 भैरवीभैरवान्सिद्धिप्रदात्रागानुग्रहान् । पीठोपपीठसंयुक्तान्दिकृपालैरष्टभिर्भुजान् ॥ ५ ॥
 चतुःपट्टमितान् देवान्चिनां स्थाप्य तण्डुलैः । गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यविधिविधैस्तथा ॥ ६ ॥
 प्रणवादिनमोन्तैश्च नाममन्त्रैश्च पूजयेत् ॥ ७ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अम्बकप्रयोगाध्यायः सप्तपञ्चाशः ॥ ५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वद्वारे गणेशेन्द्रो शिवमुत्तरतस्तथा । वरुणं पश्चिमे देवं यमं ग्राम्ये विभुं तथा ॥ १ ॥
 ऐशान्यां फलशं स्थाप्य तीर्थवागितमन्वितम् ॥ २ ॥
 मृत्युञ्जयेन मन्त्रेण शनवाराभिमन्त्रितम् । मंजुष्य विधिवद्वाजा विसर्जनप्रयाचेत् ॥ ३ ॥
 यान्तु देवगणाः सर्वे प्रजामादाय मामकीम् । इष्टकामफलायां पुनरागमनाय च ॥ ४ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अम्बकप्रयोगाध्यायः सप्तपञ्चाशः ॥ ५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभिपिञ्चेत्ततो वीरं संग्रामे विजयी भवेत् । एतन्मण्डलमध्यस्थोऽभिपिक्तः पुरुषो यदा ॥ १ ॥
 ततः प्रवर्तिते युद्धे शत्रून्जयति निश्चितम् । राज्यभ्रष्टो लभेद्वाज्यं क्षीणायुर्भ्रजते न च ॥ २ ॥
 मुक्त्वा पीडां ग्रहाः सर्वे शान्तिं कुर्वन्ति नित्यशः । श्रद्धयापि कृते ह्यस्मिन्प्रयोगे अम्बकाभिधे ॥ ३ ॥
 यथेप्सितमवाप्नोति फलं रुद्रप्रभावतः । अश्रद्धयात्पकरणात्फलमल्पं प्रजायते ॥ ४ ॥
 यथाविभवतश्चापि महदैश्वर्यमाप्नुयात् । ऋत्विग्भ्यो दक्षिणां दद्यात्प्रयोगस्य प्रसिद्धये ॥ ५ ॥
 यथाशक्तिस्तथा दद्यादाचार्यां विशेषतः । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतत्या स्वयं मुञ्जीत मानवः ॥ ६ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अम्बकप्रयोगाध्यायः एकोनश्लोकः ॥ ५९ ॥

अरुण उवाच ।

पापशोधनकं सर्वं ब्रूहि मे परमेश्वर । दानस्याक्षयकृच्चैव विधानं वदतांवर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग दानस्याक्षयकारकम् । द्रव्यमानं च द्रव्याणि तदेवांश्चापि पूजनम् ॥ २ ॥
विधानं स्नानदानार्घ्यं वच्म्यथो पापशोधनम् । यवद्रव्यस्य गुञ्जास्यान्मापो गुञ्जा एकस्य च ॥ ३ ॥
सुवर्णो दशमापः स्यात्ते चत्वारः पलं स्मृतम् । सुवर्णकर्षौ तुल्यौ स्तो माने रजतकाञ्चने ॥ ४ ॥
तुला पलशतैर्ज्ञेया भारः स्याद्विंशतिस्तुलाः । एवं ताम्रादिधातूनां मानं प्रोक्तं मनीषिभिः ॥ ५ ॥
वक्ष्यामि सर्वधान्यानां मानमत्र सगोश्वर । पलद्वयं तु प्रसृतं द्विगुणं कुडवं स्मृतम् ॥ ६ ॥
चतुर्भिः कुडवैः प्रस्थः मस्थाश्चत्वार आढकः । आढकैस्तैश्चतुर्भिश्च द्रोणस्तु कथितो बुधैः ॥ ७ ॥
कुण्डो द्रोणद्वयं प्रोक्तः स्वारी द्रोणास्तु षोडश । मापटङ्काक्षविल्वानि कुडवप्रस्थमाढकम् ॥ ८ ॥
रागिगोष्णी तथा स्वारी यथोत्तरचतुर्गुणाः । पलमेकं तथा मुष्टिः कुञ्चिदष्टौ तु मुष्टिकम् ॥ ९ ॥

तेऽष्टौ पुष्कलसंज्ञं तैश्चतुर्भिः पूर्णपात्रकम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाके द्रव्यमाननिर्णयाध्यायः पष्ठितमः ॥ ६० ॥

सप्त धान्यानि ।

श्रीसूर्य उवाच ।

यवगोधूमधान्यानि तिलाः कंशुस्तथैव च । श्यामाकं चणकं चैव सप्तधान्यमुदाहृतम् ॥ १ ॥

अथाष्टादश धान्यानि ।

यवगोधूमधान्यानि तिलाः कंशुलिकस्तका । मापमुद्गमसुराश्च निष्पावाश्च सुमर्षपाः ॥ २ ॥
गवेषुकाश्च नीवारा आढकाश्च सतीनाकाः । चणकस्त्यान्दगदका धान्यान्पष्टादशैव तु ॥ ३ ॥
यवाभावे तु गोधूमा ग्रीहिणामपि शालयः । आज्यद्रव्यमनादेशे जुहोतिषु विधीयते ॥ ४ ॥

सप्तोपधयः ।

ग्रीहयः शालयो मुद्गा गोधूमा अणवस्तिलाः । यवार्थोपधयः सप्त विपदो भ्रन्ति काश्यप ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाके अध्याय एकपष्ठितमः ॥ ६१ ॥

सर्वोपधिगणः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

सुरा मांसी वचा कुटं शैलेयं रजनीद्वयम् । साढी चम्पकमुस्तं च सर्वोपधिगणः स्मृतः ॥ १ ॥

रसपट्कम् ।

मधुरोऽश्वश्च द्यनः कपायस्तिक एव च । कटुकश्चेति पक्षीन्द्र रसपट्कमुदाहृतम् ॥ २ ॥

सप्त धातवः ।

सुवर्णं रजतं मुक्ता आरकटं तथैव च । लोहं त्र्यु तथा सीसं धातवः सप्त कीर्तिताः ॥ ३ ॥

पञ्च रत्नानि ।

सुवर्णं रजतं मुक्ता राजावर्तं प्रवालकम् । रत्नपञ्चकमाख्यातं शेषं वसु ब्रवीम्यहम् ॥ ४ ॥

सर्वधातवः ।

मोलकं च शिला वज्रमञ्जनं श्याममेव च । काशी कार्तिसमाशीकं गौरिकं सर्वधातवः ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विष्टितमः ॥ ६२ ॥

द्रव्यदेवताः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्ध्यामाणोक्तद्रव्याणां सांप्रतं देवताः शृणु । प्राजापत्यो गजः प्रोक्तस्तुरगश्चाकंदेवतः ॥ १ ॥
महिषश्च तथा चाम्यश्चोष्ट्रो वै यमदेवतः । राक्षो धेनुविनिर्दिष्टा छागो वै चाग्निदेवतः ॥ २ ॥
एडकं वारुणं विद्याद्वराहो विष्णुर्देवतः । आरण्याः कथिताः सर्वे पशवो वायुदेवताः ॥ ३ ॥
जलाश्रयाणि सर्वाणि वारिधारा कमण्डलुः । कुम्भं च कर्कं चैव वारुणानि विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥
समुद्रजातरत्नानि सामुद्राणि तथाण्डज । आग्नेय्यं कनकं प्रोक्तं सर्वलोहानि वा पुनः ॥ ५ ॥
प्राजापत्यानि रास्यानि पर्कान्नानि विशेषतः । ह्येयानि सर्वगन्धानि गान्धर्वाणि विचक्षणैः ॥ ६ ॥
वार्हस्पत्यं स्मृतं वासः सौम्याम्यत्र रसानि च । पक्षिणश्च तथा सर्वे वायव्याः परिकीर्तिताः ॥ ७ ॥
विद्या प्राक्षी विनिर्दिष्टा विद्योपस्कणानि च । सारस्वतानि रागाणि पुस्तकाद्यानि वै खग ॥ ८ ॥
सर्वेषां शिल्पिनां ज्ञाने विश्वकर्माधिदेवतम् । हुमाणामय पुष्पाणां श्रोकानां हरितां स ह ॥ ९ ॥
फलानामपि सर्वेषां देवो यत्र वनस्पतिः । मत्स्यमांसं विनिर्दिष्टं प्राजापत्यं तथैव च ॥ १० ॥
अनयं सर्वदेवतं पृथिवी विष्णुदेवता । दासी दासस्तथा कन्या प्राजापत्याः प्रकीर्तिताः ॥ ११ ॥
छत्रं कृष्णाजिनं शय्या रथमासनमेव च । उपानहो तथा यानं यज्ञान्यत्राणवर्जितम् ॥ १२ ॥
उक्ताश्चांगिरसस्त्वैतत्प्रतिगृहीत मानवः । पर्जन्या ये तथा गौरः शस्त्रचर्मध्वजादिकम् ॥ १३ ॥
रणोपकरणं सर्वं कथितं शक्रदेवतम् । गृह्णन्तु सर्वदेवतं ताम्बूलं नागदेवतम् ॥ १४ ॥
यदनुक्तं महाभाग तज्ज्ञेयं विष्णुदेवतम् । यस्य द्वस्य यदूर्ध्वं प्रतिमासु खगेश्वर ॥ १५ ॥

सा ह्येव देवता तस्य दानकाले समुच्चोत् ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाष्टितमः ॥ ६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यवोदरैरष्टसंख्यैरंगुलं परिकीर्तितम् । षडंगुलं पदं प्राहुर्वितस्तिर्द्विगुणा स्मृता ॥ १ ॥
वतस्तिमितो हस्तो ब्रह्मतीर्थाद्विचेष्टनः । चतुर्हस्तो मवेष्टण्डो मानकाले खगेश्वर ॥ २ ॥
क्रोशो धनुःसहस्रे द्वे गव्युतिर्द्विगुणा स्मृता । योजनं द्विगुणं तस्मात्प्रोक्तं मानं खगाधिप ॥ ३ ॥
दशहस्तेन दण्डेन त्रिंशदण्डैर्निवर्तनम् । दश तान्मेव गोचर्म भूमिमानामितीरितम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चमः ॥ ६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रमाणं सर्वदेवानां मूर्तिनां शृणु चाण्डज । मुनिनागामुराणां च मनुष्यपशुपक्षिणाम् ॥ १ ॥
गजोन्माना गणेशस्य नरमाना शिवस्य च । लक्ष्मीनारायणौ तद्वत्स्मनोच्चसंमिता ॥ २ ॥
प्रासादस्थास्तु ताः सर्वास्तिहस्तमविकाः सुत । द्विहस्तमविकाः केचित्केचिद्विहस्तमिताः शुभाः ॥ ३ ॥

प्रासादस्था महाभाग गृहस्था न च शोभनाः । सतांगुलात्समारम्भ यावच्च द्वादशांगुलम् ॥ ४ ॥
 गृहेष्वर्चाः समाख्याताः प्रासादे वाधिकाः शुभाः । स्थापनेऽप्यत्र लिङ्गाणां व्यवसिर्यतिरियं स्मृता ५
 नहि लिङ्गार्चनात्सूत पुण्यमभ्यधिकं कश्चित् । शालग्रामशिला चैव नर्मदोन्था विशेषतः ॥ ६ ॥
 यथा लभस्तथा ग्राह्या मानहीनाधिका हि सा । सर्वकामप्रदा कर्तुं नन्ते स्वर्गफलप्रदा ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपष्ठितमः ॥ ६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिमाशुविद्या सून सौवर्णा राजतो तथा । ताम्री रत्नमयी कार्या रीत्या धात्वन्विता तथा ॥ १ ॥
 ताम्रकांस्यमयी चैव शुभदारुमयी शुभा । वितस्तिमानं यावत्स्याद्गुष्टात्पर्वसंमिता ॥ २ ॥
 गृहेष्वर्चा शुभा प्रोक्ता नाधिका गरुडाग्रज । गोब्राह्मणेण वायव्यौ हृदि स्वे प्रतिमासु च ॥ ३ ॥
 शालग्रामे रवी वापि पूजनं शुभदं पटे । दाने स्वभावजा लेख्या घटितेति त्रिधाण्डज ॥ ४ ॥
 सर्वपापहरा ज्ञेयाः सर्वकामफलप्रदाः । लेख्या चतुर्विधा प्रोक्ता श्रेष्ठा मध्या कनिष्ठिका ॥ ५ ॥
 अपकृष्टा तु फलदा तत्क्रमान्नात्र संशयः । दैर्घ्यं त्वेकाङ्गुला श्रेष्ठा विस्तारेऽष्टांगुला मता ॥ ६ ॥
 मध्याष्टांगुलिका दैर्घ्यं विस्तारे च पङ्कङ्गुला । पङ्कङ्गुला तदा दैर्घ्यं हीना वेदाङ्गुलायते ॥ ७ ॥
 चतुर्हलिका दैर्घ्यं चायामे चापकृष्टिका ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपष्ठितमः ॥ ६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अङ्गुष्ठपर्यन्मितातो हीना दानेन शोभनाः पलाभ्यां प्रतिमा न्यूना श्रेष्ठा कार्याल्पिकापि चेत् ॥ १ ॥
 वक्ष्यमाणस्वरूपा वा देवादीनां विधानतः । एवं सर्वा द्विजातीनां कार्याः स्वर्णादिधातुजाः ॥ २ ॥
 नराकाराः समालेख्याः सर्वाव्यवसंयुताः । श्रेष्ठामध्याकनिष्ठाश्च तथा चैवापकृष्टिकाः ॥ ३ ॥
 सर्वा वितस्तिमानोना विस्तारे तास्त्रयः स्मृताः । स्त्रीपुत्रसहिता कार्या रहिता वायुक्रुत्रचित् ॥ ४ ॥
 चतुष्कोणा सुचदिता मन्त्रैरावतनादिकैः । जनाज्ञया द्विजानां वै न तासां घटनं स्मृतम् ॥ ५ ॥
 एवमश्वराजोद्गाणां गवादीनां च पक्षिणाम् । स्वाकाराङ्गुल्याश्च सततं कार्याश्चाविधानतः ॥ ६ ॥
 पत्रे लेख्या सुवर्णाद्ये वेदाङ्गुलिमिताधिके । सुगन्धैर्विधिवैर्वापि लेख्या कार्या प्रयत्नतः ॥ ७ ॥
 प्रणवादिनमोऽन्तेन नाममन्त्रेण चाण्डज । आकृतं च घटनं प्रतिष्ठाऽऽवाहनादिकम् ॥ ८ ॥
 पूजनं प्रतिमानां च स्वेस्वेमन्त्रैश्च कारयेत् । प्रासादे चातिफलदा पूजनीया प्रतिष्ठिता ॥ ९ ॥
 देवताः सफलाः सून पूजने च प्रतिष्ठिताः ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपष्ठितमः ॥ ७० ॥

अरुण उवाच ।

प्रतिष्ठां सर्वदेवानां श्रद्धा मेऽत्र दिवाकर । यां कृत्वा विधिना पूर्णं देवपूजाफलं लभेत् ॥ १ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिष्ठां सर्वदेवानां कारयेत्कमतो नरः । नारायणादयो देवा निवसन्ति सुरालये ॥ २ ॥
 भक्तानुग्रहतो मर्त्ये समायाति च भूतले । माम्भ्यापने सिते पक्षे गुरुशुक्रोदिते दिने ॥ ३ ॥
 समुद्रतैः यजेद्देवानानाविभक्तैस्तैः । नरयेन्द्रालम्बान्पूर्वं वस्त्रासनविभूषणैः ॥ ४ ॥

१ रे-अपु० । २ कार्याल्पिकचित्-अपु० । ३ घटनं-अपु० । ४ देवाः स्वराज्याः सूत-अपु० ।

५ ध्व-अपु० ।

जप्त्वा तदेवमन्त्रांश्च कोटिलक्षायुतादिकान् । स्नात्वा पञ्चामृतैर्नैव दिव्यैस्तीर्थोदकैस्तथा ॥ ५ ॥
 लिप्त्वा मुगन्धैर्विविधैर्माल्यैर्वस्त्रैश्च दीपकैः । धूपैर्नैवेदितैर्मक्षैः फलेस्तदनुसर्गैः ॥ ६ ॥
 तथा मङ्गलद्वयैश्च व्यजनेश्वरैः शुभैः । नानावाद्यैर्मनोहरेश्च श्रीनिमुत्पादयेत्सुरान् ॥ ७ ॥
 देवाय च स्वपेष्टमावशक्तौ जागरे निशि । ततः प्रातः समुत्थाय स्नातः शुचिरलङ्कृतः ॥ ८ ॥
 देवमावाहयेन्मन्त्रैस्तल्लिङ्गैः प्राग्बद्धयेत् । षोडशोरूपचारंस्तु नान्वया देवतां विशेषत् ॥ ९ ॥
 ज्ञात्वा देवांश्च घटितान्मुवर्णाद्यैर्विनिर्मितान् । शालग्रामशिलादौ वा जीवमन्त्रसमावृतान् ॥ १० ॥
 पत्रे लेख्यांस्तथारूपाञ्चालक्ष्णलक्षितान् । स्वकीयासनसंस्थांश्च स्वस्वोपस्कमंयुतान् ॥ ११ ॥
 एतन्त्रैस्त्वेव वै चेति मन्त्राभ्यां मुप्रातिष्ठितान् । कुर्याद्देवान्विधानेन ततः कामफलप्रदाः ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथापोऽष्टमः ॥ ६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवोप्रे होमयेन्मन्त्रैर्दशांशेन प्रयत्नतः । तर्पयेच्छ्रद्धया चानुशततया विमांश्च भोजयेत् ॥ १ ॥
 जापकेभ्यः प्रदद्यात् सुशर्ममयुतस्य च । तत्र दानानि देयानिः देवप्रीतिकराणि च ॥ २ ॥
 गावो वस्त्राणि चान्नानि रत्नानि विविधानि च । यथा देवं द्विजं तद्वद्विजिं वेदपारगम् ॥ ३ ॥
 तोपयेन्मृदुभिर्वह्निर्गोभूष्यश्वासनादिकैः । विविधैर्मूर्पणोर्दिव्यैर्ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ ४ ॥
 मार्येष्वेव तद्ग्रेष्ठं मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ ५ ॥

देवाधीनं जगत्सर्वं मन्त्राधीनाश्च देवताः । ते मन्त्रा ब्राह्मणाधीनास्तस्माद् भूदेवता द्विजाः ॥ ६ ॥
 तत्प्रसादादिमे देवास्तिष्ठन्तु मम मन्दिरे । पूजां गृह्णन्तु मे नित्यं कुर्वन्तो मन्मनोरथान् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथाप एकोनसप्ततितमः ॥ ६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्तियुक्तं महादेवं प्रतिष्ठेदेवमेव हि । लक्ष्मीनारायणं वापि मन्त्रमेवात्तयेव च ॥ १ ॥
 वक्ष्ये मन्त्रांस्तु वेदोक्तान्सुराणां भावितात्मनाम् । मन्त्रो विष्णोरिदं विष्णुर्नमस्त इति शाम्भवः ॥ २ ॥
 ब्रह्मणो ब्रह्मजज्ञानमन्त्रेऽम्बायाः प्रकीर्तितः । आकृष्णेति सहस्रांशोर्मन्त्रः प्रोक्तो मनीषिभिः ॥ ३ ॥
 श्रीश्वत इति लक्ष्म्यास्तु पार्वत्याः शचिपाणिश्रमः । गणानां त्वेति मन्त्रस्तु विघ्नराजस्य कीर्तितः ॥ ४ ॥
 विष्णोरराडिति वा मन्त्रः प्रोक्तः सनातनः । समुद्रायेति शंखस्य रुद्राक्षस्य च इत्यम्बकम् ॥ ५ ॥
 दिक्पालानां तथा मन्त्रास्त्रातरेत्यादिकाः स्मृताः नक्षत्राणां मन्त्राश्च श्रुतौ देवाधिदेवताः ॥ ६ ॥
 बह्विस्तरतः प्रोक्ता ऋषिभिस्तत्त्वदर्शिभिः । लक्ष्मीनारायणायाम्नां च नमोन्त इति कीर्तितः ॥ ७ ॥
 सरस्वत्यादिकानां च मन्त्राः प्रोक्ताः सविस्तराः । मन्त्राः गुरुपसूक्तोत्थास्तथा नरहरेः ममोः ॥ ८ ॥
 यन्त्रोद्गरे प्रतिष्ठायां मन्त्रास्तल्लिङ्गदैवजाः । अयवाष्टाक्षरो मन्त्रो द्वादशाक्षर एव च ॥ ९ ॥
 नारायणप्रतिष्ठायां योज्यां धर्मार्थकामदौ । प्रणवादिनमोन्तैश्च नाममन्त्रैर्यथोदितैः ॥ १० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथाप सप्ततितमः ॥ ७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिष्ठातो हि देवानां सर्वकामफलं स्मृतम् । अथवाऽऽगमजैर्मन्त्रैः प्रतिष्ठेत्सर्वकामदैः ॥ १ ॥
 तैर्मन्त्रैश्च जपं कुर्वत्पूजान्तो धर्मवित्सदा । अनेन विधिना मन्त्रैर्यस्तु देवान्प्रतिष्ठयेत् ॥ २ ॥

१ देवासिर्नयेत्-खपु० । २ ब्रह्मणे ब्रह्मजज्ञमम्बायाः प्रकीर्तितः-खपु० । ३ प्रतिष्ठे सर्वदेवानां-खपु० ।

मासादस्या महाभाग गृहस्था न च शोभनाः । सप्तांगुलात्समारभ्य यावच्च द्वादशांगुलम् ॥ ४ ॥
 गृहेष्वर्च्याः समाख्याताः मासादे वाधिकाः शुभाः । स्वापनेऽयत्र लिङ्गानां व्यवस्यतिरियं स्मृता ५
 नदि लिङ्गार्चनात्सुत पुण्यमभ्यधिकं कश्चित् । शालग्रामशिला चैव नर्मदोत्या विशेषतः ॥ ६ ॥
 यथा लाभस्तथा ग्राह्या मानहीनाधिका हि सा । सर्वकामप्रदा कर्तुं न्वे स्वर्गफलप्रदा ॥ ७ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपष्ठितम ॥ ६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिमाश्रयिषा सूत सौवर्णां राजतो तथा । ताम्ब्री रत्नमयी कार्या रीत्या धात्वन्विता तथा ॥ १ ॥
 ताम्रकांस्थमयी चैव शुभदारुमयी शुभा । वितस्तिमानं यावत्स्याद्गुष्टात्पर्वसंमिता ॥ २ ॥
 गृहेष्वर्च्या शुभा प्रोक्ता नाधिका गरुडाग्रज । गोब्राह्मणेण वायव्यां हृदि स्वे प्रतिमासु च ॥ ३ ॥
 शालग्रामे स्वी वापि पूजनं शुभदं पटे । दाने स्वभावजा लेख्या घटितेति त्रिधा षड्ज ॥ ४ ॥
 सर्वपापहरा ज्ञेयाः सर्वकामफलप्रदाः । लेख्या चतुर्विधा प्रोक्ता श्रेष्ठा मध्या कनिष्ठिका ॥ ५ ॥
 अपकृष्टा तु फलदा तत्कामलात्र सदायः । दैर्घ्ये त्वकाङ्गुला श्रेष्ठा विस्तारेऽष्टांगुला मता ॥ ६ ॥
 मध्याष्टांगुलिका दैर्घ्ये विस्तारे च षडङ्गुला । षडङ्गुला तदा दैर्घ्ये हीना वेदाङ्गुलायते ॥ ७ ॥
 चतुर्ह्रलिका दैर्घ्ये चायामे चापकृष्टिका ॥ ८ ॥

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपष्ठितम ॥ ६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अङ्गुष्ठपर्वन्मितिहीना दानेन शोभनाः पलम्भां प्रतिमा न्यूना श्रेष्ठा कार्याल्पिकापि चेत् ॥ १ ॥
 वक्ष्यमाणस्वरूपा वा देवादीनां विधानतः । एवं सर्वा द्विजातीनां कार्याः स्वर्णादिधातुजाः ॥ २ ॥
 नराकाराः समालेख्याः सर्वावयवसंयुताः । श्रेष्ठामध्याकनिष्ठाश्च तथा चैवापकृष्टिकाः ॥ ३ ॥
 सर्वा वितस्तिमानोना विस्तारे तास्रयः स्मृताः । स्त्रीपुनसहिता कार्या रहिता वायुकुञ्चित् ॥ ४ ॥
 चतुष्कोणा सुघटिता मन्त्रैरावतनादिकैः । अनाजया द्विजानां च न तासां घटनं स्मृतम् ॥ ५ ॥
 एवमश्वजोत्तराणां गवदीनां च पक्षिणाम् । स्वाकाराङ्क्याश्च सततं कार्याश्चाचोविधानतः ॥ ६ ॥
 पत्रे लेख्या सुवर्णाद्ये वेदाङ्गुलिमिताविके । सुगन्धैर्विविधैर्वापि लेख्या कार्या प्रयत्नतः ॥ ७ ॥
 प्रणवादिनमोऽन्तेन नाममन्त्रेण चाषड्ज । जातर्तनं च घटनं प्रतिष्ठाऽऽवाहनादिकम् ॥ ८ ॥
 पूजनं प्रतिमानां च स्वेस्वमन्त्रेश्च कारयेत् । मासादे चातिफलदा पूजनीया प्रतिष्ठिता ॥ ९ ॥
 देवताः सफलाः सूत पूजने च प्रतिष्ठिताः ॥ १० ॥

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपष्ठितम ॥ ७० ॥

अरुण उवाच ।

प्रतिष्ठा सर्वदेवानां ब्रूहि मेऽत्र दिवाकर । यां कृत्वा पिबिना पूर्णं देवपूजाफलं लभेत् ॥ १ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिष्ठा सर्वदेवानां कारयेत्कमतो नरः । नारायणादयो देवा निवसन्ति मुरालये ॥ २ ॥
 भक्तानुग्रहतो मर्त्यं समायान्ति च भूतले । मीम्यायने मिते पते गुरुशुक्रोदिते दिने ॥ ३ ॥
 सुप्रहृतं यजेद्देवानां विभवविस्तरेः । वरषेद्ब्राह्मणा-पूर्वं ब्रह्मासनविभूषणैः ॥ ४ ॥

१ खे-पु० । २ कार्याधिकस्ति चेत्-पु० । ३ पठन-पु० । ४ देवा ब्रह्मादिनां सूत-पु० ।

जप्त्वा तदेवमन्त्रांश्च कोटिलक्षायुतादिकान् । स्नात्वा पञ्चामृतैर्नैव दिव्यैस्तीर्थोदकैस्तथा ॥ ५ ॥
 लिप्त्वा सुगन्धैर्विविधैर्माल्यैर्वस्त्रैश्च दीपकैः । धूपैर्निवेदितैर्भक्ष्यैः फलेस्तदनुसंभवं ॥ ६ ॥
 तथा मङ्गलार्चनैश्च व्यजनेश्वरैः शुभैः । नानावाद्यैर्मनोज्ञैश्च प्रीतिमुत्पादयेत्सुरान् ॥ ७ ॥
 देवाय च स्वपेट्यमावशक्तौ जागरे निशि । ततः प्रातः समुत्थाय स्नातः शुचिरलंकृतः ॥ ८ ॥
 देवमावाहयेन्मन्त्रैस्तल्लिङ्गैः प्राग्वदर्थयेत् । षोडशरूपचरैस्तु नान्यथा देवतां विशेषत् ॥ ९ ॥
 ज्ञात्वा देवांश्च घटितान्मुवर्णाद्यैर्विनिर्मितान् । शालग्रामाग्निलक्षा वा जीवमन्त्रसमावृतान् ॥ १० ॥
 पत्रे लेख्यांस्तथारूपाञ्चालक्ष्णलक्षितान् । स्वकीयासनसंस्थांश्च स्वस्वोपस्कर्मयुतान् ॥ ११ ॥
 एतन्ते त्वेप वै चेति मन्त्राभ्यां सुप्रतिष्ठितान् । कुर्यादेवान्विवानेन ततः कामफलप्रदाः ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासंज्ञादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सप्ततितमः ॥ ६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवायै होमयेन्मन्त्रैर्दशांशेन प्रयत्नतः । तर्पयेच्छ्रद्धया चानुशक्तया विमांश्च भोजयेत् ॥ १ ॥
 जापकेभ्यः प्रदद्यात्तु सुगणंमद्युतस्य च । तत्र दानानि देवानिः देवप्रीतिकराणि च ॥ २ ॥
 गावो वस्त्राणि चाक्षानि रत्नानि विविधानि च । यथा देवं द्विजं तद्वद्विधिज्ञं वेदपारगम् ॥ ३ ॥
 तोषयेन्मृदुभिर्वस्त्रैर्गोभूष्यश्वासनोदकैः । विविधैर्भूषणैर्दध्यर्घ्याक्षणं तं विसर्जयेत् ॥ ४ ॥
 मार्ययेच्च तदग्रेऽथ मन्त्रमेनमुदरयेत् ॥ ५ ॥

देवार्थीनं जगत्सर्वं मन्त्राधीनाश्च देवताः । ते मन्त्रा ब्राह्मणाधीनास्तस्माद् भूदेवता द्विजाः ॥ ६ ॥
 तत्प्रसादादिमे देवास्तिष्ठन्तु मम मन्दिरे । पूजां गृह्णन्तु मे नित्यं कुर्वन्तो मन्मनोरथान् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासंज्ञादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः एकोनसत्ततितमः ॥ ६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्तियुक्तं महादेवं प्रतिष्ठेदेवमेव हि । लक्ष्मीनारायणं वापि मन्त्रमेदास्तथैव च ॥ १ ॥
 वक्ष्ये मन्त्रांस्तु वेदोक्तान्सुराणां भाविनात्मनाम् । मन्त्रो विष्णोरिदं विष्णुर्नमस्त इति शाम्भवः ॥ २ ॥
 ब्रह्मणो ब्रह्मजज्ञानमभ्येऽम्बायाः प्रकीर्तितः । आकृष्णोति सहस्रांशोर्मन्त्रः प्रोक्तो मनीषिभिः ॥ ३ ॥
 श्रीश्चत इति लक्ष्म्यास्तु पार्वत्याः शशिपार्णिकाम् । गणानां त्वेति मन्त्रस्तु विघ्नराजस्य कीर्तितः ॥ ४ ॥
 विष्णोरराडिति वा मन्त्रः प्रोक्तः सनातनः । समुद्रायेति शंखस्य रुद्राक्षस्य च व्यम्बकम् ॥ ५ ॥
 दिक्पालानां तथा मन्त्रास्त्रातारेत्यादिकाः स्मृताः नवग्रहाणां मन्त्राश्च श्रुता देवाधिदेवताः ॥ ६ ॥
 बह्विस्तरतः प्रोक्ता ऋषिभिरतत्त्वदर्शिभिः । लक्ष्मीनारायणाभ्यां च नमोस्त इति कीर्तितः ॥ ७ ॥
 सरस्वत्यादिकानां च मन्त्राः प्रोक्ताः सविस्तराः । मन्त्राः पुरुषसूक्तोत्पास्तथा नरहरेः प्रभोः ८ ॥
 यन्त्रोद्धरे प्रतिष्ठायां मन्त्रास्तल्लिङ्गदेवजाः । अथवाष्टाक्षरो मन्त्रो द्वादशाक्षर एव च ॥ ९ ॥
 नारायणप्रतिष्ठायां योज्यां धर्मार्यकामदौ । प्रणवादिनमोन्तैश्च नाममन्त्रैर्यथोदितैः ॥ १० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासंज्ञादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सप्ततितमः ॥ ७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिष्ठातो हि देवानां सर्वकामफलं स्मृतम् । अथवाऽऽगमजैर्मन्त्रैः प्रतिष्ठेत्सर्वकामदेः ॥ १ ॥
 तेर्मन्त्रैश्च जपं कुर्यात्पूजान्ते धर्मवित्सदा । अनेन विविधा मन्त्रैर्यस्तु देवान्प्रतिष्ठयेत् ॥ २ ॥

स याति परमं स्थानं यद्वत्वा न निवर्तते । इह लोके परे चापि नाशुमं तस्य विद्यते ॥ ३ ॥
 अप्रतिष्ठितदेवांश्च पूजयेद्यस्तु मूढधीः । न तत्फलमाप्नोति स नरो देवदूषकः ॥ ४ ॥
 अप्रतिष्ठितदेवानां दानेऽप्यल्पफलं भवेत् । दाने बहुफल देवा मन्त्रमात्रप्रतिष्ठिताः ॥ ५ ॥
 पूजारम्भेऽत्र देवानां पादस्पर्शो तथाद्भुते । विकारे प्रतिमायां च स्पृष्टे म्लेच्छजनैस्तथा ॥ ६ ॥
 महापातकिभिः स्त्रीभी रजोयुक्ताभिरेव च । अपूजये वा चिरं देवे ह्येवमेव गृहे स्थिते ॥ ७ ॥
 कुर्याद्देवप्रतिष्ठां च न कुर्यान्निरयं व्रजेत् । सर्वदुःखानयामोति नात्र कार्या विचारणा ॥ ८ ॥
 विवाहोत्सवयज्ञेषु महादाने तथैव च । देवतायाः प्रतिष्ठायां ग्रहपूजां च कारयेत् ॥ ९ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंज्ञादे कर्मावेपाके अध्याय एकसप्ततितमः ॥ ७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उपलिप्ते शुचौ देवे कर्ता शुचिरलंकृतः । आचामेत्पञ्चगव्येन ततः शुद्धेन वारिणा ॥ १ ॥

पञ्चगव्यम् ।

गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकम् । पञ्चगव्यामिति प्रोक्तं पवित्रं कायशोधनम् ॥ २ ॥
 विष्णुवह्नीन्द्रवारवर्कं देवतानि यथाक्रमम् । कुशोदकस्य पक्ष्मिन्द्र पितरो देवताः स्मृताः ॥ ३ ॥

पञ्चामृतम् ।

दधि क्षीरं मधु घृतं सिता च गरुडाग्रज । पञ्चामृतमिदं प्रोक्तं पवित्रं पापनाशनम् ॥ ४ ॥
 पलानां द्वे सप्तके तु महात्तानं प्रकीर्तितम् । (ज्ञाने पलशतं दद्यादभ्यङ्गे पञ्चविंशतिः ॥ ५ ॥
 यथाशक्त्यायवा सूत स्नापयेच्छ्रद्धयान्वितः । पदनिवाद्द्वगुलं पात्रमुत्तमं परिकीर्तितम् ॥ ६ ॥
 चतुर्विंशतिकं मध्यं कनिष्ठं द्वादशाङ्गुलम् । वस्वद्गुलं विहीनं तु न पात्रं कारयेत्कचित् ॥ ७ ॥
 सौवर्णं राजतं ताम्रं पात्रं मणिमयादिकम् । प्रशस्तपुटकाद्यं तु शुभमं देवपूजने ॥ ८ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंज्ञादे कर्मावेपाके अध्यायो द्वासप्ततितमः ॥ ७२ ॥

अथ पुष्पाणि ।

श्रीसूर्य उवाच ।

मिर्गन्धीन्धुम्रगन्धीनि कुसुमानि विवर्जयेत् । गन्धहीनमपि शूलं पवित्रं यत्कुशादिकम् ॥ १ ॥
 पुर्येषारण्यसंभृतः पत्रैर्वा पर्वतोद्भवः । अपर्युषितनिर्लिप्तः प्रोक्षितैर्जन्तुवर्जितः ॥ २ ॥
 आत्मारामोद्भवः पुष्पैः प्रजयेत्प्रतिमां सुधीः । दत्त्वा दश सुवर्णस्य निष्कानां लभते फलम् ॥ ३ ॥
 तदेककवरेण सूर्याय विनिवेदयेत् । रक्तैश्च कर्वीरैश्च यस्तु पूजयते रविम् ॥ ४ ॥
 कल्पकोटिसहस्राणि सूर्यलोके वसेन्नरः । कर्वीरशतेनैव यो मे मालां प्रयच्छति ॥ ५ ॥
 स याति शिवलोकं तु मोदते तत्र देवतम् ॥ ६ ॥

अथ गन्धः ।

चत्वारः कौडकुमा भागाश्चन्दनस्य च षोडश ॥ ६ ॥
 कस्तूरिकाया द्वौ मागौ कर्पूरस्य चतुष्टयम् । सर्वगन्धमिदं सप्त देवाङ्गे लेपयेत्सुधीः ॥ ७ ॥
 अथ धूपः ।

कर्पूरमशुहं चैव चन्दनं गुग्गुलं तथा । गुग्गुलं सर्वदेवानां साज्यं चैव सिताशुरुम् ॥ ८ ॥
 ममभागपुङ्गीरं च धूपो देवमियः सुत ।

अथ दीपः ।

दद्यादीपांश्च देवाग्ने गोवृतेन प्रपूरितान् ॥ ९ ॥

अथवा तिलतलेन सार्धपेणाप्यभावतः । अन्यत्रैर्हैवैतार्थश्च दीपार्त्नैव प्रबोधयेत् ॥ १० ॥

दीपदश्च शुभल्लोकान्याति दीपशतैर्वृतः ॥ ११ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अन्यायस्त्रिसप्ततितमः ॥ ७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तयोपवीतदानेन सुरभ्यो ब्राह्मणाय च । जातः पृथिव्यां कालेन भवेद्विप्रः पतिर्भुवः ॥ १ ॥

दद्याद्दद्याणि देवेभ्यः श्वेतपीतारुणानि च । क्षामानि विविधान्येव बहुवर्णानि चाण्डज ॥ २ ॥

दिव्यवस्त्रान्वितो दाता स्वर्गलोकमवाप्नुयात् ॥ ३ ॥

अथ नैवेद्यम् ।

संयावकृशरपूपपायसं यावकं तथा ।

दध्योदनं रसालांश्च मोदकान्मुहपूपकान् । शालितण्डुलकं प्रस्थं कुर्यादन्नं सुसंस्कृतम् ॥ ४ ॥

फलानि विविधान्येव देवाय च निवेद्येत् । सर्वदुःखविनिर्मुक्तः स नरः स्वर्गभाग्यभवेत् ॥ ५ ॥

अथार्घ्यदानम् ।

आपः क्षीरं कुशाग्राणि दध्यक्षततिलास्तथा । यवाः सिद्धार्थकाश्चयमवोऽष्टाङ्ग्यः प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

पूजादौ भानवे ह्यर्घ्यं गायत्र्या च प्रदापयेत् । नमो विवस्वते ब्रह्मन्निति मन्त्रेण चाण्डज ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके पूजोपकारणाध्यायपञ्चतुःसप्ततितमः ॥ ७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयोपचारान् पूजायाः षोडश दृष्टुं पुत्रक । आधेनावारूपैर्देवं मन्त्रेण पुरुषोत्तमम् ॥ १ ॥

द्वितीयेनासनं दद्यात्ततः पाद्यं प्रदापयेत् । चतुर्थेनार्घ्यदानं च ततश्चाचमनीयकम् ॥ २ ॥

पष्ठेन स्नपनं दद्यात्सप्तमेनापि वाससी । अष्टमेनोपवीतं च नवमेन विलेपनम् ॥ ३ ॥

दशमेनैव पुष्पाणि दद्याद्देवस्य चाण्डज । एकादशेन मन्त्रेण धूपं चैव प्रदापयेत् ॥ ४ ॥

दीपं द्वादशकेनैव त्रयोदशमितेन वै । नैवेद्यं विविधं दद्याद्भक्ष्यं भोज्यं च पायसम् ॥ ५ ॥

चतुर्दशेन मन्त्रेण दद्यात्सुमनसांश्चल्लिम् । ततः पञ्चदशेनैव कारयेच्च प्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥

वाद्यादीनि च तेनैव षोडशेन विसर्जनम् । स्नानोपवीतवस्त्रेषु नैवेद्ये कश्यपात्मज ॥ ७ ॥

दद्यादाचमनीयानि सर्वदेवेष्वयं विधिः । स्वैस्सर्वमन्त्रैर्विधानेन देवांस्तत्र प्रसादयेत् ॥ ८ ॥

गन्धपुष्पे तथा धूपदीपनैवेदनानि च । अक्षत्ता पञ्च ॥ कुर्यादुपचारांश्च पूजने ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके पूजोपकारणाध्यायः पञ्चसप्ततितमः ॥ ७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्नात्वा नित्यक्रियां कृत्वा कर्ता शुचिरलंकृतः । ब्राह्मणान्देवस्तूनि गन्वाधैरचयेत्पुनः ॥ १ ॥

दानं ददेऽहममुकं दद्याद्विप्रक्ते जलम् । ददस्वेति द्विजेनोक्तमिति दानविधिः स्मृतः ॥ २ ॥

अतस्तत्पूर्वमुच्चार्य गृहीत्वा तु कोर जलम् । सविलकुशहस्तस्तु कालज्ञानं समुच्चरन् ॥ ३ ॥

ब्राह्ममुखश्चोद्भुमुखो वा पत्रे याम्यमुखः स्थितः । वामेन पाणिना स्पृष्ट्वा स्मरेत्तद्वस्तुदेवते ॥ ४ ॥

विप्रायामुक्तगोत्रायामुक्तकामो ह्यहं ददे । नमस्तेत्युत्तुजेदेतद्विजहस्ते जलं स्वग ॥ ५ ॥
 स्वस्तीत्युक्तेन विप्रेण दानमक्षयतां नयेत् । संप्रदानमिति प्रोक्तमन्यथागमिति स्मृतम् ॥ ६ ॥
 कन्यादानं त्रिपुरुपगोत्रोच्चारणपूर्वकम् । गोकन्याप्रतिमा द्रव्यास्त्वक्केस्य प्रदापयेत् ॥ ७ ॥
 विभक्तविधिना दाता न तत्फलमवाप्नुयात् । प्रतिष्ठासर्वदानानां स्वर्णमक्षयकारकम् ॥ ८ ॥
 दानमक्षयतां याति संप्रदानेन यत्कृतम् । अभावे ब्राह्मणादीनां दानमल्पफलं भवेत् ॥ ९ ॥
 तीर्थार्थां त्यागविधिना संप्रदानसमं फलम् । तावदेतनु धेनुत्वं देवत्वं प्रतिमामु च ॥ १० ॥
 यात्रदिपो न गृहीत्यास्वस्नीत्युक्तेति तद्वत् ॥ १ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाके दानविज्ञानाध्याय पञ्चसप्ततितमः ॥ ७६ ॥

अरुण उवाच ।

सामान्येन विन्यं ब्रूहि सर्वलोकहिताय वै । पापिनां कर्मदृष्टानां प्रायश्चित्तं परं वद ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तविहीनानां का गतिः परमेश्वर । श्रोतुमिच्छाम्यहं त्वत्तः सर्वज्ञस्त्वं यतः प्रभो ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तविहीनानां महापातकिनां नृणाम् । नरकान्ते भवेज्जन्म चिदाङ्गितशरीरिणाम् ॥ ३ ॥
 प्रतिजन्म भवेत्तेषां चिह्नं तत्पापसूचकम् । प्रायश्चित्ते कृते याति पश्चात्पापवतां पुनः ॥ ४ ॥
 महापातकजं चिह्नं सप्तजन्माभिजायते । उपपापोद्भवं पञ्च त्रीणि पापसमुद्भवम् ॥ ५ ॥
 दुष्कर्मजा नृणां रोगा यान्ति चैव क्रमाच्छ्रमम् । जपः सूरार्चनैर्मैर्दानैस्तेषां समं भवेत् ॥ ६ ॥
 पूर्वजन्मकृतं पापं नरकान्ते परीक्षयेत् । बाधते व्याधिरूपेण तस्य कृच्छ्रादिभिः शमः ॥ ७ ॥
 कृतकर्मक्षयो नास्ति कल्पकैर्दिशतरेषु । अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् ॥ ८ ॥
 पूर्वजन्मकृतं पापं व्याधिरूपेण तिष्ठति । दुष्टं च राजयक्ष्मा च प्रमेहो ग्रहणी तथा ॥ ९ ॥
 मृष्टकृच्छ्रादमरीकासा अतीसारभगन्दराः । दुष्टघ्नं गण्डमाला पक्षाघातोऽग्निनाशनम् ॥ १० ॥
 इत्येवमादयो रोगा महापापोद्भवाः स्मृताः । जलोदरपृष्ठशूलशोफघ्नगास्तथा ॥ ११ ॥
 श्वासाजीर्णश्चरच्छादिभ्रममोहगलग्रहाः । रक्तास्रदक्सिर्पाघा उपपापोद्भवा गदाः ॥ १२ ॥
 दण्डपातकिनश्चित्रवपुःकफविचर्चिकाः । वाल्मीकिपुण्डरीकाद्या रोगाः पापसमुद्भवाः ॥ १३ ॥
 भर्शशाया नृणां रोगा अभिशापाद्भवन्ति हि । अन्ये च बहुधा रोगा जायन्ते दोषसंकाशः ॥ १४ ॥
 उच्यन्तेऽप्य निदानानि प्रायश्चित्तानि च क्रमात् । महापापेषु सर्वस्वं तदर्थं तूपातके ॥ १५ ॥

दद्यात्पापेषु षष्टांशं तुर्यं चाथ सगेश्वर ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाके सामान्यविचारध्यायः सप्तसप्ततितमः ॥ ७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दश पञ्चाथ चतुर् उपदेश्य द्विजान्मुमुक्षुषु । तेषामनुज्ञया सर्व प्रायश्चित्तमुपक्रमेत् ॥ १ ॥
 विधाय वैष्णवं श्राद्धं संकल्पं निजकाम्यया । धेतुं दद्याद्द्विजेभ्योऽयं दक्षिणाश्च स्वशक्तितः ॥ २ ॥
 अलंकृत्य यथाशक्त्या वस्त्रालंकरणैर्द्विजान् । याचेत् दण्डवत्प्रत्वा प्रायश्चित्तं यथोचितम् ॥ ३ ॥

१ आदर्शगुस्तक एतदध्यायने ग्रथयुक्ति इत्युक्तम् । अन्यत्रपुस्तके तु शुद्धिप्रशालाभातिरवा
 यैस्सामिर्गथास्मृदितोय मयः । यदिशुद्धिप्रयस्य प्रयगेन वैक्षिन्नादशेषेनुग्रहं क्रियेत तर्हि द्वितीयावृत्तौ च
 ग्रथं स्वपठे सनिवेश्य मुद्रयिष्याम इति । २ सप्तजन्मानि-स्वपु० ।

व्रतच्छिद्रं तपश्छिद्रं यच्छिद्रं यज्ञकर्मणि । सर्वं भवति चाऽच्छिद्रं यस्य चेच्छन्ति वै द्विजाः ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणा यानि भाषन्ते मन्यन्ते तानि देवताः । सर्वदेवमया विप्रा न तदचनमन्यथा ॥ ५ ॥
 उपवासो व्रतं चैव स्नानं तीर्थफलं तपः । विर्घः संपादितं यस्य संपन्नं तस्य तद्वेत् ॥ ६ ॥
 ब्राह्मणा जङ्गमं तीर्थं निर्जलं सर्वकामिकम् । तेषां वाक्योदकेनैव शुद्धयन्ति मलिना जनाः ॥ ७ ॥
 संपन्नमिति यद्वाक्यं वदन्ति क्षितिदेवताः । प्रणम्य शिस्ता धार्यमग्निशोमफलं भवेत् ॥ ८ ॥
 तेभ्योऽनुज्ञामिति प्राप्य प्रपद्येत यथाऽऽशिपः । भोजयित्वा द्विजाञ्छक्त्या भुञ्जति सह बन्धुभिः ॥ ९ ॥
 गोदानं च तथा तेषु कर्तव्यं पापशोचनम् । एका कृच्छ्रेऽति कृच्छ्रे द्वे तिस्रश्चान्द्रायणे व्रते ॥ १० ॥
 गैवामभावे निष्पावा साक्षीतिः शतकृच्छ्रदा । पाह्यार्पिके महाभाग प्रायश्चित्ते यथोदिते ॥ ११ ॥
 अशीत्युत्तरदातं कृच्छ्राणां भवति ध्रुवम् । त्रिविधा हि महाबाहो कर्मजा दोषजास्तथा ॥ १२ ॥
 तयोभ्यसमुद्भूता नृणां दोषाः पतत्रिण ॥ १३ ॥
 कर्मप्रकोपेण कदाचिदेते दोषप्रकोपेण भवन्ति चान्ये ।
 तथा परे प्राणिषु कर्मदोषप्रकोपजाः कायमनोविकारात् ॥ १४ ॥

प्रायश्चित्तमकृत्वा तु न कुर्यात्कर्म किंचन । अनिस्तीर्यमयं नित्यं वर्धते द्विगुणं पुनः ॥ १५ ॥
 दानैर्देवाभिरतिथिर्द्विजदेवतागोदेवार्चनप्रणतिभिश्च जपैस्त्वपोभिः ।
 इत्युक्तपुण्यानिचर्यैरपचीयमानं प्राक्पापजातमशुभं प्रशमं नयति ॥ १६ ॥
 निष्कृत्वा कर्मजन्मस्थो दोषजस्त्यौपधेन हि । उभयाज्जायमानस्तु निष्कृर्त्यापधत्तेवया ॥ १७ ॥
 इति श्रौतसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाके दोषविभागव्याख्येऽष्टसंज्ञितमः ॥ ७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । धर्मशास्त्राद्विज्ञाय प्रायश्चित्तं वदति यः ॥ १ ॥
 राजयक्ष्मा भवेत्तस्य रोगपीडातिदारुणा । क्षयी स्यादभघातेन तथा क्षेत्रस्थ मारणे ॥ २ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । प्रायश्चित्तं परं तस्य शृणु यत्नेन चाण्डज ॥ ३ ॥
 कारयेत्कदर्ली दिव्यां पर्णाः सर्वत्र संयुताम् । फलपूगेन संयुक्तां सुवर्णस्य पलेन तु ॥ ४ ॥
 ययाविभवतः कुर्याद्रक्षेणावेष्ट्य सूत्रकैः । ब्राह्मणान्भोजयेच्चापि भक्षयेन्नानाविधैः शुभैः ॥ ५ ॥
 होमं च कारयेत्तत्र पूर्ववद्ब्राह्मणेन च । तस्मै तां कदर्ली दद्याद्ब्रह्मालंकारपूर्विकाम् ॥ ६ ॥
 पूजिताय दरिद्राय धृक्स्थाय्यात्मवेदिने । धर्मज्ञायातिदान्ताय मन्त्रेणानेन तत्क्षयी ॥ ७ ॥
 दानमन्त्रः ।

“हिरण्यगर्भं पुरुषं परात्परं जगन्मय । रम्भादानेन देवेश क्षयं क्षपय मे प्रभो” ॥ ८ ॥
 पुण्याहवाचनं कार्यं ब्राह्मणैर्वेदपारंगैः । शिष्टैरिष्टवैश्वंशुभिश्च सहभोजनमाचरेत् ॥ ९ ॥
 जपहोमौ यथाशक्ति पूजामन्त्रश्च त्र्यम्बकम् । राजह्रा राजयक्ष्मी स्याद्दोषात्तस्यातिनिष्कृतिः ॥ १० ॥
 गोमूहिरण्यमिष्टान्नजलवस्त्रप्रदानतः । मृतवधेषुप्रदानेन तिलकुम्भप्रदानतः ॥ ११ ॥
 दातव्यानि समस्तानि व्यस्तानि चाप्यकल्पतः ॥ १२ ॥

इति श्रौतसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाके क्षयरोगाध्याय एकोनशतितमः ॥ ७९ ॥

१ सर्वकामदस्-खपु० । २ अथवा पल्लवं तु सुवर्णं गोसमं फले इत्यधिक-खपु० । ३ हेमः पल्लवं
 दग्धितैर्वेदिः काथ्यो द्विजातिभिः । जपं दक्षमितं वहेः सर्वेषां कार्यसाधकम्, इत्यधिकम् । खपु० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

शूली स्यादन्नहर्ता च जन्मन्यत्र पतत्रिण । हिंसको वा मनुष्याणां शूलरूपपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
 पलायनं तदर्थेन तदर्थेनापि वा कृतम् । सौवर्णं राजतं वापि शूलं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २ ॥
 ताम्रेण वाऽयसा वापि वदरेणाथवा पुनः । शुभक्लेषेण संवेष्ट्य तिलानामुपरि न्यसेत् ॥ ३ ॥
 तिलानां परिमाणं तु द्रोणं चापि तदर्धकम् । तदर्धं च यथाशक्त्या प्रजपेद्ब्राह्मणः शुचिः ॥ ४ ॥
 ततो हुतवते शूलं पूजयित्वा स्वशक्तिः । दद्यात्सदक्षिणां तसु भाङ्मुखो वायुदङ्मुखः ॥ ५ ॥
 त्वं शूलं ब्रह्मणा सृष्टं त्रिपुराणां विनाशने । दैत्यानां दानवानां च शङ्करस्यायुधं तथा ॥ ६ ॥
 कुक्षिस्थमथ पार्श्वस्थमथवा पृष्ठसंगतम् । शूलं विनाशय त्वं मे महादेवेन राधितम् ॥ ७ ॥
 ततः स्नात्वाथ भुञ्जीत ब्राह्मणैः सह घन्धुभिः । नमः शिवायेति केचित्प्रणवादि पठन्ति च ॥ ८ ॥
 (व्यम्बकं यजेति । अरुचिशूले भद्राहीनो घनवान् दानेऽपरातिस्तामसदानाद्वा यः सोऽरुचिमान्
 शूला जायते तत्रायं विस्तरः ।)

साक्षाद्भवन्ति गवादीनि यः पुनर्जननान्तरे । गिरोरोगी श्रोत्रतोषी शूली चारुचिमान्भवेत् ॥ ९ ॥

(अत्र गोहननं यज्ञसाधनत्वादिगुणविशिष्टगोहननं प्रायश्चित्तस्य गुरुत्वात् ।)

विश्वस्तं विपदाता च ग्रीह्वाजायते नरः ।

(वा-च-शब्दाच्छूली च जठरशूले ।)

श्रुत्यध्ययनसम्पन्नं याचितारमकिंचनम् ॥ १० ॥

ब्राह्मणं दान्तमाहूय दानार्थं न ददाति यः । स भवेज्जठरे शूली तथाध्मानी च काहंचित् ॥ ११ ॥
 पूर्वजन्मानि नास्तित्यपारक्ष्यलेशाद्भवशब्दवान् । निष्कर्विशक्तिकं दद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १२ ॥
 विष्णुप्रकाशकान्मन्त्राजपेद्रोगोपदान्तये । अपामार्जनपाठेन मन्त्रितं स जलं पिबेत् ॥ १३ ॥

भोजनं ब्राह्मणेभ्यः ।

नम्रां परस्त्रियं दृष्ट्वा सूर्यं वास्तमयोदये । नेत्रशूली भवेत्सोऽपि नेक्षितुं क्षमते दृष्ट्वा ॥ १४ ॥
 वचो मे देहि मन्त्रेण होमः स्यादयत्रायुतम् । वयः सुवर्णं इति च नेत्रे सिञ्चेच्च वारिणा ॥ १५ ॥
 अक्षीभ्यां त इति जपेन्नेत्रशूलं प्रज्ञाभ्यसि । (परस्त्रियं दृष्ट्वेति कामवस्तथा सूर्यमपि ।)

वचोदा अस्ति वचो मे देहीति दशाक्षरो मन्त्रः ।

सर्वेषु स्थलेषु । होमकाले स्वाहान्तः ।

मृपरोपस्ता येन जायते वपुयातनः । (?) ॥ १६ ॥

सोऽन्नदानं प्रकुर्वीत तथा रुद्रं जपेद्भवः । अनुक्तेषु च रोगेषु रोगास्त्रिज्वलितेक्षणम् ॥ १७ ॥
 भूमिपूजार्थं शक्तिं शूलं पाशाङ्कुशौ दधत् । चक्रखड्गदशजशरैश्चुरघहूँ च ॥ १८ ॥
 नासाग्रन्यस्ततर्जन्या तर्जन्यन्धारिषाश्चगान् । दंष्ट्रादंष्ट्राधीरपुष्टं दूरात्पाणिमदक्षिणम् ॥ १९ ॥
 उद्यन्तमभिमुखं धाक्त्वमर्हत् पार्श्वयोः कृशम् । निशीर्णवैजरोणाणां प्रतिरूपं प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥

१-२-३ टीकाग्रन्थोऽयं मूले पठित इति प्रतिभाति । ४ सस्यशब्दान्-मृपु० । ५ टीकाग्रन्थोऽयं मूले पठित इति प्रतिभाति ।

शान्तं तस्यार्धमर्धं वा हेष्टो निष्कानि तेन तु । तदेव प्रतिमामानं कर्मशान्तिष्वपि स्वतः ॥ २१ ॥
येये रोगाः प्रवाधन्ते देहस्थाः सततं तु माम् । गृहाण प्रतिरूपं तु सह रोगैर्दिनोत्तम ॥ २२ ॥

मन्त्रेणानेन तं दद्यात्पूर्वरीत्या कृतार्चनः ॥ २३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके शूलरोगाध्यायोऽशीतितमः ॥ ८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ये पुनः क्रूरकर्माणः पापाः पिशुनचेतसः । ते भवेयुः सदा शीतज्वरवन्तस्तदेनसः ॥ १ ॥
मङ्गलेषु च कार्येषु सततं कोपमाचरेत् । उष्णज्वराभिभूतस्य तत्पापस्यापनुत्तये ॥ २ ॥
जातवेदसमन्त्रेण ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । सुरामांसोपहासयेद्वलिः सर्वत्र शस्यते ॥ ३ ॥

सहस्रकलशस्नानं शतभोजनमेव च ।

रोगैर्गुरुलघुभावेन जपे गुरुलघुभाव इति सर्वत्र द्रष्टव्यम् । सुरादिभिर्वलिरधिकारभेदेन ॥
उष्णज्वरे महेशस्य प्रकुर्यादभिषेचनम् ॥ ४ ॥

रुद्रेण शतरुद्रेण नमस्कानुवाकैरित्यर्थः । अत्र मृत्युञ्जयस्याप्युपलक्षणम् ॥

देयरवहरणाद्यैव जायते विविधज्वरः । ज्वरो महाज्वरश्चैव रौद्रो वैष्णव एव च ॥ ५ ॥
ज्वरे रुद्रजपं कुर्यान्महारुद्रे महाज्वरे । महारुद्रं जपेद्भेदं वैष्णवे तु द्वयं जपेत् ॥ ६ ॥
(अर्थश्च 'तच्छब्देन बुद्धिस्थानि वैष्णवा विष्णुहृदयस्तोत्राणि परामृश्यन्ते ।)

आगारदाही ज्वरवाज् जायते तत्र निष्कृतिः । नवकुम्भं समानीय मृन्मयं चाव्रणं दृढम् ॥ ७ ॥
लोहितं कार्ष्ण्यरहितं स्यादप्येतण्डुलोपरि । परिमाणं तण्डुलानां द्रोणपञ्चकमिष्यते ॥ ८ ॥
विशुद्धास्तण्डुला ग्राह्याः श्वेतवस्त्रेण वेष्टयेत् । मधुनाऽप्ययवाज्येन खण्डेनाथ गुडेन वा ॥ ९ ॥
तैलेनाप्यम्भसा वाथ पूजयेच्छक्तितो नरः । श्वेतपुष्परचयेत्तं गन्धपुष्पोपहारकैः ॥ १० ॥
होमश्च पूर्ववत्कार्यः समिदाज्यचरुक्तेः । सुवर्णेन यथाशक्त्या ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ ११ ॥
तस्मै कृतवते घृतशृतशीलाय सत्कृतम् । मन्त्रेणानेन विधिवत्पूजयित्वा ज्वरी नरः ॥ १२ ॥
महेश देवदेवेश वासुदेव परात्पर । कुम्भेनानेन दत्तेन ज्वरः क्षिप्रं प्रशाम्यतु ॥ १३ ॥
पूकान्तरं संनिपातं तृतीयकचतुर्थकी । पाक्षिकं मासिकं चापि सांवत्सरिकमेव च ॥ १४ ॥

नाशयेतां मम क्षिप्रं वासुदेवमहेश्वरं ॥ १५ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय एकाशीतितमः ॥ ८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कृतघ्नो जायते मर्त्यः कफवाज् श्वासकासवान् । उष्णज्वरी च नित्यं हि पित्तरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्यात् पञ्चाशदिप्रभोजनम् । अग्निं दूताख्यसूक्तेन जपं कुर्याद्विज्ञेयचाम् ॥ २ ॥
पूजयेद्भोजयेद्वात्तन्मना नान्यमानसः । कुच्छ्राकरणे गोदानं तद्विष्णोः पामं पदम् ॥ ३ ॥
तत्र देयं मधुसर्पिर्हरण्यवासांसि । औघ्रदूतं वृणीमहे होतारं विश्वेदेसम् । (अस्य यज्ञस्य शुक्रं तु ।)

कुरुक्षेत्रादिदेशेषु कालेषु ग्रहणादिषु । महादानानि गृहीयान्निषिद्धान्यथा स्वयम् ॥ ४ ॥
अपात्रभूतो दातृभ्यो निषिद्ध्यश्च मानवः । सपामाश्वत्सकांसश्च कुक्षिषु कृमिभिस्तथा ॥ ५ ॥
कण्डूत्या चैव पीडयेत् तद्रोगस्य प्रशान्तये । महिर्था यमदेवत्यां दद्याद्विज्ञानुसारतः ॥ ६ ॥
(स्वयमपात्रभूतो वेदनित्येकप्रांनुष्ठानादिरहित इत्यर्थः । निषिद्ध्यो दातृभ्यः ।)

१-२-३-४-५ टीकाप्रयोगं मूले पठित इति प्रतिपादित । खण्डितके इत्यप्यधिको दृश्यते ।

काममृत्युस्वरूपा तां महिषीं नक्तपृष्णाम् । सालंकारा यदास्यामि मम शान्तिं प्रयच्छतु ॥ ७ ॥
पिशुनो नरकस्यान्ते जायते श्यामकासवान् । घृतं तेन प्रदातव्यं सहस्रपलसंरयया ॥ ८ ॥

उद्यन्नद्य जपः कार्यो होमश्चर्वाज्ययोसपि ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके श्यामरोगहृत्पाथो दशशतितम ॥ ८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमाणे नदीतीरे छायायां पुष्टिं नरः । मृत्रं पुरीषं बल्मीके पायुं मृधेजलेऽपि वा ॥ १ ॥
अययुष्याधिमाप्नोति ह्येवमाह सदाशिवः । शोफी कृच्छ्रजनं कुर्याद्वायव्या अयुतं जपम् ॥ २ ॥
तिलहोमसहस्रं च जपेन्मृत्युञ्जयं तथा । विघ्नकर्ता भवेत्कूरः शोफी भवति मानवः ॥ ३ ॥
तस्य कर्मविपाकोऽल्पव्याधिनाशनमुत्तमम् । क्षौमवस्त्रं समानीय बहुमूल्यं च यद्रवेत् ॥ ४ ॥
मुक्ताफलानि घघ्रीयाद्वस्त्रमान्ते समन्ततः । कुङ्कुमेनांकितं सम्यक्पूर्वामरुधूपितम् ॥ ५ ॥
तण्डुलोपरि संस्थाप्य तण्डुलाश्च स्वशक्तितः । जाचार्यायाय तद्वस्त्रं दद्यात्तच्च सदक्षिणम् ॥ ६ ॥
ऋषीणां प्रवरोऽगस्त्यो लोपासुद्रापाति प्रभुः । क्षौमवस्त्रप्रदानेन तुष्टो व्याधिं व्यपोहतु ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके शोषहृत्पाथपरशुशतितम ॥ ८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवदिग्नद्रव्यहारी पाण्डुरोगी भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्याच्च चान्द्रायणमतन्दिनः ॥ १ ॥
कुर्यात्कृष्णाम्बुहोमं च स्वर्णचन्द्रेण वाससी । ब्राह्मणेभ्यो यथाशक्ति पाण्डुरोगस्य शान्तये ॥ २ ॥
[चन्द्रेण राजतेनेत्यर्थः]

अग्निष्टोमादिकर्माणि प्रमथ्य न समापयेत् । स पाण्डुरोगी भवति शिरोवेदनवांस्तथा ॥ ३ ॥

अन्यजागमने मर्त्यः पाण्डुरोगी प्रजायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके पाण्डुरोगहृत्पाथपरशुशतितम ॥ ८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नान्यन्याणि जायन्ते वैश्यहन्तुस्ततः परम् । ज्वरो शीतोष्णकी दारस्त्वपाने तन्निवर्ते ॥ १ ॥
कृच्छ्रातिकृच्छ्रं कुर्याच्च अतब्राह्मणभोजनम् । उद्यन्नृचाजपश्च स्यादयुतत्रयसंख्यया ॥ २ ॥
अन्तसुक्तेन वर्षाज्यं जुष्ट्याच्छतमष्ट च । अथवा महिषी दद्यात्पतिरूपेण काञ्चनीम् ॥ ३ ॥
यज्ञविघ्नकरो मर्त्यो जायते चात्र वृद्धिमान् । कुर्यात्स्वर्णमयीं ग्रातिं शुभां नारायणस्य तु ॥ ४ ॥
व्यावहारिकनिष्ठाभ्यामेकैनापि तद्वर्ततः । नारायणश्चतुर्नाडुः शंख चक्रं तयोत्तरे ॥ ५ ॥
दक्षिणे तु गदा पञ्च नीलजीमूतसन्निभः । वामे श्रीवटकीहस्ता पुष्टिः पञ्चरुग भरा ॥ ६ ॥
प्रक्षाल्य पञ्चगव्येन स्थापयेत्कुङ्कुमोपरि । श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य गन्धमात्यैः समर्चयेत् ॥ ७ ॥
उपचारैः षोडशभिराचार्यो वैष्णवः शुचिः । सर्वग्रान्धार्यतत्त्वज्ञो ब्रह्मविद्यायु निष्ठितः ॥ ८ ॥
होमं च कारयेत्तत्र ह्यग्नेय्यां दिशि द्वाघृतः । समिदाज्यतिलैश्च जुहुयान्मूलमन्त्रतः ॥ ९ ॥
रोगी तथार्चयेद्देवं नारायणमनामचम । मूलमन्त्रेण विधिवन्नेवेद्यं चरिष्यते ॥ १० ॥
नमोजनन्तया सोङ्गारं मूलमन्त्रः प्रकीर्तितः । ततस्ता प्रतिमां दद्यात्प्राहुमुखाय ह्युदङ्मुखः ॥ ११ ॥

नारायण जगन्नाथ शंसचक्रगदाधर । पूर्वजन्मनि यज्ञादौ विघ्नं यद् कृतं मम ॥ १२ ॥
अत्र वृद्धिमहारोगं दानेनानेन तोषितः । चक्रहस्त गदापाणे शमयाशु जगत्पते ॥ १३ ॥
विप्राणां भोजनं दद्यात्प्रात्वा भुञ्जीत बन्धुभिः । एवं कृत्वा समाप्नोति नीरोगत्वं नरो भुवि ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके वृद्ध्याख्याः पंचाशीतमः ॥ ८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जात्युत्तमस्त्रीगमनाज्जायते भस्त्रकव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यचतुष्टयम् ॥ १ ॥
कर्मकाले कुक्षुटं च खरादीन्पाप ईक्षते । स नासिकाव्रणी च स्यादार्द्रनेत्रश्च जायते ॥ २ ॥
[तत्रैव स्वर्णहरिणीदानं धेनुदानं वा ।]
स्वजातिजायागमने जायते हृदयव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यद्वयं चरेत् ॥ ३ ॥
[स्वजातिजायागमनमित्यस्यार्थः ब्राह्मणस्य ब्राह्मणी एवं क्षत्रियादेरपि क्षत्रियादिः, सर्व-
शत्रुरपस्तस्य भार्येत्यर्थः ।]

जलाग्निवन्धनप्रायनिमित्तेन म्रियेत यः ॥ ४ ॥

भवेदुरासि दुष्टं हि ग्रणं तस्यापि निष्कृतिः । स दद्याद्गोद्वयं तस्य पञ्चाशद्विप्रभोजनम् ॥ ५ ॥

दक्षिणां च यथाशक्ति मुक्तो भवति रोगतः ।

[अनधिकारिणाऽविहितमार्गेण जलादिमरणे ।] पितृष्वसाभिगमने वामाङ्गे तु ग्रणी भवेत् ।

तेनापि निष्कृतिः कार्या अजादानेन यत्नतः ॥ ६ ॥

मातृष्वसाभिगमने वामाङ्गे तु ग्रणी भवेत् । तेनापि निष्कृतिः कार्या सम्यग्दासीप्रदानतः ॥ ७ ॥

[शैत्ययुत्तारेणालंकृत्य दद्यादित्यर्थः ।]

अदण्डवास्तर्जयेद्यो वै स वा शुभमग्रणी भवेत् । जपहोमादिकं कार्यं धेनुदानं प्रयत्नतः ॥ ८ ॥

हीनजातिस्त्रीगमनाज्जायते चरणव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ९ ॥

मृते भर्तारि या नारी ब्रह्मचर्याभिघातिनी । सा भवेद्गुणदोषेण संभोक्तुं क्षमते न च ॥ १० ॥

संभोगात्तृणं तीव्रवेदना पुरुषस्य च । दद्यान्नीलवृषांस्त्रीन्वै मधुसर्पिंस्तिलानपि ॥ ११ ॥

[चक्षुर्वाक्षीर्षुसर्पयोरपि तीव्रवेदना भवतीति ।]

लोहितो यः सर्वेण मुखे पुच्छे च पाण्डुरः ॥ १२ ॥

श्वेतः खुरविपाणाभ्यां स नीलो वृष उच्यते । योगंहिता द्विनो मोहाक्षिमुक्तो धर्मानिश्वरे ॥ १३ ॥

भगन्द्रो भवेत्तस्य हावर्म वदतो मुखे । आर्यभार्याभिगमने भगंदरयुतो भवेत् ॥ १४ ॥

[अत्र प्रतिकृतिमाह ।]

माणिक्यं पद्मरामं च वज्रवैद्यमेव च । गोमेदं च मरकतं पुष्परागं च मौक्तिकम् ॥ १५ ॥

हरितं च नवैतानि स्वर्णपात्रोपरि न्यसेत् । अथवा राजते ताम्रे गदाज्येन प्रपूरयेत् ॥ १६ ॥

स्वलिङ्गैश्चैव मन्त्रैश्च होमः कार्यस्तु पूर्ववत् । ततो ब्राह्मणमाहूय सर्वशास्त्रार्थकोविदम् ॥ १७ ॥

आदित्यादिग्रहाः सर्वे नवर्त्तनप्रदानतः । विनाशयन्तु मे दोषान्निममेव भगंदरम् ॥ १८ ॥

अनेन कर्मणा तूतं यथावीद्विहितं तु । ततो नैरुज्यमाप्नोति निःसंदिग्धं भगंदरी ॥ १९ ॥

[हेरितं हस्तिरत्नम् । यस्मिन् स्वर्णादिपात्रे च रत्नानि स्थापितानि तत्पात्रं गव्येनाज्येन पूरयित्वेति ग्रहणम् ।]

स्वर्गोत्थमस्तङ्गेन जायेत च भगन्दरी । तेनापि निष्कृतिः कार्या भेषीदनेन यत्नतः ॥ २० ॥

[तत्र रजतमयो भेषः स्वर्णखुरादि च ।]

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिमानादतिक्रोधादतिसेहाद्रयादपि । यो धर्मनिश्चयज्ञानमन्यया कुरुते नरः ॥ २१ ॥

स पूयशोणितमहुव्रणी तच्छान्तयेऽयं तु । अविहृच्छं मकुर्वाञ्च तिलमस्यमदो भवेत् ॥ २२ ॥

होमश्चरुघृताभ्यां च तिलैरष्टोत्तरं शतम् । सहस्रं वा व्याहृतिभिः कुप्राद्राहणभोजनम् ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके वणाद्यध्याय पञ्चशतितमः ॥ ८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषा मर्मभेदेन सृष्टिघातेन चैव हि । असत्यवचनाच्चैव णीहस्त्रीपदयुगं भवेत् ॥ १ ॥

नाडीत्रयश्च जायेत तद्गोमस्यापनुत्तये । चान्द्रायणं चतुरहृच्छं वातिचान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

कृष्णमाण्डहोमः कर्तव्यः सोमरुद्रजपस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके शैलस्यध्याय पञ्चशतितमः ॥ ८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुण्यादिवं तथा पापालोभी पापरतः कचित् । धूर्तः सकन्योऽतिशठश्चिन्तादुःखसमन्वितः ॥ १ ॥

ब्राह्मण्या धीर्यदानात्प्राक् तद्व्यान्मृतपुत्रैकः । लक्ष्मैतदत्र लग्नाच्च सोमः पापान्वितो रिपौ ॥ २ ॥

गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । स्त्रीसहायकृतत्पापात्पूर्वं गर्भसमुद्भवात् ॥ ३ ॥

अत्र जन्मनि सा नारी ज्येष्ठा सन्ततिवर्जिता । लक्षितो लक्षणेऽशोकेः पृच्छकश्चात्र जन्मानि ॥ ४ ॥

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधिनीम् । ब्राह्मण्याः प्रतिभा कार्या परैवेदमर्तः शुभा ॥ ५ ॥

द्विष्णुमयी सगर्भा च पत्ने लेख्या प्रयत्नतः । तद्वर्धार्थमिता वापि रिणु विज्ञानुमारतः ॥ ६ ॥

संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया मन्त्रपूर्विका । सुवर्णैरुमितं दद्याच्छिवं पापप्रणाशनम् ॥ ७ ॥

राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलात्मकम् । गायन्पष्टसहस्रं च होमयेत्तद्दशशतः ॥ ८ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुन्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ ९ ॥

तस्य पुत्रविद्वद्भिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मानि । नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १० ॥

न जीयन्ति सुतास्तास्मिन्जीवते नात्र संशयः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः पदशीतिमिताब्दकम् ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्तेऽकृतेरिष्टं वर्षं पष्टिमिते ध्रुवम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके पुत्रजीवनाध्यायोऽष्टशतितमः ॥ ८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यभूव वाहुजः कश्चिद्व्याध्यायशो विरुद्वजः । दवानि तेन दानान् गोभूम्यन्धादिभ्यो च ॥ १ ॥

ब्राह्मणेषु गृहस्थेषु सत्पात्रेषु विशेषतः । अयान्यद्व्यामपस्यापि क्षत्रियस्य महात्मनः ॥ २ ॥

एकपुरश्च पुत्रो वै भुजमूले पुतऽन्य । दानित्वेनैव सङ्गेन निष्प्रायां चार्पकर्मणा ॥ ३ ॥

समस्तैश्च दृग्भ्यो माविनोऽर्थस्य गौरवात् । तन्माता पुत्रदुःखेन मृना दुःखमरीडिता ॥ ४ ॥

वस्मावर्त्तेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् । एवं बहुतेये काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ५ ॥
 मुक्त्वा पापान् नरकं पुण्यास्त्वर्गफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
 शतद्विनिकटे देशे मेधेकं शनितंयुते । पितृमातृसुखैर्हीनो भूत्यर्लीयन्धुसंयुतः ॥ ७ ॥
 पात्रदानादिदं सर्वं फलं पापफलं शृणु । पूर्वं बालव्यापापादिह जन्मनि चाण्डज ॥ ८ ॥
 द्विवेदमितवपान्ते जातपुत्रविनाशकः । तथा प्राग्बाहुजव्यादाभवाहुविवर्जितः ॥ ९ ॥
 लक्षणैर्लक्षयेदैतेः पृच्छकं चात्र जन्मनि । निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ १० ॥
 पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां सर्वारिष्टविनाशिनीम् । पलपथमिति कुर्याद्बाहुजं च हिरण्यम् ॥ ११ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णां सुवर्णेकमितां शुभाम् । लक्ष्मीनारायणं तद्भ्राजतं त्रिपलतमकम् ॥ १२ ॥
 तन्मितां राजतीं गौरीं दद्यान्मन्त्रैः प्रपूजिताम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेदष्टाक्षरं तथा ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्भिरंशं वा शतावृत्तिविधानवः । लक्षरुद्रं त्रिगुणितं कुर्याद्वा विधिपूर्वकम् ॥ १४ ॥
 यो न कुर्याद्विधानैकं त्रिष्वप्येतेषु निश्चितम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १५ ॥
 वेदेवेदीमतेऽरिष्टं वपं चैव प्रकीर्तितम् । यः कुर्याद्विधिरसूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १६ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मानि निश्चयात् । एकाशीतिमितायुः स्याच्चैत्रादौ घटमे मृतिः ॥ १७ ॥

जन्मादिमरणान्तं हि सर्वं ते कथितं मया ॥ १८ ॥

इति श्रीशृङ्गमूर्त्यारणसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्याय एकोनवतितमः ॥ ८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीरदेशे समुत्पन्नः कश्चित्सात्रे कुले सुधीः । विप्रोत्सङ्गतस्तत्र प्रयागे भकरो वसन् ॥ १ ॥
 कृतवान् विधिवत्स्नानं दानं स्वल्पं स्वशक्तिः । देवयोगाद्गृहं प्राप्य कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
 कामलोभेन सततं शूद्री गमनकार्यसां । स्त्रीभ्यां तु हासयुक्तेन पापमाचारितं तथा ॥ ३ ॥
 विधिवैरोपघेस्तस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वमिलित्वा तु पातनं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतेये काले प्राप्तास्ते यमशासनम् । मुक्त्वा पापफलं पापात्युष्वास्त्वर्गफलं तथा ॥ ५ ॥
 तीर्थराजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । तेज्ये शनौ सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
 मृगे हीरावतीतिरे नात्युच्यो न लघुवृणी । शिलशवाक् स्वल्पधर्मादयः पितृमातृविवर्जितः ॥ ७ ॥
 सहोदरधनेर्हीनो जातः पुत्रविनाशकः । परदारभगमनाद्गर्भपातनदोषजात् ॥ ८ ॥
 पापात्पूर्वकृतात्सुत लक्षणैर्लक्षयेदिह । स्त्रीसाहाय्याचया सूत प्राग्पापात्सुतप्राजितात् ॥ ९ ॥
 तेनैका तत्र फल्नी या तयोः पुत्रशुचान्विता । तथैका बहुपापायत्रातुः पल्पप्रजस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रमर्तुविहीनात्र पूर्वपापात्प्रदृश्यते । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ११ ॥
 सार्धवेदमितिः स्वर्णैः पद्मं कुर्याद्विरण्यम् । सनालप्रष्टपत्रादनं शुभं तद्भ्राजद्वैतम् ॥ १२ ॥
 पूर्येतैपारदेनैव तस्य नालं प्रयत्नतः । दद्याद्देवविदे सूत विधिना संपठन्सुधीः ॥ १३ ॥
 ब्रह्मयोगिनिमिदं पद्ममायं स्थानं च शाश्वतम् । गर्भघारणपापोत्यदोषनाशकरं परम् ॥ १४ ॥
 ददेद्दं विप्रमुखाय पूर्वपापविशुद्धये । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ १५ ॥
 राजवं च ततो दद्याद्ब्रह्माणं तन्मितं सुत । रुद्राणामथवा लक्षं पूजयेद्विधिनाऽण्डज ॥ १६ ॥
 गायत्रीं च ययाशक्त्या जपेच्चैवाथमर्पणम् । नैवं विधानं यः कुर्याद्विमान्मोहादिदोषतः ॥ १७ ॥

[हेरितं हरितरत्नम् । यस्मिन् स्वर्णादिपात्रे च स्नानं स्थापितानि कृत्वात्रं गव्येनाज्येन पूरयित्वेति ग्रहणम् ।]

स्वर्गोत्थीप्रसङ्गेन जायते च भगन्दरी । तेनापि निष्कृतिः कार्या मेयीदानेन यत्नतः ॥ २० ॥

[तत्र रजतमयो मेयः स्वर्णखुरादि च ।]

श्रीसूर्य उवाच ।

अतिमानादतिक्रोधादतिशेहादृषादपि । यो धर्मनिश्चयज्ञानमन्यया कुरुते नरः ॥ २१ ॥

स पूषशोणितनृग्रणी तच्छान्तयेऽयं तु । अतिकृच्छ्रं प्रकुर्याच्च तिलप्रस्थप्रदो भवेत् ॥ २२ ॥

होमश्चरुताभ्यां च तिलैरष्टोत्तरं शतम् । सहस्रं वा व्याहृतिभिः कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाके भणायक्याय पटञ्जीतितम् ॥ ८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषां मर्मभेदेन सुष्टिघातेन चैव हि । असत्यवचनाच्चैव स्त्रीहस्त्रीपदयुग्मं भवेत् ॥ १ ॥

नाडीनजश्च जायेत तद्गोमस्यापनुत्तये । चान्द्रायणं चातिकृच्छ्रं वातिचान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

कूर्ममाण्डहोमः कर्तव्यः सोमरुद्रजपस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाके ग्रहणपद्याय सप्तशतितम् ॥ ८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापतः क्वचित् । पूर्वः सकन्योऽतिशयश्चिन्तादुःखसमन्वितः ॥ १ ॥

ब्राह्मण्या वीर्यदानस्त्राक् तद्व्यान्मृतपुत्रकः । लक्ष्मैतदनं लग्नाच्च सोमः पापान्वितो रिपौ ॥ २ ॥

गोस्त्रीविमर्याः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । स्त्रीसहायकृतत्वापात्पूर्वं मर्नसमुद्भवात् ॥ ३ ॥

अत्र जन्मनि सा नारी ज्येष्ठा सन्ततिवर्जिता । लक्षितो लक्ष्मणश्चोक्तैः पृच्छकश्चान्न जन्मानि ॥ ४ ॥

वदयामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधिनीम् । ब्राह्मण्याः प्रणिमा कार्या पर्लवंदमितिः शुभा ॥ ५ ॥

हिरण्यमयी सगर्भा च पत्रे लेख्या प्रयत्नतः । तदर्धाधिमा वापि रिणु विचानुमारतः ॥ ६ ॥

संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा भन्त्रपूर्विका । सुवर्णैरुमितं दद्याच्छिन्नं पापप्रणाशनम् ॥ ७ ॥

राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्वपलात्मकम् । गायत्र्यष्टसहस्रं च होमयेत्तद्दशांगतः ॥ ८ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ ९ ॥

तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मानि । नैवं करोति यो मोहात्प्रापयश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १० ॥

न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नाम संशयः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः पटञ्जीतिमिताब्दकम् ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्तकृतोरिष्टं येषं पष्टिमिते ध्रुवम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाके पुत्रजीनान्ध्यायोऽष्टशतितम् ॥ ८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धभृव चाहुजः कश्चिद्वामाध्यक्षो विरुदजः । दत्तानि तेन दानान् गोभृम्यन्ध्यादिकानि च ॥ १ ॥

ब्राह्मणेण गृहस्थेण सत्पात्रेण विशेषतः । अयान्पद्मपस्यापि क्षत्रियस्य महत्तमः ॥ २ ॥

एकत्रयस्य पुत्रो वै भुजवृत्ते पुत्रऽन्य । धानितस्तेन सङ्गेन निश्यायां चर्यैकर्मणा ॥ ३ ॥

समतस्तेन दुःखेन भाविनोऽयस्य गोस्वात् । तन्मृता पुनर्दुःखेन मृता दुःखमर्तिडिता ॥ ४ ॥

वत्भावस्तेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् । एवं बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ५ ॥
 सुक्त्वा पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो वाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
 शतद्विनिकटे देशे भेषकं शनिसंयुते । पितृमातृपुत्रैर्हीनो मृत्युस्त्रीचन्धुसंयुतः ॥ ७ ॥
 पात्रदानादिदं सर्वं फलं पापफलं शृणु । पूर्वं बालवधत्पापादिह जन्मनि चाण्डज ॥ ८ ॥
 दिव्येदमितवर्णान्ते जातपुत्रविनाशकः । तथा प्राग्वाहुजववाहामवाहुविवर्जितः ॥ ९ ॥
 लक्षणैर्लक्षयेदैतैः पृच्छकं चात्र जन्मनि । निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ १० ॥
 पुत्रवृद्धिकरं धन्यां सर्वादिष्टविनाशिनीम् । पलपञ्चमितं कुर्याद्वाहुजं च हिरण्यमयम् ॥ ११ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णीं सुवर्णकामितां शुभाम् । लक्ष्मीनारायणं तद्भ्राजतं त्रिपलात्मकम् ॥ १२ ॥
 तन्मितां राजतीं गौरीं दद्यान्मन्त्रैः प्रपूजिताम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेदष्टाक्षरं तथा ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्तिविधानतः । लक्षरुद्रं त्रिगुणितं कुर्याद्वा विधिपूर्वकम् ॥ १४ ॥
 यो न कुर्याद्विधानैकं त्रिष्वप्येतेषु निश्चितम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १५ ॥
 वेदवेदमितेऽरिं वपं चैव प्रकीर्तितम् । यः कुर्याद्विधिवत्सुतं प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १६ ॥
 तस्य पुत्रविबुद्धिः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् । एकाशीतिमितायुः स्याच्चैत्रादौ घटभे मृतिः ॥ १७ ॥

जन्मादिमरणान्तं हि सर्वं ते कथितं मया ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धमूर्धाकणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय एकोनवतितमः ॥ ८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीरदेशे समुत्पन्नः कश्चित्क्षेत्रे कुले सुधीः । विशोत्सङ्गवत्सत्र प्रयागे मकरे वसत् ॥ १ ॥
 कृतवान् विधिवत्स्नानं दानं स्वरूपं स्वशक्तिनः । देवयोगाद्गृहं प्राप्य कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
 कामलोभेन सततं शूद्रा गमनकार्यसीं । स्त्रीभ्यां तु हासयुक्तं पापमाचरितं तथा ॥ ३ ॥
 विविधैरप्येस्तस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वमिलित्वा तु पातनं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्तास्ते यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ५ ॥
 तीर्थराजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । तेज्ये शनौ सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
 भृगे तैरावतीतिरे नात्युच्चो न लघुर्दृणी । शिलष्टवाक् स्वल्पधर्मादयः पितृमातृविजितः ॥ ७ ॥
 सशेखरधनेर्हीनो जातः पुत्रविनाशकः । परदारभोगमनाद्गर्भपातनदोषजात् ॥ ८ ॥
 पापात्पूर्वकृतात्सूत लक्षणैर्लक्षयेदिह । स्त्रीसाहाय्यात्तथा सूत प्राक्पापात्समुपाजितात् ॥ ९ ॥
 तेनैका तत्र पत्नी या तयोः पुत्रशुचान्विता । तथैका बहुपापाद्यशतुः पत्न्यमजस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रमर्तुविहीनात्र पूर्वपापात्प्रहस्यते । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ११ ॥
 सार्धवेदमितैः स्वर्णैः पर्णैः कुर्याद्धिरण्यमयम् । सनालमष्टपत्रादयं शुभं तद्ब्रह्मदेवतम् ॥ १२ ॥
 पूरयेत्पारदेनैव तस्य नालं प्रयत्नतः । दद्याद्देवदेदे सूत विधिना संपठन्सुधीः ॥ १३ ॥
 ब्रह्मयोगिनिभिदं पद्ममाद्यं स्थानं च शाश्वतम् । गर्भवारणपापोत्यदोषनाशकरं परम् ॥ १४ ॥
 ददेद्गृहं विप्रमुख्याय पूर्वपापविशुद्धये । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्समाहोपात्प्रमुच्यते ॥ १५ ॥
 राजतं च ततो दद्याद्ब्राह्मणं तन्मित्रं सुत । रुद्राणामयथा लक्षं पूजयेद्विधिनाऽण्डज ॥ १६ ॥
 गायत्रीं च यथाशक्त्या जपेच्चैत्रमर्पणम् । नैवं विधानं यः कुर्यात्सोऽप्यमोहाद्विशेषतः ॥ १७ ॥

न जीवन्ति सुतास्तरिभञ्जीविते नात्र संशयः । श्रुत्वेन विविक्तकुर्याद्विधानकं समाहितः ॥१८॥

न तस्य पुत्रमरणं भविष्यति ममाज्ञया । घनपुत्रान्वितो मध्ये ह्यायुरष्टादिसंमितम् ॥ १९ ॥

रिष्टं पष्टिमितेऽप्ये तु तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्पदे कर्मविपाके अष्टाध्याये नवतितम ॥ ९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीद्वाजकुलोत्पन्नः पूर्वजन्मनि यो मुने । धनवान्यसमायुक्तो रुद्रभक्तिपरोऽण्डज ॥ १ ॥

दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्यापि च शक्तितः । अथो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपसिना ॥ २ ॥

तद्गृहे स्थापितं द्रव्यं पुनर्दत्तं न तेन च । सहायैकयुतेनैव ब्रह्मसं भक्षितं पुरा ॥ ३ ॥

स च कालवशं प्राप्य भुक्त्वा पापफलं महत् । पुण्यात्पुण्यफलं तत्र स शृद्धो जाह्नलेऽधुना ॥ ४ ॥

देशे रामहृदाद्याभ्ये तत्त्वयोजनसंमिते । कृष्णस्तर्जो सुते यस्मात्कूराः पश्यन्ति पापिनः ॥ ५ ॥

ह्रस्वो मध्यधनाढ्यस्तु श्रेष्ठोऽमितसुखान्वितः । स्त्रीभृत्यभ्रातृसंयुक्तो मध्यान्ते सुखमागिह ॥ ६ ॥

ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं चात्र सन्ततिवर्जितः । दाने स्वल्पमतिर्भूतः पापात्सर्वमिदं सुत ॥ ७ ॥

अथो भ्रातृसहायास्तु ब्राह्मणस्त्वं हृतं पुरा । तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि ॥ ८ ॥

लक्ष्योऽत्र लक्षणैरेभिः पृच्छको विनतामुत । तन्निष्कृतं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ९ ॥

लक्ष्मी च राजती कार्या पलैर्दशमितैः शुभा । सर्वावयवसंयुक्ता पीतवस्त्रविभूषिता ॥ १० ॥

ब्राह्मणाय च सा देया मन्त्रेणानेन धीमता । "लक्ष्मि त्वं सर्वभूतानां कामदा मोक्षदायिनी ॥ ११ ॥

पूर्वजन्माजितात्पापान्मा रक्ष शरणागतम् ।" इत्युच्चार्य नरो दद्याद्विप्रद्रव्याघनाशनम् ॥ १२ ॥

तथा पञ्चपलैः सोमो राजतश्चोत्तरूपवत् । पलद्वयमितैस्तद्वदनाधिपादिनेभ्यः ॥ १३ ॥

पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यदेयात्सर्वान्दिव्यैकतः । जपेत्पञ्चनदसं तु गायत्र्या होमयेत्तथा ॥ १४ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेच्छ्रुत्या शिवभक्तान्विधानतः । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १५ ॥

तस्यान पुनरुगल कन्यैका च भविष्यति । न करोति च यो मोहाद्विधिवत्पापशोधनम् ॥ १६ ॥

पञ्चपञ्चमिताब्दान्तं न च पुत्रमुखं त्विह । आयुश्चात्र तदब्दान्तं प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ १७ ॥

प्रायश्चित्ते कृते चायुरुनाधिका सप्तातिः समाः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्पदे कर्मविपाके अष्टाध्याये एकवर्तितम ॥ ९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभृद्वैश्यकुलोत्पन्नो धनवान्यसमन्वितः । सरस्वत्याश्च निकटे विष्णुधर्मस्तः क्वचित् ॥ १ ॥

दत्तानि यद्दानानि ब्राह्मणेषु च शक्तितः । सर्वाण्यपि च तेनैव श्रद्धाहोनेन चेतसा ॥ २ ॥

देवादजां द्विजस्याज्य भ्राता वै गर्भसंयुताम् । वैरिभावाद्वातयित्वा भुक्त्वा तेन विजानता ॥ ३ ॥

तत्सुतश्च तथा सुत पापमाचरितृत्विदम् । धर्मावर्मफलं भुक्त्वा गत्वा तत्र यमालयम् ॥ ४ ॥

पूर्वपुण्यवशात्सुतः जातः पादजोऽधुना । सरस्वत्या याम्यभागे विश्वयोजनसंमिते ॥ ५ ॥

स रक्तकृष्ण क्षीणाङ्गो विष्णुभक्तिसमन्वितः । पिताभिर्कोश्वत्पवनी स्त्रीभ्रातृसुतसंयुतः ॥ ६ ॥

पुण्यादिदं तथा पापाञ्जातः पुत्रविनाशकृत् । स्त्रीसाहाय्यागतो यस्मात्सा स्त्री पुत्रमपीडिता ॥ ७ ॥

तस्य चिह्नमिदं ज्ञेयं मेघः पञ्चममावगः । पापयुक्तस्तथा इष्टो राहुरेकादशे स्थितः ॥ ८ ॥

लक्षणेर्लक्षितं प्रोक्तैरवेहि गरुडाग्रज । (निष्कृतिं वद मे स्वाभिन्सर्वारिष्टनिपूतनीम् ॥ ९ ॥
इह पुत्रवर्ती धन्यां लोकानां हितकाम्यया) । निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १० ॥
पलेद्वादशभिः कार्या मेपी गर्भसमन्विता ।

दानमन्त्रः ।

“ ब्राह्मणस्य ददाम्यस्मान्मेर्षीं सौख्यमयीं शुभाम् । देवो वैश्वानरो यस्मात्पशुघातात्प्रमुञ्चतु ” ११ ॥
यथा वैश्वानरो देवो देवो वर्धप्रमाणतः ॥ १२ ॥

जपेद्भौताशनम् ।

तण्डुलाज्ययवान्दत्त्वा तिलान्संमिश्र्य यत्नतः । ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् १३
य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् । तस्य वंशप्रवृद्धिः स्यादकृते वंशनाशनम् ॥ १४ ॥
मेपीवच्चाण्डजश्रेष्ठ नात्र कार्या विचारणा । पुत्राणां सुखवृद्धिः स्यादायुर्वृद्धिश्चित्तवृद्धिः ॥ १५ ॥
प्रापश्चित्तेऽकृतेऽरिष्टं पङ्केदमितकेऽन्दके । यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ १६ ॥
इति श्रीबृहदसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचतुर्दशतमः ॥ ९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचोदितम् । कश्चिद्विप्रोऽभवत्पूर्वं बह्वदेशेऽपि ग्रामपः ॥ १ ॥
धर्मशास्त्रक्रियाहीनः पित्रोः सुखसमन्वितः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः च शक्तितः ॥ २ ॥
सत्पात्रेषु गृहस्थेषु भद्रापूर्तेन चेतसा । मृगयायां गतो विप्रः कञ्चिद्वैवशेगतः ॥ ३ ॥
घोरकर्म कृतं तेन प्रारम्भे यौवनस्य च । लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र प्रहारेर्दुःखितो भृशम् ॥ ४ ॥
हतोऽभ्यायुर्वलेनैव न स मृत्युवशं गतः । ब्रह्मस्यमिति तज्ज्ञात्वा न भुक्तं केनचिद्गृहे ॥ ५ ॥
तेनैव भक्षितं सूत येन विप्रः मपीडितः । स गत्वा यमलोकं तु मुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
पात्रदानवशात्सूत स जातः क्षत्रियोऽधुना । देशे विपाशिके लभे चापसंज्ञेऽस्तमे रवा ॥ ७ ॥
मेपगे राहुयुक्तेऽथ सोमसंविषुसंयुते । स गौरो दर्शनीयाशः ससत्त्वं स्वल्पवित्तमाक् ॥ ८ ॥
धर्मं चाल्पमतिमानी मातृपितृसमन्वितः । दानादिकं गृहस्थेषु फलं पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
यत्रयत्र कृता घाताः प्राग्भवे ब्राह्मणस्य च । इह जन्मानि तत्रास्ति बाल्ये कुष्ठगदान्वितः ॥ १० ॥
अयो स्त्रीपुत्रहीनोऽत्र जायते गरुडाग्रज । यौवनेऽपि च बार्हव्ये तस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ११ ॥
एमिश्र लक्ष्णैः सूत लक्षणीयोऽत्र पृच्छकः । निष्कृतिं परमां सूत वक्ष्यामि शृणु तत्त्वतः ॥ १२ ॥
आयत्रीं विधिना जप्त्वा कोटिं शुद्धिमवाप्नुयात् । प्रयागे निवसन्वीरः काश्यां वा कुरुजाङ्गले ॥ १३ ॥
अथवाष्टसहस्राणि जप्त्वा कुर्यादिदं विधिम् । हिरण्ययो सोमविप्रो कार्प्यो स्वर्णाष्टकाबुधौ ॥ १४ ॥
पत्रेऽर्धेनैव वा लेख्यौ सर्वलक्षणसंयुतौ । देवौ द्विजाय विधिवत्पूजयित्वाऽथ यत्नतः ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्ते कृते भेतकुष्ठहानिः प्रजायते । स्त्रीपुत्रसुखमत्रैव भवत्येव न संशयः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तं न कुर्याच्चेद्भवेद्भोगविवर्धनम् । न पुत्रसुखप्राप्नोति स जीवति कदाचन ॥ १७ ॥
रिष्टं द्वात्रिंशद्वन्द्वे तु जीवनं त्र्यष्टसप्ततितः । जानन्त्यात्कलु जीवानां विस्तारो नोदितो मया ॥ १८ ॥
इति श्रीबृहदसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायचतुर्दशतमः ॥ ९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छको विनतासुनो दानधर्मरतोऽभवत् । वंद्यः पूर्वभवे सत व्यापारकुशलः सदा ॥ १ ॥
 दानयज्ञरतो नित्यं ब्राह्मणार्जविपूजकः । तदगृहे धान्यराशि तु भक्षयन्ती धुवार्तिनी ॥ २ ॥
 आसन्नप्रसवा सत सुरभिः कालमोहिता । भृशं तेन हता कुशा लोमोपहतचेतसा ॥ ३ ॥
 बालवत्सो मृतस्तत्र गर्भस्थश्चातिताडनात् । तददुःखेन मृता सा तु धेनुराक्रन्दती पुरा ॥ ४ ॥
 एवं निवसतस्तत्र मृतः स यमशासनम् । प्राप्य स्वर्गं बहुभोगान्भुक्ता पापफलं तथा ॥ ५ ॥
 शतद्वनिकटे देशे जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । धनुर्लग्नगते सौरौ गुरौ मीनेऽप्यलौ रवौ ॥ ६ ॥
 कुलाग्रणीः कार्यकरो गुणी पितृकफान्वितः । मध्यरूपयुतः श्रीमान्दिभार्यो याति संयुतः ॥ ७ ॥
 चन्द्रे पापयुतेऽस्त्युपे कन्यायां समवस्थिते । गोमालवत्सकवधात्पापापहृत्पादपुत्रकः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मन्यभूदसौ । तेन कर्मविपाकेन स्त्री ज्येष्ठा पुत्रवर्जिता ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तत्र कानेष्टायां भविष्यति ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वाधिन येन पापक्षयो भवेत् । कथ्यतां दिवसेशानलोकानां हितकाम्यया ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणुष्वथ खगेश्वर । सुवर्णदशका सत धेनुः कार्या सर्गभिका ॥ ११ ॥
 सर्वालंकारयुक्ता च पत्रे लेख्या यथोक्तवत् ॥ १२ ॥
 तदर्धार्धप्रमाणा वा यथावित्तानुसारतः । संपूज्य नाममन्त्रैस्तु सा देया ब्राह्मणाय गौः ॥ १३ ॥
 मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुपि पापं गोधावर्जं कृतम् । तदत्र पापनाशाय ददंश्च गौं हिरण्यमीम्” ॥ १४ ॥
 मन्त्रमेतं समुच्चार्य दद्याद्विप्राय धीमते । गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तदनन्तरम् ॥ १५ ॥
 आसन्नप्रसवामेकां दद्याद्वा भोजयेद्द्विजात् । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १६ ॥
 तस्य संततिवृद्धिः स्यादत्र जन्मनिर्व सुत । न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १७ ॥
 इह जन्मन्यपुत्रः स्यान्मृतो नरकमाप्नुयात् । एकहनिष्ठे पञ्चाशन्मृत्युरन्दे ज्वरेण वै ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते स्वायुः पष्टिस्त्वद्भयुताः समाः । कन्यागते रवौ चन्द्रे मीनस्थे मरणं ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरामसहादे कर्मविपाके अष्टाध्यायतुर्निरातम ॥ २४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुले स्पन्नः पूर्वजन्मन्यथात्र च । पृच्छको जगतां नाथ तस्य कर्म प्रकाशय ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे विप्रो गिरिवासी जितेन्द्रियः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ २ ॥
 दत्तानि सप्त दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च तेनवाध्यापिता ब्राह्मणाः खगाः ॥ ३ ॥
 अय भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना । स्थापितं तदगृहे स्वर्णं लोभयुक्तं तत्र दत्तवान् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले कालधर्ममुपेयिवान् । स्वर्णापहारी सततं गतो हि यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं भुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 सौराष्ट्रे च तुलालग्रे वृक्षो नातिलघुः सुधीः । धर्मकर्मक्रियायुक्तो लोभदुःखसमन्वितः ॥ ७ ॥
 गौरवर्णः शनिर्यस्माद्विग्रहः सुतगः वशी । बहुकन्योऽल्पपुत्रश्च तस्माज्ज्योऽधुनाऽण्डजः ॥ ८ ॥

यौवने स्त्रीमुखं त्वमे द्विपञ्चाशन्मितेऽब्देके । भृशं पुत्रमुत्पन्नासिः पूर्वं ब्राह्मणपूजनात् ॥ ९ ॥
 कर्कटस्थौ सूर्यजीर्वा तस्माद्भोगोपसेवकः । सुवर्णहरणादोपात्पूर्वजन्मनि मानद ॥ १० ॥
 कुनखी ह्यत्र विज्ञेयो लक्षणैस्त्वहिकैरसौ । अयो भ्रातृसहायात् ब्राह्मणस्वं हृतं पुरा ॥ ११ ॥
 तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि । पृच्छकस्य तथा वर्षे पञ्चाशन्मितके ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 पुत्रे रिष्टं विजानीयात्स्वदेहे वापि निश्चितम् ।

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद् मे स्वामिन्पुत्ररिष्टविनाशिनीम् ॥ १३ ॥

त्वत्तोऽहं श्रोतुमिच्छामि सर्वलोकोपकारकम् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पलपञ्चपुवर्णादद्यां गां दद्याद्ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥

तदर्धाधेयुतां वापि श्रेष्ठमध्यकनिष्ठिकाम् । त्रिषु विचानुसारेण न न्यूनाधिककल्पना ॥ १५ ॥
 सुवर्णहरणात्पाप्तोद्दानान्मुच्यतेऽधुना । पदपञ्चाशत्तमे वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पूर्णायुर्जायते नरः । सप्तसप्ततिवर्षाणि सपुत्रो जीवति ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 कार्तिके कृष्णपञ्चम्यां शशिन्यार्द्राङ्गितेऽण्डज । वृषलमे च निवर्तं पृच्छकस्य भविष्यति ॥ १८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणायादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चव्यतिरतः ॥ ९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभृत्कश्चिद्वैश्यो धर्मपरायणः । मथुरायां महाभाग भिषग्वृत्तिविशारदः ॥ १ ॥
 भञ्जिताश्च महारोगा गवां तेन महात्मना । दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामलुब्धेन चेतसा । स्वजातिविनायायां वै व्यभिचारं चकार सः ॥ ३ ॥
 तस्यास्तत्राभवत्तर्भः पातर्न हि चकार सा । महोपर्येच्छेदनजैः परीवादादयाण्डज ॥ ४ ॥
 सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन निश्चितम् । पत्नीसाहाय्यात्सततं सर्वमेतदुपाजितम् ॥ ५ ॥
 ततो यमपुरं भासः सहायोऽण्डजोत्तम । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 गवां दुःखापहारेण पुण्ड्रेनात्र वणिक्प्रभुवः । जातो रामहृदायाम्ये पण्डितोऽनसंमिते ॥ ७ ॥
 नात्युच्चः इयामलो भव्यः स्वल्पविचसमन्वितः । व्यापारनिरतः क्रोधी बलदुर्द्विद्युतोऽग्नेयी ॥ ८ ॥
 भ्रातृपुक्तः पितृमुखाद्धीनः स्त्रीप्रियसंयुतः । गर्भपातनजात्यापाध्यागत्र सुतवर्जितः ॥ ९ ॥
 चिद्रमज्ञातपथमे तु शुभदोष्टविवाजिते । चन्द्रे मिथुनराशिस्ये भौमदृष्टे च पुत्रकः ॥ १० ॥
 सहायलक्षणं सर्वं शृणुष्वत्र खगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीद्वर्गपातनकर्मणि ॥ ११ ॥
 पृच्छकस्य तु सा नारी गर्भदुःखाकुलात्र च । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्या सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ १२ ॥
 मापैस्त्रिंशन्मितरत्र कार्या वैश्या हिरण्ययी । अपि गर्भयुता लेख्या सुगन्धैश्चित्रिता सुत ॥ १३ ॥
 तदर्धमितिका वापि द्वयोर्विचानुमानतः । सा देया तु विधिज्ञाय मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“वैश्यामेनां च सौवर्णां वज्रादद्यां विधिदेवताम् । देवेऽहं विष्णुख्याय पूजिताय विद्यान्तः ॥ १५ ॥
 गर्भपातनजादोपात्पूर्वपापविशुद्धये” । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपापविशोधनम् ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छको विनतासनो दानधर्मरतोऽभवत् । वक्ष्यः पूर्वमेव सूत व्यापारकुशलः सदा ॥ १ ॥
 दानयज्ञरतो नित्यं ब्राह्मणास्तित्यिपूजकः । उद्गृहे धान्यप्राप्तिं तु यक्षयन्ती शुवार्तिनी ॥ २ ॥
 आसन्नप्रसवा सूत सुरभिः कालमोहिता । शृशं तेन हता कुक्षो लोभोपहतचेतसा ॥ ३ ॥
 बालवत्सो मृतस्तत्र गर्भस्थश्चातिवाहनात् । उद्गुह्येन मृता सा तु घेनुराक्रन्दती पुरा ॥ ४ ॥
 एवं निवसतस्तत्र मृतः स यमशासनम् । प्राप्य स्वर्गं वह्नभोगान्मुक्ता पापफलं तथा ॥ ५ ॥
 शतद्वनिकटे देशे जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । धनुर्लघ्नगते सौरौ शुरौ मीनेऽप्यलौ खौ ॥ ६ ॥
 कुलप्रणीः कार्यकरो गुणी पितृकफान्वितः । मध्यरूपयुतः श्रीमान्दिभार्यो याति संयुतः ॥ ७ ॥
 चन्द्रे पापयुतेऽत्युधे कन्यायां समवस्थिते । गोबालवत्सत्त्वधात्पापात्पूर्वादपुत्रकः ॥ ८ ॥
 स्त्रीस्ताहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मन्यभूदसौ । तेन कर्मविपाकेन स्त्री ज्येष्ठा पुत्रवर्जिता ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र कनिष्ठायां भविष्यति ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । कथ्यतां दिवसेशान लोकानां हितकाम्यया ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणुष्वाय त्वगेध्वर । सुवर्णदशका सूत घेनुः कथ्यां सगर्भिका ॥ ११ ॥
 सर्वालंकारयुक्ता च पद्मे लेख्या यद्योक्तवत् ॥ १२ ॥
 तद्वर्धममाणा वा यथावित्तानुसारतः । संपूज्य नाममन्त्रेस्तु सा देवा ब्राह्मणाय गौः ॥ १३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि पापं गोघातजं कृतम् । तदत्र पापनाशाय ददेऽहं गां हिरण्यमीम्” ॥ १४ ॥
 मन्त्रमेतं समुच्चार्य दद्याद्दिभाय धीमते । गायत्र्यष्टहस्तं तु होमयेत्तदनन्तरम् ॥ १५ ॥
 आसन्नप्रसवामेकां दद्याद्वा भोजयेद्दिज्ञान् । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १६ ॥
 तस्य संततिवृष्टिः स्यादत्र जन्मनि वै सुत । न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १७ ॥
 इह जन्मन्यपुत्रः स्यान्मृतो नरकमाप्नुयात् । एकहीनेऽथ पञ्चाशन्मृत्युरब्दे ज्वरेण वै ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते स्वायुः पष्टिस्त्वङ्मयुताः समाः । कन्यागते खौ चन्द्रे मीनस्ये मरणं ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणस्तशब्दे कर्मविपाके अष्टाध्यायश्रुतुर्नातितम ॥ ९४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुले त्वन्नः पूर्वजन्मन्यथात्र च । पृच्छको जगतां नाथ तस्य कर्म प्रकाशय ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वमेव विशो गिरिवासी जितेन्द्रियः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ २ ॥
 दत्तानि तत्र दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च तेन वाध्यापिता ब्राह्मणाः खगाः ॥ ३ ॥
 अयं भाविवलात्सूत ब्राह्मणेन वपासिना । स्यापितं तद्गृहे स्वर्णं लोमसुरु तत्र दत्तवान् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले कालधर्ममुपेयिवान् । स्वर्णोपहारी सत्तं गतो हि यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 सौराष्ट्रे च तुलालग्रे कुक्षो नातिलघुः सुधीः । धर्मकर्मोक्त्यायुक्तो लोमदुःखसमन्वितः ॥ ७ ॥
 गौरवर्णः शनिर्यस्मालग्रगः सुतगाः शशी । बहुकन्योऽल्पपुत्रश्च तस्माज्ज्ञेयोऽधुनाऽण्डजः ॥ ८ ॥

यौवने स्त्रीमुखं त्वमे द्विपञ्चाशन्मितेऽब्दके । भृशं पुत्रमुखप्राप्तिः पूर्वं ब्राह्मणपूजनात् ॥ ९ ॥
 कर्कटस्यौ सूर्यजीर्णौ तस्माद्वाजोपसेवकः । सुवर्णहरणादेषात्पूर्वजन्मनि मानद ॥ १० ॥
 कुनखी ह्यत्र विज्ञेयो लक्षणैस्त्वहिकैस्तौ । अथो भ्रातृसहायात्तु ब्राह्मणस्त्वं हतं पुरा ॥ ११ ॥
 तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि । पृच्छकस्य तथा वर्षे पञ्चाशन्मितके ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 पुत्रे रिष्टं विजानीयात्स्वदेहे वापि निश्चितम् ।

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्पुत्ररिष्टविनाशिनीम् ॥ १३ ॥

त्वत्तोऽहं श्रोतुमिच्छामि सर्वलोकोपकारकम् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पलपञ्चसुवर्णादृचो गां दद्याद्ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥

तदर्धार्धयुतां वापि श्रेष्ठमध्यकनिष्ठिकाम् । त्रिष्टु विज्ञानुसारेण न न्यूनाधिककल्पना ॥ १५ ॥
 सुवर्णहरणात्पापाद्दोदानान्मुच्यतेऽधुना । पदपञ्चाशत्तमे वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पूर्णायुर्जायते नरः । सप्तसप्ततिवर्षाणि सपुत्रो जीवति ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 कार्तिके कृष्णपञ्चम्यां शशिन्याद्रागतेऽण्डज । वृषलये च निवनं पृच्छकस्य भविष्यति ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यात्मजसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवतितमः ॥ ९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभृत्कश्चिद्देश्यो धर्मपरायणः । मधुरायां महाभाग भिषग्वृत्तिविशारदः ॥ १ ॥
 भञ्जिताश्च महारोगा गवां तेन महात्मना । दत्तानि तत्र दानानि सर्वैस्वर्षि च शक्तितः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामलुब्धेन चेतसा । स्वजातिवनितायां वै व्यभिचारं चकार सः ॥ ३ ॥
 तस्यास्तत्रासवहर्मः पातनं हि चकार सा । महापथैच्छेदनजैः परिवदौदयाण्डज ॥ ४ ॥
 सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन निश्चितम् । पत्नीसाहाय्यात्सततं सर्वमेतदुपाजितम् ॥ ५ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तः सप्तहायोऽण्डजोत्तम । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुष्पात्पुष्पफलं तथा ॥ ६ ॥
 गवां दुःखापहारेण पुष्पेनात्र वणिक्कमुतः । जातो रामद्वयात्म्ये पण्डितोऽनसमिते ॥ ७ ॥
 नात्पुत्रः इयमलो भव्यः स्वरूपवित्तसमन्वितः । व्यापारनिस्तः क्रोधी बलशुद्धियुतोऽग्नेयीः ॥ ८ ॥
 भ्रातृपुक्तः पितृमुखाद्दीनः स्त्रीप्रियसंयुतः । गर्भपातनजात्पापाप्यगत्र सुतवर्जितः ॥ ९ ॥
 चिह्नमङ्गातश्चमे तु शुभदृष्टिविवाजिते । चन्द्रे मिथुनराशिस्ये मौमष्टे च पुत्रकः ॥ १० ॥
 सहायलक्षणं सर्वं शृणुष्वान्न खरोश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीद्गर्भपातनकर्मणि ॥ ११ ॥
 पृच्छकस्य तु सा नारी गर्भदुःखाकुलात्र च । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्या सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ १२ ॥
 मापैस्त्रिंशन्मिर्तरत्र कार्या वैश्या द्विरण्ययी । अपि गर्भयुता लेख्या सुगन्धैश्चित्रिता सुत ॥ १३ ॥
 तदर्धमितिहा वापि द्योर्विज्ञानुमानतः । सा देया तु विविज्ञाय मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“वैश्यामेनां च सौवर्णीं वस्त्रादद्यां विधिदेवताम् । ददेऽहं विप्रमुख्याय पूजिताय विधानतः ॥ १५ ॥
 गर्भपातनजादोपात्पूर्वपापविशुद्धये” । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपापविशोधनम् ॥ १६ ॥

सार्धं सहस्रद्वितयं गायत्री त्र्यम्बक तथा । जपेद्धृत्वा दशांशेन पूर्वपापप्रणोदनम् ॥ १७ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेच्छत्तया दद्याच्चैव तु दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्याद्विधिना पापशोधनम् ॥ १८ ॥
उत्पत्तिर्जायते तस्य संततेर्नात्र संशयः । न कुर्याद्विधिवच्च लोभान्मोहादिशेषतः ॥ १९ ॥
इह जन्मपुनरुत्वं जायते चान्यजन्मनि । पञ्चसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्तेऽकृते सति ॥ २० ॥

चत्वारिंशन्मृते रिष्टं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अघ्याय पण्यतितम ॥ ९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्पूर्वं क्लृप्तकर्मा प्रतापवान् । धनधान्यसमृद्धोऽपि बह्वदेशे वसन्तदा ॥ १ ॥
याचकेभ्यः प्रदत्तानि गोधूम्यश्वादिकानि च । अयो भाविबलात्सुत लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
सीन्नि वादे (हेतं द्रव्यं ब्राह्मणानामवर्मतः । द्विर्जेन सहायेन कृतं तत्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
भूमिवादे) मृतस्त्वत्र संग्रामे कालनोदितः । भुक्त्वाभोगाञ्चक्षुभ्रान्स्वर्गे पापात्पापफलानि च ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पर्वतेऽनुना । मिपालकुलेऽत्युग्रे सिंहलग्रे गुरावजे ॥ ५ ॥
सूर्यं मेपगते चेन्दो चापस्थे पापसंयुते । गौरः शूरो महोग्रस्तु वरुकन्यः कृती शुभः ॥ ६ ॥
ददाति शक्तितो धीमान्नात्युच्चो धन्युसंयुतः । बहुव्ययपरो नित्यं पैत्तिकः प्रियैर्वागृणी ॥ ७ ॥
बहुभार्यो यगस्वी च भृत्यवाहनसंयुतः । अष्टर्षिंशन्मृते वर्षे स्वल्पपुत्रसुखान्वितः ॥ ८ ॥
ह्यन्तरायोद्भवः पुत्रैरतिदुःसप्तमन्वितः । ब्रह्मस्वरणात्पूर्वं धनहीनोऽन दृश्यते ॥ ९ ॥
सहायद्विजयुक्तश्च पूर्वैर्भूद्भिनतात्मजः । तुलाया सोऽनुजो जातो जन्मन्यत्राल्पपुत्रकः ॥ १० ॥
शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृति पापकर्मणः । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह पापात्ममुच्यते ॥ ११ ॥
पुण्येऽद्वि विप्रकथिते धेनुर्ना पञ्चर्कं सुत । दद्याच्च वृषमं गौरं पृष्ठवस्त्रपुगान्वितम् ॥ १२ ॥
सुवर्णशृङ्गसहितं तथा क्षितिपुत्रं शुभम् । मन्त्रेणानेन विप्रेभ्यः प्रष्टा श्रद्धासप्तमन्वितः ॥ १३ ॥

मन्त्रः ।

“भूमिभागयुतं गौरं वृषमं रुद्रदैवतम् । ददेऽहं सीन्नि द्रव्योत्पपापनाशाय वै द्विज” ॥ १४ ॥
अयो स्वर्णद्वयादयं हि शुभं दद्यात्तुरङ्गमम् । कर्मप्रकाशकायैव मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ १५ ॥

मन्त्रः ।

“सोपस्करं काञ्चनाद्वचमन्धं तुभ्यमहं वदे । ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मोक्षं कुरु ममानघ” ॥ १६ ॥
ध्वमन्धार्यं दद्याच्च पूजिताय द्विजातये । मुच्यते पूर्वपापाच्च ब्रह्मस्वहरणाद् ध्रुवम् ॥ १७ ॥
शृणुपाद्भरिवंशं च त्रिराकर्त्य विधानतः । होमयेदन्नसाहस्य ब्राह्मणानां च पूजनम् ॥ १८ ॥
य एवं कुर्वते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य संततिवृद्धिः स्याद्विहैव फलमश्नुते ॥
नेमा कुर्याच्च वित्तस्योरिष्टाद्विद्वज्जन्म मयम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अघ्याय सप्तम्यतितम ॥ ९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छकोऽयमयोध्यायामभूच्छूद्रश्च वार्मिकः । धनधान्यसमृद्धस्तु यशस्वी पितृवल्लभः ॥ १ ॥

१ वाचकेभ्यः—खपु० । २ () पाठेय नास्ति—खपु० । ३ बलसंयुत—खपु० । ४ प्रियमान्
गुणी—खपु० । ५ त्रिस्वारिष्टारिष्टाद्वैत मयम्—खपु० ।

गयायां द्वादशे वर्षे गतो मात्रा सहेव च । सानुजश्च सपत्नीकः महायत्रपसंयुतः ॥ २ ॥
 कृतवांश्च गयाश्राद्धं नानाविधविविस्तरैः । काम्यश्राद्धानि तत्रैव दत्तानि गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 तस्य पुत्रप्रभावेण पितरश्च दिवं गताः । अयागत्स्य गृहं वर्षे चत्वारिंशन्मिते ध्रुवम् ॥ ४ ॥
 कृतवान्दारुणं कर्म यौवने काममोहिताः । स्वज्ञातिजं धर्मशीलं शूद्रं हत्वा महोपधेः ॥ ५ ॥
 पत्नीत्वे स्थापिता तस्य भार्या कामविमोहिता । सर्वस्वं तस्य यत्किंचिद् गृहीतं विविधशठैः ॥ ६ ॥
 तस्याः पुत्राश्च ये जाता ते हतास्तस्य भार्यया । सापत्न्यभावदुःखेन कृते कर्मातिदारुणम् ॥ ७ ॥
 पृच्छकस्य तु या माता तस्याप्यनुमतं त्विदम् । त्रिसहायान्वितस्तत्र गतस्तु यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पापात्पापफलं भुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । गद्याश्राद्धप्रभावेण तु जातः पृथिवीपतिः ॥ ९ ॥
 दशयोजनविस्तीर्णं देशे पर्वतमाश्रिते । पितृभक्तिविशेषाच्च चैहिकं लक्षणं त्विदम् ॥ १० ॥
 पितृभे जननं चास्य गुरुचन्द्रो तु सिद्ध्यति । वृषराक्षिगते भार्या धर्मं ज्ञेया नभश्चराः ॥ ११ ॥
 जनुषो द्वादशे वर्षे राज्यप्राप्तिर्न संशयः । जातोऽत्र रक्तहृष्णोऽसौ देवब्राह्मणपूजकः ॥ १२ ॥
 पितृभक्तिरतो विद्वान्गीतनृत्यमयिः कविः । देशेदेशे तु विरुपातो दाता भोक्ता बलान्वितः ॥ १३ ॥
 पितृवाताधिको भीरुहृस्वः स्थूलोऽतिचञ्चलः । चौरेशः शिथिलः कार्ये लोभी पापस्तः क्वचित् ॥ १४ ॥
 सभायां चतुरो दक्षो बहुबन्धुसमन्वितः । सहोदरविहीनस्तु बहुपुत्रो बहुमयिः ॥ १५ ॥
 बहुभार्यो यशस्वी च क्षयवृद्धिपनान्वितः । पादजस्य यथापूर्वं पापादत्र च पृच्छकः ॥ १६ ॥
 पापुद्रव्ययायुक्तो यौवने जायते ध्रुवम् । त्रिसहायैर्धृतः पूर्वं शृणुष्याय स्वर्गेश्वर ॥ १७ ॥
 या धर्मपत्नी पूर्वासीत्सा ज्येष्ठात्र गतमजा । बालघातकृशं यस्मात्पूर्वं विनतासुत ॥ १८ ॥
 योऽनुजः पूर्वजनुषि गयायां च सहायकः । स जातः कर्कटे जीवे पृच्छकस्य सुतोऽधुना ॥ १९ ॥
 वसुभे मिथुनस्थेऽर्के सोऽपि राजा भविष्यति । याऽमकपूर्वजनुषि मातास्य विनतासुत ॥ २० ॥
 पापस्यानुमतात्पूर्वं ह्यत्र भर्तृविहीनता । पूर्वजन्मनि या शूद्रं हत्वा नीता शुभानना ॥ २१ ॥
 शूद्रस्य चायं सर्वस्वं तस्य कर्मफलं शृणु । अत्र जन्मनि सा नारी मृता त्रिशन्मित्रेऽङ्को ॥ २२ ॥
 कुचत्वारिंशके वर्षे शूद्रघातः कृतः पुरा । जन्मतस्तन्मिते वर्षे प्रष्टुं त्वुर्भविष्यति ॥ २३ ॥
 देशोत्पातो भृशं तत्र हाहाकारश्च लुण्ठनम् । अथवा सर्वं ज्येष्ठस्य सुतस्य मरणाद्वेत् ॥ २४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामित्र पूर्वपापनिपूदिनी । कथ्यतां दिव्येस्तान् लोकानां हितकाम्यया २५

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य कर्मणः ॥

यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह रिष्टात्यमुच्यते । श्रुत्वेन पुस्तकं पुत्र मष्टा श्रद्धासमन्वितः ॥ २६ ॥
 पूर्वं चाज्यघटं दत्त्वा पश्चात्कर्म समाचरेत् । वृषगेहे शुचि स्थाने स्नात्वा तुं विमले जले ॥ २७ ॥
 देवान्पितॄन्समभ्यर्च्य सुमनाः सुसमाहितः । पूजायित्तेष्टदेवं च पश्चात्काम्यं समाचरेत् ॥ २८ ॥
 शूद्रस्य प्रतिमा कार्या पलैः शतभिः शुभा । हिरण्ययो यथोक्ता हि तदर्घावेन वा पुनः ॥ २९ ॥
 एवं कालस्य शतैश्च कार्या लोहमयी शुभा । द्विजाय प्रतिमे देये मन्त्रेणानेन धीमता ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“काममोहात्कृतं पूर्वं यन्मया शूद्रघातनम् । तस्मान्निष्कृतिं विप्र ददेहं तुभ्यमत्र च ॥ ३१ ॥
 कालं त्वं सर्वभूतानां भयदश्च क्षयंकरः । मां रक्ष पूजितोऽसि त्वं रिष्टात्पापसमुद्रवात्” ॥ ३२ ॥
 दिक्पालानां हिरण्यगो मूर्तयश्चाष्ट भो खग । अष्टानामिह ता देया विप्रेभ्यो दोषनाशकाः ॥ ३३ ॥
 अथ रुक्ममयी मूर्तिर्विष्णोर्दद्यात्पलत्रिका । विप्राय वेदविदुषे ततो विप्रांश्च भोजयेत् ॥ ३४ ॥
 शिवस्य पूजनं कुर्यात्पूषपापविशुद्धये । पुत्रपौत्रघनैर्युक्त इह जन्मनि जायते ॥ ३५ ॥
 श्रुत्वेन पुस्तकं सूत नेमां कुर्याच्च यः कृतिम् । इह पुत्रविहीनः स्यादेकवेदमितेऽन्धके ॥ ३६ ॥

द्विसप्ततिमिते वर्षे मृत्युश्चाकृतनिष्कृतेः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्यायसप्ततितमः ॥ ९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्विराटे ब्राह्मणोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृपिकर्मरतः सदा ॥ १ ॥
 स्वल्पवित्तयुतस्त्यागी बन्धुमान्योऽतितामसः । स्ववर्णधर्मरहितोऽतिथीनां पूजने रतः ॥ २ ॥
 अथो तस्य गृहे कश्चिद्विजः स्थापितवान्धनम् । तस्मै द्विजाय लोभाद्दि पुनर्दत्तं न तदसु ॥ ३ ॥
 दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा । गत्वा धर्मपुरं देवाच्छुभं वा यदि वाऽशुभम् ॥ ४ ॥
 फलं भुक्त्वाऽधुना जातः शतद्विनिकटे खग । खो केतयुते चन्द्रे मेपराक्षिगतेऽण्डज ॥ ५ ॥
 मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वापरसहोदैर्नः । रहितो बाहुजस्पागी सुखी बन्धुतः सदा ॥ ६ ॥
 धूर्तो व्ययान्वितो वाग्मी वातपित्तविवर्जितः । स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मनि मानद ॥ ७ ॥
 कृतवान्दाराणं कर्म तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् । अत्र जन्मनि सा नारी मूढा सा बहुकन्यका ॥ ८ ॥
 पुत्रहीना च विरोऽन्दे मधुर्ब्रह्मस्वभक्षणात् । ततो द्विभार्यः पूर्वाभ्यां सुताभ्यां विनतासुत ॥ ९ ॥
 हीनो ज्येष्ठकनिष्ठाभ्यामत्र चाकृतनिष्कृतेः । ब्रह्मस्वभक्षणात्सूत द्रव्यतप्तोऽत्र दृश्यते ॥ १० ॥
 पूजनादतिथीनां प्राक् स्वल्पसन्तापसंयुतः । प्राग्वर्णधर्महीनस्वाज्ञातोऽप्यं ब्राह्मणादथ ॥ ११ ॥
 एतेर्लक्षणसंयुक्तो जायते नान्यथा पुनः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ १२ ॥
 पलत्रिकार्थार्थिनाढ्यां त्रिषु विचानुसारतः । कपिलां गां सुवर्णेन सर्वभरणभूषिताम् ॥ १३ ॥
 संयदद्यात्तु विप्राय पूजिताय मयत्नतः । तथैकस्मै विधिज्ञाय मन्त्रमेतत्पठन् सुधीः ॥ १४ ॥
 प्राग्धृतं ब्राह्मणस्य स्वं लोभोपहतचेतसा । स्त्रीसाहाय्ययुतेनैव तस्येमां पापशोधिनीम् ॥ १५ ॥
 निष्कृतिं कपिलां देवी ददेहं ब्राह्मणाय वै । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ १६ ॥
 ततः मन्त्रेण पुत्राणां वृद्धिरत्र भविष्याति । धनवृद्धिस्तथात्रैव जायते गरुडाग्रज ॥ १७ ॥
 न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । स पुत्रघनशोकाभ्यां दुःखितो त्रिघतेऽधुना ॥ १८ ॥
 एतत्सर्वमुपाख्यातं प्रायश्चित्तं विधानतः । पञ्चपञ्चमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः समाः स्युः पञ्चसप्ततिः । ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे त्रयोदश्यां दिनोदये ॥ २० ॥

कर्मलक्षणे तु निर्याणं कीर्तितं विनतासुत ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्यायसप्ततितमः ॥ ९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः पूर्वजन्मनि मानद । धनधान्यसमृद्धौऽपि देसे स्त्रीराज्येऽपि मुन ॥ १ ॥
 मोहादिपीडितो नित्यं कृत्वाह्नः पाण्डुरद्युतिः । ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्येऽप्यग्रणीगदः ॥ २ ॥

१ निष्कृतिम्-खपु० । २ वातादिना-खपु० ।

तस्य भार्या सदाचारा सुस्नेहा भर्तृभक्तिः । रक्तसावादिना पीडा जायते चोदरानिलः ॥ ३ ॥
तस्याश्चोदरतो गर्भपातं कुर्याच्च पृष्ठतः । दित्रश्च पथभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा ॥ ४ ॥
केने कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

येनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् ॥ ५ ॥

व्यभिचारभयाद्वापि तथा गर्भश्च पातितः । अतिकष्टार्द्रनतेय गर्भपातः कृतो यतः ॥ ६ ॥
अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारो यतस्ततः । नानाद्रव्यापहर्षा च कुलटा वाक्यलङ्घनात् ॥ ७ ॥
भर्तुस्तद्यौरिणीशुचिरिष्टसंगतिचारणात् । तेन दुष्टेन यद्रव्यं हतं तस्करघुहिना ॥ ८ ॥
भुक्तं ताभ्यां येनतेय ब्रह्मस्यं तत्र जन्मनि । कालेन तद्धनं मुक्त्वा पीडितो दारुणैर्ग्रहैः ॥ ९ ॥
यातना बहुधा प्राप्ता पश्चान्मानुषतां गता । किंचित्पुण्यप्रभावेण चात्रेयं जन्मतो भुवि ॥ १० ॥
इदं च तृतीयं जन्म गर्भपातोऽभिजायते । उभाभ्यां च कृतं कर्म मुच्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं शूढि विवेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभं भूमदेशं तु गोमयेनोपलेपयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलः ॥ १३ ॥
तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमग्रणं शुभलक्षणम् । मुनीतसलिलैः पूर्णं सरत्नोपधवलम् ॥ १४ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वेशजं वर्तुलाकृति । तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्रयविनिर्मिताम् ॥ १५ ॥
सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने । प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् ॥ १६ ॥
संकष्टान्मोचयेद्देवैर्दद्यात् दम्पती च तौ । एवं कृतविवेशः सत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टमः ॥ १०० ॥

अरुण उवाच ।

भगवन्देवदेवेश श्रुतमेतन्महाद्भुतम् । सैदानुगामिन्या नार्या गतिं मे ह्यहं भास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं प्रतीक्ष्य भर्तारं या विशेषेद्दि दृताशनम् । नत्सार्थं सा महापुण्या ज्ञेयाऽत्र सहगामिनी ॥ २ ॥
श्रुत्वा मृतपतिं यात्र विदेशस्यं प्रतिव्रता । तद्वर्णेन विशेष्यो सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
धर्मात्प्रान्विता पूर्वं भवेन्मोक्षगतिर्द्वयोः । अथैकाभून्महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेऽण्डज ॥ ४ ॥
ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भर्तृपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्माश्रिता संती ॥ ५ ॥
दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताग्नौ विधिना सृत कृत्वा पूजां हरेर्भुजम् ॥ ६ ॥
सा गता यमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदाम्बुजम् । वैकुण्ठे चाण्डजश्रेष्ठ यद्गत्वा न निवर्तते ॥ ७ ॥
तल्लतातल्लघातेन मूर्च्छितोऽभूद्ययाविषः । तत्काले च तदा पृथो नास्तेन महात्मना ॥ ८ ॥
धर्मराज वर्द्धन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालितोऽयुना ॥ ९ ॥
तमुवाच ऋषिश्रेष्ठ मतेयं या शुभानना । संती तत्पादभारेण पीडितोऽहं भृशं द्विज ॥ १० ॥

मोक्षं गता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वके पतिम् । महापापसमाक्रान्तं नरकरथं द्विजोत्तम ॥ ११ ॥
साऽऽगमिष्यति चेवात्र पतेः पापावशेषतः । ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे ॥ १२ ॥

काश्या मृत्युस्तयोर्यस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ।

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकाधिकशततम ॥ १०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चरेत्पूर्वं ब्रह्मरत्या नराचमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
घोराद्ब्रह्मज्ञात्पापाद्घातकर्मकृतात्सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशततम ॥ १०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि भानवः । मोहादक्रामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
क्षयेणान क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षयेऽतिकष्टेन नष्टयुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशम्यति । कुरुक्षेत्रादिवीर्येषु सत्थानेषु विधानतः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायः पचाधिकशततम ॥ १०३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्भिमो महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवामिद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
संयुतो वायुपित्तान्धा किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चिदुत्कृष्टकारिणी ॥ २ ॥
पतिभक्ता पतिप्राणा व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । ऋतुहीना कथं जाता कस्येवं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदम् । यद्वा चिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भं सपुद्गवेत् ॥ ४ ॥
औषधैश्छेदनेन्दुषेः प्रलेपैर्दुष्टभक्षणेः । सवाहनेस्तथा घातेरन्धैर्वा वस्तिकर्मभिः ॥ ५ ॥
गर्भस्य पातनोपायं करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र सशयः ॥ ६ ॥
नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विमर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
नार्या तपे प्यया चैव संततेर्नाशनाय च । औषधैर्जडैर्नासैस्तु तस्यार्थे कस्मिन्तो गदः ॥ ८ ॥
सपत्नेः प्रेरयामास विविधान्येव वदद् । तथा वै ऋतुभावाच्च तद्वै पीतं महौषधम् ॥ ९ ॥
पुष्पं मृणाशितं तस्यास्तस्मिजन्मनि मानद् । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जाता सा विविधा रुजा ॥ १० ॥
वेदना जायते नित्यमसृग्वातोदरामयः । पुष्पे नष्टे फले नष्टे कदाचिद्गर्भातनम् ॥ ११ ॥
एतत्कर्म कृतं तत्र त्रिविधं गर्भदोषकृत् । तथापि फलहन्त्रीणां द्वितीयं सुकृतं कृतम् ॥ १२ ॥
हृद्वा वा दुष्टमुद्रया च कृतं वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स त्रिविधाः पुष्पवन्धनाः ॥ १३ ॥
गर्भाशयमधिभ्रत्य सक्ते शोणितं बहु । छिद्यन्ति इव चान्त्राणि सूचीभिरिव तुष्यते ॥ १४ ॥
वेदनायाः पुरा भगवन्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्कालं प्रदेशीय तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
तावानेव च तद्रर्भः पेतद्वा नास्य संभवः । एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणां स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
एकवासा विधिं चैव दम्पती तीर्थसंगमे । शुश्रुभे मूत्रदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
मंमृणाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिहैततः । प्रोष्ठपदा वृत्तियाया शुक्राया प्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥

यत्नेन गार्भिकं संज्ञमुपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्ररचयेद्गिरिजामियम् ॥ १९ ॥
 केतकैर्भसंयुक्तैश्चम्पकैः कुसुमैर्दण्डैः । सौवर्णीं राजतीं तार्त्रीं मूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
 हारतूपुष्पकुण्डलाभरणादिकम् । नैवेद्यैः शुभ्रकासारमोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
 उपतिष्ठेत् विधिवद्भवानीं प्रियवल्लभाम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्रीतनृत्यादिपूर्वकम् । फलेनानाविधैर्घृतं दद्यान्मंत्रपुरःसरम् ॥ २३ ॥
 फलपुष्पाक्षतोषेतमज्जनं गृध्रं निक्षिपेत् । नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशमित्रे ॥ २४ ॥
 गृहाणार्घ्यमिदं देवि पुत्रान्ममहं यशस्विनः । पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते ॥ २५ ॥
 एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् । ततः प्रभाते विमले कृतपातःक्रिया सती ॥ २६ ॥
 देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोडश स्त्रियः । नानाविधैर्मक्ष्यमोज्यैर्वाह्यणानय पोडश ॥ २७ ॥
 प्रत्येकं वेषणं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् । सौभाग्यार्ष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् ॥ २८ ॥
 दातव्यं गिरिजाप्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया । सगर्भा च वृषोपेतां सिताङ्गां वस्त्रसंयुताम् ॥ २९ ॥
 सहिरण्यां च मां दद्याद्विमाय गुणशालिने । अपातयं पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणामुपार्जितम् ॥ ३० ॥
 यद्ययं बन्धयताहेतुस्तस्मान्मुश्चय चाम्बिके । तव दानेन पुत्रा मे भवेयुः शुभगामिनः ॥ ३१ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विभं विसर्जयेत् । एवंयत्नेन नार्यां वै गर्भपातो न जायते ॥ ३२ ॥
 जायन्ते पुत्रपौत्राद्याः स्वपत्या सह मोदते । न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रसुखं लभेत् ॥ ३३ ॥
 तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भं लवेद्यादि । रजस्तस्य पलाभ्यां वै कौशं गर्भाशयाकृतम् ॥ ३४ ॥
 निष्कं च स्वर्णगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने । गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राक्तनजन्मनि ॥ ३५ ॥
 यदिदं बन्धकृत्पातं तस्मान्मुश्चयेज्जन्मनि । जन्म जात्यादिकं वत्स न बवेदिह कर्मणाम् ॥ ३६ ॥
 इदं चतुर्थे वै जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नीसहिता येन न सा गर्भस्य दोषकृत् ॥ ३७ ॥
 तस्येदमपि संचिन्त्य लक्षणादीहः जन्मनि । यस्याः प्राक् पतितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जितः ॥ ३८ ॥
 दीनानायविरोधः स्यात्सविरोधात्तया सुत । अनुमन्त्रितयोक्ता तु पितृमातृसुखोऽञ्जिता ॥ ३९ ॥
 बन्धुसंततिदुःखेन भर्त्यादायनवस्थितिः । शोकः स्यादुदरे वाधा तावत्स्त्रीहादिविभ्रमः ॥ ४० ॥
 अन्तरास्पन्दमानो वा गर्भः सन्नोपलक्ष्यते । पाणौ मुष्टितलावातजानुनी सविद्यजानुनी ॥ ४१ ॥
 दोषजो वाग्निजो वापि शम्भोजोऽस्मादिजोऽपि वा । ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्या सर्विष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ४२ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसंवादे कर्मविपाके अर्थायश्चतुर्यवेकशततमः ॥ १०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौमावावर्तः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूनू धासितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाबोरात्रकान्त्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथा च तिर्यक्तं सूनू विभुज्याघर्षतः स्वयम्भूकमक्षये हि पुण्यात्माक् सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सूनू कुशो दुःखालुलो भृशम् । लभे कुम्भाभिधे सूनू भोमचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥
 रिष्टं पण्डिते वयं जायतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वायुपो भङ्गो दृष्टपापान् निष्कृतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसंवादे कर्मविपाके अर्थायः पंचाधिकशततमः ॥ १०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा अष्टपुरं सूत कदाचिन्मदसंगुतः ॥ १ ॥
 ददाह तत्पुरं शत्रोस्तस्मिन्ने लुण्ठितः पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो बृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अथो ममाज्ञया सर्वं मुक्ता नरकपातनाः ॥ ३ ॥
 पुण्यशेषादयाऽत्रापि स जातः क्षत्रियाधमः । देशेऽप्योध्यामिवे गौरी लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 युवनाथे महाभाग राजयक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि या कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्त्यस्तु ययोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तया कार्याः कदलीपत्रसंगुताः ॥ ७ ॥
 यथावित्तानुसारेण वित्तगाढं विवर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्कृत्वा होमयेच्च जपेत्तथा । गावर्त्रा विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्यात्र आम्भ्रति । नैवं कुर्वाणो यो मोहाद्विष्टं विशन्मि तेऽङ्गके ॥ १० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमाधे कर्मविपाके अथाय पञ्चमस्कृततम ॥ १०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुग्नुना ॥ १ ॥
 तत्तस्याः पापशमनं मयोक्तं न पतत्रिण । महापापकृताद्गोनामृतपुगेव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमाधे कर्मविपाके अथाय सप्ताधिरुशततम ॥ १०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृवाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरौ जायते तत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
 चान्द्राण्णनं कुर्यात्सुवर्णकर्पसंगुतम् । पुस्तकं त्रिभिना दद्यात्समात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 भोजयेच्च यथाशक्ति होमयेच्च स्वशक्तिः ।
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमाधे कर्मविपाके अथयोऽष्टाधिकशततम ॥ १०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मघातजम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
 महापापकृताद्गोराद्यस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 प्रयोगं मकरदेशेऽङ्गे स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्वा वासाक्षया सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमाधे कर्मविपाके अथयो नवाधिकशततम ॥ १०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूवं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमाधे कर्मविपाके अथयो दशाधिकशततम ॥ ११० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिह्रदेशे माक् सूत काचिद्भिज्वराङ्गना । पवित्रिया धर्मशीला दानभोगस्ता सदा ॥ १ ॥
 नारी याऽघातयत्पूर्वमे मोहाच्च कुण्टम् । नासावस्त्वमामोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥

हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पर्वत्वेव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अथ्याय एकादशाधिकशततमः ॥ १११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनेदं पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विप्रोत्सङ्गतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स ज्ञातो मृगगे भानो धूर्तः कर्मोक्त्योदितः ॥ २ ॥
संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसित स्यान्पक्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुराणघ । तत्रैका कत्तरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगेन संप्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स ज्ञातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः माकू परे देशे श्वतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
स मध्यरूपो बलवान्वर्षे स्वल्पमतिः शूढः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पक्षिकः स्वल्पशिश्नभाक् ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको घनभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पापात्पूर्वादत्र शृणु द्विज ॥ ८ ॥
गोवालवत्सक्यधाजीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमितान्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविमवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोराशिगे ज्ञानो सोमात्पट्टे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मेतदण्डजश्रेष्ठ घृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायास्त्रीमृतवत्साञ्च सा मुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिपूतनीम् । पुत्रवृद्धिकरौ धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्गमिता कार्या सुरभी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
तदर्धमितिहा यापि द्वयोर्विचलुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रेण विधाय धीमते ॥ १४ ॥
मार्गवर्धिमर्तदेयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा बहिरर्जिवा मापचतुःकजाः ॥ १५ ॥
देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्रे विधानतः । यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १७ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्धत्र भ्रमाज्ञया । नेवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिषेकं पापशोधनम् ॥ १८ ॥
न जीवन्ति मुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १९ ॥

सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ।

इति श्रीबृहसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अथ्याय एकादशाधिकशततमः ॥ ११२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजराङ्गना । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानभोगवता सदा ॥ १ ॥
वैरभावेस्तथा सूत गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरेणस्तत्सुनो दग्धो गृहहृद्दे पतत्रिण ॥ २ ॥
सहायात्स्वामिनः सर्वं माग्मवे समुपार्जितम् । तत्पार्जनं महापापात्फलं प्राप्य विद्योनिजाम् ॥ ३ ॥
सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मादद्या पूर्वपुण्यात्तथा सती ॥ ४ ॥
क्षयरोगयुता काल्ये चालघातादपुत्रिणी । महाग्निदग्धपुत्राच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशन्मिते वर्षे रिष्टेनेत्रात्र नश्यति । सहाय्यात्तत्पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अथ्याय एकादशाधिकशततमः ॥ ११३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्त्यात्पापमोहितः । तस्य च स्मलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्याद्विरण्मयी तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥

पूर्वपापाद्विमुच्येत नरोऽत्र गतवित्प्लवः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसप्तमे कर्मविपाके अष्टाध्यायतुर्दशाधिकशततम ॥ ११४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याऽश्वीनारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्मलिताण्डज ॥ १ ॥
तया देवा सुवर्णस्य सारिका ज्ञाहणाय च । पूर्वपापात्प्रमुच्येत तद्वानादिनवासुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसप्तमे कर्मविपाके अष्टाध्याय पचदशाधिकशततम ॥ ११५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वकधोती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जल्मनि निश्चपात् ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवच्छेतां सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसप्तमे कर्मविपाके अष्टाध्याय षोडशाधिकशततम ॥ ११६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुपि घातयेद्गुरुडण्डज । वकं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवत्सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्कारसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसप्तमे कर्मविपाके अष्टाध्याय सप्तदशाधिकशततम ॥ ११७ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विमकुले जातो धर्मिष्ठो विचसंयुतः । उदरे वाजता रोगा गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृदयाः ॥ १ ॥
मेहाद्याः स्वल्पवीर्याश्च अक्षिपाण्डूदरामयः । जायते क्षीर्पजा पीडा बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते चिद्रुमुपघातव्रणादिकम् । पौत्राणां मातुलानां तु विधवार्तिः स्वध्मादिषु ॥ ३ ॥
दायादाच्छत्रुवर्षाडा भूमिद्रव्यविलिप्तया । रोहिक्कानि च लक्ष्माणि जायन्ते तस्य वर्णमणि ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोपवादिनी । गौतवर्णा रम्यवाणी संतोषमियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दशमासान्तिक्रम्य गर्भे चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसप्तमे कर्मविपाके अष्टाध्यायोष्टदशाधिकशततम ॥ ११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संदणः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्री संजाता विनतामुत ॥ १ ॥
अज्ञानतिमिरान्धेन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अजानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पनात् ॥ २ ॥
सर्वभूतेषु चात्मानं स्याद्वरेषु चरेषु च । प्रमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निष्ठुरमानसा ॥ ३ ॥
तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारश्चानपूर्वकम् । पतालक्रीडनपरा गेहे संकलिता भृशम् ॥ ४ ॥
तप्तेषु बालुकान्पद्मस्तुतसमस्मचयादिषु । अविलिप्ता तदा चाग्रे प्राक्षिपत्यापचेतसा ॥ ५ ॥
बालगर्भाशया बालानभियच्छाखिलेन्द्रियान् । तद्दृष्ट्वा त्यजेत माता बालानामनुकम्पया ॥ ६ ॥

मायाबन्धनमातृणां बालगर्भाभिता तदा । अन्यतद्गर्भिणां हृष्टा क्षिप्यन्ते वद्विस्मसात् ॥ ७ ॥
 विनिघ्नन्ति प्रमादाद्यैर्भेदसंततिदुःखभाक् । संततिर्दुःखितायास्तु नानादुःखं प्रजायते ॥ ८ ॥
 अनयाग्निं समासाद्य तेषां वेनाज्ञनाय च । तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्वशात् ॥ ९ ॥
 त्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्याग्नेर्दोषचिद्धिताः । पाताले ज्वलिते तामिर्वहवो लघुपाणिनः ॥ १० ॥
 गर्भयुक्ता मृता मातृक्षमयापि तथा तथा । मार्गो न लभ्यते तत्र मृतास्ते दुःखेजन्तवः ॥ ११ ॥
 तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधापत्यजा चाद्या प्राप्यते जन्तुरन्तरे ॥ १२ ॥
 जन्तवो गर्भिणो धेके स्वकृतं कर्मवन्धनात् । उभयोः कर्मणो हेतून्वश्यावश्यं प्रयोजकम् ॥ १३ ॥
 इदं तु तृतीयं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा मृतापत्यपुत्रहीना पतत्रिण ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टे समनुमाते ग्रहेऽहनि शुभोदये । प्रागुदयप्रवणे देशे गोमयाद्युपलिप्तके ॥ १६ ॥
 तत्रोपर्याधिकं तीर्थं नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमार्गं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूयेत् ॥ १७ ॥
 निष्कमानं सुवर्णस्य शकलं मध्यतः शिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वते ॥ १८ ॥
 शुद्धतोयं भृशं ताम्रपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्राजतं पत्रं तन्मध्ये पर्लनिर्मितम् ॥ १९ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपस्य प्रजापतेः । दण्डं साक्षात्करे दक्षे वामे चाथ कमण्डलुम् ॥ २० ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्रार्णां मूर्तिं च शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २१ ॥
 सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्राय वेदविदुषे पूजयेद्विविधैर्धनैः ॥ २२ ॥
 ततस्ते तु सपत्नीकं सुनीनां विन्मयेदिति । सदक्षिणं जगत्पथा पत्नी च तपसो बले ॥ २३ ॥
 सा मया तिलसंरूपावद्यो भीस्तीग्रवेदनम् । लङ्घितास्त्रीजनाचारामज्ञानत्वाद्यात्मकम् ॥ २४ ॥
 नाशयेत्तस्य पापस्य देवि प्राज्ञं विगर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ २५ ॥
 सपत्नीकस्य सौवर्णीर्निर्मितं सम्यगर्चितम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ २६ ॥
 एवमामन्त्र्य ता मूर्तिः समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाः ॥ २७ ॥
 दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ।

मन्त्रः ।

नमया पूर्वजनुपि दयारहितचित्तया । कृतं चाऽप्यशुभं स्वामिद्विच्छिन्वि तद्विष्टकारणम् ॥ २८ ॥

दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशत्यधिकशततमः ॥ ११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती महामाग प्राग्भवे चात्र जन्मानि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानेन विविनाऽत्र खगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक् चात्र जन्मानि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्यधिकशततमः ॥ १२० ॥

१ स्वल्पजन्तवः—खपु० । २ जरसंस्था—खपु० । ३ मम कृपा दयात्मना—खपु० । ४ नाशय
 तस्य—खपु० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कारं विनतानन्दवर्धन । सात्र जन्मानि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णवेनुप्रदानेन ययोक्तं गरुडाग्रज । पूर्वकर्मविशुद्धिः स्यादत्र जन्मानि सुवन ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाव्यो द्वाविंशत्याधिकशततमः ॥ १२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्मादया नवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मानि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
सभीष्मपञ्चकादत्र व्रनात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगाचक्षुष्टस किमिलोदरात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाव्यो द्वाविंशत्याधिकशततमः ॥ १२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षये सारी ग्रामभवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः किमिजोत्थरुजा सुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चत्रतं शुभम् । कातंके शुकुपक्षे च ग्रान्तस्थं दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाव्यो द्वाविंशत्याधिकशततमः ॥ १२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्भक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धाभ्यानि पुरा सत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुग्रन्थान्महाप्रण्यास्तस्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च रुजं नात्र प्रपश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाव्यो द्वाविंशत्याधिकशततमः ॥ १२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुक्तं यथा पुरा सत सिद्धानं द्विजभार्यया । दुष्टास्पर्शेन सततं सात्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
सा वेष्णुग्रन्थान्पुण्यात्तस्मात्पापात्ममुच्यते । कृशोदरव्यया नश्येत्तत्पापस्य गणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाव्यो द्वाविंशत्याधिकशततमः ॥ १२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्वर्मान्वितः सदा । समार्यो नर्मदातीरे धनसारूपसमन्वितः ॥ १ ॥
कृतानि तेन दानानि नानापूर्वेषु शक्तितः । वेदयुक्तेषु विमेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
यथा पापं मृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुभासां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतौ च विमोहितः । ततो यमपुरे प्राप्तः सप्तहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्सर्वफलानि च । श्रद्धादानवशास्तोऽत्र गङ्गायाः प्रभभागजः ॥ ५ ॥
लघुर्वृणो त्वभित्तो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्कलं दानात्स्वीतपागान्मृनपुत्रकः ॥ ६ ॥
स्त्रीत्यागी भूषहा लोके इति पौराणिका निदुः । येषां साहाय्यतः पूर्वं शत्रुष्व विनताहुत ॥ ७ ॥
ग्रामभवे या कनिष्ठाभृत्सा ज्येष्ठान् गतप्रजा । गर्भदोषयुता चेति लक्ष्मणसंभवेत्तस्य ॥ ८ ॥
चक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविनाशनीम् । कुर्यात्पल्लवंदमितैर्गणेशं विप्रनाशनम् ॥ ९ ॥
तदर्घाधिभितं देयं त्रिषु विष्ठादिर्म पठन् । त्यक्त्वा वरानना शुद्धा पूर्वं पापं समन्वितम् ॥ १० ॥
तत्पापस्य विनाशाय ददेद्द्वि गणनायकम् । मापसप्तमितां लक्ष्मीं शुभां लेख्यां हिरण्ययीम् ॥ ११ ॥

ददेऽहं विप्रमुख्ये वै वेदशास्त्रविशारे । ब्राह्मणान्वस्येत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १२ ॥
एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वेन शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोभनं गदे ॥ १३ ॥
स पुत्रान्नैव चाऽऽप्नोति रिष्टं पञ्चाशदब्दके । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १४ ॥

अन्यजन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पण्डितश्यामिकशततमः ॥ १२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चमदे जाता वाहुजा पूर्वजन्मानि । सात्रं जन्मानि वै विप्रा जाता प्राग्विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणुष्यात्र खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्द्रव्यं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
न तदत्तं पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वपशेषतः । मृतो द्विजस्तद्गृहं स्वेन धुवितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशमापन्ना सुक्ता तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
पुत्रसंततिहीनात्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
सर्वस्वेन तदर्धेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
दानेनानेन सुप्रैता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मानि ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्यधिकशततमः ॥ १२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो सूत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्छत्तया गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सुत नक्तान्यत्वाच्च संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टविंशत्यधिकशततमः ॥ १२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी चोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्या जायते ह्यत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् । नक्तान्यरोगान्मुक्ता स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशत्यधिकशततमः ॥ १२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी च राज्यन्धो जायतेऽधुना । स तस्यापविशुद्धचर्यं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
भोजयेच्च तथा विप्राञ्छत्तया दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्ध्यरोगात्सर्वतं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्यधिकशततमः ॥ १३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुङ्क्ते नारी प्राम्भवे विनतासुत । राज्यन्ध्यरोगयुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजेभ्यो भोजनाच्च गोमूत्रप्राशनात्तथा । विमुच्यते प्रास्पृष्टासु विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशत्यधिकशततमः ॥ १३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमनात्पूर्वमेव च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मूढो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतादग्न शतावृत्तिकृतात्सुत । ॥ मुच्यतेऽजगरस्ताच्छुद्धबुद्धिर्मवेदिह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशदधिकशततमः ॥ १३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी ग्राममेव विनतासुत । चण्डालं प्राप्नुयात्सात्राजगरी जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
प्राजापत्यव्रतवलात्कृतात्पश्चात्पर्वतैः । मुच्यते पृथ्व्यापात्सा जन्मन्यत्रपतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तविंशदधिकशततमः ॥ १३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराधविघ्नकारी यो भवेद्द्वै पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तविंशदधिकशततमः ॥ १३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सुत या नारी पूर्वजन्मनि । परास्त्रेषु रादा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अजीर्णैव रोगेण वाध्यते पीडया महत् । लक्षहोमेन सततं तत्पापान्मुच्यतेऽधुना ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशदधिकशततमः ॥ १३५ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनिष्पसदाचारः साधुसेवकस्तपुतः ॥ १ ॥
तस्य देह भवेच्चिह्नं पापजं चात्र जन्मनि । किलासा दद्रुकण्डूश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
किञ्चिद्दः प्रजायेत तद्भूते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्भी स्त्रीवर्मव्रतचारिणी ॥ ३ ॥
तस्याः कुक्षी व्यथा वतिर्भूभिः पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुत्र्यो मृता तथा ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना प्रिया शूद्राप्तारिता ॥ ५ ॥

बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता । शूद्रायान्ते च संवन्धो बहुकालो गतागतः ॥ ६ ॥
बन्धोन्त्यं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालो यथा गतः । उभयोः कर्मणो हेतुर्धनापहरणं यतः ॥ ७ ॥
तपोः शूद्रोऽभवद्योऽसौ तेन तत्रैव जन्मनि । ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणधृतः ॥ ८ ॥
धनलोभाद्व्रतस्तेन भाषिनोऽर्थस्य वै बलात् । तस्याथ मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुर्मतिः ॥ ९ ॥
द्वित्रिवर्षस्तथा मासैर्वैयसा च समन्वितौ । धनलोभवशासौ वै दुष्टचित्तेन संगतौ ॥ १० ॥
अचिराच्च मृतौ तत्र गतौ वै यमशासनम् । तद्देहमुद्रसं जातं ब्राह्मणस्य ततः स्वग ॥ ११ ॥
तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितौ भृशम् । पश्चान्मानुषमापन्नौ व्रतदानमभावात् ॥ १२ ॥
इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यं स्वगेश्वर । द्वित्र्यादिभार्सर्जितानां मृतिर्द्वित्र्यादिहायनेः ॥ १३ ॥
मृतः पुत्रो भवत्यत्र जातोजात स्तथैव च । इदं जीवोदेदं जीवेदित्याशासमपि च ह्यक् ॥ १४ ॥

जाताजाता विनश्यन्ति न कृता तस्य निष्कृतिः। एवं यदि चिरं स्थित्वा नाऽचिरान्निवृत्ते परम् १५
सुगुणाश्च सुरूपाश्च ललनाच्चाटुकारिणः । नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च ॥ १६ ॥
व्याध्यन्तरे भवेद्याधिगम्यस्तो व्यसनवाननयम् । नास्ति सौख्यलब्धोऽप्यस्य नानाशङ्कितचेतसः ॥ १७ ॥
धनमस्ति तथाप्यत्र परापत्यानि पश्यतः । लक्षणानि पुरोक्तानि चास्येभान्यपि कीर्तयेत् ॥ १८ ॥
सोदरे क्षियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते । मृतवत्सोद्वयं चिह्नं श्ववत्प्रतिपादयेत् ॥ १९ ॥
स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यवस्ततः । दीर्घमस्य महानाधिः शोकसंघः प्रजायते ॥ २० ॥
वृष्ट्यगुणलवण्या अदृष्टाननकान्तयः । क्षियन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचाटवः ॥ २१ ॥
एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमयाचेत् ।

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिरिह कर्मपाशनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशिनीम् ॥ २३ ॥

निष्कृतिं विधिबत्तार्क्ष्य संततेः सौख्यहेतवे । यजमानः सप्तमीको विविधविधिमाचेत् ॥ २४ ॥
पठद्भिः शान्तिमूक्तानि ब्राह्मणेः सहितोऽर्थवित् । सिद्धार्थांश्चतुर्दशभिः कृतः प्रतिष्ठितः ॥ २५ ॥
स्नापयेद्दोषधर्मैर्वारुणैर्विष्णुमुक्तिभिः । सुदिने सुशुभे देशे गोमयाद्युपलितके ॥ २६ ॥
तत्रोपर्याधिकं स्तीर्या कृष्णाजिनमयापि ॥ । द्रोणमानं विलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् ॥ २७ ॥
स्थापयेद्वाजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् । सौवर्णीं प्रतिमां तत्र बालगोपालसंयुताम् ॥ २८ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्रार्णां मूर्तिं त्वशुभलक्षणैः । अर्चयेद्ब्रह्मपुण्याद्यैरुपचारैर्यथाविधि ॥ २९ ॥
सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी । आहूय विदुषो विप्रांस्तथैव वेदवादिनः ॥ ३० ॥
अलोलुपान्तद्वाचारान्संप्रव्याख्यादिकैश्च तान् । “पूर्वजन्मार्जितं पापं ब्रह्मापाद्य बालके ॥ ३१ ॥
भूमिद्रविणैर्हमाद्यल्लिप्त्वा तद्धि नश्यतु । नाशयत्वस्य पापस्य फलं ह्यशुभलक्षणम् ॥ ३२ ॥
ततस्तु मम संप्राप्तं मृतसंततिजं यकम् । तस्मान्मोच्या महाभागार्पितगोदानतोपितः ॥” ३३ ॥
इति तं त्रिःपरिक्रम्य प्रार्थयेत् विचक्षणा । अग्नेनमोति मन्त्रेण विमुञ्च्य मीतमानसा ॥ ३४ ॥
धेनुं दद्यात्सर्वरासां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक् शतं ताग्रं यथाविधि ॥ ३५ ॥
सर्पिण्यान्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टान्बवान् । इहैव लक्ष्म विन्नेयं मातृवन्मुमुक्षोदितम् ॥ ३६ ॥
स्वमुतागुस्वसौरूपानां संतोषो निजपुत्रवत् । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियान् ३७
विकारो विकृतां लीयाद्गमने पादपङ्कतम् । पैतृजा मातुलान्यां तु कासगुल्मभया व्याधा ॥ ३८ ॥
मृतापत्यादिस्तस्याः पतिः पापादिभेदतः । तथातयात्र दुःखानि जायन्तेऽस्य सुदुर्मुहुः ॥ ३९ ॥

पूर्वकर्मार्जितं पापं चिह्नं तस्य च वर्ष्मणि ।

इति श्रीबृहदसूरीरणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशदधिकशततमः ॥ १३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पक्षोन्द्रच्छादितो गेणे वाध्यते ॥ १ ॥

निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छादितो गेणे सततं यूवा नाशमवाप्नुयात् ॥ २ ॥

शायश्चित्तं न तस्यात्र दर्शनेपि सहस्रशः ।

इति श्रीबृहदसूरीरणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशदधिकशततमः ॥ १३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्या गमनात्पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मूढो जन्मनिजन्मानि ॥ १ ॥

चान्द्रायणप्रतादत्र शतावृत्तिकृतास्तुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धज्जिह्वेदेह ॥ २ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अष्टादशधिकशततम ॥ १३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी ग्राभवे विनतासुत । चण्डालं प्राप्नुयात्सामाजगरी जायतेऽण्डज ॥ १ ॥

म्राजापत्यप्रतनलाः कृतात्पञ्चापवर्तनेः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्रपतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अष्टादशधिकशततम ॥ १३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नविघ्नकारी यो भवेद्दे पूर्वजन्मानि । सोऽजीर्णनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥

विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अष्टादशधिकशततम ॥ १३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रं प्रकुरुते मृत या नारी पूर्वजन्मानि । परान्नेषु सदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥

अजीर्णेनैव रोगेण बाध्यते पीडया महत् । लक्षहोमेन सततं तत्पापान्मुच्यतेऽधुना ॥ २ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अष्टादशधिकशततम ॥ १३५ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्पनित्यसदाचारः साधुसेवकसंयुतः ॥ १ ॥

तस्य देह भवेच्चिह्नं पापज चात्र जन्मनि । किलासा ददुःकण्डूश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥

किंचिद्दः प्रजायेत तद्वृत्ते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्नी स्त्रीवर्मव्रतचारिणी ॥ ३ ॥

तस्याः कुक्षौ व्यथा वातमूर्ध्नि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुत्र्यो मृता तथा ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सस्य कथय भास्कर ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना प्रिया शूद्रापतारिता ॥ ५ ॥

बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता । शूद्रायान्ते च संवन्धो बहुकालो गतागतः ॥ ६ ॥

अन्योन्य प्रीतिवशतः किंचित्कालो यया गतः । उभयोः कर्मणो हेतुर्धनापहरणं यतः ॥ ७ ॥

तयोः शूद्रोऽभवद्योऽसौ तेन तत्रैव जन्मनि । ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः ॥ ८ ॥

धनलोमाद्धतस्तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तस्याथ मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ ॥ ९ ॥

द्वित्रिवर्षस्तथा मासैर्व्यसा च समन्विता । वनलोभवशाच्चौ वै दुष्टचित्तेन मगता ॥ १० ॥

अचिराच्च मृतौ तत्र गता वै यमशासनम् । तद्वेदश्रद्धां जात ब्राह्मणस्य ततः स्वयं ॥ ११ ॥

तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितौ मृशम् । पश्चान्मातृपुत्रपुत्रौ प्रतदानप्रभावतः ॥ १२ ॥

इदं चतुर्थकं जन्म मृताप्यथ स्वर्गेश्वर । द्वित्र्यादिमासेर्जाताना मृतिद्वित्र्यादिहायनैः ॥ १३ ॥

मृतः पुत्रो भवत्यत्र जातोजात स्तथैव च । इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामपि चं सुवत् ॥ १४ ॥

जाता जाता विनश्यन्ति न कृता तस्य निष्कृतिः। एवं यदि चिरं स्थित्वा नाञ्चिराम्निष्यते परम् १५
सुगुणाश्च सुरुपाश्च ललनाच्चाटुकारिणः । नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मेषु तेषु च ॥ १६ ॥
व्याध्यन्तरे भवेद्याधिर्यस्तो व्यसनवानयम् । नास्ति सौख्यलवोऽप्यस्य नानाशङ्कितचेतसः ॥ १७ ॥
धनमस्ति तथाप्यत्र परापत्यानि पश्यतः । लक्षणानि पुरोक्तानि चास्येमान्यपि कीर्तयेत् ॥ १८ ॥
स्वोदरे म्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते । मृतवत्सोद्भवं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् ॥ १९ ॥
स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यत्स्ततः । दीर्घनस्य महानाघिः शोकसंघः प्रजायते ॥ २० ॥
अदृष्टगुणलाघव्या अदृष्टाननकान्तयः । म्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचाटवः ॥ २१ ॥
एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमथाचरेत् ।

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिरिह कर्मपाशनिपुदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशिनीम् ॥ २३ ॥

निष्कृति विधिवत्तार्थ्य संततेः सौख्यहेतवे । यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् ॥ २४ ॥
पठद्भिः शान्तिसूक्तानि ब्राह्मणेः सहितोऽर्थयित् । तिद्धार्थाक्षतद्व्याभिः कृतक्षः प्रतिष्ठितः ॥ २५ ॥
स्नापयेदौषधैर्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुसूक्तिभिः । सुदिने सुशुभे देशे गोमयाशुपल्लिके ॥ २६ ॥
तत्रोपर्यादिकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमयापि वा । द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् ॥ २७ ॥
स्थापयेद्वाजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिमित्तम् । सौवर्णां प्रतिमां तत्र बालगोपालसंयुताम् ॥ २८ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितमाणां मूर्तित्वशुभलक्षणैः । अर्चयेद्ब्रह्मपुष्पाद्यैरुपचारिष्यादिविधि ॥ २९ ॥
सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी । आहूय विदुषो विप्रान्स्तथैव वेदवादिनः ॥ ३० ॥
अलोलुपान्सदाचारान्तं पूज्याऽर्घ्यादिकेश्व तान् । “पूर्वजन्मार्जितं पापं द्रोहमापाद्य बालके ॥ ३१ ॥
भूमिद्रविणहेमाद्यलिप्सया तद्धि नश्यतु । नाशयत्वस्य पापस्य फलं ह्यशुभलक्षणम् ॥ ३२ ॥
ततस्तु मम संप्राप्तं मृतसंततिजं यकम् । तस्मान्ममोच्या महामागार्पितगोदानतोपितः ॥ ३३ ॥
इति तं त्रिःपरिक्रम्य प्रार्थयेत् विचक्षणा । अग्नेनयोति मन्त्रेण विमुञ्ज्य प्रीतमानसा ॥ ३४ ॥
धेनुं दद्यात्सप्तस्तां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक् शतं सार्धं यथाविधि ॥ ३५ ॥
सर्पिण्यान्मानमालोक्य भोजयेदिष्टान्यवान् । इहैव लक्ष्म विज्ञेयं मातृवन्मुमुक्षोदितम् ॥ ३६ ॥
स्वमुतासुरवसौल्यानां संतोषो निजपुत्रवत् । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियान् ॥ ३७ ॥
विकारो विकृतां लीयाद्भ्रमेन पादवेकृतम् । पितृजा मातुल्यान्यां तु काससुखमभया वपया ॥ ३८ ॥
मृतापत्यादितस्तस्याः पतिः पापादिभेदतः । तयानयात्र दुःस्त्वानि जायन्तेऽस्य सुहृर्मुहुः ॥ ३९ ॥

पूर्वकर्मार्जितं पापं चिह्नं तस्य च वर्ष्मणि ।

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासंज्ञादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशदधिकशततमः ॥ १२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्यादातार्यं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पक्षान्द्र च्छेदोरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥

निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छेदोरोगेण सततं यूवा नाशमवाप्नुयात् ॥ २ ॥

प्रायश्चित्तं न तस्यात्र दानैरपि सहस्रशः ।

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासंज्ञादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशदधिकशततमः ॥ १२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विषं दद्याद्विजातये । छर्दिरोगेण सात्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधात्तस्य प्रायश्चित्तं क विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाविंशदधिकशततमः ॥ १३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मै या विषं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सात्रैव बाध्यते पीडया मुहुः ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीज्जाता ब्रह्मदे सुत । सा चात्र यवनी देगे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी यस्मादभजघननं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसंततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाघनयुता दानात्कुरुक्षेत्रे पुराऽनव । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा चैदं विष्णुभक्तिता भवेत् । तेन पुत्रसुखप्राप्तिर्नान्यथा गरुडाग्रज ॥ ४ ॥
मृकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । यभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कोटिः कोटिघर्षे लक्षं वा रुद्रपूजनजाद्रतात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ १ ॥
अथवा हरिवंशस्य शतावृत्तेर्विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयेष्वसत्काश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजास्तो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चौर्येणापहृतं द्रव्यं यदिस्थितं देवताश्रये । तेनेदं दुष्कृतं सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
त तेन कर्मणा युक्तो मुक्तवान्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रये क्षत्री पर्वते पूजनाद्वरे ॥ ३ ॥
बहुद्रव्यान्वितो भूपः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाले हि पाण्डुरोगार्तश्चात्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारीति पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तस्वतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरण्मयीं पृथ्वीं सप्तमुद्रां पलात्मिकाम् । सवनां सागरोपेतां सप्तद्वीपां वसुंधराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विषं कस्यापि काश्यप । सात्र जन्मनि रोगेण चर्दिस्तज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
धनूनां दशकं दद्याद्विप्राय गरुडाग्रज । सवतां कर्षितां दद्यात्सा तद्दोषादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय त्रिचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यायाश्चासावुद्गाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
 दानात्पत्न्यान्महाभाग चकारात्पविधानतः । स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः ॥ २ ॥
 काचित्सुनयना सूत प्राप्ता भाविबलात्तदा । नानामरणयुक्ता सा पूर्णमर्भसमन्विता ॥ ३ ॥
 सा लुण्ठिताऽत्र त्रसिता तेन पापविषाण्डज । सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुला भृशम् ॥ ४ ॥
 तद्रूपं च्युतौ पुत्रौ पापमाचिरितं त्विदम् । ततो धर्मपुरं प्रातः पुण्यपापसमन्वितः ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं पतत्रिण । परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते । गौरस्वरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपरामक्रमः ॥ ७ ॥
 पिताधिकोऽतिमतिमान्बहुपुत्रीभिरन्वितः । जातपुत्रैर्मृतेस्त्वत्र पूर्वपापात्तथाण्डज ॥ ८ ॥
 विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । पलायार्थमितेनैव कार्या सुघटिता सुत ॥ ९ ॥
 बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णा भूषणान्विता । पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै ॥ १० ॥
 गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः । वैद्यसं तत्र सौवर्ण सुवर्णकर्मितं शुभम् ॥ ११ ॥
 दद्यात्तपेच्च मन्त्रांश्च तद्विद्भान्विधिपूर्वकम् । होमयेच्च यवांस्तत्र युतास्तण्डुलसत्तर्पणैः ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तैभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । शृणुयाद्वरिवंशं वा शतावृत्त्या विधानतः ॥ १३ ॥
 गायत्र्यष्टशतं जपत्वा तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते । तस्मात्पुत्रसुखं लाभश्चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 रिष्टं पश्चाद्वन्द्ये तु प्रायश्चित्तोऽङ्कुरे सुत । वेदसत्तामितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र वै ॥ १५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं यात्रापि व्यभिचारीणी । साऽऽगता नरकाद्दोषादसती पापजाण्डज ॥ १ ॥
 न शुद्धपश्युभाचारा प्रायश्चित्तं शर्तरेपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासोऽत्र विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृतादृष्टात् । वाराणस्यां चतुर्वर्ष्यां शिवपूजनमाहृतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेयं महाभाग पूर्वोऽप्यत्रापि बाहुजा । कन्यायाः प्रागजायते दुःसाकुला साऽत्रापि पक्षिराट् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं बधयेद् ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्माररोभेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोगेण म्रियतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवंचने ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी प्राग्भवे विनता सुत । सात्र जन्मानि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृताच्च चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधे सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ २ ॥

सप्तजन्मनि मूकत्वं जायते महदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राऽक्षिपपीडनम् ॥ १ ॥
 विशद्वर्षे व्यतीते च नेत्ररोगः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्वपुष्पीः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महानाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्विष्णवाञ्छुद्धया मुत ॥ ४ ॥
 कृत्वाऽनेन विद्यानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्यायिद्विचक्रशततमः ॥ १४८ ॥

॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्नेहहरः कश्चियोऽमवत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगममन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुर्याश्रमागतः । कालचक्राभिवं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोगयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्रारूपदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्यायि एकैकपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १४९ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

ब्रह्मवाद्गता ह्यत्र या पूर्वेऽभूत्यतिव्रता । पतिप्राप्तप्रभाशक्तु गतिं प्राप्य हि मानवीम् ॥ १ ॥
 त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । भुनाक्ति भोगान्सर्वान्यै पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
 गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्यायि पञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो ज्ञानात्कृतवान्स्वतः प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूर्खत्वं लभते कापि मानवः ॥ १ ॥
 चान्द्रायणग्रहं कुर्याद्विधिवत्पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
 एवं यः कुरुते सून स तत्पापात्प्रमुच्यते । न जायतेऽत्र मूर्कत्वं कदाचिद्भिनतामुत ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्यायि पञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५१ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

या धूर्ता वञ्चयेत्कापि लोभात्पूर्वभवेऽब्धज । साऽत्र जन्मनि रोगेणाऽपस्मारेण प्रपीडिता ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं मुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यादद्यादेतुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्यायि द्विपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५२ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्विजोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाञ्छिरोऽतिश्च प्रजायते ॥ १ ॥
 शरीरे जायते चिह्नं किञ्चिद्वर्णसमाचितम् । दृढकण्ठकिल्बिषानां गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥
 कर्मानुसारतो व्याधिचिह्नं तस्य सहायितम् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहमिया ॥ ३ ॥
 रोपयुक्ता मिताहारा प्रदरार्तिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुवाचकः । गतश्चैव महारण्येऽर्जतं गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
 वह्मोऽन्ये समयाताः शत्रुभिः पण्वेष्टिता । तत्र भीता तदा स्त्रीणां त्रस्यन्ती च महत्तने ॥ ६ ॥

गर्भपातोऽभवत्तत्र सत्वरं च ततो मृतः । तेन कर्मविपाकेन त्रियन्तेऽस्या हि बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पण्मासं केचिद्वर्षाधिकं मृत । वट्टकालो भवोत्किञ्चिन्मृतिविह्वं प्रजायते ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेवं जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो यत्र एष सुदुर्लभः । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रार्थयित्वा घनाशनम् ॥ १० ॥
गोत्रयं वै सुवर्णादयं सौवर्णं निष्कृतं युतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वल्लयुग्मं गुरोरपि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विप्रं पृजयोदधिपूर्वेकम् । एवं प्रकुरुते वत्स निष्कृतिस्तस्य कर्मणः ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिसंयुक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहाद्भोभाढा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
स याति पापदोषेण भूमिं जन्मनिजन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या प्राप्नोति पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तृमियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्येव बहुदानमदायिका ॥ १ ॥
पार्श्वस्थस्य च शूद्रस्य गृहान्नीतानि मानद । सर्वमेहानि चौर्येण सर्वशून्यगृहात्पुरा ॥ २ ॥
भुक्तानि बहुभिः सूत मिलित्वा च सुवादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सर्वं कर्मणोऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तुः शुश्रूषे रता ॥ ४ ॥
क्षयरोगाकुला जाता तथा स्नेहहारा यतः । निष्कृतिं चास्य पक्षीन्द्र पूर्वपापघनाशनीम् ॥ ५ ॥
कथयामि प्रयत्नेन पित्ततुर्णाशभागतः । कृत्वा तु कदलीं रम्भां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥

दद्याद्विधिविज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ।

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वञ्चयेत्कश्चित्पुरा धूर्तस्तु कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताकुलः ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग सवत्सां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोचनात् ।

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्यैव चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्गवा । धनवान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
दक्षा भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा द्विजवट्टमा । स्वर्णापहारजात्पापादत्र सा स्वर्णकारजा ॥ २ ॥
पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारणात् । कुरुक्षेत्रे शशिग्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
तद्वत्त्वास्तु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै मुत ।

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनेतेयात्र जनुपि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥

श्रवणाद्धरिवंशस्य विधिवच्चात्र जन्मानि । ब्राह्मणोद्वाहनांश्च पूजनाच्छङ्करस्य च ॥ २ ॥

जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्यायः सप्तपंचाशदधिकशततमः ॥ १९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूकरे याऽभवत्पूर्वं निपादौ पुनरेव सा । शूद्राधमा पथनदे जातात्र विनतासुत ॥ १ ॥

पुत्रपौत्रघनेर्धान्येर्मेजाश्चोष्ट्रादिवाहनेः । युक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥

भर्तृसङ्गयुता पूर्वं पूर्वं तद्धितवाञ्छनात् । यवनी पूर्वपापाच्च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्यायोऽष्टपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्प्रागभवद्विप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदान्भ्यासरतः श्रीमान्प्राप्तसर्वमनोरयः ॥ १ ॥

तुलाधृतानि जेहानि विमाणां जेहभागिनाम् । गृहीतवान्स चार्थेण लोभोपहृतचेतसा ॥ २ ॥

यस्माद्दानकृतं चैव प्राग्भवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र विप्रः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥

धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदान्भ्यासात्तथा दानात्तीर्थेषु च प्रयत्नतः ॥ ४ ॥

सां देयात्र विधिज्ञाय मन्त्रमुञ्जारायन्निमम् । ब्रह्मणा निर्मिता देवी पापमाचरितं मया ॥ ५ ॥

तत्पापशमनायैव त्वां देवेर्हं हिरण्मयीम् । ब्राह्मणाश्च महाभाग पापं गच्छति तद् भृशम् ॥ ६ ॥

सोमं च राजतं दद्यात्तन्मानं पापशान्तये । लक्ष्मीनारायणं चापि हैमं सौवर्णसंमितम् ॥ ७ ॥

गायन्पटसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मितं जपेत् । मन्त्रमष्टाक्षरं तद्भजन्त्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ ८ ॥

होमयेत्तद्दशांशेन तिलाज्ययवतण्डुलैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पञ्चातृपूजयेच्च विधानतः ॥ ९ ॥

लक्षरुद्रं त्रिगुणितं नानाविधव्यतिस्तरं । पूजयेद्वा विधानेन तस्मात्पापाप्तमुच्यते ॥ १० ॥

य एवं विधिना सूत प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य संततिशुद्धिः स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ ११ ॥

ब्रह्मलोकमवाप्नोति पूर्वपापविशोधनात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं वर्षं पटिमिते ध्रुवम् ॥ १२ ॥

आयुर्नवतिवर्षान्तमत्र पापविशोधनात् । प्रायश्चित्तं द्रव्यैरेकं न कुर्यात्लोभमोहितः ॥ १३ ॥

न भवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । न च सद्गतिमाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः ॥ १४ ॥

जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपत्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ १५ ॥

होमयेत्तद्दशांशेन गतं विप्रांश्च भोजयेत् । शृणुयाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १६ ॥

य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामग्रेव जन्मानि ॥ १७ ॥

नाथयो व्याधयस्तस्य न चारिष्टमयं क्वचित् । नैवं करोति यो मोहालोभात्पापविशोधनम् ॥ १८ ॥

न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । पञ्चविंशन्मिते वर्षे रिष्टं देहधनान्तकम् ॥ १९ ॥

त्रिसप्ततिमिवाब्दायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा ह्यततापिनाम् ॥ २० ॥

जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । नाशः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मानि चाण्डज ॥ २१ ॥

दोषात्स्वल्पात्फलं युक्तौ जीवेर्दर्शितं ध्रुवम् ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्याय एकोनपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यमूव ब्राह्मणः कश्चिद्भद्रदेशे वसन्तुधीः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो धनपुत्रादिसंयुतः ॥ १ ॥

दत्तानि तेन विप्रैर्मन्यो दानान्यल्पानि शक्तितः । सत्पानेभ्यः परं सूत्र पर्वस्वपि विधानतः ॥ २ ॥

१ तुला ।

पापमाचरितं तेन कामलोभेन चाण्डज । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाधारम्यात्तथा तत्र कृत् तद्गर्भपातनम् । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातोद्भवेन च ॥ ४ ॥
 एवं किंचिद्वत् काले स प्राप्तो यमशासनम् । मुक्ता पापाञ्ज नरकं पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेन स जस्तो ब्राह्मणादयः । यमुनायां महाभाग गौरः पिताधिको घृणी ॥ ६ ॥
 धनमित्रमुखैश्वर्यमालिनीभोगभास्वरः । दक्षः कार्येषु चार्वाङ्गे धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
 मानी यशस्वी पुरुषः कान्तिमान्भ्रयभाषणः । पुण्यादिदं तथा पापहोभात्पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 पूर्वतः शठः क्रोधेपरो धनवृद्धिस्तयान्वितः । चिन्तातुरः पापशेषाद्वाप्राप्तमनोरयः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्प्राक् तथा तद्गर्भपातनात् । अत्र पञ्चाशदब्दान्ते जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
 विद्रमङ्गद्वहे सूत चन्द्रः सूर्यगृहाश्रितः । पापाभ्यां पुत्रभावेऽपि समाक्रान्तेऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 स्त्री सहाया तथा पुं सत्र संततिदुःखिता । लक्ष्मिरेभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कार्यात्र ब्राह्मणी लेख्या सुवर्णाष्टपलैर्मिता । तद्दर्वाधर्मिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ १३ ॥
 पात्रे गर्भान्विता भव्यां बहुभूषणसंयुताम् । गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपैर्वस्त्रैः पूजां समाचरेत् ॥ १४ ॥
 एवं कृत्वा यथा पद्मिन्गर्भपापात्ममुच्यते ।

इति श्रीब्रह्मसूयारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ठ्यधिकशततमः ॥ १६० ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाथ लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि तेऽत्र देवेश च्छिन्धि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥
 जात्युत्तमानां जनुषि सदा संपत्तयः शुभाः । पूर्वजन्मनि पुण्यत्वात्सुखसंपत्समन्वितः ॥ २ ॥
 बन्धूनामतिस्त्रीर्यं च वैष्णवी मतिरत्र च । जातसंततिदुःखार्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च दवाणे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषाद्व्या नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
 बहुभिस्तार्धमेतेन तस्या आभरणं हृतम् । तत्र कोलहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ।

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापं क्षयं त्वियात् ॥ ६ ॥

एतद्वि विस्तराद्बहि लोकानां हितकाम्यया ।

श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासा विधिं कुर्याल्लक्षपूजां ततः परम् ॥ ७ ॥

सगर्भा गौः प्रदातव्या भोजनं शतसंमितम् । गर्भाशयगतो गर्भो निषेकः समयादनु ॥ ८ ॥
 पञ्चमे वाय पष्ठे वा मासि पातः सवश्च यः । तयोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि योषिताम् ॥ ९ ॥
 सा चापि मृतकल्पा स्यादुत्पन्नैः सूतिकामयेः । शोकदामोदरे दोषः शूलं गौरैवकम्पनम् ॥ १० ॥
 रक्तसावाद्वि वर्णोऽस्माज्जायते कर्मणेरितातः । रजस्तस्याः पलाभ्यां तु कोशं गर्भाशयाकृतिम् ॥ ११ ॥
 कुमुदमैवैष्टितं तेन रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् । मधुना पूर्येच्च शलाका रूप्यवर्तिता ॥ १२ ॥
 तन्मध्ये हेमशकलान् क्षिपेत्तदपि यत्नतः । दद्याद्विधाय विधिवच्चश्रुतिनिरूपितम् ॥ १३ ॥

“यन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतो हि यः। एतद्दानं विशुद्धवर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १४ ॥
मया घृटेन यद्धेतोर्निषिद्धाचरणं कृतम् । ततोऽनपत्यत्वं प्राप्तं तन्मान्मा मोक्षयामो ॥ १५ ॥
एव कृतविधेः सुत गर्भपाताधनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्भगां दद्याच्च भवत्सकाम् ॥ १६ ॥

सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह वंशभिः ।

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकपञ्चविक्रान्ततम ॥ १६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नारी घातयेत्कोचत्पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवत्तया रुद्रजपादिह । पूजनाच्छरस्यापि शूलरोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपञ्चविक्रान्ततम ॥ १६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रव्रजन्मानि योऽज्ञानान्नरो वै घातयेत्सुव । मित्रं च वायुरोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महाबाहो मन्त्रैस्तद्वायुदेवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्नहुमक्षैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पशोन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपञ्चविक्रान्ततम ॥ १६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यप । सात्र जन्मनि दूतादृषा भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानत्रतादीनि निष्कलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वं कृतात्पापाद्गोत्रादेवक्षयो भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुष्पञ्चविक्रान्ततम ॥ १६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कोशेच्छूद्रे महाभाग कथं प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीतं खेह तया तेन मिलित्वा चार्धतीरिणाम् । लोभात्कालेन तस्मिन्ने खेहे मौलपाधिके सुत ॥ २ ॥
शेषपापफलाद्गोत्राद्भ्रमरस्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्मुक्त्वा पुण्याज्ञातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
शुद्धः पुण्यरुलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । खेहहारी यतः प्रयं राजयक्ष्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वज्ज्ञातिदानाद् स्ववित्ततुर्धमागतः । स्वर्णदानात्तया चात्र क्षयरोगादिमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चपञ्चविक्रान्ततम ॥ १६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप दत्त्वा पतिं सुत प्राग्या जाराश्रिताऽसती । पतिग्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराश्रयनादेव गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभा सा प्राप्नोति त्रभूच्छूद्रोपमेवनात् ॥ २ ॥
धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ।

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय षट्पञ्चविक्रान्ततम ॥ १६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्मथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तदेयदानादिप्राप स्यापनाद्धा विधानतः । मुच्यते पापजादोगादतिसाराद्विनिश्चितम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चमधिकशततमः ॥ १६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृषाभिपिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आवेष्टकतः तदा ॥ १ ॥
मृगयायां गतो देवाद्वातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
गद्गर्भस्थौ हतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावका । सहायाभ्यां युतेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून् वधून् । घातितः सोऽपि वटुभिः प्रहरैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
संग्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधानभोगान्स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥
धनेर्नानाविधैर्युक्तो गौराङ्गे रक्तलोचनः । शिवपूजनजातपुण्यात्प्राकृतात्तत्कलैः सुरैः ॥ ८ ॥
नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राज्यप्रचार्यत्पुत्रश्च पुण्यात्पापात्कलं शृणु ॥ ९ ॥
भूतः शठः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणमतः शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
याभ्यां मिलित्वा सुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्रावुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
ह्यपस्मारेण रोगेण मृती चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
मांसभोजनपापस्य प्रार्थ्यश्च तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
हिरण्यौ तथा इयौ डावत्र मृगशावका । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगद्वैतम् ॥ १४ ॥
तन्मन्त्रैर्धूपगन्धाद्यैर्नानाभक्ष्यैर्विधानतः । प्रार्थयित्वा विष्णुकस्य न च पुत्रमुखं भवेत् ॥ १५ ॥
रिष्टेन मरणं चापि यदं वेदाद्विकेऽण्डज । प्रार्थयित्वा कृते तस्य जीवनं पञ्चसप्ततितम् ॥ १६ ॥

चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्रायां गरुडाग्रज ।

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपञ्चमधिकशततमः ॥ १६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या वभूव प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्रेयं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
विप्रकन्याविवाहाद्वै विधिवच्चात्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्थैर्यै भवेदिह ॥ २ ॥
अथवा पार्वती दद्यादेवौ दशमुखजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
तदर्धार्थमितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्युत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चमधिकशततमः ॥ १६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं पतत्रिण । सान्तिसारणेण महता पीडया पीड्यतेऽधुना ॥ १ ॥
शङ्करप्रतिमादानान्मूर्तेर्विष्णोश्च दानतः । न जायते महापीडा रक्तातिसारसंभवा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चमधिकशततमः ॥ १७० ॥

“यन्मया पूर्वतः स्वाभिन् गर्भपातः कृतो हि यः । एतद्धानं विशुद्ध्यर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १४ ॥
मया मृदेन यद्वेतोर्नापिद्वाचरण कृतम् । ततोऽनपत्यत्वं प्राप्तं तस्मान्मा मोचय भ्रमो” ॥ १५ ॥
एव कृतविधेः सुत गर्भपाताद्यनाशनम् । ब्राह्मणान्-भोजयेत्सम्यग्गा दद्याच्च भवत्सकाम् ॥ १६ ॥

सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह वंशभिः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्मृते कर्मविपाके अध्याय पञ्चम्यधिकशततम ॥ १६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नारी घातयेत्काचित्पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव मपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवत्तथा रुद्रजपादिह । पूजनाच्छुद्धस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्मृते कर्मविपाके अध्याय द्विपञ्च्यधिकशततम ॥ १६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि योऽज्ञानान्नरो वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महाबाहो मन्त्रैस्तद्वायुदैवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यं हनुमक्षैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूता वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्मृते कर्मविपाके अध्याय त्रिपञ्च्यधिकशततम ॥ १६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यप । सात्र जन्मनि दूतादद्या भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानत्रयादीनि निष्कलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वं कृतात्पापाद्भोगादेवक्षयो भवेत् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्मृते कर्मविपाके अध्याय चतुष्पञ्च्यधिकशततम ॥ १६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिच्छुद्धो महामाग वभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारानिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीतं स्नेहं तथा तेन मिलित्वा चार्घ्यसीरिणाम् । लोभात्कालेन तस्मिन्ने स्नेहे मालयाधिके सुत ॥ २ ॥
शेषपापकलाहोराद्भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्मुक्त्वा पुण्याजातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजयक्ष्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
संस्नेहातिदानाद्देवं विवर्त्तयन्भागतः । स्वर्णदानात्तथा चान्न क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्मृते कर्मविपाके अध्याय पञ्चम्यधिकशततम ॥ १६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा पतिं सुत प्राग्या जाराश्रिताऽसती । पतिप्रीतिं सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधत्ते सुत ॥ १ ॥
विष्णोः शरणमादेव गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभा सा प्राप्नोति ब्रह्मच्छ्रेयमेवनात् ॥ २ ॥
धर्मादत्र महामाग परत्र च शुभा गतिः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्मृते कर्मविपाके अध्याय षट्पञ्च्यधिकशततम ॥ १६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेयस्तु प्राग्जन्मन्वथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण वाघ्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 तदेयदानादिप्राप्य स्थापनाद्वा विद्यानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतिसारादिभिश्चतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपट्यधिकशततमः ॥ १६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृषाभिपिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुवीः । राजसेवी महाशूर आवेष्टकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयायां गतो देवाद्यातिता मृगस्कराः । तत्रका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 गद्गर्भस्यो हतो तत्र शुभा ह्ये मृगशावका । सहाय्याभ्यां युतेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
 स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून् वदून् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहारैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
 संग्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधानभोगान्स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 देशे प्रयागनिफटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लघुस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धनेर्नानाविधैर्युक्तो गीराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजातुप्युत्प्राप्तमृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
 नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्राव्रजं जल्पानि । राज्यप्रचार्यस्युग्रश्च पुण्यात्पापात्फलं शृणु ॥ ९ ॥
 भूतः शठः सर्वभक्षः स्वरूपपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणमतः शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
 याभ्यां मिलित्वा मुक्तो द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्रावुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
 ह्यपस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुस्वार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 मांसभोजनपापस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
 हिरण्यमथैव तथा देव्यो द्वावत्र मृगशावका । पूजयेच्च तथा वायुं विविता मृगदेवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रैर्भूषगन्धादिनामर्क्ष्यविधानतः । प्रायश्चित्तवियुक्तस्य न च पुत्रमुखं भवेत् ॥ १५ ॥
 रिष्टेन मरणं चापि बर्षं वेदाभिवेकेऽण्डज । प्रायश्चित्तो कृते तस्य जीवनं पञ्चसप्ततितम् ॥ १६ ॥
 चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्लायां गरुडाग्रज ।

इति श्रीबृहदसूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपट्यधिकशततमः ॥ १६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या बभूव प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्रेयं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहाद्वै विधिवद्वात्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भसंघर्षं भवेदिह ॥ २ ॥
 अथवा पार्वतीं दद्यादेव्यं दशमुवर्णाजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्धार्थमितां घापि पूजयित्वा विद्यानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजास्तुतः ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपट्यधिकशततमः ॥ १६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाहमेजरी देवागारं पतत्रिण । साऽतिसारेण महता पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
 शङ्करप्रतिमादानान्तर्तोर्विष्णोश्च दानतः । न जायते महापीडा रक्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपट्यधिकशततमः ॥ १७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा ग्राम्भवे सृत् तिर्यक्तं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्दारुणंश्चैव जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
कर्मक्षयेऽतिकुष्ठेन ह्यस्मि न्वयसि पीडितः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्यधिकशततम ॥ १७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिटातयेन्नारी पतेमित्रं च ग्राम्भवे । नियतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं प्रतीक्ष्य विमोदेः सर्वस्वार्थार्थजेन च । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विभोपतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सुत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्यधिकशततम ॥ १७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादथ या नारी गोनवातकरी पुरा । वधूव सततं चात्र लूतरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणादितिहासानां प्राजापत्यप्रनात्सुत । लूतरोगं न पश्येत्तु सा न जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तत्यधिकशततम ॥ १७३ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विस्तप्तमन्वितः । संयुतो वायुपितृभ्यां नेत्रखेदः शिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
सदृत्तश्च सुखी धीमात् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । त्रगो रेखांशिरा वापि वाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥
कण्ठपृष्ठाभिजातादयो व्रणो वाताग्निदर्शनम् । परोक्षमपवादं च द्रुवते कारणं विना ॥ ३ ॥
तस्य प्रिया शुभाचारा सती त्रतपरायणा । काकवन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्योऽथ भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । यातो वैश्यं तदा तस्य ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ १ ॥
अप्रसता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कथयित्वा तु लोभमोहादिविभ्रमैः ॥ २ ॥
अज्ञानात्काममिच्छन्ती वधूवाऽथ वलीयसा । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनिताऽधवान् ॥ ३ ॥
स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । तां तथा धर्पयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ४ ॥
व्यभिचारवशात्तत्र अन्यतस्तद्वर्तं घनम् । गृहीतं तद्धनं तेन धूर्तया लोभचेतसा ॥ ५ ॥
ब्राह्मणी निधनं प्राप्ता लोके विस्तार्य विश्रुतिम् । तेन दुःखेन विप्रोऽगौ ब्राह्मणीं चात्यजत्पुरा ॥ ६ ॥
निर्विशोऽभूच्चदा तत्र ब्राह्मणश्च खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह ॥ ७ ॥
पश्चान्मानुषमापन्नो बहुशोकाकुलो भृशम् । इदं द्विवीर्यं जन्मास्य ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ८ ॥
प्राप्यते चानपत्यत्वमेकापत्यत्वमत्र च ।

अरुण उवाच ।

ग्रामश्रितं कथं स्वामिन्येन बन्ध्यत्वनाशनम् । एकापत्यमर्षं दुःखमनपत्यमर्षं तथा ॥ ९ ॥

१ अध्यायोऽयं नास्ति-खपु० । २ समृद्धश्च-खपु० । ३ रेखांशिरा वापि-खपु० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे भासि शुक्लपक्षादितः सप्तमः ॥ १० ॥

मृत्युक्षं सुतसौख्यार्थं तु प्रतिवासरम् । षोडशाब्दानि नारीणां कर्तव्यं विधिपूर्वकम् ॥ ११ ॥
गौरीव्रतमिदं दीप्तं सुतसौख्यफलप्रदम् । प्रातर्नियममास्थाय दन्तधावनपूर्वकम् ॥ १२ ॥
अद्याहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये शुभप्रसन्नम् । स्थाप्योपवासनिरस्ता निशि जागरतपरा ॥ १३ ॥
ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी । परिधायाचयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीः स्त्रियः ॥ १४ ॥
कुंकुमः कज्जलेभिः करणैः पुष्पमालया । ताम्बूलैस्तु सक्तपूरैः सौभाग्याष्टकस्तुभिः ॥ १५ ॥
ततश्चास्तमिते भानी वतिं षोडशतन्तुभिः । विधाय तिलतलेन दीपं कुर्याच्छिवाग्रतः ॥ १६ ॥
गीतवादित्रनिर्वापैः पुराणश्रवणादिभिः । नैवेद्यं विधिवद्द्यादपुनितलतण्डुलैः ॥ १७ ॥
तथा षोडशसंख्यानि शूर्पाणि वैष्णवानि च । पतिपुत्रमुखायैव पूजयन्ती गिरैः सुताम् ॥ १८ ॥
भोजयेत्षोडश नारीः शुभास्ताः पतिसंयुताः । एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्दम्पतीः शुभान् ॥ १९ ॥
नानामोर्जयेस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो बलिमाहेत् । दीनान्वकृपणेभ्योऽर्घ्यं सर्विण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २० ॥
एतद्गीतप्रतं नाम मार्गशीर्षं समाचरेत् । एवं कृते विद्यां सुत प्राप्यते पुत्रपौत्रकाः ॥ २१ ॥
नारी नियमसंपूर्णं प्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः । सतसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रमुखायैव ॥ २२ ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्य नारीणां चात्र जायते । स्वसुमाहृत्स्वसुवर्षे सप्तधाः शोकेतभवः ॥ २३ ॥
उदरार्तिरमृक्त्वावः पार्श्वे पादकणादिषु । मिथ्याभिशंसनं कापि वातदोषो घनच्युतिः ॥ २४ ॥

स्वज्ञातिनिन्दाहीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ।

इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शकृन्मूत्रं नृजेद्यस्तु देवानां नराधमः । शुद्भोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
मासिकं पूजयेद्गुणं शिवं वा विधिनाण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्भोगमिधुनं सुत ॥ २ ॥

न पश्यति तदा पीडां शुद्धजामत्र जन्मनि ।

इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातघेयः पुरा नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
शर्करायेतुदानेन दशसंस्मेन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
होमात्स्वस्त्ययनाच्चापादायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानाज्ज्यदानाद्बली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सप्तत्यधिकशततमः ॥ १७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वालानां वातिनीं चैयममृतपूर्वजन्मनि । तेनाष्टाब्दमिताहर्षादवर्माबालो न जीवति ॥ १ ॥
क उपायोऽत्र कर्तव्य इति चिन्तयती ध्रुवम् । न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापात्तथाण्डज ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं शृणुष्वाय जैविष्येन तत्सुताः । श्रवणाद्विंशस्य दशावृत्त्या खगेश्वर ॥ ३ ॥
पञ्चन्येकमिताहर्षात्पापात्पूर्वकृतादिह । मुच्यते नात्र संदेहः सत्यं सत्यं वचो मम ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वातयेत्पूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवर्जितम् । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ १ ॥
दद्यात्कालनरं सतः सर्वोपस्कारसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥

सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्तत्तत्तत् ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टोत्तत्यधिकशततमः ॥ १७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्वयं हेतुस्त पूर्वजन्मानि यो नरः । सोऽत्र जन्मानि जायेत वायुपीडाभिरान्वितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं वायोर्नाशनं तस्य बन्ध्यहम् । जपेन्मृत्युंजयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
होमयेतदशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशत्यधिकशततमः ॥ १७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूत्रं पुरीषं च भोहादत्रैव जन्मानि ॥ १ ॥
गुदरोगान्विता सापि नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमितुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टोत्तत्यधिकशततमः ॥ १८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव सुखजः कश्चिद्विद्यायनसमन्वितः । नानाकलासु कुशलो विष्णुमाक्तिपरायणः ॥ १ ॥
ग्रहणे वै प्रयागे तु सर्वस्वमददात्पुरा । तत्र भाविबलात्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
धर्षिता क्षत्रिया यूना कामलोभाच्छुभानना । प्रताडितः पतिस्तस्यास्तेन देवहेतु न तु ॥ ३ ॥
ततो मृत्युवशं प्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा चाशुभं चातिदारुणम् ॥ ४ ॥
अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियादयः । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसंमिते ॥ ५ ॥
सुरुपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेतिविभूतः ॥ ६ ॥
किंचित्पापरतो धूर्तो मनो दुःखाकुलो भृशम् । क्षत्रियाधर्षणात्पूर्वं भर्तृसंताडनात्तथा ॥ ७ ॥
वार्द्धक्ये कण्ठरोगातो निश्चयाद्भ्रम जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डनश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्यगौ ॥ ८ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापगोधनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्थं पलेन वा ॥ ९ ॥
हिरण्यं सुचरितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
दीर्घैर्विचित्रैर्विधेना दद्याद्विनाय धीमते । गणनायं तथा दद्यात्सर्वार्णं दशमायकम् ॥ ११ ॥
एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोदनम् । न तस्य ददुः कण्ठश्च तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ १२ ॥
अत्रालम्भरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽहोतऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वज्जीवनं सप्तसप्ततितम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकाशोत्तत्यधिकशततमः ॥ १८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं साध्वी कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियनं सोऽत्र काश्यं भजति जन्मानि ॥ १ ॥
तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेर्णय पतात्रिण । प्राप्ते गिष्टेऽथ नष्टाभुर्जायते महदेनतः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकाशोत्तत्यधिकशततमः ॥ १८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजातपूर्वं पापात्कन्यामजा भवेत् । जन्मन्यत्र महाभाग तस्माज्जातमिदं फलम् ॥ १ ॥
पूजनाल्लभ्यद्राणां तदर्थाणां च पाक्षिराट् । मुच्यते पूर्वपापाच्च घोरान्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
अथवा विधिना सूत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्स्तडागे गोपदानतः ॥ ३ ॥

पूर्वपापादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूक्त्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्थाधिकशततमः ॥ १८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्यायुमपीडिता ॥ १ ॥
देवालयं सुरचिरं कृत्वा मस्याप्य देवताम् । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
भोजयेत्तत्र वै विमान्वायुभ्रीत्यै पतत्रिण । दानं वित्तानुसारेण वित्तशाठ्यं न कारयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूक्त्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्थाधिकशततमः ॥ १८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्क्षत्रकुले सूत पूर्वजन्मन्यभूद्भवेम् । गिरिवासी महादुष्टश्रीर्यकर्मरतो दृढः ॥ १ ॥
लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र मार्गं संताडितो भृशम् । संताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
गते धनुतिथे काले स जातो ब्रह्माऽधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्लृप्तकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
प्राक् शिवाराधनाऽपुण्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापोघनाशनीम् ॥ ४ ॥
सर्वस्वस्य समः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यः । क्षीमवस्त्रयुतो भव्यो शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥

तस्माच्छिवप्रसादाद्रे कुष्ठस्तस्य प्रशम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूक्त्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकशततमः ॥ १८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मगासीद्वाहुजा काचिद्भर्तुः मियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
तथा देवारता शुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमददाद्विषं चैतद्दशातुगम् ॥ २ ॥
मृतस्तद्विपयोगेन गृहीतं तदनं तथा । तद्दुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रश्चान्वितः ॥ ३ ॥
पापमाधरितं चोयं स्वपुत्रवधमज्ञात्म् । प्राप्ता यमपुरं भुक्ता पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
तद्वत्पापफलं सूत घोरान्नकर्मज्ञकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ५ ॥
क्षेत्रे कुले महापुण्ये राज्यत्रास्ति पतत्रिण । सा मृक्तगोरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरा स्वग ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपा सिद्धार्थी सुशीला गौरवान्विता । नातिपुण्यानां पुण्या स्वकुलेषु मियंवदा ॥ ७ ॥
पतिमियरता चोया मुखैश्चयनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापाजोभादद्या स्वल्पपुत्रका ॥ ८ ॥
स्वल्पपापरता वार्ये चाधिष्ठापिसमन्विता । यौने भर्तुंयुक्ता वार्द्धक्ये पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
सपत्नीपुत्रवधजातपूर्वपापात्पतत्रिण । लक्षणेरेभिरादद्याः प्रापश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
विष्णुः कार्यः शैतमपिः सौवर्णां विश्वयोनिमृत । तद्वन्नेहेश्वरं कुर्याद्वन्यैः पुष्पैरलंकृतम् ॥ ११ ॥
देवौ विभेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुचये । जपेदष्टशतं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ १२ ॥

गायत्रीं च अपेक्षद्दद्याद्वाश्च तथा मुत । भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् । न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विद्यानतः । सपत्नी पुत्रवधतस्तस्याः पुत्रविनाशनम् ॥ १५ ॥
 विप्राणां पूजनादानात्तस्याः संततिवर्धनम् । जीवं कथिं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् ॥ १६ ॥
 रिष्टं पष्टिमितादद्वाद् ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशत्यधिकशततमः ॥ १८६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो दृढावयवसंयुतः । सदाचारः सुशोभाढ्यो दयानियमततरः ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च किंचिद्दशापारवान्भुवि । तस्य पिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपुत्रं विना सा च पोषिता भर्तृमालुले । असृग्वात गदार्ताया वाल्ये स्याद्गृहणीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टादमशस्त्रार्थैर्वातश्च कषपादयोः । घटपुत्रप्रसता च अपुत्रा जायते भुवि ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद । जातमात्रमृताः केचित्केचित्प्रागण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्दृष्टानना वापि मृतपुत्रोऽग्निमासकः । रक्तप्लावो भृशो पीडा मासेमासे कृताञ्जनघ ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वे क्षात्रसमुत्पन्नः किंचिद्भूमिपतिस्तथा । तत्रजन्मनि वैश्यरतु पवित्रापहारकः ॥ ८ ॥
 द्रुतिकाकर्मनिरतो नानालोकनिदम्बहम् । ग्रामार्वाशोऽमवस्तोऽपि तेन राज्ञे प्रभाषितम् ॥ ९ ॥
 एकप्रामे वसन्निभः शान्तो दान्तः क्षमः सदा । पुत्र्यः पश्च तथा सप्त चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ १० ॥
 कालेनैव मृतो विप्रः सर्वस्वं तस्य नीतवान् । निराधाराः सुता जाता न कूर्तं द्विजभोजनम् ॥ ११ ॥
 क्रियाकर्म कृतं नव सप्त राज्ञा हतं च तत् । एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्री जातो विशा सह ॥ १२ ॥
 गते तु किंचित्काले वै व्यकिरात्स मृतस्तदा । मृच्छीर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् ॥ १३ ॥
 केचित्केचिद्विप्रच्यन्ते नरके भृशदारुणे । दानवर्मादिना केचिदिह जन्मनि मानद ॥ १४ ॥
 विप्रवंशे समुत्पन्ना भवन्ति चेह जन्मनि । इदं तु द्वितीयं जन्म क्षिप्तं जायते भुवि ॥ १५ ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १६ ॥
 नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मोद्भवानि च । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापोश्चित्तं वद स्वामिन् येन पुत्रांश्चरं भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रः प्रजायते ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच

अशुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तौर्यमथवा ह्यजिनं शुभम् ॥ १९ ॥
 छादयेच्छुद्धवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपीर न्यसेत्पात्रं ताम्रं दण्डपल्लवम् ॥ २० ॥
 स्थापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णां शुभलक्षणाम् । मुक्तायज्ञोपवीतादवां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २१ ॥
 दानानां करुमेनेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । इयं द्वाभ्यामेतौ त्वदिति विश्वमानरम् ॥ २२ ॥
 सौवर्णीं स्थापयेत्सुतं सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । एवं तौ दम्पती सम्पन्नयेत्पर्वतोपरि ॥ २३ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितपाणां पूजयेद्विधैर्गुणैः । स्तनगर्भं फलं देयं नानापूर्णाः समर्चयेत् ॥ २४ ॥
 अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रमेनमुदीरयेत् । 'जन्मया पूर्वजन्तुषु विप्राणां हि हतं धनम् ॥ २५ ॥

द्वीकमानुरक्तेन वायव्यदोषादि यत्कृतम् । तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव श्रुतिं ददाम्यहम् ॥ २६ ॥
 अदिति च प्रणम्याथ कृताञ्जलिरिदं ब्रुवन् । "अदिते विश्वमातस्त्वं शरण्यं शरणाधिनाम् ॥ २७ ॥
 प्रजादुःखौघसंततहृदयं मामिहेश्वरि । संमणाश्रय दुःखौघं प्रजां देहि यशसिवनीम् ॥ २८ ॥
 एवं कृतविसर्जोऽयं ब्राह्मणभोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ २९ ॥
 चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ ३० ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोच्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं यस्य शरिरेऽप्युपजायते ॥ ३१ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैः करपादे व्रणो भवेत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्यधिकशततमः ॥ १८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डजः । स राजयक्ष्मरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्विद्युज्यते । महापापोद्भवद्रोगेनात्र चोक्तं विन्मयं मयी ॥ २ ॥
 अपि ज्ञानकृतं पापं रिष्टरूपेण काश्यप । नाशयत्यमरं सिद्धं पृष्ठांशुवमपि ब्रुवन् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्यधिकशततमः ॥ १८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परमर्षी तु यः कश्चिद्वैज्जानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोगेणात्र मपीडितः ॥ १ ॥
 जलधेनुप्रदानेन विविना गरुडाग्रज । ताम्ररीप्यमुषर्णानां दानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनव्यधिकशततमः ॥ १८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुलक्षेत्रे कृषिकृष्टेद्व्यासः । स्वज्जातीयस्य चानेन वृत्तिलोपः कृतः खलु ॥ १ ॥
 तत्संबन्धेऽभवद्युद्धं द्वयोरेका मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 भुक्त्वा यत्पापजं सर्वं क्षतद्रुनिकटेऽधुना । स वै जातो द्विजश्चात्र वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 कुपुक्षयान्वितश्चात्र युवमावे पतत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यहम् ॥ ४ ॥
 वेदाभ्यासान्महासूत सावित्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वासतः सोऽयं पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
 न कुपुक्षीद्विरत्रास्ति तत्कृते क्षमनं भवेत् । जीवेत्पृष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महामाग वेदाभ्यासाज्जपास्तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च रत्नेश्वर ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकशततमः ॥ १९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । कभूत् भर्तृसखदा तदाज्ञापालिलनी सती ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विमा काश्यां जाता हि पुत्रक । व्रतदानपराऽत्रापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दान्तं प्रविशत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्ताग्रौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा भविष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराज कुले राजातिथार्षिकः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनव्यधिकशततमः ॥ १९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि पश्चाद्या किल शूद्रशूहे स्थिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापानुत्तये ॥ २ ॥

पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजरित्वह ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दिनमत्याधिकशततमः ॥ १९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गभर्पातात्पूर्वं वा नारी पापविमोहिता । जलैर्दरकृता पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्यर्णताम्राणां दानाद्गोविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिनवत्यधिकशततमः ॥ १९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सूत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च सुभगा सगर्भा कलललला । त्रोटितं च फलं पक्वं भक्षार्थं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥

तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति खलु ये पुत्रा अवांग् वर्षाष्टोऽण्डज ॥ ३ ॥

पञ्चत्वमानुबन्धयत्र यस्मादकृतनिष्कृतिः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशनीम् ॥ ४ ॥

शनिवारोऽण्डजश्चैव निमन्व्याश्वत्यकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने पठ्यां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥

नानाफलैस्तया पक्वैः सपूर्वं रससंयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाऽश्वत्यप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥

पूजयेत्तं महामाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्नवत्यधिकशततमः ॥ १९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वा काचिद्वातयेद्ब्राह्मणं सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन मध्ये वयसि पीडिता ॥ १ ॥

जायते त्रिपते वा च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वात्र चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवत्यधिकशततमः ॥ १९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यानुने ह्यांतीत्पूर्वं बाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥

शोकटेन कुटुम्बस्य जानता पातकं कृतम् । एकोस्मिन्ने दिने गत्वा ददाह वनमद्भुतम् ॥ २ ॥

बलविवस्य संमाप्ता जीवा दग्धा महाकुलाः । वन्दुसाहाय्यतस्त्र कृतं कर्मनिदारणम् ॥ ३ ॥

शुभाच्छुभानि मुक्ताऽप्य पापाच्च नरकास्तथा । विपासानिकटे देशे योजने सप्तसंमिने ॥ ४ ॥

अग्नौ महोद्यमी गौरः कृगाद्गो लोचनेऽल्पदृक् । बहुलोभी बहुलोको देवतावित्यिदृषकः ॥ ५ ॥

आरुहीनः शम्भो धूर्तः पुत्रसंततिर्वाजतः । पञ्चमे भवने साहस्यैर्मनुक्तोऽप्यसंततिः ॥ ६ ॥

लक्ष्मणोर्लक्षितश्चात्तैर्वहि गरुडाग्रज । वन्दुसाहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् ॥ ७ ॥

तस्मान्नरपुत्रहीनो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविवर्धनम् । सर्वपापमक्षमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

१ अध्यायोऽयं नास्ति-खण्ड० । २ सकष्टेन-खण्ड० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि जन्तुदग्धविनाशनम् । वनदेवी वरा कार्या यत्नेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्मयी शुभा लेख्या पत्रे तञ्जतुरस्त्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कायो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया कार्यसाधिनी । देया वेदविधिज्ञाय मर्षपापपनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देवः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्धं वा तदर्धं वा प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन भोजनं तद्दशांशतः । तथोमितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 विमेष्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्ममुच्यते । य एवं कुरुते सुत पूर्वपापविनाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिश्च इह जन्मनि जायते । अकृते तु यथाशक्त्या रिष्टं पदपञ्चके तथा ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽन्धानां जीवनं नवसप्ततितम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चवत्यधिकशततमः ॥ १९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । साऽप्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चान्नं रसैः सर्वैः समन्वितम् । विमेष्यो भोजनं दद्याच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् २
 होमयेच्च तथाऽन्नानि गायत्र्या व्यम्बकेण तु । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाश्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सत्तन्वत्यधिकशततमः ॥ १९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः कश्चिद्देवागारे स्थितां सुत । भ्रमां कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्यात्पतां यदि ॥ १ ॥
 अमतिष्ठो भवेदत्र जन्मन्यथ खगाधिप । वर्षत्रयं तथाभ्युपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्यधिकशततमः ॥ १९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरोद्राज्रवधं मोहात्पूर्वमेव नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो घोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभूदिरण्यामिष्टात्तिलवस्त्राजदानतः ॥ २ ॥
 घृतपेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं यथानुमानेन सर्वस्वार्धाधमेव च ॥ ३ ॥
 देयं दिनववादी तु विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तथा याकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽनवनवत्यधिकशततमः ॥ १९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गास्नानेन सततं विधिनाकैः सृगे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विशततमः ॥ २०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्विरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनः । मोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सुत दयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य चन्दनैः शुद्धैः क्षौमजैर्गुह्याग्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जन्मोक्तं परंतप ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अष्टाविंशतिशततमः ॥ १०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसां चन्द्या प्राग्भवे विनतासुत । अयोध्यायां तु सुमुखी धनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापमभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजोत्रैव दुःस्वार्ता मुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वात्र विधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
व्रतैर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविधैर्विस्तैः । शिवरात्री ततः पश्चाद्दीपमालादिनाण्डज ॥ ४ ॥
अर्द्धरात्रे महानद्या मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वर्णस्तुक्तेश्च नौकायां वा पत्रत्रिण ॥ ५ ॥

या चैवं कुरुते सूत तस्याः स्यात्संततिर्द्युवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अष्टाविंशतिशततमः ॥ १०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परानिन्दां तुः यः कश्चित्प्राग्भवे विनतासुत । कुर्याद् दुर्मतिमापन्नः खल्वादो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अष्टाविंशतिशततमः ॥ १०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणात्र क्षयं याति घातवः क्षयरोगिणाम् । धातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
दृढकर्मकृतं पापं तस्मान्नोक्तः प्रतत्रिण । पापनाशकः कश्चित्पापस्त्वत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अष्टाविंशतिशततमः ॥ १०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मूकत्वं जायते तस्माच्चान् जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दानं दद्याद्देवस्य पुस्तकम् । ब्रह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रयुर्यने ॥ २ ॥
होमयेद्य तिलान् भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अष्टाविंशतिशततमः ॥ १०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेऽण्डज । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥
अमतिष्ठान्विता सा च जायते व पत्रत्रिण । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अष्टाविंशतिशततमः ॥ १०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महामाग ह्यासीद्द्वे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद् । ततो भाविबलासूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥

स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तदनम् । सर्वैर्भिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतो दि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं सुक्तं पापाच्च नरकं भूशम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी सुरूपोऽमितदो घृणी । बहुदेशाधिकारी च पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
 लोभी क्रूरो महाशुद्धः सदा चिन्तासमान्वितः । सन्जानसुखहीनस्तु स्वरूपस्त्रीसुखोच्चिन्तितः ॥ ७ ॥
 बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं कृपापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधनीम् ८ ॥
 कुवेरप्रतिमां रैक्मिं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि त्रिषु विज्ञानुसारतः ॥ ९ ॥
 संपृज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णसंमितं शुभम् ॥ १० ॥
 लेख्यं पत्रे पवित्रं च पुत्रसंततिवर्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तत्र चायुः सप्तवित्सत्सम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धमर्यादणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सताविकद्विंशततमः ॥ २०७ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णाभिः स्वल्पवृत्तिश्च जीवति ॥ १ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । कृपादकुशलेण दंष्ट्रिशृङ्गिविघातनः ॥ २ ॥
 ब्रह्मत्वं जायते दीर्घनेत्रस्तोदो विराड्रिमता । परोक्षमपवादं च श्रुत्वे लीकतोऽन्वहस् ॥ ३ ॥
 म्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं वदते किञ्चित्किञ्चित् क्लेशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्याजि मृतानीह एको वा द्विस्त्रयोऽपि वा । यंपुत्रयमिता बाला त्रियन्ते मातृसंनिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्या तु याञ्जय । एकोदरे स्थितो गर्भो न मसृविर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेव कुर्मातृणां मृतापत्या प्रजायते । गतो बहतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं येनतेय तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिदभूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानव्रतद्वयायुक्तः म्रियाप्रीतिः परस्परम् । तस्याप्यपरमातुस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
 एको धै पादचारस्तु तृतीयस्तु स्तनं वयः । गर्भयुक्तश्चतुर्यस्तु पिता मृत्युवशगतः ॥ १० ॥
 क्रियाकर्म कृतं पुर्वोक्तं सद्यः खग । मांसस्त्रिभिर्व्यतिक्रान्तेऽप्येष्टं नैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽयस्य वै बलात् । पुत्रदुःखेन शोकात्ता हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अभियाताच्छिलाभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरात्तेन कालेन ज्येष्ठशौरेण घातितः ॥ १३ ॥
 इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजायते । पुराकृतानि कर्माणि भुञ्जन्ने चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं क्व स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्थानां मृतापत्येऽल्लयूनामलघुश्च यः ॥ १५ ॥
 तस्य पापस्य शुद्ध्यर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संप्राप्ते सातुक्लृप्ते दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चाण्डज ॥ १७ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ व्रतस्यानुदिते स्वा । मुरभेर्वै सगर्भाया गोमयेनानुलेपयेत् ॥ १८ ॥

सुशुभे भूतदेशे तु कुङ्कुमाद्युपचार्यते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुगोभनम् ॥ १९ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशोऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
 उपचारः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संपूतान्प्रद्युम्नाद्यास्तथार्चयेत् ॥ २१ ॥
 चारुदेहं सुवेषं च चारुगुप्तं यजोन्वितम् । इभवाहं चतुर्धाहं सुचारुं पूजयेत्कृत्वा ॥ २२ ॥
 पूजनं विष्णुभक्तेन तथा श्रीरसकोविदेः । पुष्पसम्पूषण्णयाहवेरचंयादिविवेशुणैः ॥ २३ ॥
 तद्विप्रे चाय तद्विष्णौ रतो देवांश्च पूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥ २४ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रभेनमुदीरयेत् । “यन्मया पापकर्माणि कृतानि पूर्वजन्मानि ॥ २५ ॥
 सपत्नानां पश्चकं तु जिवांसां कृतवानहम् । स्वकुलइननाद्वापि भूमिद्वन्पादिलिप्तया ॥ २६ ॥
 लघूनामलघूनां च हन्ता वै पूर्वजन्मानि । ततोऽयं वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् ॥ २७ ॥
 तत्तदनोविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् । स्वस्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोदादिति वितर्जनम् ॥ २८ ॥
 सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टभोजनम् । ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्शतनम् ॥ २९ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्रैर्धैर्यतः स्थाद्वालक्रीडनात् । जलादग्न्यादिना बाधा ऋणो वा तस्य जायते ३०
 स्त्रीणामङ्गे च विकृतिव्याधिस्तनत्रगादिकम् । पैत्रो वै भानुलनीनां नेत्रस्वेदो विरश्मिता ॥ ३१ ॥
 स्वसुमार्तृष्वमुवापि बाल्ये वैधव्यतांश्वपि च ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अ० अष्टाधिकाद्विंशततम ॥ २०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्राह परनिन्दां न कारयेत् । खल्वाटा हृद्गुजायुक्ता जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभागे विधिद्युक्तां सकम्पलाम् । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अ० नवाधिकाद्विंशततम ॥ २०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमर्ष्यं मक्षयेद्यतु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारूपरोगेण स युक्तो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्पलं शुद्धं नवं तद्देवपाठिने ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने दरिद्राय दद्यादोपापमुत्तये । गण्डमालां हस्तेतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अ० दशाधिकाद्विंशततम ॥ २१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूलघ्नीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्पतत्रिण । अत्र पूर्वकृतान्पुण्यान्मातृषु संकरा स्मृता ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे सततं मुत ॥ २ ॥
 वाम्भस्त्रपापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृष्टम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अ० एकादशाधिकाद्विंशततम ॥ २११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षिवातं तु यः कुर्यात्सभाषां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीदितोत्र च जायते ॥ १ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अ० द्वादशाधिकाद्विंशततम ॥ २१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमर्ष्य भक्षयेत्पूर्वं यां नारी द्विजवल्लभा । गण्डमालाल्यरोगेण संयुक्ता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्याद्वा च कम्बलम् ॥ २ ॥
 नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्ममुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायबोधोद्देशाधिकारिशततमः ॥ २१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्भालकं चाहन्ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । वङ्गदेशे वसन्पूर्वं सोऽयं जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
 धारः सर्वकलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । वनधान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीसुखमोगभाक् ॥ २ ॥
 विद्यादानात्कृतारपूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रतन्त्रित्विर्जितः ॥ ३ ॥
 बालघातनजात्पापाद्ब्रह्मणस्य पतत्रिण । महाक्रोधपरो लोमी नानादुःस्वस्तयाकुलः ॥ ४ ॥
 दक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥
 नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मेचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पदसे चतुरस्रं वा कुण्डे चाज्यतिलान्शुभान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्विमाञ्जशैवान्काशारलङ्घुके । नानाभक्ष्यफलैश्चैव बस्त्रैर्मर्त्यस्तथार्चयेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्याद्दुद्रूपीतिकरां तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालघातजात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । चतुर्दशमायाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूनू नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेद्दर्पपाद्यार्चनैवेद्यविधिस्तथा ॥ ११ ॥
 तं च तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि स्वगेभ्यः । आयुर्गदाः शवं प्रोक्तं पञ्चशीर्षं न संशयः ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते यत्नात्पञ्चम्यां चन्द्रावसरे । विन्मये त्वकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण घालंघातेन निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापार्पूर्वजन्मकृताद्बुद्धात् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतरपि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मसु निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविशेषे विदुः । नहीदृष्टं महापुण्यं क्षयरोगनिवर्तने ॥ १६ ॥
 पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायबोधोद्देशाधिकारिशततमः ॥ २१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो विप्रः प्राग्भवे मोहात्सुरां त्रिविधजां पिबेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽयं जन्मनि ॥ १ ॥
 गृहवित्तानुसारेण पलेनार्धपलेन वा । कुर्याद्विष्णुमयं पञ्चं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आवाह्य तत्र ब्रह्माणं मधुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धार्चदद्याद्विप्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पठ्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायबोधोद्देशाधिकारिशततमः ॥ २१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मधुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥

१ ब्राह्मणान् भोजयेन्नित्यं-खपु० । २ सप्तजन्मसु निश्चयात्-खपु० । ३ अथर्वश्लोकोऽयं नास्ति-
 खपु० । ४ अथर्वश्लोकोऽयं नास्ति-खपु० । ५ अमाक्षिमोऽयमव्यायद्विती प्रतिष्ठाति ।

घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाकृति महीतले । भारवतारणार्याय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥

कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंगदे कर्मविपाके अध्यायः षोडशधिकद्विशततमः ॥ २१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुनसी जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥

सुवर्णशतकं दद्यात्स तद्गोपाविनाशनम् । चान्द्रायणघ्नं कुर्यात्तथाः तद्गोपशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंगदे कर्मविपाके अध्यायः सप्तदशधिकद्विशततमः ॥ २१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी भोक्ता या पूर्व घातयेन्नृपम् । राजपक्षमान्विता सात्र तस्मिन्वयसि भामिनी ॥ १ ॥

प्राचींश्चत्तं परं तस्याः क्षुण्णाय खगोभर । यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ २ ॥

स्वर्णगोधूममेष्टान्नघृतधेनुतिलानि च । देयानि श्रद्धया सुत क्षययोगापनुत्तये ॥ ३ ॥

रिष्टं विज्ञान्मतेऽन्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंगदे कर्मविपाके अ० अष्टदशधिकद्विशततमः ॥ २१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निरपराधं यः कंचिद्द्वयं चाहन्यतन्निण । ग्रामजन्मन्यथ युक्तोऽमौ रक्ताबुद्धकजा भृशम् ॥ १ ॥

मविष्मति न संदेहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतैर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥

विशद्वैपं महारिष्टं रक्ताधिकस्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंगदे कर्मविपाके अ० एकोनविंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भैरोः समागता येयं प्राप्ता मातुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥

प्राप्ते कलियुगे घोरे सर्वपुण्यविनाशने । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तथैव यास्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंगदे कर्मविपाके अध्याये विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेद्द्वैदयमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्ताबुद्धसमन्वितः ॥ १ ॥

प्राजार्पत्यचतुष्केण श्रेतेन नियमेन च । सप्तयान्यप्रदानेन पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये महाभाग क्षयः स्यात्पापकृद्भुजः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंगदे कर्मविपाके अ० एकविंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाङ्मनी पूर्वमेव मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि वै मृत्रकृच्छ्रेणातिनिपीडिता ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुपूजिताय विप्राय सत्सतां गां निवेदयेत् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंगदे कर्मविपाके अ० एकविंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२२ ॥

१ गोभूमि-खपु० । २ अयमपि भगवतांऽप्यय इति प्रतिभाति । ३ यत्रेन-खपु० । ॥ तद् द्रव्यं निवेदयेत्-खपु० ।

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रेतमा जातः किञ्चिद्विचलमभ्वितः । काशश्वासादिना वावा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
 क्रमेविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । शिष्या प्रीतिपरां नित्यं व्रतानामनुकाङ्क्षिणी ॥ २ ॥
 किञ्चित् क्रोधश्च जायेत अवाक्यं वाक्यकारिणी । उदरे वातजा रोगाः -सिरोऽर्धनव्रतोदकृतः ॥ ३ ॥
 अप्समारी भवत्येव पृच्छिष्यन्तरे दिने । केन कर्मविषाजेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्म कृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र गंशयः । पूर्वजन्मनि शूद्रा सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ५ ॥
व्रतानि विविधान्येव कृतानि भुवि मानदः । स्वगृहे धान्यपतिं सा भक्षणायानयत्पुत्रा ॥ ६ ॥
सर्वत्सा ब्राह्मणस्य गीर्णित्यं जग्यवती च तम् । तथा गृहीत्वा लकुर्यं भृशं कुक्षी प्रतदिता ॥ ७ ॥
सर्गायाः सुरभ्या ये गर्भकुक्ष्युपघातनात् । मृतोऽसी गर्भमध्यस्थः प्रसवो दुःखिता भृशमा ॥ ८ ॥
शिशुदुःखेन सुरभी भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ ९ ॥
पश्चान्मानुषमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं तु तृतीयं जन्म मृतापर्यं खगेश्वर ॥ १० ॥
सप्तजन्म प्रजयेत् गोक्षीब्रह्मप्रधातिका । नानादुष्कर्मणा सा च नानापत्यार्थदुःखभाक् ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद् स्वामिन् येनागत्यं प्रजोवति । अनुग्राहोऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥१२॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नभाषि संप्राप्ते सानुक्कलप्रहेहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्वतः ॥ १३ ॥
उपोषणं दिवा रात्रौ त्रयोदश्यां च भक्तितः । पाण्यमास्या दिनं प्राप्य प्रातश्चानुदिते रत्नां ॥ १४ ॥
सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयनानुलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं लिखेत्तत्र दिवानिशम् ॥ १५ ॥
धर्हणाद्युपचारिश्च कुंकुमाद्युपचारयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १६ ॥
तत्रोपरि न्यसेद्वयं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सोमं राजते पद्मे सायुषं सचतुर्भुजम् ॥ १७ ॥
उपचारिः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियाः सूक्तेन पूजनम् ॥ १८ ॥
धूपैश्च धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विधिवैर्गुणैः । रुद्रकादशभिश्चैव जपेद्गुह्यं विधानतः ॥ १९ ॥
पूजालक्षमिदं पुष्पमर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पापसेन च ॥ २० ॥
रुद्रस्यायुतहोमश्च समिधाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २१ ॥
होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेनमुदीरयेत् । “यन्मया कर्मवशतः पुरा जन्मन् दुरात्मना ॥ २२ ॥
गोसगर्भोपयातानां लकुट्या कुशिताडनम् । तेन कर्मवशात्प्राप्तं मृतगर्भादेर्कं भृशम् ॥ २३ ॥
मृतसंततिदुःस्वानि प्राप्यन्ते महदेनसः । तत्तदेनोविनाशार्थं दानं संपददे त्विदम्” ॥ २४ ॥
स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽज्ञादिति विसर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य अन्यान् च तोषयेद्भिजान्
भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते सुरार्थं दद्याद्देर्मां द्रव्यादिशक्तितः ॥ २५ ॥
अहःशेषं ततः शेषं भोजयेद्विष्टवन्तुभिः । ऐदिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २६ ॥

काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्हतः स्यादुपलेखनात् । शृङ्गिणां चोष्घाताच्च जायन्ते व्रणजार्तयः ॥ २८ ॥
जलाकुलोत्थः स्यद्वाग्निस्तादृशस्तत्र जायते । स्त्रीणांऽग्रे विकृतिर्व्याधिस्तिलव्रणे मयादिकम् २९ ॥
पैतृजामातुलानीनां वैवर्ण्यात्तैः स्वसादिषु ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मनिपाके अध्यायस्योर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिवेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं पर तस्याः प्रदरस्य निवारकम् । दद्याद्ब्रह्ममयं पत्रं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय सुशीलाय प्रजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मनिपाके अध्यायस्योर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै सुरां पिवेत् । भूत्राविरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं नयेत् ॥ १ ॥
द्विद्वेन श्यावदन्तेन लक्षितः पापजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृढात्प्राक्पापजात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयेऽवशेषे च कृच्छ्रं सान्तपन्नं चरेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मनिपाके अध्यायस्य पञ्चविंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या सुखजात्र च वाहुजा । देशे सारस्वते ब्राह्म्यां सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगधृता चात्र युवभावे पतत्रिण । प्राक्पापाद्दुस्तरात्सूत कण्ठपात्रादित्तभयात् ॥ २ ॥
निष्कृति कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्सूत शिवपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येत्क्षयरुता तस्या अपि प्राणप्रणाशिनी ॥ ४ ॥

आयुर्वर्षाणि तच्चोक्तान्यत्र सप्ततिसंख्यया ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मनिपाके अध्यायस्योर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलौत्कर्पात्परस्त्रीं कामयेत्पुनः । अधुना यौवने प्राप्ते सोन्मादी जायते भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्णं शक्तिः शृङ्गज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्प्रजापतिवत् विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत ह्युन्मादान्मुच्यतेऽधुना ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मनिपाके अध्यायस्योर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्राम्भवे सूत परस्वर्णोपहारिणी । सात्र जन्मनि रोगेण कुलत्वेन निपीड्यते ॥ १ ॥
दद्यात्सुवर्णशतकं विषाय विनतात्मज । सुवर्णस्तेमपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्कार्तिके मासि शोभने ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मनिपाके अध्यायस्योर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यत्री या भवेत्पूर्वं भवे नारी पतिव्रता । रक्तावृन्देन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तवाग्येन दानेन रक्तावृन्दविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याग्निसंवादे कर्मविपाके अग्न्याय एकोनत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रीप्यहारी च पुरुषाश्चक्रुर्ध्या प्रजायते । स तत्पापविशुद्धचर्यं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं पुरुषेभ्ये पतत्रिण । प्राजापत्यत्रयं सूत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याग्निसंवादे कर्मविपाके अग्न्याय त्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्मलेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुयोः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
 त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
 प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महत्तमनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यभृष्टद्वं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभृमी स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभागा साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणावलम्बिनी ॥ ५ ॥
 घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीशमीत्युक्त्वा मृतयती तथा ॥ ६ ॥
 तद्गुणादन्तकालेऽपि दिवं प्राप्ता स भर्तुका । भुक्त्वा तत्र महाभोगानपूर्वान्स्वामिना सह ॥ ७ ॥
 नानाप्रजाघातनजात्पापात्पूर्वसमुद्रवात् । क्षीणपुण्या तथा सूत म्लेच्छदेशे समुद्रता ॥ ८ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागे तु क्षनयोजनसंमिते । गौरः सुरुषो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगसुखयुक्तो गजसूर्यः समावृतः । पत्न्यश्रयसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥
 महोत्पुत्रपौत्रादयश्चाद्यन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
 स्त्रीसहाय आत्मभोगी तथा पुत्रसहायतः । सुखैश्वर्ययुता सापि यवनी तद्वशादिह ॥ १२ ॥
 प्राक्सहायश्च सोऽप्यत्र सपुत्रश्च महाभयः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं पतत्रिण ॥ १३ ॥
 स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदयमरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण ॥ १४ ॥
 पञ्चाशीतिमितायुश्च न चार्पिष्टे भवेन्मृतिः । रिष्टं पञ्चाशद्वदे तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥
 शस्त्रप्रहारैर्विविधैः प्राप्ते त्वत्र रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्पापात्तद्वयं नात्र संशयः ॥ १६ ॥
 दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तद्वज्रं शतपलात्मकम् ॥ १७ ॥
 कुरुक्षेत्रादित्थिपु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्करसंयुक्तं द्वयमेतच्च पुत्रक ॥ १८ ॥
 महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं स्वयम् । नानःपस्तरं किञ्चिद्दानं कालनरात्काचित् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याग्निसंवादे कर्मविपाके अग्न्याय एकोनत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सात्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
 तत्पापशमनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं ह्रमं च बाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मादभावं दानमभावं ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याग्निसंवादे कर्मविपाके अग्न्यायो द्वान्त्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्रैव जन्मानि । श्लेष्मरोगेण सततं बाधयेत् विनतासुत ॥ १ ॥
 दयात्तत्पापनाशाय त्रुपुं विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं तस्मात्तस्माद्रोगाद्भिर्मुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाके अन्यायशत्रुविशदधिकशततमः ॥ २३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने पतौ पुत्र आराद्धमै धृतं पुरा । सा चात्र पादजा दृष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्ततः दग्निद्रिजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्तं यथोदितम् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽन्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत षडशीत्यन्दजीवितम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाके अन्यायशत्रुविशदधिकशततमः ॥ २३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना पस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मानि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तथाकाले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेऽन्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मूर्तिं वदेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाके अन्यायः पंचविंशदधिकशततमः ॥ २३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी लोभान्मोहाव्रुपुं हरेत् । सात्र जन्मानि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
 अतत्रयपलं दद्याव्रुपुं तस्यापनुत्तये । तस्मिन्पापे क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाके अन्यायः पञ्चविंशदधिकशततमः ॥ २३६ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रपुत्रे समुत्पन्नः शक्तिमान्भेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तो विगालिश्रामनोजितः ॥ १ ॥
 सत्रयः शक्तिमानधीरः किञ्चिद्वाधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा गेहानां जायते मृशम् ॥ २ ॥
 उदरातिरस्रुवातः किञ्चिद्वेहं प्रवर्तते । तस्य मिया शुभाचारं पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक्सत्यजा लोके व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । बहुपुत्रप्रसूता च किञ्चित्पुत्रा प्रजायते ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वापि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु से जातः पञ्चमे त्विह । तस्य गेहे च प्रवृत्ता कन्यायाः मोदता हृदम् ॥ ६ ॥
 भृग्निद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय दापिता । तद्वचदाहृतं वित्तं सर्वस्वं नदृशादपि ॥ ७ ॥
 यावत्कन्या भवेत्प्रौढा वरायै गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतापिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चिदपि व्यतिक्रान्ते तावादिमो मृतश्च सः । सा बाला विधवा जाता पत्युपत्ययदुःखिनी ॥ ९ ॥
 व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकाङ्क्षिणी । बहुवर्षेस्तया यावन्निर्यमः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
 पितृगृहे धनं भूमे त्वर्षितं च तथा मृशम् । किञ्चित्कालवशात्पाप्मा मूर्तिं सा प्राप्स्यती खगा ॥ ११ ॥
 सा पुत्री हेतुदर भूत्वा साधमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृता हि वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मविपाकेन पूर्वकन्या बहुमजा । तस्य गर्तुर्गर्वदग्धमायातो मृत्युमिच्छति ॥ १३ ॥

१ सम्पन्न-पु० । २ घातयेन्नरः-खपु० । ३ शक्तिमिथ श्रामनोजितः-खपु० । ४ मृतपत्यार्थदुः-
 खिनी-खपु० । ५ अतद्वचदपि-पु० ।

पुनर्जन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्त्ता च रोखे नरके मतः ॥ १४ ॥
 पातनां बहुधा भुक्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मातुपमापन्नो ब्रजदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 चतुर्थं त्वत्र वै जन्म बहुपुत्रो प्रजायते । मृतपुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भभवति हि ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मानि मानद । भर्तृविदोषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन भूरिकन्या मृतः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रक्षाम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन्यथैव त्वं मे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कथं पातमेज ॥ २० ॥
 स्वकन्या वरयोग्या सा चेत्यं चिन्तासमाकुला । दशाव्दार्थं मानाय यथा भावं यथामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलङ्कृतां ययाशक्तिं वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणाय च विधियान् दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापार्षाद्विश्रमं कन्यादानमनन्दितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महादानविधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दद्यात् विधानतः ॥ २४ ॥
 ज्ञान्तिः कार्या च सर्वत्र विस्तारैश्चैव विधाभिः । भूमिद्विषण्वासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु संपूर्णं अन्नवस्त्रादि चोत्सृजेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशाख्यं कन्यापत्योदयश्च यत् ॥ २७ ॥
 तस्य पापस्य नाशार्थं कन्यादानविधिः स्मृतः । नाशयेत्तत्कृतं पापं द्विजानां चैव पूजनात् ॥ २८ ॥
 यजन् यज्ञविधानेन ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयेत् । विनश्यत्काम्बिकाभूतार्हमनिष्कप्रमाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय देवत्रासीं नानाकर्मावशान्तये । षोडशे लक्षणे तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वास्तनादन्तोष्ठमगो वातादिदोषकृत् । नृपचाराभिहानिश्च वित्तं यातमितस्ततः ॥ ३१ ॥
 तथ्यमानेन मनसा दूयते भृशमाभिना । सर्पिष्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तमितीरितम् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके सप्तविंशदधिकद्विंशततमः ॥ २३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वमेव सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तिनः । तस्माद्दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अष्टविंशदधिकद्विंशततमः ॥ २३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्यानया मुक्तं पूर्वजन्मानि मानद । आसन्नगर्भा जायास्तु मांसं गर्भस्य धारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन बाहुजा सन्न कीर्तिता । पूर्वजन्मन्यसौ विषा न च गर्भं दधात्यलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं तस्याश्चात्र सर्वावमोचनम् । कृत्वाऽर्जां गर्भसंयुक्तां राजतीं पद्मपलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
 वैश्वानरस्तथा कर्पः पञ्चमार्गैर्हरणमयः । पृथग्विक्तां ततो दद्याद्ब्रह्मण्य विधियानुज ॥ ४ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविबुद्धिः स्वादिह जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके एकोनचत्वारिंशदधिकद्विंशततमः ॥ २३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रहारी च यः पूर्वं जन्मन्त्यत्रैव जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं चाध्येत विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्र्यं विधाय धीमते । पलानां त्रिशतं तस्मात्तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगादे कर्मविपाके अष्टावध्यात्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ १३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने पतौ पुत्र जाराद्धर्मं धृतं पुरा । सा चात्र पादजा दृष्टा न च गर्भं ददाति वै ॥ १ ॥
 कादयां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्राद्रिजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्तं यथोदितम् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मिनेऽन्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पटशीत्यन्दजोवितम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगादे कर्मविपाके अष्टावध्यात्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ १३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तथाकाले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विशन्मिनेऽन्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिं वदेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगादे कर्मविपाके अष्टावध्यात्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ १३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी लोभान्मोहात्त्र्यं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्तसंयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्त्र्यं तस्यापनुतये । तस्मिन्नापेक्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगादे कर्मविपाके अष्टावध्यात्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ १३६ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रपञ्चे सप्तपन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तो विशालश्रामनोजितः ॥ १ ॥
 सत्रनः शक्तिमानधीरः किञ्चिद्व्याधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा गेहानां जायते भृशम् ॥ २ ॥
 उदरार्तिरसुखात् किञ्चिदेहं प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारं पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक्सत्यजा लोके व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । वटपुत्रप्रसूता च किञ्चित्पुत्रा प्रजायते ॥ ४ ॥
 अयया मृतपुत्रा च पुत्रीए जीवितास्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु स जातः पञ्चमे त्विह । तस्य गेहं च प्रवृत्ता कन्यायाः प्रौढता दृढम् ॥ ६ ॥
 भृग्निद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय दापिता । तद्वत्तदाहृतं वित्तं सर्वत्वं तद्वशादपि ॥ ७ ॥
 यावत्कन्या भवेत्प्रौढा वरायै गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतायिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चिद्वैरं व्यतिक्रान्ते तावाद्दिनो मृतश्च सः । सा बाला विधवा जात्वा पत्यपत्यर्थदुःखिनी ॥ ९ ॥
 व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकाङ्क्षिणी । वटवर्षस्तथा यावत्त्रेयर्मः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
 पितृगृहे धनं भूरी तर्पितं च तथा भृशम् । किञ्चित्कालवशात्प्राप्ता मृतिं सा बालणी खगा ॥ ११ ॥
 सा पुत्री क्षुद्र भूत्वा सागमज्जन्मजन्मनि । कन्या वटविधास्तस्य निराधारा मृता हि वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मविपाकेन पूर्वकन्या वदुमजा । तस्य भर्तृवैरं वेदमेवायातो मृत्युमिच्छति ॥ १३ ॥

१ सम्पत्-गपु० । २ घातयेत्-खपु० । ३ शालिमित्र शनावित-खपु० । ४ मृतपत्यार्थदुः-
 खिनी-खपु० । ५ शतमृच्छति-गपु० ।

पुनर्जन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके मतः ॥ १८ ॥
 यातनां बहुधा भुक्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मानुषमापन्नो ब्रह्मदानप्रभातः ॥ १९ ॥
 चतुर्थं त्वत्र वै जन्म बहुपुत्रो प्रजायते । मृतपुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भभवादिह ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन भूरिकन्या मृतः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रक्षाम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन्पृथक् त्वं मे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ २० ॥
 स्वकन्या वरयोग्या सा चेत्यं चिन्तासमाकुला । दशांशश्चैव मानाय यया भावं दयामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां ययाशक्तिं वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणाय च विधिना दद्याच्च वेददक्षिणाम् । महापार्षादशपत्नं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महादानविधिं चरेत् । एवं कृतो विधिः सूत कन्यां दत्त्वा विद्यामतः ॥ २४ ॥
 ज्ञान्तिः कार्यं च सर्वत्र विस्तारैर्द्विविधादिभिः । भूमिद्विविधासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्कजसंयुतम् । वर्षं वर्षं तु संपूर्णं अन्नवस्त्रादि चोत्सृजेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशखण्डं कन्यापत्योदयश्च यत् ॥ २७ ॥
 तस्य पापस्य नाशार्थं कन्यादानविधिः स्मृतः । नाशयेत्तत्कृतं पापं द्विजानां चैव पूजनात् ॥ २८ ॥
 यजन् यज्ञविधानेन ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयेत् । विनायकाम्बिकामूर्तिर्हिमनिष्कममाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय दद्यात्तत्रानाकामाघशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वासनादन्तोष्ठग्रन्थो वातादिदोषकृत् । नृपचौराग्निहानिश्च वित्तं यातमितस्ततः ॥ ३१ ॥
 तप्यमानेन मनसा दूयते भृशमायिना । सर्पिण्यात्मानमालोक्य प्रापश्चित्तमितीरितम् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाके अष्टाविंशदधिकशततमः ॥ २३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वमेव सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तिनः । तस्माद्दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाके अष्टाविंशदधिकशततमः ॥ २३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्यानया भुक्तं पूर्वजन्मनि मानद । आसन्नगर्भा जायास्तु मांसं गर्भस्य धारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन बाहुजा सात्र कीर्तिता । पूर्वजन्मन्वसौ विषा न च गर्भं दधात्यलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं तस्याश्चात्र सर्वाधमोचनम् । कृत्वाऽर्जां गर्भसंयुक्तां राजतौ पद्मलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
 वैश्वानरस्तथा कार्यः पश्चमापैर्हरिणमयः । पूजयित्वां ततो दद्याद्भिजाय विधिनाण्डज ॥ ४ ॥
 यैवं कुर्याद्दिवानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविद्भिः स्यादेव जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाके एकोनचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ २३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भृगवां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधात्पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
गणेशप्रतिमां दद्यात्सर्विणीं द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
कारयेद्गणनाथस्य लसज्जापं विधानतः । होमयेत्तद्दशांशेन मुच्यते सर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसमादे कर्मविपाके अथायथत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हेतुपरसिद्धानं प्राक् क्षुण्डीडामपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरुक् पीडितोऽधुना ॥ १ ॥
अन्नदानेन विप्राणां रसदानाद्विशेषतः । मुच्येत शूलबाधो गान्धात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायां कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसमादे कर्मविपाके अथाय एकचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिषिक्तः प्राक् सूत वभूव पुरुषोत्तमः । स्वजातिषु महाभाग दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
वैराटदेशे निवसन् राजकार्यं रतः सदा । कृतवान् गोगृहं तत्र शूण्यां भयदायकः ॥ २ ॥
बालवत्सा मृतातत्र पुरे तस्मिन् खगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाङ्गाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्राप्नो भुक्त्वा भोगांस्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनमात्पुण्यात्मासोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुपापात्ममुच्यते । एवंकृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ ५ ॥
तेन पुत्रविशुद्धिः स्यादिह जन्मनि जायते । अकृते तु यथाशक्त्या प्रायश्चित्तं यथोचितम् ॥ ६ ॥
रिष्टं पष्टिमिते वर्षे दारुणं अनुवेकृतम् । प्रायश्चित्ते कृतेऽन्धानां जीवनं पञ्चसप्ततितम् ॥ ७ ॥
जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसमादे कर्मविपाके अथायो द्विचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मन्धतिकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥
शूद्रकन्या च तेनैव हया षोडशवर्षीपत्नी । भुक्तातिक्रामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
स चायं मम पुत्रस्य भुक्ता भैरवशासनम् । पूजनाच्छिबलिह्वानां प्राग्ग्रापि च पक्षिराट् ॥ ३ ॥
गण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । महोद्यमी महोत्साही महाविभवविस्तरः ॥ ४ ॥
मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् । भक्षिष्याति महाभाग पापान्ते चात्र सद्गतिः ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसमादे कर्मविपाके अथायस्त्रिचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठतत्परः ॥ १ ॥
सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पत्रत्रिण । न पश्यति महापीडां पादजां चाण्डसंभव ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसमादे कर्मविपाके अथायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्ममे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चोराधिपो महोदधश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विविधानि च । गोमूत्रम्यादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

स भुक्ता नरकान् धीरान् पापात्पुण्याच्च शास्वतान् स्वर्गान्पर्वतभागे तु स जातो वाहुजोयुता ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्भ्रानो महोद्यो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च ये पुत्रा म्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान् सूत सौवर्णान् घृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशविधानेन शृणुयाद्वक्तितोऽण्डज । रोद्रेण व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्यात्तत्पुण्यवर्धनम् ॥ ८ ॥

आयुरर्थो तयाशीतिर्वर्षाणां कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसन्नादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकद्विंशततमः ॥ २४५ ॥

अरुण उवाच ।

क्षान्त्रवंशे समुत्पन्नो वातदेहरुजाकरः । गुल्माद्या ह्यदरे वाघाः शिरोऽर्तिर्जायते सदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किंचित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्यादयं चास्ति किंचिद्वाक्तिपरायणम् २ ॥
 अन्योन्यद्वेषेभावाच्च किंचित्प्रीतिक्रमा परा । मृतकस्य कथं जाता सत्यं कथं भास्कर ॥ ३ ॥
 पक्षो गर्भः स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केनोपायेन तन्मुक्तिः कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवव्रतपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च विधित्ततः । कश्चिद्विभो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थायकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । तद्विचित्रं ग्राह्यमास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
 लङ्घनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्तृनैस्तर्जनायेस्तु तद्वनं च न दापितम् ॥ ८ ॥
 कातिपर्यरेषु शूद्रेण चान्येभ्यो विनतासुत । म्लेच्छात्सत्यं तदा ज्ञात्वा ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 तदयमपि संकुद आत्मघातं चकार ह । गर्मयुक्ता च भार्या वै भर्तारं पृष्ठतोऽज्वगान् ॥ १० ॥
 हतं तस्यापि तत्सर्वं म्लेच्छराजेन तत्तदा । तावत्कालेन शूद्रोऽपि तेन म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरपे वत्स वर्षायुक्तसहस्रशः । पाचितो नरके घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । इदं तु तृतीयं जन्म शूद्रवंशसमुद्भवं ॥ १३ ॥
 तेनैव कर्मणा युक्त अपत्यं नर जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रावत्सरं तीर्थसेवा एकाचिन्नेन दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं तथा ॥ १६ ॥
 तावत्यां क्रियया भूयः क्रमेणानेन चस्तदा । मुशुमे भूषदेशे तु गोमवाद्युपचारिते ॥ १७ ॥
 कुर्याददृढं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माघवं कलशेऽर्चयेत् ॥ १८ ॥
 सौवर्णं राजतं पद्मं सायुर्घं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्घृणैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
 जननीसदितान्भूयः प्रष्टुम्लायांस्तथाचयेत् । चारुदेहं चारुवाङ् चारुशुभं यदास्विनम् ॥ २० ॥

१ मो. अन्मात्राधेति-खपु० । २ 'एकोऽपि स्थिरीभूते' इति-खपु० । ३ मूढेति-खपु० । ४ तावद्विध
 श्रुतो भूय इति-खपु० ।

श्रीवत्साङ्गं पीतवस्त्रं मुचार्त्तं पूजयेत्कृमात् । पूजनं विष्णुभक्तेन तथा श्रीरसक्रोर्विदः ॥ २१ ॥
 पुष्पैः सगन्धद्वयैश्च चार्चयेद्ब्रह्मचर्यैः । तद्विप्रासोऽयं तद्विष्णो विष्णोः क्रमत नित्यशः ॥ २२ ॥
 शैवतो देवाग्निं तथो विष्णो रेता देवाभिपद्मवेतो । गतमद्योत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २३ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् । यन्मया पापमावेन कर्मान्धेन दुरात्मना ॥ २४ ॥
 म्लेच्छराज्ये च व्यापारे सदा वै दुष्कृतं कृणुम् । ब्राह्मणानां हृतं द्रव्यं नीतं वै भक्षणे वलात् ॥ २५ ॥
 ब्रह्मापहरणात्मासं दुःखं नानामवान्तरे । स्थिरगर्भं मृतापत्यं प्राप्तं तत्कर्मणः फलम् ॥ २६ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् । स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्ता कोऽशदिति विसर्जनम् ॥ २७ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विद्वान्बवान् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २८ ॥
 हृद्दुःखं वीर्यनिःश्रासो लोचने साश्रुकर्पिते । काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैर्वीर्यैः स्यादुपलेखनात् ॥ २९ ॥
 जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्निस्तादृशं यगसंनवाः । क्षीणाङ्गो विष्कृतिर्व्याधौ विलक्षणमुखादिकम् ॥ ३० ॥
 पितृजा मातुलान्यास्तु विधवातः स्वस्त्रादिषु । स्वकुले भेतजा पीडा दुःखं वै पश्यपत्यजम् ॥ ३१ ॥
 कर्मानुसारतो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायकम् । स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतिताचारचारिणः ॥ ३२ ॥

एवं तु लक्षयित्वा वै प्रायश्चित्तं ततो बदेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके ज्ञान्याय षड्याचारिश्चदधिनदिशततम ॥ २४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूँः ह्याभीरजा काचिद्भृद्भर्तृपरायणा । महद्भिर्गोर्धनैर्युक्ता गवा पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गायस्तुपार्वीः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदाघकाले संप्राप्ते बहिर्गामाजलाशये ॥ २ ॥
 अयान्यगावः सततं तस्मिन्नेव जलाशये । गवैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दृढेन वै । तत्रैकाशति तृषायुक्ता गर्भभारांनिताऽपि या ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूतं ताडितापि भृशं तया । तस्मिन् काले तदा सूतं पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्सस्तच्छाडनादुष्टान्मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्या सैषा वैश्याङ्गनाऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरन्विता । सुखभोगधनैर्जान्यैर्वाञ्छितार्थैस्तमन्विता ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजातपुण्यात्सर्वं प्राप्तं फलं त्विदम् । अत्रात्र गर्भपूर्णत्वे सुवभावे स्वगाधिप ॥ ८ ॥
 न मोचयति सा गर्भं दुःखेनाकुलिता भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ९ ॥

रिष्टमद्भ्यं सूतं बालवत्सवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यनस्त्वं सर्वदर्शक ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलमेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्गोपज्ञमनाय च ॥ १२ ॥
 सुवर्णादेमिता तदल्लेख्यां गां गर्भसंयुताय । दद्याद्वेदविद्विज्ञाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १३ ॥
 भोजयेच्च तथा शक्त्या विमान्ते होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाहोपान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके ज्ञान्याय सप्तपञ्चाविंशदधिनदिशततम ॥ २४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूव पार्थिवः कश्चिद् गुर्जरं विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तिपरो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दद्यान् च विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तिः ॥ २ ॥
 देशच्छत्रुग्रहं गत्वा कृतं कर्म रूपा सुत । वैरिपुत्रः पुरा सूत पादभागेषु घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापि च तीक्ष्णेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता होक्पुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि दत्त्वा शापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनार्हं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
 तथैव पुत्रशोकात्तौ जन्मजन्मनि यास्यति । तयो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विषादानिकटे देशे वृषलन्ने विधुस्यते । श्यामांगो वृषतरसीक्ष्णः प्रभुर्देशादने रतः ॥ ८ ॥
 वैदुह्यधिनसंयुक्तो मित्रमित्र्यदान्वितः । मानभोगमुख्याद्यश्च मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्सर्वं फलं सुत भृशं पापफलं भृशम् । क्रूरचेष्टो महालोभो सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 आतपुत्रविहीनोऽतविह जन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पर्यदेशमितैः कुर्याद्वाजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 स्त्रीजनं तत्सुतं यापि तन्मातरमसंयुताम् । पृजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशोरूपचारकैः ॥ १३ ॥
 सूर्यभक्त्या शान्ताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने । फलपञ्चमितं सौम्यं कुर्याद्धरिहरात्मकम् ॥ १४ ॥
 तथैव गणनायं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः । संपूज्य विधिवद्वात्सर्वपापविशुद्धये ॥ १५ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदैवतम् । जपेदष्टसहस्रं तु तथा प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 गायत्रीं पञ्चसाहस्रं दुष्टपापविमोचनीम् । कुर्याद्धोमं दशशिन पश्चाद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ १७ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं ययाविधि । न प्राप्नोति तदा रिष्टं पाङ्क्तिशान्दं प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥
 पैश्ववेदमितान्दान्तामायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अ० अष्टवर्णांशदधिकद्विशततमः ॥ २४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीद्यश्च पूर्वजन्मन्यजां सुत । भविष्यत्पत्र पुरुषो ह्यधिकान्गः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्तूरिकाफलं दद्यात्स कृपापविनाशनम् । अजमेकं सबलं च मुच्यते महदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अ० एकोनपञ्चाशदधिकद्विशततमः ॥ २४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि जायते । वर्वराङ्गास्वरोगेण पीडितो वाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्फलशर्तं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापर्यं चोदेकं ततो वाऽनशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदधिकद्विशततमः ॥ २५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वधर्मनिरर्थेयुक्ता काचिदासीन्मनोहरा । प्राम्मवेऽण्डज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांयतम् ॥ १ ॥
 नकुलनां विले कृत्वा चातितसं हि बालुकम् । पृथितं च तथा सर्वं तद्गताय पतत्रिण ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दोहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता भुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥

श्रीवत्साङ्गं धीवस्त्र सुचारं पूजयेत्कृमात् । पूजनं विष्णुभक्तेन तथा श्रीरसकोविदः ॥ २१ ॥
 पुष्पैः सगन्धधूपैश्च चार्चयेद्भृङ्गुधार्षणैः । तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णो विष्णो क्रमत नित्यशः ॥ २२ ॥
 शोइतो देवाग्निं तथो विष्णो रेता देवाभिपद्मावेतो । अतमद्योत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २३ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् । यन्मया पापभावेन कर्मान्धेन दुरात्मना ॥ २४ ॥
 म्लेच्छराज्ये च व्यापारे सदा वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां हृतं द्रव्यं नीतं वै भक्षणे वलात् २५ ॥
 द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानाभवान्तरे । स्थिरगर्भं मृतापत्यं प्राप्तं तत्कर्मणः फलम् ॥ २६ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् । स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्ता कोऽज्ञादिति विक्षर्जनम् ॥ २७ ॥
 सार्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवान्भवान् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २८ ॥
 हृद्दुःखं दीर्घनिःश्वासी लोचने साश्रुर्कापिते । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वीतः स्यादुपलेखनात् ॥ २९ ॥
 जलाकुलत्वं स्पृशेदग्निस्तादृशा ग्रगसंभवाः । क्षीणाङ्गो विवृतिर्व्याधौ तिलग्रगमुखादिकम् ॥ ३० ॥
 पितृजा मातुलान्यास्तु विधवातः स्वस्त्रादिषु । स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वै पश्यपत्यजम् ॥ ३१ ॥
 कर्मानुसारतो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायकम् । स्वकुले केषां वतन्ते पतिताचारचारिणः ॥ ३२ ॥
 एवं तु लक्षयित्वा वै प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीदृढसूर्यारगसप्तमोऽध्यायः । पञ्चवारिंशद्विंशतिशततमः ॥ २४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंल्लभाभीरजा काचिदभृद्धर्तपरायणा । महद्भिर्गोर्धनैर्युक्ता गवां पालनवत्परा ॥ १ ॥
 गांवस्तुपार्ताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदाघकाले संप्राप्ते बहिर्ग्रामजलाशये ॥ २ ॥
 अथान्यगावः सततं तस्मिन्नेव जलाशये । शूनेः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दृढेन वै । तत्रैकाशति तृषायुक्ता गर्भभारान्विताऽपि या ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत ताडितापि भृशं तया । तस्मिन् काले तदा सूत पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्सस्तत्ताडनादुद्युम्नतश्चापि च तत्क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्या सैषा वैश्याङ्गनाऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरान्विता । सुखभोगवर्धनैर्धानैर्वाञ्छितार्थैस्तमान्विता ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजात्पुण्यात्सर्वं प्राप्तं फलं त्विदम् । अथात्र गर्भपूर्णत्वे युवभावे स्वगाधिय ॥ ८ ॥
 न मोचयति ॥ गर्भं दुःखेनाकुलितं भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ९ ॥
 रिष्टमव्द्वयं सूत बालवत्सवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वाभिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यनस्त्वं सर्वदर्शक ॥ ११ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्द्वं कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । मित्राय वेदविदुषे तद्दोषप्रमनाय च ॥ १२ ॥
 सुवर्णादिमितां तद्वल्लेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्यादेद्विद्विज्ञाय पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १३ ॥
 भोजयेच्च तथा शक्त्या विप्रान्त्रै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाहोषालात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
 इति श्रीदृढसूर्यारगसप्तमोऽध्यायः सप्तचत्वारिंशद्विंशतिशततमः ॥ २४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूव पार्थिवः कश्चिद् गुर्जरे विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तिपरो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दद्यान् च विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 देशच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म रुपा सुत । वैरिपुत्रः पुरा सूत पादभागेषु घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापि च तीक्ष्णेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि दत्त्वा आपं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
 तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्यति । ततो यदुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलमे विधुस्थिते । श्पामांगो ब्रूसरसीक्ष्णः प्रमुदंशादने रतः ॥ ८ ॥
 वेद्विधनसंयुक्तो भिन्नप्रियंदान्वितः । मानभोगमुखान्धश्च मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्सर्वं फलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभो सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसाविह जन्मनि जायते । श्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पल्लवंशमितैः कुर्याद्भजतं याहुजं सुत ॥ १२ ॥
 स्त्रीजनं तत्सुतं वापि तन्मातरमसंयुताम् । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैः षोडशरूपचारकैः ॥ १३ ॥
 सूर्यभक्ताय शान्ताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने । पलपञ्चमितं रौक्मं कुर्याद्भरिहरात्मकम् ॥ १४ ॥
 तथैव गणनाथं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः । संपूज्य विधिवद्वात्सर्वपापविशुद्धये ॥ १५ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् । जपेदष्टसहस्रं तु तथा प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 गायत्रीं पञ्चसाहस्रं दुष्टपापविमोचनीम् । कुर्याद्भोमं दशशेन पश्चाद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ १७ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन श्रायश्चित्तं यथाविधि । न प्राप्नोति तदा रिष्टं पाँड्विशब्दं प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥
 पञ्चवेदमितान्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यार्यगणसंवादे कर्मविपाके अ० अष्टचत्वारिंशदधिकद्विंशततमः ॥ २४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीश्वर्यं पूर्वजन्मन्यजां सुत । भविष्यत्यत्र पुरुषो ह्यधिकभागः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं सवस्त्रं च मुच्यते महदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यार्यगण सवादे कर्मविपाके अ० एकोनपञ्चाशदधिकद्विंशततमः ॥ २४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि जायते । वर्वराङ्गमध्यरोगेण पीडितो वाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विभिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वाऽनशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यार्यगणसंवादे कर्मविपाके अथाप्यः पञ्चासदधिकद्विंशततमः ॥ २५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्युक्ता काचिदातीन्मनोहरा । ग्रामवेण्ण्डज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांप्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलनां विले कृत्वा चातितप्तं हि बालुकम् । पूजितं च तथा सर्वं तद्गताय पत्त्रिणि ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः स्वग । सापि मृत्युवशं श्राप्ता मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥

पूर्वं शतद्वेदशोत्था हामृदन् च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
 प्राग्दानव्रतजापुष्पात्ततः पापफलाच्छृणु । सर्वं तद्देशजाः सूत तःत्रे, मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवनं चात्र तस्याश्च वर्षमथोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्दृढाजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
 कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति संप्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अध्याय एवमचाशदधिकद्विशततमः ॥ २९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे पुत्र धातपेदजनन्दनम् । सर्गर्भा गर्भपुष्ट्यर्थं जायतेगाधिका तु सा ॥ १ ॥
 भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपचाशदधिकद्विशततमः ॥ २९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति याऽन्यस्य नारी बुद्धिर्विजिता । अत्र जन्मनि सा नारी वरं राद्धान्विता भवेत् ॥ १ ॥
 दद्यात्पलजतं लोहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजाद्रोगाद्भवं राद्धान्विता भवेत् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपचाशदधिकद्विशततमः ॥ २९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्धावधीतस्य नार्यजां विविगर्जितम् । साद्गाधिकात्र जनुपि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
 अज्ञां दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुताम् । सर्वस्त्रां वेदविदुषे तद्दोषशमनं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अध्यायश्चतु एवाशदधिकद्विशततमः ॥ २९४ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुटे समुत्पन्नो गुल्मवातोदरामयः । वित्ततः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
 धनधान्यसमोपेतः किञ्चिज्जापारवान्भुवि । दायादाच्छत्रुक्पयोडा मियः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥
 तस्य नारीद्वयं चास्ति संजातं चात्र जन्मनि । बह्वयः पुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥
 कदाचिज्जातमात्रस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुष्पवती भार्या संजाता तस्य भास्करा ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे विभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि सं क्षत्रः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अवर्तवार्थं ह्यव्यः स ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 ग्राममव्ये स्तुति चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः । पुत्र्यः पंच तथा सप्त हापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
 कालेन मृत्युमापन्नो घनहृव्यो निराश्रयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवान्स्वग ॥ ८ ॥
 क्रियाकर्म विना तस्य तेन तत्र मृता सप्त । क्षत्रियेण चिन्तायित्वा नीतिं द्रव्यमपुत्रिणः ॥ ९ ॥
 निराधाराः मृता जाता पित्रभावेन दुःखिताः । सर्वस्वहरणाद्वापि मृताः कन्या इतस्ततः ॥ १० ॥
 गृहस्य तस्य चोदासः संजातस्त्वत्र कर्मणा । क्षत्रियस्य गृहे पुत्रो जातः सर्वोद्गुन्दरः ॥ ११ ॥
 यो, क्षात्रगृहे पुत्रः स वै ब्राह्मण इति तः । एवं ब्रह्मस्वर्कं प्राप्तमभुञ्ज क्षत्रियायमः ॥ १२ ॥

पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह भानवेः । तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यो मृतः सुतः ॥ १६ ॥
तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः कथ्यते शुभा ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । संततिं लभते सौख्यं लोकानां हितकाम्यया १५
श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्वसरे प्राप्ते ह्ययने शुभवासरे । प्रारभेद्भरिभक्तश्च संवत्सरविधिं सुत ॥ १६ ॥
प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन अर्चयेद्विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
कुङ्कुमागरुकर्पूश्चेन्नेस्तुलसीदलेः । अर्चयेद्विधिः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १८ ॥
भौमाप्यनाभस्तस्तेजोवायव्यैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरामणा ॥ १९ ॥
अर्चयन्ती हरिं पूर्णवर्षावधि समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चेन्नादश्यामुपोषिता ॥ २० ॥
शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्भरिभक्त्यर्च्य ऋग्भिः पौडशभिः प्रभुम् ॥ २१ ॥
विधिवद्द्विमास्थाय अर्चयेद्वेष्णवं चरुम् । आज्यमागावसानेन कपिलाज्याहुतिस्ततः ॥ २२ ॥
पौरुषेण तु सूक्तेन वाक्पौडशसंख्यया । अश्वत्थसमिवास्तिस्रो जुहुयात्पौडशैव तु ॥ २३ ॥
पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्चरुमप्यथ । होमान्ते द्विजभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २४ ॥
हिरण्यभूमिवासांसि घेतुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्येद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालंक्रुतामपि ॥ २५ ॥
दक्षिणां प्रतिपाद्या च्छलकैर्दत्तवर्जिताम् । मास्नीयात्तद्विधेः सप्त परम्या हरिं स्मरेत् २६
इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति धैर्ध्रुवम् । सुभगा च मुरूपा च भवेद्विगतकिल्बिषा ॥ २७ ॥
ऐहिकं लक्षणं चिन्त्यं पूर्वकर्मानुसारतः । शुल्भांश्च उदरे बाधा शुदान्तवृषणार्तयः ॥ २८ ॥
वातरक्ताक्षिशिरसो नेत्रे कर्णेऽर्धतन्त्राग्रजः । स्ननेऽतिगौरवं ददुः सौमन्ते पादवैकृतिः ॥ २९ ॥
जनश्रुतिर्विनिन्द्या च जायते कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशो जराभयम् ॥ ३० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचपंचाशदधिकद्विंशततमः ॥ २९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वराङ्गना । तदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥
सर्वैः सुखैः सदोपेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तया कृतं महापापं भाविनोऽयस्य वै बलात् ॥ २ ॥
समीपे वातिनश्चास्या ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निना सूत वैरभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
तत्र दग्धा महाभाग गौरपाया गृहान्तगा । कृत्वन्तर्दग्धभुतं कर्म मुक्ता तु नरकान्मुत ॥ ४ ॥
दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । मायुरे मण्डले पुण्ये वृषलप्रोपलक्षिते ॥ ५ ॥
मुखदुःखसमाक्रान्ता जातसंततिनाशकृत् । दुःखैरनेकैर्धुक्ताऽत्र मध्यभावात्स्वगाधिप ॥ ६ ॥
प्रायश्चित्तं परं चास्या गद्गायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्राधिवसनं शक्यपापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पंचाशदधिकद्विंशततमः ॥ २९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि वै मोहोदधे शुनि पतत्रिण ॥ १ ॥-

१ वैष्णवमिति खपु० । २ करे पादे च वैकृतिरिति खपु० । ३ कृतमिति-खपु० । ४ कथाङ्गनमिति-भवेत् ।

निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारणे । दानेनानेन विधिना पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसभादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकद्विशततमः ॥ २९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाद्रोगात्पीडामप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
दद्याद्धेतुं सवत्सां च सर्वोलंकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसभादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकद्विशततमः ॥ २९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मानि सा चात्र चक्रपादेन पीडिता ॥ १ ॥
तया तटोपशुद्धचर्यं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विधाय विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसभादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनपञ्चाशदधिकद्विशततमः ॥ २९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । सात्र जन्मानि दुःखात्वा दन्तपातनजाददात् ॥ १ ॥
विधिवद्धेतुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याहतादेकाचस्मात्पापाप्तमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसभादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकद्विशततमः ॥ ३०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सूत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतानिधिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
तेनैकदा महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । स्वजात्यां वै धृतो गर्भः कर्मलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
याने धृते तु तत्रैव चासीद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
एवं बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् । भुक्ता पापफलं दुःखं पुण्यल्लोकान्शुभानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण न जातः पादजोऽधुना । गोदावयाः समीपे तु देशेऽन्यस्मिन्कलाश्रये ॥ ६ ॥
स रक्तकृष्णो मतिमान्दीर्घो मध्यः पृष्ठः सुधीः आदिभागे धनी भोगी मध्यमेऽन्ते न सौख्यभाक् ७
पुण्यादिदं तथा पापल्लोभी पापरतः क्वचित् । चिन्तादिसहितश्चात्र दाने स्वल्पमात्रेः शतः ॥ ८ ॥
स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशवान् । लक्ष्मैतदण्डजश्चेष्ट जन्माङ्गात्पुत्रभावगः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेश्वरः पापघर्हयुतनिरीक्षितः । लक्ष्मणैरमिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पल्लवमिता कार्या वाहुजा गर्भसंयुता । सर्वोपवसंसंयुक्ता सीतवर्णभूषणाञ्चिता ॥ ११ ॥
तद्वर्षावमिता गावो विष्टा वित्तानुसारतः । संपूज्य वेदविद्वेषे दद्यादोपायमुत्तये ॥ १२ ॥
मार्पः सप्तमितेऽर्धे भौमः स्वर्णमयेः शुभः । गायत्रीमयुतं जपत्वा त्र्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
हौमयेत्तदशोभनं कर्षिपैकं प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायेश्चित्तायनोऽशनम् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहाद्योभोत्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥

१ कामदुर्लभ इति-खपु० । २ नासीदिति-रजु० । ३ मध्यमेऽन्तेति सीतवर्णित-रजु० । ४ कर्षिपैकं ।
प्रदापयेत इति-खपु० ।

न जीवन्ति सुतास्तस्मिञ्जीविते नात्र संशयः । आद्युष्टाद्रिवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥

प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेऽब्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकपट्यधिकद्विंशततमः ॥ २९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यद्य वभुं महाभाग हन्यान्मोहान्नरावयः । बभ्रुमण्डलरोगातः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥

निष्कद्रव्यहिरण्यस्य कृत्स्नात्र नकुलं शुभम् । बभ्रुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकपट्यधिकद्विंशततमः ॥ २९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्वाचिच्चारुणा नारी बभूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥

तया ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गहरं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्य तज्जनितं फलम् । तत्र दानवशात्पूर्वादत्र सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥

जीवयतात्तथा पूर्वात्पापादत्रैव जन्मनि । जातसंततिहीना सा कुमुदरेण पीडिता ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहवित्तपडंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥

घटयित्वा विधानेन नानारूपा महोरगाः । शक्त्या संभोज्य विप्रेन्द्रास्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकद्विंशततमः ॥ २९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भोजयती महाभाग कुब्जवर्णेः प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणु चात्र पतत्रिण ॥ १ ॥

शक्त्या सोपस्करः दद्याद्देवेदाङ्गपारगे । तस्माद्दोषात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकद्विंशततमः ॥ २९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्वाश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥

देवद्रव्यविहीनोऽभूत्कृतं कर्मापि चाद्भुतम् । स्वपत्नी स्थापिता पण्यशालयां हि पतत्रिण ॥ २ ॥

पण्यस्त्रीकर्मतथास्ती चकार ह्युपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्तो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥

प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यस्त च वर्तते । शूद्राधमोऽयं वै पण्डः पूर्वपापाच्छृणुष्व तत् ॥ ४ ॥

निष्कृतिस्तस्य पापस्य दृढत्वान्नहि भाषिता ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचपट्यधिकद्विंशततमः ॥ २९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्विनाशतः । सात्र जन्मनि रोगेण बभ्रुमण्डलजेन च ॥ १ ॥

पापेन्द्रवेन सततं पीडिता भवतिः ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्भृष्टं निष्कद्रव्यस्य च ॥ २ ॥

ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदने ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्यधिकद्विंशततमः ॥ २९६ ॥

अरुण उवाच ।

कोश्चत्स्रात्रकुले जातो नानावृत्तिनिरुधकः । नानासन्धौ भवेद्वाघा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहं वै वुरुते नित्यं नेत्रे तोदो विरश्मिता । कटिपृष्ठोरुवंशेषु बाल्ये स्याद्ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा वितेया व्रतकारिणी । सौभाग्यमुखसंपन्ना पितृमातृसुखोज्जिता ॥
केन संततिहीना च कथं पापेन लिप्यते ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं षणोत्तरे जातस्तस्करो वस्त्रहारकः । निपादः सह संभूय तस्करैः कर्मतत्परः ॥ ४ ॥
यनानामन्तरे प्राप्तः कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीतं तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्जनात्कृतम् ॥ ५ ॥
तेन ये निहतो विप्रस्तस्करेण दुरात्मना । तस्कोऽमौ मृतश्चापि जातश्च वनपन्नगः ॥ ६ ॥
स पश्चात्तारके घेरे पातितोऽयुतसंलपया । पश्चान्मातुपमापन्नः किञ्चित्पुण्यमभावतः ॥ ७ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । इदं जन्म चतुर्यं हि बन्धत्वं चोपजायते ॥ ८ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तस्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥
बन्धत्वं पुत्रहीनत्वं सूत जन्मनिजन्मनि ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं ब्रूहि देव बन्ध्याया हितकाम्यया । आप्नुयात्संततेः सौख्यं येन पापक्षयो भवेत् ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे मासे शुभतीर्थादिसंगमे । विधिवद्विरितं पूर्वैः कृतं स्मृत्योपभाषितम् ॥ ११ ॥
विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि । धनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रमायैकान् ॥ १२ ॥
विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्तां ग्रहणे किल । पुण्याहे विधिमातिष्ठेदन्नपत्याधिनाशनम् ॥ १३ ॥
सुशुभे भूमिदेशे तु समे कम्बलबन्धिते । विदधीत तिलद्रोणेस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १४ ॥
परितो रत्नमाग्रां तु द्रोणमानेश्च तण्डुलैः । विदध्यात्पर्वतोर्वेव देवद्रुमाविभूषितो ॥ १५ ॥
ततस्तीक्ष्णं दम्पती शुद्धौ जलावहतवाससी । दधानौ शुभवेशादौ चिन्तयानौ प्रजापतिम् ॥ १६ ॥
सूर्योदये च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णमुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १७ ॥
हेमपद्मोपवीतां च साक्षमालाकमण्डलुम् । अदितेरपि केयूरहारप्रवेपभूषिताम् ॥ १८ ॥
तदर्धार्धविभागेन तैर्नौ तस्याः शुभाकृतिः । शैशवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ १९ ॥
तन्मूर्तिर्नित्यं सम्पक् कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितमाणं ज्ञातकर्माय पुत्रियोः ॥ २० ॥
बाललीलाधरं विष्णुं वामनं परिचिन्तयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं प्रापणकोक्षया ॥ २१ ॥
ततस्त्वदाश्रमतटात्सुमेरोरितलपर्वतात् । प्रत्यगिगर्हि प्रगच्छन्तं मार्गैः स्वपद्भूषितैः ॥ २२ ॥
आदिर्वै तमपश्यन्ती विरहाकुलचेतसम् । रुदन्तीमिति तं द्रष्टुमाह्वयन्तीं परान्मुनीन् ॥ २३ ॥
एवं ध्यात्वाय तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणेः । पुष्पसङ्घूपगन्वाद्यैरर्चयेदतिविह्वला ॥ २४ ॥
तद्दिमासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत । ततस्तां वैष्णवीं भूतिं मालुस्तद्भगामिनीम् २५ ॥
कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठां तां लब्ध्वा पुत्रां विचिन्तयेत् । अपश्यन्तीमिमं मन्त्रं मन्त्रार्थगुणउक्तमम् २६ ॥

१ मोहो वे-खपु० । २ बाते-खपु० । ३ ग्रन्थामे-खपु० । ४ याजवे-खपु० । ५ पर्वताधे-खपु० ।

६ तानौ तस्याः शुभाकृति-खपु० । ७ गिरोगच्छन्त-खपु० । ८ विह्वला-खपु० ।

पुत्रेण सहितां देवीमचयेद्विविर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्ये तु समाहूय गुणान्वितम् ॥ २७ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सपुत्रामदितेः श्रुताम् । यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा धने बने ॥ २८ ॥
 चौराणां संगमे पापं प्राप्तेमेवोत्तमं महत् । तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्प्यहम् ॥ २९ ॥
 सौवर्णां प्रतिमामेनामनवोहं भवेदिति । भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपट्यधिकविंशततमः ॥ २६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातेन पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पाण्डुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद् भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकाफलं चैकं दद्याद्दिवा पयणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणम् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापोपशमने पाण्डुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्यधिकविंशततमः ॥ २६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यादत्र विधित्तम्य फलमेकं पतात्रिण । कस्तूरिकाया विप्रस्य पाण्डुरनाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनसप्तत्यधिकविंशततमः ॥ २६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव चाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनदे पुरा । धनधान्यसामायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 विप्रोत्सङ्गगतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स सातो मृगगे भानी धूर्तो धर्मक्रियोज्झितः ॥ २ ॥
 संग्राह्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यास्य क्षत्रियस्य पतात्रिण ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैभवावात्पुरानथ । तत्रैका वत्सरी दद्यात् जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संग्राहः स मृत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान्धर्मं स्वल्पमतिः शठः । युद्धं चाधिकप्रचारी च पैत्तिकः स्वल्पवित्तभाक् ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको वन्धुभृत्यमुखान्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वापापादत्र शृणुष्व च ॥ ८ ॥
 गोवालवत्सक्यधोज्जीववातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताव्यान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोराक्षिणे शनौ सोमात्पट्टे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं वा खो सहायासीन्मृतवत्सात्र सा मुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्पूर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रशुद्धिर्कर्म धन्यामत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या मुराभिश्र हिरण्यमी ॥ १३ ॥
 तदर्धमिमेतका वापि देया वित्तानुसारतः । संपूज्य विधिजनमन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥

मापैर्वाक्षिमेतदेवस्तथा पशुपतिः उत । मापाभ्यां च तथा वह्निर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विविना सृत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्भरिर्विशं वा दशागृत्तिविवानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विवित्सूत प्रायश्चित्तं त्रिवामतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्जया ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या विष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १९ ॥
 नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽयुजा । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मनिष्ठाके अध्यायः सप्तव्यधिकद्विशततमः ॥ २७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वणिक् पूर्वभवे कश्चिदासीद्धर्मपरायणः । द्विभार्यः सिद्धपीडस्यो घनवान्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वापि च शक्तितः । ब्राह्मणेषु गृहस्थेषु सत्पात्रेषु विशेषतः ॥ २ ॥
 अयात्र कृतवान्पापं कमलोभेन नित्यशः । ज्येष्ठां त्यक्त्वा तु संप्राप्तं सुशीलां भ्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतावापि मोहितः । ततो मृत्युवशं प्राप्तः सप्तहायो वणिक्सुतः ॥ ४ ॥
 मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विधिपुण्यवशास्तोऽत्र गतद्रोः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 कुम्भस्थेऽर्कसुते कीटे जीवे सिंहे भुगे विधौ । स रक्तगौरो भतिमान् पितृमातृसुखान्वितः ॥ ६ ॥
 भ्रातृमित्रघनैरुक्तः सौम्यः पितृवचोऽनुगः । घृणी हस्तोऽय मितवः क्षत्रवंशसमुद्भवः ॥ ७ ॥
 दानादिदं फलं सर्वं स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः । स्त्रीत्यागी भ्रूणहा यथेदिति वेदविदो विदुः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतः पूर्वं शृणुष्वाय सगेश्वर । प्राग्भवे या कनिष्ठाभूत्सा ज्येष्ठात्र मृतमजा ॥ ९ ॥
 गर्भदोषरतां चेति लक्षणैर्लक्षयेत्सुत । वक्ष्यामि निष्कृति तस्य पूर्वपापापनोदनीम् ॥ १० ॥
 कुर्यात्पलै रसमिदं ब्रह्माणं कमलोद्भवम् । विश्वश्रुतिं त्रिलोकेशं सौवर्णं लिखितं शुभम् ॥ ११ ॥
 तदर्धाधमितं देवं त्रिपु विप्तादिमं पठन् । “ त्वक्ता वराङ्गनां शुद्धां यत्पूर्वं पापमजितम् ॥ १२ ॥
 तेनाहमत्र प्रहाणं प्रायश्चित्तं ददे द्विजः ” । गौरी तु रजती देया द्विपलार्कश्च तन्मितः ॥ १३ ॥
 मापपञ्चमितां विष्णोः सौवर्णां ब्राह्मणाय वै । हिरण्मयी तथा लक्ष्मीर्देया मापाष्टका शुभा ॥ १४ ॥
 ब्राह्मणान्बरयेत्पश्चाद् गृह्यतं समाचरेत् । योजयेच्च यथाशक्त्या ब्राह्मणान्गरुडाग्रज ॥ १५ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । ज्येष्ठायां च कनिष्ठायां नात्र कार्या विचारणा ॥
 श्रुत्वेन शक्तिमान्यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्य रिष्टं वेदात्रिकेऽब्दके ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र पुत्रपौत्रविवर्धनम् । भविष्यति तथा ह्ययुः सप्तसप्तमिताः समाः ॥ १८ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मनिष्ठाके अध्यायः एकसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रवशदेवो ह्यभूत्कश्चिच्छूद्रो धर्मप्रियस्ततः । विवाहं कृतवान्सुत कन्यायाः पूर्वजन्मनि ॥ १ ॥
 दोने स्वल्पमतिस्तस्माच्चकाराल्पविवानतः । चार्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्विशोगतः ॥ २ ॥
 चचार पर्वते सूत मार्गदण्डेनतत्पराः । अयो भाविमलास्तुत प्राप्ता काचिद्विराणा ॥ ३ ॥
 पूर्णगर्भसमायुक्ता नानामरणमृषिता । सा लुण्ठिता भयग्रस्ता तेन नूरविषयाण्डज ॥ ४ ॥

१ यस्मादिति-रापु० । २ द्विज-खपु० । ३ धर्माप्रिय-खपु० । ४ एने-खपु० ।

सहायस्तु परित्यक्ता ताडनान्महदाकुला । तस्या गर्भच्युतो तत्र कन्वापुत्रौ बभूवुः ॥ ५ ॥
 असहायेन तेनैव पापमाचरितं पुरा । ततो यमपुरं प्राप्तो धर्मावर्मसमन्वितः ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं भुक्ता पुण्यापुण्यफलं तथा । कन्यादानप्रभावेण स जातोऽत्र वणिक्पुत्रः ॥ ७ ॥
 कुरुक्षेत्राद्याभ्यभागे त्रिंशद्योजनसंमिते । स रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गः स्वल्पवित्तसमन्वितः ॥ ८ ॥
 वातपित्तसमद्वन्द्वो बहुपुत्रीभिरन्वितः । प्रियस्रीसंयुतो लोभो पितृभक्तिसमन्वितः ॥ ९ ॥
 जातपुत्रविहीनश्च पापात्पुण्यात्तथा फलम् । चिद्धमङ्गादिदं सूत चन्द्रो मिथुनराशिगः ॥ १० ॥
 न पश्यति सुते कर्कं लभे शुक्रः प्रपश्यति । तस्माद्बहुत्वं कन्याया न च पुत्रसुखं क्वचित् ॥ ११ ॥
 निष्कृतिं तत्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनीम् । शूद्रायाः प्रतिमा कार्यं पलायार्थमितेन तु ॥ १२ ॥
 लेख्यो गर्भच्युतो चालो तो वसौ भूषणान्वितौ । सा देया तु विविहाय पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३ ॥
 देवः पञ्चमितीर्षस्तथा वेदानिधिः सुत । जपेच्च वेधस्तो मन्त्रं वैष्णवं त्र्यम्बकं तथा ॥ १४ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं सहस्रं प्रतिदैवतम् । होमपेच्च तिलांस्तत्र सवृतान्त्यण्डिले शुभे ॥ १५ ॥
 स्वगृहोक्तविधानेन स्थापयित्वा हुताशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेद्रक्षया तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १६ ॥
 ततो रुद्रव्रतं कुर्वीत्सर्वपापविशोधनम् । चतुर्दश्यां निराहारो रुद्रपूजनतत्परः ॥ १७ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १८ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्यान्नैव पुत्रसुखं लभेत् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽङ्के ॥ १९ ॥

कृते त्वायुश्चतुरशीतिश्चतुर्भिर्गव्यैः समाः ॥ २० ॥

इति श्रीशृङ्गसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याये द्वादशतमः ॥ २७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्भद्रदेशे द्विजो धनी । विद्याभ्यासपुत्रो नित्यं धर्मशास्त्रक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन चाल्पानि दानान्यापि विजानता । पर्वस्वपि च तेनैवाध्यापिता ब्राह्मणास्तथा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । कालयोगेन संप्राप्य ब्राह्मणेन कुटुम्बिना ॥ ३ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं घटे ताम्रमये स्थितम् । पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 सर्वमिलित्वा तद्भक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिर्द्विभिः । ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायो द्विजेत्तमः ॥ ५ ॥
 भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विद्यादानादिपुण्येन जातोऽसी ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 देशे पञ्चनदे प्राप्य गौरः पिताधिको घृणी । वाचा मधुरया युक्तो राजसत्त्वधुरः सुधीः ॥ ७ ॥
 दर्शनीयो नातिदस्यो नात्युच्चः क्रोधवान्जितः । सुखस्त्रीमानसंयुक्तः स दासोऽतिवर्धयुतः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभो पापरतः क्वचित् । भूतः शत्रोऽल्पदो मन्दः स्वल्पवर्मक्रियान्वितः ॥ ९ ॥
 इष्टैर्मनोरथैर्हीनः पुत्रसंततिदुःखदः । ब्रह्मस्वभक्षणोत्पूर्वं फलमत्रास्ति निश्चितम् ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । जन्मलघ्नात्सुते राशौ घटः पापसमन्वितः ॥ ११ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ स्वर्गेश्वर । पुत्राभावो भ्रातृहीनः स्त्रीसुताल्पत्यतंयुतः ॥ १२ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य पृच्छकस्यात्र जन्मनि । प्रायश्चित्तं श्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 लक्ष्मीनारायणः कार्यः सुवर्णाद्रिमितः शुभः । तदर्धं वायु सौवर्णं देयं वित्तानुसारतः ॥ १४ ॥
 स्थापयित्वा घटे ताम्रे सवृते वस्त्रवेष्टिते । संपृज्य गन्धपुष्पाद्यैर्ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १५ ॥

चतुर्विंशत्सहस्राणि गायत्री च जपेत्ततः । होमयेच्च यथाशक्त्या कुण्डे वा स्थण्डिले शुभे ॥ १६ ॥
 घृतमिश्रांस्तिलांस्तत्र शक्त्या विप्राश्च भोजयेत् । मम जन्मदिने पश्चादाचरेद्भूतमुत्तमम् ॥ १७ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामप्येव जन्मानि ॥ १८ ॥
 नवं विधानं यः कुर्याद्विप्रद्रव्याधनाशनम् । पुत्रतीरपस्य लाभो न न तस्य परमा गतिः ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽरिष्टं पश्चादशन्मितकेन्द्रके । गायश्चित्ते कृते ह्यायुः सप्तसप्तमितान्दकम् ॥ २० ॥

जन्मादिप्रणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मणिपात्रे अन्यायाह्निसन्त्ययधिकारद्विशननम् ॥ २७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गान्धारदेशेऽभृत्पश्चिद्वाहुजो धर्मसंयुतः । ग्रामाधिपश्चोग्रदण्डो ब्रह्मभक्तिपरो दृढः ॥ १ ॥
 स गत्वा तु कुरुक्षेत्रं सर्वंस्व विधनाज्जदात् । आग्ने सूर्यग्रहे सुत विप्राय च कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । यौवने धर्पिता विप्रपत्नी चातिशुभानना ॥ ३ ॥
 कामलोभेन सततं पतिस्तस्याः प्रपीडितः । एवं निवसतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण ॥ जातो बाहुजावरः ॥ ५ ॥
 ऐरावत्यारतु निकटे त्रिशण्णोजनसमिते । शूरैः सुरूयो मतिमात् यशस्वी म्रियदर्शनः ॥ ६ ॥
 पुत्रदातृधनैर्युक्तो बहुमित्रः प्रतापवान् । रजसेव्यतिविख्यातः सुवैश्वर्ययुतो नृपः ॥ ७ ॥
 देशदेशधिकारादद्य आचन्ने सुखभागिह । दाता भोक्ता प्रदानश्च बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 धर्मादिदं तथा पापात्क्रोधी दण्डरतोऽव्ययी । पूर्वस्त्रीसुखहेतोस्तु मनोदुःखममन्वितः ॥ ९ ॥
 धर्मपाण्डिजयोपायाः प्राक् पतेस्तत्र ताडनात् । यौवने नेत्ररोगादबश्चात्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १० ॥
 चिह्नमद्गादिदं चन्द्रो धामयुक्तस्तृतीयगः । वक्ष्यामि निष्कृति तस्य सर्वपापविशोधनीम् ॥ ११ ॥
 हेमः पल्लवंडमिति शिवः कार्यो विधाननः । सर्वोपचारैः संपूज्य दद्यादिप्राय धीमते ॥ १२ ॥
 गोमूहिरण्यदानानि कृत्वा च सुखमेधते ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मणिपात्रेऽन्यायधत्त सप्तयधिकारद्विशननम् ॥ २७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुखेन पालयते तेन कुटुम्बः शकटादिना । देवास्त च वनं गत्वा ददाह वनमल्पकम् ॥ १ ॥
 तस्मिन्दहे तु निर्दग्धा जीवास्तत्र खगाधिप । पापमाचारितं काष्ठसंनवाद्भाविनो बलात् ॥ २ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् । भुक्त्वा पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गं तथाऽण्डज ॥ ३ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्र कणियमुतः । गङ्गायाः पश्चिमे भागे सप्तयोजनसमिते ॥ ४ ॥
 स स्तुतगौरी वाचालो धूर्तो मध्यमरूपधूरु । स्वल्पवित्तयुतो लोनी सभायां बुद्धिमान्नरः ॥ ५ ॥
 द्विपश्चादशन्मितान्दन्तं जातमंतिलाशकृत् । तस्य चिह्नमिदं प्रोक्तं पापहृदयुतः सुतः ॥ ६ ॥
 पापमांशगतश्चन्द्रः पापालोऽनसंयुतः । लक्षणैर्ज्ञातं चोत्तरवेदि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 स्त्रीसाहाय्योद्भवात्पापदायुक्ता पूर्वजन्मनि । तस्मात्सा योपेता तत्र मृतपुत्रा प्रपीडिता ॥ ८ ॥

१ गौर इति-वृ० । २ सप्तयोजन-रा० । ३ दण्डना इति कपु० । ४ यो वात्ये-खपु० ।

५ विषयः श्रो भौमेश्वरेऽज्जीवति-वृ० । ६ योनिं येतवित्त्यय ।

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्पुत्रदुःखनिपूदनीम् । रिष्टात्पाक् दिवसाध्यक्ष लोकानां हितकाम्यया ॥९॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि जीवदाहविमोचनीम् । यां कृत्वा विधिवत्सुत वंशवृद्धिः प्रजायते ॥१०॥
पद्मले राजते पत्रे वेदाङ्गुलमिताधिके । वनजीवास्तथा लेख्याः सुगन्धैः पञ्चमिथुताः ॥ ११ ॥
सर्पवृश्चिकगोधादद्याः पक्षिणश्च पलोन्मिताः । देया विमाय विधिना पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥१२॥
तदर्धमितकैर्वापि देया वित्तानुसारतः । वनदेवी तथा कार्या स्वदेदमितमार्पकः ॥ १३ ॥
मापद्वयहिरण्येन तथा कुर्व्यादुताशनम् । संपूज्य दद्याद्विप्राय इमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ १४ ॥
“वनान्तरगताः पूर्वं ये जीवा दाहिता मया । वनदेव्याविदानास्तु गच्छन्तु मम पातकाः” ॥१५॥
इत्युच्चार्य नरः सर्वं ब्राह्मणांय निवेदेयेत् । शृणुयाद्धरिवंशं वा शिवावर्त्य विधानतः ॥ १६ ॥

जपेत्सहस्रद्वितयं देव्या मन्त्रमयोक्तवत् ॥ १७ ॥

मन्त्रः—‘ॐ ह्रीं वनान्तरागतायै नमः ॥’ मम जन्मदिने पश्चादाचरोद्विधिना व्रतम् ॥ १८ ॥
एवं यः कुरुते सूत त्रिषु पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिस्तुः जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १९ ॥
नेवं कुर्याच्च यो मोहात्तस्य पुत्रविनाशनम् । द्विपश्चात्तन्मते रिष्टमायुषश्चाद्विवत्सराः ॥ २० ॥
इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्यविकटशततमः ॥ २७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रोऽभवत्पूर्वं धर्मकर्मपरोषणः । गौडदेशेऽतितेजस्वी चोग्रदण्डः प्रतापवान् ॥ १ ॥
सप्तविंशत्तमे वर्षे गयाश्राद्धमकारि च । काम्यश्राद्धानि तत्रैव दत्तान्यल्पविधानतः ॥ २ ॥
स मन्त्रविदयो शूरो राज्ञः शत्रोः पुरं गतः । स्वामिधर्मरतो देवात्कृतवान् गोगृहं पुरा ॥ ३ ॥
तत्रैका सुरभी सूत ह्यासन्नमसवा हता । तेनासनेन केनापि ताडिता गर्भदुःखिता ॥ ४ ॥
शल्यंगतेन दुःखेन मृता सा कालनोदिता । गर्भस्योऽपि मृतोवस्ते भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ५ ॥
प्रतापलोभयुक्तेन पापमुग्रमुपाजितम् । सहायैकसमायुक्तः त गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
पापात्पापफलं मुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यममावेण स जातः कुरुजाङ्गले ॥ ७ ॥
द्विजो मध्यमरूपादयः पितृभक्तः कुलाग्रणीः । सुखैश्वर्ययुतो दाता महाधनसमन्वितः ॥ ८ ॥
देशेदेशेऽधिकारादयः स्त्रीभोगभ्रातृसंयुतः । मध्येऽन्तेऽतिवर्चैर्युक्तो मतिमौल्योऽविश्रुतः ॥ ९ ॥
प्राक् श्राद्धनितवर्षेऽत्र जातपुत्रसमन्वितः । गयाश्राद्धादिदं सर्वं पापात्पापफलं शृणु ॥ १० ॥
क्रूरचेष्टोऽतिदुष्टात्मा दुर्वर्धः क्रोधसंयुतः । नैकवन्यो महालोभी धर्मपूर्णोऽस्ति चाण्डज ॥ ११ ॥
गोवालवत्सकंघातपृच्छकः क्षिणुनाशकः । यस्मात्प्रतापलोभेन गोभ्यो दत्तं भयं पुरा ॥ १२ ॥
तस्मात्प्रतापकालान्ते मध्ये वापि मयं त्विह । त्वाद्दस्याल्पविधानात्प्राग्व्यनहानिः प्रजायते ॥ १३ ॥
चिद्रमेतच्छशी लभे शुभपापान्वितोऽस्तगः । योऽभूदस्य सहायः प्राक् पृच्छकस्य सुतस्त्वह ॥ १४ ॥
लक्षितो लक्षणैस्त्वंतरेवं हि गरुडाम्रज । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनीम् ॥ १५ ॥
पल्लेकर्मितैः कार्या धेनुवत् द्विष्मयी । पत्रे लेख्या सवत्सा च तदर्धार्धमिता तथा ॥ १६ ॥
सा देया तु विधिज्ञाय गन्धपुष्पैरलंकृता । तथा पशुपातेदयः सुवर्णैकमितः प्रभुः ॥ १७ ॥

नागयगणेशोर्क देयास्तद्विमतस्तथा । गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं दिवसहस्रकम् ॥ १८ ॥
 अष्टाक्षरं जपेत्तद्वत्पूर्वपापविशोधनम् । होमयेच्च दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १९ ॥
 ततः शिवं सदा ध्यायेत्सर्वकार्यार्थसिद्धिदम् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ २० ॥
 न चास्य दुरितं व्याप्यर्न च जन्ममयं क्वचित् । पुत्रपौत्रवनादीनां वृद्धिरत्रैव न क्षयः ॥ २१ ॥
 नैव विधानं यः कुर्यात्तोषान्मोहात्प्रयत्नतः । न च पुत्रवनादीनां वृद्धिरत्र प्रजायते ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते पुत्र रिष्टं पष्टिमेतेऽब्दके । प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिसप्ताः स्फुराण्युपां त्विह ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रव्रजन्मन्यसौ वैश्यो बभूव कुरुजाङ्गले । बहुमृत्युसुखैर्पुक्तः श्रोत्रो वित्ततमन्वितः ॥ १ ॥
 विवाहं कृतवान् पूर्व कन्याया ब्राह्मणस्य च । हठी धर्मक्रियाहीनो दुःसहायसमन्वितः ॥ २ ॥
 ज्येष्ठां स्त्रियं धर्मयुक्तां सुशीलां रूपसंयुताम् । परित्यज्याकरोयत्ताद्विवाहं भयसंयुतः ॥ ३ ॥
 ऋतुमासा तदा तां च परित्यज्य शुनाननाम् । प्राददात्तारु कनिष्ठायां रति कामातुरोऽप्ययम् ॥ ४ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता पापं शुभं फलम् । सहायद्वययुक्तश्च जातो वन्दिजनोऽशुना ॥ ५ ॥
 शतश्रेष्ठ समीपे तु गौरः श्रद्धान्वितः सुखी । सहायादयोऽल्पवित्तश्च त्यागी देवद्विजार्चकः ॥ ६ ॥
 वाचा मधुरया युक्तः पुत्रोत्पत्तिविर्जितः । माम्भवे यः सहायोऽमृतसोऽत्र पुत्रविर्जितः ॥ ७ ॥
 सहजः पृच्छकस्यापि मृतो भ्राताऽपुनाण्डजाया स्त्री प्रारु तु सहायासीत्कानेष्टा साध्यपुनिगी ॥ ८ ॥
 अत्र जन्मनि भार्या सा गर्भं नैव दत्वात्यसौ । लक्षणैरङ्गितं सर्ववेदि गरुडाग्रज ॥ ९ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् । लक्ष्मीनारायणं दद्याच्चतुःषष्टिपलात्मकम् ॥ १० ॥
 तदर्घ्यावपलैर्वापि द्विजाय विधिपूर्वकम् । पूजयित्वा तु गन्वाद्यैः पुत्रपौत्रविश्वनम् ॥ ११ ॥
 कलशे स्थापयेत्ताम्रे नानाहर्मिन्मश्रुजिते । तद्वये होमयेद्धीमास्तिलान्दशरैरेण तु ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छुच्य दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं यः कुरुते सूत मुच्यते भूगणहृदया ॥ १३ ॥
 पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि चाण्डज । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन प्रायश्चित्तं खगेश्वर ॥ १४ ॥
 तस्य जीवेच्च संतानं भविष्यति न संशयः । पश्चाद्दशवर्षं तु रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिभिन्नायुः कीर्तितं मया । ज्येष्ठकृष्णचतुर्दश्यां निर्याणं कथितं ध्रुवम् ॥ १६ ॥
 ७ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागसत्त्वात्रियः कश्चिज्जाङ्गले च प्रतापवान् । धर्मशास्त्रक्रियाध्यक्षो ग्रामाध्यक्षो धनान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे सुत । पर्वस्वापि च विभेभ्यः श्रद्धापूतेन चेतसा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाषिनोर्धस्य वै बलात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तर्नैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सूत विपं सुक्ता तु सा मृता ॥ ४ ॥
 अर्भकोऽपि मृतस्तस्या गर्भं चोत्पातपीडनात् । सहायैकयुतेनैव कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ५ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तेः सहायादयो हि बाहुजः । गत्वा चान्द्रमसं लोकं मुक्ता भोगाश्च शाश्वतान् ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं भुक्ता नरकांश्चातिदारुणात् । महापापकृताहोपाहतिर्वै क्षत्रियादयः ॥ ७ ॥
 जनद्वोः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते । देशे जातः पूर्वपुण्यात्स शूद्रस्थानं जन्मनि ॥ ८ ॥

सुकर्माभिरतः साधू रक्तः श्यामश्च मध्यमः । धनी सुर्घोः पितृभक्तोऽनेकस्त्रीभोगसंयुतः ॥ ९ ॥

आयन्तसुखयुक्तश्च मतिमैल्लोकविश्रुतः ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथापोऽष्टसप्तत्यधिकदिशततमः ॥ २७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गलगण्डगलो द्रव्यहर्ता भवति मानवः । दानेन तत्प्रतीकारं वक्ष्यामि शृणु चाण्डज ॥ १ ॥

अध्यापयति शिष्यांस्तु यः प्रतार्य गुरुस्तथा ॥ शिष्यो गुरुं वञ्चयित्वा योऽधीते तस्य तस्य च ॥ २ ॥

जायते गलगण्डारुघो रोगस्तदुपशान्तये ।

तथा च ।

अभक्ष्यभक्षपापी वा गण्डमाली भवेन्नरः ॥ ३ ॥

माणिक्यं पद्मरागं वा वज्रं मौक्तिकमेव च । वैडूर्यं पुष्परामं च वज्रं मारकतं तथा ॥ ४ ॥

एभिर्मालां प्रकुर्वीत तत्र मध्येऽत्र राजतम् । अलभे मौक्तिकं मालां तस्मै दानं प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥

ताम्रपात्रे विनिक्षिप्य तिलानामुपरि न्यसेत् । तिलानां परिमाणं हि द्रोणपञ्चक्रमिष्यते ॥ ६ ॥

यद्वा तद्वर्धमेवं स्यात्स्वशक्त्या वापि कारयेत् । महाशान्तिं तथा कुर्याद्वाह्मणैर्वन्द्यपारमैः ॥ ७ ॥

आचार्यस्तु शुचिर्दक्षः सर्वशास्त्रार्थकोविदः । श्रुतविचोपसंपन्नः सर्वप्राणिहिते रतः ॥ ८ ॥

एवंविधं पूजयित्वा क्लृप्तमाल्यानुलेपनैः । होमं च कारयेत्तेन समिधाज्यचरुत्कटम् ॥ ९ ॥

आसत्येन तथा मन्त्रः सोमराजानमित्यपि ।

मन्त्रः ।

“मालेयं सर्वदेवत्या ब्रह्मविष्णुशिवदिभिः ॥ १० ॥

इन्द्रादिलोकपालैश्च तथा सर्वाङ्गमरापि । इयं मे कण्ठमाला या धारिता प्रीतिपूर्वकम् ॥ ११ ॥

ब्राह्मणेभ्यः प्रदानास्तु गलगण्डं व्यपोह्यु ।” प्रदशान्तिः कृता यस्तु तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाः ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथाप्यष्टोत्तराधिकदिशततमः ॥ २७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालादिवचः शृण्वन् यो मुञ्चानस्तथैव हि । मुक्ते स पाटलतनुः पित्तोद्रेकी च जायते ॥ १ ॥

प्राणवानपि वा दद्यात्तिलान्वेदविदे तथा । मम सुक्तेन विमन्त्र सर्पिषा मधुसूदने ॥ २ ॥

सहस्रं जुहुयादन्नं मम प्रीत्यर्थमेव च । चाण्डालादिवचः शृण्वन् भोजनं दीपजं मतम् ॥ ३ ॥

अत्र वृद्धगौतमवचः ।

[अत्र वृद्धगौतमस्तु स्वर्गमन्त्रदानं प्रदर्शयति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽष्टोत्तराधिकदिशततमः ॥ २८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

खरकाकादिमांसानां भक्षकः स्फोटवान्भवेत् । पार्श्वयोस्तत्रिदृश्यथ कृच्छ्रं चान्द्रायणं तथा ॥ १ ॥

चाण्डालकृतवापीषु तडागो कूपकादिषु । स्नात्वा पीत्वा च सर्वाङ्गे दाहवान्हस्तपादयोः ॥ २ ॥

स्फोटयुक्तश्च स भवेत्कृच्छ्रं सान्त्वनं चरेत् । गां हिरण्यं च वासश्च दद्याच्छक्त्यानुसारतः ॥ ३ ॥

नारायणगणेशाकां देवास्तद्वन्मितास्तथा । गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं दिवसहस्रकम् ॥ १८ ॥
 अष्टाक्षरं जपेत्तद्वत्पूर्वपापविशोधनम् । होमयेच्च दशंशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १९ ॥
 ततः शिवं सदा ध्यायेत्सर्वकार्यार्थसिद्धिदम् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ २० ॥
 न चास्य दुरितिं व्याधिर्न च शत्रुभयं क्वचित् । पुत्रपौत्रवनादीनां वृद्धिरत्रैव न क्षयः ॥ २१ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्याद्दोहान्मोहात्प्रयत्नतः । न च पुत्रवनादीनां वृद्धिरत्र प्रजायते ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते पुत्र रिष्टं पाष्टिमितेऽन्दके । प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिसप्ताः स्युरायुषां त्विह ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्भदे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकद्विंशत्तमः ॥ २७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्पत्नी वैश्यो वधूश्च कुरुजाङ्गले । बहुभृत्यसुखैर्युक्तः क्रोधी वित्तसमन्वितः ॥ १ ॥
 विवाहं कृतवान् पूर्वं कन्याया ब्राह्मणस्य च । हठी धर्मक्रियाहीनो दुःसहायसमन्वितः ॥ २ ॥
 ज्येष्ठां स्त्रियं धर्मयुक्तां सुशीलां रूपसंयुताम् । परित्यज्याकरोद्यत्नाद्विवाहं भयसंयुतः ॥ ३ ॥
 ऋतुभासां तदा तां च परित्यज्य शुभान्नाम् । प्राददात्तमाकं कनिष्ठयां शतं कामातुरोऽप्ययम् ॥ ४ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता पापं शुभं फलम् । सहायद्वययुक्तश्च जातो बन्दिजनोऽयुता ॥ ५ ॥
 शतद्वेक्ष समीपे तु गौरः श्रद्धान्वितः सुखी । सहायाद्वयोऽल्पवित्तश्च त्यागी देवद्विजार्चकः ॥ ६ ॥
 वाचा मधुरया युक्तः पुत्रोत्पत्तिविर्जितः । प्राग्भवे यः सहायोऽभूत्सोऽत्र पुत्रविर्जितः ॥ ७ ॥
 महजः पृच्छकस्यापि मृतो भ्राताऽयुनाण्डजाया स्त्री भारु तु सहायासीत्कनिष्ठा साप्यपुत्रिणी ८ ॥
 अत्र जन्मनि भार्या सा गर्भं नैव दद्यात्पत्नी । लक्ष्मणरक्षितं सर्वरवेहि गरुडाग्रज ॥ ९ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् । लक्ष्मीनारायणं दद्याच्चतुःपष्टिपलात्मकम् ॥ १० ॥
 तदर्घ्यार्घपलेर्वापि द्विजस्य विधिपूर्वकम् । पूजयित्वा तु गन्वाद्यीः पुत्रपौत्रविवर्धनम् ॥ ११ ॥
 कलशे स्थापयेत्ताम्रे नानाद्रुग्भिश्च प्रशुजिते । तदग्रे होमयेद्दीमांस्तिरानशरणेन तु ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छुच्यता दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं यः कुरुते सूत मुच्यते भूणहृत्पया ॥ १३ ॥
 पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि चाण्डज । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन प्रायश्चित्तं स्वर्गेश्वर ॥ १४ ॥
 तस्य जीवेच्च संतानं भविष्यति न संशयः । पञ्चाशदष्टवर्षं तु रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिमितायुः कीर्तितं मया । ज्येष्ठकृष्णचतुर्दश्यां नियार्णं कथितं ध्रुवम् ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्भदे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकद्विंशत्तमः ॥ २७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागसीत्क्षत्रियः कश्चिज्जाङ्गले च प्रतापवान् । धर्मशान्त्रक्रियाध्यक्षो ग्रामाध्यक्षो धनान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे युत । पर्वस्यापि च विप्रेभ्यः श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि सर्वत्र नासिद्धिर्भस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सु खिपं मुक्ता तु सा मृता ॥ ४ ॥
 अमंकोऽपि मृतस्तस्या गर्भं चोत्पातपीडनात् । सहायैकयुगेनैव कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ५ ॥
 ततो मृत्युपञ्चं प्राक्तः सहापादयो हि बाहुजः । गत्वा चान्द्रमसं लोकं मुक्ता भोगांश्च आश्वतान् ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता नरकांश्चातिदारुणान् । महापापकृतादोपादिविषं क्षत्रियादयः ॥ ७ ॥
 शतद्रोः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते । देशे जातः पूर्वपुण्यात्स शूद्रश्चात्र जन्मनि ॥ ८ ॥

सुकर्माभिरतः साधू रक्तः श्यामश्च मध्यमः । धनी सुधीः पितृभक्तोऽनेकस्त्रीभोगसंयुतः ॥ ९ ॥

आद्यन्तसुखयुक्तश्च मतिर्मालोकाविश्रुतः ॥ १० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७८ः ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गलगण्डगलो द्रव्यहर्ता भवति मानवः । दानेन तत्पतीकारं वक्ष्यामि शृणु चाण्डज ॥ १ ॥

अध्यापयति शिष्यांस्तु यः प्रतार्य गुरुस्तया । शिष्यो गुरुं वञ्चयित्वा योऽधीते तस्य तस्य च ॥ २ ॥

जायते गलगण्डारुयो रोगस्तदुपशान्तये ।

तथा च ।

अभक्ष्यभक्षपापी वा गण्डमालो भवेन्नरः ॥ ३ ॥

माणिक्यं पद्मरागं वा वज्रं मौक्तिकमेव च । वैडूर्यं पुष्परामं च वज्रं मारकतं तथा ॥ ४ ॥

एभिर्मालां प्रकुर्वीत तत्र मध्येऽत्र राजतम् । अलाभे मौक्तिकां मालां तस्मै दानं प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥

ताम्रपात्रे विनिक्षिप्य तिलानामुपरि न्यसेत् । तिलानां परिमाणं हि द्रोणपञ्चकमिष्यते ॥ ६ ॥

यद्वा तदर्धमेवं स्यात्स्वशक्त्या वापि कारयेत् । महाशान्तिं तथा कुर्याद्वा दक्षिणैर्द्वयपारगं ॥ ७ ॥

आचार्यस्तु शुचिर्दक्षः सर्वशास्त्रार्थकोविदः । श्रुतवित्तोपसंपन्नः संवेत्प्राणिहिते रतः ॥ ८ ॥

एवंविधं पूजयित्वा वस्त्रमालयानुलेपनैः । होमं च कारयेत्तेन समिधाज्यचरुत्तमम् ॥ ९ ॥

आसत्येन तथा मन्त्रः सोमराजानमित्यपि ।

मन्त्रः ।

“मालेयं सर्वदेवत्या ग्रहाविष्णुशिवादिभिः ॥ १० ॥

इन्द्रादिलोकपालैश्च तथा सर्वागमैरपि । इयं मे कण्डमाला या धारिता प्रीतिपूर्वकम् ॥ ११ ॥

ग्राह्यगोभ्यः प्रदानात्तु गलगण्डं व्यपोहत् ।” ग्रहशान्तिः कृता यैस्तु तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाः ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चांडालादिवचः शृण्वन् यो भुञ्जानस्तथैव हि । मुंक्ते स पाटलवनुः पिच्छोद्रेकी च जायते ॥ १ ॥

माणवानपि वा दद्यात्तिलान्वेदावेदं तथा । मेम सूक्तेन विमेन्द्र सर्पिषा मधुसूदने ॥ २ ॥

सहस्रं बुध्यादर्धं मम प्रीत्यर्थमेव च । चाण्डालादिवचः शृण्वन् भोजनं दीपनं मतम् ॥ ३ ॥

अत्र वृद्धगौतमवचः ।

[अत्र वृद्धगौतमस्तु स्वर्णमजदानं प्रदर्शयति ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽष्टाध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

खरकादिदिर्मासानां भक्षकः स्फोटयान्भवेत् । पार्श्वयोस्तन्निवृत्त्यय कृच्छ्रं चान्द्रायणं तथा ॥ १ ॥

चाण्डालकृतवापीषु तडागे कूपकादिषु । स्नात्वा पीत्वा च सर्वज्ञे दाहवान्हस्तपादयोः ॥ २ ॥

स्फोटयुक्तश्च स भवेत्कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत् । गां हिरण्यं च वासश्च दद्याच्छतयातुसारतः ॥ ३ ॥

अवमन्य तु भर्तारं जारमालिङ्गयतेऽन्य । सार्वं क्रीडति या नारी तमेवानुस्मरत्यापि ॥ ४ ॥
तस्यास्तु स्तनयोः स्फोटो जायन्ते जननान्तरे । भगे च रक्ते वसति तद्रोगस्य प्रशान्तये ॥ ५ ॥
दद्याद्वा पञ्चलवर्णं हरिद्रा धान्यमेव च । उमामहेश्वरं चैव पूजयेच्च धने सति ॥ ६ ॥

निष्कृद्धादगर्कं दद्याज्जपेन्नामसिक्तकम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्यायविक्रिद्विज्ञातम् ॥ २८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिर्देशया गोः पीत्वा पयः स स्फोटवान्भवेत् । उपवासश्चर्यं कुर्याद्रौजवेर्दिगतिं द्विजान् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्यायविक्रिद्विज्ञातम् ॥ २८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवानां ब्राह्मणानां वा धनाहरणतस्तथा । स्वामिद्रोहाद्वातरोगी भवेदस्यापि निष्कृतिः ॥ १ ॥
कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापरम् ॥ २ ॥

[अत्र हिरण्यदानं कर्मविपाके ।]

शुर्वेप्रीतिरुो यस्तु वातरोगी भवेन्नरः । नामत्रयेण कुर्वीत जपं होमं च शान्तये ॥ ३ ॥
होमयित्वा पराश्रं तु भुङ्क्ते वस्तु विगर्हितम् । सोन्मादवातयुक्तः स्यात्कृच्छ्रं चान्द्रायणं तथा ॥
कुर्यात्तत्पारस्वतं मन्त्रं जपेद्ब्राह्मणतर्पणम् ॥ ४ ॥

अनिच्छतीमिच्छती यामुपभुङ्क्ते परस्त्रियम् । बलादाक्रम्य स नरः सर्वतन्विषु वेदनाम् ॥ ५ ॥
तीव्रामामोति रुग्ण्यं चतुर्वीतयुता भवेत् । परी तदुपनुत्यर्थं माहिपीदानमाचरेत् ॥ ६ ॥
कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापरम् । उद्यन्नयजपश्चैव शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् ॥ ७ ॥
नामत्रयं जपेन्मर्त्यो रोगगान्त्यर्थमात्मनः । सैहसनामकं वापि स्तोत्रं सम्पशिवधानतः ॥ ८ ॥
अच्युतानन्तं मोविन्देत्येतन्नामत्रयं द्विज । अच्युतत्रितयावृत्त्या जपेद्रोगस्य शान्तये ॥ ९ ॥
पुरुषसक्तं जपेद्बिद्वास्ततो रोगात्ममुच्यते ॥ १० ॥

[अत्र माहिपीदानम् ।]

सभायां पक्षपाती च जायते पक्षपातकः । स्याच्चतुर्मासकः स्वर्णः सनिष्कष्टश्च एव हि ॥ ११ ॥
योऽकृत्वा ब्राह्मणो भुङ्क्ते स्नानहोमजपादिकम् । स द्विषरोगसंयुक्तस्तत्पापस्यापनुत्तये ॥ १२ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्यान्नृच्छ्राश्च समाचरेत् । तामभिर्वर्णामिति च जपेत्सक्तं समाहितः ॥ १३ ॥

[अत्र स्वर्णमृगदानम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्यायविक्रिद्विज्ञातम् ॥ २८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सवर्णागमने वातरक्तवाजायते नरः ॥ १ ॥

[तत्र रश्मीनारायणं स्वर्णरूपम् । पादघातपितृह्ननार्थमिदं दानम् ।]

लघुनं गृह्णनं बालफलं वात्रानि चो द्विजः । स वातापित्तरोगी च भवेच्चान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

[औषधिव्यतिरेकेण लघुनादिभक्षणे चान्द्रायणम् ।]

रक्तवस्त्रप्रवालानां हारी स्यादक्तवातवान् । चान्द्रायणं द्विजः कुर्यादेतद्रोगस्य शान्तये ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैद्यशास्त्रमदायस्तु कृत्वोपधमयान्यया । प्रयोजयेदन्यथा हि रक्तपित्तयुतो भवेत् ॥ १ ॥
कृच्छ्रचान्द्रायणे कार्यं तथा ब्राह्मणभोजनम् ॥ २ ॥

[गोदानम्]

मद्यपो रक्तपित्ती स्यात्स दद्यात्सोर्षपो घटम् । मधुनोर्ध्ववटं चैव सहिरण्यं विशुद्धये ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अपुहारी च पुरुषो जायते श्रेष्मणः सदा । उषोन्य दिवंसं सोऽपि दद्यात्पलशतं त्रपु ॥ १ ॥
नित्यानुष्ठानविमुखः कफरोगी भवेन्नरः । पराभवं समामोति चेत्याह भगवान्ययम् ॥ २ ॥
तच्छान्तये मासमेकं यावत् भक्षयेन्नरः । सहस्रनामपाठश्च होमश्चाष्टोत्तराष्टुतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धूर्तोऽपस्माररोगी स्यात्स तद्वोषोपशान्तये । ब्रह्मकूर्चत्रयं कृत्वा येन दद्यात्सदक्षिणाम् ॥ १ ॥
[ब्रह्मकूर्चलक्षणं कृच्छ्रमकरणे दर्शितम् ।]
गुरो यो गर्भवद्द्रष्टा प्रतिकूलं समाचरेत् । सोऽपस्मारी भवेत्तत्र कुर्याच्चान्द्रायणं नरः ॥ २ ॥
[विनायकप्रतिमादानम् ।]
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नागहारी च सतसं पुरुषः शीर्षरोगवान् । सीसं पलशतं दद्यादुषोप्य स तु वासरम् ॥ १ ॥
शुरूपरोधी शिरसि रोगवाञ्छायते नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वन्तं चान्द्रायणमथापि वा ॥ २ ॥
ओषधानि मृदयाच्च तिलपात्रं तथैव च । प्रायोपवेशनादीनां व्रतानां त्यागकारणात् ॥ ३ ॥
शिरोरोगयुतो भृयात्तलिष्कृतिरयोच्यते । गोहत्यायां व्रतं कुर्यात्पञ्चाशद्विप्रभोजनम् ॥ ४ ॥
[कूष्माण्डसंभवः ।]
ब्रह्मचारी यदाग्नीयाद्विप्रपात्रे विशेषतः । एकांशेन शिरोरोगी भवतीत्याह नारदः ॥ ५ ॥
अग्नीभ्यान् इत्येव सूक्तमष्टोत्तरं शतम् । जपेच्चरुघृताभ्यां यो जुहुयाच्च तथैव हि ॥ ६ ॥
[मित्रपात्रे मित्रकांस्ये भोजनमित्यर्थः ।]
ओषधस्यापि हरणात्सूर्यावर्तः प्रजायते । तेन सूर्यः प्रदातव्यो निष्कैकस्य यथाविधि ॥ ७ ॥
[अत्र चोषवीतदानं संशन्ति ।]
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्मकर्माण्युपक्रम्य मध्ये त्यजति यो नरः । अविद्यमानं दोषं वा परेषां यः प्रकाशयेत् ॥

स भवेत्पूतिवक्त्रस्तु कुर्याच्चान्द्रापर्णं व्रतम् ॥ १ ॥

धूपसक्चन्दनादीनि सुगन्धीनि च शक्तिनः । दद्यादिप्रायः पञ्चाशद्वाह्मणान्भोजयेत्तथा ॥ २ ॥

अनु च ।

परवाचां विघ्नकर्ता मुखरोगी प्रजायते । धर्मोद्घाटनतोऽन्येषां मुखरोगः प्रजायते ॥ ३ ॥

भुक्तं मार्जारसंस्पृष्टं भुक्त्वा दुर्गन्धवान्भवेत् । पीत्वा त्रिरात्रं गोधूतं भोजयेद्वाह्मणत्रयम् ॥ ४ ॥

अनु च ।

कूटसाक्षी भवेद्दन्त्ररोगी शोणितपित्तवान् । कृच्छ्रातिकृच्छ्रैः कुर्वीत चान्द्रावणप्रथापरम् ॥ ५ ॥

कुर्यात्कूपमाण्डहोमं च गायत्रीमयुतं जपेत् । दद्याद्विरण्यं त्रीर्द्विंश मुखरोगस्य शान्तये ॥ ६ ॥

वाग्विरोधं शूरो कृत्वा मुखरोगी भवेन्नरः । तस्य दानेन विहितो गजरूपकस्तद्भवः ॥ ७ ॥

[स्वर्णगजदानमित्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकद्विशततमः ॥ २८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्वान्नहरणे चैव जिह्वारोगः प्रजायते । गायत्र्याः स जपेद्दशं दशांशं जुहुयात्तिलैः ॥ १ ॥

अनु च ।

परेषां दुःखकारणात्सर्वदानृतभाषणात् । जिह्वाच्छेदात्तथाऽन्येषां पक्षपाताच्च संसदि ॥ २ ॥

जिह्वारोगी भवेदास्थे त्रणी चैवामिजायते । पराकदित्यं चैव होमः कूपमाण्डसंज्ञकः ॥ ३ ॥

कपानश्चिनसूक्तस्य जपहोमस्तथैव च । ग्रीवादीनां तथा दानमौषधस्य च संस्मृतम् ॥ ४ ॥

इत्यसौ छर्दिरोगी स्याद्वा च दद्यात्पयस्विनम् ॥ ५ ॥

[चकारादेकः कृच्छ्रः सौरमन्त्रजपश्च समुच्चीयत इति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आमात्रहरणे चैव दन्तपीडा प्रजायते । स दद्यादाश्विनी हेमनिष्कद्रवविनिर्मितौ ॥ १ ॥

सूकरे निहते चैव दन्तुरो जायते नरः । स दद्यात्तद्विशुद्धधर्ष घृतकुम्भं सदक्षिणम् ॥ २ ॥

सुरापी श्यावदन्तः स्यात्प्राजापत्याष्टकं चोत् । शर्करापास्तुलाः सप्त दद्यात्पापविशुद्धये ॥ ३ ॥

जपित्वा तु महासूद्रं दशांशं जुहुयात्तिलान् । ततोऽभिषेकः कर्णयो मन्त्रैर्हारिणदैवतैः ॥ ४ ॥

[आत्मसमाः शर्करातुला दद्यादित्यर्थः ।]

मंत्रः ।

"त्वं तुले सर्वभूतानां परेमाणं प्रकीर्तितम् । मां तोलयसि संसारदुःखस्व नमोऽस्तुते" ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पेषां तर्जवरणान्निशुक्तिः प्रजायते । खरोक्तिहास्यकरणाद्व्यान्मीक्तिरुक्ताब्जने ॥ १ ॥

[खरोक्तिर्निरसोक्तिः, गर्दभस्य खवद्रवो यस्य, स्वपरोद्दिगजनकस्य वा ।]

मूको भ्रातृवधाच्चैव तस्येयं निष्कृतिः परा । तेन कर्मविशुद्धयर्थं त्रैतं चान्द्रायणत्रयम् ॥ २ ॥
 व्रतान्ते पुस्तकं दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । ब्राह्मणाय यजुर्वेदविदे वस्त्रेण तदुतम् ॥ ३ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ ४ ॥

मन्त्रः ।

“सरस्वति जगन्मातः शब्दब्रह्माधिदेवते । दुष्कर्मकारिणं पापं रक्ष मां परमेश्वरि ।” ॥
 स्वरोपवाती वार्ता च हर्ता मूकः प्रजायते ॥ ५ ॥

[वार्तां हर्ता यजुर्वेदज्ञामृते वेदादिहर्ता पुस्तकहर्ता च ।]

कुर्यात्स्वर्णमयं पद्मं पलायनं तदर्धतः । यथास्वविभवं सम्पत्तिशालि च न कारयेत् ॥ ६ ॥
 रक्तवस्त्रेण संवेष्ट्य ताम्रपात्रे परित्यजेत् । ताम्रपात्रपरीमाणं पलानामष्टकं विदुः ॥ ७ ॥
 आढकक्षितं मानं तिलराशी प्रयत्नतः । उपचारेः षोडशभिर्मन्त्रैश्च सर्वशास्त्रविदुः ॥ ८ ॥
 रक्तचन्दनपुष्पाद्यैर्मन्त्रेणानेन पूजयेत् ॥ ९ ॥

मन्त्रः ।

“ब्रह्मणे तु नमस्तुभ्यं विष्णोरेभितनाभिज । अतिप्रीतिकरो भानोस्तथा रुद्रस्य चैव हि ॥
 पूजां मम गृहाण त्वं सर्वक्लेशविनाशक” ॥ १० ॥

आग्नेय्यां दिशि वै होमः कर्तव्यो मन्त्रपूर्वकः । समिदाजयतिलैश्चैव समिधाष्टाक्षरेण तु ॥ ११ ॥
 [चित्रमित्यनयार्चा ।]

तस्मै हुतयते पद्मं दद्यात्समृत्वा चतुर्मुखम् । यत्प्रान्तावाचां निरोधेन वैरूप्यं मम देहजम् ॥ १२ ॥
 स्वरोपवातनं तीव्रं दुःखं रोगकरं तथा । तत्सर्वं नाशयन्त्वद्य ब्रह्मविष्णुशिवात्मनः ॥ १३ ॥
 त्रिदशादयश्च ये देवा हविष्मन्तस्तथा भुवि । एवं दत्त्वा तु तत्पञ्चमाचार्यायातिभक्तिदः ॥ १४ ॥
 पृष्ठतस्तु ह्यनुग्रह्य स्वरभेदादिमुच्यते ॥ १५ ॥

[आज्यहोमे ‘चित्रं देयानाम्’ इति मन्त्रः ।]

वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयादिजो नरः । अधीतं तस्य नापाति जिह्वायां शत्रुर्लभवेत् ॥ १६ ॥
 अपरिस्फुटवक्त्रो वा जिह्वायां व्रणवानपि । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वति चान्द्रायणमयापरम् ॥ १७ ॥
 सूक्तं ताम्रविवर्णित्वं जपेच्चैवायुतत्रयम् । दद्याद्विरण्यं विप्रेभ्यो भोजनं च स्वशक्तितः ॥ १८ ॥

[वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयादिति भृतकाध्यापक इत्यर्थः ।]

वाग्निरोर्धं गुरोः कृत्वा भवेद्ब्रह्मदाह नरः ॥ १९ ॥

[तत्र स्वर्णसरस्वतीदानम् ।]

उद्रे विनिहते चैव जायते विकृतस्वरः । स तत्पापविशुद्धयर्थं कृच्छ्रमेकं चरेद्दुष्टः ॥ २० ॥
 कर्पूरस्य पलं दद्यात्स्त्रीरुद्रव्याणि शक्तितः ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वितीयविपादिशततमः ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लवणस्यापहर्ता च शीर्णब्राह्मणद्विपाणिकः । वर्वास्सरवांश्चैव जायते तस्य निष्कृतिः ॥ १ ॥

उद्यन्नद्यमृचं चैव जपेत्तिष्ठस्त्रिरायुतम् । जुहुयाच्चरुसर्पिभ्यां रक्तवोसांसि दापयेत् ॥ २ ॥
 दद्यादेवद्विजगत्वां कुर्यात्पूजा च शक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अथाप्यखिनस्यधिकशततम ॥ २९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुक्कुटे निहते चैव वक्रनासः प्रजायते । तेन निष्कः प्रदातव्यो ब्राह्मणाय प्रयत्नतः ॥ १ ॥
 परदृष्टिविधानेन भिषङ्मिध्याचरेण च । कामात्परस्त्रियं दृष्ट्वा नेत्ररोगी भवेन्नरः ॥ २ ॥
 चान्द्रायणं पराकं च पञ्चाशद्विप्रभोजनम् । वचोदा इति मन्त्रं तु जपेदाज्यं सकाञ्चनम् ॥ ३ ॥
 दद्याद्विप्राय विभिन्नचेन्नरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥

[एतच्च भोजनं सुद्रव्यानम् ।]

मुद्राञ्च ब्राह्मणं दद्यान्नेत्ररोगापनुत्तये ॥ ५ ॥

दम्पतिभ्यां प्रवृत्तं तु मधुनं यो निरीक्षयेत् । स नेत्रपृथुक्तः स्वादक्षिभ्यामिति मन्त्रतः ॥ ६ ॥
 जपहोमौ च कुर्वीत शक्या ब्राह्मणभोजनम् । सहस्रकलशैः स्नानं स्वेः कुर्याद्विजोत्तमः ॥ ७ ॥
 [अतिप्रचुरद्विपिका पूयमित्यभिधीयते ।]

घृतचौरस्तु पुरुषो जायते नेत्ररोगवान् । उपोष्य संप्रदद्याद् घृतघेनुं विधानतः ॥ ८ ॥
 [अन्यत्वं प्रतिबद्धदृष्टित्वं नोत्पारितनेत्रत्वं रात्र्यन्वत्वं वा ।]

पितृहा चेतनाहीनो मातृहान्धश्च जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं ययाविधि ॥ ९ ॥
 [चेतनाहीनो निश्चेष्टो निर्बुद्धिश्च, अस्यापि वक्ष्यमाणम् ।]

प्राजापत्यानि कुर्वीत त्रिशृङ्गास्त्रिविधानतः । प्रतान्ते कारयेन्नात्रं सुवर्णपलसंख्याया ॥ १० ॥
 स्तम्भं रौप्यमयं चैव ताम्रपत्राञ्च च पूर्ववत् । नौका द्विजाम् दातव्यां सर्वोपस्करसंयुता ॥ ११ ॥

[नौकेत्युपलक्षणं स्तम्भोऽपि विष्णुप्रतिमा च दातव्या सोपस्करोति । उपस्करो नौकादण्डः सोऽपि सौवर्ण एव ।]

नन्दः ।

“वामदेव जगद्गन्ध सर्वभूतशयस्थित । पापार्णवे सुमग्नं मा तारयाश्चिततारक” ॥ १२ ॥
 इत्युदीर्य प्रणम्याथ ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ १३ ॥

[इति चेतनाहीनत्वहरेःपि ।]

आकशरी च पुरुषो जायते नीललोचनः । ब्राह्मणाय प्रदातव्यं महानीलमाण्डपम् ॥ १४ ॥
 कपिलाक्षित्वे-

रीतिहृत्कपिलाक्षः स्यादुपोष्यं दिवसद्वयम् । रीतिः पलशतं दद्यादलंकृत्य द्विजातये ॥ १५ ॥
 [रीतिर्नाम ताम्रप्रकृतिको धातुविशेषः पित्तलमिति ।]

उच्छिष्टः सन्त्य आदित्यं पश्यन्नयन्तममरे । मध्वगतमथास्तं च जातमुच्छिष्ट एव सन् ॥
 नक्षत्राण्यथवा चन्द्रं स भवेन्मन्ददृष्टियुक् ॥ १६ ॥

घृतेन चरुणा नेत्ररश्मिहीनो हुताशने । जुहुयादयुतं सम्प्रशान्तिं शास्त्रस्य निश्चयः ॥ १७ ॥
 दद्यादर्धं वरं कृत्वा वासांसि व्यापिशान्तये ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अथाप्यखिनस्यधिकशततम ॥ २९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुर्यान्मृत्युं पुरीपं यो दद्रुरोगच्युतो भवेत् । शक्त्या तत्पापशान्त्यर्थं दद्याच्छुभं हिरण्यम् ॥ १ ॥
 देवद्विजगृहे तीर्थे पुण्यस्याधिष्ठितं परम् । चतुर्भुजं तु द्विभुजासुमां कुर्याद्विचक्षणः ॥ २ ॥
 लक्षणैः सोऽपि संयुक्तो वित्तशाल्यं न कारयेत् । वृषोऽपि रूप्यजः कार्यो घण्टासालंकृतो भवेत् ॥ ३ ॥
 वस्त्रैर्माल्यैस्तथा गन्धैर्मूलमन्त्रेण पूजयेत् । ततो ब्राह्मणमाहूय दरिद्रं धर्मकोविदम् ॥ ४ ॥
 श्रुतवित्तोपसंपन्नं ज्ञातं चैवात्मवेदिनम् । यक्षांगुलीयकैस्तस्य पूजां भक्त्या प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥
 होमं च कारयेत्तेन समिदाज्यतिलैरपि । मन्त्रश्च रुद्रगायत्री सर्वत्रेति विनिश्चयः ॥ ६ ॥

रुद्रगायत्री लिंगपुराणे विहिता यथा—

“ सर्वेश्वराय विद्महे शूलहस्ताय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ ”

यद्वा व्यस्वकमन्त्रेण समिधो जुहुयात्सुधीः । कष्टादुदेति मन्त्रेण जुहुयादाज्यमावृतः ॥ ७ ॥

[मूलमन्त्रः—पञ्चाक्षरी वा रुद्रगायत्री वा ।]

कैलासवासी भगवानुमया साहितः परः । त्रिनेत्रश्च हरो दद्रुरोगमाशु व्यपोहतु ॥ ८ ॥
 ततश्च ब्राह्मणान्सम्यक् प्रणिपत्य क्षमापयेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः ॥ ९ ॥
 एवं दत्त्वा महादानं दद्रुरोगात्प्रमुच्यते । गोत्रहा हृतकी चैव प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ १० ॥

ग्रतान्ते मेदिनी दद्याच्छृणुयाच्चैव भारतम् ॥ ११ ॥

[भूमेरभावे मेदिनीप्रतिनिधित्वेन गां पयस्विनीं दद्यात् । भारतश्रवणं शास्त्रोक्तप्रकारेणेति ।]
 लोहहारी च पुरुषो भवेद्देववराङ्गकः । लोहं पलशतं दद्यादुपोष्य शतवासरम् ॥ १२ ॥
 कारुकाणां वधे कृष्णो रूक्षाङ्गश्च प्रजायते । तेन तत्पापशुद्धयर्थं दद्याद्देवृषभं सितम् ॥ १३ ॥

[कारुकाः दिल्पिनः ।]

तैलचीर्येण भवति नरः कण्ट्वयनः सदा । उपोष्य सोऽपि विप्राय दद्यात्तैलघटद्वयम् ॥ १४ ॥
 वस्त्रहारी च शीर्णाङ्गः ॥ मद्दद्यात्तुशोभनम् । हेम निष्कप्रयमितं वस्त्रयुग्मं च दापयेत् ॥ १५ ॥
 स्वाम्यङ्गनामिगमने जायते दद्रुमण्डलः । कृत्वा लोहमर्षां घेनुं पलपट्टिप्रमाणतः ॥ १६ ॥
 कार्पातभारसंयुक्तां सप्तधान्यसमन्विताम् । दद्याद्विप्राय विदुषे पापं मे क्षीयतामिति ॥ १७ ॥
 विश्वस्तभार्यागमने गजचर्मं प्रजायते । तत्पापस्य विनाशाय प्रायश्चित्तं विधीयते ॥ १८ ॥

[विश्वस्तभार्यागमने शुकतल्पगप्रायश्चित्तादि दोषवशात् प्रायश्चित्तेन निष्कृतिरभिधीयते ।

सा च कृच्छादितपोदानरूपा । तत्र साङ्गं गोदानम् ।]

मधुरघातेन चैव जायते कृष्णमण्डलः । निष्कत्रयमिता देया तेन स्वर्णमयी शिखी ॥ १९ ॥
 हंसवाती भवेद्यस्तु तस्य स्याच्छ्वेतमण्डलम् । रौप्यं पलत्रयमितं हंसं दद्याद्विशुद्धये ॥ २० ॥
 अमेध्यस्य मद्दाता च विसर्पिज्याधिमान्भवेत् । मासं पयोध्रतं कुर्याद्दद्याद्धेनुं पयस्विनीम् ॥ २१ ॥

[तत्र सर्पिर्मूर्तिदानम् ।]

सौगन्धिकस्य हरणादुर्गन्धाङ्गः प्रजायते । लक्षमेकं तु पद्मानां जुहुयाज्जातवेदसम् ॥ २२ ॥

स दद्यान्मधुघेनुं च उपोष्याय द्विजातये ॥ २३ ॥

इति श्रीरुद्रसूर्याख्ये कर्मविषाके अष्टाध्याये पञ्चमोऽध्यायः पञ्चमः ॥ २९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मरा नरकस्यान्ते पाण्डुकुक्षी प्रजायते । प्रायश्चित्तं प्रकुर्वीत तत्पातकविशुद्धये ॥ १ ॥

[प्रायश्चित्तं पाद्मार्पिकं कुर्वीत पापस्योपभोगेन क्षयत्वात् । पश्चात्कृते प्रायश्चित्ते-]

चत्वारः कलशाः कार्याः पञ्चपल्लवसंयुताः । पञ्चरत्नसमायुक्ताः सितवस्त्रेण वेष्टिताः ॥ २ ॥

[अत एव स्थानादिमृद्युक्तास्तीर्थोदकेन पूरिता युता इत्यर्थः ।]

गजे विनिहते वाग्ने कृमिकुक्षिः प्रजायते ॥ ३ ॥

मृते भर्तारि या नारी नीलं वस्त्रं प्रवासयेत् । सा मृता नरकं याति कृमिकुक्षिस्ततः परम् ॥ ४ ॥

[नरकभोगादनन्तरं मनुष्यगरीरमासाद्येत्यर्थः ।]

स नीलवृषभान्पञ्च दद्याच्चान्द्रायणं व्रतम् । कुर्यान्निशदिना भोज्या दद्याच्छक्त्या तदीपधम् ॥ ५ ॥

नीलवृषभलक्षणं भगवणहरे-

भुक्ता ॥ स्पृश्यमस्पृश्यं जायते स कृशोदरः । विराट् वैष्णवं कुर्यात्पातकादौ प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्रादे कर्मविषाके अध्यायः पण्यवयविकदिशततम ॥ २९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इक्षोर्विकारस्य हारी भवेदुदरगुल्मवान् । गुडधेनुः प्रदातव्या तेन दोषस्य शान्तये ॥ १ ॥

गुरुमत्यर्थितां यातो गुल्मवाञ्जायते नरः । आवरेत्तन्निवृत्त्यर्थं मासमेकं पयोव्रतम् ॥ २ ॥

[वातगुल्मवानित्यर्थः ।]

सुधामि त्वेति सूक्तेन धृत्वेन चरुसर्पिणा । जुहुयाद्युतं सम्यग्वात बावातु भेषजम् ॥ ३ ॥

एतत्सूक्तं जपेद्दद्यादन्नदानं च शक्तितः ॥ ४ ॥

[वात बावातिवि सूक्तं तत्र विनायकदानम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्रादे कर्मविषाके अध्यायः सततवन्धविकदिशततम ॥ २९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनजा रोगा यकृत्प्लीहजलोदराः । तेषां प्रगमनार्थाय प्रायश्चित्तमिदं स्मृतम् ॥ १ ॥

एतेषु दद्याद्विषाय जलधेनुं विधानतः । सुवर्णरूप्यताम्राणां पलत्रयसमन्विताम् ॥ २ ॥

मृतकाध्यापको यस्तु कन्यादूषणतत्परः । प्लीहवान्स भवेदिमो जपेच्छ्रीसूक्तमेव हि ॥ ३ ॥

अयुतत्रयसंख्याकं ग्रीहोदरविमुक्तये ॥ ४ ॥

यो ब्रह्मविष्णुब्रह्मणां भेदं युक्तिकद्वन्द्वैः । साधयेदुदरव्याधियुक्तो भवति मानवः ॥ ५ ॥

कुर्यात्कृच्छ्रातिरुच्छ्रे तु चान्द्रायणमयाऽपरम् । सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् ॥ ६ ॥

अपेद्युतसंख्याममुच्यन्त्येतत्तु तथा । राज्ञा कर्मातिमुक्तेन नियुक्तो धर्मानिश्चये ॥ ७ ॥

पुरोहितः स्वाधिकारात्सचिवश्चान्वयाचरेत् । जलोदरत्वमाप्नोति तस्य वक्ष्यामि निष्कृतिम् ॥ ८ ॥

पयसा वसिषेन्मासत्रिवयं व्रतमुत्तमम् । सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् ॥ ९ ॥

उदरव्याधियुक्तस्तु भवेद् गुर्वङ्गनागमे । कुर्यात्तु मकरं सम्यग्वाजतं तान्नमेव वा ॥ १० ॥

[कृत्वा मकरं ब्राह्मणाय दद्यादित्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्रादे कर्मविषाके अध्यायः सततवन्धविकदिशततम ॥ २९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मन्दोदराग्निर्भवति शतिद्रव्येण वै जपेत् । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा भोजयेत्सततं दिजान् ॥ १ ॥

[शतिद्रव्यं कदम्बमिति पाठः ।]

गोमांसखादको मन्दजठराग्निर्भवेन्नरः । अकारणं गरं दत्त्वा प्रमापयति यः पुनः ॥ २ ॥

त मन्दाग्निर्भवत्येव मृतकः स्वल्पकालतः । अग्निमान्यं भवेत्तस्य यस्त्रेताग्निविनाशकः ॥ ३ ॥

[तत्र मेघदानं स्वर्णस्य तण्डुलदानं च ।]

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहर्ता त्वजीर्णान्नो भवेदस्य तु निष्कृतिः । उपवासत्रयं कृत्वा प्राजापत्यमयापि वा ॥ ४ ॥

जुहुयाच्चरुर्सापिर्भ्यामाग्निमश्मीतुचाऽनया । परान्नविन्नकर्णौदजीर्णापि जायते ॥ ५ ॥

लक्षहोमं प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकशततमः ॥ २९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुरुणा नानुयातो यो वेदाध्ययनमाचरेत् । स जडः प्रज्ञया हीनः संसारे जायते नरः ॥ १ ॥

[चरेत्कुर्यादित्यर्थः ।]

यक्ष्यामि तत्प्रतीकारं शुद्धकांस्यमयीं दृढाम् । शोभनां कारयेद्वृष्टां शुभरेखाविभूषिताम् ॥ २ ॥

पलैस्तु कुर्याद्विशत्या त्रिंशत्या वा तदर्धतः । मुस्वरां चायतौ श्लक्ष्णां पञ्चगव्येन स्नापयेत् ॥ ३ ॥

श्वेतवस्त्रेण संवीतां तण्डुलोपरि विन्यसेत् ॥ ४ ॥

[ब्राह्मणाय देयं मन्त्रस्तु ब्रह्मजज्ञानमिति ।]

पितृहा चेतनाहीनो मातृहांश्च जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ५ ॥

[अस्य प्रायश्चित्तं नेत्ररोगहरणप्रकरणेऽन्धत्वहर प्रपञ्चितम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्यायविंशततमः ॥ ३०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुरुजायाभिगमनान्मूत्रकृच्छ्रः प्रजायते । तेनापि निष्कृतिः कार्या शास्त्रदृष्टेन वर्त्मना ॥ १ ॥

[अनेन विधिना निष्कृतिरुच्यते, तत्रैकादशप्राजापत्यादिष्वन्नरूपा । अपरा प्रतिमादानजप-

होमब्राह्मणभोजनरूपा ।]

स्थापयेत्कुम्भमेकं तु पश्चिमायां शुभं दिशि । नीलवस्त्रसमाच्छन्नं नीलमाल्यविभूषितम् ॥ २ ॥

तस्योपरि न्यसेद्देवं लोहपात्रे प्रचेतसम् । सुवर्णनिष्कपट्केन निर्मितं यादृशां पतिम् ॥ ३ ॥

यजेत्पुरुषरूपेण वरुणं विश्वरूपिणम् ॥ ४ ॥

[वरुणमूर्तिः पाशवरदक्ता मकरबाहना च भवति ।]

“यादसामधिपो देवो विश्वेषामपि पावनः । संसारान्विष्कर्णधारो वरुणः पावनोऽस्तु मे” ॥ ५ ॥

इमं मन्त्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवमलंकृत्वा मूत्रकृच्छ्रप्रशान्तये ॥ ६ ॥

१ स्वल्पकमयात् इति-कपु० । २ हरणात् इति-कपु० । ३ पितृवचेतनाहीनो मातृवजायते इति-कपु० ।

पशुयोनी च गमनान्मूत्रकृच्छ्रं प्रजायते । तिलपात्रत्रयं चैव स दद्यादात्मशुद्धये ॥ ७ ॥
तत्र तिलपात्रदानमाह ।

ताम्रपात्रे तिलान्कृत्वा पलषोडशकल्पिते । सहिरण्यं स्वशक्त्या वा विप्राय प्रतिपादयेत् ॥ ८ ॥
नाशयेत्त्रिविधं पापं वाइमनःकायसंभवम् । तिलपात्रं त्रिधा प्रोक्तं कनिष्ठाधममध्यमम् ॥ ९ ॥
स्वर्णमेकं जघन्ये तु द्विगुणं मध्यमे क्षिपेत् । त्रिगुणं चोत्तमे तद्वत्सुवर्णं परिकीर्तितम् ॥ १० ॥
मत्सरी गुरुणा यश्च विधवामधिगच्छति । सभवेन्मूत्रकृच्छ्री तु गुरुत्वार्धमाचरेत् ॥ ११ ॥

[गुरुत्वार्धप्रायश्चित्तं पाद्वार्षिकमित्यर्थः । पद्मदानं वा देयम् ।]

मातुः सपत्नीगमने जायते चाइमरी गदः । स तु पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १२ ॥

[प्रायश्चित्तमत्र त्रैमासिकम् ।]

दद्याद्विप्राय विदुषे मधुधेनुं यथोदितम् । तिलद्रोणशतं चैव हिरण्येन समन्वितम् ॥ १३ ॥

दुग्धचौरस्तु पुरुषो जायते वट्पूत्रवान् । स दद्याद्दुग्धधेनुं च ब्राह्मणाय यथाविधि ॥ १४ ॥

सोदर्यागमने रोगो जायते बहुमूत्रता ॥ १५ ॥

[पराकद्वितयं ब्राह्मणभोजनं सहस्रात्मसूक्तस्य पौरुषस्य स्वशक्तितः पाठः कार्यः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाकऽध्याय एकाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालीगमनात्सर्वः प्रमेहव्याधिमान्भवेत् । धृतिपासातुरश्चैव जायते तस्य निष्कृतिः ॥ १ ॥

चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्यवमध्यं तथा पदम् । तिर्यंगामी सशूलेन प्रमेहेन युतो भवेत् ॥ २ ॥

कुर्वात्सान्तपनादीनि प्रायश्चित्तं यथाविधि । सर्वव्यायी मनुजः कन्यागामी तथैव च ॥ ३ ॥

यातप्रमेहयुक्तः स्यात्कुर्याच्चान्द्रायणत्रयम् । मधुमेही मातृगामी सततं जायते नरः ॥ ४ ॥

पितृभार्याभिगामी च जलमेही नराधमः । यो गच्छेद्भगिनीं नित्यावशुभेरीति निश्चयः ॥ ५ ॥

[पितृभार्या सपत्नजननीत्यर्थः ।]

प्रायश्चित्तं क्रमात् पञ्चर्षाण्यथ पञ्च च । अब्दमित्याचरेत्सम्पत्ततो रोगात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

ब्राह्मणः स्वर्णहारी च प्रमेही जायते नरः । धेनुं स्वर्णमर्या कुर्यात्पूर्वेण विधिना ततः ॥ ७ ॥

[तत्र विष्णुप्रतिमा यथोक्तदानम् ।]

मंत्रः ।

“चक्रं सुदर्शनं यस्य चिह्नानि विविधानि च । प्रमेहं हन्तुं क्षिप्तं विष्णुर्गण्डवाहनः ” ॥ ८ ॥

• तपस्विनोपसङ्गेन प्रमेहो जायते गदः । मातं रुद्रजपं कुर्यादद्यादक्तं च कश्चनम् ॥ ९ ॥

[मत्सङ्गेन गमनेनेत्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमन्त्रादे कर्मविपाकऽध्यायो द्व्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातृगामी भवेद्यो हि लिङ्गं तस्य विनश्यति ॥ १ ॥

चाण्डालीगमने चैव हीनकुष्ठः प्रजायते । तस्य प्रतिक्रियां कर्तुं कुम्भमुत्तरतो न्यसेत् ॥ २ ॥

[उत्तरतः शुद्धलिप्तेदस्योच्चरदिमार्गे उदकादिपूरितं कच्छं स्थापयेत् । कलशस्या पनवि धिनेत्यर्थः ।]

कृष्णवस्त्रसमाच्छन्नं कृष्णमात्पविभूषितम् । तस्योपरि न्यसेत्कांस्यपात्रे देवं धनेश्वरम् ॥ ३ ॥
सुवर्णनिष्कपद्मेन निर्मितं नखाहनम् । यजेत्पुरुषसूक्तेन धनदं विश्वरूपिणम् ॥ ४ ॥

[यजेत्पूजयेत् ।]

“निधीनामधिपो देवः शङ्करस्य प्रियः सखा । स देवाधिपतिः श्रीमानम पापं व्यपोहतु” ॥ ५ ॥
इमं मन्त्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवं हीनकुप्री लिङ्गनाथी च शुद्धयति ॥ ६ ॥
दुष्टवादी तु पण्डः स्यात्स दद्याच्च दिनातये । रूप्यं पलत्रयं दुग्धघटत्रयसमन्वितम् ॥ ७ ॥
नृपो भृत्यादिहस्तादीनपरायं विनैव यः । छेदयेत्तस्य देहस्तु भवेद्भग्य इवाग्निना ॥ ८ ॥
शिलापृष्ठसदृशश्च सत्रणश्चापि जायते । रुधिरं प्रक्षेपेत्पश्चात्तस्येयं निष्कृतिः परा ॥ ९ ॥
शस्तरुद्रं जपेत्सम्पद्यष्टोत्तरसहस्रकम् । यतिचान्द्रायणं चैव कुर्याद्दद्याच्च गां ततः ॥ १० ॥
जायते घृणोपम्यव्याधिः परमदारुणः । जपित्वा दशसाहस्रं मुच्यते रुद्रसंहिताम् ॥ ११ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्यधिकत्रिशततमः ॥ ३०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुरालये जले मार्गे सकृद्विष्टां करोति यः । शुद्धरोमो भवेत्तस्य पापरूपः स दारुणः ॥ १ ॥
मांसं मुरार्चनेनैव गोदानद्वितयेन च । प्राजापत्येन चैकेन शमयेद्दुर्जग्नं रुजः ॥ २ ॥
[यद्यपि मुरार्चनमिति सामान्येनाभिहितं तथापि सूर्यप्राधान्येन रुद्रविष्णु पृथग्यौ ।
‘आरोग्यं भास्करादिच्छेत्’ इति स्मृतिः ।]

प्रसवशुद्धरोगे ।

विष्णुमूर्तोत्सर्जनं कृत्वा यः कृत्वा शौचकर्म तु । भुङ्क्ते जन्मान्तरे मर्त्यो भवेत्स प्रसवाशुदः ॥ ३ ॥
भवेच्च दारुणा पीडा तत्र कृच्छ्रातिकृच्छ्रकः । चान्द्रायणं च कर्तव्यं तथा च क्षीरसर्पिणा ॥ ४ ॥
अक्षीभ्यामिति सूक्तेन सहस्रं जुहुयाद्विः । उद्यन्नद्यतु च चैव जपेत्पूर्वोक्तसंख्याया ॥ ५ ॥

अध्यापयेच्च जुहुयाजपेद्वाशौयुतो भवेत् ॥ ६ ॥

[तन्निवृत्तौ प्रकुर्वीत कण्ठं चैव विष्णुहृदयं जपेत्तथा]

तामसिवर्णांमिति च जपेत्सूक्तं समाहितः । हिरण्यं सप्तृतं दद्याच्छ्रोत्रियाय कुटुम्बिने ॥ ७ ॥

[तत्र धेनुदानं च प्रशंसन्ति बोधायनः गोपालदानम् ।]

दानमन्त्रमाह ।

“वर्हापीडकसंयुक्तं वेणुवादनतत्परम् । गोपीजनैः परिवृत्तं वनपुष्पावतंसकम् ॥
ददामि प्रीतये तस्य सर्वपापहरं परम्” ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्यतुर्धिकत्रिशततमः ॥ ३०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्मार्ताग्निं शमयेद्यस्तु सोऽजितसारयुतो भवेत् । अग्निश्शमीतृप्तं जप्त्वा दशांशं जुहुयात्तिलात् ॥ १ ॥
सर्पिणा चाप्लुतं दद्याद्विरण्यं ब्राह्मणाय च ।

[स्मार्ताग्निरौपासनाग्निः ।]

१ मुक्तस्तु भवेद्दधी विवा-खण्ड ० ।

अत एवासुमादाय चित्तं त्रैमासि दम्पत्योरनुकूले शुभे दिने स्वस्तिवाचनं कृत्वा स्वशक्त्यनुसारेण पूजां विधाय 'पुत्रकामनया हरिवंशश्रवणं करिष्ये' इति संकल्पयेत् । दम्पत्योः श्रवणकर्तृकत्वेन करिष्यावहे' इति प्रयोगो वा । अन्यतरकर्तृकत्वे कारयिष्ये एवं संकल्प्य । श्रुताध्ययनसंपन्नं ब्राह्मणं विभवानुसारेण वस्त्रमुद्रिकाकुण्डलादिभिः संपूज्य तं श्रावणे वृणु 'एभिश्चन्दनतान्मूलादिभिर्हरिवंशश्रवणे त्वामहं वृणे' इति प्रयोगः । ततश्च प्रतिदिनमन्यसनप्रतिबन्धे स्नातावलंकृतौ दम्पती तदेकचित्ततया शृणुयाताम् । नारिकेलपूगादिना शमदमबान्प्रतिदिनमाचार्यं पुस्तकं च पूजयेत् । अन्ये च स्वलंकृतां गां पयस्विनीं सवस्तां स्वर्णशृङ्गां रोप्यखुरां ताम्रपृष्ठां कांस्यदोहनां सवस्तां सदक्षिणां च दद्यात् । संकल्प्य स्वर्णादिमहादानानि दद्याद्यथाशक्ति । गोदानमन्त्रः गोदानविधौ । विनायकशान्तिस्तु शान्तिसारे । प्रकृतमनुसरामः । ब्राह्मणोद्गाहनमेकं प्रायश्चित्तम् । अपरं हरिवंशश्रवणं परिशेषान्महारुद्रं रुद्रमीपं तृतीयं प्रायश्चित्तम् । अत एव वचनस्थिताः स्वशब्दार्थाः । एतानि ब्रीष्यपि शक्त्याद्यपेक्षया व्यस्तानि समस्तानि वा योज्यानि । महारुद्रलक्षणं दशांशहोमप्रकारो रुद्रानुवाकानामार्यादित्वेवपरिभाषा रुद्रविधाने समुपपणिता । एकादशपशून् परत्र गौः रुद्राय गामिति श्रुतौ । दुर्मेनाश्रवं जायेत तस्य निष्कृतिः परा ।

कृच्छ्रचान्द्रायणे कुर्याद्धोमः कृष्माण्डसंज्ञकः । कर्तव्यो होमविधिश्च स्वर्णदानं तथा परम् ॥ २ ॥
कन्यादानं च पञ्चम्यां श्राद्धं कुर्वीत यत्नतः । सहस्रनामजाप्रीं च न चेदेवं विशुद्धयति ॥ ३ ॥

एतान्यष्टकादिभ्रातृरहितादीनि पञ्चापि पृथक्पृथङ्निर्मितानि । अतो यावदद्यादिप्रमोक्तस्तावत्सहस्रनामस्तोत्रं पठेत् ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्याय पञ्चाधिरश्रिततमः ॥ ३०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्विधा तु या बन्ध्या भवेद्वत्सवियोजनम् । वक्ष्ये तस्य प्रतीकारं तत्स्वरूपं निनोद्ययेत् ॥ १ ॥

मृतवत्सा भवेत्काचित्काषेदिकमस्तिका । कन्याप्रसविरूपा च क्षारबन्ध्या चतुर्थिका ॥ २ ॥

[अप्रसूतेत्यर्थः]

सर्वस्ताः, पापघारेण जायन्ते पूर्वजन्मानि । मृतवत्सा द्रव्यहरणादेकसूताऽमुच्यतानात् ॥ ३ ॥

कन्याप्रजर्णसंनन्धात्काक्वन्ध्याविरोधतः ।

[तत्र स्वर्णधेनुदानम् ।]

हिरण्येन यथाशक्त्या सवस्तां कारयेद्दहाम् ॥ ४ ॥

धेनुं यत्नेन वत्सं च पादेन गुरुब्रवीत् । धेनुं रूप्यखुरां रत्नं तस्याः पुरच्छे नियोजयेत् ॥ ५ ॥

घण्टा गलेन वस्त्रायात्ताम्रं ष्ठे निघापयेत् । सर्वोपचारैः षोडशभिर्निवेद्यं पापसं भवेत् ॥ ६ ॥

मोदकं च तथा पूर्णं गुडं लवणमेव च । जीर्णं च मुक्तिस्तीर्णं शूर्पं वेणुमये ददे ॥ ७ ॥

धेनेरेवं प्रदातव्यं ब्राह्मणसिषु चैव हि ।

[मोदकादिपरिपूर्णपात्राणि पट्टी दश वा दद्यात् ।]

ब्राह्मणं सर्वशस्त्रज्ञं कुशलं धर्मेवेदिनम् ॥ ८ ॥

विद्याविनयसंपन्नं शान्तं च विजितेन्द्रियम् । अलोलुपं सर्वजनप्रियं कल्मषवर्जितम् ॥ ९ ॥

आहूय भक्त्या संपूज्य वस्त्रार्चैर्गन्धपुष्पैः । तेनैव कारयेत्पूजां मातृवो धेनुवत्सयोः ॥ १० ॥

होमं च कारयेत्तत्र समुच्चार्य ततः पुनः ।

“अस्य गौतम ऋषिर्धनुर्देवताऽनुष्टुप् छन्दः । विनियोगः ।”

प्राङ्मुखोपविष्टाय प्रदद्यात्सामुदङ्मुखः ॥ ११ ॥

मन्त्रेणानेन विधिवत्पुच्छे हस्तं निधाय च ।

सार्धद्वयेन ।

“धेनुर्गौगिरसामन्त्रेण प्रतिष्ठा सुरमेश्वर्या । दुहिता या तथा भानोरग्रेष्ठ वरुणस्य च ॥ १२ ॥

यांश्च गावः प्रवर्तन्ते यनेषूपवनेषु च । प्रीणन्तु ता मम सदा पुत्रपौत्रमुखप्रदाः ॥ १३ ॥

प्रयच्छन्तु दिवारात्रमविच्छेदं च शान्तये ।” एवं दत्त्वा च तद्दानं प्रणिपत्य वितर्जयेत् ॥ १४ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाककेऽध्यायः पञ्चमः प्रसक्ततमः ॥ ३०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

[अत्र कर्माणि स्त्रीपुंसयोर्भिलितयोः प्रत्येकं वा यथा नियतमधिकारः । अथ गर्भसावे यज्ञोपवीतदानम् ।]

सर्वद्रुमा भवेत्सा तु बालकं हन्ति या विपैः । यज्ञोपवीतं कुर्वति काश्चनं तु स्वशक्तितः ॥ १ ॥

अत्यन्तवर्णापेक्षेण राजतं चोत्तरीयकम् । पलाधेन तदर्धेन तदर्धेनाथवा पुनः ॥ २ ॥

अन्यिमदेशे देयं तु मौक्तिकं वज्रमेव च । प्रक्षाल्य पञ्चगव्येन गायत्र्या तास्रभाजने ॥ ३ ॥

द्रोणप्रमाणं तस्मिन्स्तु निःश्लेषेत्तद्विमर्ष्यतः । तास्रस्थोपरि संस्थाप्यमुपवीतं सुपूजितम् ॥ ४ ॥

गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपैर्वेद्यांषि भक्तितः ॥ ५ ॥

[दधि तास्रभाजनीपरि आज्यं तत्प्रमाणं यथालाभोपपन्नं वा आज्यमुपवीतं स्थाप्यं महोत्तरीयं च ।]

ततो ब्राह्मणमाहूय होमं तत्र प्रकल्पयेत् । तिलैराज्येन मधुना मिश्रैरष्टोत्तरं शतम् ॥ ६ ॥

तस्मै हुतवते देयं वस्त्राद्यैः पूजिताय तु । मन्त्रेणानेन विधिवत्प्राङ्मुखोपवीतकम् ॥ ७ ॥

“उपवीतं परमिदं ब्रह्मणा विद्युतं पुरा । भवनीकप्रदानेन गर्भं संधारयाम्यहम् ।” ॥ ८ ॥

[अपमर्शः—संसारे द्विजकर्मा ।]

धनान्यन्यब्राह्मणेभ्यस्तस्मिन्काले प्रदापयेत् । अनुव्रज्य तया कार्यं प्रणिपत्य समापयेत् ॥ ९ ॥

गर्भसावकरादौपादेवं कृत्वा विमुच्यते ॥ १० ॥

[अस्मिन्कर्मणि स्त्रियोऽधिकारः ।]

मासोपवासिनी नारी यतः प्रस्रावयेद्यादि । यदि संपर्कदोषेण जायत सान्यजन्मनि ॥ ११ ॥

सर्वद्रुता सदा योनौ तजिष्कृतिरिहोच्यते । मासोपवासं कुर्वति तथा मासं पयोव्रतम् ॥ १२ ॥

क्षीरं मुष्णाति या नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । जन्मान्तरे तु तस्या वै क्षीरं न वितरेत्स्तने ॥ १३ ॥

क्षीराक्षं भोजयेद्विप्रान् साज्यं समग्रमण्डकम् । अनुलिम्पेच्च तेनैवाग्निदिगन्तः स्वशक्तितः ॥ १४ ॥

विप्रपादोदकैश्चापि क्षालयेत्क्षुत्तमण्डलम् । सुरामांसघृतक्षौद्रघृतैर्वा गन्धपुष्पकैः ॥ १५ ॥

भूतभ्यश्च वलिं दद्याद्भूतान्यत्र च संशृणु । मधुश्च नवनीतश्च पिण्डमाल्यो ह्यचिन्तकः ॥ १६ ॥

भूतभ्यः स्वशक्तिश्च भूतानां पञ्चकं त्विदम् ॥ १७ ॥

[स्वशक्तिरिति मध्वादीनां विशेषणम् । अत्र सुरादीनि वलिद्रव्याण्यविदितानि तेषु ब्राह्मणादिभिर्निषिद्धान्येवाब्राह्मणाणि ।]

उज्ज्वलात्तर्यनूदे तु यो वोदहति च स्वयम् । स भवेन्मृतपत्नीक उष्णज्वरसमन्वितः ॥ १८ ॥
प्राजापत्यत्रयं कुर्यादिवं च त्रयमेव च । तामग्निरिति चाचैनं चरुणाष्टोत्तरायुतम् ॥ १९ ॥

जुहुयाद्रोजयेद्विप्रानेवं पापादिमुच्यते ॥ २० ॥

मित्रभार्याभिगामी च मृतभार्याभिजायते । तस्य पापविशुद्धयर्थं द्विजमेकं विवाहयेत् ॥ २१ ॥
धर्मपत्न्यां सुव्रतायां मुखमैथुनकारिणः । पत्न्या विराक्तिर्भवति सुवर्णकलशेन सः ॥ २२ ॥
उमामहेश्वरं देवं रुद्रैकादशनीजपम् । ज्ञापयेच्छ्रद्धया युक्तो ह्यविच्छिन्नाम्बुवारया ॥ २३ ॥

[त्र्यम्बकमिति मन्त्रः । अथ यथाशक्त्या सुवर्णेनोमामहेश्वरप्रतिमां रजतवृषारूढां कारयित्वा स्थापयित्वा ब्राह्मणाय दद्यात् ।]

अथ द्वांश्चिह्नहरधनदमूर्तदानम् ।

दरिद्रो जायत मर्त्यो दानविघ्नं करोति यः । ऐश्वर्यं सायते येन कारिणा तच्छृणु प्रभो ॥ २४ ॥
पलायनं तदर्थेन चतुर्थीशेन वा पुनः । धनस्य प्रातिकर्तुं कुर्याद्धेममयीं शुभाम् ॥ २५ ॥
द्विभुजां बाहोनेपेतां नयनानन्दकारिणीम् । शङ्खपद्मानिधिम्यां च युक्तां तच्छङ्खयोर्द्वयोः ॥ २६ ॥
श्वेवस्त्रेण संवेष्ट्य तण्डुलोपरि विन्यसेत् । तण्डुलानां परीमाणं भवेद्रोणमितं शुभम् ॥ २७ ॥
ऋणं दत्त्वाधिकां वृद्धिं गृह्णीयाद्यश्च योभयम् । उत्पादयति चान्वेषां पापाणेन महारतः ॥ २८ ॥

[अधिवृद्धिग्रहणं नाम आस्रवतादिग्रहणम् । भयमुत्पादयतीति निमित्तमन्तरेण भयोत्पादनम् । तलमहारकृच्चैव जातो वै धनिनां कुले । धनेन रहितः प्रायो देशान्तरगतो भवेत् ॥ २९ ॥
महाह्रदो बह्वेगो उदावर्ता भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वत चान्द्रायणमथापरम् ॥ ३० ॥
कुर्याद्विष्टचरुभ्यां च होमो व्याहृतिभिस्तथा । यत्किंचिदमितं सूक्तमयुतं वारुणं जपेत् ॥ ३१ ॥
अन्यायवृत्तिचपतेः सेवनादिप्रार्थनात् । महादानसमादानादुरुभाषाविमर्दनात् ॥ ३२ ॥
द्विष्टभ्यश्चाथ मरणादपमृत्योश्च निन्दया । वेदवाहस्य आस्रस्य पाठनात्कर्मतेजनात् ॥ ३३ ॥
विषोद्वन्धनशालाद्यैर्मरणादिपितृनाकात् । उदासीनः सभामध्यभङ्गात्स्त्रीगमनात्तथा ॥ ३४ ॥
श्रुताध्ययनसंपन्नश्चोत्रियब्राह्मणस्य तु । उदासीनः सभामध्ये कृत्वा भङ्गं तु दारुणम् ॥ ३५ ॥
परीक्षासमये प्राप्ते श्रुतकाध्यापकस्तथा । देवब्राह्मणराज्ञां तु स्वर्णोपहरणाद्यथा ॥ ३६ ॥
अस्पृष्टे निर्वर्ते देवो अहस्तः प्रेक्षापते । गयश्चाहं तु कृत्यापि अपरोमादिभिस्तथा ॥ ३७ ॥
देवतातीर्थसेवाभिः कन्यादानेन चैव हि । ब्रह्मराक्षसपैशाच्यान्मुच्यते मनुब्रवीत् ॥ ३८ ॥

[ब्रह्मराक्षसत्वं पिशाचस्याप्युपलक्षणम् । तत्र निष्कृतिर्ब्रह्ममनुमेक्ता पुत्रादिभिः कार्या । जपो वेदपारायणं प्रवमानादिसूक्तजपश्च तथा सहस्रनामादिस्त्वोत्रजपश्च होमोऽयुतहोमादिः तत्र गोभूहिरण्यदानं साङ्गमिति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकविंशततमः ॥ ३०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रजस्वलागामिनं च तद्विच्छिष्टस्य भोजिनम् । प्रजाग्रहः प्रगृह्णाति ततः ॥ ज्वरवान्मवेत् ॥ १ ॥
अतिसारी च कुक्षी च गात्रे सर्वत्र वातवात् । स्त्रियश्चेद्भर्तृनाशः स्यादत्रेयं निष्कृतिः परा ॥ २ ॥
कृच्छ्रं चान्द्रायणं चैव कुर्यात्सांत्तपनत्रयम् । अष्टोत्तरहंसं तु सांपिपा जुहुयाद्यथा ॥ ३ ॥

पुनर्मर्मतुमन्त्रेण जपेत्सुखसुक्तकम् ॥ ४ ॥

तत्र बलिदानमाह ।

कांस्यपात्रे नवे श्रीहितण्डुलानाढकोन्मितात् । निक्षिप्य जलकुम्भेन सार्वं नीत्वा चतुष्पथम् ॥ ५ ॥

गन्धपुष्पादिभिस्तत्र समभ्यर्च्य बलिं क्षिपेत् ॥ ६ ॥

मन्त्रः ।

“मृगह्नीष्य बलिं चेर्म प्रजाग्रह महाबल । आतुरस्य सुखं सिद्धिं प्रयच्छ त्वं प्रजाग्रह” ॥ ७ ॥

रजस्वलां च चाण्डालीं यो गच्छेत्तं उग्रग्रहः । गृह्णाति तेन सन्तापघोरी भवति मानवः ॥ ८ ॥

चान्द्रायणं सातपथं कुर्याच्च मधुमिश्रितः । स्वाल्पल्लयहोमो जातवेदसमन्वितः ॥ ९ ॥

नाम्नां सहस्रं तु जपेदयुतं जातवेदसम् । शक्त्या हिरण्यदानं च ब्राह्मणान्मोजयेत्तया ॥ १० ॥

पायसं कांस्यपात्रे तु ध्वजैः श्वेतैः परिष्कृतम् । निक्षिप्य गन्धपुष्पाद्यैर्महपूजां विधाय च ॥

देवालये क्षिपेद्द्विद्वान्निःक्षिपेच्च चतुष्पथे ॥ ११ ॥

मन्त्रः ।

“मृगह्नीष्य बलिं चेर्म दाहरूप महाज्वर । आतुरस्य सुखं सिद्धिं प्रयच्छ त्वं महाग्रह” ॥ १२ ॥

तस्मिन्नेतौ यो महापाणिर्हितको निर्दयाश्रयः ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

केन कर्मफलेनाहमर्थाद्भवमुपागतः । वक्तुमर्हसि देवेश श्रोतुमिच्छामि यत्नतः ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजस्तपोयुक्तो विरक्तः प्राणचूडवः । बभूव मातरं तपक्ता होकेषुत्रां तपस्विनीम् ॥ १५ ॥

स कदाचिरुक्तुक्षेत्रे प्राप्य सूर्यपरायणः । गायत्रीजपमास्थाय तपस्तेपे सुदुश्चरम् ॥ १६ ॥

ऊर्ध्वबाहुरभूत्तस्य पुनरासीदधोमुखः । तस्य कर्मद्वुतं हृष्टा पीडिता सा जनन्यभूत् ॥ १७ ॥

वर्जितोऽपि तया तत्र तद्वाचा न कृता रुपा । स्थापयित्वा क्षिरो भूमी सोऽर्वाङ्गेन तदातपत् ॥ १८ ॥

तस्मै शार्पं ददौ माता जन्मजन्मनि भो मुन । शरीरमर्थं संप्राप्य ज्वलत्पावकसंनिभम् ॥ १९ ॥

तमोमये महाकाशे गच्छ भ्रमवतां गतिम् ॥ २० ॥

एवं संज्ञापितो विप्रो जनन्या स्वल्पपापकृत् । तत्क्षणादत्यजतत्र योगेनात्मकलेवरम् ॥ २१ ॥

प्राप्यैवं मद्विषांलोकान् विनतायामिहाण्डज । प्रयागे कश्यपाज्जातः सर्वदेवबलाधिकः ॥ २२ ॥

रौद्ररूपो महाकाशो दुधेपांशुशरीरभृत् । संप्राप्य कश्यपाज्ज्ञानं प्राप्तस्त्वं मे पदं ध्रुवम् ॥ २३ ॥

अरुण उवाच ।

मातृशपमतिकृतिं ब्रूहि मे वदतांवर । यत्कृत्वा सर्वसौख्यानि सुलभान्यत्र जन्मनि ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

न काचिन्निष्कृतिः सूत मातुः शपविनाशिनी । तथापि तत्ते बक्ष्यामि शृणु गुह्यं परंतप ॥ २५ ॥

स्पन्दनानि महाबाहो मदीयान्यद्भुतानि च । दुर्लभानि च देवानां गन्धर्वैरगरक्षताम् ॥ २६ ॥

तान्यहं प्रेक्ष्य शून्यानि सूत हीनानि काश्यप । तावदेव मया दृष्टत्वं मे भक्तिपरायणः ॥ २७ ॥

स्थापितोऽसि रथे यस्मात्सर्वशास्त्रविदारद । नानासौरगणैस्सार्धं ममाग्रोदयकारकः ॥ २८ ॥

त्वां दृष्ट्वा मां प्रपश्यन्तु भूलेकादिसमाश्रिताः । त्वं निष्पापोऽसि पक्षीन्द्र मम सांनिध्यभक्तितः ॥
यस्मान्मम पदे प्राप्ते सर्वकल्मषनाशने । जन्तुर्न लिप्यते पापैः पञ्चपत्रमिवाम्मसा ॥ ३० ॥
एतत्ते कथितं वत्स तव कर्मफलं त्विदम् । सर्वकर्माश्रयं स्वर्गापवर्गाख्यं शुभाशुभम् ॥ ३१ ॥

अतः परं किमन्यत्त्वं श्रोतुमर्हसि तद्दद ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३०८ ॥

अरुण उवाच ।

साक्षाज्जातिस्मरो देव कलौ कोऽपि भविष्यति । प्रादुर्भूतस्तथा त्वं मे ह्यहि कः पुरुषोत्तमः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भूय सत प्रवक्ष्यामि कथां पौराणिक्नीमिमाम् । यथा जातः कलौ धोरे साक्षाज्जातिस्मरः प्रभुः ॥
तत्र भाद्रपदे मासि कृष्णाष्टम्यां च पुत्रक । मथुरामण्डले पुण्ये निशीथे रोहिणीयुते ॥ ३ ॥
विजयारख्ये सुहृते तु सूर्ये सिंहगतेऽण्डज । भारवतरणार्थाय कंसादीनां वधाय च ॥ ४ ॥
देवक्यां वसुदेवाच्च नररूपो जनार्दनः । गङ्गस्वचक्रधरो देवः श्यामाङ्गः कमलेश्वरः ॥ ५ ॥
चतुर्भुजो महाबाहुर्वनमालाविभूषितः । सकीर्तुभो गदापाणिः प्रादुर्भूतो भविष्यति ॥ ६ ॥
अद्वितीर्देवकी तत्र वसुदेवश्च कश्यपः । ताभ्यां जातोऽण्डजश्रेष्ठ तस्मात्स पुरुषोत्तमः ॥ ७ ॥
स एव जातिं स्मरति कलौ साक्षात्पतत्रिण । नान्यः कदापि देवोऽपि शरीरं प्राप्य मानुषम् ॥ ८ ॥
तत्र पुण्यप्रभाषेण नानादेवद्विजार्चनात् । प्राकृताद्देददानाच्च जातिं सूर्यारुणात्स्मरेत् ॥ ९ ॥
साक्षाज्जातिस्मरो विष्णुर्यस्मात्स पुरुषोत्तमः । कृत्वाऽद्भुतानि कर्माणि त्रिदशैर्दृष्टकृतान्यपि ॥ १० ॥
भारोद्धारं पृथिव्याश्च गमिष्यति पदं स्वकम् । तस्य जन्मदिने सूत यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ ११ ॥
प्रनोपवासं संपूज्य जन्मविज्ञैर्जनादनम् । स गच्छेत्परमं स्थानं यत्र विष्णुः सनातनः ॥ १२ ॥
पुनः कलियुगस्यान्ते स एव भगवान्हरिः । अवतारं स्वकं कृत्वा कल्किर्नरः तदाद्भुतम् ॥ १३ ॥
क्षयं नीत्वा जनानुष्ठान्मलेच्छान्धर्मपराङ्मुखान् । प्रकाश्य वेदधर्माश्च गमिष्यति परं पदम् ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाके अध्यायो नवविंशत्तमः ॥ ३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षीणात्पुण्यादयो कश्चिदपततिसद्वपुरात्सुत । स एवाऽयं महामाग जातश्चैवान् जन्मानि ॥ १ ॥
देशे गङ्गासमीपस्थे पुण्ये पुण्यजनाश्रिते । महीपालकुलेऽज्युषे महेश्वरः प्रथिवीपतिः ॥ २ ॥
लघुस्वरूपो मातिमान् नानास्त्रचषान्वितः । महामात्यैर्दृष्टैर्धुक्तो भूपालानां भयप्रदः ॥ ३ ॥
तपःशैषान्महापुण्यात्सर्वमेतत्फलं सुत । पापावशेषात्पापिष्ठः कामी लोभसमन्वितः ॥ ४ ॥
धर्मशास्त्रमिपाहीनः शास्त्रवर्तो पतत्रिण । गङ्गास्नानान्महाबाहो प्रायश्चित्तं परं न हि ॥ ५ ॥
यत्र गङ्गाऽण्डजश्रेष्ठ प्रायश्चित्तं हि तत्र सा । प्रायश्चित्तं परं नैवाशेषपापनिकृन्तनम् ॥ ६ ॥
शिवाराधनजात्पुण्यादत्र जन्मानि सुवन । ईदृशं सर्वसौख्यानि चान्ते रुद्रगणो नरः ॥ ७ ॥
भविष्यति महापुण्याद्ब्रह्मपूजनजात्फलान् । आयुस्तस्य महामाग पञ्चपञ्चाशद्वन्दकम् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाके अ० दशमधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

केलासात्पार्वतीशपात्राग्रजन्मन्यपवर्गजा । वभूव काचिद्वनिता महादानरता सदा ॥ १ ॥
 पार्वत्याः क्षेमणादत्र यवन्यस्ति पतत्रिण । महाविभूत्या युक्ता सा समस्वैश्वर्यसंयुता ॥ २ ॥
 पृथ्वीपतेः सा पुत्रीयं जाता वै नर्मदातटे । पुत्रभ्रातृविहीना सा देवीशान्महासती ॥ ३ ॥
 भक्षनात्तद्व्रतस्यात्र न च पूर्णमनोरथा । सुवर्णवर्णा पञ्चाक्षी नानाभरणशोभिता ॥ ४ ॥
 जाता कुम्भगते लघे स्थिते तत्र शनैश्चरे । पञ्चवेदमितायुः स्यादत्र जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 विभुज्य सर्वभोगान्ता गच्छेत्स्वर्गं महासती । अग्रे जन्मानि सा देवी भविष्यति च बाहुजा ॥ ६ ॥

पत्या सार्धं प्रविश्यामौ पुनर्गच्छेच्छिवाल्यम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंस्कृते कर्मविपाके अ० एकादशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहणः कश्चित्कृषिकर्मरतः सदा । पूजकश्रान्तियीनां च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
 तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्वृषमस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नाताग्रमुष्णौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मानि तद् भुक्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले रम्यपर्वते । पण्डसु तेन पापेन स चास्त्वत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
 धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुवैश्वर्यधनान्वितः । पापस्याप्राजितस्याथ मायश्चित्तं परं न हि ॥ ५ ॥
 पूजनाद्वितीयां च भविष्यति च तद्व्रतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुः षोडशमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्देक ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंस्कृते कर्मविपाके अष्टम्याधो द्वादशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नन्दिकेश्वरसानिध्याच्छ्रुतो रुद्रगणो महान् । अभिमानान्वितस्तत्र रुद्रभक्तिपराङ्मुखः ॥ १ ॥
 शतो नन्दीश्वरेणाय यस्माद्बुद्धपराङ्मुखः । तस्मात्त्वं यवनो दुष्टो भविष्यसि महीतले ॥ २ ॥
 प्रसादितस्तदा तेन स्तुतिभिर्नन्दिकेश्वरः । अपि स्वल्पतरे काले शायान्मुक्तिं ददी प्रभुः ॥ ३ ॥
 तस्य शायान्महाभाग जन्मन्यत्राजनि स्वयम् । महामृमिमुजां वंशे म्लेच्छानां गरुडाम्रज ॥ ४ ॥
 पुष्करात्प्राक्परे देशे शुके स्वोच्चै लु लाभगे । मालव्ययोगे विख्याते सचन्द्रे बहुभिर्युते ॥ ५ ॥
 गौरो यशस्वी मतिमान् नानारत्नचर्यवृत्तः । गजशृङ्गे समाक्रान्तो बहुभूपालसेवितः ॥ ६ ॥
 नानावाहनसंपुक्तो बहुभोगयुतस्तथा । सकलैश्वर्यवित्ताढ्यः स्वेच्छाद्रव्याश्रिताऽनुजः ॥ ७ ॥
 दातातिशक्तितो लोके धर्मात्मा लोकविश्रुतः । रुद्रभक्त्यन्तरायश्च न तु पूर्णमनोरथः ॥ ८ ॥
 बहुभृत्यैः समायुक्तो यावज्जीवं सुखान्वितः । पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं शस्त्रास्त्रबन्धनात् ॥ ९ ॥
 दृढकर्मकृतात्पापाद्बुद्धपूजनभङ्गजात् । प्रायश्चित्तं महाभाग नात्र जन्मानि विद्यते ॥ १० ॥
 चिद्भगद्भातया सूत भीमो नीचोऽष्टमे स्थितः । सूर्यस्यापगतच्छुक्रात्सङ्गान्पालव्यसंज्ञकात् ॥ ११ ॥

नापुर्दायमवाप्नोति रितान्तं जीवनं स्मृतम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंस्कृते कर्मविपाके अष्टम्याधो द्वादशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१३ ॥

त्वां दृष्ट्वा मां प्रपश्यन्तु भूलोकादिसमाश्रिताः । त्व निष्पापोऽसि पक्षीन्द्र मम सांनिध्यभक्तितः ॥
यस्मान्मम पदे प्राप्ते सर्वकल्मषनाशने । जन्तुर्न लिप्यते पापैः पश्यपत्रमिवाम्भसा ॥ ३० ॥
एतत्ते कथितं वत्स त्व कर्मफलं त्विदम् । सर्वकर्माश्रयं स्वर्गापगर्गाख्यं शुभाशुभम् ॥ ३१ ॥

अतः परं किमन्यत्त्वं श्रोतुमर्हसि तद्दद ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मनिपाके अध्यायोऽष्टाधिकविंशततम ॥ ३०८ ॥

अरुण उवाच ।

साक्षाज्जातिस्मरो देव कलौ कोऽपि भविष्यति । प्रादुर्भूतस्तथा त्वं मे द्यूहि कः पुरुषोत्तमः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि कथां पौराणिक्तीमिमाम् । यथा जातः कलौ घोरे साक्षाज्जातिस्मरः प्रभुः ॥
तत्र भाद्रपदे मासि कृष्णाष्टम्यां च पुत्रक । मधुरामण्डले पुण्ये निशीथे रोहिणीयुते ॥ ३ ॥
विजयाख्ये सुहृते तु सूर्ये सिंहगतेऽण्डज । भारावतरणार्थाय कंसादीनां वधाय च ॥ ४ ॥
देवक्यां वसुदेवाच्च नररूपी जनार्दनः । शङ्खचक्रघोरे देवः श्यामाङ्गः कमलेश्वरः ॥ ५ ॥
चतुर्भुजो महाबाहुर्वनमालाविभूषितः । सकीर्तुभो गदापाणिः प्रादुर्भूतो भविष्यति ॥ ६ ॥
अदितिर्देवकी तत्र वसुदेवश्च कश्यपः । ताभ्यां जातोऽण्डजश्चेष्ट तस्मात्स पुरुषोत्तमः ॥ ७ ॥
स एव जार्ति स्मरति कलौ साक्षात्पतत्रिण । नान्यः कदापि देवोपि शरीरं प्राप्य मानुषम् ॥ ८ ॥
तत्र पुण्यप्रभाषेण नानादेवद्विजार्चनात् । प्राकृतादेददानाच्च जार्ति सूर्यारुणात्मरेत् ॥ ९ ॥
साक्षाज्जातिस्मरो विष्णुर्वस्मात्स पुरुषोत्तमः । कृत्वाऽद्भुतानि कर्माणि निदर्शयेत्कृतान्यपि १०
भारोद्धारं पृथिव्याश्च गमिष्यति पदं स्वकम् । तस्य जन्मदिने सूत यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ ११ ॥
ग्रनोपवासं संपूज्य जन्मविज्ञेनार्चनम् । स गच्छेत्परमं स्थानं यत्र विष्णुः सनातनः ॥ १२ ॥
पुनः कलिपुगस्यान्ते स एव भगवान्हरिः । अवतारं स्वकं कृत्वा कल्किर्जज्ञं तदाद्भुतम् ॥ १३ ॥
क्षयं नीत्वा जनान्दुष्टान्मलेच्छान्वर्षपराङ्मुखान् । प्रकाश्य वेदधर्माश्च गमिष्यति परं पदम् ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मनिपाके अध्यायो नवविंशततम ॥ ३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षीणात्पुण्यादथो कश्चिदपततिस्तद्वपुःसुत । स एवाऽयं महाभाग जातश्चैवान् जन्मनि ॥ १ ॥
देशे गङ्गासमीपस्थे पुण्ये पुण्यजनाश्रिते । महापालकुलेऽप्युद्ये महेश्वरः पृथिवीपतिः ॥ २ ॥
लघुस्वरूपो मतिमान् नानाव्रतचयान्वितः । महामात्यैर्द्वैर्दुक्तो भूपालानां भयप्रदः ॥ ३ ॥
तपःशान्महापुण्यात्सर्वमेतत्फलं सुत । पापावशेषात्पापिष्ठः कामी लोभसमन्वितः ॥ ४ ॥
वर्मशास्त्रमिषाहीनः शास्त्रवर्ती पतत्रिण । गङ्गास्नानान्महानाहो प्रायश्चित्तं परं न हि ॥ ५ ॥
यत्र गङ्गाऽण्डजश्चेष्ट प्रायश्चित्तं हि तत्र सा । प्रायश्चित्तं परं नैवाशेषपापनिवृत्तनम् ॥ ६ ॥
शिवाराधनजात्पुण्यादन जन्मनि सुव्रत । इहैव सर्वसौख्यानि चान्ते रुद्रगणो नरः ॥ ७ ॥
भविष्यति महापुण्याद्भद्रपूजनजात्फलात् । आयुस्तस्य महाभाग पञ्चपञ्चाशदब्दकम् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मनिपाके अ० दशविंशततम ॥ ३१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कैलासात्पार्वतीशापात्प्राग्जनमन्यपवर्गजा । वभूव काचिद्वनिता महादानरता सदा ॥ १ ॥
 पार्वत्याः क्षोभणोदत्र यवन्त्यस्ति पतत्रिण । महाविभूत्या युक्ता सा समस्त्वैश्वर्यसंयुता ॥ २ ॥
 पृथ्वीपतेः सा पुत्र्यैव जाता वै नर्मदातटे । पुत्रध्राष्ट्रविहीना सा देवीशापान्महासती ॥ ३ ॥
 भञ्जनात्तद्वत्स्यात्र न च पूर्णमनोरथा । सुवर्णवर्णा पद्माक्षी नानाभरणशोभिता ॥ ४ ॥
 जाता कुम्भगते लग्ने स्थिते तत्र शनैश्चरे । पञ्चवेदमितायुः स्यादत्र जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 विमुज्य सर्वभोगान्सा गच्छेत्सर्वं महासती । अग्रे जन्मानि सा देवी भविष्यति च बाहुजा ॥ ६ ॥

पत्या सार्धं प्रविश्यामौ पुनर्गच्छेच्छिवाल्यम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अ० एकादशाधिकविंशततमः ॥ ३११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतः सदा । पूजकश्चातिथीनां च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
 तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्गृहपमस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाग्रमुष्को तु कृतं कर्मातिदुरुणम् । तत्र जन्मानि तद् भुक्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले रम्यपर्वते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्वत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
 धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुवैश्वर्यघनान्वितः । पापस्यात्राजितस्याथ प्रायश्चित्तं परं न हि ॥ ५ ॥
 पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्गतिः । तीर्थाथयेऽत्र जनुपि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुः पोटमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दे ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टादशाधिकविंशततमः ॥ ३१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नन्दिश्वरसांनिध्याच्छृणुते रुद्रगणो महान् । अभिमानान्वितस्तत्र रुद्रभक्तिपराङ्मुखः ॥ १ ॥
 ज्ञातो नन्दीश्वरेणाथ यस्माद्गुह्यपराङ्मुखः । तस्मात्त्वं यवनो दुष्टो भविष्यसि महीतले ॥ २ ॥
 प्रसादितस्तदा तेन स्तुतिभिर्नन्दिश्वरः । अपि स्वल्पतरे काले शापान्मुक्तिं ददौ प्रभुः ॥ ३ ॥
 तस्य शापान्महाभाग जन्मन्वत्राजनि स्वयम् । महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां गरुडाग्रज ॥ ४ ॥
 पुष्करात्प्राक्परे देशे शुके स्वोच्चे तु लाभगे । मालव्ययोगे विरुपाते सचन्द्रे बहुभिर्युते ॥ ५ ॥
 गौरो यशस्वी भतिमान् नानारत्नवयैर्भूतः । गजयूथैः समाक्रान्तो बहुभूपालतेवितः ॥ ६ ॥
 नानावाहनसंयुक्तो बहुभोगयुतस्त्वथा । सकलैश्वर्यवित्ताढ्यः स्वेच्छाद्व्याधिताऽनुजः ॥ ७ ॥
 दातातिशक्तितो लोके धर्मात्मा लोकविश्रुतः । रुद्रभक्त्यन्तरायश्च न तु पूर्णमनोरथः ॥ ८ ॥
 बहुभृत्यैः समायुक्तो यावज्जीवं सुखान्वितः । पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं शस्त्रास्त्रवन्धनात् ॥ ९ ॥
 दृढकर्मकृतात्पापाद्गुह्यपूजनमङ्गजात् । प्रायश्चित्तं महाभाग नात्र जन्मानि विद्यते ॥ १० ॥
 चिह्नमङ्गलतया स्रुतं भौमो नीचोऽष्टमे स्थितः । सूर्यस्यायगताच्छुक्रात्सङ्गान्मालव्यसंज्ञकात् ॥ ११ ॥

नाशुर्दाममवाप्नोति रिष्टान्तं जीवन् रमृतम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टादशाधिकविंशततमः ॥ ३१३ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन्देवदेवेश श्रुतमेतन्महाद्भुतम् । सहानुगामिनी नार्यो गतिं मे ब्रूहि भास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं सतीक्ष्य भर्तारं या विशेषेण हुताशनम् । सार्षं तेन महापुण्या ज्ञेया सा सहगामिनी ॥ २ ॥
श्रुत्वा मृतपतिं यात्र विदेशस्थं पतिप्रता । तद्वस्त्रेण विदेश्यौ सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
धर्मोत्पत्तिप्रता पूर्वं भवेन्मोक्षगतिर्द्वयोः । अयंकाभून्महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेषण्डज ॥ ४ ॥
ब्राह्मणी वपसा युक्ता सदा भर्तृपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्मान्विता सती ॥ ५ ॥
दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताग्नौ विधिना सूतं कृत्वा पूर्णां हरेर्भक्षम् ॥ ६ ॥
सा गता यमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदाम्बुजम् । वैकुण्ठे चाण्डजश्चेष्ट यदत्त्वा न निवर्तते ॥ ७ ॥
तल्लत्तातलघातेन मूर्च्छितोभूयमाधिपः । तत्काले वै तत्र पृष्टो नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
धर्मराज वदैतन्मे त्वत्तः परस्परश्च कः । दण्डप्रदो महामाग येन त्वं चालितोऽधुना ॥ ९ ॥
तमुवाच ऋषिश्चेष्ट गतेयं या शुभानना । सती वरपादभारेण पीडितोऽहं भृशं द्विज ॥ १० ॥
मोक्षं गता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वकं पतिम् । महापापसमाक्रान्तं नरकस्थं द्विजोत्तम ॥ ११ ॥
साऽगमिष्यति चैवात्र पत्युः पापावशेषतः । ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे ॥ १२ ॥

काश्यां मृत्युस्तयोर्त्यस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायतुर्दशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ११४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कामतो यश्चरेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
घोराद्ब्रह्मघ्नजातपापाद्दृढकर्मकृतात्सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चदशाधिकात्रिंशत्तमः ॥ ११५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
क्षयेणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षयेऽतिफटेन नष्टायुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
सर्वस्वदानादनैव क्षयरोगः प्रशम्यति । कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु सत्पात्रेषु विवानतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० षोडशाधिकाद्विंशत्तमः ॥ ११६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रो महासाधुश्चाख्यर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
संयुतो वायुपित्ताम्बां किंचिद्विचसमान्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किंचिच्च क्लेशकारिणी ॥ २ ॥
पतिभक्ता पतिप्राणा व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । ऋतुहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां वै जारगानामसतीनां कुलच्छिदाम् । यद्वा वीरप्रसूतानां शीघ्रगर्भसमुच्छिदाम् ॥ ४ ॥
ज्यौषधैश्छेदनेर्दुष्टैः प्रलेपैर्दुष्टमक्षणेः । संभावनेस्तयाघातैरन्यैर्वा वस्ति कर्मभिः ॥ ५ ॥
गर्भस्य पातनोपायं कतोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥

नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
 अन्धया ईर्ष्याया चैव संततेनाशनाय च । व्यापवैश्वेदनायैस्तु तस्यार्थं कल्पितोऽगदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयामास विविद्योऽग्नेन तेददः । तथा वै ऋतुभावाच्च शीघ्रं पीतं तदीपधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिज्जन्मनि मानद । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जातं तद्विविधं रजः ॥ १० ॥
 वेदना जायते नित्यमसृग्वातोदरामयः । पुष्पं नष्टे फलं नष्टे कदाचिद्गर्भातनम् ॥ ११ ॥
 एतत्कर्म कृतं पूर्वभवे वै गर्भदोषकृत् । तथापि फलहन्त्रीणां द्वितीयं सुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
 ऋतुभावादुष्टबुद्ध्या कृतं वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधाः पुष्पवन्यनाः ॥ १३ ॥
 गर्भाशयमधिश्रित्य स्रग्धते शोणितं बहु । छिद्यन्तीव च बान्त्राणि सूधीभिरिव सुग्रत ॥ १४ ॥
 वेदनायाः पुरा भोगात्स्त्रीणां गर्भनिपातनात् । यावत्कालं निष्ठुरीयं तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
 तावानेन पतेद्गर्भो ह्ययया नास्य संभवः । एवं तु लक्षणीज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
 एकमासावधि चैव दम्पती वीर्यसङ्गमे । सुशुभे भूयदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
 संप्रनाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमहिनेन सः । शौष्ठ्रपद्यां वृत्तीयायां शुक्लायां व्रजमाचरेत् ॥ १८ ॥
 नियमेन कृतं सूत व्रतं सिद्धिं ददाति तत् । पुष्पेनानाविधैः शुभैरर्चयेद्गिरिजाप्रियम् ॥ १९ ॥
 केतव्यैर्गर्भसंयुक्तैश्चम्यकैः कुमुदोत्पलैः । सोवर्णां राजतीं तार्क्षीं श्रूतिं गौरीः प्रहृषयेत् ॥ २० ॥
 हारनूपुरमुकुटकुण्डलामरणादिकम् । नेवेद्यैः शुभ्रकस्तारमोदकापुष्पायतैः ॥ २१ ॥
 उपनिष्ठेत् विधिवद्भवानीप्रियवल्लभम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
 रात्री जागरणं कुर्याद्भीतमृत्यादिपूर्वकम् । द्रव्येनानाविधैर्वर्चयेद्यान्मन्त्रपुरःसरम् ॥ २३ ॥
 फलपुष्पाक्षतोपेतं मज्जनं मूर्ध्नि निक्षिपेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते” गिरिशप्रिये । गृह्णाणार्यमिदं देवि पुत्रान्मम ह्यं यशस्विनः ॥
 देहिदेहि जगत्पूज्ये शंकरप्राणवल्लभे ” ॥ २५ ॥
 एवं रात्री विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् । ततः प्रभाते विमले कृत्वा प्रातःक्रियां सती ॥ २६ ॥
 देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पौडशं स्त्रियः । नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैश्चन्द्रागानय पौडश ॥ २७ ॥
 प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तधान्यसमान्वितम् । सौभाग्याश्कर्तुं युक्तं ब्रह्मगुप्तेन संयुतम् ॥ २८ ॥
 दातव्यं गिरिजामात्ये पुत्रतौभाग्यकाम्यया । सगर्भाश्च वृक्षपेतां सितां गौं वस्त्रसंयुताम् ॥ २९ ॥
 सहिरण्यां ततो दद्याद्विप्राय गुणशालिने ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“गर्भपाताद्धि यत्पापं दुष्टस्त्रीणामुपार्जितम् ।

सद्व्रजं बन्धयताहेतुस्तस्मान्मुञ्चय चाम्बिके । तव दानेन पुत्रा भे भग्येण सुभगां सती” ॥ ३१ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विधे विसर्जयेत् । एवं व्रतपराया वै गर्भपातो न जायते ॥ ३२ ॥
 ध्यायाञ्च पुत्रपौत्रादद्या स्वपत्या सह मोदते । न लभेद्गर्भपानं सा पतिपुत्रामुलं च न ॥ ३३ ॥
 वृत्तीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भः समेधते । रजतस्य पञ्चभ्यां वै कोशे गर्भाशयाकृतिम् ॥ ३४ ॥
 निष्केण स्वर्णगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने । “गर्भपातं प्रहृषय्या मया प्राप्तं न जन्मनि ॥ ३५ ॥

यद्यप्यन्वयं प्राप्तं तस्मान्मुच्येऽत्र जन्मनि । जन्मजात्यादिकं वत्स वदत्वमिह कर्मणः ॥ ३६ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नीसहितं येन न सा गर्भस्य दोषहृत् ॥ ३७ ॥
 तत्रेऽपि संचित्य लक्षणं त्विह जन्मनि । यथा प्रारूपातिनो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता ॥ ३८ ॥
 दोनानाथविरोधः स्यात्स विरोधस्तथा सुत । अनुमन्त्रिमयोक्ता सा पितृमातृमुखोज्झिता ॥ ३९ ॥
 यन्मुसंततिदुःखी स्यात्सर्वदा ह्यनवस्थितिः । शोकः स्यादुदरे वाया तावत्पत्नीहादिविभ्रम ॥ ४० ॥
 अन्नरात्यन्दमानो वा गर्भः सन्नोपलभ्यते । पाणौ मुष्टितलावाकाञ्चानुवा सवियजानुनी ॥ ४१ ॥
 दोषनो वायिजो वापि शस्त्रजोऽस्माद्विजोऽपि वा । ब्राह्मणान्नोजयेद्भक्ष्यं सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविशेषे अ० समदशाऽधिकविंशततम ॥ ३१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमासादृतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सुत घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चदुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महावोरात्रकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथापि तिर्थकं सुत विभुज्याऽवर्मतः स्वयम् । कर्मत्रयेऽयं पुण्यात्माक् सोऽत्र जातो हि वायुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सुत कृशोऽरातुरो भृशम् । लभे कृन्नामिवे सुत भौमचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥
 रिष्टं पट्टिमिते वर्षे जायते कृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तस्मै ते मृताश्चान पुत्राः क्षत्रजान्विताः । रिष्टेन वायुपो भङ्गो दृढपापाल निष्कृतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविशेषेऽध्यायेऽष्टादश्यामिन्विंशततम ॥ ३१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्तद्विद्वद्भ्रमसास्त्रार्थकोविदः । गत्वा स तु पुरं सुत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 ददाह तत्पुत्रं शत्रोस्तत्क्षणे लुंठिनः पुन । तत्रको ब्रह्मणो उग्रो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरित तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मज्ञानजम् । अयो यमज्ञया सर्वः भुक्त्वा नरकपातनः ॥ ३ ॥
 पुण्यशेषादथाऽनापि स जातो क्षत्रिमावरः । देशेऽपोष्याभिदे गौरो लघुर्दंष्टो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 युवभावे महाभाग राजयक्ष्मणपीडितः । अग्रहा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्पास्तत्र त्रिदेवानां मूर्तयस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्या कदलीपत्रसंयुता ॥ ७ ॥
 निजविष्णुनुसारेण विसृताऽर्थं विवर्जयेत् । देवास्तु विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्नोजयेच्छतं होमयेव जपेत्तथा । गायत्रीं विविना सूत्रं पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महानाहो क्षरस्तस्यान ज्ञान्मति । नैव कुर्यात्तु यो मोहाद्विष्टं विशन्तिमतेऽङ्गे ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविशेषेऽध्यायेऽष्टादश्यामिन्विंशततम ॥ ३१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयत्रैव सा ज्ञेया क्षयरुयुता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापशमनं मयोक्तं पतत्रिण । महापापकृताद्वोगान्मृदुले न संशनः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविशेषेऽध्यायेऽष्टादश्यामिन्विंशततम ॥ ३२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृधाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरो जायतेऽत्रैव प्राणेश्रितं च तच्छृणु ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णकमलान्वितम् । पुस्तकं विधिवद्वाचात्समात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्त्या होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्यधिकविंशततमः ॥ ३२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मघातजम् । अज्ञानादत्र जनुषि क्षयरूपपीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापकृताद्दोराद्यस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्थेऽंके ज्ञानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तया सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकविंशततमः ॥ ३२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिहृद्देशे प्राक् सूत काचिद्विजयराज्ञना । पतिमिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
सा नार्यवातयत्पूर्वं भवे मोहाच्च कुकुटम् । नासावकत्वमाप्नोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पर्वस्वेव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रयोविंशत्यधिकविंशततमः ॥ ३२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूत बाहुजः कश्चिद्देशे पञ्चनदेऽधुना । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विमोत्सङ्गगतश्चायं प्रयागे गरुडाग्रज । सुद्धातो मृगगे भानौ धृतः कर्मक्रियोऽस्मृतः ॥ २ ॥
संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवासितस्यान्यक्षत्रियस्य पतत्रिणं ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरिमावात्पुरानव । तत्रैका वत्सरी दद्या जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगे च संप्राप्ते स गत्वा यमशासनम् । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राङ्गणे देशे शतपौजनसंमिते ॥ ६ ॥
मुमक्ष्यरूपो बलवान्वयं स्वल्पमतिः शूठः । बुद्ध्याधिकप्रधारी च पौत्तिकः स्वल्पवित्तवान् ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुमृत्यममन्त्रितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापाद्वा द्युण्य वै ॥ ८ ॥
गोबालवत्सकववाजीवघातादपुत्रक । सप्तवेदमिताब्दान्ते जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रघात्पापापन्न नाशकराणि च । गोगशिगः शनिः सोमात्पक्षो जीवो मृगास्त्यतः ॥ १० ॥
रुद्धैर्मतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकम्पात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायातीन्मृतवत्तत्रात्र सा मुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिवृद्धनीम् । पुत्रशुद्धिकरी धन्या सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोचनीम् । पञ्चत्पर्णमिता कार्या मुरविश्व हिरण्ययो ॥ १३ ॥
तदर्धमितिका वापि द्वयोर्वित्तानुनास्तः । संपृज्य विधिवन्मन्त्रैर्दद्या विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
नापैर्वाद्दोषैर्देवैस्तथा पशुपतिः सुत । माताभ्यां च तथा बहिर्जीवा मानवतुष्कजाः ॥ १५ ॥
दद्याथ विधिना सूत प्राणेश्रितं विधानतः । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाहया ॥ १६ ॥

नैवं कुत्रच यः शक्त्या त्रिवेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतस्त्वस्मिन्नाविते नात्र संग्रहः ॥ १७ ॥
नवसप्तमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं वा कृत्तनिष्कृते ॥ १८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्यध्यायः त्रिंशत्तमः ॥ ३२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कादमीरमण्डले पूर्वं कश्चिद्विजयराज्ञना । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
वैरिभावं तथा स्मृत्या गृहं दग्धं द्विजस्य च । चायेण तत्सुतो दग्धो गृहदाहे पतत्रिण्य ॥ २ ॥
साहाय्यात्स्वामिनः सर्वं प्राग्भवे समुपार्जितम् । तत्पापजन्महावोरात्फलाज्जाता वियोजिता ॥ ३ ॥
नैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनवर्मादया पूर्वपुण्यात्तथा सती ॥ ४ ॥
क्षयरोगयुक्ता बाल्ये बालघाताऽपुत्रिणी । महाप्रिदाहपापान्न प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशन्मिते वर्षे रिष्टेनैवात्र नश्यति । साहाय्यात्तत्पतिश्चात्र पुनर्हीनो रजान्वितः ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्वात्पापमोहितः । तस्य च स्तलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यादिरण्मयी तत्र सारिकां शुभलक्षणां । तथा च पुस्तकं दद्याच्छात्रस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥
पूर्वपापात्ममुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां घातयन्नगि पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्तलिताण्डज ॥ १ ॥
तथा देया मुवर्णस्य सारिकां ब्राह्मणाय वा । पूर्वपापात्ममुच्येत तदानीद्विनात्सुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्रग्रांती च पुरुषः पूरुजन्मनि मानद । तस्मिन्कण्टः प्रजायेत मोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गो दद्याद्विधिवच्छ्रेतां सर्वोभगणभूषिताम् । मुच्यते कण्टजाडोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नागि पूर्वजन्तुषु घातयेत्तद्वद्वज्र । वक्रं सा कण्ट्येगोण वाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गो दद्याद्विधिवत् सत श्वेतामन पयस्विनीम् । ययोपस्कन्धसंयुक्तां तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यनादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२९ ॥

अरुण उवाच ।

दाश्विदिप्रभुले जातो धर्मिष्ठो वित्ततंयुतः । उदरे वातजा रोगा गुल्माद्या वोर्ध्वहृत्पयाः ॥ १ ॥
मोहाद्याः रक्तादीर्मथ अतिपाण्डुरासम् । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्याद्वद्विगीगदः ॥ २ ॥
जरीरे जायते यद्विरुधातत्रगाहृतः । पीडाणां मातुलानां च दुःस्वतांशुतिः सदा ॥ ३ ॥
दायादाच्छट्टुक्पीडा भूमिद्रव्याभिलिप्तया । ऐदिकानि च लक्षणाणि तस्य देह भवन्ति हि ॥ ४ ॥

तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवर्णा शुभा वाणीसन्तोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दश मासानतिक्रम्य गर्भं चोदस्सारूपभाक् ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाके न सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंसकृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मानि सा क्षात्रा संजाता विनतासुत ॥ ८ ॥
अज्ञानतिमिरान्येन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अजानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पया ॥ ९ ॥
सर्वभूतेषु चात्मानं स्थावरेषु चरेषु च । प्रमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निष्ठुरमात्मना ॥ १० ॥
तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारस्थानपूर्वकाः । पातालकीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
तत्पुत्रा ल्यज्यते मातृवालानामनुकम्पया । मायावन्धनमातृणां बालगर्ताश्रिता तदा ॥ १२ ॥
अन्यत्तद्धर्मिणां दृष्ट्वा क्षिप्यते वह्निभस्मसात् । विनिव्रन्ति प्रमादाद्यैर्भेदं संवतिदुःखभाक् ॥ १३ ॥
संततिदुःखितायास्तु नानादुःखाद्य जायते । अनया वित्तमासाद्य तेषां वैनाशनाय तु ॥ १४ ॥
तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्वशात् । म्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्मास्तदोषचिह्निताः ॥ १५ ॥
पाताले ज्वलिता ताभिर्गर्भवो लघुप्राणिनः । गर्भयुक्ता मृतामातृशमयापि तथाम्बया ॥ १६ ॥
गर्भे न लभते तत्र मृतसौ दुःखजन्तवः । तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतमजा ॥ १७ ॥
त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्यते जन्तुरन्तरे । जन्तवो गर्भिणो ये तेः स्वकृतं कर्म भुज्यते ॥ १८ ॥
उभयोः कर्मणां हेतुन्वभ्यावश्यप्रयोजकान् । इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥
स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा मर्त्यं वद दिवस्पते ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टं समुप्राप्ते शृङ्गेहीन शुभोदये । प्रायुदकप्रवणे देशे गोमयाद्युपलितके ॥ २१ ॥
तत्रोपर्याविकं स्तीर्य नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूजयेत् ॥ २२ ॥
निष्कमानं सुवर्णस्य शकलं मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वते ॥ २३ ॥
शुद्धं मोड्यं भृशं ताम्रपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २४ ॥
पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं च प्रजापतिम् । बेणुद्रण्डं क्ते वक्षे कामे चायं कमण्डलुम् ॥ २५ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां भूर्तिं च शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्ब्रह्मपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २६ ॥
सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्राय वेदविदुषे पृजयेद्विधैर्धनैः ॥ २७ ॥
तत्तत्तु सपत्नीकं मुनीनां विन्मयेदिति । सदक्षिणा जगत्पृथा पत्नी च तपसोबला ॥ २८ ॥
सा मया तिलसंख्या वैरागोभिस्तीव्वेदनम् । लविता स्त्रीजनाचारमजानन्त्या दयात्मिका ॥ २९ ॥
नाशयेत्तस्य पापस्य देवप्राप्तं निर्गर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
सपत्नीकं च सौवर्णं निर्मितं सम्यगर्चितम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ ३१ ॥
एवमाश्राव्य ता मूर्तीः समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविनिना श्रद्धया च सदक्षिणाः ॥
दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठेति विहितञ्जलिः ॥ ३२ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजैर्नुपि दयारहितचित्तया । प्राप्तमत्पशुर्भं स्वामिञ्छिन्वि तत्कर्म दारुणम्” ॥ ३३ ॥

दत्त्वा दानं च मिमाय सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती महाभाग ग्रामभवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मन्यः स तत्पापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥

कुण्ठयेनुप्रदानेन विधिनात्र खगाधिप । मुच्यते तदुपायात् कूर्चयुक् चात्र जन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नापी घातयेत्काकं विनवानन्दवर्धन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥

कुण्ठयेनुप्रदानेन कूर्चयुग् गरुडाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राग्मानवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते कृमिलोदरः ॥ १ ॥

स भीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसमार्जितात् । मुच्यते किल रोगात्तु दुष्टात्कृमिभवात्तवग ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्तुत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षयेन्नारी ग्रामभवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः कृमिजाता रुजा सुत ॥ १ ॥

तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चग्रनं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे तु मातस्तद्दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्तुत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पृष्टं तु यो मोहाद्रक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धान्नं स पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥

विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापश्रृणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च रुजं नात्र प्रपश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुक्तं यया पुरा सूत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टस्पृष्टं च सत्तत् सात्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥

सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्स्मात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीदमोन्वितः सदा । सभार्यो नर्मदानरीरे धनसारूप्यमन्वितः ॥ १ ॥

कृतानि तेन दानानि नानापर्वेषु शक्तितः । वेदविज्ञानयुक्तेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥

अथो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । त्यक्त्वा ज्येष्ठामृतनुस्नातां धर्मशील्युतां प्रियाम् ॥ ३ ॥

गतिं दर्शय कनिष्ठायामनृतांविमोहितः । ततो यमपुरं प्राप्सः समहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥

भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । अद्वादानवशात्सोऽयं गङ्गायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 सिंहस्थेऽंके सुखे राहो जीवे कर्केऽङ्गले भृगो । स रक्तगौरौ मातिमान् बन्धुस्त्रीसुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 लघुर्गुणी स्वमितदो द्विजबन्धुसहायकः । सर्वं त्विदं फलं दानात्स्वोत्पागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भूषणहा लोकेऽङ्गिते पाराणिका विदुः । योपासाहाय्यतो जातं शृणुष्व विनतामृत ॥ ८ ॥
 प्राग्भवे या कनिष्ठाभृत्सा ज्येष्ठात्र गतप्रजा । गर्मदोपयुता चेति लक्षणेर्लक्ष्यते खग ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविनाशनीम् । कुर्यात्पल्लवंदमितेगणेशं विघ्ननाशिनम् ॥
 तदर्थाभिमतं वाजपि विपु वित्तादिमं पठेत् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

“त्याक्ता वराननां शुद्धां पूर्वं पापं समर्जितम् । तदुग्रपापनाशाय दहेऽहं गणनायकम् ॥ ११ ॥
 मापसप्तमिता लक्ष्मीः शुभां लेख्या हिरण्यमी । ददेऽहं विममुख्याय वेदशास्त्रविदे त्विह” ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्वरयन्शक्त्या शुभां दद्याच्च दक्षिणाम् । पर्वं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ १३ ॥
 श्रुत्वं शक्तिमान्पस्तु न कुपाच्छोधनं त्वके । स पुत्रान्नोपसर्पत रिष्टं पश्चाद्वन्द्यके ॥ १४ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् । अत्र जन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः समन्विशदधिकविघ्ननाशतमः ॥ ३३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । सात्र जन्मनि र्वं विप्रा जाता प्राग्विष्णुपूजनात् ॥ १ ॥
 यत्कृतं दुष्कृतं तच्च शृणुष्वत्र खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्द्रव्यं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न तद्वत् पुनस्तर्हि भुक्तं सर्वमद्यपतः । मृतो द्विजस्तद्गृहसेन शुधितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चतवदमासापि भुङ्क्षापि यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसंततिहीनात्र सुवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्येन तवार्येन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुमीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भाविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदधिकविघ्ननाशतमः ॥ ३३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो सून श्रोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । रात्र्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्वप च मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सूत नक्तान्वित्वात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशदधिकविघ्ननाशतमः ॥ ३३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी श्रोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्धा जायते तत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
 गोमूत्रप्राशनाच्च ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् । नक्तान्धयोगान्पुक्तिः स्यादत्र जन्मनि सुप्रत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टविंशदधिकविघ्ननाशतमः ॥ ३४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी प्राग् रात्र्यन्धो जायते न हि । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधियारिषेत् ॥ १ ॥

भोजयेच्च तथा विप्रान्शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । रात्र्यन्ध्यरोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुद् नारी ग्रामभवे विनतासुत । रात्र्यन्ध्यरोगयुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजेभ्यो भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशानात्तथा । मुच्यते पूर्वपापास्तु निडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्यायद्विचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्या गमने पूर्वभवे च गरुडायज्ञ । जायतेऽजगरश्चान्न मूढो जन्मनि जन्मनि ॥ १ ॥
चान्द्रायणप्रतादत्र दशावृत्त्या कृतास्तमुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुचिवृद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्यायद्विचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी ग्रामभवे विनतासुत । चाण्डालं स्वीकरोत्येपाऽजगरीं जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
प्रजापतिप्रताद्यत्नात्कृतास्तपश्चापत्तनेः । मुच्यते पूर्वपापास्ता जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोविंशदधिकविंशततमः ॥ ३३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराजविप्रपाती तु यो भवेत्पूर्वजन्मनि । तोऽजीर्णेनतिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीडयते ॥ १ ॥
विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडायज्ञ । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्र प्रकुरुते सूत या नारी पूर्वजन्मनि । परास्त्रेषु यदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
वजीर्णेनैव रोगेण बाध्यते पीडया महत् । लक्षहोमेन सततं तस्यापान्मुच्यतेऽन्य सा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्याय षष्ठचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३३६ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मरत्नसलः । सत्ययुक्ता सदाचारो साधुसेवनसंप्रुतः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेच्छिदं पापजं चात्र जन्मनि । किलासददुःकण्डूश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
किञ्चिददः प्रजायेत तत्कथं कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्भी स्त्रीधर्मप्रतकारिणी ॥ ३ ॥
वातोद्भवा व्यया तस्या भूमि तुदे प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्राः पुत्र्यो मृताः कथम् ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्याय सप्तचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना प्रिया शूद्रा प्रतापिता । बहुव्यापापनिस्ता बहुद्वेषसमन्विता ॥ १ ॥
शूद्रा याता च संन्यं बहुकालोऽगतागतः । अन्योन्यं प्रतिवसतः किञ्चित्कालवशगतः ॥ २ ॥

उभयोः कर्मणोर्हनुर्धनहर्ता पनिर्यतः । ततस्तेन कृतं कर्म भीष्ममैत्रव जन्मानि ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणधृतः । धनलोभाद्धतः शीघ्रं भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ४ ॥
 नस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रवर्षस्तथा मातैर्मृतौ तौ दंपती तदा ॥ ५ ॥
 धनलोभनशास्त्रतोऽतौ दुष्टचित्तः सुदुर्मनः । तद्विषया च मृतौ तत्र गर्ता वैः यमज्ञानम् ॥ ६ ॥
 प्रनष्टं तद्गृहं जातं ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पचिता भृशम् ॥ ७ ॥
 पथान्मानुषमपार्त्वा व्रतानुग्रहावतः । इदं जन्म चतुर्य स्यान्मृतापत्यं स्वगेश्वर ॥ ८ ॥
 द्वित्रादिमातृजानानां मृतिर्द्वित्रादिद्वार्पणः । मृतपुत्रा भवेत्यत्र जाताजातास्तथैव च ॥ ९ ॥
 इदं जीवेद्विदं जीवेद्विषयाशामपि च ध्रुवम् । जाताजातां विनश्यन्ति हि तस्याद्धतनिष्कृतेः ॥ १० ॥
 यं यदि चिरं स्थित्वा अचिरान्निव्रियते परम् । सुगुणाश्च मुरुषाश्च लालनाद्यादुकारिणः ॥ ११ ॥
 नश्यन्तु जातजतेषु जन्मजन्मसु तेषु च । व्याध्यन्तरो भवेद्द्व्याधिर्यस्तो व्यसनवानयम् ॥ १२ ॥
 नास्ति सौख्यं लभेत्तस्य नानाश्रुतिचेतसः । सौख्यं न तद्धनस्यापि परापत्त्वानि पश्यतः ॥ १३ ॥
 लक्षणाणि पुरोक्तानि तस्येमान्यपि कीर्तयेत् । स्वोदरे निव्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १४ ॥
 मृतवत्तोद्वयं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् । स्वर्गस्यापि विच्छेदो द्रव्यदाननिर्घतस्ततः ॥ १५ ॥
 दोर्मनस्यं महानाधिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगुणलवण्या अदृष्टाननकान्तयः ॥ १६ ॥
 त्रियन्ने जातमात्रा ये पुत्रा अकृन्चादवः । एवं तु कर्मणि पुरा प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

जातस्य निष्कृतिः स्वामिनिह कर्मनिष्कृती । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्सायनाशनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तात मंगतेः सारूपहेतवे ॥ १९ ॥
 यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमामेत् । पटद्विः शान्तिमूक्तानि ब्राह्मणः सहितोऽर्थवित् २० ॥
 सिद्धार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतस्नानप्रतिष्ठितः । स्थापयेदोषधर्मन्त्रवार्णैर्विष्णुसूक्तिभिः ॥ २१ ॥
 सुदृष्टे सुशुभे देशे गोमयाशुपल्लिके । तत्रोपचारिकं स्तीर्य कृष्णाजिनमथापि वा ॥ २२ ॥
 द्रोणमार्गं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्राजर्ग पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २३ ॥
 सौवर्णां प्रतिमां नव बालगोपालमूर्तिकाम् । कृत्वा प्रनिष्ठितप्राणां मूर्तित्वे शुभलक्षणे ॥ २४ ॥
 अर्चयेद्बन्धुपुण्याद्यरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ २५ ॥
 आहूय विदुषो विप्रान् अन्वर्वाश्च वेदवादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्यादिकैस्तथा ॥ २६ ॥
 यो निर्मितः पुरा द्रोहो मया च परसुनुषु । भूमिद्रविणहेमाद्यलिप्तया स प्रणश्यतु ॥ २७ ॥
 नाशयेत्तन्महापापं मूर्तिश्च शुभलक्षणा । तदस्तु महदप्राप्तं मृतं संवतिरात्मनः ॥ २८ ॥
 तस्मान्मुच्ये महाभाग पीतगोदानतोषतः । इति तत्र पाश्चिम्य त्रिस्तेनोक्तोऽतिश्रुतिः ॥ २९ ॥
 अत्रे नयेति मन्त्रेण विसृज्येतमुदीरायेत् । धेनुं दद्यात्सपत्तां च सहिर्गणां यथाविधि ॥ ३० ॥
 सांपण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवान्धरात् । इहैव लक्ष्म विजये मातृबन्धुसौख्योऽप्नुतम् ॥ ३१ ॥
 स्वसुताः सुतसौख्यस्य संतोष्य निजपुत्रवत् । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियत् ३२ ॥
 विकारा विकृता प्रीयो गमने पादवैकृतम् । पतुजा मातुलान्या रुक् कामगुल्मार्तास्त्वग्व्यथा ॥ ३३ ॥

मृतापत्यातिदास्तेषामनुमन्त्रादिभेदतः ।

तथातथाऽत्र दुःखानि जानन्नेऽस्य सुहृदुः । पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य सहायकम् ॥ ३८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विश्राप यो विषं दद्यादातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पश्चिन्त च्छर्दिरोमेण बाध्यते ॥ १ ॥
नास्ति तस्यात्र पापस्य निष्कृतिर्दृढकर्मणः । छर्दिरोमेण सततं युवा नाशमवाप्नुयात् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यात्र दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मागमे सत विषं दद्याद्विजातये । छर्दिरोमेण मात्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधे पापे प्रायश्चित्तं क विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय पचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मिन्यो विष दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोमेण सोऽत्र बाध्यते पीडया बहु ॥ १ ॥
येनूनां दशकं दद्यात्सर्वापस्करसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोमाञ्च जन्मस्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतोऽत्र जायते जन्तुर्नः पूर्वं भ्रातृघातकः । वधूव कामतः सत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागयी त्वासीज्ञाता ब्रह्महृदे सत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
पुनाभिलाषिणी पूर्वमनजचक्रं पुरा । तस्मात्ता यवनी जाता पुनस्तततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाविधान्नदानात्ता कुरुक्षेत्रे पुराऽनघ । शिवभक्तिपरा यस्मात्सुखैश्वर्यमाम्निता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा लभेद्रूपजनजाद्रतात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संगयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिर्विश्वेय शतावृत्त्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयेऽनस्तकश्चिद्ब्राह्मणो पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजापरो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चार्येणापह्नवं द्रव्यं यस्त्विदं देवालये । तेनेदं दुष्कृतं स्व कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा एतौ मुक्ता तत्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रय क्षत्री पर्वते पूजनादरेः ॥ ३ ॥
बहुद्रव्यान्वितो मृगः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगार्तश्चात्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारीति पाण्डुरोगो प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
सुर्व्याद्धिरुभयो पृथ्वी सप्तमुद्रा पलात्मिकाम् । सर्वनां सागरोपेता सप्तदीपा वसुंधराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पफलकृत्य दद्यादिमात्र धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायश्चतु पचाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विषं कस्मिंश्च काश्यप । सात्र जन्मानि रोगेण च्छर्दिस्त्रेन पीडयते ॥ १ ॥
 धेतूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडायज । सवत्सां कपिलां दद्यात्ता तदौपात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपचाशदधिकविंशततमः ॥ ३५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विमो ह्यभृदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यकायाश्च विवाहमकरोत्पुत्रीः ॥ १ ॥
 दानात्पत्न्यान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्वययोगतः ॥ २ ॥
 स च चार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविबलाद्ब्रह्मात् ॥ ३ ॥
 नानाभरणयुक्ता सा किल गर्भसमन्विता । शसित्वा लुण्ठिता साऽत्र तेन पापधियाऽण्डज ॥ ४ ॥
 सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुला यदु । तद्भर्माहो द्युते नपमाचरितं त्यिदम् ॥ ५ ॥
 ततो धर्मपुरं प्राप्तः पुण्यपापसमन्वितः । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं पतत्रिण ॥ ६ ॥
 परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दक्षयोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 गौरः प्रतोषी क्षीणाङ्गः बद्धद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोऽस्तिमातेमान् बद्धपुत्रोऽभिगन्धितः ॥ ८ ॥
 जातपुत्रमूर्तस्तप्तः पूर्वपापात्तयाण्डज । विन्मयं तत्प्रकक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥
 पलार्धाधितेनैव कार्या मुघटिता सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सीवर्णी भूषणान्विता ॥ १० ॥
 पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
 शिषं वा तत्र सौवर्णं सुवर्णकर्मितं सुत । दद्याज्जपेच्च मन्त्रांश्च तद्विज्ञान्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलससर्पापान् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृक्षा विधानतः । मायच्यष्टशतं जप्त्वा तस्मादौपात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥
 पुत्रसीर्यस्य लोभोऽपि चात्र जन्मानि व ध्रुवम् । रिष्टं पश्चाद्वन्द्वे तु मायश्चित्ते कृते सुत ॥ १५ ॥
 वैदसप्रमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते सुत ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपचाशदधिकविंशततमः ॥ ३५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचारिता पूर्वं याऽत्रापि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्वोरेत्सुदती पापजाण्डज ॥ १ ॥
 न शुध्यत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शर्तरेपि । वागणस्यां गतिश्चास्या वासेन विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्येत सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताद्ब्रह्मात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजनजाद्रतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेयं महाभाग पूर्वजन्मप्रापि बाहुजा । बन्ध्या प्राप्या यतो दुःखाकुला च दयितान्विता ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपचाशदधिकविंशततमः ॥ ३५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं बन्धयेद्ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्माररोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोगेण म्रियतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवधने ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपचाशदधिकविंशततमः ॥ ३५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी शम्भवे दिनतासुत । सात्र जन्मनि मृतत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
ज्ञानात्कृतान्महापापाच्च चोक्ता निष्कृतिर्यया । ज्ञात्वा भ्रातृवधे मृत प्रायश्चित्त क तत्तमम् ॥ २ ॥

सप्तजन्मनि मृतत्वं जायते मरुदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अ० एकोनपष्ठविंशतिस्तमः ॥ ३५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि वारुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्राग्राजक्षिप्रपीडितः ॥ १ ॥
विंशद्वयं व्यतीते च देहभङ्गः प्रजायते । तदक्षयमह वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य मुगावेयम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्जनाः ॥ ३ ॥
राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेत्तुक्तिनो विप्रान् वेण्णवाञ्छुद्धया सुत ॥ ४ ॥
कृत्वाऽनेन विधानेन गृष्ट चष प्रणश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टमः पष्ठविंशतिस्तमः ॥ ३६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वत्रेहहः कश्चियो भवेत्पूर्वजन्मनि । मोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगमपीडितः ॥ १ ॥
मायश्चित्त परं तस्य वित्ततुल्यं भूभागतः । कालचक्राभिर्घं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोमवेद्य स्वशक्तिः । कालचक्राख्यदानेन गेगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टमः पष्ठविंशतिस्तमः ॥ ३६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्रहवादरतस्य या पूर्वोद्भूदे पातित्रता । पत्युः पापप्रमावादे गति प्राप्ता हि भानुवीम् ॥ १ ॥
त्यक्ता शरीरं सा देवी पार्वत्यो सह मोदते । भुङ्क्ते भोगान्ममस्तान्त्रै पति प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
गच्छेत्ता पम स्थान यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टमः पष्ठविंशतिस्तमः ॥ ३६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतान्मृत शम्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मृतत्वं भजते किल मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्विधिवत्पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
एव यः कुरुते सुत स तत्पापान्मुच्यते । न जायतेऽत्र मृतत्वं कदाचिद्दिनतासुत ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टमः पष्ठविंशतिस्तमः ॥ ३६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्ता वञ्चयेत्कचिलोमात्पूर्वभवेऽण्डज । सात्र जन्मनि रोगेणापमारणे प्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायाश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं मुत । ब्रह्मकूर्चनय कुर्याद्दद्याद्देतुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टमः पष्ठविंशतिस्तमः ॥ ३६४ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्रणोत्तमो जातो धर्मघो वित्तसयुतः । उदरे वायुस्त्वयाञ्जिह्वोर्भतिश्च प्रजायते ॥ १ ॥

१ भोदने पारितं सा नति स्पन् ।

शरीरे जायते चिदं किंचिद्व्रणसमन्वितम् । दद्रुकण्डूविलीनाङ्गं गमने पादर्वकृतम् ॥ २ ॥
कर्मनुसारतो व्याधिचिदं तस्य सहायकम् । भार्या भीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहप्रिया ॥ ३ ॥
रोषाशुक्ताऽमितादापि प्रदरार्तिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो वदुयाचकः । गत्वा चैव महारण्येऽवर्तत गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
बहवोऽपि समायाताः शत्रवस्तैश्च वेष्टिता । जाता भीता तदा स्त्री सा त्रासपद्भिर्महावने ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभ्युत्तत्र पश्चाच्च स द्विजो मृतः । तेन कर्मविपाकेन म्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीयन्ति यन्मासं केचिद्वर्षाधिकं भृशम् । बहुकालं भवेत्किंचिद्विद्रमद्वे प्रजायते ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

दैवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साद्य पृष्टं महाबाहो किलैतच्च सुदुर्लभम् । तेनेदं सुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तमवापहम् ॥ १० ॥
गङ्गायां वै सवर्णायां सौवर्णे निष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वत्सयुग्मं शूरोरपि ॥ ११ ॥
कर्ममाकाशिकं विर्म पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं प्रकुरुते तस्य निष्कृतिं कर्मणः फलम् ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्पुक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहालोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
आयाति पापदोषेण भुवि जन्मनिजन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या प्राप्स्यते पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥

इति श्रीभृङ्गसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्यधिकविंशततमः ॥ ३९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूतकृतचकारो भर्तृमियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
पार्श्वस्थस्यान्पशूद्रस्य गृहान्नीतानि मानवैः । सर्वस्नेहानि चैर्व्येण सर्वशून्यगृहापुरा ॥ २ ॥
भुक्तानि बहुभिः सूत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्पापात्पाक्षिभ्यैव जन्मनि ॥ ३ ॥
ना जाता बाहुजा नारी कर्मभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तृशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
यौवने क्षयरोगादघातकुला स्नेहहग यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य पुष्पात्पापौवनाशनीम् ॥ ५ ॥
कथयामि प्रयत्नेन वित्ततृयीशभागतः । कृत्वा तु कदर्ली रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥

दद्याद्देविविज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीभृङ्गसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपट्यधिकविंशततमः ॥ ३६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वध्वेत्कश्चित्पुत्रा घातयेन् कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताऽऽकुलः ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग सवत्सां विविधसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चवयं कुर्वीत स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोचनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीभृङ्गसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपट्यधिकविंशततमः ॥ ३६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकानी सुमन्विता ॥ १ ॥

दक्षा भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा दिव्यवल्गुभा । स्वर्णपद्मरजात्मापादत्र मा स्वर्णकारजा ॥ २ ॥
पुत्रहीना महाभाग परद्व्यापहाग्जात् । कुक्षेत्रे शशिश्वरे स्वर्ण दद्याच्च शक्तिः ॥ ३ ॥

तद्वत्त्वानु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके अध्यायोऽष्टम्यधिकविंशतमः ॥ ३६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहन्त्याम्भवे यस्तु ज्ञानादत्र पनत्रिण । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीड्यते बहुभीडया ॥ १ ॥
अन्नदानाच्च विप्रेभ्यो रसदानाच्च शक्तिः । सानिजीजपतो होमात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्रवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके अध्यायो नवम्यधिकविंशतमः ॥ ३६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मोहतश्चेक नारी आत्तुर्वयं पुरा । सात्र जन्मनि मूकत्वं भजेत्कापि शुमानना ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्याश्चान्द्राणमनम् । वेदपुस्तकदानं च पलस्वर्णयुतं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके अध्यायो दशम्यधिकविंशतमः ॥ ३७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वेनतेयात्र जनुषि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
श्रवणाद्धरिवंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्गाहनाच्चैव पूजनाच्छङ्करस्य च ॥ २ ॥

जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके अध्यायो एकत्रत्यधिकविंशतमः ॥ ३७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूकरे यामवेत्पूर्वं निपाद्नी पुनरेव सा । शूद्राधमा पश्चनदे जाताऽत्र विनतासुत ॥ १ ॥
पुत्रपौत्रयनेर्धान्यैर्गजाभ्योऽष्टादेवाहूतैः । युक्ता सा यवनी स्रुत तीर्थतनय मेवनात् ॥ २ ॥

सा भर्तृसंयुता पूर्वं जनुष्यथ शिशुर्धनात् । यवनी पूर्वपापाच्च निदार्हणां च सेवनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके अध्यायो द्विसप्तत्यधिकविंशतमः ॥ ३७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्प्रागभवद्विमः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान् प्राप्तमवंमनेरथः ॥ १ ॥

तुलाधृतानि स्नेहानि विप्राणां छेदभागिनाम् । गृहीतान्यतिचौषिणे लोभयुक्तन चेतसा ॥ २ ॥

यस्माज्जानकृतं कर्म प्राग्भवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र मित्रो प्रयागेऽस्ति श्रेष्ठो वेदविदांवरः ॥ ३ ॥

धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तया दानाचार्यराजाविवासनात् ॥ ४ ॥

नात्रः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीविद्वर्षशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके अध्यायो त्रिसप्तत्यधिकविंशतमः ॥ ३७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनमूत्काश्चिद्गुणो धर्मसंयुतः । ग्रामाध्यक्षः प्रतापाढ्यो भ्रातृपुत्रसमन्वितः ॥ १ ॥

दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तिः । पर्वस्वापि च भूस्वर्णगोऽश्वद्वार्यासनादिकम् ॥ २ ॥

तिलपात्राणि भक्ष्याणि वस्त्राणि विविधानि च । सर्वेस्तनानि पात्रेषु हव्यकन्यानि चाण्डज ॥ ३॥
 पापमाचरितं चापि भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । ग्रामान्तरे स्थितस्यास्य शत्रोः सीमापहारिणः ॥ ४॥
 निर्दग्धं भवनं सर्वं रात्रौ वै चौर्यकर्मणा । तस्मिन्दृग्वे महाभाग दग्धः क्षात्रशिशुस्तथा ॥ ५ ॥
 बहुवो गृहजा जीवा दग्धास्तद्गामजा ध्रुवम् । वैरिभावात्सहस्यैश्च पापमुप्रशुषार्जितम् ॥ ६ ॥
 एवं बहुनिधे काले स प्राप्तो यमज्ञासनम् । पुण्यात्स्वर्गाश्च विविधान्मुक्ता पापात्तयोत्तरान् ॥ ७॥
 पुण्यपुण्यभावेण स जातो बाहुजोऽधुना । कुरुक्षेत्रातरे भागे दशयोजनसंमिते ॥ ८ ॥
 स रक्तगर्गसं मतिमान्स्वशो बहुवर्नेयुवः । यशस्वी भ्रातृमित्रादयः पितृभक्तो दयापरः ॥ ९ ॥
 सुखीन्द्रियमुख्यैर्व्यनानावाहनभोगभाक् । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पितृभग्यविवृद्धिदः ॥ १० ॥
 ह्रस्वः कृशोदरो वन्धुमान्शोऽश्वोऽभिषिक्तः प्रभुः । आदिमध्यावसानान्तं सुखैर्धर्मसमन्वितः ॥ ११ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापस्तः कश्चित् । बहुचिन्तानुगे यूक्तो दाने चाल्पमतिस्तथा ॥ १२ ॥
 पीड्यमानस्तथा सौम्यैर्विने वातसंभवे । हेतुर्धर्ममनोदुःखैः कापि क्षीणाधिकारकः ॥ १३ ॥
 चालवातात्परा पापाज्जातपुत्रविनाशवात् । चिद्रमत्र जनुर्ऽग्रात् गुरुभवेत्तु पञ्चमे ॥ १४ ॥
 तस्मात्पापस्तथा चन्द्रो नीचः केन्द्रेऽमुनाश्रितः । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र पतत्रिण ॥ १५ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहापासीद्गामद्रोहजनितपरा । ज्येष्ठा स्त्री प्रपुरास्ति मृतपस्ता खगेश्वर ॥ १६ ॥
 तथाऽपरः सहायोऽमृतपुत्रः पूर्वभवेऽण्डज । सहजः सोऽत्र जनुपि बहुपुत्रीभिरन्विनः ॥ १७ ॥
 अन्ये ये बान्धवा भूयाः सहायाः पण्डिताः पुरा । प्रपुरेऽत्र सुता जाता भवन्ति बहुदुःखदाः ॥
 लक्ष्मणैरभिराद्यस्य प्रपुरश्चैव जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १९ ॥
 पुण्यक्षेत्रेऽष्टभिर्विधैः पञ्चभिर्मिथैव वा । कारयेत्पार्थिवैर्द्विद्वानेकादशशरीरितान् ॥ २० ॥
 गन्धपुष्पोपचरिस्तु मन्त्रैरेव प्रपूजयेत् । ततश्चाष्टपर्ल रुद्रं कृपाद्धेममयं शुभम् ॥ २१ ॥
 सप्तमीकं यथाकारं सर्वावयवसंयुतम् । नद्वर्षाभिर्मेतं वापि त्रिषु चित्तानुसारतः ॥ २२ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यविधेयाय प्रदापयेत् । हिरण्यं तथा चाग्निं माषैः पञ्चमितैः शुभैः ॥ २३ ॥
 राजते च तथा पात्रे पल्लवमिमे शुभे । लेहया जीवास्तु बालाद्या दग्धा ये च गृहाश्रिताः ॥ २४ ॥
 आश्रयाप्य च ते देया दाहशेषोपशान्तये । लक्ष्मणारायणं तद्वत्पल्लवगणितकं मुत ॥ २५ ॥
 राजतं विधिवद्द्यात्सर्वदोषाननुत्तये । गायत्र्यष्टसहस्रं तु सहस्रं द्वादशाक्षरम् ॥ २६ ॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपत्वा शुद्धिं ममाचरेत् । होमयेत्तद्दशार्जेन गात्रं विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 शृणुयाद्भिरिवर्षं वा दशावृत्त्या विधानतः । य एवं कुरुते सूत हव्योः पानविशोधनम् ॥ २८ ॥
 तस्य पुत्रविशुद्धिः स्वास्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाथयो व्याधयस्तस्य न चास्तिभयं कश्चित् ॥ २९ ॥
 नैवं करोति यो मोहालोभात्पापविशोधनम् । न जीवन्ति मुतास्तस्मिन्नाविते नात्र संशयः ॥ ३० ॥
 पञ्चत्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं देदधनान्त्तुक्म । त्रिसप्ततिमिवाच्चायुः प्रायश्चित्तं कृतेऽधुना ॥ ३१ ॥

गानिमप्युत्तमां याति त्वयथा ह्याततायिनम् ।

जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यदन्तरगर्भं सून तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अन्वयश्चतुःसप्तत्यायेकविंशततमः ॥ ३०४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रयच्छति च धर्मात्मा सर्वपापविशोयनम् । सर्वस्वेन यजेद्देवान्पितॄन् श्रद्धयान्वितः ॥ १ ॥
गयाश्राद्धादिभिः काम्यैर्द्वैर्हव्यैर्विवाननः । पूर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्मनातनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मणिपाके अभ्याय पञ्चसप्तत्यधिकविंशततमः ॥ ३७५ ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाय लोकानां हितकाम्यया । त्वा पृच्छाम्यन देवेश च्छिन्वि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग सर्वं वर्माच्छुभं भवेत् । कश्चाद्विपस्तीर्यमार्गे सक्रान्त्यः न्नीमुतान्वितः ॥ २ ॥
लुण्ठितो केनचिद्वाहा स मृतो धनलोभतः । तत्ताशनान्दुष्टोऽयं शृणु तस्य प्रतिहितायाम् ॥ ३ ॥
द्विजस्य प्रतिमा कृत्वा सर्वस्वेन हिरण्यमीम् । यथाकारा श्रियस्त्रापि स पुत्राभितेस्तु ताम् ॥ ४ ॥
यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा घने वने । तस्करातंगमे पापं प्राप्तमेवोत्पन्नं महत् ॥ ५ ॥
तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्ददाम्यहम् । सौख्यं प्रतिमाप्रेनामनवोऽयं भवेदिति ॥ ६ ॥
नोजयेच्च शत विमासु सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मणिपाके अभ्याय पञ्चसप्तत्यधिकविंशततमः ॥ ३७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्ताचिदुद्धकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यादन विधिज्ञाय पलमेकं पत्रणि । कस्तूरिकाया विषाय पाण्डुरुग्रमाशनं परम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मणिपाकेऽध्याय सप्तसप्तत्यधिकविंशततमः ॥ ३७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैतये महाभाग शृणु प्राकर्मणः फलम् । कश्चिन्नासीत्कलिङ्गे वै द्विजो धर्मरूपापरः ॥ १ ॥
बहुस्त्रीनरसंयुक्तो गोयनेश्च समन्वितः । गयाया कृतवान्श्राद्धं श्रद्धाविधिसमान्वितः ॥ २ ॥
सततं कृतशान्त्याय कामान्वः स च मिथयात् । उपेष्टा तच्छतसंश्रान्ता धर्मिष्ठां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
रतिं ददौ कनिष्ठानामनुतो स्त्रीविमोहितः । जीवन्तु तु चिरं काठं पश्यान्मृतमुमवातवात् ॥ ४ ॥
शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापान्नरकगतनाः । गयाश्राद्धप्रभावेण जातो वाऽत्रापि स द्विजः ॥ ५ ॥
देशे रम्यस्थाने पुण्ये नन्दे लोहितसङ्गके । मध्यरूपः प्रियायुक्तो धननुद्धिसमन्विताः ॥ ६ ॥
शुभादिदं तथा पापान्मनोदुःखसमन्वितः । औम माहेश्वरं रूपं हेम सोपस्करं किल ॥

यो दद्याद्धर्मतः पापात्प्रीत्यागान्मुच्येऽपुना ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मणिपाकेऽध्याय सप्तसप्तत्यधिकविंशततमः ॥ ३७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शान्तिरुक्तं पाण्डिकं चेदं वदयमागं तथाण्डज । सर्वपापरं हेमं तथा सेगविनाशनम् ॥ १ ॥
कुर्याच्चान्द्रायणं पुण्यं निर्विघ्नं सर्वपापहृत् । पीडिते तु गदार्यस्तु हृदयेऽग्रे भवेन्नरः ॥ २ ॥
विपीलित्वा मध्यरूपं कुर्याच्चान्द्रायणप्रतम् । अष्टोत्तरसहस्रं तु जपेत्सूक्तं च पौरुषम् ॥ ३ ॥
वलिरवापि ग्रहान्नाममन्त्रजपपूर्ववत् । वालग्रहयुतं वान्मादायै च्छिच्छेदुक्तं रूपम् ॥ ४ ॥
अग्निं स्पृशति स्कन्धात्पद्मः सप्तमते ततः । पादयोर्हस्तयोश्चैव विचारो वायुजो भवेत् ॥ ५ ॥

बलिदानमाह ।

तिलपिष्टदधिक्षीरकृतराष्ट्रपसक्तवः । राजमाषाश्च मुद्राश्च निष्पावाः कन्दमूलकम् ॥ ६ ॥
 पक्वं मांसं सुरा वेति पूर्णकुम्भयुतश्च वै । षभिर्देयाद्ब्रह्मिणं सम्यक् मध्यरात्रेण संयुतम् ॥ ७ ॥
 गवामङ्गेषु तिष्ठन्ति भुवनानि चतुर्दश । यस्मात्तस्माच्छिबं मे स्यादेह लोके परत्र च ॥ ८ ॥
 सर्वभूताश्रया भूमिर्वराहेण समुद्रता । अनन्तसाम्ये त्वदानाच्छान्तिं श्रेष्ठां प्रयच्छ मे ॥ ९ ॥
 महर्गंगान्नसंभूताः कश्यपस्य तिलाः स्मृताः । तस्मादेपां भदानेन मम पापं व्यपोहतु ॥ १० ॥
 हिरण्यगर्भगर्भस्त्वं हेमवीजं विभावसोः । अनन्तपुण्यफलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ ११ ॥
 शरणं सर्वलोकानां लज्जाया रक्षणं परम् । सुवेपथारि वस्त्र त्वमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १२ ॥
 सर्वदेवमयं धान्यं सर्वोत्पत्तिकरं महत् । प्राणिनां जीवनोपायश्चातः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १३ ॥
 यथा देवेषु विश्वात्मा प्रवरश्च जनार्दनः । सामवेदस्तु वेदानां महादेवस्तु योगिनाम् ॥ १४ ॥
 प्रणवः सर्वमन्त्राणां नारीणां पार्वती यथा । तथा रसानां वै श्रेष्ठः सदा चेशुरसो मतः ॥

मम तस्मात्परं लक्ष्मीं ददस्व गुड सर्वदा ॥ १५ ॥

प्रीतिर्यतः पितृणां च विष्णुशङ्करयोः सदा । शिवनेत्रोद्भवं सौम्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १६ ॥
 यस्मादन्न रसाः सर्वे नौतकृष्टा लवणं विना । शम्भोः प्रीतिकरं नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १७ ॥
 पुण्यस्त्वं शंख पुण्यानां मङ्गलानां च मङ्गलग् । विष्णुना विद्युतो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥
 धर्मस्त्वं वृषरूपेण जगदानन्दकारक । व्यष्टर्त्तराधिष्ठानमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १९ ॥
 विष्णुरश्वस्वरूपेण यस्मादमृतसंभवः । चन्द्रार्कवाहनो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २० ॥
 यस्मादायसकार्याणि दात्राधाराश्च सर्वदा । हे लोह लाङ्गलादीनि तस्माच्छान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २१ ॥
 यस्मात्तर्चं छाग यज्ञानामाहुतिर्वैष्णवस्थितः । यानं विभावसोर्नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २२ ॥
 यथा रत्नेषु सर्वेषु देवाः सर्वे प्रतिष्ठिताः । तथा शान्तिं प्रयच्छन्तु रत्नदानेन मे सुराः ॥ २३ ॥
 ग्रहा गावो नरेन्द्राश्च विशेषेण प्रपूजिताः । पूजकं पूजयन्त्येनं निर्दहन्त्यवमानिताः ॥ २४ ॥
 आयुःकामो विधानेन प्रयोगमिममाचरेत् । मुच्यते सर्वरोगेभ्य आयुःपूर्णां भवेन्नरः ॥ २५ ॥

न प्राप्नुयान्महारिष्टं प्रयोगस्य प्रभावतः ॥ २६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकोनाशौत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग वभूव ग्राम्ये धनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
 सर्वं स्नेहं तेन नीतं मिलित्वा चार्धसिरीषाम् । कालेन तद्दधृतं लोभास्नेहमौषाधिकं मुत ॥ २ ॥
 भुक्त्वा पापफलं घोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्भुक्त्वा पुण्याज्जातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
 शृङ्गः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजयक्ष्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
 सर्वस्नेहातिदानाद्देवविचार्युपागतः । स्वर्णदानं तथा चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायऽशौत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा हन्ति सूत ग्राम्या जाराश्रिता पतिम् । पतिस्त्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुता ॥ १ ॥

१ यथा तीर्थेषु वेदेषु इति-खपु० । २ मौल्याधिकमिति-खपु० ।

विष्णोराराधनादत्र गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २ ॥

धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभां गतिम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकाशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं देहयस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण वाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

तस्यैव दानादिप्राप्य स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतिसाराद्विनिश्चितम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायो द्वाशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपिक्तः प्राक्क्षिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाद्वारं आवेष्टकरतः सदा ॥ १ ॥

मृगयायां गतो देवाद्वातिता मृगमूकताः । तत्रैका हरिणीं सूतं घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥

तद्गर्भेण हतौ तत्र शुभो द्वौ मृगशावकौ । सहजाभ्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥

ताभ्यां मिलित्वा तौ भुक्तौ शावकौ चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥

स शायकर्मणा सूतं हतवान् वै रिपून्बहून् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहरैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥

संश्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । सुक्ता नानाविधान्भोगान्तं जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥

देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थज्ञेविदः । जातकः कर्कटे जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥

धनेनानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्युण्यात्माकृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥

नानामनोरथैश्चापि पूर्णैश्चात्रैव जन्मनि । दंडप्रचार्यैर्युग्मैश्च पापाचापि फलं शृणु ॥ ९ ॥

धृतः शठः सर्वभक्षः स्वरूपपापरतः क्वचित् । सहायस्याप्यत्र लक्ष्मं शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥

याम्यां मिलित्वा भुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्रावुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥

हृत्पस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखातेः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥

मांसभोजनजात्पापाप्राप्यश्चिच्छं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्घ्यं वा तदर्घकम् ॥ १३ ॥

हिरण्यमौ तथा देवौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगदेवतम् ॥ १४ ॥

तन्मन्त्रैर्धूपगन्धार्घ्यैर्नामक्षयैर्विधानतः । यापयिच्छन् परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥

अथवा भोजयेद्दिमान्सहस्रद्वयसंमितान् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्राप्यश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥

प्राप्यश्चित्तेऽकृते त्वत्र न च पुत्रसुखं लभेत् । गृष्टेन मरणं चापि वर्षे वेदाधिकेऽण्डज ॥ १७ ॥

प्राप्यश्चित्ते कृते वाणसप्तत्यब्दं हि जीवनम् । चेत्प्राष्ट्रम्यां च नियतं शुक्रायां गरुडाग्रज ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायपञ्चाशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापद्वया, बभूव प्राग्भवेऽण्डज । सात्रेयं तेन पापेन गर्भपातेन दुःखिनी ॥ १ ॥

विप्रसन्त्याविवाहाद्दे विधिबद्धं जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्थैर्यं भवेदिह ॥ २ ॥

अथवा पार्वतीं दद्यादेषो वशसुवर्णजाम् । युक्तां गणेशसङ्गदाम्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥

तदर्घार्थमितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायपञ्चाशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं पतत्रिण । सौतीसारेण महता पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
 शङ्कस्मृतिमादानान्मृतोर्विष्णोः प्रपादनात् । न जायते महापीडा स्क्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकविंशततमः ॥ ३८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी पर्युर्मित्रं च ग्रामवे । निषतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं समीक्ष्य विपादि सर्वस्वार्धजेन च । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
 पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
 वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकविंशततमः ॥ ३८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादथवा नारी गोव्रधातकरी पुरा । बभूव सततं चात्र लूतिरोगमपीडिता ॥ १ ॥
 श्रवणादितिहासानां प्राजापत्याद्वात्सुत । लूतिरोगेण पश्येत सात्र जन्मनि चाण्डल ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायस्तस्योत्पत्तिकविशततमः ॥ ३८७ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किंचिद्विस्तमन्वितः । संयुतो वायुपित्तार्भ्यां नेत्रतोदः शिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
 सद्रुतश्च सुखी धीमान् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । व्रणो रेखा शरा वापि बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥
 कटिपृष्ठाभिघाताश्च व्रणे वाताग्निदर्शनम् । परोक्षे ह्यपवादं वैः हूतेऽत्र कारणं विना ॥ ३ ॥
 तस्य मिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काक्वन्ध्या कथं जाता कस्पेदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जन्मनि वैश्यस्तु भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । प्रतिवेश्य तदा तस्य ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥
 अपमृता मिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कथयित्वा तु लोभमोहादिविभ्रमः ॥ ६ ॥
 अज्ञानात्काममिच्छन्ती उभयेपि वलीयसा । तावत्कालवसेनैव ब्राह्मणो जनतां गतः ॥ ७ ॥
 स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वैभवात् । सतां वै धर्षयामास बहुकालं स्वगेश्वर ॥ ८ ॥
 व्यभिचारवशात्तत्र बन्धोन्म्यं तद्धृतं धनम् । गृहीतं तद्धनं तेन धूर्तया लोभचेतसा ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणो निधनं प्राप्ता लोके गृह्णाति विश्रुतिम् । तेन दुःखेन विप्रो सौ ब्राह्मणीमभजत्पुरा ॥ १० ॥
 निर्विपं जायते तत्र ब्राह्मणस्य स्वगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह ॥ ११ ॥
 पश्चान्मातृपमापन्नो बहुशोकाकुलो भृशम् । इदं जन्म द्वितीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 प्राप्यते चानपत्यस्य एकापत्यो यवा यदि ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन वन्ध्यत्वनाशनम् । एकापत्यमर्षं दुःस्वमनंपत्यायवा यदि ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भार्गेशोर्षं शुभे मासि शुक्लपक्षादितः स्वर्ग । प्रत्यक्षं सुखसौख्याभिव्रजेन प्रतिवासरम् ॥ १५ ॥
 पौडशाब्दाश्च नारीणाभिः कर्तव्यं विविपूर्वकम् । गौरीप्रतामिदं दिक्षु सुतस्तेत्यकरं स्मृतम् ॥ १६ ॥

पूजनालक्षरुद्राणां तदर्धाणां तथैव चे । मुच्यते पूर्वपापच घोरकन्यावधादि ॥ २ ॥
अथवा विधिना सूत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्सतडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥

। पूर्वपापात्प्रमुच्येव नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके ऽध्याय सप्तमत्यधिकविंशततम ॥ ३९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्रायुप्रपीडिता ॥ १ ॥
देवालयं सुरुचिरं कृत्वा स्थाप्यात्र देवताम् । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
भोजयेत्तत्र वै विप्रान् वायुमोत्या पतत्रिण । दानं वित्तानुसरेण वित्तशाठ्यं न कारयेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके ऽध्यायोऽष्टमत्यधिकविंशततम ॥ ३९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चित्सात्रकुले सूत पूर्वजन्मन्यभूद्भुवम् । गिरिवासी महादुष्टश्चायं कर्मरतो दृढः ॥ १ ॥
लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र भागे संताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
गते बहुतिथे काले स जातो ब्राह्मणोऽधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये दूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
प्राक् शिवाराधनात्पुण्यद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापीघनाशनीम् ॥ ४ ॥
सर्वस्वस्य समः काप्यो वृषभोऽत्र हिरण्यपः । क्षौमवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
स देवो वेदविद्वेषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥

तस्माच्छिवप्रसादाद्द कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके ऽध्याय एकोनचतु शततम ॥ ३९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रांगसीद्वाहुजा काचिद्रवृत्प्रियरता सदा । दानधर्मस्ता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
तदा देवास्ता शुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीषुत्रे खददादिष सा पापचारिणी ॥ २ ॥
मृतस्तद्विप्रयोगेन गृहीतं तद्धनं तथा । तदुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रशुचान्वितः ॥ ३ ॥
पापमाचरितं चाग्रं स्वपुत्रवयसंज्ञकम् । प्राप्ता यमपुरं भुक्ता पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
तद्वत्पापफलं सूत घोरं नरकसंज्ञकम् । पूर्वपुण्यमभावेन सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ५ ॥
क्षेत्रे कुले महापुण्ये राज्यप्राप्ति पतत्रिण । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्या स्वकुलेश प्रियवदा ॥ ७ ॥
पतिप्रियरता चोप्रा सुखैश्वर्यवनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापाहोभाद्या स्वल्पपुत्रका ॥ ८ ॥
स्वल्पपापरता काले चाविद्याधिसमान्विता । यैवने भर्तृसंयुक्ता वार्द्धक्ये पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
सपत्नीपुत्रवधजातपूर्वपापापतत्रिण । लक्षणैर्गैमिरादवायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
विष्णुः कार्यः शतैर्मापैः सीवर्णो विश्वयोनिमृत । तद्धन्महेत्वरं कुर्याद्वैः पुण्यैरलंकृतम् ॥ ११ ॥
देव्या विमेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ १२ ॥
गायत्री च जपेत्तद्दद्याद्वाट्रावस्तथा सुत । भोजयेच्छाक्तितो विगास्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
एव कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोदनम् । न तस्याः पुत्रमरणं तदये जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
नैव या कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । तथाऽनुमृष्यते दुःसप्तसकृत्पुत्रनाशनम् ॥ १५ ॥

विभाणां पूजनादानात्तस्याः संततिवर्धनम् । जीवनं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् ॥ १६ ॥

रिष्टं पष्टिमितादव्दादधुनं वाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीशृङ्गसूर्यस्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायश्चतुःशततमः ॥ ४०० ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो दृढाश्रयवसंयुतः । सदाचारः सुशोभादयो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥

अयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्व्यापारवान्भुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥

मातृपक्षं समाश्रित्य पोषिता भ्रातृमातुलैः । ह्यसृग्वातगदार्ता सा बाल्येऽस्याद् ग्रहणीगदः ॥ ३ ॥

काष्ठलोष्टाश्मशस्त्रार्धघातश्च कृपादयोः । बहुपुत्रीममृता च अपुत्रा जायते भुवि ॥

अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद् ॥ ४ ॥

जातमाश्रमृताः केचित्केचित्स्योगण्डमाश्रिताः । केचिद्वृष्टानना वापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः ॥ ५ ॥

रक्तसावकृता पीडा मासेमासे सदाऽनघ । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रः समुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपातिस्तथा । तत्काल एव वैश्यस्तु परविच्चापहारकः ॥ ७ ॥

दूतिकाकर्मनिरतो लोकवञ्चनतत्परः । ग्रामाधीशोऽभवद्यो वै तस्याग्ने भाषितं खलु ॥ ८ ॥

एकयामेऽवसद्विप्रैः शान्तो दान्तः क्षमः सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ९ ॥

कालेनैव मृतो विप्रो हर्षस्यं तद्वनं स्थिति । क्रिया नैव कृता तस्य सर्वं राज्ञा हृतं च तत् ॥ १० ॥

एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्री वैश्यसहायकः । कतिचिन्मासपक्षान्तमुल्लंघ्य सोचिरान्मृतः ॥ ११ ॥

श्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् । केचित्तत्र विपच्यन्ते नरके भृशदारुणे ॥ १२ ॥

दानधर्मादिना केचिद्धरण्यामिह मानद् । विप्रवंशे समुत्पन्ना जायन्ते चेह जन्मानि ॥ १३ ॥

द्वितीयं जन्म तस्यापि विप्रत्वे जायते भुवि । पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते ॥ १४ ॥

ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते । नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मोद्भवानि च ॥ १५ ॥

पुंरंकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १६ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं वद स्वामिन् याचिचरायुः सुतो भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रंकरं प्रभो ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याधिकं स्तीर्यमयवा चाजिनं शुभम् ॥ १८ ॥

छादयेच्छुक्लवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं वसिष्ठ दशपलैर्मितम् ॥ १९ ॥

स्थापयेत्काश्यपीं भूवि सौवर्णीं शुभलक्षणाम् । मुक्तायज्ञोपवीताद्व्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् २० ॥

दधानं करयुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कश्यपाद्वामभागे च त्वदिक्षिं विश्वमातरम् ॥ २१ ॥

सौवर्णीं स्थापयेत्सूत सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । हरकेयूरमुकुटां कुण्डलामरणान्विताम् ॥ २२ ॥

आसने वै समास्थाय ततो द्रोणान्दिशो दश । एवं तौ दम्पती सम्यगर्चयत्पर्वतोपरि ॥ २३ ॥

कृत्वा प्रतिष्ठतप्राणां पूजयेद्विधैर्गुरुणः । नानागन्धफलैश्चैव नानाधुष्यैः सुगन्धितैः ॥

अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुषि विप्रणामाहृतं धनम् । दूतसंगं च संग्राह्य वाक्यदोषादि यत्कृतम् ॥
तत्सर्वं क्षम्यता देव तव भूर्ति ददाम्यहम् ” ॥ २५ ॥
अर्तिं च प्रणम्याय कृताञ्जलिरेदं हवन् ॥ २६ ॥

मन्त्रः ।

“ आदिते विश्वमातस्त्वा शरण्यां शरणार्थिनाम् । प्रजादुःखौघसंतप्तो हृदये नीमि चेश्वरि ॥
संप्रणाशाय दुःखस्य प्रजा देहि यशस्विनीम् ” ॥ २७ ॥
एव कृत्वा विसृज्याय ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिला शुद्धा सोमकान्तर्माण तथा ॥ २८ ॥
चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृत्वा विधिं सूत कृष्णा मां दापयेत्ततः ॥ २९ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्चैव बान्धवान् । ऐहिकं लक्षणं यत्तच्छरीरे गरुडाग्रज ॥ ३० ॥
काष्ठलोटादिशस्त्रार्थैः करपादे व्रण वदेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकचतु शततम ॥ ४०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयक्ष्मरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तरिमन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि माणौर्वियुज्यते । महापापोद्वादादोग्रात्र चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानकृतात्पापादिदृक्पात्राश्च काश्यप । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णायुरपि च ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाधिकचतु शततम ॥ ४०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा गर्भं तु यः कश्चित्पातयेज्ज्ञानव्रजित । जलोदरेण सततं रोगेणात्र मपीडितः ॥ १ ॥
जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यसुवर्णादिदानात्पापमणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षष्ठ्यधिकचतु शततम ॥ ४०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृपिकृद्धेदपारगः । स्वज्ञातीयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपं चकार सः ॥ १ ॥
तत्सबन्धेऽभवत्युद्धं द्रयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
मुक्ता तस्यापजं सर्वं शतद्विनिमेषेऽधुना । स वै जातो द्विजश्चात्र वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
कुष्ठक्षयान्वितश्चात्र युवमावे पतत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामहम् ॥ ४ ॥
वेदाभ्यासान्महासूत सावित्रीजपस्तथा । गङ्गाया वासतश्चाजपे पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ ५ ॥
न कुष्ठवृद्धिरास्ति तत्कृते क्षमन भवेत् । जीवित्यष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
गविस्तस्य महामाग वेदाभ्यासाज्जपस्तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च रामेश्वर ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय अष्टमधिकचतु शततम ॥ ४०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तुमुद्धा तदाज्ञापातनी सती ॥ १ ॥
अत्र जन्मनि सा विप्रो काश्या जाता हि सुव्रत । व्रतदानपराऽत्रापि भर्तुतोषणसंतुता ॥ २ ॥
पञ्चपञ्चाशदब्दान्तं प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्ताशौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

सा गमिष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजातिथार्मिकः ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकचतुःशततमः ॥ ४०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । योऽत्र तेन त्वाहृतश्चा पूर्वं गृह्णन्गृहाश्रितः ॥ १ ॥
प्रोयश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापपनुत्तये ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्तिह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकचतुःशततमः ॥ ४०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा तस्या अत्र प्रजायते ॥ १ ॥
रजतस्वर्णनाम्नाणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकचतुःशततमः ॥ ४०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सत सदा भर्तृपरायणा । दानवर्मरता भव्या सुभगा पुत्र्यार्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमांसीच्च सुभगा सुगर्भाफललालसा । फलं पक्वं त्रोटितं वै भक्षार्थं चारकर्मणा ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मानि । भवन्ति चैव ये पुत्रा अर्वाग्वर्पाष्टतोऽण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वमानुबन्त्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतिः । निष्कृतिं तत्प्रवाक्ष्यामि पूर्वपापमणाशनीम् ॥ ४ ॥
शनिवारैऽण्डजश्रेष्ठ निमन्त्र्याश्चर्यकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदेने पश्यां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्वैरूपैरसंयुतैः । फलानि विकीर्त्तत्र कृत्वाऽभ्यर्चयप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकचतुःशततमः ॥ ४०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि पा काचिद्वातवेद्ब्राह्मणं सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन तस्मिन्वयसि पीडिता ॥ १ ॥
जायते म्रियते सा च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वाच्च चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नव्याधिकचतुःशततमः ॥ ४०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यासुने ह्यासीत्पूर्वं बाहुज्वंशजः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां साहाय्यतः ॥ १ ॥
शकटेन कुटुम्बस्य पालनं कृतवांश्च सः । एकस्मिन्ने दिने गत्वा ददाह पनसद्राम् ॥ २ ॥
वल्गदिवस्य तत्रत्या जीवा दग्धा महाकुलाः । वन्धोः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाच्छुभफलं मुक्ता पापाच्च नर्कास्तथा । माघे तु जादवीस्नानात्स जातः शूद्रजे कुले ॥ ४ ॥
पिपाशानिकटे देशे योजने सप्तसंमिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कुशाङ्गो लोचनेऽल्पदृक् ॥ ५ ॥
बहुलोभी बहुस्त्रीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनो श्रोत्रे धूर्तः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पथमे भवने राहुः भौमयुक्तोऽल्पसंततिः । लक्षणैर्लक्षितश्चात्तरेवेद् गुरुडायज ॥ ७ ॥
वन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मतमुद्रवात् । भ्रातृपुत्रविहीनोऽसौ जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यता देव सुतसौख्यविवर्धनम् । सर्वपापप्रक्षमनं लोकानां हितकारकम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं वै प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहजकित्विषे । वनदेवी तथा कार्यां पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
हिरण्यमी तथा लेख्या पत्रे वै चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
प्रजापतिस्तथा कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजत पलमानं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा कार्यसाधिनी । तथा वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
प्रजापतिस्तथा देवः सर्वकल्मषनाशकः । झण्डयाद्भारतं वापि पारायणसुभाषितम् ॥ १४ ॥
अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्थं वा तदर्थं विनतासुत ॥ १५ ॥
होमयेत्तद्दशाशेन तद्दशाशेन भोजयेच्च । तथामितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
विभ्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्सप्तात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि पुत्रक । अकृते तु ययाशक्त्या रिष्टं पटुपञ्चकेऽब्दके ॥ १८ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकचतु शततमः ॥ ४१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुवन । साऽग्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
कुर्यान्नानाविधं चान्नं रसैः सर्वैः समन्वितम् । विभ्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छतत्या दद्याच्च दक्षिणाम् २
होमयेच्च तथा चान्नं गायत्र्या व्यम्बकेण तु । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुनरुक्तम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशाधिकचतु शततमः ॥ ४११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेवसूतिं च यः कश्चिद्देवागारस्थिता सुत । भग्ना कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्थापिता पुरा ॥ १ ॥
सोऽप्यतिष्ठो भवेदन जन्मन्यथ स्वगाधिप । वर्षत्रयं तदाऽभ्यर्च्य पूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकचतु शततमः ॥ ४१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्राजवर्षं मोहात्पूर्वभवे नरः । स राज्यक्षमी विवेको धीरपापसमुद्भवात् ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं महाभाग झृणु चान्नं प्रयत्नतः । गोमूहिरण्यमिष्टान्नविलम्बन्नान्नदानतः ॥ २ ॥
घृतधेनुप्रदानेन क्षयः रोगः न पश्यति । दानं ययानुमानेन सर्वस्वार्धाद्यमेव च ॥ ३ ॥
देयं दिजवधादां तु विचार्यान प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपेयाच्च क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥
रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाऽकृतानिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशाधिकचतु शततमः ॥ ४१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पातयेत्काचित्परमर्गं पतञ्जिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते सात्र जन्मानि ॥ १ ॥
गद्वास्नानेन सततं विधिना कं मृगस्थिते । तथा तज्जलपातेन तस्मात्पापाद्भिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्दशाधिकचतु शततमः ॥ ४१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्बिरोधी च यो मर्त्यः पूर्वजन्मनि वादिनाम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चोत्सूत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौर्मर्षा गरुडाग्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जं प्रोक्तं परंतप ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यस्तौ बन्ध्या प्राम्भवेऽमृतमुतान्विता । अयोध्यायां तु मुमुक्षी धनमर्तुसमान्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावाच्च सपत्न्या गर्भपातजात् । जातेयं पादजाग्रव दृःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वा तु विधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
मृतदानैर्महापुण्यैर्नानाविधैर्विस्तरैः । शिवरात्रौ तथा पश्चाद्दीपमाल्यादिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
अर्धरात्रे महानद्यां मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वरुणसूक्तैश्च नौकायां वा पतत्रिण ॥ ५ ॥
या होयं कुरुते सूत तस्याः स्यात्संततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राम्भवे नारी कुर्याद्वाजवर्षं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
क्षयेणाऽत्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमज्ञाश्वतम् ॥ २ ॥
दुष्टकर्मभवं पापं तस्मान्नोक्तोऽत्र विन्मयः । पापनाशकरः कश्चिदुपायस्त्वत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राम्भवे कुरुते नरः । दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्बिरोविनी नारी भर्तुः पूर्वं भवे सुत । मूकत्वं जायते तस्याश्चात्र जन्मनि निश्चितम् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दद्याद्वेदस्य पुस्तकं तथा । ब्राह्मणायैव विदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
पूजयेच्च तिलान् भक्त्या योजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भग्नं कुर्याच्च या कांचिन्नारी पूर्वभवेऽण्डज । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥
प्रतिष्ठिता कदाचित्सा जायतेऽत्र न चाण्डज । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महामाग ह्यासीद्वहे हि धार्मिकः । गद्यायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
 विविना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविजलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न कन्दनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भक्तं खीषुन्नभ्राष्टभिः सह ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्तं पापाच्च नरका भृशम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽनापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
 विशालाक्षो धनी मानो मरुपोऽमितदो घृणी । बहुदेशायिकाराद्वचः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
 लोभी क्रूरो महाशुद्रः तदा चिन्तासमन्वितः । सतानमुज्जरीनस्तु मरुपस्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
 बन्धुद्विनी व्ययशीलः सर्वं तत्पापजं फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रा पापशोघनीम् ॥ ८ ॥
 कुपेरपतिमा सौमनी पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सोवर्णसंमितं शुभम् ॥ १० ॥
 छेर वा पवित्रामाहुष्या पुत्रसंततिवर्धनीम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्यारिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्तवित्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मनिराकेऽध्याय एकविंशत्यधिकचतु शततम ॥ ४२१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो जाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णाभः स्वल्पवृत्तिः कृशोदरः ॥ १ ॥
 देवनाहाणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करपादे कुशस्त्रेण दंष्ट्रिशृङ्गिविघातिना ॥ २ ॥
 घणित्व जायते शीघ्र नेत्रतोदो विरडिमता । परोक्षमपवादं च झूटे लोकेषु संततम् ॥ ३ ॥
 प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं वदते किञ्चित्किञ्चित्स्त्रेणकरी तदा ॥ ४ ॥
 अपत्यानि भ्रियतेऽत्र एकद्वित्रिमिताऽन्दकाः । वर्षत्रयमिता बाला भ्रियन्ते मामसंमिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वमण्डज । उदरे यः स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 तस्य जायेत यदि वा मृतापत्या प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वेनतेषु तृतीये चैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद् भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानत्रतदपायुक्तः प्रियाप्रीतिसमन्वितः । तस्य प्रथमजातरतु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
 द्वितीयोऽपि च तादृशस्तृतीयश्च स्तनं वयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु तदा मृत्युं गतः पिता ॥ १० ॥
 क्रिया कृता च तैः पुत्रैर्विजेन सदृशा खग । मार्सेऽभिर्व्यतिक्रान्तेज्जैष्ठ्येनैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
 विहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै चलात् । पुत्रदुःस्तेन वै मात्रा हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अभिघाताच्छलाभूता गर्भयुक्ता दिवं गताः स्वल्पे काले गते सोऽयं ज्येष्ठशौरेण घातितः ॥ १३ ॥
 इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजायते । पुरस्कृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामित्र येन पापक्षपो भवेत् । भ्रियन्ते लघ्वश्चाया लघवः प्राणिनः कथम् ॥ १५ ॥
 तत्पापस्य विशुद्धयर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संप्राप्ते सातकूलग्रहे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १७ ॥
उपोषणादिषा रात्री प्रातश्चाजुदिते र्वा । मुखैर्वै सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
मुमुभे भूमदेशे तु कुङ्कुमाद्युपचर्चिते । कुयोदष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेर्जयेत् । सौवर्णं गजते पत्रे सायुर्वै च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
उपचारः शुभगन्धैर्वृषैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतान्यष्टमनायांस्तथार्चयेत् ॥ २१ ॥
चाक्रेर्हं सुवैषं च चारुगुणं यशोऽञ्जितम् । इभवाहं चारुवाहं सुचारुं पूजयेत्कमात् ॥ २२ ॥
शतमष्टोत्तरं द्रुत्वा चरुणा पायसेन वै । होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

नन्यः ।

“पापकर्म कृतं मोहघाद्यन्मया पूर्वजन्मनि । सपत्नानां परेषां च पुत्राणां हननं कृतम् ॥ २४ ॥
स्वकुलं चापि हतवान्भूमिद्रव्यादिलिप्ताया । लूटूनामलूनां च हता वै पूर्वजन्मनि ॥ २५ ॥
ततोऽयं च मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदनोविनाशाय दानं संपददे त्विदम् ॥ २६ ॥
स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्त्वा कोऽदादिति विराजन्मृतापेध्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टान्धवान्
ऐहिकं लक्ष्म विनेषं पूर्वं कर्माभिशंसनम् । काष्ठलोष्टकुशमार्चयतिः स्पाद्मालकुट्टनात् ॥ २८ ॥
जलादग्न्यादिना वाया मणशानत्र जायते । शिरोद्रेः विकृतिव्याधीं मुखे मणतिलादिकम् ॥ २९ ॥
पत्रजो मातुलानीनां नेत्रे तोद्रे विरश्मिता । स्पृमुमांश्चमुश्रापि बाल्ये वैद्यन्यमेव च ॥ ३० ॥
इति श्रीबृहस्पतिरूपसंगदे कर्मविपाके ऽध्याये शार्ङ्गशिक्षकचतुःशततमः ॥ ४२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां चकार वै । सत्त्वाददृग्भुता सात्र जायते मृत जन्मनि ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगादिमुच्येन नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरूपसंगदे कर्मविपाके ऽध्यायसंग्रहे शार्ङ्गशिक्षकचतुःशततमः ॥ ४२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालाल्यरोगेण संयुक्ता जायते मुन ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं दिव्यं नवं तठेदपादिने ॥ २ ॥
कुटुम्बिने दरिद्राय दद्याद्दोषापनुत्तये । गण्डमालाहरे चैतदानमुक्तं मया त्विः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरूपसंगदे कर्मविपाके ऽध्यायसंग्रहे शार्ङ्गशिक्षकचतुःशततमः ॥ ४२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलत्रयीं महादुष्टा पूर्वमासीत्यनत्रिष । अत्र पूर्वकृतानुष्ठानानुषी संकरा तथा ॥ १ ॥
धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्पदव्यापि मयागे मरणात्सुत ॥ २ ॥
वासात्पापं क्षयं यानि पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरूपसंगदे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकतुःशततमः ॥ ४२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्गवा । गण्डमालाल्यरोगेण संयुक्ता जायतेऽशुना ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
घोरे कलियुगे प्राप्ते पापघ्नान्ते महीतले । भारवतारणार्थाय क्षत्रियाणां वधाय च ॥ २ ॥

कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुन्तली जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥

सुवर्णशतकं दद्यात्स तद्गोपविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्वातदोषोपशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एवमत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता या पूर्वं घातयेन्नृपम् । राजयक्षमाश्रिता सात्र तस्मिन्वयासि भामिनी ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वाय खगेश्वर । यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥

स्वर्णमौभूमिमिष्टानघृतधेनुतिलानि च । देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥

रिष्टं त्रिशन्मितेऽन्दे तु मायश्चित्ते कृते किल ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धनागसं तु यः कश्चिद्देश्यं हन्यात्पतत्रिप । प्राग्जन्मन्यय युक्तः स्याद्रक्तावुद्वृजा भृशम् ॥ १ ॥

भविष्यति न सिद्धस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतेर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥

त्रिंशद्वर्षं महारिष्टं रक्ताधिकपानमहाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता धेवे प्राप्ता मायुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥

प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव पापेन रहितानि च । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि यास्यत्येव पुनस्ततः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्घातयेद्देश्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तावुद्वृत्तमन्वितः ॥ १ ॥

प्राजापत्यचतुष्केण मतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये क्षयं यायाद्वृजा पापसमुद्भवा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाविंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाक्षणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि मृशेण कृच्छ्रेणातिमपीडिता ॥ १ ॥

आयाश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुवर्णपत्रं पक्षिन्द्र सत्पत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय प्रकल्पयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्त्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिदिप्रोक्तमो जातः किञ्चिद्विषयमन्वितः । वासश्चासादिना वाधा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । प्रिया प्रीतिपरा नित्यं व्रतदानपरायणा ॥ २ ॥
 समवेगेन क्रोधस्य स्ववाक्यप्रतिपादिनी । उदरे वातजा रोगाः शिरोर्तिर्निव्रतोदजा ॥ ३ ॥
 अपत्यानि ध्रियन्ते च द्वित्रैर्वर्षैः स्वगाऽधिप । रजोऽर्था वै प्रपीडयेत् वेदना विविधा तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मर्त्रा कर्म कृतं नैव, स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि गृहीता सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥
 व्रतानि विविधान्येव कृतानि भुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशिनां भक्षणोद्वततपरा ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणस्य सर्वस्ता गौर्याभ्यभक्षणतपरा । तथा गृहीत्वा लकुटं भृशं कुर्त्ता प्रताडिता ॥ ८ ॥
 सगर्भा सुरमी तस्या गर्भकुक्ष्युपघातनात् । मृतो वै गभमध्यस्थः प्रसवो दुःसिता भृशम् ॥ ९ ॥
 शिशुदुःखेन सुरभी भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥
 पश्चान्मानुषमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म त्वयिं तु मृतापर्यं स्वगेश्वर ॥ ११ ॥
 सप्तजन्म प्रजायेत गोस्त्रीब्राह्मणघातकः । नानापाकर्षणां पाको नानापत्यार्थदुःखकृत् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वडाऽपत्यं येन जीवेद्विवाकर । अनुयाहोऽस्मिहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नमसि संप्राप्ते सातृकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात और्ष्येः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ त्रयोदश्यादितश्चरेत् । पौर्णमास्यां दिनं प्राप्य प्रातरभ्युदिते रत्ना ॥ १५ ॥
 गुरुभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदङ्मुखं ममासनम् ॥ १६ ॥
 अर्हणाद्युपहारैश्च कुङ्कुमाद्युपचर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥
 तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे रात्रते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुस्तेन सत्तेन श्रीसुक्तेन च पूजनम् ॥ १९ ॥
 पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यैरर्चयेन्निविष्टैर्गुणैः । रुद्रैकादशिनीभिश्च जपेद्गुह्यं विधानतः ॥ २० ॥
 पूजालक्ष्म त्विदं पुष्पैरर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २१ ॥
 रुद्रस्याद्युतहोमश्च समध्वाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतदुदीरयेत् ॥ २२ ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया कर्मवशतः कृतं पापं दुरात्मना । सगर्भायाश्च गोः पूर्वं लकुटञ्चा कुक्षिताडनात् ॥ २३ ॥
 तत्कर्मवशसंप्राप्तमृतगर्भाभिर्द्विषतो भृशम् । मृतसंततिदुःखानि प्राप्तानि महदेनसः ॥

तत्तदेनोविनाशार्थं दानं संप्रददे त्विदम् ” ॥ २४ ॥

स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जनम् ॥ २५ ॥

सर्पिण्यात्मानमालोक्य पश्चाद्दे तोषयेद्दिजान् । भूमिद्रविणवासांमि दानं दत्त्वा विधानतः ॥ २६ ॥
 व्रतान्ते सुरभी दद्याद्दक्षिणीं द्रव्यादिशक्तितः । अहःशेषं ततः सर्वं भोजयेदिष्टवान्धवान् ॥ २७ ॥
 एहं लक्षणं तस्य शरीरेऽणुपजायते । काष्ठलोष्ठकुशस्त्रार्थैर्वातः स्यादुपलेखनात् ॥ २८ ॥

शृङ्गाणां चोपघातश्च जायन्ते ब्रह्मजार्तयः । जलाकुलत्वं स्पृशंसेस्तादृशी तत्र वेदना ॥ २९ ॥
स्त्रियोऽङ्गे विकृतिर्व्याधौ मुखे व्रणतिल्लदिकम् । पतुजा मातुलानीनां वैद्यव्यातिः रादातनौ ॥ ३० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वमेव मोहात्सुरां पिबेत् । मदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य तु नाशनम् । दद्याद्वक्त्रमभयं पद्मं सपत्रं ब्रह्मदत्तम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय सुशीलाय पूजिताय शुभे दिने ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विमस्त्रिविधां तु सुरां पिबेत् । मृत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं त्रियात् ॥ १ ॥
विद्वेन श्यावदन्तेन, लक्षितः पापजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मृयुकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृढात्माक्वापजास्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयावशेषे च कृच्छ्रं सान्त्वपनं चरेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽज० एकोनचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अक्रामतश्च या नारी वैश्वघातनत्परा । बभूव प्राक्तु पशीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
रक्तार्धदसमाक्रान्ता दुष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं पतत्रिण ॥ २ ॥
चत्वारिंशन्मिमे कर्षे सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वमेव पुण्या मुखजात्र च वाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगमुता चात्र युवभावे पतत्रिण । प्राक्पापाददुस्तरात्सूत कण्ठाशादित्तभवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाच्छिवपूजनतत्पराम् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येत्क्षयरुजा तस्या अपि प्राणप्रणाशमीम् ॥ ४ ॥
आयुरब्दास्तु षड्युक्ताश्चाऽत्र सप्ततिसंख्यकाः ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिघलोत्कर्षात्परस्त्रीं कामयेत्पुरा । अयुना यौवने प्राप्ते सोन्मादी जायते शृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्णं शक्तिरोऽण्डज । मृगे स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत सोन्मादान्मुच्यतेऽयुना ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भावे सूत परद्रव्यापहारीणी । सात्र जन्मनि रोगेण कुनसत्वेन बाध्यते ॥ १ ॥

दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेमपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥

चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसप्तमोऽध्यायः कर्मविपाकेऽध्यायः त्रयस्त्रिंशदधिकचतु शततमः ॥ ४४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वश्यहं त्री भवेत्पूर्वमेवे नारी पतिव्रता । रक्तावृद्धेन गेगेण वाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥

घ्नन् चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्यस्य दानेन रक्तावृद्धविनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसप्तमोऽध्यायः कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्च त्रिंशदधिकचतु शततमः ॥ ४४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गैप्यहारी च पुरुषश्चित्रकुक्षी प्रजायते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय दद्यात्पयेत् ॥ १ ॥

रम्यं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यं चरेत्स्मृतं सर्वपापप्रणाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसप्तमोऽध्यायः कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्च त्रिंशदधिकचतु शततमः ॥ ४४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्वन्द्व्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥

प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ २ ॥

तस्मिन्काले ह्यभूद्युद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ३ ॥

तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तृप्राणावलम्बिनी ॥ ४ ॥

घातयित्वा तु गच्छेत् स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्ता स्मृतवती तथा ॥ ५ ॥

तद्दण्डेनान्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तृका । मुक्ता तत्र महाभोगानपूर्वास्त्वामिधर्मतः ॥ ६ ॥

नानाप्रजाघातनजात्पापात्पूर्वसमुद्रवात् । क्षीणात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे समुद्रवः ॥ ७ ॥

सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । गौरः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ८ ॥

नानाभोगसुखैर्युक्तो गजयूयः समावृतः । पश्यन्धरयवन्कीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ ९ ॥

महोमः पुत्रपीडाढ्यश्चाद्यन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ १० ॥

स्त्रीसाहाय्यान्महाभाग तथा पुत्रतहायवः । सुविश्वसंयुता सापि युवती तद्गणादिह ॥ ११ ॥

स पुत्रः प्राक् सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं शोक्तं ससहायं पतत्रिण ॥ १२ ॥

स्यामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थं मरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण ॥ १३ ॥

पञ्चांगीतिमितायुः स्यान्न च रिष्टं न तन्मृति । रिष्टं पञ्चाशदब्दे तु स्वदेहान्तसमं मुतः ॥ १४ ॥

शस्त्रप्रहारैर्विधैः प्राप्ते तत्र रणांगणे । प्रजापीडनजात्पापाच्छर्षं नात्र मंशयः ॥ १५ ॥

दयात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तद्गृहं ज्ञवपलात्मकम् ॥ १६ ॥

कुरुक्षेत्रादीर्षयुः संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । मेषांस्करसंयुक्तं देयमेतच्च पुत्रक ॥ १७ ॥

महारिष्टहरं शोक्तं प्राप्तिश्चित् परं रम । नातः परतरं शोक्तं दानं बालनरात्तद्विदुः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसप्तमोऽध्यायः कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्च त्रिंशदधिकचतु शततमः ॥ ४४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्योद्धने नारी रमते स्वेच्छया परे । बलात्कारेण पुरुषे सात्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥

सत्पापनाशनं सर्वसुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं ह्येवं च वाहनम् ॥ २ ॥

सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदौन्मत्यं दानेन विनतासुत ॥ ३ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय विप्राय पुत्रिणेऽण्डज । पत्नानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पत्न्यो पुत्रे विद्यमाने जाराद्रभौ धृतः पुरा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दद्याति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपुत्रनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्राद्रिजपालनात् ॥ २ ॥
 वारोपय्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्योदितात् । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽन्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽन्दानां पडशीतिं च जीवनम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तया काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेऽन्दे पशून्मिदं कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोत्पञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाहणीं सूतं बलेत्कर्षेण मन्दधीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र मदीन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
 पापादसाध्याद्रौगादि प्रमुक्तिर्नैव जायते । त्रियते रिष्टयोगेन सोन्मादी चात्र जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी हरेल्लोभान्महद्गुण । साऽत्र जन्मनि पशून् श्लेष्मरुक्कंसंयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्तपु तत्पापशुद्धये । कृते तस्मिन्नुपाये तु श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्धर्मपाग्नः । धनधान्यसमायुक्तो दयालुश्चार्जनान्वितः ॥ १ ॥
 सुप्राः शक्तिमान्धीरः किञ्चिद्दयाविसमन्वितः । शन्द्रिषाणां बलं हत्वा मोहो वै जायते भृशम् ॥ २ ॥
 उदरार्तिरसृग्नातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक् सत्यसंकल्पा व्रताढ्या धनसंयुता । बहुपुत्रप्रसूताऽपि किञ्चित्पुत्रा प्रजायते ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्रोप जीवितास्त्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥
 पूर्वजन्मनि विप्रस्तु संजातः पञ्चमादिह । तस्य गेहे प्रवृत्तं तु कन्यायाः प्रौढ्यमण्डज ॥ ६ ॥
 भूरिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय दापिता । तद्वत्तदाहृतं वित्तं सर्वस्वं तद्वशादपि ॥ ७ ॥
 यावत्कन्याऽभवत्प्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्यामुत्तार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चित्काले गते तस्याः पतिर्मृत्युवशगतः । सा बाला विधवा जाता पत्यपत्यार्थदुःखिनी ॥ ९ ॥

१ धारदारम्य जीवनेतिपर्यन्तः पाठः खपु० नास्ति । २ अयं ग्रन्थः खपु० नास्ति । ३ कृते सुपादे तस्मिन् इति स्मृत् ।

व्रततीर्थरता नित्यं सत्यवर्मपरायणा । बहुवर्षेस्तथा वत्स निर्वर्षं ज्योषितं वपुः ॥ १० ॥
 पितृगृहे धनं भूरि त्यर्पित स्नेहकण्ठात् । किञ्चित्कालवशात्प्राप्ता मृतं ना ब्राह्मणी स्वग ॥ ११ ॥
 तां पुत्रोऽहं देवे कृत्वा सोऽगमजन्मजन्मनि । कन्या बहुविवास्तस्य निराधारा मताः किल ॥ १२ ॥
 तेन कर्मप्रभावेन पूर्वकन्या बहुप्रजा । सा तु भर्तृभवं गर्भं दध्वा मृत्युं प्रतीक्षती ॥ १३ ॥
 पुनर्वन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं पिना । कन्याविक्रयकारां च रौरवे नग्ने मृतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा भुक्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावनः ॥ १५ ॥
 इदं जन्म चतुर्यं तु पुत्रीवानत्र जायते । मृतः पुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भमवाटिह ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामीनी ॥ १७ ॥

तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृतः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापोपशम्यति । निष्कृतिं वद विधातुम् पृथक्तेन प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ २० ॥
 स्वकन्यां वरयोग्या सा चिन्तयन्तीमनायगम् । दशाविंशकां च मानेन यथायावै यथामात ॥ २१ ॥
 कन्या रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । जलंकृता यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्रह्मणे विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापौघशमनं कन्यादानमतन्द्रिता ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महाशान्तिर्विधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिकर्माणि सर्वत्र विस्तीर्य ऋत्विजादयः । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावातांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु संपूर्णं अन्नवस्त्रैश्च पोषयेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशहृत् कन्यापत्न्योदयश्च यत् ॥ २७ ॥
 तस्य पापस्य नाशार्थं कन्यादानादयः स्मृताः । नाशयेच्चैव तत्पापं द्विजानां विधिपूजनात् ॥ २८ ॥
 यजनाच्च विधानेन ब्राह्मणैः स्वस्तिवाचनात् । विनायकास्त्रिकामूर्तिं हेमनिष्क्रमणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय ददेत्सुत नानाकर्माघशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वाहृदयदन्तोष्ठे रोगा यातादिदोषजाः । नृपचीराशिहानिश्च विचारानि च यतस्ततः ॥ ३१ ॥
 तन्ममानेन मनसा दूयते भृगमाधिना । तर्पिष्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपचाशदधिकचतु शततमः ॥ ४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वमेव सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते वरुणोदया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तिनः । तस्य दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपचाशदधिकचतु शततमः ॥ ४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्याऽनया भुक्ता पूर्वजन्मनि मानद । गर्मासत्रा ह्यजा कथा विविना गर्भधारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन बाहुजा साऽत्र जन्मनि । पूर्वजन्मन्यसौ विप्रान् न च गर्भं दधात्यलम् ॥ २ ॥
 प्रायोश्चतुर्भिर्दं तस्य चात्र संघोषमोचनम् । कृत्वाऽजां गर्भसंयुक्ता राजती पद्मलात्मिकाम् ॥ ३ ॥

वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमर्षोर्हिरण्यः । पूजयित्वा ततो दद्याद्दिजाय विधिनाण्डज ॥ ४ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापानोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि, वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परसिद्धान्नं प्राक् क्षुत्पीडाप्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षान्द्रं मूलरूपपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
 अन्नदानेन विप्रेभ्यो रसदानादिशेषतः । मुच्यते शूलजट्टोमात्रात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलक्षेपोपशमनामिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृधाभिषिक्तः प्राक् सूतं बभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभाग दृढवर्मकियापरः ॥ १ ॥
 विराट्देशे निवसन् राजकार्ये रतः सदा । कृतवानग्निदाहं च शूणां भयदायकम् ॥ २ ॥
 बालवत्सा मृतास्तत्र पुरे तस्मिन्त्वगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं प्रोक्षो जातोऽत्र यमुनातटे । चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः ॥ ४ ॥
 नानासुखैर्भर्ययुतो गजाभरथवाहनैः । वन्द्युभूत्याधिकारादयो वल्लभूषणमृषितः ॥ ५ ॥
 सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु । धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः ॥ ६ ॥
 जातसंततिदुःखातो बालवत्सवधादिह । नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं पतत्रिण ॥ ७ ॥
 चत्वारिंशन्मित्रे वैषं सर्वसंततिनाशनम् । गृहप्राप्तान्महाभाग शुष्टिरिष्टसमुद्रवर्ति ॥ ८ ॥
 पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं यद् मे स्वामिन् बालवत्साघनाशनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्यात्र तद्दर्शानन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात्पापान्न चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणादरिवंशस्य वैशखे विधिनाण्डज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्तिविधानतः । ततस्तु भोजयोदिशान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
 कोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । वेतूनां दशकं दद्यात्सर्वसाभरणान्वितम् ॥ १४ ॥
 दद्याच्च कपिलमेकां स्वर्णशृङ्गां पयश्चिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्रं चेत्कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरास्तुत । मृत्युः पञ्चाशद्वदे तु लग्नं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तं कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा । द्दिरुक्तमायुः कथितं तीर्थं पुण्याश्रयेऽण्डज ॥ १७ ॥
 जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवा भूमौ ऋक्षे मृगशिरामिधे ॥ १८ ॥
 निर्णयः कथितस्तस्य विष्णुपूजनजात्फलात् । भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुप्रपूजनात् ॥ १९ ॥
 तथा तृतीये जनुषि मरणात्तोयुद्दे सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । देवा तत्पापशुद्धयर्थं रीतिः शतपलात्मिका ॥ १ ॥
गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विप्रांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्गोतापापजादृष्टवम् ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपचाशदधिकचतु शततम ॥ ४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वर्ं पापाविमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्यादोपोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपाठिने ॥ ३ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपचाशदधिकचतु शततम ॥ ४९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राभुक्तं गर्भपुष्टयर्थं कुक्कुटाण्डं खगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्याविहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्तेषां प्राक्पापादण्डनक्षणात् ॥ २ ॥
कृत्वाऽण्डं विधिना तद्वज्रैरण्यं द्विपलात्मकम् । तद्वर्धयामितं वापि त्रिपु वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
दत्त्वा द्विजाय विधिना आचरेच्छाङ्करं व्रतम् । तेनेह कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
भुक्तातिदारुणान्मृत नरकान्घोरदर्शनान् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचार्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतपरः ॥ ६ ॥
महाभिमाननिरतः मिथो राजजनेष्वपि । मुखैश्वर्ययनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ७ ॥
नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवाजितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिर्मुक्तनीम् ॥ ८ ॥
प्रयागे त्वयवा काश्या स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रस्तलिङ्गजस्तथा ॥ ९ ॥
गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकः । संपूज्य विधिवैदेवं तदन्ते भोजयेद्विज्ञान् ॥ १० ॥
शिवभक्तास्तथा शान्ताश्च दक्षिणाभिश्च पूजयेत् । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथैवाभरणैः शुभैः ॥ ११ ॥
अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १२ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापप्रणाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्माणं शिवलोक ॥ गच्छति ॥ १३ ॥
कर्त्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्दि काश्यप । नाधिकारोऽस्ति शूद्रस्य वेदस्य श्ररणे कश्चित् ॥ १४ ॥
तप्तं शलाका देया वै शूद्रकण्ठेऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १५ ॥
आयुर्दशवं तस्य पक्षीन्द्र कृतानिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं जायते पश्चिक्ते ॥ १६ ॥
एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सवियानं समासतः ॥ १७ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदधिकचतु शततम ॥ ४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्याद्वरमत्रैव जन्मनि । खररोमसमानानि रोमाणि प्रभवान्ति च ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । जायते सखररोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाशदधिकचतु शततम ॥ ४९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वै पुरा हरेद्रीतिं नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीतिं दद्याच्छतपलां तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाद्रक्त्या तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्ठषष्टिकचतुःशततमः ॥ ४६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे विनिता या च परसिद्धान्तहारिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगैर्णव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्तदानं विभेभ्यो दीनेभ्योऽथ पतत्रिण । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव त्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठषष्टिकचतुःशततमः ॥ ४६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्रघाती भवेत्पूर्वं जन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विभेभ्यः शक्तितोऽण्डजः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपष्ठषष्टिकचतुःशततमः ॥ ४६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्धयेयं चा महाभाग गङ्गायां हि पतत्रिण । पूजयेत्तुल्यं रुद्राणां तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १ ॥
शक्त्याथ भोजयेद्विप्रान् होमयेच्च स्वशक्तितः । अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ २ ॥
जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुःपष्ठषष्टिकचतुःशततमः ॥ ४६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनितासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेः त्विह ॥ १ ॥
दानाच्छतपलादत्र सप्तिकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगो विनश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपष्ठषष्टिकचतुःशततमः ॥ ४६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव बाहुजः कश्चिद्देशे कीराभिधे सुत । धर्मकर्मारूपको भक्तः पितृपुत्रपनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूष्यश्वादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । स्ववंशजस्य वस्यापि गृहं सत्रोर्मेनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावेन राजौ वै भार्यया सह । तस्मिन् दाहे महाभाग निर्दग्धं वृषभद्रयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वरूपजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुविधे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सखीकः स्वफलं भुक्ता पापादुष्टं शुभं तथा । पुण्यात्पाश्चन्दे देशे स जातो बाहुजोऽध्वरः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान् कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोष्णो नातिनोचो बद्धकल्पः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
यौवने तु सुखार्थधनैः स्थानैर्युतायुतः । मितदो भोगवानादयः कृती भानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । उग्रश्चिन्ताहरो घृतो दुःखभोगी तथाऽण्डजः ॥ ९ ॥

सा ज्येष्ठा प्रदुरेव स्त्री मृतपुत्राच्च जन्मनि । लक्ष्मणतदण्डजश्चेष्ट जन्माङ्गे वृषभे शनिः ॥ १० ॥
 लक्ष्मणैरेभिराढ्यस्य श्रापश्चित्तं वदाम्यहम् । कारयित्वा शिवं सार्द्धं पल्लवंदमितं शुभः ॥ ११ ॥
 हिरण्मयं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् । तदर्धाधर्मितं वापि त्रिषु वित्तानुसातः ॥ १२ ॥
 उपचारैः षोडशभिः पूजयित्वा विधानतः । संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोत्रे सुमनोहरे ॥ १३ ॥
 मवापस्करसंपुक्ते क्षौमाभ्रवरिभूषिते । दद्याद्देविधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १४ ॥

मंत्रः ।

“मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाशयदर्जितम् । तत्राज्ञाय द्देहं तु शिवं गोमयसंस्वितम्” ॥ १५ ॥
 गोयिक्ताद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । जीवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १६ ॥
 पञ्चमासमितो वद्विद्वेयो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १७ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमपेद्भोजयेद्भिजान् । य एवं कुरुते मृत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तदये जायते कश्चित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाधिध्याधिविजिताः ॥ १९ ॥
 नैवं करोति यो मोहादत्र पुत्रविजितः । चत्वारिंशन्मित्रे कूने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २० ॥
 पञ्चाशन्मित्रे रिष्टं देवाच्चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमितान्दकम् ॥ २१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविशालेऽध्यायः पट्पट्पत्रविक्रचतुःशततमः ॥ ४६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽत्र हि ॥ १ ॥
 दानाच्छतपलादत्र सीसिकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे दरिद्राय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 तस्य पापस्य शमनं मया प्रोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्विष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविशालेऽध्यायः सप्तपट्पत्रविक्रचतुःशततमः ॥ ४६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यान्नाचिद्रनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगमपीडिता ॥ १ ॥
 दद्याच्छतपलं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्वेगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविशालेऽध्यायोऽष्टपट्पत्रविक्रचतुःशततमः ॥ ४६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्रनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सस्वत्याश्च प्रीतिमां सौवर्णां राजतीं तथा । दद्याद्देविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविशालेऽध्यायः एकोनसप्तत्यविक्रचतुःशततमः ॥ ४६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परपूतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 घृतवेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविशालेऽध्यायः सप्तत्यविक्रचतुःशततमः ॥ ४७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गायत्र्याथ जपेद्वृक्षं नात्र कार्या विचारणा । न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मानि चाण्डजः ॥ १ ॥

स्वशरीरविवृद्धचर्यं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहादुडं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥

गङ्गायां हि महाभाग शुद्धधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विगतत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कींश्चैद्भ्योऽभ्यवत्पूर्वं देशे नेपालसंज्ञके । बहुमित्रमुत्तीरादयो दीनद्वेषेण संयुतः ॥ १ ॥

आराधनं तु कृतवान् स देव्याः पूर्वजन्मनि । स्वमित्रं च सुहृदां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥

अन्यस्त्रियमुपगतो व्यभिचारपरो हृदः । स तेन कर्मणा युक्तो मतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥

पापं पुण्यफलं भुङ्क्ता स जातोऽत्र महीधरे । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥

देशे देशेऽनिविष्टपातो घृणी शूरो महायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महाभाग जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीमातः सौख्यकारिणीम् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीमतिमां कृत्वा हर्षां सर्वार्थकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यां गन्धर्माल्यैरलंकृताम् ॥ ७ ॥

दद्यादेदं विधिज्ञाम मुकुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं तथा दद्याद्भ्राजतं त्रिपलारमकम् ॥ ८ ॥

ब्रह्मदेवतमन्त्रेण गृह्णीयात्स द्विजोत्तमः । पश्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥

जपेदष्टसहस्रं सूर्यमन्त्रं महाबलम् । होमयेत्तद्वशांशेन तद्वशांशेन तर्पयेत् ॥ १० ॥

य एवं कुरुते सुत सर्वपापविशोधनम् । प्रायश्चित्तं परं पुत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥

नैवं कगेति यो मोहाजडवर्तिववातितः । न लभेत्स्त्रीमुखं सोऽत्र रिष्टं पद्मेदकेऽङ्गके ॥ १२ ॥

प्रायश्चित्ते कृतेऽज्ञानां जीवनं पञ्चमत्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगं हन्याद्विनाऽज्वेदं प्राग्भवे योऽज्जगतिपि । पण्डः स्यादत्र जनुषि तत्काले मृगयातकः ॥ १ ॥

पापनाशकर्ता तस्य निष्कृतिं वच्म्यहं सुत । दद्याद्वन्द्वं नवं तत्र रवर्णनिष्कृतं शुभम् ॥ २ ॥

राहासनमलंकारभूषणित्वा विद्यानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशान्त्रविधानतः ॥ ३ ॥

न स पश्यति स्वजन्तुं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सत परतलापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कण्टारोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलघटद्वयात् । सुवर्णाद्व्याचिता इत्यथा तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तत्यधिकचतु सततम ॥ ४७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गजाऽमात्यः सर्वे कश्चिच्चरणः पूर्वजन्मनि । भव्यभूतिर्दंडो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्यां महाबाहो दयाराऽसावधर्मतः । गर्भं च काममुग्धो यो भाविनोऽर्थस्य वै वलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजाऽपुण्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
देशे जाङ्गले पण्डो सर्वधर्मनहिष्कृतः । शिवपूजारतो यस्मात्प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विगते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगादे कर्मविपाकेऽध्याय षट्सप्तत्यधिकचतु सततम ॥ ४७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जनुपि या नारी गर्भघातकरी हनूत् । गर्भपातेन दुःखार्ता साऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं सत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विषाय तुरंगं युवानं भूपणान्वितम् ॥ २ ॥
स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पडवति च गर्भोऽथा पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खञ्जत्वं नाप्नुवादिह ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तसप्तत्यधिकचतु सततम ॥ ४७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मोहादिपीडितो नित्यं कृणाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
उर्ध्ववातादिना पीडा बाल्ये स्याद्रहणीगदः । तस्य भार्या सदाचार सुस्नेहा भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते बायुसम्भवा । स एव तस्या गर्भस्य घातं कुर्वाच वृद्धितः ॥ ३ ॥
द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मासश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्य विधेष्टितम् । व्यभिचार्ययाद्वापि तथा गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टार्द्धनतेय गर्भपातकृतागमः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारोऽपतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्रो च कुश्टा वाक्कलंघनात् । भर्तुस्तु चारिणी वृत्तिर्दुष्टांगतेकोऽर्जनात् ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद्व्यं हर्षं नरस्तज्जिना । भुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मसं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
यत्नेन तद्धर्षं भुक्त्वा पीडितो दारुणग्रहः । यातना बहुधाः प्राप्ताः पश्चान्मानुष्यां गतः ॥ ९ ॥
किञ्चिद्धर्मप्रभावेण क्षात्रेयं जन्मना भुवि । इदं जन्म चतुर्थं वै गर्भपातोऽभिजायते ॥ १० ॥

उभाभ्यां च कृतं कर्म मुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भाभिहन्ति हि । तस्या निष्कृतिः शुद्धिः श्रूयतां कथमपात्मज ॥ १३ ॥
 नारी नियमसंवीता ध्रुवं सा व्रतकाङ्क्षिणी । सौम्यायनं समासाद्य सितपक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतपुपाचरेत् । पयःस्नवन्तीं शान्तां वा सुरभीं शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिकपूजयेचां समाहिता । इष्टंस्तु यवसः पार्श्वमर्घ्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
 रुचिरैश्च सुमिश्रैः सा तां परिचरेत्सदा । रात्रौ पुष्पावलीभिश्च दीपैः प्राक् चन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतमङ्गलध्यानेस्तदधःशायिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत ततस्तु पयसाऽहनि ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यायं यथाश्रुति । एवं व्रतपरा नारी माप्तिमाप्ति तु संयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं समभिकोक्षिणी । व्रतान्ते द्विजमाहूय समस्तमुण्णालिनम् ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रसम्पदामभूषणैः । सम्पदगभ्यर्च्य तां घेतुं तनयं वै स्तनधयम् ॥ २१ ॥
 सुवर्णं शुद्धमाग्नेयं मापपोडशसंमितम् । कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यादिति भाषिणी ॥ २२ ॥
 प्रदद्याद्वा सवत्सां च पूर्वपापपुत्तये ॥ २३ ॥

प्रार्थना ।

“यन्मया कुलटाधर्माङ्गानागर्भाश्च हिंस्ताः । नानाभेदैः मया तास्ते मे गर्भा बहवो भुवि ॥ २४ ॥
 तैश्च कर्माजितं वापं गर्भपातादिदूषणम् । एनस्तस्य नाशाय सवत्सां दापयेत्विमाम् ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि बन्ध्यत्वं नाशयेन्मम सत्वरम् । दानेनानेन सुरभे हनन्वा किल सुव्रता ॥ २६ ॥
 भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भा मे सुभगो भवेत् । एवमस्तिवाति तां धेतुं समादाय सदाक्षणाम् ॥ २७ ॥
 हिरण्यं रजतं ताम्रं विविधानि फलानि च । दापयेद्विजमुख्याय भूरिद्रव्यैश्च तोषयेत् ॥ २८ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान् नानान्नैः सत्कृपायसैः । एवं कृतविधिः सख नारी सा दुःखनाशिनी ॥ २९ ॥
 बन्ध्यत्वं मुच्यते सूत पुत्रं प्राप्य यशस्विनम् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहस्पत्यैर्यग्यसंवादे कर्मविपाके अ० दसत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मानि यः कश्चित्पुत्रं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानादिधिवत्सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पोडां नाप्नोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यैर्यग्यसंवादे कर्मविपाके अथैकोनाशीत्याधिकचतुःशततमः ॥ ४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सुत शृङ्गं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्याद्ध्वं सुवर्णाद्वचं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापपुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यैर्यग्यसंवादे कर्मविपाकेऽथैकोनाशीत्याधिकचतुःशततमः ॥ ४८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सुत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोपधर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 कूरं कर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डल । चर्येण गां परां नीत्वा क्षुधितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानागोनिमुपागताः । स तीर्थं मत्स्यवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सत परंतलापहारिणी । सात्र जन्मनि पशंन्द्र वण्डूरोमप्रपीडिता ॥ १ ॥
सा मुच्यते महाभाग दानात्तलघटद्वयात् । सुवर्णाढ्याचया शक्त्या तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तयधिकचतु शततम ॥ ४७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजाऽमात्यः स व कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भयभूतिर्दंडो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्या महाबाहो द्वाराऽसत्त्वधर्मतः । गर्भं च काममुग्रा यो भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफलं मुक्ता यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजाऽपुण्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
देशे जाह्नलके पण्डो सर्वधर्मवर्हिःकृतः । शिवपूजारतो यस्माद्यागत्र धनमोगमाक् ॥ ४ ॥
स्त्रीपुत्रमुत्सहीनोऽत्र प्रापश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तयधिकचतु शततम ॥ ४७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जनुषे या नारी गर्भघातकरी हनूत् । गर्भपातेन दुःखार्ता साऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं सत शृणु बन्धामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरंगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ २ ॥
स्वर्णनिष्कयुतं चान्नं पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्पत्त्या पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
दानप्रभावात्पीडोन्त्र खञ्जत्वं नाप्नुवादिह ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तसप्तयधिकचतु शततम ॥ ४७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मोहादिपीडितो नित्यं कृगाह्नः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
उर्ध्ववातादिना पीडा वास्ये स्याद्रहणीगदः । तस्य भार्या सदाचारा मुक्नेहा भर्तृभक्तिः ॥ २ ॥
रक्तसावादिना पीडा जायते वायुसम्भवा । स एव तस्या गर्भस्य घातं कुर्याच्च वृद्धितः ॥ ३ ॥
द्विर्नश्य पञ्चभिर्मासश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरता व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनत्तेय महाबाहो शृणु चास्य विवेष्टितम् । व्यभिचारमयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
व्यतिकटाङ्गनत्तेय गर्भपातकृतागतः । जपरं च कृतं कर्म व्यभिचारोऽपतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्री च कुण्टा वाक्पलंघनात् । भर्तुस्तु चारिणी वृत्तिर्दुष्टगतिकोऽर्जनात् ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद्वपं हतं तस्मिन्नुदिना । मुक्तताभ्यां येनत्तेय ब्रह्मस्य तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धनं मुक्ता पीडिनो दारुणैर्ग्रहैः । यातना वृद्ध्याः प्राप्ताः पश्चान्मातुपता गतः ॥ ९ ॥
त्रिचिद्धर्मभावोऽत्र क्षत्रिय जन्मना भुवि । इदं जन्म चतुर्थ्यैव गर्भपातोऽभिजायते ॥ १० ॥

उभाभ्यां च कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भाभिर्दति हि । तस्या निष्कृतितः शुद्धिः श्रूयतां कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
 नारी नियमसंवीता ध्रुवं सा प्रतकाङ्क्षिणी । सौम्यायनं समासाद्य सितपक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयःस्त्रवन्तीं शान्तां वा सूर्यीं शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहिता । इष्टेस्तु यवसैः पानैर्मक्षैः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
 रुचिरैश्च सुमिश्रितैः सा तां परिचरेत्सदा । रात्रौ पुष्पावलीभिश्च दीपैः प्राक् चन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतमङ्गलघ्यानिस्तदधःशाधिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत तत्रस्तु पयसाऽहनि ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यायं यथाश्रुति । एवं व्रतपरा नारी मासिमासि तु संयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सव्रतताया इष्टं समभिकोक्षिणी । व्रतान्ते द्विजमाहूय समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रसम्पदामभूषणैः । सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं तनयं वै स्तनधयम् ॥ २१ ॥
 सुवर्णं शुद्धमाप्रेयं मापपोड्यतमिमम् । कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यादिति भाषिणी ॥ २२ ॥
 प्रदद्याद्वा सवस्तां च पूर्वपापपुत्तये ॥ २३ ॥

प्रार्थना ।

"यन्मया कुलटाधर्मान्नानागर्भाश्च हिंसिताः । नानाभेदैः प्रयातास्ते मे गर्भा बहवो भुवि ॥ २४ ॥
 तैश्च कर्माजितं पापं गर्भपातादिदूषणम् । एनस्तत्तस्य नाशाय सवस्तां दापयेत्विमाम् ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि बन्ध्यत्वं नाशयेन्मम सत्वरम् । दानेनानेन सुरभे ह्यनघा किल सुयता ॥ २६ ॥
 भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भा मे सुभगो भवेत् । एवमस्तिवति तां धेनुं समादाय सद्गुणाम् ॥ २७ ॥
 हिरण्यं रजतं ताम्रं विविधानि फलानि च । दापयेद्विजमुत्थाय भूरिद्रव्यैश्च तोषयेत् ॥ २८ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान् नानान्नैः सकृत्पायसैः । एवं कृतविधिः सून नारी सा दुःखनाशिनी ॥ २९ ॥
 बन्ध्यत्वं मुच्यते सूत पुत्रं प्राप्य यशस्विनम् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अ० प्रसन्नपथिकचतुःशततमः ॥ ४७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः काश्चित्पुरुषं वातपेश्वरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽपि प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपरकरसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नाप्नोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अथवा एकोनाशीत्याधिकचतुःशततमः ॥ ४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालवासी पुरुषः प्राग्जनुष्यञ्च जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादर्थं सुवर्णादिव सर्वोपरकरसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापपुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽथवा एकोनाशीत्याधिकचतुःशततमः ॥ ४८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत बभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभधर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 कर्तुं कर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डल । चर्येण गां परां नीत्वा धुधितैर्मक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पथेन नानायोगिनिशुपागताः । स तीर्थं मत्स्यवशतो गङ्गातीरेऽपि पादजः ॥ ३ ॥

तीर्थमृत्युप्रसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवमावेश्मण्डजश्रेष्ठ चर्तुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसम्मितम् । लिखितां च विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देवा वेदविदुषे प्रवर्षपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेच्च नियुतं वायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्त्या भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः क्षुर्ग्राहिभिना चैषं सततोपात्ममुच्यते ॥ ७ ॥

स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मनिपाकेऽध्याय एकाशीः पञ्चदशतमः ॥ ४८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेनारी शृगालं प्रव्रजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मानि वै चोर्ध्वस्थानात्पाताच्च वैकृता । पातभङ्गो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव स्वगापि ॥ २ ॥
 कथं वा कस्य पापस्य विन्मयं विधिना चरेत् । यस्माद्वोगात्प्रमुच्येत चोर्ध्वपातभवात्तथा ॥ ३ ॥
 अथं निष्कमुवर्णादयं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मनिपाकेऽध्यायो दशशतधिकचतुःशततमः ॥ ४८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सत्री महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानापर्मसमयुक्ते ग्रामे यो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कर्मचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । शूद्रायां धारितो गर्भः कामसुगन्धेन निश्चयः ॥ २ ॥
 कृतं यत्नं महत्तत्र नसीद्वर्मस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीतं लोकगङ्गातुरा मृता ॥ ३ ॥
 गर्भपीडावशादुग्राद्गालकोऽपि मृतस्ततः । सहस्रपञ्चयुक्तेन कृतं प्राकर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संप्रदृष्ट्वायं गर्भनाशतद्भवः । ततोऽसौ मरणे प्रसतो बाहुजः ससहायकः ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं तदा गत्वा भुक्ता भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभाभ्रकान्भुक्ता स्वाजितान्दृढकर्मजात् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मानि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पित्रभ्रातृविहीनश्च लोममोहस्तः सदा ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवविस्तरः । आयन्तसुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिर्न तथा पापादूर्तः पापरतः अठः । सकन्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 शूद्रायां च वीर्यदानात्प्राग्गर्भस्य ववात्पुनः । षोडशं लक्षणं तस्य अरिरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं यद मे स्थामिन् सर्वपापानोदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां लोकानां हिवन्ममपा ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भदोषसमुद्भवाम् ॥ १३ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पञ्चमिति शुभा । हिरण्यमयी सगर्मा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
 तदर्धार्धेन वा कार्या त्रिपु विद्यानुमानतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देवा पापनाशनी ॥ १५ ॥
 पञ्चमापमितं विष्णुं सर्वपापप्रणाशनम् । प्रजापतिं तथा दद्यात्तैविर्णं पञ्चमापकम् ॥ १६ ॥
 गङ्गां च तथा दद्यात्सोमं सार्वपलात्मकम् । गायत्रीं दशसाहसं जपेच्च त्रिपिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्पैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥

एवं कृतवियेः सूत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्वादिह जन्मनि जायते ॥ १९ ॥

अकृते न यथाशक्त्या प्रायश्चित्ते यथोचिते ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्यैक्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मनि ह्यकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥

शूद्रकन्या च तेनैव हया षोडशवार्षिकी । भुक्तान्तिष्ठाममुग्धेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥

स चाथ सूर्यपुत्रस्य भुक्ता मेखशासनम् । पूजनाच्छिखलिङ्गानां प्राग्भवेऽपि च संकरः ॥ ३ ॥

पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । राजप्रचारको धीमान्गजाश्वपतिपालकः ॥ ४ ॥

महाधनो महोत्साहो महाविभवविरतरः । मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥

भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सहस्रिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःशोत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतृप्तारः ॥ १ ॥

सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पतत्रिण । न पश्यति महापीडो पापज्ञो पादसंभ्राम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातयेदजां ज्ञानात्प्राग्भवे विनतासुत । भक्षार्थं सोऽत्र जनुषि पुरुषोऽङ्गविको भवेत् ॥ १ ॥

न तस्य निष्कृतिर्दुष्टपापस्यात्र च काश्यप । मारव्यस्य क्षयो नास्ति विन्मये इतथा कृते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्शीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी जनाश्रितः । चौराविषो महोपश्रुत तत्संसर्गां स्वगाधिप ॥ १ ॥

दत्तानि तेन ग्रहेणे दानानि विनतासुत । गोभूम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

स भुक्ता नरकान्वोरान् पापाःपुण्याच्च शान्तान् । स्वर्गान्पर्वतभागेश्वर स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥

वामनो राजसन्मानी महोद्यो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥

भवन्त्यत्र च ये पुत्रा म्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं मशाप्यति ॥ ५ ॥

कृत्वा वेदघटान्सूत सौमिणान्वृतपूरितान् । तदभावे राजतंश्र्य विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥

हरिवंशं विद्यानेन शृणुयान्नाद्वक्तितोऽण्डज । गार्द्रं व्रवं चरेत्पश्चात्प्रवपापविशुद्धये ॥ ७ ॥

नेतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पश्यान्त्र कुर्यात्तत्पुत्रवर्धनम् ॥ ८ ॥

आयुश्चाष्टाविक्रान्तीतिः समानां कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षत्रवंशे समुत्पन्नो वातदेशो रुजाकतः । शुल्माद्या उदरे वायाः शिरोऽर्तिश्च पुनस्तदा ॥ १ ॥

व्यापारो निष्कलस्तस्य किञ्चित्क्षेत्रादिना भवेत् । तस्य ध्यायद्वा वासि किञ्चिद्वाक्तरायणम् ॥ २ ॥

तीर्थमृत्युप्रसादाच्च धनपुत्रसम्पन्नितः । युवभावेऽण्डजश्रेष्ठ चभ्रुर्हानोज्ज जायते ॥ ४ ॥
 प्रापश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसम्मितम् । लिखितां च निधानेन पृथयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देवा वेदविदुषे प्रवर्षापविशुद्धये । गायत्री च जपेत्तत्र नियुतं वायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 शमयेच्च यथाशक्त्या भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चैतत् सततौपात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥

स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाग्रायाविक्रान्तु शततम ॥ ४८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातप्रेक्षारी शृगालं प्रवजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्थमुपदशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मानि वै चोर्ध्वस्यानात्पाताच्च वैकृता । पादभङ्गो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव खगाविष ॥ २ ॥
 कथं वा कस्य पापस्य विन्मर्यं विधिना चरेत् । यस्माद्रोगात्प्रमुच्येत चोर्ध्वपातभवात्तथा ॥ ३ ॥
 अथ निष्कमुवर्णादिव विन्मर्यं पापशोचनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय द्वयोर्द्वयोर्वधिरुचतु शततम ॥ ४८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सत्री महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्ते ग्रामे यो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कर्मचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । गृद्राया धारितो गर्भः काममुग्धेन निश्चयः ॥ २ ॥
 कृतं यत्नं महत्तत्र नासीद्गर्भस्य पाननम् । तथा हालहल पीतं लोकजङ्गलतुरा मृता ॥ ३ ॥
 गर्भपीडावशादुग्राह्यालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपञ्चयुक्तेन कृतं माकर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संप्रहृष्टाय गर्भनाशसद्भवः । ततोऽस्तौ मरणं प्राप्नो वाहज्ज- ससहायकः ॥ ५ ॥
 सर्वलोकं तदा गत्वा भुक्त्वा भोगाश्च शास्वतान् । अशुभाभरकान्भुक्त्वा स्वाजितान्दृढकर्मजान् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे वाहजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहस्तः सदा ॥ ८ ॥
 नेकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवविस्तरः । आद्यन्तसुखयुक्तश्च उद्विग्नान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिव तथा पापाद्धृतः पापरतः गठः । सकन्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 गृद्राया च वीर्यदानात्प्राग्गर्भस्य वयात्पुनः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृति वद मे स्वामिन् सर्वपापापनोदनीम् । पुत्रशुद्धिकीर्णं धन्या लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सत प्रयत्ननः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भशेषसमुद्भवाम् ॥ १३ ॥
 गृद्रायाः प्रतिमा कायां पलैः पञ्चमितः शुभा । हिरण्यमी सगर्भा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
 तदर्धाधिं वा कार्या त्रिषु विस्तानुमानतः । गन्धपुष्पैरलङ्कृत्य सा देवा पापनाशनी ॥ १५ ॥
 पञ्चमायमितं विष्णुं सर्वपापप्रणाशनम् । प्रजापतिं तथा दद्यात्तैलवर्णं पञ्चमायकम् ॥ १६ ॥
 गज्रतं च तथा दद्यात्सोमं सार्वपलात्मकम् । गायत्रीं दशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्पैः सातिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पञ्चापूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥

एवं कृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि जायते ॥ १९ ॥

यकृते न यथाशक्त्या प्रायश्चित्ते यथोचिते ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्यैकविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मनि ह्यकोविदः । ग्रामवासी मदा सौम्यः अतद्विनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥

शूद्रकन्या च तर्नेन हृथा पोडशवार्षिकी । भुक्तातिक्राममुग्धेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥

स चाथ सूर्यपुत्रस्य भुक्ता भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवाल्लिङ्गानां प्राग्भवेऽपि च संकरः ॥ ३ ॥

पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । राजप्रचारको धीमान्गजाश्वपत्तिपालकः ॥ ४ ॥

महाधनो महोत्साहो महाविभवविरतरः । मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥

मविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सप्ततिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्यैकविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतरः ॥ १ ॥

सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पतन्निष्ठा । न पश्यति महापीडां पापजां पादसंभवाम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातधेदजां ज्ञानात्प्राग्भवे विनतामुत । मक्षार्थं सोऽत्र जनुपि पुरुषोऽङ्गाधिको भवेत् ॥ १ ॥

न तस्य निष्कृतिर्वृष्टपापस्यात्र च काश्चप । मारब्धस्य क्षयो नास्ति विन्मये शतधा कृते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्शीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी जनाश्रितः । चोराधिपो महोद्यश्च तत्संसर्गी स्वगाधिप ॥ १ ॥

दत्तानि तेन ग्रहेण दानानि विनतामुत । गोभूम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

स भुक्ता नरकान्वोरान् पापात्पुण्याच्च गात्रताम् । स्वर्गान्पर्वतभागेऽत्र स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥

वामनो राजसन्मानी महोग्रो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यर्षी सूत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥

भवन्त्यत्र च ये पुत्रा न्निगन्ते नात्र संग्रयः । प्रायश्चित्तं मन्त्रक्षयमि येन वाप्यं महात्मपति ॥ ५ ॥

कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्वृतपूरितान् । तद्भावे राजतांश्च विभ्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥

हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्वक्तितोऽण्डज । रौद्रं अर्तं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविमुदये ॥ ७ ॥

नतत्पकुर्वायः श्रुत्वा स नरः पुनर्वाजितः । जायतेऽत्रैव परीन्द्रं कुर्यात्तत्पुत्रवर्धनम् ॥ ८ ॥

आयुश्चाष्टाविंशज्जीनेः समानां कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुत्पन्नो वातदेहो रुजाक्षः । गुल्माद्या उदरे बावाः शिरोर्जिंश्च पुनस्तदा ॥ १ ॥

व्यापारो निष्कलस्तस्य किंचित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं वास्ति किंचिद्वक्तिरारायणम् ॥ २ ॥

अन्योन्यद्वेषिभावाच्च किंचित्प्रीतिकरापरा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्वर ॥ ३ ॥
गर्भस्तस्याः स्थिरीभूतो न प्रसृतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
अन्योन्यद्वेषिभावाच्च वर्तते च विविस्ततः । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
कदाचिद्वैद्ययोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । तद्वित्तं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
लङ्घनाय मार्तं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्त्सनस्तर्जनाद्यैस्तु तद्धनं च तदा हृतम् ॥ ८ ॥
कातिपयैरेव शूद्रेण चान्येभ्यो विनतासुत । म्लेच्छभयसमाकृष्टो ब्राह्मणः क्रोधसंयुतः ॥ ९ ॥
तदर्थमपि सम्भ्रान्त आरमणात् चकार ह । गर्मयुक्ता च भार्या वै भर्तारं पृथुतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
हृतं तस्यापि तत्सर्व म्लेच्छराजेन तत्तदा । तावत्काले गते किञ्चिच्छूद्रो म्लेच्छेन दातितः ॥ ११ ॥
प्राप्तस्ततो वै निरप्ये वर्षायुतसहस्रशः । पाचितो नरके घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
पश्चान्मानुषमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं तु शूद्रवंशसमुद्भवम् ॥ १३ ॥
तेन वै कर्मणा युक्तोऽप्यपर्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थस्यावत्सरं सेवामेकाचितेन दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्गाहनं तथा ॥ १६ ॥
तावन्निष्कृतये भूयः क्रमेणानेन दम्पती । शुभेऽथ भूपदेशे तु गोमयाद्युपचर्चिते ॥ १७ ॥
कुर्वाद्ददलं पत्रं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् ॥ १८ ॥
सौवर्णं राजतं पत्रं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
जनन्या सहितान्भूयः प्रयस्त्राणांस्तथाऽर्चयेत् । चारुदेहं चारुवर्णं चारुगुप्तं यशस्विनम् ॥ २० ॥
श्रीवत्साङ्गं पीतवस्त्रं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् । पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसिकोविदैः ॥ २१ ॥
पुष्पैः सुगन्धैर्धूपैश्चाप्यर्चयेद्विष्णुमहर्षेण । तद्विप्रासोय तद्विष्णोर्मैत्रेतैश्च पूजयेत् ॥ २२ ॥
देवताऽग्रिस्तथा विप्र एतं ते वाभिपूजतः । शतमशोत्तरं हुत्वा चरुणा पापसेन च ॥
होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“पद्मया पापभावेन कर्मान्धेन दुरात्मना । म्लेच्छराज्ये च व्यापारस्तथा वै दुष्कृतं कृतम् ॥ २४ ॥
ब्राह्मणानां चट्ट द्रव्यं नीत्वा भर्त्सनताडनैः । युक्तं तस्मान्महत्यातं दुःखं नानाभवान्तरे ॥ २५ ॥
स्थिरगर्भमृतापत्यं प्राप्तं तत्कर्म दुःसहम् । तत्तदनोविनाशाय दानं संमददे त्विदम् ” ॥ २६ ॥
स्वस्त्यस्तिवाति च तत्रोक्ता कोऽदादिति वितर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोस्य भोजयेद्विष्टयान्धवान्
शेरिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । द्युदुःखं दीर्घनिःश्वातो लोचने सात्त्विकशिते ॥ २८ ॥
काष्ठलोष्टकुम्भाश्चर्चयान्तः स्यादुपलेखनात् । गलाकुलत्वं स्पृशोऽप्रेस्तादृशो घ्नणसंभवः ॥ २९ ॥
भ्रूणोद्भूते विवृतिव्याधिमुखे घ्नणातिलादिकम् । पद्माभिर्मातुलानीनां वैधव्यातिः स्यत्तादिषु ॥ ३० ॥
स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वै पश्यत्यजम् । कर्मानुसारो वै व्याधिश्चिदं तस्य सहायकम् ॥ ३१ ॥
स्वकुले केषुपि वर्त्तन्ते पातिताचारचारिणः । एवं तु लक्षणैर्व्याप्तं प्राप्यश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३२ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्योपनिषद्देवप्रेमभिराज्ञेऽप्योऽष्टाशीत्यधिकशतशततमः ॥ ४८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं आभीरजा काचिदभृद्भृत्परायणा । महद्भिर्गांघनेयुक्ता गवां पालनतपरा ॥ २ ॥
गावस्तृपाताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदाघकाले संपाप्ते बहिर्गामाजलाशये ॥ २ ॥
अथान्यगावः सततं तस्मिन्नापि जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
ताडितास्ता भृशं गावो लघुदेन दृढेन वै । तत्रैका तृपिता वापि वारिता च भृशं तथा ॥ ४ ॥
न च त्यक्तं जलं सततं गर्भभारान्विता यतः । तस्मिन्काले तदा सततं पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
वरसस्तत्ताडनादुष्टान्मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विचोष्टमिदं यस्याः सैषा वेश्याङ्गनाऽधुना ॥ ६ ॥
नानाविधैर्युक्ता नानापशुभिरन्विता । सुखभोगधनेश्वर्यभूतिभिश्चान्विता सुत ॥ ७ ॥
प्राग्गोसेवनजातुपुण्यात्मवं पुण्यफलं त्विदम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ८ ॥
रिष्टमन्दत्रये सततं बालवत्सवयादिह ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पाप क्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां देव त्वं सर्वदर्शकः ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलमेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्दोषशमनाय च ॥ ११ ॥
सुवर्णाद्धर्मितां तद्वलेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देदविधिज्ञाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
भोजयेत्तु यथाशक्त्या विमान्वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भनाहोषान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यगणसंज्ञादे कर्मविपाके ऽध्याय एकोनवन्ध्याधिकचतुःशततमः ॥ ४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यभूव पादजः कश्चिद् गुंजरे विनतामुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातेधिपूजकः ॥ १ ॥
पितृभक्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि तेन विप्रभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽपि शक्तिः ॥ २ ॥
देवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म रूपा किल । वेगिपुत्रः पुरा मृत पादभागेषु घातितः ॥ ३ ॥
कुन्तेनापि च तीक्ष्णेन दिवा वै शीघ्रकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता लोकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
पुत्रदुःखान्मृता सापि ददौ श्रापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि यमशासनम् ॥ ५ ॥
तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्यति । तथा बहुविये काले गतोऽतो यमशासनम् ॥ ६ ॥
धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
विपाशानिकटे देशे धृषे चंद्रयुते सुत । श्यामाङ्गे वृषः क्षीणः प्रभुर्देवादेन रतः ॥ ८ ॥
बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रे मित्रवदान्वितः । मानभोगसुखादबध्य भित्तो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
धर्मात्सर्वं फलं सततं भृशं पापफलं ह्यणु । क्रूत्चेष्टी महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
जातपुत्रविहीनोऽसाविह जन्मानि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
लोकानामुपकाराय शृणु सततं प्रयत्नतः । पदैर्दशभिर्भैः कुर्याद्भ्रातृवंतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
तन्मातरं च सौवर्णपल्लेन मितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां यथाकारां यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैः पोटशोरूपचारकैः । सूर्यभक्ताय शान्ताय तां दद्याद्दि कुरुम्विने ॥ १४ ॥
पलपञ्चमितं सौम्यं कुर्याद्भरिहरात्मकम् । तथैव गणनार्थं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः ॥ १५ ॥
संपूज्य विधिवद्दद्यात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु यथा प्रणवपूर्वकम् । गायत्री पञ्चसाहस्रं जपेत्पापविशोदनीम् ॥ १७ ॥

कुर्याद्वोमं दशशेन पश्चाद्वाहणमोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
न प्राप्नोति तदा सिद्धिं पद्विशब्दं प्रकीर्तितम् । पश्चेदमितान्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमधिकचतु शततमः ॥ ४९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवर्थाथ पूर्वजन्मन्यजासुतम् । भविष्यत्यत्र पुरुषो ह्यधिकाद्भयुतस्तथा ॥ १ ॥
कस्तूरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च वस्त्राढ्यं मुच्यते महदेनसः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकतरयधिकचतु शततमः ॥ ४९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्माने जायते । वर्वरद्गारुपरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं तत्पापनाशनं परम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वितरयधिकचतु शततमः ॥ ४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमेनोरैर्युक्ता काचिदासीच्छुभानना । प्राम्भवेऽण्डज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु साम्रतम् ॥ १ ॥
नकुलानां विलं कृत्वातिष्ठतं किल बालुकम् । पूरितं च तथा सर्वं तद्वातार्थं पतत्रिण ॥ २ ॥
मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । साजपे मृत्युयज्ञं प्राप्ता सुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
पूर्वं शतद्रुके देगेऽन्यदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
प्राग्दानप्रभवत्पुण्यादयो पापफलं शृणु । संपे तद्दशमः सत तद्व्ये मरणं गताः ॥ ५ ॥
जीवनं चात्र तस्याश्च वर्षाण्यष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्वृद्धाजन्मन्येऽपि वा ॥ ६ ॥

कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति साम्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रितरयधिकचतु शततमः ॥ ४९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्यथ सूत बुद्धिनिर्वर्जिता । अत्र जन्मनि सा मुत वर्मगद्गम्विता भवेत् ॥ १ ॥
दद्याच्छतपलं लोहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजाद्रोगाद्वर्माद्गामिधातुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्तरयधिकचतु शततमः ॥ ४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भोहाप्रामयाऽधीतसूत नार्यजं विधिवर्जितम् । साह्याधिकान् जनुपि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
अन दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सखं वेदविद्वेषे तद्दोषशान्तं त्वेव ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पचनरयधिकचतु शततमः ॥ ४९५ ॥

अरुण उवाच ।

सात्रे कुले समुत्पन्नो शुभवातोदरामयः । वित्तमः कृपणश्च सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
समुपेतो धनेर्धान्यः किञ्चिद्वापावरान्मुवि । दायादाच्छतुवर्तीडा मिथः द्वेऽथ जायते ॥ २ ॥
नारीद्वयं च तस्यापि संजातं चात्र जन्मनि । वटपुत्र्यः प्रसताश्च न तु पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥
कदाचिज्जातमास्तु मृतः पुत्रोऽपिमासकः । एका पुष्पवती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे विभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अर्थमुद्धिर्यैर्विनादयो ग्रामावीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंपुतः ॥ ७ ॥
 कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निरामयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवान्स्वग ॥ ८ ॥
 क्रिया कर्मविधानार्थं तथा दत्तं धनं स्वग । भृता पुनः क्षत्रियेण तस्य नीतं धनं सुत ॥ ९ ॥
 निराधारा सुताहीनाः पित्रा मात्रा सुदुःखिताः । सर्वस्वहरणादापि भृताः कन्या इतस्ततः ॥ १० ॥
 मातृपक्षे गता काचित्काचिद् पौत्रके स्वग । उद्वासस्तद्गृहस्यात्र सञ्जातः किल कर्मणा ॥ ११ ॥
 यो वै क्षात्रगृहे पुत्रो ब्राह्मणः स तु जायते । योऽत्र न ज्यो मुतः पुत्रो धनलुब्धः स एति वै ॥ १२ ॥
 एवं पुत्र ऋणीभूते तत्कालं ऋणमाप्यते । ब्रह्मस्वहरणादेवं पुत्रपुत्रीमृतिः सदा ॥ १३ ॥
 पुरा कृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः । तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृतं मृत ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा । शुभे त्ववसरे प्राप्ते ह्ययने शुभवातरे ॥ १५ ॥
 प्रामेद्वरिमक्तश्च संवत्सराविधिं त्विह । प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् ॥ १६ ॥
 पौरुषेणेह सूक्तेन अर्चयेन्मासमेव च । कुंकुमागरुकपूर्वश्चन्दनस्तुलसीदलेः ॥ १७ ॥
 अर्चयेद्विधियैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् । भौमाप्यनामसत्वेजोवाक्यैः पञ्चभिस्तथा ॥ १८ ॥
 एवं व्रतपरा नारी भर्तुमक्तिपरायणा । अर्चयन्ती हरिं पूर्णं वर्षावधिमयाचरेत् ॥ १९ ॥
 शुभे मासे शुभे पक्षे चेकादश्यामुपोषिता । शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया ॥ २० ॥
 पूर्ववद्वरिमभ्यर्च्य ऋष्यां षोडशभिः प्रभुम् । विधिवद्द्विमास्याय ह्यर्चयेद्देव्यं चरुम् ॥ २१ ॥
 आज्यमागवसानेन कपिलाज्यादुतिह्वितः । पौरुषेण च सूक्तेन यावत्पोडसंख्यया ॥ २२ ॥
 अथत्यसमिधस्तिस्रो जुहुयात्पोडशैव तु । पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरोरपि ॥ २३ ॥
 होमान्ते द्विजभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् । हिरण्यभूमिवातांति धेनुं वत्ससमन्विताम् ॥ २४ ॥
 विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालंकृतामपि । दक्षिणां प्रतिपाद्या च्छलकौदित्यवर्जिताम् ॥ २५ ॥
 माश्रीयान्तं हविःशेषं सह पत्न्या हरिं स्मरेत् । इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वष्णवम् ॥ २६ ॥
 तुभगा च सुरूपा च भवेद्विगतकिस्विपा । ऐहिकं लक्षणां चिद्रं पूर्वकर्मावुसारतः ॥ २७ ॥
 शुल्मार्शं उदरे बाधा मुदान्तवृषणार्तयः । वातरक्ताक्षिशिरसो नेत्रकर्मातिशो ग्रणः ॥ २८ ॥
 स्तनोपगौरवं ददुर्गमने पादधैकृतम् । जनश्रुतिरभुत्तत्र द्रुवते कारणं विना ॥ २९ ॥

हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनं भयम् ॥ ३० ॥

इति श्रीहस्तसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पण्यव्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वरांगना । हृद्या दानरता जाता कुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः सदोषेता सर्वसंपत्तिर्गुता । तथा कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य वै बलाद् ॥ २ ॥
 समीपे वासितस्यास्य ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निदाहेन वीरिभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहान्तगा । कृत्वैतद्दुहृतं कर्म मुक्ता तु नरकान्मुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । मायुरे मण्डले पुण्ये वृषलशोपलक्षिते ॥ ५ ॥

१ क्षत्रिणं चिन्ताकिर्त्तव्यं प्राप्तं जग्य सुतस्य न इति स्यात् । २ गता कन्या इति स्यात् । ३ तोऽर्हणः—
 इति ख० पु० ।

सुखदुःखसमाक्रान्ता संततेर्जातनाशतः । दुःखैरनेकैर्युक्ताश्च मध्यमावे स्वगाधिप ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गयायां पितृवर्षणम् । कुरुक्षेत्राधिपसन् प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रयधिकचतुःशततमः ॥ ४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाद्वेच्छानं पतत्रिण ॥ १ ॥
 निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विधिना पूर्वपापपनोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रयधिकचतुःशततमः ॥ ४९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनज्जाद्रोगात्पीडामाप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दंदाच्छेत्तुं सवत्सां च सर्वालंकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चोदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशततमः ॥ ४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याङ्गानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥
 तथा तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विप्राय विधिना चक्रपादविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचशततमः ॥ ५०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । क्षत्रजन्मनि दुःखार्ता दन्तपातजादकात् ॥ १ ॥
 विधिवद्वेत्तुदामाच्च ब्राह्मणाय कुरुभिधने । प्राजापत्याद्भूतादेकात्स्मात्पापान्मुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकपंचशततमः ॥ ५०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिदासीरपुत्रा स्त चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वमवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
 तेन कचिन्महाभाग पापभाचरितं त्विदम् । स्वजात्यां वै धृतो गर्भः काममुधेन निश्चितम् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्वर्षस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
 एवं बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् । भुक्ता पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकान् शुभानिह ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यमभावेण स जातः पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जलाशये ॥ ६ ॥
 स रक्तकृष्णो मतिमान् दीर्घो मध्यो पृथुः सुधीः प्रादेभागे धनी भोगी मध्यमेऽन्त्येऽतितांस्त्वमाह
 पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभो पापरतः क्वचित् । चिन्तातिताहितश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
 स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लङ्घनतदण्डजश्चेष्ट जन्माद्वात्पृष्ठभागः ॥ ९ ॥
 भौमः सुतेश्वरः पापमदयुतनिरीक्षितः । लक्षणैरेभिराद्यस्य प्रायोश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 पलट्यमिता कार्या वाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सावर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
 तदर्वाधमिता वापि त्रिषु विचानुसारतः । मंपूज्य वेदविद्वेषे दद्यात्पापनुत्तये ॥ १२ ॥
 मार्पः सप्तमिर्तदयो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्या ऽयम्ब्रह्मं तु सत्त्वकम् ॥ १३ ॥

होमयेत्तदशांशेन कपिलां गां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सुत प्रायश्चित्ताधनाशनम् ॥ १४ ॥
 तस्य पुत्रविष्टिश्च जन्मन्यत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहाहोमात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
 न जीर्वांत मुत्तास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । आयुरष्टाद्विपर्षाणि प्रायश्चित्ते कृतेऽशुना ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं पञ्चाशन्मतिकेऽब्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीहृद्रसूर्यरुगसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकपंचशततमः ॥ ५०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महामाग हन्यान्मोहान्नराधिपः । वभ्रुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 निष्कन्द्यगुवर्णस्य कृत्वात्र नकुलं शुभम् । वभ्रुरोगविनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीहृद्रसूर्यरुगसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्वयधिकपंचशततमः ॥ ५०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी वभूव प्रियवादिनी । व्रतदानस्ता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
 तथा ग्रामात्ततो गत्वा निर्दग्धं गह्वरं वनम् । निर्दग्धा वहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्य तज्जनितां व्रतम् । तत्र दानवशात्पूर्वादत्र सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
 जीवशातात्तया पृथक्पापादग्रेयं जन्मनि । जातसंततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहवित्तपडंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
 घटयित्वा विधानेन नानारूपा गृहोणाः ॥ ६ ॥

इति श्रीहृद्रसूर्यरुगसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयधिकपंचशततमः ॥ ५०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशयाती महाभाग कुञ्जकर्णी प्रजापते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणुष्यात्र पत्रत्रिण ॥ १ ॥
 शक्त्या सोपस्करां दद्याद्देवदेवाङ्गपारगे । तस्माद्दोषात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीहृद्रसूर्यरुगसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचाधिकपंचशततमः ॥ ५०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥
 देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चायमम् । स्वपत्नी स्यापिताः पण्यशालायां हि पत्रत्रिण ॥ २ ॥
 पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार चोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो भुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
 भागदानवशात्तत्र जन्मन्यस्ति च पर्वते । शूद्राधमोऽथ वै पण्डः पूर्वपापाच्छृणुष्व तत् ॥ ४ ॥
 निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्दत्तास्तु ॥ ५ ॥

इति श्रीहृद्रसूर्यरुगसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडधिकपंचशततमः ॥ ५०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं निदधति विनतास्तु । सात्र जन्मनि रोगेण वभ्रुमण्डलजेन च ॥ १ ॥
 पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्भुं निष्कन्द्यस्य च ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीहृद्रसूर्यरुगसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकपंचशततमः ॥ ५०७ ॥

अरुण उवाच ।

कोश्चक्षत्रकुले जातो वातरोगेण पीडितः । नानासंविभवा वावा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहातः सर्वदा सोऽयं नेत्रे तोदो विरगिमवा । कटिपृष्ठोस्वशेषे वास्ये स्याद्गृहणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया प्रतचारिणी । सौभाग्यसुरसंपन्ना पितृमातृमुखोज्जिता ॥ ३ ॥
केन संततिहीना च कर्मणा लिप्यते कथम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णान्तरे जातस्तस्कोरो वत्सहारकः । निपादः सह संभूय चौर्यकर्मणि तत्परः ॥ ५ ॥
दिनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीतं तेन सर्वस्वं यत्किंचिच्चार्जनं कृतम् ॥ ६ ॥
तेनैव निहतो विप्रस्तस्कोरेण दुरात्मना । तस्कोरोऽसौ मृतश्चापि जातश्च वनपन्नगः ॥ ७ ॥
स पश्चान्नरके धीरे पतितोऽयुतसंस्थया । पश्चान्मानुषमापन्नः किंचित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानव । इदं जन्म चतुर्थं तु बन्ध्यत्वं चोपजायते ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशात्सोऽपि तस्काः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जातवानिह ॥ १० ॥
पुत्रहानिभवेत्तस्य बन्ध्यत्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थादिसंगमे । विधिवद्विहितं पूर्वं कृतं स्मृत्याभिभाषितम् ॥ १२ ॥
विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहद्वारं यथाविधि । धनयान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकान् ॥ १३ ॥
विधिप्राप्ते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणे तथा । पुण्याहे विविना तिष्ठेदनपत्यावनाशनम् ॥ १४ ॥
सुशुभे भूमदेशे तु समे फल्गुलविस्तृते । विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १५ ॥
परितो रत्नपात्रं तु द्रोणमानं सतण्डुलम् । विदध्यात्पर्वतावेव देवद्रुमविभूषिता ॥ १६ ॥
ततस्तौ दम्पती शुद्धौ स्नात्वाऽऽश्वाहतवाससी । दधानौ शुभवेपादयो चिन्तयानौ प्रजापतिम् ॥ १७ ॥
सूर्योदये ततो यत्नरत्कुर्वन्मूर्त्तिं प्रजापतेः । सुवर्णशुद्धवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १८ ॥
हेमयज्ञोपवीता च साक्षमालाकमण्डलम् । अदितेरपि केयूरहारमेवैवभूषिताम् ॥ १९ ॥
तदर्धाद्यविभागेन तनौ तस्याः शुभाकृतिम् । स शैवीमर्चयेन्न्यति विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ २० ॥
तन्मूर्तिं त्रितयं सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितमाणं ज्ञानकर्माथ पुंस्त्रियोः ॥ २१ ॥
वायुललाटं च विष्णुं वामनं प्रतिचिन्तयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं तत्स्तनकाङ्क्षया ॥ २२ ॥
ततस्तवाश्रमतटात्पुमेरोऽस्ति लपसात् । वामनमनुगच्छन्ती मार्गस्तत्पद्भूषिता ॥ २३ ॥
आदितं तमपश्यन्ती विरहाकुलचेतसा । रुदतीमिति तद्गृहमाहयती परान्मुनीन् ॥ २४ ॥
एवं ध्यात्वाय ता मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणां । पुष्पस्रग्धूपगन्धाद्यैश्चैदितिविह्वला ॥ २५ ॥
तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यनः । ततस्तां विष्णवीं मूर्तिमातुस्तद्गतामिनीम् ॥ २६ ॥
कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठां ता लब्धपुत्रा विचिन्तयेत् । अपश्यन्तमिमं मन्त्रं मन्त्रार्थकृतलक्षणम् ॥ २७ ॥
संयुक्तः सहिता देवीमर्चयेद्विप्रवैरुणेः । ततो ब्राह्मणमध्ये तु समाहूय गुणान्विताम् ॥ २८ ॥
तस्मै ता प्रतिमा दद्यात्सपुत्रामन्त्रितेः मुताम् । यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा धने वने ॥ २९ ॥

संस्कारासंगमे पापं प्राप्तं मे चोलवर्णं महत् । तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दानमहम् ॥ ३० ॥
 सौवर्णो प्रतिमामेनामनघेयं भवेदिति । भोजयेच्च शतं विप्रान् सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायोऽष्टाधिकपञ्चशततमः ॥ ५०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातेन पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पाण्डुरोगेण सततं पीड्यते वैः भवेदृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं धेकं दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्तृणान् ॥ २ ॥
 तत्पापस्योपशमने पाण्डुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायो नवाधिकपञ्चशततमः ॥ ५०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्त्रिभिर्दिनाय पलमेकं पतत्रिण । कस्तूरिकाया विप्रस्य पाण्डुरुद्धनाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायो दशधिकपञ्चशततमः ॥ ५१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यैतत्तेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । कश्चिच्छ्रेष्ठो कलिङ्गेऽभूद्दिजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीबलसंयुक्तो गोपनैश्च समन्वितः । गङ्गायां कृतवाञ्छाद् अद्भुतविधिसमन्वितम् ॥ २ ॥
 सततं कृतवान्पापं काममौदद्यान्नमंशयः । ज्वेष्टां त्यक्त्वा ऋतुप्रासां धर्मिष्ठां म्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठ्यायां याचितः स्त्रीविमोहितः । अजीवत्स चिरं कालं पश्चान्मृत्युमवाप्तवान् ॥ ४ ॥
 शुभाशुभफलं भुक्त्वा पापान्नरकघातनाः । गयाश्राद्धप्रभावेण जातोऽत्रापि च वै द्विजः ॥ ५ ॥
 देशे रम्यस्थले पुण्ये नदे लोहितसंज्ञके । मध्यरूपः प्रियायुक्तो धनयुद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
 शुभादिदं तथा पापात्ततो दुःस्वप्नमन्वितः । मुलर्हमः शास्त्रमार्गैश्च प्रलेपैर्दुष्टभक्षणैः ॥ ७ ॥
 संवाहनेस्तथा पानैरन्यैर्वा वृत्तिकर्मभिः । गर्भस्य पातनोपायमकरोत्स विमोहितः ॥ ८ ॥
 पुंसकृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि ॥ ९ ॥
 पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग । अनया चेष्मण्या चैव संततेर्नाशनाय च ॥ १० ॥
 और्ध्वहस्तेदनाद्यैस्तु तस्यार्थे कल्पितं गदम् । सपत्न्यैः प्रेरयामास विविधं चैव तं गदम् ॥ ११ ॥
 तथा वा त्वृतुभावाच्च शीघ्रं पीतं तदौषधम् । पुण्यं प्रणशितं तस्यास्तस्मिजन्मनि मानद् ॥ १२ ॥
 ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जाता सा विविधा गजाः । जाता वै वेदना नित्यमसृग्वातोदिरामयः ॥ १३ ॥
 पुण्ये नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भपातनम् । एतत्कर्म कृतं चैव विविधं गर्भदोषकृतम् ॥ १४ ॥
 तथापि फलहन्तृणां द्वितीयं मुकृतं चोत् । ऋजुभावाद्दुष्टकुदया कृतं वै पूर्वजन्मनि ॥ १५ ॥
 तेन वै कर्मणा वत्स विविधं पुण्यबन्धनम् । गर्भोशयमविश्रित्य स्रवते शोणितं बहु ॥ १६ ॥
 छिद्यन्ति इव चान्त्राणि सूचीभिरेव तुघते । वेदना या पुग भगवन्स्त्रीणां गर्भनिपातने ॥ १७ ॥
 यावत्कालमप्येदं तासां गर्भमपातयत् । तावानेव च तद्गर्भः पतद्वा नाशस्तम्भवः ॥ १८ ॥
 एवं तु लक्षणेज्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् । एकव्रता विधिं चैव दम्पती तीर्थसंगमे ॥ १९ ॥

सुशुभे भृशदेशे तु पुराणोक्तविधानतः । एतन्नाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिह ननः ॥ २० ॥
 मोक्षपथां वृषीणायां शुद्धायां व्रतमाचरेत् । बत्नेन गार्भिकं संज्ञमुपोषणपरायणः ॥ २१ ॥
 पुष्पेनानाविद्यैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाप्रियम् । केनैकैर्गर्भसंयुक्तैश्चर्मपैः कुमुदोत्पलैः ॥ २२ ॥
 सौवर्णो राजर्ता तार्क्षी मूर्ति गौर्याः प्रकल्पयेत् । हारनूपुगमुकुटकुण्डलभरणादिकम् ॥ २३ ॥
 नैवेद्यैः शुभ्रकासारमोदकापूपपार्यतः । उपतिष्ठेत् विविधद्रवानी प्रियवल्भाम् ॥ २४ ॥
 पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिताम् । रात्रौ जागरणं कुर्वद्गीतनृत्यादिपूर्वकम् ॥ २५ ॥
 फलैर्नानाविधैरर्घ्यं दद्यान्मंत्रपुरःसरम् । फलपुष्पाक्षतोषितैरञ्जनं मूर्तिं निक्षिपेत् ॥ २६ ॥

मन्त्रः ।

“नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये । गृहाणार्घ्यमिमं वेदि पुत्रान्मह्यं यद्वास्विनः” ॥ २७ ॥
 पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते । एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ २८ ॥
 ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती । देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोटश श्रियः ॥ २९ ॥
 नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैश्चोद्भाषणाय पोडश । प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तद्वान्यसमन्वितम् ॥ ३० ॥
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् । दातव्यं गिरिजामूर्त्यै पुनस्तौभाग्यकाम्यया ॥ ३१ ॥
 सगर्भा च वृषोपेतां सितां गां वस्त्रसंयुताम् । सहिरण्यां ततो दद्याद्विप्राय गुणशालिने ॥ ३२ ॥

मन्त्रः ।

“अपातय पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणामुपाजितम् । पार्ष्णावं बन्ध्यताहेतुस्तस्मान्मुञ्चय चाम्बिके ॥ ३३ ॥
 तत्र दानेन पुत्रा मे भवेयं सुभगा सती” । इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विभं वितर्जयेत् ॥ ३४ ॥
 एवं व्रतपरायास्तु गर्भपातो न जायते । मुच्यते पुत्रपौत्राद्या स्वपत्या सह मोदते ॥ ३५ ॥
 न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रा सुखं च न । तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भस्य धारणम् ॥ ३६ ॥
 रजस्तस्य पलाभ्यां वै कोशं गर्भाशयाकृतिम् । निष्कं च स्वर्णगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने ३७
 गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राप्तनजन्मनि । यद्वयं बन्ध्यकृत्पातं तस्मान्मुच्ये पतिव्रता ॥ ३८ ॥
 जन्मजात्यादिकं वस्तु तत्र चेदिह कर्मणाम् । इदं कर्म चतुर्थं तु भूमिदेवकुलोद्भवे ॥ ३९ ॥
 सपत्नीसहिता चेपान सा गर्भस्य दोषकृत् । तस्येदमपि संचिन्त्य लक्षणानीह जन्मनि ॥ ४० ॥
 यस्याः प्राक्पतितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जितः । दीनानायाविरोधः स्यात्सविरोधा तथा सुतः ४१
 अनुमन्त्रिमयोक्ता सा पितृमातृपुरोज्झिता । बन्धुसंततिदुःखी स्यान्मर्यादाद्यनवारिपतिः ॥ ४२ ॥
 शोकः स्पाददुरे वाया तावत्प्रीहादिविभ्रमः । अन्तरास्यन्दमनो वा गर्भं सत्त्वोपलक्षितः ॥ ४३ ॥
 पाणौ स्मृष्टितलाघाताजानुना सविथजानुनी । दोषजो वाग्मिजो वापि शस्त्रजोन्मादजोऽपि वा ४४

ब्राह्मणान् भोजयेद्भक्ष्या सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ४५ ॥

शते श्रीवृद्धसर्गारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एतदशाधिरुपबोधतम ॥ ५११ ॥

श्रीसर्ग उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत यातिवो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाघोरान्नरकान्माप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथा तिर्यक्तं च सुत विशुज्याधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽयं पुण्यात्मा कु सोऽत्र जातो हि वारुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सन क्रशो दुःखानुरो भृशम् । लभे कुम्भामिधे सत भामचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥

रिष्टं पष्टिमिते वषं जायते कृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वज्ञा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्निवाः । रिष्टेन चापुषो भङ्गो दृढपापान्न निष्कृतिः ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकपञ्चशततमः ॥ ५१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्भ्रमज्ञास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
ददाह तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितः पुनः । तत्रैको प्राज्ञाणो दग्धो बद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मवातजम् । अयो यमज्ञया सर्वा भुक्त्वा नरकयातनाः ॥ ३ ॥
पुण्यशेषादयाऽन्नाय स जातः क्षत्रियाधरः । देशेऽथोध्याभिषे गोरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
युवभावे महाभाग राजयक्ष्ममपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि वां कृत्वा मुच्यतेऽयुना । कार्या सुवटिता देव मूर्तवस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदलीपत्रसंयुताः ॥ ७ ॥
यथाविचित्रासारेण चित्तद्राठ्यं विवर्जयेत् । देवास्ता विममुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापपुत्तये ॥ ९ ॥
एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्यात्र शाम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहान्द्रिष्टं विशन्मि तेऽन्दके ॥ १० ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चोदशाधिकपञ्चशततमः ॥ ५१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मानि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुग्नता ॥ १ ॥
न तस्याः पापशमनं मयोक्तं च पतत्रिण । महापापकृताद्रोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चोदशाधिकपञ्चशततमः ॥ ५१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृघाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरो जायते त्वत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
चान्द्रार्पणं व्रतं कर्पात्सुवर्णपलसंपुतम् । पुस्तकं विधिवद्वाचात्स्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च ययाशनया होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशाधिकपञ्चशततमः ॥ ५१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मवातजम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरुग्नपीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापकृताद् घोराद्यस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्थेऽङ्गे स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकपञ्चशततमः ॥ ५१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृकः प्रजापते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकपञ्चशततमः ॥ ५१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक् सूत काचिद्विजवरानना । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
सा नार्यघातयत्त्रैवं भवे मोहाच्चकुटुम्बम् । न सा चर्तुमवाप्नोति सात्र जन्मानि निश्चयात् ॥ २ ॥
हेमानिष्कत्रयं दद्यात्सर्वस्वं वा प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसमादे कर्मविषाकेऽध्यायोद्देश्यधिकपञ्चमस्तम ॥ ११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव वाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनदे शुभः । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विमोस्तद्भगतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स्नातो मृगगते भानौ धूर्तः कर्मत्रियोऽजितः ॥ २ ॥
समाप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसितस्यान्यत्रात्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुत्राञ्जय । तत्रैका वत्सरी दद्या जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगेन समाप्तः स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापविपुल्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽश्विना । गङ्गायाः प्राक्परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
त मध्यरूपो बलवान् धर्मं स्वल्पमातेः शतः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पैतृकः स्वल्पवित्तभाक् ॥ ७ ॥
सक्त्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापादत्र शृणु दिज ॥ ८ ॥
गोपालवत्सकवयाजीविघातादपुत्रकः । सत्तवेदमिताद्वान्नं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोरोशिणः शानिः सोमात्पटे जीवो मृगस्थिनः ॥ १० ॥
लभैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मानि । पूर्वं या स्त्री सहायासन्मृगवत्ताऽत्र सा मुनः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्त्रामित्र सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रशुद्धिकर्मा धन्यामत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत भवस्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिना कार्या सुरभी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
तदर्थमिति का वापि द्वयोर्वित्तानुसारतः । संपूज्य विधिबन्धैर्बद्धा विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
मां धर्मोन्निर्मितेन्दयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा बद्धिर्जोषा मापचतुष्ककाः ॥ १५ ॥
देयाश्च विधिता सूत पूर्णपापानुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्र रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
होमयेदष्टशतकं तद्रस्याग्रे प्रपत्नतः । शृणुवाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १८ ॥
नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिवेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन् जीविते नात्र संशयः ॥
नवसप्तमितापुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽश्विना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसमादे कर्मविषाकेऽध्याय एकोनविंशत्याधिकपञ्चमस्तम ॥ ११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वे काचिद्विजवरानना । पतिप्रिया शीलपुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
वैरिभावात्तया स्मृत्या गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दग्धो गृहदाहे पतत्रिण ॥ २ ॥
साहाय्यात्स्वामिनः सर्वे ग्रामभवे समुपाजितम् । तत्पापजान्महाधोरात्फलं प्राप्य वियोजितम् ॥ ३ ॥
सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मोद्देश्य पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥

क्षयरोगयुता वाल्ये वालघातादशुत्रिणी । गृहानिदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशन्मते वषं रिष्टं चेवात्र नश्यति । क्षयरोगयुता वाल्ये सहाया अपि तादृशाः ॥ ६ ॥

साहाय्यात्तपतिश्चात्र हीनो क्षयरुजान्वितः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महामाग निहन्यात्पापमोहितः । तस्य च स्खलिता वाणी भवत्येव जन्मनि ॥ १ ॥

दद्याद्विरण्मयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विविनाण्डज ॥ २ ॥

पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याऽवधीचारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्खलिताण्डज ॥ १ ॥

तया देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापात्प्रमुच्येत तद्दानाद्विनतासुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वृकघाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥

गां दद्याद्विधिवत्सूत सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठनाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुषि घातयेद्गृहाग्रज । वर्कं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥

गां दद्याद्विधिना सूत श्वेतामत्र पर्यास्विनीम् । यथोपस्कत्संयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्विंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२४ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजां रोगां गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृद्वधयाः ॥ १ ॥

मोहाद्याः स्वल्पवीर्यश्च अक्षिपाण्डूदगमयः । जायते शीर्षजा पीडा वाल्ये स्याद्दृग्णीगदः ॥ २ ॥

शरीरे जायते वदिरुपघातप्रणाकुला । गौत्रीणां मानुलीनां तु वैधर्म्यं च स्वसादिषु ॥ ३ ॥

दायादाच्छुभ्रवपीडा भूमिद्वज्यादिलिप्तया । पेहिकानि च लक्ष्माणि तस्य गेहे प्रजायते ॥ ४ ॥

तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोपकादिनी । गौरवर्णा शुभावाणी संतोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥

मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दशमासान्तिकम्प गर्भे चोदरसीरुयमाक् ॥ ६ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा संजाता विनतासुत ॥ ८ ॥

अज्ञानातिभिरान्धानां स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अज्ञानतो कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पया ॥ ९ ॥

सर्वभूतेषु चात्मानं स्यादेषु चरेषु च । प्रमादद्विषिणं हत्वा सदा निधुरमानसा ॥ १० ॥

तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारस्थानपूर्वकाः । पातालक्रीडनपरा गेहे संकुलिता भृङ्गम् ॥ ११ ॥
 तत्रेणु जलतैलेणु तप्तभस्मचवादपि । विविक्ता सा तदा चाग्रौ प्राक्षिपत्पापचेतसा ॥ १२ ॥
 बालगर्भाशयान्पालानविस्पृष्टाखिलेन्द्रियान् । तत्त्वत्तान्नान्त्यजत्तापि माता बालानुकम्पया ॥ १३ ॥
 मायाबन्धनमातृणां बालगर्भाश्रितास्तदा । अन्यत्तद्धर्मिणो दृष्ट्वा क्षिप्यते बलिभस्मसात् ॥ १४ ॥
 विनिघ्नन्ती प्रमादार्थेभेदसंततिदुःखभाक् । संततिदुःखितायास्तु नानादुःखा च जायते ॥ १५ ॥
 आनीयाग्निं समासाद्य तेषां वै नाशनाय च । तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्गतात् ॥ १६ ॥
 त्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्यास्तद्दोषचिद्रिताः । पाताले ज्वलिता ताभिर्वह्वो लघुप्राणिनः ॥ १७ ॥
 गर्भेषुक्ता मृता मातृक्षामयापि तथा च ते । मार्गं न लभते तत्र मृतास्ते दुःखजन्तवः ॥ १८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्यते जन्तुनोदरे ॥ १९ ॥
 जन्तवः कर्मणा चैके स्वकृतेः कर्मजन्यनः । उभयोः कर्मणोर्हतृन्वश्यावश्यप्रयोजकान् ॥ २० ॥
 इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना पतत्रिण ॥ २१ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाय येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टे समनुप्राप्ते ग्रहेऽहनि शुभोदये । प्रागुद्वक्प्रवणे देवे गोमयाद्युपलितके ॥ २३ ॥
 तत्रोपर्याधिकं स्तीर्त्वा नानाचित्रविचित्रितम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये रत्नैः प्रपूरयेत् ॥ २४ ॥
 निष्कमानं सुवर्णस्य शकलं मध्यतः क्षिपेत् । तस्य वै पूर्वदिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वतम् ॥ २५ ॥
 शुद्धतोयं भृशं तात्रं पात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्वाजनं पत्रं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २६ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपस्य प्रजापतेः । करोऽक्षमालां दक्षे च वामे चायं कमण्डलुम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तु शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्ब्रह्मपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २८ ॥
 सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्रं च वेदविधिना पूजयेद्द्विविधैर्धनः ॥ २९ ॥
 वतस्तं तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं तथा । सिद्धश्रणा जगत्स्रष्टा पत्नी च तपसो बलात् ॥ ३० ॥
 सा मया तिलसंरुधा व चार्थिभिस्तीव्रैर्देवैः । लंघिता स्त्रीजनाचारमजानन्त्या दयात्मकम् ॥ ३१ ॥
 नाशयेत्तस्य पापस्य देवप्राप्तं विगर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ ३२ ॥
 सपत्नीकस्य सौवर्णा निर्मितां सम्पगर्भिताम् । विप्राय वेदविधौ प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ ३३ ॥
 एवं समाप्य ता मूर्तीः समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च मदक्षिणाः ॥ ३४ ॥
 दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ॥ ३५ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि विजानन्त्या हताश्च ये । प्राप्तोऽहमशुभां स्वामिञ्जिञ्चि तत्कर्मकारणम्” ३६
 दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिण्यात्मानमोक्षयेत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकवाती महाभाग श्रामवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥
 कृष्णधेनुप्रदानेन विधिना च खगाक्षिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्तोऽत्र जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कारकं विनतानन्दवर्धन । सात्र जन्मनि पद्मिन्द्रे कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
 कृष्णधेनुप्रदानेन यथोत्तया गरुडाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुप्रत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यमक्षको यस्त्वभवत्प्राङ् मानवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पद्मिन्द्रे जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
 स भीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसामर्जनान् । मुच्यते पूर्वरोगाज्जु दुष्टात्सूत गदोदरात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेन्नारी ग्राम्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः किमनोत्वरुजा सुत ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चवत् शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे ॥ प्रान्त्याख्यं दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पृशं यो मोहाद्भक्षयेद्विचित्रजितः । सिद्धान्नानि पुग सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
 विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापमणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च रुजं नात्र प्रपश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुक्तं यया पुरा सूत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टस्पृशन सततं सात्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
 सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्धर्मान्वितः सदा । समायों नर्मदातीरे धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 कृतानि तेन दानानि नानापर्वसु शक्तितः । वेद्युक्तेषु विप्रेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
 अथो पार्ष्ण्यं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्तुं समाप्तं धर्मशील्युतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददां कनिष्ठायामनृतावपि मोहितः । ततो यमपुरं प्रापः सप्तहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
 भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्सर्वफलं तथा । श्रद्धादानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 सिंहस्थेऽर्के सुखे राहो जीवे कर्कशलिगे भृगो । स रक्तगौरी मतिमान् धन्युत्तमिमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 लघुपूर्णी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भूणहा लोके इति वेदविदो विदुः । योपासाहाय्यतः पूर्वं शृणुष्व विनतासुत ॥ ८ ॥
 ग्राम्भवे या कनिष्ठाभूत्सा ज्येष्ठात्र गतप्रजा । गर्भदोषयुवा चोति लक्षणैर्लक्षयेत्स्व ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविनाशनीम् । कुर्यात्पल्लवं धर्मैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
 तद्वर्धार्धमितं देयं विपु वित्तादिमं पञ्च ॥ ११ ॥

मंत्रः ।

“त्याज्या वरानना शुद्धा पूर्वे पापं समाजितम् । तत्पापस्य विनाशाय देदेऽहं गणनायकम् ॥ १२ ॥
 मातृसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्मयी । देदेऽहं विप्रमुख्येऽत्र वेदशास्त्रविशारदे” ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणान्वयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ १४ ॥
 श्रुत्वेनं शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोधनं सदा । ते पुत्रान्नोपसर्पन्ति रिष्टं पश्चाद्वदके ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् । अन्यजन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । सात्र जन्मनि वै विप्रा जाता प्राग्विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्ता कृते कर्म शृणुष्यामे स्वरोत्तर । ब्राह्मणेन महद्रव्यं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न दत्तं तत्पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तदुत्वेन धुधितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मरातसमं तथा । पञ्चत्ववशगा जाता भुक्तात्र यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसंततिहीनात्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृति परमा तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तदधेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदलीपत्रसंपुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशरूपाः सर्व भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो मूत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । रान्धन्वो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सत नक्तान्यत्वं न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी चोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्वा जायते त्वत्र व्ययिता नेनपीडया ॥ १ ॥
 गोमूत्रमागनाद्न ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् । नक्तान्धरोगान्नक्ताः स्यादत्र जन्मनि सुप्तन ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी प्राप्राज्यधो जायतेऽयुना । स तत्पापविमुद्धर्ष्य गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
 भोजयेच्च तथा विमान् शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । रान्धन्वोरोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुजारी यामवे विनतासुत । रान्धन्वरोगयुक्ता सा चात्रजन्मनि जायते ॥ १ ॥
 द्विजेभ्यो भोजनाच्च गोमूत्रप्राशनात्तथा । मुच्यते पूर्णपापच विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वभवे च गरुडाद्यत्र । जायतेऽजगरश्चात्र मृदो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणप्रतादत्र दशावृत्त्या कृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धशुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी ग्राम्ये विनतासुत । चाण्डालं प्राप्नुयात्सात्रजगरी जायते जडा ॥ १ ॥
 प्राजापत्यप्रताद्यन्ताकृतात्पञ्चापञ्चर्तनः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १३९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो वत्सलः सुधीः । नित्यमत्यसदाचारो साधुसेवकसंयुतः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेच्चिह्नं पापजं चात्र जन्मनि । किलातोऽदृष्टः कण्डूश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
 किंचिद्वदः प्रजायेत यौवने कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्भी स्त्रीधर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥
 तस्योदरे वातवाधा भूयिष्ठं पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुत्र्यो मृताः कथम् ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना त्रिणा शूद्राप्रतासिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्वयसमन्विता ॥ ६ ॥
 शूद्रा पाता च संवन्धं बहुकालगतागतिः । अन्योन्यं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालो गतस्तदा ॥ ७ ॥
 उभयोः कर्मणोर्द्वौ धनकर्ता यतस्ततः । मान्यकर्मकृता योऽसौ तेन तत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणयुतः । धनलोभाद्धतस्तेन भाविनोऽर्थस्य वै घलात् ॥ ९ ॥
 तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रवर्षेस्तथा मासैर्वयोपेश्च समन्वितः ॥ १० ॥
 धनलोभवशात्तेन दुष्टचित्तेन वै तदा । अचिराच्च मृतस्तत्र गतो वै यमशासनम् ॥ ११ ॥
 गृहस्य जात उद्रासौ ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पातितो भूम् ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म चतुर्थं तु मृतापत्यं खगेश्वर ॥ १३ ॥
 द्वित्रादिमासजातानां मृतिर्द्वित्रादिद्विधायनैः । मृताः पुत्रा भवेयुस्ते जाताजातास्तथैव च ॥ १४ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामपि चाशुवन् । जाताजाता विनश्यन्ति ते तस्याऽकृतानिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 एवं यदि चिरं स्थित्वा अचिरान्निष्यते परम् । सुगुणाश्च सुरूपाश्च लालनाच्चादुकारिणः ॥ १६ ॥
 नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च । व्याध्यन्तरो भवेद्द्वयार्थिर्नस्तो व्यसनवानयम् ॥ १७ ॥
 नास्ति सौख्यं लभेऽप्यस्य नानाशङ्कितचेतसः । भवेच्च तद्वत्स्यां गपि परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
 लक्षणानि पुरोक्तानि तस्य स्वान्यपि कीर्तयेत् । सोदरे स्थिते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
 मृतवत्सोऽयं चिह्नं पूर्वयत्प्रतिपादयेत् । स्वयंस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
 दौर्मनस्यं महानाथिः शोक एकोपजायते । अष्टष्टगुणलावण्यमदृष्टाननकान्तवः ॥ २१ ॥
 त्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचाटवः । एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ २२ ॥

पलार्धार्धमितेनैव कार्या सघटिता सुत । वाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णा मूषणान्विता ॥ १० ॥
 पूर्वपापविशोदाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
 वेधसं तत्र सौवर्णं सुवर्णैकमितं शुभम् । दद्याजपेच मन्त्रांश्च तल्लिङ्गान्विषिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलसर्पपान् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 द्वाणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्त्या विधानतः । गावन्वष्टशतं जप्त्वा तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥
 तस्मात्पुत्रमुत्वं लेभे चात्र जन्मानि वै ध्रुवम् । रिष्टं पञ्चाशद्वेदे तु प्रायश्चित्ते कृते सुत ॥ १५ ॥

वेदसप्तमितासुः स्यात्प्रायश्चित्तं कृतेऽत्र च ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टचत्वारिंशदधिकपञ्चशततम ॥ १४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं याऽत्रापि व्यभिचारिणी । साऽगता नरकाद्गोरादसती पापजाण्डज ॥ १ ॥
 न शुद्धचत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तशतैरपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासोऽत्र विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृनाहृतात् । वाराणस्यां चतुर्दश्या शिवपूजनजज्ञतात् ॥ ३ ॥
 वाहुजेह महाभाग पूर्वेष्वप्यत्रापि वाहुजा । यः कृत्वा घूर्तता पूर्वं बन्धयेद्ब्राह्मणं सुत ॥ ४ ॥
 सोऽत्राऽपस्माररोगेण पीड्यते बहुपीडया । तेनैव पापरोगेण म्रियतेऽत्र पतत्रिण ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं भया नोक्तं पापे ब्राह्मणवध्ने ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये षोडशचतुर्विंशदधिकपञ्चशततम ॥ १४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृप्रातिनी नारी ग्राममे विनतासुत । सात्र जन्मानि भूक्तवं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृताञ्च चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवर्धं सूत प्रायश्चित्तं न तत्तनम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि भूक्त्यं जायते मर्देनतः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये पञ्चदशदधिकपञ्चशततम ॥ १५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसा विप्रश्चात्र जन्मानि वाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विंशदपे व्यतीते च नेत्रभङ्गः प्रजायते । तदक्षार्थमहं वच्मि दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रास्तथैव वैष्णवान्मुत ॥ ४ ॥
 कृत्वा तेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये एकत्रिंशदधिकपञ्चशततम ॥ १५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वज्ञेहृहः कश्चिद्भगवत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मानि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुल्यान्नागतः । कालचक्रान्निधं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोमयेच्च स्वयश्चित्तः । कालचक्राख्यदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपञ्चशदधिकपञ्चशततम ॥ १५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादता ह्यत्र या पूर्वैर्भूतपतिवता । पतिपापप्रभावद्दे गर्ति प्राप्ता हि मातृपीम् ॥ १ ॥
त्यक्ता शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । मुनक्ति भोगान्सकलान् पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥

गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानोत्कृतवान्मृतं प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजते क्वापि मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्विधिना पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
य एवं कुरुते मृतं स तत्पापात्प्रमुच्यते । न जायेतात्र मूकत्वं कदाचिद्दिनतामुत ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्तविश्वेत्काचिल्लोकान्पूर्वभवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेणापस्मारेण प्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं मुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्याद्वादेतुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५५ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्वर्णोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरत्पीयाशिशोर्गर्तिश्च प्रजायते ॥ १ ॥
शरीरे जायते चिह्नं किञ्चिद्वर्णसमान्वितम् । दद्वः कण्डूर्वावंशालक्षो गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥
कर्मानुसारतो व्याधिशिह्नं तस्य सहायकम् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहमिया ॥ ३ ॥
रोपयुक्ता मिताहारा मदरार्तिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विमः कुलीनो बहुयायकः । गत्वा चैव महत्तण्येऽवेतं गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
बह्वोऽपि समायाताः शशुभिः परिवर्दिता । तत्र भीता तदा स्त्रीणां त्रासयन्ती महावने ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवत्तत्र तथैव च ततो मृतः । तेन कर्मविपाकेन म्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पश्मासं केचिदपार्थिकं भृशम् । बहुकाले भवेत्कश्चिन्मृतानां चिह्नमेव च ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व मसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो परमेष्ठ च दुर्लभम् । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तमवाग्रहम् ॥ १० ॥
गोत्रयं वै सुवर्णानां सौवर्णं निष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरापि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विमं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं यः कुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः फलम् ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहल्लोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
स याति पापदोषेण सुखे जन्मनि जन्मनि । एवं यः कुरुते मत्स्या प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५६ ॥

१ सोऽतिष्ठ इति स्यात् । २ शशुभिर्विहितस्य चेति भवेत् । ३ तत्र भीत्या तदा स्त्रीणां त्रासाच्च
इति पाठो भवेत् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मभृत्काचिन्नारी भर्तृमियान्विता । दक्षा सर्गक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
 पार्श्वस्थस्यान्यशूद्रस्य गृहान्नीतानि मानद । सर्वस्नेहानि चौर्ध्वेण सर्वशून्यात्पुत्राञ्जन ॥ २ ॥
 मुक्तानि बहुभिः सृत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सर्प कर्मणोऽत्र फलं भुवि ॥ ३ ॥
 सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्राऽन्विता विचित्रा च भर्तृशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
 क्षयरोगाकुला पक्षिन्न स्नेहहारा यतः । निष्कृति तस्य पापस्य पुण्या पापीघनाशनीम् ॥ ५ ॥
 कथयामि श्रयत्नेन वित्ततुर्याशभागतः । कृत्वा तु कदर्ली रम्या पत्रयुक्ता सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥
 दद्यादेदविधिज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपचाशदधिकपञ्चशततम ॥ ५१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वञ्चयेत्कश्चित्पुरा धूर्तस्य कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताऽऽकुलः ॥ १ ॥
 धेनु दद्यान्महाभाग सवत्सा विधिसंयुताम् । जह्यकूर्चनयं कुर्यात्स तत्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापगोचनात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टपचाशदधिकपञ्चशततम ॥ ५१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्लभा । धनवान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
 दक्षा भर्तृहिता नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्लभा । स्वर्णापहारजात्पापात्प्राप्ता सा स्वर्णकारिताम् ॥ २ ॥
 पुत्रहीना महाभाग परस्वर्णापहारजात् । कुलक्षेने शक्षिमस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
 तद्वत्त्वाशु लभेत्पुत्रान्न जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपष्टपधिरपञ्चशततम ॥ ५१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहृत्मागभवे यस्तु ज्ञानादत्र पतत्रिण । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 अन्नदानाच्च विप्रभ्यो रसदानाच्च शक्तितः । सावित्रीजपतो होमात्पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्रवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पष्टपधिरपञ्चशततम ॥ ५२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मोहनायके नारी आतृवंध पुरा । सत्रजन्मनि शूकत्वं भजेत्कापि शुमानना ॥ १ ॥
 प्रायाश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्य चान्द्रायणव्रतम् । वेदपुस्तकदानं च पलं स्वर्णमितं त्विह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्टपधिरपञ्चशततम ॥ ५२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वालवाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेयात्र जनुपि मृतपुत्रः प्रजापते ॥ १ ॥
 श्रवणाद्विरिंशस्य विधिवच्चान्न जन्मनि । ब्राह्मणोद्धारमात्रैव पूजनाच्छूद्रस्य च ॥ २ ॥
 जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपष्टपधिरपञ्चशततम ॥ ५२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूक्तरी या भवेत्पूर्वं निपादी पुनरेव सा । शूद्रांयमा पञ्चनदे जाताञ्च विनतासुत ॥ १ ॥
पुत्रपौत्रधनैर्धान्यैर्गजैश्चोष्ट्रादिवाहनेः । मुक्ता सा यवनी हृत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
भर्तृसङ्गयुतात्पूर्वं पुनस्तद्धितवाञ्छनात् । यवनी पूर्वपापाच्च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठ्यधिकपञ्चशततमः ॥ १६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्पागभवाद्विप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासारतः श्रीमान् प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
गुह्याधृतानि ज्ञेयानि विप्राणां ज्ञेयमागिनाम् । गृहीतान्यतिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
यस्माद् ज्ञानकृतं चैव भ्राम्ये तत्फलं ह्यणु । सोऽत्र विप्रः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदांवरः ॥ ३ ॥
धनपुत्रसमायुक्तः सययोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तया दानाचार्यराजाधिसेवनात् ॥ ४ ॥
नाशः स्यात्तत्सुरोगस्य चात्र जन्मानि चाण्डज । दोषास्त्वल्पात्फलैर्युक्तो जीवेद्दर्पशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठ्यधिकपञ्चशततमः ॥ १६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यध्रुव ब्राह्मणः कश्चिद्भद्रदेशे वसन्मुधीः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो धनपुत्रादिसंयुतः ॥ १ ॥
वृत्तानि तेन विमेष्यो दानान्यल्पानि शक्तिः । सत्पात्रेभ्यः परं सूत पर्वत्त्वपि विधानतः ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन कामलोभेन चाण्डज । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
स्त्रीसाहाय्यात्तथा तत्र कृतं तर्द्रमपातनम् । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातोद्भवेन च ॥ ४ ॥
एवं किंचिद्वेते काले संप्राप्तो यमशासनम् । भुक्त्वा पापाच्च नरकान् पुण्यात्स्वर्गोश्च शाश्वतान् ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यंभावेण स जातो ब्राह्मणादधः । यमुनायां महाभाग गौरः पितापिको वृणी ॥ ६ ॥
धनमित्रसुविश्वर्यमतिस्त्रीभोगभाक्षरः । दक्षः कार्येऽथ चार्चङ्गो धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
मानी यशस्वी पुरुषः कान्तिमान् प्रियभाषणः । पुण्यादिर्दं तथा पापाहोभी पापस्तः कश्चित् ॥ ८ ॥
भूतः शठः क्रोधपरो धनवृद्धिसयान्वितः । चिन्तातुरः पापशेषाद्वाप्राप्तमनोरथः ॥ ९ ॥
ब्राह्मण्यां धीर्यदानात्प्राक्तया गर्भस्य पातनात् । अत्र पञ्चाशद्वृत्तान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
चिद्रमद्गाहृषे सूनी चन्द्रः शुक्रगृहान्वितः । पापाभ्यां पुत्रभावेऽपि समाक्रान्तोऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
स्त्रीसाहाय्यात्तथा पूर्वं सात्र संततिदुःखिता । लक्षणेरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वेदाभ्युदम् ॥ १२ ॥
कार्पात्र ब्राह्मणी लेख्या सुवर्णाष्टपलैर्मिता । तदर्धार्वापिता वापि त्रिपु वित्तानुसारतः ॥ १३ ॥
पत्रे गर्भान्विता मद्या बाहुभूषणसंयुता । गन्धपुष्पाक्षतैर्वस्त्रैः पूजनीया प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
सा देयात्र विधिज्ञाय मन्त्रमुच्चारयन्निमम् ॥ १५ ॥

मंत्रः ।

“ ब्राह्मणा निर्मिते देवि पापमाचरितं त्वयि ॥ १६ ॥

तत्पापशमनायैव त्वां देदेहं हिरण्ययोगम् । ब्राह्मणाय महाभाग पापं गच्छतु तद्दृशम् ॥ १७ ॥
सोमं च राजतं दद्यात्तन्मित्रं पापशान्तये । लक्ष्मीनारायणं चापि हेमसौवर्णसंमितम् ॥ १८ ॥
गायत्र्यष्टारहं तु त्र्यम्बकं तन्मित्रं जपेत् । मन्त्रमष्टाक्षरं तद्वज्रपत्वा शुद्धिमाप्नुयात् ॥ १९ ॥
होमपेक्षद्दशांशेन तिलाज्ययवतण्डुलैः । ब्राह्मणान्नोजपेत्पश्चात्पूजयेच्च विधानतः ॥ २० ॥

रुद्रलक्षं त्रिदुहितं नानाविभवविस्तरैः । पुत्रयेद्वा विधानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २१ ॥
 य एवं विधिना सूत प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य संततिवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ २२ ॥
 ब्रह्मलोकमवाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं वर्षे षष्टिमिते ध्रुवम् ॥ २३ ॥
 आयुर्नवतिवर्षान्तमत्र पापविशोधनात् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाद्वक्षं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं ॥ दशावृत्त्या विधानतः । य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् ॥ २६ ॥
 तस्य पुत्रविद्वद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाथयो व्यावयस्तस्य न चारिष्टमयं क्वचित् ॥ २७ ॥
 मैवं करोति यो मोहाहोभात्पापविशोधनम् । न जीवन्ति मुक्तास्तस्मिन् श्रीविते नात्र संशयः ॥ २८ ॥
 पञ्चद्विगन्मित्रे वर्षे रिष्टं देहधनान्तिकम् । त्रिसप्ततिमिव चायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ २९ ॥
 गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा ह्यातताधिनाम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३० ॥
 यदन्तरगतं सूत तन्मच्छाद्विलोकयेत् ॥ ३१ ॥

इति बृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाके ऽध्याय पंचपट्यधिकचतुःशततम ॥ १६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्राप्नोति हि धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । सर्वस्वेन यजेद्देवान् पितॄन्वै श्रद्धयान्वितः ॥ १ ॥
 गयाश्चाद्रादिभिः कर्ष्यैर्हव्यैर्दानैर्विधानतः । पूर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्मसनातनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाके ऽध्यायः पट्यपट्यधिकचतुःशततमः ॥ १६६ ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाय लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि तेऽत्र देवेश छिन्यि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥
 ज्ञात्युत्तमानां जुष्टिं भद्रा संपत्समृद्धिमान् । पूर्वजन्मनि किं जन्म सुखसंपत्समन्वितः ॥ २ ॥
 बन्धूनामपि सौख्यं च वैष्णवीमतिवर्तने । ज्ञातसंततिदुःखार्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता उ प्रयाणे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषाढ्या नानास्नानसमन्विता ॥ ४ ॥
 बहुभिर्मलितैश्चरैर्जगृहे सर्वभूषणम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्यामिन् येन पापं प्रणश्यति । एतेषां विस्तरं भगवन् लोकानां हितकाम्यया ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासो विधिश्चैव लक्षपूजा ततः परम् । सगर्भा गौः प्रदातव्या भोजनं ज्ञातसंमितम् ॥ ८ ॥
 गर्भात्प्रयागतामग्मोऽभिषेकः समयादसु । पश्चमे वायु षष्ठे वा मासि जातः स्मृतश्च यः ॥ ९ ॥
 तयोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि योषितोः । सप्तमेषु च मासेषु यन्मृतः प्रसवस्त्रियः ॥ १० ॥
 अथवा चाष्टमे मासि सूत सद्यो विपद्यते । स चापि मृतकल्पा स्यादात्मयः सूतिकाभयैः ॥ ११ ॥
 शोकादामोदे टोपं शूलं गौरवकम्पनैः । रक्तखावो विवर्णश्च जायते कर्मणोरितः ॥ १२ ॥

रजस्तस्य पलाभ्यां तु कोशगर्भाश्रयाकृति । कुसुमवेष्टितं तं वा रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १३ ॥
मधुना प्रस्येतत्र शलाकां रूप्यवर्तिनीम् । तन्मध्ये हेमशकलं क्षिपेदपि च यत्नतः ॥ १४ ॥
दद्यादिग्राय विविचयथाश्रुतिनिरूपितम् ॥ १५ ॥

प्रार्थना ।

“ यन्मया पूर्वतः स्वाभिन् गर्भपातः कृतः पुरा । एतत्पापविशुद्धयर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १६ ॥
मया मूढेन यद्वेतोर्निषिक्तं परयोषिति । ततोऽन्यत्वं यत्नात् तस्मान्मां मोचय प्रभो ” ॥ १७ ॥
एवं कृतविधेः सूत गर्भपाताऽयनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यग्गां दद्याच्च सवत्सकाम् ॥ १८ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्धवान् ॥ १९ ॥

इति श्रीह्रस्वसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चमधिकपञ्चशततमः ॥ ५६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । सात्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवत्तथा रुद्रजपादिह । पूजनाच्छंकरस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीह्रस्वसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठपञ्चमधिकपञ्चशततमः ॥ ५६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो ज्ञानात्सरो ये घातयेत्सुतम् । मित्रं च वायुरेणेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महाबाहो मन्त्रैस्तद्वायुदेवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्बहुभक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि, पश्यान्द् पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीह्रस्वसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यप । सात्र जन्मनि लूताढ्या भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानप्रतादीनि निष्कलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वकृतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीह्रस्वसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूदो महाभाग वभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षो क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीतं ब्रह्म तेन तेन सर्वं मिलित्वा चार्चयैरिणाम् । कालेन तद्वत् लोभात्सेहं मौल्याधिकं सुत ॥ २ ॥
भुक्ता पापफलं धीरं भ्रमस्त्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्मुक्ता पुनर्जातोऽत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
शूद्रः पुण्यकालयुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजयक्ष्ममपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वस्नेहातिदानद्वै स्ववित्तानुर्यभागतः । स्वर्णदानं तथा चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥
इति श्रीह्रस्वसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विपं दत्त्वा पतिं सूत या प्राग्जाराश्रिताऽस्ति । पतिव्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराश्रयनादत्र गङ्गायामुपसेवनात् । गार्ति शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २ ॥
धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभागतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीह्रस्वसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु । प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । स्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 तेदेवदानाद्विप्राय स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रेभादविसारादिनिश्चितम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यापितसप्तत्यधिकपञ्चशततम ॥ १७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृधाभिपित्तजः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयार्थं गतो देवाद् घातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सून घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 तद्रभजो हतौ तत्र शुभो द्वौ मृगशावकौ । सहायाभ्या युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
 ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
 स्वशार्थिकर्मणा नूत घातयित्वा रिपून् यदून् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहरैरातिदारुणैः ॥ ५ ॥
 संयामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधान्मोगान्त जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 देशे मयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटके जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धनैर्नानाविधैर्युक्तो गौराद्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्युण्यात्प्राकृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
 नानामनोरथैश्चापि पूर्णैश्चाश्वेव जन्मनि । राज्यमचार्यत्युभश्च पुण्यात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 धूर्तः शठः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणमतः शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
 यान्यां मिलित्वा मुक्ता द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्राबुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
 अपस्मारेण रोगेण मृती चान्नैव जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 मांसभुजनितात्पापात्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
 हिरण्यमौ तथा देवौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वाणं विविना मृगदैवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रैर्धूपगन्धाद्यैर्नानाभक्षैर्विधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्दिपान्सहस्रद्वयसंमितान् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
 अकृतमायश्चित्तस्य न च पुत्रमुखं भवेत् । स्थिते मरणं चापि यत् वेदान्त्यिकेऽण्डज ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं पञ्चसप्ततिम् । चैत्राष्टम्यां च निधनं शुद्धायां गरुडाग्रज ॥ १८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यापितसप्तत्यधिकपञ्चशततम ॥ १७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादवा वभूव प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्रैवं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनो ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहादौ विविधद्वजन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भैर्यैव भवेदिह ॥ २ ॥
 अथवा पार्वती दद्याद्धैमी दजसुवर्णजाय । युक्तां स्कन्दगणेशाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्धाधमिता वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजारसुत ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यापितसप्तत्यधिकपञ्चशततम ॥ १७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाचिदाहयेत्रारी देवागारं पतत्रिण । सातिसारेण महता पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
 शंकरप्रतिमादानाभूतेविष्णोः प्रपादनात् । न जायते महापीडा स्तातातिसारसंनवा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यापितसप्तत्यधिकपञ्चशततम ॥ १७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सृत् तिर्यक्तं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्दारुणांश्चैव जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

कर्मक्षयेतिकटेन तस्मिन्वसति पीडितः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नारी पतेर्मित्रं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥

पापं परीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वार्धधनेन च । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥

पूजायित्वा विधानेन गन्धर्वैर्विशेषतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सृत् दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥

वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादयवा नारी गोघ्रातकरी पुरा । बभूव सततं चात्र लूतिरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥

श्रवणादितिहासार्तां प्राजापत्यव्रतात्सुत । लूतिरोगं न पश्येत् सोऽत्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनवशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विज्ञप्तमन्त्रितः । संयुतो वायुपित्ताभ्यां नेत्रतोदः शिरोऽर्तिमान् ॥ १ ॥

सततद्रुतश्च सुधीर्धैमान् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । व्रणो वाताग्निदशनश्चान्यव्याधिप्रपीडितः ॥ २ ॥

परोक्षमपवादं च द्रुवते कारणं विना । तस्य प्रिया सदाचारा सती व्रतपरायणा ॥ ३ ॥

काकवन्ध्या कथं जाता कस्येवं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्येन भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । प्रतिवेदिमं तदा तस्य ब्रह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥

अप्रसूता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कथायित्वा तु लोभमोहादिविभ्रमः ॥ ६ ॥

अज्ञानात्काममिच्छन्ती उभयेऽपि बलीयसा । तावत्कालवशेनेव ब्राह्मणो जडतां गतः ॥ ७ ॥

स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स तां वै धर्षयामास बहुकालं स्वगेश्वर ॥ ८ ॥

व्यभिचारवशात्तत्र अन्यतस्तद्वनं हृतम् । गृहीतं तद्वनं तेन धूर्त्वेन लोभचेतसा ॥ ९ ॥

ब्राह्मणी निधनं प्राप्ता लोके गृह्णाति विश्रुतिम् । तेन दुःखेन विप्रोऽतो ब्राह्मणीमत्यजत्पुरा ॥ १० ॥

निर्वशं जायते तत्र ब्राह्मणस्य स्वगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह ॥ ११ ॥

पश्चान्मानुषमापन्नो बहुशोकाकुलो भृशम् । इदं जन्म द्वितीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १२ ॥

प्राप्यते चानपत्यत्वमेकापत्यमयो यदि ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन बन्ध्यत्वनाशनम् । एकापत्यमर्षं दुःखमनपत्यमथो यदि ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भार्गशीर्षे शुभे मासि शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं सुखसौख्यमिदं नु मुनिवासरम् ॥ १५ ॥
 षोडशान्द्वानि नारीणां कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गौरीव्रतामिदं दीर्घं सुखसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
 प्रातर्नियममास्थाय दन्तधावनपूर्वकम् । अद्याहं शिष्योः प्रीतिमाचरिष्ये शुभं व्रतम् ॥ १७ ॥
 स्थानप्रवासनिरतं निशि जागरत्तपरा । ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवातसी ॥ १८ ॥
 परिधायार्चयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीं स्त्रियम् । कुंकुमैः कज्जलैरेभिः करणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
 ताम्बूलैस्तु सकंपूरैः सौभाग्याष्टकवस्तुना । ततश्चास्त्वमिते भानौ वर्तिः षोडशतन्तुभिः ॥ २० ॥
 विधाय तिलजैलेन दीपान्कुर्याच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्वापैः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
 नैवेद्यं विधिवत्कुर्यादपूतिलतण्डुलैः । तथा षोडशसंख्यानि शूर्पाणि वैष्णवानि च ॥ २२ ॥
 सप्तधान्यफलोपेतं सौभाग्याष्टकसंयुतम् । प्रत्येकं दीपान् विन्यस्य गौर्यग्रेऽपि प्रकल्पयेत् ॥ २३ ॥
 पतिपुत्रसुखायैव पूजयन्ती गिरिः सुताम् । भोजयेत्षोडश नार्यः शुभास्ताः पतिसंयुताः ॥ २४ ॥
 एवं विधिं समास्थाय भोजयेदम्पतीञ्जुमान् । नानाभोज्यैस्त्वयापूपैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् ॥ २५ ॥
 दीनान्वक्त्रपणेभ्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । एतद्गौरीव्रतं नाम भार्गशीर्षं समाचरेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सुत मामोति पुत्रपौत्रकान् । नारी नियमसंपूर्णं व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २७ ॥
 सुतसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखाप्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य नारीणां चात्र जायते ॥ २८ ॥
 स्वसा मातृषसा बापि सपत्नी शोक्तसंयुता । उदरातिरसृक्स्त्रावः पार्श्वपादकरादिपु ॥ २९ ॥
 मिथ्याभिर्दशनं कापि वाक्यदोषघनश्रुतिः । स्वसातिनिन्दाहीना सा परेभ्यो ममेतोदनम् ॥ ३० ॥
 इति श्रीमृदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्थविषयकचतुस्रतमः ॥ १८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शङ्खमुद्रं सृज्यस्तु देवागारे नराधमः । शुद्धरोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 मासिकं पूजयेद्दिग्गुणं शिवं वा विधिनाण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्भोमियुनं सुत ॥ २ ॥
 न पश्यति तदा पीडां शुद्धजामन जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीमृदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकपञ्चदशतमः ॥ १८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुरा नारीमङ्गानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
 शर्कराधेनुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतव्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमात्स्वस्त्ययनात्पुण्याद्वायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्दली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥
 इति श्रीमृदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकपञ्चदशतमः ॥ १८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वालानां घातिनां चैवममवत्पूर्वजन्मनि । तेनाथन्दमिताद्वर्षाद्वाग्वालो न जीवति ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि भो सुत तस्मात्सा मृतपुत्रका । इदं जीवेदिदं जीवेदिति चिन्तयती ध्रुवम् ॥ २ ॥
 न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापाचाण्डज । प्रायश्चित्तं शृणुष्वाय येन जीवन्ति तत्सुताः ॥ ३ ॥
 श्रवणाद्दरिवंशस्य दशावृत्त्या खगेश्वर । पञ्चत्र्येकमितावृत्त्यादिनादिशिशुजाद्वधात् ॥ ४ ॥
 इति श्रीमृदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायैकशीत्यधिकपञ्चदशतमः ॥ १८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वातपेटपूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवर्जितः । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

दद्यात्कालनरं स त सर्वोपस्कारसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥

सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेत्सुत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत बायुपीडाभिरान्वितः ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं बायोर्नाशनं तस्य वक्ष्येहम् । जपेन्मृत्युञ्जयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥

होमयेत्तद्दशंशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तया । बायुरोगोपशान्त्यर्थं शततया दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशगारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मृत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूय सुखजः कश्चिद्विद्याधनसमाश्रितः । नानाकलसु कुशल्यो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥

राहुग्रस्ते प्रयागे तु सर्वस्वमददात् पुरा । तत्र भाविवलात्सुत पापमाचरितं विदम् ॥ २ ॥

धर्षिता क्षत्रिया सुत कामलोभाच्छुभानना । प्रतारितः पतिस्तस्यास्तेन देवहूतेन तु ॥ ३ ॥

ततो मृत्युवशं प्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा चाशुभं त्वतिदारुणम् ॥ ४ ॥

अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियादवः । देशे विषाणानिकटे सतयोजनसंमिते ॥ ५ ॥

सुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रयवनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥

किंचित्पापरतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो भृशम् । धर्षिता क्षत्रिया पूर्वं भर्तृसंताडनात्तया ॥ ७ ॥

वार्द्धक्ये कण्डुरोगातो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थकौ ॥ ८ ॥

वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥

हिरण्यं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥

दीपैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनायकं तथा दद्यात्सौवर्णं दशमापकम् ॥ ११ ॥

एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य दण्डः कण्टश्च तस्माद्भोगात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥

अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवं वर्षतप्तातिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशगारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मृत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं व्रतं चरेत् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रिय सार्धौ कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कार्यं भजति जन्मत ॥ १ ॥
तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेणैव पतत्रिण । प्राप्ते रिष्टेऽप्य नष्टायुर्जायवे महद्देनत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रयधिकपञ्चशततम ॥ १८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजात्पूर्वं तस्मात्कन्या प्रजा भवेत् । जन्यन्त्यत्र महामाग पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥
पूजनाल्लक्षरुद्राणां तदर्वाणां तथा सुत । मुच्यते पूर्वपापाच्च घोरालकन्यावधादिह ॥ २ ॥
अथवा विधिना सुत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विमाणां नोजनान्तरिस्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवयधिकपञ्चशततम ॥ १९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्रूपपीडिता ॥ १ ॥
देवालयं मरुचिरं कृत्वा स्थाप्यात्र देवताः । वायुरोगोपशमन निश्चित जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
भोजयेत्तत्र वै विमान् वायुग्रीतेऽप्य पतत्रिण । दान वित्तानुसारेण वित्तशठ्यं न कारयेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रयधिकपञ्चशततम ॥ १९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चित्क्षेत्रकुले सूत पूर्वजन्मन्यभूद् शुभम् । गिरिवासी महादुष्टश्चौर्यकर्मरतो दृढम् ॥ १ ॥
लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र मार्गे सताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महासाहो मृतः काले दिजोत्तमः ॥ २ ॥
गते बहुतिथे काले स जातो ब्रह्महाश्रुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
प्राक् शिवाराधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापान्नशनीम् ॥ ४ ॥
सर्वस्वस्य तप्तः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यमयः । क्षामवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गाभ्यां सयुतो महान् ॥ ५ ॥
स देवो वेदविद्वेषे कुष्ठदोषोपशान्तये । वानेनानेन सततं श्रीतो नवति वै शिवः ॥ ६ ॥
तस्माच्चिउवप्रसादं कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वित्रयधिकपञ्चशततम ॥ १९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिर्दुर्त्यनियतमा सदा । दानधर्मरता सास्त्री विमाणा पूजने रता ॥ १ ॥
तथा देवात्सा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रे त्वद्दादिष च तद्दशानुगम् ॥ २ ॥
मृतस्तद्विषयोगेन गृहीत तद्धनं तथा । तद्गुप्तेन पतिस्त्वत्रा मृतः पुत्रशुचान्वितः ॥ ३ ॥
पापमोचरितं चोत्र स्वपुत्रवधसन्नकम् । प्राप्ता यमपुरे मुक्ता पूर्वपुण्यफल शुभम् ॥ ४ ॥
तद्रूपापफलात्सुत घोरान्नरकसन्नकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽश्रुना ॥ ५ ॥
क्षेत्रे कुले महापुण्ये राज्यरास्ति पतत्रिण । सा रक्तग्रीवा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौर्वान्विता । नातिद्वययुता मान्या सर्वकर्मसु काशला ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापात्प्रभादया न सपुत्रता । स्वल्पपापत्वा काले शुद्धव्याधिगमन्विता ॥ ८ ॥
योवने भर्तृसयुक्ता वार्द्धक्ये सुसर्जिता । सपत्नीपुत्रस्य वयात्पूर्वपापापतत्रिण ॥ ९ ॥

लक्षणैरेभिराद्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । विष्णुः कार्यः शतैर्भाष्यैः सौवर्णां विश्वयोनिभूतः ॥ १० ॥
 तद्वन्महेश्वरः कार्यो गन्धर्वः पुष्पैरलंकृतः । देवो विषेषु पात्रेषु पूर्वपापपुत्रतये ॥ ११ ॥
 जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः । गायत्रीं च जपेत्तद्गतावो देयास्तथा सुत ॥ १२ ॥
 भोजयेच्छक्तितो विमंस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 न तस्याः कुपुस्मरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् । नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १४ ॥
 पूर्वपापप्रभावेण तस्याः पुत्रयेनाशनम् । विप्राणां पूजनादानात्तस्याः संततिवर्धनम् ॥ १५ ॥
 जीवनं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् । रिष्टं पठिमितादब्दाद् श्रुवं वा कृतानिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृहदसूरीयणसंवादो कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विष्णुकुलोत्पन्नो शोभनाञ्जयवः सुत । सदाचारः सुशोभादयो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्व्यापारवान्भुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षं समाश्रित्य पालिता भ्रातृमातुलेः । असुभ्यातगदावां सा बाल्ये रयाद्गृहणीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मशस्त्रार्थिघातोऽस्याः कृपादयोः । बहुपुत्रप्रसूता च अपुत्रा जायते भुवि ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्पौगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्दृष्टानना वापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । रक्तसावाद भृशं पीडा मासेमासे कृतानव ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रे समुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परवितापहारकः ॥ ८ ॥
 दूतिकाकर्मनिरतो नानालोकमिदन्वहम् । ग्रामाधीशोऽभवत्सोऽपि तेनाग्रे सर्वभाषितम् ॥ ९ ॥
 एकग्रामेऽवसदग्निः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पथ तथा सप्त चापुत्रो वित्तसंपुतः ॥ १० ॥
 कालेनैव मृतो विमो हृतं तस्य धनं तदा । मिथ्याभिर्गन्तनाद्वाक्यैः क्रोधयुक्तैश्च तर्जनेः ॥ ११ ॥
 अपुत्रश्च मृतो विमः सर्वस्वं नीतिवांस्तदा । निराधाराः सुता जाता द्विजभोजो न कारितः ॥ १२ ॥
 क्रिया सर्वा कृता नैव सर्वं राज्ञा हृतं धनम् । एवं क्रमापरोधोऽसौ स क्षत्री सहदूतिकः ॥ १३ ॥
 केचिन्मासाच्च पक्षाच्चाचिरान्मृत्युवर्गगतः । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासने ॥ १४ ॥
 केचित्केचिद्विपच्यन्ते नरके भृष्टदारुणे । दानधर्मादिना केचिदिह जन्मनि मानद ॥ १५ ॥
 विमवंशे समुत्पन्नो जायते चेह जन्मनि । इदं जन्म द्वितीयं तु विमत्वं जायते भुवि ॥ १६ ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १७ ॥
 नानापत्यानि नश्यन्ति नानाकर्मसमुद्भवात् । पापात्कृतानि कार्याणि भुज्यन्ते चेह जन्मनि ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पुत्रीश्वरं भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रः प्रजायते ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमवायुपलिप्तके । अत्रोत्पत्तिर्विके स्तीर्यमथवा चाजिनं शुभम् ॥ २० ॥
 छादयेच्छुद्धवस्त्रेण तण्डुलद्वेणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं वास्रं दशकपालिनम् ॥ २१ ॥
 स्यापयेत्काश्यपां मूर्तिं सौवर्णां शुभलक्षणां । मुक्तापज्ञोष्पीतादद्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २२ ॥

दधानं करपुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कश्यपाद्गमभागे च त्वदिर्तिं विश्वमातरम् ॥ २३ ॥
 सौवर्णां स्थापयेत्सुत सौवर्ण्यार्णमिताम् । आसनेश्च समास्थाप्य ततो द्रोणान् दिग्गो दश ॥ २४ ॥
 हारकेयूरमुकुटकुण्डलाभरणाञ्चितौ । एवं तौ दम्पती सम्पगर्चयेत्पर्वतोपरि ॥ २५ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणमर्चयेद्विवैशुणैः । नानार्थं च फलं देयं नानापुष्पैश्च पूजयेत् ॥ २६ ॥
 अभ्यर्च्य दंपती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुपि विप्राणां यद्धृतं धनम् । दूतिकाकर्मणा सुत वाक्यदोषादिकं कृतम् ॥ २८ ॥
 तत्सर्वं क्षम्यतां देव त्वं श्रुतिं ददाम्यहम्” ॥ २९ ॥

अदिर्तिं च प्रणम्याय कृताञ्जलिदिं ह्रुवन् । अदिते विश्वमातरस्त्वं शरण्या शरणांयनाम् ॥ ३० ॥
 प्रजादुःखौघसंततं हृदयं मे महेश्वरि । संप्रसन्नाय दुःखान्तां प्रजां देहि यशस्विनि ॥ ३१ ॥
 एवं कृत्वा विसर्ज्याय ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ ३२ ॥
 चन्द्रसूर्योपरान्ते तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सोऽयं कृष्णां गां दामयेत्ततः ॥ ३३ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ ३४ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैः करपादे प्रणो वदेत् ॥ ३५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयक्ष्मरोगेण युक्तं स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणीर्विमुच्यते । महापापोद्बवाद्भोगान् चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
 अपि ज्ञानकृतात्पापाद्बद्धरूपेण काश्यप । नाशयत्यमरां सिद्धिं पूर्णसुरापि च ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्भं तु यः कश्चित्पातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोगेणात्र प्रपीडितः ॥ १ ॥
 जलधेनुमदानेन विधिना गरुडाग्रज । तान्नरूप्यमुवर्णात्प्राग्दानात्पापविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृपिकृद्देवप्रागः । स्वज्ञातायस्य चान्यस्य वृत्तिलोपः कृतस्तदा ॥ १ ॥
 तत्संवन्धेऽभवद्युद्धं द्वयोरेको भूतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 भुक्त्वा तत्पापजं सर्वं शतद्रुनिकटेऽधुना । सैव जातो दिवश्चात्र युवभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
 तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवचम्यहम् । वेदाभ्यासान्महासूत सावित्रीजपतस्तथा ॥ ४ ॥
 गङ्गायां वासतः पूर्वात्सर्वपापात्प्रमुच्यते । न कुल्वृद्धिरत्रास्ति वत्काले शमनं भवेत् ॥ ५ ॥
 जीवेत्पथिमितान्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति । गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाजपात्तथा ॥ ६ ॥

भविष्यति शुभा लोके परत्र च खगेश्वर ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । वभूव भर्तृमुद्गदा उदाज्ञापालिनी सती ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विद्या कार्या जाता हि मुम्रत । व्रतदानपरात्रापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशद्वृद्धान्तं प्रविशेदत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्ताग्नी तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजातिथार्थिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वायुरोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि यश्चाघातपूर्वं शूद्रां गृहाभिताम् ॥ १ ॥
 मायाश्चित्तं परं तस्य घृतं चान्द्रायणं चरेत् । क्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्तिव ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनशततमः ॥ १९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वं नारी पापविमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 रजतस्वर्णताम्राणां दानाद्रोगयिनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतामुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्शततमः ॥ २०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सूत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मपरा भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
 पूर्वमासीच्च सुखजा सगर्भा फललालसा । ओटितं च फलं पक्वं भक्षार्यं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन फलहीना इहामवत् । भवन्ति खलु ये पुत्रा अर्वाक् वर्षाष्टतोऽण्डज ॥ ३ ॥
 पञ्चत्वमाप्नुवन्त्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतिः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविनाशनीम् ॥ ४ ॥
 शनिवारेऽण्डजश्रेष्ठ निमग्न्याश्वत्यं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्स्वर्दिने पृथ्वा तु भोजनम् ॥ ५ ॥
 नानाफलैस्तथा पक्वैः सपूर्वै रससंयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाश्वत्यपदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
 पूजयेत्तु महाभाग जीवेत्तस्याश्व वै सुतः ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकपट्शततमः ॥ २०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातयेद्राक्ष्णं सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन तस्मिन्वयसि पीडिता ॥ १ ॥
 जायते म्रियते सा च गल्तकुष्ठेन चाण्डज । पापाद् ज्ञानकृतात्पूर्वात्र चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाधिकपट्शततमः ॥ २०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यायुने ह्यसीत्पृष्ठे वाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं वाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
 शकटेन कुटुम्बं तु पालयते तेन जानवाः । एकस्मिन्ने दिने गत्वा ददाह वनमदभुतम् ॥ २ ॥
 वलदैवस्य संभाता जीवा दग्धा महाकुलाः । वन्द्योः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदाकणम् ॥ ३ ॥
 शुभाशुभफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । मध्ये तु जाह्नवीस्नानात्स जातः शूद्रजे कुले ॥ ४ ॥
 विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसंमिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽपटक् ॥ ५ ॥

चतुलोमी महासूरीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनः शोभे धूर्तः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पञ्चमे भवने सहस्रौमयुक्तोऽल्पसंततिः । लक्षणैर्लक्षितश्चैकैरवेहि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
वन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । तस्माद्वातपुत्रहीनो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविवर्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि जन्नुदग्धविनाशनम् । वनदेवी तथा कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
हिरण्यमी शुभा लेख्या यत्रैतच्चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
प्रजापतिस्तथा कार्या मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मकम् ॥ १२ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया कार्यसाधिनी । देया वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि नारायणमुमापितम् ॥ १४ ॥
अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्थं वा तदर्थं विनतासुत ॥ १५ ॥
होममेतद्दशशेन तद्दशाशेन भोजनम् । तथामितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
विम्बेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सत्त पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
तस्य पुत्रविबुद्धिः स्यादेह जन्मनि जायते । अकृते तु यथाशक्त्या रिष्टं यदपञ्चकेऽब्दके ॥ १८ ॥
प्राप्यथिष्ठे कृते सूत जीवन् नवसततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठ्यधिकपञ्चशततम ॥ ६०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परार्त्नं या हरेन्नारी पूर्जन्मनि सुतन । सात्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
कुर्यान्नानाविधं चान्नं रसतर्पितमन्वितम् । विम्बेभ्यो भोजनं दद्याच्छुक्ता दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
होमपेच्च तथान्नानि गायत्र्या ऽग्न्यग्नेन तत् । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठ्यधिकपञ्चशततम ॥ ६०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिश्च यः कश्चिद्देवागारस्थितः सुत । भर्तुं कुर्यान्नरी मोहात्स्वापिता च परेण वा ॥ १ ॥
अप्रतिष्ठो भवेद्भ्रू जन्मन्यय स्वगाविष । वर्षत्रयं तथाभ्रूयपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षष्ठाधिकपञ्चशततम ॥ ६०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाद्येद्भानवर्धं मोहात्पूर्वमेव नरः । स राजयत्मी रिक्षेयो घोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
प्राप्यश्चित्तं महाभाग शृणु चान्न प्रयत्नतः । गोभृंहिरण्यमिष्टाक्षतिलम्बान्नदानतः ॥ २ ॥
मृतप्रेतप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं ययत्तुमानेन सर्वस्वार्थार्थेन च ॥ ३ ॥
देयं द्विजराशेर्वै विचार्यान्न प्रयत्नतः । तत्क्षणं कारयपेयात्र क्षयरोगः प्रणश्यति ॥ ४ ॥
रिष्टे नैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षष्ठ्यधिकपञ्चशततम ॥ ६०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गास्नानाच्च सततं विधिनाऽर्के भूमे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्ये ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकपट्टशततमः ॥ ६०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्विरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनाम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सूत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पुनयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः शोभजैर्गुह्यद्राज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जन्मोक्तं परतप ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकपट्टशततमः ॥ ६०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवेऽभूत्सुतान्विता । अयोध्यायां तु सुमुखी घननर्तुसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजाऽत्रैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणोदनम् । काश्यां गत्वात्र विधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
प्रीतेर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविधैर्भवितरैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्दीपमालादिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
अर्घरात्रे महानद्यां मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वैरुणमूर्तश्च मौक्त्यां वा पतत्रिण ॥ ५ ॥
या चेनं कुरुते सम्यक्तस्याः स्यात्सततिर्धुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवाधिकपट्टशततमः ॥ ६०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतासुत । कुर्यादुर्मतिमापन्नः खल्वार्ये जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्स कपिलां धेतुं सर्वोपस्कारसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकपट्टशततमः ॥ ६१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणा च क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
पूर्वं दृढं कृतं पापं तस्मात्त्रोक्तः पतत्रिण । पापनाशकरः कश्चित्पुषायस्त्वत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशधिकपट्टशततमः ॥ ६११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मूकत्वं जायते तस्माच्चान्न जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दानं दद्याद्देवस्य पुस्तकम् । ब्रह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
पूजयेच्च तिलान् भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकपट्टशततमः ॥ ६१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेऽण्डज । प्रतिमाया देवगेहे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥

अप्रतिष्ठान्विता सात्र जायते वै पतत्रिण । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तोदशाधिकपञ्चतमः ॥ ६१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महाभाग त्यासीद्वहे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद् । ततो भाविवलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादहं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद् भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्सर्वफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देवे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानी मुरूपोऽमितदो धृणी । बहुदेशेऽधिकारादयः पुण्यात्सर्वफलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाशुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । संतानमुत्तवहीनस्तु मुरूपा स्त्री मुखोऽपिज्ञता ॥ ७ ॥
बन्धुहीनः पतिः साक्षात्सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधनीम् ॥ ८ ॥
कुबेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तद्धार्यमितां वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सौवर्णं वेदसंमितम् ॥ १० ॥
शुभं लेख्यं पवित्रं च पुनस्ततस्तिवर्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥

आयश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्तरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तोदशाधिकपञ्चतमः ॥ ६१४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाद्गः क्षितिवर्णामः स्वल्पवृत्तिश्च जीवति ॥ १ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करे पादे कुशलेण दंष्ट्रिश्चाद्विविधानतः ॥ २ ॥
त्रणत्वं जायते दीर्घनेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादं च द्रवते लोकतोऽन्वहम् ॥ ३ ॥
मिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं वदते किञ्चित्किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
अपत्यानि मृतानीह एको वा द्वौ त्रयोऽपि वा । वर्षत्रयपिता बाला त्रियन्ते माससंमिताः ॥ ५ ॥
केन कर्मविपाकेन मृतापत्या तु साञ्जव । एकस्तुन्दे स्थितो गर्भो न प्रसूतेर्न पातनम् ॥ ६ ॥
पृथगेव कुमातृणां मृतापत्या मजायते । गतो बहुतरः कालः कस्त्वेवं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जतः पूर्वं वैनतेय तृतीयेऽथैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
दानत्रतदययुक्तः मिथ्याप्रीतिः परस्परम् । तस्याप्यपरमातुस्तु पुनः परममुन्दरः ॥ ९ ॥
एको वै पादचारस्तु हृतीयश्च स्तनधयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
क्रियाकर्म कृतं पुनर्वैत्तेन सहस्रं खग । मातृस्त्रिभिर्व्यतिष्ठन्तेऽप्येष्टेनैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽप्येस्य वै बलात् । मात्रादि दुःखेन हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
अभिघाताच्छ्रिताभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरात्तेन कालेन ज्येष्ठश्वरेण घातितः ॥ १३ ॥
इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजायते । पुनः कृतानि कार्याणि भुज्यते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्यश्च मृतापत्यं लघूनि चाञ्जल्युनि यत् ॥ १५ ॥
तस्य पापस्य शुद्ध्यर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संघाते सानुकूले ग्रहेऽद्विनि । सप्तर्त्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चोत्तमः ॥ १७ ॥
उपोषणं दिवा रात्रौ प्रातश्चानुदिते रवौ । सुरर्भेर्षं सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
सुशुभे भूयदेशे तु कुंडुमाचुपचांचिते । कुर्यादष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णं राजते पद्मे सायुवं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
उपचारैः शुभेर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभृतान् प्रशुभ्रावांस्तथाचरेत् ॥ २१ ॥
चारुदेशं सुवेषं च चारुगुप्तं यशोन्वितम् । इभशाहुं चारुयाहुं सुचारुं पूजयेत्क्रममात् ॥ २२ ॥
पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकाव्यैः । पुष्पसमूहपुष्पगन्धार्यरचयोद्विविधैर्गुणैः ॥ २३ ॥
तद्विप्रातोऽथ तद्विष्णोस्तोत्रैवांश्च पूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २४ ॥
होमान्ते विप्राभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २५ ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया पापकर्माणां कृता ये पूर्वजन्मानि । सप्तन्धो चैकजातीनां संपेता च पुत्रिणी ॥ २६ ॥
स्ववंशहननाद्वापि भूमिद्रव्यादिलिप्तया । लघूनामलघूनां च हन्ता वै पूर्वजन्मानि ॥ २७ ॥
ततोऽथ वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संपददे त्विदम् ॥ २८ ॥
स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्तः कोऽदादिति विसर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयोदष्टयान्वयान् ॥
ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्जननम् । काष्ठलोष्टकुशान्नाद्यैर्वर्तितः स्याद्वालाक्षीढनात् ॥ ३० ॥
जलादग्न्यादिना वाया घण्टा वा तस्य जायते । त्रिषोडशे विहृतेर्व्याधिर्भुखेतिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
पद्मेणी मातुलानीनां नेत्रतोदो विसर्जिता । स्वमुर्मातृष्वसुवांषि बाल्ये वैष्वयमेवं च ॥ ३२ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशाधिकपञ्चदशतमः ॥ ६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां च कारयेत् । खल्वाटदंष्ट्रना सा च जायतेऽग्रेव जन्मानि ॥ १ ॥
धेतुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सक्न्वलाम् । तस्माद्रोगादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकपञ्चदशतमः ॥ ६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मानि मानवः । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्तो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं नवं तद्वेदपारगे ॥ २ ॥
कुटुम्बिने दरिद्राय दद्याद्गोपापनुचये । गण्डमालाहरं चैव दानं श्रोतं मया त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकपञ्चदशतमः ॥ ६१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघ्नोप महादुष्टा पूर्वमासीत्पतत्रिण । अत्र पूर्वकृतात्पापान्मातुषी संकता स्मृता ॥ १ ॥

१ सप्तर्त्नीनां इति स्यात् ।

धनपुत्रविहीना चा सात्र जन्मनि दृश्यते । नष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥

बलात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षपातं च यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडा तत्रैव जायते ॥ १ ॥

दद्यान्निष्कत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुंबिने । तस्माद्भोगाद्विमुच्येत पक्षाघातात्पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं मक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजबलभा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायतेऽनुना ॥ १ ॥

पुण्यदेशे महामागं संक्रान्त्यादिपु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कंबलम् ॥ २ ॥

नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्ममुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्ब्राह्मणं हन्याद्ब्राह्मणस्य खगाविप । बह्वदेशेऽवसत्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥

धीरः सर्वकलामित्री नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीमुखमोगमाक् ॥ २ ॥

विद्याजानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रतंततिवर्जितः ॥ ३ ॥

बालघातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य पतत्रिण । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुण्डेऽपि पुण्ड्रे वा महास्थले ॥ ५ ॥

नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥

ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पडसे चतुरसे वा कुण्डे चाज्यतिलाज्जुमान् ॥ ७ ॥

शक्त्या च भोजयेद्दिवाञ्जोषान्कूमरलङ्घुकैः । नानाभक्ष्यफलैश्चैव बस्त्रैर्माल्यैस्तथाघंयेत् ॥ ८ ॥

विविद्यां दक्षिणां दद्याद्दृष्टीतिकरां तथा । पश्चाच्चेन विद्यानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥

स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामयाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥

सम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्यपाचार्यैर्विद्यैर्विधैस्तथा ॥ ११ ॥

तस्य तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि खगेश्वर । आयुस्तस्य शतं श्रोतं पञ्चहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥

भ्रायश्चित्तेकृते ह्यायुः पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । विन्मये त्वकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥

रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघातस्य निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्दृढात् ॥ १४ ॥

न मुच्यते महादत्तैः सप्तजन्मकृतरपि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥

ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । न हीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥

पुत्रवृद्धिकरं चात्रैयया श्रोतं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनाशराघं या नारी परपक्षं च घातयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडितात्रैव जायते ॥ १ ॥

. १ पुत्रहीनैरेवेति स्यात् ।

तथा निष्क्रमितं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षवातान्न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राग्भवे मोहात्सुरां तु विविधां पिबेत्तृमूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
गृहवित्तानुसारेण फलेन द्विपलेन वा । कुर्याद्विरण्मयं पत्रं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
आवाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्वाद्यैर्दद्याद्विप्राय कृतमतः ॥ ३ ॥
दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
घोरं कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महीतले । भारवतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै द्विवि ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुन्तली जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
मुवर्णशतकं दद्यान्त तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तदा तद्दोषशान्तये ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपक्ष्माश्रिता सात्र तोस्मन् वपसि भामिनी । प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वथ खगेश्वर ॥ १ ॥
यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् । स्वर्णगोभूमिमिष्टान्नघृतधेनुतिलानि च ॥ २ ॥
देयानि श्रद्धया सत क्षयरोगापनुत्तये । रिष्टं त्रिशन्मिमेऽन्दे नु प्रायश्चित्ते कृतेऽशुना ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अपराधमृते कश्चिद्देश्यं हन्यात्पतत्रिण । प्राग्जन्मन्यय युक्तः स्मादक्तार्तुदुरुजा मृशम् ॥ १ ॥
भविष्यति न संवेहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतेर्वापि दत्तेरत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
विशदपे महारिष्टं रक्ताधिन्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागतो योऽयं प्राप्नो माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविवर्जितः । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातपेदेश्य चान्यजन्मानि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तार्तुदंससन्वितः ॥ १ ॥

धनपुत्रविहीना चा सात्र जन्मनि दृश्यते । नष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं मुत ॥ २ ॥

बलात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणस्तत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय एतन्निर्वाणधिरुपशततमः ॥ ६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षपातं च यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडा तत्रैव जायते ॥ १ ॥

दद्यादधिकत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुंबिने । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत पक्षघातस्तपत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणस्तत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय एतन्निर्वाणधिरुपशततमः ॥ ६१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जमक्षयं मक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्लभा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायतेऽनुना ॥ १ ॥

पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिपु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च क्वलम् ॥ २ ॥

नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्रौजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणस्तत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय एतन्निर्वाणधिरुपशततमः ॥ ६२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्ब्राह्मणं हन्याद्ब्राह्मणस्य खगाविप । वङ्गदेशेऽवसत्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥

धीरः सर्वकलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीमुखमोगभाक् ॥ २ ॥

विद्याज्ञानात्कृत्वात्पूर्वं कृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ३ ॥

बालघातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य पतत्रिण । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तयाकुलः ॥ ४ ॥

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥

नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्ष्मस्तस्यान्विधानतः ॥ ६ ॥

ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पङ्कजे चतुरसे वा कुण्डे चाज्यतिलाज्जुमान् ॥ ७ ॥

शक्त्या च भोजयेद्दिमांश्शिवान्कुरमरुद्भुक्तैः । नानाभक्ष्यफलैश्चैव रत्नैर्माल्यैस्तयार्चयेत् ॥ ८ ॥

विविधां क्षतिणा दद्याद्बुद्धितीक्ष्णतां तथा । पश्चाच्चेन विद्यानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥

स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाह्वया । चतुर्दश्यामथाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥

मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्यपाद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विधैस्तथा ॥ ११ ॥

तस्य तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि खगेश्वर । आयुस्तस्य शतं शोकं पश्चैहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥

प्रायश्चित्तकृते ह्यायुः पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । विन्मये स्वकृतं सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥

रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघातस्य निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्बुद्धात् ॥ १४ ॥

न मुच्यते मरादनिः सप्तजन्मकृतैरपि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥

ब्रह्महा क्षयरीणा स्यादिति वेदविदो विदुः । न हीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥

पुनर्वृद्धिर्न चात्र यथा शोकं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणस्तत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय एतन्निर्वाणधिरुपशततमः ॥ ६२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिनाभार्थं या नारी परपक्षं च घातयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडितात्रैव जायते ॥ १ ॥

१ पुनर्होनेत्येति स्वात् ।

तथा निष्कामितं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र भैंहारोगात्पक्षधातान् संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः ग्रामभवे मोहात्सुरां तु विविधां पितृतामृत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
गृहविचानुसारेण पलेन द्विपलेन वा । कुर्याद्विरण्मयं पत्रं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
आवाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्वाद्येर्दद्याद्विप्राय वरनतः ॥ ३ ॥
दानेनानेन सततं भूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
घोरे कलियुगे प्राप्ते प्राप्ताक्रान्ते महीतले । भारावतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वेदिवि ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः ग्रामभवेऽण्डज । कुनखी जायते चात्र महापापेन लग्नच्छितः ॥ १ ॥
मुषर्णशतकं दद्यान्त तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तथा तद्दोषशान्तये ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजयक्ष्मान्विता सात्र तस्मिन् वयसि भामिनी । प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वाय खगेधरं ॥ १ ॥
यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्मावनाशनम् । स्वर्णगोभूमिप्रिष्टान्नभूतधेनुतिलानि च ॥ २ ॥
देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये । रिष्टं त्रिशन्मिमेऽन्दे तु प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अपराधमृते कश्चिद्देश्यं हन्यात्पतत्रिण । प्राजन्मन्यथ युक्तः स्याद्रक्ताबुद्धरुजा मृशम् ॥ १ ॥
भविष्यति न संदिहस्तस्य भूयुः खगाधिप । अपि दानस्रतैर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥
विशद्वेपं महारिष्टं रक्तधियान्महाबलात् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागतो योऽयं प्राप्नो मायुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकाय च ॥ १ ॥
प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविनिर्जितः । कृत्वा चाद्रुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्गतयेद्देश्यं चान्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मानि विज्ञेयो रक्ताबुद्धसंमन्वितः ॥ १ ॥

माजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये महामाग क्षय स्यात्पापकृदुजः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽप्याय एकोनविंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि मृत्रेण कृच्छ्रेणातिप्रपीडिता ॥ १ ॥

प्रार्थयित्वा परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुवर्णपर्शं पशून्द्र सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय विविज्ञाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽप्याय विंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६३० ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्विप्रसमन्वितः । कासश्वासादिना वाया उदगर्तिः प्रजायते ॥ १ ॥

क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । प्रिया प्रीतिपरा नित्यं व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥

किञ्चित्कोपघता ॥ तु अवाप्ये वायव्यकारिणी । उदरे वातजा रोगाः क्षिरोर्तिर्नवतोदकृत् ॥ ३ ॥

अपत्यानि त्रियन्त्रे च एकोऽपि द्वौ त्रयोऽपि वा । रजोदोषात्प्रपीडयेत् वेदना विविधा कृता ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्वर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्ता कर्म कृतं नव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥

प्रतानि विविधान्येन कृतानि भुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशिं गौरभक्षत्रियतं पुरा ॥ ७ ॥

ब्राह्मण्या सा सवत्सा गोधन्यमक्षणतत्परा । गृहीतया लकुटया वै तया कुक्षौ प्रताडिता ॥ ८ ॥

सगर्भायास्तु सुभेर्गर्भकुक्षुपुष्यातनात् । मृतो वै गर्भमध्यस्थः प्रसवे दुःखिता भृशम् ॥ ९ ॥

शिशुदुःखेन सुरभी भृशमाक्रन्दती मृषा । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥

पश्चान्मातुपमपत्रा व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं तु मृतापत्यं स्वगेश्वर ॥ ११ ॥

सप्तजन्मनि जायेत गोस्त्रीव्रतप्रवातकः । नानाप्राद्वर्माणो तेषां नानापत्यार्थदुःखकृत् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रार्थयित्वा वद स्मामिन् येनापत्यं प्रजीवति । अनुग्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मावे मासि च संप्राप्ते सानुहृत्यहेऽहनि । सप्तलीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥

उपोषणं दिवा रात्रौ त्रयोदश्यामभिर्जितः । पूर्णमास्या दिनं प्राप्य प्रातश्चामुदिते रवी ॥ १५ ॥

सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदहसुखः समाविशेत् ॥ १६ ॥

अहंणाशुपहारैश्च कुंभमाद्यैस्तयार्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥

तत्रोपरि न्यसेदेवं माषं कलशेऽर्चयेत् । सौनवं रजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ १८ ॥

उपचारैः शुभमर्गैर्वधुपैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसक्तेन सक्तेन श्रियः सक्तेन पूजनम् ॥ १९ ॥

पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यरचयेद्विधुर्गुणैः । रुद्रेकादशर्नाभिश्च जपेद्बृह विधानतः ॥ २० ॥

पूज्यो लक्ष्मिर्नतः पुष्पैस्त्वंयेन्द्रन्धवारिभिः । अतमद्योत्तरं कृत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २१ ॥

रुद्रस्यायुतहोमश्च समव्याज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विवानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥

होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

यन्मया कर्मवशातः पुराभवे दुरात्मना । धेतुः सगर्भोपहता लङ्कृत्वा कुक्षिताडनात् ॥ २४ ॥
 तेन कर्मवशात्प्राप्तं मृतगर्भादिना भृशम् । मृतराततिदुःखानि प्राप्यति महदेतत् ॥ २५ ॥
 तत्तदेनोविनाशार्थं दानं संपददे त्विदम् । स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्ता कोदादिति विसर्जनम् ॥ २६ ॥
 सार्पिष्यात्मानमालोक्य अन्यान्धं तोषयेद्विजान् । भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः ॥ २७ ॥
 व्रतान्ते मुग्धां दद्याद्देमद्रव्यादिशक्तिः । बद्धशेषे ततः सर्वं भोजयेदिष्टयान्ववान् ॥ २८ ॥
 ऐदिकं लक्षणं तस्य क्षरिरेऽप्युपजायते । काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थवातः स्यादुपलेखनात् ॥ २९ ॥
 दृष्टिभ्यश्चोपघातश्च जायन्ते व्रणजातवः । जलाकुलत्वं स्पर्शाग्नी तादृशी तत्र वेदना ॥ ३० ॥
 त्रियोद्गे विकृतिर्व्याधिमुखे तिलव्रणादिकम् । पैत्रीया मातुलानीनां विधवातिः स्वयादिषु ॥ ३१ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चविंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाह्यणी पूर्वमेवे मोहस्तुरां पिबेत् । प्रदेष्टेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडिता ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदत्तस्य प्रणाशनम् । दद्यादुक्त्वमयं पश्यं सपश्यं ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय मुनीलाय भूमिनाथ निवेदयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके ऽध्यायः द्वाविंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधो वै मुगं पिबेत् । मृत्रावरोधरोगेण मोक्षं मृत्युवधं व्रजेत् ॥ १ ॥
 चिद्वेन श्वावन्तेन लक्षितः पादजः सदा । सप्तजन्मसु रोगेण भूयःकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
 दृष्टात्प्रायपापजात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापघ्नयेऽवशेषे च कृच्छ्रं साततपनं चरेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चविंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघातनतपरा । बभूव प्राक् च वक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 गन्तार्युदितमाक्रान्ता दुष्टपापमयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं पतत्रिण ॥ २ ॥
 चत्वारिंशन्मते वर्षे सत्यंसत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चविंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वमेवे पुण्या मुखजात्र च वाहजा । देदे सारस्वते प्राप्ता सर्ववर्मान्विता सती ॥ १ ॥
 क्षयरोगयुता चात्र युक्तामेवे पतत्रिण । प्रायपापदुस्तरात्सूत कष्टपाशादिसंभवात् ॥ २ ॥
 निष्कृति कदली दद्यात्सुवर्णवपसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाच्छिवपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥
 या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येत्क्षयरुजा तस्या अपि प्राणप्रणाशना ॥ ४ ॥
 आयुर्वर्षाणि पट्युक्तं पञ्चसप्ततिसंख्यया ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चविंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलोकर्षात्परस्त्रीं कामयेत्पुरा । अघुना यावने प्राप्ते स उन्मादी भजायते ॥ १ ॥
 दद्यात्पुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विविना सूत सोन्मादान्मुच्यतेऽधुना ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः सप्तत्रिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परस्वर्णापहारिणी । साऽत्र जन्मनि रोगेण कुन्निखित्वेन बाध्यते ॥ १ ॥
 दद्यात्पुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः सप्तत्रिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेश्यप्री याऽभवत्पूर्वं भवे नारी पतिव्रता । रक्ताग्निदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दानेन रक्ताग्निदविनाशनम् ॥ २ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।
 रौप्यहारी च पुरुषश्चित्रकुली भजायते । स तत्पापविशुद्धचर्यं ब्राह्मणाय भदापयेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यत्रयं सूत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायोऽष्टत्रिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो वटुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
 त्यागी शूरो महोत्साही देशे केतुके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
 प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महत्तमनः । दृष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता वभूवुर्विमुक्तास्तदा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यभूद्युद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तृमाणावलम्बिनी ॥ ५ ॥
 धातवित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतत्रिण । मृते पत्यां न जीवामीत्युक्त्वा मृतवती तथा ॥ ६ ॥
 तत्क्षणादन्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता समर्तका । भुक्त्वा तत्र महाभोगान्पृषान्स्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
 नानामजापीडनजात्यापात्पूर्वसमुद्रात् । तीक्ष्णात्पुण्यात्तथा सत म्लेच्छदेशे समुद्रवः ॥ ८ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । गौरः मरुतो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगमुखैर्युक्तो गजयूथैः समानृतः । पत्न्यश्वरथसंकीर्णस्तथा भैरवज्ञासनः ॥ १० ॥
 महोन्नः पुत्रपौत्रादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः । सौसाहस्रयान्महाभाग तथा पुत्रसहायतः ॥ ११ ॥
 सूर्यश्चर्ययुता सापि यवनी तदग्रादिह । सपुत्रः प्राक्सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महाभुजः ॥ १२ ॥
 एवं जन्मफलं प्रोक्तं सप्तहायं पतत्रिण । स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थमरणात्तथा ॥ १३ ॥
 भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण । पञ्चादशीतिमितायुः स्यान्न च रिष्टेन तन्मृतिः ॥ १४ ॥
 रिष्टं पञ्चाशद्वेदे तु स्वदेहान्तसमं सुत । शस्त्रप्रहारेविविधैः प्राप्ते त्वत्र रणाद्गणे ॥ १५ ॥
 मजापीडनजात्यापात्तत्रैवं नात्र मंदयः । दयात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १६ ॥

देयं हिरण्यं तत्र तदृच्छतपलात्मकम् । कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु ॥ १७ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं देयमेतच्च पुत्रक । महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं स्वम् ॥ १८ ॥

नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरादिह ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परे । बलात्कारेण पुरुष सौत्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
यत्पापनाशनं सर्वसुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं हिमं च वाहनम् ॥ २ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रपुहारी च यः पूर्वजन्मन्यत्रैव जन्मनि । म्लेच्छरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
दद्यात्तत्पापनाशाय त्रपु विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्भोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने भर्त्तरि तु जाराद्रभपरायणा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सर्वतं दरिद्रदिजपालनात् ॥ २ ॥
धारयिष्यति सा गम प्रायश्चित्ताद्यथोचितात् । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेऽब्दके ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत पटशीत्यब्दांश्च जीविनम् ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु इस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
तस्मिन्नेव तदा काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेऽब्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाहणीं सत वलेत्कर्पेण मन्यति । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
पापादसाध्यजादत्र रोगान्मुक्तिर्न जायते । म्रियते रिष्टयोगेन सोन्मादी चात्र जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुश्चत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाहोभादरेत्रपु । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
शतत्रयपलं दद्यात्त्रपु तत्पापशुद्धये । तस्मिन्पापक्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तश्चेर्ष्यालुश्चाजनान्वितः ॥ १ ॥
 सुवतः शक्तिमान् धीरः किञ्चिद्वाधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मोहानां जायते भृशम् ॥ २ ॥
 उदरार्तिरसृग्भावः किञ्चिद्देहे प्रजायते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक् सत्यजा लोके व्रतानामनुकांक्षिणी । बहुपुत्रप्रसूता च किञ्चित्पुत्रः प्रजायते ॥ ४ ॥
 व्यवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद् दिवस्पते ॥ ५ ॥
 पूर्वजन्मनि विप्रस्तु संजातः पञ्चमे त्विह । प्रवर्तते तस्य गेहे कन्यायाः प्रौढयमण्डज ॥ ६ ॥
 भूमिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय दापिता । तदत्तदाहृतं वित्तं सर्वस्वं तद्दशादपि ॥ ७ ॥
 याक्त्वा कन्याभवरप्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चित्काले ह्यतीते वै तद्विप्रोऽसौ मृतश्च वै । सा वाला विवशा जाता पत्यपत्यार्थदुःखिता ॥ ९ ॥
 व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षास्तथा वत्स नियमैः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
 पितृगृहे धनं भूरि त्वापंतं पुत्रिका भृशम् । कञ्चित्कालवशं प्राप्ता मृता सा ग्राहणी रगः ॥ ११ ॥
 सा पुत्रा ह्यदरे भूत्वा सागमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधा तस्य निराधारा मृता च वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्म प्रभावेण पूर्वकन्या बहुप्रजा । तस्य भर्तृभया याता मृतमिच्छति जन्मनि ॥ १३ ॥
 पुनर्जन्म पुनर्भूयस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रमकर्ता च रौखे नरके मतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा प्राप्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पञ्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 इदं जन्म चतुर्यं तु बहुपुत्री प्रजायते । मृतपुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भमवादिह ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन भूरिकन्यो मृतात्मजः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रशाम्यति । निष्कृतिं वद् विश्वात्मन् पृथक्तं मे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह भृशं त्वं कश्यपात्मज ॥ २० ॥
 स्वकन्या वरयोग्या सा चिन्तयन्त्यामनागममादशाब्दानि च भासेन यथाभावं यथामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यदाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मेण विधिना सत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापोघशमनं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सुव कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिकर्मणि सर्वत्र विस्तरेद्विजादयः । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्ययोपस्करसंयुतम् । वर्षेभ्यं तु संपूर्णे अक्षवर्षश्च पोषयेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृते विधौ सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशारुखं कन्यापत्यादयश्च ये ॥ २७ ॥
 तेषां पापमणाशार्थं कन्यादानादिमिस्ततः । नाशयेच्चद्दि पापं तु द्विजानां विधिपूजनात् ॥ २८ ॥
 यजन्तश्च विधानेन ब्राह्मणांस्त्वस्ति वाचयेत् । विनायकाभिव्यक्तास्ते हेमानिष्क्रममाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय ददेत्तासां नामाक्रमोपशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वारदनदन्तोष्ठगुणवातादिदोषकृत् । नृपचाराशिभिर्हानिर्विघ्नानां च यतस्तः ॥ ३१ ॥
 तप्यमानेन मनसा द्रुपते भृशमाधिजे । सर्पिष्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्ततया विधिः ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यश्वासनादे कर्मविपाकेऽप्याय पट्टच्चारिदशधिकाष्टशततमः ॥ ६४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नरी लोभात्पूर्वभवे गुत । औदुम्बरेण रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तिजः । तस्माद्दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्या तया मुक्तः पूर्वजन्मनि मानवः । गर्भासन्नामजां जग्वा विविना गर्भधारणात् ॥ १ ॥
तेन कर्मविपाकेन बहुशोऽत्र प्रकीर्तिता । पूर्वजन्मन्यसा विमान च गर्भं दद्यात्पुत्रम् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तमिदं तस्य चात्र सर्वान्नोदनम् । कृत्वा गर्भेण संयुक्तां राजर्ता पदपलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमापौर्हरणमयः । पूजयित्वा ततो दद्याद्विजाय विविनाण्डज ॥ ४ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापावनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगायां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधे पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽन्नं जन्मनि ॥ १ ॥
गणेशमतिमां दद्यात्सौवर्णां द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
कारयेद्गणनाथस्य लक्ष्मणाप्यं विधानतः । होमवेचदशांशेन मुच्यते पूर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परसिद्धात्रं क्षुत्पीडाप्राक्प्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरूपपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
अन्नदानेन विप्राणां रसदानादिशेषतः । मुच्यते शूलजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकपट्टशततमः ॥ ६५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपिक्तः प्राक् सूत धभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभाग दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
विराट्देशे निवसन् राजकार्यरतः सदा । गृहं दग्धं तत्र शत्रोरेनेन भयदायकम् ॥ २ ॥
बालवत्सा मृतास्तत्र पुरे तस्मिन्वगोचम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणां दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्रप्तो भुङ्क्ता भोगांस्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजातपुण्यात्प्राप्तोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । नानासुखैर्व्ययुक्तो गजाभरणवाहनः ॥ ५ ॥
धन्युभूत्याधिकारादयो वस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ ६ ॥
धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसंततिदुःखातो बालवत्सवधादिह ॥ ७ ॥
नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं पत्रत्रिण । चत्वारिंशन्मिमे वर्षे सर्वसंततिनाशनम् ॥ ८ ॥
गृहपापान्महाभाग गर्विष्ठसमुद्रवात् । पूर्वपापफलस्यास्य भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वदमे स्वाभिन्नालवत्माधनाशनीम् । यां कृत्वा विविजन्तुः पूर्वापापमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्याम तद्वर्णनन्तरं मुन । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात्पापान्न चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्भूमिवंशस्य वंशारे विविनाण्डज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशाष्टक्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विग्रहोमयेव स्वशक्तिनः ॥ १३ ॥
 कौटिलशायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनूनां दशरुं दद्यात्सर्वतःश्रमणान्वितम् ॥ १४ ॥
 दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुन चेत्कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 तस्य पुनर्विशुद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पश्चादप्येव तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र न तत्पदमितं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थ पुण्याश्रयेऽण्डज ॥ १७ ॥
 जीवे कर्जन्ते तत्र चन्द्रे मन्मरागिणे । नयोदर्यां दिवा भूर्मा ऋते मृगभिगभिषे ॥ १८ ॥
 निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजात्फलान् । भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुप्रपूजनात् ॥ १९ ॥
 तथा तृतीयजनुषि मरणं गोगृहात्सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मर्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय एकात्राश्वदशविंशत्तमः ॥ ६५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विह्वलाक्षो भवेदन पूर्वं रीत्यपहारकः । देयं रीतेः पलानां च द्वातं तत्पापनिष्कृते ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विषांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजाद् ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदधिकविंशत्तमः ॥ ६५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाभाग खररोमान आयते । पूजन्मनि शो हन्यात्परं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य दृष्टु तत्त्वतः । निष्कृत्यहिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गप्रारणे ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपञ्चाशदधिकविंशत्तमः ॥ ६५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुण्डलाष्टाङ्गं खगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंपुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्तेषां प्राक्षापादण्डभक्षणान् ॥ २ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्द्वन्द्वेण्यं द्विपलान्मरुम् । तद्वर्षार्धमितं वापि त्रिपु विचानुसारतः ॥ ३ ॥
 दत्त्वा द्विजान् विधिना द्वावरेच्छांरुं व्रनम् । फाल्गुनादां चतुर्दश्यां कृष्ण्याया मासिमासितु ४
 पूजयेच्छेकं रात्रौ तथा जागरणेन वा । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकविंशत्तमः ॥ ६५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दृष्टु सूत महाभाग कर्म यदकृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि सयासतः ॥ १ ॥
 अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राज्यप्रचारी बलवाञ्छूरो मन्त्री महापशाः ॥ २ ॥

संविधिग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता म्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्करम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 मुक्तातिदारुणांस्तु नरकांश्चोददर्शनात् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः मियो राजजनेष्वापि । मुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्राविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सत् सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वयथा काङ्क्षां स्थाप्य लिङ्गं मुशोभनम् । पूजयेत्तु विवर्णान्तं मन्त्रैस्तद्विद्भिर्जस्तया ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्घृहृदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद् द्विजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तास्तथा शान्तान्दक्षिणाभिश्च पूजयेत् । नानाहरेण्यैर्विधिवच्चयाचाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 जयया शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापविनाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्माणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्वि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तसा शलाका देवा वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुर्वन्दाः दातुं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य च । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पश्चिमतरे ॥ १७ ॥

एतज्जन्मफलं भोक्तुं संविधानं विधानतः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पंचपंचाशदधिकपञ्चशततमः ॥ ६१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हरयेद्रीतिं नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छक्त्या तिलात् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चपंचाशदधिकपञ्चशततमः ॥ ६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे यमिता या च परसिद्धान्नहारिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
 सिद्धान्नदानं विधेभ्यो दीनेभ्योऽप्य पतत्रिण । भिक्षुभ्यश्च तथा दानादसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
 न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः सप्तपंचाशदधिकपञ्चशततमः ॥ ६१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्रघाती भवेत्पूर्वजन्मन्यय पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विधेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपंचाशदधिकपञ्चशततमः ॥ ६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धयेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपापरता पूर्वं अनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
 मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृति वदमे स्थाभिन्वालवत्साधनाशनीम् । यां कृत्वा विविबज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्याथ तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात्पापान्न चोक्तं पापशोचनम् । श्रवणाद्धस्तिंशस्य वैशाखे विधिनाण्डज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशाव्रत्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विग्रान्होमयेच स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
 कोटिलक्षायुतं सुत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनूना दशकं दद्यात्सर्वतःसभरणान्वितम् ॥ १४ ॥
 दद्याच्च कोपिलामेका स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुन चेत्कुर्व्यादिविपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 तस्य पुत्रविबुद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पञ्चाशद्वन्द्वे ॥ खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृमे त्वत्र नवत्पण्डमितं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थ पुण्याश्रयेऽण्डज ॥ १७ ॥
 जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरादिगे । त्रयोदश्या दिवा भूमौ ऋक्षे मृगशिराभिधे ॥ १८ ॥
 निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजात्फलात् । भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुप्रपूजनात् ॥ १९ ॥
 तथा तृतीयजन्मपि मरणं गोपृहात्सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एवाप्त्याश्रयद्विपञ्चतम ॥ ६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वे रीत्यपहारकः । देय रीतेः पलानां च शतं तत्पापनिष्कृता ॥ १ ॥
 गाय-या होमयेत्पश्चात्तिलान्विमिश्र भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्गोमात्पापजाद ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदधिकपञ्चतम ॥ ६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खगरोमात्र जायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्सर्वं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य इणु तत्त्वतः । निष्कृत्यहरिण्यं च दद्याद्वैपोपशान्तये ॥ २ ॥
 ग्राहणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपारगे ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोत्रिपञ्चाशदधिकपञ्चतम ॥ ६९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राप्तुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुण्डुटाष्टाडं खगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता सकृद लोभसंपुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्तेषां श्राव्यापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्वद्धेरण्यं द्विपलत्मकम् । तदर्घ्यार्थमिदं वापि त्रिषु विधानुसारतः ॥ ३ ॥
 दत्त्वा द्विजान् विधिना ह्याचरेच्छास्त्रं जनम् । फाल्गुनार्द्रा चतुर्दश्या कृष्णया मासिमाम्बितु ४
 पूजयेच्छंकरं रात्रौ तथा जागरणेन वा । भवन्ति सुल्भाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तु पञ्चाशदधिकपञ्चतम ॥ ६९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इणु सुत महाभाग कर्म यत्कृतवानुपुरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मज्ञानार्थकोविदः । राज्यप्रचारी बलवान्शूरो मन्त्री महायशः ॥ २ ॥

संधिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता म्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्कारम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 भुक्तातिदारुणांस्तु नरकान्धोरदर्शनात् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वापि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे हृदः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्राविर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सुत सर्वपापनिकृन्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वयथा काश्यपो स्याप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्तद्विज्ञेयस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्वर्चदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद् द्विजान् ॥ ११ ॥
 दिवभक्तास्तथा शान्तान्दक्षिणाभिश्च पूजयेत् । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापौघनाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्माणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तस्मा शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुर्वेदाः शतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य च । प्रायश्चित्तेऽकृते रितं जायते पश्चिपत्सरे ॥ १७ ॥

एतज्जन्मकलं प्रोक्तं सविधानं विधानतः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकपञ्चदशतमः ॥ ६५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हरयेद्रीतिं नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाभी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छक्त्या तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकपञ्चदशतमः ॥ ६५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गमे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
 सिद्धान्नदानं विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽप्य पतत्रिण । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
 न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव त्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकपञ्चदशतमः ॥ ६५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्रघाती भवेत्पूर्वजन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदधिकपञ्चदशतमः ॥ ६५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपापता पूर्वं जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
 मुखजा मार्गमे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । निष्कृतिं तत्पक्ष्यामि मङ्गायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥

पूजयेत्तुल्यश्रद्धाणां त्रिगुणार्थतदर्थकम् । अतयाय भोजयेदिमान् होमयेच्च स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनष्टयधिकारः सप्ततमः ॥ ६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानात्पलशनादथ मीसकादण्डजोत्तम । विषाय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पष्ठपचिकपञ्चतमः ॥ ६९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे कीराभिधे तुत । धर्मकर्मात्मको भक्तः पितृपुत्रवन्निवितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तिः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्य-आदिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्ववंशस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावेन साहाय्येन श्रियाः सुत । तस्मिन्दाहे महाभाग निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्याः स्वरूपजीवाश्च घातिताः कूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सत्त्रीकः स्वफलं भुक्त्वा पापादृष्टं शुभं तथा । पुण्यात्पञ्चनदे देशे स जातोऽबाहुजाधमः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । गतो नोच्चो नातिनीचो बहुकल्पः पृथ्विंसुः ॥ ७ ॥
यौवने सुसुखैश्वर्यधनस्थानिर्धुतः पुनः । मितदो भोगमाग्यादयः कृती मानी जनमियः ॥ ८ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । चिन्तातुरो धूर्त उग्रो दुःस्वार्तो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
गोघातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि खगेश्वर ॥ १० ॥
या स्त्री पूर्वं सहायासीदाहकर्मणि चाण्डव । सा ज्येष्ठा मष्टरेवात्र मृतपुत्राञ्च जन्मनि ॥ ११ ॥
लक्ष्मेतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गाद्वेषेभे शनिः । लक्षणैरेभिराहयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
कारयित्वा शिवं साङ्गं पर्येवंदमितैः शुभम् । हिरण्यं महाभाग पत्रे लेख्य शिवान्वितम् ॥ १३ ॥
तदर्पाधमितं चापि त्रिषु वित्तानुत्तरतः । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैः षोडशरूपचारकैः ॥ १४ ॥
संस्थाप्य पशुर्ष पश्चाद्गोरथे सुमनोहरे । सर्वोपस्करसंयुक्ते वितानाम्बरभूषिते ॥ १५ ॥
दद्याद्देवविधिताय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १६ ॥

मंत्रः ।

“ मोहात्स्वै मया पापमग्निदाहाच्छर्जितम् । तन्नाशाय ददेऽहं तु शिवं गौरयसंस्थितम् ” ॥ १७ ॥
गोपिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमितं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १८ ॥
पञ्चमापमितो वद्विंद्यो हेममयः शुभः । गायन्पष्टसहस्रं तु रोदं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्दिनान् । य एवं कुरुते सतः प्रायश्चित्तं विमानतः ॥ २० ॥
न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते क्वचित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाधिव्याधिविर्जिताः ॥ २१ ॥
नेवं करोति यो मोहाद्यात्र पुत्रविर्जितः । चत्वारिंशन्मिते कूने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २२ ॥
पञ्चाशन्मितकेन्द्रे वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमिताब्दकम् ॥ २३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकवष्टयधिकारः सप्ततमः ॥ ६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सीतकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविद्वहे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्यधिकपट्टशततमः ॥ ६६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्ध्यायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्भिन्नतनुं चौरं मृतं प्राप्य रवेर्दिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्वन्ध्यास्नानं शतौषधैः । पत्रैर्वृक्षैर्हविः सूतं तथा मृद्भिश्च सप्तकैः ॥ २ ॥
 स मन्त्रैश्च तथा पूज्यः प्रथमं विनतासुत । विधिनानेन या कुर्याद्वन्ध्या पुत्रं लभेद् ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपट्यधिकपट्टशततमः ॥ ६६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सतीं स्वभार्या परमां सार्धं संत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदल्पहर्षी काममोहितः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भो सूतं ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते स्त्रियतेऽत्रयं ब्राह्मण्यां गमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया श्रोतं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्दृष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपट्यधिकपट्टशततमः ॥ ६६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगमपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सीतं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्यधिकपट्टशततमः ॥ ६६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवधीत्पूर्वं मोहादृष्टं खगाधिप । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सीवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्दशविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पट्यधिकपट्टशततमः ॥ ६६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 घृतघेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपारणे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्त्रत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्यधिकपट्टशततमः ॥ ६६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्नुताऽत्र सा ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपट्यधिकपट्टशततमः ॥ ६६८ ॥

(२३८)

वृद्धस्यारुण-

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परवृत्तं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽग्रे जन्मनि ॥ १ ॥
 वृत्तयेनुप्रदानाच्च विविना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्रपतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धस्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रेनसप्तत्यधिकशततम ॥ ६६९ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छ्रोषघातकाः ॥ १ ॥
 किञ्चित्तोषश्च लोभश्च किञ्चिद्विषमन्वितः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 एकापत्या भवेत्सा च जायते मृतपुत्रज्ञा । आदिपुत्रो मृतस्तस्य अपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं भवे महानाहो विप्रवशसमुद्रवः । व्यापारकूपिनागिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् ॥ ५ ॥
 व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मवित्तेन वर्धितः । कालेनैव मृतो विप्रो धन ग्रहेण वञ्चितम् ॥ ६ ॥
 नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्व च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं स्वगेश्वर ॥ ७ ॥
 पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रोसवे गतः । ब्रह्मस्व-भक्षणाच्चैव वर्षाणां च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
 पतितो नरके घोरे पच्यते चेह कर्मणा । पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ९ ॥
 इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्रवम् । निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥
 ब्राह्मणस्य विशेषेण धनं विपनिभ रमृतम् । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमपि कल्पशतादिकम् ॥ ११ ॥
 तस्मादिप्रऋणं प्रोक्तं प्रसह्य त्वनिजायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिं सोऽख्यहेतवे ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामप्रदः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः संततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
 यजुर्वेदमय देवं यजुर्भिः शतरुद्रैः । यजनेरभ्यर्च्य मुच्येत पापादाकल्पसंभवात् ॥ १५ ॥
 रैत्रिकादशनीभिश्च रुद्रैकादशकेन वा । जप्यैर्न तोपयेदेवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
 तद्दशशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितः । विविज्जुहुयाद्दक्षी तिलेश्च मधुरमुतः ॥ १७ ॥
 हरिताल्पलाशीर्हं सपिण्डात्र वहेद्देवे । प्रतिकुर्द्वं प्रदातव्यं गोयुगं रत्नान्वितम् ॥ १८ ॥
 केयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रपुस्तकमण्डज । प्रतिकुर्द्वं शतं विमान् भोजयेत्समुसमाहितः ॥ १९ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मरुपदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं पापशान्तिकृत् ॥ २० ॥
 इतिहासपुराणोक्तिः सूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विपित्रार्थं सभार्यः प्रीतितोऽन्वहम् ॥ २१ ॥
 देवार्वापितृमर्त्यानामृषीणां च महोक्तिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २२ ॥
 सर्वासा जीवजावीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशानुपूर्वमुदीरितान् ॥ २३ ॥
 यव स त्रिविधपापानमुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्देवान्द्रिजान्सम्यक् श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
 एव कृतविधेः सुत इतिवंशश्रुतार्थिनः । वाचकोपारि सतुष्टो भूमिद्रविणवस्त्रजेः ॥ २५ ॥

मुद्रां कर्णीकृत्य वरां गां दत्त्वा च पयस्विनीम् । भूमिद्रविणदानार्घस्तोपयेद् ब्राह्मणाननु ॥२६॥
निष्कृती क्रियमाणार्थां सर्षिष्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २७॥
जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः । दुष्टरुक् चानपत्यः स प्रमेहार्तोऽप्यकिंचनः ॥२८॥
कुनखी ददृणः पाण्डुरोगी चैव क्रमाद्भवेत् । जलमग्निश्च चौरश्च राजाश्चिन्ता व्ययादिका ॥२९॥

लकुटप्रावशस्त्रार्थैर्जायन्ते व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ सूर्यदिने सूत प्राप्य भूमिं इमं ज्ञानजाम् । मृतमेतं समालोक्य रात्रौ गच्छेद्वृत्तान्द्रितः ॥ १ ॥
पूजयित्वा चित्तां तस्य वल्लिमश्चिदां सृजेत् । क्षानं कृत्वा मृदालम्भैः पत्रैर्वृक्षोद्भवेस्तथा ॥ २ ॥
शतच्छिद्रघटात्प्राप्य नानातीर्थोद्भवेर्जलेः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिनाचरेत् ॥ ३ ॥
हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा द्विजेभ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्यादोपापनुत्तये । अनेनैव प्रयोगेण बन्ध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ बन्ध्या चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिप्रपीडनात् ॥ १ ॥
विंशद्वयं व्यतीति च नेत्रभङ्गः प्रजायते । तदक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य मुराधिपम् । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादसत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चेक मुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्मार्जितेनात्र पण्डश्रेयात्र शूद्रजः । गवां पालनजातुण्यात्प्रागत्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥
गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र धिन्मयम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिचोषिद्धिं पूर्वं मोहात्परवृत्तं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीडयते ॥ १ ॥
कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु वृत्तधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगाच्चेत्रजान्नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधोत्पूर्वमेव यश्च नरावधः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णमुल्लभयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णशृङ्गां रौप्यसुरां घण्टाभरणमूषिताम् । सूक्ष्मकन्त्रलुक्तां च दद्याद्देविदे सुत ॥ २ ॥
कृष्णमुल्लभोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽमवत्काचित्स्वर्णकारी पतत्रिण । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
 तद्वृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लज्जतेन भृशं मृत ॥ २ ॥
 तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्तं गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
 तेन कर्मसमायुक्ता संप्राप्योचितशासनम् । पुनः शुद्धीममा जाता गौस्वर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
 धनभृत्यान्धभोगाद्यैर्नानाविभवसंयुता । पुत्रसंततिहीना सा प्राग्गोघाताद्यसंभवात् ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापहर्षकम् । कुर्यादापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
 मार्गे हि यर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । सस्थाप्य च शिव तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
 होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्ब्राह्मणान्मत्स्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
 दद्यात्तथैव कपिला सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ ९ ॥

नैव या कुरुते श्रुत्वा तस्याः संततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तत्यधिकपञ्चशततम ॥ ६७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिप्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापमेवात्र बहुमूत्री प्रजायते ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारमे । विधिना काश्यपेयात्र न पश्येद्भद्रमूत्रताम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तत्यधिकपञ्चशततम ॥ ६७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहुमूत्ररुजाऽऽहृता ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तत्यधिकपञ्चशततम ॥ ६७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातपैतस्त महिषीं नवपौषनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
 स नानारत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्था पीडामश्वैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महिषीदानाद्विनाश विधिनाण्डज । महिषीपापजाद्रोगात्पुत्री भवति मानवः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनशतत्यधिकपञ्चशततम ॥ ६७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं शुष्कनिष्ठुनम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पण्डः स्याद्भद्रजन्मनि ॥ १ ॥
 ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् । ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नो विद्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तत्यधिकपञ्चशततम ॥ ६८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यस्य फलहृत्कापि प्रमादाद्दिनतामुत । फलानां वटपत्तानां तथामानां निपातनात् ॥ १ ॥
 पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानगता सती । अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागाप क्षात्रयाण्डज ॥ २ ॥
 अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजाहृता । फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः ॥ ३ ॥
 भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्सर्वेच्छया द्विजान् । प्रायश्चित्तं पर तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् ॥ ४ ॥

अमायां नालिकेराणि देवानि खलु शक्तिः । तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ५ ॥
 दधिहारी पुमान् पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुन्वेन प्रपीडितः ॥ ६ ॥
 कार्तिक्यामथ वैशाखां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्भोगात्प्रमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिर्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीडयते ॥ १ ॥
 दद्यात्साभरणां सूत महिषीं यमदेवताम् । युग्मकम्बलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
 स मुच्यते महापापान्महिषीविधवारसुत । तस्मिन्नपगते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिर्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय द्वाशीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधेत्प्राग्वृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाच्छेदोऽत्र तस्यास्ति युग्भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
 नास्ति तद्विन्मर्षं कापि दत्तदानशैरपि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिर्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रयोशीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचातुर्यसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूदुद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवान्परघातनम् । परघातकृते सूत स्वशरीरमयात्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचोयंणं चाण्डज । भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवि लग्नस्थे चन्द्रसंयुते । गीराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुवैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवादनभोगभाक् । शूरः सुवेपोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापालोभरतः क्रौंघी नानाभैरवशासनः । रिष्टं पष्टिमिते वयं पञ्चहोने पतत्रिण ॥ ९ ॥
 सर्ववित्तपटंशेन महारिष्टहरं परम् । पञ्चाशीत्यब्दकं चायुर्दत्ते कालनरेऽण्डज ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्तरे । कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् ॥ ११ ॥
 महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि हात्माघातसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 हृदिस्थं लशुनं पुत्र पटंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय चतुर्शीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्मै निहते पूर्वमेवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेण कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 नयेन्नुपहादानाद्विधिना ग्राहणाय च । न पश्येन्नेत्रजं रोगं कातरत्वं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिर्णसंवादे कर्मविपाके अ० पञ्चाशीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्वता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तथा ॥ १ ॥
 सा शद्रात्र महाभाग यत्पुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महापापात्पावकृताच्च पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन चक्षुःपीडाति दारुणा । त्रिदोषैर्भूषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णार्घमिता भव्याः संपूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा घूपैर्मह्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 देया द्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चोत्थाधिकपञ्चाशत्तम ॥ ६८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तच्छुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजापेत चभूरोगेण चाण्डज ॥ १ ॥
 धेनुं रत्नमयीं दद्यात्सुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तद्वत्तेन महाद्वतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्ताशोत्थाधिकपञ्चाशत्तम ॥ ६८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभूत्काश्चिन्नो राजक्रियान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छुद्रो ह्रदो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
 नानादानरतस्तत्र लोभाद्व्योऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैष ब्राह्मणस्य पतत्रिणः ॥ २ ॥
 लोभाच्चकारासी तत्र ह्यण्डमेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्तातिथमशासनम् ॥ ३ ॥
 देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽगति चाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
 सकलैश्वर्यसंपन्नो नानाधनसमन्वितः । नानाराहनभोगाढ्यो दानान्तर्त्सर्वमिदं क्षुत ॥ ५ ॥
 सप्तजन्मन्यसौ पण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायऽष्टाशोत्थाधिकपञ्चाशत्तम ॥ ६८८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योद्यैर्यशोधनः । राजमान्यविरोधी च नानासांख्यरतः सदा ॥ १ ॥
 किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्ताच्च शिरसि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
 तस्य भार्या शुभाचारा मरुपा गुणशालिनी । प्रियभक्तिरता नित्यं दानदक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
 एकपुत्रमसूता धाम्प्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुण्यं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन पापं शाम्येद्भि तत्त्रयः । विधानं वा हितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकास्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रं संजातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
 ऋषिक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
 संचितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशगृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नानासंततिनाशनम् । यथैतस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्तथा ॥ ९ ॥
 इदं जन्म चतुर्थं तु नृत्वंशममुद्भवम् । भार्या दुःखकरा ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं हृदि देवेश संततः सोऽख्यदेवते ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपनीकेशं पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विषेणैकोऽपि म्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसंततिः ॥ १२ ॥
तस्य पापस्य नाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्रतण्डुले । तन्मध्ये स्थापयेत्सुभ्रममणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सप्तर्षिपविपल्वम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यसमोपेतं वस्त्रयुक्तं चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कन्दयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
मतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । अष्टोत्तरशतं विमान् द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पैः समुद्भूता लक्षपूजा शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देवैर्दम्पतीं परिधापयेत् ॥ १९ ॥

एवं कृतविधेः मृत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनवत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहाद्भ्राम्भवे माक्षिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धादद्या प्रजायते ॥ १ ॥
मधुघेतुप्रदानात्तु व्यतीपातादिपूर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याये त्रयोविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डोऽस्ति राजसम्मानी अत्र जन्मनि चाण्डजः । महादुष्टक्रियायुक्तो वयवन्वनतत्परः ॥ १ ॥
प्रायस्कृतास्तु महादानात्सुखैर्धर्मधनान्वितः । महामानी महाधृतः जडोगम्यातिसेवनात् ॥ २ ॥
नात्र जन्मनि पक्षीन्द्र प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यगमनं पापं पापश्चित्तं न तत्तमम् ॥ ३ ॥
पुत्रस्त्रीसुखहीनश्च सर्वधर्मविवर्जितः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याये एकत्रय्यधिकपट्टशततमः ॥ ६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मन्नी सा मया मोक्ता या पूर्वं धातयेद्भिजम् । सर्वं विचोष्टिं यस्माच्छृणुष्यात्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या धातितः सुतः । प्राग्भवे विपदलेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्मादिदं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । विवासिता यतः सर्वैः पितृगेहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
महापापवती पापाज्जातात्र यवनी खगा । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चाण्डज ॥ ४ ॥
चतुर्विंशन्मते कर्षं मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याये दिनवत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितम् ॥ १ ॥

धृतकुम्भं यथा दद्याच्छ्रुत्तया विधाय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविक्रमशततम ॥ ६९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहान्नराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते सोऽप्य जन्मनि ॥ १ ॥
गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविक्रमशततम ॥ ६९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यथो काचित्सती नारी धर्मिष्ठा मियवादिनी । स्वामिना मेरिता पूर्वं गर्भोर्दग्ध तया गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाच्च महामाग दग्धं सर्वपुरं तदा । ब्राह्मणस्य तु या कन्या तस्मिन्कालेऽपि सा मृता ॥ २ ॥
भुक्ता शुभं फलं पुण्यात्पापात्पापसमुद्भवम् । सा शूद्री यस्मिन्तीरे जाताऽप्य पतिसेवया ॥ ३ ॥
कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृति पापनाशिनीम् । वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंप्रदत्तम् ॥ ४ ॥
कुष्ठरोगात्प्रसूयेत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चमविक्रमशततमः ॥ ६९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतः सदा । पूजकश्चातिथीनां च भित्तिकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तदृषभस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
छिन्वा नासाग्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मनि तद्भुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽप्य यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । षण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतन्निष्ठा ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वं कृतास्तोऽपि सुखैर्धर्म्यधनाम्बितः । वृद्धपापार्जनात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्व्रतिः । तीर्थाश्रयेऽप्य जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आयुः पष्टिमिताब्दान्तं रिष्ट पञ्चाशद्वदके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षष्ठ्यविक्रमशततमः ॥ ६९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडायज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसंभवे ॥ १ ॥
ताञ्चकुम्भं सुवर्णाढ्यं धृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छ्रुत्तया विधानतः ॥ २ ॥
॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तमविक्रमशततमः ॥ ६९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तलहारी तु यः कश्चिद्देवतोमात्पुराभवे । कण्डा रोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणस्य पतन्निष्ठा । कण्टूरोगोपशमनं दानाचैलघटदद्यात् ॥ २ ॥
॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय अष्टमविक्रमशततमः ॥ ६९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छ्रुमानना पूर्वभवे चारणरुग्भा । भर्तृत्यक्ता विचिता सा महारोगवती ह्यभृत् ॥ १ ॥
तया महोपयैर्द्विधैर्भुजैः पुस्त्यं हि नाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं ननुसकः ॥ २ ॥

धृतः पापगतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णवाहोऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥

बहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमस्त्यधिकपट्टशततमः ॥ ६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्षार्थं महाभाग यो हन्नाद्यायुवाहनम् । अत्र जन्मानि खञ्जः स्यादस्युपीडातिदुःखितः ॥ १ ॥

सुवर्णमृगदानेन पूर्वपीडां न पश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तशततमः ॥ ७०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । पर्युसि महाभाग ग्रहणीरुम्युतात्र सा ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकसप्तशततमः ॥ ७०१ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षिदर्शनः । उदरे वातजान् रोगान् किञ्चिच्छ्रोषघातकान् ॥ १ ॥

किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विचलमन्वितः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥

एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्य एकापत्यं नैव जायते ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्म महाबाहो शूद्रवंशसमुद्भवम् ॥ ४ ॥

व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् । व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मवित्तेन वर्धितः ॥ ५ ॥

कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् । नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् ॥ ६ ॥

ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं स्वर्गेश्वर । पश्चान्मृत्युवशां प्राप्तो नरके रीरवे गतः ॥ ७ ॥

ब्रह्मस्वभक्षणञ्चैव वर्षाणां च सहस्रकम् । वातितो नरके क्षीरे वञ्चते चेह कर्मणा ॥ ८ ॥

पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ९ ॥

निक्षेपहरणादापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं विपमेव यत् ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामकरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः संततिश्रेय इच्छता ॥ १२ ॥

यजुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः शतरुद्रजैः । यजनैरर्च्यं मुच्येत पापादाकल्पसंभवात् ॥ १३ ॥

रुद्रैकादशनीभिश्च रुद्रैकादशकेन वा । जपेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १४ ॥

तद्वशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुगाद्वि तिलैस्त्रिमधुरभुजैः ॥ १५ ॥

हरितालीपलाशभ्यां समिधोऽत्र हविर्हृताः । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रसनान्वितम् ॥ १६ ॥

१ सट्टशम, इति । “कृणं विप्रस्य याऽस्तयगपि कल्पशतावधि । तस्माद्विप्रकृणं घोरमस्यमभिजायते”

केयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रपुस्तकमण्डलम् । मतिरुदं अतं विप्रात् भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १७ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा सुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविवि कृत्वा त्रिविधापत्यगान्तिकृत् ॥ १८ ॥
 इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विविचाक्षर्यं समार्यः प्रीतितोऽन्वहम् ॥ १९ ॥
 देवापिपितृमर्त्यानामृपीणा च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २० ॥
 सर्वासामपि जातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितान् ॥ २१ ॥
 होर्वशस्य श्रवणात्पूर्वपापात्यमुच्यते । तस्य संततिवृद्धिः स्यादत्र जन्मानि वै सुत ॥ २२ ॥

कृष्णमुल्मोद्भवां पीडा नरश्चात्र न पश्यति ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाधिकसप्तशततम ॥ ७०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रामभवे याऽभवत्काचित्स्वर्णकारी पतत्रिण । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
 तदृढे धान्यराशि तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृशं सुत ॥ २ ॥
 तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजावसमन्विता ॥ ३ ॥
 तेन कर्मसमायुक्ता संप्राप्तोचितशासनम् । पुनः शूद्रीसमा जाता गौरवर्णा शुमानना ॥ ४ ॥
 धनभृत्याश्वमेगाद्यैर्नानाविधमवसंयुता । पुत्रसंततिहीना सा प्राग्गोघाताघसंवात् ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयंकरम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
 मार्गे हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठा कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
 होमेयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाह्मणाञ्चाक्षय्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
 दद्यात्तथैका कपिला सर्वपापमणाशनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ९ ॥

नैवं वा कुरुते श्रुत्वा तस्याः संततिर्न भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायवर्षाधिकसप्तशततम ॥ ७०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्रामभवे सुत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले स तु पापेन बहुमूत्री प्रजायते ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायवर्षाधिकसप्तशततम ॥ ७०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽनैव बहुमूत्ररुजाऽऽकुला ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदेदाह्नप्रागे । विधिना काश्यपेयात्र न पश्येद्बहुमूत्रताम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्याय पचाधिकसप्तशततम ॥ ७०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्व्रतयेत्सु महिर्षिं नवयौवनाम् । प्रामभवे नियतं सोऽपि कृष्णमुल्मेन वाच्यते ॥ १ ॥
 स नानापेनुदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मेत्यां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महिर्षीदानादिभाय विधिनाण्डज । महिर्षीपापजाद्रेगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्याय पडाधिकसप्तशततम ॥ ७०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकसप्तशततमः ॥ ७०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादादिनतासुत । सर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानंस्ता सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजादृढात् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चानुर्भास्ये च नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नालिकेराणि देयानि खलु शक्तिः ॥ ४ ॥
तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकसप्तशततमः ॥ ७०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिक्यामय वैशारुण्यां दधिधेनुमदानतः । तस्माद्भोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवाधिकसप्तशततमः ॥ ७०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
दद्यात्सामभरणां सुत महिषीं यमदैवताम् । युगकम्बलसंच्छन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीव्यजात्सुत । तस्मिंश्च पच्यते तत्र गुल्मरोगं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैधेत्प्राग्बृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
नास्ति तदिन्मयं कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशाधिकसप्तशततमः ॥ ७११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महामाग चारणोऽति यवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
प्रेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
अयं तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूद्बुद्धं राजद्वारे भयमदम् ॥ ३ ॥
स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघाते कृते सुत स्वशरीरमथात्यजन् ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
महाम्रमिभुजां वंशे म्लच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
देशे कर्कटगे जीवे लयस्थे चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
शूरः सुवेपोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥

पायाहोभरतः क्रोधो नानामैखशासनः । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने पतत्रिण ॥ ९ ॥
 सर्वावेत्तपडंशेन महारिष्टहरं परम् । पञ्चाशीतिमितायुः स्याद्दत्ते कालनरंऽडज ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवासरे । कालरूपेण अस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् ॥ ११ ॥
 महाघोराहवे स्त चान्तमघातादिदं फलम् । चिद्रं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 ह्यदिस्थं लघुनं पुत्र पदंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकसप्तशततम ॥ ७१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहृद्ग्रीं भवेन्नारी प्राग्भवे याऽत्र जन्मनि । मेदसा पीडयते सा तु विनतानन्दवर्द्धन ॥ १ ॥
 दधिवेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायस्योदशाधिकसप्तशततम ॥ ७१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षो निहते पूर्वभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिरोगं च कातरत्यर्थं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायस्यतुर्दशाधिकसप्तशततम ॥ ७१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्रता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्त्रत्र चान्यदत्ता हृतास्तया ॥ १ ॥
 सा शूद्रा च महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्प्राक्कृतास्तु पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलेनात्र चक्षुःपीडाप्रतिदारुणा । त्रिदोषैर्दुःखिता चात्र युवभावे त्वगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया धृतेनान् पूरयित्वा सुवर्णाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णाद्धमिता मध्याः संपूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तया दीपिर्भक्ष्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्विनेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चदशाधिकसप्तशततम ॥ ७१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धियुतः सुत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 मधुधेनुप्रदानाद्वै ब्राह्मणाय पतत्रिण । दुष्टगन्धिकृताद्दोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय षोडशाधिकसप्तशततम ॥ ७१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्मिं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगेण पक्षिराद ॥ १ ॥
 धेनुं रत्नमयी दद्यात्समुवर्णा विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदृत्तेन महाधुतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तदशाधिकसप्तशततम ॥ ७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभूत्कश्चिन्नरो राजकूपान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छुद्दो ह्रदो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
 नानादानरतस्तत्र लोभादयोऽपि विशेषतः । व्याभिचाररतस्याथो ब्राह्मणस्य पतत्रिण ॥ २ ॥

लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वान्तिथयमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पंचनेदं ह्यत्र जातः शूद्रोऽतिनाथमः । स चाप्यत्र विवर्णस्तु स्वेच्छापापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसम्पन्नो नानाधनसमाच्यतः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वभिदं मुत ॥ ५ ॥

सप्तजन्मन्पसौ पदो भविष्यति स्वगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टादशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदार्ययशो धनी । राजमान्यविरोधी च नानासौख्यस्तः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्ताच्च शिरसि जायते वक्त्रसि ह्यय ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा मरुपा गुणशालिनी । प्रियभक्तिस्ता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तने ॥ ३ ॥
एकपुत्रमसूता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुण्यं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्त्रिधाः । विधानावाहितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णान्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणस्य च मित्रं तु बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वस्त स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
संचितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्यं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासंततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्थं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखवती ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश संवतेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्यं विपसंकाशं पुत्रपौत्रादिनाशनम् । त्रियतेऽत्र विपणैको ब्रह्मस्वात्सकुलं खग ॥ १२ ॥
तस्य संतत्यनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । मुशुमे भूप्रदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादृष्टदलं पञ्चं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमग्रं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
मुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नोपधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरिन्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रयुक् चंदनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सक्तसक्ताम् । शतमष्टोत्तरं विमानं द्रोणाः ससैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देवं दम्पती परिधापयेत् ॥ १९ ॥
एवं कृतविधेः सूत निश्चला संतविर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । साऽत्र जन्मनि पक्षिन्द्र दुर्गन्वाहया प्रजायते ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपूर्वम् । उर्जनिरोभात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
अथ आष्टकसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये विंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पंडोऽस्ति राजसन्मानी चात्र जन्मनि चाडज । महादुष्टक्रियायुक्तो वृषजंवनतत्परः ॥ १ ॥
 प्राक्कृतातु महादानतसुखैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पंडो राजातिसेवनात् ॥ २ ॥
 नात्र जन्मनि भो सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमने पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मज्ञी सा मया प्रोक्ता या पूर्वं धातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टित यस्माच्छृणुष्वान पत्रिण ॥ १ ॥
 अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या धातितः सुतः । प्राग्भवे विषदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
 तस्मादिय महाबुधा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अविवाह्या यतः सर्वैः पितृगोहे स्थिताऽडज ॥ ३ ॥
 महादोषवती पापा तस्या नोक्ताऽत्र निष्कृतिः । चतुर्विंशन्मिमे वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय द्वविंशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराह यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दंतुरः सोऽपि काले तत्कालचिह्नितः ॥ १ ॥
 घृतकुम्भ यथा दद्याच्छतया विप्राय धीमते । मुवर्णसहिते तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिंशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहान्नयधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
 गुडधेनुमदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय चतुर्विंशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथो काचित् सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रुगोर्हं ददात् सा ॥ १ ॥
 तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सनात्वा च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
 ततो ब्रह्मवधस्तत्र किञ्चित्कालेऽपि सा मृता । भुक्ता फलानि सर्वाणि पुण्यपापोद्भवानि च ॥ ३ ॥
 सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगमुता बाल्ये निष्कृतिं पापशोधनीम् ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतस्तथा । पूजकश्चातिथीना च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
 तद्दृष्टे वृषभो यत्तस्तीक्ष्णभृङ्गो भयानकः । तेन तद्रूपभस्याऽपि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 लिप्ता नासाप्रमुष्को तु कृतं कर्मोतिदारुणम् । तत्र जन्मनि मुक्ता तु फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पवताश्रितः । पञ्चसु येन ज्ञेयं नान्यत्र पत्रिण ॥ ४ ॥
 धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि मुक्तैश्वर्यधनान्वितः । पापाद्द्वार्जनात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्वतिः । तीर्थाश्रयेऽयं जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुः पश्चिमिवादान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यां पुरा नारी वंराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसंभवे ॥ १ ॥

ताम्रकुम्भं सुवर्णादयं घृतपूर्णं संदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चित्सूत लोभात्पुत्राभवे । कंठूरीगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥

शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय पतत्रिण । कंठूरीगमशमनं दानं तैलयटद्वयम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वंऽभवच्चारणवल्गुभा । पतित्यक्ताऽधिविश्रा सा महारोपवती ह्यभूत् ॥ १ ॥

तया महीपथैर्दिव्यैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥

धूर्तः पापरतो नित्यं सर्वधर्मविर्वाजितः । वर्णवाह्योऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥

यदुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चांडज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्षार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि स्वज्जोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥

न तस्य विनमयं प्रोक्तमथ जन्मनि चांडज । स्वशरीरविवृद्धचर्यं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद्दुर्दं हरति कस्यचित् । शुल्मोदरेण रोगेण पीडयते साऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥

गंगायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभवत्पूर्वं भवे नेपालविश्रुते । वदुमित्रसुखैरादयो ह्यही व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥

आराधनं तु कृतवान्देव्या यः पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥

अन्यस्त्रियामभिगमाद्वचमिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥

तत्र पापं फलं मुक्ता शुभाज्जातो महीतले । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥

देशेदेशेऽतिविरम्यतो धृणी लघुर्महायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महत्पापाज्जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामित्र स्त्रीप्राप्तिरीत्यकारिणीम् । पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हर्मां च कार्यकारिणीम् ६

पलपंचमितां लेख्यां गंधैर्मौल्यैरलंकृताम् । दद्याद्देवविधिज्ञाय सुकुलीनाय चार्थने ॥ ७ ॥
 प्रजापतिं तथा दद्याद्वाजतं विपलात्मकम् । ब्रह्मदेवतमंत्रेण गृह्णाति स महाद्विजः ॥ ८ ॥
 पश्चादष्टाक्षरं मंत्रं सहस्रं पापशोचनम् । जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् ॥ ९ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन तपयेत् । य एवं कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्तं परं तत्र तस्मात्पापात्ममुच्यते । नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्देवधातितः ॥ ११ ॥
 न लभेत्स्त्रीमुखं तत्र रिष्टं षड्दकेऽष्टदके । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतासुत । खञ्जः स्यादत्र जनुपि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
 पापनाशकरी तस्य निष्कृतिं बध्यहं मुत । दद्यादध्वं नवं तत्र स्वर्णं निष्कयुत शुभम् ॥ २ ॥
 सहासनमलंकारं धूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 न स पश्यति खंजत्वं दानस्याश्रय प्रभावतः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परितैलापहरिणी । साञ्च जन्मनि पक्षीन्द्र कंदुरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलयटद्वयात् । सुवर्णाढ्या तथा शक्त्या तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी यः कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्यमूर्तिर्हृदो धीरो शिवपूजनवत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्यां महाबाहो दयारासावधर्मतः । गर्भं च कामलोभेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलौके पवत्रिण । शिवपूजनजातुष्ण्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 देशे जांगलके पण्डः सर्वधर्मगहिष्कृतः । शिवपूजनतो यस्मात्प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्या पाऽवधीतपूर्वं मृगं हि विनतासुत । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मान्पत्र गतघृणा ॥ १ ॥
 तद्घातकाले खंजा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदःखातो तथैव मद्देनसः ॥ २ ॥
 वत्पापनाशनं सूत शृणु कस्यापि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युक्तेन भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
 स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥
 दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खंजत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३६ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यवत्परः । मोहादिपीडितो नित्यं कृशांगः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्वं यातादिना पीडा बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगटः । तस्य भार्या सदाचारा सुखेहा भवेत्सद्युता ॥ २ ॥

रत्नसावादिना पीडा जायते चोदराऽनिलः । उदरात्तस्या गर्भस्य पातं कुर्याच्च दृष्टितः ॥ ३ ॥
द्वित्रिभिः पंचभिर्मांसैः चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

येनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टाद्धनतेय गर्भपातकृतागस्तः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारं यतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्षो च कुलटा वाक्यलंघनात् । भर्तुस्तुच्चौरिणी वृत्तिर्दुष्टसंगस्यचार्जनात् ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद्रव्यं हतं तस्करबुद्धिना । भुक्तं ताभ्यां येनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
क्रालेन तद्धनं भुक्ता पीडितो दारुणैर्ग्रहेः । यातना बहुधा प्राप्या पश्चान्मानुषमाप्नुयात् ॥ ९ ॥
किंचित्पुण्यप्रमावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । इदं जन्म चतुर्यं तु गर्भपातो विनायते ॥ १० ॥
उभाभ्यां हि कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्राप्यश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सत्रांशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जन्मनि या नारी नानागर्भाजिज्ञासति ॥ १ ॥

तस्या निष्कृतये शुद्धिः श्रूयतां कश्यपात्मज । नारी नियमसंवीता ध्रुवं सा ध्रतकांक्षिणी ॥ २ ॥
सीम्यायने समापूर्वमाणे पक्षे शुभेऽहनि । तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् ॥ ३ ॥
पयःखर्वतां श्रान्तां वा सुस्मीं शुभलक्षणां । गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहितः ॥ ४ ॥
दष्टेस्तु यवसैः पानिर्भक्ष्यैः कंठ्यर्घ्येणैरपि । रुचिरेश्च सुगोष्ठानैः स तां परिचरेत्तदा ॥ ५ ॥
रात्रौ पुष्पावलीभिश्च दीपसन्नचन्दनादिभिः । सुगीतमङ्गलध्वनैस्तद्वधःशायिनी भुवि ॥ ६ ॥
प्राणायामं प्रकुर्वीत तस्यास्तु प्रसुप्ता भुवि । तस्यास्तु पंचगव्यानि यथान्यायं यथाश्रुति ॥ ७ ॥
एवं व्रतपरा नारी माप्तिमाप्तिं तु संयुता । तस्या येनोः सवस्ताया दष्टं समभिकांक्षिणी ॥ ८ ॥
प्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् । अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रस्नानाभूषणैः ॥ ९ ॥
सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं तनयं तस्तेनवधम् । कृत्वा च विधिवत्तस्यै तां दद्यादितिभाषिणी ॥ १० ॥
सुवर्णशुद्धमात्रेयं मापपोडशसंयुतम् । दापयेद्वा सवस्तां च पूर्वपापापनुत्तये ॥ ११ ॥
यन्मया कुलटेच्छातो नानागर्भा विहिंसिताः । नानाभेदैः पातिता मे गर्भा वै बहवो भुवि ॥ १२ ॥
तस्य कर्माजितं पापं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्त्वस्य नाशाय सवस्तादानतोऽञ्ज च ॥ १३ ॥
इह जन्मनि बन्ध्यत्वं नाशयेदस्य तस्य तु । दानेनानेन गुरोरेनवा सातिसुव्रत ॥ १४ ॥
भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भं मे सुभगान्विते । एवमास्तिवति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ १५ ॥
हिरण्यं रजतं ताम्रं वस्त्रं मुक्ताफलानि च । दापयेद् द्विजमुख्याय भूरिद्रव्यैश्च तोषयेत् ॥ १६ ॥
भोजयेच्च शतं विप्रात्रानानैः सक्तुपायसैः । एवं कृतविधेः सत्त नारी वा दुःखनाशनी ॥ १७ ॥

बंध्यत्वं मुच्यते सूतः पुत्रप्राप्तिर्गर्भसिनी ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टांशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिद्वरुणं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपरकृतसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नाप्नोति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकौनक्त्यारिश्वादधिकस्ततस्ततमः ॥ ७३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
दद्यादश्वं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकस्ततस्ततमः ॥ ७४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राम्भवे सूत यभूय धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
क्रूरकर्म कृतं तेन दुष्टसंगेन चांडज । चौर्येण गां परां नीत्वा क्षुधितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
सूतास्ते तेन पापेन नानाघोनिमुपागताः । सतीर्थमृत्युवज्रतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
तीर्थमृत्युप्रसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावोऽजश्रेष्ठ चभृहीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसम्मितम् । लिखिता गौर्विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
सा देया वेदविदुषे पूर्वपापाविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
होमयेच्च यथाभक्त्या भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकस्ततस्ततमः ॥ ७४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं याति घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वात्स्थानाच्च बहुवेकृतात् । पादभंगो भवेत्तस्मात्पापास्त्रैव स्वगाधिप ॥ २ ॥
करोति तस्य पापस्य विन्मयं विधिनात्र चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येत तच्चोर्ध्वात्पतनं तथा ॥ ३ ॥
अश्वं निष्कसुवर्णाढ्यं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकस्ततस्ततमः ॥ ७४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं प्राम्भवे सात्र जन्मनि । महापर्वसु गंगादिपुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं स्वर्णाढ्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनादिनतामुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदधिकस्ततस्ततमः ॥ ७४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

असीत्क्षत्री महामाग पांचाले देशके शुभे । नानावर्मसमायुक्तो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
दुष्कर्मचरितं तेन भागिनोऽर्थस्य वै चलात् । शूद्रायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
कृतं यत्नं महत्तत्र नासीद्धर्मस्य पावनम् । तथा हालाहलं पीतं लोकशंका तु सा मृता ॥ ३ ॥
गर्भपीडा महत्पुत्रा बालकीर्षि भृतस्ततः । महापर्वचसंयुक्तः कृतं प्राग्दुष्टां महत् ॥ ४ ॥

कर्मणां संपदे चेदं गर्भनाशसमुद्भवम् । ततो भरणसंप्राप्तो वाहुजोऽथ सहाययुक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोके ततो गत्वा भुक्त्वा भोगांश्च शश्वतान् । अशुमान्नरकान्भुक्त्वा स्वकृताद्दृढकर्मजात् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे वाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशांगो लंबश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहस्तः सदा ॥ ८ ॥
 नेकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । आर्चतधुत्वयुक्तश्च मतो दुःखसमन्वितः ॥ ९ ॥
 शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक् तद्वधाच्चान्न पुत्रक । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं क्व मे स्वामिन्सर्वपापप्रणाशनीम् । पुत्रशुद्धिकर्तुं धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयै गर्भधारणकारिणी ॥ १२ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलेः पंचमितेः शुभा । हिरण्यमयी सगर्भा च पत्रे लेख्यात्समन्वितः ॥ १३ ॥
 तद्वर्धयेन वा कार्या त्रिषु वित्तानुमानतः । गंधपुष्पैरलंकृत्य सा देवा पापनाशनी ॥ १४ ॥
 मापपंचमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सर्विर्षं पंचमापकम् ॥ १५ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलारमकम् । गायत्रीं दशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 होमयेत्तद्बुद्धैः साज्यैः सर्वपैः सलिलैस्तथा । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्सर्वपापप्रमुच्यते ॥ १७ ॥
 एवं कृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि चाण्डज ॥ १८ ॥
 अकृते तु यथाशक्त्या प्रायश्चित्तं ययोदितम् । रिष्टं पाशमिते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् । जन्मादिप्रणान्तं च स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २० ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायधनुश्चत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यतिकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडश्यापंकी । भुक्त्वा सा कामलोभेन वलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चायं मम पुत्रस्य भुक्त्वा भैरवदासनम् । पूजनाच्छिबलिङ्गानां प्रागत्रापि च संकरः ॥ ३ ॥
 पंडस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरयः । राज्यप्रचारको धीमान् गजाश्वपरिपालकः ॥ ४ ॥
 महाधनो महोत्साहो नानाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गंगार्यां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥

भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्म्य सद्गतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽधदानादिधानेन ब्राह्मणाय पतत्रिण । न पश्यति महापीडां पापजां पादसंभवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चौराधिपो महोद्यश्च तत्संसर्गात्तत्त्वगाधिप ॥ १ ॥

दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतात्मज । गोभूम्यभ्यादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तिः ॥ २ ॥
 स मुक्ता नरकान्योरात् पापात्पुण्याच्च शाश्वतान् । स्वर्गान्निर्वृतभागे तु स जातो बाहुजोऽशुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महोद्यो मंत्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवितस्य लुटनात् ॥ ४ ॥
 भवंत्यत्र च ये पुत्रा म्रियन्ते नात्र संशयः । मायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्चतुर्प्रतितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोऽज । रौद्रं प्रवृत्तं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पश्चाद् कुर्याच्चैत्पुत्रवर्धनम् ॥ ८ ॥
 आयुरष्टौ तथाशीतिर्वर्षाणां कृत्वा निष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति धर्मवृद्धसूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकस्ततस्ततमः ॥ ७४७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षत्रवंशे समुत्पन्नो वातो देहे रुजाकरः । गुल्माद्या हृदरे वाधाः क्षिरोर्तिर्जायन्ते सदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किंचित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किंचिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेषिभावाच्च किंचित्कीर्तिकरा परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 एको गर्भः स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मानि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यं द्वेषिभावाच्च वर्तते विविधस्ततः । कश्चिद्भिरो धर्मपरो वेदवेदार्थपारगः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्द्वैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै चलात् । तद्विचित्रं ग्राह्यापास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
 लंघनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्याया सह । भर्तृनेस्तर्जनाद्यैस्तु वदन्नं च तदा दिनैः ॥ ८ ॥
 कतिपर्यैव शूद्रेण चान्येभ्यो विनतासुत । म्लेच्छाद्वयं स वै दृष्टा ब्राह्मणः शोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 तदर्थमपि प्राप्तश्च सारमघातं चकार ह । गर्भयुक्ता च भार्या वै भर्तारं पृष्टतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 हृतं तस्यापि तत्सर्वं म्लेच्छराजेन तच्चदा । तावत्कालेन ते केचिच्छूद्रा म्लेच्छेन घातिताः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरपेक्षं वत्स वपांसुतसहस्रशः । पच्यन्ते नरके घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मातुपुत्रां प्राप्ते दानधर्मप्रभावतः । ब्रह्मत्वहरणेनैव अपत्यं नैव जायते ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापस्यो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नीर्यं संवत्सरं सैव्यं होकचित्तेन दंपती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं ततः ॥ १५ ॥
 तावन्निकृतयो भूयः क्रमेणानेन वै तदा । सुशुभे भूपदेशे तु गोमपाद्युपवर्चिते ॥ १६ ॥
 कुर्यादष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशोचयेत् ॥ १७ ॥
 सौवर्णं राजते पक्षे सायुधं तु चतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्घृषैश्च कुसुमादिभिः ॥ १८ ॥
 जननीसहितान्भूयः प्रमुखायांस्तथाऽर्चयेत् । चारुदेहं चारुवाहं चारुगुप्तं यशस्विनम् ॥ १९ ॥
 श्रीवत्सांके पीतपासं सुवाहं पूजयेत्क्रमात् । पूजनं विष्णुमूर्तेन तथा श्रीरसकोविदः ॥ २० ॥
 पुष्पैः स्रग्ध्रपुष्पाद्यैश्चैवेद्विष्णुमहंजैः । तदिष्टासोऽपि तद्विष्णोर्देदे एवाथ पूजयेत् ॥ २१ ॥
 दक्षप्रिश्वाचरोऽहमस्तथा देपादिभावतः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥ २२ ॥

होमान्ते विप्रभोजान्ते मंत्रभेतमुदीरयेत् । यन्मया पापभावेन कर्मान्धेन दुरात्मना ॥ २३ ॥
 म्लेच्छराज्ये च व्यापारे बहु वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां बहु द्रव्यं नीत्वा भक्षणतर्जनेः ॥ २४ ॥
 द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानाभवान्तरे । स्थिरगर्भो मृतापत्यं प्राप्तं च कर्म दुःसहम् ॥ २५ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय दानं संपदे त्विदम् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २६ ॥
 हृदुःखं दीर्घनिश्वातो लोचने साश्रुर्कापते । काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैर्वातः स्यादुपलेखनम् ॥ २७ ॥
 जलाकुलत्वं स्पशंस्त्रिस्तादृशा व्रणसंभवाः । स्त्रियोगे विकृतव्याधिमुखे व्रणतिलादिकम् ॥ २८ ॥
 पेतुजा मातुलानीनां विध्वंसार्तिः स्वप्नादिषु । स्वकुले प्रेतमा पीडा दुःखं वै पश्यपत्यजम् ॥ २९ ॥
 कर्मानुसारतो व्याधिश्चिदं तस्य सहायवत् । स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतितताश्चारचारिणः ॥ ३० ॥
 एवं तु लक्षणैर्व्याप्तं प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीबृहदसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकतत्तततमः ॥ ७४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्याभीरजा काचिदभूद्रत्नपरायणा । महद्भिर्गोधनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गाविरवृषाणां सततं प्रपायां मेरितास्तया । दिनाद्यकाले संप्राप्ते बहिर्ग्रामाज्जलाशये ॥ २ ॥
 अथान्यगावः सततं तस्मिन्नापि जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दृढेन तु । तत्रैका लपिता युक्ता ताडितापि भृशं तथा ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत गर्भभारान्विता यतः । तस्मिन्काले तदा सूत पतितं गर्भसंस्थितम् ॥ ५ ॥
 वत्सस्तत्ताडनादुष्टान्मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सैव वेदयाङ्गनाधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरन्विता । सुखमोगर्भमर्थान्येवाञ्छितार्थान्विता सुत ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजात्युष्यात्सर्वपुण्यफलं त्विदम् । अथात्र गर्भपूर्णांते युवभावे खगाधिप ॥ ८ ॥
 तं शोचयति सा गर्भं तदुःखेनाकुला भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोघयिष्यति वै सुत ॥ ९ ॥
 त्रिष्टं चान्दत्रये सुत वाल्वस्तववादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शकः ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गादिकां न्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तदोपशमनाय च ॥ १२ ॥
 सुवर्णाद्दमितां तद्वल्लेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देविधिज्ञाय पूर्वपापानुत्पये ॥ १३ ॥
 भोजयेत्तु यथाशक्त्या विप्रान्ते होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाहोपान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
 इति श्रीबृहदसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदधिकतत्तततमः ॥ ७४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यभूव पार्थिवः कश्चिद् गुर्जरे विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवताऽतिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृमत्तितरतो नित्यं दानानि विविधपूर्वकम् । दत्तानि च विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 देवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म तु वै तदा । वैरिपुत्रः पुरा सूत पादभागे च घातितः ॥ ३ ॥
 कुत्सेनापि च ताक्षणेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माताऽभूदपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता साऽपि दत्त्वा शपं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि च यथा लयम् ॥ ५ ॥

तथैव पुत्रशोकार्तो जन्मजन्मनि यास्यति । ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं मुक्ता पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलये निशाकरे । श्यामाभो वृसरः क्षीणः प्रमुदंशाटने रतः ॥ ८ ॥
 बहुधाधनसंयुक्तो मित्रप्रियवदान्वितः । मानभोगमुखैश्वर्यो मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्सर्वं फलं सूत मृशं पापफलं शृणु । कूचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसाविहजन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पलैर्दशमितैः कुर्याद्वाजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णीं पलैकेन मितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां ययाकारां ययोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशोरूपचारकैः । सूर्यमक्ताय शान्ताय तां दद्याद्वि कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
 पलपंचमितं रौबमं कुर्याद्भरिहरात्मकम् । तथैव गणनाथं च लेख्यं पंचोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्य विधिना दद्यात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मंत्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु यथा प्रणवपूर्वकम् । गायत्रीपंचसाहस्रं दृष्टपापविमोचनम् ॥ १७ ॥
 कुर्याद्धोमं दशांशिन पश्चाद्वाहणभोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
 न प्राप्नोति तदा रिष्टं पांडिशब्दे प्रकीर्तितम् । पंचवेदमिताब्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमाप्ते कर्मविपाकेऽध्यायः पंचाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीयश्च पूर्वजन्मन्यजासुतम् । भविष्यत्यद्य पुरुषो ह्यधिकांगः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च ब्रह्मादयं मुच्यते महदेनतः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमाप्ते कर्मविपाकेऽध्यायः एकपचाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुत्रप इह जन्मनि जायते । वर्वरांगारुग्रोणेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वाताशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमाप्ते कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपचाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्युक्ता काचिदासिच्छुभानना । प्राग्भवेदज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु साम्प्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलानां पिले तप्तां कृत्वा वै बालुकांऽजम् । पूरिता च तथा पूर्वं तद्भातार्थं पतत्रिण ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्य मुक्ताऽन्तिमशासनम् ॥ ३ ॥
 पूर्वं शतव्रजे देशे स्त्रभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुलेषु च ॥ ४ ॥
 प्राग्दानव्रजजातुष्पादयो पापफल शृणु । सर्वे तद्देशजाः सूत तदग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवनं चात्र तस्याश्च यथाण्यधोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापादृढाब्जन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥

कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति सांमतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमाप्ते कर्मविपाकेऽध्यायः त्रिपचाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्राम्ये सूतं घातयेदजर्जदन्तम् । सगर्भा गर्भपुष्ट्यर्थं जायते गोधिका तु सा ॥ १ ॥

भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्धस्य नारी बुद्धिर्विवाजिता । अत्र जन्मनि सा नारी वर्वराङ्गाधिका भवेत् ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं लोहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापत्राहोपाद्भरंग्माधिकात्सुत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्याजधीत्सूतं नार्यजं विधिवर्जितम् । सांगाधिकाऽत्र जनुपि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥

अजं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सर्वत्र वेदविदुषे तदोपशमनं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्यपञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९६ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो शुभमवातोदरामयः । वित्तपः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥

धनधान्यसमोपेतः किञ्चिद्वापारवान्भुवि । दयादाच्छत्रुवत्पीडां मिथः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥

कदाचिज्जातमात्रश्च मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुष्पवती भार्या संजाता तस्य मास्कर ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय तत्तल्लु ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ४ ॥

अर्थलुब्धोऽमयत्सूतं ग्रामाधीशः प्रतापवान् । ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥

पुज्यः पंचाश्ववत्तस्य ह्यपुत्रो वित्तसंपुतः । कालेन मृत्युमापन्ना धनलुब्धैर्विरात्रयः ॥ ६ ॥

तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवान् खग । क्रियाकर्म विना तस्य तेन तत्तद्धृतं खग ॥ ७ ॥

क्षत्रिणा चित्तविरवा तु ह्यपुत्रस्य द्विजन्मनः । निराधाराः सुतास्त्वस्य पितृमातृमुखोद्भिताः ॥ ८ ॥

सर्वस्वहरणाद्यापि गताः कन्या इतस्ततः । काचिन्मातृगता पक्षे काचित्पैत्र्यमनागमा ॥ ९ ॥

उद्गास्ततद्रुहस्याशु संजातस्तत्र कर्मणा । यो वै क्षात्रगृहे पुत्रः ॥ वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १० ॥

योऽसौ तस्य मृतः पुत्रो धनलुब्धेन चागतः । एवं पुत्रक्रुणं नेतुं तत्काले वै प्रजायते ॥ ११ ॥

एवं ब्रह्मस्वकात्प्राप्तात्पुत्रपौत्रमृतिस्तथा । पुराकृतानि कर्माणि मुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १२ ॥

तेन कर्मविपाकेन कन्यापारवं मृतः सुतः । तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । संतवि लभते सौख्यं लोकानां हितकाम्यया १४-

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे तु वत्सरे प्राप्ते ह्ययने शुभवासरे । प्रारभेद्भरिभक्तश्च संवत्सरविधिं मुद ॥ १५ ॥

अथहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन चार्चयेन्मसमेव च ॥ १६ ॥

कुंकुमागुरुकर्पूरश्रंदनस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विवैः पुष्परुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १७ ॥
 भौमाप्यनभसस्तेजोवायव्यैः पंचभिस्तथा । एवं व्रनपराऽनारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ १८ ॥
 अर्चयेती हरिं पूर्ण वर्षाविधि समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषितः ॥ १९ ॥
 शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्धरिप्रभ्यर्च्य ऋग्भिः षोडशभिस्तथा ॥ २० ॥
 विधिवद्ब्रह्मिहास्थाय अर्चयेद्वैष्णवं चरुम् । आज्यमाग्रावसानेन कपिलाज्याद्भुतिस्ततः ॥ २१ ॥
 पौरुषेण तु मुक्तेन यावत्षोडशसंस्थया । अश्वत्थसमिधास्तिस्रो जुहुयात्षोडशैव तु ॥ २२ ॥
 पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्चरुमप्यथ । होमान्ते विप्रभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २३ ॥
 हिरण्यभूमिवासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालंकृतामपि ॥ २४ ॥
 दक्षिणां प्रतिपाद्यास्मै छलकौटिल्यवर्जिता । प्रादनीयांश्च ततः शेषं सह पत्या हरिं स्मरेत् ॥ २५ ॥
 इति कृत्वा विधि नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा च सुरूपा च भवेद्विगतकल्मषा ॥ २६ ॥
 ऐहिकं लक्षणं नित्यं पूर्वकर्मनुसारतः । गुल्मं तथोदरे वाधा गुदाते बहुशोऽर्तयः ॥ २७ ॥
 वातरक्तैरक्षितोदो तथा कर्णातितो व्रणः । स्तनौ सुगौरवौ दद्रुर्मता वै पादवैकृतिः ॥ २८ ॥
 जनश्रुतिरभूत्तत्र भुक्ते कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं मयम् ॥ २९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपचाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र शूद्रकुले पूर्वमानीत्युण्या वराङ्गना । तदा दानरता जाता कुलक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः समीपेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तया कृते महापापं भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 समीपे वासितस्यास्य ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निदाहेन वैरिभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहं गता । कृत्वैतद्दुष्टं कर्म भुक्त्वा तु नरकान्सुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्युण्यात्साञ्च जाता हि वाहुजा । मायुरे मण्डले पुण्ये वृषलक्ष्मोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखसमाक्रान्ता जातसंततिनाशकृत् । दुःखैर्नेकेयुक्ताञ्च मध्यभावे स्वगाधिप ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुलक्षेत्रादिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपचाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्ता चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि मोहात्सा नपेच्छन्नं पतत्रिण ॥ १ ॥
 निष्कानयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विधिना सर्वपापपनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाधिसप्तशततमः ॥ ७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दंतपातनजात्रोगात्पीडामाप्नोति निश्चितम् ॥ १ ॥
 दयाद्धेतुं सवत्सां च सर्वाञ्जलकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोमनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय षष्ठ्याधिसप्तशततमः ॥ ८०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छन्नं हि गृह्णायज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥

तथा तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णनिष्कत्रयं मुत । देयं विप्राय विविता चक्रपाटप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । दन्तपातनजाद्रोगात् साञ्ज जन्मनि दुःखिता ॥ १ ॥
विधिवदेतुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याद्भतादेकात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिदासौत्पुत्रा सुत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवमक्तियुतो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालयके पुण्ये स्थले पूर्वभवेण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
एकदा च महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । स्वजात्यां वै धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
गते बहुतिथे काले यातः स यमशासनम् । भुक्ता पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकान्बुभानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यमभावेण स जातो पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जनाश्रये ॥ ६ ॥
स रक्तकृष्णो मतिमान् दीर्घो मध्यः पृथुः सुवीर्यः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमे त्वतिसील्यनाकू ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । अतिचिन्तायुतश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गात्पृष्ठभावागः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेश्वरः पापग्रैर्युक्तनिरीक्षितः । लक्ष्मणेरेमिहाद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलद्भयमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्ववियवसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
तदर्धोर्ध्वमिता वापि त्रिपु विचानुसारतः । संपूज्य ब्रह्मविदुषे दद्याद्दोषापनुत्तये ॥ १२ ॥
मापैः सप्तमितेर्देवो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा ऽप्यस्यैकं तु सहस्रशः ॥ १३ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन कपिला गाः प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सुत प्रायश्चित्तमद्यापहम् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव जायते । नेवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापदोषनम् ॥ १५ ॥
न जीवति सुतास्तस्य म्रियन्ते नात्र संशयः । अष्टाद्वय आयुर्वन्दाः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पंचाशन्मितिकेऽद्भुते ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च वीर्यं महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । वधूनामकरोर्गार्तः सोऽञ्ज जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कद्रयं हिरण्यस्य कृत्वाऽत्र नकुलं शुभम् । वधूमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुःपट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी वधूव मियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
तथा ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गहनं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्य संघमिनीपुरीम् । तत्र दानवशात्पूर्वादत्र सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवघातात्तथा पूर्वात्पापादेव जन्मनि । जातसैनतिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते सुखम् । गृहवित्तपटंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
यद्यग्निना विधानेन नानारूपा गृहोरगाः । शतपथा भोज्या विम्रेन्द्रा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभक्तपूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजने दक्षः सिधुर्मंडलजोण्डज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽमृतकृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्थापिता पण्यशालायां हि पतन्निण ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतथादौ चकार स्तोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्रातदानवशतश्चात्र जन्मन्पस्ति च पवते । शूद्रायमोक्ष्य चै पंडः पूर्वं पापं शृणुष्व तत् ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्ददात्सुत ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयंतिनासुत । सात्र जन्मनि रोगेण वभ्रुर्मंडलजेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडा वै भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशने दद्याद् वभ्रुं निष्कण्डयस्य च ॥ २ ॥
प्राज्ञाणाम्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६७ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्शत्रुकुले जातो नानारक्ताग्निरोद्भवाः । नानासंधिभवा वावा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मोहे वै कुरुते नित्यं नेत्रतोदो विरोश्मिता । कटिपृष्ठोरुवंशस्थं बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचार विज्ञेया व्रतकारिणी । सौभाग्यमुखसंपन्ना पितृमातृमुखोज्जिता ॥ ३ ॥
येन संपतिहीना च कथं कर्मणि लिप्यते ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातस्तस्करो वस्त्रहारकः । निर्पादः सह संभूय चौरकर्मणि तत्परः ॥ ५ ॥
वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीतं तस्य सर्वस्वं यत्किंचिच्चार्जनात्कृतम् ॥ ६ ॥
तेन वै निहतो विप्रस्तस्त्रेण दुरात्मना । तरकरोऽसौ मृतश्चापि जातश्च वनपन्नगः ॥ ७ ॥
सततं नैके घोरैः पीततोऽयुतसंख्यया । पश्चान्मातृपमापन्नः किंचित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । इदं जन्म चतुर्थं च बन्धत्वं चोपजायते ॥ ९ ॥
व्यभिचास्वशाजातस्तस्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते स्निह ॥ १० ॥
पुत्रहन्ता भवत्यस्य बन्धत्वं जन्मजन्मनि । शुभे तु वत्सरे प्राप्ते शुभतीर्थादिसङ्गमे ॥ ११ ॥
विधिबद्धिहितं पूर्वं सत चात्र प्रभाषितम् । विप्रस्योद्गाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि ॥ १२ ॥
धनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विजयाजक्रान् । विधिपाते व्यतीपाते संक्रान्ता प्रह्णाजिते ॥ १३ ॥

पुण्याहे विधिना तिष्ठेदपत्याधनाशनम् । सुशुभे भूयदेशे तु समे कंचलविस्तृते ॥ १४ ॥
 विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् । पस्तिरोरत्निमानं तु द्रोणमानं सुतण्डुलैः ॥ १५ ॥
 विदध्यात्पर्वतानेवं देवदृमाविभूषिताम् । तवस्वी दंपती शुद्धौ स्नातवहतवाससी ॥ १६ ॥
 दधानौ शुभरूपाद्वयौ चितयानौ प्रजापतिम् । तस्योदितेऽर्चने त्वत्पां कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः ॥ १७ ॥
 शुद्धवर्णमुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् । हेमयन्त्रोपवीतां च सांक्षमालां कमण्डलुम् ॥ १८ ॥
 अदितेरपि केयूरहारप्रैवेकभूषिताम् । तदर्घार्धविभागेन स्तनौ तस्याः शुभाकृती ॥ १९ ॥
 स वै समर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणीम् । तन्मूर्तिं त्रितयं सम्यक् कृतसंस्कारमर्चयेत् ॥ २० ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं ज्ञानकर्माथ पुंस्त्रियोः । बाललीलाधरं विष्णोर्वामनं परीक्षितयेत् ॥ २१ ॥
 मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं तत्स्तनकांक्षया । ततस्तदाश्रमात्सुत स्वालयात्पर्वतारखग ॥ २२ ॥
 प्रत्यंतगिरिं गच्छन्तं मार्गः स्वपदभूषितैः । अदितिस्तमपश्यती विरहाकुलचेतसा ॥ २३ ॥
 रुदंतमिति तं दृष्ट्वा चाकरोत्तत्परां मतिम् । एवं ध्यात्वाऽप्य तां मन्त्रैर्मन्त्रायोदितलक्षणां ॥ २४ ॥
 पुष्पलग्नगन्धधूपधौतार्चयेदतिविह्वलाम् । तद्विभक्तोऽप्य तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत ॥ २५ ॥
 ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिं मातुरुत्संगगामिनीम् । कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठां तां लब्धपुत्रां विचिंतयेत् ॥ २६ ॥
 अपःपूयमिमं मन्त्रं मंत्रार्थगुणलक्षणम् । संयोगसहितां देवीमर्चयेद्विधैर्गुणैः ॥ २७ ॥
 ततो ब्राह्मणमध्ये तु समाहूय गुणान्वितम् । तस्मै तां प्रतिमां दद्याद्भिज्ज पृषावनाशनीम् ॥ २८ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूक्त्यारम्भादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपद्यधिकस्ततस्ततमः ॥ ७६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । अथवा धर्मशास्त्राणि ज्ञात्वा दुःखं ददाति यः ॥ १ ॥
 राजयक्ष्मा भवेत्तस्य रोगपीडाऽतिदारुणा । अथवा गर्भघातेन तथा क्षेयस्य धारणात् ॥ २ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । प्रायश्चित्तं परं तस्य शृणु वरुनेन चांडज ॥ ३ ॥
 कारयेत्कदलीं दिव्यां पर्णी रम्यैः समन्विताम् । फलभारेण संयुक्तां सुवर्णस्य पलेन तु ॥ ४ ॥
 यथाविभवतः कुर्याद् ब्रह्मसूत्रेण भूषिताम् । ब्राह्मणान्भोजयेद्यापि भक्ष्येनानाविधैः शुभैः ॥ ५ ॥
 होमं च कारयेत्तत्र पूर्ववद्ब्राह्मणेन च । तस्मै तां कदलीं दद्याद्ब्रह्मलंकारपूर्विकाम् ॥ ६ ॥
 पूजिताय दरिद्राय वृत्तिस्थायाय वेदिने । धर्मज्ञायातिदक्षाय मंत्रेणानेन तां क्षये ॥ ७ ॥

मंत्रः ।

“हिरण्यगर्भं पुरुष परात्पर जगन्मय । रम्भादानेन देवेश क्षयं क्षपय मे प्रभो” ॥ ८ ॥
 पुण्याहवाचनं कार्यं ब्राह्मणवेदपारगैः । शिष्टैरिष्टैर्वैशुभिश्च सह भोजनमाचरेत् ॥ ९ ॥

[पूजामंत्रश्च त्र्यंबकम् । जपहोमौ यथाशक्ति ।]

राजहा राजयक्ष्मी स्यादेता तस्यास्ति निष्कृतिः । गोभूहिरण्यमिश्राजलवस्त्रप्रदानतः ॥ १० ॥
 दातव्यानि सप्तस्तानि वस्तूनि चाप्यकल्पमः ॥ ११ ॥

इति श्रीश्रद्धासूक्त्यारम्भादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्यधिकस्ततस्ततमः ॥ ७६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूली स्यादन्नहता च जन्मन्यत्र पतत्रिण । हिंसको वा मनुष्याणां शूलरूपपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
 पलेनाथ तदर्धेन तदर्धेनाथवा सुत । सौवर्णी राजतं वापि शूलं कर्त्तव्यमत्यन्ततः ॥ २ ॥

ताम्रेण वाऽपसा वापि वादरेणाथवा पुनः । रक्तखेण संवेष्टव तिलानामुपरि न्यसेत् ॥ ३ ॥
तिलानां परिमाणं तु द्रोणं चापि तदर्धकम् । तदर्धं च यथाशक्त्या पूजयेद्ब्राह्मणं शुचिः ॥ ४ ॥
ततो हुतवते शूलं पूजयित्वाऽथ अक्षितः । दद्यात्सदक्षिणं तत्र ग्राहमुत्सायं ह्यदृष्टमुखः ॥ ५ ॥

प्रार्थना ।

“त्वं शूलं ब्रह्मणा सृष्टं त्रिपुराणां विनाशनम् । दैत्यानां दानवानां च शंखस्यायुधं तथा ॥ ६ ॥
तयोदरे स्थितं पार्श्वे चायं पृष्ठेन संगतम् । शूलं विनाशय त्वं मे महादेवेन राधितम्” ॥ ७ ॥
ततः स्नात्वाऽथ भुञ्जीत ब्राह्मणैः सह वंजुभिः । नमः शिवायेति केचित्पणवादि पठति च ॥ ८ ॥

[‘त्र्यम्बकं यजामहे’ इति ।] अरुचिशूलं.

श्रद्धाहीनो हि धनवान्दानेनैव रतिदानतः । शिरोरोगी नेत्ररोगी शूली चारुचिमान् भवेत् ॥ ९ ॥

[अथ गोहन्ते यज्ञसायनत्वादियुगविशिष्टगोहननप्रायश्चित्तस्य गुरुत्वात्, विश्वस्तविप-
दानात् स्त्रीहावान् जायते नरः] वाक्शब्दशूलिनो जठरशूलः ।

श्रवणध्वनयनसम्पन्नं याचितारमार्कचनम् । ब्राह्मणं दातुमाहूय दानार्थं न ददाति यः ॥ १० ॥

स भवेज्जठरे शूली तथाध्मानी च कर्हिचित् । पूर्वजन्मनि नास्तिकयात्नं ध्यादिरेहितो द्विजः ॥ ११ ॥

हस्तशूली स भवति निष्फल्पादशकं दिशेत् । मैथुनं शृणुयात्तुत्र कर्मशूली भवेत्तु सः ॥ १२ ॥

अथवा वयिः किञ्चित् पक्षिन् स ह्यशब्दवान् । निष्कर्षिशक्तिं दद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १३ ॥

विष्णुमाकाशिका मंत्राः क्षयरोगोपगान्तये । अपामार्जनपाटेन मन्त्रितं सलिलं पिबेत् ॥ १४ ॥

भोजनं ब्राह्मणेभ्यः ।

नम्रा परस्त्रियं हृष्टा सूर्यं चास्तमयोदितम् । नेत्रशूली भवेत्सोऽपि नेक्षितुं क्षमते हृष्टा ॥ १५ ॥

वचो मे देहि मंत्रेण होमः स्यादयवाऽयुतम् । वयः सुपर्णा इति च नेत्रे सिञ्चेच्च वारिणा ॥ १६ ॥

[परस्त्रियं दृष्टेति कामतः । तथा सूर्यमंत्रः ‘वचोदा असि वचो मे देहि’ शान्तिदशाक्षरो मंत्रो
होमकाले स्वाहान्तः । सर्वेषु शूलेषु भ्रमरान् परीतायेत जायते बहुधा ततः ।]

अक्षीभ्यां त इति जपेन्नेत्रशूलं प्रशाम्यति । मोक्षदानं प्रकुर्वीत तथा मंत्रं जपेद्बुधः ॥ १७ ॥

अतुक्तेषु च रोगेषु रोषामिच्छलितेक्षणम् । भुजङ्गभीषणां शक्तिं शूलं पाशाकुशौ दधत् ॥ १८ ॥

चक्राक्षङ्गशङ्खजं शराक्षरधनुर्नपि च । सार्धं न्यस्तं च तर्जन्या तर्जयेन्पारिपार्श्वगान् ॥ १९ ॥

दंष्ट्रादंष्ट्राधरपुटं भ्रमत्पाणिमुदीक्षणम् । तत्तदमिमुखं धावन् ग्रहर्तुः पार्श्वयोः समम् ॥ २० ॥

विशीर्णकेशरोमाणां प्रतिरूपं प्रकल्पयेत् । शतं तत्स्यार्धमर्घ्यं वा हेमः काश्यपे तेन तु ॥ २१ ॥

तदेव प्रतिमानं वै कुर्वाचर्चातिशयोपि स्वतः । येये रोगाः सदा सन्ति देहस्याः सततं तु मे ॥ २२ ॥

गृहाण प्रतिरूपं तु सह रोगैर्द्विजोत्तम । मन्वेणानेन तं दद्यात्पृथ्वरीत्या कदाचन ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तविंशत्संस्तुततम ॥ ७७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मे पुनः क्रूरकर्माणः पापाः पिशुनचेतसः । ते भवेयुः सदा शीतज्वरवन्तस्तदेनसा ॥ १ ॥

मंगलेषु च कार्येषु सततं कोपवाचरः । उत्प्रेतज्वरामिभूतः स्यात्पापस्यास्यापनुत्तये ॥ २ ॥

जातवेदसमन्त्रेण ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । मुरामांसोपहाराद्यैर्बलिः सर्वत्र अस्पृष्टे ॥ ३ ॥

सहस्रकलग्रस्तानं शतभोजनमेव च ॥ ४ ॥

[रोगगुरुलघुभावे जपे गुरुलघुभावः । इति सर्वत्र द्रष्टव्यम् । सुरादिभिर्वलिप्रकारभेदेन । उष्णज्वरे महेशस्य कुर्यादभिषेचनं रुद्रेण शैतरुद्रेण । अमुकामुक्तापर्यन्तवर्थाः । अत्र मृत्युं जयस्याप्युपलक्षणम् ।]

देवस्वरणाच्चैव जायते विविज्वरः । ज्वरो महाज्वरश्चैव रौद्रो वैष्णव एव च ॥ ५ ॥
ज्वरे रुद्रजपं कुर्यान्महारुद्रं महाज्वरे । महारुद्रं जपेद्रीद्रे वैष्णवे तद्वयं जपेत् ॥ ६ ॥

[अथवा तच्छब्देन बुद्धिमाद्वैर्वैष्णवानि विष्णुहृदयं स्तोत्राणि परामुच्यन्ते ।]

अगारदाही ज्वरवाञ्छासते तत्र निष्कृतिः । नवं कर्म समानीय मृन्मयं चाव्रणं हृदम् ॥ ७ ॥
लोहितं काष्ण्यरहितं स्थापयेत्तण्डुलोपरि । परिमाणं तण्डुलानां द्रोणपंचकमिष्यते ॥ ८ ॥
विशुद्धास्तण्डुला ग्राह्याः श्वेतवस्त्रेण वेष्टयेत् । मधुनाऽप्यथवाऽऽजपेन खंडेनाथ गुडेन वा ॥ ९ ॥
तैलेनाप्यम्भसा वा तान् पूरयेच्छक्तितो नरः । श्वेतपुष्पैरर्चयेत्तान्गंधपुष्पैस्तथाऽर्चयेत् ॥ १० ॥
तस्मै हुतवते वृत्तः श्रुतशीलाय सत्कृते । मन्त्रेणानेन विधिवत्पूजयित्वा उच्यते नरः ॥ ११ ॥
प्रार्थना ।

महेश देवदेवेश वासुदेव परात्पर । कुम्भेनानेन दत्तेन ज्वरः क्षिप्रं प्रशम्यतु ॥ १२ ॥
एकान्तरं सन्निपातं तान्तायिकचतुर्थको । पाक्षिकं मासिकं वाऽपि सावत्सरिकमेव च ॥ १३ ॥

नाशयेतां च संक्षिप्तं वासुदेवमहेश्वरी ॥ १४ ॥

इति श्रीहस्तसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकस्तत्त्वार्थिकस्ततस्ततः ॥ ७७१. ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कृतघ्नो जायते मर्त्यः कफबाञ्छासकासवान् । उष्णज्वरी च नित्यं हि पितृरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्यात् पंचाशद्विभोजनम् । अग्निदत्तेन सूक्तेन जपं कुर्याद्विजोत्तमः ॥ २ ॥
पूजयेद्भोजयेद्वात्तमना नान्यमानसः । जपाकारणे गोदानं तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ ३ ॥

[इति तत्र देयानि मधुसर्पिर्हिरण्यवासांसि ।]

मंत्रः ।

“अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् । अस्थ यन्नस्य सुकनुम्” ॥

कुरुक्षेत्रादिदेशेषु कालेषु ग्रहणादिषु । महादानानि गृहीयाद्विधान्यथवा स्वयम् ॥ ४ ॥
अपात्रभूतो दातृभ्यो निषिद्धेभ्यश्च मानवः । ॥ पाप्माश्वासकासैश्च कुक्षिकंटाक्षिभस्तथा ॥ ५ ॥
कण्डूया पीडने चैव तद्भोगस्य प्रशान्तये । महिषीं यमदेवत्वां दद्याद्विज्ञानुसारतः ॥ ६ ॥
[‘स्वयमपात्रभूतः’ इति कर्मानुष्ठानादिरहित इत्यर्थः । निषिद्धेभ्यो दातृभ्यः ।]

मन्त्रः ।

‘कालमृत्युस्वरूपां तां महिषीं रक्तनृपणाम् । सालङ्कारां प्रदास्यामि मम शान्तिं प्रयच्छतु’ ॥ ७ ॥
पिशुनो नरकस्यान्ते जायते न्वासकासवान् । घृतं तेन प्रदातव्यं सहस्रपलसंख्यया ॥ ८ ॥

उडां तडाः जपः कार्यां होमश्चाज्ययोरपि ॥ ९ ॥

इति श्रीहस्तसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विस्तत्त्वार्थिकस्ततस्ततः ॥ ७७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमार्गे नदीतीरे छायाया जुषिते नरः । सूत्रं पुरीषं कुरुते पात्रे मंचे जलेऽपि वा ॥ १ ॥
स यथा व्याधिमानोति शिरोऽस्ति गरुडायन । सोऽपि कृच्छ्रत्रयं कुर्याद्वाप्यथा अयुतं जपम् ॥ २ ॥

तिलहोमसहस्रं च जपेन्मृत्युञ्जय तथा । विद्वक्कर्ता भवेन्नरः सोऽपि भवति मानवः ॥ ३ ॥
 तस्य कर्मविपाकेन व्याप्तिनाशनमुत्तमम् । क्षौमवस्त्रं समानीय बहुमूल्यं च यद्वेत् ॥ ४ ॥
 मुक्ताफलानि वध्नीपाद् वसुमान्ते समन्ततः । कुंकुमेनाङ्कितं सम्यक् कर्पूगुरुधूपितम् ॥ ५ ॥
 तंडुलोपरि संस्थाप्य तंडुलैश्च समन्ततः । आर्चया न्यस्य तद्वस्त्रं दद्यात्ता च सदृशिनाम् ॥ ६ ॥
 ऋषीणां प्रबरोऽगस्त्यो लोपापुद्रापतिः प्रभुः । क्षौमवस्त्रप्रदानेन तुष्टो व्याधिं व्यपोहतु ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धमर्यादणमगदे कर्मत्रिपाके ऽध्यायत्रिंशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्विजद्रव्यहारी पादुरोगी भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्याच्च चान्द्रायणमतान्दितः ॥ १ ॥
 कुर्यात्कूष्माण्डहोमं च स्वर्णचन्द्रे च वाससी । ब्राह्मणेभ्यो यथाशक्ति पादुरोगस्य शान्तये ॥ २ ॥
 [चन्द्रः रजतमित्यर्थः ।]

अग्निहोमादिकं कर्म प्रकल्प्य न समापयेत् । स पादुरोगी भवति शिरोवेदनवास्तथा ॥ ३ ॥
 अन्त्यजागमने मर्त्यः पादुरोगी प्रजायते ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धमर्यादणमगदे कर्मत्रिपाके ऽध्यायत्रिंशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वृद्धान्पत्राणि जायन्ते निस्तहनुस्ततः परम् । प्वरशीर्षोऽष्टको दाह भय स्याज्ज निवृत्तये ॥ १ ॥
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रे वै कुर्याच्छतब्राह्मणभोजनम् । उद्यति च जपः पञ्चादयुतत्रयसंख्यया ॥ २ ॥
 अन्ते सूक्तेनार्चयित्वा जुहुयाच्छतमष्ट च । अथवा महिषी दद्यात्प्रतिरूपेण काञ्चीनीम् ॥ ३ ॥
 यज्ञविघ्नकरो मर्त्यो जायते चात्रवृद्धिमान् । कुर्यात्स्वर्णमयीं मूर्तिं शुभा नारायणस्य तु ॥ ४ ॥
 व्यावहारिकानिष्कभ्यामेकेनापि तदद्भुतः । नारायणं चतुर्बाहुं गदापद्मादिधारकम् ॥ ५ ॥
 दक्षिणे तु गदा पद्म नीलजीमूतसन्निभम् । वामे श्रीवत्सक हस्ते पुष्टिपद्मे कौं त्विति ॥ ६ ॥
 प्रशाल्य पद्मगव्येन स्थापयेत्कुंकुमोपरि । श्वेतवस्त्रेण सवेष्ट्य गन्धमाल्यैस्समर्चयेत् ॥ ७ ॥
 उपचारैः षोडशभिराचार्यो वण्णवः शुचिः । सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो ब्रह्मविद्यामुनिष्ठितः ॥ ८ ॥
 होमं चकारयेत्तत्र ह्यग्नेय्या दिशि शाश्वतः । समिदाज्यविलैश्चैव जुहुयान्मूलमनतः ॥ ९ ॥
 रोगी तथार्चयेद्देव नारायणमनामयम् । मूलमंत्रेण विधिवर्त्रयेद्यं च मुनेःसकृतम् ॥ १० ॥
 नमोऽनन्ताय सांकारो मूलमन्त्रः प्रकीर्तितः । ततस्तां प्रतिमा दद्यात् प्रादुर्मुखाय ह्युदङ्मुखः ॥ ११ ॥

प्रार्थना ।

नारायण जगन्नाथ शंखचक्रगदावर । पूर्वजन्मनि यज्ञादो विघ्न यद्दे कृतं मम ॥ १० ॥
 अन्त्रवृद्धिमहारोगं दानेनानेन तोषितः । चक्रहस्तगदापाणे शमयाशु जगत्पते ॥ ११ ॥
 विप्राणां भोजन दद्यात्सत्तात्वा मुञ्जीत बंधुभिः । एवं कृत्वा समाप्नोति नीरोगत्वं नरो भुवि ॥ १२ ॥
 इति श्रीवृद्धमर्यादणमगदे कर्मत्रिपाके ऽध्याय पचसत्यधिकसप्तशततम ॥ ७७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जात्युत्तमस्त्रीगमनाजायते हृदयग्रीणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यचतुष्टयम् ॥ १ ॥
 अथ च ।
 कामुकासत्कुक्कुटं च खरादीन्वा य ईक्षते । स नासिकाग्रीणी च स्याद्दर्दनेनश्च जायते ॥ २ ॥
 [तत्र स्वर्णहरीणीदानं धेनुदानं वा ।]

स्वजातिजायामगमे जायते हृदयव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापयद्वयं चरेत् ॥ ३ ॥

[स्वजातिजायागमनमित्यस्यार्थः ब्राह्मणस्य ब्राह्मणः, एवं क्षत्रियादेरपि क्षत्रियादिसवर्णपुरुषस्तद्भाष्येत्यर्थः ।]

जलाग्निबंधनंप्राप्य निमित्तेन मृते तु यः । भवेदुरसि दुष्टं हि व्रणं तस्यापि निष्कृतिः ॥ ४ ॥

स दद्याद्रौद्र्यं तस्य पंचाशद्विप्रभोजनम् । दक्षिणां च ययाशक्तिं मुक्तो भवति रोगतः ॥ ५ ॥

अन्यधिकरणाविहितमार्गेण जलाद्रिभरणे ।

पितृपुत्राभिगमने वामाङ्गेन व्रगी भवेत् । तेन प्रतिः कृतिः कार्या सम्यग्दासीप्रदानतः ॥ ६ ॥

[शक्त्यनुसारेणाऽलंकृत्य दद्यादित्यर्थः ।]

अदण्डवास्तर्जयेद्यो व स च मुग्धव्रणी भवेत् । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ७ ॥

मृते भर्तारि या नारी ब्रह्मचर्याभिघातिनी । सा भवेद्व्रणद्वेगेण संमोक्तुं क्षमते न च ॥ ८ ॥

संभोगानन्तरं तीव्रवेदना पुरुषस्य च । दद्यान्नोल्लुवृणांस्त्रीन्वै मनुष्यैर्पिस्तलानपि ॥ ९ ॥

[च शब्दात्स्त्रीपुंसयोरुभयोरपीति तीव्रवेदना भवति ।]

लोहितो यस्तु व्रणेन मुखे पुच्छे च पाण्डुरः । श्वेतः खुरविपाणाभ्यां स नीलो वृष उच्यते ॥ १० ॥

यो गृहीत्वा द्विजो मोहाद्वियुक्तो धर्मान्निश्चये । भगन्दरो भवेच्चस्य ह्यधर्मं वदते मुखम् ॥ ११ ॥

आर्यभार्याभिगमने भगन्दर्युतो भवेत् ॥ १२ ॥

अत्र प्रतिक्रियामाह ।

माणिक्यं पद्मरागं च वज्रं वैदूर्यमेव च । गोमेदं च मरकतं पुष्परामं च मौक्तिकम् ॥ १३ ॥

हरितं नव चेवानि स्वर्णपात्रोपरि न्यसेत् । अथवा राजते तात्रे गवाज्येन प्रपूरयेत् ॥ १४ ॥

स्वर्णिगैश्चैव मंत्रैश्च होमः कार्यस्तु पूर्ववत् । ततो ब्राह्मणमाहूय वेदशास्त्रार्थकौविदम् ॥ १५ ॥

आदित्यादिग्रहाः सर्वे नवरत्नप्रदानतः । विनाशयन्तु मे हृष्टाः क्षिप्रमेव भगन्दरम् ॥ १६ ॥

अनेन कर्मणा नूनं यथावद्विहितेन तु । ततो नैरुज्यमाप्नोति ह्यसन्दिग्धं भगन्दरम् ॥ १७ ॥

[हरितं हरितरत्नम् । यस्मिन् सुवर्णादिपात्रे च रत्नानि स्थापितानि तत्पात्रं गव्येन चान्येन पूरयित्वा इति ग्रहणम् ।]

स्वगोत्रस्त्रीप्रसंगेन जायते च भगन्दरी । तेनापि निष्कृतिः कार्या मेपीदानेन यत्नतः ॥ १८ ॥

[तत्र रजतमयो मेघः स्वर्णखुरादिभिः ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतिमानादतिक्रोधादतिभेदभवादि । यो धर्मान्निश्चयज्ञानमन्यथा कुरुते नरः ॥ १ ॥

स पूयशोणितव्रणी कुर्यात्तच्छान्तयेऽथ तु । तप्तकृच्छ्रं प्रकुर्याच्च तिलप्रस्थप्रदो भवेत् ॥ २ ॥

होमश्चरुघृताभ्यां च तिलैरष्टोत्तरं शतम् । सहस्रं वा व्याहृतेभिः कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषां मर्मभेदेन मुष्टिपातेन चैव हि । असत्यवादानाञ्चैव प्रीहालीहयुतो भवेत् ॥ १ ॥

नाडीप्रणश्च जायेत तद्रोगस्यापनुत्तये । चान्द्रायणं चातिकृच्छ्रं चातिचाण्डायणं चरेत् ॥ २ ॥

‘कृष्णान्दहोमः कर्तव्यः सोमरुद्रजपस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मनिपाकेऽध्यायेऽष्टसप्तत्यधिकसप्तशततम ॥ ७७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गलगण्डी गलद्रव्यहर्ता भवति मानवः । दानेन तत्प्रतीकारं वक्ष्यामि शृणु तत्त्वनः ॥ १ ॥
अध्यापयति शिष्यांस्तु यः प्रतार्य गुरुस्तथा । शिष्यो गुहं वचयित्वा योऽधीति तस्य तस्य च ॥ २ ॥
जायते गण्डमालारूप्यो रोगस्तदुपशान्तये ।

तथा च ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यो वा गण्डमाली भवेन्नरः ॥ ३ ॥

माणिक्यं पद्मरागं च वज्रं मौक्तिकमेव च । वैदूर्यं पुष्करागं च वज्रं मरकतं तथा ॥ ४ ॥
षभिर्मालां प्रकुर्वीत सूत्रमध्यत्र राजतम् । अलाभे मौक्तिकां मालां तस्मै दानं प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥
ताम्रपात्रे विनिक्षिप्य तिलानामुपरि न्यसेत् । तिलानां परिमाणं हि द्रोणपंचकमिष्यते ॥ ६ ॥
यथा तदर्थमेव स्यात्स्वशक्त्या चापि कारयेत् । महाशान्तिं तथा कुर्याद्वाह्मणैर्वेदपारगैः ॥ ७ ॥
आचार्यस्तु शुचिर्दक्षः सर्वशास्त्रार्थकोविदः । श्रुतवृत्तश्च संपन्नः सर्वप्राणिहिते रतः ॥ ८ ॥
एवंविधं पूजयित्वा वज्रमाल्यानुलेपनैः । होमं च कारयेत्तत्र समिदाज्यचरुस्तकटम् ॥ ९ ॥

[जसत्त्वेन तथा भंजः । सोमं राजानमित्यपि भंजः]

मालेयं सर्वदेवत्या ब्रह्मविष्णुशिवादिभिः । इन्द्रादिलोकपालेश्च तथा सर्वामरेरपि ॥ १० ॥

इयं मे वण्डमाला या धारिता प्रीतिपूर्वकम् । ब्राह्मणाय प्रदानेन गलगण्डं व्यपोहति ॥ ११ ॥

गृहशान्तिः कृता येस्तु तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मनिपाकेऽध्याये एकोनाशीत्यधिकसप्तशततम ॥ ७७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालादिवचः शृण्वन् यो भुञ्जानस्तथैव च । भुंक्ते च पाटलतनुं मित्रद्रोही च जायते ॥ १ ॥

यवान्विषमाय वै दद्यात्तिलान्वेदविदे तथा । यमसूक्तेन विभेद् सार्पिषा मधुसूदनम् ॥ २ ॥

सहस्रं जुहुयात्तत्र मम प्रीत्यर्थमेव च । चाण्डालादिवचः शृण्वन्भुक्तिकाले तु कीमतः ॥ ३ ॥

[अत्र वृद्धगौतमस्तु स्वर्णमजडानं प्रदर्शयति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मनिपाकेऽध्यायेऽशीत्यधिकसप्तशततम ॥ ७८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

खरकाकादिमासानां भक्षकः स्फोटवान्भवेत्पार्श्वयोस्तन्निवृत्त्यर्थं कृच्छ्रचान्द्रायणं तथा ॥ १ ॥

चाण्डालकृतवापिपु तडागे कूपकादिषु । आत्वा पीत्वा च सर्वाद्ब्रह्महन्स्त्वपादयोः ॥ २ ॥

स्फोटयुक्तश्च त भवेच्च कृच्छ्रं सातपथे चरेत् । गां हिरण्यं च वासश्च दद्याच्छतपथसारातः ॥ ३ ॥

अवमन्य तु भर्तारं जाम्बालिह्वते तु या । सार्द्धं क्रीडति या नारी तमेवानुस्मरत्यपि ॥ ४ ॥

तस्यास्तु स्तनयोः स्फोटो जायन्ते जननान्तरे । भगे च रक्तं स्रवति तद्रोगस्य मशान्तये ॥ ५ ॥

दद्याद्वा पंचलवर्णं हरिद्रां धान्यमेव च । उमामहेश्वरं चैव पूजयेच्च धने सति ॥ ६ ॥

निष्कदादशकं दद्याजपेत् साग्रिसूक्तकम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मनिपाकेऽध्याये एकोनाशीत्यधिकसप्तशततम ॥ ७८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिर्दंशाया गोः पीत्वा पयो वै स्फोटवान्भवेत् । उपवासत्रयं कुर्याद्भोग्येदं शान्तिं द्विजान् ॥ १ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायो द्व्यष्टौत्याधिकतस्तत्ततमः ॥ ७८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवतानां ब्राह्मणानां धनाऽपहरणात्तया । स्वामीद्रोहाद्वातरोगी भवेदस्यापि निष्कृतिः ॥ १ ॥
कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथाचरेत् ॥ २ ॥

अथ हिरण्यदानं कर्मविपाकेऽत्र ।

गुरोः प्रत्यर्पितां याति वातरोगी भवेन्नरः । नानामर्त्रश्च कुर्वीत जपं होमं च शान्तये ॥ ३ ॥
होमयित्वा परावं तु भुङ्क्ते वस्तु विगाहितम् । सोन्मादवातयुक्तः स्यात्कृच्छ्रं चान्द्रायणं स वै ॥ ४ ॥
कुर्यात्सारस्वतं मंत्रं जपेद्ब्राह्मणतर्पणम् । आनेच्छतीं मक्षतां य उपभुङ्क्ते परस्त्रियम् ॥ ५ ॥
घलादाक्रम्य स नरः सर्वतपिषु वेदनाम् । प्राप्नोति चैव वधे तु वातयुक्तो भवेन्नरः ॥ ६ ॥
ज्वरी तदपनुत्तर्य महिषीदानमाचरेत् । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ ७ ॥
उद्यन्नद्य जपश्चैव शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । नामत्रयं जपेन्मर्त्यां रोगशान्त्यर्थमात्मनः ॥ ८ ॥
सहस्रनामकां वापि स्तोत्रं सम्प्रविधानतः । अच्युताऽनन्त गोविन्द एतन्नामत्रयं द्विजः ॥ ९ ॥
अच्युतं त्रितयावृत्त्या जपेद्भोगस्य शान्तये । पुरुषसूक्तं जपेद्द्विद्वांस्ततो रोगात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

अथ महिषीदानम् ।

सभायां पक्षापाती यः पक्षपाती प्रजायते । स्याच्चतुर्मासपर्यन्तं मूर्ति दद्यात्प्रयत्नतः ॥ ११ ॥
योऽकृत्वा ब्राह्मणो भुङ्क्ते क्षान्होमजपादिकम् । स हिष्कारोगस्तयुक्तस्तत्पापस्यापनुत्तये ॥ १२ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्यान्निकृच्छ्रांश्च समाचरेत् । ताम्रविवर्णापिति च जपेत्सूक्तं समाहितः ॥ १३ ॥

[अत्र स्वर्णमृगदानम् ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायश्चाष्टौत्याधिकतस्तत्ततमः ॥ ७८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सवर्णागमने वातरक्तवाञ्छायते नरः ॥ १ ॥

[तत्र लक्ष्मीनारायणं स्वर्णरूपम् । यदा वातपित्तहरणार्थमिदं दानम् ।]

लघुनं गृज्जनं तालफलं वाऽश्नोति यो द्विजः । स वातपित्तरोगी च भवेच्चान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

[औषधीव्यतिरेकेण लघुनादिप्रक्षणे चान्द्रायणं कामतश्चेद्दिगुणम् ।]

तत्तद्वाप्रवालानां हारी स्याद्वक्तव्यवान् । चान्द्रायणं द्विजः कुर्यात्तद्भोगस्य प्रशान्तये ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायश्चाष्टौत्याधिकतस्तत्ततमः ॥ ७८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैद्यशास्त्रं विना यस्तु कृतौषधमयान्यथा । प्रयोजयेदन्यथा हि रक्तपित्तयुतो भवेत् ॥ १ ॥
कृच्छ्रचान्द्रायणे कार्यं ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनम् । मद्यपि रक्तपित्ती स्यात्स दद्यात्सर्पिषादकम् ॥ २ ॥

मधुयुक्तं घटं दद्यात्सहिरण्यं विशुद्धये ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकतस्तत्ततमः ॥ ७८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रपुहारी च पुरुषो जायते श्लेष्मलः सदा । उपोष्य दिवसं सोऽपि दद्याच्छतपलं त्रपु ॥ १ ॥
 नित्यानुष्ठानविमुखः कफरोगी भवेन्नरः । परामवं समाप्नोति इत्याह भगवान्यमः ॥ २ ॥
 तच्छ्रातये मासमेकं दधि वै भक्षयेन्नरः । सहस्रनामकं पाठयं होमश्चाष्टोत्तमयुतम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाशत्यधिकसप्तततम ॥ ७८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घृतांशुपस्मारोगी स्यात्तस्य तदोषस्य शान्तये । ब्रह्मकूर्चत्रयं कृत्वा येन दद्यात्तत्राग्निनाम् ॥ १ ॥
 [ब्रह्मकूर्चलक्षणं कृच्छ्रप्रकरणे दाशितम् ।]
 गुरो यो रिपुवद्दृष्ट्या प्रतिकूलः समाचरेत् । सोऽपस्मारी भवेत्तत्र कुर्याच्चान्द्रायणं स च ॥ २ ॥
 [विनायकप्रतिमादानम् ।]
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तविंशत्यधिकसप्तततम ॥ ७८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नागहारी च पुरुषो जायते शीर्षरोगवान् । सीसं शतपलं दद्यादुपोष्य शनिवासरे ॥ १ ॥
 गुरुपगोधी शिरसि रोगनाशायने नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापि वा ॥ २ ॥
 औषधानि प्रदद्याच्च तिलपात्रं तथैव च ।
 अन्न च ।

प्रायोपवेशनादीनां व्रतानां त्यागकरणात् ॥ ३ ॥

शिरोरोगयुतो भूवात्तन्निष्कृतिरथोच्यते । गोहत्याया व्रतं कुर्यात्पंचाशद्विप्रभोजनम् ॥ ४ ॥
 कृष्णांडसंभवः ।

ब्रह्मचारी यदाश्रीयाद्भिन्नपात्रे विशेषतः । पकाशेन शिरोरोगी भवतीत्याह नारदः ॥ ५ ॥

[अक्षीभ्या त इति च सूक्तमष्टोत्तरं जपेच्चरुघृताभ्या यो जुहुयाच्च तथैव हि भिन्नपात्रं भिन्न-
 काश्यपात्रभोजनमित्यर्थः ।]

औषधस्यापिहरणात्पूर्ववत् प्रजायते । तेन सूर्यः प्रज्ञातव्यो निष्कैकस्य यथाविधि ॥ ६ ॥

[अत्र चोपवीतदानं श्रमत्याचार्याः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशत्यधिकसप्तततम ॥ ७८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्मं क्रमादुपक्रम्य मध्ये त्यजति यो नरः । अविद्यमानं दोषं वा पोषां यः प्रकृशयेत् ॥ १ ॥
 स भवत्यतिचक्रस्तु कुर्याच्चान्द्रायणं नरः । घृपमरूचन्दनादीनि दद्यान् च स्वशक्तितः ॥ २ ॥
 दद्याद्विप्राय पंचाशद्ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा ।

अनु च ।

परवाचा चित्रकर्ता मुखरोगी प्रजायते ॥ ३ ॥

अमोक्षादेव चाग्नेषां मुखरोगी प्रजायते । श्वभार्जारादिभिः स्पृष्टं मुक्ता दुर्गन्धमन्भवेत् ॥ ४ ॥
 पीत्वा त्रिरात्रं भूगोत्रं भोजयेद्ब्राह्मणत्रयम् ।

अनु च ।

कूटसाक्षी भवेद्भ्रूरोगी शोणितपित्तवान् । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चांद्रायणमथापरम् ॥ ५ ॥
 कुर्यात्कूपमांडहोमं च गायत्रीमयुवं जपेत् । दद्याद्विरण्यं ग्रीहिं च मुखरोगस्य दान्तये ॥ ६ ॥
 वान्विरोधं च कुरुते मुखरोगी भवेन्नरः । तस्य दाने च विहितं गजरूपं च सांगतः ॥ ७ ॥
 [स्वर्णगजदानमित्यर्थः ।]

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तमः ॥ ७८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्वान्नहरणे चैव जिह्वारोगः प्रजायते । गायत्रीं प्रजपेत्पुनः दशांशं जुहुयात्तिलैः ॥ १ ॥

अनु च ।

परेषां दुःखकरणात्सर्वदाऽनृतभाषणात् । जिह्वारोगस्तथाऽन्वेषां पक्षपाताच्च संसदि ॥ २ ॥
 जिह्वारोगो भवेदास्थे शष्णी चैवाभिजायते । पातकाद्विरण्यं चैव होमः कूपमांडसंज्ञकः ॥ ३ ॥
 समायश्चित्रसूक्तस्य जपहोमस्तथैव च । ग्रीह्यादीनां तथा दानमोषस्य च संस्मृतम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्याऽप्रदृच्छद्दिरोगी गां च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ १ ॥

[चकारादेकः कृच्छ्रः सौरमंत्रजपश्च समुच्चीयते ।]

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आमान्नहरणे चैवं दन्तपीडा प्रजायते । स दयादांश्चिनी हेमनिष्कद्वयविनिर्मितौ ॥ १ ॥
 सुकरे निहते चैवं दन्तुरो जायते नरः । स दद्यात्तद्विशुद्ध्यर्थं घृतकुम्भं सदक्षिणम् ॥ २ ॥
 सुरापांः श्यामदंतश्च प्राजापत्याष्टकं चरेत् । शर्करायास्तुलाः सप्त दद्यात्पापविशुद्धये ॥ ३ ॥
 जपित्वा तु महार्गदं दशांशं जुहुयात्तिलात् । ततोऽभिषेकः कर्तव्यो मंत्रैर्वारुणदिवतैः ॥ ४ ॥
 [आत्मसमां शर्करायास्तुलां दद्यादित्यर्थः ।]

मन्त्रः ।

“त्वं तुले सर्वभूतानां प्रमाणं परिकीर्तितम् । मां तोलयसि संसारदुद्धस्य नमोऽस्तु ते” ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषां तर्ककरणाच्चिष्टुरोक्तिः प्रजायते । खरोक्तिर्हास्यकरणाद्यान्मौक्तिककांचने ॥ १ ॥

[खरोक्तिर्निष्ठुरा नीरसोक्तिः । गर्दभस्वरवद्वा स्वस्थ परेद्वेगजनकस्य वा ।]

भूमी भ्रातृवधाच्चैव तस्यैवं निष्कृतिः स्मृता । तेन कार्यं विशुद्ध्यर्थं नरं नान्द्रायणत्रयम् ॥ २ ॥
 अतान्ते पुस्तकं दद्यात् सुवर्णपलसंयुतम् । ब्राह्मणाय यजुर्वेदविदे कक्षेण संयुतम् ॥ ३ ॥

इमं मंत्रं समुच्चार्य ब्राह्मणं च विसर्जयेत् ॥ ४ ॥

मंत्रः ।

" सरस्वति जगन्मातः शब्दब्रह्माधिदेवते । दुष्कर्मकारिणं पापं रक्ष मां परमेश्वरि " ॥ ५ ॥
 'स्वरोपवाती वाचां च हर्ता मृकः प्रजायते ॥ ६ ॥

[वाचां हर्ता गुर्वनुजामंतरेण वेदादिग्राही पुस्तकहर्ता च ।]

कुर्त्यात्स्वर्णमयं पद्मं पलाङ्गनं तदद्भुतः । यथाविभवतः सम्यग् वित्तशाठ्यं न कायेत् ॥ ७ ॥
 रक्तवस्त्रेण संवेष्ट्य ताम्रपात्रे तिलोपरि । ताम्रपात्रपरीमाणं पलानामष्टकं त्रिदुः ॥ ८ ॥
 आढकादितयोन्मानं तिलराशौ प्रयत्नतः । उपचारैः पौडशमिराचार्यः सर्वशास्त्रवित् ॥ ९ ॥
 रक्तचन्दनपुष्पाद्यैर्मन्त्रेणाग्नेन पूजयेत् । ब्रह्मणे तु नमस्तुभ्यं विष्णोरमितनाभिजः ॥ १० ॥
 अतिप्रीतिकरो भानोस्तथाऋदस्य चैव हि । पूजां मम गृहाण त्वं सर्वहेगहरो भव ॥ ११ ॥
 आग्नेर्यां दिशि वै होमः कर्तव्यो मंत्रपूर्वकः । समिदाज्यतिलैश्चैव समिदाष्टाङ्गरेण तु ॥ १२ ॥
 [चित्रमित्यनर्चया तस्मै हुतवते पद्मं दद्यात्स्मृत्वा चतुर्मुखम् ।]

यस्माद्वाचां विगोषेण वैरूप्यं मम देहजम् । स्वरोपवातजं तीव्रदुःखं रोगाकृतस्तथा ॥ १३ ॥
 तत्सर्वं नाशयत्वत्र ब्रह्मविष्णुशिवाग्र्यः । त्रिदशादयश्च ये देवा हविष्मन्तस्तथा भुवि ॥ १४ ॥
 एवं दत्त्वा तु तत्पद्ममाचार्यायातिभक्तितः । पृथक्तस्वनुग्रहं च स्वमेदादिमुच्यते ॥ १५ ॥

[आज्यहोमे चित्रं देवानामिति मन्त्रः ।]

वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयाद्विजोत्तमः । अधीतस्य न जानाति जिह्वायां शूलं भवेत् ॥ १६ ॥
 अपरिस्फुटवक्ता च जिह्वायां व्रणवानपि । कृच्छ्रातिकृच्छ्रां कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ १७ ॥
 सूक्तं तमग्निवर्णारव्यं जपेच्चैवायुतत्रयम् । दद्याद्दिरघ्यं विप्रेभ्यो भोजनं च स्वशक्तितः ॥ १८ ॥
 [वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयादिति भृतकाध्यापक इत्यर्थः ।]

वाग्मिरोर्वं गुरोः कृत्वा भवेद्ब्रह्मण नरः ॥ १९ ॥

[तत्र स्वर्णसस्वतीदानम् ।]

उष्ट्रे विनिहते चैव जायते विकृतस्वरः । स तत्पापविशुद्धयर्थं कृच्छ्रमेकं व्रतं ततः ॥ २० ॥
 कर्पूरस्य पलं दद्यात्क्षीरद्रव्याणि शक्तितः ॥ २१ ॥

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायचतुर्त्तमः पञ्चमस्तततमः ॥ ७९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लवणस्यापरतां च शीर्णवर्णादग्निपाणिनः । वर्णस्वरवांश्चैव जायते तस्य निष्कृतिः ॥ १ ॥
 उद्यन्नद्यद्भुतं सम्भृज् जपेद्योत्तरायुतम् । जुहुयाच्चरुद्रव्याभ्यां रक्त्वासास्तथैव हि ॥ २ ॥
 दद्यादेवं द्विजे गां वा कुर्यात्पूजां स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायचतुर्त्तमः पञ्चमस्तततमः ॥ ७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुक्कुटे निहते चैव वक्रनासः प्रजायते । तेन निष्कः प्रजातव्यो ब्राह्मणाय हिरण्यमयः ॥ १ ॥
 परदाष्टविधानेन भिषग्मिथ्याचरेण च । कामात्परस्त्रियं दृष्ट्वा नेत्ररोगी भवेन्नरः ॥ २ ॥
 चान्द्रायणं परकं च पंचाशदिप्रभोजनम् । वचोदा इति मंत्रं तु जपेदाज्यं सकांचनम् ॥ ३ ॥
 दद्याद्दिपाय विधिवन्नरोगः प्रदाम्भ्यति ॥ ४ ॥

[एतच्च भोजनं सुष्ठवावाण्यात् सुक्षानं ब्राह्मणेभ्यो दद्यात् नेत्ररोगापनुत्तय इति ।]

दम्पतिभ्यां प्रवृत्ते तु मैथुने यो निरीक्षयेत् । स नेत्रपूषयुक्तः स्यादक्षीभ्यामिति मंत्रतः ॥ ५ ॥
जपहोमौ च कुर्वीत शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । सहस्रकलशस्नानमेवं कुर्याद्विजोत्तमः ॥ ६ ॥

[अतिप्रचुरतरं दूषिकं पूषमित्यभिधीयते ।]

घृतचौरस्तु पुरुषो जायते नेत्ररोगवान् । उपोष्य संमद्याद्वै घृतधेनुं विद्यानतः ॥ ७ ॥
[अघत्वे नाम प्रतिबद्धदृष्टत्वं नोत्पादितनेत्रत्वं राज्यधत्वं वा ।]

पितृहा चेतनाहीनो मातृहांश्च जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ८ ॥

[चेतनाहीनो निश्चेष्टो निवृद्धिश्च तस्यापि वक्ष्यमाणप्रायश्चित्तमेव रोगनिष्कृतिहेतुः नरकांतंश्च प्रजायते इत्यन्वयः ।]

प्राजापत्यानि कुर्वीत त्रिंशच्छास्त्रविधानतः । प्रतान्ते कारयेन्नावं सुवर्णपलसंख्यया ॥ ९ ॥
स्तंभं रौप्यमयं चैव ताचपात्रं तु पूर्ववत् । नौका द्विजाय दातव्या सर्वोपस्करसंयुता ॥ १० ॥

[नौकेत्युपलक्षणं स्तम्भोऽपि विष्णुप्रतिभाषितो दातव्यः । सर्वोपस्करसंयुतेति-उपस्करो नौकादण्डः सोऽपि सौवर्ण एव च ।]

वासुदेव जगद्गन्धर्वसंभूताश्च स्थितः । पापार्णवनिमग्नं मां तारयाश्रिततारकः ॥ ११ ॥
इत्युदीर्य प्रणम्याथ ब्राह्मणांतं विसर्जयेत् ॥ १२ ॥

[इति चेतनाहीनत्वहरेऽपि ।]

शाकहारी च पुरुषो जायते नीललोचनः । ब्राह्मणाय प्रदातव्यं महानीलमणिद्वयम् ॥ १३ ॥
कपिलाक्षत्वेऽपि ।

रीतिहृत्कपिलाक्षः स्यादुपोष्य दिवसद्वयम् । रीतिं पलशवं दद्यादलंकृत्य द्विजातये ॥ १४ ॥

[रीतिर्नाम तान्त्रप्रकृतिको धातुविशेषः । पित्तलमिति यावत् ।]

उच्छिष्टः सन् य आदित्यं पश्येदुद्यंतमम्बरे । मध्यंगतं तथाऽस्तं च यांतमुच्छिष्ट एव सन् ॥ १५ ॥

नक्षत्राण्यथवा चंद्रं च भवेन्मन्ददृष्टियुक् । घृतेन चारुणा नेत्ररश्मिहीनो हुताग्ने ॥ १६ ॥

जुहुयादयुतं सम्यगिति शास्त्रस्य निश्चयः । रक्तवासांति वै दद्यादन्नं तद्वधाधिशान्तये ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याष्टासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनव्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्विजगृहे तीर्थे पुण्यस्याधिष्ठितं परम् । चतुर्भुजं तु द्विभुजं समं कुर्याद्विचक्षणः ॥ १ ॥

लक्षणश्चैवं पूर्वोक्तेः सर्वाङ्गसंस्कृतो भवेत् । बस्त्रैर्माल्यैस्तथा गन्धैर्मूलमंत्रेण पूजयेत् ॥ २ ॥

ततो ब्राह्मणमाहूय दक्षिणं धर्मकोविदम् । श्रुतवृत्तौ च संपन्नं तथा चैवात्मवेदिनम् ॥ ३ ॥

बस्त्रांगुलीयकैस्तस्य पूजां भक्त्या प्रकल्पयेत् । होमं च कारयेत्तत्र समिदाज्यतिलैरपि ॥ ४ ॥

मंत्रश्च रुद्रगायत्री सर्वत्रेति विनिश्चयः ॥ ५ ॥

रुद्रगायत्री लिङ्गपुराणेऽभिहिता यथा-

“सर्वेश्वराय विद्महे शूलहस्ताय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥”

यदा ज्यंवेकेनैव समिद्धे जुहुयात्सुवीः । कटुद्राघेति मंत्रेण जुहुयादाज्यमावृतः ॥ ६ ॥

[मूलमंत्रः पंचाक्षरो वा रुद्रगायत्री ॥ ॥]

कैलासवांसी भगवानुमया सहितः परः । त्रिनेत्रश्च हरो ददुरोगमाशु व्यपोहतु ॥ ७ ॥

ततश्च ब्राह्मणं सम्यक् प्रणिपत्य क्षमापयेत् । ब्राह्मणान्भोजयेद्वापि स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः ॥ ८ ॥
एव दत्त्वा महादानं ददुरोगात्प्रमुच्यते । गोमहा दूतकी चैव प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ९ ॥
व्रतान्ते मेदिनीं दद्याच्छृणुष्वैव भारतम् ॥ १० ॥

[भूमेरभावे मेदिनीप्रतिनिधित्वेन गां पयस्विनीं दद्यात् । भारतश्रवणं शास्त्रोक्तप्रकारेण इति ।
लोहहारी च पुरुषो भवेद्देववराङ्गकः । लोहं शतपलं दद्यादुपोष्य शनिवासरे ॥ ११ ॥
कारुकाणां वधे कृष्णो रक्षाङ्गश्च प्रजायते । तेन तत्पापशुद्धयर्थं दद्याद्देववर्षं सितम् ॥ १२ ॥
[कारुकाः शिल्पिनः ।]

तैलचौरेऽपि भवति नरे कङ्कयनं सदा । उपोष्य सोऽपि विप्राय दद्यात्तैलघटद्वयम् ॥ १३ ॥
चस्त्रहारी च शीर्णाङ्गः समदद्यात्सुशोभनम् । हेम निष्कत्रयमितं वस्त्रयुग्मं च दापयेत् ॥ १४ ॥
स्वाम्यगनाभिगमनं कृत्वा चान्द्रायणत्रयम् । व्रतान्ते पुस्तकं दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ १५ ॥
शय्या दद्यात्स विप्राय सोपधानां सत्रूलिकाम् ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसम्पदे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः ॥ ७९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथे विनिहते चैव वरकण्डः प्रजायते । प्राजापत्यानि चत्वारि सप्तधान्यानि चोत्पद्येत् ॥ १ ॥
शतं पलानि मानेन दद्याच्चैव द्विजातये । चक्रघाती दीर्घगलो दद्याद्वा घवलां शुभाम् ॥ २ ॥
अमक्षयमक्षदोषास्तु कंठरोगः प्रजायते । कृच्छ्रत्रयं प्रकुर्वीत दद्याद्देवुं सदक्षिणाम् ॥ ३ ॥
दद्याद्दे कंठरोगी तु कंबलं कनलोद्भवम् । ऊर्णाच्छादनं लोकानां शीतवातमघापहम् ॥ ४ ॥
सर्वदुःखहरं यस्मादतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसम्पदे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः ॥ ७९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पारावते च निहते हीनपाणिः प्रजायते । पारावतं स सीवर्णं प्रदद्यान्निष्कमात्रकम् ॥ १ ॥
कन्दमूलस्य हरणाद्धतपाणिः प्रजायते । देवतायतनं कुर्याद्दद्यान् तस्य शान्तये ॥ २ ॥
चान्द्रायणं प्रकुर्वीत ब्रह्मकूर्चं विधानतः । क्षीरहारी च पुरुषः खिन्नपाणिः प्रजायते ॥ ३ ॥
प्रदद्याच्चैव विप्राय काश्मीरं च पलत्रयम् । अयोनी चैव गमनाद्भुजस्तम्भः प्रजायते ॥ ४ ॥
सत्सकलशक्तैः शंभुं पूज्य यथाविधि । कुनखी नरकस्यान्ते जायत विप्रहेमहृत् ॥ ५ ॥
स सुवर्णपल दद्यात् कृत्वा चान्द्रायणत्रयम् । उक्षयावीक्षितं भुङ्क्ते जायते क्रीमिलोदरः ॥ ६ ॥
गोमृत्रयावकाहारः सप्तरात्रेण शुद्ध्यति । अमक्षयमक्षणे चैव जायन्ते क्रमयो हृदि ॥ ७ ॥

यथावत्तु विशुद्ध्यर्थमुपोष्य भीष्मपंचकम् ॥ ८ ॥

[यथावत् व्रताद्भूतग्रहचर्यदक्षिणादानादिशुक्तमित्यर्थः ।]

गजे विनिहते चैव क्रीमिकुक्षिस्तु जायते । मृते सर्वारि या नारी नीलवस्त्रं प्रधापयेत् ॥ ९ ॥
सा मृता नरकं याति क्रीमिकुक्षिस्तवः पश्य ॥ १० ॥

[पापभोगानन्तरं मनुष्यशरीरमासाद्येत्यर्थः ।]

स नीलवृषभान्नं यावद्दद्याच्चान्द्रायणत्रयम् । कुर्यात्त्रिशद्विधा भोज्या दद्याच्छतधा तदौषधम् ॥ ११ ॥

[नीलवृषभलक्षणं भगवत्प्रहरम् ।]

सुक्ता वा प्राश्य संस्पृष्टं जायते ना कुशोदरः । त्रिरात्रं वैष्णवं कुर्यात्पातकादौ प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टनवत्यधिकतप्तशततमः ॥ ७९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इधुविकारहारी च भवेदुदरगुल्मवान् । गुडधेनुः प्रदातव्या तस्य दोषस्य शान्तये ॥ १ ॥
गुरुप्रतिपत्तितां जातो गुल्मवाञ्जायते नरः । आरभेत्तन्निवृत्त्यर्थं मासमेकं यथावतम् ॥ २ ॥

[वातगुल्मवानित्यर्थः ।]

मुचेत्येतेन सूक्तेन आत्मेवं चरुसर्पिणा । जुहुयादयुतं सम्यग् वात आयातभेषजम् ॥ ३ ॥

एतत्सूक्तं जपेद्वा दक्षदानं च शक्तितः ॥ ४ ॥

[अतिआयोसिति सूक्तं तत्र विनायकदानम् ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्रत्यधिकतप्तशततमः ॥ ७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनकारी यः यकृत्स्त्रीहजलोदरः । तेषां प्रशमनार्थाय प्रायश्चित्तमिदं स्मृतम् ॥ १ ॥

एतेषु दद्याद्विमाय जलधेनुं विधानतः । सुवर्णरूपपताभ्राणां पलत्रयसमन्विताम् ॥ २ ॥

भृत्काध्यापकी यस्तु कन्यादूषणतत्परः । स्त्रीहृत्स्त्रीहजलोदरभवेदिमो जपेच्छ्रीसूक्तमत्र हि ॥ ३ ॥

अयुतत्रयसंख्याकं स्त्रीहोदरविमुक्तये । यो ब्रह्मविष्णुब्रह्मणां विभेदं मरुदाग्रज ॥ ४ ॥

साधयेदुदरव्याधियुक्तो भवति मानवः । कुट्यात्कृच्छ्राति कृच्छ्रं च चान्द्रायणमथापरम् ॥ ५ ॥

सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् । जपेदयुतसंख्याकमुषत्रयसृचं तथा ॥ ६ ॥

राज्ञा कर्मातिमुक्तेन नियुक्तो धर्मान्निश्चये । पुरोहितश्चाधिकारात्सचिद्विश्वान्ययाचरेत् ॥ ७ ॥

जलोदरत्वमामोति तस्य वक्ष्यामि निष्कृतिम् । पयसा वर्तयेन्मासत्रितयं व्रतमुत्तमम् ॥ ८ ॥

सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् । उदरव्याधियुक्तस्तु भवेद्वैगनागमे ॥ ९ ॥

कुट्यांजु मकरं सम्पन्नं राजनं ताम्रमेव च ॥ १० ॥

[कृत्वा मकरं ब्राह्मणाय देय इत्यर्थः ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टनवत्यधिकतप्तशततमः ॥ ८०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मंदोदराग्निर्भवति निर्द्रव्येण वै यजेत् । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा भोजयेत्तत्तवं द्विजान् ॥ १ ॥

[अद्विर्द्रव्यकदर्प्य इति वा पाठः ।]

गोमांसत्वादको मंदजठराग्निः प्रजापते । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रमतिकृच्छ्रं तथैव च ॥ २ ॥

अग्निमंत्रं जपेन्नित्यं श्रीसूक्तं च विचक्षणः । अकारणं गरं दत्त्वा प्रमारयति यो नरः ॥ ३ ॥

स मन्दाग्निर्भवेदेव मृतकस्वरूपकौतिकः । अग्नेर्मान्द्यं भवेत्तस्य प्रश्नेवाग्निविनाशकः ॥ ४ ॥

[तत्रेदं मकरदानं स्वर्णस्य तंडुलदानं च ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकाधिकाष्टशततमः ॥ ८०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अजहतां त्वजीर्णातीं भवेदस्य तु निष्कृतिः । उपवासत्रयं कृत्वा प्राजापत्यमयापि वा ॥ १ ॥

जुहुयाच्चरुसापिर्भ्यामग्निश्मीत्यृचाऽनया । पराश्रविघ्नकरणादजीर्णमपि जायते ॥ २ ॥

। लक्षहोमं प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यष्टशततमः ॥ ८०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुरुणा नानुजातो यो वेदाध्ययनमाचरेत् । स जडः प्रज्ञया हीनः संसारे जायते नरः ॥ १ ॥

[आचरेत्कुर्यादित्यर्थः ।]

वक्ष्यामि सत्प्रतीकारं शुद्धकांस्वमर्या ददाम् । शोभनां करयेद्वंशं शुभरेखाविभूषिताम् ॥ २ ॥

पलेस्तु कुर्याद्विशत्या त्रिशता वा तदर्द्धतः । सुवर्णाद्व्यामतिश्लक्ष्णां पंचगव्येन क्षापयेत् ॥ ३ ॥

श्वेतवस्त्रेण संवीतां तंडुलोपरि विन्यसेत् । पितृहा चेतनाहीनो मातृहंथश्च जायते ॥ ४ ॥

[ब्राह्मणाय देया तद्दानमंत्रस्तु ब्रह्मज्ञानमिति ।]

नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ५ ॥

[अस्य प्रायश्चित्तं नेत्ररोगप्रकरणेऽध्वहरे प्रपंचितम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविंशत्यष्टशततमः ॥ ८०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुरुजायाभिगमनान्मूत्रकृच्छ्रं प्रजायते । तेनापि निष्कृतिः कार्या शास्त्रदृष्टेन कर्मणा ॥ १ ॥

[अनेन विधिना निष्कृतिरुच्यते, तत्रैका प्राजापत्यादिश्वरूपा । अपरा प्रतिमादानजपहोम-
ब्राह्मणमोजनरूपा ।]

थापयेत्कुंभमेकं तु पश्चिमायां शुभं दिशि । नीलवस्त्रसमाच्छन्नं नीलमाल्यादिभूषितम् ॥ २ ॥

तरपोपरि न्यसेद्देवं लोहपात्रे प्रचेतसम् । सुवर्णनिष्कपद्मेन निर्मितं यादसां पतिम् ॥

जपेत्पुरुषसूक्तेन वरुणं विश्वरूपिणम् ॥ ३ ॥

[वरुणमूर्तिश्च पाशवरदकरा मकरवाहना च भवति ।]

मन्त्रः ।

“यादसामधिपो देवो विश्वेपामपि पावनः । संसाराब्धौ कर्णधारो वरुणः पावनोऽस्तु मे” ॥ ४ ॥

इमं मंत्रं सप्तवार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवमलंकृत्य मूत्रकृच्छ्रप्रशान्तये ॥ ५ ॥

पशुयोनौ च गमनान्मूत्रकृच्छ्रं प्रजायते । तिलपात्रत्रयं चैव स दद्यादत्तमशुद्धये ॥ ६ ॥

तत्र तिलपात्रदाने नहाविष्णुः ।

। ताम्रपात्रे तिलान्कृत्वा पलषोडशकल्पिते । सहिरण्यान्स्वशक्त्या वा विप्राय प्रतिपादयेत् ॥ ७ ॥

”

तत्र विष्णुप्रतिमाया यथोक्तदानम् ।

चक्रं सुदर्शनं यस्य चिह्नानि विविधानि च । प्रमेहं हन्तुं क्षिप्रं विष्णुर्गरुडवाहनः ॥ ८ ॥

तपस्विनीप्रसंगेन प्रमेहो जायते गदः । दानं रुद्रजपं कुर्याद् दद्याद्भक्त्या च कांचनम् ॥ ९ ॥

[प्रसंगेन गमनेनेत्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविंशत्यष्टशततमः ॥ ८०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातृगामी भवेच्चैह लिंगं तस्य विनश्यति । चांडालीगमनेः चैव हीनकुली प्रजायते ॥ १ ॥
तस्य प्रतिक्रियां कर्तुं कुम्भमुत्तरतो न्यसेत् । कृष्णवस्त्रसमाच्छ्रवं कृष्णमाल्यानुलेपनम् ॥ २ ॥

[उत्तरतः शुद्धलिप्तप्रदेशस्योत्तरभागे उदकादिपूरितं कलशं स्थापयेत् । कलशस्थापनविधि-
नेत्यर्थः ।]

तस्योपरि न्यसेत्कांस्यपात्रं तत्र धनेश्वरम् । सुवर्णनिष्कपदकेन निर्मितं नरवाहनम् ॥ ३ ॥
यजेत्पुरुषसूक्तेन धनदं विश्वरूपिणम् ॥ ४ ॥

[यजेत्पूजयेदित्यर्थः ।]

मंत्रः ।

“निधीनामधिपो देवः शंकरस्य प्रियः सखा । स वै धनपतिः श्रीमान् भग्न पापं व्यपोहतु” ॥ ५ ॥
इमं मंत्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवं हीनकुली लिङ्गनाशी चः शुद्धयति ॥ ६ ॥
दुष्टवादी च पण्डः स्यात्स दद्याच्च द्विजातये । रोप्यं पलत्रयं दुग्धघटत्रयसमन्वितम् ॥ ७ ॥
नृपो भूतवेह हस्तादिमपराधं विनैव यः । छेदयेद् मुजस्तम्भो वा भवेद्दग्ध इवाग्निना ॥ ८ ॥
शिलापृष्ठसदृशश्च सत्रणश्चापि जायते । रुधिरं प्रसवेत्पश्चात्तस्येयं निष्कृतिः परा ॥ ९ ॥
शतरुद्रं जपेत्सम्भगष्टोत्तरसहस्रकम् । व्रतं चान्द्रायणं चैव कुर्यादद्याच्च मां ततः ॥ १० ॥
जायते वृषणे तस्य व्याधिः परमदारुणः । जपित्वा दशसाहस्रं मुच्यते रुद्रसंहिताम् ॥ ११ ॥
यानि चान्द्रायणादीनि प्रतान्युक्तानि तानि वै ॥ १२ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकाष्टशततमः ॥ ८०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुरालये जले वापि शकृन्मूत्रं करोति यः । गुदरोगो भवेत्तस्य पापरूपः स दारुणः ॥ १ ॥
मातं सुरार्चनेनैव गोदानद्वितयेन च । प्राजापत्येन चैकेन शाम्भ्येद्गुरुजाण्डज ॥ २ ॥
[यद्यपि सुरार्चनमिति सामान्येनाभिहितं तथापि सूर्यप्रधान्येन विष्णुरुद्रौ पूज्यौ । ‘आरोग्यं
भास्करादिच्छेत्’ इति श्रुतिः ।]

प्रसवमुदाहो ।

विष्णुत्रोतसर्जनं कृत्वा योऽ कृत्वा शौचकर्म तु । भुंक्ते जन्मान्तरे मर्त्यो भवेत्स प्रसवाहृदी ॥ ३ ॥
भवेच्च दारुणा पीडा तत्र कृच्छ्रातिकृच्छ्रकम् । चान्द्रायणं च कर्तव्यं तत्तथा क्षीरसर्पिणा ॥ ४ ॥
अग्नीभ्यामिति सूक्तेन सहस्रं जुहुयाच्छुचिः । उद्यन्नयकृच्चं चैव जपेत्पूर्वोक्तसंख्याया ॥ ५ ॥
(गृहीत्वाऽथ वेतनं योऽध्यापयेत् तदर्थवचनम् ।) अध्यापयेच्च जुहुयाज्जपेद्वाशौगुतो भवेत् ॥ ६ ॥
निवृत्तौ च प्रकुर्वीत कृच्छ्रं चैवातिकृच्छ्रकम् । चान्द्रायणं चैव तथा जपेद्यत्सूक्तपौरुषम् ॥ ७ ॥
उद्यन्नयकृच्चं चैव श्रीविष्णुहृदयं तथा । ताम्रमिवर्णमिति च, जपेत्सूक्तं समाहितः ॥ ८ ॥

हिरण्यं रजतं दध्यच्छ्रोत्रियाय कुटुम्बिने ॥ ९ ॥

तत्र च धेनुदानं प्रशंसन्ति केचिच्च गोपालदानम् ।

बर्हापिडकसंयुक्तं वेणुवादनतत्परम् । गोपीजनैः परिवृतं जातीपुष्पावतंसकम् ॥ १० ॥
इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकाष्टशततमः ॥ ८०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्मार्ताभिः शमयेद्यस्तु सोतीसारयुतो भवेत् । अधिरश्मीत्यृचं जप्त्वा दशांशं जुहुयात्तिलान् ॥ १ ॥
सार्पपा तु पुनं दद्याद्विरुण्यं ब्रह्मदेवतम् । दुर्मनाश्चैव जायेत तस्येवं निष्कृतिः परा ॥ २ ॥

[दम्पत्योरनुकूले शुभे दिने स्वस्तिवाचनं कृत्वा स्वशक्त्यनुसारेण दानं विधाय पुत्रकामनया हरिवंशश्रवणमहं करिष्ये इति संकल्पयेत् ।]

दंपत्योः श्रवणकर्तृत्वे कारिष्यावहे इति प्रयोगो वा । अन्यतरत्कर्तव्ये कारिष्ये इत्येवं संकल्प्य श्रुत्यध्ययनसंपन्नं ब्राह्मणं विभवानुसारेण वस्त्रमुद्रिकाकुण्डलादिभिः संपूजितं श्रवणे वृणीतमेभिश्चान्दमताम्बूलादिभिर्हरिवंशश्रवणे त्वामहं वृण इति प्रयोगः ।

ततश्च प्रतिदिनमव्यसनप्रतिबन्धे स्नातावलकृतां दम्पती तदेकचित्ततया शृणुयाताम् । नालिकेरपूजादिङ्कुर्यात् । शमवान् प्रतिदिनमाचार्यं पुस्तकं च पूजयेत् ।

। अन्ते च स्वलङ्कृतां गां पर्यास्विनीं सवत्सां स्वर्णशृङ्गां रोप्यखुरां तान्नपृष्ठां कांस्यदोहनां सवस्त्रां सदक्षिणां च दद्यात् ।

। कल्पः—स्वर्पास्तनादीनि महादानानि दद्यात् । यथाशक्ति वा गोदानमत्र ।

गोदानविधौ विनायकशान्तिस्तु । प्रकृतमनुसरामः । ब्राह्मणोद्वाहनमेकं प्रापश्चित्तम्, अपरं हरिवंशश्रवणम्, परिशेषान्महारुद्रोऽपि तृतीयं प्रापश्चित्तम् । अत एव वचनस्यितश्चगन्दो वा शब्दार्थः । एतानि ग्रीष्मपि दत्तयाद्यपेक्षया व्यस्तानि समस्तानि वा योज्यानि ।

महारुद्रलक्षणं दशांशहोमप्रकारो वा रुद्रानुवाकानामृष्यादि च सर्वं परिभाषायां रुद्रविधाने समुपवर्णितम् ।

[एकादशपशून् पशुरन गौः रुद्राय गामिति श्रुतौ ।]

कुच्छ्रचान्द्रायणं कुर्याद्द्वोमः कूष्माण्डसंज्ञकः । कर्तव्यो होमविधिश्च स्वर्णदानं तथाऽपरम् ॥ ३ ॥
कन्यादानं च पञ्चम्यां श्राद्धं जुर्वीत यत्नतः । सहस्रनामजपी च भवेदेवं विशुद्धचति ॥ ४ ॥

[एतान्यष्टकादिश्राद्धरहितानि पञ्चापि पृथक् निर्मितानि अतो यत्तद्वधाधिकोपस्तावत् सहस्रनामस्तोत्रं जपेत् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्तोत्रे कर्मविषयकेऽध्याय सप्तमिकाष्टशततमः ॥ ८०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्थिधा तु या कन्ध्या भवेद्भूतविशेषाणां दृश्ये तस्य प्रतीकारं तत्स्वरूपं निनोद्य वै ॥ १ ॥
मृतवत्सा भवेत्काचित् काचिदेकप्रसूतिका । कन्याप्रसूतिरूपा च काकवन्ध्या चतुर्थिका ॥ २ ॥

[काकवन्ध्याऽप्रसूतेत्यर्थः ।]

सर्वोस्ता घोरपापेन जायन्ते पूर्वजन्मनि । मृतवत्सा द्रव्यहरणादेः सुतस्य घातनात् ॥ ३ ॥

तत्र स्वर्णधेनुदानम् ।

कन्याप्रजा ऋणसम्बन्धात् काकवन्ध्या विरोधतः । हिरण्येन यथाशक्त्या सवत्सां कारयेद्दाम् ॥ ४ ॥

धेनुं रूपखुरां, रत्नं तस्याः पुच्छे नियोजयेत् । घटां गले निनन्वीत सवत्सां प्रादुसुरः शुचिः ॥ ५ ॥

चन्दनाऽगुरुकर्पूरगन्धमाल्यैः सुशोभनीः । उपचौरैः पोदशभिर्नयेयं पायसं भवेत् ॥ ६ ॥

मोदकं च तथापूपं गुडं लवणमेव च । जीरकं च तदापूर्य शूलं वेणुमये ददे ॥ ७ ॥

[मोदकादिपरिपूर्णपात्राणि पट्टौ दद्यात् वा दद्यात् ।]

धेनुरेवं प्रदातव्या ब्राह्मणस्त्रीषु चैव हि । ब्राह्मणं सर्वशास्त्रज्ञं कुशलं धर्मवेदिनम् ॥ ८ ॥
विद्याविनयसंपन्नं शान्तं चैव जितेन्द्रियम् । अलोलुपं सर्वजनप्रियं कल्मषवर्जितम् ॥ ९ ॥
आहूय भक्त्या संपूज्य वस्त्राद्यैर्गन्धपुष्पकैः । तेनैव कारयेत्पूजां मन्त्रतो धेनुवत्सयोः ॥ १० ॥

पूजायां होमे च मंत्रः ।

होमं च कारयेत्तत्र समिदाज्यचरुत्कटम् । सोमो धेनुमिति मंत्रं समुच्चार्य ततः पुनः ॥ ११ ॥

[अथ हिरण्यं यथाशक्त्या दद्यात् ।]

अथ बद्धिमूर्तिदानम् ।

अतिसारी स भवति यत्नेताग्निविनाशकः । स्त्रीहन्ता चातिसारी स्यादश्वत्थान् रोपयेद्दश ॥
दद्याच्च शर्कराधेनुं यजेच्च संततं द्विजान् ॥ १२ ॥

रक्तातिसारे ।

दावाग्निदायकश्चैव रक्तातीसारवान् भवेत् । तेनोदपानं कर्तव्यं रोपणीयास्तथा वटाः ॥ १३ ॥

[उदपानं कृपादिभिः ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टाधिकाष्टशततमः ॥ ८०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनन्यगतिकां भार्यामदुष्टां कारणं विना । परित्यजति यः सोऽथ ग्रहणीरोगवान्भवेत् ॥ १ ॥
धेनुं पयस्विनीं दद्याद्दण्डाभरणभूषिताम् । हेमशृंगीं रौप्यसुरां वासोभिः परिवेष्टिताम् ॥ २ ॥
नवधातयैः समायुक्तामैकेकं द्रोणं चकम् । सहिरण्यं तु तद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ३ ॥
अलोलुपाय शान्ताय धर्मज्ञाय विशेषतः । होमं च पूर्ववत्कुर्यात्समिदाज्यचरुत्कटम् ॥ ४ ॥
तस्मै हुतवते दद्यात्पूजितायांशुलीयकैः । गां कृष्णां विश्वरूपाय मन्त्रेणानेन रोगवान् ॥ ५ ॥

मन्त्रः ।

“देवकीपुत्र चाणूरकंसारिष्टविनाशक । नाशाय ग्रहणीरोगं गोपीजनमहोत्सव ॥ ६ ॥
कृतेनानेन दानेन ग्रहणीशान्तिमृच्छति” । तस्मादेवं तु कर्तव्यं ग्रहणीरोगिणा सदा ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवाधिकाष्टशततमः ॥ ८०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हरिणे निहते खञ्जः शृगले त्वर्द्धपादकः । अश्वस्तेन प्रदातव्यः सौवर्णो निष्कसंमितः ॥ १ ॥
जायते वक्रपादस्तु निहते शुनि मानवः । निष्कत्रयमितं दद्यात्सौवर्णं तद्विशुद्धये ॥ २ ॥
अजाविवातेन चैव अधिकांगः प्रजायते । अजा तेन प्रदातव्या विधिना स्वर्णसंमिता ॥ ३ ॥

[अत्रापि खञ्जत्वरहोक्तप्रकारेण शिवपूजां कृत्वा ब्राह्मणाय दद्यात् ।]

मार्गहा पादरोगी स्यादश्वदानं समाचरेत् । पतितेन तु संपर्के कल्मीकव्याधिमान्भवेत् ॥ ४ ॥
गोमूत्रयावकाहारो मासार्द्धेन विशुद्ध्यति । सहिरण्यं प्रदद्याच्च तस्य पापस्य शुद्धये ॥ ५ ॥
जायते यदि तत्रापि कृमिर्ब्रह्मविदां वर । तत्र मूर्तिः स्वर्णमयी देया लक्षणसंयुता ॥ ६ ॥
स्वगोत्रजाभिगमनाच्छलीपदी जायते नरः । योन्यामसृक्च स्रवति तत्र चान्द्रायणं चरेत् ॥ ७ ॥

[स्वगोत्रस्येवत्र लिंगमविवक्षितम् । योनिशब्देन च मैथुनसाधनमिदं च लक्ष्यते । तत्र स्त्री पुंसोरुभयोरोपि कार्यं समम्]

मासं पयोव्रतं चैव तस्माद्दोगात्ममुच्यते । पापस्य तत्रिवृत्त्यर्थमुपवासत्रयं भवेत् ॥ ८ ॥

भोगयेच्च द्विजान्दानं पंचाशन्निकसंख्यया ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकाष्टशततम ॥ ८१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरुषो भाषते व्यर्थं ॥ त्वद्गोपयुतो भवेत् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात् प्रदद्यादौषधानि च ॥ १ ॥

[वैद्यकोक्तानि चक्रमर्दानीत्यर्थः । ब्राह्मणभोजनं च ।]

शुरुतल्पमदोषाच्च शुरुमैयुनदोषतः । दुश्चर्मा स्यादसौ कुर्याद्दुरुतल्यादिदोषतः ॥ २ ॥

[मायश्चित्तं कुर्यादित्यन्वयः । पाद्धार्षिकमित्यर्थः ।]

अनुलुम्पति योऽन्येषां विषयान् पूर्वजन्मनि । सोऽन्यजन्मनि पामावान् भवेत्स्ववति शोणितम् ॥ ३ ॥

[अत्रापि व्याधेर्गुरुत्वं लघुत्वं च द्रष्टव्यम् । अनुलुम्पनं विनाशनमपहारो वा । विषयाः सक्-
चन्दनानुलेपादयः । इति पामात्वद्रूपम् ।]

ब्राह्मणं घातयेद्यो हि ददुरोगी भवेन्नरः । तत्पापशमनं वक्ष्ये सुवर्णेन तदर्घतः ॥ ४ ॥

धेनुं हेममयीं कुर्याद्द्रौप्येणाप्यथवा पुनः । औमं माहेश्वरं रूपं दृष्टभावेन च स्थितम् ॥ ५ ॥

प्रदीपं भक्षयित्वा तु तिमिरव्याधिमान्भवेत् । रूपप्रकाशकैर्मन्त्रैरिमिमन्त्र्य जलं ततः ॥ ६ ॥

गान्गाणि प्रोक्षयेत्तस्मान्मुक्तो भवति किल्बिषात् । सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्यापि कारयेत् ॥ ७ ॥

तत्र यथोक्तगरुडदानं च कामलत्वे ।

कामली नक्तचौरः स्यात्तस्य वक्ष्यामि निष्कृतिम् । कुर्याच्च पक्षिराजानं विष्णोर्वाहनमुत्तमम् ८

सुवर्णेन यथाशक्त्या पक्षयोर्मोक्तिकदयम् । नासिकायां तथा वज्रमुत्तरीयं च राजतम् ॥ ९ ॥

एवं कृत्वा गरुत्मन्त्रं धृतद्रोणोपरि न्यसेत् । श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य श्वेतमादयैः समर्चयेत् ॥ १० ॥

[ब्राह्मणाय प्रदातव्यम् । होमादि ब्राह्मणभोजनं च ।]

तरुक्षीं निहते चैव जायते केकरोक्षणः । दद्याद्रत्नमयीं धेनुं स तत्पापप्रशान्तये ॥ ११ ॥

मार्जारं निहते चैव जायते केकरोक्षणः । तेन वैदूर्यरत्नानि दातव्यानि स्वशक्तितः ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशाधिकाष्टशततम ॥ ८११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मारुपितृगुरुणा च देवब्राह्मणयोस्तथा । शृणोति निन्दां बुद्ध्या यः कर्णोभ्यां तस्य शोणितम् १

पृथं च प्रसक्त्यस्य शान्तिः कृच्छ्रचतुष्टयम् । हिरण्यरत्नवस्त्राणां दानाद्ब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥

होमाच्च सौख्यं भवति सौरमन्त्रेण शक्तितः । सर्वांगमविहीनश्च भेतश्चाद्धे सदादनात् ॥ ३ ॥

[शक्तित इति सर्वत्र सम्बध्यते ।]

स भवेत्कृमिकर्णस्तु तत्पापस्यापनुत्तये । दद्यान्नोल्लवृषान् पञ्च यथोक्तविधिना ततः ॥ ४ ॥

[नीलवृषमलक्षणं भगवन्महोऽभिहितम् ।]

वृषदाने शुभोद्भिद्वाचं सशुद्धमन्त्रकाश्चनः । स्वसृषाती च पुरुषो बधिरो जायते नरः ॥ ५ ॥

तेन कार्य्या विशुद्धिश्चान्यथा तु ददुमण्डलः । कृत्वा लोहमयीं धेनुं पलपट्टिममाणतः ॥ ६ ॥

कार्या स्वर्णेन संयुक्ता सप्तधान्यसमन्विता । दद्याद्भिषाव विदुषे पापं मे क्षीयतामिति ॥ ७ ॥
विश्वस्तभार्यागमने गजचर्माम् प्रजायते । तत्पापस्य विनाशाय प्रायश्चित्तं विधीयते ॥ ८ ॥

[विश्वस्तभार्यागमने गुरुतत्पगप्रायश्चित्तादिदोषवशात् पाद्भार्षिकम् । प्रायश्चित्तशब्देन निष्कृ-
तिरभिधीयते सा च कृच्छ्रादिरूपा दानरूपा च । तत्र साङ्गोदानम् । इति गजचर्महरम् ।]
मयूरघातेन चैव जायते कृष्णमण्डलः । निष्कत्रयमितो देवस्तेन स्वर्णमयः क्षिणी ॥ ९ ॥
हंसघाती भवेद्यस्तु तस्य स्याच्छ्वेतमण्डलः । रौप्यं पलत्रयमितं हंसं दद्याद्विशुद्धयति ॥ १० ॥
व्यमेध्यस्य प्रदाता च विसर्पव्याधिमाम्भवेत् । मांसपयोव्रतं कुर्याद् दद्यादन्ते पयस्विनीम् ११
[तत्र सर्पघातदानम् ।]

सौगन्धिकस्य हरणाङ्गुष्मन्नाङ्गः प्रजायते । लक्षमेकं तु पद्मानां जुहुयाज्जातवेदसम् ॥ १२ ॥
[सौगन्धिकं तु कङ्कारं सुगन्धिद्रव्यं वा । जातवेदसमंत्रेण जुहुयात् ।]

वस्तुगन्धहरे ।

मधुचौरस्तु पुरुषो जायते वस्तुगन्धवान् । स दद्यान्मधु धेनुं च उपोष्य च द्विजातये ॥ १३ ॥
इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशधिकाष्टतमः ॥ ८१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा नरकस्थान्ते पांडुकुक्षी प्रजायते । प्रायश्चित्तं प्रकुर्यात् तत्पातकविशुद्धये ॥ १ ॥
[प्रायश्चित्तं पाद्भार्षिकं कर्तव्यं पापस्योपभोगेन कृत्वा पश्चात् कृते प्रायश्चित्ते ।]

चत्वारः कलशाः स्याध्याः पञ्चपल्लवसंयुताः । यश्चरन्समायुक्ताः श्वेतवस्त्रेण वेष्टिताः ॥ २ ॥
अश्वस्यानादिमृद्युक्तास्तीर्थोदकेन पूरिताः । कणापपञ्चकोपेता नानाविवफलान्विताः ॥ ३ ॥
सर्वापाधिसमायुक्ताः स्याध्याः प्रतिदिशं ततः । रौप्यमष्टदलं पद्मं मध्यकुम्भोपरि न्यसेत् ॥ ४ ॥

[पञ्च पल्लवाः—आम्नाश्वत्यवटप्लक्षोदुम्बराणाम् । मृदश्च—गजाश्वरध्यावरुमीकनदीसंगम
हृद्गोकुलेभ्यो ग्राह्याः । कपायाः—अश्वत्यादीनां त्वचः ।]

तन्मध्ये कलशोपरि अष्टदलं रौप्यपद्मं निधाय तत्र वासुदेवं स्थापयेद्विरयाह ।
तस्योपरि न्यसेदेवं पुण्डरीकं चतुर्भुजम् । पलार्द्धाद्विप्रमाणेन सुवर्णेन विनिर्मितम् ॥ ५ ॥
यजेत्पुरुषसूक्तेन त्रिकालं प्रतिवासरम् । यजमानः शुभैर्गन्धैः पुष्पैर्धूपैर्यथाविधि ॥ ६ ॥
पूर्वादिकुम्भेषु ततो ग्राह्याणां ब्रह्मवादिनः । स्थापयेद्युः स्वकान्वेदान्मेदप्रभृतीञ्च शनैः ॥ ७ ॥
दशांशेन ततो होमो गृहशान्तिपुरस्सरम् । तत्र कुण्डे विधातव्यो घृताक्तस्तु तिलैर्यवैः ॥ ८ ॥
द्वादशाहमिदं कर्म समाप्य द्विजपुङ्गवः । भद्रासने यजमानस्याभिषेकं हि समाचरेत् ॥ ९ ॥

[द्वादशदिनाध्यमेतत्कर्म । तत्र प्रतिदिनं प्रातर्मध्यदिनसायंकाले ह्याचार्येण पूजितम् ।
एवं यजमानः पूजयेदेवम् । वेदचतुष्टयाभावे यथा समशाखाध्यायिभिश्चतुर्भिर्ब्राह्मणैश्चत्वारि
वेदपारायणानि कारयेत् पारायणं वा । होमद्रव्यं च घृताक्तास्तिलयवाः । प्रतिदिनं होमः
पूजा च । अन्त्ये दक्षिणादीनि दद्यात् । द्विजपुंगव इति आचार्यः ।]

अभिषेकानन्तरं हि गोभूहेमतिलादिकम् । ब्राह्मणेभ्यस्तथादेयमाचार्याय निवेदयेत् ॥ १० ॥
एतत्प्रतिमादानमन्त्रमाह ।

“आदित्या वसवो रुद्रा विश्वेदेवा मरुद्गणाः । ग्रीताः सर्वे व्यपोहन्तु मम पापं सुदारुणम्” ॥ ११ ॥

इत्युदीर्य मुमुर्भत्तया तमाचार्य क्षमापयेत् । एवं विधानैर्विविधैः श्वेतकृष्णौ विशुद्धानि ॥ १२ ॥
कृष्णौ गोवधमारी स्यान्नरकान्तेऽस्य निष्कृतिः ॥ १३ ॥

[तत्रापि नवविधः ।]

अनु च ।

यो नरो हन्ति वै जन्तुकुष्ठरोगी भवेत्तु सः । सान्तपनं प्रकुर्वीत भगवानाह ब्रह्मरः ॥ १४ ॥
[क्षुद्रजन्तुनामिदं प्रायश्चित्तम् । अत्र केचन-उमामहेश्वरेण साकं साङ्गशृपमदानं शंसन्ति ।]
हीनकुष्ठे शतात्तपः ।

मातृगामी भवेद्यस्तु तस्य लिङ्गं विनश्यति । बालायां गमने चैव हीनकुष्ठः प्रजायते ॥ १५ ॥
[अत्र प्रतिक्रिया लिङ्गरानिरे पूर्वमेव प्रसंगात्प्रदर्शिता इति ।]

दीक्षितस्त्रीप्रसङ्गेन जायते रक्तकुष्ठवान् । तत्पातकविशुद्ध्यर्थं प्राजापत्यचतुष्टयम् ॥ १६ ॥

[कुर्वीत इति शेषः । एतच्च प्रायश्चित्तं रोगस्यात्पत्ते प्रायश्चित्तस्य लघुत्वात् । रोगाविशये तु
ब्रह्मसिक्तमुपपातकप्रायश्चित्तं द्वेगुण्येन कायम् ।]

रक्तपीते कुष्ठे ।

स्वसुतागमने चैव रक्तकुष्ठं प्रजायते । भगिनीगमने चैव पीतकुष्ठं प्रजायते ॥ १७ ॥
तत्र प्रतिक्रिया कर्तुं पूर्वतः कलशं न्यसेत् ॥ १८ ॥

गुल्मादिकुष्ठे ।

भ्रातृजायाभिगमने गुल्मकुष्ठं प्रजायते । स्ववधूगमने चैव कृच्छ्रकुष्ठं प्रजायते ॥ १९ ॥
[स्ववधूः स्वपुत्रभार्या इति भावः ।]

तेन कार्यं विशुद्ध्यर्थं प्रागुक्तस्यार्थमेव च । दशाशहोमः सर्वत्र घृताक्तैः क्रियते तिर्यः ॥ २० ॥
[प्राक् पाद्माचार्यक प्रस्तुतं तदर्थं वैश्वार्पिकम् ।]

कट्यादिकुष्ठे ।

पितृव्यपत्नीगमनात् कटिकुष्ठं प्रजायते । निष्कृतिस्तेन कर्तव्या कन्यादानेन चानतः ॥ २१ ॥
नेत्रकुष्ठे ।

मातुलान्यभिगमनाच्चेत्रकुष्ठं प्रजायते । कृष्णाजिनप्रदानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ २२ ॥
यवगम्यासु सम्बद्धं प्रायश्चित्तमुदीरितम् । तदेव मुनिभिः श्रोतं नियतं तत्सुवासवि ॥ २३ ॥

[ससुवर्णं सत्रीहि कृष्णाजिनदानम् ।]

ताम्बूलहरणे चैव श्वेतोष्ठत्वं प्रजायते । दक्षिणासहितं दद्यात् सर्वदूर्यमाणिद्वयम् ॥ २४ ॥
रूपहा नरकस्यान्ते जायते चित्रकुष्ठवान् । प्राजापत्यत्रयं कुर्याद्विधं सौम्यपलत्रयम् ॥ २५ ॥

उदुम्बरी ताम्रचोरो नरकान्ते प्रजापते । प्राजापत्यत्रयं कुर्यात्ताम्रं पलत्रं दिशेत् ॥ २६ ॥
कुष्ठरूपम् ।

कुष्ठः सर्गाङ्गगामी च शूलपद्मोपवीतघृक् । धावन् व्रणहरः शुद्धस्त्रिनेत्रः किंकिणीयुतः ॥ २७ ॥
इति श्रीकृष्णस्यारुणसम्बदे कर्मविपाकेऽध्यायस्योदशाधिरुद्राष्टतमः ॥ ८१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

श्रुतिपाप्मातुरा नारी भर्तारमवमत्य या । मिष्टान्नं स्वयमश्राति न सा पुष्पवती भवेत् ॥ १ ॥
 मिथुना नि च पंचाशद्भोजयेत्तन्निवृत्तये । दद्यात्सौभाग्यवस्तूनि तेभ्यः अक्षयनुसारतः ॥ २ ॥
 इक्षवस्तवराजश्च हरिद्रा चैव धान्यकम् । विकारवच्च गोक्षीरं कुसुमं लवणं तथा ॥ ३ ॥
 [एतत्सौभाग्याष्टकैस्तवराजः सौभाग्यं सुवर्णद्रावकं द्रव्यमुच्यते । कर्पूरो वा शर्करा वा ।
 विकारवद् शिखरिणी ।]

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशविकाष्टतमः ॥ ८१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विधवागमनेनापि नित्यं नारदवचतिः । रक्तार्जुदी भवेत्कुर्यात्पायश्चित्तं प्रशान्तये ॥ १ ॥
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापि वा । एवमेवापि विधवा प्रकुर्याद्भोगशान्तये ॥ २ ॥
 रक्तार्जुदी वैश्यहन्ता जायते धर्ममाचरेत् । प्राजापत्यानि चत्वारि सप्तधान्यानि चोत्सजेत् ॥ ३ ॥
 पित्रा वा गुरुणा वापि यो नरः शास्त्रनिर्णये । स्पर्द्धतेऽसौ प्रजायेत उदरव्याधिमान्भवेत् ॥ ४ ॥
 चान्द्रायणं प्रकुर्वीत कृच्छ्रं चेवातिकृच्छ्रकम् । तद्विष्णोरिति च जपेद्युतत्रयसंख्यया ॥ ५ ॥
 सर्पिर्मनुसमायुक्तमण्डकात्रेण भोजयेत् । विमोस्तत्पादसलिलैर्मार्जयेद्बुदरे तथा ॥ ६ ॥
 असृग्दरी स भवति यस्तु हिंसादृष्ट्या पशून् । असृग्दरी द्वारयति तपोवृक्षानपि क्षतान् ॥ ७ ॥

[तत्र गोदानं सारम् । तत्र रुद्रशर्तदानं च ।]

अन्नचोरो भवेद्यस्तु सोऽकस्माज्जायते कृशः । वक्ष्ये तस्य प्रतीकारं दानहोमाभिपेचनम् ॥ ८ ॥
 पलेन वा तदर्थेन तदर्थेनाथ वा पुनः । सुवर्णेन प्रतिशुक्तिं कुर्याद्बुद्धस्य भक्तितः ॥ ९ ॥
 तन्मूर्तिर्ब्राह्मणायैव देया शक्या विधानतः । न करोति महायज्ञानस्थितेगी प्रजायते ॥ १० ॥
 कृच्छ्रं चान्द्रायणं कुर्याच्छ्रुतया विमोश्च भोजयेत्तद्विष्णुतानं प्रदद्याच्च हिरण्यं च स्वशक्तितः ॥ ११ ॥

[वक्षिणां हिरण्यं दद्यात् ।]

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशविकाष्टतमः ॥ ८१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिचौरस्तु पुरुषो युक्तो भवति कल्मषात् । दधिधेनुः प्रदातव्या तेन विमाय शुद्धये ॥ १ ॥
 दंतपातनकैर्युक्तः शूद्रहन्ता भवेन्नरः । प्राजापत्यं चरेदेकं दद्याद्देव्युं सदक्षिणाम् ॥ २ ॥
 श्रुतिस्मृतिनिषिद्धानि यानि दानानि सन्ति वै । अजाप्यमहिषीदानं प्रतिग्रहणकारणात् ॥ ३ ॥
 निषिद्धयोपिद्रमनाद्द्विजाभ्यस्य वचादपि । देवस्य च परीक्षायां दस्युव्याघ्रादिनिमित्तेः ॥ ४ ॥
 निषिद्धवनशास्त्राणि मरणाद्गुरुनिष्कृतेः । तद्वागादेश्च भङ्गाच्च बाह्यशास्त्रोपजीवनात् ॥ ५ ॥
 ब्राह्मणस्वापहरणात्सर्वज्ञेषु प्रजायते । वेदना दारुणा तद्वत्तस्याश्च शममृच्छयेत् ॥ ६ ॥
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापि वा । गोभृंहिरण्यवासांसि द्यात्कुर्याज्जपं तथा ॥ ७ ॥
 तद्विष्णोरिति मंत्रेण कुर्यादत्रायुतत्रयम् । पानीयं पायसं मुद्राः शर्करा मधुसंयुता ॥ ८ ॥
 इदमावश्यकं देयं सर्वरोगादिशान्तये । प्रतिमाभद्रकारी तु ह्यमाविष्टः प्रजायते ॥ ९ ॥
 संवत्सरत्रयं सिध्वेदश्चतयं शनिवासरे । उद्वाहयेत्तमन्वत्यं शमीसाम्यविधानतः ॥ १० ॥

[शमी चेत्तया सह शमी पापे न भवति तदा वृषोत्सर्ग इव साया ये कुशास्तैरेव समानीय विधानतो विवाहः ।]

कुन्जो मूषकहा दयात् सप्तधान्यं सकाचनम् । अनिवेद्य सुरादिभ्यो मुञ्जानो जायतेऽवनः ॥ ११ ॥

स भोजयेत्सहस्रं तु शतं वा हि द्विजोत्तमम् ॥ १२ ॥

[सुरादिभ्यो हरिहरादिभ्यो वैश्वदेवकर्मदेवताभ्यश्चादिशब्दादतिथिषुनादिभ्यः । श्रवणं द्वितीया निष्कृतिः । ह्युत्पुत्तरवाक्यस्यापि तेन विशुद्धयति इत्ययं विशेषः । तथा च हरिर्विश्रवणं द्वितीया निष्कृतिः ।]

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे पंचमदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १३ ॥

विप्रमसह्वतः प्राप्तः प्रयागं गरुडायज । मुस्तातो मृगगे भानी धूर्तो धर्मक्रियोज्जितः ॥ १४ ॥

संप्राप्य स्वगृहं शशिं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यस्य क्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ १५ ॥

ददाह भवनं रम्यं वैरिभावात्पुत्राऽनघ । तत्रेका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ १६ ॥

कालयोगेन संमातः स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ १७ ॥

पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गंगायाः प्राक्परे देगे शतयोजनसंमिते ॥ १८ ॥

स मध्यरूपो बलवान् धर्मे स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिकः प्रचारी च पैत्तिकः स्वल्पवित्तभाक् १९

सकन्यकः सपत्नीको बन्धुमृत्युसुखान्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वोत्पापादन भृशं त्वय ॥ २० ॥

गोबालवत्सकवधाजीवितादादपुत्रकः । सप्तवेदमितान्दान्वं जातपुत्रविनाशवान् ॥ २१ ॥

गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकग यतः । गोरशिगे ज्ञानी सोमात्पथे जीवे मृगास्थिते ॥ २२ ॥

लक्ष्मैतदंबजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायामिन्मृतवरसाऽत्र सा सुत ॥ २३ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृति वद मे स्वामिन् सर्वपापनिषूदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यामन्यजन्मनि निश्चयात् ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्यमी ॥ २५ ॥

तदर्द्धमितिका कापि द्वयोर्विचानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ २६ ॥

मापैवंद्विमितैर्देयस्तथा पशुपातेः सुत । माषान्या च तथा बह्विर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ २७ ॥

देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुचये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रारिहनाशकम् ॥ २८ ॥

क्षेमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्दरिद्रं वा दशारूच्या विधानतः ॥ २९ ॥

यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिवा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ३० ॥

नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्वस्मिन्जीविते नात्र संशयः ३१

नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३२ ॥

इति वृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविषाकरोऽध्याय षोडशोऽधिकारश्चतुस्तमः ॥ ८१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वणिक् पूर्वमेव कश्चिदासीद्धर्मपरायणः । द्विभार्यः सिद्धपीठस्थो धनधान्यसमान्वितः ॥ १ ॥

दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । ब्राह्मणेषु दग्दिषु गृहस्थेषु विशेषतः ॥ २ ॥

अयापि कृतयान्पापं कामलोभेन नित्यशः । ज्येष्ठं त्यक्त्वा ऋतुशतां सुशीलां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतां विधिमोहितः । ततो मृत्युवशं प्रातः सप्तहायो वणिजमुतः ॥ ४ ॥
 मुक्ता पापफलं पापात् पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विधेर्वलवशात्तोऽत्र शतद्रोः पूर्वमागजः ॥ ५ ॥
 कुम्भस्थे भूसुते कीटे जीवे सिद्गते विधौ । स रक्तगौरो मतिमान् पितृमातृसुखान्वितः ॥ ६ ॥
 भ्रातृमित्रयनयुक्तः सौम्यः पितृवचोनुगः । घृणी हस्तोज्य मितदो वर्णात्तमसमुद्भवः ॥ ७ ॥
 दानादिदं फलं सर्वं स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः । स्त्रीत्यागी भूणह्यस्मादिति वेदविदो विदुः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतः पूर्वं शृणुष्वथ स्वगन्धर । गाम्भवे याः कनिष्ठाभूत् सा ज्येष्ठाऽत्र मृतमजा ॥ ९ ॥
 गर्भदोषरता चेति लक्षणलक्षितामुत । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापानोदनीम् ॥ १० ॥
 कुर्यात्फलं स्तामेतद्ब्रह्मणं कमलोद्भवम् । विश्वमूर्तिं त्रिलोकेशं सौवर्णं निखिलं शुभम् ॥ ११ ॥
 तदर्द्धादिमितं देयं त्रिषु वित्तादिर्म पञ्च ॥ १२ ॥

“ त्यक्त्वा वराननां शुद्धां यत्पूर्वं पापमाजितम् । तेनाहमत्र ब्रह्मणं प्रायश्चित्तं ददे द्विज ” ॥ १३ ॥
 गौरी तु राजतौ देवा द्विपलाकंश्च तन्मितः । मापर्पचमिता विष्णोः सौवर्णां ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥
 हिरण्यमी तथा लक्ष्मीं देया मापाष्टका शुभा । ब्राह्मणान् वयेत्तत्र गृह्यज्ञं समाचरेत् ॥ १५ ॥
 भोजयेद्यथाशक्त्या ब्राह्मण्यागुरुडाग्रज । एवं विधानं यः कुर्यात्सौविध्यमिति च तत्सुताः ॥ १६ ॥
 ज्येष्ठायां च कनिष्ठायां नात्र कार्या विचारणा । श्रुत्वेनं शक्तिमान्यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् ॥ १७ ॥
 न जीवन्ति सुनास्तस्य रिष्टं वेदात्रकेन्दके । प्रायश्चित्ते कृते तत्र पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् ॥ १८ ॥
 भविष्यति तथा ह्यपुः सप्तसप्तमिनाः समाः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीकृष्णार्जुनसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशविक्रमशततमः ॥ ८१७ ॥

श्रुत्वर्य उवाच ।

सप्तदशं ह्यभूत्काश्चिच्छूद्रो धर्माक्रियारतः । विवाहं कृतवान् पूर्वं कन्यायाः कृतजन्मनि ॥ १ ॥
 दाने स्वल्पमतिस्तस्माच्चक्रागलविधाननः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्द्वयोगतः ॥ २ ॥
 चचार पर्वते सून मार्गलुण्टनतत्परः । अथो भाविवलात्तवः प्राप्ता काचिद्भरानना ॥ ३ ॥
 पूर्णगर्भसमायुक्ता नानामग्न्यभृतिता । सा लुण्टिता भयत्रस्ता तेन क्रूरधियाऽऽज ॥ ४ ॥
 सहायैस्तु परित्यक्ता ताडनात्महदाकुला । तस्या गर्भच्युतौ तत्र कन्यापुत्री बभूवतुः ॥ ५ ॥
 अतहापेन तेनैव पापमाचारिणं पुरा । ततो यमपुरं प्रातो धर्माचर्मसमन्वितः ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । कन्यादानप्रभावेण न जातोऽत्र वणिजमुतः ॥ ७ ॥
 कुरुक्षेत्राद्याम्पभागे त्रिशोऽयमसंमिते । स रक्तकृष्णः क्षोणाङ्गः स्वल्पवित्तमन्वितः ॥ ८ ॥
 वातापित्तसमद्वन्द्वो बहुपुत्रीभिरन्वितः । स्वयं स्त्रीसंयुतो लोभी पितृभक्तिसमन्वितः ॥ ९ ॥
 जानपुत्रविहीनश्च पापात्पुण्यात्तथा फलम् । चित्रमद्वादिदं सूत चन्द्रो मित्यनराशिगः ॥ १० ॥
 न पश्यति मुतं कन्यां लाभे शुक्रः प्रपश्यति । तस्माद्द्रष्टुं कन्याया न च पुत्रमुखं कचिद् ॥ ११ ॥
 निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनम् । शूद्रायाः श्रतिमा कार्या पलायार्द्धमितेन तु ॥ १२ ॥
 लेख्यी गर्भच्युतौ वालौ सौवर्णभूषणान्वितौ । सा देवा तु विपिज्ञाय पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३ ॥
 दयः पंचमित्तमापिस्तथा वेदनिधिः मुत । जपेद्य वेद्यतो मन्त्रं वैष्णवं त्र्यम्बकं तथा ॥ १४ ॥

पूर्वपापविशुद्धयर्थं सहस्रं प्रतिदेवतम् । होमयेच्च तिलांस्तत्र सवृतास्थण्डिले शुभे ॥ १५ ॥
स्वग्रहोक्तविधानेन स्थापयित्वा हुताशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतधा वेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १६ ॥
ततो रुद्रघ्नं कुर्यात्सर्वपापविशोधनम् । चतुर्दश्यां निराहरो रुद्रपूजनतत्परः ॥ १७ ॥
य एवं कुरुते सूत प्रापश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १८ ॥
नैवं विधानं यः कुर्यान्न च पुत्रमुखं लभेत् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मिमेऽदके ॥ १९ ॥

ह्यायुरव्दाश्चतुरशीतिः प्रायश्चित्ते कृतऽण्डज ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशाधिकः अष्टमः ॥ ८१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिदंगदेशे द्विजो धनी । विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मशास्त्रक्रियान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन चाल्पानि दानान्यपि विधानतः । पर्वस्वपि च तेनैवाध्यापिता ब्राह्मणास्तथा ॥ २ ॥
पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । कालयोगेन संप्राप्य ब्राह्मणेन कुटुम्बिना ॥ ३ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं घटे ताम्रमये स्थितम् । पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
सर्वैर्मिलित्वा वहुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह । ततो यमपुरं प्राप्तः सप्तहायो द्विजोत्तमः ॥ ५ ॥
भुक्त्वा पापफलं न्यायात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विद्यादानादिपुण्येन जातोऽसौ ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशं पश्चनदं प्राप्य गौरः पिताधिको घृणो । वाचा मयुरया युक्तो राजसश्चतुरः सुधीः ॥ ७ ॥
दर्शनीयो नातिह्रस्वो नात्युच्चः क्रोधवान्जितः । सुखस्त्रीमानसंयुक्तः सदा सोऽतिधनेर्धुतः ॥ ८ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । धूर्तः शठोऽल्पदो दम्भी स्वल्पधर्मक्रियान्वितः ॥ ९ ॥
इष्टैर्मनोरथैर्हीनः पुत्रसन्ततिदुःखितः । ब्रह्मस्वभक्षणत्पूर्वं फलमत्र विनिश्चितम् ॥ १० ॥
लक्ष्मेतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । जन्मलघ्नात्सुते राक्षो घटः पापसमन्वितः ॥ ११ ॥
सहायलक्षणं सर्वं बक्ष्याम्यथ स्वगेश्वर । पुत्राभावो भ्रातृहीनः स्त्रीसुताल्पसमन्वितः ॥ १२ ॥
लक्षणैरभिराट्पस्य पृच्छकस्यात्र जन्मनि । श्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
लक्ष्मीनारायणो कार्मणं सुवर्णाद्रंमितो शुभौ । तट्ठौ वाऽथ सोवर्णौ द्वयोर्विंशतुसारतः ॥ १४ ॥
स्थापयित्वा घटे ताम्रे सघृते वस्त्रवेष्टिते । संपृज्य गन्धपुष्पाद्यैर्ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १५ ॥
चतुर्विंशसहस्राणि गावर्त्री च जपेत्ततः । होमयेच्च यथाशक्त्या कुण्डे वा स्थण्डिले शुभे ॥ १६ ॥
घृतमिश्रांस्तिलांस्तत्र शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । मम जन्मदिने पश्चादाचरेद्भूतमुत्तमम् ॥ १७ ॥
य एवं कुरुते सूत प्रापश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामनैव जन्मनि ॥ १८ ॥
नैवं विधानं यः कुर्याद्विप्रद्रव्याधनाशनम् । न च पुत्रमुखं लब्ध्वा न तस्य परमा गतिः ॥ १९ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृतेऽरिष्टं पंचाशन्मितकेऽदके । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः सप्तसप्तमिताव्दकम् ॥ २० ॥

जन्मादिमरणात् हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकः अष्टमः ॥ ८१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बह्वेदो ह्यभूत्कश्चिद् वाहुजो धर्मसंयुतः । ग्रामाधिपश्चोप्रदण्डो गुरुभक्तिपरो दृढः ॥ १ ॥
स गावा तु कुरुक्षेत्रे सर्वस्व विधिनाऽद्दात् । प्राप्ते सूर्यग्रहे सूत विप्राय च कुटुम्बिने ॥ २ ॥
पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । यौवने धर्पिता विपत्नी चातिशुभानना ॥ ३ ॥

कामलोभेन सततं पतिस्तस्याः प्रवीडितः । एवं निवसतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ५ ॥
ऐरावत्पास्तु निकटे त्रिशद्योजनसंमिते । गौरः सुरूषो भविमान् यशस्वी प्रियदर्शनः ॥ ६ ॥
पुत्रदारधनेयुक्तो बहुमित्रः प्रतापवान् । राजसेवीतिर्विख्यातः सुखैश्वर्ययुतो नृपः ॥ ७ ॥
देशदेशेऽधिकारादय आचन्तमुत्समाग्निह । दाता भोक्ता प्रधानश्च बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
धर्मादिदं तथा पापात्क्रोधी दण्डरतो व्यपी । पूर्वस्त्रीमुखवहीनस्तु मनोदुःखसमन्वितः ॥ ९ ॥
धर्पणाद्विजयोपायास्तत्पत्युस्तत्र ताडनात् । यौवने नेत्ररोगादयश्चात्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १० ॥
चिह्नमद्भादिदं चन्द्रो भौमयुक्तस्तृतीयगः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविशोधनीम् ॥ ११ ॥
हेन्रः पल्लेदेशमितिः शिवः कार्यो विधानतः । सपत्नीको वृषस्यश्च सर्वाभरणभूषितः ॥ १२ ॥
सदद्भादिमितो वापि त्रिषु विचानुसारतः । होमयेच्च तदग्रे तु ज्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
तिलाज्यमधुयुक्तेन कुण्डे वा स्थण्डिलेषु च । स च देवो विधिज्ञाय ददुरोगापनुत्तये ॥ १४ ॥
तन्मितं च तथा दद्याद्वाजतं च गणेश्वरम् । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्गन्धपुष्पैर्पचारकैः ॥ १५ ॥
य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । न तस्य ददुर्ना पीडा भविष्यति कदाचन ॥ १६ ॥
स्त्रीरिष्टं च तथा न स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । प्रायश्चित्तेऽकृते तत्र ददुरोगो विवर्धते ॥ १७ ॥
नागतसमितायुः स्याद्रिष्टं धाकृतनिष्कृतेः । प्रणवाद्यस्तथा मन्त्ररूप्यम्बकाय नमस्तथा ॥ १८ ॥

मंत्रः—“ॐ ज्यम्बकाय नमः” इति ।

इति श्रीवृद्धमूर्धारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोविंशत्यधिकारः ॥ ८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद् यामुने गरुडाग्रज । प्राग्भवे च द्विजश्रेष्ठो ग्रामाध्यक्षो धनाल्पकः ॥ १ ॥
विमोत्सङ्गनातश्चाज्यं प्रयागे स्नानमाचरत् । एकदा तु वने गत्वा ददाह सघनं वनम् ॥ २ ॥
तत्र दग्धा महाजीवा वनाग्निज्वालाया भृशम् । तेन कर्मविपाकेन पुत्रसौख्यविवर्जितः ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् पुत्रदुःखनिपूदनीम् । रिष्टात् प्राग् द्विसाध्यक्ष लोकानां हितकाम्पया ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि जीवघातविमोचनीम् । यां कृत्वा विधिवत्सूत वंशवृद्धिः प्रजापते ॥ ५ ॥
पदपल्ले राजते पत्रे वेदाङ्गुलिमितान्दके । वनजीवास्तथा लेख्याः सुगन्धैः पञ्चमिर्युताः ॥ ६ ॥
सर्पशृङ्गकगोधादयः पक्षिणां च तथालयाः । देया विप्राय विधिना पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ ७ ॥
तदर्धमितर्केर्वापि द्वयोर्विचानुसारतः । वनदेवी तथा कार्या स्वदेवमितपापकैः ॥ ८ ॥
मापद्रव्यहिरण्येन तथा कुर्वाण्डुताशनम् । संपूज्य दद्याद्विप्राय इमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ ९ ॥

मन्त्रः ।

वनांतरगताः पूर्वे ये जीवा दाहिता मया । वनदेव्यादिदानात्तु गच्छन्तु मम पातकाः ॥ १० ॥
इत्युच्चार्य नरः सर्वं ब्राह्मणाच प्रदापयेत् । शृणुयाद्धरिर्वंशं वा त्रिगवर्त्यं विधानतः ॥ ११ ॥
जपेत्सहस्रद्वितयं देव्या मंत्रं ययोजितम् । मम जन्मदिने पश्चादाचरोद्विधेना व्रतम् ॥ १२ ॥

मंत्रः—“ॐ ह्रीं वनान्तरगतायै नमः” इति ।

नेवं करोति यो मोहात् प्रायश्चित्तं त्रिवा मतम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नीविते नात्र संशयः ॥ २० ॥
प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः पडशीतिमितान्दकम् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं वर्षं पष्टिमिते ध्रुवम् ॥ २१ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशतितमः ॥ ८२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्दामाध्यक्षो विराट्जः । दत्तानि तेन दानानि गोभूम्यन्तादिकानि च ॥ १ ॥
ब्राह्मणेपु गृहस्थेषु सत्पात्रेषु विशेषतः । अथान्यग्रामपस्यापि क्षत्रियस्य महात्मनः ॥ २ ॥
एकपुत्रस्य पुत्रो वै भुजमूले पुराज्जय । घातितस्तेन खड्गेन निशायां चौरकर्मणा ॥ ३ ॥
त मृतस्तेन दुःखेन भाविनोर्यस्य गौरवात् । तन्माता पुत्रदुःखेन मृता दुःखमपीडिता ॥ ४ ॥
वैरभावतेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् । एवं बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ५ ॥
भुक्ता पापाद्य नरकं पुण्यात्सर्वफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जानो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
शतद्विनिकटे देशे भेषजं शनिसंयुते । कीटराशिगते जीवे मृते चापगते विधौ ॥ ७ ॥
गौरौ धूर्तः प्रसुमंभ्यः क्वचित्पापरतः सुधीः । घनभोगमुखेऽप्युक्तो मितदो लोभसंतुतः ॥ ८ ॥
पितृमातृसर्वहानौ भृत्यस्त्रीबन्धुसंतुतः । पात्रे दानादिदं सर्वं फलं पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
पूर्वं बालवधात्पापादिह जन्मानि चाण्डज । द्विवेदमितवर्षान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
तथा माम् बाहुजबधाद्गमबाहुविर्जितः । लक्ष्मणैर्लक्ष्येदेतैः पृच्छकं चात्र जन्मानि ॥ ११ ॥
निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां सर्वारिष्टविनाशनीम् ॥ १२ ॥
पलपंचमितं कुर्याद्बाहुजं च हिरण्यमयम् । तन्मातरं च सौवर्णां मुवर्णेकमितां शुभाम् ॥ १३ ॥
लक्ष्मीनारायणं तद्ब्रह्मजतं त्रिपलात्मकम् । तन्मितां राजतीं गौरीं दद्यान्मन्त्रैः प्रयुजितान् ॥ १४ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेदष्टाक्षरं तथा । शृणुयाद्भरिवंशं वा शताक्षरं विधानतः ॥ १५ ॥
लक्षरुद्रं त्रिगुणितं कुर्याद्वा विविपूर्वकम् । यो न कुंयाद्विपानैकं विष्वप्तेषु निश्चिनम् ॥ १६ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नीविते नात्र संशयः । वेदवेदमिते वर्षे रिष्टं चैव प्रकीर्तितम् ॥ १७ ॥
यः कुर्याद्विधिवत्सु प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यादत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १८ ॥
एकाशीतिसप्तमयुः स्याच्चैत्रादौ भृगवे मृतिः । जन्मादिमरणान्तं हि सर्वं ते कथितं मया ॥ १९ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशतितमः ॥ ८२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीरदेशे समुत्पन्नः कश्चित्प्राज्ञे कुले सुधीः । विप्रोत्तद्भगवत्सत्प्र प्रमाणे सक्ते वसन् ॥ १ ॥
कृतवान्निधिवत्सनानं दानं स्वल्पं च शक्तितः । देव्योगाद्गृहं प्राप्य कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
कामलोभेन सततं शूद्र्यां गर्भश्च धारितः । स्त्रीसाहाय्ययुक्तेनेदं पापमाचरितं तथा ॥ ३ ॥
विविधैरौषधैस्तस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वमिच्छित्वा तु पातनं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
ततो बहुतिथे काले गतास्ते यमशासनम् । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यपुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
तीर्थराजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । सेज्ये गनी सिंहगते सुख्ये कन्धागते कुजे ॥ ६ ॥
मृगे ह्यैरावतीतीरे नात्युच्चो न लघुः सुधीः । श्लिष्टवाक् स्वल्पवर्माढ्यः पितृमातृविर्जितः ॥ ७ ॥
सहोदरधर्महानी जातपुत्रविनाशकः । परदाराभिगमनाद्गर्भपातनदोषजात् ॥ ८ ॥
पापार्पूर्वकृतात्सत लक्ष्मणैर्लक्ष्येदिह । स्त्रीसाहाय्यात्तया सतः प्राक् पापं समुपार्जितम् ॥ ९ ॥

तर्नकाञ्च हि पत्नी च तयोः पुत्रशुचान्विता । तथैका बहुपापत्वाद्भ्रातुः पक्षग्रजस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रभर्तृविहीनाञ्च पूर्वपापप्रदृश्यते । कस्यापि निष्कृतिं सूत पूर्वपापविशोधनीम् ॥ ११ ॥
 साद्वैवेदमितैः स्वर्णैः पद्मं कुर्याद्विरण्मयम् । सनालमष्टपत्रदत्तं शुभं तद्ब्रह्मदैवतम् ॥ १२ ॥
 पूर्येतपारदेनैव तस्य नालं मयत्नतः । दद्याद्वेदविदे सूत विविमन्त्रं पठन्मुधीः ॥ १३ ॥
 “ब्रह्मयोनिरिदं पद्मं माध्वं स्थानं च शाश्वतम् । गर्भधारणपापोत्पन्नोपनाशकरं परम् ॥ १४ ॥
 ददेद्देवं विममुख्याय पूर्वपापविशुद्धये ।” इत्युच्चार्य नरो दद्याद्स्मादोपात्रमुच्यते ॥ १५ ॥
 राजतं च ततो दद्याद् ब्रह्माणं तन्मितं सुत । रुद्राणामथवा लक्षं पूजयेद्विधिनाण्डज ॥ १६ ॥
 गायत्री च यथाशक्त्या जपेच्चैवाधमर्पणम् । नैवं विधानं यः कुर्याद्विदोभान्मोहाद्विशेषतः ॥ १७ ॥
 न जीवन्ति मुतास्तस्मिन्भीषिते नात्र संस्रयः । श्रुत्वाैवं विधिवत्कुर्याद्विवानैकं समाहितः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं भविष्यति ममाज्ञया । धनपुत्रान्वितो मध्ये ह्यायुरष्टाद्विर्वर्षकम् ॥ १९ ॥

रिष्टं पथिमितेऽन्ते तु तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यविक्राष्टतमः ॥ ८२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीद्वाजकुलोत्पन्नः पूर्वजन्मनि यामुने । धनधान्यसमायुक्तो रुद्रभक्तिपरोण्डज ॥ १ ॥
 दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । अयो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 तद्बृहद् स्थापितं द्रव्यं पुनर्दत्तं न तेन च । सहायैकयुतेनैव ब्रह्मस्वं भक्तिं पुरा ॥ ३ ॥
 स च कालवशं प्राप्य सुखा पापफलं महत् । पुण्यात्पुण्यफलं तत्र स शूद्रो जाड्वलेऽशुना ॥ ४ ॥
 देशे रामहृदाद्याभ्ये तत्त्वयोजनसंमिते । कृष्णस्तनो मुते यस्मात् कूराः पश्यन्ति पापतः ॥ ५ ॥
 इत्यो मध्यो धनद्वयस्तु श्रेष्ठो मतिमुखान्वितः । स्त्रीभृत्यभ्रातृसंयुक्तो मध्यान्ते सुखमागिह ॥ ६ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं चात्र सन्ततिवर्जितः । दाने स्वल्पमतिर्धृतः पापात्सर्वमिदं सुत ॥ ७ ॥
 अयो भ्रातृसाहाय्यात् ब्राह्मणस्वं हृतं पुरा । तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 लक्षितो लक्षणेभिः पृच्छको विनमामुत । निष्कृतिं च प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनीम् ॥ ९ ॥
 लक्ष्मीश्च राजती कार्या पलेर्दशमितैः शुभा । सर्वावयवसम्पन्ना पीतवस्त्रविभूषिता ॥ १० ॥
 ब्राह्मणाय च सा देया मन्त्रेणानेन धीमता । “लक्ष्मि त्वं सर्वभूतानां कामदा मोक्षदायिनी ॥ ११ ॥
 पूर्वजन्मार्जितात्पापान्मां रक्ष शरणागतम्” । इत्युच्चार्य नरो दद्याद्विप्रद्रव्यावनाशनम् ॥ १२ ॥
 तथा पञ्चपलैः सोमो राजतश्चोत्तरूपवत् । पलद्वयमितौ तद्ब्रह्मनाधिपदिनेश्वरी ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैर्दद्यात्सर्वान्द्वौकसः । जपेत्पञ्चसहस्रं तु गायत्र्या होमयेत्तथा ॥ १४ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छतं वा शिवमत्तान्विवानतः । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १५ ॥
 नस्याऽत्र पुत्रपुमलं कन्यैका च भविष्यति । न कनोति च यो मोहाद्विधिवत्पापशोधनम् ॥ १६ ॥
 तस्य पञ्चमिताब्दान्तं न च पुत्रमुखं त्विह । आयुश्चात्र तद्वदन्तं प्रायश्चित्तेऽकृते धुना ॥ १७ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वायुरविक्रा सप्ततैः समाः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यविक्राष्टतमः ॥ ८२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमृद्वैष्णुकुलोत्पन्नो धनधान्यसमन्वितः । सरस्वत्याश्च निकटे विष्णुचर्मसमन्वितः ॥ १ ॥

दानानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्य च शक्तिः । पर्वस्वापि च तेनैव श्रद्धाहीनेन चेतसा ॥ २ ॥
 देवादजा द्विजस्याय प्राप्ता वै गर्भसंयुता । वैरिभावाद्वातयित्वा मुक्ता तेन रिजानता ॥ ३ ॥
 तत्सुताश्च तथा सूत पापमाचारितं त्विदम् । धर्मायर्मफलं मुक्ता गत्वा तत्र यमालयम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यवशात्सूत स जातः पादजोऽधुना । सरस्वत्या याम्यमागे विंशद्योजनसंभिते ॥ ५ ॥
 स रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गो विष्णुभक्तिसमन्वितः । चिंताधिरः स्वल्पवनः स्त्रीभ्रातृसुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाज्जातपुत्रविनाशकृत् । स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्सा स्त्री त्वत्र प्रपीडिता ॥ ७ ॥
 तस्य चिह्नमिदं ज्ञेयं मेघः पञ्चमभावनः । पापघुक्तस्तथा दृष्टो राहुरेकादशे स्थितः ॥
 लक्षणैर्लक्षितः प्रोक्तैरवेहि गरुडाग्रज ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामित्र सर्वारिष्टनिपूदनीम् । इह पुत्रकीं धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तत् प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १० ॥

पल्लवाद्दशभिः कार्या मेघी गर्भसमन्विता । राज्ञी च तद्दर्शा वा द्वयोर्विंशत्युत्तारतः ॥ ११ ॥
 मन्त्रमेतं समुच्चार्य देवा विप्राय धीमते । मया पूर्वमेव मुक्ता मेघी गर्भसमन्विता ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणस्य ददाभ्यस्मान्मेघीं सौम्यमयीं शुभाम् । देवो वैश्वानरो यस्मात् पशुघातात् प्रमुञ्चतः ॥ १३ ॥
 तस्माद्वैश्वानरो देवो देयश्चार्द्धमप्राणतः । जपेर्द्धांताशनं मन्त्रं सहस्रं पाशुपं तथा ॥ १४ ॥
 होमः कार्पो दशांशिनं स्थापयित्वा हुताशनम् । तण्डुलज्ययवान्दुत्वा तिलान्तामिश्रय यत्नतः ॥ १५ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या तेष्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ १६ ॥
 तस्य वंशविद्वद्धिः स्यादायुर्दत्तास्त्रिसप्ततिः । श्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं स्वदेदीमतेकेऽब्दके ॥ १७ ॥

यन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ १८ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणस्तोत्रे कर्मविपाकेऽप्यायोऽष्टाविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनेतेय महाभाग शृणु चास्य विवेचितम् । कश्चिद्विजोऽभवत्पूर्वं बह्वदेशेऽपि ग्रामपः ॥ १ ॥
 धर्मशास्त्रक्रियाहीनः पित्रोः मुखसमन्वितः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्य च शक्तिः ॥ २ ॥
 तत्पात्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूतेन चेतसा । मृगयायि गतो विप्रः यदाचिदेवयोगतः ॥ ३ ॥
 घोरं कर्म कृतं तेन प्राग्मेघे यौवनस्य च । लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र महार्घीर्घीर्घीतो भृशम् ॥ ४ ॥
 हुतोऽप्यायुर्वल्लेनैव न ॥ मृत्युपशं गतः । ब्रह्मस्वमिति तज्ज्ञात्वा न मुक्तं केनचिद् गृहे ॥ ५ ॥
 तेनैव भक्षितं सूत येन विप्रः प्रपीडितः । स गत्वा यमलोकं तु मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पात्रदानवशात्सूत स जातः क्षत्रियोऽधुना । देशे वैपाशिके लब्धे चापसंस्थेऽस्तमे रवा ॥ ७ ॥
 मेघगे राहुयुक्तेऽयं सीम्यन्ते विधुसंयुते । स गौरो दर्शनीयाक्षः सत्त्ववान्स्वल्पविभ्राह् ॥ ८ ॥
 धर्मं चास्पमतिभ्रातृपितृमातृसमन्वितः । दानादिदं फलं सूत तथा पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 यत्रयत्र कृता घाताः प्राग्मेघे ब्राह्मणस्य च । इह जन्मनि तत्रास्ति वाल्ये कुण्डगदान्वितः ॥ १० ॥
 बयो सौपुत्रहीनोऽत्र जायते गरुडाग्रज । यौवनेऽपि च बार्द्धक्ये तस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ११ ॥
 एमिश्र लक्षणैः सूत लक्षणैर्योऽत्र पृच्छकः । निष्कृतिं परमां सूत वक्ष्यामि शृणु तत्ततः ॥ १२ ॥
 गायत्रीं विधिना जप्त्वा काण्डिं शुद्धिमवाप्नुयात् । प्रयागे निवसन्वीरः कास्यां वा कुरुजाङ्गले ॥ १३ ॥

अथवाऽष्टसहस्राणि जप्त्वा कुर्यादित्थं विधिम् । हिरण्ययो सोमविधौ कार्यो मुस्पष्टकायुमौ ॥ १४ ॥
पत्रेऽथ वा च तौ लेख्या सर्वलक्षणसंयुतौ । देवौ विप्राय विधिवत्पूजयित्वा प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत कुण्डलानिः प्रत्रायते । क्षीपुत्रमुत्तमत्रैव भवत्येव न संशयः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तं न कुर्याच्चैद्रवेद्रोगविवर्धनम् । न पुत्रमुत्तमामोति स्वयं जीवन्कदाचन ॥ १७ ॥
रिष्टं द्वाविंशदब्दे तु जीवनं वर्षसप्ततिम् । जानन्त्यात्सलु जीवानां विस्तरं नोदितं मया ॥ १८ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशदधिकः प्रश्नतमः ॥ ८२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छको विधिना सूत दानवर्धनतो भवेत् । वैश्यः पूर्वभवे सूत व्यापास्तुशलः सदा ॥ १ ॥
दानयज्ञरतो नित्यं ब्राह्मणाऽतिथिपूजकः । तद्गृहे धान्यराशिं तु भक्षयन्ती धुर्धादिना ॥ २ ॥
धातन्त्रमसवा सूत सुरभी कालमोदिता । भृशं तेन हता कुसौ लोभोपहतचेतसा ॥ ३ ॥
बालवत्सो मृतस्त्वन्न गर्भस्थश्चातिताडनात् । तदुःखेन मृता सा तु धेनुराकन्दती पुरा ॥ ४ ॥
एवं हि निवसन्तत्र मृतोऽसी यमशासनम् । प्राप्य स्वर्गं बहून्भोगान्मुक्त्वा पापफलं तथा ॥ ५ ॥
शतद्विनिक्ते देशे जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । धनलंघनगते सौरी गुरो मीनेऽप्यलौ रवौ ॥ ६ ॥
कुलाग्रणीः कार्यकरो गुणी पितृकफान्वितः । मध्यरूपयुतः श्रीमान् द्विमार्यो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
चन्द्रः पापयुतस्तत्र कन्यायां समवस्थितः । गोबालवत्सकृत्वात् पापात्पूर्वादिपुत्रकः ॥ ८ ॥
स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात् पूर्वजन्मन्यभूदसौ । तेन कर्मविपाकेन स्त्री ज्येष्ठा पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
प्रायश्चित्ते कृते पुत्रः कनिष्ठायाम् भविष्यति ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । कथ्यतां दिवसेशन लोकतनां हितकाम्यया ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणुष्वाय तमेश्वर । सुवर्णदशका मून धेनुः कार्या समर्पिका ॥ १२ ॥
सर्वलंकारयुक्ता च पत्रे लेख्या यथोक्तवत् । तदर्धार्धप्रमाणा आ त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ १३ ॥
संपूज्य नाममन्त्रैस्तु सा देवा ब्राह्मणाय गौः । “यन्मया पूर्वजनुषि पापंगोवाततः कृतम् ॥ १४ ॥
तदत्र पापनाशाय ददेऽहं गां हिरण्यमीम्” । मन्त्रमेनं समुच्चार्य दद्याद्विप्राय धीमते ॥ १५ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तदनन्तरम् । आसन्नमभवामेकां दद्याद्वा भोजयेद् द्विजान् ॥ १६ ॥
अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य सन्ततिवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै सुत ॥ १७ ॥
न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । इह जन्मन्यपुत्रः स्थान्मृते नरकमानुयात् ॥ १८ ॥
एकहनिऽय पञ्चाददब्देमृत्युर्जरेण वै । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः पण्ड्यैकयुता समाः ॥ १९ ॥
कन्यागते रवौ चन्द्रे भीनस्थे मरणं ध्रुवम् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायविंशदधिकः प्रश्नतमः ॥ ८३० ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः पूर्वजन्मन्ययात्र च । पृच्छको जगतां नाय तस्य कर्म प्रकाशय ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वमवे विप्रो गिरिवासी जितेन्द्रियः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ २ ॥
 दत्तानि तत्र दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि अक्षितः । पर्वस्वपि च तेनैवाध्यापिता ब्राह्मणाः रम्य ॥ ३ ॥
 अथ भाविष्यत्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना । स्थापितं तदगृहे स्वर्णं लोमयुक्तेन तेन च ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले कलधर्मयुपेयवान् । स्वर्णापहारी सततं गतो हि यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 सौराष्ट्रे च तुलालग्रे कृन्नो नातिलयुः सुधीः । धर्मकर्मक्रियायुक्तो लोभी दुःखसमन्वितः ॥ ७ ॥
 गौरवर्णः शनिर्यस्मालुग्रगः सुतगः शशी । बहुकन्योऽल्पपुत्रश्च तस्माज्जीवोऽधुनाऽण्डज ॥ ८ ॥
 यौवने स्त्रीसखं त्वन द्विपश्चाशान्मितान्दके । भृशं पुत्रमुत्वं प्राप्तं पूर्वं ब्राह्मणपूजनात् ॥ ९ ॥
 कर्कटस्थो सूर्यजीवी तस्माद्राजोपसेवकः । सुवर्णहरणादोपात्पूर्वजन्मनि मानद ॥ १० ॥
 कुनखी ह्यत्र विज्ञेयो लक्षणैस्त्वैहिकैरसौ । अयो भ्रातृसाहाय्यात्तु ब्राह्मणस्वं हनं पुरा ॥ ११ ॥
 तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि । पृच्छकस्य तथा वर्षे पदपश्चाशान्मिमे ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 पुत्रारिष्टं विजानीयात् स्वदेहे वापि जायते ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृति वद मे स्वामिन् पुत्ररिष्टविनाशनीम् । त्वत्तोऽहं श्रोतुमिच्छामि सर्वलोकोपकारकम् ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पलत्रयमुवर्णाढ्यां गां दद्याद्ब्राह्मणाय वै । तदर्धार्धमितां वापि श्रेष्ठमध्यकानिष्ठिकाम् ॥ १५ ॥
 त्रिषु वित्तानुसारेण तत्पूजादिककल्पना । सुवर्णहरणात्पापादोदानान्मुच्यतेऽमुना ॥ १६ ॥
 बद्धपश्चाशान्मिमे वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते सूत पूर्णायुर्जायने नरः ॥ १७ ॥
 सप्तसप्तविषर्पाणि सपुत्रो जीवति ध्रुवम् । कार्तिके कृष्णपञ्चम्यां शशिन्याद्रागितेऽण्डज ॥ १८ ॥
 वृषलमे च निधनं पृच्छकस्य भविष्यति ॥ १९ ॥

इति श्रीपृच्छसूत्रार्णसप्तमे कर्मविषाकेऽध्याये एकविंशदधिकशततमः ॥ ८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काश्चिद् वैश्यो धर्मपरायणः । मथुरायां महाभाग भिषगवृत्तिविशारदः ॥ १ ॥
 भोजिताश्च महारोगा गवां तेन महात्मना । दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामलुब्धेन चेतसा । स्वज्ञातिवनितायां वै व्यभिचारं चकार सः ॥ ३ ॥
 तस्यास्तनाभभवर्ध्नः पातनं हि चकार सः । मरीचयैः स्वेदनाद्यैः परीवादाद्याण्डज ॥ ४ ॥
 सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन निश्चितम् । पत्नीसाहाय्यात्सततं सर्वमेतदुपार्जितम् ॥ ५ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तः ससहस्रोण्डजोत्तम । युक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 गवां दुःखापहारेण पुण्येनात्र वणिक्पुतः । जातो रामद्वयादाम्ये पट्टिद्योजनमिति ॥ ७ ॥
 नात्युच्चः श्यामलो भव्यः स्वल्पीवत्समन्वितः । चिह्नमङ्गात्पञ्चमेऽजे शुभहार्ष्टविर्जिते ॥ ८ ॥
 चन्द्रे मिथुनराशिस्थे भोमहृदे च पुत्रक । साहाय्यलक्षणं सर्वं शृणुष्वाय स्वमेधर ॥ ९ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायासीद् गर्भपातनकम्पाणि । पृच्छकस्य तु सा नामी गर्मादुःखाऽऽकुलाऽत्र च ॥ १० ॥

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापप्रणाशनीम् । मापौर्लक्ष्यन्मिहैतरेत्र कार्या वैश्या हिरण्यमी ॥ ११ ॥
अपि गर्भयुता लेख्या मुगन्धैश्चाचिता सुत । तदर्धमितिका वात्रपि द्वयोर्विंशतानुसारतः ॥ १२ ॥
सा देया च विधित्त्या मन्त्रमेनमुदीरयेत् । गर्भपातनजादोपात् पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३ ॥
इत्युच्चार्य नरो दद्यात् सर्वपापविशोधनम् । सार्द्धं सहस्रद्वितयं गायत्रीं त्र्यम्बकं तथा ॥ १४ ॥
जपेद्भुत्वा दशांशेन पूर्वपापप्रणाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया दद्यान्नेव तु दक्षिणाम् ॥ १५ ॥
एवं विधानं यः कुर्याद्विधिना पापशोधनम् । उत्पत्तिर्जायते तस्य सन्ततेर्नात्र संशयः ॥ १६ ॥
न कुर्याद्विधिवत्तत्र लोभान्मोहादिशेषतः । इह जन्मन्यपुत्रत्वं जायते चान्यजन्मनि ॥ १७ ॥
पञ्चसप्तसमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते सति । चत्वारिंशन्मितेऽरिष्टं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १८ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽन्यायोद्धारिण्यदधिकष्टशततमः ॥ ८३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्पूर्वं क्रूरकर्मा प्रतापवान् । धनधान्यसमृद्धोऽपि बह्वदेऽग्रे वसन्तदा ॥ १ ॥
वाचकेभ्यः प्रदत्तानि गोभूम्यन्धादिकानि च । अयो भाविबलात्सुत लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
सीम्नि वादे हतं द्रव्यं ब्राह्मणानामधर्ममतः । द्विजेन वै सहायेन कृतं तत्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
भूमिवादे मृतस्तत्र सङ्ग्रामे कालनोदितः । भुक्ता भोगाद्गुमान् स्वर्गं पापात्पापकलं तथा ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यमभावेण स जातः पर्वतोऽधुना । भूमिपालकुलेऽत्युपे सिंहलश्रे गुरावजे ॥ ५ ॥
सूर्यं मेपगते चन्द्र चापस्ये पापसंयुते । गौरः शूरो महोप्रस्तु बहुकल्पः, कृती शुभः ॥ ६ ॥
ददाति शक्तितो धीमान्नात्युच्चो वन्द्युसंयुतः । बहुप्ययपरो नित्यं पत्तिकः प्रियवानृणी ॥ ७ ॥
बहुभाषो यशस्वी च भृत्यबाहनसंयुतः । अष्टाविंशन्मिते वर्षे स्वल्पपुत्रः सुत्वान्वितः ॥ ८ ॥
अन्तरायोद्भवः पुत्रैरतिदुःखमपीडितः । ब्रह्मस्वरहरणात्पूर्वं धनहीनोऽत्र दृश्यते ॥ ९ ॥
सहायो यो द्विजः पूर्वं भयेऽभूद्विनतामुत । तुलायां सोऽनुजो जातश्चात्र जन्मन्यपुत्रकः ॥ १० ॥
शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापकर्मणः । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह पाप्मात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
पुण्येऽङ्गि विप्रकथिते भेनूनां पञ्चकं सुत । दद्याच्च वृषभं गौरं पृष्टे वस्त्रयुगान्वितम् ॥ १२ ॥
मुवर्णशृङ्गसहितं तथा क्षितियुतं शुभम् । मन्त्रेणानेन विधिवत्पृष्टा श्रद्धासमन्वितः ॥ १३ ॥
भूमिभागद्युतं गौरं वृषभं रुद्रदेवतम् । ददेऽहं सीम्नि द्रव्योत्पपापनाशाय वै द्विज ॥ १४ ॥
अयो स्वर्णद्वयादद्यं तु शुभं दद्यात्तुरङ्गमम् । कर्ममकशकायैव मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १५ ॥
“सोपस्कारं काञ्चनादद्यमथं तुभ्यमहं ददे । ब्रह्मस्वरहरणात्पापान्मोक्षं कुरु ममानघ” ॥ १६ ॥
एवमुच्चार्य दद्याच्च पूजिताय द्विजातये । मुच्यते पूर्वपापाच्च ब्रह्मस्वरहरणाद्भुवम् ॥ १७ ॥
शृणुयाद्भस्विशं च त्रिराकर्त्तुं विधानतः । होमयेद्दशसाहस्रं ब्राह्मणान्यथ भोजयेत् ॥ १८ ॥
य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य संततिवृद्धिः स्यादिवैव फलमश्नुते ॥ १९ ॥
नैवं कुर्याच्च विधिवत् तस्यारिष्टादिजं भयम् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽन्यायोद्धारिण्यदधिकष्टशततमः ॥ ८३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छकोऽयमयोध्यायामभूच्छूद्रश्च घाम्मिकः । धनधान्यसमृद्धस्तु यशस्वी पितृबल्लभः ॥ १ ॥
गयायां द्वादशे वर्षे गतो मातृसाहाय्यतः । सानुजश्च सपत्नीकः सहायत्रयसंयुतः ॥ २ ॥

गत्वा च विविक्कं दृष्ट्वा कृतवान्गरुडाग्रज । तस्य पुण्यप्रभावेण पितरश्च दिवं गताः ॥ ३ ॥
 अयं गत्वा गृहे वर्षे चत्वारिंशन्मिते ध्रुवम् । कृतवान्दरुणं कर्म यौवने काममोहितः ॥ ४ ॥
 स्वजातिजं धर्मशीलं शूद्रं हत्वा महोपधैः । पत्नीत्वे स्थापिता तत्र भार्या कामविमोहिता ॥ ५ ॥
 सर्वस्वं तस्य यत्किञ्चिद् गृहीतं विविक्कैरुल्लैः । तस्य पुत्राश्च ये जातास्ते हतास्तस्य भार्यया ॥ ६ ॥
 सपत्नीभावदुःखेन कृतं कर्मातिदारुणम् । पृच्छकस्य तु या माता तयाप्यनुकृतं त्विदम् ॥ ७ ॥
 स्त्रीयुतोऽसौ मृतस्तत्र गवस्तु यमशासनम् पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ८ ॥
 गयाश्राद्धप्रभावात् स जातः पृथिवीपतिः । शतयोजनविस्तीर्णं देशे पर्वतमाश्रिते ॥ ९ ॥
 पितृभक्तिविशेषात् चैहिकं लक्षणं त्विदम् । पितृभे जननं चास्य गुरुचन्द्रौ तु सिंहौ ॥ १० ॥
 वृषराशिगतो भानुर्भोमाग्नेया नभश्चराः । जन्मनो द्वादशे वर्षे राज्यप्राप्तिर्न संशयः ॥ ११ ॥
 जातोऽत्र रक्तकृष्णोऽसौ देवब्राह्मणपूजकः । पितृभक्तिरतो विद्वान् गीतनृत्यमियः कविः ॥ १२ ॥
 देशेदेशेतिप्रख्यातो दाता भोक्ता वलान्वितः । सहोदरविहीनस्तु बहुपुत्रो बहुमजः ॥ १३ ॥
 बहुभार्यो यशस्वी च क्षयशुद्धिदयान्वितः । पादजस्य यवात्पूर्वं पापादत्र च पृच्छकः ॥ १४ ॥
 पादोदग्व्यथापुक्तो यौवने जायते ध्रुवम् । त्रिसहस्रेयुतः पूर्वं शृणुष्वथ रमेश्वर ॥ १५ ॥
 या धर्मपत्नी पूर्वाऽऽसीत्सा ज्येष्ठाऽत्र मृतप्रजा । बालघातं कर्म यस्मात्पूर्वंऽत्र विनतासुता ॥ १६ ॥
 योऽनुजः पूर्वजनपि गयाया च सहायकः । स जातः कर्कटे जीवे पृच्छकस्य मुतोऽधुना ॥ १७ ॥
 वसुभे मिथुनेत्येकं सौमिपि राजा भविष्यति । वाऽभवत्पूर्वजनपि माताऽत्र जननी तु सा ॥ १८ ॥
 प्राज्ञ श्राद्धकर्मतोऽपापा जाता राक्षी यशस्विनी । पापस्यानुमतत्पूर्वं ह्यत्र भर्तृविहीनता ॥ १९ ॥
 पूर्वजनमनि य शूद्रं हत्वाऽऽनीता शुभानना । शूद्रस्य चायं सर्वस्वं तस्य कर्मफलं शृणु ॥ २० ॥
 अत्र जन्मनि सा भारी मृता त्रिंशन्मिताब्दके । कुचत्वारिंशके वर्षे शूद्रघातः कृतः पुरा ॥ २१ ॥
 जन्मतस्यान्मिते वर्षे मृदुमृगमविष्यति । देशोत्पातो भृशः तत्र हाहाकारो विलुण्ठनम् ॥ २२ ॥
 अथवा सर्वज्येष्ठस्य मृतस्य मरणं भवेत् ॥ २३ ॥

अरुण उवाच ।

॥ तस्य निष्कृतिः स्वामिन्नयो रिएनिपूदनी । कथंता दिवसेजान लोकाना हितकाम्यया ॥ २४ ॥

श्रीस्त्र्य उवाच ।

शृणु मृत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य कर्मणः । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह रिष्टात्ममुच्यते ॥ २५ ॥
 श्रुत्वेन पुस्तके पुत्र मष्टा श्रद्धासमन्वितः । पूर्वं पापघटं दत्त्वा पश्चात्कर्म समाचरेत् ॥ २६ ॥
 मष्टा गृहे शुचिस्थाने छात्वा तु विमले जले । देवान्पितृन्समम्यर्च्य सुमनाः सुसमाहितः ॥ २७ ॥
 भक्त्या सपृज्येष्टदेवं ततः काम्यं समाचरेत् । शूद्रस्य प्रतिमा कास्यां पलेः सेतुमितः शुभा ॥ २८ ॥
 हिरण्मयी यथोक्तं हि तदर्वाभेन वा पुनः । कालस्य शोभना मूर्तिः कार्यया लोहमयी शुभा ॥ २९ ॥
 द्विजाय विधिना देवा मन्त्रेणानेन धीमता । काममोहात्कृतं पूर्वं यन्मया शूद्रघातनम् ॥ ३० ॥
 तस्मात्तन्निष्कृतिं विप्र ददेहं तुभ्यमत्र च । “कालं त्वं सर्वभूतानां भयदश्च क्षयंकः ॥ ३१ ॥
 मा रक्ष प्रजितोऽसि त्वं रिष्टात्पापसमुद्भवात् ।” अथाष्ट मूर्तयः सप्त दिक्पालानां हिरण्यजाः ॥ ३२ ॥
 अष्टस्वर्णमिता देवा विप्रेभ्यो दीपनागताः । अथ रुक्ममयी मूर्तिं विष्णोर्दद्यात्पलनिकाम् ॥ ३३ ॥
 विप्राय वेदविदुषे दत्त्वा विप्रश्च भोजयेत् । अथ स्य पूजनं कुर्यात् पूर्वंपापविशुद्धये ॥ ३४ ॥

पुत्रपौत्रधनयुक्त इह जन्मनि जायते । श्रुत्वेन पुस्तकं सूत नेमां कुर्याच्च निष्कृतिम् ॥ ३५ ॥
इह पुत्रविहीनः स्यादेकवेदमितेऽदके । द्विसप्ततिमिते वर्षे भूतपुत्रकृत्तनिष्कृतेः ॥ ३६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यास्मत्तन्त्रादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्तमः ॥ ८३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसौत्पूर्वमेवे कश्चिद्विराटे ब्राह्मणोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृपिकर्मरतः सदा ॥ १ ॥
स्वल्पवित्तपुत्रस्त्यागी बन्धुमान्यो मिताशनः । स्ववर्णधर्मरहितोऽतिथीनां पूजने रतः ॥ २ ॥
अथो तस्य गृहे कश्चिद्विप्रः स्यापेत्तवान्वनम् । तस्मै द्विजाय लोभाद् द्विगुणं न तद्धनम् ॥ ३ ॥
दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा । गत्वा धर्मपुरं देवाच्छुभं वा यदि वाऽशुभम् ॥ ४ ॥
फलं सुखाऽधुना जातः शतद्विगुणं स्वर्ग । खलु केतुयुते चन्द्रे मेपराशिगतेऽण्डज ॥ ५ ॥
मध्यमे रक्तगौरश्च पूर्वापरसहोदरैः । रहितो वाहुजस्त्यागी सुखी बन्धुमतः सदा ॥ ६ ॥
धूर्तों व्यपान्वितो वाम्भो वातपित्तविवर्जितः । स्त्रोताहारव्ययुतो यस्मात् पूर्वजन्मनि मानद ॥ ७ ॥
कृतवान्दारुणं कर्म तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् । तस्य भार्या सदाचारा सुज्ज्ञा भर्तृभक्तितः ॥ ८ ॥
रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरेऽनिलः । तस्याश्चोदरजं गर्भं पातयेच्चैव पृष्ठतः ॥ ९ ॥
द्वित्रैस्तु पञ्चभिर्मतिश्रुभिः सप्तमिस्तदा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । व्यभिचारमपाद्रापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ११ ॥
अतिक्रष्टाद्वैनतेय गर्भपातकृतागता । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारो यतस्ततः ॥ १२ ॥
नानाद्रव्यमह्वीं च कुलटा वाक्यलङ्घनात् । भर्तुस्तु चौरिणीवृत्तिरिष्टसंगतिवर्जनात् ॥ १३ ॥
तेन दुष्टेन यद् द्रव्यं हृतं तस्करदुष्टिना । भुक्तं ताभ्यां वेनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ १४ ॥
कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दारुणैर्ग्रहः । यातना बहुधा माप्ता पश्चान्मानुषतां गतः ॥ १५ ॥
किञ्चित्पुण्यमभावेण क्षात्रोऽर्थं जन्मतो मुनि । ईदृस्ततोयो हि लघाद् गर्भपातोऽप्यतो भवेत् ॥ १६ ॥

उभाभ्यां हि कृतं कर्म भुञ्जते जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं कथं देव येन पापक्षर्या भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विज्ज्ञेय येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभं भूपदेशं तु गोमयेनोपलेपयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लपङ्कजैः ॥ १९ ॥
तन्मन्त्रे स्थापयेत्तस्योपरि कुम्भं सुलक्षणम् । सुशीतसालिलैः पूर्णं सरत्नौषधिरह्यैः ॥ २० ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वतुलाकृति । तन्मध्ये स्थापयेन्मृतिं निष्कृद्धपवित्रिमिताम् ॥ २१ ॥
सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने । यतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवस्तकाम् ॥ २२ ॥
संकष्टान्मोचयेद्देवैर्होत्रीयुतो भक्तिभावितः । एवं कृतविधेः सूत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यास्मत्तन्त्रादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशद्विंशत्तमः ॥ ८३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्रिदासीत्युरा भोजे ब्राह्मणो ज्ञानदुर्वलः । स्वल्पाध्ययनयुक्तश्च मुबुद्धिरतिथिप्रियः ॥ १ ॥
 दानधर्मरतः अक्षया ब्राह्मणानां च पूजकः । परश्रामे स्थितस्तस्य अमुः सीमापहारकः ॥ २ ॥
 स तेन रात्रौ सततं गत्वा धौपेण घातितः । प्रहसितविद्वस्तु गतः स वमशासनम् ॥ ३ ॥
 संततिस्तस्य दुःखार्ताभ्यक्षयानहरकुला । सदायादयेन विषेण कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले सोऽपि प्राप्तो यमालयम् । भुक्ता च नरकान्वोरान् ब्रह्महत्यासमुद्रवान् ॥ ५ ॥
 पुण्यात्स्वर्गफलं चापि ब्राह्मणातिथिपूजनात् । दानाच्च प्रभवे सूत स जातो ब्राह्मणादयः ॥ ६ ॥
 बाहुजः क्षात्रधर्माच्च गतिं प्राप्तोऽत्र जन्मनि । कुरुक्षेत्रात्परे भागे प्रिययोजनसम्मिमे ॥ ७ ॥
 स रक्तगौरो मतिमान् विविक्षो धनभोगभुक् । पितृभ्रातृमुखैर्धन्यो मित्रज्ञातिसंतुतः ॥ ८ ॥
 नातिह्रस्वो नातिदीर्घो वाहनादयः प्रभुः कृजः । आद्यन्नसुखभोगी च प्राग्दानादिजपूजनात् ॥ ९ ॥
 लोभमोहरतः पापास्त कफित्पापयुग्मवेत् । यौवने ब्रह्मघातात्प्रागत्र जन्मनि चाण्डज ॥ १० ॥
 क्षयरोगान्वितो यूनि तथा पुत्रविर्वजितः । सहायलक्षणं चात्र वक्ष्यामि गरुडाग्रज ॥ ११ ॥
 यश्च प्राग्ने सहायोऽभूत्तत्परो ब्रह्मघातने । सोऽग्रजः प्रष्टुत्रासीद्यौवने हि क्षयं गतः ॥ १२ ॥
 लक्षणैरेभिराढयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पल्लरेकादशमितैः कृत्वा विषं हिरण्यमयम् ॥ १३ ॥
 सर्वावयवसंयुक्तं सुलेख्यं वस्त्रसंयुतम् । तद्गृहे कदलीं कृत्वा शुभां लेख्यां सपल्लवाम् ॥ १४ ॥
 दद्यादत्र विधिज्ञाय तदर्द्धं वा नियोजयेत् । सोऽपि दद्यात्पल्लस्तत्रै राजतं शुभलक्षणम् ॥ १५ ॥
 दिक्पालांश्च ततो दद्याद्राजताञ्चक्रपूर्वकान् । पलैः षोडशमितस्तद्ग्रन्थमाल्यैः प्रपूजितान् ॥ १६ ॥
 सुवर्णमिमितं सूर्यं दद्याद्वोषापनुत्तये । चत्वारिंशत्सहस्राणि गान्धर्वा च जपेत्ततः ॥ १७ ॥
 भोजयेच्च द्विजाञ्चतुषां क्षयरोगादिमुच्यते । अथवा कोटिमिकां तु सावित्रीजपमाचरेत् ॥ १८ ॥
 होमयेच्चाष्टाहसं क्षयरोगोपगान्तये । य एवं कुरुते सतः प्रापश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १९ ॥
 न तस्य क्षयरोगोऽस्ति जन्मन्यत्र च वै ध्रुवम् । प्राक्कृतात्सर्वपापाच्च ब्रह्मघातात्प्रमुच्यते ॥ २० ॥
 नावयो व्याघ्रस्तस्य भविष्यन्ति तदुद्रवाः । नैवं करोति यो लोभादिभवे सति वत्सगतात् ॥ २१ ॥
 क्षयरोगेण तन्मृत्युर्युक्त्वभावेऽत्र जन्मनि । प्रापश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्ततिवत्तस्म ॥ २२ ॥
 इति तत्त्वमिते तस्य तथा चाकृतनिष्कृतेः ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽन्यायः पद्मिषदधिकारोऽष्टादशतमः ॥ ८१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणस्य कुले कश्चित्पूर्वं कीरसमुद्रवः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तस्तेजस्वी कुलविश्रुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे सुत । पर्वस्वपि च विप्रेभ्यो दम्भयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन कामतप्तन निश्चितम् । बाहुजायां धृतो गर्भो भाविनोऽयस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्वज्ञातीयायां पक्षिवर कृतं तत्पातनं तथा । ततः किंचिद्वने काले स प्राप्तोऽन्धकशासनम् ॥ ४ ॥
 भुक्ता पापाच्च नरकान्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । पूर्वधर्मप्रभावेण स जातः पादजोऽशुना ॥ ५ ॥
 भीनराशिगते सौरा देशे पञ्चनदाभिधे । गौरः कलानिधिः श्रेष्ठः स्त्रीभिर्नमुष्यतंतुतः ॥ ६ ॥
 ऐश्वर्याद्व्यो वाग्मिनोदी धनभोगसमन्वितः । सभायां चतुरो धीरो मानवाहनकीर्तिभाक् ॥ ७ ॥
 पद्मविंशतिवर्षं तु मन्त्री मन्त्रवरस्तथा । सप्तविंशद्वते चाब्दे जातपुत्रविनाशकः ॥ ८ ॥
 बाहुजायां वीर्यदानात्तद्वयान्मृतपुत्रकः । उद्भूतैतदत्र लग्नाच्च सौरिः पापान्वितः सुत ॥ ९ ॥

स्त्रीगोविप्रवधाः पापाः सुतशान्तिकरा यतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनाम् ॥ १० ॥
 बाहुजामतिमा कार्या पल्लवंशमितेः शुभा । हिरण्मयी मूर्त्त्या च पत्रे लेख्याजतिमुन्दुरी ॥ ११ ॥
 तदद्वाद्धिमिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया मन्त्रपूर्विका ॥ १२ ॥
 सुवर्णैकविंशं दद्यात्सर्वपापप्रणाशनम् । रौप्यं शुभं तथा दद्यादिन्द्रं सार्वपलात्मकम् ॥ १३ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तद्दशांशतः । ब्राह्मणान्मोजयेच्छतथा सर्वपापात्ममुच्यते ॥ १४ ॥
 च एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मानि ॥ १५ ॥
 नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं ययामतम् । न जीवन्ति मुक्तास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुः पञ्चाशीतिमितानन्दकम् । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽनिष्टं वेदव्यासमिमे ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदधिकपञ्चाष्टशततमः ॥ ८३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वैर्सी वैश्यजः सूत गवायां चावसत्सुत । सुविज्ञान्रक्तियाशीनः पुत्रपौत्रैश्च संयुतः ॥ १ ॥
 विमतेसङ्गतस्तत्र काशीस्थाने चकार सः । दुःखेन पाल्यते तेन कुटुम्बं तुरगेण वै ॥ २ ॥
 एकदा तु वनं गत्वा ददाहं वनमल्पकम् । तस्मिन्दोहे तु निर्दग्धा जन्तवस्तु खगाधिप ॥ ३ ॥
 दुष्कृतं च कृतं कर्म कुटुम्बभरणाय च । स्त्रीपुत्रमित्रसंयुक्तो गतो यगपुरं प्रति ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा शुभाशुभं तत्र जातोऽयं बाहुजोऽधुना । विपाशरावर्तामये भ्रातृयुक्तोऽल्पवित्तभाक् ॥ ५ ॥
 धनुःस्थे तु गुरावृक्षे रेवत्यां मृगधे शनौ । श्यामगौरस्त्वया मध्ये दुःखदुःखोदयान्वितः ॥ ६ ॥
 सकन्यो बहुभायवश्च पुत्रहीनोऽत्र दृश्यते । आपञ्चपञ्चपौतु जातपुत्रविनाशकः ॥ ७ ॥
 जीवदाहात्कृतात्पापास्तस्वल्पपुत्रोऽत्र वै खग । स्त्रीसहाययुतो यस्मात्पतित्वं च भविष्यति ॥ ८ ॥
 सत्त्वधातापुरा चात्र कण्ठादूर्ध्वं रुजान्वितः । प्रायश्चित्ते कृते सूत तयोः पुत्रसुखं त्विह ॥ ९ ॥
 प्रवक्ष्यामि खगाध्यक्ष शृणु पापविशेषानम् । राजताश्चटकाः कार्य्याः पत्रे लेख्या वनान्तिके १०
 पलत्रिंशन्मिते यन्नादेदार्ङ्गुलिमिताधिके । तदर्थार्थमिमे वापि न न्यूनाधिककल्पनां ॥ ११ ॥
 तत्र गृथैकसर्पौ तु कार्य्यौ यन्नाद्वनान्तरे । वनदेवी तथा कार्या मापर्वेर्दहिरण्मयी ॥ १२ ॥
 वृक्षा लेख्या वने तस्मिन्लतांषधिसमन्विताः । सर्वं संपूज्य विधिवद्वन्धपुष्पास्ततादिभिः ॥ १३ ॥
 ब्राह्मण्याय मदातव्यं पूर्ववन्मन्त्रमुच्चेत् । “वनान्तर्गताः सर्वं ये जीवा दाहिताः पुरा ॥ १४ ॥
 वनदेव्यादिदानान्तु गच्छन्तु मम पातकाः ।” य एवं कुरुते सूत पुत्रसौख्यविकर्तनम् ॥ १५ ॥
 भविष्यति न संदेहो दानस्यास्य प्रभावतः । नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं प्राप्नोति तत्सुतः ॥ १६ ॥
 यथाऽस्य भ्रातरो याता नार्शं पुत्रस्तथैव च । रिष्टं पञ्चाशद्वेदे तु प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुरष्टपष्टिसमाः सुत । फाल्गुने पुष्यनक्षत्रे निर्याणं कथितं मया ॥ १८ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशदधिकपञ्चाष्टशततमः ॥ ८३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि पूर्वकर्मविचोष्टितम् । प्रागासीद्ब्राह्मणो विद्वान्स्वदेशं धर्मप्रवित्सुधीः ॥ १ ॥
 विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मकर्ममतः सदा । दत्तानि तेन दानानि स्वर्ग्यन्वां श्रद्धयाचितम् ॥ २ ॥
 अयो पापं कृतं तेन कामलुब्धेन निश्चयात् । ब्राह्मणां धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ३

यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्वर्गस्य पावनम् । ततो लोकमयात्सूत विषं मुक्ता मृता तु सा ॥ ४ ॥
 देव्या गृहे च वसती देवीपूजनतत्परा । तेन चान्यैर्दत्तं तस्या देवस्त्वं तदुपाजितम् ॥ ५ ॥
 स्त्रीभ्यां युक्तेन विमेषेण प्राकट्यं कर्म दारुणम् । द्रव्यलोभमयात्सूत कामलोभाचर्ये च ॥ ६ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्नो ब्राह्मणो वेदपासगः । मुक्ता पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ७ ॥
 भाद्राष्टम्यां मेपलत्रे मृगस्थे च शनैश्चोऽहं दी वृषे पर्वते हि स जातः क्षत्रियोऽधुना ॥ ८ ॥
 दीर्घो मध्यमरूपादयो देवब्राह्मणपूजकः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो महोद्यमरतः सदा ॥ ९ ॥
 तीर्थोपेयो यशस्वी च वन्द्यमानः सुखी नरः । सुशीलो वाग्बिलासी च धनवृद्धिक्षयान्वितः ॥ १० ॥
 स्त्रीभ्यां साहाय्ययुक्तेन पापमाचरितं पुनः । तस्मात्ते वनिषे दे त पुत्रहीने च पुत्रक ॥ ११ ॥
 तपोधैका मृना पूर्वं पुत्रदुःखमपीडिता । या त्वन्या सापि पुत्राघैरतिदुःखाकुलाऽण्डज ॥ १२ ॥
 ब्राह्मण्यां प्राग्धृनो गर्भस्त्यक्ता मुकमलेऽज्ञानाम् । तस्मादत्र त्रिषामन्यः स्थिरगर्भो न जायते ॥ १३ ॥
 ब्रह्मस्त्रीगोवधाः पापाः पुत्रदुःसकता यतः । योमलित्वा धनं भुक्तं देवस्त्वं तदुपाजितम् ॥ १४ ॥
 नीचकर्मरतः पूर्वं जन्मन्यत्र द्विजादयः । ते मृष्टनुजाः प्रातजाः पुत्रहीना मृता भुवम् ॥ १५ ॥
 पृच्छकेन तु प्राग्भुक्तं देवस्त्वं हि यथा यथा । नात्र जन्मनि लोभाद् द्विजात् तदुभुक्तं बहुदुःखदम् ॥ १६ ॥
 एवं सर्वसहायानां लक्षणैः सहितोऽण्डज । स्वकीयैश्चापि विज्ञेयः पृच्छको नात्र संशयः ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृति वद मे स्वामिन्सर्वपापप्रणाशनीम् । अत्र पुण्यकर्मां पुण्यां सर्वदुःखविनाशनीम् ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजतं कमलं कुर्यात् पलायकमितं शुभम् । ब्राह्मणं स्यापयेत्तत्र रोमं पत्रं पल्लवंतम् ॥ १९ ॥
 पल्लवमितां कुर्याद्वाजतीं ब्राह्मणीं शुभाम् । सपुत्री विधिवदेया सर्ववियाञ्जिताय च ॥ २० ॥
 द्विजाय विधिना पुत्र मन्त्रमेतमुदीरयेत् । "कारणं मृष्टिरुपत्तेर्ब्राह्मणो ब्राह्मणीं शुभाम् ॥ २१ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणनाशजम् । ददेद्दं तु महाभाग तुभ्यं मां च शिवं कुरु" ॥ २२ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापापनुचये । होमयेच्च तिलांस्तत्र गायत्र्या शक्तिनोऽण्डज ॥ २३ ॥

शृणुवाद्दस्विंशे तु दशावर्त्यं विधानतः ॥ २४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकऽध्याय एकोनचत्वारिंशदधिराष्टशततमः ॥ ८२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुद्भूतश्चोदण्डः प्रतापवान् । ग्रामाध्यक्षो महाभाग यमुनायां महाउलः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यस्त्रिगतिनः । कुरुक्षेत्रादितोऽपि ग्रहणेषु विशेषतः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन स्वकुले दृष्टचेतसा । ग्रामान्तरस्थितस्यान्यक्षत्रिपस्य विज्ञानता ॥ ३ ॥
 वैरिभावेन वै रात्रौ धातितश्चोदकर्मणा । तत्पुत्री द्वैरुपुत्रस्य भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ४ ॥
 स ततस्तेन दुःखेन मृतः पूर्वमपुत्रकः । युवभावे ग्राह्येन कृतं प्राकर्म दारुणम् ॥ ५ ॥
 स तेन कर्मणा एको गतो धर्मपुत्रं प्रति । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो धनिनां कुले । देशाद्रामहदायाम्ये दशयोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 म वणिगस्त्वं वर्णादयः पितृभ्रातृममानिनः । नानासुरैस्त्वर्षयुतो गुणी गतसमन्वितः ॥ ८ ॥

सार्धं दानदयायुक्ता भार्या शीलवती सुत । पुण्याहुक्तामिदं लक्ष्म पापात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
लोभी पापतः किञ्चिन्मालुहिनः क्रियालसः । पिताधिकः गतो धूर्तौ मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
मग्न्यालघातात्सततं जातसन्ततिनाशकः । जन्मन्यत्र च तस्मिन् चन्द्रात्सौरी सुतस्थिते ॥ ११ ॥
कन्यास्येऽद्भ्यामुते राहो चन्द्रे केतुयुतेऽण्डज । वालघातः कृतो यस्मात्प्राग्भवे यौवनेऽत्र च ॥ १२ ॥
अष्टाविंशन्मितान्दान्तमभूत्पुत्रविनाशनम् । लक्ष्मणलक्ष्येदत्र पृच्छकं गरुडाग्रज ॥ १३ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविशोभनीम् । सुवर्णांश्विमिता कार्या प्रतिमा शैशवी शुभा ॥ १४ ॥
लुरुया तत्र सुगन्धेन पत्रे स्वर्णमयेऽण्डज । सर्वभरणसंयुक्ता मन्त्रैः पूज्या विशेषतः ॥ १५ ॥
सा देया तु विधिज्ञाय मन्त्रेणानेन धीमता । “यत्कृतं पूर्वजनुपि स्वज्ञातिशिशुनाशनम् ॥ १६ ॥
तद्वातपापनाशाय देदं स्वर्णजं शिशुम् ।” इत्युच्चार्य नरो दद्याद्वालघातात्प्रमुच्यते ॥ १७ ॥
ततः पञ्चदशमर्षिर्देयात्पशुर्पातं द्विज । मापेः पञ्चमर्षितः सूर्य दद्याद्द्विजं द्विजातये ॥ १८ ॥
गायः पशुसहस्रं तु च्यम्बकं तिस्रहस्रकम् । जपञ्च होमयेद्विष सर्वं बहुफलप्रदम् ॥ १९ ॥
दानं च भोजयेच्छतया विप्रान्दद्याच्च दक्षिणाम् । लक्षरुद्रं त्रिगुणितं पूजयेद्वा विधानतः ॥ २० ॥
य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । अत्र पुत्रविवृद्धिः स्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ २१ ॥
नर्वं कुर्यात्तपोरेकं लोभान्मोहादिशेषतः । न जीवन्ति सुनास्तस्मिन्मन्त्राविते नात्र संशयः ॥ २२ ॥
रिष्टं पञ्चविंशद्वेदेष्वेव तस्य चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः पदसप्तप्रमितं ध्रुवम् ॥ २३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूरीकरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकः प्रथमतः ॥ ८४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्रह्मदेशोऽतो द्विजो राजपुरोहितः । विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मकर्मरतस्तथा ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे सुत । पर्वस्वपि च विप्रेभ्यः श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ २ ॥
अथो पापं कृतं तत्र कामलुब्धेन निश्चयात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्वर्षस्य पातनम् । ततो लोकभयस्तत्सर्वं सुकृत्वा तु सा मृता ॥ ४ ॥
गर्भस्थोऽपि मृतस्तस्या वालको विनतासुत । स्त्रीभ्यां युक्तेन विशेषेण प्राकृतं कर्म दारुणम् ॥ ५ ॥
ततो मृत्युवशां प्राप्ते ब्राह्मणो वेदपारगः । सहाय्याभ्यां मृतस्तत्र सोमलोके पुरा ययौ ॥ ६ ॥
सोमग्रहे महादानाद्भुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् । ततो यमपुरं प्राप्ते भुक्त्वा पापफलं तथा ॥ ७ ॥
महापापकृतादौपादतिर्वै ब्राह्मणादधः । क्षात्रे कुले महादुष्टे पर्वताश्रयमाश्रिते ॥ ८ ॥
चन्द्रे पापगते लघे तुलाख्ये कर्कटे गुरौ । भानौ मकरराक्षस्ये स जातोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ९ ॥
गौरः सूक्ष्मः कृशो भोक्ता चपलो लोभसंयुतः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्पथधर्मपरायणः ॥ १० ॥
सुखैश्वर्ययुतः कापि कश्चित्पापयुतः क्षमी । श्रौत्याद्विजोगितियशस्वी च धर्मबुद्धिरतस्तदा ॥ ११ ॥
स्त्रीगर्भपातजादौपान्मृतपुत्रोऽत्र जन्मनि । ब्राह्मण्यां वीर्यदानाच्च सुखं दुःखमयाण्डज ॥ १२ ॥
पतलक्षणसंयुक्तः पृच्छकश्चाण्डजोत्तम । सहाय्याभ्यां युतो यस्मादासीत्स्त्रीभ्यां परे भवे ॥ १३ ॥
तेन पुत्रविहीने तैवनिते द्वे मृते सुत । वालयोवनसंप्राप्ते पुत्रदुःखप्रपीडिते ॥ १४ ॥

गोस्त्रीब्रह्मवाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

पापेभ्यो मुच्यते जन्तुः प्रायश्चित्ता यतोऽनघ । तद्दस्य महाभाग प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशनम् । राजतं कमलं कुर्यात्पलत्रिकामितं शुभम् ॥ १७ ॥
अह्नाणं स्थापयेत्तत्र सौमं स्वर्णाष्टकं विभुम् । अश्वोपरि न्यसेत्सूर्यं राजतं पलपञ्चकम् ॥ १८ ॥
पलद्वयमितां कुर्याद्ब्राह्मणीं राजतीं शुभाम् । सपुत्रा विधिपदेया कर्मप्रकाशकाय वै ॥ १९ ॥
द्विजाय विधिनापूज्य मन्त्रमेतमुद्गीरयेत् । “सूर्यं सहाश्वं ब्रह्माणं ब्राह्मणीं च सुतान्विताम् ॥ २० ॥
पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भवारणनाशनम् । ददेद्दहं तु महाभाग तुभ्यं मां च शिवं कुरु ” ॥ २१ ॥
इत्युच्चार्य ततो दद्याद्देवूनां पञ्चकं सूत । होमयेच्च तिलांस्तत्र गायत्र्या शक्तिनोऽण्डज ॥ २२ ॥
वालवरसयुतां दद्याद्देवुं च कपिलां शुभाम् । शृणुयाद्भस्मिन् वा शतवर्षं विधानतः ॥ २३ ॥
लक्षरुद्रं त्रिगुणितं पूजयेद्वा प्रयत्नतः । नेवं करोति यः सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ २४ ॥
इह जन्मनः पुत्रः स्यादष्टपञ्चमितेन्द्वके । करोति विधिना यस्तु पुत्राद्वचो जायतेऽधुना ॥ २५ ॥
पीष्टैकयुनाऽब्जानां तस्य चायुः खगेश्वर । सौम्यामत्र सुशीलाभ्यां सुखवृद्धिर्भविष्यति ॥ २६ ॥
नाथयो व्याधयस्तस्य प्रायश्चित्ते कृते सति । फाल्गुने कृष्णपञ्चम्यां स्वात्सृक्षे मिथुनोदये ॥ २७ ॥

निर्याणं कवितं तस्य विस्तारं च विचारयेत् ॥ २८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्दिशे क्षत्रियोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृपिकर्मतः सदा ॥ १ ॥
स्यत्पवित्तयुतस्त्यागी भ्रातृमान्योऽतितामसः । स्वाचारधर्मरोहितोऽतिथिपूजनतत्परः ॥ २ ॥
वित्तैर्हीनाधिकैर्युक्तो रक्तः श्यामोऽतिदुर्मतिः । अथो तस्य गृहे कश्चिद्विजः स्थापितवान्वनम् ॥ ३ ॥
तस्म द्विजाय लोभाद्द पुनर्दत्तं न तद्वत् । दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुनः ॥ ४ ॥
गत्वा धर्मपुरं देवाच्छुभं वा यदि वाऽशुभम् । फलं भुक्त्वाऽधुना जातः पुष्करे पञ्चयोजने ॥ ५ ॥
कर्कटस्थे गुरौ लभे वृश्चिके चन्द्रसंस्थिते । मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वापरसहोदरैः ॥ ६ ॥
रहितो बाहुजस्त्यागी सुखी दम्भस्ततया । धूर्तौ विद्यान्वितौ वाग्मी बाल्ये पित्रोर्विर्वर्जितः ॥ ७ ॥
स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मनि मानद । कृतवर्शश्चोपपापं तु तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ८ ॥
अत्र जन्मनि सा भार्या मृता सा बहुपुत्रिका । ततो द्विनार्यो प्रागाम्यां सुताभ्यां विनतासुतः ॥ ९ ॥
हीन ज्येष्ठकनिष्ठाभ्यामत्र चारुतनिष्कृतेः । वदामि विन्मयं तस्य पूर्वदुष्कृतनाशनीम् ॥ १० ॥
पलपञ्चदह्नां वा द्वयोर्वित्तानुसारतः । सुस्त्रीं दद्यात्सर्वणेन घण्टाभरणभूषिताम् ॥ ११ ॥
सर्वसां विमसुत्प्राय पृजिताय प्रयत्नतः । ततः प्रभृति रोगाणां क्षय एव भविष्यति ॥ १२ ॥
घनवान्यसपुत्रश्च जायतेऽत्रैव जन्मनि । य एवं कुरुते सत प्रायश्चित्तं द्विधा मतम् ॥ १३ ॥
प्रयोजकफलमेवं तु सर्वथैव भविष्यति । न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १४ ॥
पञ्चदेवमिते वर्षेऽरिं चात्र मदाद्भुतम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुः पञ्चाशीतिमिततः समाः ॥ १५ ॥
बटुलत्वात्तु जीवानां विस्वरो नोदितो मया ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वाजकुलोत्पन्नो देशेऽङ्गे पूर्वजन्मनि । वयस्य नीतिवर्षज्ञो विवेकी चलसेयुतः ॥ १ ॥

दत्तं तेन तु सर्वस्य ब्राह्मणेभ्यो विजानता । अथ भाविबलादन्यब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 तद्गृहे स्थापितं विचं पुनर्दत्तं न तेन च । द्विसहस्रैर्मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ३ ॥
 ततो बहुतये काले गतास्ते यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यत्पुण्यफलं तथा ॥ ४ ॥
 पितृभक्तिप्रभावेन स जातो ब्राह्मणोऽधुना । देशे पञ्चनदे लगे तुलाख्ये रविसंयुते ॥ ५ ॥
 शर्मा पञ्चमगे तुयं चन्द्रे लाभगते गुरो । स रक्तगौरो भविमान् लोभा कृतः शूरो धृणी ॥ ६ ॥
 पूर्वपुत्रविहीनश्च प्राप्तसन्ततिसंयुतः । ब्रह्मस्वमक्षणात्पूर्वं पापादत्र च पृच्छक ॥ ७ ॥
 चन्द्राग्निमितवर्णान्तं जातपुत्रविनाशकः । एभिश्च लक्षणैर्लक्ष्यो जायते गरुडाग्रज ॥ ८ ॥
 सहाय्याभ्यां मिलित्वा तु सर्वस्वमक्षणं कृतम् । तेन तावन्न सहजो प्रायतु यो पृच्छकस्य च ॥ ९ ॥
 पुत्रहीनो मृतो ज्येष्ठः कनिष्ठोऽपि भविष्यति । वक्ष्यामि निष्कृतं तस्य पूर्वपापविशोदनीम् ॥ १० ॥
 लक्ष्मिनारायणः कार्यः सुवर्णाष्टमितः शुभः । तथा पलद्वयमितौ राजर्तौ शुक्रभास्करौ ॥ ११ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु जप्त्वाऽत्र पापनाशनम् । भविष्यति न सन्देहः पुत्रवृद्धिर्मविष्यति ॥ १२ ॥
 न करोते यथाशक्त्या प्रायश्चित्तमिदं सुत । सप्तवर्षमिदं वर्षं पुत्ररिष्टं न संशयः ॥ १३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सून न भयं विद्यते क्वचित् । द्विसप्ततिमिताब्दान्तं जीवनं कथितं ह्यवम् ॥ १४ ॥
 शुक्लाष्टभ्यां नभोमासे लग्ने वृश्चिकसंज्ञके । निर्याणं जननं तस्य स्वल्पमेवाऽत्र सूचितम् ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदधिकः प्रश्नतमः ॥ ८४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रो बभूव धनिनां कुले । धर्मकर्मक्रियायुक्तो ब्राह्मण्यानां च पूजकः ॥ १ ॥
 अथो भाविबलात्तत्र क्षमिदाहः कृतः पुरा । तस्मिन्दाहे च निर्दग्धो नानापक्षिसमूहकः ॥ २ ॥
 गरुडाद्यस्तथा गोघानागाया जीविराशयः । सहाय्याभ्यां मिलित्वा तु कृतवान्कर्म वारुणम् ॥ ३ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावात् स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ४ ॥
 सरस्वत्याः परे भागे विंशद्योजनसंमिते । प्रायश्चित्ते कृते सूत तपोः पुत्रमुखं त्विह ॥ ५ ॥
 प्रवक्ष्यामि महाभाम प्रायश्चित्तं शृणुष्व मे । सैकमजाश्चटकाः कार्याः पत्रे लेख्या वनान्तरे ॥ ६ ॥
 पलत्रिंशन्मिते पत्रे त्वष्टांगुलमिताधिके । तददर्द्धमिते पत्रे दिक्पतीनेत्र कल्पयेत् ॥ ७ ॥
 तत्र वृश्चिकसर्पो च कार्यो यत्नाच्च गह्वरे । वनदेवी तथा कार्या मापत्रयाहिरण्मयी ॥ ८ ॥
 वृक्षा लेख्या वने तस्मिन्वनोपाधिलतादयः । संपृज्य सर्वं विधिवन्नवपुष्पाक्षतादिभिः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणाय प्रदातव्यं पूर्वजन्मन्त्रमुखारम्भ ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

“वनान्तरगताः सर्वे ये जीवा दाहिताः पुरा । वनदेव्यादिदानात् गच्छन्तु मम पातकाः” ॥ ११ ॥
 च एवं कुर्वते सूत पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । भविष्यति न सन्देहो दानस्वास्थ्य प्रभावतः ॥ १२ ॥
 नाशयेन्निविधं पापं कायशक्तिचतसंभवम् । तिलपात्रं त्रिधा श्रेष्ठं कनिष्ठोत्तममध्यमम् ॥ १३ ॥
 स्वर्णमेकं जघन्ये तु द्विगुणं मध्यमे क्षिपेत् । त्रिगुणं चोत्तमं तद्रत्नसुवर्णं परिकीर्तितम् ॥ १४ ॥
 भस्मसरी गुरुणा यश्च विषवामपि गच्छति । स भवेन्मृत्युरुच्छ्रीं तु गुरुनल्पाहर्तमाचरेत् ॥ १५ ॥
 [गुरुतत्पार्द्धप्रायश्चित्तं पाङ्चार्पिकमित्यर्थः । पञ्चदानं च देयम् ।]

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशनम् । राजतं कमलं कुर्यात्पलत्रिकमितं शुभम् ॥ १७ ॥
ब्रह्माणं स्थापयेत्तत्र सौमं स्वर्णाष्टकं विधुम् । ज्योतिर्यस्येतस्य राजतं पलपञ्चकम् ॥ १८ ॥
पलद्वयमिता कुर्याद्ब्राह्मणी राजतं शुभम् । सप्तत्रा विधिवद्देया कर्मप्रकाशकाय वै ॥ १९ ॥
द्विजाय विधिनापूज्य मन्त्रमेतमुदीरयेत् । 'सूर्यं सहास्रं ब्रह्माणं ब्राह्मणीं च सुतान्विताम् ॥ २० ॥
पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्नवारणनाशनम् । ददेद्देहं तु महाभाग तुभ्यं मा च शिवं कुरु ॥ २१ ॥
इत्युच्चार्य ततो दद्याद्देवता पञ्चकं सप्त । होमयेच्च तिलास्त्रयं गायत्र्या शक्तितोऽण्डज ॥ २२ ॥
वाल्मजस्तनुतां दद्याद्देवतं च कपिला शुभम् । शृणुयाद्वस्त्रं वा शतान्नर्यं विधानतः ॥ २३ ॥
लक्षरुद्रं त्रिगुणितं पूजयेद्वा प्रयत्नतः । नैवं करोति यः सप्त प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ २४ ॥
इह जन्मनः पुनः सप्तदृष्टपञ्चमतेन्दुके । करोति विधिना यस्तु पुत्रादयो जायतेऽधुना ॥ २५ ॥
पथिरेक्युताऽब्जानां तस्य चायुः स्वर्गेश्वर । स्त्रीभ्यामत्र मुश्रीलाभ्यां मुखशृङ्गिर्मविष्यति ॥ २६ ॥
नाथयो व्याधयस्तस्य प्रायश्चित्ते कृते सति । फाल्गुने कृष्णपञ्चम्या स्वात्पुत्रे मिथुनोदये ॥ २७ ॥
निर्याणं कथितं तस्य विस्तारं च विचारयेत् ॥ २८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्बद्धे कर्मविषयकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकशततम ॥ ८४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्विराटे क्षत्रियोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृषिकर्मतः सदा ॥ १ ॥
स्वल्पवित्तयुतस्तवागी भ्रातृमान्योऽतिवामसः । स्वाचारधर्मरहितोऽतिथिपूजनतत्परः ॥ २ ॥
विचिहीनोऽवैक्युक्तो रक्तः श्यामोऽतिदुर्मतिः । अथो तस्य गृहे कश्चिद्विश्वः स्थापितस्त्वननसु ॥ ३ ॥
तस्मै द्विजाय लोभादं पुनर्दत्तं न तदसु । दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ४ ॥
गत्वा धर्मपुरं देवाच्छुभं वा यदि वाऽशुभम् । फलं भुक्त्वाऽधुना जातः पुष्करे पञ्चयोजने ॥ ५ ॥
कर्कटस्थे गौरी लगे वृश्चिके चन्द्रस्तस्थिते । मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वोपरसहोदरेः ॥ ६ ॥
रहितो बाहुजस्त्यागी सुखी दम्भस्तस्तथा । घृतां विद्यान्वितो वाम्नी वाल्ये पित्रोर्विजितः ॥ ७ ॥
स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मनि मानद । कृतवाञ्छोऽग्रपापं तु तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ८ ॥
अत्र जन्मनि सा भार्या भृता सा बहुपुत्रिका । ततो दिनार्यां प्रागाभ्यां सुताभ्यां विनतासुत ॥ ९ ॥
हीने ज्येष्ठकनिष्ठाभ्यामत्र चाकृतनिष्कृतेः । वदामि विन्मयं तस्य पूर्वदुष्कृतनाशनीम् ॥ १० ॥
पलपञ्चमद्वयं वा द्वयोर्वित्तानुसारतः । सूर्या दद्यात्सुगणैर्न घण्टाभरणभूषिताम् ॥ ११ ॥
सर्वसा विप्रमुख्याय पूजिताय प्रयत्नतः । ततः प्रभृति रोगाणां क्षय एव भविष्यति ॥ १२ ॥
अन्यान्यसप्तपुत्रश्च जायतेऽत्रैव जन्मनि । य एवं कुरुते सप्त प्रायश्चित्तं द्विधा मतम् ॥ १३ ॥
पूर्वोक्तफलमेव तु सर्वत्र भविष्यति । न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १४ ॥
पञ्चवेदमते वर्षेऽष्टि चारं महाद्वयम् । प्रायश्चित्ते कृते त्रायः पञ्चाशीतिमिताः समाः ॥ १५ ॥
चहुलत्वात्तु जीवानां विस्तरो नोदितो मया ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्बद्धे कर्मविषयकेऽध्याये द्विचत्वारिंशदधिकशततम ॥ ८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वानकुलोत्पन्नो देवेऽङ्गे पूज्यजन्मनि । वभूव नीतिधर्मज्ञो विवेकी वदत्समुतः ॥ १ ॥

दत्तं तेन तु सर्वस्वं ब्राह्मणेभ्यो विजानता । अथ भाविबलादन्यब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 तद्गृहे स्थापितं वित्तं पुनर्दत्तं न तेन च । द्विसहस्रैर्मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ३ ॥
 ततो घट्टितये काले गतास्तं यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ४ ॥
 पितृभक्तिमभावेन न जातो ब्राह्मणोऽधुना । देशे पञ्चनदे लगे तुल्यस्थये रविसंयुते ॥ ५ ॥
 शनौ पञ्चमगे तुर्यं चन्द्रे लाभगते गुरौ । स रक्तगौरो मतिमान् लेभा ब्रूवः शठो घृणी ॥ ६ ॥
 पूर्वपुत्रविहीनश्च प्राप्तस्तन्ततिसंयुतः । ब्रह्मस्वभक्षणात्पूर्वं पापादत्र च पृच्छक ॥ ७ ॥
 चन्द्राग्रिमितवर्षान्तं जातपुत्रविनाशकः । एभिश्च लक्षणैर्लक्ष्यो जायते गरुडाग्रज ॥ ८ ॥
 सहाय्याभ्यां मिलित्वा तु सर्वस्वभक्षणं कृतम् । तेन तावत्र सहजौ प्राक्तु यो पृच्छकस्य च ॥ ९ ॥
 पुत्रहीनो मृतो उपेष्टः कनिष्ठोऽपि भविष्यति । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनीम् ॥ १० ॥
 लक्ष्मीनारायणः कार्यः सुवर्णाष्टमितः शुभः । तथा पलद्वयमितौ राजतौ शुक्रभास्करी ॥ ११ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु जप्त्वाऽत्र पापनाशनम् । भविष्यति न सन्देहः पुत्रशुद्धिर्भविष्यति ॥ १२ ॥
 न करोति यथाशक्यत्वा प्रायश्चित्तमिदं सुत । तप्तवेदमिते वर्षे पुनरिष्टं न संशयः ॥ १३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सून न भयं विद्यते कश्चित् । द्विसप्तविमिताद्दान्तं जीवनं कथिनं ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 शुक्लाष्टभ्यां नभोमासे लग्ने वृश्चिकतंत्रके । निर्याणं जननं तस्य स्वल्पमेवाऽत्र सूचितम् ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाकऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रो बभूव धनिनां कुले । धर्मकर्मक्रियायुक्तो ब्राह्मणानां च पूजकः ॥ १ ॥
 अथो भाविबलात्तत्र क्षाप्रिदाहः कृतः पुरा । तस्मिन्दाहे च निर्दग्धो नानापक्षिसंमूहकः ॥ २ ॥
 गरुडाद्यस्तथा गोधानागाद्या जीवराशयः । सहाय्याभ्यां मिलित्वा तु कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावात् स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ४ ॥
 सरस्वत्याः परे भागे विशद्योजनसंमिते । प्रायश्चित्ते कृते सूत तपोः पुत्रमुखं त्विह ॥ ५ ॥
 मयक्ष्यामि महामागं प्रायश्चित्तं शृणुष्व मे । रौक्मजाश्चटकाः कार्याः पत्रे लेख्या वनान्तरे ॥ ६ ॥
 पलत्रिंशन्मिते पत्रे त्वष्टांगुलमिताधिके । तदर्द्धार्द्धमिते पत्रे दिक्षपतीनेत्र कल्पयेत् ॥ ७ ॥
 तत्र वृश्चिकसर्पा च कार्या यन्नात्र गह्वरे । वनदेवी तथा कार्या मापत्रवाहिष्मयी ॥ ८ ॥
 वृक्षा लेख्या वने तस्मिन्बर्नोपधिलतादयः । संपूज्य सर्वं विधिवद्बन्धुपुण्याशतादिभिः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणाय प्रदातव्यं पूर्वजन्मन्त्रमुच्चरन् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

“वनान्तरगताः सर्वे ये जीवा दाहिताः पुनः । वनदेव्यादिदानात् गच्छन्तु मम पातकाः” ॥ ११ ॥
 य एवं कुरुते सूत पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । भविष्यति न सन्देहो दानस्याऽस्य प्रभावतः ॥ १२ ॥
 नाशपेत्रिविधं पापं कायवाक्चित्तसंभवम् । तिलपात्रं त्रिधा प्रोक्तं कनिष्ठोत्तममध्यमम् ॥ १३ ॥
 स्वर्णमेकं जघन्ये तु द्विगुणं मध्यमे क्षिपेत् । त्रिगुणं चोत्तमं तद्वत्सुवर्णं परिकीर्तितम् ॥ १४ ॥
 मत्सरी गुरुणा यश्च विधिवामपि गच्छति । स भवेन्मृच्छकृच्छ्री तु गुरुनल्पार्द्धमाचरेत् ॥ १५ ॥
 [गुरुतत्पार्द्धप्रायश्चित्तं पाद्भार्पिकमित्यर्थः । पञ्चदानं च देयम् ।]

मातुः सपत्नीगमनं जायते चाश्मरीगदः । स तु पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १६ ॥

[प्रायश्चित्तमत्र त्रैमासिकम् ।]

दद्याद्विमाय विदुषे मधुधेनुं ययोदिताम् । तिलद्रोणश्वत्थैर्वा हिरण्येन समन्वितम् ॥ १७ ॥

दुग्धचोरस्तु पुरुषो जायते बहुभूत्रवान् । स दद्यात्पुण्यधेनुं च ब्राह्मणाय यथाविधि ॥ १८ ॥

सोऽन्त्रीगमने रोगो जायते बहुभूत्रता । पराकद्रितयं चत्वारिंशद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ १९ ॥

सहस्रमात्मसूक्तस्य पौरुषस्य स्वशक्तिः ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकश्चाष्टमः ॥ ८४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चान्द्रायणत्रयं कुर्यादादि मध्यं तथा परम् । तिर्यग्गामी स शूलेन प्रमेहेण युतो भवेत् ॥ १ ॥

कुर्वात्सातपनादीनि प्रायश्चित्तं यथाविधि । सर्वन्यवायी मनुजः कन्यागामी तथैव च ॥ २ ॥

वातप्रमेहयुक्तः स्यात्कुर्याच्चान्द्रायणत्रयम् । मधुमेही मातृगामी सततं जायते नरः ॥ ३ ॥

पितृभार्याभिगामी च जलमेही तयाऽधमः । यो गच्छेद्भगिनीं नित्यं निभुमेहीति निश्चयः ॥ ४ ॥

[पितृभार्या सपत्नीजननीत्यर्थः ।]

प्रायश्चित्तं कृमादन पट्टार्णव्यय पञ्च च । अन्दानित्याचरेत्सम्पत्कृतो रोगात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥

ब्राह्मणस्वर्णहारी च प्रमेही जायते नरः । येन स्वर्णमयीं कुर्यात्पुत्रेण विविना ततः ॥ ६ ॥

प्राङ्मुखायोपविष्टाय प्रदद्यात्सामुद्रसुखः । मन्त्रेणानेन विविवत्पुच्छं हस्ते नियाय च ॥ ७ ॥

ध्यानमन्त्रमाह ।

“धेनुर्पागिरसा सने प्रविष्टा सुरभेश्च या । दुहिता या तथा भानोस्त्रेश्च कुरुष्य च ॥ ८ ॥

याश्च गावः प्रवर्तन्ते वनेषूपवनेषु च । ग्रीणतु ता महादानात्पुत्रपौत्रप्रदाः सुखम् ॥ ९ ॥

मयच्छन्तु दिवरात्रमनिष्टस्य च शान्तये ।” एव दत्त्वा च तद्दानं प्रणिपत्यं विसर्जयेत् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चचत्वारिंशदधिकश्चाष्टमः ॥ ८४५ ॥

अत्र कर्मणि स्त्रीपुंसयोर्मिलितयोः प्रत्येकं वा यथानिमित्तमधिकारः ।

अथ गर्भसावयज्ञोपवीतदानम् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वहर्मा भवेत्सा तु वालकं हन्ति या विषः । यज्ञोपवीतं कुर्यात् काश्चनं तु स्वशक्तिः ॥ १ ॥

अत्यन्तवर्णयुक्तेन राजतं चोत्तरीयकम् । पलायैत तदधेन तदधेनाथ वा पुनः ॥ २ ॥

अन्यप्रदेशे देयं तु मौक्तिकं वज्रमेव च । प्रक्षान्त्य पञ्चगव्येन ग्राह्या ताभ्रभाजने ॥ ३ ॥

द्रोणप्रमाणं तस्मिन् नित्यं निक्षिपेद्वापि मध्यतः । आज्यस्योपरि संस्थाप्यमुपवीतं सुपूजितम् ॥ ४ ॥

[दधि ताभ्रभाज्योपरि आज्यं तत्प्रमाणं यथाह्यभोपपत्रं वा आज्यमुपवीतं स्थाप्यं महोत्तरीयम् ।]

गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपैर्नैवेद्यैरपि भक्तितः । ततो ब्राह्मणमाहूय होमं तत्र प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥

तिलराज्येन मधुना मिश्रैर्योत्तरं शतम् । तस्मै हुतवते देयं वस्त्राद्यैः पूजिताय तु ॥ ६ ॥

भन्त्रेणानेन विधिवत्प्राङ्मुखायोपवीतकम् ॥ ७ ॥

मंत्रमाह ।

“उपवीतं परमिदं ब्रह्मणा विधृतं पुरा । मवनीकाऽस्य दानेन वर्धसन्वारणं स्वयम् ॥ ८ ॥

[अयमर्थः—समारं द्विजकर्मनिष्पादकत्वेन यतस्तास्यत्युपवीतम् ।]

वरात्रं ब्राह्मणेभ्यस्तु तस्मिन्काले प्रदापयेत् । अनुवज्य तथा कार्यं प्रणिपत्य क्षमापयेत् ॥ ९ ॥

गर्भसावकरादौपादेवं कृत्वा विमुच्यते ॥ १० ॥

अस्मिन्कर्मणि श्रियोधिकारः ।

मासोपवातिनी नारी यतः प्रसावयेद्यदि । यदि संपर्कदोषेण जायते साऽन्यजन्मनि ॥ ११ ॥

स्रवद्रक्ता सदा योनौ तन्निष्कृतिरिदोच्यते । मासोपवासं कुर्वीत तया मासं पयोव्रतम् ॥ १२ ॥

क्षीरं सुध्णाति या नारी पूर्वजन्मनि सुप्रत । जन्मान्तरे च तस्या वै क्षीरं न क्षरते स्तने ॥ १३ ॥

क्षीरात्नं भोजयेद्दिशान्सार्यं समधु मण्डकम् । अनुक्षिपेच्च तेनैव तृच्छिष्टात्रेण रक्षितः ॥ १४ ॥

विप्रपादोदकैश्चापि क्षालयेत्कुचमण्डलम् । मुरामांसवृतशीर्द्वैर्लघूपैर्गन्धपुष्पकैः ॥ १५ ॥

भूतैर्भयश्च घाल दद्याद्भूतानत्र च संशृणु । मधुश्च नवनीतश्च पिण्डमाल्यो ह्यवित्तकः ॥ १६ ॥

भूतभयः स्वशक्तिश्च भूतानां पथकं त्विदम् ॥ १७ ॥

[स्वशक्तिरिति मध्यादीनां विशेषणम् । अत्र मुरादीनि बलिद्रव्याण्युक्तानि तेषु ब्राह्मणादि-
भिरनिषिद्धान्येव ग्राह्याणि ।]

ज्येष्ठध्वातयैर्बुधे तु यो न चोद्दति स्वयम् । स भवेन्मृतपत्नीक उष्णज्वरसमन्वितः ॥ १८ ॥

प्राजापत्यत्रयं कुर्याद्बुधानां त्रयमेव च । तामग्निरिति वाज्येन चरुणाष्टोत्तरायुतम् ॥ १९ ॥

जुहुयाद्भोजयेद्दिशानेवं पापात्प्रमुच्यते । मित्रभार्याभिगामी च मृतभार्यः प्रजायते ॥ २० ॥

तस्य पापस्य शुद्धयर्थं द्विजमेकं विवाहयेत् । धर्मपत्न्यां सुव्रतायां सुखे मैथुनकारिणः ॥ २१ ॥

पत्न्यां विरक्तिर्भवति सुवर्णकलशेन सः । उमामहेश्वरं देवं रुद्रैकादशिनीजपैः ॥ २२ ॥

स्नापयेच्छुद्धया युक्तो ह्यविच्छिन्नावुधारया ॥ २३ ॥

[ज्यम्बकं यजेति मन्त्रः । अथ यथाशक्ति सुवर्णेनोमामहेश्वरप्रतिमां रजतवृषभारूढां कार
यित्वा ब्राह्मणाय दद्यात् ।]

अथ दारिद्र्यहरधनदमूर्तिदानम् ।

दरिद्रो जायते मर्त्यां दानविघ्नं करोति यः । ऐश्वर्यं वाचते येन कारणं तच्छृणु प्रभो ॥ २४ ॥

पलाद्धेन तदद्धेन चतुर्याशेन वा पुनः । धनदस्य प्रतिशक्तिं कुर्याद्भ्रातृमर्यां शुभाम् ॥ २५ ॥

द्विभुजां बाह्नेपेतां नयनानन्दकारिणीम् । शंखपद्मानिचिन्त्यां च युक्तां वै स्कन्धयोर्द्वयोः ॥ २६ ॥

श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य तण्डुलोपरि विन्यसेत् । तण्डुलानां परिमाणं भवेद्दोणमितं खग ॥ २७ ॥

ऋतुं दत्त्वायिकां वृद्धिं गृह्णीयाद्यः स्वपो भयम् । उत्पादयति चान्येषां पापाणेनाऽप्रदानतः ॥ २८ ॥

[अधिकशुद्धिग्रहणं नाम आस्त्रवृत्तिवृद्धिग्रहणं विहायौत्पादयतीति निमित्तमन्तरेण
भयोत्पादनम् ।]

तलमहारकृच्चैव जातोऽपि धनिनां कुले । धनेन रहितः प्राप्यो देशान्तरगतो भवेत् ॥ २९ ॥

महर्षेः शी वद्भूमी उदावर्ती भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापरम् ॥ ३० ॥

१ गर्भमिति भवेत् । २ द्रोणचतुष्टयमितं—ख० पु० ।

कुर्यादित्येवम्यां च होमं व्याहृतिमिस्तथा । यत्किंचिदमितं सूक्तमयुतं वारुणं जपेत् ॥ ३१ ॥
 अन्यायवृत्तिनृपतिसेवनादिप्रदर्शनात् । महादानसमादानाद् गुरुभागविमर्दनात् ॥ ३२ ॥
 दंष्ट्रिभ्यश्च मरणादपमृत्योश्च निन्द्या । वेदवाहस्य शास्त्रस्य पठनात्कर्मसेवनात् ॥ ३३ ॥
 विप्रो बन्धनशस्त्राद्येर्मरणादय सौनिकः । उदासानः सभामध्ये कृत्वा स्त्रीगमनं वया ॥ ३४ ॥
 श्रुताध्ययनसंपन्नश्चोत्रियब्राह्मणस्य तु । उदासानः सभामध्ये कृत्वा भङ्गं तु दारुणम् ॥ ३५ ॥
 परीक्षासमये प्राप्ते भृतकाध्यापकस्तथा । देवब्राह्मणराजां तु स्वर्णापहरणात्तथा ॥ ३६ ॥
 अरण्ये निर्जने देशे जायते ब्रह्मराक्षसः ॥ ३७ ॥

[ब्रह्मराक्षसत्वं पिशाचत्वस्याप्युपलक्षणम् ।]

तत्र निष्कृतिर्वृहन्मनुवोक्ता पुत्रादिभिः कार्या ।

गयाश्चाद्रं तु कृत्वापि जपहोमादिभिस्तथा । देवतातीर्थसवाभिः कन्यादानेन चैव हि ॥ ३८ ॥
 ब्रह्मराक्षसत्वपैशाच्यान्मुच्यते मनुस्मृतीत् ॥ ३९ ॥

[जपेद्देवपारायणं पावमानसूक्तजपश्च तथा सहस्रनामादिजपश्च वरप्रवहोमादि, तत्र गोभू-
 हिरण्यदानं साह्रम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायः पट्चत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परमौक्तिकहारी यः प्राग्भवे विनवात्मज । तस्य पुत्रपुत्रं नास्ति विना तत्पापशोधनम् ॥ १ ॥
 तत्पापशोधनं मुख्यमत्र पार्थिवपूजनम् । ततो गोदक्षकं दद्यात्सर्वद्रव्यसमन्वितम् ॥ २ ॥
 नानामुखैर्धर्मयुतो गजाश्वरथवाहनैः । बन्धुभृत्याधिकारादयो बन्धुमूषणभूषितः ॥ ३ ॥
 सर्वं विष्णुसदाश्रयं सुखं पापफलं शृणु । धूर्तं मिथ्याभिवादी च बहुलोभसमन्वितः ॥ ४ ॥
 जातस्तन्ततिदुःखार्तो बालवत्सवधादिह । नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं पतत्रिण ॥ ५ ॥
 चात्वारिश्मन्मते वपे सर्वसन्ततिनाशनम् । गृहपातान्महाभाग वृष्टिरष्टसमुद्रवात् ॥ ६ ॥
 पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ७ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद म स्वामिन्बालवत्साधनाशनीम् ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रयश्चित्तं न विद्यत । दृढकर्माजितात्पापाज चोक्तं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
 श्रवणाद्दरिद्र्यशस्य वेशास्त्रे विधिनाण्डज । माघे वा कार्तिके वापि दशावर्त्यं विधानतः ॥ १० ॥
 ततस्तु भोजयेदिमान्होमयेच्च स्वशक्तिनः । कोटिलक्षाद्युतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा ॥ ११ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यात्सवत्सामरणान्विताम् । दद्याच्च कपिलामकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं सूत स कुर्याद्विधिपूर्वकम् । तस्य पुत्रवृद्धिः स्याद् विवाहादपरात्सुत ॥ १३ ॥
 मृत्युः पश्चादन्वे तु खग चाकृतानिष्कृतः । प्रायश्चित्ते कृते त्वज नवत्यब्दमितं तथा ॥ १४ ॥
 द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेऽण्डज । जीवे कर्कटके सूख मकरे चन्द्रराशिगे ॥ १५ ॥
 त्रयोदश्यां दिवा भूमौ क्रुद्ध मृगशिरामिधे । निर्य्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजातकलत् ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्धयर्थं देयं रीतिफलं दत्तम् ॥ १ ॥
गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विमांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महामाग तद्गोपापपञ्चाशुषम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरक्षासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बेनतेय महामाग स्त्ररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मानि यो हन्यात्स्वर्ं पापविमोहितः ॥ १ ॥
प्रापश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कष्यं हिरण्यं च दद्यादोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपारणे ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरक्षासंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकौनयं चाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाण्डं खगेश्वर । अत्र जन्मानि सा जाता संकरा लोमसंश्रुता ॥ १ ॥
धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्तेषां प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
कृत्वाण्डं विधिना तद्दक्षिणं द्विपलात्मकम् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु विचानुसारतः ॥ ३ ॥
दद्याद्दिवाय विधिना आचरेच्छांकरं व्रतम् ॥ ४ ॥
फाल्गुनादां चतुर्दश्यां कृष्णया मासिमासि तु । पूजयेच्छंकरं रात्रौ तथा जागरणेन च ॥ ५ ॥
मवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ।
इति श्रीबृहस्पतिरक्षासंवादे कर्मविपाकेऽध्याये पञ्चाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महामाग कर्म वक्रतुवायानुरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मज्ञास्त्रायकोविदः । राजप्रचारी बलवान्भूरो मंत्री महायदाः ॥ २ ॥
सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातितः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
विश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदारुणम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
पीडिता बहवो लोका ब्रह्मलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
भुक्त्वाऽतिदारुणान्भूत नरकान्धोरदर्शनान् । तथापुण्यफलभात् सूत प्राप्तपुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकतंचनतत्परः ॥ ७ ॥
महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुसंश्रयर्षनेयुक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सून सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ९ ॥
प्रयागे त्वय्या काश्यप स्निग्धं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्णान्तं मंत्रैस्तद्विद्वैकैस्तथा ॥ १० ॥
गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । संपूज्य विधिवदेवं तदन्ते भोजयेद् द्विजान् ॥ ११ ॥
शिवभक्तैस्तथा शान्तान् पूजयेद्ब्रह्मदर्शिनः । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाऽभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
अथवा शृणु पात्रत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रापश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
य एवं कुर्वते भक्त्या पूर्वपापविनाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्माणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्दि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे कचिद् ॥ १५ ॥
तप्ता शलका देया वै शूद्रकर्णेतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥

आयुर्वदाः शतं तस्य कृतनिष्कृतिचेतसः । प्राशश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पाष्टवत्सरे ॥ १७ ॥

एतज्जन्मफलं प्रोक्त गविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चचाशदधिकःषष्ठशततम ॥ ८५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्याद् वर्ममयं जन्मनि । खरोमसमानानि रोमाणि प्रभवन्ति च ॥ १ ॥

ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्द्धन ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपचाशदधिकःषष्ठशततम ॥ ८५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुराणहरेद्रीति नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं पर शृणु ॥ १ ॥

रीति दद्याच्छतपला तथा ब्राह्मणनोजनम् । गान्ध्या जुहुयाच्छतया तिला रोगविनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चाशदधिकःषष्ठशततम ॥ ८५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धानहारिणी । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव च बाध्यते ॥ १ ॥

सिद्धानदान विभेभ्यो दीनभ्योऽपि पतत्रिण । मिथुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥

न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्राशश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव त्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चतु पचाशदधिकःषष्ठशततम ॥ ८५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उग्रधाती भवेत्पूर्वं जन्मेन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥

वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्यादिमेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चचाशदधिकःषष्ठशततम ॥ ८५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं जनुष्यन् फलं चिदम् ॥ १ ॥

सुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । निष्कृतिं तस्यवक्ष्यामि गङ्गाया हि पतत्रिण ॥ २ ॥

पूजयेत्सकद्राणां त्रिगुणार्द्धं तदङ्कम् । अत्तयाथ भोजयेद्दिमान्वापवाश्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

अनेन विविता या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते सन्ततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चचाशदधिकःषष्ठशततम ॥ ७९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कास्पहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥

दानात्पलशतान्नं सीमकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपचाशदधिकःषष्ठशततम ॥ ८५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वधूव वाहुजः कश्चिदेशे कीराभिधे सुत । धर्मकर्माल्पको भक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पूर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यन्नादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोर्यस्य वैमवात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावेन रात्रौ भार्यामाहाव्यतः । तस्मिन्दाहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्रयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च धातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सत्त्वीकः स्वफलं भुक्त्वा पापाद्दृष्टं शुभं तथा । पुण्यात्पचनदे देशे जातो बाहुजाधरः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोच्चो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
यौवनेनैते सुखैर्वर्षधनधान्यैश्च संयुतः । मितदो लोभमाग्यादयः कृतिर्मानो जनप्रियः ॥
पुण्यादिदं तथा पापालोभो पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥

चिन्तातुरोभो धूर्तश्च दुःखातो मानवर्जितः । गोवातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
सहायलक्षणं सर्वं कथयामि खगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायासीद्दाहकर्माणि चाण्डज ॥ १० ॥
सा ज्येष्ठा मष्टरेवात्र मृतपुत्राञ्च जन्मनि । लक्ष्मेतदण्डजश्रेष्ठ जन्माद्वाद् वृषभे शनिः ॥ ११ ॥
लक्षणैरेभिराद्यस्य प्रापश्चित्तं वदाम्यहम् । कारयित्वा शिवं साङ्गं पल्लवंदमितेः शुभैः ॥ १२ ॥
हिरण्यमे महाभाग पत्रे लेख्यं शिवत्विवत् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु वित्तानुमानतः ॥ १३ ॥
पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः पोडशोरूपचारकैः । संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोरये सुमनोहरे ॥ १४ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्ते वित्तानाम्यरभूपिते । दद्याद्दिविधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयन् ॥ १५ ॥
मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यर्जितम् । तन्नाशाय ददेहं तु शिवं गोरथस्तस्थितम् ॥ १६ ॥
गोधिकाद्यास्तया जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमितं दद्याद्ये चाऽन्ये धातिनाः पुरा १७
पञ्चमापमितो वह्निर्देवो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १८ ॥
अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्गोत्रयेद् द्विजान् । य एवं कुरुते सूत प्रापश्चित्तं विधानतः ॥ १९ ॥
न तस्य पुत्रमरणं तदर्थे जायते क्वचित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाविद्याधिविर्वजिताः ॥ २० ॥
नैवं करोति यो मोहाच्चात्र पुत्रविर्वजितः । चत्वारिंशन्मिते कूने वर्षे रिष्टं प्रक्रीर्तितम् ॥ २१ ॥
पश्चादाश्विनितकेऽन्दे वाऽरिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमिताव्दकम् ॥ २२ ॥
इति श्रीवृहत्सूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपंचाशदधिकः अष्टतमः ॥ ८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतात्मज । शीर्षरोगेण सततं पीडितो आयतेऽधुना ॥ १ ॥
दानाच्छतपलादत्र सीतकादण्डजोत्तम । विनाय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृहत्सूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चविकः अष्टतमः ॥ ८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्ध्यायाश्च महामाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्भिन्नतनुं चौरं मृतं प्राप्य खेदिने ॥ १ ॥
तत्तले तु तदा कुर्याद्वन्ध्या स्नानं शतोपवैः । पत्रैर्वृक्षोद्भिदैः सूत तथा मृद्भिश्च सप्तकैः ॥ २ ॥
तैर्यौदकैः समन्त्रैश्च संपूज्य प्रथमं सुत । विविनाज्जेन वा कुर्याद्वन्ध्या पुत्रं लभेद् ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृहत्सूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविकः अष्टतमः ॥ ९०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सतीं स्वभार्या परमां सार्धौ संत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्वां स्त्रीं काममोहितः १ ॥
सोऽत्र जन्मनि भो सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते त्रियतेज्जड्यं ब्राह्मण्यां गमनादिह ॥ २ ॥
न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं स्वगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्दृष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपट्यधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ८६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
दद्याच्छतपलं सीसं ब्राह्मणाय कुटुंबिने । तत्काले शीर्षजद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्यधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ८६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नारी ह्यवधीतपूर्वं मोहादुर्ध्वं स्वगाधिप । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतरवरा ॥ १ ॥
सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णां राजतीं तथा । दद्यादेदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो त्रिपट्यधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ८६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परघृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
घृतयेनुमदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपट्यधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ८६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुमुताऽत्र सा ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्यधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ८६५ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्तक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छस्त्रोपयातकाः ॥ १ ॥
किञ्चित्क्रोयश्च लोभश्च किञ्चिद्विषममन्वितः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्य अपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वोद्भवे महाबाहो द्वादशसमुद्भवः । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् ॥ ५ ॥
व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मवित्तेन वट्टितः । कालेनैव मृतो विप्रो धनं गृहेण वंचितम् ॥ ६ ॥
नार्णवं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं स्वगोम्वर ॥ ७ ॥
पश्चान्मृतपुत्रश्च प्रप्लो नरके रौखे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणञ्चैव वर्णाणां च सदसकम् ॥ ८ ॥
पतितो नरके धोरे पच्यते चेह कर्मणा । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ९ ॥

इदं जन्म तृतीय तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निक्षेपहरणाद्यापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥
ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मत्वं विपतादृशम् । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमपि कल्पशतादिकम् ॥ ११ ॥
तस्मादिप्रवृत्तं प्रोक्तमसह्यं त्वभिजायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिः सीत्यहेतवे ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामहरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः संततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः शतरुद्रजैः । यजनैरेथ भुञ्चेत् पापादकल्पसम्भवात् ॥ १५ ॥
रुद्रैकादशिनीमिस्तं रुद्रैकादशकेन वा । जपेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
तद्दशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । केयूरकुण्डलाकल्पमंत्रपुस्तकमण्डलः ॥ १७ ॥
प्रतिरुद्रं शतं विमान् भोजयेत्सुसमाहितः । निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् ॥ १८ ॥
एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं पापशान्तिकृत् । इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विविधानि च ॥ १९ ॥
शृणुयाद्विधिवत्तार्थं समर्थः प्रीतिबोन्धवम् । देवर्षिपितृमर्त्यानामृषीणां च महीक्षिताम् ॥ २० ॥
देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् । सर्वासां सर्वजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि ॥ २१ ॥
ऋषीणाम्पितृर्षिणां वंशान्सर्वानुदीरितान् । एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् ॥ २२ ॥
गुरुन्देवान्द्विजान्सम्यक् भद्रया समुपाचरेत् । एवं कृतविधेः सूत हरिवंशश्रुतार्थिनः ॥ २३ ॥
पांचकोपारि संतुष्टो भूमिद्रविणवासकेः । मुद्रोर्कर्णांकितवरं गां दत्त्वा च पयस्विनीम् ॥ २४ ॥
भूमिद्रविणवासाद्येस्तोषयेदन्यब्राह्मणान् । निष्कृतौ क्रियमाणायां सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २५ ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्धकृतनिष्कृतेः ॥ २६ ॥
कुष्ठरुक् चानपत्यस्य प्रमेहातोंऽप्यांकवः । कुनखी ददुलः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् ॥ २७ ॥
जलाग्निभ्यां च चौरश्च राज्ञा वित्तविनाशवान् । लकुटग्रावशस्त्राद्यैर्जायन्ते व्रणजार्तयः ॥ २८ ॥
इति श्रीकृतसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्वधिकपञ्चशततमः ॥ ८६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ सूर्यदिने सूत प्राप्य भूमिं इमंशानजाम् । मृतमेतं समालोक्य रात्रौ गच्छेद्वर्तद्वितः ॥ १ ॥
पूजयित्वा चित्तां तस्य वलिमष्टविधं सृजेत् । स्नानं कृत्वा मृदालंभैः पत्रैर्द्रुशोद्भवेस्तया ॥ २ ॥
शतच्छिद्रघटे प्राप्य नानातीर्थोद्भवेजलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिनाऽऽचरेत् ॥ ३ ॥
हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा विजम्भ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्याद्दोषापनुत्तये । योगेनानेन नार्यत्र बन्ध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
इति श्रीकृतसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्वधिकपञ्चशततमः ॥ ८६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यत्सा क्षत्रा चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागज्ञातिप्रपीडनात् ॥ १ ॥
विंशद्वयं व्यतीते च नेत्रभङ्गः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥

कृ वा देवगृहं गन् प्रतिष्ठाप्य सुराविषम् । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्जजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्यायेऽष्टम्यधिकाष्टशततम ॥ ८६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चक्रे मुक्निकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्माजितेनात्र पण्डश्चेवापवर्जजः । गवा पालनजात्युण्याप्यागत्र सुरसंयुतः ॥ २ ॥
गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र विन्मयम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्याये एकोनमसत्यधिसाष्टशततम ॥ ८६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्योपेतो पूर्वे मोहात्परघृत्तं हरेत् । साऽत्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रवीड्यते ॥ १ ॥
कुक्ष्येन्नादितोयेषु घृतयेतुमदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजात्राऽत्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्याये सप्तत्यधिसाष्टशततम ॥ ८७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवगीतपूर्वभवे पूर्व नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णष्टङ्का रौप्यखुरां घण्टाभरणभूषिताम् । स्रग्मकम्बलसंयुक्ता दद्याद्देवाविदे सुत ॥ २ ॥
कृष्णगुल्मोद्भवा पीडा नरश्चान्न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्याये अष्टमत्यधिसाष्टशततम ॥ ८७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभयकाचित् स्वर्णकारी पतत्रिण । स्ववर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
तद्गृहे धान्यराशि तु चरन्ती गोः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृश सुत ॥ २ ॥
तच्छाडनान्महादुःख प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
तत्कर्मणा समायुक्ता संप्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्रीसमा जाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
धनभृत्याश्वमोगार्धै (दि)र्नानाविभवसंयुता । पुनस्तन्तिहीना सा प्राग्गोघाताद्यतन्मवात् ॥ ५ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयंकरम् । कुर्याद्वापीमरणे तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
मार्गे हि धर्मतो यन्तात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
शोमयेषु ततस्त्वत्र तिलान्नाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाह्मणान्मत्तया शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
दद्यात्तथैकां कपिला सर्वपापप्रणाशनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सुत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ९ ॥
नैवं वा कुरुते श्रुत्वा तस्याः संवत्तिज भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्याये द्विसत्यधिसाष्टशततम ॥ ८७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे मृत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापमेवात्र बहुभूरी प्रजायते ॥ १ ॥
दुग्धयेतुमदानाच्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुभूतान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्याये त्रिसत्यधिसाष्टशततम ॥ ८७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं शरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि सात्रैव बहुभूत्रजाऽऽकुला ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपेयाऽत्र न पश्येद्बहुभूत्रताम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्भातयेत्सुत महिषीं नवयौवनाम् । भ्राम्यन्ने नियतं सोऽपि कुष्ठगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
स नानारत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कुष्ठगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाण्डज । महिषीपापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पुर्वं मुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृतं यापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मवातात्ममहापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्सप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतामुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागापि क्षत्रियाण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजाहृदात् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्मात् फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खलु शक्तितः ॥ ४ ॥
तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवर्न वर्षसप्ततिम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यग्रे खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिकयामय वैशाखयो दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीवातने नारी भ्राम्यन्ने विनतासुत । अत्र जन्मनि पत्नीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
दयात्सावरणां सुत महिषीं यमदेवताम् । युगकंवलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्नुपगते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनाशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधे ग्रान्धृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाछेदोन तस्यास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥

नास्ति तद्विन्मयं कापि दत्तेर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽव्यायोऽशौच्यविनाष्टशततम ॥ ८८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिदासीन्महाभाग चारणोतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महाबाहे कवीनां हि खगेश्वर । महायोरममृदुद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवान्नातमघातनम् । पराते कृते सूत स्वशरीरमयाऽन्यजद् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । सुस्त्वा स्वर्गकलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव लाट्यदेशोऽसौ पादजो धर्मकर्मवित् ॥ ६ ॥
 राजमान्योऽतिकुशलो विष्णुभक्तिपरायणः । सत्पात्रेषु ददौ दानमन्नवस्त्रधनादिकम् ॥ ७ ॥
 परोपकारनिरतो जनो धर्मोपदेशकः । पुत्रवान्वनवाञ्छूगे यशस्वी ज्ञानवाञ्छुचिः ॥ ८ ॥
 शुभमप्यशुभं चैव यौवने कृतवान्मुत । शुभार्थं कर्म ततोक्तमशुभं शृणु तत्त्वतः ॥ ९ ॥
 धनिनो राजमान्यस्य वैश्यस्य प्रतिपेशिनः । पत्न्या दास्या च श्यालेन संयुक्तः स्त्रीसाहाय्यतः १० ॥
 विप्रयोगात्तं वैश्यं हावा तद्द्रव्यमाहृतम् । भिक्षारूपं च निक्षेपं पञ्चकुम्भमयं तथा ॥ ११ ॥
 तन्मध्ये कुम्भमेकं तु संकल्पयितव्यं ततः । पापं धोरं समाश्रित्य मृतः कतिपयैर्दिनैः ॥ १२ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यावशेषेण हिमवत्पादमाश्रिते ॥ १३ ॥
 मायापुरीमहाक्षेत्रे गङ्गापश्चिमभागतः । धर्मकर्मसमायुक्तो जातोऽयं ब्राह्मणोऽबुना ॥ १४ ॥
 इदं तु पञ्चमं जन्म ब्रह्मवंशंसमाश्रितम् । तिर्यग्योनिषु भूभागे भुक्त्वा जन्मचतुष्टयम् ॥ १५ ॥
 संकल्पितस्य हरणात्स्वर्गान्तर्जन्मलग्नः । मकराख्यस्य भूभागान्निषेधे हरणादपि ॥ १६ ॥
 लग्नतः पञ्चमे चैव मकरे भूमिनन्दनः । हरणात्पञ्चकुम्भस्य पञ्चप्रदममाकुलः ॥ १७ ॥
 आर्यस्यानि विशेषेण दूने केतुर्व्यसस्थितः । वातामयो गुप्तपित्तः कदाचित्कक्रुरोगवान् ॥ १८ ॥
 महदारम्भकश्चादौ परिणामे विराक्तमाक् । संसारदुःखभूयिष्ठां निवृत्तिं चिन्तयेत्तदा ॥ १९ ॥
 राजमान्यो वदान्यश्च पितुः सुरविजितः । धर्मं बुद्धिं सदा कुर्यान्मन्दस्तद्दानि कृन्मुहुः ॥ २० ॥
 प्राग्भवे ये सहायास्तत्पापकर्मणि वै खग । तेऽत्र पत्नीसुता भृत्या दुःखं दत्त्वा मृतिं गताः ॥ २१ ॥
 प्राक्पत्नी या तु संजाता सैवेदानीं तथा भवेत् । निक्षेपद्रव्यहरणात्पापादुःखी च सर्वदा ॥ २२ ॥
 दासीप्रसङ्गजात्पापान्निर्वातुः सुखवान्तः । स्त्रीपक्षेऽनातिसौख्यचिन्ताकान्तो भवेत्तदा ॥ २३ ॥
 लक्ष्योत्र लक्षणैरेभिः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैर्दशभिरेः कार्यो वैश्यो दुर्वर्णजातुतः ॥ २४ ॥
 पत्रं लेख्यः शुभाकारः स्त्रीयुगेवक्षीरयेत् । “दुर्वर्णवणिजं त्वेन सहाय सोमदैवतम् ॥ २५ ॥
 ददेऽहं विप्रमुखाय पूर्वापात्रिशुद्धये ” । घृतपूर्णान्पञ्चकुम्भान्पलरूप्यमुखान्पृथक् ॥ २६ ॥
 पञ्चभ्यो ब्राह्मणेभ्यो व दद्यात्पापविशुद्धये । धेनुं सालं कृतां दद्यादाचार्याय प्रयत्नतः ॥ २७ ॥
 विप्रेभ्यो दाशिणां दद्याद् भक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । य एवं कुरुते सूत शक्त्या पापविशोधनम् ॥
 स पुत्रमुखमामोति स्त्रिया चात्रैव जन्मति । नाघयो व्याघ्रस्तस्य न वीर्यक्षयमाप्नुयात् ॥ २८ ॥

न करोति यदा लोभात्मकोक्तं वै पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नाऽत्र संशयः ३०
 शून्यं पञ्चमिते वर्षे रिष्टं चाङ्कतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते तस्य सप्तोर्ना वर्षसप्तमित् ॥ ३१ ॥
 जीवनं कथितं त्वत्र न त्वरिष्टमर्थं भवेत् । न भवेत्सुत्रमरणं निर्य्याणत्वे च सद्गतिः ॥ ३२ ॥
 जन्मादिमरणांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यदन्तरगतं सूतं तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 शुक्ला स्वर्गकले पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः । महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् ॥ ३ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते ॥ ४ ॥
 गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविधाविशारदः । सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् ॥ ५ ॥
 शूरः सुवेशोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः । पापाह्लोमखः क्रोधी नानाभैस्वशासनः ॥ ६ ॥
 रिष्टं पष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने पतत्रिण । महाकालनरादानात्सुवर्णस्य पतत्रिण ॥ ७ ॥
 सर्ववित्तपडंशेन महारिष्टहरं परम् । पञ्चाशीतिमितायुः स्याद्वत्ते कालनरेऽण्डज ॥ ८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे । कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणं मरणं स्मृतम् ॥ ९ ॥
 महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिद्रे तस्य प्रवक्ष्यामि हात्मघातसमुद्भवम् ॥ १० ॥
 हृदिस्थं लघुनं पुत्र पडंगुलमितं शुभम् । दध्नाश्च हरणान्तरी ग्राम्ये त्वत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 मेदसा पीड्यते सा तु विनतानन्दवर्द्धन । दयिवेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बने ॥ १२ ॥
 सुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वयशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुणी निहते पूर्वमेव च गृह्णाम्यज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कात्स्न्यं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानादिभिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरतेत्यं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायतृतीयोऽधिकाष्टशततमः ॥ ८८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्वता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तथा ॥ १ ॥
 सा शूद्राऽत्र महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्पाककृतान् पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन चक्षुःपीडाऽतिदुःखिना । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहस्तापशोधनम् । दीपा देवा धृतेनाऽत्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णादिमितं भयं संपुज्याथ महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्त्वया दीपैर्भक्ष्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्विजेष्यो बहुशस्तस्मात्पाप्माप्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्थात्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दृष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मयुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

मधुघेनुप्रदानाद्वै ब्राह्मणाय पतत्रिण । दृष्टगन्धिवृताद्दोषान्मुच्यते नाज्य संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं धातयेत्पूर्वं या नारी गरुडायज । कतराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगात्पतत्रिण ॥ १ ॥
धेनुं रत्नप्रयां दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदत्तेन महाहुतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यसंपभूतकश्चिन्नो राजकृपान्तिः । दण्डाधिकारवाज्जुष्टो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभाद्वापि विशेषतः । व्यभिचारस्तस्यैकब्राह्मणस्य पतत्रिण ॥ २ ॥
लोभाच्चकारात्तं तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा मुक्तो मुक्तागतिपमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पश्चनदे ह्यत्र जातः शुद्धोऽति चाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसंपन्नो नानावन्नसम्पन्नितः । नानावाहनभोगादयो दानास्तत्सर्वमिदं मुत ॥ ५ ॥
सप्तजन्मन्यसौ पंडो सविष्यति स्वर्गेश्वर ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः शौर्यादार्यशोधनी । राजमानविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षसंख्याया ॥ २ ॥
तस्य भार्यो शुभाचारा मुख्या गुणशालिनी । म्रियमक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवांतिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रप्रभूता चाप्यन्यपुत्रमुपामता । पश्चात्पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं नश्यति तत्त्रियः । विधानं च हितायास्य सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रसंजातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
ऋषविक्रयकर्ता च विमद्रव्येण वर्द्धितः । काले न महता वृत्तं स विमो निधनं गतः ॥ ७ ॥
संचितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्थं तु ब्रह्मवंशसमुद्रवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

नायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततोः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपसंतुल्यं पुत्रपौत्रविनाशनम् । विषेणैकोऽपि म्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसंततिः ॥ १२ ॥
तस्य सन्ततिनाशाय कारयेन्निष्कृतिं पराम् । सुशुभे भूयदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कृष्णमवर्णं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
संशितसलिलैः पूर्णं सप्तर्षौपविष्टवम् । नानाफलशततोर्वै पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥

तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैणवं वर्तुलकृति । सप्तवान्यफलोपेतं वक्षस्वचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कल्पयतिनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
 प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं पक्षिन् द्रोणाः ससैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
 जातीपुष्पसमुद्भूता लक्षपूजा दिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देतुं वस्त्रेण परिधापयेत् ॥ १९ ॥
 एवं कृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदनिता मोहात्प्राग्भवे याक्षिकं हरेत् । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्वाट्या भजायते ॥ १ ॥
 मधुधेनुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपूर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनव्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डोऽस्ति राजसन्मानी अत्र जन्मनि चाण्डज । महादुष्टकिंयायुक्तो धनवन्धनतत्परः ॥ १ ॥
 प्राकृतास्तु महादानासुखैर्भयसमान्वितः । महामानी महाभूतः पण्डोऽगम्यानिसेवनात् ॥ २ ॥
 नाऽत्र जन्मनि भो सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मग्री सा मया भोक्ता या पूर्वं घातयेद्दिजम् । सर्वं विचेष्टितं यस्माच्छृणुष्वत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
 अनया द्रव्यलोभेन सप्तम्या घातितः सुतः । प्राग्भवे विपद्दानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
 तस्मादिपं महादुष्टा बाल्ये कुप्टान्विता सुत । अविर्वाह्या यतः सर्वा पितृगेहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
 चतुर्विंशमिते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितम् ॥ १ ॥
 घृतकुम्भं यया दद्याच्छक्त्या विप्राय धीमने । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहाद्वराधिपः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
 गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो त्रिनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्देवं तथा गृहम् ॥ १ ॥
 तदाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सवाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
 ततो ब्रह्मवयस्तत्र किञ्चित्कालेन सा मृता । भुक्ता तत्र फलं पूर्वपुण्यपापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥

सा शूद्रो यमुनार्तिरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता वात्ये निष्कृतिं पापनाशनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्पोंपस्फुरसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवाधिकाष्टशततमः ॥ ८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृपिकर्मगतस्तदा । पूजकश्चातिमानी च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
तद्देहे वृषभो मत्तस्वीक्षणशृङ्गो भयानकः । तेन तद्रूपमस्याऽपि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नासाग्रमुष्णौ तु कृतं कर्मातिदाश्रमम् । तत्र तज्जनितं भुक्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वकृतात्तोऽपि सुखैश्वर्यवनान्वितः । दृढपापार्जनात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथानां च भविष्यति च तद्व्रतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आयुः पटिमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशद्वन्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
ताम्रकुर्मन् सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पण्णवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तेलहारी तु यः कश्चिद्देवलोभात्पुराभवे । कंठ्ठा रोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तेलप्रदानाच्च ब्राह्मणेषु पतत्रिण । कंठ्ठरोगोपशमनं दानाचैलघट्टयात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्ताधिविन्ना सा महारोपवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तथा महीपथैर्दिव्यैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापमभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
वृत्तः पापगतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णनाहोऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
बहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पञ्चनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्षार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुबाहनम् । अत्र जन्मनि खंजोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य विनमयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डज । स्वशरीरविद्वद्वर्थं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवतनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् गुडं हराति कस्य चित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडयेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्समाद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवतनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ९०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभवत्पूर्वभवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रमुखैरादृत्यो ह्यस्य व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं यतः । शुभं न्यायफलं भुक्त्वा वै जातोऽत्र महीधरे ॥ २ ॥
गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः । देशदेशेजतिवैख्यातो घृणी लघुमहायशः ॥ ३ ॥
स्यस्त्रीत्यागान्महापापाञ्जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हेमिकां कार्यकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यां गन्धमात्पैरलङ्कृताम् ॥ ६ ॥
दद्याद्देवविधिज्ञाय स कुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं तथा दद्याद्वाज्रं त्रिपलात्मकम् ॥ ७ ॥
ब्रह्मदेवतमंत्रेण गृह्णाति स महादिज्ञः । पश्चाद्दद्याद्भरं भञ्जं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ८ ॥
अपेक्ष्य स हस्तं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् । होमयेत्तद्दशशेन तद्दशशेन तर्पयेत् ॥ ९ ॥
य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं त्वत्र तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ १० ॥
नैवं करोति यो मोहाज्जडधर्मेद्विधातितः । न तस्य स्त्रीमुखं त्वत्र रिष्टं यद्वेदकेऽन्दके ॥ ११ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपनिषद् कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकनवशततमः ॥ ९०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतासुत । दद्यादथ नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ १ ॥
सहासनमलङ्कारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महावाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ २ ॥
न स पश्यति खञ्जत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपनिषद् कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाधिकनवशततमः ॥ ९०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतेलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षिन्द कङ्कुरोग्रप्रपीडिता ॥ १ ॥
सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलघटद्वयात् । सुवर्णाढ्या तथा शक्त्या तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपनिषद् कर्मविपाकेऽध्याय षष्ठ्यधिकनवशततमः ॥ ९०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिन्नरः पूर्वजन्मनि । मल्यमूर्तिर्द्विजो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्यां महावाहो दधानोऽसावधर्मकम् । गर्भं चकार कामेन भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजातुष्यत्प्रागात्र धनभोगभाक् ॥ ३ ॥
स्त्रीपुत्रमुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपनिषद् कर्मविपाकेऽध्याय षष्ठ्यधिकनवशततमः ॥ ९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्या याऽवधीतपूर्वं मृगं हि विनतामज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
तदघातकाले खंजा सा भविष्यति शुमानना । गर्भपातनदुःस्वार्ता तयैव महदेनतः ॥ २ ॥

ता शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता वाल्ये निष्कृतिं पापनाशनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभे दयात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्ममुच्यते नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहणः कश्चिद्वृषिकर्मणस्तदा । पूजकश्चातिमानी च मिश्रकाणां च यतनतः ॥ १ ॥
तद्गृहे वृषभो मत्तस्वीक्षणशृङ्गे भयानकः । तेन तद्रूपमस्याऽपि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नासाग्रमुष्णौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र तज्जनितं भुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । दृढपापार्जनात्सुत प्रापश्चित्तं न पिद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्व्रतिः । तीर्थांश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आयुः पश्चिमितान्दान्तं रिष्टं पश्चाद्वन्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
ताम्रकुर्मं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनार्थं दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवेल्लोभात्पुरामवे । कंढा रोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलप्रदानाच्च ग्राह्येणेषु पतत्रिण । कंठरोगोपशमनं दानात्तैलवद्विधात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्ताधिविन्ना सा महारोपवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तथा महोपधैर्दिव्यैः पत्युः पुंसवं विनाशितम् । तेन पापमभावेण जातोऽप्रापं नपुंसकः ॥ २ ॥
धूर्तः पापग्नौ दुष्टः सर्वधर्मनिर्वाजितः । वर्णवाहोऽतिदुःखातो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
यदुज्जन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्षार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खंडोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य विनमयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डज । स्वशरीरिविवृद्धचर्येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् गुडं ह्राति कस्य चित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते चाऽत्र जन्मनि १
गङ्गायां हि महाभाग गुडवेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ९०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्रेइयोऽभवत्पूर्वभवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रमुखैराड्यो ह्येव व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं यतः । शुभं न्यायफलं मुक्ता वै जातोऽत्र महीधरे ॥ २ ॥
 गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः । देशेदेशेतिविख्यातो घृणी लघुमहायशः ॥ ३ ॥
 स्वस्तीत्यागान्महापापाज्जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीमतिमां कृत्वा हेमिकां कार्यकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यां गन्धमात्यैरलङ्कृताम् ॥ ६ ॥
 दद्याद्वेदविधिज्ञाय स कुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं तथा दद्याद्राजतं त्रिपलारमकम् ॥ ७ ॥
 ब्रह्मदेवतमंत्रेण गृह्णाति स महादिजः । पश्चादष्टक्षरं मंत्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ८ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् । होमयेतदशांशेन तदशांशेन तर्पयेत् ॥ ९ ॥
 य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं त्वय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥
 नैवं करोति यो मोहाज्जडधोर्दिववातितः । न तस्य स्त्रीमुखं त्वन्न रिष्टं पङ्केदकेऽब्दके ॥ ११ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकनवशततमः ॥ ९०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतामुत । दद्यादश्वं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ १ ॥
 सहासनमलङ्कारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ २ ॥
 न स पश्यति स्वजन्तुं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वाधिकनवशततमः ॥ ९०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी माग्भवे सूत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कंदूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 सा मुच्यते महानाग दानात्तैलघटद्वयात् । सुवर्णाढ्या तथा शक्त्या तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्व्यधिकनवशततमः ॥ ९०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । मन्त्रमूर्च्छितो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्यां महाबाहो दधानोऽसावधर्मकम् । गर्भं चकार क्लमेन भाविनोर्त्थस्य वै क्लृप्तम् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता यमलोके पतित्रिण । शिवपूजनजातुपुण्यात्मागत्र धनभोगभाक् ॥ ३ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्ष्वधिकनवशततमः ॥ ९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्या याऽवधीत्पूर्वं मृगं हि विनतात्मज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
 तद्वधातकाले खंजा सा मविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखार्ता तथैव मद्देनसः ॥ २ ॥

तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
स्वर्णनिष्कयुतं चाग्रे पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्पत्त्या पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥

दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खंजत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाविंशत्यतमः ॥ ९०५ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यसत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरलुतिः ॥ १ ॥
उर्ध्वं वातादिना पीडा बाल्ये स्याद्ग्रहणीगदः । तस्य भार्या सदाचार मुद्गेहा भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । उदरात्तस्या गर्भस्य पातं कुर्याच्च पृष्ठतः ॥ ३ ॥
द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महानाहो शृणु तस्य विचोदितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टोद्भूतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारो यतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्री च कुलटा बोक्म्यलंघनात् । मर्तुस्तच्चोरिणी वृत्तिर्दुष्टसङ्गतिचारजनात् ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद् द्रव्यं हृतं तस्करबुद्धिना । मुक्तं ताभ्यां वेनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दाहणैर्ग्रहेः । यातना बहुधा प्राप्ता पश्चान्मातुष्यमाप्नुयात् ॥ ९ ॥
किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । इदं जन्म चतुर्यं तु गर्भपातो हि जायते ॥ १० ॥
उमाभ्यां हि कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कृतं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भं जिवांसति । निष्कृत्या च तया शुद्धिः श्रूयतां कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
नारी नियमसंवीता भूवं सा व्रतकाक्षिणी । सौम्यायने समापूर्वमाणपक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयः खण्ती शान्ताङ्गपुरभीं शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
गृहमानीय विधिवत् पूजयेत्तां समाहिता । इष्टेस्तु यवसः पानिर्भक्ष्यः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
रुचिरैश्च सुमिष्टाग्नेः स तां परिचेतसदा । रात्रौ पुष्पावलीभिश्च दीपस्तक्चन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
सुगीतमङ्गलध्वनिस्तदधःशापिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसा हविः ॥ १८ ॥
तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यायं यथाश्रुति । एवं व्रनपरा नारी मासिमासि तु संताता ॥ १९ ॥
तस्या धेनोः सवस्ताया इष्टं समभिकाक्षिणी । व्रान्ते तु द्विजाचार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
अभ्यर्च्य पूजयेद्रक्तया वस्त्रस्नग्दामभूषणैः । सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं तनयं तत्स्तनधयम् ॥ २१ ॥
कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यामिविभाषिणी । सुवर्णशुद्धमाधेयं मापपाडशसंयुतम् ॥ २२ ॥
दापये गां सवस्तां च पूर्वपापापनुत्तये । यन्मया कुलटास्त्रांशानानागर्भा जिघांसिताः ॥ २३ ॥
नानाभेदैः प्रपातं मे गर्भा वै बहवो भुवि । तस्य कर्माजितं पापं गर्भपातादि दूषणम् ॥ २४ ॥
एतत्समस्तनाशाय सवस्तां दानतस्त्वियाम् । इह जन्मनि बन्ध्यत्वं नाशयेत्तस्यतस्य तु ॥ २५ ॥

दानेनानेन सुरभेरनद्यां सातिमुद्रता । भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भो मे स्थिरतामियात् ॥ २६ ॥
 एवमस्त्विति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् । हिरण्यं रजतं ताम्रं फलानि च प्रदापयेत् ॥ २७ ॥
 द्विजमुख्याय दत्त्वाऽथ भूरिद्वयेण तोषयेत् । भोजयेच्च शतं विप्रावानानैः सकुपायसैः ॥ २८ ॥
 एवं कृतविधेः सूनू नारी वा दुःखनाशिनी । बन्धपत्वान्मुच्यते सूत पुत्रप्राप्तिरशस्विनी ॥ २९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यध्यायः ॥ ९०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्तरुगं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र मृजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानादिविवस्वर्गोपस्करसंयुतात् । वक्रकंडं संभूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकनवशततमः ॥ ९०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादर्हानो भवेत्सूत भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दयादर्शं सुवर्णादर्थं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापपनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकनवशततमः ॥ ९०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोमी धर्मकिपान्वितः ॥ १ ॥
 मूर्खं कर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डज । चीरेण गां परां नीत्वा क्षुधितैर्मक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानाघोनिमुपागताः । स तीर्थमृतपुषश्चतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 तीर्थमृत्युप्रसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेऽण्डजश्चेष्ट चक्षुर्हानोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसंयुताम् । लिखित्वा गां विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देया वेशविदुषे पूर्वपापविमुक्षये । गापर्थी च जपेत्तत्र नियतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्त्या भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तदोपात्तमुच्यते ॥ ७ ॥
 स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽथैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वारस्यानाच्च बहुवेकृतः । पादभंगो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव खगाधिप ॥ २ ॥
 करोति तस्य पापस्य विनम्रं विधिनात्र चेत् । तस्मात्पापास्यमुच्यते न चोर्ध्वारिपतनं तथा ॥ ३ ॥
 अथ निष्कसुवर्णादथ विनम्रं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकनवशततमः ॥ ९१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदर्थं प्राग्भवे सोऽत्र जन्मनि । महापर्वसु गन्वादि पुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं सुवर्णादर्थं सुसंयता । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनाद्दिनतामृत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशाधिकनवशततमः ॥ ९११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सिञ्चो महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधनसमायुक्तो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कृतं चरितं तेन भाविनोर्यस्य वै बलात् । शूद्रायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चपात् ॥ २ ॥
 कृतो यन्नो महोस्तत्र नासीद्वर्गस्य पातनम् । सा तु हालाहलं पीत्वा लोकानां शंकया मृता ॥ ३ ॥
 महत्या पीडया चैव बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायानां पंचकेन कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संग्रहं चेदं गर्भनाशसमुद्भवम् । ततो मरणसंप्राप्तो बाहुजोऽयं सहायधृक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं तदा गत्वा भुक्ता भोगांश्च ज्ञाञ्चताम् । अशुभान्भगान्भुक्ता स्वमृताद् दृढकर्मजात् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनतौरुसमन्वितः । पितृमालविहीनश्च मितदौ लोभमोहितः ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । आद्यंतसुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाङ्कुरः पापरतः शठः । सकन्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक् तदघाज्जातपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापानोदनीम् । तत्र धर्मकरा धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणाशनीम् ॥ १३ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पञ्चमितः शुभा । हिरण्ययी सर्गायां च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
 तद्वर्द्धनं वा कार्या त्रिषु वित्तानुसारतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशनी ॥ १५ ॥
 पंचमारामितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौवर्णं पञ्चमायकम् ॥ १६ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सूर्यं सार्धं रत्नात्मकम् । गायत्रीं दशताहसं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमपेत्तण्डुलैः साजैः सर्पैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापान्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वादशधिकनवशततमः ॥ ९१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । रीतेः पलानां च शतं देयं तत्पापशुद्धये ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्निर्माशं भोजयेत् । मुच्यतेऽयं महाभाग तद्गोपात्पापजादभुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वादशधिकनवशततमः ॥ ९१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्खरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 माचश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्ततः । निष्कारयं हिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दारिद्र्याय वेदवेदाङ्गपारिणे ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वादशधिकनवशततमः ॥ ९१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रभुक्तं गर्भगुट्यर्थं कृच्छ्रं कृदाण्डं खगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संक्रा लोभतंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमारुक्ता पूर्वसुख्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्तेषां प्राक्पापादण्डमक्षणात् ॥ २ ॥

कृत्वाऽण्डं विधिना तद्द्वैरण्यं द्विपलात्मकम् । तद्वर्धोर्मितं वापि त्रिषु विचानुमानतः ॥ ३ ॥
 दत्त्वा द्विजाय विधिना साचरेच्छांकरं व्रतम् । फाल्गुन्यादितुर्दश्यां कृष्णायां मासिमासि तु ॥ ४ ॥
 पूजयेच्छंकरं रात्री तथा जाग्रणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशाधिकनवशततमः ॥ ९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सून महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चाज्यं प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 कभरत्माग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवाञ्छुरो मंत्री महायशः ॥ २ ॥
 सन्यविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन धारिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 निश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्कृतम् । लुठितं यत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमदासनम् ॥ ५ ॥
 सुक्ताऽतिदारुणान्मृत नरकान्योदृशन्तान् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्माप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवंचनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे हृष्टः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सत सर्वपापनिष्कृन्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वयवा काश्यां स्याप्य लिङ्गं शुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्णान्तं मंत्रैस्तद्विज्ञैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद्भिजात् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तांस्तथा शान्तान्दक्षिणाभिश्च पूजयेत् । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथैवाचरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुपातत्र यजुर्धेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या धूर्वपापीघनाशनम् । सत्यं ग्राप्य तु निर्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तस्मा शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पागयणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आपुरन्दशतं तस्य कृतनिष्कृतिचेतसः । प्रायश्चित्ते कृते रिएं आपते पठित्वसरे ॥ १७ ॥

एतन्नमफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशाधिकनवशततमः ॥ ९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्रामभवे हन्थात् खरमत्रैव जन्मनि । खररोमसमान्वस्या रोमाणि प्रभवन्ति च ॥ १ ॥
 आह्वनाय तदा दद्यात्स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनवानन्दवर्धन ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकनवशततमः ॥ ९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुत्रा वै हरेद्रीतिं नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाक्षी जायते साऽत्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छतया तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशाधिकनवशततमः ॥ ९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्राम्भवे वनिता या च परसिद्धान्धारिणी । साऽत्र जन्मनि श्रुतेन रोगैव च वाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नदानं विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽथ पतत्रिण । मिश्रभ्यश्च तथा दानादसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्यादच कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृतेऽथैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उद्धृताती भवेत्पूर्वं जन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यः शक्तितोण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्द्येयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
मुखाया ग्राम्भवे त्वत्र तरपापायवनी हि सा निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पूजयेद्दत्तं रुद्राणां त्रिगुणार्थं तदयंकम् । शक्तयाय भोजयेद्विमान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना पस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्पहारी तु पुरुषः ग्राम्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानाच्छतपलादत्र सीसकस्याण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे कीराभिधे युत । धर्मकर्मकरो भक्तः पितृपुत्रघनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्पश्वादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोर्यस्य वै यलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहे शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्देयं वरिमवेन रात्रौ भार्यासाहाय्यतः । तस्मिन्दोहे महाबाहो निर्देयं वृषमद्रयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थः स्वल्पजीवाश्च धातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सखीकः स्वफलं मुक्ता पापाहुष्टं शुभं तथा । शुभात्पुण्यात्पञ्चन्दे स जातो बाहुजावरः ॥ ६ ॥
मघस्वरूपो मतिमान् कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोद्यो नातिनीचो बहुकल्पः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
यौवनेऽन्त्ये मुखेऽथर्वणेः स्थानैर्युतोऽमुतः । मितदो भोगभागादयः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
पुष्पादिदं तथा पापालोमी पापरतः क्वचित् । चिन्तासुरो यो धूर्तश्च दुःखातो मानवजितः ॥ ९ ॥
गोघातादिमिदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि ररगेश्वर ॥ १० ॥
या स्त्री पूर्वं सहायासीद्दहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा प्रष्टुरेवाऽत्र मृतपुत्रास्ति जन्मनि ॥ ११ ॥
लक्ष्मिर्देवदण्डजश्चेत् जन्माद्वाद्दृष्टमे दानिः । लक्षणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
कासमेत्वा दिवं साङ्गं पल्लवंमितैः शुभे । हिरण्ये महाभाग पत्रे लेख्यं दिवान्वितम् ॥ १३ ॥

तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु वित्तानुमानतः । पूजयित्वा तु गन्धार्चैः षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोरथे सुमनोहरे । सर्वोपस्करसंयुक्तं वित्तानाम्बरभूषितम् ॥ १५ ॥
 दद्याद्देवविधिन्याय मन्त्रमेतमुदीरयेत् । मोहादपूर्वं महाभाग अग्निदाहाद्यदजितम् ॥ १६ ॥
 तन्नाशाय ददेद्दहं तु शिवं गोरथसंस्थितम् । गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते ॥ १७ ॥
 दिक्पत्रमिदं दद्याद्ये त्वन्ये धातिताः पुरा । पञ्चमाषमितो वद्धिर्देवो हेममयः शुभः ॥ १८ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् । अष्टाक्षरं द्वादशाक्षं होमयेद्गोत्रयेद्विजान् ॥ १९ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । न तस्य पुत्रपरणं तदग्रे जायते कश्चित् ॥ २० ॥
 पञ्चाशन्मितकेऽन्धे वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः चतुर्युतशतान्दकम् ॥ २१ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्थहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दानाच्छतपलादत्र सीतकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्ध्यायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्भिन्नतनुं चीरं मृतं प्राप्य रेवेदिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्बन्ध्या स्नानं शतौषधैः । पत्रैर्गुक्षोद्भवं सूत तथा मृद्धिश्च सप्तभिः ॥ २ ॥
 सप्तभिः सलिलैर्वापि संपूज्य प्रथमं सुत । विधिनाग्नेन वा कुर्याद्बन्ध्या पुत्रं लभेद् ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सतीं स्वभार्या परमां सार्ध्यां संत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यस्त्रीकामलोमतः ॥ १ ॥
 सौप्त्र जन्मनि भो सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते त्रियतेजस्वं ब्राह्मण्यां गमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं स्वगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्गृहं भाविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्थहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्याच्छतपलं सीतं ब्राह्मण्या कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजान्द्रोमानुच्यते नाऽत्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२७ ॥

या नारी ह्यवधीतपूर्वं मोहादुद्वृत्तं स्वगाधिप । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णां राजतीं तथा । दद्याद्देवविधिन्याय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 घृणधेनुदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्युताऽत्र सा ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठिद्विंशदधिकनवशततमः ॥ ९३० ॥

अरुण उवाच ।

विषवणकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किंचिच्छूलोपघातकात् ॥ १ ॥
 किंचित्क्रोमश्च लोभश्च किंचिद्विचसमान्वितः । आदिपुत्रो मृतस्तस्य अपत्यं नैव जायते ॥ २ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्तर ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्म महाजहो शूद्रवंशसमुद्भवम् । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् ॥ ४ ॥
 व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मवित्तेन वाञ्छितम् । कालेर्नैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ५ ॥
 नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं रक्षेश्वर ॥ ६ ॥
 पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रोसे गतः । इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ७ ॥
 निक्षेपहरणादापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणस्य विज्ञेयेण ब्रह्मस्वं च विप्रापमम् ॥ ८ ॥
 नृपं मत्तव्यं वृ प्रोक्तमपि कालशतादिकम् । तस्माद्विप्रनृपं प्रोक्तमसत्यं त्वभिजायते ॥ ९ ॥
 ब्रह्मरूपभञ्जनाच्च वर्षाणां च सत्सकम् । पतितो नरके घोरं पच्यते चेह कर्मणा ॥ १० ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामहरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १३ ॥
 यजुर्वेदमयं देवं यजुर्निः शत रुद्रजः । यजनैरथ मुच्येत पापादाकरूपसंभवात् ॥ १४ ॥
 रुद्रकाशशिनीभिस्तु रुद्रकादशकेन वा । जप्तेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १५ ॥
 तद्दर्शनेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमान्वितम् । विष्वक्जुहुयाद्वाह्नौ तिलैस्त्रिमधुरक्षतैः ॥ १६ ॥
 हरितालीपलाशोत्थाः समिवोऽत्र हवे हुताः । प्रतिकुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रसनान्वितम् ॥ १७ ॥
 केयूरकुण्डलाकरूपमन्त्रपुस्तकमण्डलः । प्रति रुद्रं गतं विप्रान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १८ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा सुन्यदाक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं पापशान्तकृतम् ॥ १९ ॥
 इति द्वादशपुराणोक्तिसूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विष्वक्तादयं सभार्यः प्रयतोऽन्यद्दम् ॥ २० ॥
 दशपिपितृमर्त्यानामृषीणां च महात्मनाम् । देवदानवमन्यवैपिश्याचोरगरक्षसाम् ॥ २१ ॥
 गर्वासां जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितान् ॥ २२ ॥
 एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्देवान्द्रिजान्सम्यक् श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २३ ॥

एवं कृतविधेः सूत हरिवंशश्रुतार्थिनः । वाचकोपारिसंतुष्टो भूमिद्रविणवस्त्रकैः ॥ २४ ॥
मुद्राकर्णिकृतवते गां च दत्त्वा पयस्विनीम् । भूमिद्रविणदानाद्यैस्तोपयेदन्त्राल्लग्नान् ॥ २५ ॥
निष्कृती क्रियमाणानां संपिप्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २६ ॥
जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः । कुष्ठरुक् चानपत्यस्य प्रमेहातोऽप्याकिंचनः ॥ २७ ॥
कुनखी दृढुणः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् । जलाग्निभ्यां च चौरैश्च राज्ञा वित्तविनाशवान् ॥ २८ ॥

लकुट्यावशस्त्राद्यैर्जायन्ते व्रणजार्तयः ॥ २९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसां शूद्रश्रके सुप्तनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्माजितेनाऽत्र पण्डश्चेवापवर्णजः । गवां पालनजात्पुण्यात्प्रागत्र सुखसंप्लुतः ॥ २ ॥

गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवाऽत्र विन्मयम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्योपिता पूर्वे मोहात्परघृतं पिबेत् । साऽत्र जन्मनि रोगेण नेश्चेत्येन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
कुलक्षेत्रादितीर्थेषु घृतधेनुप्रदानतः । सुचपते सा महाभोगाक्षेत्रजात्राऽत्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत्पूर्वं भवे यो वै नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मघृतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णाशूर्जां रौप्यवर्णां घण्टाऽऽभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकल्पप्लुक्तां च दद्याद्देविदे सुत ॥ २ ॥

कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चाय न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभ्रवत्काचित्स्वर्णदेहा पतत्रिण । स्वधर्मनिस्ता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृशं सुत ॥ २ ॥

तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥

पुत्रसन्ततिहीना सा प्राग्गोधाताच्च किञ्चिपात् । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापभयंकरम् ॥ ४ ॥

कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा । मार्गे हि धर्मतोषार्थं प्रतिष्ठां कारयेत्ततः ॥ ५ ॥

संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत । होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह ॥ ६ ॥

भोजयेद्ब्राह्मणान्भवत्या शिवपूजनवत्परान् । दद्यात्तथैकां कपिलां सर्वपापप्रणाशनीम् ॥ ७ ॥

प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माधनाशनम् । नैवं या कुरुते अत्रा तस्याः सन्ततिजं भयम् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काल एव पापेन बहुपूत्री प्रजायते ॥ १ ॥

दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिनात्तत्र जन्मनि । बहुमृत्तान्महामेगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षट्त्रिंशदधिकनवशततम ॥ ९३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं ह्राति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहुमृत्तरुजाकुला ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदेवेदाङ्गपारगे । विधिना काऽत्रमेगाऽत्र न पश्येद्बहुमृत्ताम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तत्रिंशदधिकनवशततम ॥ ९३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सुत महिषीं नवयौवनाम् । ग्रामभवेऽन्यत्र सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
स नानारत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नःशपेद्दृक्कृष्णगुल्मोर्त्या पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथवा महिषीदानाद्विप्राश्च विधिनाण्डज । महिषीव प्रजादोगान्मुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टोत्तरदधिकनवशततम ॥ ९३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्तत्र षण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाऽज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नाऽत्र विधेः । ब्रह्मघातान्महापापात्षण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकनवशततम ॥ ९३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचिरममादादिनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्याऽपि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता मागापि क्षत्रियाण्डज । अत्र पुत्रत्वेहीना सा फलहृत्किल्बिषाहृतात् ॥ २ ॥
मायैश्वर्यं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अत्रात्रां नालेऽक्राणे देयानि खलु शक्तितः ॥ ३ ॥
तत्कृते सुतशुद्धिः स्याज्जीवनं वर्षमसतिम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वे जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिक्यामय वैशाख्यां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्भोगात्प्रमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीघातेन नारी ग्रामभवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीडयते ॥ १ ॥
दद्यात्सामरणां मृत महिषीं यमदेवताम् । युगस्मल्संछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महारोगान्महिषीविधजस्तुत । तस्मिन्नपहते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विधेयप्राग्वृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासालेदोऽत्र तस्यास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥

नास्ति तदिन्मयं कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंपुनः ॥ १ ॥
प्रेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
वयं तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूद्गुह्यं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परं प्रतिकृते सूत्रं स्वशरीरमयाऽव्यजत् ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शनयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्थे चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविघातेशारदः ॥ ७ ॥
सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुवेशोजितकूरो बहुपालनपरः ॥ ८ ॥
पापाहोमरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिरष्टं पष्टिमिते र्षे पंचवर्षे पतत्रिण ॥ ९ ॥
महाकालनरादानात् सुवर्णस्य पतत्रिण । सर्वविघ्नपदंशेन महारिष्टहरं परम् ॥ १० ॥
पंचाशीतिसमायुः स्यादत्ते कालनरेऽण्डज । प्रायश्चित्ते ह्यरिष्टं स्यादकृते प्रोक्तवत्सरे ॥ ११ ॥
कालरूपेण शस्त्रेण तत्कृते मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सून चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । हृदिस्थं लघुनं चिह्नं पङ्क्त्युलमिदं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ ९४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहस्त्री तु या नारी प्राग्भावे तत्र जन्मनि । भेदसा पीडयते सा तु विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगाश्चात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुणी निहते पूर्वभावे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कतरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
रत्नधेनुप्रदानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरित्यं हि काश्यप ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ ९४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भावे सुमुखी काचिद्वता देवालयेऽण्डज । दीपा घातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तया ॥ १ ॥
सा शूद्राऽत्र महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात् प्रहतास्तु पतत्रिण ॥ २ ॥
तेन कर्मफलैरेव चक्षुःपीडाप्रतिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चाऽत्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहत्यापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥

द्विसुवर्णमिता भग्याः संपूज्याऽयं महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्भक्ष्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पाप्माप्रमुच्यते ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय मत्तचत्वारिंशदधिकनवशततम ॥ ९४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 मधुवेनुमदानादे ब्राह्मणानां च तर्पणात् । दुष्टगन्धयुतहोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकनवशततम ॥ ९४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजापते चक्षुरोगवती सुन ॥ १ ॥
 धेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदद्भ्यं महाद्वनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपचाशदधिकनवशततम ॥ ९४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्पभूतकश्चिन्नरो राजकृपान्वितः । दण्डाधिकस्वाञ्जद्रो हृदो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
 नानादानरतस्तत्र लोभाद्वापि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैव ब्राह्मणस्य पत्रत्रिण ॥ २ ॥
 लोभाच्चकाराऽसौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वाऽतिथमशासनम् ३
 देशे पंचनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽतिचावमः । स चास्त्वन्न विवर्णं नु पण्डः पापमातः सुखी ॥ ४ ॥
 सकलेश्वर्यसपन्नो नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमदं सुत ॥ ५ ॥
 सप्तजन्मन्यसौ पण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पचाशदधिकनवशततम ॥ ९५० ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुत्रे समुत्पन्नः ओषादाव्ययशोयनी । राजमान्योऽविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
 किंचिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे शृगम् । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षमखगया ॥ २ ॥
 तस्य भार्या शुभाचारा मुग्धा गुणशालिनी । प्रियभक्तिगता नित्यं दानवर्मप्रवर्तिनी ॥ ३ ॥
 एकपुत्रमसुता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुष्प गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन पापं ग्राम्ण्यति तत्त्रिणः । निवानावहितायां सत्यं ब्रूहि दिशकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो वातुकास्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रमनातो बहुद्रव्यममाकुलः ॥ ६ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण बद्धतः । कालेन महता वत्स स विप्रो निबन्धन गतः ॥ ७ ॥
 संचितं तद्धनं सर्वं न तु किंचिदुदापितम् । ब्रह्मस्वं भक्तिं तेन वशशुद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जानो ब्राह्मणोऽत्र च ॥ ९ ॥
 इदं जन्म चतुर्यं तु ब्रह्मसंश्रममुद्रवः । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना पत्रत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्य विपसंकाशं पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विभेगेनो हि म्रियते ब्रह्मत्वात्सुतसंततिः ॥ १२ ॥
 तस्य सन्ततनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूमेदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं सजतं शुक्लजडुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भप्रवणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
 सुशीतलज्जलैः पूर्णं समर्पयेत्विपश्चाम् । नानाफलाक्षरोपेतं पूर्णपात्रोपरि स्थितम् ॥ १५ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैजवं वर्जुलकृति । सतवान्यरुणोपेतं बह्वक्षरचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कट्टयविर्भाषिताम् । मुवर्गस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
 प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सयत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विमान्द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
 जातीपुष्पासमुद्भूतां लक्षपुजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्धनुर्दपती परिदापयेत् ॥ १९ ॥
 एकैकविधैः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्तसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशद्विंशततमः ॥ ९५१ ॥

गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्षपंचाशदधिकनवशततमः ॥ ९५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तथा गृहम् ॥ १ ॥

तदाहाच महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सवाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥

ततो ब्रह्मवधस्तत्र किञ्चित्कालेऽपि सा मृता । भुक्ता तथा फलं सर्वं पुण्यपापसमुद्रवम् ॥ ३ ॥

सा शूद्रा यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता वाल्मे निष्कृतिं पापनाशनीम् ॥ ४ ॥

वक्ष्यामि वृषभं दयात्सर्वोपस्कारसंयुतम् । कुष्ठरोगात्यमुच्येत नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपंचाशदधिकनवशततमः ॥ ९५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्गृपभस्याऽपि प्राग्भवे विनतासुत ॥ १ ॥

छित्त्वा नासाग्रमुष्की तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र तज्जनितं भुक्ता फलं पापसमुद्रवम् ॥ २ ॥

जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन सचास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ३ ॥

धर्मात्पूर्वकृतात्तोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । दृढपापार्जनास्तुत मापश्चित्तं न विद्यते ॥ ४ ॥

पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्व्रतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ५ ॥

आयुः पटिमिताब्दं तु रिष्टं षचाशदब्दे ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपंचाशदधिकनवशततमः ॥ ९५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेया पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसंभवे ॥ १ ॥

साचकुर्मं सुवर्गाद्विचं घृतपूर्णं सदीक्षणम् । तदोपशमनयिवं दयाच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनष्टपधिकनवशततमः ॥ ९५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तेलहारी तु यः कश्चिद्भवेल्लोभापुराभवे । कंहा रोगेण सततं पीड्यते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥

शक्त्या तेलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय पतत्रिण । कण्ट्ररोगप्रशमनं दानात्तेलघट्टदयात् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्षपंचाशदधिकनवशततमः ॥ ९६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवह्मभा । भर्तृत्यक्ताप्रधिविन्ना सा महारोपवती ह्यभूत् ॥ १ ॥

तया महीषैर्दिद्वैः पुंस्त्वं दूरीकृतं पतेः । तेन पापप्रभावेण जातोऽजायं नपुंसकः ॥ २ ॥

घृतं पापतो दुष्टं सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णावाहोप्रतिदुःखातो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥

बहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डल ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपष्टपधिकनवशततमः ॥ ९६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभस्पर्धं महाभाग यो हन्यादांशुवाहनम् । अत्र जन्मनि सर्वजोप्सौ नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥

न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डज । स्वशीरीरिवृद्धयर्थं येन युक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्यधिकनवशततमः ॥ ९६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् गुटं हरति कस्पचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीडयते साऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्यधिकनवशततमः ॥ ९६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभयपूर्वभवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रमुखैराढ्यो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
धाराधनं तु कृतवान् देव्या वै पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियां समभवद्भयमिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
शुभं पापफलं भुञ्जा स जातोऽय महीधरे । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशेदेशेऽतिविख्यातो घृणी लघुमहायज्ञाः । स्वस्तीत्यागान्महापापाज्जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हैमिकां कार्यकारिणीम् । पलपंचामितां लेख्यां गन्धैर्माल्यैरलंकृताम् ॥ ७ ॥
दद्याद्वेदविधिज्ञाय मुकुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं तदा दद्याद्वाज्रत्वं त्रिपलातमकम् ॥ ८ ॥
ब्रह्मदेवतमंत्रेण गृह्णाति स महाद्रिजः । पश्चादष्टसरं मंत्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् । होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन तर्पयेत् ॥ १० ॥
य एवं कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं त्वत्र तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ ११ ॥
नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्दिव्यवातिनः । न लभेत्स्त्रीमुखं चोयं रिर्यं पश्येदकेन्दके ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीविनं वर्षसप्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्यधिकनवशततमः ॥ ९६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना यो ग्राहन्त्यान्मृगं हि विनतासुत । खंभः स्यादत्र जनुपि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
पापनाशकरी तस्य निष्कृतिं वक्ष्यमहं सुत । दद्यादर्थं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
सिंहासनेरलंकारिः पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशस्त्रविधानतः ॥ ३ ॥

न स पश्यति खंजत्वं दानस्याऽस्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपट्यधिकनवशततमः ॥ ९६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कण्टारोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
सा मुच्यते महाभाग दानात्तलघटद्वयात् । सुवर्णाढ्यात्तथा शक्त्या तैलदानादिशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्यधिकनवशततमः ॥ ९६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भवपूर्वहन्तो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्या महाबाहो दद्यातासवधर्मतः । गम च कामलोभेन भाविनोर्यस्य वै वलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजातपुण्यात्तोऽपि जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 देशे जाद्वलके षण्डः सर्वधर्मवहिष्कृतः । शिवपूजा स्तो यस्मात्प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥

स्त्रीपुत्रमुखहीनोऽपि प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्यायः सप्तपट्टाधिकृतमश्वततमः ॥ ९६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भार्थं याज्वधीत्पूर्वं सृगं हि गरुडाग्रज । स्वगर्भांशुने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
 तद्वातकाले खंजा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखार्तां तथैव च तदेनसः ॥ २ ॥
 तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्ततः । दद्यादिप्राथ तुरगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
 स्वर्णनिष्कपुतं चात्र पूर्वपापात्ममुत्तपते । न सा पश्यति गर्भोत्पत्त्या पीडांमत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥
 दानममावात्पक्षिन्त्रं स्वजत्वं नाप्नुपादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्यायः सप्तपट्टाधिकृतमश्वततमः ॥ ९६८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । भेदादिपीडितो निर्यं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्ववातादिना पीडा घाल्ये स्थाद्वदणीगदः । तस्य भार्या सदाचारा मुञ्जेहा भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
 रक्तस्रवादिना पीडा जायते चोदरानिष्ठः । उदरात्तस्या गर्भस्य पातं कुर्याच्च पृथतः ॥ ३ ॥
 दिनैस्तु पंचभिर्मासैश्चर्मिः सप्तमिस्तथा । केन कर्मविषाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनेनेय महानाहो शृणु चास्य विवेचिन्म । व्यने गारुडादापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
 अतिक्रष्टदिनेनेय गर्भपातकृतागसः । अत्र च कृत्वा कर्म वरिभारो यतस्ततः ॥ ६ ॥
 नानाद्रव्यापहृतां च कुलशः कश्चन ईशपाद । भर्तुस्तत्रैरिणी वृत्तिदुष्टसंगतिर्या च सा ॥ ७ ॥
 तेन दुष्टेन यद्वत् हृतं तत्करमुदिह ॥ भुक्तं ताभ्या वैनेनेय ब्रह्मसं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 कालेन तदनं भुङ्क्ता पीडितो दाहगर्भैः । यातना बहुया प्राप्ता पश्चात्प्राणानुश्वमात्तान् ॥ ९ ॥
 किंचिदुपपन्नमनि क्षात्रोऽपि जन्मना सुवे । इदं जन्म चतुर्भुजं गर्भाभावोऽभिजायते ॥ १० ॥
 उभाम्यां च कृत्वा कर्म भुङ्गते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापहृशो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विवेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैजन्मनि या नारी नानागर्भं जिज्ञासति । नःकृत्या तस्य शुद्धिस्तु श्रूयतां कथं पातमज ॥ १३ ॥
 नारी नियमसंयुक्ता ध्रुवं सा व्रत्ताक्षिणो सीमागते समीप्यमाणसं शुभे हिता ॥ १४ ॥
 ऐस्तु यत्तैः पानेनैवः कष्टानेने । रुचिररसोऽस्यनेः सः परिचेततदा ॥ १५ ॥
 रामो पुष्पावलीमिश्र दीपस्तुवन्दनाग्निः । स्वगीतमद्भुतध्वनेहादधःशायिनीमुवि ॥ १६ ॥

माणयत्नं प्रकृवीनं तस्यास्तु पयसा हविः । तस्यास्तु पंचगव्यानि यथाचारं यथाश्रुति ॥ १७ ॥
 एवं व्रतयन् नारी मासिमासि तु संयता । तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं सममिकांक्षिणी ॥ १८ ॥
 व्रतान्ते द्विजमासाद्य समस्तगुणशालिनम् । अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रसम्पदामभूयणीः ॥ १९ ॥
 सम्पदभ्यर्च्य तां धेनुं तनयं तं स्तनं वयम् । कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यादभिनापिणी ॥ २० ॥
 सुवर्णं शुद्धनाम्रं माषपोडशसंयुतम् । दापयेद्गां सवत्सां च पूर्वपापपनुत्तये ॥ २१ ॥
 “यन्मया कुलयाकांक्षानानागर्भा जिघंसिताः । नानौषधः पातितास्ते गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २२ ॥
 तस्य कर्माजितं पापं गर्भगातादिदूषणम् । पुनस्तस्य नाशाय सवत्सादानतस्त्वियाम् ॥ २३ ॥
 इह जन्मनि बन्धवत्त्वं नाशयेदस्य तेन तु । दाने नानेन सुभेदनघात्र हि सुव्रत ॥ २४ ॥
 भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भो मे सुभगाञ्जितः ।” एवमस्त्विति तां धेनुं समादाय सक्षिणाम् ॥ २५ ॥
 हिरण्यं रजतं ताम्रं तथा नानाफलानि च । दापयेद्द्विजपुरुषाष भूखिद्वेषेण तोषयेत् ॥ २६ ॥
 भोजयेद्य शतं विभान् नानाभिः सक्तुगवसैः । एवंकृतविधेः सूत नारी वा दुःखनाशिनी ॥ २७ ॥
 बन्धवत्वान्मुच्यते सूत पुत्रप्राप्तियशस्विनी ॥ २८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तमोऽधिकनवशततमः ॥ ९६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः काश्चित्पुण्यं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वशानाद्विभक्तं त्रैलोक्यं स्फुरत् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नाप्नोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तमोऽधिकनवशततमः ॥ ९७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सृगालवर्गी पुनः प्राजनुष्यन् जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं चाकृगानिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादथ सुवर्गाड्यं त्रैलोक्यं स्फुरत् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापपनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तमोऽधिकनवशततमः ॥ ९७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राक्षसः प्राग्भवे सूत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी कर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरकर्म कृत्तेन दुष्टसङ्गतितोण्डज । चौर्येण गां परां नीत्वा क्षुधितैर्भक्षितः पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानाघोनिमुपागताः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 तीर्थमृत्युवशश्च धनपुत्र उरन्वितः । युवभावेऽण्डजश्चेष्ट चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुगणं दर्शयन्निता । लिखिता गौर्विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 देया वै वेदविद्वेषे पूज्यापविमुह्ये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियुतां चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेद्य यथाशक्तं भोजयेद्य तथा द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तदोपात्तमुच्यते ॥ ७ ॥

स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपादे कर्मविपाकेऽध्याय द्वितीयाधिकनवशततमः ॥ ९७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वानपेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं चापि घातार्यमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्माने चैवोर्ध्वगताद्य बहुद्वन्द्वतः । पादभंगो भवेत्तस्मात्पापान्निव खगाधिप ॥ २ ॥

करोति तस्य पापस्य विन्मयं विधिनान् चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येन न चोर्ध्वत्पतनं तथा ॥३॥

अथ निष्कमुवर्णादर्थं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं ग्राभवे साऽत्र जन्मनि । महापापं मु गन्वादि पुण्यतीर्थं तु दापयेत् ॥ १ ॥

पूर्वोपस्कारसंपुक्तं स्वर्गाद्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनाद्रिनातासुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षेत्री महाभाग पांचाले देशके शुभे । धर्मकर्मसमायुक्तो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥

दुष्कर्मचरितं तेन भाविनोर्यस्य वै बलात् । शूद्राणां वै धारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥

कृतो यत्नो महास्त्रत्र नातीर्द्रर्भस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीतं मृता सा लोकशंकया ॥ ३ ॥

महत्या पीडया सूत बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपंचयुक्तेन कृतं पादमं दारुणम् ॥ ४ ॥

कर्मणां संग्रहश्चाऽगर्भनाशसमुद्भवः । ततः स मरणं प्राप्नो बाहुजो गरुडाग्रज ॥ ५ ॥

सूर्यलोके तदा गत्वा सुखत्वा भोगांश्च शाश्वतात् । अशुमान्नरकं भुक्त्वा स्वकृतादुप्रकर्मणः ॥ ६ ॥

स पर्वणि महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । जातोऽत्र यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहरतः सदा ॥ ८ ॥

अनेकस्त्रीसंयुतश्च नानाविधवसंतुतः । आद्यन्तसुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥

धर्मादिदं तथा पापाद्भुक्तं पापरतः शठः । सकन्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥

शूद्राणां वीर्यदानात्पाप्मं तद्वधान्मृतपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापाऽपनोदनीम् । पुत्रवृद्धिकरा धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तस्य बह्व्यामि शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणनाशनीम् ॥ १३ ॥

शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पंचमितैः शुभा । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्यां विधानतः ॥ १४ ॥

तत्तदर्थेन वा कार्या त्रिपुं विताप्नुमास्तः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशनी ॥ १५ ॥

पंचमावमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौर्वर्णी पंचमापकम् ॥ १६ ॥

राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलातकम् । गायत्रीदशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥

होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्पपैः सलिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापाऽपनुत्तये ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचसत्यधिकनवशततमः ॥ ९३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चरेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोमान्वितः सोऽपि जायते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥

घोराद्ब्रह्मघातापाहृदादुष्कर्मणः सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचसत्यधिकनवशततमः ॥ ९३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
क्षयेणाऽत्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षयेऽतिक्रमेण नष्टायुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशाम्भति । कुरुक्षेत्रादीतीर्थेषु सत्पात्रेषु विद्यानतः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूरीयसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तविधिवनवशततमः ॥ ९७७ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन्देवदेवेश श्रुतमेतन्महाद्भूतम् । सहानुगामिन्योर्नायोगीति मे ब्रूहि भास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं समीक्ष्य भर्तारं या विशेद्धि हुताशनम् । तत्सार्धं सा महापुण्या ज्ञेयाऽत्र सहगामिनी ॥ २ ॥
श्रुत्वा मृतपतिं याऽत्र विदेशस्थं पतिव्रता । तद्वस्त्रेण विशेदार्धं सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
पातिव्रत्याद्धि धर्मात्तु भवेन्मोक्षगतिस्तथोः । तथैकाऽभून्महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेऽण्डज ॥ ४ ॥
ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भर्तृपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्मान्विता सती ॥ ५ ॥
दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताऽग्निं विधिना सूत कृत्वा पूर्वां होर्भृशम् ॥ ६ ॥
सा गता यमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदांघ्रिजम् । वैकुण्ठं चाण्डजश्चैव यद्वत्सा न निवर्तते ॥ ७ ॥
तल्लप्तातलघातेन मूर्च्छितोऽभूद्यमाधिपः । तत्काले तत्र संपृष्टो नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
धर्मराज वदैतन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालितोऽधुना ॥ ९ ॥

यम उवाच ।

पतिव्रताया धर्मस्तु सर्वदा सेवितोऽनया । तस्मात्पुण्यादपिश्रेष्ठ यातेयं वै शुभानना ॥ १० ॥
सती तत्पादभारेण पीडितोऽहं भृशं द्विज । मोक्षं यता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वकं पतिम् ॥ ११ ॥
महापापसमाधान्तं नरकस्थं द्विजोत्तम । साऽऽगमिष्यति चैवाऽत्र पत्युः पापविशेषतः ॥ १२ ॥
ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे । काक्ष्यां मृत्युस्तयोर्यस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ॥ १३ ॥
इति श्रीबृहदसूरीयसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टसप्तविधिवनवशततमः ॥ ९७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमाबादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिलोमतः ॥ १ ॥
सहायर्पचयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापज्ञानमहाघरोऽन्नरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
तत्राग्निं तिर्यक्तं सूत विमुञ्चयाऽप्यतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽयं पुण्यात्प्राक् सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
क्षयरोगयुतः सोऽपि कृशो दुःखारुरो भृशम् । लग्ने कुम्भाभिषे सूनौ मयश्चन्द्रयुतोऽण्डज ॥ ४ ॥
रिष्टं पथिमिते वषं जायते कृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वायुो भद्रो दृढपापात्तु निष्कृतिः ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहदसूरीयसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकानाशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा स त्वरितं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
ददाद् च पुरं शत्रोस्तारणे लुण्ठितं पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातनम् । अथो यमाज्ञया सर्वा मुक्ता नरकयातनाः ॥ ३ ॥

पुष्पशोषादयाऽत्रापि स जातः क्षत्रियाधरः । देशेऽप्योध्याभिधे गौरो लघुर्दशो महोद्यमो ॥ ४ ॥
 युवभावे महाभाग राजपद्मप्रणीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्त्यस्तु ययोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्या कदली पत्रसंतुता ॥ ७ ॥
 यथा पितानुसारेण वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् । दद्यात्तां विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया होमयेच्च जपेचया । गायत्री विविना सूत पूर्वपाषाणमुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महानाहो क्षयस्तस्य प्रशम्यति । नैवं कुर्यान्नु यो मोहाद्रिष्टं विंशतिकेऽब्दके ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक् सूत काचिद्विजवरानना । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 सा नार्यपातयत्पूर्वभावे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासां वक्रत्वमाप्नोति साऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
 हेमनिष्कनयं दद्यात्पूर्वं चैव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशस्तं परम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुग्मुता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापशमनं मयोक्तं च पतत्रिण । महापापकृताद्भोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्थाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरौ जायते स्वत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
 चांद्रापणनं कुर्यात् सुवर्णपलसंतुतम् । पुस्तकं विविधदद्यात्समात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 भोजयेच्च यथाज्ञतया होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ट्यधिकनवशततमः ॥ ९८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो काचिदाचरेत्कारी पापं प्राग्ब्रह्मपातजम् । अज्ञानादन जनुपि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
 महापापकृतादोराद्यस्मात्स्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 प्रयागे मरुत्स्थेऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तया सूत मुच्यते ब्रह्महत्यया ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यमूय बाहुजः कश्चिद्देशे पंचनदेऽण्डज । धनवान्मयसमायुक्तः पापकर्मा महाधमः ॥ १ ॥
 विप्रसङ्गतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स्नानो वै मृगगे भानो धूर्तकर्मा क्रियोऽज्ञितः ॥ २ ॥
 स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निशसितोन्वस्य क्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरीभायास्तुलनम् । तत्रैव वत्सरी दद्यात् जीनाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगिनं संप्राप्तः स सूत यमशामनम् । मुञ्चता पापहर्त्रं पापात्पुण्यपुण्यफलं तया ॥ ५ ॥

पूर्वपुण्यप्रभावेन न जातो पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान् धर्मे स्वल्पमात्रः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पौत्तिकः स्वल्पवित्तमाक् ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं प्राप्य पापादत्र शृणुष्व वै ॥ ८ ॥
 गोवालवत्सकवधाञ्जविधातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशवान् ॥ ९ ॥
 गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोसाक्षिणे शनौ सोमात्पष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
 लक्ष्मेतद्गण्डजश्चेष्ट पृच्छकस्याऽत्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतकस्याऽत्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे रशमिन्तर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्पा सुरभी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
 तद्द्वैमैतिका वापि द्विजे विचारुत्तारतः । संपूज्य विधिवन्मंत्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
 मापैर्वैद्विमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा वद्विर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देवाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मंत्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमपेदष्टशतकं रुद्रस्यापि प्रयत्नतः । शृणुयाद्वरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । जीविष्यन्ति च सत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममात्मना ॥ १८ ॥
 नेषं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिवेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्त्वस्मिञ्जीविते नाऽत्र संशयः १९ ॥
 नवतप्तसामाद्युः स्यात् प्रायश्चित्तं कृतेऽधुना । सप्तवर्षमिते वर्षे रिष्टं चाऽकृतानिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्याधिकतमशततमः ॥ ९८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजवरानना । पतिमिया शीलयुक्ता दानमोगरता सदा ॥ १ ॥
 वैरिभावात्तया स्मृत्वा गृहं दार्षं द्विजस्म च । वैरिणस्तु मुतो दग्धो गृहदाहे पतन्निष्ठा ॥ २ ॥
 साहाय्यात्स्वामिनः सूत प्राग्भवे सम्प्राप्यजितम् । तत्पापजं महावोरं फलं प्राप्य विशेषतः ॥ ३ ॥
 सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनवर्मदिया पूर्वेपुण्यात्तथा सती ॥ ४ ॥
 क्षयरोगयुता वारुणे बालयातादपुत्रिणी । महाग्निदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
 अयोर्विशन्मते वर्षे रिष्टनैवाऽत्र नक्षयति । साहाय्यात्तत्पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्याधिकतमशततमः ॥ ९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महामाग हन्वात्पापविमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याद्विरण्यमी तत्र सारिकां शुभलक्षणां । तथा च पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाऽण्डज ॥ २ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्याधिकतमशततमः ॥ ९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याऽवधीनारी पूव पापविमोहिता । साऽत्र जन्मनि जायेत वचनरस्वलिताऽण्डज ॥ १ ॥
 तथा देवा सुवर्णस्य सारिकां ब्राह्मणाय च । पूर्वपापादिमुच्येत तद्दानादिनतासुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्याधिकतमशततमः ॥ ९९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्रवाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि भानद । लंबकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवच्छ्रेतां सर्वाऽऽभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नाञ्च कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकैकनक्त्यधिकनवशततमः ॥ ९८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजन्मापि घातयेद्गुरुदण्डज । वक्रं स कण्ठरोगेण वाध्यते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिना सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । ययोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नक्त्यधिकनवशततमः ॥ ९९० ॥

अरुण उवाच । :

काश्चिद्विप्रकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजा रोगा गुल्मोर्दंश्चापि हृदयया ॥ १ ॥
मेहाद्याः स्वल्पवीर्याश्च ह्यंशिपांद्गुदरामयाः । जायते शीर्षेजा पीडा बाल्येऽस्य ग्रहिणीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते वह्निरुपचातत्रणाकुलः । पुत्राणां मातुलानीनां विधवार्त्तिः स्वस्त्रादिषु ॥ ३ ॥
दायादाच्छत्रवत्पीडा भूमेर्द्वेव्यस्य लिप्तया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य देहेऽत्र संति वै ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवर्णा शुभा वाण्याऽसन्तोपप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुवात् । दशमासानतिक्रम्य गर्भे चोदरसौरव्यभाक् ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुंरुकृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नाऽत्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा संजाताः विनतासुत ॥ ८ ॥
अज्ञानतिमिरान्धयेन स्त्रीणां कर्म दुरात्मकम् । अज्ञानानां कुलस्त्रीणामाचारश्च न शोभनः ॥ ९ ॥
सर्वभूतेषु सा क्रूरा स्थावरेषु चोषु च । प्रमादाद्वीपिनं हत्वा सदा निष्ठुरमानसा ॥ १० ॥
तस्या गेहे श्रिता नित्यं मार्जारश्चादिजंतवः । पत्तालकीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
तेषु वै बालुकाग्र्यंशुतसमसमचयादयः । निक्षिप्ताश्च तथा चाग्निः प्रक्षिप्तः पापचेतसा ॥ १२ ॥
भाषाबन्धनभ्रातृणां बालगर्भाश्चितास्तदा । अन्ये तद्दर्मिणो ये च क्षिप्त्वा वै वह्निसमकम् ॥ १३ ॥
जंतुप्रमादाग्निप्रन्ति ते च मंततिदुःखिनः । संततेर्दुःखितायास्तु नानादुःखानि संति च ॥ १४ ॥
न्यतयोनिं समाक्षिप्य तेषां वै नाशनं कृतम् । तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्वशात् ॥ १५ ॥
त्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्यास्तत्पापवशतः । पातालैऽपि च दग्धास्ते बहवो लघुजंतवः ॥ १६ ॥
गर्भयुक्ता मृतास्तत्र क्षामा अपि तथाऽन्यः । मार्गं लभन्ते नो तत्र मृतास्ते लघुजन्तवः ॥ १७ ॥
तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधाऽपत्यजा वावा प्राप्यते जनुरन्तरे ॥ १८ ॥
जन्तवो गर्भगाश्चैतत्स्वकृतं कर्मबन्धनम् । उभयोः कर्मणोर्हंतुमवश्यं च प्रयोजनात् ॥ १९ ॥
इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना पतत्रिण ॥ २० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाय येन गर्भः प्रजायते । प्रमोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुदिष्टे समनुग्रहे सौम्यग्रहशुभोदये । प्राशुदक्प्रवणे देशे गोमवाद्युपलितके ॥ २२ ॥

तत्रोपर्याधिकं स्तीर्त्वा नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २३ ॥
 निष्कमानसुवर्णस्य शलाकां मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणप्ररिते ॥ २४ ॥
 शुद्धतोषेभूतं ताम्रपात्रं दक्षपलोन्मितम् । स्थापयेद्वाजतं पत्रं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २५ ॥
 पृजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं च प्रजापतिम् । दद्यान् दक्षहस्तेषां वामे चाथ कमण्डलुम् ॥ २६ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां भूतिं च शुभलक्ष्णाम् । अर्चयेद्दन्वपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २७ ॥
 सम्पक्कृद्वावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्रायः वेदविदुषे पूजयित्वा यथाविधि ॥ २८ ॥
 दद्याच्चैव सपत्नीकान्बाह्याणांश्चैव भोजयेत् । सिद्धशुणा जगत्स्रष्टा ये सृष्टाः शुद्धजंतवः ॥ २९ ॥
 ते मया तिलसंख्याश्च दद्या वै तीव्रवेदनम् । लंघिताः स्त्रीजनाचारा अजानंत्या दयात्मकः ॥ ३० ॥
 नाशयेत्तस्य पापस्य देवप्राप्तं विगर्हितम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्यां गुणशालिने ॥ ३१ ॥
 एवमश्राव्य तां भूतिं समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाम् ॥ ३२ ॥
 दानान्ते कीर्त्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताश्रलिः ॥ ३३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुपि दयारहितचित्तया । प्राप्तं चात्राशुभं स्वार्मिशिखन्वि तत्कर्मकारणम् ॥ ३४ ॥
 दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायं एकनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु भवे माङ् मानवोऽण्डज । रोऽज्जन्मनि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
 स भीष्मपञ्चकादत्र प्रतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगात्तु दुष्टादि किमिलोदरात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षयेन्नारी ग्रामभवे गरुडाग्रज । जायते जट्ये तस्याः कृमिजोत्था रुजा सुत ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चकं शुभम् । कात्तिके शुक्लपक्षे च भान्तस्य दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तुष्टस्पर्शेन सततं साऽत्र जाता कृशोदरी । सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १ ॥
 कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य विनाशनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्भर्मान्वितः सदा । सभायां नर्मदातीरे दत्तं दानं हि तेन वै ॥ १ ॥
 वेदवेदाङ्गयुक्तेषु सत्पात्रेषु विधानतः । अथ पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवं ॥ २ ॥
 ज्येष्ठां त्यक्त्वा तृतुप्राप्तं धर्मशील्युतां प्रियाम् । रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतावपि मोहितः ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायो द्विजोत्तमः । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ४ ॥

१ आश्राव्य-आदौ संकल्प-इत्यर्थः ।

श्रद्धादानवलात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागतः । सिंहस्थके सुखे राहो जीवे कर्कलगे मृगौ ॥ ५ ॥
 स रक्तगौरौ मतिमान् वन्धुसीसुखसंयुतः । लघुवृणी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः ॥ ६ ॥
 सर्वमेतत्फलं दानात् स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः । स्त्रीत्यागी भ्रूणहा लोके इति पौराणिका विदुः ॥ ७ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविनाशनीम् । स्वर्णपंचपलैः कृत्वा गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ ८ ॥
 तद्वद्वं प्रमितो वाऽपि देवो मंत्रमिमं पठन् ॥ ९ ॥

मन्त्रः ।

“ त्वक्त्वा वराननां शुद्धां पूर्वं पापं ममर्जितम् ॥

तद्वत्पापनाशाय देदेऽहं गणनायकम् ” । मापसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्मयी ॥ १० ॥
 ददेऽहं विप्रमुख्याय वेदशास्त्रार्थपारिणे । ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वैवं शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोधनं सुत ॥
 स पुत्रान्नैव चाप्नोति रिष्टं पञ्चाशदब्दके । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवन् वर्षसप्ततिम् ॥ १३ ॥

अन्यजन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः ॥ ९९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता वाहुजा पूर्वजन्मनि । साऽत्र जन्मनि वै विप्रा जाता पार्थिवपूजनात् ॥ १ ॥
 प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणुष्वत्र खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्द्वयं तद्देहे स्यापितं च यत् ॥ २ ॥
 न दत्तं च पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तद्वेदेन भुक्षितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
 पापमाचारितं पूर्वं ब्रह्मयातसमं तथा । पञ्चत्ववशां प्राप्ता भुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसन्ततिहीनाऽत्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तदर्थेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदली पत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनाग्नेन सुपीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः ॥ ९९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽन्यजन्मनि भो सत चोच्छिष्टं भक्षयेन्नरः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः १
 भोजयेद्ब्राह्मणान्मनसा गोमूत्रं प्राशयेत्तया । मुच्यते तत्क्षणात्सूत नक्तान्धत्वान् न संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः ॥ ९९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो सत याज्मर्ष्यं भक्षयेत्किल । रसलोमेन वै नारी चोच्छिष्टं सा शुभानना ॥ १ ॥
 नक्तान्धो जायते त्वत्र व्यथिता नेत्रपीडया । गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् ॥ २ ॥
 नक्तान्धयोगान्मुक्ता स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः ॥ ९९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टमोजी तु राज्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्धयं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
 भोजयेच्च तथा विप्राञ्छतया दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्धयोगात्सर्वतं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः ॥ ९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच-

विडालोच्छिष्टभ्रारी प्राग्भवे विनतासुत । सान्यन्ध्यरोगयुक्ता सा चाऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 द्विजेभ्यो भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनात्तथा । मुच्यते पूर्वपापात् विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सहस्रतमः ॥ १००० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मृदो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणव्रतादत्र दशावृत्त्या कृतासुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकाधिकसहस्रतमः ॥ १००१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालं प्राप्नुयात्सा वाऽजगरी जायतेण्डज ॥ १ ॥
 प्राजापत्यव्रतादत्र कृतात्पंचापवर्त्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र पताव्रण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाधिकसहस्रतमः ॥ १००२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराजोविघ्नकारी यश्चाऽभयपूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णनाजिरोगेण जन्मन्यत्र मपीड्यते ॥ १ ॥
 विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णनाट्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः त्रयोधिकसहस्रतमः ॥ १००३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सुत या नारी पूर्वजन्मनि । पाराश्रेण यदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
 अजीर्णनैव रोगेण बाध्यते पीडया मृदम् । लक्षहोमेन सततं सा पापान्मुच्यतेऽनुना ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुरधिकसहस्रतमः ॥ १००४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनिष्ठः सदाचारः साधुसेवनसंयुतः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेच्चिद्रं पापजं चाऽत्र जन्मनि । क्लिप्तददृक्कंठश्च नेत्रतोदो विरामता ॥ २ ॥
 किञ्चिद्ददः प्रमायेत तद् व्रते कारणं विना । तस्य भार्या सुवन्वङ्गी स्त्रीधर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥
 वातबाधोदरे तस्या स्तया मूर्ध्नि च जायते । मृषवत्सा कथं जाता पुत्राः पुत्र्यो मृताः कथम् ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना नारी शूद्रा प्रतारिता । बहुव्यापापानिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
 परस्परस्य सम्बन्धे बहुकालो गतागतः । अन्योन्यप्रीतिवशतः किञ्चित्कालवशं गतः ॥ ७ ॥
 उभयोः कर्मणोर्दुर्बलवत्ता त्वितस्ततः । मान्यकर्मकृता योजौ तेन तत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णाञ्जलकरणैर्युतः । धनलोभाद्गतस्तेन भाविनोर्यस्य वै वलात् ॥ ९ ॥
 तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रैवैवस्तथा मावैवैवसा च समन्वितः ॥ १० ॥
 धनलोभवशेनैव दुष्टचिन्तेन दुर्मनाः । अचिराच्च मृतौ तत्र गतौ तौ यमशासनम् ॥ ११ ॥

तद्ब्रह्मस्योद्भूतो जातो ब्राह्मणस्य ततः स्वम् । तेन कर्मविषाकेन नरके पवित्रौ भृशम् ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म चतुर्थं तु मृतापत्यं स्वमेव ॥ १३ ॥
 द्विशादिमासजातानां मृतिर्द्वित्रादिहायनात् । मृताः पुत्रा भवन्त्येव जाताजातास्तथैव च ॥ १४ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामपि च हुक्म् । जाताजाता विनश्यन्ति तस्यायाकृतानिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 अचिराच्च भविष्यन्ति कुमाराश्चिरजीविनः । सुरोपमाः सुरूपाश्च लालनाच्चाटुकारिणः ॥ १६ ॥
 नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसुतेषु च । व्याघ्रान्तरे भवेद्वचाभिर्भ्रस्तो व्यसनवानयम् ॥ १७ ॥
 नास्ति सौख्यस्य लेशोपि नानाशंकितचेतसः । भवेच्च तद्धनस्यापि परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
 लक्षणानि पुरोक्तानि तस्य नामापि कीर्तयेत् । स्वोदरे त्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
 मृतवत्सोद्भवं तस्य चिह्नं तत्पतिपादयेत् । स्वंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
 दौर्मनस्यं महाव्याधिः शोकश्चैवोपजायते । अदृष्टगुणलवण्या अदृष्टाननकान्तयः ॥ २१ ॥
 त्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचाटवः । एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच

का तस्य निष्कृतिः स्वामिनिह कर्मनिषूदनी । कथयतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशनीम् । निष्कृतिं विधिवच्चाक्ष्यं सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
 यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् । पठद्भिः शान्तिसूक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्घ्यवित् ॥ २५ ॥
 तिद्यार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतशं प्रतिष्ठितम् । स्यापयेदौषधैर्मन्त्रैर्वारूणैर्विष्णुसूक्तिभिः ॥ २६ ॥
 सुविष्टे सुशुभे देशे गोमपाद्युपलितके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमयापि वा ॥ २७ ॥
 द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्यापयेद्भ्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २८ ॥
 सीवर्णां प्रतिमां तत्र बालगोपालमूर्तिताम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां काश्यपे शुभलक्षणां ॥ २९ ॥
 अर्चयेद्बन्धुपुण्यायैरुपचारैर्ययाविधि । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
 धाड्य विदुषो विप्रान् तथा च वेद्वादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्यादिकैस्तया ॥ ३१ ॥

मन्यः ।

“यन्मयाद्य पुरा द्रोहमायाद्य परसुनुषु । भूमिद्रविणहेमाद्ये बलिप्ला नस्य नश्यतु ” ॥ ३२ ॥
 नाशयेत्तदि पापं मे मूर्तिस्ते शुभलक्षणा । तदस्तु महद्भातं मृतसन्तन्त्रिरात्मनः ॥ ३३ ॥
 तस्मान्मुच्ये महाभागार्थितगोदानतोषितः । इति तत्र परिक्रम्य विस्तेनोक्तेव तिष्ठति ॥ ३४ ॥
 अग्रे नयेति मंत्रेण विस्ज्येतदुदीरयेत् । धेनुं दद्यात्सवत्सां च सहस्रिण्यां ययाविधि ॥ ३५ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्दिष्टवन्धुभिः । इहैव लक्ष्म विज्ञेयं भ्रातृकुन्धुस्त्वोज्जितम् ॥ ३६ ॥
 स्वमुतामुतसौरूपानि न सन्त्यनिजपुत्रता । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः क्रियतां ॥ ३७ ॥
 विकारो विकृती लीपाद्भ्रमे पाद्विकृतम् । पित्रजा मातुलानीनां सगुल्फात्तिस्तत्त्वे व्यथा ॥ ३८ ॥
 मृतापत्यात्तिरप्येषा मनुमन्त्रादिभेदतः । तयातयाऽत्र दुःखानि जायन्तेऽस्य मुहुर्मुहुः ॥ ३९ ॥

पूर्वकर्माग्निं पापं चिह्नं तस्य सहायकम् ॥ ४० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्य कर्मविषाकेऽध्यायः पचाधिकसहस्रतमः ॥ १००५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्याद्दातार्यं पूर्वजन्मानि । सोऽप्य जन्मनि पक्षीन्द्र छर्दिरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥

निष्कृतिर्नास्ति तस्याऽत्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं यौवने नाशमाप्नुयात् ॥ २ ॥

प्रायश्चित्तं न तस्याऽत्र दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमिकसहस्रतमः ॥ १००६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्राममेवे स्यूतं विपं दद्याद्दिजातये । छर्दिरोगेण साऽत्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥

न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गृहदायज । ब्राह्मणस्य वधे स्यूतं प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकसहस्रतमः ॥ १००७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्य यो विपं दद्यात्पूर्वजन्मानि मानद । छर्दिरोगेण चात्रैव बाध्यते पीडया भृशम् ॥ १ ॥

धनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकसहस्रतमः ॥ १००८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकोऽत्र जायते जंतुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः स्यूतं प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवधिकसहस्रतमः ॥ १००९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीजाता ग्रहहृदे सुत । सा चाऽत्र यवनी देशे शुभे पञ्चमदेण्डज ॥ १ ॥

पुत्राभिलाषिणी पूर्वमभजद्यवनं यतः । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसन्ततिवर्जिता ॥ २ ॥

नानाधनयुता दानात्कुक्कुतेषु पुराऽनव । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैर्धर्मसमन्विता ॥ ३ ॥

अत्र जन्मनि सा लक्षद्रूपजनजाच्छुभात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ ४ ॥

अथवा हरिवंशस्य शतावृत्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशधिकसहस्रतमः ॥ १०१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालये वसन्काश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपुजारतो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥

सौर्येणापि हृतं द्रव्यं यत्स्वित्तं देवताश्रेये । तेन दुष्टेन यत्सून कृतं कर्मातिद्वाराणम् ॥ २ ॥

स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता तत्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रेये क्षत्री र्पते पूजनाद्वरेः ॥ ३ ॥

बहुद्रव्यान्वितो मूषः सर्वसंपत्सुखान्वितः । चाल्ये हि पाण्डुरोगार्त्तश्चाऽत्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥

देवद्रव्यापहारी तु पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥

कुर्याद्विरण्मयीं पृथ्वीं समुवर्णां पलात्मिकाम् । सर्वानां सागरोपेतानां सप्तदीपां वसुन्वराम् ॥ ६ ॥

गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्यादिमाषधीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकदशधिकसहस्रतमः ॥ १०११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्रामभवे प्रादादिपं कस्यापि काश्यप । साऽत्र जन्मनि रोगेण च्छेदं संज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्याच्चस्मादोपात्तमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदिमो ह्यभूदङ्गे ग्रामभवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यकायाश्च विवाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
दानात्पत्न्यान्महाभाग चकारात्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्वैवयोगतः ॥ २ ॥
स चचार बने सुत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र ग्राप्ता भाविबलाद्वादात् ॥ ३ ॥
नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता । सा लुण्ठिताऽत्र त्रसिता तेन पापविघाण्डज ॥ ४ ॥
सहायैः सा परित्यक्ता ताडिता ह्याकुलाऽभवत् । तद्गर्भाद्धौ च्युतौ पुत्रौ पापमाचरितं त्विदम् ॥ ५ ॥
ततौ धर्मपुरं प्राप्तः पुण्यपापसमन्वितः । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं पतत्रिण ॥ ६ ॥
परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसम्मिमे ॥ ७ ॥
गौरः स्वरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोतिमतिमान् बहुपुत्रीभिरन्दितः ॥ ८ ॥
जातपुत्रैर्मृतैस्तत्र पूर्वपापात्तयाण्डज । किमयं तत्र वक्ष्यामि येन पापात्तमुच्यते ॥ ९ ॥
पलायैर्न तदर्थेन कार्यं वा वटिना सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ १० ॥
पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय च । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य मंत्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
वेधसं तत्र सौवर्णी सुवर्णकमितं शुभम् । दद्याज्जपेच्च मंत्रांश्च तद्विद्मन्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
होमपेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलससर्पपान् । ब्राह्मणान्भोगयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
शृणुयाद्भरिवंशं वा शतावृत्त्या विधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ १४ ॥
तस्मात्पुत्रतुल्यं लेभे चात्र जन्मनि वै भुवम् । रिष्टं पञ्चाशद्वदे तु प्रायश्चित्ते कृते शुभे ॥ १५ ॥
वेदसप्तसमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायषोडशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१३ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वे याऽत्रात्रपि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्वीरादसती पापजाऽण्डज ॥ १ ॥
न शुध्यत्यशुमाचारा प्रायश्चित्तं शतैरपि । वाराणसीं गता चास्यां वासाच्च विनतासुत ॥ २ ॥
मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताद्वादात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजनजाद्रतात् ॥ ३ ॥
बाहुजेयं महाभाग पूर्वपत्राऽपि बाहुजा । बन्ध्या च पापतो दुःखाकुला च दयितोऽजिता ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायषोडशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भ्रातृघातकरी नारी ग्रामभवे विनतासुत । साऽत्र जन्मनि भूक्तवं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
ज्ञानान्महापापकृताच्च चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधे सृता प्रायश्चित्तं कृत्वा तत्तमम् ॥ २ ॥
सप्तजन्मनि भूक्तवं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चादशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चाञ्च जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्याऽपहरणात्प्राग्वाऽक्षिमपीडनम् ॥ १ ॥
 विंशद्वर्षे व्यतीते च नेत्रमग्नः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराविषम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विमानं वेष्णवान्श्रद्धया युतः ॥ ४ ॥
 कृत्वा तेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वज्ज्ञेहहरः कश्चिद्यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽञ्च जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुयाशदान्तः । कालचक्राभिर्धनं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्धोमयेद्यं स्वशक्तितः । कालचक्रारूपदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादस्ता ह्यत्र या पूर्वेंभूत्पतिप्रता । पतिपापप्रभावाद्दि गतिं प्राप्य हि मानुषीम् ॥ १ ॥
 त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । मुक्त्वा भोगान्तमस्तान्त्रे पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
 गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो ज्ञानात्कृतवान्मुक्तं प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽञ्च जन्मनि मूकत्वं भजते तेन कर्मणा ॥ १ ॥
 तेन भीता तदा नारी त्रस्यन्ती च महाबले । गर्भपातोऽभवत्तस्याः पर्वते च ततो मृतः ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन त्रियन्ते तस्य बालकाः । केचिज्जीवन्ति मासान्त्रे केचिद्वर्षाधिकं भृशम् ॥ ३ ॥
 बहुकालं तु वै कश्चिद्विद्वं तस्य च जायते ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पुष्टं महाबाहो मग्न एव सुदुर्लभः । तेनदं मुनिभिः शोचं प्रायश्चित्तमथापहम् ॥ ६ ॥
 गोत्रयं वै सुवर्णाद्वयं सौवर्णनिष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वल्लयुग्मं युरोरपि ॥ ७ ॥
 कर्मप्राकाशिकं विप्रं पूजयेद्विपूर्वकम् । एवं यः कुरुते वत्स निष्कृतिः कर्मणः फलम् ॥ ८ ॥
 पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो धनवान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहलोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ ९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्कश्चिन्नारी भर्तृप्रियाचिता । दत्ता सर्वक्रियास्वेव चतुर्दानप्रदायिका ॥ १ ॥
 पार्श्वस्यस्यान्यशूद्रस्य गृहातीतानि मानद । सर्वमेहानि चौर्येण सर्वशून्याद्गृहात्सुरा ॥ २ ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाथ लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि तेष्व देवेश च्छिवि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥
जात्युत्तमानां जनुषि सदा संपत्समृद्धिमान् । वन्धूनामतिसौख्यं च वैष्णवानतिवर्त्तते ॥ २ ॥
जातसन्ततिदुःखार्त्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रयागे भर्तृसंयुता सर्वाभरणभूषाढ्या नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
बहुभिर्मिलितैश्चरैर्गृहीतं भूषणं तदा । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापं प्रणश्यति । एतेषां विस्तरं शूहि लोकानां हितकाम्यया ७
श्रीसूर्य उवाच ।

एकत्वासा विधिं चैव लक्षपूजा ततः परम् । सगर्भा गौः प्रदातव्या भोजनं मितिसंमितम् ॥ ८ ॥
सगर्भायाश्च गोः पक्षिन्नाभिपेकः प्रपादनु । पञ्चमे वाऽथ षष्ठे वा मासि जातो भूतश्च यः ॥ ९ ॥
तयोः कर्मविशेषाच्च कथयिष्यामि योषितोः । सा चापि भृत्यरूपा स्यादामयैः सूतकामयैः १० ॥
शोकदामोदरे टोषो भूतगौरविकंपनेः । रक्तस्त्रावो विवर्णस्य जायते कर्मणेरितः ॥ ११ ॥
रजतस्य पलाम्यां तु कोशं गर्भाशयाकृति । कुमुभण्डेष्टं येन रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १२ ॥
मधुना पूरयेत्तत्र शलाका रूपवर्तिना । तन्मध्ये हेमशकलं क्षिपेत्तदपि यत्नतः ॥ १३ ॥
दद्यादिष्टाय विधिवद्यथाश्रुति निरूपितम् ॥ १४ ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतस्तु यः । एतद्दानं विमुद्ध्यर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् १५ ॥
महामूढेन यद्धेतोर्निमित्तं परयोषिति । ततोऽन्नपदं यत्मातं तस्मान्मां मोक्षय प्रभो ॥ १६ ॥
एवं कृतविधेः सूतं गर्भपाताघनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यग्मां दद्याच्च सवत्सकाम् ॥ १७ ॥
सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्धवान् ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकतत्त्वतः ॥ १०२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित् पुरुषं प्राग्भवेऽङ्गज । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलैर्न प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवत्तया रुद्रजपादिह । पूजनाच्छङ्करस्यापि शूलरोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकतत्त्वतः ॥ १०२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या तानाश्रवं वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महामागं मंत्रंस्तद्वायुर्दवर्तेः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यंहुमर्दयश्च वायुर्नश्यति तत्तृणान् । इह जन्मनि पशोन्द्रं पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्यधिकतत्त्वतः ॥ १०२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साऽयं जन्मनि लूतादद्या भवत्येव मयोदितम् । तीर्थस्नानमृतादीनि फलान्यत्र हि चाण्डन ॥ १ ॥

ज्ञानपूर्वकतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छुद्धो महाभाग यभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरनो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥

नीतं सर्वं रसं तेन मिलित्वा चार्द्धसीरिणाम् । कालेन तदुद्धृतं लोभात्स्नेहं मौल्याधिकं सुत ॥ २ ॥

शुक्त्वा पापफलं घोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभं मुक्त्वा पुण्याजातोऽत्र पर्यते ॥ ३ ॥

शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजघट्टप्रमयीडितः ॥ ४ ॥

सर्वस्नेहादिदानाद्देवविचिन्तन्युपागतः । स्वणदानात्तथा चात्र क्षयरोगात्समुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विपं दत्त्वा पतिं सूत प्राप्या जाराश्रिताऽस्ती । पतिव्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥

विष्णोरारधनादत्र गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतशुष्णोपसेवनात् ॥ २ ॥

धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्ताक्षिस्मरारोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

तद्देवदानादिप्राप्य स्वापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजद्भोगादतिसारादिनिश्चितम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्द्धावसिक्तो यः काश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आस्वेदकरतः सदा ॥ १ ॥

मृगयायां गतो देवाद्वातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंघुता ॥ २ ॥

गर्माव्युत्तौ हतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकाः । सहाय्याभ्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥

ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शङ्खवशं पुरा ॥ ४ ॥

स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून्बहून् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहरीरतिसदारूपैः ॥ ५ ॥

संग्राममूढौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । शुक्त्वा नानाविधान् भोगान् स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥

देशे प्रयागनिकटे सर्वदास्यार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥

धनैर्नानाविधैर्षुक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजातुपुण्यात् प्राक्कृतज्ञसकुलः सुखी ॥ ८ ॥

नानामनोरथैश्चापि पृष्णैश्चात्रैव जन्मनि । राजप्रचार्यत्पुत्रश्च पुण्यात्पापात्फलं शृणु ॥ ९ ॥

धूर्तः शठः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः कवित् । सहायलक्षणं मत्तः शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥

याम्बां मिलित्वा भुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । जातौ तस्य च तौ पुत्रौ शुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥

अपस्मारेण रोगेण मृता चात्रैव जन्मनि । एवं सन्ततिदुःस्वार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥

मांसधुंजनितात्पापात्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्द्धं वा तदर्द्धकम् ॥ १३ ॥

इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपापात्प्रमुच्यते । लक्ष्मीनारायणं तद्वत्सौवर्णं त्रिपलात्मकम् ॥ १७ ॥
जपेत् त्रिशत्सहस्राणि गायत्रीं यत्नतः शुभाशुभोजयेच्च द्विजान् शक्त्या गां दद्यात्कपिलां तथा ॥ १८ ॥
सूर्यप्रतं तदा कुर्यात्पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । य एवं कुरुते पूर्णं प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १९ ॥
तस्य पुत्रविपुलः स्यादत्र जन्मनि न क्षयः । वयस्यन्ते महाभाग यन्नेश्वर्यसुरान्वितः ॥ २० ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते सूत न भविष्यन्ति तत्सुताः । पश्यपृष्टैश्चोपनिषद्विषै रित्थं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥
अष्टसप्ततिविषातमायुरत्रैव जन्मनि । तीर्थभृत्यप्रभावाच्च मुक्तिर्जन्मत्रयेण्डज ॥ २२ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मनिपाकेऽध्यायोऽद्विचत्वारिंशदधिकस्तहस्रतमः ॥ १०४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वानूल लक्षणादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलेदंशमितैः कार्या ब्राह्मणी च हिरण्मयी ॥ १ ॥
पत्रे लेख्या शुभाकारा तदर्दमितिकाथया । पूजयित्वा तु गन्वाद्यौरिमं मंत्रमुदीरयेत् ॥ २ ॥
मंत्रः ।

“अज्ञानाद्यादि वा ज्ञानात्पूर्वं वा यातिता मया । वदाम्यहं दिवां रौक्मीं हर पापं मम त्वरा” ॥ ३ ॥
सा च देया विधिज्ञाय पूर्वपापापनुत्तये । तथा वेदमितैः स्वर्गेर्देयस्तत्र प्रजापतिः ॥ ४ ॥
शिखस्तु तन्मितः कार्या मंत्रैश्चापि विशेषतः । तदोपशमनायैव देयस्तत्र द्विजातये ॥ ५ ॥
देशे तु तन्मितौ कार्या सूर्यविष्णु हिरण्मयी । वेदस्वर्णमिताः कार्या वातज्वरकफामिघाः ॥ ६ ॥
स्वस्वाकारसमायुक्ता मंत्रैरावर्त्तनादिकैः । हेरवो वेदमापश्च देयस्तदोपशान्तये ॥ ७ ॥
गायत्र्यष्टहस्तं तु ऋग्वक् तन्मितं तथा । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं कमलोत्थापकं तथा ॥ ८ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन मन्त्राज्यतिलसंपाः । होमान्ते दक्षिणां दद्यात्सर्वकामफलप्रदाम् ॥ ९ ॥
हिरण्मयीं तु पक्षीन्द्र यथावित्तानुसारतः । ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चाद्विविधानैः सुपूजितान् ॥ १० ॥
शिवभक्तैस्तथा शान्तात्मैर्वा भुञ्जीत वाग्यतः । य एवं कुरुते शक्त्या पूर्वपापविमोचनम् ॥ ११ ॥
न तस्य दुरितं किञ्चिज्जन्मन्यत्र प्रजायते । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ १२ ॥
रोगानत्र न पश्येत्तु कृते प्राक्पापशोधने । बहुपुत्रमुखं लेभे स्त्रीरिष्टं नैव पश्यति ॥ १३ ॥
अष्टसप्तमितं चायुः कृतनिष्कृतिकस्य च । चत्वारिंशन्मिते रिष्टं पुंसश्चाकृतनिष्कृतेः ॥ १४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मनिपाकेऽध्यायसप्तत्रिंशदधिकस्तहस्रतमः ॥ १०४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिदासीन्महामाग कालेने वाहुजः पुरा । आधिष्याधियुतः सोऽपि विप्रद्रव्यापहारकः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं ह्यभूत्तस्य काशीवासात्तथाण्डज । शिवपूजनदानाच्च देवतानां च पूजनात् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं परं तनु सर्वपापप्रणाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मनिपाकेऽध्यायसप्तत्रिंशदधिकस्तहस्रतमः ॥ १०४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिदासीन्महामाग वाहुजा पविह्वला । धनपुत्रत्वा साधो देशे सिंहलके पुरा ॥ १ ॥
साऽद्दत्तत्र दानानि नारी मर्त्यमहापतः । पञ्चपर्वसु विप्रेभ्यो गोधूम्यश्वासनादिकम् ॥ २ ॥
सुवर्णं तिलपात्राणि नानापट्टाभ्युपगच्छति च । भक्ष्यभोज्यानि चान्नानि विविधानि फलानि च ॥ ३ ॥
तदा वृत्तं च विविधानि विभृतिद्विजानाम् । काचिके शुद्धपक्षादी विष्णोः साम्भस्तरं महत् ॥ ४ ॥

उर्वस्या यत्कृतं पूर्वं तत्कृतं च तथा सुत । तयोक्तं कृतवान्सर्वं राजमन्त्री च तत्पतिः ॥ ५ ॥
 अथ सापत्नरोपाच्च घोरं पापमुपाजितम् । अपापायास्तथा तस्याः कृतं गर्भस्य नाशनम् ॥ ६ ॥
 विविधैरौषधैर्यैः सर्वं पतिवलात् सुत । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ७ ॥
 स्वभर्तृमुखलोभार्थं यथावद्वयमजितम् । परलोके ततः प्राप्य भुक्त्वाऽशुभशुभं फलम् ॥ ८ ॥
 विभूतिद्वादशीपुण्याजातो राजकुले च तौ । सेयं खसभवा नारी तस्मै दत्ता च भूपतेः ॥ ९ ॥
 गौरी मध्यस्वरूपाद्या स्त्रुणा सत्पौत्रसंयुता । यशस्विनी कीर्तियुता बहुदानस्ता सती ॥ १० ॥
 मुरुया नृपाङ्गना लोके सुखेश्वर्यसमाकुला । विरूपाता धर्मतश्चात्र धनवाहनभागिनी ॥ ११ ॥
 धर्मादिदं तथा पाषाणोभायानृतभाषिणी । कूरा पापस्ता कापि प्रजापीडिततत्परा ॥ १२ ॥
 महानृपाश्रितभयैः क्लेशैर्दुःखैर्महाव्ययैः । प्रपीडिता यूनि रोगैर्वातपित्तादिसंभयैः ॥ १३ ॥
 आद्यंते सुखयुक्तापि युवभावेतिदुःखिता । प्रायकृताद्र्मपाताच्च स्त्रीघाताच्चापपुत्रका ॥ १४ ॥
 एकोनत्रिंशद्वान्तु यावद्वर्षाष्टकं सुत । भर्तुरिष्टं विजानीयात्तत्सहायादेवं फलम् ॥ १५ ॥
 लक्षणैरेभिराद्या च शृणु तत्पापशोधनम् । कारयेद्वायुजां सूत पल्लेदंशमितां शुभाम् ॥ १६ ॥
 तदर्धार्धमितां वापि त्रिषु वितानुसारतः । पत्रे हिरण्ये लेख्यां सर्वाम्भरणभूषिताम् ॥ १७ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय निवेदयेत् । पलायकमितं तद्द्रव्यं कारयेद्द्वयः ॥ १८ ॥
 सौवर्णं च शुभाकारं पूर्वापापनाशनम् । तं दद्यादेद्विदुषे स्त्रीवधानमुच्यते ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 लक्ष्मीनारायणं वापि रुद्रं तद्विधानतः । समुहिरुष्याथ सौवर्णं पत्रेष्टपलसंमिते ॥ २० ॥
 स्त्रीपुत्रवर्हितं देवं दद्याद्विधाय धीमते । चतुःपलैर्वित्राजं सौवर्णं कारयेच्छुभम् ॥ २१ ॥
 तद्द्रव्यं तथा वायुं समुहिरूपं विधानतः । बालं च तन्मितं हेमं पूजयित्वा विधानतः ॥ २२ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत् । अष्टादशसहस्रं तु मंत्रमष्टाक्षरं जपेत् ॥ २३ ॥
 गायत्रीं तन्मितां सूत तथा मृत्युञ्जयं जपेत् । वायुब्रह्मगणेशार्कभंशान्यौषहराज्छुमान् ॥ २४ ॥
 एकादशसहस्राणि चैकैकस्य जपेद्द्वयः । होमयेदयुतं तद्वत्तथा विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 य एवं कुरुते यत्नात्पूर्वपापविशोधनम् । न चारिष्टभयं तस्य नाधिष्ण्याविभयं क्वचित् ॥ २६ ॥
 कुशमितिमायुः स्यात्पूर्वपापविशोधनात् । त्रिपञ्चाशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतानिष्कृतेः ॥ २७ ॥
 त्रिपष्टिमितके वापि नात्र कार्या विचारणा । शरीरारोग्यमतुलं महदैश्वर्यमाप्नुयात् ॥ २८ ॥
 स्वर्गलोके गतिस्तस्य प्रायश्चित्ते कृतेऽश्रुना । न करोति यदा लोभात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ २९ ॥
 इह कष्टं भजेन्निर्यनं न च सद्गतिमाप्नुयात् । कीटे जले शनौ याता निर्याणं भेषराशिकं ॥ ३० ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णवसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रो व्यापारकुशलो महान् । धनवान्यसमायुक्तो ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 अथ पापं कृतं तेन नानादोषसमुद्भवैः । क्लेशैर्मयैर्मनोदुःखैः कचिव् क्षीणकलेवरः ॥ २ ॥
 स्वज्ञातीनां वीर्यदानाद्बुद्धौ चिद्रं महाव्रणम् । लक्षणैरेभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥
 ब्रह्मणः कारयेद्वेलेखं पलैः पञ्चमिवैविमुम् । हिरण्यमयं यथाकारं सप्तनीकं प्रयत्नतः ॥ ४ ॥
 तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु वितानुसारतः । इमं मंत्रं समुच्चार्य दद्याद्विधाय धीमते ॥ ५ ॥

मंत्रः ।

“पितामह महाप्राज्ञ सृष्टेरुत्पत्तिकारण । पूर्वपापविनाशाय दशमि. त्वां हिरण्यम् ॥ ६ ॥

रोगाविनाशाय शिष्यं तज्जं गृह्योद्धवं महत् ।" संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्विंशिताय प्रदापयेत् ॥ ७ ॥
 तथा पञ्चमितैर्मर्षिः स्त्रीं कुर्याद्वर्मसंयुताम् । लेख्या हिरण्यये पत्रे गन्धपुष्पैः सुपूजिता ॥ ८ ॥
 ब्राह्मण्याय च सा देया पूर्वपापापनुत्तये । तथा वेदमितैर्मर्षिः सौवर्णीं प्रतिभा शुभा ॥ ९ ॥
 नायोः कार्यां शुभां लेख्या सा च देया कुटुम्बिने । पात्रं ताम्रमयं पुत्र घृतपूर्यं सदक्षिणम् ॥ १० ॥
 सर्वरत्नसमायुक्तं पट्टवस्त्रेण वेष्टितम् । प्रीत्यै सूर्यादिखेटानां दद्याद्देवोपशान्तये ॥ ११ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं च जपेदष्टाक्षरं तथा । अयं वरं तु सहस्रैकं ब्रह्मैतद्दिगुणं तथा ॥ १२ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् ॥ १३ ॥
 प्रारजन्मजान्महापादाद्व्यभिचारसमुद्भवात् । मुच्यते नात्र सन्देहो गोत्रजाच्चापि पातकात् ॥ १४ ॥
 पुत्रसन्ततिवृद्धिः स्मत्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । सप्तसप्ततिवर्षान्तं जीवनं कथितं त्विह ॥ १५ ॥
 नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य रोगविवृद्धिः स्याद्देवर्षिवाशदन्धके ॥ १६ ॥
 स्मरिष्टं पुत्रारिष्टं वा नात्र कार्या विचारणा ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्चत्वारिंशदधिकस्तहस्रतमः ॥ १०४६ ॥

अरुण उवाच ।

कन्याप्रजो ह्यप्रजश्च नानादुःखतमन्वितः । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रसमुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अस्मिन्नन्मनि वैश्यस्तु परवित्तापहारकः ॥ २ ॥
 द्रुतिकाकर्मनिरतो नानालोभचयान्वितः । ग्रामार्धांशोऽभवत्सोपि सर्वं तेन च चोरितम् ॥ ३ ॥
 एको ग्रामेऽवसद्विप्रः क्षान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्राः पञ्च मृतास्तस्य चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ४ ॥
 कालेनैव मृतो विप्रो हृतं तेन धनं महत् । मिथ्याभिशंसनैर्वाक्यैः क्रोधात्ताडनतर्जनः ॥ ५ ॥
 अयुग्रश्च मृतो विप्रो सर्वस्वं नीतवान्पणिक् । निराधारा सुता जाता न कृतं द्विजमोजनम् ॥ ६ ॥
 घृथा कर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हृतं च तत् । एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्रदूतासहायवान् ॥ ७ ॥
 मार्तण्डकेन पान्यानां क्मु मुष्णन् द्विजाधमः । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गो गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ८ ॥
 केचित्केचिद्विपच्यन्ते नरके भृशदारुणे । दानधर्मादिना कश्चिदिह जन्मनि मानद् ॥ ९ ॥
 विप्रवंशे सप्तपुत्रो जायते चेह जन्मनि । इदं तु द्वितीयं जन्म विप्रियं जायते भुवि ॥ १० ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ ११ ॥
 नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मसमुद्भवः । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मन्नमनि ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

आपश्चित्तं वद स्वाभिन्नेन पुत्रस्थितौ भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रः प्रजायते ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स शुभे भूमिदेशे तु गोमण्डलुण्डलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्यमथवा चाजिनं शुभम् ॥ १४ ॥
 छादयेच्छुश्रूषवेण तण्डुलद्रोणैर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशपलान्मकम् ॥ १५ ॥
 स्यापथेत्काश्यपीं शीतं सौवर्णीं शुभलक्षणां । मुक्तायज्ञोष्णीतादद्यान् निष्कसौवर्णानिमिताम् ॥ १६ ॥
 दद्यान् करयुग्मेन चाक्षमालाकमण्डलु । कश्यपाद्दामभागे च त्वदितं विश्वमातरम् ॥ १७ ॥
 सौवर्णीं स्यापथेत्सुव सुवर्णदयनिमिताम् । आसने वै समास्याय तत्र द्रोणादिशंदिशम् ॥ १८ ॥
 शारकेयूरमुकुटं कुण्डलाम्णान्वितम् । एवं तौ दंपती सम्यगुपयेत्पर्वतोपरि ॥ १९ ॥

कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां पूजयेद्विविधैर्गुणैः । नानार्थफलदानैश्च नानाकुसुमपूजनेः ॥ २० ॥
 व्यभ्यर्च्य दंपती तौ तु मंत्रमेनमुदीरयेत् । “मया वै पूर्वजगुषि विमाणां यद्धृतं धनम् ॥ २१ ॥
 दूतिकाकर्मानिरतो वाक्यदोषादि यत्कृतम् । क्षम्यतां देव तत्सर्वं तव श्रुतिं ददाम्यहम्” ॥ २२ ॥
 अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिरेदं ब्रुवन् । “अदिते विश्वमातस्त्वं शरण्ये शरणार्थिनम् ॥ २३ ॥
 प्रजादुःखौघसंतप्तहृदयं मामिहेश्वरि । संशयाशाय दुःखस्य प्रजां देहि यशस्विनीम्” ॥ २४ ॥
 एवं कृतविधेः सम्पद्य ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ २५ ॥
 चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ २६ ॥
 सार्विण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेषुपजायते ॥ २७ ॥
 काष्ठलोटादिशस्त्राद्यैः कपालादौ प्रणो भवेत् ॥ २८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेण्डज । स राजपक्षमरेगेण युक्तः स्यादथ जन्मनि ॥ १ ॥
 अस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्विपुज्यते । महापापोद्भवद्रोगाग्र चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
 अपि ज्ञानकृतात्पापाहृदरूपेण काश्यप । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णाशिमपि च ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत् कुरुक्षेत्रे कृषिकृद्रेदपारगः । स्वज्ञातीयस्य लेभेन वृत्तिलेपं चकार सः ॥ १ ॥
 तत्संवन्धाद्भूद्युद्धं द्वयोरेको भूतस्तदा । वृत्तिलोभाद्भिजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 भुक्त्वा तत्पापजं सर्वं शतद्रुनिकटेऽधुना । सोऽपि जातो द्विजश्रेष्ठ वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 कुष्ठक्षयान्वितश्चात्र युवभावे पतत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ४ ॥
 वेदाभ्यासान्महापुण्यात् सावित्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वसतेः सर्वात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
 न कुष्ठवृद्धिर्त्रारितं तत्कृतं शमनं भवेत् । जीवेत्पष्टिमित्वाब्दान्तं रिष्टं चैव यशाम्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाद्यथा तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च खगेश्वर ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्रयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तुस्तुहदां वाक्यपालनतत्परा ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विश्रा काश्यां जाता हि मुव्रत । ब्रतदानपरा सापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दान्ते प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चिताग्री तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं चान्यजन्मनि वै सती । भविष्यति महाराजकुले राजातिधार्मिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि योऽजसं भवेच्चद्रग्रहाक्षितः ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात् सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
सर्वं पापं क्षयं याति रोगस्तत्पापजोऽपि च ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते त्वत्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्वर्णाम्राणां दानाद्भोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सूत सदा भर्तृपरायणा । दानवर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च सुभगा सगर्भा फललालसा । त्रोटित्यान्यफलं पक्वं भक्ष्यार्थं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति खलु ये पुत्रा अर्वाक्यर्पाष्टितोऽण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वमाप्नुवन्त्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ४ ॥
रविबारेण्डजश्रेष्ठ निर्मन्वाश्चत्यक्ं सुत । तच्छले ब्राह्मणान् सूर्यदिने पष्ठ्यां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्कैर्मथुरै रससंयुतैः । फलानि गिरिकेत्तत्र कृत्वाश्चत्यमदक्षिणाम् ॥ ६ ॥

पुजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायोत्रिपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी घातयेद्ब्राह्मणं सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन रोगेणैव प्रपीडिता ॥ १ ॥
जायते त्रिपते सा च गलत्कुत्रेन चाण्डज । पापाञ्जानकृतात्पूर्वात्र चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्पञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यासुनेऽप्यासीत् पूर्वं बाहुजघ्नकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
शकटेन कुटुम्बस्य पालनं तेन जानता । एकस्मिन् दिने गत्वा ददाह परसद्द्रुमम् ॥ २ ॥
बलं देवस्यप्रसादो जीवा दाहान्महाकुलाः । वन्योः सहायतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकस्त्वया । मावे तु जाद्वसीस्नानात्स जातः शूद्रस्तत्कुले ॥ ४ ॥
विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसंमिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽल्पदृक् ॥ ५ ॥
यदुलोमी वदुश्चोको देवतातिथिपूजकः । मातृहीनः शठो धूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पथमे भवने राहुर्मामयुक्तोत्पसन्ततिः । लक्षणैर्लक्षितश्चोक्तस्वेहि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
वन्योः सहायतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । तस्माद्भ्राता पुत्रहीनो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविवर्द्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहविनाशनम् । वनर्दशी तथा कार्या पलेनार्थपलेन वा ॥ १० ॥
हिरण्मयी तदा लेख्या पत्रे च चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥

प्रजापतिस्तथा कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सावयेत्कार्यसाधिनीम् । देया वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रतिरूपस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि नारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मंत्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तर्प्य वा होमयेत्तद्दशांशतः ॥ १५ ॥
 तावन्मितं सूर्यमंत्रं विधिवत्प्रजपेत्ततः । विभेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १६ ॥
 य एवं कुरुते सूतः पूर्वपापप्रणाशनम् । तस्यापूर्वविशुद्धिः स्याद्विद् जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 अकृते तु ययाशक्तिं रिष्टं पट्पञ्चकेन्दके । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवन् वर्षसप्ततिम् ॥ १८ ॥

जन्मादिमरणांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपंचाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । सात्राजीर्णं रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानोविधं चान्नं रसैः सर्वैः समन्वितम् । विभेभ्यो भोजनं दद्याच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
 होमयेच्च तथा चान्नान् गायत्र्या त्र्यम्बकेण तु । मुच्यते जीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रकम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पंचाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः कश्चिद्देवागारे स्थितां सुत । भर्मा कुर्यान्नरो मोहात् परेण स्यापितां पुरा ॥ १ ॥
 अप्रतिष्ठो भवेदत्र जन्मन्मथ खगाधिप । वर्षत्रयं तदाश्चत्यपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपंचाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरोद्गाढनृवर्षं मोहात्पूर्वमेव नरः । प्रायश्चित्तं महामागं शृणु चात्र प्रयत्नतः ॥ १ ॥
 गोभूहिरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्राब्जदानतः । घृतघेनुप्रदानेन क्षयरोगः प्रणश्यति ॥ २ ॥
 दानं यथानुमानेन सर्वस्वार्थाद्धमेव च । देयं द्विजव्यादीं तु विचार्यात्र प्रयत्नतः ॥ ३ ॥
 तत्क्षणे काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशम्पति । रिष्टस्य च विनाशः स्थात्रास्य चाकृतानिष्कृतेः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपंचाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं पतत्रिणि । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गास्नानेन सततं विधिनाकं मृगस्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपट्पञ्चदधिकसहस्रतमः ॥ १०५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्बिरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनः । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 मोहादिदं चरेत्सूत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विद्यानतः ॥ २ ॥
 संघातवन्धने शुद्धेः क्षौमजैर्गुरुदाग्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायज्ञं प्रोक्तं परन्तप ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पञ्चदधिकसहस्रतमः ॥ १०६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्धा ग्राम्भवेहामवत्सुत । यानयोधस्य सुमुखो घनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेन सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजाञ्चैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
मायोश्चतं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणोदनम् । कास्यां गत्वा तु विविना शिवमभ्यर्च्य शक्तिः ॥ ३ ॥
व्रतदानैर्महापुण्यैर्नानाविभवावेस्तैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्विपमाला दिनेऽष्टद्वज ॥ ४ ॥
अथरात्रे च माघ्यां वा माघे स्नानं तु कारयेत् । मंत्रैर्वरुणसैतैश्च नौकायां च पतत्रिण ॥ ५ ॥

य एवं कुरुते सम्पक् तस्याः स्यात्सन्ततिर्धुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यरुणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपट्टयधिकसहस्रतमः ॥ १०६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परानिन्दां तु यः काश्चित्ग्रामभवे विनतामुत । कुर्यादुर्मतिमापन्नः खत्वाटो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्त कपिलां वेतुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्विपातप्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यरुणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्टयधिकसहस्रतमः ॥ १०६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्ग्रामभवे नारी कुर्याद्वाजवधं मुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगेण पीडिता ॥ १ ॥
यश्मणात्र क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । धानुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
दृढकर्मकृतं पापं तस्माद्योक्तं पतत्रिण । पापनाशकरं किञ्चिदुपायं त्वत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यरुणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपट्टयधिकसहस्रतमः ॥ १०६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काश्चिरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे मुत । भूकत्वं जायते तस्याश्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दानं दद्यादेदस्य पुस्तकम् । ब्राह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापामप्रमुच्यते ॥ २ ॥
पूजयेच्च दिजान् भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यरुणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपट्टयधिकसहस्रतमः ॥ १०६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काश्चिद्रंजन कुर्यान्नारी पूर्वं भवेण्डज । देवागारे स्यापितायाः प्रतिमायाः परेण च ॥ १ ॥
अप्रतिष्ठापिता सात्र जायते च पतत्रिण । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षं पूजयेत्पापनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यरुणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्याय पचपट्टयधिकसहस्रतमः ॥ १०६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विविना तत्र दक्षिण काम्यश्चाद्धाने मानद । ततो भाविवलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ १ ॥
स्यापितं तद्गृहे द्रव्यं लोमादृतं न तद्धनम् । संनिमित्तिवा तदुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्सर्वफलं मुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ३ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै दिवः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ४ ॥
विशालाक्षो धनी मानी मुरूपोऽमितदो षृणी । बह्वदेशाधिकारादयः पुण्यात्सर्वफलं त्विदम् ॥ ५ ॥
लोभी क्रूरो महाशुद्धः सदा चिन्ताममन्विता । सन्तानमुखहीनस्तु मुरूपश्चोखोऽग्नितः ॥ ६ ॥

वन्दुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ७
कुबेरमैतिमां रौक्माम् पद्मस्वर्णमितां शुभाम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णं स्वर्णनिर्मितम् ॥ ८ ॥
लेख्यं पत्रे पात्रे च पुत्रसन्ततिवर्द्धनम् । य एवं कुरुते श्रुत्या तस्यासिद्धिं विनश्यति ॥ ९ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः ऋष्यश्याविकसहस्रतमः ॥ १०६६ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णोऽथ स्वल्पवृत्त्या च जीवनम् ॥ १ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करे पादे कुशलेण दुष्टशृङ्गामिघाततः ॥ २ ॥
ब्रणो हि जायते दीर्घनेत्रतोदो ह्युरोग्यया । परेषामपवादं च स श्रूते लोकतोन्वहम् ॥ ३ ॥
मिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तपरायणा । अनृतं वै वदेत्किञ्चित्कार्कश्यस्य हि कारिणी ॥ ४ ॥
अपत्यानि ध्रियन्ते न जानान्यपि हि कानिचित् । वर्षप्रयमिता वाला म्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥
केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वमेव च । उदरे हि स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
पृथगेवं कुभ्रातृणां मृतापत्यं प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वेनतेषु तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
दानव्रतदयायुक्तः प्रजाप्रीतिः परन्तपः । तस्य चैकोऽविनीतस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
द्वितीयः पादचारस्तु तृतीयश्च स्तनवधः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
तस्यैध्वदेहिकं कर्म पूर्ववित्तसमं कृतम् । मासैस्त्रिभिर्व्यतिक्रान्तेऽप्येतेनैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोर्यस्य वै बलात् । पुत्रशोकार्तया मात्रा हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
अभिघातव्ययाक्रान्ता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरात्तेन पापेन ज्येष्ठश्वरेण घातितः ॥ १३ ॥
द्वितीयं जन्म चेत्तद्धि मृतापत्यत्वकारकम् । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वाग्निन्येन पापहृयो भवेत् । गर्भस्य घातनस्यापि बालव्यापादनस्य च ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लघुनामलघूनां च हतां वै पूर्वजन्मनि । ततोन्वत्वं मया मातं दुःखं नानाविधं त्विदम् ॥ २६ ॥
तदेनःसंविनाशाय दानं संपददे त्विदम् ।" स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोदादिति विसर्जनम् ॥ २७ ॥
सोपिप्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह बन्धुभिः । ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिज्ञानम् ॥ २८ ॥
काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैर्वातः स्याद्भालक्रीडनात् । जलादग्न्यादिवाताद्वा घ्नणस्तस्य हि जायते ॥ २९ ॥
स्त्रीणामङ्गविकारादि तिलघ्नणरुगादिकम् । पैत्रीयमातुलान्यादिनेत्रतोदो रसाज्जता ॥ ३० ॥

स्वसा मातृप्वसा वापि बाल्ये वैधव्यतामियात् ॥ ३१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्याधिकसहस्रतमः ॥ १०६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या प्राग्भवे महामोहात्परिनिन्दां च कारयेत् । खल्वाटदृग्भजा सात्र जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
धेतुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठपट्याधिकसहस्रतमः ॥ १०६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालाल्परोगेण संयुक्तो जायते त्विह ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं दद्याच्छेदपारगे ॥ २ ॥
कुटुम्बिने दारिद्राय दद्याद्दोषापनुत्तये । गण्डमालाहरं चैतद्दानमुक्तं भया त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघ्नी या महादुष्टा पूर्वमासीत् पतत्रिण । अत्र पूर्वकृतास्पृश्यान्मानुषी संकरा स्मृता ॥ १ ॥
घनपुत्रैर्विहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥
वासात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं हृदम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षाघातं च यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
भूरिभोगं विप्रतोषं दद्याद्दानं पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी दिग्बल्लभा । गण्डमालाल्परोगेण संयुक्ता जायते त्विह ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वेषापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । दिवानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालं जयान वै कश्चिद्ब्राह्मणस्य खगाधिप । बह्वदेशे वसन्पूर्वं चात्र जन्मनि गोडजः ॥ १ ॥
घोरः सर्वकलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । घनधान्ययुतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगभाक् ॥ २ ॥

विद्यादानात् कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ३ ॥
 बालघातनजात्पापाद्ब्रह्मणस्य पतत्रिण । महालोमपरो मूढो नानादुःखस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥
 नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवात् । गन्धपुष्पैस्तथा घूर्णलक्ष्मसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेचया । पङ्क्ते चतुरस्रे वा कुण्डे चाज्यतिलाञ्जुमान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्विमान् शिवान्कासासलङ्घकः । नानामक्ष्यफलैरेवं यस्मैर्माल्यैस्तथाचयेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्याद्ब्रह्मोत्तिकर्ता तथा । यश्चाग्नेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामथाष्टमां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्याद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तं नरं सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि स्वगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते यन्मासपञ्चम्यां चंद्रवासरे । विन्मये स्वरुते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात् क्षयरोगेण बालघाताच्च निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्ब्रह्मात् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतेरपि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मसु निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
 पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवाचनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजं ग्रामभवे हन्यात्सुरां च त्रिविधां पिबेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
 गृहवित्तानुसारेण पलेनार्द्धपलेन वा । कुर्याद्विरणमयं पत्रं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आवाह्य तत्र ब्रह्माणमसुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्याद्विप्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैकुण्ठादागतस्त्वत्र मथुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
 घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महाबले । भारवतरणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्मति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेण्डज । कुनसी, जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
 सुवर्णशतकं दद्यात्स तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी शोक्ता या पूर्व घातयेन्नृपम् । राजयक्ष्मान्विता सात्र तस्मिन्वयसि भामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वत्र स्वगेश्वर । यस्मिन्कृते हि विधिना पूर्वपूर्वाघनाशनम् ॥ २ ॥

स्वर्णमोहमिमिश्रानं घृतघेनुतिलानि च । देवानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्ये ॥ ३ ॥
 ग्रेष्टं त्रिंशन्मिते वर्षे प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं यः कश्चिद्देश्यं हन्यात्पतत्रिण । प्राग्जन्मनि च युक्तः स्याद्रक्तार्तुदुरुजा भृशम् ॥ १ ॥
 भविष्यति न सन्देहो तस्य मृत्युः खगाधिप । आपि दानशतेर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥
 त्रिंशद्वर्षं महारिष्टं रक्ताधिकपान्महाबलात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्री मोहाद्धातयेद्देश्यमन्यजन्मनि मानद । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तार्तुदसमन्वितः ॥ १ ॥
 राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
 पापक्षये महाभाग पापरोगक्षयो भवेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकांशोऽत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भेरोः समागता येयं प्राप्ता माधुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकाराय च ॥ १ ॥
 प्राप्ते कलियुगेऽग्रेव सर्वपापविनिर्जितम् । कृत्वा यादृतकर्मणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टोत्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि पूरेण कूच्छ्रेणातिप्रदीप्ता ॥ १ ॥
 मायश्चित्तं परं तस्या घोरपापदरं सुत । कुर्याद्विरण्मयं पदं विप्राध्याय निवेदयेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकांशोऽत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कासश्वासादिना बाधा उदरार्तिश्च तस्य वै ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । प्रिया प्रीतिपरा तस्य व्रतानामनुकाङ्क्षिणी ॥ २ ॥
 कदाचित्कोधवशेन कुत्राप्यनाथ भाषिणी । उदरे वातजान् रोगान् शिरोऽपि दधती कदा ॥ ३ ॥
 अपत्यानि त्रिपन्ते च एको द्विजास्तथैव च । तेन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्म कृतं नैव स्वीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ५ ॥
 घ्नानि विविधान्येव सा चक्रे सुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशे सा भक्षणार्थं समागताम् ॥ ६ ॥
 सवत्सां ब्राह्मणस्याय गां धान्यानि हि स्वादतीम् । गृहीत्वा लकुटी कुशं भृशं ताडितवत्यसी ॥ ७ ॥
 सर्गार्भामुर्ध्ववत्सर्गमर्कः पृथुपयाननात् । प्रतोसी गर्भमध्यस्थो मध्ये भृशदुःखिता ॥ ८ ॥
 शीपंदुःखेन सुरभी भृशमार्कटती भृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दाहणम् ॥ ९ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्ना व्रतदानममावतः । इदं त्वनीयं तज्जन्म मृतापत्यस्य कारकम् ॥ १० ॥

सप्तजन्मसु जायन्ते गोर्वाब्रह्मधातकाः । नानाप्राक्कर्मणां तेषां नानापत्यार्थदुःखिता ॥ ११ ॥
 सपत्नीकः शुचिः स्यातो ह्यौषधैः स्नानमन्त्रतः । उपोषणं दिवारत्रं त्रयोदश्यां विवर्जयेत् ॥ १२ ॥
 पूर्णमासीदिनं प्राप्य प्रातश्चानुदिते खौ । सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
 तत्रोपरि गवां स्थानं महाशोभासमान्वितम् । अर्हणाद्युपहारैश्च कुङ्कुमाद्यैश्च चर्चयेत् ॥ १४ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं शुशोमनम् । तत्रोपरि न्यसेद्देवं माचवं कलशोच्चयेत् ॥ १५ ॥
 सौवर्णं राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्घुपैर्दोषैः प्रसूनकैः ॥ १६ ॥
 ब्रह्मसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजयेत् । सुशुभैर्धूपगन्धाद्यैश्चैद्विधैर्गुणैः ॥ १७ ॥
 रुद्रेकादशिनीभिश्च जपेद्ब्रह्मविधानतः । पूजा लक्ष्मिस्तैः पुष्पैर्वस्त्रपूतैश्च वारिभिः ॥ १८ ॥
 शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च । रुद्रस्यायुतहोमश्च समध्वाज्यसमाहुतिः ॥ १९ ॥
 एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् । होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ २० ॥
 “यन्मया कर्मवशतः पुरा जन्मनि पाप्मना । सगर्भायास्तु गोवोरं लकुट्या ताडनं कृतम् ॥ २१ ॥
 तस्मात्कर्मवशात्प्राप्तं मृतगर्भादिनाशनम् । मृतसन्ततिरूपाणि प्राप्यन्ते च तदेनसः ॥ २२ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय शास्त्रदानी भवसिद्धम् ।” स्वस्वस्यु चेति तत्रोक्त्वा कोऽदादिति विसर्जनम् ॥ २३ ॥
 सर्पिण्यास्मान्मालोक्त्य अन्यान्चै तोषेद्विजान् । भूमिद्रविणवासांसि धनं दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 व्रतान्ते सुरभीं दद्याद्देमद्रव्यादिं शक्तितः । अहःशेषं ततः सर्वं भोजयेदिष्टवन्धुभिः ॥ २५ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्येषां तः स्यादुपलेखनात् ॥ २६ ॥
 झङ्गिणां चोपवातश्च जायते व्रणजार्चयः । जलाकुलत्वं स्पृशंतिस्तादृशस्तत्र जायते ॥ २७ ॥
 नायगे विकृतिव्याधी आस्पे घणतिलादिकम् । पैत्रेयीमातुलान्पादैर्वधव्याप्तिर्भवेदपि ॥ २८ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्रव्यशोधकसहस्रतमः ॥ १०८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वं भवे भोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदं नाशयेन्महत् । दद्यादुक्तमयं पद्मं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय मुशीलाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तशतैकसहस्रतमः ॥ १०८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । भूत्रावरोचरोणेन भूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ १ ॥
 दृढात् प्राक्पापजात् सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पूर्वपापवशेषे च कृच्छ्रसातपनं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तशतैकसहस्रतमः ॥ १०८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघातनतत्परा । वभूव प्राक् च पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 रक्तादिदसमाक्रान्ता दुष्टपापपयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं पतत्रिणि ॥ २ ॥
 प्राक्पापाद्दुष्क्रान्तास्तु कण्ठपार्थादिसम्भवात् । निष्कृत्यै कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् ॥ ३ ॥
 पूजयेद्ब्राह्मणान्पञ्चाच्छिबपूजनतत्परात् । यात्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् ॥ ४ ॥
 नश्येच्च क्षयरक्तस्या रोगशोकप्रणाशनम् । आयुर्वर्षाणि पष्ट्युक्तं यत्र सप्तसितसंख्यकम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशोऽधिकसहस्रतमः ॥ १०८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नेरोऽतिवलोत्कर्षात्परस्त्रीं कामयेत्पुरा । जन्मन्यस्मिन् यौवने तु सोन्मादी जायते भृगम् ॥
 दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्णं शक्तितोण्डज । मृगं स्वर्णमयं तद्रत्नपूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणान् भक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गावर्त्रां विधिना सूत मोहादाशु प्रमुच्यते ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मनिपाकेऽध्यायः पञ्चाशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सन् परस्वर्णापहारिणी । सात्र जन्मनि रोगेण खल्वाटेन युता भवेत् ॥ १ ॥
 दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मनिपाकेऽध्यायः सप्ताशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यहन्त्री च या नारी भवे पूर्वं पतिव्रता । रक्तायुर्देन रोगेण बाधयते चात्रः जन्मनि ॥ १ ॥
 व्रतं चरेन्महामात्रं प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तवर्ण्येन दानेन रक्तायुर्द्विनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मनिपाकेऽध्यायोऽष्टाशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चित्रकुक्षी प्रजायते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा प्रारंभे पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मनिपाकेऽध्याय एकोनवत्पथिकसहस्रतमः ॥ १०८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यसमन्वितः । सुधीः स्वधर्मनिरतो दपालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
 त्यागी शूरो महोत्साही देशे कण्ठके सुत । स्वामी धर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
 प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोवयुक्ताः बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यभूदुद्धं वीरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ ॥ मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । पतिव्रतामहावत्सा भर्तुः प्राणावलंविनी ॥ ५ ॥
 घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं मनस्विनी । मृते पत्यौ न जीवाभीत्युक्ता मृतवती तदा ॥ ६ ॥
 तद्गुणा ह्यन्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता समर्तका । मुक्त्वा तत्र महाभोगानपूर्वांस्त्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
 नानाप्रजाघातनजात्यापातपूर्वसमुद्रवात् । क्षीणात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे बभूव सः ॥ ८ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसम्मिश्रिते । गौरः सुरुषो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगसुखयुक्तो गजयूयः समावृतः । पत्युश्चरथसंकीर्णस्तथा धैरवशासनः ॥ १० ॥
 महोत्पुत्रपौवादयश्चाद्यन्तमुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारदयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
 स्त्रीसहायान्महाभागः तथा पुत्रसहायतः । सुखैश्वर्ययुता सापि यवनी तद्वशाभवत् ॥ १२ ॥
 सपुत्रः प्राक्सहायाच्च सोप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं सप्तहयं पतत्रिण ॥ १३ ॥
 स्वामिधर्मकृतापुण्यात्तदर्थं मरणात्तथा । धविष्पति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण ॥ १४ ॥

पश्चाद्भीतिमितायुः स्यान्नच रिष्टं भवेन्मृतिः । रिष्टं पश्चाद्वेदे तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥
 प्रजापीडनजात्पापाचक्षुषं नात्र संशयः । दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १६ ॥
 तथा हिरण्यं तद्वद्रजं शतपलात्मकम् । कुरुक्षेत्रादीतीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु ॥ १७ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं द्रव्यमेतच्च पुत्रक । महारिष्टहरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्काचित् ॥ १८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सात्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं सर्वशुपायं शृणु तत्ततः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं हंसं च वाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विषयं धीमते । न ग्रामोति मदेन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रपुहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्रच जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं वाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्रपुं विषयं धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्भोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने हि परमौ या जारुद्धमं दधार वै । सा चात्र पादजा दुष्टा नच गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात् सततं दरिद्रद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोचितात् । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेव्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पङ्कशीत्यब्दजीवनम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येषु सिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव हि काले च तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेव्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्नवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाल्लोमाह्वरेत्रपु । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्त्रपु तत्पापशुद्धये । तस्मिन्पापे क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे ससुतपत्रः शक्तिमान् वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तश्चेन्बालुश्राज्वान्वितः ॥ १ ॥
 सुयतः शक्तिमान्योः किंचिद्व्याधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां वलं हत्वा मेहवान्स व्यजायत ॥ २ ॥
 उदरातिरस्यवाया किंचिदेवै ह्यपद्यत । तस्य मिथा शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥

सत्यवाक् सचरित्रा च व्रतानामनुकांक्षिणी । एकदाऽऽसत सा पुत्रं दम्पती हर्षसंयुतौ ॥ ४ ॥
 अथ सा मृतपुत्राभूत्कर्मणां परिपाकतः । तस्य मेहे च कन्यासीतमौढा या न विवाहिता ॥ ५ ॥
 भूरिद्रविणलोभेन वृद्धविशय सार्पिता । तद्वेहादाहृतं द्रव्यं सर्वस्वं स्ववशीकृतम् ॥ ६ ॥
 यदा समुत्सुका गौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं विषयेभ्यः सुखार्थिनी ॥ ७ ॥
 पत्युः सा जरसा खिन्ना निर्विण्णाभूद्रानना । व्रततीर्यरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी ॥ ८ ॥
 बहुवर्षस्तया वरस नियमैः शोषितं वपुः । पित्रा धनं गृहे भूरि त्वर्पितं तत्कृते भृशम् ॥ ९ ॥
 अथ कालवशं प्राप्ता दीना सा ब्राह्मणी खग । सा पुत्री ह्यदरे भूत्वा हागमज्जन्मजन्मनि ॥ १० ॥
 कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताश्च वै । तेन कर्मप्रभावेण पूर्वकन्या बहुमजा ॥ ११ ॥
 कन्याविक्रयकर्ता च रौरवं नरकं गतः । यातना बहुधा भुक्त्वा वर्षाणां च सहस्रकम् ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं चतुर्थकं जन्म मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १३ ॥
 मृतपुत्रो मृतो गर्भः पूर्वकर्मप्रभावतः । भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद ॥ १४ ॥
 भर्तृविद्वेषिणी नित्यं तवापत्यानुरागिणी । तेन कर्मविषाकेन कन्या भूरि मृताः सुत ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं कथं देव पापं शाम्यति येन वै, । निष्कृतिं वद विश्वतरुं पृथक्त्वं मे प्रकाशय ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणो नाशनं भवेत् । कर्ममेदेन येनेह शृणु त्वं कथयपारमज ॥ १७ ॥
 स्वकन्यां वरयोग्यां सा चिरापत्यमनागतम् । दशाष्टिकां स्वामानाय यथामावं ययामति ॥ १८ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् ॥ १९ ॥
 महापापघ्नमनं कन्यादानमर्तद्वितः । कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् ॥ २० ॥
 एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः । शान्तिकर्मणि सर्वत्र विस्तरेहस्त्रिगादिकम् ॥ २१ ॥
 भूमिद्रविणवासांसि नानामौज्यानि दापयेत् । गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करतंत्युतम् ॥ २२ ॥
 वर्षेवर्षेऽपि संपूर्णं ह्यन्नवस्त्रादि दापयेत् । एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रो यशो लभेत् ॥ २३ ॥
 पापं पुत्रविनाशाल्यं कन्यापत्यादिकं च यत् । तत्तत्पापप्रणाशार्थं कन्यादानादिशक्तितः ॥ २४ ॥
 कुर्यादतंग्रथं तस्य सुखं शान्तिः प्रजायते । यजन् यज्ञविधानेन ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयेत् ॥ २५ ॥
 विनायकाम्त्रिकामूर्तिं हेमनिष्कप्रमाणतः । आचार्याय ददेचाश्च नानाकर्माभिधान्तये ॥ २६ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । जिह्वावदनदन्तौष्ट्रगणो वातादिदोषकृत् ॥ २७ ॥
 नृपचोराग्निहानिश्च वित्तानि च यतस्ततः । तस्य ह्यानन्दमनसो दुःखं नश्यति चाधिजम् ॥ २८ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह बन्धुभिः ॥ २९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमः पञ्चमः ॥ १०९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वमेव मृत । अण्डुम्वरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तितः । तस्मादानान्महामाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तमः पञ्चमः ॥ १०९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्यानया भुक्ता पूर्वजन्मनि मानद । गर्भासन्ना ह्यजा वद्भाविधिना गर्भवारिणी ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन वाहुजा सात्र कीर्तिता । पूर्वजन्मविपाकेन न च गर्भ दवात्पलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं तस्य चात्र सर्वान्मोचनम् । कृत्वाजां गर्भसंशुक्तां राजर्त्वा पदपलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
 वैश्वानरस्तया कार्यः पञ्चमापैर्हरणमथः । पूजयित्वा ततो दद्याद्दिजाय विधिनाण्डज ॥ ४ ॥
 यैवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापानोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमः पञ्चमः ॥ १०९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगयां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधे पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गणेशप्रीतिमां दद्यात्सर्विणीं द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्गोमाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 कारयेद्गणनाथस्य लक्षजाप्यं विधानतः । होमयेच्चदशांशेन मुच्यते पूर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमः पञ्चमः ॥ १०९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परसिद्धान्नं क्षुत्पीडाभिः प्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरूपपीडितोऽधुवम् ॥ १ ॥
 घ्नन्नदानेन विमाणां रसदानाद्विशेषतः । मुच्यते शूलजाद्गोमात्रायां कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 सुवर्णशूलदानं वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनमिदं जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्वादशः पञ्चमः ॥ ११०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगाभिपिक्तः प्राक् सूत यधूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभागः दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 वैराट्देशे निवसन् राजकार्ये रतः राक्षः । कृतवान् गोघ्नं तत्र शूणां भयदायकः ॥ २ ॥
 बालवत्तामृता शूरि पुरे तस्मिन्त्वगीतम् । पापमाचरितं तेन कृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्सो भुक्त्वा भोगांस्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजातपुण्यात्प्रागत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
 चारुणो धर्मनिरतो बहुपापं जही खड्ग । एवं कृतविधेः सूत सर्वपापनिनाशनम् ॥ ५ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते ययोदिते ॥ ६ ॥
 रिष्टं पष्टिमिते वर्षे दारुणं जायते क्रिड । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षतप्ततिम् ॥ ७ ॥

जन्मादिमरणांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोत्तरशतः पञ्चमः ॥ ११०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महामाग प्राजन्मन्यतिकोविदः । ग्रामवासः सदा सौम्यः शनद्वृत्तिकरेऽण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या स तेनैव ह्यजा षोडशवार्षिकी । भुक्तालिकामलोमेन वज्रात्कारेण दुःखिता ॥ २ ॥
 सोऽनार्यो धर्मपुत्रस्य भुक्त्वा भैरवशासनम् । पूजनाच्छ्रवणलिङ्गानां प्रागत्रापि च सद्गुरुः ॥ ३ ॥
 पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । महोत्साही महामानी महाविभवविस्तरः ॥ ४ ॥
 मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्यायां शिवपूजनात् । भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य सद्गतिः ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशतः पञ्चमः ॥ ११०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोमयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽश्वदानादिधानेन ब्राह्मणाय पतत्रिण । न पश्यति महापीडां पादजां पापसंभवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदारण्यकसमादे कर्मणिपाकेऽन्यायव्युत्तरशनाधिकसहस्रतमः ॥ ११०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभंवत्प्रभाभवे विभो आमवासी वनाश्रितः । चोराधिपो महोदयश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतासुख ॥ गोभूयस्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योतिशक्तिः ॥ २ ॥
 स भुक्ता नरकान् घोरान् पापात्पुण्याच्च ज्ञान्धतान् । स्वर्गात्पर्वतभागे तु स जातो बाहुजोऽधुना ३ ॥
 वामनो राजसन्मानी महोद्यो मंत्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवंत्यत्र च ये पुत्रा म्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रक्षाम्यात् ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदपठनस्त सौवर्णान्धृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोण्डज । रौद्रं व्रनं चोत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पत्नीन्द्र कुर्याद्यः पुत्रवर्द्धनम् ॥ ८ ॥
 आयुरष्टौ तयाशीतिसम्मितं कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहदारण्यकसमादे कर्मणिपाकेऽन्यायव्युत्तरकशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०४ ॥

अरुण उवाच ।

क्षत्रवंशे समुत्पन्नो वातदेहो रुजाकरः । गुल्माद्या ह्युदरे बाया शिरोर्तिस्तस्य सन्ततम् ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्कलस्त्वस्य किञ्चित्तेवादिनाऽभवत् । तस्य भार्याद्वयं गेहे किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चिदप्रीतिकरा परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 एकोदरं स्थिरभूतं न मसतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च वचते ब्राह्मणेन वै । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैवयोगेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तदिदं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनेः कुयीः ॥ ७ ॥
 लङ्घनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्त्सनेऽस्त्वर्जनाद्यैस्तु तद्वनं नासवान्यदा ॥ ८ ॥
 दिनः कतिपर्यन्तं शूद्रश्चाण्डालसखयतः । ब्राह्मणं भर्त्सयामास ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 प्रतिवर्तुमशक्तश्च ह्यात्मघातं चकार ह । गर्भयुक्ता च तद्भार्या भर्त्सते पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 हृतं वस्यावशिष्टं स्वं म्लेच्छजनेन तत्तदा । गते कविपये काले शूद्रो म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
 सतो वै निरये वत्स वर्षाद्युत्सहस्रकम् । पपात नरके घोरे शूद्रः स्वाशुभकर्मणा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मातुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । तृतीयं जन्म चतुर्द्धि तस्य विप्रायकारिणः ॥ १३ ॥
 तेन वै कर्मणा तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतं सखलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थे संवत्सरं सेवां ह्येकचित्तेन दंपती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं तथा ॥ १६ ॥
 तावन्निरुक्तयो भूयः क्रमेणानेन यास्तदा । मुमुक्षु भूमदेशे तु गोमयाद्युपचर्चिते ॥ १७ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं मुशोमनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेचयेत् ॥ १८ ॥
 सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्वर्षैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
 जनन्या सहितं भूयः प्रयुञ्जं हि समर्चयेत् । चारुदेहं चारुवाहुं चारुगुहं यशस्विनम् ॥ २० ॥
 श्रीवत्साङ्गं पीतवस्त्रं सुचारुं धृतयेत् क्रमात् । धूजनं ब्रह्मसूतेन तथा श्रीरस्तकोविदेः ॥ २१ ॥
 पुष्पैः लग्नान्धपूषैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुमहर्षिणः । तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोः क्रमं संपश्य नित्यशः ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“ ईदरेतो देशश्च तथैव विप्रैरेतो देवाश्चि । ततो विप्रो एतो देवाभिपक् चेतो ” ॥ २३ ॥
 शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पापसेन च । होमान्ते विप्रभोजान्ते मंत्रमेनमुदीरयेत् ॥ २४ ॥
 यन्मया पापभावेन कर्मन्वेन दुरात्मना । म्लेच्छराज्ये च व्यापारे मृत्या वै दुःकृतं कृतम् ॥ २५ ॥
 ब्राह्मणानां शुचिं द्रव्यं नीतं भक्षणतर्जनेः । द्रव्यापहरणात्प्राप्तं सुखं नाना भवान्तरे ॥ २६ ॥

मन्त्रः ।

“ स्थिरगर्भा मृतापत्या हत्वा कर्म मुदुःतहम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संपददे त्विदम् ” ॥ २७ ॥
 स्वस्त्यस्त्विति च तत्रोक्त्वा कोदादिति विसर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विप्रबन्धुभिः ॥ २८ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । हृदुःखं दीर्घनिश्वासी लोचने शस्त्रकाक्षिते ॥ २९ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् । जलाकुलत्वं स्पर्शप्रेस्ताहशी व्रणसंभवः ॥ ३० ॥
 भार्याङ्गे विकृतव्याधिर्वक्त्रे व्रणतिलादिकम् । पितृष्वमृतानुलानी स्वसादेर्विववाव्यया ॥ ३१ ॥
 स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वै पश्यात्यजम् । कर्मानुसारजो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ३२ ॥
 स्वकुलेऽपि प्रवर्तन्ते पतिता धर्मचारिणः । एवं तु लक्षणेर्व्याप्तं प्रायश्चित्तं तदा भवेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरशतधिकस्तहस्रतमः ॥ ११०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वे ह्याभीरजा काचिदभूद्रतुं परामणा । महीद्विर्गोधनैर्पुक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्त्रुपार्चाः सततं प्रपापां प्रेरितास्तथा । निदाघकाले संप्राप्ते बहिर्गोमाकुलाश्रये ॥ २ ॥
 अथान्यगावः सततं तस्मिन्नापि जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्तास्तथा गावो दृढेन लकुटेन च । तत्रैका वृषिता धेनुस्तंतथा च भृशं तथा ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूतं गर्भमारान्विता यतः । तदा तत्ताडनात्सूतं पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 यत्सो मर्भवपथायुक्तो मृनश्चापि च तत्तणात् । विधेष्टिमिदं यस्याः सैषा वैश्याङ्गनाऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविमूषणैर्युक्ता नानापशुभिर्नान्विता । मुखमोगधनैर्वान्धैर्वान्धिता रान्विता सुत ॥ ७ ॥
 प्राग्गोतेव न जातुण्यात्सर्वं पुण्यफलं त्विदम् । यच्चान्न पूर्णगर्भस्ते शुभभावे स्वगाविप ॥ ८ ॥
 न मोचयति सा गर्भं तद्दुःखेनाकुला मृशम् । एवं वर्षवर्षं दुःखं मुक्ता मोक्षयति चाण्डला ॥ ९ ॥
 रिष्टमन्दत्रये सूतं वाऽत्यस्तवधादेह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वाग्निन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराव लोकांनां यत्नस्त्वं सर्वदर्शनः ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्दोषशमनाय च ॥ १२ ॥
द्विसुवर्णमितां तद्वह्नेर्यथा गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देदविधिज्ञाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १३ ॥
भोजयेत्तु यथाशक्ति विप्रान् वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजादोषान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्तराताधिकसहस्रतमः ॥ ११०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव पार्श्वजः कीश्वरुजैरे विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
पितृभक्तिपरो नित्यं दानादिविधिपूर्वकम् । स हि चक्रे विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः ॥ २ ॥
दैवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म सुदारुणम् । बौरेपुत्रः पुरा सूत पादाघातेन घातितः ॥ ३ ॥
हृन्ता च सुतीक्ष्णेन दिवा वै चौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
पुनरुत्थान्मृता सापि ददौ क्षापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्याति । ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
धर्मास्त्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजोऽयुता ॥ ७ ॥
विपाशानिकटे देशे वृषलश्रे स्थिते विधौ । इयामांगो घृसरः क्षीणः प्रमुदंशादग्ने रतः ॥ ८ ॥
बहुलाधनसंयुक्तो मित्रमियगणान्वितः । मानभोगमुखैर्धनैः सुखी वै लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
धर्मास्तसर्वकलं सूत भृशं पापकलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदाः मास्तर्पसंयुतः ॥ १० ॥
जातः पुत्रविहीनोऽस्ताविदजन्मनि भृतले । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
लोकांनानुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । परैर्दशमैतैः कुर्याद्वाजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
तन्मात्रा संयुतं चैव शुभलक्षणलक्षितम् । पूजयित्वा तु गन्धार्चैः षोडशैरुपचारकैः ॥ १३ ॥
सर्पभक्ताय शान्ताय तं दद्याद्दे कुटुंबिने । पलपञ्चमितं रौक्यं कुर्याद्वरिहरात्मकम् ॥ १४ ॥
तथैव गाणनाथं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः । संपूज्य विधिवद्वात्सर्वपापविमुद्घये ॥ १५ ॥
अष्टाहारं तथा मंत्रं वैदिकं सूर्यदैवतम् । जपेदष्टसहस्रं तु शुभं प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
गायत्रीपञ्चताहस्रं दुष्टपापविमोचनम् । कुर्याद्धोमं दशांशेन पश्चाद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ १७ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि । न प्राप्नोति तदा रिष्टं पर्वविशान्दे प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥

पञ्चवेदमितान्दान्तमायुस्तस्य भविष्यति ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्तराताधिकसहस्रतमः ॥ ११०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीयंश्च पूर्वजन्मन्यजां सुत । भविष्यत्यत्र पुरुषो व्यधिकांगः कदाचन ॥ १ ॥
कस्तूरिकापर्लं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं मुक्ताङ्गुष्ठं मुच्यते च तदेनतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशत्तराताधिकसहस्रतमः ॥ ११०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहाती च पुरा इह जन्मनि पीड्यते । धर्मरास्येन रोगेण महादुःखमदेन हि ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं लोहं विविना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चेदेकं ततो वा पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सैर्मनोरथैर्युक्ता काचिदासीच्छुभानना । प्राग्भवेऽज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांप्रतम् ॥ १ ॥
नकुलानां विले गत्वा चालितं तत्सवालुकम् । पूरितं च तथा सर्वं तद्वातार्थं पतत्रिण ॥ २ ॥
मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः स्वगः । सापि मृत्युवशं प्राप्ता भुक्तातिवमशासनम् ॥ ३ ॥
पूर्वं ज्ञातदुके देशे ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
प्राग्दानव्रतजातपुण्याच्छृणु पापफलानि वै । सर्वे तद्दंशजाः सूत तदग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
जीवनं चात्र तस्याश्च सर्वमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्दृढाजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
कुरुक्षेत्रादिशासत्र पापं नश्यति सांप्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे पुत्र घातयेत्पक्षिणन्दनम् । सगर्भा गर्भपुष्ट्यर्थं जायते गोविका सुत ॥ १ ॥
भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्यस्य नारी बुद्धिर्विवर्जिता । अत्र जन्मनि सा नारी धर्मराज्ययुता भवेत् ॥ १ ॥
दद्यात्पलशतं लोहं सप्तवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजालोद्गोदाद्वर्षाभिश्चक्रास्तुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राणयावधीस्तून तीर्थजं विधिर्वर्जितम् । सा गोधिकत्र अनुपि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
धनं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सर्वस्य वेदविदुषे तदोपशमनं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११३ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो गुल्मवातोदरामयीः । वित्रपः कृष्णश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
धनधान्यसुखोपेतः किञ्चिद्वापास्वान् सुधीः । दायादाच्छत्रपीडश्च मिथः क्लेशश्च तस्य वै ॥ २ ॥
तस्य नारीद्वयं चासीत्सज्जातं चारुजन्मनि । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रो बभूव ह ॥ ३ ॥
कदाचिज्जायमानस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एकाऽपुण्यवती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे प्रभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षत्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अर्थलुब्धः प्रजातोयं ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
ग्रामे तस्य स्थितिं चक्रे ब्राह्मणः कोऽपि सत्तमः । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त लघुपुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निरामयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवत्यय ॥ ८ ॥
क्षौर्ध्वदेहिककर्मादि तया मम्यगनुष्ठितम् । क्षत्रियश्चित्ताथित्याथ ह्यपुत्रस्य च जन्मिनः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शनः ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलामेका स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्दोषशमनाय च ॥ १२ ॥
द्विसुवर्णमिता तद्वह्नेरुष्या गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देवि विद्विष्य पृथ्वीपातप्रमुच्यते ॥ १३ ॥
भोजयेत्तु यथाशक्ति विप्रान्वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजादोषान्नान् कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चमस्तथाविरुहस्तमः ॥ ११०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमृत पार्श्वजः कींश्चद्रुजैरे विनतामुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
पितृभक्तिपरो नित्यं दानादिविधिपूर्वकम् । स हि चक्रे विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः ॥ २ ॥
देवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृत्वा कर्म सुदारुणम् । वैरिभ्यः पुरा सृत पादावानेन घातितः ॥ ३ ॥
कुर्वता च मुतीक्ष्णेन दिवा वै चौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता होक्नुविणी ॥ ४ ॥
पुनर्दुःखान्मृता सापि ददौ शपथं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्याति । ततो बहुतये काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
धर्मात्स्वर्गफलं उक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजोऽनुता ॥ ७ ॥
विप्राशानिकटे देशे वृषलग्रे स्थिते विधौ । इयामागो धूसरः क्षीणः प्रमुदंशदग्ने रतः ॥ ८ ॥
बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रप्रियगणान्वितः । मानभोगमुख्यैर्धनैः सुखी वै लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
धर्मात्स्वर्गफलं सतः शृणु पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टे महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
जातः पुत्रविहीनोऽसाविहजन्मनि मृतले । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
लोकानामुपकाराय शृणु सृत प्रघनतः । परैर्देशमितैः कुर्याद्वाजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
तन्मात्रा संयुतं चैव शुभलक्षणलक्षितम् । पूजयित्वा तु गन्वाद्यैः षोडशीरूपचारकैः ॥ १३ ॥
सूर्यभक्त्या शान्ताय त दद्याद्दि कुटुम्बिने । पल्पश्चमितं रौक्मं कुर्याद्विराट्प्रात्मकम् ॥ १४ ॥
तथैव गणनाथ च लेख्यं पञ्चोपचारकैः । संपूज्य विधिवदद्यात्सर्वपापविशुद्धये ॥ १५ ॥
अष्टाह्वरं तथा मन वेदिकं सूर्यदेवतम् । जपेदष्टसहस्रं तु शुभं प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
गायत्रीपञ्चसहस्रं दुष्टपापविमोचनम् । कुर्यात्क्षौद्रं दशाग्नेन पश्चाद्वाह्मणभोजनम् ॥ १७ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि । न प्राप्नोति तदा रिष्टं पद्भिरास्त्रे प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥
पञ्चवेदमितान्दान्तमायुस्तस्य भविष्यति ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तोत्तरस्तथाविरुहस्तमः ॥ ११०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीयथ पूर्वजन्मन्यजा सुत । भविष्यत्यत्र पुरुषो ह्यधिकभागः कदाचन ॥ १ ॥
कस्तूरिकापर्लं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं सुवर्णाढ्यं मुच्यते च तदेनमः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरस्तथाविरुहस्तमः ॥ ११०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहद्वीपं च पुरा इह जन्मानि पीडयते । धर्मराख्येन रोगेण महादुःखप्रदेन हि ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोचनम् । प्राजापत्यं चैदेकं ततो वा पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्युक्ता काचिदासीच्छुभानना । प्राग्भवेण्डज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांप्रतम् ॥ १ ॥
नकुलानां विले गत्वा चालितं तप्तबालुकम् । पूरितं च तथा सर्वं तट्टातार्यं पतत्रिण ॥ २ ॥
मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता भुक्तातियमद्रासनम् ॥ ३ ॥
पूर्वं शातद्रुके देशे ह्यमृदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले मृत ॥ ४ ॥
प्राग्दानव्रतजात्पुण्याच्छृणु पापफलानि वै । सर्वे तदंशनाः सूत तदग्रे भरणं गताः ॥ ५ ॥
जीवन् चात्र तस्याश्च सर्वमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्वाह्जन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
कुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति सांप्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे पुत्र घातयेत्पत्निनन्दनम् । सगर्भा गर्भपुष्ट्यर्थं जायते गोधिका सुत ॥ १ ॥
भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समाख्यस्य कर्मणः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्यस्य नारी बुद्धिविर्जिता । अथ जन्मनि सा नारी धर्मराख्ययुता भवेत् ॥ १ ॥
दद्यात्पलशतं लोहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजद्रोगाद्वर्षाभिवक्रास्तुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्रागयायधीत्सून तीर्थजं विविर्वर्जितम् । सा गोधिकात्र जनुपि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
वज्रं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सर्वस्य वेदविदुषे तदोपशमनं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रयोदशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११३ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो गुल्मवातोदरामयीः । विप्रपः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
धनधान्यसुखोपेतः किञ्चिद्रक्षापारबन्धु मुषीः । दायादाच्छलणीदृश्च मियः क्लेशश्च तस्य वै ॥ २ ॥
तस्य नारीद्वयं चासीत्सज्जनं चारुजन्मनि । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रो बभूव ह ॥ ३ ॥
कदाचिज्जायमानस्तु मृतः पुत्रोऽग्निभासकः । एकाऽपुष्पवती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे प्रभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षत्ररतु किञ्चिद्दूमिपतिस्तथा । अर्यलुब्धः प्रजातोयं ग्रामावीक्षः प्रसापवान् ॥ ६ ॥
ग्रामे तस्य स्थितं चक्रे ब्राह्मणः कोऽपि सचमः । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निरामयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवत्यथ ॥ ८ ॥
और्ध्वदेहिककर्मदि तथा सम्पन्नमुष्ठितम् । क्षत्रियश्चित्तयित्वाथ ह्यपुत्रस्य च जन्मिनः ॥ ९ ॥

क्षत्रियो धर्मतः स्वामीत्येवं तेन हृतं धनम् । निराधाराः सुता जाताः पित्रभावेन दुःस्विताः ॥

सर्वस्वहरणाद्यापि गताः कन्या इतस्ततः ॥ १० ॥

काचिन्मातुर्गता पक्षे काचित्पित्रे तथा गता । उदयस्तदृहे विप्र संजातस्त्वस्य कर्मणः ॥ ११ ॥

यो वै क्षत्रकुले पुत्रः स वै ब्राह्मण एव हि । एवं ब्रह्मस्वकं प्राप्तं युक्तं पुत्र मियस्तदा ॥ १२ ॥

पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः । तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृतः सुतः ॥ १३ ॥

तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । लभेत सन्ततिं सौख्यं लोकानुग्रहकृद्दद ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते हायने शुभवासरे । प्रारभेद्धरिभक्तश्च संवत्सरविधानवित् ॥ १६ ॥

प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन अर्चयेन्मासमात्रकम् ॥ १७ ॥

कुंकुमागरुकपूरश्चन्दनैस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विविधैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १८ ॥

भौमाप्यमारुतशिविव्योमकैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ १९ ॥

अर्चयन्ती हरिं पूर्ण वर्षाविधि समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषिता ॥ २० ॥

शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्धरिमभ्यर्च्य ऋग्भिः षोडशभिः प्रभुम् ॥ २१ ॥

विधिवद्द्विमाघास्य द्वाचयेद्वैष्णवं वरम् । आज्यमागावसाने तु कपिलाज्याहुतिर्हविः ॥ २२ ॥

पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्पोडशसंख्यया । अथर्वसमिवास्तिस्रो जुहुयात्पोडशैव तु ॥ २३ ॥

पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरुं तथा । होमान्ते द्विजभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २४ ॥

हिरण्यभूमिवासांसि धेनुं क्तसप्तमन्विताम् । विप्रस्पोद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालङ्कृतामपि ॥ २५ ॥

दक्षिणां प्रतिपद्याय च्छलकीटिल्यर्वाजिताम् । प्राश्नीयाच्च हविः शेषं सह पत्न्या हरिं स्मरेत् ॥ २६ ॥

इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा च सुरूपा च भवेद्विगतकिल्बिषा ॥ २७ ॥

ऐहिकं लक्षणं चिन्त्यं पूर्वकर्मानुसारतः । शुभमार्शसानुवाचा च शुदान्तव्रणजातयः ॥ २८ ॥

वातरक्तोऽक्षिशिरसोनेत्रकर्णान्वितो व्रणः । स्तनोपगौरवं ददुरन्ते वै पादवैकृतिः ॥ २९ ॥

जनश्रुतिं मानवा हि ब्रूयुर्वं वारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणतन्त्रादे कर्मविपाकेऽप्यायथतुर्दशाधिकसहस्रतमः ॥ १११४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शृङ्खले प्रवृत्तामीत्युण्या वराङ्गना । तदा दानरता जाता कंकुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥

सर्वैः सुखैः सन्नेपेता सर्वसंपत्तिस्तथुता । तथा कृतं महत्पापं भाविनोर्यस्य वै वलात् ॥ २ ॥

समीपे वसतश्चास्यां ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निहोतुर्वं वैरिभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥

तत्र दद्यात् महाभाग गौसपाया गृहं गता । कृत्वैतदद्भुतं कर्म सुकृत्वा तु नरकान्मुत ॥ ४ ॥

दानयमं कृत्वा तुष्ण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलप्रोपलक्षिते ॥ ५ ॥

सुखदुःखसमाक्रान्ता जानसन्तोतिनाशकृत् । दुःखैरनेकैर्युक्ताश्च मध्यभागे स्वगाविप ॥ ६ ॥

प्रायाश्चत्तं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्रादिवासाच्च प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणतन्त्रादे कर्मविपाकेऽप्यायः पञ्चदशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजायुक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाच्छान्नं वध्यात्पतत्रिण ॥ १ ॥
निष्कप्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपात्रगे । दानेनानेन विविना पूर्वपापानोदनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाद्रोगात्पीडामामोति निश्चयात् ॥ १ ॥
दद्याद्धनुं सयस्तां च सर्वालङ्कारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विविना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छान्नं हि गरुडामग्न । पूर्वजन्मनि सा चात्र वक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥
तया तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कप्रयं सुत । देयं विमायविविना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं वा काचित्पापमोहिता । सात्र जन्मनि दुःखार्ता दन्तपाताख्यया रुग्णा ॥ १ ॥
विधिवद्धेनुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बने । प्राजापत्यप्रदादेकात्तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकान्वविंशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सत वाहुजो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य कर्मभे ॥ २ ॥
स कश्चाचिन्महामाग पापाचारतो हभूत् । स्वज्ञात्या वै धृता गर्भः कामलोभेन तेन वै ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तस्यास्तु नाभृद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
एवं वदुतिये काले गनः स यमशासनम् । भुक्त्वा पापजदुःखानि पुण्यालोकान्शुभानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये कलाभ्रये ॥ ६ ॥
स रक्तकृष्णौ मतिमान्नातिदीर्घः प्रयुः सुवीः । आदिमार्गे घनी रोगी मध्यमे स्वतिसौख्यभाक् ॥ ७ ॥
पुण्यादिर्दं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् । अतिचिन्तायुतश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वज्ञात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गात्पृथुभावगः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेधरः पापग्रहयुतनिरीक्षितः । लक्ष्मणैरभिप्राद्व्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पल्लवमिता कार्या वाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयसंयुक्ता सौवर्णी मृष्यान्विता ॥ ११ ॥
तदर्धाधमिता वापि निजविचानुसारतः । संपूज्य वेदविदुगे दद्याद्गोपापनुत्तये ॥ १२ ॥
मापिः सप्तमिर्तर्दयो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा त्र्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
होमयेत्तद्दर्शनेन कपिलैकां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सुत प्रायश्चित्तं हि पापहृत् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिस्तु जन्मन्यत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहाल्लोमात्पापविशोयनम् ॥ १५ ॥

न जीवन्ते सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । आयुरष्टाद्विपर्षाणि प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं पञ्चाशन्मितरेन्दके ।

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये विंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महाभाग हन्यान्मोहान्नरायणः । वभ्रुमण्डलरोगार्णः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कण्डहराण्यस्य कृतवाच नकुलं शुभम् । वभ्रुमण्डलनाशार्थं ब्रह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये एकविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चाणजा नारी बभ्रुव प्रियवादिनी । प्रतदानस्ता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
तया ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गदरं वनम् । निर्दग्धा वहवस् जावास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले प्राप्य तज्जनितं फलम् । तत्तदानवशात्पूर्वादन सा पादजामवत् ॥ ३ ॥
जीववातात्तया पूर्वात्पापाचरणैव जन्मनि । जाता सन्ततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संग्रहने सुखम् । गृहं वित्तरङ्गशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
घटयित्वा विधानेन नानारूपा गृहोरगाः । शत रा प्रयुज्य विप्रेन्द्रांस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वाविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२२ ॥

अरुण उवाच ।

तुर्धामवस्थां संप्राप्य पुनश्चोकाकुलो नरः । जायते केन पापेन कथ्यतां दिवसेश्वर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभ्रुव यासुने देशे क्षत्रियो धनवान् सुखी ॥ २ ॥
राजमंथ्री महाभाज्ञो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । बुद्धिमात्रीतिमान्वाग्मी शूरो वीरो महायशः ॥ ३ ॥
सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियवदः । बहुग्रामाधिपो दक्षो श्रुत्यवाहनसंयुतः ॥ ४ ॥
दत्तानि तेन दानानि संवत्सरमितं खग । स्वाश्रमं पुनरागत्य धर्मवेत्तापि बाहुजः ॥ ५ ॥
कृतवान्दाहर्ण कर्म भाविनोऽग्रस्य वै वलात् । स्वस्वामिवसंज्ञं तु पारमुग्रं खगेश्वर ॥ ६ ॥
तस्य स्वामी महाराजः कनिष्ठाया वंशं गतः । ज्येष्ठां सुतद्वययुतां तपक्त्वान् विनततमज ॥ ७ ॥
राज्याधिकारिणमपि कनिष्ठावशगो नृपः । कनिष्ठायाः सुतायामृद्राज्यदाने समुत्सुकः ॥ ८ ॥
ततो मंत्रवरो राज्ञो ज्येष्ठपुत्रयुगेन वै । मिलित्वा कैश्चिदप्यैश्च तयोर्मातृसहोदरैः ॥ ९ ॥
विपादिक्षपण्येन जवान् च महीपतिम् । तज्ज्येष्ठाय ददौ राज्यं राजपुत्राय वै खग ॥ १० ॥
ततो बहुतिथे काले कनिष्ठस्य सहायकः । ववाय वरु राक्षोऽपि समुद्युक्तः स बाहुजः ॥ ११ ॥
तज्ज्ञात्वा नृपतिर्मेतं कृतवान्शाकलं नृप । शस्त्रेण चात्मवार्तं हि कृतवान्कश्यपात्मज ॥ १२ ॥
यमलोकं समासाद्य भुक्ता पाप हल नतः । पुण्यात्स्वर्गफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ १३ ॥
हिमालये पुण्यदेशे भागीरथ्यास्तटे शुभे । जातो द्विजवरो धीमानुचः स्थूलो महायशः ॥ १४ ॥
स तु मध्यमरूपादयो रक्तगोरो विचक्षणः । स्ववर्मानिरतो दक्षो देवद्विजपरायणः ॥ १५ ॥
राजमान्यः प्रतापी च श्रुत्यवाहनसंयुतः । बहुग्रामाधिपः सर्वशास्त्रविचित्रभक्तिमान् ॥ १६ ॥
परोपकारनिम्बः सन्धिविग्रहसंयुतः । सर्वविद्यामुपेता च नीतिविद्यापि चाण्डज ॥ १७ ॥

देशेदेशेतिविख्यातो भोक्ता सर्वजनप्रियः । स्मेरवक्रः सुभाषी च सत्योत्रेण समन्वितः ॥ १८ ॥
 वेदान्तविद्योगवेत्ता सर्वदा कौतुकप्रियः । पुण्यादिदं तथा पापाद्योभी पापरतः क्वचित् ॥ १९ ॥
 चाल्ये पित्रोः सुखीर्हीनः केशोरे युवभावके । सहोदरसुखीर्हीनो जायामुखविर्जितः ॥ २० ॥
 चार्थके पुत्रहीनश्च मनोदुःखसमन्वितः । गतागतयनेर्घुक्तः सर्वसंगविवर्जितः ॥ २१ ॥
 प्राग्भवे राजघाते च सहायो यौ नृपात्मजौ । जातौ तावत्र जनुपि पितरी निघनं गतौ ॥ २२ ॥
 यामवस्थां तु संप्राप्तावभूतान्तौ सहायका । तामवस्थामिह प्राप्य पुत्री निर्वैशतां गतौ ॥ २३ ॥
 वातरोगान्वितो मेहे सर्वदा कलहाकुलः । श्रद्धावानपि सर्वत्र स्वीयश्रद्धाविर्जितः ॥ २४ ॥
 प्रायाजघातजात्यापात्सन्तानसुखवर्जितः । जन्मलयात्सुतस्थाने क्रूरग्रहसमन्वितः ॥ २५ ॥
 सप्तमे भवने क्रूरदृष्टिर्मृगगते विद्यौ । लग्ने ज्वेतादृष्टे चैव जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ २६ ॥
 श्रेष्ठमलः सर्वदा घातपीडायुक्तस्त्रिकांघ्रिषु । कदाचित्कर्णपीडायुक् कदाचित्त्रेत्रोगयुक् ॥ २७ ॥
 कदाचिज्ज्वरक्षेत्रे तथाऽप्राप्तमनोरयः । राजलोकप्रियोऽपीह राजमीतिषु शङ्कितः ॥ २८ ॥
 विधिक्लिप्तापरो जायासंगमेष्मसन्नधीः । दयावानपि लोकेषु कायप्रिमुणसंयुतः ॥ २९ ॥
 हृत्पूर्वं वामभागेऽपि लशुने दृश्यते जनेः । प्रागात्मचातजं चिदं स्फुटं हि विनतारमज ॥ ३० ॥
 यो राजा निहतोऽनेन प्राग्भवे कश्यपात्मज । तद्द्वार्यात्त्वत्र जनुपि पुत्र्यो जाताः सुदुःखदाः ॥ ३१ ॥
 लक्षणेरेभिरादचस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलप्रयेण कर्तव्यो बाहुजस्तु हिरण्यमयः ॥ ३२ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देवो विधिविदे सुत । तद्वत्कुर्णमहाभाग लक्ष्मीनारायणं शुभम् ॥ ३३ ॥
 दद्याद्देविदे सूत दरिद्राय कुटुम्बिने । स्वात्मघातजपापाद्य सुच्यते नात्र संशयः ॥ ३४ ॥
 गायत्रीं दशसाहस्रं व्यम्बकं द्विविधं नया । अष्टोत्तरं महामंत्रं जपेद्भविष्यदसहस्रकम् ॥ ३५ ॥
 होमयेत्तद्दशदिने शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । पार्थिवानां त्रिवानां च नियुतेकप्रमाणतः ॥ ३६ ॥
 पूजयेद्विधिना सूत पूर्वपापान्तुचये । य एवं कुरुते सूत पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ ३७ ॥
 न तस्य दुष्कृतं किंचिन्नावयो व्यावयो न च । अशीतिमितवर्षं तु रिष्टं तस्य न जायते ॥ ३८ ॥
 गजनागमिताब्दानं जीवनं तस्य निश्चितम् । पुत्रप्राप्तिर्भवेत्तस्य सर्वजीवदयावतः ॥ ३९ ॥
 चार्थकेऽपि महाभाग जीवपुत्रो हि जायते । सप्ततिं समवाप्नोति यद्वत्त्वा न निवर्तते ॥ ४० ॥
 नैवं करोति यो मोहाहलोभादा पापशोचनम् । सप्तजन्मसु दुःखी स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ ४१ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गते सूत जन्मपातद्विलोकयेत् ॥ ४२ ॥
 इति श्रीहस्तसूर्यप्रणेतृवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्योक्त्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव बाहुजः काश्चिदेशे पञ्चनदे पुरा । वनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 विमोत्सङ्गगतः सोऽपि प्रयागे गरुडामज । स स्नातो मृगगे भानी धूर्तौ धर्मक्रियोऽज्ज्ञतः ॥ २ ॥
 स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यस्य क्षोत्रप्रस्य विशेषतः ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरिभावात्पुरानव । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । पापपुण्यफलान्येवं भुक्ता ह्यधमकर्मकृत् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे ज्ञतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान्धर्मं स्वल्पमतिः शतः । बुद्ध्या चिन्मचारी च पितृकस्वल्पावितमाक ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सप्तमीको वन्धुश्रुत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वपापाद्य कलं शृणु ॥ ८ ॥

गोवालवत्सकवयाजीविवातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोत्रीविश्रवादीनि पाषाण्यर्भकहानि हि । गोराशिगे शनौ सोमात्पष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वे या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सा च सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिषूदिनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता वन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापजोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्मयी ॥ १३ ॥
तद्दर्शनाद्वा च शक्त्या वै विधिज्ञाय प्रदापयेत् । मंत्रमेतं सपुत्रार्य पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“स्वहातिजेतिचपले यन्मया पापमर्जितम् । यद्गर्भघातनं घोरं ज्ञानाज्ञानाच्च यत्कृतम् ॥ १५ ॥
त्वन्नाशनं च सुरभे तस्मात्त्वां तु हिरण्मयीम् । ह्रदेऽहमत्र विमाय तत्पापान्मां प्रमुंचतु” ॥ १६ ॥
सुवर्णैकमितं कुर्याद्ब्रह्माणं च हिरण्मयम् । स्त्रीर्पातं पूज्य गन्धार्घ्यैर्दद्यात्पापानुत्तये ॥ १७ ॥
तदर्धमितकं केतुं सोवर्णं च प्रदापयेत् । गायत्र्यष्टसहस्राणि सहस्रं त्र्यम्बकाभिधम् ॥ १८ ॥
अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपेन्मन्त्रान्प्रयत्नतः । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १९ ॥
विमंश्च भोजयेत्पश्चात्स्वयं सुशीत वाग्यतः । होमातिं कपिलां दद्यात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २० ॥
य एवं कुरुते सतः पूर्वपापविशोधनम् । स मुच्यते गर्भपाताद्व्यभिचारान्न संशयः ॥ २१ ॥
अनेन विधिना सूत यः कुर्यात्पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र न संशयः ॥ २२ ॥
नैवं विधानं यः कुर्याद्विमान्मोहादिशेषतः । पञ्चवेदान्दर्पयन्तं न च पुत्रसुखं लभेत् ॥ २३ ॥
पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुश्चतुःसप्ततिवर्षकम् ॥ २४ ॥
नाथयो व्याघयस्तस्य नान्यारिष्टमयं भवेत् । जन्मत्रयमपुत्रः स्यात्प्रायश्चित्तेऽकृते धुना ॥ २५ ॥
पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते सति । जननं युग्मगे जीवे निधनं कर्कटे स्थिते ॥ २६ ॥
जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । अन्यदन्तर्गतं भूत जन्मशास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरशतार्चिकसहस्रतमः ॥ ११२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वं भवे मोहात्सुखं पिबेत् । प्रदरेणैव रोगेण जन्मन्यत्र मपीडिता ॥ १ ॥
काशीवासान्महाभाग तदेगमरणात्तथा । प्रदरात्सा विमुच्येत पार्थिवानां प्रपूजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशत्युत्तरशतार्चिकसहस्रतमः ॥ ११२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीन्मुखजः कश्चिद्देशास्त्रसमन्वितः । देशे गुर्जरके सूत राजपूज्यो दृढव्रतः ॥ १ ॥
स्त्रीपुत्रधनसंपन्नः शिवभक्तिपरायणः । कृतवान्सोऽपि दानानि ब्राह्मणेभ्योज्ज्वलशक्तितः ॥ २ ॥
गोशय्याभूमिभक्ष्याणि विविधानि पर्वसु । अध्यापितास्तथा विमास्तेन सर्वं विजानता ॥ ३ ॥
तिलयेनोस्तथा लोमात्कृतो ह्युग्रप्रतिग्रहः । न कृतं शौचनं मोहात्पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ४ ॥
स युक्तः पुण्यपापार्थं प्राप्नो धर्मपुरं प्रति । भुक्त्वा शुभाशुभोल्लोकास्त्रिधादानमभावतः ॥ ५ ॥
शतद्रुकासरस्वत्योर्मध्ये जातो दिजोऽधुना । स रक्तगौरो मतिमान्विद्याभ्यासरतः क्षमी ॥ ६ ॥

स्त्रीपुत्रयनसंयुक्तः पितृभ्रातृसुखान्वितः । नातिदीर्घोऽतिलोभादद्यो बहुमित्रः प्रियंवदः ॥ ७ ॥
 लाभालाभे समश्चात्र भृत्यवाहनभोगमाक् । कासरोगयुवश्चात्र तिलधेनोः पुराग्रहात् ॥ ८ ॥
 चिद्रमत्र जनुर्लघाच्चन्द्रः पापान्वितो रिपो । गुरुः सप्तमभावस्थः प्रष्टुरत्रैव जन्मानि ॥ ९ ॥
 लक्षणैरेभिरोदधस्य वक्ष्येऽहं पापशोचनम् । धेतुं हिरण्मयीं कृत्वा पलपञ्चमितां शुभाम् ॥ १० ॥
 द्रोणपञ्चमितैर्युक्तां गन्धपुष्पावलंकृताम् । दद्याद्विप्राय विदुषे कासरोगप्रशान्तये ॥ ११ ॥
 ब्रह्मविष्णुशिवाकानामेकैकपलसंयुताम् । कृत्वा सुरूपां प्रतिमां पत्रे लेख्यां प्रयत्नतः ॥ १२ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं विधिज्ञाय निवेदयेत् । चतुर्विंशतिसहस्राणि गायत्रौ च जपेद्बुधः ॥ १३ ॥
 होमयेच्च तिलैस्तद्वच्चतया विप्रांश्च भोजयेत् । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १४ ॥
 कासश्वासान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः । नावयो व्याघ्रस्तस्य प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १५ ॥
 पञ्चपञ्चाशद्वान्तमापुरत्र प्रकीर्तितम् । प्रायश्चित्ते कृते सूत सप्तविंशमितिऽङ्के ॥ १६ ॥
 रिष्टं च दारुणं प्रोक्तं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुरुदेशे द्विजः कश्चिन्मृगं घातितवान्पुरा । तस्मान्मृगवधादत्र पाददुःखप्रपीडितः ॥ १ ॥
 चिद्रमत्र मृगोऽस्ति रिष्टेशः पादभे स्थितः ॥ २ ॥

अरुण उवाच ।

श्रुतमग्राहृतं देव पापपुण्यफलं त्विदम् । प्रमुच्यते पूर्वपापाद्यथा तद्वद शोधनम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्तं परं रिह । एकादशसहस्रं तु पार्थिवानां तु पूजयेत् ॥ ४ ॥
 गन्धपुष्पोपचारिश्च नैवेद्यविधिस्तथा । शतमेकादशमितं स्तोत्रं हिरण्यगर्भजम् ॥ ५ ॥
 पठेद्भक्त्या च मत्प्रोक्तं पूर्वपापप्रणाशनम् । ततः पल्लवंदमितेदं हिरण्मयी शुभा ॥ ६ ॥
 सगर्भा ब्राह्मणी सूत तद्वर्द्धार्द्धमयापि वा । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सौवर्णं स्वर्णसंभवम् ॥ ७ ॥
 संपूज्य विधिना मंत्रैः पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । हिरण्मयं मृगं कृत्वा पञ्चरत्नसमन्वितम् ॥ ८ ॥
 पल्लवंदमितैः सूत गन्धपुष्पैः प्रपूजयेत् । मंत्रमेतं समुच्चार्य विधिज्ञाय प्रदापयेत् ॥ ९ ॥

मन्यः ।

“ज्ञानाज्ञानयुतं पापमोजितं मृगघातनात् । तत्पापनाशनार्थं ददेऽहं स्वर्णजं मृगम्” ॥ १० ॥
 राजतं च तथा दद्यात्पवनं पादरोगनुत् । य एवं कुरुते मृतं पूर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 तस्य सन्ततिवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र पतत्रिण । पादरोगोपशमनं जायते पापशोधनात् ॥ १२ ॥
 नैवं कुर्याद्यद्यो मोहात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । न भवन्ति सुतास्तस्मिन् जीविते नात्र संशयः ॥ १३ ॥
 न च रोगोपशमनं जायतेऽत्र भवेण्डज । पञ्चविंशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १४ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वायुर्वर्षाणां पञ्चसप्ततिम् ॥ १५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

केलासात्पतितः कश्चिदुद्गमक्तिपराङ्मुखः । आपान्निर्दिगणाडुष्टो भविष्यति महीतले ॥ १ ॥
 प्रसादितस्तदा तेन स्तुतिभिर्नन्दिकेभ्यः । आपि स्वल्पतरे काले आपमुक्तिं ददौ मधुः ॥ २ ॥

तस्य शापान्महाभाग जन्मन्त्र जनिः स्वयम् । महाभूमिमुजां वंशे म्लेच्छानां गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 पुष्कगत्पाकपरे देशे शुके स्वोच्चैः सुभावे । मालव्ययोगे विरुधाते सचन्द्रे बहुभिर्धुते ॥ ४ ॥
 गौरी यशस्वी मतिमान्नारत्नचर्पयुतः । गजयूथैः समाक्रान्तो बहुभूपालसेवनः ॥ ५ ॥
 नानावाहनसंयुक्तो बहुभोगमुतैस्तथा । सकलैश्वर्यविताहवः स्वेच्छद्रव्यान्वितस्तथा ॥ ६ ॥
 दानानि शक्तितो दत्ते धर्मात्मा लोकविश्रुतः । रुद्रभक्त्यन्तरायाच्च न तु पूर्णमयोरथः ॥ ७ ॥
 बहुभूत्यैः समायुक्तो यावज्जीवमुत्तान्वितः । पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं शश्वच्च वन्वनात् ॥ ८ ॥
 हृदकर्मकृतात्पापाद्रद्रूपजनभङ्गजात् । प्रायश्चित्तं महाभाग नात्र जन्मनि विद्यते ॥ ९ ॥
 चिद्रमङ्गात्तथा सूर्यर्षी नोचोष्टमस्मिन् । सूर्यसंगताच्छुक्रात्संगान्मालव्यसंज्ञकात् ॥ १० ॥
 नायुर्दायमवाप्नोति रिष्टान्तं जीवनं स्मृतम् ॥ ११ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मनिपाकेऽध्यायेऽष्टमोऽध्यायः पञ्चमोऽध्यायः पञ्चमः ॥ ११२८ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन्देवदेवेश श्रुतमेतन्महादृतम् । सहानुगामिन्या नार्यां गर्ति मे हृदि भास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं मतीक्ष्य भर्तारं या विशेषेण हुताशनम् । तेन सार्द्धं महापुण्या ज्ञेयात्र सहगामिनी ॥ २ ॥
 श्रुत्वा मृतं पतिं यात्र विदेशस्य पतिव्रता । तद्वस्त्रेण विशेषश्रीं सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
 धर्मात्पातिव्रतापूर्वं भवेत्सोऽगनिर्द्वयोः । अर्थका सा महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेष्वज ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भक्तिपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्मान्विता सती ॥ ५ ॥
 दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताग्रीं विधिना मृतं कृत्वा पूजां हरेर्भुजम् ॥ ६ ॥
 सा गता यमराजस्य स्वन्ये दत्त्वा पदाम्बुजम् । वैकुण्ठे चाण्डजश्चैष्ट यत्नत्वा न निवर्त्तते ॥ ७ ॥
 तद्व्याघातलघातेन मूर्च्छितोऽमृद्यमधिपः । तत्कालेऽवृत्तिं धीरेण नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
 धर्मराज वदेतन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालितोऽधुना ॥ ९ ॥
 तमुवाच मुनिश्रेष्ठं या गताय शुभानना । सती तत्पादभारेण पीडितोऽहं भृशं द्विज ॥ १० ॥
 मोक्षं गता महामाध्वी गृहीत्वा तु स्वकं पतिम् । महापापसमाक्रान्तं नरकस्थं द्विजोत्तम ॥ ११ ॥
 सा गमिष्यति चेत्तत्र पत्युः पापावशेषतः । ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कली युगे ॥ १२ ॥

काश्या मृत्युस्तथोर्ध्वस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मनिपाकेऽध्यायेऽष्टमोऽध्यायः पञ्चमोऽध्यायः पञ्चमः ॥ ११२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चेष्टपूर्वं ब्रह्महृत्वां नरायमः । क्षयरोमान्वितः सोऽपि जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 सुयोराहसहपात्यपापान्नास्त्यपरं त्वयम् । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मनिपाकेऽध्यायेऽष्टमोऽध्यायः पञ्चमोऽध्यायः पञ्चमः ॥ ११३० ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्विशो मरासाधुश्चास्वर्गः प्रतापान् । आचारकुलवर्मज्ञो देवाग्निगुरुवत्सलः ॥ १ ॥
 संयुतो वायुपिताम्यां किञ्चिद्विचक्षणवित्तः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चिच्च क्लेशकारिणी ॥ २ ॥
 पतिभक्तः पतिप्राणा व्रतानामनुकूलिणी । पुत्रहीना कथं जाता कृत्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणां सतीनां कुलच्छिदाम् । यद्वाञ्छितप्रसूतानां शीघ्रं गर्भः सपुद्गवेत् ॥ ४ ॥
 औषधैः स्वेदनैरुग्रमर्लेर्दुष्टभक्षणीः । संवाहनेस्तथा वातैरन्यैर्वा वस्तिकर्मभिः ॥ ५ ॥
 गर्भस्य पातनोपायं करोत्यपि च कीर्तितम् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
 नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विमर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता स्वग ॥ ७ ॥
 अनया हृष्येया चैव सन्ततेर्नाशनाय च । औषधैश्छेदनायैस्तु तस्यार्थं कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयामास विविना चैव तद्वदम् । तथा वै ऋतुभावाच्च परिपीतं तदीपधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिज्जन्मनि मानदम् । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जाता सा विविधातुरा ॥ १० ॥
 वेदना ह्यभयान्तिमसृग्वातोदरामयाः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
 तथा चैतत्कर्म कृतं त्रिविधं गर्भशोषकम् । अन्यस्या अपि गर्भस्तु निधृतं नाशितस्तथा ॥ १२ ॥
 श्रुत्यभावो दुष्टपुद्गवा कृतो वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधं पुष्पधन्धनम् ॥ १३ ॥
 गर्भाशयमंधिश्रित्य स्वयति शोणितं बहु । छिद्यन्त इव गात्राणि सूचीभिरिव नित्यशः ॥ १४ ॥
 वेदना याः पुरा जाताः स्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्तवेह चान्या हि सर्वा जाता हि दुःसदाः ॥ १५ ॥
 तदोपपरिहारार्थं प्रायोश्चित्तं समाचरेत् । सपत्नोर्गर्भवातस्य निष्कृतिं प्राक्समाचरेत् ॥ १६ ॥
 रजतस्य पलाभ्यां वै कोशं गर्भाशयाकृतिम् । निष्केण स्वर्णगर्भं च कृत्वा दद्याद्विजन्मने ॥ १७ ॥

मन्त्रः ।

“गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राक्तनजन्मनि । यद्य वन्ध्यकृतपातं तस्मान्मोच्येह जन्मनि” ॥ १८ ॥
 यस्मात्प्राक्पातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता । दीनानायविरोधश्च तेनेयममुता त्विह ॥ १९ ॥
 अतुमन्त्री प्रयोक्त्री च पितृमातृमुखेऽग्नितः । बन्धुसन्ततिदुःखाद्या मर्यादाधनवस्थितिः ॥ २० ॥
 शोकः स्याददरे बाधा तद्वस्त्राहादिविक्रिया । अन्तरा स्पन्दमानेऽपि गर्भः सन्नोपलभ्यते ॥ २१ ॥
 व्यथान्यागर्भपातस्य सञ्चितस्येह निष्कृतिः । विस्तरात्तां प्रकुर्वीत येन सर्वायसंक्षयः ॥ २२ ॥
 तावदेव पतेद्गर्भो नान्यथात्वस्य संभवः । सुशुभे भूप्रदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ २३ ॥
 संपणाशाय दुष्टस्य प्रायोश्चित्तमिहैततः । प्रौष्ठपद्यां तृतीयायां शुक्रायां व्रतमाचरेत् ॥ २४ ॥
 यत्नेन गर्भिकाख्यं हि उपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभैरर्चयेद्गिरिजां सतीम् ॥ २५ ॥
 केतकैर्गर्भसंयुक्तैश्चर्पकैः कुमुदोत्पलैः । सौवर्णीं राजतीं ताम्बां मूर्तिं गौयां प्रकल्पयेत् ॥ २६ ॥
 हारनूपुरकोटीरकुण्डलाभरणादिकैः । नैवेद्यैः शुभ्रकासारमोदकापूपपापसैः ॥ २७ ॥
 उपतिष्ठेत् विविधद्रवानीमिवलभम् । पतिपुत्रवतीमिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २८ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्भित्तनृत्यादिपूर्वकम् । फलैर्नानाविधैर्घ्रं दद्यान्मंत्रपुरःसरम् ॥ २९ ॥
 फलपुष्पाक्षतोपेतमंजनं मूर्ध्निनिक्षिपेत् । नमस्तेस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशमित्रे ॥ ३० ॥
 गृहाणार्घमिमं देहि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः । पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते ॥ ३१ ॥
 एवं रात्रौ विधानेन पृथगेत्परेष्वरीम् । ततः प्रभाते विमले कृतघातः क्रिया सती ॥ ३२ ॥
 देवमुद्दिश्य विविधद्रो जयेत्फोडश स्त्रियः । नानाविधैर्घ्रं दद्यान्मंत्रैर्ब्राह्मणानय फोडश ॥ ३३ ॥
 मत्पेकं वेणवं पात्रं सप्तयान्यसमान्वितम् । सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रशुभमेव संयुतम् ॥ ३४ ॥
 दातव्यं गिरिजामूर्त्यै पुत्रतोभाग्यकाम्यया । सगर्भा च वृषोपेतां सिताङ्गां वस्त्रसंयुताम् ॥ ३५ ॥

सहिरण्यां ततो दद्यादिप्रायः गुणशालिने ॥ ३७ ॥

मन्त्रः

“अपातयं पुन गर्भं दुष्टस्त्रीणां यथां गता ॥

यद्य वन्धयताहेतुस्तस्मान्मोचय माम्भिके । तव दानेन पुत्रा मे भवेयुः सुभगाः सति” ॥ ३८ ॥
इमं मंत्रं समुच्चार्य दत्त्वा विभं विसर्जयेत् । एवं व्रतपरा नारी गर्भपातं न पश्यति ॥ ३९ ॥
लभते पुत्रपौत्राद्यान्स्वयं तैः सह मोदते । सप्तमीगर्भपातस्य प्रायश्चित्तेण्यं विधिः ॥ ४० ॥

शुभार्थेन्या प्रकृत्यो नात्र कार्या विचारणा ॥ ४१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकात्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत चातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापकर्मणो घोरान्नरकान्नाप्य दारुणान् ॥ २ ॥
विर्यक्त्वं च तथा सूत विभुऽयाधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽथ पुण्यात्प्राक्सोऽत्र जातो हि बाहुजः ३ ॥
क्षपरोगयुतः सूत कुशो दुःखातुरो भृशम् । लभे कुम्भामिवे सूत भीमचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥
रिटं पश्चमिमे वर्षे जायतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
तदा ते तु मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन चायुषो भङ्गो दृढपापान्न निष्कृतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंपुतः ॥ १ ॥
ददाह तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठनं पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मपातनम् । अयो यमाज्ञया भुक्ता नाना नरकपातनाः ॥ ३ ॥
पुण्यशेषादयोऽत्रापि स जातः क्षत्रियाघरः । देशेऽयोऽपामिवे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
युवमिवे महाभाग राजयक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादेति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि या कृत्वा मुच्यतेऽबुना । कार्यास्तत्र त्रिवेदानां मृत्युस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशाना सर्वरोगविनाशिकाः । सुवर्णनास्तया कार्याः कदलीपत्रसंपुताः ॥ ७ ॥
यया वित्तानुसारेण वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् । देयास्ता विममुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेच्छ्रुत्या होमयेष्व जपेत्तया । गायत्रीं विविना सूत पूर्वपापपुत्तये ॥ ९ ॥
एवं कृते महाभाग क्षयस्तत्रात्र शाम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहाद्विष्टं विशन्मितेऽन्दके ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुमुता ॥ १ ॥
न तस्याः पापममनं मयोक्तं च पवत्रिण । महापापकृताद्गोणामृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वमृयाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरो जायते त्वत्र प्रायश्चित्तं च तत्कृणु ॥ १ ॥

चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णफलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्वाचस्मात्पुण्यात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्ति होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापकृद्ब्रह्मवातनम् । अज्ञानादन्यजनुषि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापाकृताद्दोरात्सा हि सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्थेऽर्के ज्ञानात्त्वत्रैव जन्मनि । काश्या वासात्तया सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूक्तः प्रजायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तस्य हि ॥ १ ॥
इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे मायसूत काचिद्देहजघनना । पतिमिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
सा नार्धघातयत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । धरनासत्त्वमाप्नोति साऽत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ २ ॥
हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पवित्राय मयत्नतः । ब्राह्मणाय महामाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे पञ्चनेद्रेऽण्डज । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विमोत्सङ्गात्तथापि प्रयागे गङ्गायज्ञ । स स्नातो मृगगे भानो धूर्तकर्मा क्रियोज्जितः ॥ २ ॥
स प्राप्य स्वपृष्ठं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यस्य मिश्रकस्य पतन्निग ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्भं घेरभावात्पुरानघ । तत्रैका वत्सरी दद्या जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगेन स प्राप्तः करालं यमशासनम् । फलानि पापपुण्यानां बुभुजे दुष्टधीश्च सः ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक्परे देशे शतयोजनसम्मिमे ॥ ६ ॥
स मध्यरूपो बलवान्वर्मं स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पैतृकस्वल्पवित्तभाक् ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वपापादथ फलं शृणु ॥ ८ ॥
गोबालदासवाताद्य जीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमितान्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रवधादीनि नाशयन्तीह बालकान् । गेराशिगे ज्ञानो सोमात्यपे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्चेष्ट पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतकता च सा पुनः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिवृत्तीम् । पुत्रवृद्धिर्क्रीं धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ऋण सून प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णोमिता कार्या मुरग्यो च हिरण्ययो ॥ १३ ॥
तद्दर्शयितुं वापि दृष्टोर्विज्ञानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देवा विप्राय घीमते ॥ १४ ॥

मापैर्वेदमिहैतदेयस्तथा पशुपतिः सुत । मासाभ्यां च तथा वद्विर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देवाश्च विधिना सुत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेमैत्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुषाद्विंशं वा दशावृत्त्या विवान्तः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सुत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममात्मना ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः १९ ॥
 नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काशमीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजयवनना । पतिप्रिया शीलयुता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 बैरभावात्तया साद्योगृहं दधं द्विजस्य च । वैरिणश्च सुतो वग्धो गृहदाहे पतन्निज ॥ २ ॥
 माहाय्यात्स्वामिनः सर्वं प्रामये सप्तपार्जितम् । तत्पापजान्महाघोरात्पुण्यात्माप्य शुभाशुभम् ॥ ३ ॥
 सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुता । क्षत्रियस्य च धर्माद्व्या पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥
 क्षयरोगयुता बाल्ये बालवतादपुत्रिणी । महाभिदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
 त्रयोविंशन्मिते वर्षे रिष्टेर्णैवात्र नश्यति । सहायस्तत्पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय द्विंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्त्यात्पापमोहिताः । तस्य च स्खलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यादिरण्मयी तत्र सारिका शुभलक्षणाम् । तथात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र मयकन्मयः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यावदीत्राती पूर्वपापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्खलिताण्डज ॥ १ ॥
 तथा देया मुञ्चर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापाद्विमुच्येत सात्र वै विनतासुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्रपाती च पुरुषः पूर्वजन्मानि मानद् । लंघकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवच्छ्रेतां सार्गभरणप्रपिताम् । मुच्यते कण्डगाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजन्तोषे घातयेत्स्वदाग्रज । वक्रं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मानि ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवत्सुत श्वेताग्रज पशुस्विनीम् । यथोपस्कर्मयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय चत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजकुले जातो घार्मिको वित्तसंयुतः । उदरे वातजारोगा गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृद्वचाः ॥ १ ॥
मोहाद्याः स्वल्पवीर्यत्वं पाण्डुरोगोदरामयः । जायते शीर्षजा पीडा वात्ये स्यादग्रहणीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते वद्वेदपघातो व्रणवलिः । पौत्राणां मातुलानां च स्वप्नादेर्विषवावपथा ॥ ३ ॥
दायादाच्छत्रुवर्षाडा भूमिद्रव्याभिलिप्तया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य देहे त्विमानि हि ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचित्क्रोधवादिनी । गौरवर्णा शुभा वाणी सन्तोषमियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दश मासा अतीता हि गर्भे चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंसकृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा साध्या संजाता विनतासुत ॥ ८ ॥
अज्ञानतिमिरान्धत्वात्स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अज्ञानतो कुलस्त्रीणामाचारमनुकंपकम् ॥ ९ ॥
सर्वभूतेषु चात्मानं स्यावरेषु चोषे च । प्रमादाद्वापि न सा वै जघान क्रूरसाहसा ॥ १० ॥
तस्या गेहाश्रिता नित्यं मार्जारशुनपूर्वकाः । पलालक्रीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
तस्मात्तु बालकाग्न्यवुत्तसमस्मक्यादिषु । आविशेषास्तस्या चाग्नौ पापाकुलितचेतसा ॥ १२ ॥
बालगर्भाशयान्बालनविस्पष्टाखिलेन्द्रियान् । तांस्यपत्न्या निर्जने तेषां मातृभिर्बालघातिनी ॥ १३ ॥
मायाबन्धनमात्रवद्बालगर्भाश्रितास्तदा । तेस्ताः क्षिप्त्वा समिद्धेऽग्नौ भस्मसादकरोत्क्षणात् ॥ १४ ॥
दिनिवेद्यन्ति प्रमादाद्येर्बालादीन्प्रापचेतसः । संतत्यभावस्तेषां वै नानादुःखीष एव च ॥ १५ ॥
आनाय्याग्निं जनेस्ते वै प्रक्षिप्यन्ते गतायुषः । तयाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्वशात् ॥ १६ ॥
मृताश्च शिशवस्तेऽपि सदात्मदोषचिह्निताः । अनले ज्वालिता ये वै यद्वेगे लघुबालकाः ॥ १७ ॥
गर्भयुक्ता मृता ये वै मातृयुक्तास्तथैव च । लभन्ते सद्गतिं नैव मृतास्ते दग्धजंतवः ॥ १८ ॥
तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्यते जन्तुरन्तरे ॥ १९ ॥
जन्तवो गर्भगा ये के स्वकृतात्कर्मबन्धनात् । उभयोः कर्मणां हेतूँलभन्ते नात्र संशयः ॥ २० ॥
तृतीयं जन्म चैतद्धि ब्रह्मवैश्वसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा न यस्माद्धि पुत्रहीना पतत्रिण ॥ २१ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाय येन गर्भः प्रजायते । समोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुदिष्टे समनुमाते ग्रहेऽहनि शुभोदये । प्रागुदकप्रवणे देशे गोमयायुगलेस्तके ॥ २३ ॥
तत्रोपजीयिकं तीर्थं नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानविलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २४ ॥
निष्कमानमुत्तमस्य शकलं मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वतम् ॥ २५ ॥
शुद्धतोयमृतं ताक्षपात्रं दशपलान्मितम् । स्थापयेद्भ्राजतं पयं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २६ ॥
पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं हि प्रजापातिम् । कते साक्षकरे दशे वामे चाय कर्मडलम् ॥ २७ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्रार्णां मूर्तिं तां शुभलक्षणां । अर्चयेद्बन्धुगुणार्चरूपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २८ ॥
सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्रं हि वेदविद्वांसं पूजयेद्विधेर्धनेः ॥ २९ ॥
ततस्तं तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं शुचिम् । सदक्षिणं विधायैव गोवासाभिः प्रपूजयेत् ॥ ३० ॥

“मया जन्मान्तरे यच्च कृतं कर्मातिदारुणम् । लंघितास्त्रिजनाचारः ज्ञानंत्या दयादिकम् ॥ ३१ ॥
तत्पापं नाशयस्वाद्य दैवप्राप्तं विगर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३२ ॥
सपत्नीकस्य सौवर्णनिर्मितां भूर्विमर्चिताम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ ३३ ॥
दानान्ते कीर्तयेन्मंत्रं तिष्ठन्ती विहितांजलिः । यन्मया पूर्वजनुषि दयारहितचित्तया ॥ ३४ ॥
कृतं संप्राप्तमशुभं स्वामिंस्तच्छिन्वि साम्प्रतम् । दत्त्वा दानं च विप्राय सर्वं प्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चहानौ भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥
कृष्णवेनुप्रदानेन विधिनान्न खगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्त्वात्र जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पूर्वं घातयेत्कार्कं विनतानन्दवधेन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णवेनुप्रदानेन यथोक्तं गरुडाग्रज । पूर्वपापावेशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायः सप्तत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राह्मानवोण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
स भीष्मपञ्चकादत्र घतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरीगान्तु दुष्टास्मृत न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायः षोडशत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽमक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः किमिजोत्था हि रुन्मुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चकं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च प्रान्तस्येदिनपञ्चके ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायः एकोनविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहदहक्षथेहि विवर्जितम् । सिद्धान्नं ना पुन सत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विशुद्धरान्महापुण्यास्तत्पूर्वाप्रणाशनेम् । तथा कृशोदरत्वं च क्षिप्रं नश्यति काश्यपे ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुक्तं यया पुन सन् सिद्धान्नं द्विजमर्षया । दुष्टस्पर्शेन सततं गात्रं स्याच्च कृशोदरे ॥ १ ॥
सा दग्गवप्रान्तु स्वाचस्मात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्यया तस्यास्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वमेव कश्चिदासीद्वर्मान्वितः सदा । समर्थो नर्मदातीरे, घनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 कृतानि तेन दानानि नानापूर्वेषु शक्तितः । वेद्युक्तेषु विभेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
 अयोपायं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुमातां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठाया अनृतौ च विशेषतः । ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायो दिजोत्तमः ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा पापफलं पाषाट्पुष्पात्स्वर्गफलं तथा । श्रद्धादानवशात्सोज्ज्वलायाः पूर्वभागतः ॥ ५ ॥
 सिंहास्येऽर्के मुखे राहौ जीवे कर्केऽल्लिगे भृगौ । सक्तगीरो मतिमान्वन्धुस्त्रीमुखसंत्युतः ॥ ६ ॥
 लघुघृणी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भूणहा लोक इति पराणिना विदुः । योपासहायतः पूर्वं शृणुष्व विनतामुत ॥ ८ ॥
 प्राग्मेव या कनिष्ठाभूत्सा ज्येष्ठात्र गतमजा । गर्भदोषयुता चोत्ति लक्ष्णेर्लक्षयेत्स्वग ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्याः पूर्वपापप्रणाशिनीम् । कुर्वात्पल्लवंदमितर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
 तदर्धार्धमितं देयं त्रिषु विचार्दिमं पठ ॥ ११ ॥

मंत्रः ।

त्यक्त्वा वराननां शुद्धां पूर्वं पापं समर्जितम् ॥

तदुपपापनाशाय ददेऽहं गणनापकम् । मापसप्तमितां लक्ष्मीं शुभाऽऽलेख्यां हिरण्मयीम् ॥ १२ ॥
 ददेऽहं विममुखपाय वेदशास्त्रविदे मुदा । ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वेन शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोयनं तदा ॥ १४ ॥
 सप्तमान्नाप्नुयात्पुत्रान् रिष्टं पञ्चान्नन्दके । प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १५ ॥
 अण्डजन्मादितो ज्ञेयं विस्तेरो नौदितो मया ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोद्दिर्घचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे रामहृदे जाता पादजा पूर्वजन्मनि । साञ्च जन्मनि वै विद्या जाता प्राग्मेवपूजनात् ॥ १ ॥
 प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणुष्वान्न स्वर्गेश्वर । ब्राह्मणेन महद्दृश्यं तद्गृहे स्थापितं च पठ ॥ २ ॥
 तत्र दत्तं पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तदुत्सेन क्षुधितस्तु पतत्रिणा ॥ ३ ॥
 पापमाचारितं तेन ब्रह्मवातसमं तथा । पञ्चत्वशमापना भुक्तातिपमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसन्ततिहीनात्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वज्ञेन तयाऽहं कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विमाय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुमीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यत्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोद्दिर्घचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भोः सूत चोच्छिष्टं भुक्त्वास्तु यः । राज्ययो जायते सूत जन्मन्यत्र स मानवः ॥ १ ॥
 भोजधेद्राह्मणाञ्छक्त्या गोघ्नं प्राशयेत्तया । भुच्यते तत्क्षणात्सूत नक्तान्यत्वाच्च संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोद्दिर्घचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी चोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्या जायते तत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणानां च भोजनात् । नक्तान्वरोगान्मुक्तिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी यो रात्र्यन्यो जायते त्विह । तत्पापस्य विशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिपत्तिमेत् ॥ १ ॥
भोजयेच्च तथा विप्राञ्छत्तया दद्याच्च दक्षिणाम् । रात्र्यन्वरोगात्सर्वतं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पञ्चशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुजारी प्राग्भवे विनतात्मज । रात्र्यन्धरोगयुक्ता सा ह्यत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजानां भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनाच्चया । मुच्यते पूर्वपापात्तु विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मूढो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
चान्द्रापण्यतादत्र दशावृत्त्या कृतास्तुत । स मुच्यतेऽजगरस्याष्टुद्विर्भवेदिह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पञ्चशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालं प्राप्नुयात् सात्रऽजगरा जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
प्राजापत्यप्रताचनान्कृतात्पापपर्वतनैः । मुच्यते पूर्वपापास्ता जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपष्टपुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नविन्नकारी च यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णेनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
विधिना लक्षहोमे तु कृते वै गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णबाध्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सुत या नारी पूर्वजन्मनि । परान्नेषु यदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अजीर्णेनैव रोगेण बाध्यते पीडिता मृशम् । लक्षहोमेन सर्वतं तत्पापान्मुच्यतेऽधुना ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यं नित्यसदाचारः साधुमेवासुसंयतः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेच्चिह्नं पापजं चात्र जन्मनि । किलासौ ददृक्कण्डूश्च नेत्रतोदं विपूचिकाम् ॥ २ ॥
किंचिज्ज्वरं प्रपद्येत पूर्वकर्मविपाकतः । तस्य भार्या सुतन्वद्भौ स्त्रीवर्धयतकारिणी ॥ ३ ॥

वातव्यया तदुदेर मूर्ध्नि पीडा च जायते । मृतवत्सा कयं जाता मृतपुत्री तथा पुनः ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्या समुत्पन्ना भिया शूद्रावतारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
गदाज्जाता च संवन्धं बहुकालं रता भृशम् । अन्योन्यं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालं वशं गता ॥ ७ ॥
ततोर्ध्वहस्त्रौ यतस्ततः । तत्पत्या कर्मकृत्योसौ तेन तत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥
श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः । धनलोभाद्धतस्तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ९ ॥
ततो पुत्रदुःखेन दुग्धितौ । द्वित्रिवर्षस्तया मासः पश्चत्वं जग्मतुः किल ॥ १० ॥
ततो वै दुष्टचित्तन दुर्भेदी । अचिराच्च भृतौ तत्र गतौ वै यमसादनम् ॥ ११ ॥
ततोऽष्टः संजातो ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितो भृशम् ॥ १२ ॥
पश्चान्मानुषतां यातौ श्वतदानप्रभावतः । पूर्वकर्मविपाकेन मृतपुत्रो बभूवतुः ॥ १३ ॥
द्वित्र्यादिमासजा बाला मृता द्वित्र्यादिहायनाः । तस्यामवन्मृताः पुत्रा जाताजातास्तथैव च ॥ १४ ॥
अयं जीवेद्यं जीवेदित्याशङ्कतचेतसोः । जाताजाता विनश्यन्ति तस्याश्चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
नैकोऽपि जीवति प्रायोऽचिरादेव विनश्यति । सृणुष्व सुशीलाश्च लालनाच्चादुकारिणः ॥
पूर्वकर्म विपाकेन सर्वे मरणमागताः ॥ १६ ॥

नश्यत्सु जातमात्रेषु जानजानं सुतेषु च । व्याध्यन्तरे भवेद्वाग्बिग्रस्तो व्यसनभागयम् ॥ १७ ॥
नापि सौख्यं भवेत्तस्य नानाशङ्कितचेतसः । अभवेत्तसो दाहः परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
लक्षणानि पुरोक्तानि तस्येमान्यपि कीर्तये । सोदरे म्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
मृतवत्सोद्भवं चिह्नं पूर्ववत् प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
दौर्मनस्यं महानाथिः शोक एवोपजायते । अष्टगणमाहात्म्याद्भुज्यन्ते दुःखराशयः ॥ २१ ॥
म्रियते जातमात्रो वै पुत्रोऽकृतविनिष्कृतेः एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रापश्चित्तमयाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिनिह कर्मनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेऽज्ञान नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्तावनाशिनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् । मूर्तिं बालस्य निर्माय सौवर्णामयराजतीम् ॥
पठद्भिः शान्तियुक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्पयितुं ॥ २५ ॥
सिद्धार्थाक्षतपूर्वाभिः कृतरक्षां प्रतिष्ठिताम् । स्नापयेदौषधैर्मन्त्रैरुणैर्विष्णुसूक्तिभिः ॥ २६ ॥
सुदिष्टे सुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपधापयेत्तीर्थं कृष्णाजिनमयापि वा ॥ २७ ॥
द्रोणमानतिलैर्युक्तं कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्वाजतं पञ्च तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २८ ॥
सौवर्णां प्रतिमां तत्र बालगोपालमूर्तिजाम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तां शुभलक्षणां ॥ २९ ॥
अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
आहूय कुलजान्निमान् विदुषो वेदवादिनः । अलोलुपाः सदाचाराभूष्या अधर्मादिकेस्तथा ॥ ३१ ॥
उपार्जितः पुरा द्रोहो मया वै परस्त्रुपु । भूमिद्रविणेहमादिष्टिपत्या तद्विनश्यतु ॥ ३२ ॥
गां सौवर्णां ददाना तु विप्रायेदं हवीत सा । मया जन्मांतरेऽष्टवशादाचरितं तु यत् ॥ ३३ ॥

तस्मान्मुच्येयं वै पापाच्छीघ्रं भोदानतोऽधुना । इति ता त्रिषारिक्रम्य परिचर्या विधाय च ॥ ३४ ॥
अग्रे नयेति मंत्रेण विस्त्रजेत्तदुदीरयेत् । केतुं दद्यात्सवत्तां च साहिण्यां यथाविधि ॥ ३५ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुकान् । ईहं लभते साध्वी सौख्यं पुत्रसमुद्भवम् ॥ ३६ ॥

व्याधयः प्रशमं यान्ति सद्यो वै कृतनिष्कृतेः ॥ ३७ ॥

विकारो विविधस्तस्य संपद्येताथ संशयम् । पित्तजो वातजो वाग्धा कासशुल्भार्तित्वग्वयया ॥ ३८ ॥
मृतापत्यातिजापीडोदरव्याधिरसंशयः । न निष्कृतिः कृता येन नरेण विभवे सति ॥ ३९ ॥
तथा तयान् दुःखानि जायन्तेऽस्य मुहुर्मुहुः पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ४० ॥

॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मै यो विषं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव बाध्यते पीडयाऽनिशम् ॥ १ ॥
धनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्कृतं युतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूत्रेऽत्र जायते जंतुर्धुः पूर्वं भ्रातृघातकः । वधूय कामतः सुत प्रापश्चिषं न तत्समम् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय चतु पञ्चुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यार्षाज्जाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र यवनीदेशे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी पूर्वं ह्यमजयवर्नं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसन्ततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाधनयुता दानात्कुलक्षेत्रे पुरानध । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा लक्ष्म्या रत्नपूजनजाद्रतात् । पुत्रप्राप्तयुता नारी भविष्यति न संशयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिवंशस्य शतावृत्त्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मोक्षयते विनतासुत ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चपञ्चुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशालयेवस्तकाश्चिद्राक्षणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजार्ततो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
धौरेण निहृतं द्रव्यं यत्स्थित देवताश्रये । तेनेदं दुष्कृतं सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता वै तत्फलानि हि । जातो गङ्गाश्रये क्षत्रः पर्वनेः पूजनाद्धरेः ॥ ३ ॥
मुहुर्द्वयान्वितो जातः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगाच्छात्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारोति पाण्डुरोगी यधूय ह । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरुण्मयीं पृथ्वीं सप्तमुद्रां पलात्मिकाम् । सवना सागरोपेतां सप्तदीपां वसुन्धराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पफलं हृत्य दद्याद्विभ्राय धीमते । पाण्डुरोगाद्रिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चपञ्चुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राम्भवे प्रादाद्विषं कस्यापि वरस्यपे । सात्र जन्मनि रोगेण चर्दिसंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥

धेनुनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडायज । सवत्सां कपिलां दद्यात्सा तद्दोषात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चमुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यमूर्खो ग्राम्ये धर्मसंयुतः । परस्य कन्यायाश्वासाबुद्धाहमकरोत्सुखी ॥ १ ॥
द्रव्याल्पत्वान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्देवयोगतः ॥ २ ॥
चचार विपिने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविबलाहृदात् ॥ ३ ॥
नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता । सा लुण्ठिताय त्रक्षिता तेन पापविघाण्डज ॥ ४ ॥
सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुलमवत् । तद्गर्भाद्वा च्युतौ पुत्री पापमाचरितं विदम् ॥ ५ ॥
ततो धर्मयुतं प्राप्तः पुण्यपापसमन्वितः । पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पापात्पाप फलं तथा ॥ ६ ॥
परकन्याविवाहेन स जातो वाहुजोऽयुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते ॥ ७ ॥
गौरः सुरुपः क्षीणांगो बहुद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोऽतिमात्रमान्बहुपुत्रीभिरन्वितः ॥ ८ ॥
जन्मनेय मृतः पुत्रा पूर्वपापाचयाण्डज । विन्मयं तस्य वक्ष्यामि येन पापादमुच्यते ॥ ९ ॥
पलाद्धार्मिकितेनैव कार्या सुघटिताण्डज । वाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूपणान्विता ॥ १० ॥
पूर्वपापविनाशाय सा देवा ब्राह्मणाय वै । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मंत्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
बंधन्यं तत्र सौवर्णं सुवर्णैकभितं शुभम् । दद्याज्जवेन मंत्रांश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
होमयेच यथास्तत्र सतण्डुलससर्पपान् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
शृणुयाद्भिरंशं वा शतावृत्तिविधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्या तस्माद्दोषात्ममुच्यते ॥ १४ ॥
लभते तनयं चारुं चाय जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पञ्चाशत्तमेन्द्रे प्रायश्चित्ते कृते सुत ॥ १५ ॥

वेदसप्तिरायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चमुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचारिता पूर्वं चात्रापि व्यभिचारिणी । सा घोरान्नरकान्पाति पत्यनादरतोऽण्डज ॥ १ ॥
न शुद्धचर्यशुभाचारा प्रायश्चित्तेः शुभेरपि । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजोपवास्ततः ॥ २ ॥
तथा तत्रैव वसतेर्गाम्भःसेवनादपि । मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताहृदात् ॥ ३ ॥
वाहुजेयं महाभाग पूर्वजन्मनि चेद् वै । वन्द्या प्राग्जायते दुःखलाकुला च दयितोऽज्ञिता ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तमुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं वंचयेद्ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्मारगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
तेनैव पापगेणेन त्रियतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवंचने ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चमुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी ग्राम्ये विनतासुत । सात्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥

ज्ञानान्महापापकृताञ्च चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मव्ये सून प्रायश्चित्तं न चास्ति हि ॥२॥

सप्तजन्मानि मूकत्वं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिमपीडनम् ॥ १ ॥

विंशतिवर्षे व्यतीते नेत्रमङ्गो भविष्यति । तद्भक्षणोपायमहं वक्ष्ये दानं तु पापहृत ॥ २ ॥

कृत्वा देवगृहं स्मर्य प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य वीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥

राजताश्च महामाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्वैष्णवाञ्छ्रद्धया सुत ॥ ४ ॥

कृत्वानेन विधनेन रिष्टं नेत्रं प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वज्जेहकरः कश्चिद्वत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत उवरोगेण पीडितः ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुर्यौशभागतः । कालचक्राभिर्षं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पशून्द्वाभ्येक्ष्य स्वशक्तितः । कालचक्रालयदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवाटरता ह्यत्र या पूर्वैर्भूत्पनिना । पातेपापप्रभावाद्दे गतिं प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥

त्यक्त्वा शरीरं ता देवी पार्वत्या सह मोदते । भुनक्ति भोगान्सकलान् पति प्राप्य तपस्विनी ॥२॥

गच्छेच्च परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतु सप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सूत भ्राम्ये भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं प्राप्नोति कापि मानवः ॥१॥

चान्द्रापणत्रयं कुर्याद्विधिवत्पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥

एवं यः कुरुते सूत स तत्पापात्प्रमुच्यते । न जायतेऽत्र मूकत्वं कदाचिद्दिनानामुत ॥ ३ ॥

या तथा र्वचयेत्काबिलोक्तान्पूर्वभवेण्डज । सात्र जन्मनि रोगेणापरमारेण प्रपीडिता ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यादद्याद्देतुं पशस्विनीम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७५ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्गोप्तमो जातो यौमष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाञ्जिउरोत्तिश्च प्रजायते ॥ १ ॥

शरीरे जायते चिद् किञ्चिद्गणसमन्वितम् । दद्रुकण्डूकिल्बसाद्या गमने पाद्वैकृतिः ॥ २ ॥

कर्मातुमारतो व्यापिश्चिद् तस्य सहायिनी । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कालयोगतः ॥ ३ ॥

रोपयुक्तापि पितास्तु मर्द्याधिः प्रजायते । मृतवत्मा कथं जाता कल्पेद् कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो वदुवाचकः । गताश्चैव महारण्ये भार्या तस्य हि गर्भिणी ॥ ५ ॥

चहुभिश्च समायातः अहुभिः परिवेष्टिता । तत्र मीता तु तत्पत्नी तत्रासाच्च महावने ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवत्तस्या अपत्यं हि मृतं तदा । तेन कर्मविपाकेन ध्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
कश्चिज्जीवति यन्मासं कश्चिद्वर्षाधिकं भृशम् । ततोऽधिकं तथा कश्चिन्न हि जीवति कश्चन ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्नश्चायं सुदुर्लभः । तेनैदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं हि पापहृत् ॥ १० ॥
गोत्रयं वै सर्वणं हि स्वर्णानिष्केण संयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरापि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं यः कुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः शुभाम् ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्धुक्तो धनवान्पसमान्वितः । न करोति च यो मोहाल्लोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
वाध्यते पापदोषेण भुवि जन्मानि जन्मानि । एवं यः कुरुते भक्त्या लभते पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥
इति श्रीबृहदारण्यकसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तृप्रियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिनी ॥ १ ॥
पार्श्वस्थस्यान्यशूद्रस्य गृह्णीता हि मानदः । सर्वस्नेहास्तु चौर्येण सर्वशून्यगृहे पुरा ॥ २ ॥
भुक्तानि बहुभिः सुत मिलित्या च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सर्वकर्मणोऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
सा जाता चाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तृशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
क्षयरोगाकुला यूनिभावे स्नेहहरी यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य पुण्यां पापीयनाशिनीम् ॥ ५ ॥
कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्थाशभागतः । कृत्वा तु कदर्शा रम्भां पुत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥

दद्याद्देवविधिन्याय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदारण्यकसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्बन्धयेत्कश्चित्पुरा धूत्तेन कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्मारोगेण महताकुलः ॥ १ ॥
इति श्रीबृहदारण्यकसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रयाणे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषादद्या नानारत्नसमन्विता ॥ १ ॥
चहुर्भिमिलितैश्चैव गृहीतं सर्वभूषणम् । तत्र कोलहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ २ ॥
तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापं प्रणश्याति । एतेषां विस्तरं ब्रूहि लोकानां हितकाम्यया ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासो विधिश्चैव लक्षपूजा ततः परम् । सगर्भायै प्रदातव्यं भोजनं संमितं खगं ॥ ५ ॥
गर्भाश्रयगतो नासी निषेक्तसमयादनु । पञ्चमे चाथ पष्ठे वा मासि पातः स्मृतश्च यः ॥ ६ ॥
तयोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि सत्तम । सप्तमादिषु मासेषु नश्यति प्रसवस्त्रियाः ॥ ७ ॥

अथवा चाष्टमे मासे सूत सद्यो विपद्यते । सा चापि मृतमरुता स्यादाश्रयेः सूतकामर्यैः ॥ ८ ॥
 शोकादामोदराऽऽपशूलाङ्गैरवकंभैः । रक्तस्त्रावो विवर्णत्वं जायते पवनेरितम् ॥ ९ ॥
 रजवस्य पलाभ्यां तु कोशं गर्भाश्रयाकृतिम् । कुसुंभवेष्टितं चैव रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १० ॥
 मधुना पूरयेत्तत्र शलाकां रूप्यवर्तिना । तन्मध्ये हेमशकलं क्षिपेत्तदपि यत्नतः ॥ ११ ॥
 दद्याद्विप्राय विधिवद्यथाश्रुति निरूपितम् ।

मंत्रः ।

यन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतः स्वयम् । एतद्दानविशुद्धयर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १२ ॥
 पुरुषश्चेत्पापकर्ता मन्त्रमेतमुदीत्येत् ॥ १३ ॥

मंत्रः ।

मया मूढेन यदेतौ निषिक्तं पश्योपिति । ततोऽनपत्यं यत्प्राप्तं तस्मान्मां मोक्षय प्रभो ॥ १४ ॥
 एवकृतेविधेः सूत गर्भपाताद्यनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भुञ्जीत सह वन्युभिः ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्पुरुषं प्राग्भवेण्डज । सात्र जन्मानि रोगेण शूलैर्नैव प्रपीडयते ॥ १ ॥
 सुवर्णदानाद्विधिवत्तथा रुद्रजपादिह । पूजनाच्छंकरस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो ज्ञानाग्नौ वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तत्र कुर्यान्महानाहो मंत्रैस्तैर्वाण्डदेवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
 नैवेद्यं हनुमत्पुत्रैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुराज्ञानेन क्रशयप । सात्र जन्मनि लूतादद्या भवत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 तीर्थस्नानयतादीनि निष्फलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वकतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्याधिकशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यापारानितो दक्षः ऋषिर्विष्णुकर्मसु । नीता सर्वरसास्तेन मिलित्वा चार्द्धसौरिणा ॥ १ ॥
 कालेन तद्धृतं रोभास्तेह्यद्यं भूरिसारवत् । मुक्ता पापफलान्याशु भ्रमरत्वमुपागतः ॥ २ ॥
 ततः पुण्यफलं मुक्ता जातोऽत्रैव हि पर्वते । शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् ॥ ३ ॥
 स्नेहहारी यतः पूर्वं राजपक्ष्मपपीडितः । सर्वघ्नेहादिदानैस्तु स्वविचातुर्यभागतः ॥ ४ ॥

स्नेदानाद्यवाचात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्र्यशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा पतितं सूत या प्राज्जाराश्रिताऽसती । पतिव्रीं सा महादुष्टा जातात्र विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराराधनादत्र गंगाया स्त्रुपसेवेनात् । गर्ति शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपवाततः ॥ २ ॥
धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवगारं देहयस्तु प्राग्जन्मन्यय पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तदेवदानादिप्रायः स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजादोगादतिसाराच्च निश्चितम् ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुत । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
मृगयायां गतो देवाद्वातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंप्रुता ॥ २ ॥
गर्भगीं निहती तत्र शुभो देव मृगशावकौ । सहायाभ्यां सुतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्रातः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
स शौर्यकर्मणा सूत जघान च रिपून्बहून् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहरैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
संप्राप्तभूमी स मृतः प्रातः स्वर्गपुरं तदा । सुक्ता नानाविधान्भोगान्त्स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटके जीवे लग्नस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥
धनेनानाविधैर्मुक्तो गौराङ्गो रक्तलेचनः । शिवपूजनजातुष्पात्प्राक्कृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राजप्रचारी तेजस्वी पुष्पात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
धूर्तः शूटः सर्वभक्ष्यः सर्वपापतः कवित् । सहायलक्षणं मत्तः शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
याम्यां मिलित्वा मुक्तो तु मृगशावी खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्राबुभौ उपेष्टकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
ह्यपरमारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं सन्ततिदुःखार्तः स विमो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
मांसभक्षणजातपापप्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षन्तु तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
अथवा भोजयेद्विप्रान्सहस्रदयसम्मिताम् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १४ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते सूत न च पुत्रमुखं लभेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षे वेदादिकेण्डजं ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं वर्षसप्ततिम् । चैत्राऽष्टम्यां च निधनं शुक्रायां गरुडाग्रज ॥ १६ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापाद्या बभूव प्राग्भवेण्डज । साऽत्रैव तेन पापेन गर्भस्थैर्येन विन्दति ॥ १ ॥
विप्रकन्याविवाहादि विविक्वाच्च जन्मनि । मुच्येत तेन पापेन गर्भस्थैर्य भवेदिह ॥ २ ॥
अथवा पार्वती दद्याद्देवीं दशमुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
तद्वार्धमितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्येत पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं पतत्रिण । साप्रतिसारेण महता पीडयते ऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
शङ्करप्रतिमादानाम्भूतैर्विष्णोः प्रदानतः । न जायते महापीडा घोरतीसागसम्भवा ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविषाकेऽध्याये श्रुत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूत तिर्यस्त्वं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्दारुणांश्चैव जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
कर्मक्षयेतिकुप्रेन त्वस्मिन्वयसि पीडयते ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविषाकेऽध्याये एकोननवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नारी पत्युर्भिन्नं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पार्यं प्रतीक्ष्य विषादेः सर्वस्वादार्धजेन च । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मंत्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्दिमाय धीमते ॥ ३ ॥
वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविषाकेऽध्याये नवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादर्यजा नारी गोत्रघातकरी पुरा । जायते सततं चात्र लूतारोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणादिविहासानां प्राजापत्यव्रनात्सुत । लूतारोगं न पश्येत् साञ्च जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविषाकेऽध्याये एकनवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विचममन्वितः । संयुतो वायुपितृभ्यां नेत्रतोदशिरोर्त्तिमान् ॥ १ ॥
सदृशश्च सुखी धीमान्यभिष्टः सत्यवाक्शुचिः । व्रणो रेखा शरातस्य बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥
कटिपृष्ठाभिघानादधो वाय्वग्निग्रहजाद्रथात् । परोक्षमतिवादांश्च स शूते कारणं विना ॥ ३ ॥
तस्य प्रिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काक्वन्ध्या कथं जाता कस्पेदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्माने वैश्यस्तु मार्षी विप्रस्य सात्त्विकीम् । प्रातिवेश्मस्थितां तस्याः कर्मतो बभुजे कुधीः ५
अमसतिः प्रिया सा हि चपला चारुलक्षणा । विप्रस्य सन्ततेर्लोभात्तया यौवनविभ्रमात् ॥ ६ ॥
अज्ञानाच्च सतीवृत्तेरुपयोर्वा वलीयसा । प्राकर्मणा कुमार्यस्तु ब्राह्मणो निन्द्यतां गतः ॥ ७ ॥
स वैश्यो देवभोगाच्च भाविनोऽर्यस्य वै बलात् । शृशं वां घृषयामस्त बहुकालं स्वगेश्वर ! ॥ ८ ॥
व्यभिचारवगात्तत्र हन्योन्यं सुखलिप्तया । गृहीतं तदनं तस्य धूर्तया लुब्धचेतसा ॥ ९ ॥
ब्राह्मणी सा धनादचामूलोके वै प्राप विश्रुतिम् । तेन दुःखेन वै विप्रो ब्रह्मणीमव्यजत्तदा ॥ १० ॥
निर्वेशः स हि संजातो ब्राह्मणस्तु स्वगेश्वर । तेन कर्मविषाकेन तादृशो वै तदाभवत् ॥ ११ ॥

पश्चान्मानुष्यमाणो बहुशोकाकुलो भृशम् । द्वितीयं जन्म चैतद्दि ब्रह्मवंशतमुद्भवम् ॥ १२ ॥

अत्रापि चानपत्यत्वमेकापत्यत्वमेव वा ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्येन बध्यत्वनाशनम् । एकापत्यमर्षं दुःखं न स्याद्वास्यानपत्यता ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मासे शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यहं सुखसौख्यासिद्धये तु प्रतिवासरम् ॥ १५ ॥

पोडशानां तु नारीणां पूजनं विधिपूर्वकम् । गौरीव्रतमिदं सूत सुवसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥

प्रातर्नियममाराधय दन्तधावनपूर्वकम् । अद्याहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये शुभव्रतात् ॥ १७ ॥

स्नानोपवासनिरता निशि जागरतत्परा । ततो मन्ध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी ॥ १८ ॥

परिधायाचयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीं स्त्रियम् । कुंकुमेः कञ्जलेश्चालंकरणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥

ताम्बूलैरपि कर्पूरैः सौभाग्याष्टकस्तुना । ततश्चास्तमिते भार्गवे पतिं पोडशतन्तुभिः ॥ २० ॥

विधाय तिलतैलेन दीपं कुर्याच्छिवाव्रतः । गीतवादित्रनिर्वापैः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥

नैवेद्यं विधिवत्कुर्यादपूजादितण्डुलैः । तथा पोडशसंख्यानि वेणुशृङ्गाणि कारयेत् ॥ २२ ॥

सप्तधान्यफलोपेतं सौभाग्याष्टकसंयुतम् । प्रत्येकदीपं विन्यस्य गौर्वेत्रे वै प्रकल्पयेत् ॥ २३ ॥

पतिपुत्रसुखायै पूजयन्तो गिरेः सुताम् । भोजयेत्पोडशैवाय शुभास्ताः पतिसंयुताः ॥ २४ ॥

एवं विधिं समाधाय पूजयेत्पतीञ्जुमान् । नानामोज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् ॥ २५ ॥

दीनान्धकृपणैर्म्योऽन्नं सर्पिष्यात्मानमोक्षयेत् । एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् ॥ २६ ॥

एवंकृतविधेः सूत प्राप्नोते पुत्रपौत्रकम् । नारी नियमसंपूर्णा धर्त कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २७ ॥

सुखसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखाप्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्या श्रौतस्त्वनामते ॥ २८ ॥

उदरात्तिरसृक्स्नावः पार्श्वपादकपादिषु । मिथ्याभिर्भक्षणं क्वापि वाक्पदोपाद्धनच्युतिः ॥ २९ ॥

स्वातिनिन्दा च हीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दिनचतुरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९२ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

शक्रान्मूत्रं सृजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । गुदरोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मानि मानवः ॥ १ ॥

मासिकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्गोमिथुनं सुत ॥ २ ॥

न पश्यति तदा पीडां गुदजामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचित्रनवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुमान्नारीमत्तानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥

शर्करावेतुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतव्रत्तमोऽपि ॥ २ ॥

होमास्त्वस्त्ययनात्पाठहायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्गौरी भवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्ष्वत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालानां धातिनी चेयममवतर्ज्जन्मनि । तेनाथान्दमितादर्पादर्वाग्बालो न जायते ॥ १ ॥

वेदाभ्यामान्मदासूत सावीत्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वासत सर्वात्पूर्वपापाच्छुतोऽभवत् ॥ ५ ॥
न कुप्यद्विस्वारित तत्कृते शमनं नहि । जीवेत्पाणिमतान्दान्नं रिष्टं चैव प्रणश्यति ॥ ६ ॥
गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्जपात्तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च स्वमेश्वर ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मानि वैश्यजा । वभूव भर्तुमुहदामाज्ञापालनतत्परा ॥ १ ॥
अत्र जन्मानि सा विभ्रा काश्या जाता हि सुव्रता । व्रतदानपरा चापि भर्तुतोषगलालसा ॥ २ ॥
पञ्चपञ्चाशद्वन्द्वान्ते प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मानि । स्वर्गक्रामा चित्ताग्री तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
सा गामप्राप्ते वै स्वर्गं चात्र जन्मानि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजातिथार्थिकः ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वारोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि यश्चाद्यादन्नं शूद्रगृहाश्रितः ॥ १ ॥
मायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं स्मृतम् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं याति रोगस्तपापनास्तिह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वगर्भं पानयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकुना पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्वर्णभान्नाणां दानाद्भोगभिलाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सून सदा भर्तृपरायणा । दानवर्मरता भव्या सुमगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीत्र मुखना सगर्भा फण्डालसा । त्रोटिते वै तथा चान्यकन्नं भोक्तुं विनाज्ञया ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फण्डानात्र जन्मनि । भवन्ति खलु ये पुत्रा अर्वागष्टादतोऽण्डज ॥ ३ ॥
पञ्च श्माप्नुवत्यत्र यस्मादकृतानिष्कृतेः । निष्कृतिं ता प्रवेक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ४ ॥
शनिशरेऽण्डजश्चेत् निर्मलः शश्वत्यकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्मर्यादिने पृथुषा तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्कैः सार्षपैरसंतयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाभृत्यप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्रयं सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्दानयेद्ब्राह्मणं सुतम् । सात्र जन्मनि कुष्ठेन पापयोगेण पीडयते ॥ १ ॥
ततो वै त्रिपत्रे सा च गलःकुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ञानकृतान्पूर्वाचोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्दशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देसे हि यामुने स्वाभीर्हर्षे' नाद्रुमं वृक्षकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं चाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥

शक्येन कुटुम्बस्य पालनं ह्यकरोत्तदा । एकस्मिन्ने दिनेः गत्वा ददाह वनमट्टनम् ॥ २ ॥
 वशं देवस्य संप्राप्तो जीवा दम्बा महाबलाः । वन्योः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकोस्तथा । माघे तु जाह्नवीघ्नानात्स जातः शुद्धने कुले ॥ ४ ॥
 विषाणानिकटे देशे योजने सप्तसम्भवे । मध्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽपहृक् ॥ ५ ॥
 बहुलोभी बहुस्त्रीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनः शठो धूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
 पञ्चमे भवने राहुर्भोमयुक्तोऽल्पसन्ततिः । लक्ष्मणैर्लक्षितश्चोत्तरवेदि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 वन्योः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् । पुत्रावरोधकं कर्म बलवच्चैतदेव हि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद प्रभो सुतसौरुषधिवर्द्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहविनाशनम् । वनदेवी तेन कार्या पलेनार्द्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्यमपी शुभाऽऽलेख्या पत्रे वै चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्पो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमानं तु गणाध्यक्षं शिवात्मकम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य पुष्पगन्धार्घैः सा देवी कार्यसाधिनी । सा वै देवा विधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुपाद्भारं वापि पात्रायणविधानतः ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मंत्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्द्धं वा जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजयेत् । तावज्जपेत्सूर्यमंत्रं विधिवत्प्रणवादिक् ॥ १६ ॥
 विधेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् । ब्रूते तु यथाशक्ति रिष्टं पटपञ्च हेब्दके ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्तं कृते सूत जीवन् नवसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पभेदाच्च सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हरेन्वारी पूर्वजन्मनि सुभ्रत । साऽत्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चान्नं रसैः तैर्बैः समन्वितम् । पिबेभ्यो भोजनं दद्याच्छतं वा दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
 होमयेच्च तथा चान्नाग्नायभ्या ऽन्नं चक्रेण तु । मुच्येत्तस्मिन्जीर्णतोषाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः कश्चिद्देवागारस्थितां कुवीः । भग्नां कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्वापितां पुंसि ॥ १ ॥
 अप्रतिष्ठो भवेन्न जन्मन्यथ स्वगाधिप । वर्षत्रयं तथाभ्युपजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यथाचरेद्राजववं मोहान्पूर्वमो नरः । स राजपक्ष्मी विज्ञेयो चोरपापयुतो नरः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रपन्नतः । गोभूहिरण्यमिष्टाक्षतिलवज्रपदानतः ॥ २ ॥
 वनभेदप्रदानेन क्षपणं न पश्यति । दानं यथानुमानेन सर्वस्वादार्धमेव च ॥ ३ ॥

देयं द्विजवधादौ तु विचामोत्र प्रयत्नतः । तत्क्षणं काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥

रिष्टेणैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरी घातयेत्काचित्परमार्थं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गाध्रानेन सततं विधिनाकैर्मृगे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्विरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनः । सोऽत्र जन्मनि मूर्खत्वं व्रजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सुत दद्यादानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संठाप्य बन्धनं शुद्धैः क्षौमजैर्गरुडाग्रज । एतच्चत्प्राक्तनायस्य नाशनं समुदाहृतम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्धा ग्रामभवेऽभृतसुतान्विता । अयोध्यासंमया सुभूर्धनमर्तुसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सप्तन्या गर्भनाशनात् । ज्ञानेयं प्रादजात्रेव दुःखार्ता सुवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि त्वर्षपापमनाशनम् । काश्यां गत्वा सुविविना शिवमाराधय यत्नतः ॥ ३ ॥
ग्रैतर्दानैर्महापुण्यैर्नानागिमवधिस्तरैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्दीपमालादिनेष्टज ॥ ४ ॥
अर्चयान्ने महानद्या मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मंत्रैर्वैरुणसूक्तैश्च नौकायां वा पतत्रिण ॥

था चैवं कुरुते सम्पत्कस्याः स्यात्सन्ततिर्भुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतामुत । कुर्याद्दुर्मतिमापन्नः खल्वाटी जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्पोपस्कृतसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्वोपात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्भ्राजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगनिपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणा वै क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । धातुज्ञये क्षयं याति तच्छरीरमसामतम् ॥ २ ॥
दृढकर्मकृतात्पापात्तस्मात्त्रोक्तं पतत्रिण । पापनाशकं किञ्चित्कर्म चायैव जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मूर्खत्वं जायते तस्याश्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दर्शनं दद्यादेदस्य पुस्तकम् । विनाय वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
होमेष्वेव तिलान्भवस्या भोजयेद्ब्राह्मणान्स्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय चतुर्विंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्रजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेण्डज । प्रतिभाया देवगृहे स्यापितायाः परेण च ॥ १ ॥
अप्रतिष्ठान्विता सात्र जायते वै सखाविप । वर्षत्रये ब्रह्मवृत्तपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्भिजो महाभाग ह्यासीदङ्गे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृत्वा ब्रह्मादभुत्तमम् ॥ १ ॥
विधिना तेन दत्तानि काम्यश्राद्धानि तत्र वै । ततो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्यापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानी सुरूपो मितदो घृणी । वहुदेशेऽधिकारादयः पुण्यात्सर्वं फलं सिद्धम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाभुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुत्पत्तीनास्तु सुरूपास्त्रीमुखोऽजितः ॥ ७ ॥
बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥
कुबेरप्रतिमां सौकर्म्यां पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि निजचित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायण दद्याच्छुभं स्वर्णेन निर्मितम् ॥ १० ॥
शुभं लेख्यं पवित्रं च पुत्रसन्ततिवर्द्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न जायते ॥ ११ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्भिजो महाभाग ह्यासीदङ्गे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधानात्तेन दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्यापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानी सुरूपोऽमितदो घृणी । वहुदेशेऽधिकारादयः पुण्यात्सर्वं फलं सिद्धम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाभुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुत्पत्तीनास्तु सुरूपास्त्रीमुखोऽजितः ॥ ७ ॥
बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥
कुबेरप्रतिमां सौकर्म्यां पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि निजचित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैस्तां दद्याद्ब्राह्मणाय वै । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णसंभितं शुभम् ॥ १० ॥
लेख्यं पवित्रं परमं पुत्रसन्ततिवर्द्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न जायते ॥ ११ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२७ ॥

अरुण उवाच ।

भेदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णश्च स्वल्पश्रुतिर्विजोविकः ॥ १ ॥

द्वयब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्देवपरायणः । 'करे पादं कुशखेण दंष्ट्राशृङ्गविधानतः ॥ २ ॥
 त्रणो हि जायते दीर्घो नेत्रतोदो विराडिमता । परोक्षमपनादं च ब्रूते लोकस्य सोऽन्वहम् ॥ ३ ॥
 प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरामणा । अनृतं भायते किञ्चित्किञ्चित्कृतस्य कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्यानि मृतानीह तस्याः कानिचिदेव हि । वर्षत्रयमिता वाला म्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्यं प्रजायते । उदरे हि स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेवं तु भ्रातृणां मृतापत्यत्वमेवं च । गतो वदुतः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैनतेय तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानवत्रययायुक्तः प्रियाप्रीतिः परस्परम् । तस्य चापरमातुस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ ९ ॥
 तद्दौर्ध्वदेहिर्देहिं पुत्रीर्वित्तेन सदृशं कृतम् । मासत्रये ह्यतिक्रान्ते ज्येष्ठेनैव दुरात्मना ॥ १० ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽयस्य वै बलात् । पुत्रशोकार्कषया माता हृदयं ताडितं भृशम् ॥ ११ ॥
 अभिघाताच्छिलाभृताहर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरंणैव कालेन उपेष्टश्रवणे घातितः ॥ १२ ॥
 द्वितीयं जन्म चैतद्धि मृतापत्यं प्रजायते । पुरा कृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवः ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

भायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । लघूनामलघूनां च गर्भस्यानां हि तत्त्वतः ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्योऽपने तु संप्राप्ते ह्यनुकूलग्रहे दिने । सप्तलीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १५ ॥
 उपोषणदिने रात्रौ प्रातश्चातुर्दिते खौ । सुषेवं सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १६ ॥
 मुशुभे भृमदेशे तु कुंकुमाग्न्युपचर्चितः । कुर्यादष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं मुशोभनम् ॥ १७ ॥
 तन्मध्वे रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशोऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्घृणैश्च कुमुमादिभिः । जनन्यासहितान्देवान्प्रचुम्नाद्यांस्तथाऽर्चयेत् ॥ १९ ॥
 चारुदेहं सुषेवं च चारुगुप्तं यशोन्वितम् । इमबाहं चारुबाहुं मुचाहं पूजयेत्क्रमात् ॥ २० ॥
 पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीसकोविदैः । पुष्पसाम्बुगन्धाद्यैरर्चयेद्विविधैर्गुणैः ॥ २१ ॥
 तद्विभासीय तद्विष्णोरतो देवाभिपूजयेत् । ज्ञातमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २२ ॥
 होमान्ते पित्रभोजन्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् । “ यन्मया पापक्रेताघं कृतं वै पूर्वजन्मनि ॥ २३ ॥
 स्वपत्न्या वै वधो मोहात्पुत्राणां तु तथैव च । स्वकन्याहर्ननाद्यापि भूमिद्रव्यादिलिप्सया ॥ २४ ॥
 लघूनामलघूनां च हननात्पूर्वजन्मनि । यद्याघं वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् ॥ २५ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय दानं संपदं त्विदम् । ” स्वत्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोऽदादिति विसर्जनम् ॥
 सापिष्पातमानमालोक्य भुञ्जीत द्विजवन्धुभिः । ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्मानशंसकम् ॥ २७ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैर्वीर्यैः स्याद्रालक्रीडनात् । जलादम्बादिना वाया ब्राह्मणभारमादिना तथा ॥
 नायङ्गे विभूतिव्यापी सुरे तिलव्रणादिकम् । पत्नीयमातुल्यान्यादिनेत्रतोदादिवं तथा ॥ २९ ॥

समुर्मातृप्सुर्वापि वालैर्घव्यतादिकम् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्माग्राहकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरदिशामिहसहस्रतमः ॥ १२२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहहृत्परनिन्दं समाचरेत् । पटं युता सा हि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग विविद्युक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्भोगादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपनिषद्भाष्ये श्रीशिवशुक्लपञ्चमोऽध्यायः ॥ १२२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारूपरोमेण संयुक्तो जायतेऽत्र वै ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं नवं वेदविदे च तत् ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने दारिद्र्या दद्यादोषापनुत्तये । गण्डमालाहं चैतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपनिषद्भाष्ये श्रीशिवशुक्लपञ्चमोऽध्यायः ॥ १२३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलश्रीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्सखाधिप । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मातुषीं संकरा स्मृता ॥ १ ॥
 यनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मानि दृश्यते । निष्कृतिं तु प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणात्पुनः ॥ २ ॥
 वासात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपनिषद्भाष्ये श्रीशिवशुक्लपञ्चमोऽध्यायः ॥ १२३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षयातं तु यः कुर्यात्समायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाचातेन सेवेण पीडितोऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
 दद्यान्निष्कत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तस्माद्भोगादिमुच्येत पक्षाचातात्पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपनिषद्भाष्ये श्रीशिवशुक्लपञ्चमोऽध्यायः ॥ १२३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी दिजबलभा । गण्डमालारूपरोमेण संयुक्ता जायतेऽभुना ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्याच्च च कम्बलम् ॥ २ ॥
 नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापममुच्यते । दिजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपनिषद्भाष्ये श्रीशिवशुक्लपञ्चमोऽध्यायः ॥ १२३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अवधीद्वालकं कश्चिद्ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । बह्वेदेशे वसन्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
 धीरः सर्वं कलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । धनवान्परतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगमाक् ॥ २ ॥
 विद्यादानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रवन्ततविर्जितः ॥ ३ ॥
 विमवालकवातोत्पत्त्यापतः क्रुद्धि स्वगाधिप । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखेस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य बालव्रतविमोचनीम् । प्रयागे वा कुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥
 नेमिपारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्भोगाच्छिवम् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्ष्मणैस्तथा विमानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पटस्त्रे चतुस्त्रे वा कुण्डे चाज्यतिलान्जुषाम् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्दिवाऋतैर्वान्नासारलङ्घकैः । नानाप्रद्वयफलैश्चैव वस्त्रैर्मर्त्यैस्तथार्चयेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्याद्दृष्टमीतिकर्ता तथा । यश्चानेन विवानेन प्राप्यशितं समाचरेत् ॥ ९ ॥

स घालघातजा पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दशामयाऽष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घपाद्यार्घ्यैर्वेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तमहं सर्वपापेभ्यो विमोक्षयामि स्वमेव । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चवर्षाधिकं खग ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते यस्मात्पञ्चम्या चन्द्रवासरे । प्रायश्चित्तेऽकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्देके ॥ १३ ॥
 रिष्ट स्यात् क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ १४ ॥
 नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् । पुत्रवृद्धिकरं चात्र यया प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्त्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं या नारी परपक्षं च धातयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडिताऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
 तथा निष्कर्मितं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्येताऽत्र महारोगात्पक्षाघातात्वं संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चत्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुण्डादागतस्तत्र मयुरावा स्वमाधिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयमदः ॥ १ ॥
 योगे कलियुगे प्राप्ते पापान्मान्ते महाजले । भारवतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वेदिवि ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चत्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्जवेऽण्डज । कुनखी जायते चात्र महापापेन लज्जितः ॥ १ ॥
 दद्यात्सुवर्णं सततं स तद्दोषविनाशनम् । चाद्रापणनयं कुर्यात्तद्वा तद्दोषशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तत्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रानघातरी प्रोक्ता या पूर्वं धातयेत्तुम् । रात्रयक्ष्मांश्चिता सात्र तस्मिन्वपसि भामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वत्र स्वमेव । यस्मिन्कृते हि विधिना पूर्वजन्माद्यनाशनम् ॥ २ ॥
 स्वर्णगोभूमिमिष्टान्नवृत्तयेतुलितानि च । देयानि भद्रया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
 रिष्टं निशन्मितेऽन्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृते त्विह ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं यः कश्चिद्दण्डं हन्यात्तत्तर्गावप । प्राग्जन्मन्यथ युक्तः स्यादक्तातुन्दरुजा भृशम् ॥ १ ॥
 भविष्यति न सन्दैरस्वस्य मृत्युः खगाविप । अपि दानशतेर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥
 त्रिंशे वर्षे महारिष्टं रक्ताधिक्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

॥ मोहाद्घातयेद्द्रव्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तातुन्दरमन्वितः ॥ १ ॥

माजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये महाभाग क्षयः पापरुजोऽपि हि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽन्यथत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकतत्त्वतमः ॥ १२४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता येयं शक्तिर्माधुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकाराय च ॥ १ ॥

प्राप्ते कलिगुणैर्देव सर्वपापविवर्जितम् । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव वास्यति ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽन्यथ एकचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकतत्त्वतमः ॥ १२४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मानि मृतस्य कृच्छ्रेणाति प्रपीडयते ॥ १ ॥

मायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं मुत । सुवर्णपद्मदानं च सपत्रं ब्रह्मदेयम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय विधित्तय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽन्यथो द्विचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकतत्त्वतमः ॥ १२४२ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्भिरोचमो जातः किञ्चिद्विचक्षणमन्वितः । कासश्वातादिना वाया ह्युदरार्तिश्च तस्य वै ॥ १ ॥

क्रयविक्रयकर्तासौ कृषियाणिज्यतत्परः । मिया मीतिपरा तस्य व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥

किञ्चित्कोधयुता सा वै कुवाक्यानाञ्च भाषिणी । उदरे वातना रोगा शिरोर्तिर्नैत्रतोदनम् ॥ ३ ॥

नैयोपि दिवंस्तस्या यस्मिन्सा मुदिता भवेत् । रजोदोषात्प्रपीडयेत् वेदनाभिस्तथातुरा ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तुः कृतं कर्म नेतस्त्वीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा शूरी द्विजभक्तिपरायणा ॥ ५ ॥

व्रतानि विविधान्वेव चक्रे वै सुखकांक्षिणी । तद्देहे धान्यराशेस्तु भक्षणाय समागताम् ॥ ६ ॥

ब्राह्मणस्य शुभां मां वै धान्यराशिं समञ्जसीम् । गृहीत्वा लकुटौ सा वै भूशं कुक्षावताडयत् ॥ ७ ॥

सगर्भा सुरभिर्वत्स गर्भः कुक्ष्युपावतनात् । मृतः सा सुरभिर्वत्स प्रसवे दुःखिता भृशम् ॥ ८ ॥

शिगुदुःखेन सुरभिर्वत्समाक्रंदती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ ९ ॥

पंधान्मानुष्यमात्रा व्रतदानप्रभावतः । तृतीयं जन्म चेतद्धि मृतापत्यत्वकारकम् ॥ १० ॥

सप्तजन्मनि चैवं हि गोस्त्रीव्रतवधाद्भवम् । नानाप्राकर्मणान्तेषां नानापत्त्यर्थदुःखता ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येनापत्यं हि जीवति । अनुग्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मास्ते नभसि संप्राप्ते ह्यनुकूलेग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमंत्रतः ॥ १३ ॥

उपोषणं दिवारात्री त्रयोदश्यामतन्द्रितः । पूर्णमास्या दिनं प्राप्य प्रातर्भानूदिते साति ॥ १४ ॥

सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदङ्मुखसमाश्रितम् ॥ १५ ॥

अर्हणाद्युपचरिश्च कुंकुमाद्यैः समर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १६ ॥

तत्रोपरि न्यसेदेवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णं राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १७ ॥

उपचारः शुभैर्गन्धैर्वर्षश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजनम् ॥ १८ ॥
पुष्पैश्च गन्धवृषाद्यैश्चोद्विजैर्वैष्णुभिः । रुद्रैकादशनाभिश्च जपेद्बुद्धविधानतः ॥ १९ ॥
तथा लक्ष्मिर्नैः पुष्पैश्चैवैन्द्रन्धवारीभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २० ॥
रुद्रस्यायुतहोमश्च समिदाज्यादिभिश्चेत् । एवं पृथग्भिव्यानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २१ ॥
होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया कर्मवशतः पुराजन्मनि दुर्विद्या । गोः कृतो गर्भघातो हि लकुट्या कुक्षिघातनम् ॥ २३ ॥
तेन वै कर्मणा प्राप्तं मृतमर्भादिकं भृशम् । मृतवन्तान्निदुःखानि प्राप्नुवन्ते च तदेतसः ॥ २४ ॥
तच्चदेनोपशान्त्यर्थं दानं संपदशम्भम्” ॥ २५ ॥
स्वस्त्यस्तु तेति स मोक्तो कोदादिति विसर्जयेत् । सर्पिष्यहमानमालोभ्य अन्तर्वा वै तोषयेद्विजान् २६
भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विद्यान्तः । व्रतान्ते मुरभिं दद्याद्देम द्रव्यादि शक्तितः ॥ २७ ॥
अहःशेषं ततः सर्वं भोजयेदष्टवन्धुभिः । षोडशं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २८ ॥
काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्धघातः सगदुपलेखनात् । शृंगिणां चोपवातानि जायन्ते व्रगजातयः ॥ २९ ॥
जलाकुलत्वं स्पर्शोमेनादृक्च प्रजायते । नार्यमे विहृतिव्याधी मुखे तिलवगादिकम् ॥ ३० ॥
पितृजामातुलन्यादेर्विधवात्तिश्च जायते ॥ ३१ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिसन्हन्तमः ॥ १९४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभये मोहात्मुरां पिबेत् । प्रद्रेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रद्वं नाशयेन्महत् । दयाद्रत्नमयं पद्मं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय सुशीलाय पुनिताय यथाविधि ॥ ३ ॥

इति श्रावद्धसूर्यारणसगादे कर्मणि राकेऽभ्यायधनुधत्वारिशादुत्तरदिशनाधिकसहस्रतमः ॥ १२४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधो वै सुतं पिबेत् । मृदावशेषतोमेण सोऽत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥
चिह्नं श्यावदन्तेन लक्षितः पापजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मूत्र हृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृढात्माकपापजात्सून प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षमार्थं विधिवत्कृच्छ्रसान्तपत्तं चरेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीहनुमत्पुराणसंगदे कर्मविभागेऽध्यायः पञ्चवक्त्रारिशद्वारद्विंशत्याभिसहस्रनामः ॥ १२४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैद्ययातनतत्पथः । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 रक्ताहुदसमाक्रान्ता दुष्टप्रापप्रयोजिता । मद्धारिणेन सा याति यमलोके सगाधिप ॥ २ ॥
 चतुर्गारिदन्मते खेपे रिष्टं चाकूतनिष्कृतेः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मभेदादध्यायः षट्कवारिशतद्रुतसंदिशनाभेकसहस्रतमः ॥ १२४६ ॥

શ્રીસૂર્ય ઉવાચ ।

जाचित्पूर्वभवे पुण्या मुसजान च बाहुजा । देगे सारस्वते प्राप्ता सर्वकर्मान्विता सती ॥ १ ॥

क्षयरोगयुता चात्र युवभावं स्वगाधिप । प्राक्पापाद्दुस्तरात्सुत कंठपादादिसम्भवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाच्छिवपूजनतत्परात् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येच्च क्षयरुक्त्वस्याः सुखमाप्नोति वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
आयुर्वर्णाणि पष्टि स्यात्तया सप्तविसंख्यकम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिचलोत्कर्षात्परस्त्रीं कामयेत्पुनः । इह वै यौवने प्राप्ते सोन्मादी जायते भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्प्रजापतिं देवं सोवर्णं शक्तिमोण्डजः । प्रगं स्वर्णमयं तद्दत्तपूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या होमयेच्च जपेत्तया । गायत्रीं विधिनो सूत सोन्मादान्मुच्यते त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परस्वर्णापहारिणी । साऽत्र जन्मनि रोगेण कुनखाख्येन बाध्यते ॥ १ ॥
दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतःतमज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मानि ॥ २ ॥
चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मसि तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पकोनपंचाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यद्विहा यो भवेत्पूर्वं भवे ना चात्र निःप्रजाः । रक्तायुर्देन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्यस्य दानेन रक्तायुर्विनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्मलेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्गनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
त्यागी शूरो महोत्तमाद्देशे केरलके सुत । स्वाभिधर्मपरो नित्यं सपरनीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्याऽपि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः कोभयुक्ताः वशून्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥
तस्मिन्काले त्वभूद्दुर्द्ध धोरं तस्मिन्पुरे तदा । संग्रामभूमौ स मृते यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
तस्य पत्नी महामाया साध्वी पनिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणावलंघिनी ॥ ५ ॥
घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यो न जीवामीत्युक्ता मृतवती तदा ॥ ६ ॥
तदयुर्गो सातकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तृका । मुक्ता तत्र महामोहान्स्वामिप्राग्धर्मसम्भवान् ॥ ७ ॥
नानाप्रजाघातजानि पाषाण्यश्च वुभोज सा । क्षीणात्पुण्यात्तया जले म्लेच्छदेशे तु वतपतिः ॥ ८ ॥
सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिते । गौरः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
नानाभोगमुखैर्युक्तो गजयूथैः समावृतः । पत्युश्चरथतर्कार्णस्तया भैरवशासनः ॥ १० ॥
महोदयः पुत्रपौत्राद्व्यत्यंतमुत्तमसंयुतः । देशेदेशेऽप्यिकारी च स म्लेच्छैः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
स्त्रीसाहाय्यान्महाभाग तथा पुत्रसमन्वितः । मुखैश्चर्मयुता साऽपि यवनी तद्दशा त्विह ॥ १२ ॥
सपुत्रः प्राक्साहाय्याच्चं सोप्यत्रैव महाप्रभुः । पूर्वं जन्मफलं प्रोक्तं ससाहाय्यात्स्वगाधिप ॥ १३ ॥
स्वाभिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थमरणादपि । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्स्वभैरव ॥ १४ ॥

पश्चात्तीतिसमायुस्यान्नच रिष्टेन तन्मृतिः । रिष्टं पश्चात्तमेदे स्वेदहान्नसमं सुत ॥ १५ ॥
 शस्त्रपहारोर्विधेः प्राप्स्यत्यत्र गणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्यापात्तद्वर्षे नात्र संग्रयः ॥ १६ ॥
 दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देवो हिरण्यस्तद्भद्रजः शतपलात्मकः ॥ १७ ॥
 कुरुक्षेत्रादित्येषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्करमयुक्तः देयश्चायं तु पुत्रक ॥ १८ ॥
 महारिष्टहर प्रोक्त प्रायश्चित्तमिदं महत् । नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्कचित् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपचाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमयेत्स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सात्रोन्मादेन पीडयते ॥ १ ॥
 तत्पापनाशन श्रेष्ठमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं हेम च वाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विमानं धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तमात्रं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय द्विपचाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रपुहारी च यः पूर्वं जन्मन्ययैव जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतामुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्प्रायश्चित्तं शृणु गीम्ने । पतना निशमं शुद्धं तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिपचाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पत्या जीवति या जाराद्वर्षे वृत्तवती पुरा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यपा वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहास्ततस्तं दरिद्रदिनपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्यथोदितात् । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेन्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पड्नीत्येवदजीवनम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय चत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटक विना यस्तु हस्तिन प्राग्जवान् वै । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकर्मस्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तदा काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । तस्य विंशतिमे वर्षे खग शस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चपचाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाङ्मार्गं सूत वल्लोत्कर्षेण मन्दवीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
 पापादसाध्ययोगाद्वै तस्य सुक्तिर्न जायते । त्रिषते रिष्टयोगेन सोऽन्मायत्र न जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षट्पचाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाभोगाद्वेत्त्रयु । सात्र जन्मनि पक्षींश्च श्लेष्मरुक्समुत्ता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्त्रयु तत्पापशुद्धये । तत्पापस्य क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपचाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनधान्यसुखोपेतथोर्णालुश्च जनान्वितः ॥ १ ॥
सुवतः शक्तिमान्धीरः किञ्चिद्व्याधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मेही वै जायते भृशम् ॥ २ ॥
उदरार्तिरस्मृत्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
सत्यवाक्सत्यपा लोके प्रतानामनुकांक्षिणी । बहुपुत्रान्धि सुपुत्रे कथञ्चित्कोऽपि जीवति ॥ ४ ॥
अथवा मृतपुत्रा च पुत्र्यो जीवन्ति वा सुत ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु मतीच्यां समजायत । तस्य गेहे स्थिता कन्या प्रौढा साभृत्किमहिमैः ॥ ७ ॥
भूरिद्विषणलोभेन वृद्धविप्राय सार्पिता । धनं विप्रस्य तत्पित्रा हृतं कन्याबलेन वै ॥ ८ ॥
यावत्कन्या भवेत्प्रौढा पतिसङ्गमकांक्षिणी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतार्थिनी ॥ ९ ॥
किञ्चिद्वर्षं व्यतिक्रान्ते वृद्धविप्रो मृतश्च वै । सा बाला विधवा जाता पत्यपत्यार्थदुःखिनी ॥ १० ॥
प्रतर्तयिष्यता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षेस्तस्या वत्स नियमैः शोणितं वपुः ॥ ११ ॥
पित्रा धनं गृहे भूरि त्वर्पितं कन्यकाकृते । अय कालवशात्प्राप्ता मूर्तिं वै ब्राह्मणी खग ॥ १२ ॥
सा पुत्री ह्युदरे भूत्वा द्वागमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्या निराधारा मृताश्च वै ॥ १३ ॥
तेन कर्मप्रभावेण बहुकन्याजानिः किल । तद्भार्यायाश्च गर्भं वै जायते मृतिमिच्छति ॥ १४ ॥
पुनर्जन्म पुनर्मृत्युर्जायते निष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके गतः ॥ १५ ॥
यातना बहुधा भुक्ता वर्षाणाश्च सहस्रकम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो ब्रतदानमभावतः ॥ १६ ॥
इदं जन्म चतुर्थं वै पुत्रीजन्म हि यत्र वै । मृतपुत्रो भूतो गर्भस्तेन वै कर्मणा च सः ॥ १७ ॥
भार्या तस्याऽपि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानसः । भर्तृविद्वेषिणी जाता न ह्यपत्याऽनुरागिणी ॥ १८ ॥
तेन कर्मविपाकेन भूरि कन्या मृताः सुत ॥ १९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथन्देव येन पापं प्रणश्यति । निष्कृतिं वद मे स्वाभिनृष्यस्वं मे प्रकाशय ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मणा येन पापेन शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ २१ ॥
स्वकन्यां वरयोग्यां वै चिंतयित्वा शुभे दिने । प्रयतेत विवाहार्थं यथाशक्ति यथामति ॥ २२ ॥
कन्यां रूपवतां शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २३ ॥
ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापौघशमनं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २४ ॥
कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् । एवं कृतविधौ सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २५ ॥
ज्ञातिकर्मणि सर्वत्र वृणुयाद्विगादिक्कान् । यूमिद्विषणवासंति कन्यावासंति वै ददेत् ॥ २६ ॥
गृहदानं ततो दद्याद्यथोपरकसंयुतम् । वर्षवर्षे तु सन्ध्यां स्नानबन्धादिकं ददेत् ॥ २७ ॥
एवंकृतविधौ सूत बहुपुत्रा यशस्विनः । पापं पुत्रविनाशार्थं कन्यापत्यादिकं च यत् ॥ २८ ॥
तस्य सर्वत्र नाशार्थं कन्यादानं स्पृष्टं खग । नाशगेचेन पापं च द्विजानां विधिनार्चनात् ॥ २९ ॥
यजन्वज्रविधानेन ब्राह्मणान्स्वस्ति वाचयेत् । विनायकां चिकामूर्तां हेमनिष्कप्रमाणतः ॥ ३० ॥

धाचार्याय ददेते च नानादोषप्रशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३१ ॥
जिह्वादनदन्तोष्ठप्रणो वातादितो भवेत् । रुषचौराग्निहानिश्च वितादेश्च यतस्ततः ॥ ३२ ॥
तस्य मानेन मनसा दूयते भृशमाधिना । सर्पिष्यात्मानमालोक्य ग्रामस्थितं समाचरेत् ॥ ३३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविशेषकेऽथाष्टोत्तरशतद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारीणी नारी लोभात्पूर्वभवे मुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं विचार्य यत्नेन ताघं दयाच्च शक्तितः । तस्माद्दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविशेषकेऽध्याय एकोनपष्ठोत्तरद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्भ्रात्रकुले जातः प्रागसौ चारणास्त्वह । गौरः कलानिधिर्वीरो धनपुत्रस्तमन्वितः ॥ १ ॥
द्विजाङ्गताडनात्पूर्वं दहूरेगनिपीडितः । उमामाहेश्वरादानात्सौवर्णाच्छक्तिर्गण्डज ॥ २ ॥
पूर्वपापविशुद्धिः स्यात्तिलाज्यमधुहोमनः । गायत्र्या दशसाहस्रजपाद्वाह्यमोजनान् ॥ ३ ॥
तदन्ते कपिलादानात्सूर्यभक्तिप्रसादतः । नाशमाप्नोति स क्षिप्रं दहूरीमोक्षतिशरुणः ॥ ४ ॥
न चासौ रोगजं दुःखनामोनीह ममाज्ञया । रिष्टमाप्नोति पृथग्दे प्राप्यश्च तत्तिवर्जनात् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविशेषकेऽध्यायः पष्ठोत्तरद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्द्वज्वरो ह्यार्यदेशे भगवधके पुरा । धनधान्यसमायुक्तश्चेत्प्रकर्मा भशेयमी ॥ १ ॥
तीर्थयात्राप्रसंगतस्त गयामगमत्सख । स चकार गयाश्राद्धं प्रयागे स्नानमाचरत् ॥ २ ॥
स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवल्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतश्चान्यत्रापि स्वगाधिर ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्पं शत्रुमावाप्तं दुष्टयोः । तत्र जीवा भूरि दग्धास्तथा वत्सवरी शुभा ॥ ४ ॥
कालयोगेन स प्राप्तः यमसादनमद्वुतम् । पापाश्च नरकागुक्ता महात्मासकलान्तग ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यमभायेन स जातः क्षत्रिरोऽद्वुना । गंगायाः प्रान्तरे देशे नानापुत्रप्रदे शुभे ॥ ६ ॥
स शूरो घलवान्पूर्वः धर्मै स्वल्पमनिःशठः । बुद्धयश्चिक्रः प्रचारी च पैतृकस्वरचित्तभाक् ॥ ७ ॥
सकन्धश्च सगरनी को बंधुमृत्युमुखान्वितः । धर्मादिदं तथा पापात्फलमत्र शृणुष्व हि ॥ ८ ॥
गोवाल्यस्तस्य कवाञ्जीविवातदपुत्रकः । पञ्चपञ्चभित्तादन्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
बालगोघातज्ञान्याशु पापानि सुतहानि हि । गोरान्नेगे ज्ञानौ सोमात्पठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
चिन्त्यं लप्तादिदं स पृच्छ कस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सज्ञायासीन्मृतवत्साऽत्र सा सुतः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापविशोचिनीम् । सुतवृद्धिकर्तुं धनमाभिह जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोचिनीम् । मत्तस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिष्मयी ॥ १३ ॥
तदर्धमितिका वागपि निजविचाजुसारतः । संपूज्य विधिवन्मंत्रेर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
मापेः पञ्चमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा बद्धिर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापाजमुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मंत्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥

होमयेत्तदशांशेन रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृगुपादा हरेर्वशं दशावृत्या विवानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सुतं प्रायश्चित्तं विधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्वत्र खगाधिप ॥ १८ ॥
 सप्तपञ्चमिताब्दान्तं प्रायश्चित्तेन जीवति । पञ्चपञ्चमिताब्दान्ते रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १९ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकस्यष्टोत्तरपदेशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सत्रकुले कश्चिन्नीतिशास्त्रविशारदः । नासके राजमन्त्री च स्वाभिभवमस्तः सुवीः ॥ १ ॥
 शिवमस्तिपरो धीरः स्त्रीपुत्रवनसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः ॥ २ ॥
 भृशस्याबाहनादीनि विविधानि पर्वसु । सुवर्णैस्त्रिउपात्राणि वस्त्राणि विविधानि च ॥ ३ ॥
 नृपाक्षया गतः सोऽयं नृपः शत्रुपुरं प्रति । गत्वा नीता महाभाग तेन शत्रुपुरात्ततः ॥ ४ ॥
 तत्रैका सुरभी सूतः ह्यासन्नमसत्वा हता । तेनाऽऽज्ञतेन तेनाऽपि ताडिता सा भृशकुला ॥ ५ ॥
 गर्भपातोऽभ्यस्तस्या भृशं तच्छिताडनात् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भवातेन चाण्डज ॥ ६ ॥
 तेन स्वामिरतेनाऽपि कृतं तत्कर्म दारुणम् । महापापं कृतं तेन भाविनोर्थस्य गौरवात् ॥ ७ ॥
 साहाय्यतश्च कस्यापि कृतं कर्म शुभाऽशुभम् । जय किंचिदत्रे काले प्राप्य धर्मपुरं प्रति ॥ ८ ॥
 पापाद्दुष्टफलं भुक्ता शुभाच्छमफलं तया । पुण्यपापाविशेषाच्च स्वामिधर्मरतेस्तया ॥ ९ ॥
 नानादानाद्विष्णुचात्र सनिहत्यापुरेऽननि । पञ्चगोत्रनविस्तीर्णं स च मध्यस्वरूपधृक् ॥ १० ॥
 रक्तः श्यामोऽथ मतिमान्नात्युद्यः समदेहधृक् । राजवचारां विभुगोऽभितदः स्त्रीसुखान्वितः ॥ ११ ॥
 पितृमातृमुखैर्हीनो नानास्यानाऽधिकारवान् । पितृभ्यः प्राधिको मानी यशस्वी बहुमित्रयुक्तः ॥ १२ ॥
 सभायां चतुरो धीरो बहुमान्यः विषयवदः । धनवान्यमृत्वैश्वर्यबहुस्त्रीभोगभागीह ॥ १३ ॥
 पुण्यादिर्दं तया पाराजोभी पापरतः कचित् । हठी घूर्णेऽऽसौ द्वेपी स्वल्पसन्तति संयुतः ॥ १४ ॥
 कुक्षैर्मयैर्मनोदुःखैर्बुध्यते च कचित्कचित् । गोबालवत्सकनवाभ्याक्तापादत्र चाण्डज ॥ १५ ॥
 बध्नेपञ्चाशदब्दांतं जातपुत्रविनाशकः । गोबालब्राह्मणवधात्स्त्रिपुत्राणां विनाशकः ॥ १६ ॥
 गोबालह्नादिमवात्पापादंशविनाशनम् । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र खगेश्वर ॥ १७ ॥
 गोमदे ये सहायाः प्राक् तेऽत्र मष्टः सुता मृताः । चित्ररंगे त्विदं सू । मष्टुरत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 गर्वा दण्डाभिघातद्वि ह्यत्राशस्तनी गतः । लज्जगोभिगाढग्रस्य प्रायोश्चित्तं वक्ष्याम्यहम् ॥ १९ ॥
 त्रिपलैर्निर्मितां चे । धेनुं कुर्याद्भरणमपीम् । पत्रे लेहानां यथा हारां सगर्भाभिरणान्विताम् ॥ २० ॥
 तदर्धार्धमितां वापि निजवित्तान्पुनरातः । संयुज्ज गन्धपुष्पाद्यर्धैश्चैत्राऽपि विशेषतः ॥ २१ ॥
 ताश्च दद्याद्विज्ञाय मन्त्रेतेतदुदीरयन् ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“मया ज्ञानात्तयाऽज्ञानात्पीडिता सुरभी पुरा ।

तदोपशमनाविव देदेऽहं त्वां हिरण्यमीम् । देवि त्वं मम पापानि तत्क्षणाद्दस्मसात्कुरु” ॥ २३ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापादिमुच्यते । सुवर्णकमितं तद्दद्यात्पुत्रपतिं विभुम् ॥ २४ ॥
 स्त्रीपुत्रवनदानादेः सुखं वै भवति ध्रुवम् । नैवं विधानं यः कुर्यान्न च पुत्रसुखं भवेत् ॥ २५ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्दे । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः चतुःसप्तति वै समा ॥ २६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विंशत्युत्तरपदेशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वासीत्पूर्वमेव कश्चिदम्नो द्रव्यसंयुतः । विद्याभ्यासरतो नित्यं धर्मकर्मसमन्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन चान्यानि दानान्यपि विज्ञानता । पापमाचारितं तेन गौरवादेव तस्य च ॥ २ ॥
 कालयोगेन संप्राप्य ब्राह्मणेन कुटुंबिना । स्थापितं तद्वृहे द्रव्यं घटे लोहमये स्थितम् ॥ ३ ॥
 पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा । कुटुंबीर्मिलित्वा तद्भुक्तं ह्यपैरश्वतदीयैः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तो ह्यम्बुष्ठो यमसादनम् । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वदानप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । देशे प्रभासके रम्ये गौरः पित्राऽधिको धृणी ॥ ६ ॥
 वाचा मधुरया युक्तो राजकर्मरतः सुधीः । दर्शनीयो नातिह्रस्वः नात्युच्चः क्रोधवर्जितः ॥ ७ ॥
 सुखी स्त्रीमानसंयुक्तः सदा सोऽतिधनैर्युतः । पुण्यादिदं तथा पापालोभयान्वरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 धूर्तः शठोऽल्पदो दंभी स्वल्पधर्मा कृपान्वितः । द्रव्यैर्मनोहरैर्हिनः पुत्रसन्ततिदुःखदः ॥ ९ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणाल्पपूर्वं फलमनाग्रितं निश्चिनम् । लक्ष्मैतदंडजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि ॥ १० ॥
 जन्मलप्तास्तु ते राज्ञा घटे पापसमन्विते । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ स्वगेश्वर ॥ ११ ॥
 पुत्राऽभावो भ्रातृहीनो ह्यल्पस्त्रीसुखसंयुतः । लक्षणैरेभिरादृजस्य पृच्छकस्यात्र जन्मनि ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोभनम् । लक्ष्मीनारायणः कार्यं सुवर्णद्वयनिर्मितः ॥ १३ ॥
 तदर्धेन तदर्धेन निजविचानुसारतः । स्थापयित्वा घटे लोहे सगृते वस्त्रवेष्टितम् ॥ १४ ॥
 संयुज्य गन्धपुष्पाद्यब्राह्मणाय प्रदापयेत् । चतुर्विंशसहस्राणि गायत्री च जपेत्तत् ॥ १५ ॥
 होमयेच्च यथाशक्ति कुण्डे वा स्याण्डले शुभे । घृतमिश्रोस्तिलाञ्जक्त्या तत्र विमंश्च भोजयेत् ॥ १६ ॥
 मम जन्मदिने पश्चादाचरेद्भूतमुत्तमम् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्सतीकस्यात्र जन्मनि । नैवं विवानं यः कुर्याद्विप्रद्रव्यादिनागने ॥ १८ ॥
 नस्यात्पुत्रमुत्वं तस्य नापि स्यात्पद्मा गतिः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पश्चादन्मितकेन्दुके ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्ययुः सप्तसप्तमिताव्दके । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविगकेऽध्यायात्पिपटुत्तरदिशतारिखसहस्रतमः ॥ १२६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वंगदेशे ह्यभूत् कश्चिच्छूद्रः स्थविरतायुतः । ग्रामाऽपि पश्वोऽग्रदण्डो विष्णुभक्तिपरो हृदः ॥ १ ॥
 स गत्वा च कुलक्षेत्रे सर्वस्वं विविनाऽह्यदात् । प्राप्ते सूर्यग्रहे स्रत विप्राय च कुटुंबिने ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन भाविनोर्धस्य गौरवात् । कौमारे धर्षिता विप्रपत्नी चागतेशुमानना ॥ ३ ॥
 कामलुब्धेन धृष्टेन पतिस्तस्याः प्रपीडितः । द्विनैः कतिपर्येव गतस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ५ ॥
 क्षयरोगसमायुक्तो मित्रो वर्षे स्वगायिप । प्रायश्चित्ताद्यवत्तणादुःखदेहांतरं गतः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविगकेऽध्यायश्चतुःपटुत्तरदिशतारिखसहस्रतमः ॥ १२६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैततेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । उभय बाहुजः कश्चित्पाठे जालंधर पुरा ॥ १ ॥
 नृपतिश्चैस्तेऽस्य धर्मशास्त्राग्निनितः । बहुश्रीपुत्रसंरक्तो पनधान्यसमृद्धिमान् ॥ २ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विधानतः । मृगय्याश्वाहिण्यादिशृद्धानि च परम ॥ ३ ॥

गयाश्राद्धं कृतं चाऽपि यथाविभवविस्तरात् । अथाऽऽगत्य स्वके देशे भाविनोर्यस्य गौरवात् ॥४॥
 कदाचिन्मृगायां प्राप तत्र तीर्थादुपागताः । स्वशत्रुपुरजाः प्राप्ता लुण्ठितास्तेन ते तदा ॥ ५ ॥
 तत्रैको ब्राह्मणश्चापि सपत्नीको हि लुण्ठितः । तत्पत्न्या गर्भपातोऽभूत्ताडनात्सा विचोष्टिता ॥६॥
 मृता वै तेन दुःखेन गर्भपातेन तत्क्षणात् । एवं बहुसहायादयः पृच्छकोऽन्तिवि दुष्टधीः ॥ ७ ॥
 पापमाचरीतं तेन दुष्कर्मप्रेरणादिना । स च तत्कर्मणा युक्तः काले धर्मपुरं गतः ॥ ८ ॥
 भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । गयाश्राद्धप्रभावेण स जातो बाहुजोधुना ॥ ९ ॥
 ऐशवत्याः परे भागे पञ्चयोजनसम्मिमे । देशे स गौरे मतिमान्सुरूपः प्रियवाग्धृणी ॥ १० ॥
 दाता भोक्ता यशस्वी च बहुमान्यो जनप्रियः । पौत्तिको नाऽतिदीर्घश्च पुष्टांगो बहुमिन्नभाक् ११
 धनवान्यसुरैश्वर्यबहुस्त्रीभोगभागीह । देशेदेशेऽतिविरल्यातः शूरो राजजनप्रियः ॥ १२ ॥
 मध्यमे चैव वयसि धनवाहनभोगभाक् । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ १३ ॥
 शठो धूर्तोऽभिमानादयो वृथा व्यापारकृत्तया । क्लेशैर्भयैर्मनोदुःखैः कदाचिद्वै प्रपीड्यते ॥ १४ ॥
 सकन्यापुत्ररहितः ब्राह्मण्या गर्भपातनात् । तद्वधाच्च महाभाग न हि जीवन्ति तत्सुताः ॥ १५ ॥
 यौर्मलित्वा सहायैः प्रायकृतं कर्मातिदारुणम् । प्रष्टुरत्रैव ते पुत्रा मृता दुःखमदाः सदा ॥ १६ ॥
 चिह्नमत्र जनुर्लघ्यान्नेत्राशिगतो गुरुः । चन्द्रश्चापेश्वरेणादयः स्त्रीपुत्रमुखनाशनः ॥ १७ ॥
 लक्षणैरोमिरादयस्य प्रष्टुरत्रैव जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्ममुच्यते ॥ १८ ॥
 उग्रामहेश्वरौ कार्यौ सपुत्रौ च हिरण्मयौ । पलैः पञ्चमितैः पत्रे चतुष्कोणे प्रयत्नतः ॥ १९ ॥
 तदर्धार्धमितेर्वाऽपि निजवित्ताऽनुसारतः । गन्धपुष्पादिकैः पूज्यः षोडशरूपचारकैः ॥ २० ॥

देवास्ते च विविज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २१ ॥

मन्त्रः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमंजो द्विजः कश्चित्प्राग्भवे घृच्छकस्त्वसौ । कलिगदेशे मतिमान्स्वामिवर्मरतोऽभवत् ॥ १ ॥
 उग्रदंढो महातेजा बहुविद्याविशारदः । शिवभक्तिपरः शूरः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः ॥ २ ॥
 अद्वद्बहुदानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः । ततः पञ्चविंशके वर्षे गयाश्राद्धं चकार सः ॥ ३ ॥
 काम्यश्राद्धानि विधिवदत्तवान्गरुडाग्रज । पुनरागत्य त्वारितं कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 वैरभावाच्च सततं तेन वै विनतासुत । ध्वस्ता निजपुरादिमास्तथा प्राक्तनं हतम् ॥ ५ ॥
 सर्वं समर्पितं राज्ञेऽनीत्या किञ्चित्स्वकं कृतम् । राजसाहाय्यतः सर्वं पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ६ ॥
 ततः किञ्चित्काले प्राप्नो धर्मपुरं प्रति । भुक्त्वा पापफलं पापात्युष्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ७ ॥
 पुण्यपापाविशेषाच्च गयाश्राद्धप्रभावतः । प्राक्तनक्षान्नसंस्काराज्जातः क्षात्रकुलेऽयुना ॥ ८ ॥
 देशे वैपाशिके रम्भे रक्तगौरः सुरूपधृक् । बहुस्त्रीपुत्रमित्रादयो बहुभृत्यसमन्वितः ॥ ९ ॥
 देशाध्यक्षोऽतितेजस्वी शूरो राज्याधिकारवान् । दाता भोक्ता कलाऽभिज्ञः स्वधर्मपरिपालकः १० ॥
 आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमन्वितः । वाचा मधुरया युक्तो नानावाहनभोगमाक् ॥ ११ ॥
 गयाश्राद्धादिदं सर्वं पापात्पापफलं हृणु । धृतः शठोऽतिलोभादयः कचित्पापरतस्तथा ॥ १२ ॥
 हेतुर्मर्यादूनि भावे मनोदुःखतमन्वितः । धर्मकर्मणि सालस्यो बहुधर्मविचारवान् ॥ १३ ॥
 विप्राणां प्राक्कृतात्सपाज्ञात्र पूर्णमनोरथः । जन्मलशादिदं चिद्वपत्र जन्मनि चाण्डज ॥ १४ ॥
 गुरुत्वात्पूर्वपापाच्च वैरिभावगतो गुरुः । लक्षणेरेभिरादयस्व प्रभुरत्रैव जन्मनि ॥ १५ ॥
 तत्पापशोधनं वक्ष्ये येन सौख्यं प्रजायते । लक्ष्मीः कार्या प्रयत्नेन सुवर्णाष्टकनिर्मिता ॥ १६ ॥
 तदर्थार्थमिता वाऽपि निजविताऽनुसारतः । पत्रे लेख्या चतुष्कोणे सर्वाश्चयवसंयुता ॥ १७ ॥
 संपूज्य पुष्पगंधाद्यैः षोडशोरूपचारकैः । सा च देया विधिज्ञाय ब्रह्मस्वाविनाशिनी ॥ १८ ॥
 सोमं च तन्मित्रं दद्यात्तदर्थं च घनाऽधिपम् । लक्षमेकं तु गायत्रीं जपत्वा शुद्धिं समाचरेत् ॥ १९ ॥
 विभवे द्विगुणं कुर्याद्येन स्यात्पापशोधनम् । होमयेत्तद्दशश्रेण शक्त्या विप्रंश्च भोजयेत् ॥ २० ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य लक्ष्मीकृतं दुःखं न कदाचित्प्रजायते ॥ २१ ॥
 अकृतेऽत्र यथाशक्ति प्रायश्चित्ते खगाऽधिप । नेत्रपञ्चाशदब्दासु यावद्वर्षचतुष्टयम् ॥ २२ ॥
 स्त्रीद्वययोर्महारिष्टं तस्य देहेऽपि पीडनम् । पञ्चसप्तमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ २३ ॥
 नच स्त्रीयनरिष्टं स्यान्न मनस्तापजं भयम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च दुःखं कचित्सुत ॥ २४ ॥
 पुत्रपौत्रधनैश्वर्यं सुखमत्र भविष्यति । देवलोकं गतिस्तस्य गयाश्राद्धप्रभावतः ॥ २५ ॥
 जन्मादिनिघनातं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मरुतास्त्रादिलोकयेत् ॥ २६ ॥
 शितं श्रीहृद्भूर्गणरसादे कर्मविपाकेऽध्याय ऋष्यभुत्तपदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग कौंकणे बाहुजः पुरा । धनवान्यसुखैर्युक्तो विष्णुभक्तिपरो दृढः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः । पापमाचरितं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
 धृतः स्वज्ञातिजाया वै गर्भस्तेनायतेर्जलात् । ततो लोकभयात्सूत कृतं तद्धर्मपातनम् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतेनैव कृतं प्राक्कर्म दारुणम् । गत्वा धर्मनगरं लुभोज सुखदुःखकम् ॥ ४ ॥
 प्रवृत्तपुण्यभावेण स जातोऽत्राऽपि बाहुजः । सरस्वत्याः परे देशे पंचयोजनसम्मिमे ॥ ५ ॥
 गौरः सुलक्षो मतिमान्पापानरितो धृणी । कचित्पापातो लोभी चिनाशाठ्यरतस्तथा ॥ ६ ॥

या स्त्री पूर्वं सहायासीदत्र पुत्रविवाजिता । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ७ ॥
 सुवर्णदशकात्सूत ब्राह्मणी च हिरण्यमी । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्देया दिजवराय च ॥ ८ ॥
 पूर्वपापाद्भिर्निर्मुक्तो पुत्रसौख्यं लभेद्विह । काशीवासान्महाभाग तद्देशे भ्रमणात्तथा ॥ ९ ॥

लभेत पुत्रात्स मुखं पार्थिवानां प्रपूजनात् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहस्पतिरिणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । करहाट्याभिषे देशे कश्चिदासीद्भिजोत्तमः ॥ १ ॥
 ग्रामभवे नृपतिर्विज्ञो वेदशास्त्रविशारदः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तोऽतिदीतिधृक् ॥ २ ॥
 बहुस्त्रीधनपुत्राढ्यो विप्रपूजनतत्परः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणैर्म्यो विजानता ॥ ३ ॥
 बहुपर्वसु भूम्यश्चकन्याषस्त्रगृहाण्यापि । सूर्यचन्द्रेपरागे च गजाश्वरथकांचनम् ॥ ४ ॥
 बहुरत्नानि भाण्डानि महादानानि चाण्डज । अयो भाविचलात्सूत पापमाचरितं पुरा ॥ ५ ॥
 सीमांतरे स्थितं तस्य विप्रस्याप्यधिकारिणः । स्त्रिया विरोधात्सततं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ६ ॥
 स्वस्त्रीभ्रातृसहायाश्च रात्रौ गत्वा तु तत्पुरम् । निर्दग्धं तत्पुरं चापि मिलित्वा बहुभिर्जनैः ॥ ७ ॥
 तदिमं दग्धे मातृयुक्ताः स्त्रियो बाला द्विजस्य हि । निर्दग्धा बालवत्सदाद्या गौरिका जन्तवस्तथा ॥ ८ ॥
 सर्वस्य लुङ्गितं तस्याऽपराधरहितस्य च । गृहीत्वा विप्रसर्वस्य ज्येष्ठपत्न्या निवेदितम् ॥ ९ ॥
 महादानरता साऽपि बहुपुत्रा पतिप्रिया । तयाऽपि तस्त्रीसंवादात्क्रोधाद्भिजकुलं हृतम् ॥ १० ॥
 भुक्तं च तद्धनं लोभात्पापमुग्रमुपाजितम् । धर्मज्ञेन नृपेणापि न कृतं पापशोधनम् ॥ ११ ॥
 अयं किंचिद्व्रते काले स प्राप्तो यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलपापात्पुण्यस्वर्गफलं तथा ॥ १२ ॥
 बहुपुण्यान्महादानात्स जातोऽत्राऽपि भूषितः । गंगायाः प्रान्तरे देशे तत्त्वयोजनसम्मिते ॥ १३ ॥
 स रक्तगौरी मतिमान्नात्युच्चो न लघुवृणी । वाचा मधुरया युक्तस्तेजस्वी लोकविश्रुतः ॥ १४ ॥
 बहुज्ञो दर्शनीयाक्षो दाता भोक्ता कुलाग्रणी । उपकारपरो विद्वान्बली सर्वजनाश्रयः ॥ १५ ॥
 क्षात्रधर्मरतो मानी दण्डदाक्षिण्यतत्परः । सभायां चतुरो धीरो मंत्रविद्वद्वेष्टितः ॥ १६ ॥
 बहुस्त्रीभोगसंयुक्तो धनधान्यमुतान्वितः । पितृश्रेष्ठाधिकः शूरो बहुभूषजनेर्बुधः ॥ १७ ॥
 गजाश्ववाहनैराढ्यो बहुरत्नैरलंकृतः । आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमाकुलः ॥ १८ ॥
 शिवार्चनान्महादानात्प्राप्तकृतात्तु फलं त्विह । सर्वमेतत्तथा पापात्सर्वं पापफलं शृणु ॥ १९ ॥
 धूर्तः शठोऽतिदंभाढ्यो बहुचेष्टो भयान्वितः । लोभी पापमतः क्वापि पित्रोः सुखविवाजितः ॥ २० ॥
 ग्रामभवे जीवघाताच्च कफपितृहृगन्वितः । बालवत्सवधात्पूर्वं पूर्वपुत्रमुचान्वितः ॥ २१ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र स्वगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायासीदलोभाद्ब्रह्मस्वभक्षणो ॥ २२ ॥
 सा कनिष्ठा च संप्रदृष्ट पुत्रमुचान्विता । यौ भ्रातरौ सहायौ ग्रामभेतां दाहकर्मणि ॥ २३ ॥
 तस्या जातौ तु तावत्र पुत्रौ निर्वासितौगतौ । गोस्त्रीवालवधात्पापात्प्राप्तमुतनाशनम् ॥ २४ ॥
 महापापस्य लक्ष्मेदं राहुर्गुरुहं गतः । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रदृष्टैव जन्मनि ॥ २५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । फलैः पथिभित्तैः कार्यैः सुखैः वत्ससंयुता ॥ २६ ॥
 पत्रे हिरण्ये लेख्या सर्वागामरणान्विता । तदर्शार्धमिता क्वापि निजविचानुसन्तः ॥ २७ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्विशेषतः । सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमन्त्री द्विजः कश्चित्प्राग्भवे पृच्छकस्तत्त्वसौ । कलिंगदेशे मतिमान्स्वामिधर्मरतोऽभवत् ॥ १ ॥
 उग्रदंडो महातेजा बहुविद्याविशारदः । शिवभक्तिपरः शूरः स्त्रीपुत्रवनसंयुतः ॥ २ ॥
 अददद्द्रुदानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तिः । ततः पद्मविंशके वर्षे गयाश्राद्धं चकार सः ॥ ३ ॥
 काम्यश्राद्धानि विधिवद्भक्तवान्गरुडाग्रज । पुनरागत्य त्वरितं कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 वैरभावाच्च सततं तेन वै विनतासुत । ध्वस्ता निजपुराद्विप्रास्तथा प्राक्तनं हृतम् ॥ ५ ॥
 सर्वं समर्पितं राज्ञेऽनीत्या किञ्चित्स्वकं कृतम् । राजसाहाय्यतः सर्वं पापमुग्रमुपार्जितम् ॥ ६ ॥
 ततः किञ्चिद्देवैर्काले प्राप्नो धर्मपुरं प्रति । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ७ ॥
 पुण्यपापाविशेषाच्च गयाश्राद्धप्रभावतः । प्राक्तनक्षेत्रसंस्काराज्जातः क्षात्रकुलेऽधुना ॥ ८ ॥
 देशे वैप्राशिके रम्ये रक्तगौरः सुरुपधृक् । बहुस्त्रीपुत्रमित्रादयो बहुभृत्यसमन्वितः ॥ ९ ॥
 देशाध्यक्षोऽतितेजस्वी शूरो राज्याधिकारवान् । दाता भोक्ता कलाऽभिज्ञः स्वधर्मपरिपालकः १० ॥
 आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमन्वितः । वाचा मधुरया युक्तो नानावाहनभोगभाक् ॥ ११ ॥
 गयाश्राद्धादिदं सर्वं पापात्पापफलं शृणु । धूर्तः शठोऽतिलोभादयः कचित्पापपरतस्तथा ॥ १२ ॥
 ह्येतेर्मर्षयूनि भावे मनोदुःखसमन्वितः । धर्मकर्मणि सालस्यो बहुधर्मविचारवान् ॥ १३ ॥
 विप्राणां प्राक्कृतपापापान्नात्र पूर्णमनोरथः । जन्मलगादिदं चिद्विषयं जन्मनि चाण्डज ॥ १४ ॥
 गुरुत्वात्पूर्वपापाच्च वैरिभावगतो गुरुः । लक्ष्मणैरेभिरादयस्य मधुरैव जन्मनि ॥ १५ ॥
 तत्पापशोधनं वक्ष्ये येन सौख्यं प्रजायते । लक्ष्मीः कार्यं प्रयत्नेन सुवर्णाटकनिर्मिता ॥ १६ ॥
 तदर्धार्थमिता वाऽपि निजवित्ताभ्युत्थारतः । पत्रे लेख्या चतुष्कोणे सर्वांश्चयवसंयुता ॥ १७ ॥
 संपूज्य पुष्पगन्धार्थैः षोडशोरूपचारकैः । सा च देया विधिज्ञाय ब्रह्मस्वावबिनाशिनी ॥ १८ ॥
 सोमं च तन्मित्रं दद्यात्तदर्धं च घनाधिपम् । लक्ष्मिकं तु गायत्रीं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् ॥ १९ ॥
 विभवे द्विगुणं कुर्वाद्येन स्यात्पापशोधनम् । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रंश्च भोजयेत् ॥ २० ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य लक्ष्मीकृतं दुःखं न कदाचित्प्रजायते ॥ २१ ॥
 अकृतेऽत्र यथाशक्ति प्रायश्चित्ते खगाधिप । नेत्रपञ्चाशद्वदासु यावद्वर्षं चतुष्टयम् ॥ २२ ॥
 स्त्रीद्वययोर्महारिष्टं तस्य देहेऽपि पीडनम् । पञ्चसप्तमितान्दायुः प्रायश्चित्ते कृते त्रिवह ॥ २३ ॥
 नच स्त्रीवनरिष्टं स्यान्न मनस्तापजं भयम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च दुःखं कचित्सुत ॥ २४ ॥
 पुनर्पौत्रवर्नैश्वर्यं सुखमत्र भविष्यति । देवल्लोके गतिस्तस्य गयाश्राद्धप्रभावतः ॥ २५ ॥
 जन्मादिनिघनांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मन्त्रास्त्रादिलोकेत ॥ २६ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १२६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महामाग कौंकरणे बाहुजः पुरा । घनवान्यसुखैर्युक्तो विष्णुभक्तिपरो दृढः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तिः । पापमाचरितं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
 धृतः स्वज्ञातिजायां वै गर्भस्तेनायतेर्बलात् । ततो लोकभयात्सूत कृतं तद्गर्भपातनम् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतेनैव कृतं माधर्म दारुणम् । स गत्वा धर्मनगरं सुभोजं सुखदुःखकम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि बाहुजः । सरस्वत्याः परे देशे पंचयोजनसम्मिमे ॥ ५ ॥
 गौरः सुरुषो मतिमान्प्रायान्निरतो घृणी । कचित्पापगतो लोभो चिन्ताशाठ्यरतस्तथा ॥ ६ ॥

या स्त्री पूर्वं सहापासीदत्र पुत्रविवाजिता । लक्ष्णैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ७ ॥
 सुवर्णदशकात्सूत ब्राह्मणी च हिरण्यमी । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्देया द्विजवराय च ॥ ८ ॥
 पूर्वपापादिनिर्मुक्तो पुत्रसौख्यं लभेद्विह । काशीवासान्महाभाग तद्देशे भ्रमणात्तया ॥ ९ ॥

लभेत पुत्रात्स सुखं पार्थिवानां प्रपूजनात् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यादेः कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपष्ठोत्तरदिशताभिकग्रहस्तमः ॥ १२६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कर्हाटाभिधे देशे कश्चिदासीद्दिज्ञोत्तमः ॥ १ ॥
 प्राग्भवे नृपतिर्विशो वेदशास्त्रविशारदः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तोऽतिनीतिधृक् ॥ २ ॥
 बहुस्त्रीधनपुत्राढ्यो विप्रपूजनतत्परः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विज्ञानता ॥ ३ ॥
 बहुपर्वसु भूम्यश्वकन्यावत्तृगृहाण्यपि । सूर्यचन्द्रोपरागे च गजाश्वरयकांचनम् ॥ ४ ॥
 बहुरत्नानि भाण्डानि महादानानि चांडज । अयो माविकलात्सूतः पापमाचरितं पुरा ॥ ५ ॥
 सीमांतरे स्थितं तस्य विप्रस्याप्यधिकारिणः । स्त्रिया विरोधात्तत्तत् कृतं कर्मातिदाहणम् ॥ ६ ॥
 स्वस्त्रीभ्रातृसहायाच्च रात्रौ गत्वा तु तत्पुरम् । निर्दग्धं तत्पुरं चाऽपि मिलित्वा बहुभिर्जनैः ॥ ७ ॥
 तस्मिन् दग्धे मातृयुक्ताः स्त्रियो बाला द्विजस्य हि । निर्दग्धा बालवत्साढ्या गौरिका जन्तवस्तथा ॥ ८ ॥
 सर्वस्य लुटितं तस्याऽपराधराहितस्य च । गृहीत्वा विप्रसर्वस्वं ज्येष्ठपत्न्या निवेदितम् ॥ ९ ॥
 महादानरता साऽपि बहुपुत्रा पतिप्रिया । तयाऽपि तत्स्त्रीसंवादात्क्रोधाद्दिज्ञकुलं हतम् ॥ १० ॥
 भुक्तं च तद्धनं लोभात्पापमुग्रमुपाजितम् । धर्मज्ञेन नृपेणाऽपि न कृतं पापशोभनम् ॥ ११ ॥
 अथ किंचिद्गते काले स प्राप्तो यमशासनम् । भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ १२ ॥
 बहुपुण्यान्महादानात्स जातोऽत्राऽपि भूपतिः । गंगायाः प्रान्तरे देशे तत्त्वयोजनसम्मिते ॥ १३ ॥
 स रक्तगौरो मतिमात्रात्युच्चो न लघुवृणी । वाचा मधुरया युक्तस्तेजस्वी लोकविश्रुतः ॥ १४ ॥
 बहुज्ञो दर्शनीयाक्षो दाता भोक्ता कुलाग्रणीः । उपकारपरो विद्वान्वली सर्वजनाश्रयः ॥ १५ ॥
 क्षाम्रधर्मरतो मानी दण्डदाक्षिण्यतत्परः । सभायां चतुरो धीरो मंत्रविद्वद्बोध्यतः ॥ १६ ॥
 बहुस्त्रीभोगसंयुक्तो धनधान्यसुतान्वितः । पितृश्लेष्माधिकः शूरो बहुभूषणैर्वृतः ॥ १७ ॥
 गजाश्ववाहनेराढ्यो बहुरत्नैरलंकृतः । आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमाकुलः ॥ १८ ॥
 शिवार्चनान्महादानात्प्राक्कृतास्तु फलं त्विह । सर्वमेतज्जया पापात्सर्वं पापफलं शृणु ॥ १९ ॥
 धूर्तः शठोऽतिदंभाढ्यो बहुचेष्टो भयान्वितः । लोभी पापरातः कापि पित्रोः सुखविवाजितः ॥ २० ॥
 प्राग्भवे जीवघाताच्च कफपित्तरुगन्धितः । बालवत्सवधात्पूर्वं पूर्वपुत्रशुचान्वितः ॥ २१ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र स्वगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायासीद्विगृह्यस्वयमक्षणे ॥ २२ ॥
 सा कनिष्ठा च संमष्टरत्र पुत्रशुचान्विता । यौ भ्रातरो सहायौ प्राग्भवेतां दाहकमणि ॥ २३ ॥
 तस्या जातौ तु तावत्र पुत्रौ निवासितौगतौ । गोस्त्रीचालयघात्पापात्प्रागत्र सुतनाशनम् ॥ २४ ॥
 महापापस्य लक्ष्मेदं राटुर्मुह्यदं गतः । लक्ष्णैरेभिराढ्यस्य प्रहृष्टत्रैः जन्मनि ॥ २५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । फलैः पृथग्भित्तैः कर्मा सुशभी वत्ससंसुता ॥ २६ ॥
 पत्रे हिरण्यमे लेख्या सर्वांगामरणान्विता । तदर्धाधर्मिता वापि निजविचानुसन्तः ॥ २७ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्विशेषतः । सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २८ ॥

मन्त्रः ।

“अज्ञानात्त्वं मया दग्धा यत्पापं धोऽस्मिर्जितम् । अतोऽहं देवि हैमां त्वां ददेऽहं मच्छुभं कुरु” २९ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्प्राग्गोधात्तात्प्रमुच्यते । तथा पशुपतिः कार्यः पलैः षोडशभिर्धृतः ॥ ३० ॥
 पत्रे हिरण्मये लेख्यः सपत्नीकः सपुत्रकः । शिवमन्त्रेण संपूज्य षोडशोरूपचारकैः ॥ ३१ ॥
 स च देवो विधिज्ञाय पूर्वपापप्रशान्तये । तथात्र ब्राह्मणी कार्या पलैः षोडशभिर्मिता ॥ ३२ ॥
 तदर्थमविका वापि निजवित्ताऽनुसारतः । सा च देया विधिज्ञाय स्त्रीवधान्मुच्यते त्विह ॥ ३३ ॥
 तदैवतं तथा सोमं हैभ्रमष्टपलात्मकम् । लक्ष्मीनारायणं हैभ्रं तद्वदुपविनाशनम् ॥ ३४ ॥
 प्रजापतिर्गणेशश्च दग्धजीवा हुताशनः । विप्रबालास्त्रयः कार्यास्त्रिपलैर्निर्मिताः खग ॥ ३५ ॥
 हिरण्मयेषु पत्रेषु मन्त्रैर्लेख्या यथोक्तवत् । विप्रेभ्यो विधिबद्धेयाः सर्वपापप्रणाशकाः ॥ ३६ ॥
 पञ्चविंशतिसहस्राणि गायत्रीं विधिना जपेत् । सहस्रदशकं त्वत्र मन्त्रमष्टाक्षरं तथा ॥ ३७ ॥
 एकादशसहस्रं तु त्र्यवकं द्विविधं जपेत् । ब्रह्माग्निः सौरविश्वेशसौरिर्मन्त्रास्तथा जपेत् ॥ ३८ ॥
 चत्वारिंशत्सहस्राणि चैकस्याष्टसहस्रकम् । होमयेत्तद्दशंशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ ३९ ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र खगेश्वर ॥ ४० ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुमयं भवेत् । महदैश्वर्यमाप्नोति विविधांश्च मनोरथान् ॥ ४१ ॥
 सर्वपापविशुद्धात्मा स्वर्गं मोक्षमवाप्नुयात् । आयुः सप्ततिवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ ४२ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टमूनत्रिंशन्मितेऽब्दे । त्रिचत्वारिंशदब्दे वा ध्रुवं पञ्चाशदब्दे ॥ ४३ ॥
 चतुर्विधं महारिष्टं भवत्येव न संशयः । प्रा च पृच्छति धर्मज्ञा तत्प्रिया कर्मपीडिता ॥ ४४ ॥
 प्रायश्चित्तार्थतः पादाच्छुद्धयत्यत्र न संशयः । सेहाधिग्याधिरहिता राज्यं पुत्रसुखं लभेत् ४५ ॥
 शनौ कन्यागते जातो मेपिस्थे निधनं भवेत् । जन्मादिनिधनान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ४६ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तज्जन्माङ्गाद्विचिन्तयेत् ॥ ४७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविकारेऽध्यायोऽष्टमस्तुतद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

“सूतः प्राप्य पक्षिन्द्र मद्वा गजवधः कृतः । प्राग्भवे गजचर्मज्ज्ञावत्र जाता द्विजोत्तमः ॥ १ ॥
 गणेशनातिमां दद्यात्सर्वपापं द्विपलात्मिकम् । गंधपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
 कारयेद्रणनाथस्य लक्षजाप्यं विधानतः । होमयेत्तद्दशंशेन शक्त्या-विप्रांश्च भोजयेत् ॥ ३ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणान्दद्यात्सुवर्णमयुतं खग । सर्वपापविशुद्धस्तु मुच्यते सर्वकिल्बिषात् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविकारेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६९ ॥

पैरादेशे निवसन् राजकार्ये रतः सदा । कृतवान्गोब्रह्मं तत्र शत्रूणां भयदायकः ॥ २ ॥
 बालवत्सा तत्र पुरे मृता धेनुः खगोत्तम । पापमाचरितं तेन तृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तो भुक्त्वा च सदसत्फलम् । विष्णुपूजनजातपुण्याजातोऽयमुनातटे ॥ ४ ॥
 चारणो धर्मानिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । गजादिवाहनैराढ्यो वस्त्रभूषणभूषितः ॥ ५ ॥
 सर्वं विष्णुप्रसादाच्च मुखं पापफलं शृणु । धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलेभसमन्वितः ॥ ६ ॥
 जातिसंतातिदुःखातो बालवत्सवधादिह । नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिदं खगाधिप ॥ ७ ॥
 चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् । गृहपापान्महाभाग ध्रुवरेष्ठसमुद्रवात् ॥ ८ ॥
 पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद् मे स्वंमिन्बालवत्साधनोक्षिणीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्वत्र तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात्पापात् चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्वरिंशस्य वैशाखे विधिनां डज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वाऽपि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विमान्होमयेष्व स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
 कोटिलक्षायुतं पुत्रयः कुर्याद्विधिपूर्वकम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत ॥ १४ ॥
 मृत्युः पश्चाद्वन्द्ये तु खग चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते तत्र न वक्ष्येऽमितं तथा ॥ १५ ॥
 द्विपुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याभयेऽण्डज । जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकराशिगे ॥ १६ ॥
 त्रयोदश्यां दिवा भूमौ ऋक्षे मृगशिरोभिधे । निर्वाणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजातफलात् ॥ १७ ॥
 भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुपूजनात् । तथा तृतीये अनुपि मरणं गोमहाहसुत ॥ १८ ॥
 सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मौलमवाप्नुयात् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्धयर्थं दद्याद्रीतिपलं शतम् ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विप्रांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजादध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादसत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मानि यो हन्यात्खरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कषयं हिरण्यस्य दद्याद्विप्रेषान्तये ॥ २ ॥
 ग्राहणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय द्वादसत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गभुक्तं गर्भपृष्ठयर्थं कुण्डलांडं खगेश्वर । अत्र जन्मानि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहांडज । न च गर्भं दद्यात्तेषां प्राक्पापादंडभक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वांडं विधिना तद्दक्षैरण्यं द्विपलात्मकम् । तदवर्षमितकं वापि निजवित्तानुमानतः ॥ ३ ॥

दत्त्वा विधाय विधिना ह्याचरेच्छांकरं व्रतम् । फाल्गुनादां चतुर्दश्यां कृष्णया मासिमासि तु ४
पूजयेच्छांकरं रात्रौ तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवेयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी वलवाञ्छूरो मंत्री महायशः ॥ २ ॥
सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा ह्यरिपुरं तेन धातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
विश्वासाद्वाजकार्येण कृतं कर्मातिदुष्कृतम् । लुठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । तेन वै कर्मणा पुत्र प्राप्तं तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
मुक्तातिदारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनान् । पुण्यात्पुण्यफलं सूत प्राप्य पुण्यावग्रेपतः ॥ ६ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोपपरः सदा । नानाधैर्यक्रियायुक्तो लोकवचनतत्परः ॥ ७ ॥
महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्भरणे हृदः ॥ ८ ॥
नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिर्कृतनीम् ॥ ९ ॥
प्रयागे त्वयवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्णान्तं मन्त्रैस्ताल्लिङ्गजैस्तथा ॥ १० ॥
गंधपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्दृष्टीपकैः । संपूज्य विधिबद्धैव तदन्ते भोजयेद्भिक्षान् ॥ ११ ॥
शिवभक्तान्स्तथा शान्तान्पूजयेद्ब्रह्मद्रव्यतः । नानाहिरण्यैर्विधिवच्चया चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापैघनाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्य्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्दि काश्यपे । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
तस्मा शलाका देया वै शूद्रकर्णेतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
आयुर्वर्षशतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य वै । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पश्चिदत्तरे ॥ १७ ॥
एतज्जन्मफलं शोक्तं साविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पचसत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे ह-यात्वरमत्रैव जन्मनि । खरोमसमानि स्युस्तस्य रोमाणि सन्ततम् ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय ततो द-ः । खर्वणिष्कत्रयं मुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पचसत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हस्ते रीतिं नारी सा च खगाधिप । पिंगाक्षी जायते तस्याः प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्रीं प्रजपेच्छतया जुहुयाद्द तिलांस्तथा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे चैव या नारी परसिद्धान्तमाशिणी । सात्र जन्मनि गूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥

सिद्धान्तस्य च विभेदो दीनेभ्योऽथ स्वगाधिप । भिक्षुभ्यश्च तथा दानादसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥

न जायते शुलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टासत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राष्ट्रवाती भवेत्पूर्वं जन्मन्यथ स्वगाधिप । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥

वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं वृद्धादिप्रेभ्यः शक्तितोऽहज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वधीयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातस्ता सा तु जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥

मुखजा प्राग्भवे स्वत्र तत्पापौघवती हि सा । निष्कृतिं तत्र वक्ष्यामि गंगायां हि स्वगाधिप ॥ २ ॥

पूजयेत्क्षरुद्वाणां त्रिगुणं वा तदर्द्धकम् । शक्त्या च भोजयेद्विपान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सतत्वं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥

दानात्पलशतादत्र सीसकादंजोत्तम । विषाय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे केराभिषे सुत । धर्मकर्मात्मको भक्तः पितृपुत्रवृणान्वितः ॥ १ ॥

दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । सर्वस्वमपि पात्रेभ्यो गोभूष्यश्वादिर्न च यत् ॥ २ ॥

पापमाचारितं तेन भाविनोर्धस्य वै बलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥

निर्दग्धं वैरिभावेन राज्ञो भार्यासहायतः । तस्मिन्दोहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥

गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो वदन्ति ये काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥

सखीकः स्वफलं भुङ्क्ता तत्र ताभ्यामशेषतः । पुण्यात्पञ्चनदे देशे स जातो बाहुजाधरः ॥ ६ ॥

मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोच्चो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥

यौवनेरुपमुत्तैश्चर्षणैः स्थानैरुतासुतः । मितदो भोगभागाद्वचः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥

पुण्यादिर्दं तथा पापाहोमी पापप्रतः कचित् । चितारोगोतिधूतश्च दुःस्वार्तो मानवर्जितः ॥ ९ ॥

गोघातादिप्रदाहञ्ज जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि स्वगेश्वर ॥ १० ॥

या स्त्री पूर्वं सहायासीद्दाहकर्मणि चांढज । सा ज्येष्ठा प्रष्टुत्वात्र मृतपुत्रा हि जन्मनि ॥ ११ ॥

लक्ष्मैतदंजज्येष्ठ जन्मांगादुपमे शनिः । लक्षणैरभिदाहचस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥

कारयित्वा शिवं साम्बं पल्लवंदमितैः शुभैः । हिरण्यं महाभाग पत्रे लेख्यं मुमुक्षुदम् ॥ १३ ॥

तदर्धमितकं वापि निजविचानुसारतः । पूजयित्वा तु गंधाद्यैः पोदशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥

संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्दोषे सुमनोहरे । सर्वोपस्करसंयुक्ते विनानांवरभूषिते ॥ १५ ॥

दद्याद्देवविधिनाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ १६ ॥

मन्त्रः ।

“ मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदर्जितम् । तत्राशाय ददेऽहं तु शिवं गोरथसंस्थितम् ” ॥ १७ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १८ ॥
 पञ्चमापमिता वद्विदेशो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
 अथाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्गोमयेद्विजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते कश्चित् । जायन्ते सुलभाः पुत्रा आविव्याधिविवर्जिताः ॥ २१ ॥
 नैवं करोति मोहाद्वा ह्यत्र पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मितकोने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २१ ॥
 पञ्चाशन्मितकञ्चरे वा रिष्टं चाकृतानिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमितान्दके ॥ २३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पृष्ठपः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सनतं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सीसकादंजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायस्यशौत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बंधयायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्विज्जतनुं चारं मृतं प्राप्य खेदिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्वध्यास्नानं शर्तापधैः । पत्रैर्धृक्षोद्भवैः सूत मृत्स्नाभिः सप्तभिस्तथा ॥ २ ॥
 तीर्थोदकैः सर्पत्रैश्च तं पूज्य प्रथमं सुत । विधिनानेन वा कुर्याद्वध्या पुत्रं लभेद्भुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुरशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुद्धां स्वभार्या परमां साध्यां संत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यस्त्रीं काममोहितः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भोः सूत ! ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते भ्रियतेऽवश्यं ब्राह्मण्यां गमनात्किल ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं स्वगाविप । तस्मिन्वयसि तन्मृत्युर्भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्विनेता सूत ! प्राग्भवे कांस्यहारीणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र और्षगेगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सीतं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले और्षजादोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्शीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी त्ववचीत्पूर्वं मोहाद्वर्षं स्वगाविप । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र ! जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सोमर्णां राजर्तां तथा । दद्यादेद्विधिज्ञाय तदा स्थान्मुखराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परघृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
घृतघेनुमदानाञ्च विधिवद्देदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र स्वगायिष ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यनुवाकः कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं पारित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ! ब्रह्मणोर्युतात्र सा ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यनुवाकः कर्मविपाकेऽध्याय एकोननवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८९ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजात्रोगान्किञ्चिच्छस्त्रोपयातकान् ॥ १ ॥
किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विषममन्वितः । तस्य प्रिया शुभाधारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिः पुत्रो मृतस्तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ! ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्ययं सूत शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मविचेन यत्कृतम् ॥ ५ ॥
व्यवहारादिना भूयो ब्रह्मविचेन वर्धितम् । कालेनैवं मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वंचितम् ॥ ६ ॥
नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं स्वर्गेश्वर ॥ ७ ॥
पश्चान्मृत्युवशं प्राप्नो नरके रीरवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणाच्चैव वर्षाणाञ्च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
पतितो नरके घोरं पक्तस्तेन स्वकर्मणा । पश्चान्मानुष्यमापन्नः पीडितश्चेह कर्मणा ॥ ९ ॥
पूर्वजन्मार्जितैः पुण्यैर्भूतदानादिभिः स्वर्ग । तृतीयं जन्म चेत्तद्धि ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १० ॥
निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणाय विपं दत्त्वा ब्रह्मस्वं यद्भोज्य वै ॥ ११ ॥
ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमेतस्योपरि तन्महत् । तस्माद्विप्रधनं प्रोक्तमसह्यं त्वभिजायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणाञ्च नराणां च निष्कृतिं वद तां प्रभो ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकर्मप्रदः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः संततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः अतरुद्रजैः । यजमानः प्रमुच्येत पापादाकरुणंभवात् ॥ १५ ॥
रुद्रैकादशनीभिश्च रुद्रैकादशकेन वा । जप्त्वा च तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
तद्दशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्ब्रह्म तिलैस्त्रिमधुराण्डुतैः ॥ १७ ॥
हरितालीपलाशोत्थाः समिवोऽत्र ह्वेर्हुताः । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रश्मान्वितम् ॥ १८ ॥
केयूरकुण्डलाकरुणमंत्रपुस्तकमण्डल । प्रतिरुद्रं दत्तं विमान्मोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदघम् ॥ २० ॥
इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्क्ष्यं सभार्यः प्रीतितोन्वहम् ॥ २१ ॥

देवांपितृमर्त्यानामृषीणां च महीक्षिताम् । देवदानवगर्व्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २२ ॥
 सर्वेषां जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितान् ॥ २३ ॥
 एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्देवान्द्विजान्सम्यक्श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
 एवं कृत्वा ततः सूत हरिवंशं निशम्य वै । वाचकोपारि संतुष्टो भूमिद्रविणवासकैः ॥ २५ ॥
 मुद्रिकाकर्णभूपादि गां दत्त्वा च पयस्विनीम् । भूमिद्रविणदानाद्यैस्तोपयेदन्यत्राह्वयान् ॥ २६ ॥
 निष्कृतिं कुर्वतः पूज्यान्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २७ ॥
 जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतानिष्कृतेः । कुष्ठरुक्चानपत्यत्वं प्रमेहार्तिर्धनक्षतिः ॥ २८ ॥
 कुनास्त्वं ददृष्टत्वं पांडुरोगित्वमेव च । जन्मलघाच्च चोत्वं राज्ञो वित्तव्ययादिकम् ॥ २९ ॥
 लक्ष्म्यावशस्त्राद्यैर्याये व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तराद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयं स्य दिने सूत प्राप्य भूमिं श्मशानजाम् । मृतपेवं समालोक्य राज्ञो गच्छेदतोन्द्रतः ॥ १ ॥
 पृजयित्वा चित्तां तस्य वलिमष्टविधं सृजेत् । ज्ञानं कृत्वा मृदालम्भैः पत्रैर्वृक्षोद्भवैस्तथा ॥ २ ॥
 शतचिह्नं घटं प्राप्य नानातीर्थोद्भवैर्जलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिना चरेत् ॥ ३ ॥
 हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा द्विजेभ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
 स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्यादोपापनुत्तये । एतत्प्रयोगाज्जायत्र बंध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमाधे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्युत्तराद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यत्सो वैश्यो चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य मुराविषम् । गर्भः पुण्यैः समभ्यर्च्य दीपान्दद्यात्सुवर्णजान् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायो दिननवत्युत्तराद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यत्सो शूद्रश्चक्रे मुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
 कर्मणा तेन संजातः पंडथैवापवर्णजः । गवां पालनजात्पुण्यात्प्रागत्र सुखसंतुतः ॥ २ ॥
 गोपीडनान्महापापास्य नैवात्र निष्कृतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायद्वितीयनवत्युत्तराद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिल्ललना पूर्वं मोहात्परधृतं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 गुरुक्षेत्रादितीर्थेषु धृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायतृतीयनवत्युत्तराद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत्पूर्वमेव चायं नराधिपः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीद्र लघुगल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥

स्वर्णशर्गां रौप्यखुरीं घंटाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलयुक्तां च दद्याद्देविदे सुत ॥ २ ॥

कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभवत्काचित्स्वर्णकारी खगाधिप । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥

तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लगुडेन तथा भृशम् ॥ २ ॥

ताडनात्सा महादुःखं प्राप्ता गर्भातिचरतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भपातसमन्विता ॥ ३ ॥

तेन कर्मविपाकेन संप्राप्तोचितशासनम् । पुनः शूद्री हि संजाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥

घनभृत्याश्वमोनाद्यैर्नानाविधवसंयुता । पुत्रसंततिहीना सा प्राणघातावसंश्रयात् ॥ ५ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् । वर्षां सा स्वेच्छया कुर्यादेशे लोकाकुले तया ॥ ६ ॥

मार्गं हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥

होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या शिवपूजनसत्परान् ॥ ८ ॥

दद्यात्तथैकां कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सुत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ९ ॥

नैवं या कुरुते श्रुत्वा तरयाः संततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यःकश्चित्प्राग्भवे सुत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले सोऽन्यजनुपि बहुमूर्ध्नी प्रजायते ॥ १ ॥

दुग्धधेनुमदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मनि । बहुमूर्वान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि चात्रैव बहुमूर्वरुजाऽऽकुला ॥ १ ॥

दुग्धधेनुमदानाच्च वेदवेदांगपारगे । विधिना काश्यपे सात्र न पश्येद्बहुमूर्त्रकम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सुत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोत्र कृष्णगुल्मात्प्रबाध्यते ॥ १ ॥

स नानारत्नदानेन विधिना गुरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडांमत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥

अथ वा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाऽज । महिषी पापजद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कानिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पदं स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥

ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापापात्पदं स्याद्बहुजन्मसु ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता स्मृता ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियांडजा । अत्र पुत्रविहीना सा फलचौर्याद्वि पातकात् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ३
प्रायश्चित्तं परं तस्य फलचौर्यस्य तत्स्मृतम् । अमायां नारिकेलानि देयानि सद्यः शक्तितः ॥ ४ ॥

एवं कृतेऽपत्यवृद्धिर्जीवनं सप्तसप्ततिम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

‘दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिकयां माघवैशाखयोर्दधिघेतुमदानतः । तस्माद्भोगाद्विमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषी घातनाचारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र ! कृष्णशुभेन पीडयते ॥ १ ॥
दद्यात् साभरणां सुत ! महिषीं यमदैवताम् । कंबलद्वयसंयुतां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजासुत । प्रायश्चित्ते कृते त्वस्मिन्कृष्णगुह्यं न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायतृतीयोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विध्यात्मान्यो वृषानां च नासायं गरुडाग्रज । नासाउद्देशे तस्य स्यादूनि भावे हि निश्चयात् ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यास्ति दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्थोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महामात्रं चारणो विमिर्यवदः । कवित्वशक्तिसम्पन्नो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
मेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्तेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूच्छुद्धं राजद्वारे भयमदम् ॥ ३ ॥
॥ चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघातकृते सूत ! स्वशरीरमथात्यजत् ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चांडज । मुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
अथ भूमिमुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिंघोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसम्मिमे ॥ ६ ॥
देशे कर्कटेण जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
सुरैश्वर्यसमाक्रान्तो धनबाहनभोगभाक् । शूरः सुवैद्योऽतिवीर्यो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
पापाहोभरतः क्रोधी नानामैस्त्वशासनः । रिष्टं पश्चिमिमे वर्षे पंचहीने स्वगाधिप ॥ ९ ॥
सुवर्णस्य महाकालनरस्य हि स्वगाधिप । सर्ववित्तपंडशेन दानाद्विद्वत्स्यो भवेत् ॥ १० ॥
पश्चादशीतिमितायुः स्यादन्ते कालमंडज । प्रायश्चित्तेऽकृते त्वज रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे ॥ ११ ॥

कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सूत ! चात्मवातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मवातसमुद्भवम् । हंदिस्थं लघुन पुत्र पङ्गुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिप्रहरणान्नारी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीडयते सा तु विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षी निहते पूर्वं भवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
रत्नधेनुमहादानादिदिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं घोरं कावरोत्यं हि काश्यप ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्वता देवाल्येडंज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हुतास्तया ॥ १ ॥
दीपा दत्ता मया सा हि धनपुत्रसमन्विता । चण्डीगृहे महादानात्प्राकृतास्तु स्वगाधिप ॥ २ ॥
हरणादपरस्यास्तु चक्षुःपीडातिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र युवभावे तगेश्वर ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
सुवर्णाद्विमितं भव्यं संपूज्याथ महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्भक्ष्यैर्मोक्षयेः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगंधयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय विपश्चिते । दुष्टगंधकृताहं पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कञ्चराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगात्स्वगाधिप ॥ १ ॥
धेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तद्दानेन महाद्वृतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभूत्कश्चिन्नरो राजकृपान्वितः । दंडाधिकारवान्शूद्रो ह्यहो ब्राह्मणपूजितः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभादयोऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैकब्राह्मणस्य स्वगाधिप ॥ २ ॥
लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यंडच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो भुक्छातिव्यमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽतिचाधमः । सचास्त्यत्र विवर्णस्तु पंडः पापप्रतिः सुखी ॥ ४ ॥

सकलैश्वर्यसंपन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥

सप्तजन्मस्वसौ पंडो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तमविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३११ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदाय्यश्लाघनी । राजमान्यो विरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते तस्य चोदरे । सर्वदा वातरक्तादि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा सुरूपा गुणशालिनी । प्रियमक्तिरता नित्यं दानदासिष्यशालिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रं प्रसूयाय चान्यपुत्रमजीजनत् । पश्चात्पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शान्यति तस्त्रियाः । विधानावहितायां सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । स हि ब्राह्मणसख्येन बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
कर्मविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
सञ्चितं तद्धनं सर्वं न तु विभाष्य चापितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासंततिनाशनम् । यो वै तस्य भृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥
इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखयुता ह्येवं पुत्रहीना खगाधिप ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश संततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्य विपतुल्यं वै पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विपणैको हि ध्रियते ब्रह्मस्वात्सकलं कुलम् ॥ १२ ॥
तस्याः संततिवृद्धये हि कार्योन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्पादृष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतंडुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमव्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सरसौषधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । समयान्यफलोपेतं वत्सस्रस्वचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कृष्टविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विद्वान्द्रोणान्तसैव निर्मितान् ॥ १८ ॥
जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्धेतुं दंपती परिधापयेत् ॥ १९ ॥

एवं कृतविधेः सून निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तमविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदनिता मोहात्प्राम्भवे माक्षिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षिन्द्र दुर्गधाटया प्रजायते ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानात् व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गधिरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तमविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अश्वतो सा समारुघाता या पूर्वं घातयेद्द्विजम् । सर्वं विचोष्टिं तस्याः शृणुष्वान्न खगाधिप ॥ १ ॥

अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या घातितः सुतः । ग्रामभवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्मादिदं महापापा जातात्र यवनी खग । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चांडज ॥ ३ ॥

तस्या वर्षे चतुर्विंशे सरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पंडः स्त्रीराजसन्मानी ह्यत्र जन्मनि चांडज । महादुष्टक्रियाशुक्तो वधवधनतत्परः ॥ १ ॥
प्रायकृताञ्च महादामात्सुरैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पंडोऽगम्यानिपेवणात् ॥ २ ॥
नात्र जन्मनि भोः सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवाजितम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दंतुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
घृतकुम्भं यथाशक्ति दद्याद्विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहान्नराघमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
गुडधेनुप्रदानाञ्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथो काचित्सती नारी धर्मिष्ठा म्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दण्डं तया गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाय महाभाग दण्डं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सवाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवधात्तत्र किञ्चित्कालेऽपि सा मृता । भुक्ता पापफलं सर्वं पुण्यपापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
सा शूद्री यमुनावीरे जाता वै पतिसेवया । कुष्ठरोगश्रुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंश्रुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागसीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतस्तदा । पूजकश्रातिथीनां च भिक्षुकाणां च यानतः ॥ १ ॥
तद्गृहे वृषभो भक्तस्तीक्ष्णशृंगो भयानकः । तेन तद्वृषमस्यापि ग्रामभवे विनतासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नासाप्रभुष्णो तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र तज्जनितं भुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिंधुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र खगाधिप ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वकृतास्तोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । पापाद्दृढाक्षया तस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्गतिः । सौर्याश्रयेऽत्र जनुपि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुः पाष्टिमताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी बाहनं गरुडाग्रज । दंतुरा सा भवेदत्र तत्काले घातकारणात् ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छय्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो त्रिंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवे लोभात्पुरा भवेत् । कण्टूरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय स्वगाधिप । कण्टूरोगस्य शमनं दानात्तैलघट्टयात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवद्धमा । भर्तृत्पक्ताधिविज्ञा सा महारोपकी ह्यभूत् ॥ १ ॥
तया महीपथैर्दिव्यैः पुंस्त्वं पर्युर्विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽप्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
धूर्तः पापरतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णवाह्योतिदुःखार्तो न शुभं लभते गतिम् ॥ ३ ॥
वदजन्मस्वसौ पापान्युक्तः स्याद्विनतात्मज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खंजः स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चांडज । स्वशरीरविद्वद्धर्थं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायस्योपनिशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद्बुद्धं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीडयते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गंगायां हि महानाग गुडवेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुष्पाक्षरमाद्रोगाद्भिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायस्योपनिशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्देशोऽभक्तपूर्वभवे नेपालदेशके । बहुमित्रमुखैराढ्यो ह्येव व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
आराधनं तु कृतवान्देव्या वै पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च मुरुषां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियं सोऽप्यगमद्विचारापरं दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
शुभं पापफलं मुक्ता स जातोऽत्र महीपतिः । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवमयुतः ॥ ४ ॥
देशेदेशेऽतिविरल्यातो घृणी स्वल्पो महायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महापापात्स जातः स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥
निष्कृतिं वद मे स्वामिन्स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् । पार्वतीप्रतिभां कृत्वा हेमिकी कार्यकारिणीम् ॥ ६ ॥
पलपञ्चमितां लेख्यां गंधर्मास्त्यैरलंकृताम् । दयाद्वैद्विधिज्ञाय कुलीनाय तथार्थिने ॥ ७ ॥
प्रजापतिं ततो दद्याद्वाज्रं त्रिपल्यत्मकम् । ब्रह्मैक्यमंत्रेण गृह्णीयात्स महाद्विजः ॥ ८ ॥
पश्चादष्टाक्षरं मंत्रं सहस्रं पापशोचनम् । जपेदष्टाक्षरं तु सूर्यमंत्रं महायत्नम् ॥ ९ ॥
होमयेत्तद्गंशिने तद्गंशिने तपेयेत् । य एव गते सत सर्वपापविनाशनम् ॥ १० ॥

प्रायश्चित्तं परं त्वत्र तस्मान्पापात्प्रमुच्यते । नवं करोति यो मोहाज्जडधीर्देवघातितः ॥ ११ ॥
 लभते स्त्रीमुखं नात्र रिष्टं पद्मेदकेन्दके । प्रायश्चित्ते कृते सूतं जीवनं पथ्यसप्ततिम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतात्मज । खञ्जः स्यादत्र जनुषि तत्काले मृगघातनात् ॥ १ ॥
 पापनाशकर्ता तस्य निष्कृतिं वच्यमहं सुत । दद्यादथ नवं तत्र स्वर्गनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
 सहास्रं सालंकारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 न पश्यति स खञ्जत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परैलापहारिणी । सात्र जन्मनि पर्शोद् कण्टरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 सा मुच्यते वै दानेन घटयोस्तेलपूर्णयोः । यथाशक्ति सुवर्णादद्यात्तेलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चरणः पूर्वजन्मनि । भव्यमूर्तिर्दृढो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्या महाबाहो रतिं चक्रे स मूढयोः । गर्भं दयार राज्ञी वै भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 तत्पापस्य फलं भुक्त्वा यमलोके खंगाधिप । शिवपूजनजात्युष्ण्यात्सोत्रं जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 पण्डो हि जाङ्गले देशे सर्वधर्मवाहिष्कृतः । शिवपूजार्तो यस्मात्प्रागात्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखदीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्या याऽवधीतपूर्वं मृगं हि विनतांज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
 तद्धातकाले खञ्जा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातेन दुःखातोऽवश्यमेव तदेनसा ॥ २ ॥
 तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
 स्वर्गनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्थां पीडांमत्र च जन्मनि ॥ ४ ॥
 दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खञ्जत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्ववातादिना पीडा वाल्ये स्याद्दहणीगदः । तस्य भार्या गताचारा भर्तृभक्तियुता सदा ॥ २ ॥
 रक्तस्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । गर्भोऽपि तस्या उदरे पातं कुर्याच्च दृष्टितः ॥ ३ ॥
 द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मसैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्या विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तथा गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥

अतिकष्टाद्वैतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारादिकं बहु ॥ ६ ॥
 नानाद्वयपहरणं कुलटाकर्मतः कृतम् । भर्ता चास्या दुष्टदुष्टिदुष्टसङ्गतिदोषतः ॥ ७ ॥
 तेन दुष्टेन यद्रव्यं हतं तस्करबुद्धिना । भुक्तं ताभ्या वेनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दारुणैर्ग्रहैः । यातना बहुधा प्राप्ताः पश्चान्मातुषतां गतः ॥ ९ ॥
 किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । जन्म चेदं चतुर्थं वै गर्भपातोऽयं जायते ॥ १० ॥
 उभाभ्या च कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृति शूहि विधेः यया गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥
 श्रीमूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भजिघांसिनी । तस्याः शुद्धिं तु निष्कृत्या शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
 नारी नियमगुक्ता ध्रुवं रथाद्रतकाभिणी । सौम्यायने समापूर्यमाणपक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाप्रतमुषाचरेत् । पयः खर्वन्ती शान्ता च सुरभी शुभलक्षणा ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्सुसमाहितः । इष्टेरु यवसैः पानैर्भक्ष्यैः कण्ट्यनैरपि ॥ १६ ॥
 रुचिरैश्च सुगोस्थानैः सती परिचरेत्सदा । रात्रौ पुष्पावलीभिश्च दीपस्त्यचन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतमङ्गलध्वानैस्तद्वधःशायिनी भुवि । प्राणयात्रा प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसाऽहनि ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यायमयाश्नती । एवंतपरा नारी मातमासीत् संपता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सक्तस्याया इष्टं सममिकाक्षिणी । अतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्गतया वस्त्रस्नग्दामभूषणैः । सम्यगभ्यर्च्य ता धेनुं तनयां तस्त्वनन्दयाम् ॥ २१ ॥
 नक्त्या च विधिवत्तस्मै ता दद्यादितिभाषिणी ॥ २२ ॥

मंत्रः ।

“सुवर्गं शुद्धमाग्रेयं मापपोडगसंभितम् । ददानि गां सवत्सां च पूर्वपापापनुत्तये ॥ २३ ॥
 यन्मया कुलटावुरया नानागर्भा विनाशिताः । नानाभेदेः प्रयाता मे गर्भा वै यद्बहो भुवि ॥ २४ ॥
 कर्मणा तेन जनितं गर्भपातादिदूषणम् । एनस्तस्य नाशाय दानमेतत्करोम्यहम् ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि बंध्यात्वं नाशमेतु ममानघे । दानेनानेन सुरभे सुप्रीता भव सुप्रते ॥ २६ ॥
 “भवेच्च त्वत्प्रसादेन गर्भो मे सुभगासि भोः” ॥ २७ ॥

एवमस्त्विति ता धेनुं समादाय सदक्षिणाम् । हिरण्यं रजतं ताम्रं फलानि विविधानि च ॥ २८ ॥
 दापयेद्विजसुरयेभ्यो मार्यनाभिश्च तोषयेत् । भोजयेच्च शतं विप्राजानान्नैः सक्तुपायसैः ॥ २९ ॥
 एवं कृतविधेः सूत नार्घा दुःखं विनश्यति । बंध्यात्वं मृच्यते सूत पुत्रप्राप्तयेऽश्विनी ॥ ३० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्पदे कर्मविपाकेऽध्यायार्धशतद्विंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १३२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्तरुगं घातयेन्नरः । वक्रकटेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाब्धदानाद्विधिवत्सर्वोपस्कारसंयुतात् । वक्रकटसमुद्भूता पीडा नामोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्पदे कर्मविपाकेऽध्यायार्धशतद्विंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १३२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जन्तुष्वत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादश्वं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्करसंयुतम् । ज्ञाह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिर्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत वधूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभाद्धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरं कर्म कृतं तेन दुष्टसंगेन चांडज । चौर्येण गां परां नीत्वा सुधितोऽभक्षयपुरा ॥ २ ॥
 मृतः स तेन पापेन नानायोगनिमुपागतः । स तीर्थमृत्युवशतो गंगातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 तस्यैव हि प्रभावाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवमावेण्डजश्रेष्ठ चक्षुर्हीनो भविष्यति ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशकर्मिताम् । लिखित्वा गां विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देया वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र निशुतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेद्यथाशक्ति भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना सूत स तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
 स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्धातयेनारी शृगालं पूर्वजन्मनि । आहोस्वित्युरुपस्यापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 यत्र जन्मनि वै चोर्ध्वात्स्यानाच्च पतनात्किञ्च । पादभंगो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव खगाधिप ॥ २ ॥
 करोति तस्य पापस्य प्रायश्चित्तं यथाविधि । या सा पापात्प्रमुच्येत नचोर्ध्वात्पतनं ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 अश्वं निष्कसुवर्णाढ्यं दद्यात्पापविशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं प्राग्भवे साऽत्र जन्मनि । महापर्वसु गंगादीं पुण्यतीर्थेषु द्रापयेत् ॥ १ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं स्वर्णाढ्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकंठपीडाया विनतात्मज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिर्णसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्साध्वी महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्तो ग्रामे वै विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कृतं चरितं तेन भविनोर्यस्य वै बलात् । शूद्र्यां च विधूतो गर्भो कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
 कृतो यत्नो महस्तत्र नारीगर्भस्य पातने । तथा हालहलं पीतं मृता सा लोकशंक्रया ॥ ३ ॥
 महत्या गर्भपीडाया बालकोऽपि मृतस्तदा । सहयैः पञ्चभिर्युक्ता कृतवत्येतमद्भुतम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संप्रदं दुष्टा गर्भपातसमुद्भवम् । ततः संप्राप्तमरणो बाहुजोऽयं सहाययुक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोके तदा गत्वा युक्ता भोगांश्च शान्भवान् । बशुमान्त्रकान्मुक्ता स्नकृतान्दकर्मजान् ॥ ६ ॥
 सोपभुवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । ता जाता यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्गा लम्बश्च घनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोममोहस्तः सदा ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविधसंयुतः । आयुषा सुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥

भ्रमादिदं तथा पापादूर्ध्वः पापरतः शठ । सकन्यो हृदि रोगी च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
शूद्राया वीर्यदानात्प्राक् तद्वन्ध्याजातपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

॥ ११ ॥
निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापापनोदिनीम् । पुत्रवृद्धिकर्त्री धन्या लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणनाशिनीम् ॥ १३ ॥
शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पत्नीः पञ्चमितैः शुभा । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
तदर्धेनाय वा कार्या निजवित्तानुमानतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशिनी ॥ १५ ॥
मापपञ्चमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौर्वर्णं पञ्चमापकम् ॥ १६ ॥
राजानं च तथा दद्यात्सोमं माद्वेपलात्मकम् । गायत्रीदशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
होमयेत्तद्गुरुः सार्वभौमः सतिरस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
एवं कृतविधेः सूत सर्वपापावेनाशनम् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चयात् ॥ १९ ॥
अकृतं तु यथाशक्ति प्रायश्चित्तं यथोदितम् । रिष्टं पटिमिते वैषं दारुणं शशुर्वकृतम् ॥ २० ॥
प्रायश्चित्ते कृते सन जीवनं पञ्चसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राञ्जन्मन्यञ्च कोविदः । आमवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेण्डज ॥ १ ॥
शूद्रकन्या च तनैव हृद्या षोडशवार्पिकी । मुक्तातिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
स चायं धर्मपुत्रस्य शुक्ला भेरवशासनम् । पूजनाच्छिवलिंगानां प्रामत्रापि च संकरः ॥ ३ ॥
पदस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरयः । राजप्रचारको धीमान्गजाश्वमतिपालकः ॥ ४ ॥
महाघनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्पाञ्च गंगाया पुण्याञ्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
भविष्यति महाभाग पापान्ते चान्न सहातिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगघृतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गेहा पुरा लोके परलुट्नतत्परः ॥ १ ॥
सोऽश्वदानविधानेन ब्राह्मणाय खगाधिप । न पश्यति महापीडां पतन्त्रिं पादसंभवाम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातयेद्दर्जं जानन्प्राग्भवे विनतासुत । भक्ष्यार्थं सोऽत्र जनुपि पुरुषोऽगाधिको भवेत् ॥ १ ॥
न तस्य निष्कृतिर्दृष्टपापस्यात्र च काश्यपे । प्रारब्धस्य क्षयो नात्र प्रायश्चित्तात्सहस्रशः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भगवन्प्राग्भवे विप्रो आमवासी वनाश्रितः । चोराविषो महोद्यश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
उत्तानि तेन ग्रहेणे दानानि विनतासुत । गोभूम्यश्वादिकानीह ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

स भुक्ता नरकान्योऽन्त्यापातपुण्याच्च शाश्वतात् । स्वर्गान्पर्वतमागेषु संजातो बाहुजोऽभुता ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महेशो मंत्रपारगः । पुत्रहीनो ह्यसौ सूत परवित्तस्य लुठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च ये पुत्रा भ्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्मृत सौवर्णान्मृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोडज । रौद्रव्रतं चरन्त्यश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नेतत्प्रकुर्याद्यो भक्त्या स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्यात्पुत्रविवर्द्धनम् ॥ ८ ॥

आयुरष्टौ तथाशीतवर्षाणि कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४० ॥

अरुण उवाच ।

आचवंशो समुत्पन्नो यातदेहुरुजाकः । गुल्माद्या मृदरे व्याधिः शिरोर्तिर्जायते तदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्रयं चास्ति किञ्चिद्वक्तृपरायणम् ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चिद्वक्तृकरो परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथञ्च भास्कर ॥ ३ ॥
 गर्भस्तस्याः स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथमस्य दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु त्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च विधिस्ततः । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैद्ययोगाच्च भाविनोर्यस्य ये चलात् । तद्विद्वत्तं ग्राह्यामास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
 बंधनाय मर्ति चक्रे ब्राह्मणं भार्यया सह । मर्त्तनस्तर्जनाद्यस्तु तद्धनं च तदा दिनेः ॥ ८ ॥
 कतिपयैश्च शूद्रेण चान्येभ्यो विनतासुत । म्लेच्छभीत्या स वै साधुब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 तदर्थमपि प्राप्तश्च ह्यात्मचातं चक्र ह । गर्भशुक्ता च भार्या वै भर्तारं पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 हतं तस्यापि तत्सर्वं म्लेच्छराजन तत्तदा । तावत्काले गते कश्चिच्छूद्रो म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरये वस्तु वर्षायुनसहस्रकम् । पच्यते नरके घोरं शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मातुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । जन्म चेदं तृतीयं वै शूद्रवंशसमुद्भवं ॥ १३ ॥
 तेनैव कर्मणा तस्य हापत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थं संवत्सरं सेवा ह्येकचित्तेन दम्पती ॥ १६ ॥

श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं तथा । तावन्निष्कृतयो भूयः क्रमेणानेन यास्तदा ॥ १७ ॥
 सुशुभे भूपदेशे तु गोमयाष्टपञ्चिते । कुर्यादष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १८ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीशुक्तं माधवं कलत्रैर्घवेत् । मौर्वीर्णं राजनं पत्रं सायुषं सचतुर्भुजम् ॥ १९ ॥
 उपचारैः शुभेर्गर्भैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सहितान्भूयः प्रशुम्नाद्यांस्तथाघवेत् ॥ २० ॥
 चारुदेहं चारुवाहुं चारुमुष्टं सुशोभनम् । श्रीवत्साकं पीतवासं मुचालं पूजयेत्क्रमात् ॥ २१ ॥
 पूजनं विष्णुमुक्तेन तथा श्रीमत्कोविदेः । पुष्पैः सुगंधिपुष्पैश्च हार्चयेद्विष्णुमद्वयम् ॥ २२ ॥
 तद्विपास्तोऽयं तद्विष्णोर्विष्णोः क्रमत इत्यसौ । इत्यादिमन्त्रैर्बुध्याच्छतमष्टोत्तरं हविः ॥ २३ ॥

होमान्ते विप्रपूजान्ते मंत्रमंतमुदीरयेत् ॥ २४ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया पापभावेन कृतं कर्म दुरात्मना । म्लेच्छराज्ये च व्यापारे मया वै दुष्कृतं कृतम् २५॥
ब्राह्मणानां हृतं द्रव्यं भीत्या ताडनतर्जनैः । द्रव्यापहरणात्माप्तं दुःखं नानाभवान्तरे ॥ २६ ॥
स्थिरगर्भमृतापत्यबालघातादि दुःसहम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संपददे त्वहम् ” ॥ २७ ॥
स्वस्त्यस्त्विति च तत्रोक्ता कोदादिति विसर्जनम् । सौम्यैः सौम्यान्मालोक्य भोजयेद्विष्टवंधुभिः २८
येहिं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । इदुःखं दीर्घनिःश्वासो लोचने साश्रुकर्शिते ॥ २९ ॥
काष्ठलोष्टादि शस्त्राद्यैर्वीतः स्यादुपलेखनात् । जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्निस्तादृशो व्रणसंभवः ॥ ३० ॥
नार्यङ्गे विकृतव्यापी मुखे तिलव्रणादिकम् । पितृजामातुलान्यादेर्विधवातिः प्रजायते ॥ ३१ ॥
स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वैकल्यजं तथा । कर्मानुसारजो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ३२ ॥
स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतिताचारचारिणः । एवं तु लक्षणैर्व्याप्तिः प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्याभीरजा काचिदभूद्भर्तृपरायणा । महद्भिर्गोघनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
गावस्तृपाताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदाघकाले संप्राप्ते बहिर्ग्रामाज्जलाश्रये ॥ २ ॥
नैः पानं प्रकुर्वन् यो जलं शीतलमुत्तमम् । ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दृढेन वै ॥ ३ ॥
तत्रैका टपिता गौस्तु ताडिताऽपि भृशं तथा । न च त्यक्तं जलं सूत गर्भाधानान्विता यतः ॥ ४ ॥
तस्मिन्काले च तस्यास्तु पतितो गर्भसंस्थितः । वत्सस्तच्छाडनात्सुत मृतश्चापि हि तत्क्षणात् ५ ॥
विचेष्टितामेवं यस्याः सैषा वेदमाह्वनाऽधुना । नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरन्विता ॥ ६ ॥
सुखभोगधनैर्वाग्यैर्वाऽऽश्रुतार्थान्विता सुत । प्राग्गोतेवनजातुष्यात्सर्वं पुण्यफलं त्विदम् ॥ ७ ॥
अथात्र गर्भपूर्णत्वे सुवभावे खगाधिप । न मोचयति सा गर्भं तदुत्खेनाकुला भृशम् ॥ ८ ॥
एवं वर्षत्रयादन्ते मोचयिष्यति वै सुत । रिष्टम्यद्रये सूत बालवत्सवधादिह ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदृश्यमाह् ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलामेकां स्वर्णशृंगादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्दोषशमनाय च ॥ ११ ॥
द्विसुवर्णमितां तद्वस्त्र्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्यादेदविधिज्ञाय पूर्वपपात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
भोजयेत्तु यथाशक्ति विप्रावै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भनादोपात्रात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव पार्श्वः कश्चिद्भुजैः विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
पितृभक्तिरतो नियं दानानि विधिपूर्वकम् । दद्यान्नि तेन शिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
देवाच्छुद्धिर्ह गत्वा कृतं कर्म रुपा तु वै । वैरिपुत्रः पुरा सूत पादभगेषु घातितः ॥ ३ ॥
कुन्तायुधेन तीक्ष्णेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता लोकसुत्रिणी ॥ ४ ॥
पुत्रदुःखान्मृता मापि ददौ गापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥

तथैव पुत्रशोकार्तो जन्मजन्मनि यात्यति । ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्सर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभवेण स जातो मुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलश्रेष्ठजसंयुते । श्यामाङ्गो बूसरः क्षीणः प्रभुर्दशाटने रतः ॥ ८ ॥
 बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रप्रियसमान्वितः । मानमोगमुखैश्चर्यो मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिदं फलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसौ चिद्वं जन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पल्लवदंशमिवैः कुर्याद्भान्तं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णां पल्लवमितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां यथाकारं यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैर्नैवेद्यैः सूपचारकैः । सूर्यभक्ताय ज्ञाताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
 पलपञ्चमितं रौप्यं कुर्याद्भिरहरात्मकम् । तथैव गणनार्थं च लेख्यां पञ्चोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्य विधिवद्वात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु तथा मणवपूर्वकम् । गायत्रीपञ्चसाहस्रं दुष्टपापविमोचनम् ॥ १७ ॥
 कुर्याद्भोमं दशांशेन पश्चाद्वाह्मणभोजनम् । एवं कुर्याद्दिधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
 न प्राप्नोति तदारिष्टं पदत्रिशब्दे प्रकीर्तितम् । पञ्चवेदमितान्दंशमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीत्यथ पूर्वजन्मन्यजसुतम् । मविष्यत्यत्र पुरुषो ह्यधिकान्नो ह्यकिंचनः ॥ १ ॥
 कस्तूरीकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च ब्रह्मार्घ्यमुच्यते च तदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि काश्यपे । वर्कसंमत्स्यरोमेण पीड्यते नास्ति संशयः ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वानशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्युक्ता काचिदासीच्छ्रुमानना । प्राग्भवेदज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांप्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलानां विले कृत्वा चातितप्तां हि बालुकाम् । पूरितं च तथा सर्वं तद्गतार्थं खगाधिप ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता भुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
 पूर्वं शातद्रुजे देशे ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
 भ्रातृनव्रतजातुष्यादयो पापफलं शृणु । सर्वे तदंशजाः सूत तदये मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवनं चात्र तस्याश्च वर्षमथोचरं शतम् । न मुच्यते महापापाहृदाजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
 कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति धर्मतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पदचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्मेव पुत्र घातयेदजनन्दनम् । सगर्भा गर्भपृथ्वर्य जायते गोधिका तु सा ॥ १ ॥

भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारव्वस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तचत्वारिंशदुत्तरप्रिशताधिरसहस्रतम ॥ १३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्यत्र नागी बुद्धिनिर्वर्जिता । अग्रजन्मनि सा नारी वर्वरागान्विता भवेत् ॥ १ ॥

दद्यात् पलशतं लोहं समुद्दिश्य द्विजातये । मुच्यते पापजाद्रोगाद्द्वर्वांगाभिघातु सुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरप्रिशताधिरसहस्रतम ॥ १३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्योऽवधीत्सुत नार्यजं विधिवर्जिता । सा गोधिकाग्रजनुषि भविष्यति तदेनसः ॥ १ ॥

अजं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सक्त्वा वेदविदुषे तद्वीपशमनं स्निह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपचाशदुत्तरप्रिशताधिरसहस्रतम ॥ १३९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो शुन्मवातोदरामयः । वित्तथा कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥

धनधान्ययुतश्चैव किञ्चिद्वापारवान्भुवि । दायान्वाच्छत्रुवर्षाडा मिथः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥

तस्य भार्याद्वयं चापि सजातं चात्र जन्मनि । बहुपुत्र्य प्रसूताश्च न तु पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥

कदाचिज्जातमात्रस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुणर्वती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय तत्प्रभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ६ ॥

अर्थलब्धः स संजातो ग्रामाधीशः प्रतापवान् । ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानिसत्तमः ॥ ७ ॥

पुत्र्यः पंच तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः । कालेन मृत्युमापन्नो वनलब्धो निराश्रयः ॥ ८ ॥

तस्य भार्या महामाध्वी गार्हस्तं कृतवत्यथ । क्रियाकर्मादिकं तस्य चक्रे वै शक्तिर खग ॥ ९ ॥

भ्रात्रेण हि हतं सर्वमपुत्रस्य धनं बहु । निराधाराः मुता जाताः पित्रभावात् दुःखिताः ॥ १० ॥

सर्वस्वहरणाद्यापि गताः कन्या इतस्ततः । काचिन्मातुर्गता पक्षे काचिन्मात्रा सह स्थिताः ॥ ११ ॥

प्रादुर्भावं क्षत्रग्रहे संजातस्तस्य कर्मणः । यो वै क्षात्रग्रहे पुत्रः सोऽजनि ब्राह्मणः स्वयम् ॥ १२ ॥

योऽसौ तस्य मृतः पुत्रो घनलोभेन चागतः । प्वं पुत्र ऋणी भूतस्तत्काले चर्णहृत्स्वयम् ॥ १३ ॥

एवं ब्रह्मस्वकं प्राप्तं पुत्रास्तस्य मृताः सदा । पुराकृतानि कर्माणि नृप्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृताः मुताः । तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिं क्रियते शुभा ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः सामिन्येन पापक्षयो भवेत् । संनर्ति लभने सौर्य लोकानां हिवकाम्यया ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्वसरे प्राप्ते ह्यग्ने शुभवासरे । मारुतेद्विभक्तश्च सक्तमरविधिः स्मृतः ॥ १७ ॥

प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पारुषेणेह सूक्तेन हर्षयेन्मासमात्रकम् ॥ १८ ॥

कुंकुमागरुकरैश्चन्दनैस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विविधैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १९ ॥
 भीमाप्यनाभसस्तेजोवायव्यैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ २० ॥
 अर्चयन्ती हरिं पूर्णं वर्षांशवि तथा चरेत् । शुभे मासे सिते षष्ठे चेकादश्यामुपोषिता ॥ २१ ॥
 शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पर्ववद्धरिभ्यश्चर्च्य ऋग्भिः षोडशभिः शुभम् ॥ २२ ॥
 विधिवद्ब्रह्मिण्याय ह्यर्चयेद्देवतं चरुम् । आज्यभागवत्सनेच कपिलाज्याहुतिर्हविः ॥ २३ ॥
 पीरुपेण तु सूक्तेन यावत्षोडशसंख्यया । अश्वत्थसमिधस्तिक्षो जुहुयात्षोडशैव तु ॥ २४ ॥
 पुनराज्यं ततो ह्युवाच जुहुयाच्च चरं तथा । होमान्ते द्विजभोज्यान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २५ ॥
 दिग्गन्धभिर्वासांसि धेनुं वस्त्रसमन्विताम् । विप्रस्योद्गाहनं कृत्वा कन्यां चालंकृतामपि ॥ २६ ॥
 दक्षिणां प्रददेन्नेवच्छलकीदित्यवर्जिताम् । माश्रीयात्तु हविःशेषं सह पत्न्या हरिं स्मरन् ॥ २७ ॥
 इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा चःसुरुपा च भवेद्दिगतकल्पिनी ॥ २८ ॥
 ऐहिकं लक्षणं चिन्त्यं पूर्वकर्मनुसारतः । शुल्भार्शसां तथा वाघा गुदे तप्तप्रणार्त्तयः ॥ २९ ॥
 वातरक्तादि शिरसि नेत्रकणांघ्रिषु घ्नणः । स्तनीयगोखं दद्दुस्तथा वै पादवैकृतिः ॥ ३० ॥
 जनश्रुतिरभूत्तत्र दुष्कृतौ कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूत्रसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तमविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वरांगना । तदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे खगाधिप ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः सदापेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तथा कृतं महापापं भाविनोत्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 समीपंवासिना चास्या ब्राह्मणेन च तद्गृहम् । निर्दग्धं चाग्निदाहेन वैरिभावात्खगाधिप ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौगपा गृहगता । कृत्स्नैर्वहतं कर्म भुक्ता तु नरकान्मुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतापुण्यास्तत्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलश्लोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखसमाक्रान्ता जातसन्वतिनाशकृत् । दुःखैर्नेकैर्कुत्साय मध्यभागे खगाधिप ॥ ६ ॥
 मायश्चित्तं परं चास्या गयायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्राधिवासश्च पापनाशनमुत्तमम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूत्रसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदुत्तमविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि चो मोहाद्वधेच्छ्रान्नं खगाधिप ॥ १ ॥
 निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदवेदिने । दानेनानेन विधिना पूर्वपापापनोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूत्रसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तमविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दंतपातनजाद्रोगापीडामोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दद्याद्विदुं सवत्सां च सर्वालङ्कारभूषिताम् । प्राजापत्यं चोदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूत्रसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायो त्रिपञ्चाशदुत्तमविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहो हन्याच्छ्रान्नं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥

तथा तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कृत्यं सुत । देवं विप्रार्थे विविता चरुपादमृणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरत्रिंशत्ताधिकसहस्रतम ॥ १३९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पृथ्वे या काचित्पापमोहिता । साऽत्र जन्मानि दुःसार्ता दंतपातरुजांडज ॥ १ ॥
विधिवद्देतुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुंबिने । प्राजापत्यव्रतादेकात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरत्रिंशत्ताधिकसहस्रतमः ॥ १३९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिदासीत्पुरा सत चारणो ज्ञानतुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभेदेज । तेन दानानि दत्तानि विभेभ्यो भास्करग्रहे ॥ २ ॥
कदाचित्तु महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । स्वज्ञात्यां वै धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नाभृष्टमस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चांडज ॥ ४ ॥
एवं बहुतिथे काले गतः स वमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकाद्भुमानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजस्तिवह । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जलाश्रये ॥ ६ ॥
रक्तः कृष्णोतिमतिमान्दीर्घो भव्यः पृथुः सुधीः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमेत्येति सैत्स्न्यभाक् ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाहंभी पापस्तः क्वचित् । अतिचितायुतश्चात्र दाने स्वरूपमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदंडजश्रेष्ठ जन्माद्वातपृष्ठभावगः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेश्वरः पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लक्ष्मणैरेनिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलद्वयमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
तदर्थमितिका बापि निजविज्ञानुसारतः । संपूज्य वेदविदुषे दद्यात्पापनुत्तये ॥ १२ ॥
मायैः सप्तमितेर्दशो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा ज्वंघकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
शोमयेत्तदशशिन कपिला गा प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं हि मानवः ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविबुद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव काश्यपे । नैवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । आयुरथाद्विर्वाणि प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥

प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशान्मिकेन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरत्रिंशत्ताधिकसहस्रतमः ॥ १३९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । बभ्रुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मानि जायते ॥ १ ॥
निष्कद्वयहिरण्यस्य कृत्वात्र नकुलं शुभम् । बभ्रुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरत्रिंशत्ताधिकसहस्रतमः ॥ १३९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नाथी नभूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चांडज ॥ १ ॥
तथा ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गृहं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले प्राप्य जन्मनि तं व्रतम् । तत्र दानवशात्पूर्वादेन सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवघातात्तथा पूर्वात्पापादेन जन्मनि । जातसत्तर्हिना वै कुप्युरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहवित्तपङ्क्तेन देवा जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
 घटयित्वा विधानेन नानारूपान्गृहोत्तमान् । भोजयित्वा द्विजाञ्छक्त्या तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेष्टपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशघाती महाभाग ! कुञ्जवर्णः प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥
 शक्त्या सोपस्कृष्टान्द्याद्वेदांगपारगे । तस्मादोपात्प्रमुच्येत नात्र कार्यं विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेष्टपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मदयापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽज ॥ १ ॥
 देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चायमम् । स्वपत्नी स्यापिता पण्यशालयां हि खगाधिप ॥ २ ॥
 पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो मुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
 प्राग्दानवशतः सोऽथ जन्मन्यत्र च पश्यते । शूद्राद्यमोऽथ वै यण्डः पूर्वपापादतः शृणु ॥ ४ ॥
 निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्दृष्टास्तुत ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेष्टपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतास्तुत । सात्र जन्मनि रोगेण यन्धुमण्डलजेन च ॥ १ ॥
 पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्भोगनाशनं दद्याद्भुं निष्कृद्वेन च ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापानोदनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेष्टपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३६१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्क्षेत्रकुले जातो नानापृथ्वा तु लाभवान् । नानास्तंभिषु पीडा स्यादुदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
 मेहो वै कुरुते निरयं नेत्रस्वेदं विरश्मिताम् । कटिपृष्ठोरुवंशार्तिं बाल्ये स्वाद्ग्रहणी गदः ॥ २ ॥
 तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतचारिणी । साभान्यसुखसम्पन्ना पितृमातृसुखोज्झिता ॥ ३ ॥
 केन संततिहीना च कर्मणा कथ्य प्रभो ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णाधर्मो जातस्तस्मिन् वस्त्रहारकः । निषादेः सह संभूय चौर्यकर्मकरोऽभवत् ॥ ५ ॥
 वनानामंतरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वस्य यत्किंचिच्चार्यनास्तियतम् ॥ ६ ॥
 तेन वै निहतो विप्रो तस्मिन्नेषात्पुत्रात्मना । तस्मिन्नेषात्पुत्रो मृतश्चापि जातो वै वनपन्नगः ॥ ७ ॥
 स पश्चात्त्रके घोरे पतितोऽन्धायुतं खग । पश्चात्तान्मनुष्यमापन्नः किंचित्पुण्यमावतः ॥ ८ ॥
 स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । चतुर्यं जन्म चैतद्धि वैधव्यं यत्र चाज्ञानि ॥ ९ ॥
 व्यभिचारवशाज्जातस्तस्मिन् पूर्वजन्मनि । केन कर्मविपाकेन ह्यपत्यं जायते त्विह ॥ १० ॥
 पुत्रहीना कथं चेयं वंध्यात्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । संततोः सुखमाप्नोति वंध्या तदैव वद प्रभो ॥ १२ ॥

तथा कृपापशुद्वयार्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देवं विप्रार्थे विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अदृघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । साऽत्र जन्मानि दुःखार्ता दंतपातरुजांडज ॥ १ ॥
विधिवद्देतुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुंबिने । प्राजापत्यव्रतादेकतस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेदज । तेन दानानि दत्तानि विप्रेभ्यो भास्करगृहे ॥ २ ॥
कदाचित् महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । स्वज्ञात्यां वै धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नाभूद्र्भस्य पावनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चांडज ॥ ४ ॥
एवं बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् । सुवत्पा पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकाञ्छुमानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजस्त्वह । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जलाश्रये ॥ ६ ॥
रक्तः कृष्णोतिमितमन्दीर्घो मव्यः पृथुः सुधीः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमैत्येति सौख्यभाक् ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । अतिचिंतायुतश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वज्ञात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मेतदंडजश्रेष्ठ जन्माज्ञात्पृष्ठभावगः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेश्वरः पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लक्षणैरेभिराद्वयस्य प्राचश्रितं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलद्वयमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्णी भूषणाश्रिता ॥ ११ ॥
तदर्धमितिका वापि निजविज्ञानुसारतः । संपूज्य वेदविदुषे दद्याद्वापापनुत्तये ॥ १२ ॥
मापः सप्तमिर्देवो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा ज्यंभकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
शोमपेक्षशशिने कपिलां गां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं हि मानवः ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविबुद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव काश्यपे । नेवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
न जीवन्ति सुतास्तिस्मिन्नीविते नात्र संग्रयः । आयुरष्टादिवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥

प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशान्मितकेन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बन्धुं महाभाग हन्यान्मोहाजराधमः । वभ्रुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मानि जायते ॥ १ ॥
निष्कद्वयहिरण्यस्य कृत्वात्र नकुलं शुभम् । वभ्रुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारुणजा नाभी बभूव मिथवादिनी । अतदानरता साध्वी पूर्वजन्मानि चांडज ॥ १ ॥
तथा ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गहरं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्मात्प्रश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले प्राप्य जन्मनि तं वतम् । तत्र दानवशात्पूर्वादेव सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवयातातया पूर्वात्पापादत्रैव जन्मनि । जातसतर्विहीना वै कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहवित्तपटंशेन देया जीवाः सुवर्णाजाः ॥ ५ ॥
घटीयत्वा विधानेन नानारूपान्गृहोत्तरान् । भोजयित्वा द्विजाश्छक्त्या तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशधाती महाभाग ! कुञ्जवर्णः प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥
शफत्या सोपस्करान्दद्याद्देवेदांगपारणे । तस्मादोपात्तमुच्येत नात्र कार्यं विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनवष्टयुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्कूट्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मदयापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नीं स्थापितां पण्यशालायां हि त्वगाधिप ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो भुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्राग्दानवशतः सोऽथ जन्मन्यत्र च पर्वते । शूद्राधमोऽथ वै पण्डः पूर्वपावादतः शृणु ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापादृष्टात्सुत ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये षष्ठ्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतामसुत । सात्र जन्मनि रोगेण बभूवमण्डलजेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्भुवं निष्कन्दयेन च ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकपष्टयुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३६१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्सात्रिकुले जातो नानाश्रुत्या तु लाभवान् । नानासंधिषु पीडा स्यादुदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहो वै कुरुते नित्यं नेत्रस्वेदं विरश्मिताम् । कटिपृष्ठोरुवशातिं बाल्ये स्याद्ग्रहणी गदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतचारिणी । सौभान्यमुखसम्पन्ना पितृमातृमुखोज्जिता ॥ ३ ॥
केन संततिहीना च कर्मणा कथय प्रभो ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णाधमो जातस्तत्स्क्रो बल्लहारकः । निषादेः सह संभूय चौर्यकर्मकरोऽभवत् ॥ ५ ॥
वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वस्वं यात्किंचिच्चार्जनास्थितम् ॥ ६ ॥
तेन वै निहतो विप्रो तत्कट्रेण दुरात्मना । तत्करोऽसौ मृतश्चापि जातो वै वनपन्नगः ॥ ७ ॥
स पश्चान्नरके घोरे पतितोऽन्दायुतं खग । पश्चान्मानुष्यमापन्नः किञ्चित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानदः । चतुर्थं जन्म चैतद्दि वैधव्यं यत्र चाजनि ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तत्स्क्रः पूर्वजन्मनि । केन कर्मविपाकेन ह्यपत्यं जायते त्विह ॥ १० ॥
पुत्रहीना कथं चैवं वंघ्यात्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । संततेः सुखमामोति वंघ्या तदे वन्दे प्रभो ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्वसरे प्राप्ते शुभनीर्थादिसंगमे । विधिवद्विहितापूर्वं कृतं स्मृत्युग्रभापितम् ॥ १३ ॥
 विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि । वनवान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकान् ॥ १४ ॥
 विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणाहनि । पुण्यादे विधिमातिष्ठेदन्तपत्यावनाशनम् ॥ १५ ॥
 सुशुभे भूपदेशे तु समे कम्पलविस्त्रुते । विदधीत तिलद्रोणैश्चिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १६ ॥
 परितोऽग्निमात्रं तु द्रोणमानं सुतण्डुलैः । विदध्यात्पर्वतं रम्यं तृणदुमविमृषितम् ॥ १७ ॥
 तत्र तौ दम्पती शुद्धौ क्रातावहतवाससी । दधाना शुभवैपादयोऽचिन्तयानी प्रजापतिम् ॥ १८ ॥
 तस्यादितेश्च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कद्वयमितस्य वै ॥ १९ ॥
 इमेयज्ञोपवीतं च स्रक्तमाला कमण्डलुः । अदितेरपिकेयूरहारग्रैवेयभृषिताम् ॥ २० ॥
 तदर्धमितिकां चापि प्रकुर्वीत शुभाकृतिम् । स शैवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वाग्मनरूपिणः ॥ २१ ॥
 तन्मूर्तिव्रित्तयं सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं जातकर्माथ पुंस्त्रियोः ॥ २२ ॥
 बाललीलाधरं विष्णुं कामनं सुविचिंतयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं तत्स्तनकांक्षया ॥ २३ ॥
 ततस्तस्या दामतटादाप्लुत्य तिलपर्वतात् । प्रत्यंतगिरिमायातं मार्गैः स्वपदभूषितैः ॥ २४ ॥
 अथ तं समपश्यन्ती विरहाकुलचेतसाम् । रुदन्तीमिति तं द्रष्टुमाहूय तत्परान्मुनीन् ॥ २५ ॥
 एवं ध्यात्वाथ तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणाम् । पुष्पसंगवृषण-वाद्यैरर्चयेदतिविह्वलाम् ॥ २६ ॥
 तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्मणि पश्यत । ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिं मातुरुत्संगगामिनीम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठान्तं लब्धपुत्रान्विचिन्तयेत् । अपश्यन्तमिदं मन्त्रैर्मन्त्रार्थेयुगलक्षणम् ॥ २८ ॥
 सुपुत्रसहितां देवीमर्चयेद्विवैशुर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्यातु समाहूय गुणान्वितम् ॥ २९ ॥
 तस्मै ता प्रतिमां दद्यात्सपुत्रा मदितेः सुताम् ॥ ३० ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया निहतो विप्रो हत्वा तु तद्वत्सु वै वने । तस्करस्सह यत्पापं प्राप्तमेवोल्बणं महत् ॥ ३१ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय दानमेतददाम्यहम् । सौवर्णीं प्रतिमां मेना भवेयमनयेति हि ” ॥ ३२ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविषयकेऽध्यायो द्विपञ्चुत्तरत्रिंशत्तमः ॥ १३६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातने पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पांडुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैक दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापोपशमने पांडुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविषयकेऽध्यायश्चतुष्षष्टिः ॥ १३६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पांडुरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्र विविज्ञाय पलमेकं खगाधिप । कस्तूरिकाया विप्राय पांडुरुहनाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविषयकेऽध्यायश्चतुष्षष्टिः ॥ १३६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनेतेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । कश्चिदासीत्कालिं वं दिवो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीवलसंयुक्तो गोर्धनेश्च समन्वितः । गयायां विधिना श्राद्धं श्रद्धावित्तसमन्वितम् ॥ २ ॥
 सा ततः कृतवान्प्रापं कामलोभेन निश्चयात् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां धर्मिष्ठां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं दद्यां कनिष्ठायां घातितस्त्रीविमोहितः । जीवित्स हि चिरं-कालं पश्चान्मृत्युमवाप्नुयात् ॥ ४ ॥
 शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापाद्विरुणनारकान् । गयाश्राद्धप्रभावेण जातश्चात्रापि वं दिवः ॥ ५ ॥
 देशे रम्यस्थले पुण्ये तदा लोहितसंज्ञके । मध्यरूपः प्रियायुक्तो धनवृद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
 शुभादिदं तथा पापान्नरो दुःखसमन्वितः । शूलयुक्तोदरो भीरुर्जातपुत्रविवर्जितः ॥ ७ ॥
 कनिष्ठा या प्रिया पूर्वमासीद्वर्तविमोहिनी । सात्र जन्मनि जाता वं पुत्रहीना हि दृश्यते ॥ ८ ॥
 भर्तृमभ्या शुभाचारा हृदि रोगमपीडिता । लक्ष्णैरेमिरादृशस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 रुक्मपंचपलैः कुर्याद्वाह्मणं कमले स्थितम् । पत्रे लेख्यं शुभाकारं सर्वाययवसंयुतम् ॥ १० ॥
 पूजयित्वा तु गंधाद्यैः षोडशैरुपचारकैः । दद्याद्देवविधिज्ञाय पूजिताय प्रयत्नतः ॥ ११ ॥
 तैर्निर्मां राजतीं गौरीं लेख्यां च शुभलक्षणां । दद्याद्यत्नेन तां देवीं पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ १२ ॥
 गायत्रीपञ्चाहं जपेत्पश्चाद्विधानतः । होमान्ते भोजयेद्दिप्रांस्तदा शुद्धिं समाचरेत् ॥ १३ ॥
 तदा संततिवृद्धिः स्यात्कष्टरोगात्प्रमुच्यते । नैवं करोति यो लोभात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
 पंचविंशतिमेऽन्ने तु रिष्टं वै क्षारुणं स्मृतम् । पंचाशीतिमित्वांदां जीवनं कृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपटपुत्रत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातने पूर्वं जन्मन्यत्र खगाधिप । पांडुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैवं दद्याद्विधाय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापोपशमने पांडुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पटपुत्रत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुक्कुटस्य वषे सुत प्राग्भवेत्त्रैव जन्मनि । नासावक्रत्वमाप्नोति नरश्चाकृतानिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्याज्जप्यत्रयं स्वर्णं विधिज्ञाय प्रयत्नतः । तदोपशमनायैव जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपटपुत्रत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कंचिच्चटकं पूर्वजन्मनि । पांडुरोगेण सततं पीडिता चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 मापत्रयमितं दद्याच्चटकं हैमनं शुभम् । प्रायश्चित्ते कृते सुत पांडुरोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं न कुर्याद्या नैरोग्यं नाप्नुयात्कचिद् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपटपुत्रत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गारवाती पुरुषः प्राग्जन्मन्यत्र चांढज । पिण्डेक्षणो भवेत्सुत तत्काले पूर्वघाततः ॥ १ ॥

अथ वैदूर्यरत्नानि देयानि विविधानि च । पिगाक्षिरोगस्तस्माच्च पुण्यान्न च विवर्धते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरत्रिंशत्तामिस्रस्तमः ॥ १३६९ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्वैश्यकुले जातो वातरक्तेन पीडितः । फिलासी दद्रुकंझादि अरिरे धृतवान्पुरा ॥ १ ॥
तस्य भार्या सदाचारा किंचिच्छेदास्थ कारिणी । न मुखं मातृपित्रादेः पतिधर्मे सुरं महत् ॥ २ ॥
नानायोनौ कथं जाता भूतवत्सा च सा कथम् । केन कर्मविपाकेन सस्यं वद दिवस्पते ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महानाहो शृणु तस्य विचोष्टिम् । पूर्वजन्मानि शूद्रस्तु दानधर्मपरायणः ॥ ४ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च बहुद्रव्येण संयुतः । व्यापारं म्लेच्छराज्येऽपि चकार भुवि मानद ॥ ५ ॥
कदाचित्कालयोगेन म्लेच्छो देशांतरं गतः । गृहव्यापारकोपं च ह्यामात्रवे वै समर्पितम् ॥ ६ ॥
व्यापारकुशलः शूद्रो ह्यामात्योऽभून्नृपस्य वै । व्यभिचारमतिश्चार्ताम्लेच्छस्तीरतितत्परः ॥ ७ ॥
एवं बहुतरं कालं म्लेच्छास्तद्गं चकार सः । म्लेच्छस्त्रिया ह्यभूद्रर्मस्तेन शूद्रेण दारित ॥ ८ ॥
एवं कर्म कृतं ज्ञातं प्रतिवेशिदिजेन वै । अथ किंचिद्व्रते काल आगतो म्लेच्छराष्ट्रगृहे ॥ ९ ॥
विप्रः कथितवान्तर्वर्ममत्स्येन च यत्कृतम् । प्रतिवेशमस्यितेनाहो म्लेच्छश्चक्रुकोध वै भृशम् ॥ १० ॥
तस्य पापं प्रगल्भस्य ज्ञात्वा सर्वे जनास्तदा । म्लेच्छा निहन्त्युस्तं शूद्रं सर्वस्वं जहुरेव च ॥ ११ ॥
स वै वर्षसहस्रं तु नरके तीव्रवेदनः । पश्चान्मातृप्यमापन्नः किंचिदानुप्रभावतः ॥ १२ ॥
चतुर्थं जन्म चैतद्दि वेश्यवर्णोऽस्ति साम्प्रतम् ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन वै निश्चला मया । तां ब्रूहि कर्मणां साक्षिलोकानां सौख्यहेतवे ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने शुभे मासे सिते पक्षे शुभे दिने । सातुकुलग्रहे पुण्ये प्रारभेतविधिं ततः ॥ १५ ॥
गोमयेनोपसंलिप्ते संस्तरे मृदुकम्बले । स्थापयेद्विधं धान्यं साश्रमद्रुमभूमिकम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेत्तैलमयं द्रोणस्य पञ्चह्रस्वम् । परितो विविधैर्धान्यैः प्रत्येकं द्रोणसम्मितैः ॥ १७ ॥
अर्चयेत्काननं रम्यं विविधद्रुमभूमिभिः । गोधूमशालिसुव्रीहिमुद्गमापतिलादिभिः ॥ १८ ॥
चणकज्यामनीवारप्रियंगुप्रमुखैः शुभैः । मध्ये मेरुं प्रतिष्ठाप्य पञ्चद्रोणतिलार्चितम् ॥ १९ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं तात्रं दशपलात्मकम् । देवं तदुपरि स्थाप्य पञ्चस्वर्णविनिर्मितम् ॥ २० ॥
बालगोवालवेषं च चलोद्भवसमन्वितम् । श्रुतिप्रयं समासाद्य प्रत्येकं पलनिर्मितम् ॥ २१ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं पूजयेद्विधैर्गुणैः । विष्णुसूक्तेन मन्त्रेण नैवेद्यार्घ्याचमादिभिः ॥ २२ ॥
ततो ब्राह्मणमाहूय विद्वांसं वेदवादिनम् । बलोलुपं सदाचारं सदा ज्ञातं च सद्गुणम् ॥ २३ ॥
तस्मै तां प्रतिमां दद्याद्विधिवद्दिवाशिवम् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया परदारामु कृतं गर्भविधातनम् । तत्पापेन मया प्राप्तं पुत्रसंततिनाशनम् ॥ २५ ॥
सत्तदेनेविनाशाय श्रुतित्रयं ददाम्यहम् । दानेनानेन भूदेव भवेयमनयः प्रभो ” ॥ २६ ॥
एव कृतविधिः सुत यथोक्तफलमाप्नुते । प्रतिमां प्रतिगृह्णामि स्वस्तित्वेऽस्त्विति कीर्तयेत् ॥ २७ ॥
ममायं चास्त्यसंख्यातं जननीवालघातनम् । नानाहन्त्रौषधं चापि तस्मान्मोच्यो हि मुवत् ॥ २८ ॥

कुलटावालनाशादिजनिताद्यविवर्जनम् । त्रिभुवित्समुदायेन भवेदिति द्विजानमेत् ॥ २९ ॥
 व्यष्टोत्तरशतं हुत्वा मधुत्रयसमान्वितम् । होमान्ते विप्रभोज्यान्ते सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३० ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सत्सत्युत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भार्जारवाती पुरुषः प्राग्जन्मन्यत्र चांडज । पिंगेक्षणे भवेन्नूनं काले वै पूर्ववातजे ॥ १ ॥
 इह वैदूर्यरत्नानि देयानि विविधानि च । पिंगाक्षिरोगस्तस्माच्च पुण्यान्न च विवर्धते ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसत्सत्युत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या स्त्री काचिन्महाभाग भार्जसि घातयेत्पुरा । सात्र जन्मनि पिंगाक्षी भवत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 वैदूर्यसंज्ञकं दद्यादुक्तपापविशुद्धये । अकृते रत्नदाने तु पिंगाक्षित्वाच्च मुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसत्सत्युत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽवधीतपूर्वजनुपि शुक्रं पापविमोहितः । जायते स्नाहिता वाणी तस्य चाधैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शास्त्राणां प्रतिमा देया तेन पापविमुक्तये । लिखित्वा पुस्तकान्यत्र सस्वर्णानि च काश्यपे ॥ २ ॥
 तत्पापानमुच्यते जन्तुर्वाणी तस्य शुभा भवेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिसत्सत्युत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव सुकरे काश्चिद्वाहुजः पूर्वजन्मनि । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः ॥ १ ॥
 पूर्वस्वमपि सकलं राजस्वर्णादिकानि च । वयो भाविबलात्पुत्र ब्राह्मणेन तपस्यिना ॥ २ ॥
 सद्गृहे स्थापितं हेम घटे मृण्मयजे शुभम् । पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहृतचेतसा ॥ ३ ॥
 स्त्रीपुत्राभ्यां मिलित्वा तु भक्षितं तद्धनं पुरा । एवं किंचिद्व्रते काले प्राप्य धर्मपुरं प्रति ॥ ४ ॥
 मुक्त्वा तत्पापजं कर्म शुभं तत्पूर्वदानतः । क्षेत्रमृत्युप्रभावाच्च स जातोऽपि बाहुजः ॥ ५ ॥
 गोदावर्षाः सर्मापि तु पंचयोजनसम्मिते । खर्वटे च शुभाकारः प्रधानपुरुषान्वितः ॥ ६ ॥
 वाचा मधुरया युक्तो यशस्वी धर्मसंयुतः । भृत्यस्त्रीवाहनैर्युक्तः सुखभोगदयान्वितः ॥ ७ ॥
 सर्वोपचारकुशलो धीरो मित्रसमाकुलः । सर्वं पुण्यफलादेव शृणु पापफलात्फलम् ॥ ८ ॥
 मातृसर्पलोभमोहाद्यः कचित्पापस्तस्तथा । धूर्तः शठो महोद्विग्नः प्रचारकुशलः क्षमी ॥ ९ ॥
 मातृवित्तयुतो धीरः सवन्धुर्विभ्रमान्वितः । द्विजस्वभक्षणात्पापान्नामत्र मृतपुत्रकः ॥ १० ॥
 चिद्रं लग्ने घटाध्यक्षः शनिः पुत्रेऽत्र जन्मनि । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ स्वर्गेश्वर ॥ ११ ॥
 स्त्रीपुत्राभ्यां पुरा यस्माद्भक्षितं तद्धनं मुत । पुत्रनाशो महादुःखं पित्रोर्न्यत्र जन्मनि ॥ १२ ॥
 लक्षणेरेभिराद्यस्य शृणु पापविशोधनम् । पत्नीः शतमितेः कुर्यात्कुम्भं ताम्रस्य यत्नतः ॥ १३ ॥
 सुवर्णाढ्ययुत साज्यं सक्षीमं रत्नसंयुतम् । अथो विचपडंशेन यद्वा विचानुसारतः ॥ १४ ॥
 सूर्यभक्ताय वै दद्यान्मंत्रेणानेन भक्तितः ॥ १५ ॥

मंत्रः ।

“ यदुक्तं ब्राह्मणद्वयमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । तद्दामि घटं सर्वं विमद्व्याघनाशनम् ” ॥ १६ ॥
इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपातप्रमुच्यते । लक्ष्मीनारायणं तद्विमुक्ताभिर्न शुभम् ॥ १७ ॥
जपोद्दिशतिसहस्राणि गायत्रीं यत्नतोऽण्डज । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १८ ॥
सुखं पुत्रस्य लभते चात्र जन्मनि नान्यथा । प्रायश्चित्ते कृते पुत्र जीवन् नव सप्त च ॥ १९ ॥

वर्षाणि रिष्टमकृते पंचाशदत्सरे शृशम् ॥ २० ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशकस्य वधाचारी पूर्वजन्मनि काश्यपे । कुब्जकर्णः प्रजायेत निष्कृतिं तस्य बच्यहम् ॥ १ ॥
शर्यां दद्याद्दि विप्राय वेदवेदांगवेदिने । सर्वोपस्करयुक्तां च सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचसप्तत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सूत प्राग्भवे मूषकं नरः । प्राग्घातकाले सोऽत्रैव कुब्जकर्णः प्रजायते ॥ १ ॥
तस्मात्तेनेह जनुपि ममधान्यानि चाण्डज । देवानि विप्रमुखेभ्यो तत्पापस्यापनुत्तये ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासावक्त्रस्वमाग्नेति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पर्वण्यसां प्रयत्नतः । तद्दोषशमनायैव पापनाशकरं परम् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तमिदं रम्यं शूद्राणां चैव नियोजयेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पारावतं च यो हन्यात्पूर्वजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र पीतपाणिः प्रजायते ॥ १ ॥
निष्कत्रपाहिरण्यस्य दानात्पारावतस्य तु । प्रमुच्यते पीतपाणिरोगादानमभावतः ॥ २ ॥
आयुषस्तस्य वृद्धिः स्यान्महादानाच्च पुत्रक । सर्वारिष्टं क्षयं याति जीवन् नवसप्ततिम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७८ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्देश्यकुले जातः सुविचारी विवेकवान् । विष्णुभक्तिरतो नित्यं नियतं ब्राह्मणमियः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेत्किञ्चिदायुना पीडनं नृशम् । शिरोर्विर्जायते काचित्किञ्चिन्मोहादिविभ्रमः ॥ २ ॥
तस्य भार्वा शुभा नित्यं पतिभक्तिप्रशयणा । व्रतदानतपा नित्यं सत्यवाक्सत्यभाषिणी ॥ ३ ॥
वंध्यात्वं जायते तस्याः किञ्चित्कर्मप्रभावतः । तत्कर्मैवद्भ्ये स्वामिन्प्राजितं पूर्वजन्मनि ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतय महाबाहो शृणु तस्य विषेष्टितम् । पूर्वं वर्णोत्तरे जातः स्वर्णकारकुले तथा ॥ ५ ॥
सर्वेषामेव लोकानां हतं तेन च कांचनम् । ब्राह्मणीशत्रियावैश्याशूद्राणां दुष्टशुद्धिना ॥ ६ ॥

गर्भस्य पातनोपायो बहुकालमकारि वै । व्यभिचाररतो नित्यं स्वर्णकारः सहायवान् ॥ ७ ॥
 एवं काले व्यतिक्रान्ते स्मृतो यमपुरं चयौ । नरकं बहुविधं प्राप्य वर्षायुतसहस्रकम् ॥ ८ ॥
 किञ्चित्पुण्यप्रभावेण इह जन्मानि मानवः । इदं चतुर्थकं जन्म वैश्यवर्णस्य वीथ्वर ॥ ९ ॥
 अनात्मजत्वं लभते पूर्वकर्मवशादनुवि । गर्भपातो भवेत्तस्य पत्न्यां दुःखं च जायते ॥ १० ॥
 परद्रव्यापहणादुःखोद्रेकः प्रजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्नेन पापं प्रज्ञाम्यति । अपत्यं जायते येन लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने शुभे प्राप्ते सानुकूलध्वेऽग्नि । पूर्वप्राणे विधौ सौम्यग्रहदृष्टिशुभान्विते ॥ १३ ॥
 समर्तुका शुचिः स्नात्वा सौम्यालंकारभूषिता । उपोषणरता साध्वी स्वभर्तुर्धृतिमाचरेत् ॥ १४ ॥
 माघमासस्य पूर्णायां वा कुर्याद्वै प्रयत्नतः । उपोषिता दिवा रात्रौ विधौ चाभ्युदिते सति ॥ १५ ॥
 सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । सौवर्णस्य चतुर्भिश्च कारयेत्प्रतिमां शुभाम् ॥ १६ ॥
 रुक्मिणीं राजते पद्मे सर्वालंकरणैः सुत । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां विष्णुसुक्तेन केशवम् ॥ १७ ॥
 श्रियः सूक्तैः श्रियं त्वचंनानापुष्पफलादिभिः । नैवेद्यैस्तोषोद्विष्णुं नानानैवृतपायसैः ॥ १८ ॥
 एतैः संपूज्य विधिवज्जुह्यात्तिलतंडुलैः । शतमष्टौ चरं दत्त्वा पूर्णान्ते शतमाचरेत् ॥ १९ ॥
 सव्यपार्श्वे स्वभर्तुश्च पुनस्तामुपवेशयेत् । निष्कद्वयेन सौवर्णां दक्षिणामयुतं ददेत् ॥ २० ॥
 सुवृत्तं वैष्णवं पात्रं प्रथमं वा पथ्य उत्तमं च । सप्तधान्यफलोपेतमष्टौभाग्यवस्तुभिः ॥ २१ ॥
 रक्तवस्त्रेण संछाद्य मालाकुमुमसंतुतम् । तत्रोपरि न्यसेद्दीपं धृतपूर्णं शिखाधरम् ॥ २२ ॥
 कल्पयेद्विष्णुसुक्तेन प्रयच्छेद्विष्णुमीतये । भोजयेच्च शतं विभ्राजानाग्निः सक्तुपायसैः ॥ २३ ॥
 एवं कृतविधिः सूत व्रतान्ते दानमाचरेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुपि दूतीकर्म कृतं बहु । कुलटात्वं गर्भघातो घालहत्यादिकं तथा ॥ २५ ॥

तस्मान्मोच्या महाभाग निष्पापां कुरु सुव्रत ” ॥ २६ ॥

अनघेत्युच्चरन् विप्रः समादाय गृहं व्रजेत् । ततः समर्चयेद्देवं मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

“ यथाष्टपुत्रा त्वं देवि प्रष्टुम्रादिमुतेर्भुवि । माघवस्य प्रसादेन चाष्टपुत्रा भवाम्पहम् ” ॥ २८ ॥

वर्धमाने तथा गर्भं बंध्यात्वं विलप्य व्रजेत् । एवं तु विधिवत्कृत्वा विमृज्य सकलं ततः ॥ २९ ॥

एवं व्रतपरा नारी गर्भाश्च सुलभान्प्रजेत् । मेहिकं लक्षणं तस्याः शरीरे विनतासुत ॥ ३० ॥

उदरार्तिरसुक्तावः पार्श्वपादक्रादिषु । पीडादाहादिवाविषमरूपेण भवेदिति ॥ ३१ ॥

मिथ्याभिज्ञानं क्वापि वाचि दोषो धनच्युतिः ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशीत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूषकं यावधीनायं पूर्वजन्मनि निश्चयात् । सात्र जन्मनि पत्नीन्द्र कुब्जकत्वं प्रपद्यते ॥ १ ॥

प्राक्पापशोधनी चेया निष्कृतिर्जन्मनीह वै । सप्तधान्यानि देयानि सस्वर्णानि द्विजातये ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽशीत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मयूरवातने पूर्वभवे शृणु सुपुत्रक । घृष्टमण्डलरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
स्वर्णनिष्कत्रयस्यात्र मयूरं विधिनाडज । दद्याद्विप्राय मुख्याय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुकं हि घातयेन्नारी पूर्वजन्मनि याण्डज । अत्र जन्मनि सा योपावाण्या वै स्खलिता भवेत् ॥ १ ॥
दद्याच्छुकं सुवर्णस्य ययावित्तानुसारतः । मुच्यते तेन दानेन तत्पापात्पूर्वमर्जितात् ॥ २ ॥
अथ वा शास्त्रदानेन ब्राह्मणाय स्वगाविष ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वधीन्नारी मयूरं माम्भवेण्डज । सात्र जन्मनि तत्काले पीड्यते कृष्णमण्डलात् ॥ १ ॥
दद्याद्धेममयं त्वत्र मयूरं शुभलक्षणम् । निष्कत्रयस्य विधिना सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसघाती भवेद्यस्तु मोहात्प्राग्गुरुद्वारा । श्वेतमण्डलरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्पापमोचनं सूत जन्मन्यत्रैव जायते । राजतेनैव हंसेन दानेनात्र प्रयत्नतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी पापात्पारावतान्मुत । जन्मन्यत्र च सा रोगात्पीतपाणेर्ज्याकुला ॥ १ ॥
प्रमुच्यते पीतपाणिरोगाद्दानमभावतः । शुद्धयत्यत्र महारोगाद्घातात्पारावताच्छुभात् ॥ २ ॥
यथाशक्ति हिरण्यस्य दानतो विनतामुत ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसं वा घातयेन्नारी स्वाहानात्पूर्वजन्मनि । श्वेतमण्डलया सा तु पीडया पीड्यते त्विह ॥ १ ॥
लिखित्वा राजते पत्रे हंसं पलमितं शुभे । दद्यादत्र दारिद्र्या ब्राह्मणाय विधानतः ॥ २ ॥
श्वेतमण्डलजां पीडां नाशयेत्तत्क्षणदिह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्पितरं हन्यात्पूर्वजन्मनि मुवत । चेतनारहितश्चापि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
प्राज्ञापरयत्रयं कुर्यादद्यादेयमयं शुभम् । नौकां पलमितां सूत शुभराच्छादनैर्वृताम् ॥ २ ॥
विप्राय वेदविदुषे पूर्वपापापनुत्तये ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कदाद्यामिधे देशे कश्चिदासीद्भिन्नोत्तमः ॥ १ ॥
 ग्राममेव नृपतिर्विजो वेदशास्त्रविशारदः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तोऽतिनीतिवित् ॥ २ ॥
 बहुश्रुधनपुत्रादयो विप्रपूजनतत्परः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विज्ञानता ॥ ३ ॥
 बहुपदं भूम्यश्च कन्यावस्त्रगृहाणि च । सूर्यचन्द्रोपरागे च गजाश्वरयकांचनम् ॥ ४ ॥
 यदुरत्नानि भांडानि महादानानि चाटज । अयो भाविष्यदाशूनि पापमाचारितं पुरा ॥ ५ ॥
 सीमान्तरस्थितस्यापि विप्रस्याप्यधिकारिणः । स्त्रिया विरोधात्सततं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ६ ॥
 स्वस्तीभ्रातृसहायश्च राज्ञो गत्वा तु तत्पुरम् । निर्दग्धं तत्पुरं चापि मिलित्वा बहुभिर्जने ॥ ७ ॥
 तस्मिन्दाहे मातृयुक्तास्यो वाला द्विजस्य च । निर्दग्धा पालवस्तादृश्या गौरेका जंतवोऽपि च ॥ ८ ॥
 सर्वस्यं लुण्ठितं तस्यापराधरहितस्य च । गृहीत्वा विप्रसर्वस्यं ज्येष्ठपत्न्यै निवेदितम् ॥ ९ ॥
 महादानरता सापि बहुपुत्रा पतिमिषा । तयापि तत्स्त्रीसंवादात्कोषाद्दिनकुलं हतम् ॥ १० ॥
 भुक्तं च तद्वनं लोभात्पापमयमुपाजितम् । धर्मज्ञेन नृपेणापि न कृतं पापशोधनम् ॥ ११ ॥
 अयं किंचिद्व्रते काले स प्राप्तो यमशासनम् । भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ १२ ॥
 बहुपुण्यान्महापापास्त जातोऽत्रापि भूपतिः । गंगायाः प्रान्तरे देशे तत्त्वयोजनसम्मिते ॥ १३ ॥
 रा रक्तगोरो मतिमान्नात्युद्यो न लघुघृणी । वाचा मधुरया युक्तस्तेजस्वी लोकविश्रुतः ॥ १४ ॥
 बहुज्ञो दर्शनीयाशो दाता भोक्ता कुलाग्रणीः । उपकारपरो विद्वान्वली सर्वजनाश्रयः ॥ १५ ॥
 शास्त्रधर्मतो मानो दंडशास्त्रव्यतत्परः । सभायां चतुरो धीरा मंत्रविद्वद्बोद्धितः ॥ १६ ॥
 बहुस्त्रीभोगसंयुक्तो धनधान्यमुतान्वितः । पित्तश्रेष्ठाधिकः शूरो बहुभूषणरहितः ॥ १७ ॥
 गजाश्ववाहनैरादयो यदुरत्नैर्लंकृतः । आदिमध्यावसानेषु सूर्यैर्भयसमाकुलः ॥ १८ ॥
 शिवार्चनान्महादानात्माकृताच्च फलं विदम् । सर्वमेतत्तया पापात्सर्वं पापफलं शृणु ॥ १९ ॥
 धूर्तः शठोतिर्दमादयो बहुद्वेषी भयान्वितः । लोभो पापरतः क्वापि विशेषः सुखविवर्जितः ॥ २० ॥
 प्राम्दाहे जीवघाताच्च पित्तवातरुगन्धितः । बालवत्सवचात्पूर्वं पृथ्व्युत्रशुचान्वितः ॥ २१ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणत्पूर्वं कुशिरोगयमन्वितः । ब्रह्मस्वभक्षणे गोव्यकरणाद्भुक्तरोगवान् ॥ २२ ॥
 भिषग्वरकृतैर्षर्पैर्बहुपार्श्वमहीपथः । निःशेषं तस्य रोगस्य निवृत्तिर्न च जायते ॥ २३ ॥
 स्वस्त्रीतद्दीदराः पूर्वं सहाया दाहकर्मणि । ते त्वत्र तु मृता मृत्युवर्षा प्राप्ताः स्वगोत्तम ॥ २४ ॥
 गोस्त्रीबालवत्पापात्पागत्र मृतनाशनम् । लक्ष्मदेमनसो राहुर्भोमो गुरुग्रहं गतौ ॥ २५ ॥
 रुतस्थो पुत्रमरणं द्वौ त्विज्यो बुधेश्वरमगौ । तमोयुक्तो विषुश्चास्य तद्देशांतदेशाम् च ॥ २६ ॥
 महदुःखं समामोति प्राणभीतिर्मुहुर्मुहुः । लक्षणैर्मिमादयस्य प्रप्रुरजैव जन्मनि ॥ २७ ॥
 प्रापश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तेन पापात्प्रमुच्यते । पर्यदेशमर्तः कार्यं कालचक्रं हिरण्मयम् ॥ २८ ॥
 मद्ग्यायोक्तविधिना संतुज्य परया शुद्धा । भक्त्या देयं विविज्जाय रोगभित्तयपनुत्तये ॥ २९ ॥
 राहुकेतुविघ्नानां च सारिणि विदोषतः । मृत्युञ्जयस्य देवस्य प्रतिमाश्च हिरण्मयीः ॥ ३० ॥
 पद्भिःपद्भिः पलेः कृत्वा प्रतिष्ठाप्य सुपूज्य च । प्रयच्छेद्दिनवर्षेभ्यो स्वरमूर्ति तथैव च ॥ ३१ ॥
 अग्निमूर्तिं प्रयच्छेत् पर्येषुमर्तः कृताम् । हिरण्मयीं तदाकारां ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ३२ ॥
 एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ मृत्युञ्जयविधानकम् । कार्यञ्जपहोर्मा चाप्यमृत्युनिनाशनम् ॥ ३३ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छुद्धान्निन्नानुसारतः । दक्षिणापि तया देया भक्त्या च विनतात्मज ॥ ३४ ॥

य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र खगेश्वर ॥ ३५ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । न कुक्षिरोगो न मृतिर्न मन्दाग्निर्न भीस्तथा ॥ ३६ ॥
 महदैश्वर्यमाप्नोति विविधांश्च मनोरथान् । सर्वपापविशुद्धात्मा स्वर्ग मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ३७ ॥
 सप्तसप्तराधुः स्यात्प्रायाश्चित्ते कृते त्विह । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टभूतत्रिंशन्मितेन्दके ॥ ३८ ॥
 पंचत्रिंशन्मितेन्दे वा ध्रुवं पंचाशदन्दके । चतुर्विधं महागिष्टं भक्तयेव न संशयः ॥ ३९ ॥
 शनौ, कन्यागते जातो मेयस्ये निधनं भवेत् । जन्मादिनिधनान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ४० ॥
 यद्यदंतर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिचिन्तयेत् ॥ ४१ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कैश्चेच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिंधुमंडलजोऽज ॥ १ ॥
 देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्यापिता पण्यशालार्या हि खगाधिप ॥ २ ॥
 पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
 प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यस्ति च पर्वते । शूद्राधमोऽयं वा पण्डः पूर्वपापाच्छृणुष्व तत् ॥ ४ ॥
 निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्दृष्टास्तुत ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतात्मज । सात्र जन्मनि रोगेण बभ्रुमंडलजेन च ॥ १ ॥
 पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्गोमनाशनं दद्याद्भुजं निष्कत्रपात्मकम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाकेऽध्यायो एकत्रयुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानाद्घातयेन्नारी प्राग्भवे मातरं स्वकाम् । सात्र जन्मनि चक्षुर्भ्यां वर्जिता जायते भृशम् ॥ १ ॥
 प्राजापत्यग्रयं कुर्यात्सा तत्पापविशुद्धये । ब्राह्मणाय तथा नौकां हैम्रीं दद्यात्पलात्मिकाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रयुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हेतुखलोभेन पयान्नं परमं महत् । जिह्वापाकोद्भवा पीडा जायतेऽत्रैव निश्चयात् ॥ १ ॥
 गायत्रीं प्रजपेच्छृणुं तद्दृशंशेन होमयेत् । स्वगृहोक्तविधानेन तिलैराज्यपरिप्लुतैः ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाजिह्वापाकात्प्रमुच्यते ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वित्रयुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीत्क्षत्रियः कश्चिद्दामाध्यक्षो महाधनी । विरड्चां निवसन्विप्रो शिवाराधनतत्परः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽर्पितशीलतः । गोमूस्वर्णाभ्यश्चास्त्राणि रत्नादीन्यपि पर्वसु ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन विनैर्धनं गौगवात् । ग्रामान्तरस्थितस्यान्यक्षत्रियस्य विजानता ॥ ३ ॥

वैरभावाच्च वै रात्रौ धातित्थौर्ध्वकर्मणा । तत्पुत्रो ह्येकपुत्रस्य बालभावे व्यवस्थितः ॥ ४ ॥
 तत्पिता तेन दुःखेन मृत्युचक्रमुपागतः । युवभावे सहाय्याभ्यां युक्तो नोपाजितं त्विदम् ॥ ५ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्य धर्मपुरं गति । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 शिवार्चनात्तथा दानात्तत्र जातो वणिक्समुतः । सौम्ययाम्याश्रिते देशे नार्मदे शतयोजने ॥ ७ ॥
 द्युस्वरूपो मीतमान्स्ववर्मादयो धनाधिपः । वाचा मधुरया युक्तो रक्तगौरोगतिपित्तभाक् ॥ ८ ॥
 पितृवंधुसुखैर्धर्मस्त्रिभोगधनवाहनैः । संयुक्तो दानशीलश्च यशस्वी पितृवल्लभः ॥ ९ ॥
 शैशवं युवभावे च चंद्रवत्सुखदुःखभाक् । मध्येज्यंतवर्नैर्युक्तः सुखैर्धर्मसमाकुलः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । यौवनेऽतिशये भूतो मत्तो दुःखसमन्वितः ॥ ११ ॥
 प्राग्बालघातात्तत्ततं जातपुत्रो न कर्मणि । प्रागत्र सहजौ मष्टैर्यौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ १२ ॥
 पुत्रसंततिहीनौ द्वौ जन्मन्पुत्र स्वगेश्वर । लक्षणैरेमिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १३ ॥
 रुद्रनेकादश नित्यं पूजयेदुपचारकैः । तर्हिगमत्रैर्विधिवचावदेकादशं दिनम् ॥ १४ ॥
 अद्रिद्वादशके नित्यं पूजयेदुपचारकैः । रुद्रं पल्लवंदमितैः सौवर्णं शुभलक्षणम् ॥ १५ ॥
 तदर्थमितकं वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय मदापयेत् ॥ १६ ॥
 मापाष्टकमितां दद्याद्गैरीं स्कंदं द्विमापकम् । गणेशं तन्मितं हैशं बालघातोपशान्तये ॥ १७ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु श्वं चकं तु सहस्रकम् । तावदष्टाभरं जप्त्वा होमयेद्भोजयेद्दिनात् ॥ १८ ॥
 शृणुषाद्धरिवंशं च सप्तम्यां व्रतमाचरेत् । य एवं कुरुते सूत विविना पापशोधनम् ॥ १९ ॥
 तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् । नेत्रं करोति यो मोहात्मायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रविशुद्धिः स्याद्बालभावे शिशोर्भूतिः । पंचसप्ततिसंख्यायुः कृते प्राक्पापशोधने ॥ २१ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते रिष्टप्रष्टत्रिंशन्मितेन्दके ॥ २२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवसुत्तत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातरं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे कश्यपात्मज । जन्मान्यो जायते सोऽपि घोरान्मातृवधात्सुत ॥ १ ॥
 न जायतेऽत्र पक्षीन्द्र पापान्मुक्तिर्दृढात्ततः । आ सप्तजन्मनो नूनं चक्षुर्हीनो भविष्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवसुत्तत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदनिता सूत प्राग्भवे ज्ञानवर्जिता । परमात्रं हेतुलोभात्सान्द्रहीनात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तया निष्कद्रयं स्वर्णं विविना वेदपारगे । देयं तत्पापशुद्धचर्यमवाद्या जायते ततः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवसुत्तत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानाढातयेनारी प्राग्भवे मातरं स्वकाम् । सात्र जन्मनि चक्षुर्भ्यां वर्जिता जायते भृशम् ॥ १ ॥
 प्राजापत्यत्रयं कुर्यात्सा तत्पापविशुद्धये । ब्राह्मणाय तथा नोकां हेतूनां दद्यात्तरलात्मिकाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवसुत्तत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आचिदासीन्महाभाग बाहुजा पतिवल्लभा । वद्वतरता साध्वी देशे पाश्चात्संज्ञके ॥ १ ॥
 साददत्तञ्च दानानि नारी पतिसहायतः । सर्वस्वं च कुक्षेत्रे राहुग्रस्ते दिवाकरे ॥ २ ॥

अयो भाविवलात्सूत पापमाचरितं तथा । घूर्तया मर्तुरुद्वेगे कृतं कुलजनाशनम् ॥ ३ ॥
 एवं गतमुतो राज्ञी तत्पतिश्चौर्यकर्मणा । ददाहारिपुरं रम्यं बहुलैर्किनिषेवितम् ॥ ४ ॥
 तत्र दग्धो द्विजश्चैको कपिला च रिपोः मुतः । धर्मज्ञोऽपि प्रियाहेतोर्घोरपापं चकार सः ॥ ५ ॥
 एवं बहुतिथे काले गतौ तौ यमशासनम् । भुक्त्वा पापाच्च नरकान्पापात्स्वर्गश्च शाश्वतात् ॥ ६ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण जातौ राजकुले च तौ । सेयमेव विपाशाख्ये देशे पर्वतमाश्रिते ॥ ७ ॥
 लम्बे मृगाभिधे जाता महोग्रा मियवादिनी । दत्ता तस्मै च तत्पित्रा राजपुत्राय धीमते ॥ ८ ॥
 प्राक्कर्मणां विभोगाय सदादीनामिह ध्रुवम् । गौर्त्तर्णा सुपुत्रादद्या सदा दानरता सती ॥ ९ ॥
 यशस्विनी कीर्तिमती सुसैश्वर्यसमाकुला । मुख्या नृपांगना लोके प्रसिद्धा कुलशीलतः ॥ १० ॥
 बहुद्रव्ययुता नारी रत्नवाहनभागीनी । धर्मादिदं तथा पापाहोमाद्यनृतभाषिणी ॥ ११ ॥
 क्रूरा क्वचित्पापरता प्रजापीडनतत्परा । महानृपाश्रितमयैः क्लेशैर्दुःखैर्महाव्ययैः ॥ १२ ॥
 प्रपीडिता च तारुण्ये सापस्मारादिजैर्भयैः । आद्यंते सुखयुक्तापि युवमावेशतिदुःखिता ॥ १३ ॥
 सप्तविंशानया वर्षाद्रिष्टं वर्षाष्टकं महत् । पितृभर्तृभवं घोरं स्वदेहमुत्तजं तथा ॥ १४ ॥
 एवं चतुर्विधात्पापाब्धिद्रमङ्गे महाव्रणः । लक्षणैरेभिरादद्यायाः प्रापश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १५ ॥
 ब्रह्माणं कार्येह्लेख्यं पलैः पञ्चमितैर्विभुम् । हिरण्यमयं यथाकारं सप्तलीकं प्रयत्नतः ॥ १६ ॥
 तदर्थमितकं वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय प्रदापयेत् ॥ १७ ॥

इमं सुमन्त्रमुच्चार्य भक्तिभावेन काश्यपे ॥ १८ ॥

मन्त्रः ।

“ पितामह महामाज्ञ सृष्टेरुत्पत्तिकारण । पूर्वपापविनाशाय ददामि त्वां हिरण्यमम् ॥ १९ ॥

रोगं विनाशय शिष्टं तज्जं गुह्योद्भवं महत् ” ॥ २० ॥

तथा पञ्चमितैर्मयैः कार्या स्त्री गर्भसंयुता । लेख्या हिरण्यमे पत्रे गंधपुष्पैः प्रयुजिता ॥ २१ ॥

ब्राह्मणाय च सा देया पूर्वपापपनुत्तये । तथा घेदमितैर्मयैः सौवर्ण्यं प्रतिमा शुभा ॥ २२ ॥

वायोः कार्या शुभा लेख्या सा च देया कुटुंबिने । पात्रं ताम्रमयं तद्वद्घृतपूर्णं सदाक्षिणम् ॥ २३ ॥

सर्वरत्नसमायुक्तं पट्वस्त्रेण वेष्टितम् । ग्रीत्यै सूर्यादिसेयानां दद्यादोषोपशान्तये ॥ २४ ॥

गायत्र्यपटहसं तु जपेदयस्करं तथा । त्र्यंबकं च सहस्रैकं ब्राह्मं तद्विगुणं तथा ॥ २५ ॥

होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् ॥ २६ ॥

आकर्मजान्महापापाद्वधमिचारसमुद्भवात् । मुच्यते नात्र संदेहे रोगाच्चापि तदुद्भवात् ॥ २७ ॥

पुत्रसंततिवृद्धिं भ्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । सप्तसप्ततिवर्षान्ते जीवनं कथितं त्विह ॥ २८ ॥

नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य रोगविवृद्धिः स्यात्पट्पंचाशान्मतेऽद्भुते ॥ २९ ॥

स्वरिष्टं पुत्ररिष्टं वा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसप्तदे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या दुष्टा ग्राममेव गर्भं पातयेदिह यत्नतः । श्रवणं हरिवंशस्य कन्योद्वाहं शिवार्चनम् ॥ १ ॥

कृत्वा पुत्रसुखं पश्येज्जन्मन्यत्र समाधिप ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसप्तदे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९८ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्सुतो महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
संयुतो वायुपित्तभ्यां किञ्चित्केशस्य कारिणी । तद्भार्या हि पतिप्राणा व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥
ऋतुहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदाम् । यदाचिरमसुतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
औषधैश्छेदनेर्मनैः प्रलेपैर्दुष्टभक्षणैः । संवाहनेस्तथा पातैरन्यैर्वा वस्तिर्कर्मभिः ॥ ५ ॥
गर्भस्य पातनोपायान्करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
नारी जन्मान्तरे प्रप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता स्वम् ॥ ७ ॥
अनया ईर्ष्यायां चैव संतेतेर्नाशनाय च । औषधैश्छेदनायैस्तु तदर्थं कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
सपत्न्यै प्रेरयामास विधिना चैव तद्गदम् । तथा वै ऋतुभावाच्च परिपीतं महौषधम् ॥ ९ ॥
पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिन्नन्मनि मानद । ऋताकृतौ च संप्राप्ते जाताश्च विविधा रुजः ॥ १० ॥
वेदना ह्यभवन्नित्यमसृग्वातोदरामयाः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्धर्मनाशनम् ॥ ११ ॥
तथा चैतत्कर्म कृतं त्रिविधं गर्भदोषकृत् । तथापि फलहंतृणां द्वितीयं मुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
ऋत्वभावो दुष्टपुष्ट्या कृतो वै पूर्वन्मनि । तेन वै कर्मणा वत्स ! विविधाः पुष्पबंधनाः ॥ १३ ॥
गर्भाश्रयमधिश्चित्य स्रवते शोणितं बहु । क्षीयन्त इव चात्राणि सूचीभिर्वि तोदनम् ॥ १४ ॥
वेदना याः पूराऽभूवैस्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्कालं प्रदेशीयं तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
तावानेव च तद्धर्मनाशस्यास्ति हि संभवः । एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
एकवासोविधिं चैव दंपती तीर्थसंगमे । सुशुभे भूप्रदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
संप्रणज्ञाया दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिहैनसः । प्रौष्ठपद्यां तृतीयायां शुक्लयां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
यत्नेन गार्भिकं सौम्यमुपोषणपरायणम् । पुष्पैर्नानाविधैः शुभैरर्चयेद्गिरिजामियाम् ॥ १९ ॥
केतुर्कार्भसंयुक्तश्चकैः कुशुदोत्पलेः । सौवर्णां राजतीं ताम्सीं मृतिं गोर्वाः प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
हारनूपुरकोटीरकुण्डलामरणादिकम् । नैवेद्यैः शुभकासीरमोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
उपतिष्ठेत विधिवद्भार्या म्रियवल्लभाम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
रात्री जागरणं कुर्याद्गीतनृत्यादिपूर्वकम् । फलेर्नानाविधैरर्घ्यैर्दद्यान्मंत्रपुरस्सरम् ॥ २३ ॥
फलपुष्पाक्षतोपेतमंजनं मुग्धिं प्रक्षिपेत् । नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये ॥ २४ ॥
देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोडश स्त्रियः । नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानथ षोडश ॥ २५ ॥
प्रत्येकं वेणवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् । सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् ॥ २६ ॥
दातव्यं गिरिजामीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया । सगर्भां च वृषोपेतां सित्तां गां वस्त्रसंयुताम् ॥ २७ ॥
साहस्रं ततो दद्याद्विप्राय गुणशालिने ॥ २८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवनवपुत्ररत्नेश्वताधिकृतसहस्रतमः ॥ १२९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशवाती महाभाग कुब्जकर्णः प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणु चात्र स्वगाधिप ॥ १ ॥
गां हि सोपस्करां दद्याद्वेदेदांगवेदिने । तस्मादोपात्तममुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलगोण्डज ॥ १ ॥
 देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । सपत्नी स्यापिता पण्यशालायां हि पतत्रिराद् ॥ २ ॥
 पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो भुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
 प्राग्दानवशतश्चेह जन्मन्यस्ति च पर्वते । शूद्रावमोऽथ वै पण्डः पूर्वपापप्रभावतः ॥ ४ ॥
 निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पोषाद्दास्युत ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतासुत । सेह जन्मनि रोगेण वभ्रुमण्डलजेन च ॥ १ ॥
 पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्भोगनाशनं दद्याद्भ्रुं निष्कृदयस्य च ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापपानोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्साब्रकुले जातो नानावृत्तिः किलाभवत् । नानासंविपु वाधा वै ह्युदरार्तिश्च तस्य हि ॥ १ ॥
 मेहादिवाधया नित्यं नेत्ररोगो विरश्मिता । कटिपृष्ठाखशेर्तिर्वाल्पे च ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
 तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया प्रीतिकारिणी । सौभाग्यमुखसंपन्ना पितृमातृमुखोद्दिता ॥ ३ ॥
 कथं संततिदीना च वशोपायं च सन्ततेः ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं षणोत्तरे जातस्तस्मिन् वल्लहारकः । निपादेः सह संभूय चौर्यकर्मणि तत्परः ॥ ५ ॥
 वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्जनात्कृतम् ॥ ६ ॥
 स तेन निहतो विप्रस्तस्करेण दुरात्मना । तस्मादस्ती मृतश्चापि बभूव वनपन्नगः ॥ ७ ॥
 तत्र पश्चान्नरके घोरे पतितोऽप्युतसंख्यया । तस्मान्मातृव्यमापन्नः किञ्चित्पुण्यमभावतः ॥ ८ ॥
 स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद् । इदं चतुर्यकं जन्म बंध्यात्वं यत्र संस्थितम् ॥ ९ ॥
 धर्माचारवशाज्जातस्तस्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥ १० ॥
 पुत्रहीनो भवस्तद्बद्ध्यात्वं जन्मजन्मानि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । संततोहि सुखं ब्रूहि बंध्यानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थादिसंक्रमे । विधिषड्विहितं पूर्वं कृतं स्मृत्वाभिमापयेत् ॥ १३ ॥
 विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि । घनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकान् ॥ १४ ॥
 विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्ती ग्रहणाहनि । पुण्याहे विधिमातिष्ठेदन्नपत्याघनाशनम् ॥ १५ ॥
 शुशुभे भूपदेशे तु समे कम्बलसंस्तृते । विदधीत विलद्रेणौलिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १६ ॥
 परितोऽग्निमानं तु द्रोणममं मुतंडुलैः । विदध्यात्पर्वतान्सुत देवद्वयविभूषितान् ॥ १७ ॥
 ततस्तो दंपती शुद्धीं ज्ञावावहतवाप्सती । दधानौ शुभवेपादौ चित्तयन्तौ प्रजापतिम् ॥ १८ ॥

तस्यादितेश्च तत्पत्न्याः कुर्यान्मृतिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १९ ॥
 हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालाकर्मदलम् । अदितेरपि केयूरद्वारयैवैवभूषिताम् ॥ २० ॥
 यथाविचित्रभागेन तन्त्रुं तस्याः शुभाकृतेम् । स दिव्यामर्चयेन्मृतिं विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ २१ ॥
 तन्मृतिं त्रितयं सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितमाणं ज्ञातकर्मादि पुंस्त्रियोः ॥ २२ ॥
 बाललीलाधरं विष्णुं वामनं परिचितयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं तत्स्तनकांक्षया ॥ २३ ॥
 ततस्तदाश्रमाच्चैव मुमेरोस्तिलपर्वतात् । प्रत्यंतगिरिमिच्छन्तं मार्गः स्वपदभूषितः ॥ २४ ॥
 अदितं समपश्यन्तीं विरहाकुलचेतसम् । रुदतीमिति तं द्रष्टुं तत्परपीन्समीक्षतीम् ॥ २५ ॥
 एवं ध्यात्वा तया मंत्रमंत्रायोदितलक्षणां । पुष्पैश्च धूपगंधाद्यैरर्चयेदति विह्वला ॥ २६ ॥
 तद्विमासोऽथ तद्विष्णोः विष्णोः कर्माणि पश्यत । ततस्तां वेष्णवीं मृतिं मातुरुत्संगमामिनीम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठान्तं लब्धपुत्रान्विचिन्तयेत् । अपश्यन्तीमिति प्रोक्तमंत्रार्थगुणलक्षणां ॥ २८ ॥
 सपुत्रां खलु तां देवीमर्चयेद्विधैर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्याचु समाहूय गुणान्वितम् ॥ २९ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सपुत्रामदितेः सुताम् ॥ ३० ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया निहतो विप्रो धनं हृत्वाध्वगस्य हि । तस्करैस्तह संप्राप्तं पातकं चोत्सृज्य महत् ॥ ३१ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्यहम् ” ॥ ३२ ॥
 सौवर्णीं प्रतिमामेतां भवेयमनयेति च । भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्पिष्यत्मानमीक्षयेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुस्त्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातनात्पूवं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पांडुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैकं दद्याद्विमाय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापे विमृष्टे तु पांडुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुस्त्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पांडुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यादिह विधिज्ञाय पलमेकं खगाधिप । कस्तूरिकाया विमाय पांडुरुदनाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । पुरा कश्चित्कालिगेऽमृद्भिर्जो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुखीकुलसंयुक्तो मोधनैश्च समन्वितः । गयायां कृतवान्प्राप्त्य आर्द्रं दानं विशेषतः ॥ २ ॥
 तच्छ्राद्धदानवाहुल्याद्विजो जातो दशाणके । प्राक्यापातु महाभाग व्यभिचारादपुत्रकः ॥ ३ ॥
 प्रयागे मकरे स्नानाद्वायत्रीजपतो मृतिः । काश्यां जातो द्विजो वेदाभ्यासी धर्मपरायणः ॥ ४ ॥
 स गृहस्थाद्विपुक्तश्च शिवार्चनरतः सदा । लब्ध्वा सर्वं सुखं चात्र शिवलोकमवाप्नुयात् ॥ ५ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छकोसावभृत्पूर्वं राजपुत्रः प्रतापवान् । पुलिन्ददेश उत्पन्नो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 स्त्रीपुत्रधनसंयुक्तो धर्मशास्त्रक्रियारतः । कृतवान्स गयाश्राद्धं यथाविभवविस्तरम् ॥ २ ॥
 गोभृहिरण्यवस्त्राभरतान्नादिविधानतः । भक्ष्यशय्यासनादीनि प्राददत्पंचपर्वसु ॥ ३ ॥
 सत्पात्रेषु महाभाग विविधानि गृह्णापि । ततो भाविवलत्सूत कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 ग्रामान्तरे संस्थितस्य शत्रोः सीमापहारिणः । निर्दग्धं हि गृहं तेन रात्रौ चौयेण कर्मणा ॥ ५ ॥
 तस्मिन्दग्धे महाभाग दग्धश्चास्य सुतः शिशुः । स्त्रियौ च गौः सवत्सा च निर्दग्धा गृहजंतवः ॥ ६ ॥
 यौवने स्त्रीसाहाय्याच्च पापमाचारितं पुरा । अथो किंचिद्व्रते काले स गतो यमशासनम् ॥ ७ ॥
 पापात्पापफलं सुक्ता पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । गयाश्राद्धप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ८ ॥
 यमुनाप्रान्तरे देशे पंचयोजनसम्मिते । गौरस्वरूपो मतिमान्दण्डदाक्षिण्यतत्परः ॥ ९ ॥
 नातिदीर्घो नातिह्रस्वो वातपिच्छाभक्ते घृणी । समायां चतुरो धीरो बडुस्वानेऽधिकारवान् ॥ १० ॥
 बटुस्त्रीको दृढो मानी पितृमातृसुखाल्पकः । बलः स्वधर्मनिरतो बहुभृत्यजनैर्वृतः ॥ ११ ॥
 राजमान्यो महोत्साहोऽमितदो लोकविश्रुतः । धनवाहनभोगानां भोक्ता बहुजनप्रियः ॥ १२ ॥
 आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमाकुलः । धर्मादिदं तथा पापालोभो पापरतः क्वचित् ॥ १३ ॥
 धृतः शठोऽतिदंभादथो परस्वहारेण रतः । क्लेशैर्भयैर्मनोदुःखैर्व्यथैश्चापि प्रपीडितः ॥ १४ ॥
 गोबालवत्तत्कथादग्निदाहात्पुराकृतात् । कन्यादुःस्वान्वितस्त्वत्र जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्पुण्यपापान्मृतस्यैवं विचारयेत् । लक्षणैरेभिरादयस्य प्रपुरत्रैव जन्मनि ॥ १६ ॥
 गोस्त्रीबालवधाहूनं पुत्रनाशकरा यतः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्ममुच्यते ॥ १७ ॥
 दशभिस्तु पलैः कार्या सुरभी वत्ससंयुता । हिरण्ययो यथाकारा पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १८ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः ॥ १९ ॥
 सा च देया विधिज्ञाय पूर्वपापापनुत्तये । तथा सुवर्णैकमितः शिवः स्त्रीपुत्रसंयुतः ॥ २० ॥
 संपूज्य विधिवद्दद्यात्सर्वपापहरो हरः । तदर्धमितिको ह्यग्निर्देयः पापविनाशकृत् ॥ २१ ॥
 दशमापमिता जीवा ग्रामदाहेऽपि ये मृताः । देया हिरण्यये पत्रे लिखित्वा बालकादयः ॥ २२ ॥
 गायत्र्यष्टसरक्षं तु त्र्यम्बकं तन्मितं जपेत् । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपेत्पापविशोधनम् ॥ २३ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शकस्या विप्रांश्च भोजयेत् । गामेकां विधिवद्दद्यात्सर्वपापविनाशिनीम् ॥ २४ ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याच्चन्मन्यत्र न संशयः ॥ २५ ॥
 नापयो न्याय्यस्तस्य न चारिष्टभयं भवेत् । पञ्चाशीत्यब्दपर्यन्तमायुः स्यात्पापशोधनात् ॥ २६ ॥
 न करोति यदा लोभान्नित्येकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तास्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ २७ ॥
 वर्षे पाठिमिते रिष्टं देहान्तो वा धनक्षतिः । प्रायश्चित्ते कृते सूत स्त्रीपुत्रसुखमाप्नुयात् ॥ २८ ॥
 न पश्यति तदा रिष्टं देहजं धनजं तथा । कर्कस्यते शनौ जातो देहान्तो वृषभस्थिते ॥ २९ ॥
 जन्मादिनिधनान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदंतर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वमेव मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणैव रोगेण पीडयतेऽचेह जन्मनि ॥ १ ॥

भास्करं चात्र सौवर्णं दद्यात्पलमितं सुत । संपृज्य गंधपुष्पाद्यैः प्रदत्तान्मुच्यते त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदंगदेक्षामुद्भूतः । राजभंत्री महोन्नतः क्षात्रधर्मस्तः सुवीः ॥ १ ॥
धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तिपरायणः । बहुवृत्तिधरो धीरो राजकार्येषु तत्परः ॥ २ ॥
सुखैश्वर्यसमाक्रांतो बहुस्त्रीपुत्रसंतुतः । स चकार महादानं शिवप्रियकरं परम् ॥ ३ ॥
बलभूषणभक्ष्याणि गोऽश्वशय्यासनानि च । अददत्प्राम्गमे सूत सर्वमेव स्वशक्तितः ॥ ४ ॥
स कदाचिद्व्रतो दैवादाज्ञतः प्रमुणा पुरा । यौवनेऽप्रीपूरं तेन प्राप्य गावः समाहृताः ॥ ५ ॥
तदाज्ञप्तजनैश्चात्र ताडिता व्याकुलीकृताः । तत्रैका सुरभी सूत ह्यासन्नप्रसवाऽभवत् ॥ ६ ॥
तद्रभेपातो ह्यभवत्तदुःखेन च सा मृता । राजकार्येऽतिलोभाच्च पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ७ ॥
पापपुण्ययुतः प्राप्तो जीवनान्ते यमालयम् । तत्र सुक्ता शुभलोकाण्युपात्पात्तयेतरान् ॥ ८ ॥
शिवयागमाभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । युग्मे लभे धनोऽंशेऽनलभे भेषगे स्वी ॥ ९ ॥
ग्रामभागे चंद्रभागांशे भेषगत्यास्तयोत्तरे । गौरो मध्यमरूपाढ्यो नात्युच्चैर्न लघुवृणी ॥ १० ॥
यशस्वी प्रियवाक्शान्तः पैत्रिकोऽतिजनैर्वृतः । सभायां चतुरो धीरो विख्यातो राजसेवकः ॥ ११ ॥
स्त्रीभ्रातृधनभोगाढ्यः पुत्रपौत्रसमान्वितः । देशेदेशेऽधिकाराढ्यो बहुबाहनभोगभाक् ॥ १२ ॥
यौवनातिवधनवान्सुखैश्वर्यसमाकुलः । शिवयागादिदं सर्वं पापात्पापफलं शृणु ॥ १३ ॥
कश्चित्पापरतो धूर्तो लोभमोहसमाश्रितः । शठः क्रोधरतो हीनः स्वाधिकाराच्चलाचलः ॥ १४ ॥
बाल्ये मालसुखैर्हीनोऽमितदो बहुकन्यर्यः । क्लेशैर्भयैर्मनोदुःखैर्धन्यते तापितः क्वचित् ॥ १५ ॥
गोदुःखजातपूर्वपापाद्यौवनेऽस्त्रीवधो भवेत् । प्रष्टरत्र कनिष्ठार्यां स्वल्पं पुत्रमुखं त्विह ॥ १६ ॥
चिह्नमङ्गादिदं सूत प्रष्टरत्रैव जन्मनि । गवां दंढाहतात्पापादंढराशिमतो गुरुः ॥ १७ ॥
लक्ष्मणैर्मिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । सुवर्णैः पञ्चभिः कार्यां सवत्सा सुरभी सुत ॥ १८ ॥
तदर्थमितिका वापि निजवित्ताऽनुसारतः । संपृज्य गंधपुष्पाद्यैर्मिश्रेथापि विशेषतः ॥ १९ ॥
सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २० ॥

मन्त्रः ।

“ मया पूर्वं त्वमतानात्पीडिता सुरभि पुरा ॥ २१ ॥

तद्दोषशमनार्थं वदेऽहं त्वां हिरण्यमिम् । देवि त्वं मम पापानि तत्क्षणान्द्रस्मसात्कुरु ॥ २२ ॥
इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापप्रमुच्यते । तस्मादर्थमितं ह्येषं दद्यात्पशुपतिं विभुम् ॥ २३ ॥
पुत्रपौत्रविवृद्धयर्थं पूर्वपापपुनरुत्तये । अयं कं लक्ष्मणं वा तदर्थं वा जपेदुद्यः ॥ २४ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु जप्त्वा शुद्धिमाचरेत् । होमयेत्तद्दशशेन शक्त्या विमोक्षं भोजयेत् ॥ २५ ॥
य एवं कुरुते सूत विविधा पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र न संशयः ॥ २६ ॥
स्वाधिकारप्रवृद्धिः स्यात्सुखैश्वर्यविशेषतः । नाधयो व्यावयस्तस्य नच शत्रुययं भवेत् ॥ २७ ॥
सप्तसप्तान्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । द्विपञ्चाशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिवृत्तेः ॥ २८ ॥
कन्यागते शूनो जातो निघनं भेषगे तथा । शस्त्रैश्च शशिराक्षिस्थे स्त्री भेषगते तथा ॥ २९ ॥
जन्मादिमरणातिं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदंतर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव वाहुजः कश्चित्पूर्वजन्मनि यामुने । स्त्रीपुत्रभ्रातृसंयुक्तो धनवान्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 क्षात्रधर्मरतः शूरो विष्णुमक्तिपरायणः । स च प्रादात्कुलश्रेष्ठे सर्वस्वं विधिनाडज ॥ २ ॥
 महापर्वसु विप्रेभ्यो दक्षिभ्योऽपि शक्तितः । ततो बहुतिये काले स्वस्थानं प्राप्य वाहुजः ॥ ३ ॥
 स चकार महापापं भाविनोर्यस्य गौरवात् । ऋतुप्राप्तां स्त्रियं ज्येष्ठां संत्यज्य प्रियवादिनीम् ॥ ४ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतौ कामलोभतः । अथ केनापि विप्रेण स्थापितं तदगृहे धनम् ॥ ५ ॥
 यदस्य न पुनर्दत्तं तस्मै लोभाच्च तदसु । स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सर्वैर्भुक्तं तेनाप्यसद्गनम् ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तोद्यतः सोऽपि प्राप्नो मृत्युवशं तदा । स भुक्ता पापपुण्योत्थं फलं तत्र स्वगेश्वर ॥ ७ ॥
 सर्वस्वदानात्प्रागत्र द्विजोऽसौ नृपपूजितः । चिह्नमत्र घटे लभ्ये जातो ब्रह्मस्वभक्षणात् ॥ ८ ॥
 गौरो मध्यमरूपादद्यो मन्त्रविद्वत्पितृभाक् । धर्मज्ञो नीतिविद्विद्यास्त्रीपुत्रमुखसंयुतः ॥ ९ ॥
 लघुर्दयालुर्विख्यातो बहूनां हितकारकः । कुशचिन्तादिभीत्यादयः पापात्पापफलं त्विह ॥ १० ॥
 स्त्रीत्यागाद्रूपणात्पापाज्जातपुत्रविनाशकः । सप्तपञ्चाशदब्दां तमपि ब्रह्मस्वभक्षणात् ॥ ११ ॥
 यां कनिष्ठा सहाया प्राक्सा ज्येष्ठात्र मृतात्मजा । बहवः प्राक्सहाया ये ते मृताः शिशवोऽन्य १२
 लक्ष्मणैर्भिराद्वयस्य शृणु पापविशोधनम् । लक्ष्मीनारायणं कुर्यात्सौवर्णं द्विपलात्मकम् ॥ १३ ॥
 समुद्रिख्य शुभे पत्रे तदर्धमितके तथा । तद्विगमत्रैः संपुण्य पोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 दद्याद्विप्रवरयैव पूर्वपापापनुत्तये । शिवं च तन्मितं दद्यात्सपत्नीकं सुतान्वितम् ॥ १५ ॥
 शतैः पलेस्तु ताम्रस्य घटं दद्यात्तदर्धकम् । वा स्वर्णस्य घटं शक्त्या गोघृतेन प्रपूरितम् ॥ १६ ॥
 दद्याद्देवविज्ञाय ब्रह्मरवाघविनाशनम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु तददृष्टाक्षरं जपेत् ॥ १७ ॥
 त्र्यम्बकं द्विगुणं चापि सर्वपापविशोधनम् । होमयेच्च तिलाञ्जक्ष्या ब्राह्मणान्मोजयेच्छुभान् ॥ १८ ॥
 एकादशसहस्राणि पश्चात्कुर्याच्च पार्थिवान् । दद्यात्सुवर्णभौमं च ऋतुदोषोपशान्तये ॥ १९ ॥
 मम जन्मदिने सूतं व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः । अनेन विधिना पस्तु कुर्यात्पापविशोधनम् ॥ २० ॥
 स्त्रीत्यागात्पूर्वजात्पापाच्च ब्रह्मस्वभक्षणात् । मुच्यते नच संदेहो नचातिशयं भवेत् ॥ २१ ॥
 अशीतिमितवर्षान्तं जीवं कथितं त्विह । गंगायां निधनं प्रोक्तं तस्य स्वर्गगतिर्धुवम् ॥ २२ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखवृद्धिः स्यान्न च शत्रुविवर्धनम् । नाधिव्याधिभयं तस्य प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ २३ ॥
 त्रिपष्टमितके वर्षे पंचसप्ततिके तथा । चतुर्विधं महारिष्टं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २४ ॥
 ध्वजे मेपगते जन्म निर्याणं वृश्चिके स्थिते ॥ २५ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरचतुःशताधिकसत्सन्ततः ॥ १४१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । राजपुत्रोऽभिवक्ताश्चित्पृच्छकोऽसौ पुरानघ ॥ १ ॥
 गंगासमाश्रिते देशे युग्मयोजनसम्मिते । ग्रापाध्यक्षो महातेजा धर्मशास्त्रक्रियायुतः ॥ २ ॥
 शिवभक्तिपरो विद्वान्मन्त्रविचारचोष्टितः । पुत्रमित्रादिभानादद्यो धनधान्यसमाकुलः ॥ ३ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मक्तेऽपि च । अन्यपर्वसु विप्रेभ्यो वस्त्राभरणानि च ॥ ४ ॥
 गोभृशय्यासनादीनि मक्ष्याणि विविधानि च । सत्पात्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ ५ ॥
 अथो भाविबलात्तेन कामपृथ्वेन यौवने । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः पापमाचारितं त्विदम् ॥ ६ ॥
 यत्ने कृतेऽपि बहुशो नासीद्भस्म पातनम् । ततो लोकमयात्सूत विषं भुक्त्वा तु सा मृता ॥ ७ ॥

त्रीसहायेन तेनैव कृतं प्राकर्म दारुणम् । ततो बहुतिथे काले ससहायो हि बाहुजः ॥ ८ ॥
 गप्य धर्मपुरं तत्र शुभाशुभविवेचनम् । पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्सर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ९ ॥
 तीर्थराजमभावात्प्राग्दानाच्च विविचत्तया । सरस्वत्याः परे देशे जांगले नखयोजने ॥ १० ॥
 कुले महति पक्षीन्द्र जातो वन्दीजनोऽधुना । गौरः सुरूपो मतिमान्मुञ्जीलश्च दयापरः ॥ ११ ॥
 चंचलो दर्शनीयाक्षो नात्युच्चो न लघुः क्षमी । वाचां मधुरया युक्तो राजसेव्यश्च मंत्रवित् ॥ १२ ॥
 उपकारपरो विद्वान्बली सर्वजनप्रियः । कुलाग्रणीर्यशस्वी च भृत्यवाहनभोगमाक् ॥ १३ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाद्भोमी पापस्तः क्वचित् । धूर्तः शठोऽतिमित्रित्तो पितृसौख्यविवर्जितः ॥ १४ ॥
 किञ्चिदुजास्ति जठरे पित्ताधिक्योऽतिवीर्यभाक् । ब्राह्मण्यां वीर्यपातात्प्राग्मर्मापातान्च तदवात् ॥ १५ ॥
 अत्र जन्मन्यसौ प्रष्टा पुत्रसौख्यविवर्जितः । या स्त्री पूर्वं सहायासीत्पापकर्मणि चांडज ॥ १६ ॥
 सा प्रदुरत्र वनिता पुत्रदुःखात्प्रपीडिता । गोस्त्रीविप्रवर्षं पापं पुत्रदुःखकरं यतः ॥ १७ ॥
 प्रदुर्लभादिदं चिह्नं सूर्यः खोराशिगः किल । अत्युम्रादौ पूर्वपापाद्गुरुचन्द्रे गतः ॥ १८ ॥
 लक्ष्योऽत्र लक्षणैरेभिः प्रायश्चित्तं यदाभ्यहम् । पल्लवंशमितैः कार्या ब्राह्मणी च हिरण्यमी ॥ १९ ॥
 पत्रे लेख्या शुभाकारा सगर्भावयवान्विता । वा तदर्धहिरण्येन यथाविज्ञानुसारतः ॥ २० ॥
 संपूज्य मंत्रपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २१ ॥

मन्त्रः ।

'सौवर्णां ब्राह्मणीमेनां सगर्भां सोमदेवताम् । ददेऽहं विप्रमुख्याय पूर्वपापविशुद्धये' ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणं हेमजं दद्यात्पलैर्युग्ममितैः शुभम् । तदर्धमितकं वापि निजविज्ञानुसारतः ॥ २३ ॥
 सोमं दद्यात्पलैकं तु हेमं पापविशुद्धये । पलेनाधंपलेनापि कमलं हेमजं शुभम् ॥ २४ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । ब्राह्मणाय प्रव्याच सर्वपापविशुद्धये ॥ २५ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु षड्भ्यकं तन्मितं जपेत् । अष्टाक्षरं तदर्धं तु जपेद्दोषापनुचये ॥ २६ ॥
 होमयेत्तद्वशांशेन तिलाज्ययवतण्डुलैः । विप्रभ्यो दक्षिणां दद्याच्छतया विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 यथाविधि हरेर्विशं शृणुवाद्गुरुपुत्रदम् । य एवं कुरुते सूत शक्त्या पापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 लभतेऽसौ पुत्रसुखं स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाधयो व्याधयस्त्वस्य न वीर्यक्षयमाप्नुयात् ॥ २९ ॥
 न करोति यदा लोभात्रिप्येकं पापशोधनम् । न जीवन्ति मुतास्तास्मिञ्जीविते नात्र संशयः ॥ ३० ॥
 पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते तस्य वर्षाणां पञ्चवसतिम् ॥ ३१ ॥
 जीवनं कथितं त्वत्र न चारिष्टमर्थं भवेत् । न भवेत्पुत्रमरणं निर्योणान्ते शुभा गतिः ॥ ३२ ॥

जन्मादिप्रणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३३ ॥

इति श्रीतृट्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकऽध्याय एकादशोत्तरचतुःशतविंशत्यष्टमः ॥ १४११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कथितत्वात्रकुले जातश्रोत्रकर्मा प्रतापवान् ॥ १ ॥
 जन्मदेशे धनादचरतु ग्रामाध्यक्षोऽतिधार्मिकः । बन्धुस्त्रीसंयुतो विप्रवंशाराधनतत्परः ॥ २ ॥
 पितृभक्तिपरो विद्वान्बली मातस्यसंयुतः । स चकार गयाश्राद्धं यौवने विविनाण्डज ॥ ३ ॥
 काम्यश्राद्धानि दत्तानि विविधानि फलान्तये । पर्वस्वापि च गोधान्यवस्त्राभ्यासनकाञ्चनम् ॥ ४ ॥
 अथो पापं कृतं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । वैभाववशाद्वात्रौ स्वकुले कूरचेतसां ॥ ५ ॥
 अन्यग्रामाधिपस्यपि क्षत्रियस्य विज्ञानता । ह्येकपुत्रस्य वै पुत्रो धातितश्चोत्तमकर्मणा ॥ ६ ॥

वत्पिता तेन दुःखेन मृतः पूर्वमपुत्रकः । तस्मात् तेनैव दुःखेन पुत्रकटेन वै मृता ॥ ७ ॥
 स्त्रीभ्यां सहाययुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । ततो बहुतिथे काले ससहायो हि बाहुजः ॥ ८ ॥
 धर्माधर्मयुतस्तत्र गतो यमपुरं प्रति । पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ९ ॥
 गयाश्चाद्रभवेण चान्नदानेन मानदः । ऐरावतीप्रदेशे तु स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ १० ॥
 रक्तश्यामः सुशीलश्च नात्युच्चो न लघुघृणी । नानामोगमुखैश्चर्यधनाढ्यो दानमानयुक् ॥ ११ ॥
 सभायां चतुरो धीरो विद्वान्धर्मार्थसाधकः । वन्युत्थीभिन्नसंयुक्तो भृत्यवाहनमोगभारु ॥ १२ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाद्भोभी पापस्तः क्वचित् । धूर्तः पिचाधिकः शास्त्रमनोदुःखसमन्वितः ॥ १३ ॥
 पितृहीनोऽलसो भीरुश्चोदरे तु व्यया क्वचित् । पूर्वं बालववात्पापात्पुत्रसौख्यविवर्जितः ॥ १४ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायभूद्बन्धकमपि चाण्डलः । सा ज्येष्ठा मधुरासीन्मृता पुनर्विवर्जिता ॥ १५ ॥
 बालयौवनसंक्रान्ता पुत्रदुःखाकुला गता । या द्वितीया सहाया प्राक्सा कनिष्ठात्र जन्मनि ॥ १६ ॥
 प्रदुर्गुणैर्विरत्रास्ति पुत्रशोकप्रपीडिता । स्त्रीबालद्विजघाताद्याः पुत्रनाशकराः स्मृताः ॥ १७ ॥
 तस्य लम्बादिदं चिह्नं तनावर्को न संशयः । श्रुतैवं विधिवत्कुर्याद्विधानं हि समाहितः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं भविष्यति ममाज्ञया । धनपुत्रान्वितो मय्ये ह्यायुरष्टादिवत्स्रम् ॥ १९ ॥
 रिष्टं पांष्टिमतेन्दे तु तस्य चाकृतनिष्कृतः ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरचतु शताधिकसहस्रतमः ॥ १४१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीदृशे समुत्पन्नः कश्चिदक्षान्नकुले सुधीः । विप्रोत्संगगतस्तत्र प्रयागे मकरे वसन् ॥ १ ॥
 कृतवान्विधिवत्तनानं दानं स्वल्पं च शक्तितः । देवयोगादृहं प्राप्य कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
 कामलोभेन सततं शूद्राणां गर्भं दधार वै । स्त्रीभ्यां सहाययुक्तेन पापमाचरितं तथा ॥ ३ ॥
 विविधैरपथैस्तस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वैर्मलित्वा तु पातकं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतास्ते यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 तीर्थराजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । संज्ये शनौ सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
 मृगे ऐरावतीतिरे नात्युच्चो न लघुः सुधीः । श्लिष्टवाक्स्वल्पधर्माढ्यः पितृमातृविवर्जितः ॥ ७ ॥
 सहोदरधनैर्हीनो जातपुत्रविनाशकः । परदारामिगमनाद्गर्भपातनदोपजात् ॥ ८ ॥
 पापात्पूर्वमृतास्तत् लक्षणैर्लक्ष्येदिह । स्त्रीसाहाय्यात्तथा सूत प्राक्पापं समुपाजितम् ॥ ९ ॥
 तेनैकास्त्यत्र पत्नी च तस्य पुत्रमुचान्विता । तथान्या बहुपापत्वाद्भ्रातुः पत्न्यग्रजस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रमर्तुमुखैर्हीना नानारोगसमन्विता । पूर्वं यो हि सहायोऽभूत्स हि भ्राताग्रजस्त्वह ॥ ११ ॥
 पृच्छकस्य समस्तास्ते क्षयरोगप्रपीडिताः । चान्द्रायणव्रतं कुर्याद्भालरूपं हारं यजेत् ॥ १२ ॥
 सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशम्यति । कुरुक्षेत्रादितार्थेषु सत्पात्रेषु विमानतः ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायद्वयोदशोत्तरचतु शताधिकसहस्रतमः ॥ १४१३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिदिदो महासाधुश्चातुर्वर्ण्ये प्रतापवान् । आचारकुलवर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
 संयुतो बाणपिताभ्या किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ २ ॥
 पातिभक्ता पातिमाणा व्रतानामनुकक्षिणी । पुत्रहीना कथं जाता वस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदाम् । यदा चिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
 औपधैच्छेदनाद्यैस्तु प्रलेपेदंष्ट्रभक्षणैः । संवाहनेस्तथा पातैरन्यैर्वा बलिकर्मभिः ॥ ५ ॥
 गर्भस्य पातनोपायान्करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव उत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
 नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
 अनया हर्षण्या चैव संततेनांशनाय च । औपधैच्छेदनाद्यैस्तु तदर्थं कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयामास विविधांश्चैव सा गदान् । तदा वै ऋतुभावाच्च तया पीतं तदौपधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिञ्जन्मनि मानद् । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जाता सा विविधातुरा ॥ १० ॥
 वेदना ह्यभयन्नित्यमसृग्वातोदरामयाः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भापातनम् ॥ ११ ॥
 तया चैतत्कर्म कृतं गर्भदोषकरं महत् । तथापि फलहंतुणां द्वितीयं सुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
 स्त्रीभावाद्दुष्टयुद्धाया च यत्कृतं पूर्वजन्मनि । तेन वै कर्मणा वत्स विविधाः पुष्पबंधनाः ॥ १३ ॥
 गर्भाश्रयमधिश्चित्य खवति शोणितं यद्गु । छिद्यन्त इव चांगानि सूचीभिरिव वेदनाः ॥ १४ ॥
 वेदना याः पुराभूवन्स्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्कालं प्रदेशीयं तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
 तावानेव च तक्ष्मं पतेद्वा नास्य संभवः । एवं तु लक्षणज्ञांत्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
 एकवासोर्विधिं चैव दंपती तर्प्यसंगमे । सुप्तमे भूयदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
 संप्रणाशाय दुःखस्य प्रायश्चित्तमिहैनसः । प्रौढपद्यां तृतीयायां शुल्कायां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
 यत्नेन गार्भिकं नाम ह्युपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्च्यैर्द्विरिजाप्रियम् ॥ १९ ॥
 केतुर्केर्गर्भसंयुक्तैश्चंपकैः कुमुदोत्पलैः । सौवर्णां राजतीं ताम्र्यां शूर्तिं गौर्यां प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
 हारान्पुरमुकुटकुण्डलाभरणान्विताम् । नैवेद्यैः पुष्पकासारमोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
 उपातिष्ठेत विधिवद्भवार्त्ता म्रियवल्लभाम् । पतिपुत्रवतीभिरनु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
 रात्री जागरणं कुर्याद्वीतनृत्यादिपूर्वकम् । फलैर्नानाविधैरर्च्यैर्दद्यात् मन्त्रपुरःसरम् ॥ २३ ॥
 फलपुष्पाक्षतोपेतमञ्जनं घृष्टि निःक्षिपेत् ॥ २४ ॥

मंत्रः ।

“नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशमित्रे । गृहाणार्घ्यमिमं देवि पुत्रान्महान् यशस्विनः” ॥ २५ ॥
 पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते । एवं रात्री विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ २६ ॥
 ततः प्रभाते विमले कृतपात्रःक्रिया सती । देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोडश स्त्रियः ॥ २७ ॥
 नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानय पोडश । अत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तधान्यसप्तमन्त्रितम् ॥ २८ ॥
 सोमाम्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् । दातव्यं गिरिजाप्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया ॥ २९ ॥
 सगर्भा च वृषोपेतां सितां गां वस्त्रसंयुताम् । सहिरण्यां ततो दद्याद्विप्राय मुणशाखिलने ॥ ३० ॥

मंत्रः ।

“अपातयं पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणां वदं गता । यत्पापं वन्द्यताहेतुस्तस्मान्नोचय चांघ्रिके ॥ ३१ ॥
 तव दानेन पुत्रो मे भवेच्च सुप्तगे सति” ॥ ३२ ॥

इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विप्रं विसर्जयेत् । एवं व्रतपरा नारी गर्भपातं न पश्यति ॥ ३३ ॥
 लभते पुत्रपौत्रादीन्प्रियेण सह मोदते । लभेत गर्भपातं नो पतिपुत्रसुखं भवेत् ॥ ३४ ॥
 तृतीयं वा चतुर्थं वा मासि गर्भं सुविन्दति । रज्ज्तरय प्लाम्यां वै कोशं गर्भाश्रयाकृतम् ॥ ३५ ॥

निष्केण स्वर्णगर्भं च कृत्वा दद्याद्विजन्मने । गर्भपातं प्रकुर्वत्या मया प्राक्तनजन्मनि ॥ ३६ ॥
 यदयं बन्धकृत्याप्तं तस्मान्मोच्येह सुव्रत । जन्मजात्यादिकं कस्य ननु देहिह कर्मणाम् ॥ ३७ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नीसादिता पूर्वं ता वै गर्भस्य दोषकृत् ॥ ३८ ॥
 तस्येमानिह चिंत्यानि लक्षणानिह जन्मनि । यस्याः प्राग्जातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता ॥ ३९ ॥
 दीनानायविरोधः स्यात्तद्गिरोधतया सुत । अनुमंत्रो प्रयोक्त्री सा पितृमातृमुखोज्झिता ॥ ४० ॥
 बन्धुसंततिदुःखं स्यान्मर्यादायनवस्थितिः । शोकः स्यादुदरे वाधा तद्वत्स्त्रीहादिविभ्रमः ॥ ४१ ॥
 अंतरा स्पंदमानो वा गर्भः सन्नोपलक्ष्यते । इत्यादिलक्षणेर्ज्ञात्वा पूर्वोक्तां निष्कृतिं चरेत् ॥ ४२ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेच्छत्तया सर्पिण्यान्मानमीक्षयेत् ॥ ४३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मणिपाकेऽध्यायधनुर्दशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमाबाधरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 महापातकयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाघोरान्नरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथातिकालं तिष्ठन्तं विमुञ्ज्यायर्मजं स्वयम् । कर्मक्षयेऽयं पुण्यत्मावसोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सूत कुशो दुःखानुरो भृशम् । लभे कुम्भाभिधे सूत भौमचन्द्रयुतेण्डज ॥ ४ ॥
 रिष्टं पष्टिमिते वर्षे जायतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वा मुखं भग्नं दृष्टपापात्र निष्कृतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मणिपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवकश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 ददाह स पुरं शत्रोर्हर्तवांस्तद्व्रतं वसु । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मयातजम् । अथो यमक्षये सर्वा भुक्ता नरकयातनाः ॥ ३ ॥
 पुण्यशेषादयोऽत्रापि स जातः क्षत्रियावरः । देशेऽयोध्याभिधे गौरो लघुर्दंशो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 शुभभावे महाभाग राजपद्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यते त्विह । कार्यास्तत्र त्रिवेदानां भूतपस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशिकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदल्पः पत्रसंयुताः ॥ ७ ॥
 यथावित्तानुसारेण वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छत्तया होमयेन्न जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृत्वा महानाहो भयं तस्वात्र शाम्यति । नैवं कुर्यान्नरो मोहाद्रिष्टं विंशतिमेऽन्दके ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मणिपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपि शचरेत्कामातृपूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामर्याजिव सा ज्ञेया क्षयरुयुता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापशमनं भयोक्तं च रत्नाधिप । महापापकृताद्गोमान्मृत्युखे न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मणिपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१७ ॥

શ્રીસૂર્ય ઉવાચ ।

स्वस्त्रीघाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरो जायते 'स्वन्न प्रायश्चित्तं शृणुष्य तत् ॥ १ ॥

चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्द्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

भोजयेच्च यथाशक्ति होमयेच्चापि भक्तिः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरत्नसंवादे कर्मविशालेऽध्यायेऽष्टादशोऽध्यायः ॥ १४१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्देहघातजम् । अज्ञानादत्र अनुपि क्षयरूपीडिता हि सा ॥ १ ॥

नानाकथ्यती सा हि निजसर्वस्यदानतः । क्षययोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

प्रयागे मकरस्थेऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकः प्रजायते जंतुयः पूर्वं भ्रातृघातकः । कामतो हि भवेत्सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्षुटम् । नासावक्रत्वमाप्नोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥

हेमनिष्कयं दद्यात्सर्वत्रैव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसर्षणसंवादे कर्मविभाकेऽध्याय एकाविंशत्युत्तरचतुःशताधिसहस्रतमः ॥ १४२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूय वाहजः कश्चिदंशे पञ्चनदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥

विप्रोत्संगगतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स स्नातो मकरे भानो धूर्तः कर्मक्रियोज्झितः ॥ २ ॥

स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतस्थान्यक्षत्रियस्य खगाधिप ॥ ३ ॥

ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुरातनात् । एका वत्सतरी दग्धा जीवाश्चापि ह्यनेकशः ॥ ४ ॥

कालयोगेन समाप्तः स वै यमनिकेतनम् । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥

पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजस्तिवह । गंगायाः प्रान्तरे देशे पंचयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥

मध्यस्वरूपो मतिमान्धर्मं स्वल्पमातिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रवर्त्तनी च वैश्रिकस्वरूपवित्तभाक् ॥ ७॥

सकत्यकः सपत्नीको यंधुभृत्यसमान्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापाञ्जितफलं शृणु ॥ ८ ॥

गोपालवत्सकवधार्ज्जिविधातादपुत्रकः । सप्तवेदाब्दपर्यन्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥

गोस्त्रीविप्रवधा लोके पुत्रनाशकरा यतः ! गोराशिमे शनौ सोमात्पष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥

लक्ष्मीतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वे या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सात्र सा सुत ॥ ११ ॥

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कर्मा सुखी च हिरण्यमी ॥१२॥

तदयमितिका वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १३ ॥

मापवद्विमितैर्दयस्तथा पशुपातिः सुत । मायाभ्यां च तथा वद्विर्जोवा मापचतुष्कजाः ॥ १४ ॥

देवाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १५ ॥

होमयेत्तद्दशांशेन रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । दृणुयाद्दरिवंशं च दशावृत्तिविधानतः ॥ १६ ॥

यः कुर्याद्विधिवत्सुतं प्रायश्चित्तं त्रिवा मत्तम् । जीविष्यंति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १७ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिवेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १८ ॥
 नवसप्ततिवर्षान्तमायुरेवं कृते त्विह । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विज्वरांगना । पतिमिया शील्युक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 वरमावात्तया भव्यं गृहं दम्यं द्वित्रस्य च । वैरिणस्तु मुतो दम्यो गृहदाहे खगाधिप ॥ २ ॥
 साहाय्यात्स्वामिनः सर्वं प्राग्भवे समुपार्जितम् । तत्पापजान्महावोरान्मूलतत्प्राप्य विधेनिजात् ॥ ३ ॥
 तैव जात्यविरोधेन पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मादद्या पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥
 क्षयरोगयुता बाल्ये बालघातादपुत्रिणी । गृहाग्निदाहपापस्य प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
 त्रयोविधो मिते वर्षे रिष्टेनैवात्र न संशयः । सहायस्त्वत्पतिश्चात्र पुनर्हीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तयोद्विंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्मात्पापमोहितः । तस्य च स्खलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याद्विरग्नयि तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाडज ॥ २ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तयोद्विंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याऽवधीनारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्खलिताडज ॥ १ ॥
 तथा देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापादिमुच्येत तद्दानाद्दिनतामुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लवकंठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधितश्चैकां सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कंठवाद्गोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षड्विंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुषि घातयेद्रुढाग्रज । वकं सा कंठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवत्सुतं श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२७ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विष्कण्डे जातो धर्मिष्ठे वित्तसंयुतः । उदरे शतजा रोगा गुन्माद्याश्चोर्ध्वहृदयया ॥ १ ॥
 मोहाद्याः स्वल्पवीर्यत्वमक्षिपां दृष्टारमयाः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्याद्गहणीगदः ॥ २ ॥
 त्रिरे जायते वद्विर्मुखवातनणादिक्म् । पात्राणां मातुलान्धादेर्विधवातिः स्तुपादिषु ॥ ३ ॥

दायादाच्छुक्तीडा भूमिद्रव्यविलिप्तया । गेहिकानि च लक्ष्माणि जायन्ते तच्छरीरके ॥ ४॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवणां सुवाणी च संतोषमियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाताऽस्थिरगर्भा च सा कथम् । दशमासानतिक्रम्य गर्भे चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ८ ॥

पूर्वजन्मानि सा क्षत्री संजाता विनतासुत । अज्ञानतिमिरांध्येन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् ॥ ९ ॥
यजानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकंपकम् । सर्वभूतेषु चात्मानं स्यावरेषु चरेषु च ॥ १० ॥
प्रमादाद्दोषिणं हन्ति सदा निपुमानसा । तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारशुनपूर्वकाः ॥ ११ ॥
पल्लवकीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् । सा तत्तवालुकाग्र्यंयुततभस्मचयादिषु ॥ १२ ॥
अविशिता तदा साग्री माश्लिषदुष्टचेतसा । बालगर्भाशयान्बालान्पुत्रिस्पष्टाखिलेन्द्रियान् ॥ १३ ॥
तन्मातृभिः सा तत्याज ज्वलने बालचातिनी । पापा बंधनमात्रं सा बालवातादिकं त्विह ॥ १४ ॥
परत्र यातना घोरा न व्यजानादुराशया । विनिर्घाते प्रमादाद्ये प्राणिनस्ते नराधमाः ॥ १५ ॥
रौरवे चिररात्राय पच्यन्ते यातनादिभिः । आनाढर्याग्रि महीपस्तु प्रक्षिपेत्ताम्राधमान् ॥ १६ ॥
तथाधिषेपु जीषेपु मृतेष्वपि च तदृशात् । म्रियन्ते शिशवस्तेषां पूर्वदोषसुसारतः ॥ १७ ॥
अमले ज्वलिता याभिर्घट्वो लघुमाणिनः । गर्भयुक्ता मृतास्ते वै मातृभिः सहिताः खगाः ॥ १८ ॥
न लभन्तेय ते भार्या मृता वै दृष्टजंतवः । तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजाः ॥ १९ ॥
त्रिविधापत्यजा वाधा प्राप्यते जनुरंतरे । जन्तवो गर्भगा ये ते स्वकृतं कर्म क्षुब्धते ॥ २० ॥
उभयोः कर्मणोर्हेतूनादपिब जनिर्भवेत् । इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ २१ ॥

मृतापत्या पुत्रहीनाऽस्थिरगर्भा हि यत्र सा ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्रितं कथं नाय येन गर्भः प्रजापते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिने समनुमासे ह्यनुकूलप्रदे खग । प्राशुदकप्रवणे देशे गोमयाशुपलितके ॥ २४ ॥
आसनं चाधिकं शुद्धमांसीयं सुविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूयेत् ॥ २५ ॥
निष्कमानं सुवर्णस्य शकृच्छं मध्यमे क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वतम् ॥ २६ ॥
शुद्धतोयमृतं तात्रं पात्रं दशपलात्मकम् । स्थापयेद्वाजतं पञ्च तन्मध्ये फलनिर्मितम् ॥ २७ ॥
पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं हि प्रजापतिम् । करेऽक्षमाला दक्षे हि वामे चायं कमण्डलुम् ॥ २८ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं मूर्तिं तां शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्ब्रह्मपुण्याचैरुपचारीः पृथक्पृथक् ॥ २९ ॥
तत्र श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्रं हि वेदविदासं पूजयेद्विधिर्धनेन ॥ ३० ॥
ततस्तत् तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं वदेत् ॥ ३१ ॥

मंत्रः ।

“सिद्धशुणेद् स्रष्टा वै पत्नी च तपसो बलात् । ता मया तिलसंख्याकैराविमिरतीश्वेदनैः ॥ ३२ ॥
लंघिताः स्त्रीजनाचारा अजानन्त्या दयादिकम् । नाशयेत्तस्य पापस्य देवप्राप्तं विगर्हितम्” ॥ ३३ ॥
सम्पद्यश्रद्धावती नारी मृतवन्ततटिदुःखिनी । सपत्नीकं तु सौवर्णेननिर्मितं सम्पद्यचितम् ॥ ३४ ॥

विमाय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने । एवमाप्राप्य तां श्रुतिं समादाय पृथक्पृथक् ॥ ३५ ॥
प्रदद्याद्दानविधिना अद्रव्या च सदक्षिणाम् । दानान्ते कीर्तयेन्मंत्रं तिस्रन्ती विहिताञ्जलिः ॥ ३६ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजन्तुषि दयारहितचित्तया । प्राप्तं सुघोरमशुभं स्वामिस्तच्छिन्वि पातकम्” ॥ ३७ ॥

दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकत्वाती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानेन विघिनात्र खगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्चात्र जन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कार्कं विनतानंदवर्धन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवत्यलम् ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानाच्च ययोक्ताद्गुरुदामज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय द्विंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वामक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राज्ञमानबोद्धव । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥

स भीष्मपंचकादत्र प्रतात्पुष्पसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगात्तु दुष्टात्किम्युदरात्खग ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः किमिजोत्या हि रुक्मसुत ॥ १ ॥

तत्पापशमनं कार्यं भीष्मपंचकजं व्रतम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च प्रान्तस्थं दिनपंचकम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्रक्षयद्विधिवर्जितः । सिद्धान्नानि पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥

विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदराख्यां च रुजं नेह मपश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुक्तं यया पुरा सूत सिद्धाञ्चं द्विजमार्यया । दुष्टस्पर्शेन सततं सेह स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥

सा वैष्णवाद्वातात्पुण्यात्समात्पापात्ममुच्यते । कृशोदराख्यया नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय चत्वारिंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दिनः पूर्वमेव कश्चिदासीद्दमोन्वितः सदा । सभायो नर्मदातीरे धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥

कृतानि तेन दानानि नानापूर्वम् शक्तिः । वेदयुक्तेषु विधेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
 अथो पापं भूतं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुयातां धर्मशीलयुतां मियाम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठाया अवृतावपि मोहितः । ततो यमपुरं प्राप्तः सप्तहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । श्रद्धादानवशात्सोऽत्र गंगायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 सिंहस्थेकं मुखे राहौ जीवे कर्कशलिगे मृगौ । स रक्तगौरो मातिमान्बुद्धीमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 लघुघृणी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानास्तीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी धूणहा लोक इति पौराणिका विदुः । यो वा सहायतः पूर्वं शृणुष्व विनतामुत ॥ ८ ॥
 मानवे या कनिष्ठाभूत्ता ज्येष्ठान्न गतप्रजा । गर्भशेषयुता चेति लक्षणैर्लक्ष्येत्यम ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापपणाशनीम् । कुर्यात्पल्लैर्वेदमतिरैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
 तदर्पमितकं वापि निजविद्यादिमं पठन् ॥ ११ ॥

मन्त्रः ।

“पूर्वं वराननां शुद्धां त्यक्त्वा यत्पापमर्जितम् । तदुग्रपापनाशाय ददेऽहं गणनायकम्” ॥ १२ ॥
 माससप्तमितां लक्ष्मीं शुभालेख्यां हिरण्मयीम् । ददेऽहं विप्रमुखपाय वेदशास्त्रार्थवेदिने ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणान्मोघयेत्पश्चाच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं विद्वानं यः कुर्याज्जीविष्यति च तत्सुताः ॥ १४ ॥
 श्रुत्वा तच्छक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोधनं शुभम् । स पुत्रालभते नैव रिष्टं पञ्चाशदब्दे ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् । अन्यजन्मादिकाज्ज्ञेयं विस्तरो नोदितो मया ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पंचनदे जाता वाहुंजा पूर्वजन्मनि । सेह जन्मनि वै विप्र जाता वै विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
 मान्यत्तया कृतं कर्म शृणु तच्च स्वर्गेश्वर । ब्राह्मणेन महद्द्वयं तद्दृष्ट्वा स्थपितं च यत् ॥ २ ॥
 न तद्वत् पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वं यदारुचि । मृतो द्विजस्तु दुःखेन शुधितश्च स्वगायिपि ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पंचत्ववशगा सापि भुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसंततिहीनेह युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येह पापनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तदर्थेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देवा विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भोः सूत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यंघो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र हि मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सूत नक्तान्धत्वाच्च संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विदालोच्छिष्टमोजी च राज्यंघो जायते त्विह । स तत्पापविशुद्ध्यर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
 भोजयेच्च तथा विप्राञ्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यंघो ग्रासतत्वं भुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टमुद् नारी प्राग्भवे विनासुत । राज्यंभरोगयुक्ता वै चेह जन्मानि जायते ॥ १ ॥
 द्विजानां भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनात्तथा । मुच्यते पूर्वपापात् विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चांडालीगमने पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मूढो जन्मानि जन्मानि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणव्रताच्चेह दशावृत्त्या कृतात्सुत । ॥ मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धवृद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनासुत । चांडालं प्राप्नुयात्सा चाऽजगरा जायतंडज ॥ १ ॥
 प्राजापत्यव्रतात्पंचाशदावृत्त्या तु वर्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनिष्ठः सदाचारो साधुसेवायुतः सुधीः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेच्चिह्नं पापजं चेह जन्मनि । क्लृप्तासौ ददृकंभूश्च नेत्रतोदो विराड्मिता ॥ २ ॥
 किंचिद्भद्रः प्रजापते कारणेन विना खग । तस्य मायां सुतन्वंगी स्त्रीधर्मव्रतचारिणी ॥ ३ ॥
 उदरे च व्यया तस्या भृष्टिं पीडा प्रजापते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुत्र्यां मृते कथम् ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना प्रिया शूद्राय तारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
 शूद्राज्ञातश्च सम्मन्यो बहुकालं गतागमम् । अन्योन्यं भीतिवशतो रेमे सा तद्वशंवदा ॥ ७ ॥
 चकार सा नान्यकर्मचौर्यकर्मरताभवेत् । ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः ॥ ८ ॥
 धनलोभाद्दहस्ताभ्यां भाविनोर्यस्य वै वलात् । तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ ॥ ९ ॥
 त्रिभिर्वर्षस्त्वया मासेर्युतस्य सुमुखस्य हि । धनलुब्धो दुष्टचित्तौ घातकौ दम्पती च तौ ॥ १० ॥
 अचिराच्च मृतौ तत्र गतौ वै यमज्ञानम् । पुत्रशून्यं गृहं जारं ब्राह्मणस्य ततः खग ॥ ११ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नरके पातितो भूशम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नः कृतदानप्रभावतः ॥ १२ ॥
 इदं चतुर्यकं जन्म मृतापत्यं च यत्र वै । त्रिवर्षमासजातस्य बालस्य हननादसौ ॥ १३ ॥
 मृतपुत्रो हि सज्जातो जाताजातस्तथैव च । व्ययं जीवेद्यं जीवेदित्याशावद्भवेतसः ॥ १४ ॥
 जातंजातं नश्यति च तस्य चाकृतनिष्कृतेः । कदाचिदेकस्तिष्ठेद्देह्यचिरान्निप्रयते परः ॥ १५ ॥
 सुगुणश्च सुरुषश्च लालनाच्चादुःकरिणः । नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मावकारणात् ॥ १६ ॥
 व्याध्यन्तर्भवेदाधिग्रस्तो व्यसनवानयम् । न सौख्यं वै कदाप्यस्य नानाशंकितचेतसः ॥ १७ ॥
 भवेच्च हतस्तस्यापि पश्यतोऽपि न पश्यतः । लक्षणाणि पुरोक्तानि तस्मैमानीह कीर्तयेत् ॥ १८ ॥
 यस्तस्य म्रियते बालः स वै ब्राह्मण एव हि । मृतवत्सोद्भवं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् ॥ १९ ॥

स्वर्गशस्यापि विच्छेदो द्रव्यदानिर्यतस्ततः । दौर्मनस्यं महानाधिः शोकस्याघः प्रजायते ॥ २० ॥
अदृष्टगुणलावण्या अदृष्टाननकीर्तयः । म्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्राश्च कृतचाटवः ॥ २१ ॥
एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्दृढकर्मनिपुदिनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

दृष्टुं हृत प्रवक्ष्यामि मृतवत्सोद्यनाशिनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं संततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधमाचरेत् । पठद्भिः शान्तिसूक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्थवित् ॥ २५ ॥
सिद्धार्थांश्चतुर्वाभिः कृतरक्षं प्रतिष्ठितम् । स्नापयेदप्यर्घ्यमर्वाकृष्णविष्णुसूक्तिभिः ॥ २६ ॥
सुदिष्टे मुशुमे देशे गोमयाद्युपलिम्बे । तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमयापि वा ॥ २७ ॥
द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्वाजतं पदं तन्मध्ये पलनिर्मिताम् ॥ २८ ॥
सौवर्णां प्रतिमां वत्स बालगोपालकस्य हि । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तां शुभलक्ष्णाम् ॥ २९ ॥
अर्चयेद्ब्रध्नुष्पाद्यैरुपर्यर्चयेथाविधि । सम्यक्छद्वावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
आहूय विदुषो विप्राञ्छुर्वाग्भिः वेदवादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्यादिभिस्तथा ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

" यो निर्मितः पुरा द्रोहः पापं वै परसुनुषु । भूमिद्रविणदेमादेर्लिप्ता या वै मया कृता ॥ ३२ ॥
नाशयेत्तं महापापं मूर्तिरस्ते शुभलक्षणा । दुःखं वै सुमहत्प्राप्तं मृतसंततिजं मया ॥ ३३ ॥
तस्मान्मुच्ये महाभागार्पितगोदानपुण्यतः " ॥ ३४ ॥

इति तं त्रिः परिक्रम्य त्रिरतेनोक्ते च तिष्ठति । अग्रे नयेति मंत्रेण विसृज्यैनमुदीरयेत् ॥ ३५ ॥
धेनुं दद्यात्सवस्तां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक् शतं साथं यथाविधि ॥ ३६ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जतिष्ठेत्थयभिः । ईह्य लक्षणं ज्ञेयं मातृबन्धुमुखादिति ॥ ३७ ॥
स्वसुतासुतसौख्यानां संतोषो निजपुत्रवत् । विरुध्यते ह्यपत्यानि तादृशानि मियः स्वयम् ॥ ३८ ॥
विकारः प्रकृता स्याद्वै गमने पादवैकृतम् । पित्रजा मातृजा वापि कासगुल्मार्तिदृग्धया ॥ ३९ ॥
मृतापत्यातिरस्तेषामनुमन्त्रादिभेदतः । तथा चैवात्र दुःखानि जायन्तेऽस्य मुहुर्मुहुः ॥ ४० ॥
पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य सहास्यवत् ॥ ४१ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मरणसंगदे कर्मविपाकेऽध्याये द्विचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्याद्दत्तार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽयं जन्मनि पक्षीन्द्रं च्छर्दिरोगेण वाध्यते ॥ १ ॥
निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं प्रतिनाशमवाप्नुयात् ॥ २ ॥
न पापशोचनं शोक्तं दानेनपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मरणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूर विपं दद्याद्दिज्ञातये । छर्दिरोगेण सौत्रं निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यात्र तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वयारब्धे प्रायश्चित्तं न वै यतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मरणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्य यो विपं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव वाध्यते पीडया सह ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकोऽत्र जायते जंतुयः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीजाता जलहृदे सुत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदंज ॥ १ ॥
 पुत्राभिलाषिणी पूर्वं तस्यात्र यवनं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसंततिर्बहिता ॥ २ ॥
 नानाधेनुयुताहानात्कुक्षेत्रे पुरानव । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
 इह जन्मनि सा लक्षरुद्रपूजाप्रतातलग । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ ४ ॥
 अथवा हरिवंशस्य शतावृत्त्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयैर्वसत्कश्चिद्वाहणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजापरो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
 चौर्येण निहितं द्रव्यं यत्सित्यतं देवालये । तेनेदं च कृतं सूत कर्म चात्यन्तदारुणम् ॥ २ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता तत्पापं फलम् । जातो गंगाश्रये सत्री पर्वते पूजनादरेः ॥ ३ ॥
 बहुद्रव्यान्वितो भूयः सर्वसंपत्सुखान्वितः । वाल्ये हि पाण्डुरोगार्तश्चेह जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी माग्भवे प्रादाद्विपं कस्यापि काश्यपे । सात्र जन्मनि रोगेण च्छर्दिसंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवर्सा कपिलां दद्यात्सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विपस्त्वभूदंगे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यकायाश्च स उद्वाहमकारयत् ॥ १ ॥
 दानाल्पत्वान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽभूत्कदाचिदेवयोगतः ॥ २ ॥
 स चचार बने सूत मार्गलुण्ठनतपः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविवलाहदात् ॥ ३ ॥
 नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता । पुण्यात्युण्यफलं मुक्ता पापात्पापं खगाधिप ॥ ४ ॥
 परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजस्तिवह । गंगायाः पूर्वभागे तु दक्षयोजनसम्मिमे ॥ ५ ॥
 गौरः सुरुपः क्षीणांगो बहुद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोऽतिमतिमान्बहुपुत्रीभिरन्वितः ॥ ६ ॥
 जातपुत्रा मृताः सात पूर्वपापादिहांडज । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
 पलेन च तदर्थेन कार्या मुच्यन्ते सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णां भूषणान्विता ॥ ८ ॥

पूर्वपापविनाशाय सा देवा ब्राह्मणाय वै । गर्वैः पुण्यैः समम्यर्च्य भञ्जैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ९ ॥
 वेधसं तत्र सौवर्णं मुवर्णैकमितं शुभम् । दद्याज्जपेच मंत्रांश्च तल्लिगान्विपूर्वकम् ॥ १० ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सतंडुलसप्तपान् । भोजयेद्ब्राह्मणान्श्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ११ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्तिविधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 सुतं पुत्रस्य लभते चेह जन्मानि वै ध्रुवम् । रिष्टं पञ्चाशद्वन्द्वे तु प्रायश्चित्तेऽकृते सुत ॥ १३ ॥
 वेदसप्तत्यन्दमायुः प्रायश्चित्ते कृते भवेत् ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्याभिचारस्ता पूर्व यातीह व्याभिचारिणी । सा गता नरकान्धोरानसती पापकृत्स्वग ॥ १ ॥
 न शुद्धचत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः क्षतेरपि । याराणस्यां गतिश्चास्याः चतुर्दशां शिवम्रतात् ॥ २ ॥
 मोक्षयते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताहृदात् । बाहुजैर्य महाभाग पूर्वपत्रावि बाहुजा ॥ ३ ॥
 वंध्या प्राक्पापतो दुःखादाकुला दयितोऽजित ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं वंचयेद्ब्राह्मणं सुत । सोऽप्रापस्मारोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोगेण म्रियतेऽत्र खगाधिप । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवंचने ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी भ्रात्रे विनतासुत । सात्र जन्मनि मूकत्वं जगत्येष न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृताच्च चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधे सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि मूकत्वं जायते च तदेतसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः त्रिपञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसी विप्रश्चेह जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागिहाक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विंशतिवर्षावसाने नेत्रभंगः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रक्ष्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गंधपुष्पैः समम्यर्च्य दद्याद्देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्वर्णवाञ्छद्द्रया सुत ॥ ४ ॥
 कृत्यानेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःपञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्नेहहरः कश्चिदभवत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रकुर्वीत चित्ततुर्गोशतः स वै । कालचक्राभिर्घं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्राख्यदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मदाररता ह्यत्र या पूर्वैऽभूत्पतिव्रता । पतिपापप्रमादं गतिं प्राप्ता हि मातृषीम् ॥ १ ॥
त्यक्त्वा शरीरं सा देवी मोदतेऽस्मिन्कया सह । भुनाक्ति भोगान्सकलान्पति प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥

गच्छेत्सा परमं स्थान यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय षष्ठ्याश्चतुर्दशतु शताधिकसहस्रतम ॥ १४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानाऽकृतवान्सुत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं व्रजति वापि मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्विषयपापशोधनम् । पुरनक च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
एवं यः कुरुते सुत स तत्पापात्प्रमुच्यते । न प्राप्नोत्यत्र भूकत्वं कदाचिद्दिनतामुत ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपञ्चाशदुत्तरचतु शताधिकसहस्रतम ॥ १४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्ता बन्धयेत्कचिलोभात्पूर्वभवेऽदृज । सह जन्मनि रोगेणापरमारेण प्रपीडयते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । अह्नूचूर्चत्रयं कुर्यादद्याडेन पयस्विनीम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरचतु शताधिकसहस्रतम ॥ १४९८ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्वर्णोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाञ्छिरोर्तिश्चैव जायते ॥ १ ॥
कपोले तिलकं तस्य मुखं व्रणसमन्वितम् । ददृकण्टकिलासादि गमने पादवैकृतम् ॥ २ ॥
कर्मानुसारी वै व्याधिश्चिद् तस्य सहायकृत् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहमिया ॥ ३ ॥
रापयुक्ता भवेद्दामि मद्रातिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता वस्येदं कर्मणःफलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः स्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुवाचकः । गतश्चैव महारण्ये सा चासीद्गर्भतंतयुता ॥ ५ ॥
वह्नी हि समायाताः शत्रवः पर्यवेष्टयन् । स्त्रियं ते तस्मयामासुः परिग्रह्य खलं भृशम् ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवत्तस्या मृतश्चैव शिशुः क्षणात् । तेन कर्मविपाकेन त्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पष्मासं केचिदर्पाविव भृशम् । बहुकालं न वै काश्चिद्दिहमेतत्परीक्षयेत् ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकनाथ हितकाम्यया । कथयस्व मसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साष्टु पृष्टं महाबाहो प्रश्नश्चायं सुहृत्तमः । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं हि पापहृत् ॥ १० ॥
गोत्रय वै सर्वणं हि सौवर्णं निष्कसंमितम् । पुष्पितं पलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरापि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विप्र पूजयोद्विधिपूर्वकम् । एव प्रवुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणा तु यः ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्धुक्ती धनधान्यसमन्विनः । न करोति च यो मोहाहोभाद्वा पापनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
स याति पापदोषेण भुवि जन्मनिजन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या लभते पुनर्पीनकात् ॥ १४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चदशतु शताधिकसहस्रतम ॥ १४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तुसुखान्विता । दक्षा संवक्रियास्वेव बहुदानमदायिका ॥ १ ॥
 पार्थस्यान्यस्य शूद्रस्य गृहाज्जीता हि मानद । तया रसास्तु चर्षिण रावशून्यगृहात्पुरा ॥ २ ॥
 भुक्ता हि बहुभिः सूत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सूत कर्मणाऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
 सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तुशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
 क्षयरोगाकुला यूनि भावे स्नेहहरी यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य महत्श्चाधनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्याशमानतः । कृत्वा तु कदली रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥

दद्याद्देदविधिज्ञाय क्षयरोगोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपष्ठोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वंचयेत्कथितपुरा धौत्येन कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपमारोगेण महताकुलः ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग सवत्सां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपष्ठोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौरांगी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
 दक्षा भर्ताहिते नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्लभा । स्वर्णोपहारजातपापमाप्ता सा स्वर्णकारताम् ॥ २ ॥
 पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारतः । कुरुक्षेत्रे चन्द्रग्रहे स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
 तद्वत्सा सा लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहरमागभवे यस्तु ज्ञानादत्र खगाधिप । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 अन्नदानाच्च विभक्त्यो रसदानाच्च शक्तितः । सावित्रीनपतो होमात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्भवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विपष्ठोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मोहतश्चक्रे नारी भ्रातृवर्ध पुरा । सात्र जन्मनि भूतत्वं ब्रजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्याश्चान्द्रायणं व्रतम् । वेदपुस्तकदानं च पलस्वर्णयुतं त्विह ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपष्ठोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनयेयात्र जनुपि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 श्रवणाद्धरिर्वंशस्य विधिवच्चत्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्वाहनाच्चैव पूजनाच्छंकरस्य च ॥ २ ॥
 जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपष्ठोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे विप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान्प्रातस्तमनोरयः ॥ १ ॥
 जुलाभृतं च स्नेहादि प्राणिनां चिरसंचितम् । गृहीतमतिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 गरमाज्जानी ह्यभूद्विप्रः प्राग्भवे तत्फलं शृणु । स चेह च प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥
 धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तयाः दानात्तीर्थराजायितेवनात् ॥ ४ ॥
 नाशः स्यात्क्षययोगस्य ह्यन्यजन्मनि चांडज । दोषात्स्वल्पफलैर्युक्तो जीवेद्विपगतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविशोकऽध्याय षट्षष्ठ्युत्तरचतु शताधिकसहस्रतमः ॥ १२६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा हि ब्राह्मणः कथिदंगदेशेऽवसत्सुधीः । धर्मशास्त्रमियायुक्तो धनपुत्रादिमंयुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन विभेभ्यो दानान्यल्पानि शक्तिनः । सत्प्राप्तेभ्यः परं सूत सर्वस्यस्य विधानतः ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन कामलोभेन चांडज । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोर्यस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाराख्यात्तथा तत्र कृतं तद्रभपातनम् । मृता तेन दुःखेन गर्भपातभवेन च ॥ ४ ॥
 एवं किंचिद्व्रते काले स मासो यमशासनम् । मुक्ता पापाच्च नरकं पुण्यात्सर्वगोश्च श्लाघताम् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणाधमः । यमुनायां महाभाग गौरः पिताधिको घृणी ॥ ६ ॥
 धनमित्रसुखैर्धर्ममतिस्त्रीभोगमाप्रः । दक्षः कार्येषु चार्चगो धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
 मानी यज्ञस्वी विनयी कान्तिमान्प्रियभाषणः । पुण्यादिदं तथा पपालोमी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 पूर्वः शठः क्रोपरो धनवृद्धिक्षयान्वितः । चित्तातुरः पापशेषादनाप्राप्तमनोरयः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मण्यां धीयदानात्माकृतया तद्रभपातनात् । इह पंचाशद्वृद्धान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
 चिद्रमंगाद्वयये सूर्यश्चन्द्रः शुक्रगृहाश्रितः । पापाभ्यां पुत्रभावेऽपि समाक्रान्तोऽय जन्मनि ॥ ११ ॥
 स्त्रीसहायतया पूर्वं सात्र संततिदुःखिता । लक्षणैरेभिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कार्या ब्रह्मणी लेख्या सुवर्णाष्टपलैर्मिता । तदर्धमिति का वापि निमविचानुमारतः ॥ १३ ॥
 पत्रे गर्भान्विता भव्या बहुभूषणसंयुता । गंधपुष्पाक्षतैर्वस्त्रैः पूजनीया प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
 सा देया ब्रह्मविज्ञाय मंत्रमुच्चारयेदिमम् ॥ १५ ॥

मंत्रः ।

“ ब्रह्मणा निर्मिते देवि पापमाचारितं त्वयि । तत्पापक्षमनायेव त्वां ददेऽहं हिरण्यमीम् ॥ १६ ॥

ब्राह्मणाय महाभागे पापं गच्छतु तल्लयम् ॥ ”

सोमं च राजतं दद्यात्तन्मित्रं पापशान्तये । लक्ष्मीनारायणं चापि हेमं सोवर्णसम्मितम् ॥ १७ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु ज्यैष्ठ्यं तन्मित्रं जपेत् । मंत्रमष्टाक्षरं जप्त्वा हुत्वा वै शुद्धिमाप्नुयात् ॥ १८ ॥
 होमयेत्तदंशेन तिलज्ययक्तंहुलेः । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्पूजयेच्च विधानतः ॥ १९ ॥
 लक्षरुद्रं त्रिगुणितं भानाविभवविस्तरैः । पूजयेद्वा विधानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २० ॥
 य एवं विधिना सूत प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य संततिवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामनैव जन्मनि ॥ २१ ॥
 ब्रह्मलोकमवाप्नोति पूर्वपापविशोधनात् । प्रायश्चित्तं द्वयोरेकं न कुर्याल्लोभमोहतः ॥ २२ ॥
 न भवन्ति मुतास्तस्मिन्नीविते शुद्धिवञ्चनात् । न च सद्गतिमाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः ॥ २३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं वपे पापमिमे ध्रुवम् । आयुर्मवति वर्षान्तमिह पापाविशोधनात् ॥ २४ ॥

जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपित्वा शुद्धिमाचरेत् ॥ २५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । शृणुयाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ २६ ॥
 य एवं कुरुते सूत दयोः पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ २७ ॥
 नाधयो व्याधयस्तरम्य न चारिष्टमयं भवेत् । नैवं करोति यो मोहात्पूर्वपापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तास्मिन्जीविते नात्र संशयः । पञ्चत्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं देहधनान्तकम् ॥ २९ ॥
 त्रिसप्ततिमिताद्भ्रातुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह । गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा त्वाततायिनाम् ॥ ३० ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवा सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छात्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपष्ठयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्रार्थयति धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । सर्वस्वेन यजेद्देवान् पितृंश्च श्रद्धयान्वितः ॥ १ ॥
 गयाश्राद्धादिभिः कस्यैदानीर्हव्योर्वधानतः । सर्वपापविनर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपष्ठयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कथयस्व दिवानाय लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि त्वां तु देवेश छिबि मे सर्वसंज्ञयम् ॥ १ ॥
 यः प्राक्तने वै जनुषि सदा सम्पत्समृद्धिमान् । दानधर्मादिकुञ्चेह सुखसंपत्समन्वितः ॥ २ ॥
 बन्धूनामिति सौख्यं च वैष्णवी तस्य वै मातिः । जातसंततिदुःखार्तः कस्येदं कर्मणः क्लृप्तम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भसंयुक्ता प्रयाणे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषाढ्या नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
 चन्द्रे निर्मीलिते चौरस्तस्या जग्राह भूषणम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्यया पापं प्रणश्यति । ब्रूहि विस्तरतो देव लोकानां हितकाम्यया ७
 श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासोविधिश्चैव लक्षपूजा ततः परा । सगर्भा गौः प्रदातव्या हविष्यं मितभोजनम् ॥ ८ ॥
 गर्भाशयगतो मासान्निपेक्षसमपादनु । पथ्यमेवाथ पष्ठे वा मासि जातो मृतश्च यः ॥ ९ ॥
 तयोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि योषिताम् । सप्तमेषु च मासेषु जन्मतः प्रसवाऽप्यहम् ॥ १० ॥
 अथवा चाष्टमे मासि सूतः सद्यो विपद्यते । स चापि मृतकल्पः स्यादाभयैः सूतिकामयैः ॥ ११ ॥
 शोकादामोदरादोषाः शूलं गौरवकल्पने । रक्तस्रावो विवर्णवै जायते कर्मणेरितम् ॥ १२ ॥
 रजतस्य पलाभ्यां तु कोशं गर्भाश्रयाकृतिम् । कुसुम्भवेष्टितं तं तु रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १३ ॥
 मधुना पूरयेत्तत्र शलाकां रूप्यनिर्मिताम् । तन्मध्ये हेमशकलं निक्षिपेदित्यन्ततः ॥ १४ ॥
 दद्यादिमाय विविचययाश्रुति निरूपितम् ॥ १५ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि गर्भघातः कृतः प्रभो । तत्पातकविशुद्धयर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १६ ॥
 मया मृदेन यद्वेतो निर्विकं परयोषिति । ततोऽनपत्यं यत्प्राप्तं तस्मान्मां मोचय प्रभो” ॥ १७ ॥

एवं कृतवियेः सुत गर्भपातावनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्वा दद्याच्च सवत्सकाम् ॥ १८ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राम्भवे काचित्पुरुषं ताडयेत्ततः । सेह जन्मनि रोगेण शूलैर्नव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवत्तथा रुद्रजपादिह । पूजनच्छर्करस्यापि शूलरोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि योऽज्ञानान्नरो वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरेणेन पीडयते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महाज्ञाहो मन्त्रैर्वै वार्यदेवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गंधपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्गन्धमक्षैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यपे । सात्र जन्मनि लूताड्या भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानं व्रतादीनि तत्फलान्यत्र चांडज । ज्ञानपूर्वकृतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादसत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग वभूव प्राम्भवे घनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीताः पूर्वं रसास्तेन मिलित्वा चार्धसीरीणा । कालेन ते ह्यता लोभास्त्रेहा मूल्याधिकाः सुत ॥ २ ॥
भुक्ता पापफलान्योरान्भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुमान्मुक्ता पुष्पशेषाच्च पर्वते ॥ ३ ॥
शूद्रोऽप्ययकलायुक्तो मृमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राज्यक्षमप्रपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वस्नेहातिदानाद्वै रवविचातुर्यभागतः । रवर्णदानात्तथाचात्र क्षयरोगादिमुच्यते ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विपं दृश्या पतिं सुत प्राग्या जाराश्रिता सती । पतिघ्नी सा महादुष्टा बाल्ये ह विविवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराशयनादत्र गंगाया उपसेवनात् । धर्मादिह महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यय पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण घाध्यते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
तदेवदानादिप्रायः स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतिसारादिनिश्चितम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूढाभिपिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयायां गतो देवाढ्यातिता मृगशूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 गर्भगौ निहता तत्र शुभा दौ मृगशावकौ । महावाभ्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
 ताभ्यां मिलित्वा तौ भुक्तावमायां चांडजाविप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवंशं पुरा ॥ ४ ॥
 स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून्बहून् । वातितः सोऽपि बहुभिः प्रहरीरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
 संश्रामभूर्मा स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधान्भोगान्स जातो ब्राह्मणीस्त्वह ॥ ६ ॥
 देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धर्मेनानाविधयुक्तो गाराहो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्पुण्यात्प्राक्कृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
 नानामनोरथैश्चापि पूर्णैश्चेह जन्मनि । राज्यप्रचार्यन्मुग्रश्च पुण्यात्पापात्कलं दृष्टु ॥ ९ ॥
 द्यूतः शठः सर्वभक्ष्यः सर्वपापरतः कश्चित् । सहायलक्षणं चात्र दृष्टु पुत्र ययातया ॥ १० ॥
 याभ्यां मिलित्वा भुक्तौ दौ मृगशावी खगाविप । पृच्छकस्य च तौ पुत्रादुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
 अपरमारेण रोगेण मृतौ चार्धे जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 मांसभक्षणजात्पापात्प्रायश्चित्तं ब्रह्मयज्ञम् । पूजयेच्छिवलसं तु तदर्थं वा तदर्थकम् ॥ १३ ॥
 हिरण्यं तथा देव्यो द्वावित्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगदेवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रैर्धूपगन्धारधानाभक्ष्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्दिप्तिमसहस्रयसस्मिताम् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते सूत न च पुत्रमुखं लभेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षे वेदाभियोगेऽज ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं पञ्चसप्ततिम् । चेन्नाष्टम्यां च निधनं शुद्धयां गरुडाग्रज ॥ १८ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पदसप्तयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापाद्या बभूव प्राग्भवेऽज । सा चेयं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहार्हं विधिवच्छेद जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भसंघर्षं भवेद्दिह ॥ २ ॥
 अथवा पार्वतीं दद्याद्देवीं दशमुवर्णजाम् । युक्तौ गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्थमिति कां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं खगाविप । सातिसारेण महता पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
 शंकरप्रतिमादानममूर्तस्तस्य प्रपूजनात् । न जायते महापीडा रक्तातिसारजा कश्चित् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूत त्रिधत्तं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्दारुणांश्चैव प्राप्नोत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 कर्मक्षयेऽतिकृष्टेन तस्मिन्व्यसि पीडयते ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनशतयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्रातयेन्नारी पत्युर्मित्रं च प्राप्नुवे । नियतं वायुरोगेण पीडयते वहुंपीडया ॥ १ ॥
 पापं प्रतीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वार्घावर्जनेन च । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
 पूजयित्वा विधानेन मधैर्वर्षाविशेषतः । मंत्रैश्च वायुजैः सप्त दद्याद्विषाय धीमते ॥ ३ ॥
 वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीमृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादय या नारी गोत्रघातकरी पुरा । वभूव सततं चेह लूतिरोगमपीडिता ॥ १ ॥
 श्रवणादितिहासानां प्राजापत्यव्रतात्सुत । लूतिरोगं न पश्येत साऽत्र जन्मानि चांडज ॥ २ ॥
 इति श्रीमृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किंचिद्विषममन्वितः । संयुतो वायुपित्ताम्बां नेत्रतोदशिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
 सद्रुचश्च सुधीर्धीमान्धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । कदाचिदुदरे बाधा व्रणो वातादिदोषतः ॥ २ ॥
 परोक्षमपवादं च ब्रुवतेः कारणं विना । तस्य भिया सदाचारः सती व्रतपरायणा ॥ ३ ॥
 काकवन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्यस्तु भार्या विप्रस्य सात्त्विकीम् ॥ ५ ॥

प्रतिवेशितानिनस्तु चक्रे काममोहितः । अप्रसूता हि सा तस्य चपल चारुलक्षणा ॥ ६ ॥
 वैश्येनाकारिता सा वैश्लोममोहादिविश्रमेः । अज्ञानात्सङ्गमिच्छन्ती भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ७ ॥
 तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनतां गतः । स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ८ ॥
 सुवर्तुं धर्पयामास बहुकालं स्वगेश्वर । व्यभिचारवशात्तस्य बाहुजस्य हतं धनम् ॥ ९ ॥
 गृहीतं तद्धनं सर्वं धूर्तया लुब्धचेतसा । ब्राह्मणी निधनं प्राप्ता लोके दुष्कृतिमाप हि ॥ १० ॥
 तेन तुःखेन विमो वै ब्राह्मणीमत्यजत्पुरा । निर्वेशो गृहदुःखातो ब्राह्मणस्तु स्वगेश्वर ॥ ११ ॥
 तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह । पश्चान्मानुष्यमापन्नो बहुशोकाकुलो भृशम् ॥ १२ ॥
 इदं तु द्वितीयं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । प्राप्यते चानपत्यत्वमेकापत्यत्वमेव वा ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्राप्यश्रितं कथं स्वामिन् येन वंध्यात्वनाशनम् । एकापत्यमवं दुःखमनपत्यत्वमेव वा ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मासे शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं सुखसौख्यातिव्रतं तु प्रतिवत्सरम् ॥ १५ ॥
 षोडशवृन्दानि नारीणां कर्तव्यं विविपूर्वकम् । गौरीव्रतामिदं सप्त सुतसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
 प्रातर्नियममास्थाय दंतधावनपूर्वकम् । अयाहं द्विवयोः प्रीतिमाचरिष्ये सुतव्रतम् ॥ १७ ॥
 ध्यानोपवासानिरता निशि जागरतत्परा । ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी ॥ १८ ॥
 परिधायार्चयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीं स्त्रियम् । कुंकुमैः कज्जलैश्चालंकरणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
 ताम्बूलैस्तु सकर्पूरैः सौमाम्याष्टकवस्तुना । उत्तश्चास्तीमते भानौ वति षोडशतनुभिः ॥ २० ॥

विधाय तिलतैलेन दीपान्कुर्वाच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्घोषः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
 नैवेद्यं विधिवत्कुर्वाद्दपूपतिलतंडुलैः । तथा षोडशसंख्यानि शूर्पाण्यमिनवानि च ॥ २२ ॥
 सप्तधान्यफलोपेतसौभाग्याष्टक्युञ्जि हि । प्रत्येकं दीपकं न्यस्य गोघृथे तु प्रकल्पयेत् ॥ २३ ॥
 पतिपुत्रमुखायैव पूजयन्ती गिरेः सुताम् । भोजयेत्षोडश सर्वांश्च शुभास्ताः पतिसंयुताः ॥ २४ ॥
 एवं विधिं समास्थाय भोजयेतां तु दंपती । नानाभोज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो वलिमाहरेत् ॥ २५ ॥
 दानान्यधकृपणेभ्योऽन्नं सर्पेभ्योऽप्यात्मानमीक्षयेत् । एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधेः सूत प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् । नारीनियमसंपूर्णां व्रतं कुर्वीत्ययत्नतः ॥ २७ ॥
 सुखसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रमुखास्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्या वै संप्रजायते ॥ २८ ॥
 स्वसुमादृष्यसुर्वापि सपत्न्याः शोक एव वा । उदरार्तिरस्यस्त्रावः पार्श्वपादकरादिषु ॥ २९ ॥
 मिथ्याभिज्ञानं क्वापि वाक्यदोषभवच्युतिः । स्वजातिनिन्दाहीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ ३० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वापशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शकृन्मूत्रं सृजेयस्तु देवागारे नराधमः । गुदरोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 मासिकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनांडज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्गोमिश्रुनं सुत ॥ २ ॥
 न पश्यति तदा पीडां गुदजामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चात्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुमान्भारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविर्वाजितः ॥ १ ॥
 शर्कराधेनुदानेन दशसंख्येन चांडज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमात्स्वस्त्ययनाज्जाप्याद्वापत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्बली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चात्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घालानां घातिनी चैव या भवेत्पूर्वजन्मनि । तेनात्राब्दमितात्कालादर्वाग्बालो न जीवति ॥ १ ॥
 इह जन्मनि भोः सूत तस्मात्ता मृतपुत्रका । अयं जीवेद्यं जीवेच्चिन्तयन्ती च वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
 न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापात्तयांडज । प्रायश्चित्तं शृणुष्वाय येन जीवन्ति तत्सुताः ॥ ३ ॥
 श्रवणाद्विंशत्यंशस्य दशावृत्त्या स्वगेश्वर । पञ्चम्येकमितावृत्त्या विशुद्धिः शिशुजादघात् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्घातयेत्पूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवांजितः । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्कालनरं सूत सर्वोपस्कारसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेत्सुत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं वायोर्नाशनं तस्य वच्यमहम् । जपेन्मृत्युञ्जयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
 होमयेत्तद्देशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तया । वायुरोगोपशान्त्यर्थं शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तशतित्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनता सुत । सृजेन्मृच्छं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात् प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशतित्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव मुखजः कश्चिद्व्याधनसमन्वितः । नानाकलाम् कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 राहुग्रस्ते प्रयागे च सर्वस्वमददत्पुत्रा । तत्र भाविवलात्सुत पापमाचारितं त्विदम् ॥ २ ॥
 वर्षिता क्षत्रिया यूने कामलोभाच्छुभानना । प्रताडितः पतिस्त्वस्यास्तेन देवहूतेन तु ॥ ३ ॥
 ततो मृत्युवशं भातो गत्वा तु यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं मुक्त्वा पापादत्यन्तदारुणम् ॥ ४ ॥
 अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियाधरः । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसम्मिते ॥ ५ ॥
 मुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंपुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किञ्चित्पापगतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो भृशम् । धर्पणात्क्षत्रियापास्तु भर्तृसंताडनात्तया ॥ ७ ॥
 वार्धके कंदुरोगातो निश्चयादिह जन्मनि । लक्ष्मैवदंडजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्यकौ ॥ ८ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधिनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥
 हिरण्यं सुपादितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गंधैश्च पुष्पैर्नार्वाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीपैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनार्थं तथा दद्याद्दशमापसुर्णजम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य ददृकंदृष्ट तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र सप्तव्यन्दं तु जीवनम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनत्रयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे जले वापि गोष्ठे वा विनतासुत । सृजेन्मृच्छं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वातयेयः त्रिषं सार्धं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कार्यं भजति मानवः ॥ १ ॥
 तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेण च स्वगाविप । प्राप्ते रिष्टे च नष्टयुर्जायते च तदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकनत्रयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजातपूर्वपापात्कन्याप्रजा भवेत् । जन्मन्यत्र महामाग पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाद्भक्षद्राणां तदर्धाधार्चनादिह । सुच्यते पूर्वपापाच्च घोरान्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सून तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्स्मिन्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽध्यायस्त्रिचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्वयापहारिणी । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र भवेदायुमपीडिता ॥ १ ॥
 देवालयं स्थिरं कृत्वा तत्र स्थाप्याश्च देवताः । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतंऽडज ॥ २ ॥
 भोजयेत्तत्र ये विमान्वायुग्रीवा स्वगाधिप । दानं विज्ञानुसारेण वित्तशार्द्धं न कारयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽध्यायस्त्रिचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । राजपुत्रो मरेत्कश्चित्पृच्छकोऽसौ पुराभवे ॥ १ ॥
 गंगासमाश्रिते देशे युग्मयोजनसम्मिमे । ग्रामाध्यक्षो महातेजा धर्मशास्त्रिकियायुतः ॥ २ ॥
 शिवभक्तिपरो विद्वान्मन्त्रविद्यारुचेष्टितः । सुपुत्रमित्रमानादबो धनवान्यसमाकुलः ॥ ३ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मकरेशपि च । अन्यपर्वसु विप्रेभ्यो वस्त्राश्चाभरणानि च ॥ ४ ॥
 गोभूशय्यासनादीनि भक्ष्याणि विविधानि च । सत्पात्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूतेन चेतसा ॥ ५ ॥
 अथो भाविचलात्तेन कामलुब्धेन यावने । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः पापमाचरितं त्विदम् ॥ ६ ॥
 यत्ने कृतेशपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सूत विषं मुक्त्वा तु सा मृता ॥ ७ ॥
 स्त्रीसाहाय्येन तेनैव कृतं प्राक्कर्म दारुणम् । ततो बहुतिथे काले सप्तहायो हि बाहुजः ॥ ८ ॥
 प्राप्य धर्मपुरं तत्र शुभाशुभविवेचनम् । पत्न्यात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यास्त्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ९ ॥
 तीर्थराजप्रभावात्प्रदानात्तु विधिवत्तथा । सरस्वत्याः परे देशे जाह्नवे नखयोजने ॥ १० ॥
 कुले महति पक्षीन्द्र जातो वन्दिजनोऽधुना । गौरः मुरूपो मतिमान्मुशीलश्च दयापरः ॥ ११ ॥
 चञ्चलो दर्शनीयाक्षो नात्युच्चो न लघुः क्षमी । वाचा मधुरया युक्तो राजसेव्यश्च मन्त्रविद् ॥ १२ ॥
 उपकारपरो विद्वान्वली सर्वजनप्रियः । समायां चतुरो धीरो मुखैर्धर्मसमाकुलः ॥ १३ ॥
 सुयमा दानशीलश्च धनस्त्रीमित्रसंप्रभुतः । कुलाग्रणीर्पशस्वी च श्रृंगराहनभोगभाक् ॥ १४ ॥
 धर्मादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । भूतैः शत्रोऽपि मित्तदो पितृसौख्यविवर्जितः ॥ १५ ॥
 किञ्चिद्गुस्ति जटरे पित्तोपिष्योऽल्पवैर्यभाक् । ब्राह्मण्यां वैर्यदानात्पापमर्षपाताच्च तदधात् ॥ १६ ॥
 यत्र जन्मन्यसौ मष्ट पुत्रसौख्यविवर्जितः । या स्त्री पूर्वं सहायाभूतापकर्माणि चाण्डज ॥ १७ ॥
 सा प्रष्टुत्र वनिता पुत्रदुःखमपीडिता । गोस्त्रीपुत्रवधे पापं पुत्रदुःखकरं यतः ॥ १८ ॥
 मृगुलादिदं चिह्नं सूर्यः स्त्रीराशेगः किल । महादुःखकृतात्पापाद्गुरुभयं गतः ॥ १९ ॥
 लक्ष्योऽत्र लक्षणैरेभिः प्रापश्चित्तं वदाम्यहम् । पलेर्दशमितिः कार्या ब्राह्मणी च हिरण्यमी ॥ २० ॥
 पत्रे लेख्या शुभाकारा सगर्भावयवान्विता । तदर्थेन हिरण्येन निजविज्ञानुसारतः ॥ २१ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । सा च देया विधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २२ ॥

: मन्त्रः ।

“सौविणीं ब्राह्मणीमेतां सगर्भां सोमदेवताम् । उदेऽहं विप्रमुख्याय पूर्वपापविशुद्धये” ॥ २३ ॥
 ब्राह्मणं हेमजं दद्यात्पलैर्युग्ममितः शुभम् । तदर्धमितिकं वापि द्वयोर्वित्तानुमानतः ॥ २४ ॥
 सोमं दद्यात्पलैकं तु हैमं पापविशुद्धये । पलेनार्धपलेनापि कमलं हेमजं शुभम् ॥ २५ ॥
 पूजयेत्पारदेनैव दद्यात्पापविमुक्तये ॥ सुवर्णद्वयमानेन विष्णुं रुद्रं च कारयेत् ॥ २६ ॥
 वेदवेदमितैर्मापिर्गणेशां हिरण्ययौ । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विद्वानतः ॥ २७ ॥
 ब्राह्मणेभ्योऽपि ते देवाः सर्वपापविशुद्धये । गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मितं तथा ॥ २८ ॥
 अष्टाक्षरं तदर्थं तु जपेद्दोषापनुत्तये । होमयेत्तद्देशेन तिलाज्यवर्तदुलः ॥ २९ ॥
 त्रिप्रेभ्यो दाक्षिणां दद्याच्छक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । पश्चादापि हरेर्वशं शृणुवाद्बुधपुत्रदम् ॥ ३० ॥
 य एवं कुरुते सूत शक्त्या पापविशोधनम् । सुखं पुत्रस्य लभते स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ ३१ ॥
 नाथयो व्याधयस्तस्य न वीर्यक्षयमाप्नुयात् । न करोति च यो मोहाद्विष्वेकं पापशोधनम् ॥ ३२ ॥
 न जीवन्ति मुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुर्वर्षाणां पञ्चसप्ततिम् । जीवनं कथिनं तत्र न चारिष्टं भयं भवेत् ॥ ३४ ॥
 न भवेत्पुत्रमरणं निर्याणान्ते च सद्गतिः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३५ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नगयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रो नर्मदायां वसन् सुत । धर्मशस्त्रक्रियाहीनः पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ १ ॥
 विप्रोत्संगगतस्तत्र गङ्गास्नानमकारयत् । कष्टेन पाल्यतेऽनेन कुटुम्बः शकटेन वै ॥ २ ॥
 कदाचित्स वनं गत्वा ददाह वनमल्पकम् । तस्मिन्दाहेऽनु निर्देग्धा जीवास्तत्र खगापि ॥ ३ ॥
 पापं कृतं स्वकार्यार्थं कुटुम्बरक्षणाय च । स्त्रीसहाययुतस्तत्र गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ४ ॥
 भुक्ता शुभाशुभं तत्र जातोऽयं पादजस्तिवह । नर्मदापाक्षमे देशे पर्वते मध्यरूपधृक् ॥ ५ ॥
 वृश्चिकस्ये बुधे ऋक्षे रक्षौ वृषभगे तमे । रक्तगौरस्तथा बाल्ये भ्रातृहीनोऽल्पवित्तकः ॥ ६ ॥
 स चादिकन्यापुत्रैस्तु रहितो दृश्यते सुत । कुचत्वारिंशद्वदन्तं न च पुत्रमुखं क्वचित् ॥ ७ ॥
 जीवदाहात्कृतात्पापादल्पपुत्रोऽत्र वर्तते । स्त्रीसहाययुतो यस्मात्सापन्नत्वं भविष्यति ॥ ८ ॥
 जीवदाहात्पुरा चात्र पादादुर्ध्वं रुगन्वितः । प्रायश्चित्ते कृते सूत तपोः पुत्रमुखं त्विह ॥ ९ ॥
 प्रवक्ष्यामि महामाग प्रायश्चित्तमयो शृणु । राजताश्चटकाः कार्याः पत्रे लेख्या हिरण्यये ॥ १० ॥
 पलत्रिंशन्मिते यस्माद्दस्वशुलविधानके । तदर्धमितके वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ११ ॥
 तत्र वृश्चिकसूर्यो तु कार्यो यत्नाद्दानान्तरे । वनदेवी तथा कार्या पञ्चमापैर्हिरण्ययो ॥ १२ ॥
 वृक्षा लेख्या वने तस्मिन्लघौपधिसमन्विताः । य एवं कुरुते सूत पुत्रसौख्यविवर्द्धनम् ॥ १३ ॥
 भविष्यति न सन्देहो दानस्यास्य प्रभावतः । रिष्टं पञ्चाशद्वन्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृते जतिह ॥ १४ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वायुरष्टपष्टचन्दसंमितम् ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मथुरामण्डले सूत वसन्तत्री प्रतापवान् । धर्मिष्ठो दानशीलश्च देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोर्धस्य वै बलात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः कामलोभेन निशयात् ॥ २ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नाभूद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सूत विपं मुक्त्वा तु सा मृता ॥ ३ ॥
 वर्धकोऽपि मृतस्तस्या गर्भपातोत्पपीडनात् । सहायैकयुतेनैव नाभूद्गर्भस्य पातनम् ॥ ४ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तः सप्तहापो हि बाहुजः । मुक्त्वा पापफलं त्वापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ५ ॥
 महापापकृताहोपाद्रतिर्वै बाहुजादयः । यमुनायां लामगे तु विशयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे जातः पूर्यपुण्यात्स शूद्रश्रेह जन्मानि । सुकर्माग्मितदो दक्षो गतिमालोकविभूतः ॥ ७ ॥
 ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्प्राप्तसदृधाच्चाप्युग्रकः । निष्कूर्तं तां प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ८ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलाईस्वर्णनिर्मिता । लेख्या गर्भाभ्युतेर्वालैः सौवर्णेभूपिता शुभा ॥ ९ ॥
 सा देया तु विधिज्ञाय पूर्वपापविशुद्धये । देयः पञ्चमितिर्मापेस्तया वेदनिधिः सुत ॥ १० ॥
 जपेच्च वेधसो मन्त्रं वैष्णवं व्यम्बकं सुत । पूर्वपापविशुद्धयर्थं सहस्रं प्रतिदैवतम् ॥ ११ ॥
 होमयेच्च तिलांस्तत्र सपुत्रान् स्यंडिले शुभे । स्वगृहोक्तविधानेन स्थापयित्वा हुताशनम् ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । ततः सूर्यव्रतं कुर्यात्सर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 सप्तम्यां च निराहारः सूर्यपूजनतत्परः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रो धर्मकर्मसमन्वितः । विप्रोत्संगमतस्तत्र गंगास्नानमयाकरोत् ॥ १ ॥
 दुःखेन पाल्यते तेन कुटुम्बस्तुरगेण वै । एकदा तु वनं गत्वा ददाह वनमल्पकम् ॥ २ ॥
 तस्मिन्दग्धे तु निर्दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः । कृतमाचरणं दुष्टं कुटुम्बभरणाय च ॥ ३ ॥
 भ्रातृमित्रैश्च संयुक्तो गतो धर्मपुरं प्रति । मुक्त्वा शुभं तथा पापं जातोऽयं पादजाधरः ॥ ४ ॥
 शतद्वनिकटे देशे पुत्रपौत्रसमन्वितः । धनुस्थिते गुरौ ऋक्षे कन्या चन्द्रे वृषे रवौ ॥ ५ ॥
 श्यामाङ्गो दिव्यशोभाढयः सुखदुःखाकुलो महान् । स्त्रीसहाययुतो यस्मात्पत्नीत्वं च भविष्यति ॥ ६ ॥
 सत्त्ववातात्पुरा चोप्रात्कटेरुर्ध्वं रुगन्वितः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ ७ ॥
 पत्रं कृत्वा सुवर्णाढयं पलयुग्ममिति तथा । तस्मिन्निहरण्यये पत्रे चटकाद्याश्च लेख्यकाः ॥ ८ ॥
 वनदेवी तथा कार्या नानासत्त्वसमन्विता । सा देया तु विधिज्ञाय पूर्वपापविमोचनात् ॥ ९ ॥
 रौक्मं शुभ्रं तथा दद्यादिन्द्रं सार्धपलात्मकम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तद्दशांशतः ॥ १० ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या सर्वपापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापमणाशनम् ॥ ११ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामप्यत्रैव जन्मानि । नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं यथामतम् ॥ १२ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । प्रायश्चित्ते कृते त्वापुर्वेदाक्षीतिमितान्दकम् ॥ १३ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ १४ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तमयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विन्दजनः सूत सर्वविद्याविशारदः । वेदाम्पाठस्तः श्रीमान्ब्राह्मसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
 तुलाघृतादिस्नेहास्तु विद्याणां स्नेहमाग्निनाम् । गृहीता अतिलोभेन चौर्ध्वेनैव तु तत्कृते ॥ २ ॥

यस्माज्ज्ञानकृतं चैतन्प्राग्भवे तत्फलं शृणु । स क्षत्रियः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदांवरः ॥ ३ ॥
 धनमित्रसमायुक्तः कुष्ठरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तया दानात्तीर्थराजाविवासतः ॥ ४ ॥
 नाशः स्यात्कुष्ठरोगस्य चात्रजन्मनि चांडज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीवेद्दर्पशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 ॥ ॥ यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोक्यते ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमस्तुतश्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्याधात्री भवेयस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैभवेयात्र जनुदि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 श्रवणाद्धरिवंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । हरिदानात्तया चैव पूजनाच्छंकरस्य च ॥ २ ॥
 भविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमस्तुतश्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सा मृगी याभवत्पूर्वं निपादी पुनरेव सा । वैश्याधमा पश्चनदे जातात्र विनतामुत ॥ १ ॥
 पुत्रपौत्रधनैर्धान्यैर्गजाभ्योऽष्टादिवाहनैः । युक्ता सा यवनी सूत क्षेत्रराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
 द्विजसंगयुतात्पूर्वं पूर्वं तद्धितवाञ्छनात् । यवनी पूर्वपापाच्च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गते बहुविधे काले स जातो ब्राह्मणोऽधुना । गंगायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 माकृ शिवाराधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापौधनाशिनीम् ॥ २ ॥
 सत्यं तस्य पुनः कार्यं वृषभोऽत्र हरिप्रमयः । सौमवस्त्रयुतो भव्यो मृगाभ्यां संयुतो महान् ॥ ३ ॥
 स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं श्रौतो भवति वै शिवः ॥ ४ ॥
 तस्माच्छिवप्रसादाद्दि कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्भूतः म्रियता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
 तदा दोषात्सा मुभगा द्रव्यलोभरताऽभवत् । सपत्नीपुत्रमवदोद्विषं चैतद्रशानुगम् ॥ २ ॥
 मृतस्तद्विपयोगेन गृहीतं तद्धनं तया । तदुःखेन पतिस्तस्य मृतः पुत्रशुचान्वितः ॥ ३ ॥
 पापमाचारितं चोत्रं स्वपुत्रवधसंज्ञकम् । प्राप्ता यमपुरं भुक्ता पूर्वपुण्यफलानि वै ॥ ४ ॥
 फलानि तद्वत्पापानां घोराञ्जरकसंज्ञकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽतिवह ॥ ५ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यशक्तिसम्पन्निव । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यवरायणा ॥ ६ ॥
 मध्या मरुपा सिद्धार्थः सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यगयुता पापाहोभोदया स्वल्पपुत्रका ॥ ७ ॥
 स्वल्पपापरते काले चाभिव्याधिसम्पन्निवता । यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्धके पुत्रवर्जिता ॥ ८ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजातपूर्वपापात्प्रगाधिप । लक्ष्मणेभिरादयायाः प्राप्यश्रितं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 विष्णुः कार्यः अतर्मोषः सौवर्णो वैश्वयोनिसृत् । देवो विप्राय पात्राय पूर्वपापानुत्तये ॥ १० ॥
 जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमपेक्षरः । गायत्री च जपेच्छ्रद्धावद्वावस्ताया मुत ॥ ११ ॥

भोजयेच्छक्तितो विप्रस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १२ ॥
 न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् । एवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १३ ॥
 विप्राणां पूजनादानाचर्याः सन्ततिवर्धनम् । जीवनं कथितं तस्या वर्षाणां सप्तसप्ततिम् ॥ १४ ॥
 रिएं पश्चिमिने चान्दे ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

इति श्रीपद्मसूर्यसिंहसंभादे कर्मविपाकेऽन्याथो द्वयुत्तरपञ्चशताधिकतहस्रतमः ॥ १५०२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो देहीविन्द्यः कृशानुवत् । सदाचारः सुशोभादयो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्विद्यादिवान्भुवि । तस्य मिया शुभाचारा पतिमक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षं न चायाति प्रीतिं वै भ्रातृमातुलैः । असृग्वातमदार्तानां वाल्ये स्याद्गृहणी गवः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्वातः स्यात्करपादयोः । बहुपुत्राः मसूताश्च ह्यपुत्रा जायते भुवि ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्पीगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्वृथानना बापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । रक्तस्त्रावादभृशं पीडा मासेमासेऽभवत्किल ॥ ६ ॥
 कन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रः समुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मानि वैश्यस्तु परविक्तापहारकः ॥ ८ ॥
 दूतिकाकर्मनिरतो लोकचिन्तानुरञ्जकः । ग्रामार्थांशोऽभवत्सोऽपि स्वातन्त्र्यमगमत्परम् ॥ ९ ॥
 एको ग्रामेऽन्यसद्विप्रः शान्तोदान्तः क्षमी सदा । पुण्यः पञ्च तथा सप्त न पुत्रो वित्तसंयुतः ॥ १० ॥
 कालेनैव मृतो विप्रो हतं तेन धनं धनम् । मिथ्याभिज्ञानसैनैर्वाक्यैः क्रोधमत्संनतजर्जरीः ॥ ११ ॥
 अपुत्रश्च मृतो विप्रो सर्वस्वमहरच्छठः । निराधाराः मुता जाता न कृतं द्विजभोजनम् ॥ १२ ॥
 क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हतं च यत् । एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्रियो दूतिक्रया सह ॥ १३ ॥
 किञ्चित्कालानन्तरं वै दस्युकर्मरतोऽभवत् । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गं गतोऽसौ यमशासनम् ॥ १४ ॥
 केचित्केचिद्विपच्यन्ते नरके भृशदारुणे । हृष्टा भुक्त्वा यातना वा इह जन्मानि मानद ॥ १५ ॥
 विमर्शो समुत्पन्नः कस्माच्चतसुकृतात्स हि । इत्वं द्वितीयं वै जन्म विप्रत्वं यत्र तस्य वै ॥ १६ ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १७ ॥
 नानापत्यान पच्यन्ते नानाकर्माजितानि हि । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन जीवेत्तिर सुतः । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रकरं तथा ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्त्रीर्यायवा चाजिनकं शुभम् ॥ २० ॥
 छादयेच्छुक्लवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशकपालिकम् ॥ २१ ॥
 स्थापयेत्काश्यपां श्रुतिं सौवर्णां शुभमल्लङ्घनाम् । मुक्तायज्ञोपवीतादद्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २२ ॥
 दधानां करयुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । काश्यपां वामभागेन त्वदिदं विश्वमातरम् ॥ २३ ॥
 सौवर्णां स्थापयेत्सुतं सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसने वै समास्थाय ततो द्रोणादिशोदिशम् ॥ २४ ॥
 हारकेयूरमुकुटकुण्डलाभरणान्वितौ । एवं तौ दम्पती सम्यगर्चयेत्पर्वतोपरि ॥ २५ ॥

कृत्वा प्रतिष्ठितमाणां पूजयेद्विवैर्गुणैः । नानाफलश्रुतं चाध्य दत्त्वा पुष्पः प्रपूजयेत् ॥ २६ ॥
अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि विप्राणां वधवन्धने । कृते कृतं दौत्यमुग्रं वाक्यदोषादि यत्कृतम् ॥ २८ ॥
तत्सर्वं क्षम्यतान्देव तव मूर्तिं ददाम्यहम्” । अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिर्दिदं ध्रुवम् ॥ २९ ॥
“आदेते विश्वमातस्त्वं शरण्या शरणार्थिनाम् । प्रियादुःखावसंततद्दयं मामवेश्वरि ॥ ३० ॥
सम्प्रणाशाय दुःखस्य प्रजान्देहि यशस्विनि ।” एवं कृत्वा तु विमृजेद्वाङ्मणान्भोजयेत्ततः ॥ ३१ ॥
शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा । चन्द्रसूर्योपरग्रे तु ग्राह्याण्य समर्पयेत् ॥ ३२ ॥
एवं कृतविधिः सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः ॥ ३३ ॥
पेहिकं लक्षणं तस्य शरीरेषुपजायते । काष्ठलोटादिशस्त्राद्यैः करपादग्रजं वदेत् ॥ ३४ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायव्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेण्डज । स राजयश्मरोणेन युक्तः स्यादेह जन्मनि ॥ १ ॥
तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्विधुजयते । महापापेन्द्रवादोगान्नचोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानकृतपापंरिष्टरूपेण काश्यपे । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णागुणकपि ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायव्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्भन्तु यः कश्चिदात्मयेज्ज्ञानवर्जितः । जलन्धरेण सततं रोगेणेह प्रपीडयते ॥ १ ॥
जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यधुवर्णानां दानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायव्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुलक्षेत्रे कृपिकृद्देदपारगः । स्वज्ञातीयस्य चान्यत्र वृत्तिलोपं चकार सः ॥ १ ॥
तत्सम्बन्धेऽभवद्युद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
सुक्ता तत्पापजं सर्वं शतद्विनिकटे त्विह । स हि जातो द्विजश्चात्र युवमावे खगाधिप ॥ ३ ॥
तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्याहम् । वेदाभ्यासादृष्टात्सुत सावित्रीजपतस्तथा ॥ ४ ॥
गङ्गायां वासतो वापि सर्वपापात्प्रमुच्यते । न कुष्ठवृद्धिरत्रास्ति स्थितस्य शमनं भवेत् ॥ ५ ॥
जीवेत्पश्चिमिमान्दान्तं रिष्टं चैव प्रणश्यति । गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्जापत्तया ॥ ६ ॥
भविष्याति शुभा लोके परत्र च खगेश्वर ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायव्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तुः मुखदा तदाज्ञापालिनी सती ॥ १ ॥
इह जन्मनि सा विषा काश्यां जाता हि मुनय । व्रतदानपरा चापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥

पञ्चपञ्चाशदन्तं भवेद्यत्पत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चितामौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
सा गमिष्यति वै स्वर्गमन्यजन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजातिवार्मिकः ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन स्वगाधिप । पूर्वजन्मनि यथायाद्रसानिभ्यगृहाश्रितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं स्मृतम् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्तर्वापापानुत्तये ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्वर्णताम्राणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनातामुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यग्र सुमुखी सूत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च मुखजा सगर्भा फललालसा । श्रोत्रितं चान्यस्य फलं भोक्तुं चौर्येण वै तया ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति खलु वै पुत्रा अर्वाखर्याष्टतोण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वं प्राप्नुवन्त्यत्र कस्मादकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ४ ॥
शनिवातेण्डजश्रेष्ठ यशस्तेऽभ्यर्चकं मुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने पठन्तान् भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्वैः सापूर्पैस्तसंयुतैः । फलानि विकिरेतत्र कृत्वाभ्यर्च्य प्रदक्षिणम् ॥ ६ ॥
पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै मुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातेयद्ब्राह्मणान्मुत । सात्र जन्मनि कुपेन तस्मिन्वयसि पीडिता ॥ १ ॥
नायते म्रियते चात्र गलरुकुपेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वाभिचोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवो हि यामुने ह्यसीत्पूर्वं बाहुजसंज्ञके । गङ्गास्नानं कृतं तेन बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
शकटेन कुटुम्बस्य पालनं वै चकार सः । एकस्मिन्ने दिने गत्वा ददाहं सदुमं वनम् ॥ २ ॥
बलदेवस्य सम्प्राप्तो जीवा दग्धा भयाकुलाः । वन्द्योः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाच्छुभफलं मुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । माघे तु जाह्नवीजानात्स जातः शुद्रसत्तमः ॥ ४ ॥
विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसम्मते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽल्पदृक् ॥ ५ ॥
बहुलोभी बहुवीर्यो देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनः शठो धूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पञ्चमे भवने राहुर्भोगयुक्तोऽल्पसन्ततिः । लक्षणेर्लक्षितश्रोतैरेवेहि गरुडायज ॥ ७ ॥
वन्द्योः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । तस्मान्नात्रा च पुत्रैश्च हीनश्रेहैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद देवेश सुतसौख्यविवर्धनीम् । सर्वपापप्रशमनां लोकानां हितकाम्यया ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहविनाशनीम् । वनदेवी तदा कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥

हिरण्मयी शुभालेख्या पत्रे वै चतुरस्रक । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥

प्रजापतिस्तथा कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमानन्तु गणाध्यक्षं शिवात्मकम् ॥ १२ ॥

संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवी कार्यसाधिनी । देया वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥

प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकस्मपनाशनः । झृणुयाद्भारतं वापि पारायणविधानतः ॥ १४ ॥

अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं प्रजपेद्विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्धं वा तदर्धं विनतासुत ॥ १५ ॥

होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजयेत् । तावन्मितं सूर्यमन्त्रं प्रजपेद्विधिपूर्वकम् ॥ १६ ॥

विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥

तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् । अकृते तु ययाशक्तिरिष्टं पदपञ्चकेन्दके ॥ १८ ॥

प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवन् नवसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिश्च यः कश्चिद्देवागारे स्थितां सुत । भग्नां कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्थापितां पुरा ॥ १ ॥

अप्रतिष्ठा भवेत्तस्य जन्मनीह खगाधिप । वर्षत्रयं तथाश्वत्थपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्राजवर्षं मोहात्पूर्वभावे नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो घोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभूहिरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्रान्नदानतः ॥ २ ॥

घृतधेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं ययानुमानेन सर्वस्वार्थं तदर्धकम् ॥ ३ ॥

देयं द्विजवधादौ तु विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपे चेह क्षयरोगप्रशान्तये ॥ ४ ॥

रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्दशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं खगाधिप । जलोदरेण रोगेण पीडयते चेह जन्मनि ॥ १ ॥

गङ्गास्नानेन सततं विधिनार्कं मृगे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापाद्विमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचदशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वस्तिरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादकृत् । सोऽत्र जन्मनि मृक्त्वं व्रजयेव न संशयः ॥ १ ॥

मोहादिदं चरेत्सूत दद्याद्दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥

संठाप्य वन्धनैः शुद्धैः क्षीमजैर्गुह्यायज । उत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जं प्रोक्तं परन्तप ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय षोडशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इह जन्मन्यसौ वन्द्या माग्भवेऽभृद्गतान्विता । जातयोध्यायान्तु सुभूर्धनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
 पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजा चेह दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वा च विधिना शिवमाराधयेत्ततः ॥ ३ ॥
 त्रैतदेनैर्महापुण्यैर्नानाविधैर्विस्तैरः । शिवरात्रौ ततः पश्चादीपमालादिनेडज ॥ ४ ॥
 अर्घरात्रे महानद्यां मध्ये स्नानन्तु कारयेत् । मन्त्रैर्वैष्णवसूक्तैश्च नौकायां वा खगाधिप ॥ ५ ॥
 या चैवं कुरुते सम्यक्तत्याः स्यात्सन्ततिर्धुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परिनिन्दान्तु यः कश्चित्माग्भवे विनतासुत । कुर्यादुर्मतिमापन्नः स्वल्पाङ्गो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्मादोपात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशोत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्माग्भवे नारी कुर्याद्भ्राजवधं सुत । सेह जन्मनि तत्काले क्षयरोगातिपीडिता ॥ १ ॥
 यक्ष्मणात्र क्षयं याम्नि घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशान्तम् ॥ २ ॥
 हृदकर्मकृत्वं पापं प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापनाशकरः कश्चिदुपायो नेह जन्मनि ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नाविरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मूकत्वं जायते तस्याश्चेह जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 सत्पापशमनं दानं दद्याद्देवस्य पुत्रकम् । ब्राह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 पूजयेच्च तिलान्भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः विंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेऽज । प्रतिमां देवतागारे स्थापितमपरेण च ॥ १ ॥
 अमतिष्ठान्विता सेह जायते वै खगाधिप । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विज्ञो महाभाग ह्यसौद्विज्ञे हि धार्मिकः । गथायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
 विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादृत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्गृहं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं मुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै दिजः । मधुरामण्डले देशे रम्येऽपुण्यस्थले शुमे ॥ ५ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी सुरुषोऽमितवदो धृणी । बहुदेशोऽधिकारादयः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥

लोमी क्रूरो महाशुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुखहीनश्च सुरूपस्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
 बन्धुहीनो व्ययी तीक्ष्णः सर्वं स्यात्पापवः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥
 कुवेरप्रतिमां रीकर्माम् च स्ववर्णमितां शुभाम् । तदर्धमितिकां वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्याद्देहस्वर्णपलातकम् ॥ १० ॥
 शुभं लेख्यं पवित्रं च पुत्रसन्ततिवर्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्यारिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥

। प्रायश्चित्ते कृते तत्र चायुः सप्ततिवर्षकम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५२२ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णश्च स्वल्पवृत्त्या च जीवनम् ॥ १ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्देहपरायणः । करे पादे, कुशलेण दंष्ट्रिर्शृंगवियानतः ॥ २ ॥
 अणोतिदीर्घस्तस्यास्ति नेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादश्च लोका ब्रूयुर्निन्तरम् ॥ ३ ॥
 मिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अतुलं भाषते किञ्चित्किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्यानि ध्रियन्ते च एकं दे त्रीणि वा मुत । वर्षत्रयमिता वाला ध्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वतानय । उदरे च स्थितो गर्भो न प्रसृतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेवं कुभ्रातृणां मृतापत्यत्वमेव हि । गते बहुतिथे काले कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं नैतये तृतीये चैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानव्रतदयायुक्तः प्रियाप्रीतिः परस्परम् । तस्य चापरमातुस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
 एको वै पादचारस्तु तृतीयश्च स्तननयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
 क्रियाकर्मकृतं पुत्रैः स्ववृत्तेः सदृशं खग । मासैस्त्रिभिर्गर्भतिकांतेऽप्येष्टेनैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । मात्रा शोकेनार्तया च हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अभिघाताच्छिलीभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरेणैव कालेन उपेष्टश्चोरेण घातितः ॥ १३ ॥
 जन्म चेद् द्वितीयं वै मृतापत्यत्वकारकम् । पुराकृतानि कर्माणि मुञ्च्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्थस्य मृतस्याथ लेघोरल्लघुकृत्य च ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यापने तु सम्मते सानुकूलग्रहे दिने । सप्तनीकः शुचिः स्नातः पञ्चमयेन चांजसा ॥ १६ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ प्रातश्चानुदिते खौ । मुखमेवं सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १७ ॥
 सुशुभे भृमदेशे तु कुंकुमाद्युपचर्चते । कुर्यादष्टफलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १८ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णं राजते पत्रे सायुधं सचतुर्मुजम् ॥ १९ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतान्प्रयुष्माद्यांस्तथा चर्चयेत् ॥ २० ॥
 चारुदेहं सुवेपथुं चारुगुप्तं यशोवित्तम् । इमवाहुं चारुवाहुं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् ॥ २१ ॥
 पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदेः । पुष्पस्रग्भूषणवाद्यैरर्चयेद्विचित्रैर्गुणैः ॥ २२ ॥
 तद्दिमासोऽप्य तद्दिण्णोरतो देवाभिपूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २३ ॥
 होमान्ते विप्रमोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापकं कर्म कृतं वै पूर्वजन्मनि । सपत्न्यां चैकजायायां परपत्न्यां तथैव च ॥ २५ ॥
 स्वकुल्यहननाद्यापि भूमिद्रव्यादिलिप्सया । लघूनापलघूनां च हननात्पूर्वजन्मनि ॥ २६ ॥
 ततोऽथ वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनोषिनाशाय दानं सम्प्रददे त्विदम्” ॥ २७ ॥
 स्वरत्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जयेत् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत स्वेष्टवन्धुभिः २८
 ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिसंशनम् । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्याद्बालक्रीडनात् ॥ २९ ॥
 जलादग्न्यादिना याथा व्रणो वा तस्य जायते । स्त्रीणां दैवकृतो व्याधिर्मुखे तिलव्रणादिकम् ३० ॥
 पितृजामातुलान्यादेर्नैत्रतोदो विरहिता । स्वसृमातृप्यस्त्रादीनां बाल्ये वैधव्यता तथा ॥ ३१ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्योविशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्मवे मोहात्परनिन्दां चकार वै । खल्वाटकयुता सा च जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धेतुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्भोगाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्योविशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलदेयं महादुष्टा पूर्वमासीत्त्वगाधिप । नानापापवशात्सेपं मातुषी सङ्गरा स्मृता ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तु प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥
 बासात्तत्पापस्य हानिः पूर्वजन्मकृतस्य वै ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचविंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षाघातं तु यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
 दद्यान्निष्कत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तस्माद्भोगाद्विमुच्येत पक्षाघातात्पतन्निप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमर्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजबलभा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायते त्विह ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
 नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालकं योऽवधीत्कश्चिद्ब्राह्मणस्य खगाधिप । वंगदेशे वसन्पूर्वं चेह जन्मनि सोण्डज ॥ १ ॥
 धीरः सर्वकलामिश्रो नात्पशास्त्रविशासदः । घनधान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीमुखबोगभाक् ॥ २ ॥
 विद्यादानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिर्विजितः ॥ ३ ॥
 बालघातनजापपाद्वाक्षणस्य खगाधिप । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥

नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विविवाच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षस्तथ्यान् विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पडसे चतुरसे वा कुण्डे वाज्यतिलान्जुमान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्विप्राञ्छैवान्कसारलङ्घुकैः । नानामक्षयफलैश्च वस्त्रैर्माल्यैस्तथाचरेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्यादुद्रभीतिकर्ता तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालघातजातपापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यां महाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 ममध्यानपरो सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेद्ध्यपादाद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तं तु तत्सर्वपापेभ्यो मोचयामि स्वगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चाब्देरायिकं खग ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तत्तु पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । विन्मये त्वत्कृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघाताद्दिनिश्चितम् । ब्रह्मवातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्दृढात् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतैरपि । वाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
 पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टाविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं या नारी परपक्षं च घानयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडिताश्चैव जायते ॥ १ ॥
 तथा निष्कत्रयं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षाघातान्न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राग्भवे मोहात्सुरां त्रिविधज्ञां पिबेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
 गृहवित्तानुसारेण फलेनार्धपलेन च । कुर्याद्विरणमयं पक्षं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आग्रहाक्षिति ब्रह्मज्ञां स भुञ्जं चोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्याद्विप्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टाविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां खगाधिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वमूताभयमदः ॥ १ ॥
 धीरो कालिगुणे प्राप्ते पापाजान्ते महाबले । भारवतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्कृतं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुलत्रो जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
 सुवर्णदशकं दद्यात्स तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तद्वा तद्दोषशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्याये द्वाविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरो भोक्ता पूर्वं या घातयेत्तु तम् । राजयक्ष्मान्विता सात्र तस्मिन्वसति भामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणु पुत्र स्वर्गेश्वर । यस्मिन्कृते च विधिना पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ २ ॥
 स्वर्णं गोभूमिमिश्रजं धृतधेनुतिलांस्तथा । देया वै श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
 रिष्टं त्रिशन्मितेज्जदे तु प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्ततिसप्ततित्तपश्चत्वारिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता चयं प्राप्ता मायुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दृष्टनाशकाराय च ॥ १ ॥
 प्राप्ते कालियुगेऽथ सर्वं पापविवर्जितम् । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्ततिसप्ततित्तपश्चत्वारिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्घातयेद्देश्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तावुदसमन्वितः ॥ १ ॥
 प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यमदानेन पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ २ ॥
 पापक्षये महाभाग क्षयः पापरुजस्त्विह ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाविंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाक्षणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पियेत । सात्र जन्मनि मृतस्य कुच्छ्रेणातिमपीडयते ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः घोरपापहरं सुत । सुवर्णपद्मदानं च सपत्रं ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्विंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३६ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्विदित्समन्वितः । कासश्वासादिना बाधा ह्युदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
 ऋयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यजीविकः । प्रिया प्रीतिपरा तस्य व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥
 किञ्चिद्विप्रोत्तमो भूता च कुवाक्यानां च वादिनी । उदरे वातजा रोगाः शिरोऽर्तिर्नैप्रतोदकृत् ॥ ३ ॥
 अपत्यानि त्रियन्ते च एको द्वौ त्रय एव वा । रजोदोषात्प्रपीड्येत वेदना विविधा स्तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्मकृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्रो सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥
 व्रतानि विविधान्येषु कृतानि भुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशेस्तु भक्षणायागतां शुभाम् ॥ ७ ॥
 सवत्सां गां ब्राह्मणस्य धान्यमक्षयतत्पराम् । सा वै गृहीत्वा लकुटं मृशं कुशावताडयत् ॥ ८ ॥
 सगर्भा मुरभिर्वत्स गर्भः कुक्ष्युपघातनात् । मृतासावामगर्भस्य प्रसवाद्दुःस्विता भृशम् ॥ ९ ॥
 शिशुदुःखेन मुरभिर्भक्षमाकन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥
 पश्चान्मनुष्यमायन्ना तत्र दानप्रभावतः । तृतीयं जन्म चेतद्दे मृतापत्यत्वेकारकम् ॥ ११ ॥
 सप्तजन्मसु दुःखी वै गोस्त्रीब्रह्मप्रधातकः । भवेन्नानाप्रकारेण नानापत्यार्थदोषकृत् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्नेनापत्यं हि जीवति । अनुग्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नभासे संप्राप्ते सानुकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥

उपोषणं दिवारात्रौ त्रयोदश्यामतन्द्रितः । पूर्णमास्या दिनं प्राप्य प्रातश्चानुदिते रक्षां ॥ १५ ॥

सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तस्योपरि गवां स्थान उदगास्यः समाविशेत् ॥ १६ ॥

अर्हणाद्युपहारैश्च कुंकुमैरुपचर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥

तस्योपरि, न्यसेद्देवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १८ ॥

उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजनम् ॥ १९ ॥

पुष्पैश्च, धूपगन्धाद्यैश्चैद्विविधैर्गुणैः । रुद्रकादशनीभिश्च जपेद्बुधविधानतः ॥ २० ॥

पूजालक्षमितैः पुष्पैस्त्वं ये ह्यन्यवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥ २१ ॥

रुद्रस्यायुतहोमश्च समध्वज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥

होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया कर्मवशतः पूर्वजन्मनि दुर्धिया । सगर्भायाः कृतं गोश्च लकुटद्या कुक्षिताडनम् ॥ २४ ॥

तत्कर्मवशतः प्राप्तं मृतगर्भादिकं भृशम् । मृतसन्तातिदुःखानि प्राप्यन्ते बहुपातकात् ॥ २५ ॥

तत्तदेनोविनाशाय दानं सम्पददे त्विदम्” ॥ २६ ॥

स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽद्वादिति विसर्जयेत् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य ह्यन्यान्च तोषयेद्विजात्र

मृमिद्विषणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते मुरभिं दत्त्वा देयं द्रव्यादिशक्तितः ॥ २८ ॥

अहःशेषं नयेत्सर्वमिष्टवन्ध्वादिभोजनैः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २९ ॥

काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वातः स्यादुपलेखनात् । शृङ्गिणां चोपघातश्च जायन्ते व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥

जलाकुलत्वं स्पशेभिः कदाचित्तत्र जायते । नार्यङ्गे विकृतिव्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥

पितृजामातुलान्यादेर्विधवार्तिः स्तुपादिषु ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहणी पूर्वमेव मोक्षान्मुखां पिवेत् । प्रदरेणातितीव्रेण सात्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य विनाशनम् । दद्याद्रुक्ममयं पद्मं सा तत्र ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय दरिद्रेण पुजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै मुरां पिवेत् । मूत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥

चिह्नं तस्य पदे तेन ललितः पादजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥

दृढप्राक्पातकस्यात्र प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षये च शोषे तु कृच्छ्रसान्तपनं चरेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतस्तु या नारी वैश्यघातनतत्परा । बभूव प्राक्च पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
रक्तावुदसमाक्रान्ता दृष्टपापप्रपीडिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं स्वगाधिप ॥ २ ॥
चत्वारिंशन्मिते वर्षे सत्यंसत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजा चेह बाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगयुता चात्र युवभावे स्वगाधिप । प्रायपापाद्दुस्तरात्सूत कष्टपादादिसम्भवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कपिलां दद्याद्वा स्वर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्श्चादेवपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कपिलादानमुत्तमम् । न पश्येत्सा क्षयरजमपि प्राणप्रणाशनीम् ॥ ४ ॥
आयुर्वर्षाणि सा मुंक्ते त्वन्दसप्ततिसंख्यकम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलौकपात्स्वस्त्रियं कामयेत्पुरा । इह वै यौवने प्राप्ते स उन्मादी भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्प्रजापतिर्देवं सौवर्णं शक्तितोऽञ्ज । मृगं स्वर्णमयं तद्भूतपूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणाञ्चात्तया होमयेच्च जपेत्तया । गावर्षीं विविना सूत सोन्मादान्मुच्यते त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परस्वर्णापहारिणी । सेह जन्मनि रोगेण कुनखत्वेन बाध्यते ॥ १ ॥
दथात्सुवर्णशतकं विभाय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यते चेह जन्मनि ॥ २ ॥
चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यहन्त्री च पा पूर्वभवे नारी पतिवता । रक्तावुदेन रोगेण बाध्यते सेह जन्मनि ॥ १ ॥
व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दानेन रक्तावुदविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चिकुष्ठी प्रजागते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे स्वगाधिप । प्राजापत्यत्रयं सूत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्मलेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्ययुतः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
त्यागी शूरो महोद्यथ देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सप्तनीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥

प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तथा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यभूद्युद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु मर्तुः प्राणाबलम्बिनी ॥ ५ ॥
 वातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्ता मृतवती तदा ॥ ६ ॥
 तद्वृणा चान्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तका । भुक्ता तत्र महाभोगान्पूर्वं सा स्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
 नानाप्रजाघातनजात्पापात्पूर्वसमुद्रवात् । क्षीणात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे ह्यजायत ॥ ८ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिमे । गौरः सुरूषो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगमुखैर्युक्तो गजयूथैः समावृतः । पश्यन्धरयसंकीर्णस्तथा भैरवज्ञासनः ॥ १० ॥
 महोन्नः पुत्रपौत्राद्वश्वाघन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकाराद्वयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
 स्त्रीसाहाय्यान्महाभाग तथा पुत्रसहायतः । सुखैर्धनयुता सापि यवनी तद्वशा रिबह ॥ १२ ॥
 अपुत्रः प्राक्सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं पतत्रिप ॥ १३ ॥
 स्वामिकर्मयुतात्पुण्यात्तदर्थमरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिप ॥ १४ ॥
 पश्चाशीतिमितायुः स्यान्न च रिष्टेन तन्मृतिः । रिष्टं पश्चाद्वन्द्ये तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥
 शत्रुमहार्विर्विविधैः प्राप्तं त्वन्न रणाद्गणे । प्रजापीडनजात्पापात्तदर्थं नात्र संशयः ॥ १६ ॥
 दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यमयं तत्र बहु शतपलात्मकम् ॥ १७ ॥
 कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्करसंयुक्तं देयमेतत्पुत्रक ॥ १८ ॥
 महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खग । नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्कचित् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सा चोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
 तत्पापमाशनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं सृगं ह्रीं च वाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विधाय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्र्युहारी च यः पूर्वजन्मन्यत्रैव जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाधयते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्र्यु विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्भोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अविपन्ने यया पत्यौ जाराद्रमो घृतः पुरा । शापाच्च जारजादुष्टाच्च च गर्भे दद्याति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रिद्रिजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं मायाश्चित्तान्मयोदितात् । आयाश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पदशीत्यब्दजीवनम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आरेष्टकं विना यस्तु इस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
तस्मिन्नेव हि काले च तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विज्ञेऽन्वे चैव पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः काश्चिद्वाह्यणीं सूतं बल्लोत्कर्षेण मन्दधीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
अन्यते रिष्टयोगेन सोन्माद्यनैव जन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाल्लोमाद्धरेत्रपु । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
शतत्रयपलं दद्यान्नपु तत्पापशुद्धये । तस्मिन्पापे क्षयं याते श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५२ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तश्चेर्यालुश्च जनान्वितः ॥ १ ॥
सुव्रतः शक्तिमान्धीरः किञ्चिद्दयाधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा भेहरीगेण पीडयते ॥ २ ॥
उदरार्तिरसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
सत्यवाक् सत्यकृल्लोके व्रतानामनुकांक्षिणी । बहुकालं च सुपुत्रेष्वपत्यानि शुभलक्षणा ॥ ४ ॥
सर्वाण्यपि मृतानोह ह्यपुत्रा जीविता सती । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु सञ्जातः पश्चिमे किल । तस्य गेहे चिराज्जाता कन्या भुवनमुन्दरी ॥ ६ ॥
भूमिद्विगणलोभेन वृद्धविभाम् सार्पिता । तस्य गेहे स्थितं यच्च सर्वस्वं स्वशुरोऽहरत् ॥ ७ ॥
यावत्कन्या भवेत्प्रीडा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं तावत्कन्या सुतार्थिनी ॥ ८ ॥
किञ्चिद्वर्षे व्यतिक्रान्ते वृद्धविप्रो मृतश्च वै । सा बालविधवा जाता पत्यपत्यार्यदुःखिनी ॥ ९ ॥
व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षेस्तया वत्स नित्यमैः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
तस्या निर्धनतां प्रेक्ष्य पिता पुञ्चै धनं ददौ । किञ्चित्काले व्यतीते वै मृता सा ब्राह्मणी खग ॥ ११ ॥
सा पुत्री ह्यदुरे भूत्वा ह्यगमजन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताश्च वै ॥ १२ ॥
तेन कर्मविपाकेन पूर्वपापाद्बहुप्रजाः । तस्य भर्तुर्गृहे गर्भस्त्रावतो मृतिमिच्छति ॥ १३ ॥
पुनर्जन्म पुनर्मृत्युरेवं वै निष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके गतः ॥ १४ ॥
यातना बहुधा मुक्ता वर्षाणाञ्च सहस्रकम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
इदं चतुर्यकं जन्म बहुपुत्री स वै स्मृतः । मृतः पुत्रो मृतो गर्भस्तेन पापेन तस्य वै ॥ १६ ॥
भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तुर्विद्वेषिणी नित्यं चिरात्पत्यनुगामिनी ॥ १७ ॥

तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृताः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रशाम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन्पृथक्त्वमे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाश्रनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कथ्यपातमत्र ॥ २० ॥
 स्वकन्यां वरयुक्तां सा चिन्तयित्वा समागमम् । दशाब्दान्वितमानेन यथामात्रं यथामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापवैशमनं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिश्चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिकर्मणं सर्वत्र विस्तरेद्विष्णुादिकान् । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्कृतसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु सम्पूषेण व्रतं कृत्वा तु पोषयेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशाय कन्यापरयादिषु त्रिषु ॥ २७ ॥
 तत्पापस्य प्रणाशार्थं कन्यादानादिकं चरेत् । नाशयेत्तानि पापानि द्विजानां विधिपूजनात् ॥ २८ ॥
 यजन्यज्ञविधानेन ब्राह्मणान्तरास्ति वाचयेत् । विनायकाम्बिकामूर्तिर्हिमनिष्कप्रमाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय ददेत्ते तु नानाकर्मोपशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्या शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 मिहार्दनवन्तेषु ग्रणा वातादिदोषतः । नृपचौराग्निहानिश्च विचानां च यतस्ततः ॥ ३१ ॥
 तपमानं मनश्चैव जायते भृशमाधिना । सर्पिण्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तं तयोर्विधिः ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसप्तमोऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यातुमहारिणी नारी लोमात्पूर्वभवे मुत । अदीर्घवरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन तान्नं दद्याच्च शक्तितः । तस्मादानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसप्तमोऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भं तु बहती या वै मुक्ता पूर्वं हि मानद । गर्भसत्रमकृत्वेवाविधिना गर्भधारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकिनं वाहुजा सा प्रकीर्तिता । पूर्वजन्मन्यमो विप्रान न च गर्भं दधात्पलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं तस्याः सर्वपापप्रमोचनम् । कुर्याच्च गर्भसंयुक्तां राजतीमवलामिह ॥ ३ ॥
 वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमार्पाहिरण्ययः । पूजयित्वा ततो दद्याद्विजाय विधिनाडज ॥ ४ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसप्तमोऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगयां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधे पुरा । जायते गजचर्मा वै न नरोऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गणेशप्रतिमां दद्यात्सौवर्णां द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च सम्पूज्य तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 कारयेद्गणनायस्य लक्षजाप्यं विधानतः । होमयेच्छद्वाग्नेन मुच्यते पूर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसप्तमोऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्पतिद्वान्नं क्षुपीलाभेः प्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरूपपीडितो भवेत् ॥ १ ॥
 रुद्रदानेन विषाणां रुद्रानादिनेपतः । मुच्यते शूलजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलरोगोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सतपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्याभिपिक्तः प्राक्सूत वम्ब पुरुषोत्तमः । स्वजातिषु महामाग दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
वेराटदेशे नियसन्नाजकार्ये रतः सदा । कृतवान्गोघ्नं तत्र शत्रूणां भयदायकः ॥ २ ॥
बालवत्सा मृतास्तत्र पुरे गावः खगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्रातो भुक्त्वा भोगास्तु तत्र वै । विष्णुपूजनजात्पुण्याज्जातोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो यदुद्रव्यसमन्वितः । नानामुखैश्वर्ययुतो गजाश्वरयवाहनेः ॥ ५ ॥
बन्धुभृत्याधिकांशो वस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुमत्तादात्र सुखं पापफलं कृणु ॥ ६ ॥
धूर्तो मिथ्यापावादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसन्ततिदुःस्वार्तो बालवत्सवदादिह ॥ ७ ॥
नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं स्वगाधिप । चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् ॥ ८ ॥
गृहपापान्महाभाग वृष्टिरष्टसमुद्भवा । पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्बालवत्साधनाशिनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापान्ममुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणोत्वैव तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
दृढकर्मानितात्पापात्त चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्धरिवंशस्य वेशाखे विधिनाण्डज ॥ १२ ॥
माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विप्रान्होमयेच स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
कोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तया । धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वसामरणांनितम् ॥ १४ ॥
दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं क्त्वा चेत्कुर्याद्विपूर्वकम् ॥ १५ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरान्तसुत । मृत्युः पञ्चाशद्वन्दे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वन्न नवरयब्दमितं यथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थं पुण्याश्रयेण्डज ॥ १७ ॥
जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवा भूमौ क्रुद्धे मृगशिराभिधे ॥ १८ ॥
निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजात्फलात् । भविष्यति न सन्देहः पुनर्विष्णुपूजनात् ॥ १९ ॥
मृत्युस्त्वृतापि जनुपि भविता गोग्रहात्सुत । सर्वपापादिशुद्धिः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥
इति श्रीबृहदसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्धवर्षं देयं रीतिफलं शतम् ॥ १ ॥
गायत्र्या होमेत्यपश्चात्तिलान्निप्रांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्गोस्तापजादध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेषु महाभाग सखरोमात्रं जायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वर्गं पापादिमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं सुवर्णस्य दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दद्याद्य वेदेदेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्ट्युत्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भवृद्धवयं कुम्भकुटाण्डं स्वगेश्वर । इह जन्मनि सा जाता संक्रा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्पेया प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्वद्वैरण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धमितिकं वापि निजविचानुसारतः ॥ ३ ॥
 दद्याद्विजाय विधिना ह्याचरेच्छाङ्गरं व्रतम् । फाल्गुनादां चतुर्दश्यां कृष्णायां मासिमासि तु ॥ ४ ॥
 पूजयेच्छङ्करं रात्रौ तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपट्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवो हि तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अमवतप्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवान्कुरो मन्त्री महायशः ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्वाजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्करम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्वयलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 सुक्ता तु दारुणान्सूत नरकाग्न्योर्दर्शनात् । तथा पुण्यफलात्पुण्यं प्राप्य मोदं विशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं स्व सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वयवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्तद्विद्भजैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्वहुदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद्विजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तांस्तथा शान्तान्पूजयेदक्षिणादिभिः । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापप्रणाशनम् । सम्प्राप्यात्र च निर्यागे शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्दि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तसा शलाका देया वै श्रुते कर्णेतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुर्व्यदशतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य वै । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पष्टिवस्त्रे ॥ १७ ॥
 एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात्स्वमत्रैव जन्मनि । खरोमसमानानि रोमाणि प्रभवन्ति हि ॥ १ ॥
 ब्राह्मणाय ततो दद्यात्स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्विपट्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा तु हरेर्दीर्घा नारी सा च स्वगाधिप । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

शीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छतया तिलान्नोगविनाशनम् ॥२॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःषष्ट्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्रामभवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । सेह जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नस्य च विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽथ खगाधिप । मिथुम्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥२॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचषष्ट्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु चात्र खगश्रेष्ठ प्राणिनश्च विचेष्टितम् । वभूव गौडदेशे तु शूरो धनसमन्वितः ॥ १ ॥
ग्रामाधिपो महाशूरो राज्यमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥२॥
पुण्यतीर्थेषु स्नानानि कृतवान्धर्मशुद्धितः । अयो भाविफलत्सूत कृतवान्दुष्कृतं महत् ॥ ३ ॥
सहायैः पञ्चभिस्तेन मिलित्वा कर्म दारुणम् । कृतं यत्तदहं वक्ष्ये क्षेत्रकर्मणि लोमतः ॥ ४ ॥
ददाह क्रूरबुद्ध्या च बभूव जन्तुसमाकुलम् । वनजीवास्तथा दग्धा मृगसर्पादिजातयः ॥ ५ ॥
पापसाधारितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । स तेन कर्मणा युक्तो गत्वा तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता स जातो मुखजोऽधुना । पूर्वपुण्यविशेषेण गिरौ केदारमण्डले ॥ ७ ॥
हिमालये पुण्यदेशे गौरो मध्यश्च बुद्धिमान् । नातिहरशो नातिदीर्घो सर्वकार्यविचक्षणः ॥ ८ ॥
गतागतधनैर्युक्तो बलवान्नबलम् । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् ॥ ९ ॥
गूढचेशे महामानी दाक्षिण्यरहितैर्युतः । मनोदुःखसमाक्रान्तः कापट्येन च संयुतः ॥ १० ॥
ग्रामभवे वनदाहे तु ये स्युस्तस्य सहायकाः । अग्नौ जन्मनि ते पुत्रा मृतास्तत्प्राणिनोऽज ॥ ११ ॥
तस्य प्रिया सदाचारा रोगक्लेशश्च संयुता । लक्षणैर्भिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
वनदेवी तथा कार्या पलेनैकेन शोभना । हिरण्यमी तथा लेख्या पत्रे च चतुरस्रके ॥ १३ ॥
तदर्धमितिका वापि निजविचानुसारतः । वनजीवास्तथा लेख्याः पत्रे रजतसम्भवे ॥ १४ ॥
पलमात्रे महाभाग गन्धैः पुष्पैश्च पूजयेत् । मापत्रयमितो वद्विस्तथा चैव हिरण्यमयः ॥ १५ ॥
आहूय ब्राह्मणान्भक्त्या तेभ्यो देया विधानतः । गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा ॥ १६ ॥
अग्निदूतं द्विसाहस्रं जपेदष्टाक्षरन्तया । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १७ ॥
पार्थिवान्पूजयेद्यत्नान्महादेवान्प्रयत्नतः । अयुतं संख्यया भक्त्या गृहिणे व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
मन्त्रार्तं पूजयेत्त्रितयं मम भक्तिपरायणः । प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १९ ॥
एवं कृते महाभाग प्रायश्चित्ते विधानतः । तस्य सन्ततिवृद्धिः स्याज्जायन्ते सम्पदश्च वै ॥ २० ॥
नापयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुमयं भवेत् । न पुत्रप्ररणं किञ्चित्त्वच रिष्टमयं कश्चित् ॥ २१ ॥
द्व्यशीतिमितवर्षान्तं सुखी जीवति मानवः । नैवं करोति यो मोहलोभाद्वा पापशोघनम् ॥ २२ ॥
न सुखं लभते कापि रिष्टं नैव मृतिर्भवेत् ॥ २३ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ट्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव चासुने देशे वैश्यो व्यापारवान्शुवि । विप्रभक्तिपरो नित्यं कृषिवाणिज्यतत्परः ॥ १ ॥

धनवान्नाजसम्मानी भार्यापुत्रसुहृद्युतः । सहोदरस्युतो मानी धर्मकर्मार्थसाधकः ॥ २ ॥
 कृतवान्कपिलादानं ब्राह्मणेभ्योतिमकितः । कार्तिके मधुपुर्यां वै स्वर्णदानं चकार वै ॥ ३ ॥
 घृतप्रज्वालितान्दीपान्दत्तवान्यमुनाजले । ब्राह्मणेभ्यो दत्तावन्नशय्यावसनकम्बलान् ॥ ४ ॥
 अथो भाविबलात्सूत कृतं यत्कर्म दारुणम् । व्यभिचारभवं सूत भार्यायां प्रतिवेशिनः ॥ ५ ॥
 ब्राह्मणस्य खगश्चेष्ट सात्त्विकस्य महात्मनः । अग्रसूता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा ॥ ६ ॥
 वैश्यरतां कामयामास लोभप्रोहादिविभ्रमैः । अज्ञानात्काममिच्छन्तातुभावपि वलयिसः ॥ ७ ॥
 कामस्य वशमापन्नौ ब्राह्मणो जनताद्भूतः । स वैश्यो दैवयोगाच्च भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ ८ ॥
 सर्तां वै धर्षयामास बहुकालं खगेश्वर । व्यभिचारवशात्तस्य चान्योन्यैरतद्वृतं धनम् ॥ ९ ॥
 गृहीतं तद्वर्तनं चैव तेन धूर्तेन मानद । ततो लोकापवादेन ब्राह्मणीमत्यजाद्विजः ॥ १० ॥
 ततः सा निधनं प्राप्ता ब्राह्मणी दुःखतोण्डज । निर्वेशो ह्यभवत्तस्य ब्राह्मणस्य खगेश्वर ॥ ११ ॥
 ब्राह्मणोऽपि मृतस्तत्र तदुःखेन स्वगाधिप । ततो बहुतये काले वैश्यस्तु यमशासनम् ॥ १२ ॥
 गत्वा पापफलं पापात्पुण्यास्त्वर्गश्च शाश्वतम् । भुक्त्वा पुण्यप्रभावाच्च स जातो ब्राह्मणस्त्विव ॥ १३ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गा बहति यत्र वै । इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १४ ॥
 मध्ये जन्मत्रये प्राप्तं यदुःखं तन्महोत्त्वणम् । नोक्तं मया खगभेष्ट चतुर्थं जन्मानि ध्रुवम् ॥ १५ ॥
 स्यात्कृष्णगौरी मतिमान्नाजमान्यः प्रियंवदः । विद्यावान्प्रितवाक्यशूरो नात्युच्चो न लघुर्धृणी ॥ १६ ॥
 दयावान्वैदिकाचारो वेदद्विजपरायणः । ग्रामाधिपः सुभोक्ता च पौत्रभ्रातृसुतान्वितः ॥ १७ ॥
 यशस्वी सत्यशङ्कमानो कृती बहुजनमियः । सन्धिविग्रहसंयुक्तो धनी बन्धुमियः सुखी ॥ १८ ॥
 नैककृत्स्नियुतः कामी मितदो बहुमित्रभाक् । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ १९ ॥
 मनोदुःखैः समाक्रान्तो ह्युदरं यातश्चल्युक् । गतागतधनैर्युक्तो दायादकलहैर्युतः ॥ २० ॥
 मिथ्यापवादशङ्काभिः शङ्कितः कषैर्युतः । अनागसः स्वभार्यायास्त्यागस्तद्गाद्विजस्त्रियाः ॥ २१ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणतापापादंशच्छेदोऽत्र दृश्यते । भार्यावियोगमाप्नोति नैकभार्या स बिन्दति ॥ २२ ॥
 महोद्विग्नमनाः सोऽपि न रतिं लभते क्वचित् । किं मया दुष्कृतं पूर्वं कृतं विन्तयति स्वयम् ॥ २३ ॥
 अहो दैवमहो दैवं विन्तयन्गुप्तदुःखभाक् । न सुखं भ्रातृपुत्रोत्थं न पित्रोर्नसुताभवम् ॥ २४ ॥
 कुटुम्बकलहो दास्यं स्त्रिया दुःखं मुहुर्मुहुः । द्विपञ्चाशद्व्रके वै जातपुत्रविनाशकः ॥ २५ ॥
 लग्नाङ्गे पञ्चमे घूने क्रूरग्रहनिरोक्षिते । त्रिग्रहैरोक्षिते तत्र त्रिधा स्त्रीपुत्रनाशनम् ॥ २६ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशास्त्रिजमानसः । ब्राह्मणतत्त्वगात्पापाद्रामाङ्गे लक्ष्मसंयुतः ॥ २७ ॥
 एवं तु लक्षणैर्युक्तः कुर्यात्पापविशोधनम् । प्रायश्चित्ते कृते सूत भार्यास्थितिर्भविष्यति ॥ २८ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च वंशवृद्धिर्भवेत्तथा ॥ २९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्वेन दुःखं विनश्यति । स्त्रियाः स्थितिर्भवेत्स्वामिन्वंशवृद्धिर्भवेत्प्रमो ॥ ३० ॥
 संसारार्णवमग्नानां प्रसीद परमेश्वर । कथयस्व दिवानाथ मुक्तियुक्तिप्रदो भव ॥ ३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो कथयिष्ये तवाखिलम् ॥ ३२ ॥

तस्येदं कर्ममानेन प्रायश्चित्तं यथोदितम् । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं यथा तथा ॥ ३३ ॥
 उमामहेश्वरो देवो सीवर्णो कश्यपेच्छुभी । पलद्दयामितौ कार्यौ विधानेन प्रयजितौ ॥ ३४ ॥

नानाचन्दनचर्चाभिः पुष्पधूपैर्भनोहीरैः । सौभाग्याष्टकसंयुक्तपूजनाच्च शुभानना ॥ ३५ ॥
 उमामहेश्वरप्रीत्यै दम्पती परिधापयेत् । ततो हिरण्मयीं देवीं ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ ३६ ॥
 यथा त्वमुमया देव सभायोजसि महेश्वर । तथा तव प्रसादेन सभार्यं कुरु मां प्रभो ॥ ३७ ॥
 यथा त्वं पुत्रयुक्तो मां पुत्रवन्तं तथा कुरु । तवस्तिळाचले द्रोणे शुक्ले द्वादशमापिकाम् ॥ ३८ ॥
 तिलपुष्पे न्यसेन्नार्याः प्रतिमां क्वक्षसंयुताम् । सुवर्णामितिकां वापि सर्वभूषणभूषिताम् ॥ ३९ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां विप्राय गुणशालिने । दद्याद्दक्षिणया युक्तां विधिवद्दिदितार्हणाम् ॥
 श्रद्धया देवविप्रोक्तं मन्त्रमेतं समुच्चेत् ॥ ४० ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया माचि जनुपि ब्राह्मणां संयतेन्द्रियाम् ॥ ४१ ॥

पतिशतपरां नारीं वलेनाक्रम्य सुजता । पापं नार्यां विचोगारूपमिदं प्राप्तं मुदुःसहम् ॥ ४२ ॥
 ब्रह्मरवभक्षणालातपुत्रनाशस्वयकिल्बिषम् । महेनसोऽस्य नाशाय सौवर्णां योषिताकृतिः ॥ ४३ ॥
 तिलाचलोपरि भ्राजच्छुक्लपात्रे तिलैर्भूते । समारोप्य मया दत्ता तुभ्यं विष्णुस्वरूपिणे ॥ ४४ ॥
 दानेनानेन मे ब्रह्मन्महेनस्तद्दिनश्यतु” । त्रिवेदन्त्रिति सम्पूज्य चैवमस्तिवति वादिनम् ॥ ४५ ॥
 बघ्रेनयेति मन्त्रेण प्रणिपत्य विसर्जयेत् । द्विसुवर्णेन मन्मूर्तिं देवज्ञाय निवेदयेत् ॥ ४६ ॥
 तत्तरतु भोजयेत्तस्मिन्दिने नानाविधाङ्गनाः । एवं कृते सभार्यः स्यात्पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ ४७ ॥
 भक्तियुक्तेन मनसा किल्बिषान्मुच्यतेऽचिरात् । गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकन्तु तथा जपेत् ॥ ४८ ॥
 हामयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रान्श्च भोजयेत् । श्वषणं हरिवंशस्य वंशवृद्धिर्करं परम् ॥ ४९ ॥
 अन्नैर्नानाविधैर्भक्षैर्नबोर्द्धां दितदम्पतीन् । भोजयेद्दिधिबषाक्ष्यं श्रद्धया परया सुतः ॥ ५० ॥
 गामेकां दक्षिणां दद्यात्सर्वाभरणभूषिताम् । सर्पिष्यान्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवन्धुभिः ॥ ५१ ॥
 पूर्वं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च मृत्युभयं भवेत् ॥ ५२ ॥
 नच शत्रुकृता पीडा न पुत्रमरणं भवेत् । न भार्यामरणं तत्र प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ ५३ ॥
 व्याघ्रघृणशलाढान्तं भवत्येष न संशयः । अकृते तु यथाशक्त्या प्रायश्चित्ते खगायिप ॥ ५४ ॥
 भार्यापुत्रनुत्वं तस्य न भवेदत्र जन्मनि । सप्तपञ्चाशद्वन्दे तु रिष्टं भवति दारुणम् ॥ ५५ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ५६ ॥
 इति श्रीबृहत्सूय ऋणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपष्ठशतपञ्चदशाधिकसहस्रतमः ॥ १९६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय शृणु त्वं हि प्राणिनस्तस्य चेष्टितम् । आसीत्क्षत्री महाभाग प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनवान्मोगयुक्प्रज्ञो मृत्युवाहनसंयुतः । राजसेवापरो मन्त्री धर्मशास्त्रार्थकोविदः ॥ २ ॥
 अहंयुः कीर्तिमान्छूरो ब्राह्मणातिथिपूजकः । परोपकारनिरतो वैद्यविद्याविशारदः ॥ ३ ॥
 गोरोगमञ्जनश्चक्रे देशे मण्डलके तथा । दिव्यौषधीनां योगेश्वर नानोपायैः प्रयत्नतः ॥ ४ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे रवौ । सुवर्णरत्नभूषाज्वसनाच्छादनानि च ॥ ५ ॥
 अथो पापं भृशं चक्रे जात्यर्दकात्पुद्गितः । पितृमातृगुरूणाञ्च निन्दाञ्चैव चकार ह ॥ ६ ॥
 चान्धवानाञ्च वृद्धानामवहेलनकर्मतः । बाल्यमारभ्य नियतं पित्रोरुल्लङ्घ्य ज्ञासनम् ॥ ७ ॥
 उच्छृङ्खलतया चक्रे यद्यत्कर्म स बाहुजः । ततो माविबलव्युत्तं गुरोरपि महात्मनः ॥ ८ ॥
 विद्यामभ्यस्य तस्यैव निन्दाञ्चक्रेऽल्पबुद्धितः । ततो बहुतिषे काले सम्प्राप्य यमज्ञासनम् ॥ ९ ॥

पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पापाच्च नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽनुना ॥ १० ॥
 वाराणसीमहाक्षेत्रे पुण्ये शम्भुसमाश्रिते । नात्युच्चो नातिदीर्घश्च रक्तवर्णः प्रहापवान् ॥ ११ ॥
 वृद्धिमात्रीतिमान्वाग्मी पाता भोक्ता जनप्रियः । लघ्नात्पञ्चमगैः कूरैः शुभैः पञ्चमिराश्रितः ॥ १२ ॥
 ब्रह्मसंस्कारयुक्तश्च शुणी मानी यशोन्वितः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् ॥ १३ ॥
 पितृमातृशुभ्रातृवन्द्युद्धीनिन्दया पुरा । तैर्विहीनोऽपि जलपि पुत्रस्त्रीमुखवर्जितः ॥ १४ ॥
 चतुर्याश्रमसंयुक्तो नैकत्वासी जितेन्द्रियः ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथन्देव तस्य जन्तोरिह श्रुत्वम् । किं कर्तव्यं समाचक्ष्व प्राणिनां हितकाम्यया ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं त्वया सूत वक्ष्ये तत्पापशोधनम् । गायत्रीदशसाहस्रं त्र्यम्बकं च तथा जपेत् ॥ १७ ॥
 अष्टाक्षरं महामन्त्रं चतुर्विंशत्सहस्रकम् । जपेन्नियमयुक्प्राज्ञो गङ्गातीरे महौजसि ॥ १८ ॥
 होमयेत्तद्दशशेन शक्त्या विश्रांश्च भोजयेत् । रुद्रैकादशिनीभिश्च रुद्रैकादशकेन च ॥ १९ ॥
 पूजयेच्च महारुद्रं रुद्रमेकदशशतकम् । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ २० ॥
 सप्ततिस्तस्य जायेत चान्ते भोक्षमवाप्नुयात् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २१ ॥
 त्रिहीने पष्टिसंख्येन्द्रे गिष्टेणैव मृतिर्भवेत् । सप्तति नैव चाप्नोति जन्मजन्मनि दुःखभाक् ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते पुत्र शतं च चतुरुत्तरम् । वर्षाणि जीवनं तस्य प्रोक्तं चैव महात्मनः ॥ २३ ॥
 अन्ते सप्ततिमाप्नोति यत्र देवो महेश्वरः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २४ ॥

यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टपञ्चत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतम ॥ १५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महानाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । गाण्डदेशे बभूवार्त्ता प्राग्भवे विनतात्मज ॥ १ ॥
 बाहुजानां कुले प्राज्ञो धर्मवित्संयतेन्द्रियः । धनवाहनमोगाढ्यो राजसेवापरः सुखी ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तः ऋषीषो धर्मविदुत्तमः । स्वगोब्रजातहायाच्च प्रयागे गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 मधुघेनुमहादार्ण ब्राह्मणाय प्रदत्तवान् । विष्णुपूजारतो नित्यं सर्वजीवदयापरः ॥ ४ ॥
 अयो भाविवलात्सूत कृतवान्कर्म दारुणम् । राजाज्ञया रिपूणाञ्च देशं लुण्ठितवान्वग ॥ ५ ॥
 तन गोमर्हणं सूत कृतवान्पौरुषप्रियः । तत्रैकत्र गौर्महामाग ह्यासन्नप्रसवा स्थिता ॥ ६ ॥
 शीघ्र गन्तुमशक्ता सा ताडिता तेन वै शृशम् । तेन गर्भाच्छुतो वत्सो मृता सा गर्भपीडिता ॥ ७ ॥
 गोघातनान्महामाग घोरं पापमुपाजितम् । तनो बहुतिये काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पापात्पापफलन्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो वारुजोऽनुना ॥ ९ ॥
 केदारमण्डलमान्ते गङ्गातीरे हिमालये । स कृष्णगौरो मतिमान्सेनानीः प्रियदर्शनः ॥ १० ॥
 नात्युच्चो नातिदीर्घश्च नातिरथूलः कृशो न च । बहुग्रामाधिपः शूरो मितवाग्ब्राह्मणप्रियः ॥ ११ ॥
 राजप्रियो नीतिविधे नैकस्त्रीसङ्गयुक्सुखी । सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता मिथम्बदः ॥ १२ ॥
 धनवान्वाहनोपेतो मृष्यैश्च परिवारितः । पशुदासीमुसंयुक्तो बन्धुमित्रमुसंयुतः ॥ १३ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् । प्राग्भवे गोवधात्पापाज्जातपुत्रविनाशकः ॥ १४ ॥
 द्विचत्वारिंशद्वन्द्वं कदाचित्तमोयसंयुतः । गोवधाच्च महापापात्सौमुखं नैव विन्दति ॥ १५ ॥

गूढचेष्टो वक्रमतिः कुक्षौ गोताडनात्सुत । कुक्षिशूलयुतः कापि कापि दन्तरुजान्वितः ॥ १६ ॥
 जन्माङ्गात्पश्चमे द्यूने क्रूरग्रहविलोकिते । कदाचित्कण्ठरुक्चास्य सन्नपाकस्तथा न च ॥ १७ ॥
 वातरुक्संयुतो वापि गृहे कलहसंयुतः । दाणे या स्त्री सहायासीत्सात्र माता प्रकीर्तिता ॥ १८ ॥
 यो वत्सो गोदच्युतो गर्भात्स सुतोऽभून्मृतिं गतः । लक्षणैरभिरादृचस्य प्रायश्चित्तं वदामि ते ॥ १९ ॥
 पलत्रयमिता कार्या सौवर्णा वत्ससंयुता । लेख्या पत्रे शुभे धेनुर्गन्धपुष्पाचर्चनादिभिः ॥ २० ॥
 सम्पूज्य विधिना सूत सा देया ब्राह्मणाव वै । रजतेन च कर्तव्यो दण्डः पञ्चपलैः शुभः ॥ २१ ॥
 मायसप्तमितो वह्निः सौवर्णा विधिना सुत । देवो विप्राय विदुषे दद्यात् कुटुम्बिने ॥ २२ ॥
 गायत्रीमष्टराहसं ध्वम्बकन्तु तथा जपेत् । अष्टाक्षरस्तथा जप्यशतुर्विंशतिसंख्याया ॥ २३ ॥
 होमयेत्तद्देशेन तिलराज्यपरिभूतैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २४ ॥
 लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्पुत्रवृद्धये । मदिने तु अतं कुर्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २५ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूजयापौचनाशनम् । नाथयो व्याधयस्तत्र न शत्रुमयमावहेत् ॥ २६ ॥
 न पुत्रमरणं तस्य न स्त्रीमरणमेव च । सम्पदस्तस्य जायन्ते पुत्रपौत्रानिशिद्धितः ॥ २७ ॥
 दृग्शीतिमितवर्षान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । नेवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोचनम् ॥ २८ ॥
 सुखं न लभते कापि नरकश्च प्रपद्यते । पञ्चाशद्वर्षके रिष्टं तेनैव मरणं भवेत् ॥ २९ ॥
 जन्मादिमरणान्तश्च स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ३० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । क्षत्रियस्य कुले भूत्वा सेनापत्यमुखान्वितः ॥ १ ॥
 ब्राह्मणान्वाधत्ते यो हि तत्फलं श्रूयतां खग । एकदाय महालोभात्सेनापत्यमदान्वतः ॥ २ ॥
 ब्राह्मणस्य गृहे गत्वा प्रार्थयामास तद्धनम् । तदा विप्रस्य गोहे वै बर्ते यान्निकी क्रिया ॥ ३ ॥
 तत्तत्कर्माकुलत्वेन दत्तवानुत्तरं न सः । ततः सञ्जातकोपेन क्षत्रियेण दुरात्मना ॥ ४ ॥
 महापातकिना तेन कृतो यज्ञस्य संक्षयः । ब्राह्मणान्नत्र दोतारो वेदशस्त्रविशारदाः ॥ ५ ॥
 हता यष्टिमहारेण यज्ञवादीवाहिःकृताः । सर्वास्तत्रोपहारांश्च क्षितवान्सर्वतो दिशः ॥ ६ ॥
 रुद्रकुम्भः समुत्थाप्य निक्षिप्तः कुण्डमध्यतः । तत्कुम्भजलसम्पर्काच्छमितोऽग्निश्च संस्कृतः ॥ ७ ॥
 तदा स कुपितो बद्धी रुद्रेणापि समन्वितः । एवं स दारुणं कर्म कृत्वा तापमुपागतः ॥ ८ ॥
 पश्चात्तापसमायुक्त आत्मानमशपत्ततः । हा देवि किं कृतं पापं मया दुर्बुद्धिना भृशम् ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणा निहताः कस्मात्कस्माद्वा ध्वंसितो मखः । कस्माद्दुद्रवदः क्षितः कस्माद्दहिविदूषितः ॥ १० ॥
 एवं सन्धित्य बहुधा ह्यात्मानमशपत्ततः । संन्यस्तः स ततो भूत्वा पुण्यं वै कृतवान्बुद्ध ॥ ११ ॥
 तीर्थानि बहुधा गत्वा मृतः कालविपर्ययात् । स तत्पुण्यवशेनाथ जातो वै धनिनां कुले ॥ १२ ॥
 तस्मिन्वयासि सम्प्राप्ते तत्कृतं तमनुब्रजेत् । महाज्वरो भवेत्तस्य हान्तर्दाहसमन्वितः ॥ १३ ॥
 हन्मूर्छनाभराक्रान्तो न शर्म लभते कचित् । भूयो भूयो भवत्येव पुनः शान्तिमुपैति च ॥ १४ ॥
 अन्तर्द्वं समाविश्य महादाहं करोत्यसौ । खदिराङ्गाखतीक्ष्णो भेदोमांसवलानि च ॥ १५ ॥
 प्रत्यहं शोषयेज्जन्तुं यतमानं न मुञ्चति । दिनैर्मासैश्च गच्छद्भिः शोफो हस्तोदरांग्रिपु ॥ १६ ॥
 कासश्चातृप्रिमान्द्यानि कुच्छ्रातोसारमेहकाः । पीनत्वपुदरे चास्य कृशत्वं हस्तपादयोः ॥ १७ ॥
 अङ्गाराग्निभिरास्य हृदयं परितप्यते । मुहुस्तृपापि वमनं शेते पश्चान्मुहुर्मुहुः ॥ १८ ॥

जौषधैर्वास्यते शान्तिं भिषग्भिरुपकल्पितैः । कर्मणा तेन तस्यैव पूर्वजन्मकृतेन वै ॥ १९ ॥
 ध्रियते च स रोगेण ज्वरेण दुःसहेन सः । एवं स वेदनायुक्तः सप्तजन्मनि वै स्वयं ॥ २० ॥
 यावन्न कुरुते तस्य निष्कृतिं कर्मणश्च सः । विधिवद्ब्राह्मणस्पृष्टा तावत्कर्म न मुञ्चति ॥ २१ ॥
 एवं स कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तं समाचरेत् । सुशुभे भूषणदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ २२ ॥
 आस्तीर्य कम्बलं ग्रहं स्थापयेत्पञ्च पर्वतान् । मध्ये तिलाचलं दिक्षु प्रादक्षिण्येन चापरान् ॥ २३ ॥
 द्रोणीद्वितयमानादचान्फलपुष्पसमन्वितान् । मद्भिधीन्द्रमहेशानवातूणां प्रतिमाः शुभाः ॥ २४ ॥
 शुद्धवर्णसुवर्णस्य प्रत्येकं हस्तमानतः । यद्योक्तेन विधानेन प्रतिष्ठापूजनादिभिः ॥ २५ ॥
 देवज्ञादिकविषेभ्यो यथावत्प्रतिपादयेत् ॥ २६ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया प्राचि जनुपि यज्ञलोषं वितन्वता । महादाहज्वरमयं दुःखमात्ममरुतुदम् ॥ २७ ॥
 भवन्मूर्तिप्रदानेन भवेयं ज्वरवर्जितः” । इत्युक्ताक्षिप आदाय विमानन्वांश्च दापयेत् ॥ २८ ॥
 मृत्युञ्जयं जपेत्क्षं जुहुयात्तद्दशमंशतः । सहस्रकलशैरीशं स्नापयेन्मौनमुद्रहन् ॥ २९ ॥
 त्रैलोक्यं त्र्यम्बकालयं ततोऽसौ विज्वरो भवेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्युत्तरपञ्चाशत्तथिस्तद्वृत्ततमः ॥ १५७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । गौडदेशेऽतिविरूपातः क्षत्रियो विनयासुत ॥ १ ॥
 देशेदेशेऽधिकारादयः स्त्रीपुत्रयनसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वगाधिप ॥ २ ॥
 शालग्रामहिरण्यनि बलान्नादीनि चाण्डज । अथो भाविचलात्सूत पापं चक्रेऽतिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्रह्मस्वहरणारुपन्तु ब्रह्मघातसमं सुत । यूनिभावे महाभाग केनचिद्ब्राह्मणेन च ॥ ४ ॥
 धनं घटस्थं निक्षिप्तं तद्गृहे गरुडाग्रज । राजभीत्या गतः सोऽपि विदेशे द्विजसत्तमः ॥ ५ ॥
 क्षत्रियेण सतस्तेनाभ्यसहायेन लोभतः । भुक्तं तद्धनमज्ञानात्सर्वं हि गरुडाग्रज ॥ ६ ॥
 ततो द्विजः समासाद्य धनं याचितवान्स्वकम् । बृद्धभावे स्वगश्रेष्ठ तेन दत्तं न तद्धनम् ॥ ७ ॥
 भुषितः स मृतो विप्रो घोरं पापमुपाजितम् । ब्रह्मघातसमं सूत भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ९ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण जातः सोऽत्र महीतले । केदारदेशे विरूपाते पुण्ये चोच्चकुले महान् ॥ १० ॥
 स कृष्णगौरो मतिमान् राजमान्यः प्रियम्बदः । नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च दृढाङ्गः सुन्दराननः ॥ ११ ॥
 शूरो मन्त्री महामानी देवद्विजपरारण्यः । सेनाधिपो महाभाज्ञो राजसेवासु तत्परः ॥ १२ ॥
 सन्धिविश्रहसंयुक्तो दाता मन्त्री विशालहृक् । पुण्यादिर्वं तथा पापाहोभी पापस्तः कश्चित् ॥ १३ ॥
 क्रोधी दुर्व्यसनेयुक्तः कथितकार्यस्य हानिकृत् । ब्रह्मस्वहरणात्पापाचया ब्राह्मणघातनात् ॥ १४ ॥
 स्त्रीपुत्रमुत्तमश्रापि लभते नैव सर्वतः । उदरे वातजै रोगैः शूलेनापि च संयुतः ॥ १५ ॥
 मन्दाग्निर्जायते तस्य जटे किमिभिः सदा । सदा चिन्तामृतो भूत्वा तथाऽप्राप्तमनोरथः ॥ १६ ॥
 रोगहेशादिंसंयुक्तः गुरुपीडाभिरन्वितः । लग्नाद्वात्पञ्चमे भावे जायास्थाने विशेषतः ॥ १७ ॥
 क्रूरहाट्युतो वापि सौम्यश्रापि च संयुतः । लग्नाग्नेरपिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदामि ते ॥ १८ ॥
 पलेः पञ्चमितैः कर्माणि ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः । लक्ष्मीनारायणश्रापि पलत्रयमितः शुभः ॥ १९ ॥
 यजेच्छीलङ्घनैर्मन्त्रैः षोडशरूपचारकैः । गणेशार्कमहेशाग्निमौषाः कार्या हिरण्यमाः ॥ २० ॥

त्रिभिर्मापमितैः सम्पन्नपूर्ववत्परिपूज्य च । देवज्ञादिहिजेभ्यो वै देवाश्च विविना खगः ॥ २१ ॥
 चतुर्विंशतिसाहस्रं गायत्रीं विविना जपेत् । अष्टाक्षरं महामन्त्रं जपेद्युतसंख्यया ॥ २२ ॥
 अन्यासां देवतानां च मन्त्रांश्चित्रितदसकान् । होमयेत्तद्वशांश्चैन शतपा विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २३ ॥
 तान्नपात्रं शतपलसंमितं धृतपूरितम् । सुवर्णपञ्चसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते ॥ २४ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ २५ ॥
 न पुत्रमरणं किञ्चिन्नरोगभयमुल्बणम् । नापमृत्युभयं तस्य स सर्वत्र जयी भवेत् ॥ २६ ॥
 एभन्ते सम्पदस्तस्य शतं वर्षाणि जीवति । स सप्तदशकानीह चान्ते सद्विमान्मुधात् ॥ २७ ॥
 नैवं करोति यो मोहाह्लोभाद्वा पापशोधनम् । न सुखं लभते कापि चापि व्याधिसमन्वितः ॥ २८ ॥
 रिष्टेणैव मृतिस्तस्य प्रपञ्चशान्दके ध्रुवम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २९ ॥

यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहदसूक्तसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरपञ्चाशत्तमधिकसहस्रतमः ॥ १५७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विवेष्टितम् । गाँडदेशेऽतिविख्यातो द्विजश्रेष्ठः पुराऽभवत् ॥ १ ॥
 धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । धनवाहनमोगाहयो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ ३ ॥
 विविधानि च गोदानं ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः । शिवपूजारतश्चैव हस्तिपीनां च पूजनम् ॥ ४ ॥
 कृतवाञ्छद्भ्या युक्तो भक्ष्यभोज्यानि दत्तवान् । धूनि भावे खगश्रेष्ठ पापमुग्रमुपार्जितम् ॥ ५ ॥
 राजाज्ञया गतः सूत राज्ञो दायादकं खग । क्षत्रियं हतवाङ्माभ्यां सहायाभ्यां समन्वितः ॥ ६ ॥
 छलेन महताविष्टो भाविनोऽर्थस्य वै चलात् । ततो यमपुरं प्राप्तो मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ७ ॥
 तथा पुण्यात्पुण्यफलं पूर्वपुण्यावशेषतः । जातोऽत्र पर्वते देशे पुण्ये केदारमण्डले ॥ ८ ॥
 स रत्नवर्णो मतिमान् राजकार्येषु तत्परः । नात्युद्यो नातिदीर्घश्च नातिस्थूलशरीरवान् ॥ ९ ॥
 राजप्रियो महात्मागी महाभोक्ता प्रियंवदः । नैकस्त्रीसंयुतः कामी तथा सर्वजनप्रियः ॥ १० ॥
 देशे देशेऽतिविख्यातो बहुग्रामाधिपो महान् । राजकार्योपशुभिव्याकुशलो धनवान्मुखी ॥ ११ ॥
 बहुमित्रजनैर्युक्तो बहुभृत्यसमन्वितः । शत्रुतोऽपि भयाक्रान्तो भ्रातॄणां सुखवर्जितः ॥ १२ ॥
 बाल्ये पितृमुखैर्हानो मध्ये मातृविवर्जितः । हृत्स्वभावयुक्तनित्यं तथाऽप्राप्तमनोरथः ॥ १३ ॥
 ईर्ष्यालू राजघाताच्च पापात्सर्वविद्रूपकः । जनानामप्रियकरो बहुशत्रुमयान्वितः ॥ १४ ॥
 स्वकार्यनिस्तो नित्यं परकार्यविनाशकः । बहुपुत्रसुखैर्हानोऽप्येकपुत्रेण संयुतः ॥ १५ ॥
 जन्माङ्गात्पञ्चमे क्रूरग्रहयुक्तोऽत्र जन्मनि । गतागतवनेर्युक्तः शंकाभारपर्यसंयुतः ॥ १६ ॥
 लक्ष्मणैरभिराट्यस्य प्रायश्चित्तं शृणुष्व वै । पलैरष्टमितैः कार्यो बाहुजस्तु हिरण्यमयः ॥ १७ ॥
 गन्वपुण्यैः समभ्यर्च्य विधानेन खगाधिप । कर्मप्रकाशने मत्स्या देवो वै पूजकाय च ॥ १८ ॥
 लक्ष्मीनारायणः कार्यः पलत्रयमितः शुभः । तथैवोपामहेशश्च हिरण्येन यथाविधि ॥ १९ ॥
 षोडशरूपचरिश्च पूजयित्वा विधानतः । मापत्रयमितो वाढिः सूर्यः सौवर्णसंमितः ॥ २० ॥
 ब्राह्मणेभ्यो विधिज्ञेभ्यो देयाः श्रद्धाविधानतः । इदं सूक्तं जपेत्पश्चात्सहस्रावृत्तितो भृशम् ॥ २१ ॥
 गायत्रीं दशांशहर्षां त्र्यम्बकस्तु तथा जपेत् । उमामहेश्वरादीनां मन्त्रांस्तत्संख्यया जपेत् ॥ २२ ॥
 होमयेत्तद्वशांश्चैव तिलैर्दद्याच्च दक्षिणाम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सार्पण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २३ ॥

एवं कृतविधेः सुत प्रायश्चित्तं यथोदितम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ २४ ॥
 पुत्रपौत्राभिष्टुद्धिश्च सम्पदो वृद्धिमाप्नुयुः । नैवं करोति यो मोहालोमाद्वा पापशोधनम् ॥ २५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं सपुद्गाहृतम् । नवाशीतिमितान्दान्तमन्त्रे सद्गतिमाप्नुयात् ॥ २६ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं तच्च जन्मशास्त्रादिलोकयेत् ॥ २७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव यामुने देशे पूर्वजन्मनि बाहुजः । राजमान्यः सुखैश्वर्यघनवाहनसंयुतः ॥ १ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता मिषं वदः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः ॥ २ ॥
 वस्त्रान्नशय्यागोभूपासुवर्णानि ययाविधि । कांतिक्यां पूर्णमास्यां च यमुनार्यां विशेषतः ॥ ३ ॥
 दीपा दत्ताः खगश्रेष्ठ श्रद्धया धृतपूरिताः । अथो भाविवल्लसत् कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 द्विजस्य यज्ञविघ्नं हि कृतवान् दर्पमोहितः । ततो बहुतिथे काले मूर्तिं प्राप्य यमालये ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पाषाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ६ ॥
 गंगायाः पूर्वभागे च पुण्यदेशेऽतिविश्रुते । राज्ञां वंशे खगश्रेष्ठ गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ७ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च नातिस्थूलो न सूक्ष्मकः । देवद्विजगुरूणाञ्च पितुर्मक्तोऽतिशुद्धिमान् ॥ ८ ॥
 बहुभृत्यघनैर्धनैश्चुखवाहनसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः श्रीमान्भोक्ता मिषं वदः ॥ ९ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो बहुविद्यासमाश्रयः । राजप्रियो नीतिविच्च सर्वशत्रुनिवर्हणः ॥ १० ॥
 पुत्रमित्रकलत्राद्ययुक्तः सर्वजनप्रियः । नैकस्त्रीसंयुतः कामी मातुराज्ञाप्रवर्तकः ॥ ११ ॥
 जन्माद्वात्पश्चमे द्वयूने शुभग्रहविलोकिते । यूकस्थे चन्द्रमसि च पितृस्थाने खगाधिप ॥ १२ ॥
 भूरावलोक्त्वयुते स जातो मानवोऽत्र च । पुण्यादिदं तथा पापाद्दोषी पापतः क्वचित् ॥ १३ ॥
 यज्ञविघ्नोत्पपादिं धाल्ये पितृमुखोऽग्नितः । विशिप्तोऽभूत्पिता तस्य यूनि भावे मृतोऽत्र च ॥ १४ ॥
 पुण्यापवादसंयुक्तस्तथा चिन्तासमन्वितः । शत्रुभीशङ्कया युक्तो गृध्रचेष्टोऽतिकोपनः ॥ १५ ॥
 मानापमानसाम्यश्च चित्तद्वेषैः समन्वितः । चित्तस्थित्तरहितो गतागतधनैर्पुतः ॥ १६ ॥
 लक्षणैरभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैस्त्रिभिर्मिताः कार्या ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ १७ ॥
 यजेत्तल्लिङ्गकर्मन्त्रैर्गन्धपुष्पोपचारकैः । हिरण्यविधानेन विधिज्ञैश्च शक्तितः ॥ १८ ॥
 मद्यादिनतापुत्रं पूर्वपापैः प्रमुच्यते । रविर्माषमितो वदिस्तथा सूर्यश्च वै खग ॥ १९ ॥
 हिरण्ययश्च दातव्यस्तदर्द्रमतिकोऽपि वा । तत्तन्मन्त्राज्ञपेद्भक्त्या ह्ययुतस्य च संख्यया ॥ २० ॥
 होमपेत्तद्दशांशेन शक्त्या विषांश्च भोजयेत् । सापिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवन्पुभिः ॥ २१ ॥
 एवं निष्कृतिमापन्नः सर्वपापापनोदिनीम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं क्वचित् ॥ २२ ॥
 सर्वं मनोरथाः पूर्णा भविष्यन्तीह जन्मनि । चतुर्विंशन्मिमे वेपं रिष्टं तस्य न जायते ॥ २३ ॥
 पञ्चवेदमिमे च रिष्टं नैव खगाधिप । द्विसप्ततिमितायुः स्यादन्ते सद्गतिरिष्यते ॥ २४ ॥
 नैवं करोति यो मोहालोमाद्वा पापशोधनम् । चतुर्विंशं मदरिष्टं भविष्यति न संशयः ॥ २५ ॥
 उदरे वातशूलेन भृतिस्त्वस्य भवेद्भुवम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वच्च सर्वरोगैः प्रमुच्यते ॥ २६ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतञ्चैव तन्मन्त्रास्त्रादिलोकयेत् ॥ २७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूव प्राग्भवे सूत देशे गौडामिधे खग । चाहुजो धर्मकर्मादयो बहुद्रव्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः । स्वर्णभूषणवस्त्राजगवादीनि प्रयत्नतः ॥ २ ॥
 अथो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना । स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं घटस्थं विनतात्मज ॥ ३ ॥
 व्यतीते यदुकाले तु ब्राह्मणेन महात्मना । याचितं तद्धनं तेन न दत्तं लोभमोहतः ॥ ४ ॥
 तदा तेन महाक्रोधाच्छापो दत्तः सुदारुणः । जन्मजन्मनि ते पाप वंशहानिर्भविव्यति ॥ ५ ॥
 ततोऽसौ मृतिमापन्नो ब्राह्मणो विनातात्मज । चाहुजोऽपि मृतस्तत्र कुष्ठेन च दिनान्तरे ॥ ६ ॥
 शमलोके समासाद्य भुक्त्वा पापफलं तथा । पुण्यान्पुण्यफलं भुक्त्वा पूर्वंपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे जातः केदारमण्डले । चाहुजो राजसम्मानी किञ्चिद्विस्तसमन्वितः ॥ ८ ॥
 नात्युच्चो नातिदीर्घश्च कृशाङ्गो रक्तपाण्डुरः । जनप्रियोऽतिमतिमान्सन्धिर्विग्रहस्तंयुतः ॥ ९ ॥
 पुत्रभ्रातृसुखैर्युक्तो मितदो दीर्घदर्शनः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापतः क्वचित् ॥ १० ॥
 मनोदुःखैः समायुक्तो दीर्घमात्सर्यस्तंयुतः । गतागतधनैर्युक्तस्तथा प्राप्तमनोरथः ॥ ११ ॥
 चाल्ये सुखसमायुक्तो युवभावेऽतिक्लेशभाक् । वार्धके सुखसंयुक्तो मध्ये मध्यमुत्पान्वितः ॥ १२ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पापस्तच्छापात्तन्मृतेरपि । अपुत्रः पुत्रदुःखतो मृतभार्यः कदाचन ॥ १३ ॥
 जन्माङ्गात्पञ्चमे भावे दूष्टने भाग्ये खगाधिप । क्रूरदरेण संयुक्तदृष्टो पुण्यस्थिते विधौ ॥ १४ ॥
 जातोऽत्यन्तरिपुङ्ग्वेशोदरवातसमन्वितः । लक्षणैरेभिरादृचस्य प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् ॥ १५ ॥
 पलमात्रेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यः । मन्थपुण्योपहारैश्च पूज्यो वै भक्तिभाषतः ॥ १६ ॥
 कर्मप्रकाशिने सूत देवोऽम्भ्यर्च्यं विधानतः । वृत्तपूर्णं घटं ताम्रप्रयं पलशतात्मकम् ॥ १७ ॥
 पलमात्रमुवर्णेन युक्तं पूजासमन्वितम् । दद्याद्वेदविदे सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ १८ ॥
 गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकस्तु तथा जपेत् । तथा वै ब्रह्मज्ञानं जपेन्नियमपूर्वकम् ॥ १९ ॥
 होमयेच्चदशशिने तिलैराज्यपरिपुतेः । ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्र शुभान्वेदविदस्तथा ॥ २० ॥
 पार्थिवान्पूजयेत्तुल्यलक्ष्महादेवान्प्रयत्नतः । तद्दशांशेन होतव्यं तद्दशांशेन वै द्विजात् ॥ २१ ॥
 भोजयेद्विधिवद्भक्ष्या दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महिने तु श्रुतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः ॥ २२ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवन्धुभिः । एवं कृताविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २३ ॥
 न तस्य प्राप्तदोषोऽपि न चारिष्टभयं क्वचित् । नाधयो व्याधयस्तस्य न वा शत्रुभयं भवेत् ॥ २४ ॥
 न दारिद्र्यभयं किञ्चिन्न वातजभयं तथा । पुत्रपौत्राभिष्टाद्विश्च जायते सम्प्रदेधते ॥ २५ ॥
 स्त्रीसुखञ्च तथाप्रोति जन्मन्यत्रैव चाण्डज । आयुरारोग्यमेत्थयमिन्द्रवन्धुसमाकुलम् ॥ २६ ॥
 दासदासीपशुबहुषोडकैर्धान्यगोधनेः । महिर्पाण्डागवैश्च सौभाग्यैरपि संकुलम् ॥ २७ ॥
 जायते तद्गृहं रम्यं स भवेद्वाजवल्लभः । सुपुत्रबन्धुमान्सोऽपि कीर्तिमाज्ञायतेऽचिरात् ॥ २८ ॥
 नैवं करोति यो मोहलोभाद्वा पापशोधनम् । न पुत्रसुखमत्रैव लभते विनतायुत ॥ २९ ॥
 पञ्चाशद्वर्षके रिष्टं स प्रामोति चतुर्विधम् । प्रार्थयित्वा कृते त्वायुः कुसप्ततिमिताब्दके ॥ ३० ॥
 जन्मादिमरणान्तं च स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःसंस्त्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्ता स्वभार्या परमां सार्धं सन्त्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यस्त्रीं काममोहितः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भोः सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते त्रिषतेऽत्रियं ब्राह्मणीगमनादिह ॥ २ ॥
 तदस्य पापशमनं मया नोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्विष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसतयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सूत ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसतयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवधीतपूर्वं मोहादश्व खगाधिप । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णां राजती तथा । दद्याद्देदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तसतयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परयुतं हेतु । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रिय जन्मनि ॥ १ ॥
 घृतधेतुप्रदानाच्च विविना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसतयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परयुतिं महाभाग ग्रहणीरुगयुतात्र सा ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्मा घृतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशीत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८० ॥

अरुण उवाच ।

विमवंशे समुत्पन्नो वातरक्तानन्दर्शनः । उदरे वातजान्मोगान्किञ्चिच्छ्लोषयातनम् ॥ १ ॥
 किञ्चिन्नोश्च श्लोभश्च किञ्चिद्विचलमन्यतः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकामः । आदिपुत्रो मृतश्चास्यापत्यं भूयो न जायते ॥ ३ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्वत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भेषाविश्वशूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन स व्यधात् ॥ ५ ॥
 व्यवहारादिना तद्दे ह्यवर्ण्यदत्तन्वितः । कालेनैव मृतो विभो घनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ६ ॥
 नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं स्वर्गेश्वर ॥ ७ ॥
 पश्चान्मृत्युवर्षे प्राप्नो नरके रीते गतः । ब्रह्मस्वभक्षणात्सूत वर्षाणां च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
 पतितो नरके घोरे यातना बहु मुक्तवान् ॥ ९ ॥

पश्चान्मानुष्यमापन्नो ब्रह्मद्रव्यमभावतः । इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १० ॥

निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं विपतोऽधिकम् ॥ ११ ॥
 ऋणं प्रसह्य वै भुक्तमपि कल्पशताधिकम् । नरके पातयत्येव ब्राह्मणस्य विशेषतः ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

त्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणाञ्च नराणाञ्च निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः स वै कामहरः प्रभुः । पुजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
 यजुर्वेदमयं देवं यजुभिः शतरुद्रजैः । यजन्वे युच्यते शीघ्रं पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १५ ॥
 रुद्रैकादशनीमिस्तु रुद्रैकादशकेन वा । जप्तेन तोषयेदेनं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
 तद्दशाशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयादहौ तिलैस्त्रिमधुराद्भतैः ॥ १७ ॥
 हरितालिपलाशाश्वत्थसमिधो हवै हुनेत् । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुग्मं रसनान्वितम् ॥ १८ ॥
 केयूरकुण्डलाकल्पा मन्त्रपुरतकमण्डलुः । प्रतिरुद्रं शतं विप्राम्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा सुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदघम् ॥ २० ॥
 इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विधिवानि च । शृणुयाद्द्विधिवत्तार्क्ष्यं समार्यः प्रीतिमावहन् ॥ २१ ॥
 देवीपिपितृमर्त्यानामृषीणाञ्च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षताम् ॥ २२ ॥
 सर्वेषां जीवजातोनासुत्यांश्च शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितान् ॥ २३ ॥
 एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्देवान्द्रिजान्सम्यक्श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
 एवं कृतविधिः सून हरिवंशशुतार्थवान् । वाचकोपरि सन्तुष्टो भूमिद्रविणवासाकैः ॥ २५ ॥
 मुद्राकर्णौकृतवरां गां दत्त्वा च पयस्विनीम् । भूमिद्रविणवासाद्यैस्तोषयेदन्यब्राह्मणान् ॥ २६ ॥
 निष्कृतिं चैव कृत्वा तु सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरं चोपजायते ॥ २७ ॥
 जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतानिष्कृतेः । दुष्टरुक्चानपत्यश्च प्रमेहातोऽप्यकिञ्चनः ॥ २८ ॥
 कुनखी दद्वलः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् । जलाग्निभीतिश्चौराच्च राज्ञो विचव्ययाधिकम् ॥ २९ ॥

लकुटयावशस्त्रार्धैर्जायंते व्रणजर्तयः ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकऽध्यायोऽशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयं पूर्वदिने सूत प्राप्य भूमिं श्मशानजाम् । मृतमेतं समालोक्य शत्रौ गत्वा ह्यतन्द्रितः ॥ १ ॥
 पूजयित्वा चित्तां तस्य बलिमष्टविधं सृजेत् । स्नानं कृत्वा मृदालम्भैर्यन्त्रैर्लक्षोद्भवेत्तथा ॥ २ ॥
 शतच्छिद्रघटं प्राप्य नानातथैर्द्भवेर्जलैः । दीपमालादिनेवापि प्रयोगं विविताचरेत् ॥ ३ ॥
 हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्द्विधपूर्वकम् । दद्याद्दिनेभ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
 स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्याद्दोषान्मुचये । प्रयोगेऽनेन नार्यत्र वन्ध्या गतिं सपुत्रताम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकऽध्याय एकाशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ वैश्यो ह्यत्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्राग्नाक्षिपपीडनम् ॥ १ ॥
 विशदये व्यतीते तु नेत्रभङ्गः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा दद्याः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चेन्मुक्तानिकुटुम्बम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्माजितेनात्र पदंश्चैवापवर्णजः । गर्वा पालनजातुष्ण्यात्प्रागत्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥

गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र निष्कृतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्र्यशीत्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्योषितपूर्वं वै मोहात्परधृतं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु घृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्नात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्र्यशीत्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमयधीपूर्वं भवे यो वै नराधिपः । सोऽत्र जन्मनि पत्नीन्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णशूर्पारौध्रचुरां घंटाभरणधृषिताम् । सक्षमकम्बल्युक्ताश्च दद्याद्विद्विदे सुत ॥ २ ॥

कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाशीत्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे यामवत्काचित्स्वर्णकारी खगाधिप । स्वयमनिरता सर्वज्ञधर्मपरायणा ॥ १ ॥
तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः समागता । ताडिता कुक्षिभागे तु लघुदेन मृशं सुत ॥ २ ॥

तच्चाडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भपातसमान्विता ॥ ३ ॥
तेन कर्मविपाकेन सम्प्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्राभवच्चैव गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥

धनभूत्याश्वमोगाद्यैर्नानाविधवसंयुता । पुत्रसन्ततिहीना सा प्राग्गोघातादिपापवः ॥ ५ ॥
प्रापश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥

मार्गे वा धर्मतो यतनामतिष्ठां कारयेद्बुधः । संस्थाप्य च शिवां तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाह्मणान्भक्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥

दद्यात्तयैव कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ ९ ॥
नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिवर्जनम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्याय षडशीत्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापवशतो बहुमृशं प्रजायते ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानस्य विधिना तत्र जन्मनि । बहुपुत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाम्रज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कश्चित्पापमोहता । पूर्वजन्मनि सानेव बहुपुत्ररुजाकुला ॥ १ ॥

दुग्धधेनुः प्रदातव्या वेदेवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपेयाव न पश्येद्बहुमूत्रताम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशतित्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सूत कृष्णगुल्मीः स वाधयते ॥ १ ॥
स नरो रत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मीत्यां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाण्डज । महिषीपापनाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनशतित्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः क्षुर्पात्पापलोभेन पूर्वे मुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृते वापि निष्कृतिनात्र विद्यते । ब्रह्मघातात्महापापात्पदः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतामुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
इह सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज । इह पुत्रविहीना सा फलहृत्पापनाहृदात् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनन्तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खलु शक्तितः ॥ ४ ॥
एवं हि सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं चाब्दसप्ततिम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकवत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारो पुमान्पूर्वे जन्मन्यत्र स्वर्गेश्वर । जायते भेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिकयामय वैशाख्यां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी प्राग्भवे विनतामुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीडयते ॥ १ ॥
दद्यात्सामरणां सूत महिषीं यमदेवताम् । युगकम्बलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । दानेन तेन वै सूत कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधात्प्राग्वृषमानां च नासाग्रस्य स्वगाविष । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति यूनि भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
नास्ति तन्निष्कृतिः कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभागश्चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिरितो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्र वै निरतः सोऽथ विरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महावादे कवीनां हि स्वगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम । परपक्षे कृते सूत स्वशरीरमयाच्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महार्चयेण चाण्डज । सुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुतैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुविद्योऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापाहोभरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं पटिमिते पञ्चहीने वपे स्वगाधिप ॥ ९ ॥
 महाकालनराहनात्सुवर्णस्य स्वगाधिप । सर्वविच्छेदशेन महारिष्टहरं परम् ॥ १० ॥
 पञ्चाङ्गीतिमितायुः स्याद्देवे कालनरेण्डज । प्रायश्चित्तेऽकृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे ॥ ११ ॥
 कालशेषेण रिष्टेन तत्क्षणं मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
 चिद्धं तत्र प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । हृदि स्थलं शुभं पुत्र पटंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनस्तुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बधिमहरणानारी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीड्यते सा तु विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
 दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनस्तुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुणी निहते पूर्वंभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानादिधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरत्वं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनस्तुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्धता देवालयोऽण्डज । दीपा घातुमयास्तत्र चान्यदन्ता हतास्तथा ॥ १ ॥
 सा तद्वान्महाभाग धनपुत्रसमान्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्पाक्कृतात्तु स्वगाधिप ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलेनात्र चक्षुःपीडातिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र सुवभावे स्वगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूजयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 दिसुवर्णमिता भव्याः सम्पूज्याथ महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपभक्ष्यैर्मोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्दिजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनस्तुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धियुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

मधुधेनुमदानाद्रे ब्राह्मणाय खगाधिप । दुष्टगन्धिकृताद्दोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवनवत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरसुं धातयेत्पूर्वं या नारी गरुडायज । कांतराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगात् खगाधिप ॥ १ ॥
धेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदत्तेन महाद्वृतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्राग्जन्मन्यभूत्कश्चिन्नरो गजक्रियान्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ १ ॥
सप्तजन्मन्यसौ यण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकत्रोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०१ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदार्ययशोयनी । राजमानविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किंचिद्वातादिना पीडा जायते तस्य चोदरे । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा सुरुपा गुणशालिनी । मित्रभक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रमसूतिश्चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुण्यं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तस्मिन्नायाः । विधानं च हितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं यणोत्तरे जातो धनुःकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रवां यातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
क्रयविक्रयकर्ता स विमद्रव्येण वार्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
भुक्तं सर्वं धनं तेन न तु किञ्चित्समर्पितम् । ब्रह्मसं भक्षितं तेन वंशवृद्धिर्नाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । ये चैतस्य मृताः पुत्राः स जातो ब्राह्मणः स्वयम् ॥ ९ ॥
इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना खगाधिप ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्राप्यशित्तं कथन्देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मसं विपतुल्यं हि पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विपणैकोऽपि ध्रियते ब्रह्मसं कुलभक्षकम् ॥ १२ ॥
तस्य सन्ततिवृद्धयर्थं कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूमदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्वाद्दृष्टदलं पक्षं राजतं शुक्रतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमवर्णं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नोपधिपल्लवम् । नानाफलक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वेणवं बर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रस्त्रचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेद्ब्रह्मर्षिं निष्कृद्धारिप्रकाम् । सुवर्णस्य विशुद्धाश्च दद्याद्दे वेदादिने ॥ १७ ॥
मतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सबत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विप्रान्द्रोणाः स्रैव निमिताः ॥ १८ ॥
जातीपुत्रैः शुभैश्चैव लक्षपूजां स्त्रियोपरि । सङ्कष्टान्मोचयेद्देतुं दम्पती परिचापयेत् ॥ १९ ॥

एवंकृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वयोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धादद्या प्रजायते ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानात् व्यतीपातादिपर्वेण । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र खगाधिप ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुस्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतम ॥ १६०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डस्तु राजसन्मार्गो चेह जन्मनि चाण्डज । महादुष्टक्षयान्मुक्तो वधन्त्यनतत्परः ॥ १ ॥
प्राक्कृतास्तु महादानात्सुखैर्धनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पण्डोऽगम्यातिसेवनात् ॥ २ ॥
नात्र जन्मनि भोः सुत प्रायश्चित्तं भयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुस्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतम ॥ १६०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मघ्नी सा मया प्रोक्ता या पूर्व धात्येहिजम् । सर्वं विचेष्टित यस्माच्छृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥
अनया द्रव्यलोभेन सप्तन्या धातितः सुतः । प्राग्भवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्याः क्षेम महादुष्टा बाल्ये कुशान्विता सुत । अचिराज्जायते खर्जुः पितृमेहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
महादोषवती पापाज्जातान् यवनी खगे । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चाण्डज ॥ ४ ॥
चतुर्विंशन्मित्रे वपे मरणं कथितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चोत्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतम ॥ १६०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
घृतकुम्भं यथाशक्ति दद्याद्विषाय धीमते । सुवर्णसाहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चोत्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतम ॥ १६०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सतं गुडं मोहान्नसाधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
गुडधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय च धीमते । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तोत्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतम ॥ १६०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयो काचित् सती नारी कर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वाभिना प्रेम्णा पूर्वं शनोर्दग्धं तथा गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाच्च महभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । मृता सा यमराजस्य नियोगान्तरकं गता ॥ २ ॥
मुक्ता फलानि च तत्र पुण्यपाणोद्भवानि हि । सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया ॥ ३ ॥
कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् । वक्ष्यामि वृषभ दद्यात्सर्वोपस्करसमुत्तमम् ॥ ४ ॥
कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तोत्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतम ॥ १६०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः काश्चित्पि कर्मरत्नसदा । पूजकश्चातिथीनाञ्च मिथुनकणाञ्च यत्नतः ॥ १ ॥

तद्देहे वृष उन्मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्वृषभस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाग्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मनि तद्वृक्षां फलं पापसमुद्रवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स च तत्र खगाधिप ॥ ४ ॥
 धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुखैर्भयघनान्वितः । दृढाजितस्य पापस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
 पूजनादतिथीनाश्च भविष्यति च तद्रतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र अनुपि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुः पष्टिमितान्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेच्चेह तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
 ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदाक्षिणम् । तद्दोषशमनायैव दद्याच्छत्तया विधानतः ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भेदोभात्पुराभवे । कण्डूरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 स कुर्यात्तैलदानं च ब्राह्मणाय खगाधिप । कण्डूरोगप्रशमनं दद्यात् तैलवटद्वयात् ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कोचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्ताधिविज्ञा सा महारोपवती भवेत् ॥ १ ॥
 तथा महोपधाद्व्यैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नष्टकः ॥ २ ॥
 धूर्तः पापरतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । रोगयुक्तोऽतिदुःखात् न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
 बहुजन्मस्वसौ पापान्मुक्तो वै भवितान्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१२ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्रासुवादनम् । इह जन्मनि पण्डः स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
 न तस्य निष्कृतिः प्रोक्ता जन्मनाह खगाधिप । स्वशरीरविवृद्धयर्थं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायषोडशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहादुद्धं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते सेह जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गायां हि महाभाग गुडयेनुप्रदानतः । तत्र छानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगमारममुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तदशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्देशोऽभवत्पूर्वभवे नैपालविश्रुते । बहुभिन्नमुखितद्व्यो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
 आराधनन्तु कृतवान्देव्या यः पूर्वजन्मनि । स्वास्त्रियं च मरुतां च प्रतिक्रिय्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
 अन्यास्त्रियं वा अगमद्वयमिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥

शुभाशुमानि वै मुक्ता फलानीह महीतले । जातो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
 देशे देशेतिविरूपातो घृणी धीमान्महायशः । स्वस्तीत्यागान्महापम्पाजायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं च वदामीह स्त्रीप्राप्तिमुखकारिणीम् । पार्वतीप्राप्तिमां कृत्वा हैमिकां कार्यकारिणीम् ॥ ६ ॥
 पलपञ्चमितां लेख्यां रत्नैर्माल्यैरलंकृताम् । दद्याद्देवविधिज्ञाय साकुलीनाय चार्थिने ॥ ७ ॥
 प्रजापतिं तथा दद्याद्राजतं त्रिपलात्मकम् । ब्रह्मदैवतमन्त्रेण गृह्णाति स महादिजः ॥ ८ ॥
 पश्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् । अपेक्षशतहसन्तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् ॥ ९ ॥
 होमयेत्तद्दशशिन तद्दशशिन तर्पयेत् । एवं यः कुरुते स त सर्वपापविनाशनम् ॥ १० ॥
 मापश्चित्तं परं तत्र तस्मात्पापाप्तमुच्यते । नैवं करोति यो मोहाज्जन्धोर्देवघातितः ॥ ११ ॥
 स्त्रीमुखं लभते नैव रिष्टं पङ्केदकेन्दके । प्रायश्चित्ते कृते स त जीवनं चान्दसप्ततिम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चदशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना मानयो हन्यान्मृत्युं हि विनतासुत । पण्डः स्यादत्र जनुपि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
 पापनाशकर्ता तस्य निष्कृतिं वच्यमहं सुत । दद्यादुष्टं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
 सहास्रं सालंकारं पूजयित्वा विधानतः । वेदज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 नाशमेष्यति खंजत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षोडशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे स त परतैलापहारिणी । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र कण्डूरोभमपीडिता ॥ १ ॥
 यथाशक्तिमुवर्णादद्या तैलदानाद्दिनेषतः । सा मोक्षयते महाभाग कण्डूरोगात्खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तदशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्यभूतिर्हृदो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्या महाबाहो रतिं चक्रे ह्यधर्मतः । गर्मदधार वै राज्ञी भाविनोऽर्घ्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता यमलोके खगाधिप । शिवपूजनजात्युष्यास्तोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 देशे जाह्नलजे पण्डः सर्वधर्मबहिष्कृतः । शिवपूजार्तो यस्मात्प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखार्हानोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षोडशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्यां बद्धां या वै हन्यात्पूर्वमेवऽहज । गर्मपातनदुःखार्ता खज्रापि स्यात्तदेनसः ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं स त शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विमाय तुरगं युवानं भूपणान्वितम् ॥ २ ॥
 स्वर्णनिष्कयुतं चान्न पूर्वपापप्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्पत्त्यां पीडामनैव जन्मनि ॥ ३ ॥

दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खञ्जत्वं नान्मुयादिह ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितोऽन्यथ कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 छर्ध्वधातादिना पीडा बाल्ये स्याद्गृहणीगदः । तस्य मार्या सदाचारा विनीता भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
 रक्तखावादिना पीडा जायते चोदयानिलः । गर्भश्च तस्या उदरे पिधानं प्रकरोति हि ॥ ३ ॥
 द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गमो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
 अतिकष्टाद्वैनतेय गर्भपातकृतागसः । अपरश्च कृतं कर्म व्यभिचार इतस्ततः ॥ ६ ॥
 नानाद्रव्यापहरणं कुलटावाक्यलङ्घनात् । चौर्यवृत्त्या च तद्वर्त्रा दस्युसङ्गाच्च वै बहु ॥ ७ ॥
 बहुवारं हि यद्रव्यं हतं तस्करवृद्धिना । भुक्तं ताम्यां बैनतेय ब्रह्मसर्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 कालेन तद्वनं भुक्त्वा पीडितौ दारुणैर्ग्रहैः । यातना चतुधा प्राप्ताः पश्चान्मृत्युप्यतां गतौ ॥ ९ ॥
 किञ्चित्पुण्यप्रभावेण पापस्यास्य क्षयो भवेत् । निष्कृतिं तां वदामीह येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १० ॥
 पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भान्दिनस्ति वै साऽवश्यमिह संतता पापाद्दे निष्कृतिं चरेत् ॥ ११ ॥
 नारी नियमसंवीता ध्रुवं स्याद्भक्तकांक्षिणी । सौम्यायनं समासाय मासे पक्षे शुभेऽहनि ॥ १२ ॥
 तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाप्रतमुपाचरेत् । पयः स्वर्न्तो शान्तां वा सुरभिं शुभलक्षणाम् ॥ १३ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहिता । इष्टतद्यवतैः पानैर्धन्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १४ ॥
 रुचिरैश्चैव गोष्ठानैः स तां परिचरेत्सदा । रात्रौ दीपावलीमिश्र गन्धस्रक्चन्दनादिभिः ॥ १५ ॥
 सुगीतमङ्गलस्त्रानैस्तदधःशायिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसाहनि ॥ १६ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि ययान्यायं समश्रती । एवंव्रतपरा नारी मासिमासि तु संयता ॥ १७ ॥
 तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं सप्तमिकाङ्क्षिणी । प्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ १८ ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रदानविभूषणैः । सम्पगम्यर्च्य तां धेनुं मानयन्ती स्तनन्धयम् ॥ १९ ॥
 कृत्वा च विधिवत्तस्मै तां दद्यादितिमापिणी ॥ २० ॥

मंत्रः ।

“सुवर्णं गुह्यमाग्रेयं मापपोडशसंमितम् । ददेऽहं गां सवत्साञ्च सर्वपापांपनुत्तये ॥ २१ ॥
 यन्मया कुलटावृत्त्या नाना गर्भा विधातिताः । नानाभेदैः पातिताश्च गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २२ ॥
 कर्मभित्तैश्च सम्प्राप्तं गर्भपाताख्यदूषणम् । एनसस्तस्य नाशाय सवत्सां गां ददे प्रभो ॥ २३ ॥
 इह जन्मनि बन्ध्यासर्वं नाशमेतु समन्ततः । दानेनानेन सुरभेर्गोपालः प्रीयतां मम ॥ २४ ॥
 भवेच्च त्वत्प्रसादेन गर्भा मे सुमगा यतः ” ॥ २५ ॥

एवमस्त्विति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् । हिरण्यं रजतं ताम्रं विविधानि फलानि च ॥ २६ ॥
 दापयेद्विजमुख्याय भृदिद्विगुणदानतः । भोजयेच्च शतं विप्रान्नात्रैः सक्तुपायसैः ॥ २७ ॥
 एवं कृतविधिः सत नारी स्याद्भुःखनाशिनी । बन्ध्यात्वान्मुच्यते सत पुत्रप्राप्तिर्यशस्विनी ॥ २८ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यार्यसंज्ञादे कर्मविपाकऽध्यायो विंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्पुराणं धातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽयं प्रजायते ॥ १ ॥

स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्रतां पीडां नाप्नोति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सृगालघाती पुरुषः प्राग्जनप्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सुत भृशं वा कृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
दद्यादर्थं सुवर्णादर्थं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संक्रतः प्राग्भवे सूत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोमी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
भूरकर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डज । चौर्येण गां परां नीत्वा धुधितोऽभक्षयत्पुरा ॥ २ ॥
मृतः स तेन पापेन नानायोनिमृपागतः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गानीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
तीर्थमृत्युप्रसादाश्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेण्डजश्रेष्ठ चक्षुर्हीनो भविष्यति ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दशस्वर्गैस्तु सम्मिताम् । निर्मितां गां विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
दद्याद्द्वि वेदविदुषे पूर्वपापाविशुद्धये । गावर्षां च जपेत्तत्र नियुतं वायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
होमयेच्च यथाशक्ति भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिर्नवेदमात्मदोषात्प्रसूचये ॥ ७ ॥

स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सत्री महाभाग पाश्चाले देशके शुभे । नानावर्मसमायुक्तो ग्रामताविश्रुतो महान् ॥ १ ॥
दुष्कृतं चरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । शूद्रायां च कृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
यतः कृतो महांस्तेन नामूढर्मस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीतं लोकभीतिस्तु सा मृता ॥ ३ ॥
गर्भपीडामहत्युषा बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपथक्केनेदं कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
कर्मणां संग्रहश्चार्थं गर्भनाशसमुद्भवः । ततो हि मरणं प्राप्तो बाहुजोऽयं सहाययुक् ॥ ५ ॥
सूर्यलोके ततो गत्वा मुक्ता भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभावरकान्मुक्ता स्वकृताद्ददकर्मजात् ॥ ६ ॥
सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मानि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृमातृविहीनश्च लोभमोहरतः तदा ॥ ८ ॥
नैकवीर्यसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । धर्मादिदं तथा पापादूर्तः पापरतः शटः ॥ ९ ॥
सकन्यो हृदि रुग्णश्च मनोदुःखसमन्वितः । शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक्तद्वधाच्चाप्यपुत्रकः ॥ १० ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापापनोदिनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता घन्यां लोकानां हितकाम्पया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापाविशुद्धयर्थं गर्भधारणकारिणीम् ॥ १३ ॥
शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलेः पञ्चमितैः शुभा । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रलेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
तदर्धेनायवा कार्या निजविचारुसारतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशिनी ॥ १५ ॥

मापपञ्चमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सर्वार्णं पञ्चमापकम् ॥ १६ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलालमकम् । गायत्रीं दशसाहस्रं जपवा तु विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तण्डुलैः सार्यैः सर्पैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १८ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यादिह जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते यथोदिते । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ २० ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् । जन्मादिभरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वनतेये महाबाहो शृणु तस्या विधेष्टितम् । जाता सिंहलके देशे वैश्यपुत्री शुभानना ॥ १ ॥
 पत्युः सहायतस्तत्र तया दत्तानि चाण्डज । कार्तिक्यां पौर्णमास्यां वै राहुग्रस्ते निशाकरे ॥ २ ॥
 भक्ष्यभोज्यानि वस्त्राणि सुवर्णाभरणानि च । भक्तियुक्तेन मनसा ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तिः ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिये काले व्यापारार्थं गतः पतिः । समुद्रे नौकया सार्धं निमज्ज्य मरणं गतः ॥ ४ ॥
 ततः सा स्त्रीसहायत्वात्प्रतिवेशिद्विजातिना । तद्धामवासिनैकेन कामिता कामलोमतः ॥ ५ ॥
 तयापि स्वीकृतो विप्रश्चान्योन्यप्रीतिभावतः । वंश्यायाः प्रीतिवशतो विप्रेण स्त्री विमानिता ॥ ६ ॥
 धनावरेण महता ब्राह्मणी शोकपीडिता । मृता हलाहलं पीत्वा ततो लोकापवादतः ॥ ७ ॥
 पूर्वस्त्रियाश्च साहारयादिमस्त्यक्तस्तयाण्डज । मामाध्यक्षो मृतस्तत्र वच्छोकाद्रिमपुङ्गवः ॥ ८ ॥
 तदूर्ध्वं वर्णयन्तोऽपि पञ्चत्वं प्राप्तवान्वग । ततो बहुतिये काले वैश्यापि निधनं गता ॥ ९ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्तं पाषाच्च नरकं तया । पूर्वपुण्यमभावेण सा जाता मुखजायुना ॥ १० ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे च खड्गप्रान्ते हिमालये । गीरा सुरूपा नात्युच्चा नातिद्वस्वा शुचिस्मिता ॥ ११ ॥
 मिषं वदा शुभाङ्गी च व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । मुञ्चाला चतुरा दक्षा पितृमातृसुखान्विता ॥ १२ ॥
 भर्गिनीसौर्देरंशुक्ता देवद्विजपरायणा । पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्ताल्पपापकृता ॥ १३ ॥
 मनोदुःखैः समायुक्ता तथाऽप्राप्तमनोरथा । प्राग्भवै ब्राह्मणीत्यागात्पापान्मरणोद्भवात् ॥ १४ ॥
 ब्रह्महत्यासमादोरात्पतितयुक्ता किशोरके । ईर्ष्यामातृसर्पयुक्ता च गृहचेशाभिरन्विता ॥ १५ ॥
 लक्ष्मणैरभिरादचायाः प्रायश्चित्तं वदामि ते । पल्लेनैकेन कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः ॥ १६ ॥
 गन्धपुष्पैरलंकृत्य स देवो ब्राह्मणाय वै । गायत्रीदशसाहस्रं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा ॥ १७ ॥
 होमयेत्तदशशेन ज्ञानया विप्रांश्च भोजयेत् । अश्वत्थसेवनं कुर्यान्महिम्ने व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
 पार्थिवान्पृजयेत्लक्षं महादेवान्विधानतः । एवंकृतविधेः सूत पूर्वजन्मापनाशनम् ॥ १९ ॥
 पतिपुत्रवती चासाविहैव भवति ध्रुवम् । नैवं करोति या मोहालोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २० ॥
 भर्तुः सुखं न लभते चान्ते च नरकं व्रजेत् । पञ्चचत्वारिंशकोऽन्दे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥
 घटे मौमयुते लघौ सूर्ये मुखसमाश्रिते । चापे राहौ च जननं चापे राहौ मृतिस्तथा ॥ २२ ॥
 विसप्तत्यब्दमायुः स्यादध्रुवं च कृतनिष्कृतेः । रिष्टेनैव मृतिस्तस्या श्मशं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २३ ॥
 जन्मादिभरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मन्ध्र कोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतदृनिकटे द्विजः ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । मुक्तातिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 चायं धर्मपुत्रस्य भुक्ता भैरवशासनम् । पृजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागत्रापि च सङ्गरः ॥ ३ ॥
 पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरयः । राजप्रचारको धीमान्गजान्धप्रतिपालकः ॥ ४ ॥
 महांयनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्याघ्न गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥

भविष्यति महामाग पापान्ते चात्र सद्गतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽश्वदानादिधानेन ब्राह्मणाय स्वगाधिप । न पश्यति महापीडां पापजां पादसम्भवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातयेदजं ज्ञानात्प्राग्भवे विनतासुत । भक्ष्यार्थं सोऽत्र जनुपि पुरुषोद्गाधिको भवेत् ॥ १ ॥
 न तस्य निष्कृतिर्दुष्टपापस्यात्र च काश्यपे । आरब्धस्य क्षयो नास्ति विन्मये शतधा कृते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि पृच्छकस्य विचोदितम् । प्राग्भवे यामुने देशे चाङ्गुलो धर्मसंयुतः ॥ १ ॥
 राजप्रचारी शूरश्च मन्त्रकार्यविचक्षणः । स्त्रीपुत्रधनसंयुक्तो भूयवाहनसंयुतः ॥ २ ॥
 राजसेवापरो नित्यं सन्धिविग्रहसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ ३ ॥
 सिद्धान्तानि महामाग भिक्षुकेभ्योऽतिभक्तितः । वदान्यो नीतिवित्प्राज्ञो वृद्धशिष्टिः समन्वितः ॥ ४ ॥
 कृतवान्ब्राह्मणोद्धारं विधानेन स्वगाधिप । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 बालकेनाष्टवर्षेण राजाश्रितपुरोधसः । ऋद्धिने प्रस्तरसेपान्मारितो राजबालकः ॥ ६ ॥
 ततो राजाज्ञया क्षत्री विपदानेन बालकम् । ब्राह्मणस्य जघानाथ ब्राह्मणः पुत्रशोकेतः ॥ ७ ॥
 मृतस्तेन महामाग घोरं पापमुपाजितम् । स तेन कर्मणा युक्तो गतो वै यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्तं पापात्पापफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पर्वते त्विह ॥ ९ ॥
 राजपुत्रोत्तरसंज्ञो गङ्गायाः पूर्वभागतः । जन्मलयादितो राज्ञो रन्ध्रे पापग्रहान्वितः ॥ १० ॥
 अजे शुभांशौ नीचस्य जीवे वृषगते शर्नौ । नातिकृशो नातिगौरो वदान्यः प्रियभाषणः ॥ ११ ॥
 सर्वैश्वर्ययुतो धीरः शोभनो राजवह्मभः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कवित् ॥ १२ ॥
 कदाचिद्रोगयुक्तश्च चपलोऽरुपाशनेण्डज । लक्षणैरेभिरादंश्चस्य प्रायश्चित्तमथो शृणु ॥ १३ ॥
 पलमानं सुवर्णेन कुर्याद्ब्राह्मणबालकम् । तथा पञ्चपलैः सोमो रजतस्य नराधिप ॥ १४ ॥
 दशमा परिमतः केतुविधानेन हिरण्यस्य । षोडशोरूपचारेस्तु पूजयित्वा विधानतः ॥ १५ ॥
 कर्मप्रकाशकं विभ्रं पूजयित्वातिभक्तितः । तस्मै दद्यात्सुवर्णार्धैर्वैभवायैर्दूषिताय च ॥ १६ ॥
 तदर्धमितकं वापि निजविचानुसारतः । महामृत्युञ्जयं मन्त्रं लक्षमानं जपेत्तथा ॥ १७ ॥

तदर्थं वा महाभाग सोममन्त्रं जपेत्तयाः । गायत्रीमष्टसाहस्रं तद्दशांशेन होमयेत् ॥ १८ ॥
 कुण्डे वा स्यण्डिले वापि तिलैस्त्रिमधुराभूतैः । ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वजन्माघनाशनम् । आयुःकीर्तिघनारोग्यविद्यालक्ष्मीयशःप्रदम् ॥ २० ॥
 सर्वारिष्टहरं पुण्यमाधिव्याधिभिनाशनम् । नैवं करोति यो मोहालोभाद्वा पापमोहितः ॥ २१ ॥
 तस्यारिष्टमयं घोरमष्टमेष्ट्वे मृतिप्रदम् । नवाशीतिमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ २२ ॥
 भामीरसीतदे पुण्ये वैशाखे निघनं ध्रुवम् । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते खगाधिप ॥ २३ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यान्न गतिं च शुभां लभेत् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 इति श्रीबृहसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत मवक्ष्यामि कर्मणां कारणं महत् । पृच्छकस्य खगश्चेष्ट पूर्वकर्मविचेष्टितम् ॥ १ ॥
 जातोऽसौ यामुने देशे शूद्रवंशसमुद्भवः । धातुकांस्पादिकर्ता च कृषिवाणिज्यकारकः ॥ २ ॥
 ब्राह्मणस्य घनेनैव सर्वं वै वीथितं धनम् । ब्राह्मणे मित्रसम्भूते विनतानन्दवर्धन ॥ ३ ॥
 पुण्यक्षेत्रेषु तीर्थेषु ज्ञानदानादिसंयुतः । कृतवानुपकारं च ब्राह्मणानां प्रयत्नतः ॥ ४ ॥
 अथ तन्मित्रसम्भूतो दिज्ञो हि निघनं गतः । तद्धनं तस्य पुत्रेभ्यो न दत्तं द्रव्यलोभतः ॥ ५ ॥
 ब्रह्मस्वहरणं तेन कृतं वै लुब्धचेतसा । महापापं कृतं तेन ब्रह्मस्वहरणाभिघम् ॥ ६ ॥
 क्षुधया दुःखिता बाला दिज्ञस्य हि मूर्ति गताः । ततो ध्रुविये काले शूद्रेऽपि निघनं गतः ॥ ७ ॥
 भुक्ता पापात्पापफलं पुण्यात्सर्वं च शाश्वतम् । पूर्वपुण्यप्रभावेण जातोऽत्र स वणिक्समुतः ॥ ८ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । स कृष्णगीरो मविमांजात्युच्चो न लघुर्वृणी ॥ ९ ॥
 धनवाहनसंयुक्तो भूयदासीमुखान्वितः । स्वधर्मनिरतो दक्षो राजमान्यो बहुमयिः ॥ १० ॥
 सहोदरयुतो धीरो वन्धुर्लक्षमित्रसंयुतः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् ॥ ११ ॥
 धूर्तः शठो महाक्रोधी मनोदुःखसमन्वितः । ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं जातपुत्रविनाशकः ॥ १२ ॥
 लक्ष्मणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तमतः शृणु । लक्ष्मीनारायणं कुर्याद्विपलैश्च हिरण्यमयम् ॥ १३ ॥
 तथा पलेन विव्रेशं तथा सूर्यं खगाधिप । षोडशोरूपचरैश्च समभ्यर्च्य यथाविधि ॥ १४ ॥
 दद्याद्विधिविदे स्तु ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । गावत्रीमष्टसाहस्रं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा ॥ १५ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं गाणपत्यं खगेश्वर । तथा जपेत्सूर्यमन्त्रं तदन्ते होमयेत्तिलैः ॥ १६ ॥
 तत्तद्दशांशतो विमान्भोजयेच्छक्तितोऽण्डज । पूजयेत्तुल्यद्राक्ष्यै पाथिवान्विधिना खग ॥ १७ ॥
 मद्दिने तु व्रतं कुर्याद्व्रतिकादसमन्वितः । एवं कृते खगश्चेष्ट प्रायश्चित्ते विधानतः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं नाधयो व्याघ्रयोऽपि च । त्रिसप्ततिमितायुः स्याद्वनवाञ्छापतेऽत्र च ॥ १९ ॥
 नैवं करोति यो मोहालोभाद्वा पापशोचनम् । तस्य पुत्रा न जीवन्ति निर्धनोऽत्रैव जायते ॥ २० ॥
 द्यूनपञ्चाशदब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते स्तु रिष्टेनैव प्रचायते ॥ २१ ॥

सिंहे शनौ तथा जातो मकरस्ये मृतिर्भवेत् ॥ २२ ॥

इति श्रीबृहसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्य विचेष्टितम् । प्राग्भवे यामुने देशे वैश्यो हि धनवान्मुचीः ॥ १ ॥
 शिवपूजारतो नित्यमन्नदानाद्यानिधिः । व्यापारः फलितस्तस्य भूयवाहनसंयुतः ॥ २ ॥

स्त्रीभ्यां तत्तोदरभ्यां हि युक्तो नीतिविचक्षणः । पण्डोऽपि पूर्वपापाच्च स्त्रीसङ्गतिविवर्जितः ॥ ३ ॥
 अथो भाविबलात्सुतं कृतं कर्मातिदरुणम् । ब्राह्मणस्य च शिष्टस्य साहाय्येन हि यः कृतः ॥ ४ ॥
 व्यापारो ब्राह्मणद्रव्यैः स्वयनं वर्धितं खग । ततोऽसौ वञ्चितो विप्रो धनं किञ्चित् दापितम् ॥ ५ ॥
 स्त्रियोः सोदयुग्मेन मिलित्वा पापमोहितः । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजस्त्वह ॥ ७ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । पापे पञ्चमभावस्ये जीवे कर्कटगे तनौ ॥ ८ ॥
 द्वादशस्ये सुधोशौ तु नात्युच्चो न लघुवृणी । श्यामगौरस्वरूपश्च मितदो लोभवर्जितः ॥ ९ ॥
 शिवपूजनजातपुण्याद्वाजमान्यो यजोन्वितः । पित्रोः सुखयुतो श्रुत्यदासीमिन्नमुत्सयुतः ॥ १० ॥
 धनी बाहनभोगाढ्यो बहुप्राभाधिपः सुखी । अन्नदानान्महापुण्यो विद्यावाञ्छीतिविनमः ॥ ११ ॥
 बहुस्त्रीमुखसंयुक्तो ब्रह्मणोऽतिमियंवदः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभौ पापरतः क्वचित् ॥ १२ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पापाज्जातपुत्रविनाशकः । यौ सहायौ महाभाग ब्रह्मस्वहर्णे खग ॥ १३ ॥
 तौ तु गर्भाच्छ्रुतौ वत्स स्त्रियौ तेऽपि तथा मृते । ब्रह्मस्वं पश्चिदादौ स्त्रीपुत्राणां विनाशकम् ॥ १४ ॥
 हठी पापक्रियायुक्तो धूर्तो मानी रुजान्वितः । द्वाविंशतिमितान्दे वै जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 लक्षणेरेमिराद्यस्य प्रायश्चित्तमतः शृणु । लक्षं पापं बलिदानां पूजयेत्पुत्रपौत्रदम् ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीनारायणं कुर्यात्पलत्रयमितं शुभम् । हिरण्यमे तथालेख्यपत्रे च चतुरनके ॥ १७ ॥
 मापपञ्चमितो बद्धिस्तथा चैव हिरण्यमयः । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्देविर्वस्त्रैर्विशेषतः ॥ १८ ॥
 पूजयित्वा प्रतिष्ठाप्य श्रद्धाभक्तिसमन्वितः । ब्राह्मणाय प्रदद्याद् पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ १९ ॥
 गावर्षमष्टसाहस्रं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा । होमयेत्तद्दशार्शेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २० ॥
 मद्दिने तु विशेषेण व्रतं कुर्यात्समाहितः । अथवा हरिवंशं तु दशावृत्त्या विधानतः ॥ २१ ॥
 शृणुयाद्वाचकापाणि गोभूतह्माणि दापयेत् । एवं कृतविधेः सुत न पुत्रमरणं भवेत् ॥ २२ ॥
 नाघयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । जरायां च कृतं पापं ब्रह्मस्वहरणात्तमवान् ॥ २३ ॥
 तत्कृतं न महारिष्टं द्विचत्वारिंशकन्दके । न प्राप्नोति गतिस्तस्य शुभा चैव भवेत्तथा ॥ २४ ॥
 वेदाशीतिमिताब्दायुर्विनतानन्दवर्धन । नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २५ ॥

रिष्टेन निधनं याति न च पुत्रमुखं लभेत् ॥ २६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशदुत्तरपदशताधिकतहस्रतमः ॥ १६३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भगवन्भागभवे विप्रो ग्रामवासी जनान्ध्रितः । चोराधिपो महोद्यश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहेणे दानानि विनवासुत । गोभूम्यन्वादिक्कान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 स भुक्त्वा नरकागोसन्पापात्पुण्याच्च शान्धतान् । स्वर्गात्पर्वतमागे तु स जातः पादजोऽधुना ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महोद्यो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ शूद्रः परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च ये पुत्रा त्रिपन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटात्सुतं सौवर्णा-घृतपृथितान् । तद्भावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हविंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोण्डव । गौर्दत्तं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥

यो न कुर्यादिदं श्रुत्वा नरः पुत्रविवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्याच्च सुतवर्धनम् ॥ ८ ॥

अष्टाशीत्यब्दमायुर्वै जायते कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदुत्तरभूतार्थिकसहस्रतमः ॥ १६३२ ॥

अरुण उवाच ।

सात्रवंशे समुत्पन्नो देहे वातरूपा गुतः । गुल्माद्या ह्यदरे वावा शिरोविजायते तदा ॥ १ ॥

व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य मार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्वक्तिपरायणम् ॥ २ ॥

अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चित्पीतिकर्ता परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥

एको गर्भे स्थिरीभूतो न प्रसृतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथय त्वं दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं वेददेवपरायणः ॥ ५ ॥

अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च निरन्तरम् । कश्चिद्विप्रस्तदभ्याशे वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥

कदाचिदैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । तं द्विजं लंघयामास शूद्रो म्लेच्छजनैः सह ॥ ७ ॥

किंकर्तव्यविमूढस्तु ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्तृसंनैस्तर्जनाद्यैस्तु तदनं शूद्रकोऽहरत् ॥ ८ ॥

दिनेः कतिपर्यैव भूयो वै ब्राह्मणस्य हि । लंघनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह ॥ ९ ॥

म्लेच्छभीतिसमाविष्टो विशेषकोपसंकुलः । तदर्थमपि प्राप्तश्च ह्यात्मघातं चकार ह ॥ १० ॥

गर्भयुक्ता ब्राह्मणी वै भर्तारं पृष्ठतोन्मगात् । हतं तस्यापि सर्वस्वं म्लेच्छराजेन वै तदा ॥ ११ ॥

किञ्चित्कालानन्तरं वै शूद्रो म्लेच्छेन मारितः । तेनैव कर्मणा वत्स वर्षावृन्दसहस्रशः ॥ १२ ॥

पपात नरके घोरं शूद्रो पीडायुतस्तदा । पश्चान्मातुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः ॥ १३ ॥

इदन्तु तृतीयं जन्म शूद्रवंशसमुद्भवम् । तेन वै कर्मणा युक्तो ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां शूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थं सम्प्रसारं सेवां कुरुत तो च दम्पती । श्रवणं इरिवंशस्य विप्रस्योद्गाहनं तथा ॥ १६ ॥

तावन्निष्कृतयो भूयः कर्तव्याः क्रमतः शुभाः । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयाद्युपचर्चिते ॥ १७ ॥

कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माघवं कलशेर्चयेत् ॥ १८ ॥

सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्वर्षैर्गन्धैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥

जनन्या सहितं भूर्पुषं प्रष्टुम्राद्यांस्तथार्चयेत् । चारुदेहं चारुवाहुं चारुशुभं यशस्विनम् ॥ २० ॥

श्रीवत्साकं पीतवस्त्रं सुवाहुं पृजयेत्क्रमात् । पृजनं विष्णुमुक्तेन तथा श्रीरासिकोविदेः ॥ २१ ॥

सुरपैः स्रग्गन्धधूपैश्च हर्षयेद्विष्णुचारणैः । तद्विमासोयतद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि नित्यशः ॥ २२ ॥

तद्विमासोय तद्विष्णारतो देवास्तथा विभोः । अतो देवा अवत्सिति भावेनाष्टोत्तरं हुनेत् ॥

होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापभावेन कर्माणि दुरात्मना ॥ २४ ॥

म्लेच्छराग्ये तु व्यापारे बहु वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां हतं द्रव्यं भयभर्तृसंतर्जनैः ॥

द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानाभवान्तरे ॥ २५ ॥

स्त्रीभ्यां तत्तोदराभ्यां हि युक्तो नीतिविचक्षणः । पण्डोऽपि पूर्वपापाच्च स्त्रीसङ्गतिविवर्जितः ॥ ३ ॥
 अथो भाविवलात्सुतं कृतं कर्मातिदारुणम् । ब्राह्मणस्य च शिष्टस्य साहाय्येन हि यः कृतः ॥ ४ ॥
 व्यापारो ब्राह्मणद्रव्यैः स्वघनं वर्धितं खग । ततोऽसौ वञ्चितो विप्रो घनं किञ्चिन्न दापितम् ॥ ५ ॥
 स्त्रियोः सोदरयुग्मेन मिलित्वा पापमोहितः । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजस्त्वह ॥ ७ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । पापे पञ्चमनावस्ये जीवे कर्कटगे तनौ ॥ ८ ॥
 द्वादशस्ये सुधांशौ तु नात्युच्चो न लघुर्घुणी । इयामगौरस्वरूपश्च मितदो लोभवर्जितः ॥ ९ ॥
 शिवपूजनजातुपुण्याद्वाजमान्यो यश्चोन्नितः । पित्रोः सुखयुतो मृत्युदासीमित्रसुसंयुतः ॥ १० ॥
 धनी बाहनभोगाढ्यो बहुग्रामाधिपः सुखी । अन्नदानान्महापुण्यो विद्यावान्नीतिवित्तमः ॥ ११ ॥
 बहुस्त्रीसुखसंयुक्तो ब्रह्मण्योऽतिमिवन्दः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ १२ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पापाज्जातपुत्रविनाशकः । यौ सहायौ महाभाग ब्रह्मस्वहरणे रग ॥ १३ ॥
 तौ तु गर्भाच्छ्रुतौ वत्स स्त्रियो तेऽपि तथा मृते । ब्रह्मस्वं पक्षिशार्दूलं स्त्रीऽङ्गिणं विनाशकम् ॥ १४ ॥
 दृष्टो पापक्रियायुक्तो धूर्तो मानी रुजान्वितः । द्वाविंशतिमितान्दे वै जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 लक्षगैरीभिराढचस्य प्रायश्चित्तमतः शृणु । लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्पुत्रपौत्रदम् ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीनारायणं कुर्यात्पलत्रयमितं शुभम् । हिरण्ये तथालेख्यपत्रे च चतुस्मके ॥ १७ ॥
 मायपञ्चमिती बद्धिस्तथा चैव हिरण्यमयः । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्दिव्यैर्वस्त्रैर्विशेषतः ॥ १८ ॥
 पूजयित्वा प्रतिष्ठाप्य श्रद्धाभक्तिसमान्वितः । ब्राह्मणाय प्रदद्याद् पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ १९ ॥
 गायत्रीमष्टसाहस्रं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विमांश्च भोजयेत् ॥ २० ॥
 मद्दिने तु विशेषेण धनं दुर्योत्समाहितः । अथवा हरिवंशं तु दशावृत्त्या विधानतः ॥ २१ ॥
 शृणुयाद्वाचक्यापि गोभूवस्त्राणि दापयेत् । पवं कृतविधेः सूत न पुत्रमरणं भवेत् ॥ २२ ॥
 नापयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । जरायां यत्कृतं पापं ब्रह्मस्वहरणात्तमवत् ॥ २३ ॥
 तत्कृतं न महारिष्टं द्विचत्वारिंशक्रेन्दके । न प्राप्नोति गतिस्तस्य शुभा चैव भवेत्तथा ॥ २४ ॥
 वेदाशीतिमितान्दशुर्वेनतानन्दवर्धन । नैवं करोति यो मोहाहोभादा पापशोधनम् ॥ २५ ॥

रिष्टेन निघनं याति न च पुत्रसुखं लभेत् ॥ २६ ॥

इति श्रीयुद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय एकाविंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भगवन्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी जनाश्रितः । चोराधिपो महोग्रश्च तत्तत्सर्गां खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन प्रदणे दानानि विनतासुत । गोभूम्यन्धादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 स भुक्त्वा नरकाच्चोराश्यापात्पुण्याच्च शाश्वतान् । स्वर्गात्पर्वतमागे तु स जातः पादजोऽधुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महोयो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ शूद्रः परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च वै पुत्रा मिषन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सुत सौवर्णान्घृतपूषितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हविर्वंशं विधानेन शृणुयाद्भस्मिन्नोदज । रौद्रघृतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥

यो न कुर्यादिदं श्रुत्वा नरः पुत्रविवर्जितः । जायतेऽत्रैव क्षीन्द्र कुर्याच्च सुतवर्धनम् ॥ ८ ॥
अष्टाशीत्यब्दमायुर्वै जायते कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३२ ॥

अरुण उवाच ।

भानवंशे समुत्पन्नो देहे वातरुजा युतः । गुल्माद्या ह्यदरे वाधा शिरोर्तिर्जायते तदा ॥ १ ॥
व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्स्तेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्रक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
व्यन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चित्पीतवर्ती परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
एको गर्भे स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथय त्वं दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मानि शूद्रस्तु ऋषयिऋष्यकारकाः । दानधर्मपरो नित्यं वेददेवपरायणः ॥ ५ ॥
अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च निरन्तरम् । कश्चिद्विप्रस्तदभ्याशे वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
कदाचिदैवयोगाच्च भाविनोऽप्यस्य वै बलात् । तं द्विजं लंघयामास शूद्रो म्लेच्छजनैः सह ॥ ७ ॥
किं कर्तव्यविमृष्टस्तु ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्त्सनैस्तर्जनाद्यैस्तु तद्धनं शूद्रकोऽहरत् ॥ ८ ॥
दिनैः कतिपर्यैरेव भूयो वै ब्राह्मणस्य हि । लंघनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह ॥ ९ ॥
म्लेच्छभीतिमसाविष्टो विशेषक्रोधसंकुलः । तदर्थमपि प्राप्तश्च ह्यारमघातं चकार ह ॥ १० ॥
गर्भयुक्ता ब्राह्मणी वै भर्तारं पृथक्तोन्वगात् । हतं तरपापि सर्वस्वं म्लेच्छराजेन वै तदा ॥ ११ ॥
किञ्चित्कालानन्तरं वै शूद्रो म्लेच्छेन मारितः । तेनैव कर्मणा वत्स वपायुंसहस्रशः ॥ १२ ॥
पपात नरके घोरे शूद्रो पीडायुतस्तदा । पश्चान्मातुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः ॥ १३ ॥
इदन्तु तृतीयं जन्म शूद्रवंशसमुद्भवम् । तेन वै कर्मणा युक्तो ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं यद् स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थे सम्बत्सरं तेषां कुरुतं तौ च दम्पती । श्रवणं हविर्वंशस्य विप्रस्योद्गाहनं तथा ॥ १६ ॥
तावन्निष्कृतयो भूयः कर्तव्याः क्रमतः शुभाः । सुशुभे भूप्रदेशे तु गोमयाद्युपचर्चिते ॥ १७ ॥
कुशोदष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेर्चयेत् ॥ १८ ॥
सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्घृणैर्गन्धैश्च कुमुमादिभिः ॥ १९ ॥
जनन्या सहितं भूषं प्रष्टुम्राद्यास्तथार्चयेत् । चारुदेहं चारुवाहं चारुगुतं यशस्विनम् ॥ २० ॥
श्रीवत्सर्गा पीतवस्त्रं सुबाहुं पूजयेत्क्रमात् । पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसिकोविदैः ॥ २१ ॥
सुरैः सगन्धधूपैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुधारणैः । तद्विप्रासोयतद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि नित्यदाः ॥ २२ ॥
तद्विप्रासोय तद्विष्णारतो देवासत्तथा विभोः । अतो देवा अवन्तिवति मावेनाशोत्तरं हुनेत् ॥

होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापभावेन कर्माधेन दुरात्मना ॥ २४ ॥

म्लेच्छराज्ये तु व्यापारे वद् वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां हतं द्रव्यं मयभर्त्सनतर्जनैः ॥

द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानाभवान्तरे ॥ २५ ॥

स्थिरार्गमृतापत्यत्वादि प्राप्तं मुहुःसहम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं सम्प्रददे त्विदम् ॥ २६ ॥
 स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्त्वा कोदादिति विमर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदष्टवन्धुभिः
 वेदिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । हृद्दुःखं दीर्घनिःश्वासे लोचने चाश्रुर्काशति ॥ २८ ॥
 काष्ठलोटादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् । जलकुलत्वं स्पृशेतिस्तादृशं व्रणसम्भवाः ॥ २९ ॥
 नार्यङ्गे विकृतव्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् । पितृष्वसमातुलान्योर्विधवार्तिः स्नुपादिषु ॥ ३० ॥
 स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं चैव ह्यपत्यजम् । कर्मानुसारजोऽव्याधिश्चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ३१ ॥
 स्वकुले वापि वर्तन्ते पतिता ब्रह्मचारिणः । एवं तु लक्षणैर्व्याप्तं प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायधर्माद्विंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्यभिरजा काचिद्भृङ्गर्तपरायणा । महद्भिर्गोघनैर्घुक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृपातीः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदाघकालेऽसम्प्राप्ते वहिर्ग्रामाज्जलाश्रये ॥ २ ॥
 अयान्यगावः सततं तस्मिन्नेव जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दहेन वै । तत्रैका टपया युक्ता ताडितापि भृशं तया ॥ ४ ॥
 नच त्यक्तं जलं सूत गर्भभारान्विता यतः । तस्मिन्काले तदीयस्तु पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्सस्तत्ताडनादाशु मृतश्चाप्यवलः क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सा वै जाता भवेऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरन्विता । सुखभोगधनैर्धान्यैर्वाञ्छितार्थान्विता सुत ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजात्पुण्यात्सर्वं पुण्यफलं त्विदम् । अथात्र गर्भपूर्णत्वे युवभावे स्वगाधिप ॥ ८ ॥
 न धारयति सा गर्भं तद्दुःखेनाकुला भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोक्षविष्यति वै सुत ॥ ९ ॥
 रिष्टमब्दत्रये सुत बालवत्सवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामित्येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शिवान् ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्रां कपिलामेकां स्वर्णशृंगादिकान्विताम् ॥ १२ ॥
 विप्राय वेदविद्रुपे तद्गोपशमनाय च । सुवर्णार्धमितां तद्दलेख्यां गां गर्भसंयुताम् ॥ १३ ॥
 दद्याद्देविधिज्ञाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते । भोजयेत्तु यथाशक्ति विप्रान् वै होमयेत्तिलान् ॥ १४ ॥
 मुच्यते गर्भदोषाच्च नात्र कर्मा विचारणा ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायधर्माद्विंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव पादजः कश्चिद्गुजरे विनतासुत । घर्माघर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्ताति तेन शिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 दैवाच्चतुर्गुहं गत्वा कृतं कर्म मुदारुणम् । वरिपुत्रः पुरा सूत ! पादभागे तु घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापि च क्षीणेन दिवा वै क्रूरकर्मेणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता संकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि ददौ शापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाहं गच्छामि यमालयम् ॥ ५ ॥
 तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मानि यास्यति । ततो वदुतिथे काले गतोऽसौ यमशानसम् ॥ ६ ॥

धर्मात्स्वर्गफलं सुक्ता पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपादानिकटे देशे वृषलमे विधौ स्थिते । श्यामाङ्गो घूसरः क्षीणः प्रमुदंशायने रतः ॥ ८ ॥
 बहुसङ्गेन संयुक्तो मित्रप्रियसमन्वितः । मानमोगसुखैश्वर्यसम्पन्नो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टे महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽताविह जन्मानि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पल्लेर्दशमितैः कुर्याद्वाजतं वाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णी पल्लकेन मितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां शुभाकारां यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धार्चैः पोडशोरूपचारकैः । सूर्यमक्ताय शान्ताय तां दद्याद्वि कुटुम्बने ॥ १४ ॥
 पल्लश्चमितं रौप्यं कुर्याद्वरिहरात्मकम् । तथैव गणनाथं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्यं विधिवद्वास्तव्यपापविशुद्धये । अष्टाङ्गरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु यथाप्रणवपूर्वकम् । गायत्रीं पञ्चसाहस्रं दृष्टपापविमोचनीम् ॥ १७ ॥
 कुर्याद्धोमं दशशेन पश्चाद्वाह्मणभोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
 न प्रामोति तदा रिष्टं पद्मविशाखे प्रकीर्तितम् । पञ्चवैश्वमिताव्यान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीयश्च पूर्वजन्मन्यजां शुभाम् । भविष्यत्यत्र पुरुषोऽभ्यधिकान्नः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्तूरिकाफलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । वज्रमेकं च वज्राद्यं मुच्यते च तदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मविंशदुत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी तु पुरुषश्चेह जन्मनि मानइ । वर्षराज्ञारूपरोगेण पीडयते नात्र संशयः ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदकं ततो वानशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदुत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वैर्मनोरथैर्युक्ता काचिदासीन्मनोरमा । ग्रामभेदेन जः तत्सर्वं चेष्टितं शृणु साम्प्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलानां विले गत्वा चालिता वद्विवाल्मुका । पूरितं च तथा सर्वं तद्वचोदेष्टं तृणैः ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता भुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
 पूर्वं शातद्वजे देशे ह्यभूच्च च पर्वते । पूर्वं राजकुले जातात्रापि राजकुले मृत ॥ ४ ॥
 दानव्रतादिजात्युपपादय पापफलं शृणु । सर्वं तद्वंशजाः सूत तद्वे मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवनं दुःखपूर्णाया वर्षमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्वाह्मणमत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥

कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति साम्प्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशदुत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हसति या यस्य नारी बुद्धिविवर्जिता । इह जन्मनि सा नारी वर्षरागांविता भवेत् ॥ १ ॥

पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्पोडशसंख्यया । अस्वत्यसमिधस्तिस्रो जुहुयात्पोडशैव तु ॥ २५ ॥
 पुनराज्यं चतो हुत्वा जुहुयाच्च चरन्तया । होमान्ते द्विजभोज्यान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २६ ॥
 हिरण्याभूतिं वासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्थोद्वाहनं कृत्वा कर्त्यां चालंकृतामपि ॥ २७ ॥
 दक्षिणां प्रतिपयाथ छलकं दित्यवाञ्जितः । माश्रीयात्तं हविस्त्रेण सह मत्स्या हरिं स्मरेत् ॥ २८ ॥
 इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । मुभगा शुद्धरूपा च नेत्रं वेष्टितत्विषा ॥ २९ ॥
 ऐहिकं लक्षणं धित्यै पूर्वकर्मोत्सारतः । गुल्मार्जसां तथा बाधा गुदान्तर्द्वेषजातयः ॥ ३० ॥
 वातरक्तादिशिरसो नेत्रमर्मांततो ग्रणः । स्तनोपगौरवं दहुरेवं तत्पादैवकृतिः ॥ ३१ ॥
 जनश्रुतिं हि लोका वै द्रुवते कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनञ्च भयम् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुद्धकुले पूर्वमासीत्पुण्या बराङ्गना । नदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे खगाधिपः ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः सदोपेता सर्वसम्पत्तिसंयुता । तदा कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ २ ॥
 सप्तमिपि वासिनश्चास्या ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं बद्धिदाहेन वैरिभावात्खगाधिप ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महामाग गौरपाया गृहे स्थिता । कृत्वाैवमद्भुतं कर्म भुक्त्वा तु नरकान्तुत् ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुष्पे वृषलप्रोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखसमाक्रान्ता जातस्तन्ततिनाशकृत् । दुःखैरेकैर्युक्ता च मध्यभागे खगाधिप ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्रादिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहादध्याच्छ्रानं खगाधिप ॥ १ ॥
 निष्कत्रयं मदातव्यं सुवर्णं वेदवेदिने । दानेनानेन विधिना पूर्वपापापनोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं धातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाद्रोगात्पीडामामोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दद्याद्धेतुं सवर्त्ता च सर्वालङ्कारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्चत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥
 तथा तत्पापशुद्ध्यर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विप्राय विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रधातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । सात्र जन्मनि दुःखाच्च दन्तपातनजारकृता ॥ १ ॥
 विधिवदेतुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याद्रितादेकात्समात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्चत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सुत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
 स कदाचिन्महाभाग पापं वै कृतवान्मृशम् । दधार गर्भं स्वज्ञात्वा कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पावनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
 एवं बहुतिथे काले गता सा यमशासनम् । भुक्ता पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकाञ्छुभानिह ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण जातो वै पादजस्त्वह । गोदार्याः समीपे तु देशे रम्ये जलाश्रये ॥ ६ ॥
 स रक्तकृष्णो मतिमान्दीर्घो मध्यः पृथुः सुधीः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमेत्यन्तसौख्यभाक् ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभो पापरतः सदा । चिन्तादिसहितश्चात्र दाने स्वल्पमात्रः शठः ॥ ८ ॥
 स्वज्ञात्वा वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्चैव जन्माद्वात्पुत्रभावगः ॥ ९ ॥
 भौमः सुतेश्वरे पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 पलद्वयमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
 तदूर्ध्वमितिका वापि निजचित्तानुसारतः । सम्पृज्य वेदविदुषे दद्याद्दोषापनुत्तये ॥ १२ ॥
 मापसप्तमितो देवो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा ज्यम्बवन्तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
 होमयेत्तद्वशाशेन कपिलैकां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सुत प्रायश्चित्तं च पापनुत् ॥ १४ ॥
 तस्य पुत्रविबुद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव निश्चयात् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभान्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
 न जीवन्ति मुतास्तीस्मिन्जीविते नात्र संशयः । व्यागुस्थाद्रिवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च वधून् महाभाग हन्यान्मोहान्नरायणः । वधूमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 निष्कन्दयसुवर्णस्य कृत्वा न कुलं शुभम् । वधूमण्डलनाशाय ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्वादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी वधून् प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
 तथा ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गृहं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
 ततो बहुतिथे कालं प्राप्य तज्जनितं फलम् । तत्र दानवशात्पूर्वमेव सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
 जीववातात्तया पूर्वपापादत्रैव जन्मनि । जातसन्ततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते सुखम् । गृहवित्तपटंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
 घटयित्वा विधानेन नानारूपा गृहोरगाः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शार्वाती महाभाग बुद्धवर्णः प्रजायते । निष्कृति तस्य पापस्य शृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥

शर्यां सोपस्करां दद्याद्देवैदाङ्गपारगे । तस्माद्दोषात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरक्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १६५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानवर्मक्रियापरः । दिनानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्कृतं कर्मातिदारुणम् । स्वपत्नीं स्थापितां पण्यशालायां हि खगाधिप ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार ह्युपजविनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यास्ते स पापकृत् । शूद्राऽधमोऽयं वै पटः पूर्वपापात्खगेश्वर ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्दृढात्सुत ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरक्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १६५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतामुत । सोऽत्र जन्मनि रोगेण वधूमण्डलजेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्गोमनाशनं दद्याद्दधुं निष्कद्रव्यस्य च ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरक्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दिपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १६५२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्क्षेत्रकुले जातो नानावृत्त्यातिलाभवान् । नानासन्निभवा बाधा ह्युदरार्तेः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहो वै कुरुते नित्यं नेत्रतोदं विरहिताम् । कटिपृष्ठोरुपीडा वै चाल्प्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया घतकारिणी । सौभाग्यमुखसम्पन्ना पितृमातृमुखोज्जिता ॥ ३ ॥
कथं सन्ततिहीना च कथं कर्मणि लिप्यते ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरो जावस्तस्करो वस्त्रहारकः । निषादेः सह संभूय जातस्तत्कर्मवत्परः ॥ ५ ॥
वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्दिग्गः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिद्धारजं कृतम् ॥ ६ ॥
तत्र वै निहतो विप्रस्तस्करेण दुरात्मना । तस्करोऽसौ मृतश्चापि जातो वै वनपन्नगः ॥ ७ ॥
स पश्चान्नरके घोरि पतितोऽप्युतसंख्यया । पश्चान्मातृपुत्र्यमापन्नः किञ्चित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । इदं चतुर्थं वै जन्म बन्ध्यात्वं चोपजायते ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तस्करः पूर्वजन्मनि । केन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥ १० ॥
पुत्रहीनत्वमिह वै बन्ध्यात्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । सन्ततेः सुखप्राप्नोति वंघ्या तद्गृहे भास्कर ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थोदिसङ्गमे । विधाय विधिवत्पूर्वं कृत्यं स्मृत्याभिभाषितम् ॥ १३ ॥
विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा ग्रहदानं यथाविधि । धनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्दिग्गयाजकात् ॥ १४ ॥
विधिपते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणादनि । पुण्याहविधिमातिष्ठेदपत्याघनाशनम् ॥ १५ ॥
शुभे भूप्रदेशे तु समे कम्बलविस्तृते । विद्ध्यतः तिलद्रोणौस्त्रिभिः पर्वतपुत्रमम् ॥ १६ ॥

परितोऽरतिमात्रं तु द्रोणमानं सुतण्डुलैः । विदध्यात्पर्वतासामन्देयद्रुमविभूषिताम् ॥ १७ ॥
 ततस्तां दम्पती शुद्धौ स्नातावद्वत्वाससी । दधानौ शुभभूपादि चिन्तयन्तौ प्रजापतिम् ॥ १८ ॥
 तस्यादितेश्च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १९ ॥
 हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालाकमण्डलम् । अदितेरापि केयूरहार्यवेयभूषिताम् ॥ २० ॥
 तदर्धस्य विभागेन तनुं तस्याः शुभाकृतिम् । स शैवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ २१ ॥
 मन्मूर्तिं त्रितयं सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितमाणं जातकर्माय पुंस्त्रियोः ॥ २२ ॥
 बाललीलाधरं विष्णुं वामनं मुविचिन्तयेत् । मातरं ब्रह्मिच्छन्तं हरिं नमनकांक्षया ॥ २३ ॥
 ततस्तदाश्रमाच्चैव सुमेरोस्तिलपर्वतात् । प्रत्यन्तगिरिमायान्तं मार्गः स्वपदभूषितैः ॥ २४ ॥
 अदितिं समपश्यन्तीं विरहाकुलचेतसम् । रुदवीमिवि वंश्रुं तत्परपरान्तिमोक्षतीम् ॥ २५ ॥
 एवं ध्यात्वाया तां मन्त्रैर्मन्त्रावोदितलक्षणाम् । प्रसूनधूपगन्धार्घ्यैरर्चयेदतिविह्वलाम् ॥ २६ ॥
 तद्विमासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत । ततस्तां वेण्णवीं मूर्तिं मातुरुत्सङ्गामिनीम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठान्तं लब्धपुत्रान्विचिन्तयेत् । अपश्यन्तीं त्विमं मन्त्रं मन्त्रार्थगतलक्षणाम् ॥ २८ ॥
 सुपुत्रसहितां देवीमर्चयेद्विविधैर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्यातुं समाहूय गुणान्वितम् ॥ २९ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सुपुत्रां सुदिताननाम् ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा घने वने । तस्करासङ्गमे पापं प्राप्तमवलोक्य भवत् ॥ ३१ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्प्यहम् । सौवर्णीं प्रतिमामेनामनघास्यामहं त्विति” ॥ ३२ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्त्रिंशत्तत्परपदज्ञताधिकसहस्रतमः ॥ १६५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातने पूर्वजन्मनीह च पुत्रक । पाण्डुरोगेण सततं पीडितो वै भवेदृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापर्लं चैकं दद्यादिप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्यापस्योपशमने पाण्डुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्त्रिंशत्तत्परपदज्ञताधिकसहस्रतमः ॥ १६५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यादत्र विविज्ञाय पलमेकं खगाधिप । कस्तूरिकाया विप्रस्य पाण्डुरुद्देशनां परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचमश्चाशुत्तरपदज्ञताधिकसहस्रतमः ॥ १६५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैन्तेय महाभाग शृणु प्राप्तमर्णः फलम् । पुरा कश्चित्कलिङ्गेभूद्विजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीबालसंयुक्तो गोपनेश्च समन्वितः । गंयायां कृतवान्भ्रातृं विधिना च समन्वितम् ॥ २ ॥
 स ततः कृतवान्पापं कामलोभेन निश्चयात् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्रासां धर्मिष्ठां म्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रातं ददौ कनिष्ठायां घातितस्त्रीविमोहितः । जीवित्वा सुचिरं कालं पश्चान्मृत्युमुपागतः ॥ ४ ॥
 शुभाच्छुभफलं मुक्त्वा पापानरकयातनाः । गयाश्राद्धप्रभावेण जातश्चात्रापि वै द्विजः ॥ ५ ॥

देशे रम्यस्थले पुण्ये नद्ये लोहितसंज्ञके । मध्ये वयसि स्त्रीयुक्तो धनवृद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
 शुभादिदं तथा पापाप्मानादुःखसमन्वितः । मूलं तं नरकर्यैकं स्त्रीवशित्वं गमिष्यति ॥ ७ ॥
 सहित्वा ह्यपमानं वै पूर्वपापावशेषतः । ब्राह्मणो योगयुक्तश्च भविष्यति कलौ युगे ॥ ८ ॥
 काश्यां मृत्युवशादन्ते शिवत्वमुपयास्यति ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
 ब्रह्महत्यासमुद्भूतात्पापादुःखप्रदास्तुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिसिज्जन्मसु ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षयेऽतिकष्टेन नष्टयुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशाम्यति । कुरुक्षेत्रादिवीर्येषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो महासाधुश्चावर्ण्यः प्रतापवान् । आचारकुलवर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
 संयुतो वायुपित्ताभ्यां किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चिच्च ह्येवकारिणी ॥ २ ॥
 पतिभक्ता पतिप्राणा व्रतानामनुकांक्षिणी । ऋतुहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदाम् । यदाऽचिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
 औषधैश्छेदनेदुष्टैः प्रलेपेदुष्टभक्षणैः । संवाहनेस्तथा घातेरन्धैर्वा वस्तिर्कर्मभिः ॥ ५ ॥
 गर्भेभ्य पातनोपायं करोत्पपि च कीर्तितम् । पुंस्कृतं नैव वत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
 नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्व वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता श्वग ॥ ७ ॥
 अनया चेर्ष्याया मृत सन्ततेनांशनाय च । औषधैश्छेदनाद्येस्तु तस्यार्थे कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयाप्राप्त विधिना चैव तं गदम् । तथा वै ऋतुभावाच्च परिपीतं तदौषधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तरयास्तीक्ष्णजन्मनि मानद । ऋताकृतौ च सम्प्राप्ते जातासौ विविधातुरा ॥ १० ॥
 वेदना वै समभवत्सुखातोदरामयाः । पुण्ये नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
 एतत्कर्मकृतं चैव त्रिविधं गर्भदोषकृतम् । तथापि फलहन्तृणां द्वितीयं सुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
 ऋतुघातो दुष्टमुद्राया कृतो वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधं पुण्यवन्यनम् ॥ १३ ॥
 गर्भाशयमाधिश्रित्य स्वति शोणितं बहु । छिद्यन्त इव चान्त्राणि सूचीभिरिव भिद्यते ॥ १४ ॥
 वेदना याः पुराभूवन्स्त्रीणां गर्भनिपातने । तावत्कालं तथैवेह तासां गर्भं निपातयेत् ॥ १५ ॥
 तथाविधं सर्वदुःखं गर्भपातजनं भवेत् । एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
 एकत्वाप्तौविधिं चैव दम्पती तीर्थसङ्गमे । सुशुभे भूप्रदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
 सम्प्रणाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिदैनसः । प्रौढपयां तृतीयायां शुक्लयां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥

एकवासोविधिं चैव दम्पती तीर्थसङ्गमे । यत्नेन गार्भिकं धीमानुपोषणपरायणः ॥ १९ ॥
 पुष्पेर्नात्राविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाप्रियम् । केनैकैर्ममसंयुक्तैश्चम्पकैः कुमुदोत्पलैः ॥ २० ॥
 सोवर्णां राजतीं तार्क्षीं मूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् । हारनूपूरमुकुटकुण्डलामरणादिकम् ॥ २१ ॥
 नैवेद्यैः सुखकासारमोदकाभ्युपपायसैः । उपातिष्ठेत् विधिवद्भवानीमियवलम्बम् ॥ २२ ॥
 पतिपुत्रवतीमिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता । रात्रौ जागरणं कुर्यात्तीतनृत्यादिपूर्वकम् ॥ २३ ॥
 फलेर्नानाविधैरर्घ्यं दद्यान्मन्त्रपुरःसरम् । फलपुष्पाक्षतोपेतमर्जालं मूर्ध्नि निक्षिपेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशमित्रे । गृहाणार्घ्यमिमन्देहि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः” ॥ २५ ॥
 पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते । एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ २६ ॥
 ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती । देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोडश स्त्रियः ॥ २७ ॥
 नानाविधैरर्घ्यभोज्यैर्ब्राह्मणान् यत्नोडश । प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सत्त्वान्यसम्पन्निवत् ॥ २८ ॥
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् । दातव्यं गिरिजाप्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया ॥ २९ ॥
 सगर्भा च वृषोपेतां सिताङ्गां वस्त्रसंयुताम् । सहिरण्यां ततो दद्याद्विप्रायः शुण्णालिने ॥ ३० ॥

दानमन्त्रः ।

“पातयन्ती पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणां नशं गता । स एव बन्ध्यताहेतुस्तन्मां भोचय चाम्बिके ॥
 तव दानेन पुत्रा मे भवेयुः सुभगाः सति” ॥ ३१ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विभ्रं विसर्जयेत् । एवं प्रपरा नारी गर्भपातं न पश्यति ॥ ३२ ॥
 युज्यते पुत्रपौत्राद्यैः सा पत्या सह भोदते । न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रसुखं च वै ॥ ३३ ॥
 तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भं सुविन्दति । रजतस्य पलमभ्यां वै कोशं गर्भाश्रयाकृतिम् ॥ ३४ ॥
 प्रार्थयेत् ततो भक्त्या ध्यायती गिरिजां सतीम् । सुवर्णनिष्कगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने ३५
 “गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राप्तजन्मनि । यदर्थं बन्ध्यकृत्प्राप्तं तस्मान्मोच्येह जन्मनि” ॥
 जन्मजात्यादिकं वत्स न वदेद्दिह कर्मणाम् ॥ ३६ ॥

इदं चतुर्थं वै जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नीसादिता पूर्वं सा वै गर्भस्य दोषकृत् ॥ ३७ ॥
 तस्या इमानि बोध्यानि लक्षणानीह जन्मनि । यस्याः प्राक्पातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता ३८
 दीनानाघविरोधः स्यात्सविरोधात्तया सुत । अनुमन्ता मयोक्तापि पितृमातृमुखोद्भिजः ॥ ३९ ॥
 बन्धुसन्ततिदुःखी स्यात्सर्वस्तस्मै विरुद्धाति । शोकः स्याददुरे वाधा तद्वद्गृहीदादिविभ्रमः ॥ ४० ॥
 अन्तरा स्पन्दमानो वा गर्भः सजोपलक्ष्यते । पाणिमुष्टितलाघाताज्जानुनी विकृतिं गते ॥ ४१ ॥
 दोषो ज्वराग्निजो वापि शस्त्रजोऽप्रादिजोऽपि वा । ब्राह्मणान्भोजयेद्वत्स्या सर्पिष्यात्तमानमीक्षयेत् ४२
 इति वृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मश्रिकेऽध्याय एकोनपष्ठपञ्चदशतः ॥ १६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सुत घातितो मृमिलोभवः ॥ १ ॥
 सहायपथगुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्प्रापजान्महाघोरान्नरकान्प्राप्य दारुणम् ॥ २ ॥
 तथा चिरं च तिर्यक्तं विमुञ्चयापर्यतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽतिपुण्यात्प्राक्सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सुत कुशोदसमन्वितः । लघे कुम्भाभिधे स्रुत भौमश्चन्द्रयुतोऽण्डज ॥ ४ ॥

रिष्टं पिष्टमिमे वयं जायते विन्मयेऽकृते । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तदये तु मृताश्चात्र पुत्रक्षयरुजान्विताः । रिष्टेन बायुपो भङ्गो दृढपापात्र निष्कृतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्ठपुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्भ्रमशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 ददाह तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितं पुनः । तत्रैक्रे ब्राह्मणे दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मवातजम् । अथो यमाज्ञया सर्वा मुक्ता नरकयातनाः ॥ ३ ॥
 पुण्यशेषादथोऽत्रापि स जातः क्षत्रियाधमः । देशेऽप्योध्याभिधे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 सुवभावे महान्धेन ब्राह्मणा वै प्रपीडिताः । ब्रह्महा क्षयरोमी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यते त्विह । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्त्यस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशिकाः । सुवर्णजास्तथा कार्या कदली पत्रसंयुता ॥ ७ ॥
 यथाविज्ञानुसारेण ज्ञातव्यं द्रव्ये विकर्षयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यो क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया होमयेच्च जपेत्तथा । नापत्रीं विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्योपशाम्यति । नैवं कुर्यान्तु यो मृत्युरष्टाविंशन्मिमेन्दके ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपष्ठपुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्काचित्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यां तु विज्ञेया सा चेह क्षयरुग्युता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापक्षमनं यथोक्तं च खगाधिप । महापापकृतद्रोहान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठपुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृष्टाती च पुरुषो पूर्वजन्मनि मानद । वधिरो जायते तत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
 चान्द्रायणं प्रतं कुर्यात्सुवर्णपल्लसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्वाचस्मात्पापात्पनुच्यते ॥ २ ॥
 भोजयेच्च यथाशक्ति द्विजांस्तदनु होमयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिपष्ठपुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मपातनम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
 महापापकृताद्रोरात्स्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्यमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 प्रयागे मकरस्थेऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासातया सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपष्ठपुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भूकः प्रजायते जन्तुर्यः पूर्वं आरुघातकः । वभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपष्ठपुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिद्भ्रदेशे प्राक्सूत काचिद्विजरा स्मृता । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगस्ता सदा ॥ १ ॥
 सा नार्यघातयत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासाकत्वमामोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
 हेमनिष्कत्रयं दद्याच्चाकस्त्रेव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसादे कर्मविपाकेऽन्यायः षट्षष्टयुत्तरपट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे पञ्चनदे शुभे । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 विमोत्सङ्गतः सोऽथ मयागे गरुडाग्रज । सुस्तातो मृगगे भानौ धूर्तकर्मा क्रियोज्झितः ॥ २ ॥
 त्वा प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवासिनोऽन्यस्य क्षत्रियस्य खगाधिप ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुरानघ । एका वत्सवरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन सम्प्राप्तः स गतो यमशासनम् । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्रान्तरे देशे शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपी बलवान्धर्मं स्वल्पमतिः शठः । वृद्धचाधिकप्रचारी च पतुकरस्वल्पवित्तभाक् ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको धन्युत्तममन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापादथ फलं शृणु ॥ ८ ॥
 स बालवत्सकवधाजीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमितान्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 गोरशिगे शनौ भानौ पष्ठे जीवे मृगस्थिते । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्येह जन्मनि ॥ १० ॥
 पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सात्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिशूदिनीम् । पुत्रवृद्धिकरं धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुसारतः । सम्पूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देवा विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
 मापैर्वाक्षिर्मर्तदेवस्तथा पशुपतिः सुत । मापाम्नां च तथा बहिर्जिवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विधिना सुत पूर्वपापापनुचये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमपेदष्टशतकं रुद्रस्माग्ने प्रयत्नतः । शृणुयाद्धर्मवर्शं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कृषाद्विधिवत्सूत श्रायश्चित्तं विधानतः । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्ध्र ममाज्ञया ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः दातया त्रिषवं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीवितेनात्र संशयः ॥ १९ ॥
 नवसप्तान्दमायुः स्यात्प्राप्यश्चित्ते कृते त्विह । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसादे कर्मविपाकेऽन्यायः सप्तषष्टयुत्तरपट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजरांगना । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानभोगस्ता सदा ॥ १ ॥
 वैरिभावात्तया स्मृत्या गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दय्यो गृहदाहे खगाधिप ॥ २ ॥
 महायात्स्वामिनः सर्वं ग्रामगे मृगुपार्जितम् । वत्पापजान्महाघोरात्फलं प्राप्य विद्योनिजम् ॥ ३ ॥
 सर्वं जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्पुनः । क्षत्रिया धर्ममर्षज्ञा पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥

क्षयरोगयुता वाल्ये बालघातादपुत्रिणी । महामिद्राहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशमिते वर्षे रिष्टेनैवात्र नश्यति । सहायकः पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमस्तुत्तरपञ्चताधिकसहस्रतमः ॥ १६६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता बाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्याद्विरण्मयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथात्र पुस्तकं दद्याद्यस्तस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥

पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तस्तुत्तरपञ्चताधिकसहस्रतमः ॥ १६६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां घातयेन्नारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताण्डज ॥ १ ॥
तथा देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय वै । पूर्वपापात्प्रमुच्येत प्रयत्नाद्दिनतामुत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तस्तुत्तरपञ्चताधिकसहस्रतमः ॥ १६७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्यासी च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवच्छ्रुतां सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तस्तुत्तरपञ्चताधिकसहस्रतमः ॥ १६७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुषि घातयेद्गुह्यग्नयः । चक्रे सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिना सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्कारसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादस्तुत्तरपञ्चताधिकसहस्रतमः ॥ १६७२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विजकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजा रोगा गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृद्यथाः ॥ १ ॥
मोहाद्याः स्वल्पवीर्याश्च नेत्रपाण्डूदरामयाः । जायते शीर्षजा पीडा वाल्ये स्याद्गृहणीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते बह्वेकधतो घृणादिकम् । पौत्राणां मातुलानाञ्च स्वस्रादेर्विधवाव्यथा ॥ ३ ॥
दायादाच्छृण्वत्पीडा भूमिद्वयविलिप्तया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य देहे भवन्ति हि ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवर्णा शुभा बाणी सन्तोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दशमासानतिक्रम्य गर्भश्चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ७ ॥

पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा राज्ञाता विनतामुत । अज्ञानतिमिरान्धयेन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् ॥ ८ ॥
अज्ञानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पकम् । सर्वभूतेषु चात्मानं स्थावरेषु चरेषु च ॥ ९ ॥
एमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निष्ठुरमानसा । तस्या गेहाश्रिता नित्यं मार्जारश्चुनपूर्वकाः ॥ १० ॥

पलालक्रीडनपरा गेहे सङ्कलिता भृशम् । ते तत्रवाटुकान्यश्नुतुपभस्मचयादिषु ॥ ११ ॥
 व्याविशिता तथा चाग्नौ दयारहितचित्तया । बालगर्भाशयान्बालानविस्पष्टाविलेन्द्रियान् ॥ १२ ॥
 पापा प्रचिक्षेप बह्वौ पापाणकठिनाशया । मातृभिः सहिता बाला बालगर्भगतास्तथा ॥ १३ ॥
 अन्ये च बहवो जीवा भस्मसहै कृतास्तथा । विनिघ्नन्ति प्रमादाद्ये परांस्ते दुःखभागिनः ॥ १४ ॥
 सन्ततिर्द्विपिता यैस्तु नानादुःखौघगाश्च ते । अनाथार्थि च ये दग्धास्ते वै तन्नाशनाय हि ॥ १५ ॥
 तथाभिधेषु ज्विषु जायन्तेऽपि च तद्वशात् । अत्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्मात्तद्गोपचिह्निताः ॥ १६ ॥
 पलालक्रीडनपरा बहवो लघुप्राणिनः । मारिता गर्भयुक्ताश्च मातृभिः सहितास्तथा ॥ १७ ॥
 लभन्ते चैव नो मार्गं मृतास्ते दुष्टजन्तवः । तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा ॥ १८ ॥
 त्रिविधापत्यजा बाधाः प्राप्यन्ते जतुरन्तरे । जन्तवो गर्भगा ह्येके मुकृतात्कर्मबन्धनात् ॥ १९ ॥
 यथा कर्म तथाऽपत्यमुभयोस्तत्प्रयोजनम् । इदन्तु तृतीयं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ २० ॥
 स्थिरगर्भा मृतपत्या पुत्रहीना खगाधिप ॥ २१ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुदिने समनुभाते मुखे च शुभोदये । प्राशुदकप्रवणे देवे गोमयाद्युपलितके ॥ २३ ॥
 तत्रोपर्याधिकं स्तीर्य नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २४ ॥
 निष्कमानसुवर्णस्य फलं वै मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वते ॥ २५ ॥
 शुद्धं सोमप्रभं तावपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्राजतं पत्रं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २६ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं च प्रजापतिम् । करे साक्षकरे दक्षे वामे चाय कमण्डलुम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितमाणां श्रुतिं तां शुभलक्षणां । अर्चयेद्बन्धुपुण्याद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २८ ॥
 सम्यक्श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्राय वेदविदुषे पूजयेद्विधैर्धनैः ॥ २९ ॥
 ततस्तं तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं नमेत् ॥ ३० ॥

मंत्रः ।

“निर्मिता वै जगत्सृष्टा पत्नी हि तपसो बलात् । ता मया तीव्रदहे तु बह्वौ क्षिप्ता अनेकशः ३१
 रुंधिताः स्त्रीजनाचारा अजानन्त्या दयादिकान् । नाक्षयेस्तस्य पापस्य देवमात्रं विगर्हितम्” ३२
 सम्यक्श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी । सपत्नीकं तु सौवर्णं कश्यपं सम्यगर्चितम् ॥ ३३ ॥
 विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने । एवमाश्राव्य तां श्रुतिं समादाय पृथक्पृथक् ॥ ३४ ॥
 प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाम् । दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ३५ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया पृथ्वेजुषि दयारहितचित्तया । प्राप्तं वै ह्यशुभं स्वार्थमिच्छन् वि तं कर्मकारणम्” ३६ ॥
 दत्त्वा दानञ्च विप्राय सौप्यात्प्रमानमीक्षयेत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽप्याख्यसप्तयुक्ताधिकस्तोत्रम् ॥ १६७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती महाभाग ग्रामभवे चेह जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलान्छितः ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनात्र खगाधिप । सुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्ताच्च जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कार्कं विनतानन्दवर्धन । साञ्च जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन यथोत्तया गरुडाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राग्ज्ञानतोण्डज । सोऽञ्च जन्मनि पक्षीन्द्र जायते कृमिलोदरः ॥ १ ॥
स भीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसमर्जनात् । सुच्यते पूर्वरोगानु दुष्टात्मिभ्युदरात्खग ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः किमिजा रुग्भृशं सुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चव्रतं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च प्रातस्त्यदिनपञ्चके ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्भक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धान्नं ना पुरा सुत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च नात्र पश्यति पुण्यकृत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुक्तं पापं पुरा सुत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टस्पर्शेन सततं सात्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्समात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनाशीत्युत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्धर्मान्वितः सदा । सभायी नर्मदातीरे धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥
कृतानि तेन दानानि नानापूर्वेषु शक्तितः । वेदयुक्तेषु विप्रेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
अथो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां धर्मशीलयुतां मियाम् ॥ ३ ॥
रात्रिं ददौ कनिष्ठायामनृतावापि मोहितः । ततो गमपुरं प्राप सतत्पापाद्विजोतमः ॥ ४ ॥
मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । आर्द्धदानवशात्सोऽञ्च गङ्गानयाः पूर्वभागतः ॥ ५ ॥
सिंहरथेऽर्के मुखे राहौ जीवे कर्केऽलगे भृगौ । स रक्तगौरो मविमान्वंधुंसीमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
लघुवृणीति मितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
स्त्रीत्यागी भूणहा लोके इति पौराणिका विदुः । योपासहायतः पूर्वं शृणु त्वं विनतासुत ॥ ८ ॥
प्राग्भवे या कनिष्ठात्र सा ज्येष्ठात्र गतपत्न्या । गर्भदोषयुता चेति लक्षणैर्लक्षयेत्खगः ॥ ९ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्याः पूर्वपापविनाशिनीम् । कुर्यात्पल्लवंदमितैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥
तदर्धमितकं देवं निजविष्ठादिभं पठन् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

“त्यक्ता वराननां शुद्धां पूर्वं पापं समर्जितम् । तत्पापस्य विनाशाय ददेऽहं गणनायकम् ॥ ११ ॥
मापसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्मयी । ददेऽहं विप्रमुख्याय वेदशास्त्रविशारद” ॥ १२ ॥

ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥

एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वा नैवं शक्तिमान्यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् ॥ १४ ॥
स पुत्रान्नोपलभते रिष्टं पञ्चाशदब्दके । प्रायश्चित्ते कृते स्वत्र जीवनं वर्षसप्तनिम् ॥ १५ ॥

अन्यजन्मादितो ज्ञेयं विस्तगन्नोदितं मया ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविषाकेऽध्यायोऽष्टौत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देहे पञ्चनवे जाता वाहुजा पूर्वजन्मनि । सात्र जन्मनि वै विप्र संजाता विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
सकृत्तया कृतं कर्म शृणु चात्र खगोन्वर । ब्राह्मणेन महद्द्रव्यं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
न तदत्तं पुनस्तस्म भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तदुत्वेन क्षुधितस्तु खगाधिप ॥ ३ ॥
पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशतां प्राप्ता भुक्तातिषमशासनम् ॥ ४ ॥
पुत्रसन्ततिहीनात्र पूर्वभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशिनीम् ॥ ५ ॥
सर्वस्वेन तदधेन कार्या खणमयी शुभा । कटली पत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
दानेनानेन सुप्रिता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः पूर्वं भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविषाकेऽध्यायो एकशतौत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भोः सुत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सूत नक्तान्धत्वाच्च संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविषाकेऽध्यायो द्व्यशौत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी शुनोच्छिष्टं शुभानना । नक्तान्धा जायते पुत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणानां च भोजनात् । नक्तान्धरोगान्मुक्तिः स्यादत्र जन्मनि सुप्रत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविषाकेऽध्यायो त्र्यशौत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी च राज्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवत्प्रियेत् ॥ १ ॥
भोजयेच्च तथा विप्राञ्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्धरोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविषाकेऽध्यायो चतुशौत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुङ्गनाती आम्रमे विनतामुत । राज्यन्धरोगयुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजानां भोजनाच्च गोमूत्रप्राशनात्तथा । मुच्यते पूर्वपापात्सा विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविषाकेऽध्यायो पञ्चाशौत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्या गमने पूर्वमेवे चारुण जायते । मृतो ह्यजगरश्चापि जातो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥

चान्द्रायणव्रतादत्र दशावृत्त्या कृतात्सुव । मुच्यतेऽजगत्स्वाद्य शुभबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चात्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्साहसानारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालगमनं कुर्यात्सात्राजगृतां व्रजेत् ॥ १ ॥

प्राजापत्यव्रतं कुर्याद्यत्नात्पश्चापवर्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तात्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नविघ्नकारी तु यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णेनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥

विधिना लक्षहोमेन ब्राह्मणानाञ्च भोजनात् । मुच्यतेऽजीर्णान्नारोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशत्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सुत या नारी पूर्वजन्मनि । परान्नेषु महामोहाच्छृणु तत्र खमाधिप ॥ १ ॥

साजीर्णेनैव रोगेण बाध्यते पीडया सदा । लक्षहोमेन विधिवत्तपापान्मुच्यते त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनशत्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनित्यसदाचारः साधुसेवनसंयुतः ॥ १ ॥

तस्य देहे भवेच्चिदं पापजं चात्र जन्मनि । किलासो ददृक्पट्टश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥

किञ्चिच्चिद्वानि जायते स ब्रूते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी स्त्रीधर्मवत्कारिणी ॥ ३ ॥

उदरे वै व्यथा वातान्मूर्ध्नि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कवं जाता पुत्रो पुत्री मृते तथा ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना काले शूद्रप्रतारिता । बहुव्यापारिनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥

शूद्राज्जातश्च सम्बन्धो बहुकालं गतागतम् । अन्योन्यं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालो गतस्तयोः ॥ ७ ॥

उभयोरलोलुपसंवादैर्धनसंग्रहणे रतिः । व्यवर्धत ततस्त्वस्य पापवृद्धिरभूत्स्वग ॥ ८ ॥

ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालङ्कारैर्धृतः । धनलोभात्तया तेन मारितो भाविनो बलात् ॥ ९ ॥

तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रिवर्षैस्तथा मासैः पुत्रशोकादिवं गतौ ॥ १० ॥

धनलोभवशाच्चैव दुष्टचित्तो हि घातकः । अचिराच्च मृतस्तत्र गतो वै यमशासनम् ॥ ११ ॥

यद्भोरकर्मणा तेन ब्राह्मणस्य हतः सुतः । तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितो भृशम् ॥ १२ ॥

पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यकरं खग ॥ १३ ॥

द्विभ्यादिमासजाता वै मृता द्विभ्यादिहायनाः । मृतपुत्रो भवेद्देहं जाताजातसुतस्तथा ॥ १४ ॥

इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामयजीवने । जातंजातं विनश्यन्ति तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

एवं यदि चिरं तिष्ठेद्विस्त्रिभ्रियते तराम् । सुगुणश्च सुरूपश्च लालनाच्चाटुकारिणः ॥ १६ ॥
 नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च । व्याध्यन्तरे भवेद्वचाभिग्रासो व्यसनवानयम् ॥ १७ ॥
 नास्ति सौख्यं कचित्तस्य नानाशंकितचेतसः । भवेच्च सुमहदुःखं परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
 लक्षणानि पुरोक्तानि तस्यैवान्यपि कर्तयेत् । उदरे म्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
 मृतवत्सोद्भवं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
 दौर्मनस्यं महानाभिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगुणलावण्या ह्यदृष्टाननकान्तयः ॥ २१ ॥
 त्रियन्ते जातमात्रा ये पुत्रा अकृतचाटवः । एवन्तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिनिह कर्मनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेशन नारीणां हितकाम्यया २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्सायनांशनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
 यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् । पठद्भिः शान्तिमसूक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्थवित् २५ ॥
 सिद्धार्थांश्चतुर्धाभिः कृतरक्षं प्रतिष्ठितम् । स्नापयेद्वैपथैर्मन्त्रैर्विष्णुसूक्तादिभिस्तथा ॥ २६ ॥
 सुदिने सुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्य कृष्णांजिनमयापि वा ॥ २७ ॥
 द्रोणमानं तिलानान्तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्वाजतं पञ्च तन्मध्ये पलनिर्मिताम् ॥ २८ ॥
 सौवर्णीं प्रतिमां तत्र बालगोपालकस्य हि । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तां शुभलक्षणां ॥ २९ ॥
 अर्चयेद्बन्धुपुण्याद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक्श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
 अग्रे नयेति चावाह्य विदुषो वेदवादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्यादिकैस्तथा ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मयाचरितो द्रोहो मोहोद्वेगपरसन्नु । भूमिद्रविणहेमादिलिप्तया स विनश्यतु ॥ ३२ ॥
 नाशयेत्तं हि पापं वै मूर्तिंस्ते शुभलक्षणा । यदनिष्टं मया प्राप्तं मृतसन्ततिकारकम् ॥ ३३ ॥

तस्मान्मोच्यो महाभागार्पितगोदानपुण्यतः ” ॥ ३४ ॥

इति तं त्रिः परिक्रम्य त्रिस्तेनोक्तेऽवतिष्ठति । अग्रे नयेति मन्त्रेण विमुञ्च्यैतदुदीरयेत् ॥ ३५ ॥
 धेनुं दद्यात्सवत्सां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक्शतं सामं यथाविधि ॥ ३६ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य मुंजतिष्ठैश्च बन्धुभिः । इहैव लक्षणं ज्ञेयं मातृवन्धुमुखोज्झितम् ॥ ३७ ॥
 स्वसुतासुतसौख्यानां सन्तोषाभाव एव च । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियत् ॥ ३८ ॥
 विकारः प्रकृतौ चैव गमने पादवैकृतम् । पितृष्वसुर्मातुलान्याः कासमुल्मातिस्त्वग्व्यायाः ॥ ३९ ॥
 मृतापत्यातिदस्तेषामनुमन्त्राद्विभेदतः । तस्यापत्याजडुःखानि जायन्ते च सुहृदुःखं ॥ ४० ॥
 पूर्वकर्मार्जितं पापं चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ४१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मानि पक्षीन्द्र छर्द्दीरोगेण वाध्यते ॥ १ ॥
 निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्द्दीरोगेण सततं पीडिता नाशमानुयात् ॥ २ ॥

प्रायश्चित्तं न तस्यात्र दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रयुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विपं दद्याद्विजातये । छर्दिरोगेण सात्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
 न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधस्यैव प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्य यो विपं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव बाध्यते पीडया सदा ॥ १ ॥
 न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वरोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्विंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी नारी जाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र पर्वते देशे शुभे पञ्चनदेण्डज ॥ १ ॥
 पुत्रामिलापिणी पूर्वं यामजघवनं पुरा । सा चेह यवनी जाता पुत्रसन्ततिवर्जिता ॥ २ ॥
 नानाघनयुता दाती कुरुक्षेत्रे पुरानव । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
 इह जन्मनि सा साध्वी रुद्रपूजाश्रितादिना । पुत्रपौत्रयुता शान्ता भविष्यति न संशयः ॥ ४ ॥
 ययवा हरिर्विशस्य शताध्वच्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयेष्वसत्काश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजास्तो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
 चौर्येण निहितं द्रव्यं यत्स्थितं देवताश्रये । तेनेदं दुष्कृतं सूत कृतं कर्मातिद्वारणम् ॥ २ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो मुक्तातिषमशासनम् । जातो गङ्गाश्रये क्षत्री पूर्वं विष्णोः प्रपूजनात् ॥ ३ ॥
 बहुद्रव्यान्वितो भूयः सर्वरोगसमन्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगार्तश्चात्र जन्मनि सुख ॥ ४ ॥
 देवद्रव्यापहारी तु पाण्डुरोगी मजायते । तत्पापनाशनं पुण्यं पत्नीन्द्र शृणु तत्ततः ॥ ५ ॥
 कुर्याद्विष्णमर्थो पृथ्वीं सप्तमुद्रां पलात्मिकाम् । सर्वानां सागरोपेतानां सप्तदीपां यमुन्धराम् ॥ ६ ॥
 गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्यादिमाय धीमते । पाण्डुरोगाद्विमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षण्णवत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विषं कस्यापि काश्यपे । सात्र जन्मनि रोगेणच्छर्दिरंजनेन पीडयते ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यादशक्तीं गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्यात्सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९७ ॥

कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य मुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समेभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
राजताश्च महामागं न रोगं स हि पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्वैष्णवाञ्छ्रद्धया सुत ॥ ४ ॥

कृत्वानेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वापुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०२ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेत्काश्चिद्दुष्टो यः पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुर्पाशभागतः । कालचक्रमभिवं दानं दद्याद्दोषशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पञ्चाशद्वेद्यमयेच स्वशक्तितः । कालचक्राह्वयदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायव्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वऽभूत्पतिप्रता । आपप्रभावाद्दि गतिं सा वै प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥
त्यक्त्वा शरीरं सा देवी मोदतेऽम्बिकाया सह । भुनक्ति भोगान्सर्वान्वै पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥

गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायव्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सूत गाम्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि भूक्तवं व्रजति कापि मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । एवं यः कुरुते सूत स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न जायतेऽस्य भूक्तवं कदाचिद्विद्वत्समुत ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्ता वध्ययेत्काचिल्लोकात्पूर्वभवेण्डज । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत ॥ १ ॥

ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्याद्द्यादेतुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्दणोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे बाधुरल्पीयाञ्छिरोतिष्ठैव जायते ॥ १ ॥
शरीरे जायते चिह्नं किञ्चिद्दणसमान्वितम् । दृढकण्टकिलासानां गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥
कर्मानुसारजो व्याधिश्चिद् तस्य सहायकः । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहमिया ॥ ३ ॥
दोषयुक्ता प्रायशस्तु प्रदरातिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

स स्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुवाचकः । गतां चैव महारण्ये तन्नागी गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
बहुभिश्च समायातैः शत्रुभिः परिवेष्टितौ । तन्नासाद्विप्रवालाया वेदना ह्युदरेऽभवत् ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवच्चापि मृतः पूर्णाङ्गकः शिशुः । तेन कर्मविपाकेन म्रियन्ते तस्य घालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पण्मासं केचिद्वर्षाधिकं भृशम् । बहुकालं न कश्चिद्दे मृतानां स्थितिरीदृशी ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्रथायं सुदुर्लभम् । तेनैव मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं विशोधनम् ॥ ९ ॥
गां वै सर्वणवत्सां च सौवर्णं निष्कसंमितम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरपि ॥ १० ॥
कर्मप्रकाशकं विभं पूजयेद्द्विधिपूर्वकम् । एवं प्रकुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः फलम् ॥ ११ ॥
पुत्रपौत्रादिसंयुक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहालोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १२ ॥
स याति पापदोषेण भुवि जन्मनि जन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या ग्रामोति पुत्रपौत्रकम् ॥ १३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सत्तोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वञ्चयेत्कश्चित्पुरा घोरैर्येन मानवः । सोऽप्र जन्मन्यपस्मारोगेण महताकुलः ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग सवत्सां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिबल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
रता भर्तृहिमे नित्यं पूर्वं सा हितबल्लभा । स्वर्णोपहारजातपापात्प्राप्ता सा स्वर्णकारताम् ॥ २ ॥
पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारतः । कुरुक्षेत्रे शशिप्रस्वे स्वर्णं दद्याच्च शक्तिः ॥ ३ ॥
तद्वत्पाशु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहृत्प्राग्भवे वत्स ज्ञानादत्र खगाविष । सोऽजीर्णैर्नैव रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
अन्नदानाच्च विमेषो रसदानाच्च शक्तिः । सावित्रीजपवो होमस्तत्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्भवाः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मोहतश्चक्रे नारी भ्रातृवधं पुरा । सात्र जन्मनि भूक्त्वं भजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
मयाश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्याश्चान्द्रायणं श्रतम् । वेदपुस्तकदानञ्च फलस्वर्णयुतं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैतनेयात्र जनुपि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
श्रवणाद्भस्मिंश्च विधिब्रह्मात्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्गाहनाच्चैव पूजनाच्छुद्धिरस्य च ॥ २ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूकरी याऽभवत्पूर्वं निपाद्री पुनरेव सा । शूद्राधमा पञ्चनदे जाताव विनतासुतः ॥ १ ॥
पुत्रपौत्रयनेधान्यैर्गजाश्वेष्टादिवाहनेः । युक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीश्चत्मागभवद्विमः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान्मातृसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
तुलाधृतानि चिह्नानि विप्राणां स्नेहभागिनाम् । गृहीतान्यतिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
यस्माज्ज्ञानकृते चैव मार्गभवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र जन्मनि विप्रस्तु द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥
धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तथा दानाचीर्यराजाधवासनात् ॥ ४ ॥
नाशः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्बुक्तो जीविर्द्रष्टा भुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काश्चिद्भ्रातृजो धर्मसंयुतः । ग्रामाध्यक्षः प्रतापाढ्यो भ्रातुः पुत्रसमाकुलः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योजतिशक्तितः । पर्वस्वपि च भूस्वर्णगोश्वशृङ्गासनादिकम् ॥ २ ॥
तिलपात्राणि भक्ष्याणि वस्त्राणि विविधानि च । सर्वरत्नानि पात्राय हव्यकुर्यानि चाण्डज ॥ ३ ॥
पापमाचरितं चापि भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । ग्रामान्तरे स्थितस्यास्य शत्रोः सीमापहारिणः ॥ ४ ॥
निर्दग्धं भवनं तस्य रात्रौ वै चौर्यकर्मणा । तस्मिन्दग्धे महाभाग दग्धः क्षात्रशिमुस्तथा ॥ ५ ॥
वह्नौ गृहजा जीवा दग्धाश्चैव भृता ध्रुवम् । वेरभावात्सहायाद्वैः पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ६ ॥
एवं बहुतिथे काले सम्प्राप्तो यमशासनम् । पुण्यात्स्वर्गाश्च विविधान्मुक्ताः पापाच्चयेतरान् ॥ ७ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना । कुरुक्षेत्रात्परे भागे दशयोजनसम्मिते ॥ ८ ॥
स रक्तगौरो मतिमान्स्वच्छो बहुधनैर्युतः । यशस्वी भ्रातृमित्रादवः पितृभक्तो दयापरः ॥ ९ ॥
सुखीभूत्यसुखैर्धर्मनानावाहनमोगभाक् । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पितृभग्यविवृद्धिदः ॥ १० ॥
हस्यः कृशोदरो बन्धुमान्यो वै मितदः प्रभुः । आदिमध्यावसाने च सुखैर्धर्मसमाकुलः ॥ ११ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । बहुचिन्तातुरो धूर्तो दाने चाल्पमतस्तथा ॥ १२ ॥
पीडयमानस्तथा रोगैर्धूमि बायादिसम्भवेः । नानाभयैर्मनोदुःखैः कापि क्षीणो विकारवान् ॥ १३ ॥
बालघातात्पुरा पापाक्कातपुत्रविनाशकः । चिद्रूपं अनुल्लाहुरुभावस्तु पञ्चमे ॥ १४ ॥
शुरुत्वादेनसत्पन्त्रो नीचः केन्द्रे शुभान्वितः । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र स्वमाधिप ॥ १५ ॥
या स्त्री पूर्वं सहायसीद्गामदोऽतिनिहुरा । सा ज्येष्ठा प्रहुरवास्ति मृतवत्सा स्वगेश्वर ॥ १६ ॥
योऽभूदुत्साहकः पूर्वभवे स मृतबालकः । सहाया येऽपरे तेन मृतपुत्रीभिरन्विताः ॥ १७ ॥
धन्ये ये बान्धवा भृत्याः सहायाः पण्डिताः पुरा । प्रहृष्टेऽत्र सुता जाता मृतापत्यत्वदुःखदाः ॥ १८ ॥
लक्षणैरेभिरादस्य प्रहुरैव जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १९ ॥
पुण्यक्षेत्रेऽष्टभिर्विधैः पञ्चभिस्त्रिभिरेव च । कारयेत्पार्य्यिर्वालिङ्गनेकादशशतैर्मितान् ॥ २० ॥
गन्धपुष्पोपचारैस्तु मन्त्रैरेव प्रपूजयेत् । ततश्चाष्टपलै र्हतं कुर्याद् हेमजं शुभम् ॥ २१ ॥
सपत्नीकं यथाकारं सर्वोपयवसंयुतम् । तदर्धमितकं वापि निजवित्तानुसारतः ॥ २२ ॥

पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्विधिज्ञाय प्रदापयेत् । हिरण्यं तथा चार्घ्यं मापपञ्चमितैः शुभम् ॥ २३ ॥
 राजते च तथा पत्रे पलद्वयमिते शुभे । लेख्या जीवास्तथाकारा दग्धा ये च गृहाश्रिताः ॥ २४ ॥
 ब्राह्मणाय ततो देया दाहदोषोपशान्तये । लक्ष्मीनारायणं तद्वत्पलाष्टकमितं सुत ॥ २५ ॥
 राजतं विधिवद्वात्सर्वदोषापनुत्तये । गायत्र्यष्टसहस्रं तु सहस्रं द्वादशाक्षरम् ॥ २६ ॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । होमयेत्तद्दशशिन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 शृणुयाद्भरिवंशं वा दशवृत्त्या विधानतः । य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाघयो व्याघयस्तस्य नवा रिष्टमयं क्वचित् २९
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नीविते नात्र संशयः ३० ॥
 पञ्चत्रिंशन्मिते वपं रिष्टं देहधनादिजम् । त्रिसप्ततिमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ ३१ ॥
 गतिस्तस्योत्तमा लोके ह्यन्यथा त्वाततापिनाम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३२ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यस्तु पृच्छति धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । यजेद्देवानृषीश्चैव पितृन्चैव श्रद्धयान्वितः ॥ १ ॥
 गमाध्राद्धादिभिः सर्वदोषैर्ह्येव विधानतः । पूर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग बभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षो कृपविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
 नीता सर्वैरसास्तेन मिलित्वा चार्धसीरणा । कालेन ते हता लोमास्त्रेहान्मौल्याधिकाः सुत ॥ २ ॥
 मुक्ता पापफलं धोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभं मुक्ता पुण्याज्जातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
 शूद्रो युद्धकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राज्यकर्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
 सर्वस्नेहातिदानाद्भिः स्ववित्तानुयमागतः । स्वर्णदानात्तथा चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा पतिं सूत प्राग्या जाराश्रितः सती । पतिप्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
 विष्णोराधनादत्र गङ्गायाश्चैव सेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति ब्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २ ॥
 धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टादशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दारयेत्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिगाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 तदेवदानादिप्राय स्यापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजद्भोगाद्वीरसारादि निश्चितम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्ध्यामिपित्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुवीः । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयायां गतो देवाद्यातिता मृगशूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 तद्गर्भजौ हतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहायाम्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
 ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽथ काले महाभाग प्राप्तः शत्रुपुरं पुरा ॥ ४ ॥
 स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून्वहन् । घातितश्चापि रिपुभिः महारैतिदारुणः ॥ ५ ॥
 सङ्ग्रामभूमी स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविवान्भोगान्स जप्तो ब्राह्मणस्त्विह ॥ ६ ॥
 देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धनेनानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजातुष्पत्ताम्रावकृतात्सकलेः सुखैः ॥ ८ ॥
 महामनोरथश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राज्यप्रचार्यत्युग्रश्च पुण्यात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 धूर्तः शठः सर्वभक्षः स्वरूपपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणं सूत शृणु पुत्र यथातथा ॥ १० ॥
 द्वाभ्यां मिलित्वा सुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्राशुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
 अपस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं सन्ततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 प्रतिमासेतव्यपापस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलिङ्गानां लक्ष्मणं तद्वर्षकम् ॥ १३ ॥
 हिरण्यमयौ तथा देवौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा बाधुं विधिना मृगदेवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रैर्धूपगन्धादिनां भस्मैर्धनानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्दिनान्सहस्रद्वयसम्मिताम् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तेऽङ्गुते सूत नच पुत्रमुखं लभेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षं वेदाब्धिकेऽण्डज ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं चाब्दसप्ततिम् । चैत्राष्टम्यां च निवनं शुक्लायां गृह्णाम्यहम् ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या बभूव प्राग्भवेण्डज । सेह वै तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहाद्द्वि विधिवच्चात्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्यैव भवेदिह ॥ २ ॥
 अथवा पार्वती दद्याद्देवीं दक्षमुवर्णजाम् । सुक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्धमिति कां वधिषि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं खगाधिप । सातिसारेण महता पीड्यते चेह भामिनी ॥ १ ॥
 शङ्करप्रतिमादानामूक्तं विष्णोर्द्विजार्पणात् । न जायते महापीडा रक्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मा प्राग्भवे सूत तिर्यक्कं प्राप्य निश्चयात् । सम्पर्कान्दारुणांश्चैव भुनक्त्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

कर्मक्षये तु कुष्ठेन सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो त्रिंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नारी पत्युर्मित्रं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं प्रतीक्ष्य विमादेः सर्वस्वार्धतदर्षजम् । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
 पुत्रयित्वा विधानेन गन्धर्वैश्चौर्वंशपतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
 वायुरोगस्य शमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादय या नारी गोत्रघातकरी पुरा । बभूव सततं चात्र लूतारोगमपीडिता ॥ १ ॥
 श्रवणादितिहासानां प्राजापत्याद्भुतात्सुत । लूतारोगं न पश्येत् सात्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२५ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विषयसमन्वितः । संयुतो वायुपिचाभ्यां नेत्रतोद्गशिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
 सद्गच्छ सुखी धीमान्धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । ग्रणो रेखा शराद्वापि बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥
 कटिपृष्ठाभिघाताद्वा ग्रणो वाताग्निदर्शनम् । परोक्षमतिवादं च ध्रुवते कारणं विना ॥ ३ ॥
 तस्य प्रिया शुभाचारा सती मनपरायणा । काकवंध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि रूपादद्या भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । प्रतिवेशमस्मियतो वैश्यो ब्राह्मणो ज्ञानिसत्तमः ॥ ५ ॥
 अमसूता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कामिता सा वै लोममोहादिविभ्रमैः ॥ ६ ॥
 व्यज्ञानात्काममिच्छन्ती भाविना वै वलीयसा । तावत्काल्यशेनैव ब्राह्मणो जनतां गतः ॥ ७ ॥
 स वैश्यो दैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । सुतनुं धनयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ८ ॥
 व्याभिचारवशाच्चत्र ह्यन्योन्यं तद्वत् धनम् । गृहीतं तद्वत् सर्वं धूर्तया लुब्धचेतसा ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणो धनितां प्राप्तो लोके जग्राह विश्रुतिम् । पुंश्चल्या निन्द्यवृत्त्या वै विप्रोऽयं धनवानिति ॥ १० ॥
 तेन दुःखेन विप्रो वै ब्राह्मणीमत्यजत्पुरा । सा चापि कुलटा दुष्टा भास्करेः सदनं गता ॥ ११ ॥
 निर्वंशो जायते तत्र ब्राह्मणस्य खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो बहुशोकाकुलो भूवाम् । इदं द्वितीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १३ ॥

एकपत्यभवं दुःखमनपत्यमेव वा ॥ १४ ॥

मार्गशीर्षे शुभे मासे शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं भाग्यसौख्याप्तिव्रतं तु प्रतिवत्सरम् ॥ १५ ॥
 षोडशमृदानि नारीभिः कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गौरीव्रतमिदं दीक्षाक्षतसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
 प्रातर्नियममारथाय दन्तधावनपूर्वकम् । अद्याहं शिवयोः श्रीविमाचरिष्ये शुभव्रतम् ॥ १७ ॥
 स्यान्मनःप्रसादितं निशि जागरतत्परा । ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी ॥ १८ ॥
 परिधायार्चयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीं स्त्रियम् । कुंकुमैः कज्जलश्चालंकरणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
 ताम्बूलेस्तु सकर्पूरैः सौभाग्याष्टकस्तुना । ततश्चास्तमिते भानौ वर्ति षोडशतनुभिः ॥ २० ॥
 विधाय तिलतैलेन दीपं कुर्याच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्घोषपुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
 नैवेद्यं विधाय वत्सुपादं पुष्पैस्तिलतण्डुलैः । तथा षोडशसंख्यानि वेणुशर्पाणि कारयेत् ॥ २२ ॥

सप्तधान्यफलोपेतान्यष्टसौभाग्यवन्ति हि । एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्दम्पतीञ्जुमान् ॥ २३ ॥
 दानभोज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् । दीनान्बहुपणेश्चोन्नं सर्विण्यात्मानमोक्षयेत् २४
 एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षं समाचरेत् । एवं कृतविधेः सूत प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् ॥ २५ ॥
 नारी नियमसम्पूर्णा व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः । सुतसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखासये ॥ २६ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्या वै जायते त्विह । स्वमुमांतृष्वमुवापि सप्तत्याः शोक एव च ॥ २७ ॥
 उदरातिरसृग्वातः पार्श्वपादादिवेदना । वाक्याभिशासनं चापि वाक्पदोपो धनच्युतिः ॥ २८ ॥

स्वशक्तिनिन्दा हीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ २९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्रन्मूर्ध्नं सृजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । गुदरोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 सोऽप्येकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कुच्छ्रं दद्याद्गौमिथुनं सुतः ॥ २ ॥

न पश्यति तदा पीडां गुदज्ञामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुमान्चारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविनिर्गतः ॥ १ ॥
 शर्कराधेनुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमात्स्वस्त्यपनाज्जापह्नायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्बलीभवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेत्सुत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं वायोर्नाशनं तस्य वच्यते हम् । जपेन्मृत्युञ्जयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । मृजेन्मूर्ध्नं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गुदरोगयुता सा वै भविष्यति न संशयः । गुदरोगविनाशाय पूर्वपापक्षयाय वै ॥ २ ॥
 सा वै गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूव मुत्तजः काश्चिद्वियाधनसमन्वितः । नानाकलासु कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 राहुग्रस्ते प्रयागे तु सर्वरवं दत्त्वान्मुत । तत्र भाविबलात्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
 धर्पिता क्षत्रिया यूनि कामलोभाच्छुभानना । प्रताडितः पतिस्तस्यास्तेन देवहतेन तु ॥ ३ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं मुक्ता चाशुभाद्विदाकणम् ॥ ४ ॥

धन्यजन्मनि दानेन । जातः क्षत्रियावरः । देशे विप्राशानिकटे सप्तयोजनसम्मिते ॥ ५ ॥
 सुरुपदेहः सद्गुद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किञ्चित्पापरतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो भृशम् । धर्षणात्क्षत्रियायास्तु भर्तृसन्ताडनात्तथा ॥ ७ ॥
 वार्धके कण्डुरोगातो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्यगौ ॥ ८ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधिनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥
 हिरण्यमयं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीर्घैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्दिवाप्य धीमते । गणनाथं तथा दद्यात्सौवर्णं दशमापकम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य दद्वः कण्डूश्च तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं सप्तसप्ततिम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या वाचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूत्रपुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गुदरोगान्विता सा तु नारीपापप्रणाशनम् । वत्सगोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यव्रतं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं सार्धं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे निषत्तं सोऽत्र कासं भजति जन्मतः ॥ १ ॥
 तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेण हि खगाधिप । प्राप्ते रिष्टेऽप्यष्टवदे प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजारपूर्वं तस्मात्कन्या प्रजायते । जन्मन्यत्र महाभाग पूर्वपापाविदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाल्लक्षद्राणां तदर्धानां तयार्धनौत् । मुच्यते पूर्वपापाच्च घोरत्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सप्त तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्तडागे गोमदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्क्षत्रात्कुले सुत पूर्वजन्मन्यभूदधुवम् । गिरिवासी महादुष्टश्रौरेयकर्मरतो हृदः ॥ १ ॥
 लुण्ठितो ब्राह्मणस्तेन मार्गे सन्ताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो भूतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
 गते बहुविये काले स जातो ब्रह्महाधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोदमी ॥ ३ ॥
 प्राविशवाराधनात्पुण्याद्ब्राह्मजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापौघनाशिनीम् ॥ ४ ॥
 तेन सर्वस्वतः कार्ष्णं पृषभोऽत्र हिरण्यमयः । क्षामवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गाभ्या संयुतो महान् ॥ ५ ॥
 स देवो वेदविदुषे कृष्टदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥

तस्माच्छिवप्रसादेन पुष्टं तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्भर्तुः भिष्यता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां भोजने स्ता ॥ १ ॥
 तदा देवास्ता सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमददक्षिणं चैतद्दशानुगम् ॥ २ ॥
 मृतस्तद्विषयोगेन गृहीतं तद्धनं तथा । तदुत्खेन पतिस्तस्या मृतः, पुत्रशुचान्वितः ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चोग्रं स्वपुत्रधववातजम् । गतो यमपुरं भुक्ता पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
 तद्वत्पापफलं सूत धोराक्षरकसंज्ञकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता वर्ततेऽधुना ॥ ५ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यव्रास्ति सगाधिप । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्यात्स्वकुलेष्टा भियंवदा ॥ ७ ॥
 पतिभिष्यता धीरा सुवैश्वर्यधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पाषाणोभादद्या नष्टपुत्रका ॥ ८ ॥
 स्वल्पसौख्ययुता काले कुप्य्याधिसमन्विता । यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्षके सुखवर्जिता ॥ ९ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजातपूर्वपापात्सगाधिप । लक्षणेरेभिराहद्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्पहम् ॥ १० ॥
 विष्णुः कार्यः शतेभ्यः सौवर्णैर्विभक्तोनिभृत् । तद्वन्महेश्वरं कुर्याद्भक्त्यैः पुष्पैरलङ्कृतम् ॥ ११ ॥
 देवौ विमेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेद्दद्यात्तर्पणं मन्त्रमयुतं ह्येवमेततः ॥ १२ ॥
 गायत्री च जपेत्तद्दद्याद्वावस्तथा सुत । भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोदनम् । न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः । प्राक्सपत्नीसुतावातात्तस्याः पुत्रविनाशनम् ॥ १५ ॥
 विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्तोषवर्द्धनम् । जीवितं कथितं तस्या वर्णानामष्टसप्ततिम् ॥ १६ ॥
 रिष्टं पाप्मिताब्दे तु ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मिशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो देहावयवकार्श्ययुक् । सदाचारः सुशोभादयो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 ऋषिभक्त्यकर्ता च किञ्चिद्व्यापारवान्भुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षमनास्तस्याः प्रीतिर्वै मातुलादिषु । अस्मदातगदातां सा वाल्ये स्याद्गृहणीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्घातः स्यात्कनपादयोः । बहुपुत्राः प्रसूताश्च ह्यपुत्रस्तु तथाप्यसौ ॥ ४ ॥
 एतस्य मृतपुत्रत्वं कर्मणा केन जायते । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्स्त्रीगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्दृष्टाननाश्चैव मृतः पुत्रोभिमासकः । अस्मक्छावादृशं पीडा जायते मासिमासि च ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रसमुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परविज्ञापहारकः ॥ ८ ॥
 एको ग्रामेऽथसद्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो मित्रसेयुतः ॥ ९ ॥
 कालेनासौ मृतो विप्रो हन्तं तेन धनं महत् । क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हतञ्च तत् ॥ १० ॥
 एवं कृतापराधोऽसौ दूत्या सह स क्षत्रियः । किञ्चित्कालानन्तरं च देशान्तरगतीच्छया ॥ ११ ॥
 म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् । केचित्केचिद्विपच्यते नरके भृशदारुणे ॥ १२ ॥
 दानधर्मादिना किञ्चिद्दिह जन्मनि मानद । विप्रवंशे समुत्पन्नो जातो वै चेह जन्मनि ॥ १३ ॥

धन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियावरः । देशे विपाशानिकटे ससयोजनसम्मिते ॥ ५ ॥
 सुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किञ्चित्पापरतो भूतो मनोदुःखामुल्लो भृशम् । धर्पणात्क्षत्रियायास्तु भर्तृसन्ताडनात्तथा ॥ ७ ॥
 बार्धके कण्डुरोगातो निश्वायादत्र जन्मनि । लक्ष्मेतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थर्गा ॥ ८ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोविनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥
 हिरण्यं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीर्घैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनाथं तया दद्यात्सौर्वर्णं दशमापवम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य ददुः कण्डूश्च तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवं सप्तसप्ततिम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सजेन्मूत्रपुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 सुदुरोगान्विता सा तु नारीपाप्मणाशनम् । वत्सगोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यव्रतं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं सार्धौ कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कसं भजति जन्मतः ॥ १ ॥
 तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेण हि खगाविप । प्राप्ते रिष्टेऽप्य पृथक्च दे प्रापश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजातपूर्वं तस्मात्कन्या प्रजायते । जन्मन्यत्र महामागं पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाल्लक्षद्राणां तदर्चना तथार्चनात् । मुच्यते पूर्वपापाच्च घोरात्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सत तडागोत्सर्गपुष्पतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्स्तडाने गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्क्षेत्रकुले सत पूर्वजन्मन्यभूद्भुवम् । गिरिवासी महादुष्टशौर्यकर्मरतो हृदः ॥ १ ॥
 लुण्ठितो ब्राह्मणस्तेन मागं सन्ताडितो भृशम् । तच्चाडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
 गते बहुतिथे काले स जातो ब्रह्महाऽधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोरगमी ॥ ३ ॥
 प्राक्विश्वाराधनात्पुष्पाद्राहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापघनाशिनीम् ॥ ४ ॥
 तेन सर्वस्वतः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यमयः । क्षौमवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
 स देवो वेदविदुपे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥

तस्माच्छिवप्रसादेन कुष्ठं तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्भर्तुः प्रियरता सदा । दानवर्भरता साध्वी विशाणां भोजने रता ॥ १ ॥
 तदा देवात्सा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमददद्विषं चैवदशानुमाम् ॥ २ ॥
 मृतस्तद्विपयोगेन गृहीतं तद्धनं तथा । तदुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रशुचान्वितः ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चोग्रं स्वपुत्रभववातजम् । गतो यमपुरं मुक्ता पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
 तदरुपापफलं सूत घोराजरक्तोज्ज्वलम् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता वर्ततेऽधुना ॥ ५ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राक्षसप्रारित स्वगाधिप । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरान्विता । नातिव्यययुता पुण्यात्स्वकुलेष्टा प्रियंवदा ॥ ७ ॥
 पतिप्रियरता धीरा सुखैश्वर्यधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापाहोभादद्या नष्टपुत्रका ॥ ८ ॥
 स्वरूपसौख्ययुता काले कुपुण्याधिसमन्विता । यौवने भर्तुसंयुक्ता वार्धके सुखवर्जिता ॥ ९ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजातपूर्वपापात्स्वगाधिप । लक्षणैरेभिराद्वयायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 विष्णुः कार्यः शैतमपि सौवर्णैर्विश्वयोनिभूतम् । तद्वन्महेश्वरं कुर्याद्भग्न्यैः पुष्पैरलङ्कृतम् ॥ ११ ॥
 देव्यो विमेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ १२ ॥
 गायत्रीं च जपेत्तद्विद्याप्राप्त्यस्तथा सुत । भोजयेच्छक्तितो विर्मास्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् । न तस्याः पुत्रभरणं तदये जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः । प्राक्सपत्नीसुतावातात्तस्याः पुत्रविनाशनम् ॥ १५ ॥
 विमाणां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्द्धनम् । जीवितं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततितम् ॥ १६ ॥
 रितं पट्टिमितान्दे तु ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्योक्तसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो देहावयवकार्ययुक् । सदाचारः सुशोभादयो दवानियमतत्परः ॥ १ ॥
 ऋयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्व्यापारवान्भुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षमनास्तस्याः प्रीतिर्वै मातुलादिषु । अस्रवातगदार्ता सा बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्वातः स्यात्करपादयोः । बहुपुत्राः प्रसूताश्च ह्यपुत्रस्तु तथाप्यसौ ॥ ४ ॥
 एतस्य मृतपुत्रत्वं कर्मणा केन जायते । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्प्रायश्चित्तगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्द्विजाननाश्चैव मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । असृक्सावाद्दृशं पीडा जायते मासिमासि च ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रसमुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परविद्यापहारकः ॥ ८ ॥
 एको ग्रामेऽवसद्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो मित्रसंयुतः ॥ ९ ॥
 कालेनारो मृतो विप्रो हतं तेन धनं महत् । क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं रात्रा हृतञ्च तत् ॥ १० ॥
 एवं कृतापराधोऽसौ दूत्या सह स क्षात्रियः । किञ्चित्कालानन्तरं च देशान्तरगतीच्छया ॥ ११ ॥
 म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् । केचित्केचिद्विपचर्यन्ते नरके भृशदारुणे ॥ १२ ॥
 दानधर्मादिना किञ्चिदिह जन्मनि मानद । विप्रवंशे समुत्पन्नो जातो वै चेह जन्मनि ॥ १३ ॥

इदं द्वितीयं वै जन्म विप्रत्वं यत्र तस्य वै । पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते ॥ १४ ॥
ब्रह्मस्वहरणञ्चैव मृतपुत्रः प्रजायते । नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मनुगानि हि ॥ १५ ॥
पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १६ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्ध्येन सौख्यं चिरम्भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं वदुपुत्रप्रदायकम् ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूप्रदेशे तु गोमयाद्युपलेपयेत् । तत्रोपर्याविकं स्तीर्यमयवाजिनकं शुभम् ॥ १८ ॥
छादयेच्छुक्लवस्त्रेण कुर्याद्वै द्रोणपर्वतम् । तस्योपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशकपालिकम् ॥ १९ ॥
स्यापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णीं शुभलक्षणाम् । मुक्तायज्ञोपवीतादद्यात् निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २० ॥
दधानां करयुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कश्यपाद्दामभागे च त्वदिति विश्वमातरम् ॥ २१ ॥
सौवर्णीं स्थापयेत्सूतं सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसने च समास्याय ततो द्रोणा दिशं दिशम् ॥ २२ ॥
हारकेयूरमुकुटकुण्डलाभरणादिकम् । एवं तौ दम्पती सम्पगर्चयेत्पर्वतोपरि ॥ २३ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणौ पूजयेद्विविधैर्गुणैः । नानार्घफलपुष्पादि चार्पयेत्सुसमाहितः ॥ २४ ॥
अम्यर्च्यं दम्पती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २५ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुपि विप्राणां च धनं हृतम् । दूतिकाकर्मनिरतो वाक्यदोषादि यत्कृतम् ॥
तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव मूर्तिं ददाम्यहम् ” ॥ २६ ॥

अदितिं च प्रणम्याय कृताञ्जलिरिदं ब्रुवन् । अदिते विश्वमातस्त्वं शरण्या शरणाधिनाम् ॥ २७ ॥
प्रजादुःखीयसन्तप्तहृदयं मामवेश्वरि । सम्प्रणाशय दुःखं मे प्रजां देहि यशस्विनीम् ॥ २८ ॥
एवंकृतविसर्गस्तु ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ २९ ॥
चन्द्रसूर्योपरगो तु ब्राह्मणाय प्रदापयेत् । एवंकृतविधिः सूत कृष्णं मां दापयेत्ततः ॥ ३० ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ ३१ ॥

फाष्टलोष्टात्रमशस्त्राद्यैः करपादघ्नं वेदत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्रामभवेण्डज । स राज्यह्मरोगेण मुक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तस्मिन्वर्षास पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्वियुज्यते । महापापोत्यरोगस्य न चोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानकृतं पापं रिष्टरूपेण काश्यपे । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णायुष्कमापि ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्भं तु यः कश्चिद्घातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं गेगेणात्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
जलेधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूपसुवर्णस्य दानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुसुमेनै कृपिष्टुदेवपारगः । स्वहातीयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपमकारयत् ॥ १ ॥
 तत्सम्बद्धमभूद्युद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 मुक्ता तत्पापजं सर्वं शतदुनिकटेऽधुना । सहि जातो द्विजश्चात्र वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 कुष्ठक्षयान्वितश्चात्र युवभावे खगाधिप । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवच्यमहम् ॥ ४ ॥
 वेदाभ्यासाच्च महतः सावित्रीजापवस्तथा । गङ्गायां वासतो वापि सर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
 न कुष्ठवृद्धिरत्रास्ति तद्वैतः शमनं भवेत् । जीवेत्पशुमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महाभाग विद्याभ्यासाच्च या तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च स्वगेश्वर ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । यभूव भर्तुमुहदामाज्ञापालनतत्परा ॥ १ ॥
 जत्र जन्मनि सा विप्र काश्यां जाता हि सुप्रत । व्रतदानपरा चापि भर्तुचोपणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दान्तं प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गक्रामा चित्ताग्नौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं मुक्ता भोगारतु तत्र वै । भविष्यति महाराजकुले राजातिथार्मिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन खगाधिप । सोऽत्र जन्मनि यश्चाद्यात्पूर्वं शूद्रगृहाश्रितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं वै स व्रतं चान्द्रापणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्तिह ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सुत सदा भर्तुपरायणा । दानवर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
 पूर्वमासीच्च मुखजा समर्भा फललालसा । श्रोतितान्यफलं पक्वं भक्ष्यार्थं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति खलु ये पुत्रा अवोम्भपांश्चोण्डज ॥ ३ ॥
 प्राप्स्यन्ति चैव पञ्चत्वं तस्याश्चाकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि पूर्वपापमणाश्रिनीम् ॥ ४ ॥
 शनिवारण्डजश्रेष्ठ निमन्त्र्याश्चत्यर्कं सुत । तत्तले ब्राह्मणी सूर्यदिने पष्ठधां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
 नानाफलैस्तथा पक्षिण्यैरसत्सुतैः । फलानि विक्रीतेष्वत्र कृत्वाभक्ष्यमदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
 पूजयेत्तु महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देक्षे हि यामुने ह्यासीत्पूर्वं वाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं तेन वाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
 शकटेन कुटुम्बस्य पालनं ह्यकरोत्तदा । एकस्मिन्वै दिने गत्वा ददाह वनमद्भुतम् ॥ २ ॥
 बल देवस्य सम्प्राप्य जीवा दग्धा अनेकशः । वन्योः सहायतस्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 शुभाच्छुभफलं मुक्ता पापाच्च नरकास्तथा । मावे तु जाद्वर्गस्नानात्स जातः शूद्रवंशके ॥ ४ ॥

विपाशानिकटे देशे योजने समसम्पिते । भव्यो महोदामी गौरः कृशाङ्गो लोचनेल्पदृक् ॥ ५ ॥
 राजमान्यो बहुस्त्रीको देवतातिथिप्रजकः । भ्रातृहीनः शत्रो धूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
 पञ्चमे भवने राहुर्भौमयुक्तोल्पसन्ततिः । लक्षणेर्लक्षितश्चोभ्रेवेदि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 वन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । तस्माज्जातः पुत्रहीनो स पापोऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिः कथ्यतां देव सुखसौख्यविवर्धिनी । सर्वपापप्रशमनी लोकानां हितकारिणी ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि जन्तुदग्धविनाशिनीम् । वनदेवी तत्र कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्यमी शुभालेख्या पत्रे तच्चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजवं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मकम् ॥ १२ ॥
 सन्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवी कार्यसाधिनी । देया वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्घ्यं वा तदर्घ्यं विनतासुत ॥ १५ ॥
 होमयेच्च दशशेन तद्दशशेन भोजनम् । तावान्मितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 विभ्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् । अकृते तु ययाशक्तिं रिष्टं पष्टिमितेव्देके ॥ १८ ॥
 मायश्चिसे कृते सूत जीवनं चाव्यस्रतिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवान् सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराजं या हरेजारी पूर्वजन्मनि तुज । तात्र रोगेण जीर्णेन दुर्गतिवा जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चाच्च रसैः सर्वैः समन्वितम् । विभ्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छतपा दद्याच्च दक्षिणाम् २
 होमयेच्च तथा चात्र गायत्र्या त्र्यम्बकेण तु । मुच्यते जीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रकम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्ति च यः काश्चिद्देवागारस्यितां सुत । मघ्रां कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्यापितां पुरा ॥ १ ॥
 अप्रतिष्ठो भवेदत्र जन्मन्यथ स्वगाधिप । वर्षत्रयं तदाशून्यपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्राजवर्षं मोहात्पूर्वमेव नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो धोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभूहिरण्यमिष्टाच्चतिलसन्नादानतः ॥ २ ॥
 घृतधेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्याति । दानं यथालुमानेन सर्वस्वार्धतदर्घकम् ॥ ३ ॥
 देयं द्विजवधौ हि विचार्योत्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपे चात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥

रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं खगाधिप । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मान् ॥ १ ॥
गङ्गास्नानेन सततं विधिनाके मृगास्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं खगाधिप । जलोदरेण रोगेण पीडयते बहुजन्मान् ॥ १ ॥
गङ्गास्नानेन सततं विधिनाके मृगास्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कंश्चिद्वाग्विरोधी च पूर्वजन्मानि यादिनः । सोऽज जन्मानि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सूत देयं दानं द्विजावये । वेदानां पुस्तकं स्मर्य पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौमजर्गुलडाग्रज । प्राग्जतत्पापशमनं सर्वं शोक्तं परन्तप ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवेऽभूत्सुतान्विता । अयोध्यायान्तु मुमुक्षु धनभ्रातृसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजात्रैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वं पापप्रणोदनम् । कार्या गत्वा च विधिना शिवमाराध्य घृततः ॥ ३ ॥
श्रौतैर्निर्महापुण्यैर्नानाविधैर्विस्तरेः । शिवरात्री ततः पश्चादीपमालादिनेण्डुज ॥ ४ ॥
तत्र रात्रौ महानद्यां मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वरुणसूक्तैश्च नौकायां वा खगाधिप ॥ ५ ॥
य एवं कुरुते सम्यक्तस्याः स्यात्सन्ततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दान्तु यः कुर्यात्प्राग्भवे विनतासुत । दयात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । सात्र जन्मानि तत्काले क्षयरोगनिपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
दृढकर्मकृतं पापं तस्मान्नोक्तं खगाधिप । पापनाशकरं किञ्चित्प्रायश्चित्तं हि काश्यपे ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्याय छिपचाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी भर्तुः पूर्वभावे खगाधिप । मूकत्वं जायते तस्याश्चेह जन्मानि निश्चयात् ॥ १ ॥

तत्पापनाशनं दानं दद्यादेदस्य पुस्तकम् । ब्राह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापाद्यमुच्यते ॥ २ ॥

होमयेच्च तिलान्मत्स्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीऋद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भ्रूयेन्नारी पूर्वभावे खगाधिप । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥

अप्रतिष्ठान्विता सात्र जायते वै खगाधिप । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीऋद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपंचाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्भिजो महाभाग ह्यासौद्वेगे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥

विधिनां च प्रदत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविवलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥

स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोमादृचं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥

ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुङ्क्ते पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥

पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे पुण्ये रम्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥

विशालाक्षो धनी मानी सुरूपो मितदो घृणी । वद्देशाधिकारादयः पुण्यात्स्वर्गफलं विदम् ॥ ६ ॥

लोभी क्रूरो महाधुत्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुत्तर्हीनस्तु परुषः स्त्रीसुखोऽक्षितः ॥ ७ ॥

बन्धुहीनो व्यथी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥

कुवेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धमिति कां वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ९ ॥

सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्स्वर्गफलसम्मितम् ॥ १० ॥

पत्रालेख्यं पवित्रं वा पुत्रसन्ततिवर्धनम् । य एवं कुरुते सूत तस्य रिष्टं न जायते ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिक्त्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीऋद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पदपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५६ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकरारीरवान् । क्षामाङ्गः क्षितिर्वर्णश्च स्वल्पवृत्त्या च जीवति ॥ १ ॥

देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । क्रे पादे कुशलेण दंशशृङ्गविधानतः ॥ २ ॥

अणो वै जायते दीर्घा नेत्रतोऽथ विरश्मिता । परीक्षमपवादं च ध्रुवते तस्य वै सदा ॥ ३ ॥

मिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं वक्ति वै किञ्चित्किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ४ ॥

अपत्यानि क्षिपन्ते च एकं द्वे त्रीणि तस्य वै । वर्षत्रयमिता वाला भ्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥

केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वमेव हि । एकोदरे स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥

पृथगेवं कुभ्रातृणां मृतापत्यत्वमेव च । गते बहुतरे काले कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अवः पूर्वं वैमतेय तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥

दानशुचिर्दयायुक्तः पिपाशीनिः परस्परम् । तस्याप्यपरमातुस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥

एको वै पादचाररुतु तृतीयश्च स्तनन्धयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥

तस्यैवैवेदिर्कं कर्म कृतं पुनैः स्वशक्तितः । मासैके तु व्यतिक्रान्ते पुत्रेणैव दुरात्मना ॥ ११ ॥

निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । खिन्नया पुत्रदुःखेन मात्रा वै ताडितं ह्युरः ॥ १२ ॥
अवधाताच्छिलाभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरादेव कालेन ज्येष्ठश्रोत्रेण घातितः ॥ १३ ॥
इदं द्वितीयं वै जन्म मृतापत्यं प्रजायते । पुराकृतानि कर्माणि मुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्यानां मृतानाञ्च लघूनां बृहतां तथा ॥ १५ ॥
तस्य पापस्य शुद्धयर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु सम्प्राप्ते सानुकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः ज्ञातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १७ ॥
उपोषणं दिवारात्रौ श्रातश्चातुर्दिते स्वी । सुरमेवै सगर्भायाः गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
सुशुभे भूमदेशे तु कुंकुमाद्युपचारिते । कुर्यादष्टदलं पञ्च चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
तन्मध्ये कश्चिन्मणीयुक्तं माघवं कलशेर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभृतं प्रद्युम्नाद्यांस्तथाचरेत् ॥ २१ ॥
चारुदेहं सुवर्षं च चारुगुप्तं यशोऽन्वितम् । इभवाहुं चारुबाहुं सुचारुं पूजयेत्कमात् ॥ २२ ॥
पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोर्वदः । पुष्पस्रग्भूषणान्धाद्यैर्चयेद्विधिविधुर्गुणैः ॥ २३ ॥
तद्विप्रातोथ तद्विष्णोरतो देवाभिपूजयेत् । शतमष्टोत्तरं दुवा चरुणा पापसेन वै ॥ २४ ॥
होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २५ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापकृत्कर्म कृतं वै पूर्वजन्मनि । सपत्न्याश्चैव बालस्तु निहतः भूरवेष्टया ॥ २६ ॥
स्वकुल्यहननं चापि भूमिद्वय्याभिलिप्सया । लघवोऽलघवश्चापि हवा वै पूर्वजन्मनि ॥ २७ ॥
ततोऽयं वै मया मातं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं राम्यद्वे त्विदम्” ॥ २८ ॥
स्वस्त्यस्तु चोति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जयेत् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत स्वेष्टवन्धुभिः २९
ऐहिकं लक्ष्म विक्षेपं पूर्वकर्माभिज्ञसनम् । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्याद्बालक्रीडनात् ॥ ३० ॥
जलादन्यादिना बाधा व्रणो वा तस्य जायते । नार्यङ्गे विहृतन्यायी मुखे तिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
पितृष्वसमातुलान्योर्नैवतोदो विरश्मिता । स्वप्नमातृष्वसुश्चापि बाल्ये वैद्यव्यताऽथवा ॥ ३२ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां च कारयेत् । वागिन्द्रियविशुक्ता सा चेह जन्मनि जायते ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग विविशुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्गोमादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालास्वरोगेण संयुक्तो जायते त्विह ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं विधिवद्देवेदिने ॥ २ ॥
कुटुम्बिने दसिद्राय दद्याद्दोषापनुत्तये । गण्डमालाहरन्त्वेतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलनीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्स्वगाधिप । अत्र पूर्वकृतात्पापान्मानुषी सङ्गरा स्मृता ॥ १ ॥
धनपुत्रविहीना सा चेह जन्मनि जायते । निष्कृतिं ता प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥

स्तात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पष्ठ्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यमक्षयं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्मा । गण्डमालारयरोगेण संयुक्ता बाहुजोऽधुना ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यात्तत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्मसुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एवंपष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जघान बालकं कश्चिद्ब्राह्मणस्य खगाधिप । वज्रदेशे वस-पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
घोरः सर्वकलामिहो नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्ययुतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगभाक् ॥ २ ॥
विद्यादानात्कृतात्पूर्वार्च्येषु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ३ ॥
बालघातनजात्यापाद्ब्राह्मणस्य विहङ्गम । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कृत्स्ने पुष्करे च महास्थले ॥ ५ ॥
नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्द्विधिविच्छिन्नान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥
ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । षडक्षे चतुरक्षे वा कुण्डे चाज्यतिलाज्जुमान् ॥ ७ ॥
शक्त्या च भोजयेद्दिमाञ्शैषान्कासारलङ्घुकान् । नानामक्ष्यफलैश्चैव वस्त्रैर्माल्यैस्तथाचर्येत् ॥ ८ ॥
विविधा दक्षिणा दद्याद्ब्रह्ममतिकीर्तिं तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
स बालघातजात्यापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामयाष्टम्या नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घपादाद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
तन्तु तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि खगेश्वर । व्याघ्रस्तस्य शतं चाब्दं पञ्चहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्तं कृतं येन पञ्चम्या चन्द्रवासरे । प्रायश्चित्तेऽकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघाताच्च निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्बुद्धात् ॥ १४ ॥
न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतरपि । वाध्यते क्षयरोगेण पूर्वजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥
ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥

पुत्रवृद्धिकरश्चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापारधं या नारी परपक्षं च कारयत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडिताऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
तथा निष्कर्मितं स्वर्णं देवं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षाघाताच्च संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपञ्चुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्रारभवे मोहात्सुरां वै त्रिविधां पिवेत् । घृत्कृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥
 गृहविचातुसारेण पलेनार्धपलेन वा । कुर्याद्विरण्मयं पद्मं चाष्टपत्रसंमन्वितम् ॥ २ ॥
 ध्यावाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपधारकैः । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैर्द्याद्विप्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं घृत्कृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मञ्जरायां खगाधिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
 धीरे कलियुगे माते पापाकान्ते महीतले । भरावतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णोपहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेन्द्रेज । कुनखी जायते चात्र महापापेन लाङ्छितः ॥ १ ॥
 सुवर्णशतकं दद्यात्स तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तच्चदोषोपशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता या पूर्वं घातयेन्नृपम् । राजपक्ष्मान्विता सात्र तस्मिन्भवति मामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणु चात्र खगेश्वर । यत्कृते विविना सर्वं पूर्वजन्मायनाशनम् ॥ २ ॥
 स्वर्गोभूमिमिश्रं घृतेधेनूतिलानि च । देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
 रिष्टं त्रिशन्मित्रेन्द्रे तु प्रायश्चित्तेऽकृतेऽतिह ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं यः कश्चिद्देशं हन्यात्खगेश्वर । प्राग्जन्मन्यथ युक्तः स्याद्रक्तातुर्दरुजा भृशम् ॥ १ ॥
 भविष्यति न सन्देहस्तस्य भृशुः खगाधिप । तस्य दानशतेर्वापि दत्तैर्वैव जन्मनि ॥ २ ॥
 त्रिंशवर्षे महारिष्टं रक्ताधिकस्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता येयं शक्तिर्माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
 प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविवर्जितम् । कृत्वा चाहुः कर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनसप्तत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातपेदैश्च पूर्वजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मानि विज्ञेयो रक्तावुदसमन्वितः ॥ १ ॥
प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये महाभाग क्षयः पातकजो भवेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तयुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरा पिवेत् । सात्र जन्मानि मूत्रस्य कृच्छ्रेणातिप्रपीडयते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्त परं तस्या घोरपापहर सुत । सुवर्णपत्रदानञ्च सपन्न ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पुजिताय निवेदेयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कासश्चासादिना वाया ह्युदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥

क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यसंयुतः । प्रिया प्रीतिपरा तस्या व्रतानामनुकाङ्क्षिणी ॥ २ ॥

किञ्चित्कोधान्विता सा वै कुवाक्याना च भाषिणी । उदरे वातजा रोगाः क्षिरोर्तिर्नैव्रतोदकृत् ॥ ३ ॥

अपत्यानि म्रियन्ते च एकोऽपि द्वित्रयोऽपि च । रजोदोषात्मपीडयेत् वेदना विविधाः कृताः ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्वकर्मकृत नैव स्त्रीकृत नाम सशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥

कृतानि विविधान्येव दानानि भुवि मानद । स्वगृह धान्यराशिं सा प्रसारितवती खग ॥ ७ ॥

सर्वसा गार्वाङ्गणस्य धान्यराशिमभक्षयत् । तया गृहीत्वा लकुटि भृश कुक्षो प्रताडिता ॥ ८ ॥

सगर्भा सुरभिर्वत्स गर्भः कुक्ष्युपघातनात् । मृतोऽसी तेन पापेन ब्राह्मणी दूषिता भृशम् ॥ ९ ॥

शिष्टुःखेन सुरभिर्भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥

पश्चान्मानुष्यमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यं खगेश्वर ॥ ११ ॥

सप्तजन्मसु जायेत गोस्त्रीब्रह्ममवातकः । नानाकर्मवशादेव नानापत्यार्थदुःखभुक् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येनापत्य प्रजीवति । अनुग्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भासे नमसि सम्प्राप्त सानुकूल्यहेऽरुणि । सपत्नीकः शुचिः स्नातश्चौषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥

उपोषण दिवा रात्रौ त्रयोदश्यामतान्द्रितः । पूर्णमासीदिनं प्राप्य तस्या चानुदिते खो ॥ १५ ॥

सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवा स्यान् चोदङ्मुस्तपयश्चित्तम् ॥ १६ ॥

अर्हणाद्युपचरिश्च पुङ्गुमाद्युपचरयेत् । कुर्यादष्टदल पत्र चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥

तत्रोपरि न्यसेद्देवं माषवं कलत्रेचयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे माषव सुचतुर्भुजम् ॥ १८ ॥

उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च हुंसमादिभिः । ब्रह्मसूक्तेन सूक्तेन त्रिणः सूक्तेन पूजनम् ॥ १९ ॥

पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यर्चयेद्दक्षिणैर्गुणैः । रुद्रकादशनीपिश्च जपेद्बृहद्विधानतः ॥ २० ॥

पूजालक्षमितैः पुष्पैरर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २१ ॥
रुद्रस्यायुतहोमश्चः समिदाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥
होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया कर्मवशतः प्राग्जन्मनि दुरात्मना । सगर्भा गौर्धातिता च लकुट्या कुक्षिताडनात् २४ ॥
तेन वै कर्मणा प्राप्तं मृतगर्भादिकं भृशम् । मृतसन्ततिदुःखानि प्राप्यन्ते च तदेनसः ॥ २५ ॥
तत्तदनोविनाशार्थं दानं सम्प्रददे त्विदम्” ॥ २६ ॥

स्वस्त्यस्तु चोति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जयेत् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य ह्यन्यान्वे तोपयोद्दिजान् २७
भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । प्रप्तान्ते सुरभिं दद्याद्देमद्रव्यादि शक्तितः ॥ २८ ॥
बहःशेषं ततः सर्वं भोजयेदित्येवमुभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २९ ॥
काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वातः स्यादुपलेखनात् । शृङ्गणां चोपघातश्च जायन्ते व्रगजार्तयः ॥ ३० ॥
जलाकुलत्वं स्पृशोऽप्रेस्तादृशं तत्र जायते । नार्यङ्गे विकृतिव्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
पितृष्वसुर्मातुलान्या विधवारितः स्नुषादिषु ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशस्तुतस्सप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तरयाः प्रदरस्य विनाशनम् । दद्यादृक्ममयं पत्रं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाच्च सुशीलाय पूजिताय निवेदेयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशस्तुतस्सप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रो शिविवां वै सुरां पिबेत् । मृत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥
चिद्वैन इयावदन्तैन जानीयात्तस्य लक्षणम् । सप्तजन्मसु रोगेण मृत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृढात्माक्पापजात्सुत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयावशेषे च कृच्छ्रं सातपथं चरेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशस्तुतस्सप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघातनतत्परा । वभूव प्राक्च पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
रक्तावुदसमाक्रान्ता दुष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोके खगेवर ॥ २ ॥
चत्वारिंशन्मित्रे वर्षे सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशस्तुतस्सप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजान् च बाहुजा । देशे सास्वते प्राप्ता सर्ववर्माञ्जिता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगयुता चात्र युवमावे खगाधिप । प्राक्पापं दुष्टरात्सुतं वण्णपादादिसम्भवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पथाच्छिवपूजनतत्परा ॥ ३ ॥

या स्वेवं कुरुते भक्त्या-कदलीदानमुत्तमम् । नश्येच्च ह्ययत्नस्तस्यास्तथा पापप्रणाशनम् ॥ ८ ॥

आयुर्वर्षाणि संमुक्ते ह्यत्र सप्ततिकानि वै ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे स्रुत परस्वर्णोपहारिणी । सात्र जन्मनि रोगेण कुनखत्वेन बाध्यते ॥ १ ॥

दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥

चान्द्रास्यणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यहन्त्री च या पूर्वभवे नारी पतिव्रता । रक्तार्षुर्देन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥

व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापर्यचतुष्टयम् । सप्तधान्यस्य दानेन रक्तार्षुर्दविनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टासप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चिकुषी प्रजापते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥

स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे खगेश्वर । प्राजापत्यव्रतं स्रुत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनारशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

केशिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुवीर्यः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥

त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥

प्रजाः पालयत्स तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥

तस्मिन्काले ह्यभ्युद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृते यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥

तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणावलम्बिनी ॥ ५ ॥

घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्ता मृतवती तदा ॥ ६ ॥

तद्गुणा सान्तकालेऽपि दिवं प्राप्ता सभर्तुका । मुक्ता तत्र महाभोगानपूर्वांस्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥

नानाप्रजाघातनशं तत्पापापूर्वसमुद्रवात् । क्षीणात्युष्णतथा सूत म्लेच्छदेशे समुद्रभी ॥ ८ ॥

सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिमे । गौरः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥

नानाभोगमुखैर्गुक्तो गजयूथैः समवृत्तः । पश्यन्धरयसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥

मंहोयः एतपौत्रादत्राद्यन्तमुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥

स्त्रीतहायान्महाभाग तथा पुत्रसहायतः । सुविश्वर्ययुता सापि यवनी तद्वशादिह ॥ १२ ॥

सपुत्रः प्राप्तसहायश्च सोऽप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं खगेश्वर ॥ १३ ॥

स्वामिधर्मकृतात्युष्णसदर्थमरणाय च । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्स्वगाधिप ॥ १४ ॥

पञ्चाशीत्यब्दमायुःस्यान्न च रिष्टेन तन्मृतिः । रिष्टं पञ्चाशदब्दे तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥

शस्त्रमहार्तैर्विविधैः प्राप्ते त्वत्र रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्यापात्तद्वयं नात्र संशयः ॥ १६ ॥

दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तद्वत्पञ्चाशत्पलसम्मितम् ॥ १७ ॥

कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पूर्वसु । सर्वोपस्कारसंयुक्तं देयमेतच्च पुत्रक ॥ १८ ॥
महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खग । नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्कचित् ॥ १९ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण सततं सोन्मादेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा स्वर्णमयं वायुं मृगं हैमञ्च बाहनम् ॥ २ ॥
सर्वोपस्कारसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रपहारी च वः पूर्वं जन्मन्यत्र, हि जन्मानि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
दद्यात्तत्पापनाशाय प्रपु विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पत्न्यौ हि विद्यमाने तु जारक्षभौ धृतो यया । सा चात्र पादजा तुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रद्विजपालनात् ॥ २ ॥
धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोदितात् । प्रायश्चित्तेऽकृते-रिष्टं चत्वारिंशन्मितेव्दके ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत पदशीत्यब्दजीवनम् ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्र्यशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
तस्मिन्नेव हि काले च तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशत्यब्दे च पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्शीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाह्मणीं सुत बलौत्कर्षेण मन्दधीः । रमयेत्यागमवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजापते ॥ १ ॥
अत्युमपापात्तस्यात्र रोगमुक्तिर्न जायते । म्रियते रिष्टयोगेन सोन्माद्यत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी लोभान्मोहाद्वरेत्रपु । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
शतत्रयपलं दद्यान्नपु तत्पापशुद्धये । तत्पापस्य क्षये सुत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रबंधो समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । घनघान्त्यसमायुक्तश्चेर्षालुश्चाजवात्तितः ॥ १ ॥

सुवतः शक्तिमान्वीरः किञ्चिद्व्याधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां वलं हत्वा मेहस्तस्य व्यजायत ॥ २ ॥
 उदरातिरसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक्सत्यजा लोके व्रतानामनुकांक्षिणी । बहुपुण्यः प्रसूताश्च नैव पुत्रः प्रजायते ॥ ४ ॥
 यथवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥
 पूर्वजन्मनि विप्रस्तु सञ्जातः पश्चिमे पुरा । तस्य गेहे सुनयना कन्या प्रौढमुषागता ॥ ६ ॥
 मूर्खिद्रविणलोभेन वृद्धविभाय सार्पिता । तत्पित्रा वै हृतं विचं जामातुस्तदशादपि ॥ ७ ॥
 सुदती सा ह्यतिमौढा परार्धगुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं सञ्जाता सा सुवार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चित्काले व्यतिक्रान्ते वृद्धविप्रो मृतश्च वै । सा बाला विधवा जाता पुत्रपत्यर्थदुःखिनी ॥ ९ ॥
 व्रततीर्यरता नित्यं सत्यानामनुकाङ्क्षिणी । बहुवर्षस्तया कृतं नियमैः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
 पित्रा धनं गृहे भूरि तस्या वै त्वपितं भृशम् । किञ्चित्काले ह्यतिक्रान्ते मृता सा ब्राह्मणी वरा ॥ ११ ॥
 सा पुत्री ह्युदरे भूत्वा ह्यगमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताश्च वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मप्रभावेण पूर्वं कन्या मृता बहु । तस्य नार्याश्च गर्भे सा ह्यायाति मृतिमिच्छति ॥ १३ ॥
 पुनर्जन्म पुनर्भृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रपकर्मा च रौखे नरके गतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा भुक्ता वर्षाणा च सहस्रकम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 इदं चतुर्यकं जन्म पुनीवाह्न्यमत्र वै । मृतः पुत्रो मृतो गर्भस्तेन वै कर्मणा खग ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं न वै पत्यनुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृताः सुत ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्राशम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन्पृथक्त्वेन प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह तस्य शान्तिं समाचरेत् ॥ २० ॥
 स्वकन्यां वरयोग्यां स चिन्तयित्वा शुभं दिनम् । अष्टवर्षवयस्कौ वै यथामावं ययामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् ॥ २२ ॥
 महापापोपशमनं कन्यादानमतन्द्रितः । कन्याविवाहसमये महाशान्तिर्विधिं चरेत् ॥ २३ ॥
 एवं कृतविधेः सूत कन्याकृत्यविधानतः । शान्तिकर्मणि सर्वत्र विस्तरेद्विगादिकान् ॥ २४ ॥
 श्रमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् । गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् ॥ २५ ॥
 वर्षे वर्षे तु संपूर्णे ह्यत्रवस्त्रादि दापयेत् । एवं कृतविधेः सूत बहुपुत्रा यशस्विनः ॥ २६ ॥
 पापं पुत्रविनाशार्थं कन्यापत्याह्वयं च यत् । तत्पापस्य प्रणाशार्थं कन्यादानादि निश्चितम् ॥ २७ ॥
 नाशयेत्तन्महत्पापं द्विजानां विधिपूजनात् । यजन्यज्ञविधानेन ब्राह्मणान्स्वस्ति वाचयेत् ॥ २८ ॥
 विनायकाम्बिकाद्युतां हेमनिष्कप्रमाणतः । आचार्याय तदेचे च नानापापविनाशिके ॥ २९ ॥
 पेरिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । जिह्वास्दमतात्त्वोष्ठप्रणो वातादिदोषकृत् ॥ ३० ॥
 नृपचारप्रिहानिश्च विधानां च यत्तततः । दक्षमानेन मनसा भृशमाधि प्रजायते ॥ ३१ ॥
 सर्पिष्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तं समापयेत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽप्याय सप्ताशीत्युत्तरस्तशतधिकसह सप्तम ॥ १७८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या तात्रधारिणी नारी लोमात्पूर्वमेव सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं विचार्य यत्नेन ताञ्च दद्याच्च शक्तितः । तस्माद्दानान्महाभाग पापं नश्यति नश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरसप्तशताधिकतहस्रतमः ॥ १७८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्या यया भुक्ता पूर्वजन्मानि मानदं । गर्भासला ह्यजा वद्धा विधिना गर्मधारिणा ॥ १ ॥
तेन कर्मविपाकेन वाहुजा सात्र कीर्तिता । पूर्वजन्मन्यसी विप्रा न च गर्भं ध्वार वै ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं तस्य चात्र यच्चि सर्वधर्मोचनम् । कृत्वाजां गर्मसंयुक्तां राजत्वां पदपलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
वैश्वानरस्तया कार्यः पञ्चमापेक्षिरुष्मयः । पूजयित्वा ततो दद्याद्दिनाय विधिनाण्डज ॥ ४ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकानन्युत्तरसप्तशताधिकतहस्रतमः ॥ १७८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपिक्तः प्राक्सूत वभूव पुरोत्तमः । स्वज्ञातपु महाभागो दृढधर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
वैराटदेशे निवसन्नाजकारितः सदा । कृतवान्गोष्ठं तत्र शूद्राणां भयदायकः ॥ २ ॥
बालवत्सा मृता गौर्वि पुरे तस्मिन्त्वगोचम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्राप्नो भुक्ता भोगांस्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजातपुण्यात्प्राप्तोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । नानामुखैश्चर्ययुतो गजाश्वरयवाहनेः ॥ ५ ॥
बन्धुभृत्याधिकाराढ्यो वस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुपसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ ६ ॥
धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसन्ततिदुःखतो बालवत्सववादिह ॥ ७ ॥
नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु पुत्र खगाधिप । चत्वारंशान्मिमेवैषं सर्वसन्ततिनाशनम् ॥ ८ ॥
अहमात्मान्महाभाग वृष्टिरिष्टसमुद्रवात् । पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्बालवत्साधनाशिनम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणु खग तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्णं महारिष्टं प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
दृढकर्माजिततात्पापात्रयोक्तं पापशोधनम् । शृणुयाद्दत्तं च वैशाखे विधिनाण्डज ॥ १२ ॥
माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्दिनान्दोमयेक्षं स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
कोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनुनां दशकं दद्यात्सवत्साभरणान्वितम् ॥ १४ ॥
दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गं पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्र यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरान्तसुत । मृत्युः पञ्चाशदब्दे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमिव तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेण्डज ॥ १७ ॥
जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । जयोदश्यां दिवा भूमावृक्षे मृगशिरोभिधे ॥ १८ ॥
निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजाप्रभावतः । भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुं प्रपूजयेत् ॥ १९ ॥
तथा तृतीये जनुषि मरणं गोष्ठहातसुत । सर्वपापाविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरसप्तशताधिकतहस्रतमः ॥ १७९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । तेन तत्पापमुद्धर्य देयं रीतिपलं शतम् ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विमांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजादयुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनव्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैनतेय महाभाग स्वस्रोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वर्ं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्यादोपोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दिनवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपट्टवर्धं कुटुटाङ्गं खमेश्वर । अत्र जन्मानि सा जाता संकरा लोभतंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं धारयति प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्द्वैरेण्यं द्विपलरमकम् । तदर्धमितर्कं वापि निजवित्तानुमानतः ॥ ३ ॥
 दत्त्वा दिजाय विधिना ह्याचरेच्छङ्करव्रतम् । पूजादानादिकं कृत्वा सा भवेत्पुत्रिणी रम्य ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिणवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अवन्त्यां राजसम्मानो देवाद्रिजपरायणः । वैश्यजातौ समुत्पन्नः कश्चिदासीद्विलासवान् ॥ १ ॥
 कृपिवाणिज्यतस्तेन धनानां सख्यः कृतः । प्रतिवेशे स्थिता तस्य हरिणाक्षी हि शूद्रजा ॥ २ ॥
 बलात्सा धर्षिता तेन हृतान्याभरणानि च । कामलोभाच्चञ्चलाक्षी स्त्रीस्वभावाच्च तदृशा ॥ ३ ॥
 लोकलज्जाभयात्तेन गर्भस्तस्याः प्रपातितः । तदुग्रपापादधमो राजयक्षप्रपीडितः ॥ ४ ॥
 अत्रन्तीवासकृच्चपि ध्रुणहा स नराधमः । देशान्तरे मूर्तिं प्राप प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 भुक्तातिदारुणान्सूत नरकान्योरदर्शनान् । फलान् भुक्त्वा पुण्यानां चान्ते पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभरतस्सदा । नानाचौर्यकलायुक्तो लोभवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
 महामिमानिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैर्धनैर्युक्तो कुटुम्भभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वयया काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तत्रिवर्षात् मन्त्रैस्तद्विज्ञैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । सम्पूज्य विधिवदेवं तदन्ते भोजयेद्दिजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तांस्तथा शान्तान्पूजयेद्दक्षिणादिभिः । नानाहिरण्यैर्विधैस्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापघनाशनम् । सम्प्राप्य तत्र निर्माणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यपे । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तंता शलाका देया वै शूद्रकर्णोऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥

आयुर्द्वयं तस्य कृतनिष्कृतिमानसः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पण्डितरे ॥ १७ ॥
एतच्च नालं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमः पुनरुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात्स्वर्गमत्र जन्मनि । स्वरोमसमान्यस्या रोमाण्यत्र भवन्ति च ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय तथा दयारवर्णनिष्कवयं सुत । जायते सुहृन्मरोमा ॥ विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमः पुनरुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी च हरेर्दातिं ध्रुवं सा च स्वगेधर । पिङ्गाक्षी जायते चाग्र प्रायश्चित्तं परं दृष्टु ॥ १ ॥
रीतिं दद्यात्तलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छ्रुत्या तिलान्मोगविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमः पुनरुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे धनिता या च परसिद्धान्तहारिणी । साय जन्मानि शूलेन रंगेणैव च वाच्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्तदानं विप्रेभ्यो दर्शनेभ्योऽथ स्वगेधर । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रुद्रदानाच्च शक्तिः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तरयाश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽथ त्रिपते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तमः पुनरुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्राघाती भवेत्पूर्वजन्मन्यय खगाधिप । सोऽत्र जन्मानि जायेत नरश्च विकृतसारः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मानि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यो शक्तितोण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमः पुनरुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धयेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
मुखजा प्राग्भवे ह्यत्र तत्पापायवनी हि सा । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि स्वगेधरा ॥ २ ॥
पूजयेत्तलशतं तदर्द्धं वा तदर्धकम् । श्रुत्वाय भोजयेद्विप्रान्होमयेच स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते सन्ततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमः पुनरुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनताश्रुत । धर्मकर्मात्मको भक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽपि शक्तिः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यश्वादिभ्यो च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहे शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरभावेन रात्रौ भार्यासहायतः । तस्मिन्दाहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्रयम् ॥ ४ ॥
गृहस्याश्राल्पजीवाश्च साविताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमसादनम् ॥ ५ ॥
सस्त्रीकः स्वकलं मुक्त्वा पापाद्दुष्टं शुभात्तया । शुभं च पुण्यात्पापि च देशे स जातो बाहुजाधरः ॥ ६ ॥

मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोचो नातिनीचो बहुक्लेशः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
 यौवनस्थः सुखैश्वर्यधनैर्युतायुतः । मितदो भोगभोग्यादयः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाद्योभी पापरतः कश्चित् । चिन्तातुरेक्षधूर्तश्च दुःखार्तो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
 गोधातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि स्वगेश्वर ॥ १० ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायासीदाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा मष्टेवास्ति मृतपुत्रात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माद्ग्रे वृषभे ज्ञानिः । लक्षणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कारयित्वा शिवं साङ्गं पल्लवंदमितैः शुभैः । हिरण्यं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥
 तदर्थमितकं वापि निजवित्तमुत्तरतः । पूजयित्वा तु गन्धार्चैः षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 सस्याप्य पशुपं पश्चाद्गोत्रे सुमनोहरे । सर्वोपस्कृतसंयुक्ते वितानाम्बरमूपिते ॥ १५ ॥
 दद्याद्देवि विज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १६ ॥

मन्त्रः ।

“मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदजितम् । तन्नाशय ददेऽहं तु शिवं गोरयसंयुतम्” ॥ १७ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये धातिताः पुरा ॥ १८ ॥
 पञ्चमापमितो बह्निर्देवो ह्येवमयोऽधुना । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्दिनान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तत्रैव जायते कश्चित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाधिव्याधिविवर्जिताः ॥ २१ ॥
 नैवं करोति मोहाद्यः स तु पुत्रविवाजितः । चत्वारिंशन्मितैकोनैः वर्षैः रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २२ ॥
 पञ्चाशन्मितकै चैव रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुरष्टमितान्दकम् ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनताम्बुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्रिह ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सौप्तकस्याण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे दरिद्राय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 नीरोगः स्यात्तथा यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् । न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं स्वगायिप ॥
 तस्मिन् वयसि तद्विष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये एकोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 तत्काले शीर्षजादोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये द्व्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी त्ववधीतपूर्वं मोहादुष्टं स्वगायिप । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतो तथा । दद्याद्देवि विज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये त्र्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परवृत्तं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

घृतधेनुमदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपनिषद् कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशतमः ॥ १८०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । पर्युंसि महामाग ग्रहिणीरुमुतात्र सा ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपनिषद् कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्तस्तद्वर्णः । उदरे वाजतान्त्रोगान्किञ्चिच्छ्रोषघातकान् ॥ १ ॥

किञ्चित्क्रोधी च लोभी च किञ्चिद्विचलमन्वितः । तस्य मिया शुमाचारा पतिभक्तिपरामणा ॥ २ ॥

एकापत्यं भवेत्तस्य स जातो मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्त्वस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं भवे महाबाहो शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन चाकरोत् ॥ ५ ॥

व्यवहारादिकं कृत्वा ब्रह्मभवेन ह्यवर्धयत् । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण बध्निताम् ॥ ६ ॥

ब्राह्मणायापितं नैव ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥

पश्चान्मृत्युवशं प्राप्नो नरके रीरवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणाच्चैव वर्पाणाञ्च सहस्रकम् ॥ ८ ॥

पतितो नरके घोरं पच्यते चेह कर्मणा । व्रतदानप्रभावेण जातोत्तमकुले च वै ॥ ९ ॥

इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निक्षेपहरणाद्यापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥

ब्राह्मणस्य विशेषात्तु ब्रह्मस्वं विपमेव हि । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमसह्यं तत्र जायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां न भवेन्मृत्युर्निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकार्यकरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १३ ॥

यजुर्वेदमयं देवं यजुर्मिः शतरुद्रजैः । पूजयित्वा विमुच्येत पापादाक्लृप्तसम्भवात् ॥ १४ ॥

रुद्रैकादशनीमिश्र रुद्रैकादशकेन वा । जपेन तोपयेद्द्वं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १५ ॥

तद्दशांशेन होतव्यं रुद्रं श्रद्धासमान्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्भौ तिलैस्त्रिमधुराहृतैः ॥ १६ ॥

हरितालीपलाशोत्तसमिधोऽत्र हविर्हुताः । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रक्षान्वितम् ॥ १७ ॥

केयूरकुण्डलाकल्पास्तत्र पुस्तकमण्डलम् । प्रतिरुद्रं शतं विमानभोजयेत्सुसमाहितः ॥ १८ ॥

निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा सुरुषदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदयम् ॥ १९ ॥

इतिहासपुराणोक्तीः सूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवचाह्यं सभार्यः श्रीतितोऽन्वदम् ॥ २० ॥

देवर्षिपितृमर्यानामृषीणाञ्च मदीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २१ ॥

पूर्वसंजीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितात् ॥ २२ ॥

कृष्णगुल्मोत्थितां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ २३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे या भवेत्काचित्स्वर्णकारी स्वर्गेश्वर । स्वधर्मनिस्ता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वमावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृशं सुत ॥ २ ॥
तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । भुक्ता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
तेन वै कर्मणा युक्ता सम्प्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्रीसमाजाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
धनभृत्याश्वभोगार्थेनानाविभवसंयुता । पुनस्तन्तविहीना सा प्राग्गोघाताघसम्भवात् ॥ ५ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशकम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
मार्गे हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठा कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
होमयेच्च ततस्तत्र तिलान्नाज्ययुतानिह । भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छुचया क्षिपूज्यतत्परान् ॥ ८ ॥
दद्यात्तपैका कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्मापनाशनम् ॥ ९ ॥

नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सत्तत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मग्नवः । तत्काले तेन पापेन बहुभूतः प्रजायते ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुभूतान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सत्तत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि सत्रैव बहुभूतकजाकुला ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपे चान न पश्येद्बहुभूतताम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्रातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
स नानाप्रतदानेन विधिना गरुडाग्रज । नास्म्येतकृष्णगुल्मोत्थया पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाण्डज । महिषीघातजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कातिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृतस्यास्य निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मज्ञानमहापापात्पण्डः स्याद्बहु जन्मसु ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव फलहृत्काचित्तममादादिनतासुत । अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज ॥ १ ॥
 अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजाहृदात् । फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः ॥ २ ॥
 भोजनन्तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् । प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 अमायां नारिकेलानि दद्यानि खलु शक्तिः । तत्कृते मुक्तबुद्धिः स्याज्जीवनं चाद्दत्तसत्तम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिदारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
 कार्तिफ्यामथ वेशाख्यां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्भोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तयोदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेद्वारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
 दद्यात्साभरणां सूत महिषीं यमदेवताम् । युगकम्बलसंज्ञां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
 सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्दाने कृते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तयोदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधात्प्राग्वृषभानाश्च नासाग्रस्य खगेश्वर । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति यूनौ भवे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
 नास्ति तन्निष्कृतिः क्वापि दत्तेदानंशतेरपि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षत्रिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 मेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 जय तत्र महाबाहो कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूत्सुद्धं राजद्वारे भयमदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघातकृते सूत स्वशरीरमघातयजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचार्येण चाण्डज । भुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिमुनां वंशे म्लेच्छानां जनित स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागे च शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगो जीवे लयस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगमाक् । शूरः सुवेयोऽतिक्रूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापालोभरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं पशिमिते वर्षे पञ्चहीने खगेश्वर ॥ ९ ॥
 महाकालनरादानात्सुवर्णस्य खगाधिप । सर्वविघ्नपहंशेन महारिष्टहरं परम् ॥ १० ॥
 पञ्चाशीतिमितायुः स्याद्वत् कालनरेऽण्डज । प्रायश्चित्तेऽकृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तं वत्सरे ॥ ११ ॥
 कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणं मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
 चिद्रं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । दृष्टिस्थं लघुनं पुत्र पण्डुलिमितं शुभम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिप्रहरणाग्नारी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीडयतेऽवश्यं विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥

दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षी निहते पूर्वे भवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कावगत्वं प्रजायते ॥ १ ॥

रत्नधेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कावरोत्यं हि काश्यपे ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्रता देवात्पयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यद्गता हतास्तया ॥ १ ॥

सा शूद्रा वै महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्प्राक्कृताद्दिनतामज ॥ २ ॥

तेन कर्मफलेनात्र चतुःपीडातिदारणा । त्रिशोषेर्दीपिता चात्र युवभावे स्वगेश्वर ॥ ३ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपकृत्पापशोभनम् । दीपा देया धृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥

सुवर्णविहिता भक्त्याः संपूज्याश्च महेश्वरम् । गन्धपुष्पैरेतया दीपैर्मैक्ष्यैर्मोक्ष्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥

दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तरमात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दृष्टगन्धयुतः सुत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

मधुधेनुप्रदानाद् ब्राह्मणाय स्वगेश्वर । दृष्टगन्धयुतादोषान्मुच्यते नात्र सहायः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो त्रिंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कञ्चराक्षी प्रजायेत चभूरोमा त्वगाधिप ॥ १ ॥

येन रत्नमयी दद्यात्समुवर्णा विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदत्तेन महाहृतम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्राग्जन्मन्यभृत्काश्चिन्नो दानक्रियान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छूरो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥

नानादानरतस्तत्र भोगादयोऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैकब्राह्मणस्य स्वगेश्वर ॥ २ ॥

लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो भुक्तान्तियमशासनम् ॥ ३ ॥

देशे पथनदं ह्यत्र जातः शूद्रोऽतिचाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णास्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥

सञ्जलैश्वर्यसम्पन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगादयो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥

सप्तजन्मरवसौ पण्डो भविष्यति स्वगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८२२ ॥

अरुण उवाच ।

शात्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदार्ययशोधनी । राजमान्पविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
 किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
 तस्य भार्या शुभाचारा सुरूपा गुणशालिनी । मियमक्तिपरा नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
 एकपुत्रप्रसूता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुत्रं रतं शान्तमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्तिष्ठयाः । विधानं च हितार्थाय सत्यं द्यूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रतां यातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
 धन्यविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
 वशितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्यं भाक्षितं तेन वंशशुद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः संजातो ब्राह्मणश्च सः ॥ ९ ॥
 इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःस्वकी ह्येवं पुत्रहीना स्वगेश्वर ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं द्यूहि देवेश सन्ततेः सौरुपहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्यं विपतुल्यं हि पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विपणैको हि म्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसन्ततिः ॥ १२ ॥
 तस्य सन्तत्यनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमवर्षं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
 सुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नीपधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रस्रक्चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कृद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवदादिने ॥ १७ ॥
 प्रतिष्ठापूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । सम्पूज्य दद्याद्विषय द्रोणान्सर्वे निर्मिताम् ॥ १८ ॥
 जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देतुं दम्पती परिधाययेत् ॥ १९ ॥

एवं कृतविधेः सून निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठोऽविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२३ ॥

श्रीमूर्ध उवाच ।

पण्डोऽस्ति राजसन्मानी ह्यत्र जन्मनि चाण्डज । महादुःशकियायुक्तो बध्नं वनतत्परः ॥ १ ॥
 प्राक्कृतात्तु महादानात्सुखैश्वर्यवनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पण्डो दास्यतिसेवनात् ॥ २ ॥
 नात्र जन्मनि भोः सुत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवाजितम् ॥ ३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मज्ञी सा मया प्रोक्ता या पूर्वं वातयेद्दिजम् । सर्वं विचेष्टितं यस्माच्छृणु चात्र स्वगेश्वर ॥ १ ॥
 अनया द्रव्यलोभेन सप्तन्या धातितः सुतः । शम्भवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥

तस्मादियं महादुष्टा बाल्ये कुप्यान्विता सुत । अतिबाधयुता पूर्वं पितृगोहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
महदोषवती पापादिह सम्प्राप्य यातनाः । क्षुर्विशमते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायेत दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
वृत्तकुम्भान्यथाशक्ति दद्याद्विनाश धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहान्नराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयं काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तया गृहम् ॥ १ ॥
तदाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मणस्यैकबाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवधात्सा वै किञ्चित्कालेऽप्य वै मृता । मुक्ता फलानि सर्वाणि पुण्यपापोद्भवानि ह ॥ ३ ॥
सा गृध्री यमुनातीरे जातात्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृति पापनाशिनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपकरसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेया पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
तात्रकुम्भं सुवर्णाद्वर्धं घृतपूण सदक्षिणम् । तद्दोषशमनायैव दद्याच्छत्तया विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्वेल्लोभात्पुरा भवे । कण्डूरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तद्दोषशमनायैव ब्राह्मणाय खगेश्वर । कण्डूरोगप्रशमनं दानात्तैलघटद्वयात् ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यच्चिच्छुभानना पूर्वमेव चारणवह्निमा । भर्तृत्यक्तात्र विधिना महारोषवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तया महोपवैद्विष्यैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
धूर्तः पापरतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णबाह्योऽतिदुःसातो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
बहुजन्मसु भविता पापान्मुक्तिः स्वगाधिप ॥ ४ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्यादायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खंजोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य निष्कृतिः प्रोक्ता चेह जन्मनि चाण्डज । स्वशरीरविबुद्धयर्थं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वित्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सौर्याद्रुहं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीडयते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभयस्त्वन देशे नेपालविभूते । बहुमित्रमुखैरादयो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
आराधनं च कृतवान्देश्या यः पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं तु सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियं समगमद्वयभिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
फलानि शुभपापानि मुक्ता जातेऽत्र पर्वते । गौरो मध्ये महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशे देशेऽतिविख्यातो वृणी स्वल्पो महायशाः । स्वस्त्रीत्यागान्महापापाद्भविष्य स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्स्त्रीपाप्तिमुखकारिणीम् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हेमिकां कार्यकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यांगधैर्मल्लिखैरलंकृताम् ॥ ७ ॥
दद्याद्देवविधिज्ञाय सुकुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं तथा दद्याद्वाजतं त्रिपलात्मकम् ॥ ८ ॥
ब्रह्मदेवतमन्त्रेण गृह्णीयात्स महाद्विजः । पश्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् । होमयेत्तद्दशशेन तद्दशशेन तर्पयेत् ॥ १० ॥
य एवं कुरुते स त सर्वपापविनाशनम् । प्राप्यश्नतं परं तत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
नेवं करोति यो मोहाजडधीर्दिववानितः । स्त्रीमुखं नेह लभते रिष्टं तत्त्वान्दके ध्रुवम् ॥ १२ ॥

प्राप्यश्नते कृते स त जीवने पञ्चसप्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्भो हन्यान्मृगं हि विनतासुत । खञ्जः स्यादन्यजनुषि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
पापनाशकरीं तस्य निष्कृतिं वच्मपहं सुत । दद्याद्वस्त्रं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
साहायनं सालङ्कारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥

न पश्यति च खञ्जत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे स त पतैलापहारिणी । सात्र जन्मनि पत्नीन्द्र कण्डूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥

सा मुच्यते महाभाग दानात्तलघटद्वयात् । ससुवर्णाद्यथाशक्तिं तलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्यमूर्तिर्दंडो धीरो गिरपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्यां महानाहो दधारासाववर्मनः । गर्भं च कामलोभेन भाविनोऽर्थस्य वै वलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफलं भुक्ता यमलोके स्वगाधिप । शिवपूजनजातुण्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
देशे जाङ्गलके षण्ढः सर्ववर्मवहिष्कृतः । शिवपूजितश्चैव प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
स्त्रीपुत्रमुखरीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्या याववीतपूर्वं मृगं हि वनितान्डज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
तद्वातकाले खञ्जा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखार्ता तथैव हि तदेतसः ॥ २ ॥
तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युवानं भूपणान्वितम् ॥ ३ ॥
स्वर्णनिष्कमुतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्पत्त्यां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥
दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खञ्जत्वं नान्मुपादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
ऊर्ध्ववातादिना पीडा वाल्ये स्याद्गृह्णीगदः । तस्य भार्या शुभाचारा मुखेहा भर्तृभक्तिः ॥ २ ॥
रक्तसावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । गर्भस्तस्या रक्षितोऽपि पातं कुर्याच्च दृष्टितः ॥ ३ ॥
द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वर्नतेय महानाहो शृणु तस्मा विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टाद्भनतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचार इतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्री च कुलटावाक्यलंघनात् । भर्तृस्तस्याश्चोरवृत्तिर्दुष्टसङ्गस्य दोषतः ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन पटव्यं नूततस्करबुद्धिना । धनं भुक्तं च ताभ्यां वै ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धनं भुक्ता पीडितो दारुणैर्ग्रहैः । यातना वदुधा प्राप्ताः पश्यान्मानुष्यमाप्य वै ॥ ९ ॥
किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽप्यं साम्प्रतं भुवि । इदं चतुर्थकं जन्म गर्भपातोऽभिजायते ॥ १० ॥
उभाभ्यां च कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विश्वेश येन गर्भः स्थितो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रदंजन्मनि या नारी नानागर्भान्दिनस्ति वै । तस्याः शुद्धयै निष्कृतिस्तु श्रूयतां कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
ना नारी यतव्राटेऽरमनां वै व्रत्कांक्षिणी । साम्यायने रामाधर्ममाणे पक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥

तस्य पापस्य ज्ञान्तर्यं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयः स्वन्तीं ज्ञान्तां च सुग्भिं शुभलक्षणां ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेतां समाहितः । इष्टेस्तु यवसिः पानिर्भक्ष्यैः कण्ट्यनेरापि ॥ १६ ॥
 रुचिरेस्तु सुगोघ्रात्रैः सा तां पश्चिरेत्सदा । बलिषुष्पादिभि रत्रो दीपैः सक्चन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतगङ्गलध्वनिः स्यादध्यायिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसा हविः ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यायमथाश्रती । एवं व्रतपरा नारी मासेमासे तु संयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं समभिक्षाद्विणी । व्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्व्रतया वस्त्रक्षकदामभूषणैः । सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं मानयन्ती स्तनधयम् ॥ २१ ॥
 कृत्वा च विधिवत्समै तां दद्याद्विभिभाषिणी । सुवर्णं शुद्धमात्रेण माषपाण्डुशसमितम् ॥ २२ ॥
 ददात गां सवत्सां च पूर्वपापापनुत्तये ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया कुलदावृत्त्या नानागर्भा विधातिताः । नानाभेदेः पातिताश्च गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २४ ॥
 तत्कर्मणाम्जितं पापं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्तस्य नाशाय सवत्सां गामिमां ददे ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि षण्ध्यात्वं नाशय त्वं शुभानने । दानेनानेन सुरभेरनवा ससुता तथा ॥ २६ ॥
 भवेयं त्वत्प्रसादेन सगर्भा सुभगा भवो ।” एवमस्तिवति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ २७ ॥
 हिरण्यं रजतं ताम्रं गृह्णीयादौ फलानि च । एवंकृतविधेः सूत नारी स्यादुःखनाशिनी ॥ २८ ॥
 षण्ध्यात्वंमुच्यते सूत पुत्रप्राप्तिर्धनशिवनी ॥ २९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोऽष्टाविंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्पुत्रं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र मजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाभदानाद्विधिवत्सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नाप्नोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोऽष्टाविंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालवाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं वा कृतनिष्कृतेः ॥ १ ॥
 दद्यादध्वं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोऽष्टाविंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सङ्गरः प्राग्भवे सूत वभूष घनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरकर्म कृतं तेन दृष्टसङ्गेन चाण्डल । चौर्येण गां पुरा नीत्वा क्षुधितैर्मक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानायोगिनिमुपागताः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 नानाविभवसम्पन्नो घनपुत्रसम्पन्नितः । युवभावेण्डजश्रेष्ठ चसुह्रीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दशस्वर्णैस्तु सम्मिता । लिखित्वा गौर्विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देया वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्र्या च जपेत्तत्र नियुतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमधेञ्च यथाशक्ति भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधित्वा चेदं स तदोपात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥

स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्धान्येनारी शृंगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वात्स्थानाच्च बहु वैकृतम् । पादभङ्गो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव स्वगाधिप ॥ २ ॥
करोति तस्य पापस्य निष्कृतिं विधनान्न चेत् । तस्मात्पापात्प्रसूयेत मत्तोर्ध्वात्पतनं तथा ॥ ३ ॥

अथ दद्यात्स्वर्णयुग्मनिर्मितं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽयमस्त्रिंशत्तृतांशोऽध्यायः ॥ १८४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदर्थं प्राग्भवे सात्र जन्मनि । महापर्वसु गद्गादिपुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
सर्वापस्करसंयुक्तं स्पर्णादघं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनाडिनतामृत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽयमस्त्रिंशत्तृतांशोऽध्यायः ॥ १८४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ष्वासीत्क्षत्री महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्तः प्राग्भवे विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
दुष्कृताचारितं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । शूद्रायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
कृतः प्रयत्नो हि महानामृद्गर्भस्य पातनम् । तथा ह्यालहल पीतं लोकलज्जातुरा मृता ॥ ३ ॥
गर्भे पीडा महत्युग्रा बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
कर्मणां संग्रहश्चायं गर्भनाशसमुद्भवः । ततो वै मरणम्प्राप्तो बाहुजोऽयं सहाययुक् ॥ ५ ॥
सूर्यलोकं तदा गत्वा भुक्ता भोगोश्च शान्धतान् । अशुभाश्रयकान्भुङ्क्ता स्वकृतादृढकर्मणः ॥ ६ ॥
सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद् । स जातो यमुनातीरे बाहुजश्चेह जन्मनि ॥ ७ ॥
गौरः कुशाङ्गो लम्पश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च मितदो लोभमोहकृत् ॥ ८ ॥
नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । ध्यायन्तमुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
धर्मादिदं तथा पापाःपूर्तः पापतः शठः । सकल्पो हृदि रगणश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक्तद्रव्यादनपत्यकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापान्नोदिनीम् । पुत्रवृद्धिको धन्या लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणकारिणीम् ॥ १३ ॥
शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलः पञ्चमिरन्विता । हिरण्यमी सगर्भा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
तदधेनायरा कार्या निजविज्ञानुमानतः । गन्धपुष्पैरलङ्कृत्य सा देया पापनाशिनी ॥ १५ ॥
पञ्चमर्षिः कृतो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौवर्णं दशमापकम् ॥ १६ ॥
राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलात्मकम् । गायत्रीदशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
होमपेक्षण्डुलैः सार्ज्यैः सर्पैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रसूचयेत् ॥ १८ ॥
एवंकृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् ॥ १९ ॥
बहून्ते तु ययाशक्ति प्रायश्चित्ते यथोदिते । रिष्टं पाष्टीमते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ २० ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं चान्दसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽयमस्त्रिंशत्तृतांशोऽध्यायः ॥ १८४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभूवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यतिकोविद् । आमवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव हया षोडशवार्षिकी । मुक्तातिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चातिधर्मपुत्रस्य भुक्ता रौरवातनाः । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागत्रापि च सङ्गरः ॥ ३ ॥
 पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरयः । राज्यप्रचारको धीमान्गजाश्वपतिपालकः ॥ ४ ॥
 महाधनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । भूतिं प्राप्स्यति गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
 भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य सद्गतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्चत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय खगाधिप । न पश्यति महापीडां पापजां पादसम्भवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्मानमवे विमो आमवासी यनाश्रितः । चोराधिपो महोपश्रुतस्तर्गो खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनत्तासुत । गोभूम्यश्वपदादीनि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 स भुक्ता नरकान्घोरात् पापात्पुण्याच्च शाश्वतान् । स्वर्गात्पर्वतभागे तु सञ्जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥
 बुद्धिमान्नाजसम्मानी महोग्रो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनस्त्वसौ सूत पराषितस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च य पुत्रा स्त्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्मृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विमेष्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोऽण्डज । रौद्रं व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नेतमकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्याच्च पुत्रवर्धनम् ॥ ८ ॥
 अष्टाशीत्यब्दमायुः स्यात्सन्ततिः कृतानिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्चत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुद्भूतो वातदेहरुजाकरः । गुल्माद्या ह्यदरे बाधा शिरोऽन्तिर्जायते तदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्कलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयंचास्ति किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेष्यभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरं परम् । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 उदरश्च स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पावनम् । केन पापप्रभावेण कथय त्वं दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मानि विप्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं वेददेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेष्यभावाच्च वर्तते च विधिः स्मृतः । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिदैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तद्विचित्रं बाह्यामास शूद्रो म्लेच्छजनैः सह ॥ ७ ॥
 लंघनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्तृर्नैस्तर्जनाद्यैस्तु न शूद्रेणापि तं धनम् ॥ ८ ॥
 दिनैः कतिपर्यरेव शूद्रो हि यवनैः सह । ब्राह्मणं भर्तृयामास ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥

तदर्थमपि प्रातश्च स्वात्मघातं चकार, ह न गर्भयुक्ता तु भार्या वै भर्तारं पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 हृतं तस्यापि सर्वस्वं म्लेच्छराजेन तच्छदा । किञ्चित्काले गते कैश्चिच्छूद्रो म्लेच्छैर्हं धातितः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरये वत्स वर्षायुतसहस्रकम् । पपाच नरके घोरं शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभाततः । तत्र यत्नशतेनापि ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्वेन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थे सिवस्तरं सेवां लोकचित्तेन दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योडाह्नं तथा ॥ १५ ॥
 तावन्निष्कृतयो भूयः क्रमेणोमेन यास्तदा । सुशुभे घृष्टदेशे तु गोमयाद्युपार्चयेत् ॥ १६ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशैर्चयेत् ॥ १७ ॥
 सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्वर्षैश्च कुमुमादिभिः ॥ १८ ॥
 जनन्यास्तद्वितं भूयः प्रशुभ्राघ्रास्तथा चर्चयेत् । चारुदेहं चारुबाहुं चारुगुप्तं यशस्विनम् ॥ १९ ॥
 श्रीवत्साकं पीतवस्त्रं सुचारुं पूजयेत्कृमात् । पूजनं विष्णुसक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः ॥ २० ॥
 पुष्पैः सगन्धधूपैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुधारणैः । तद्विप्रासोऽयं तद्विष्णोरातो देवादिभिस्तथा ॥ २१ ॥
 शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुं द्रव्यसमन्वितम् । नानासुखैश्चर्ययुतो गजाश्वरथगह्वरैः ॥ २२ ॥
 बन्धुभृत्याधिकाराढ्यो वस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ २३ ॥
 घूर्तो मिथ्यामवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातस्तन्ततिदुःखतां बालवत्सवद्यादिह ॥ २४ ॥
 नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं खगेश्वर । चत्वारिंशन्मिमे, र्षं सर्वस्तन्वतिनाशनम् ॥ २५ ॥
 गृहपापान्महाभाग वृष्टिरिष्टसमुद्रवात् । पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ २६ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्नालवत्सायनाशिनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं सुत शृणु तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २८ ॥
 दृढकर्माजितात्पापान्न चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्वरिवंशस्य वैशाखे विधिनाण्डज ॥ २९ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विप्रान्द्रोमयेच्च स्वशक्तिनः ॥ ३० ॥
 कोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । येनूनां दशकं दद्यात्सवत्सभारणान्वितम् ॥ ३१ ॥
 दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्र यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ ३२ ॥
 तस्य पुत्रविशुद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पश्चाद्भवेत्तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तत्र नक्त्यब्दमितं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थपुण्याश्रयेण्डज ॥ ३४ ॥
 जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवाभुमौ ऋक्षे मृगशिरोभिधे ॥ ३५ ॥
 निषाणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजात्फलात् । भविष्यति गतिस्त्वस्य शुभा विष्णुपूजनात् ॥ ३६ ॥
 तथा वृत्तये जनुपि मरणं गोपहात्सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविषयेऽध्याय एकोऽन्त्योऽष्टमः ॥ १८४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

येनतेय महाभाग खररोमां प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्रामभुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाण्डं स्वयेश्वर । न गर्भं धारयत्येषा प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ १ ॥
 कृतवाण्डं विधिना तद्वह्नेरप्यं द्विपलात्मकम् । तदर्थमितकं वापि निजवित्तानुमानतः ॥ २ ॥
 दत्त्वा द्विजाय विधिना आचरेच्छाङ्करं व्रतम् । फाल्गुनादौ चतुर्दश्यां कृष्णार्था मासिमासितु ३
 पूजयेच्छकरं रात्रौ तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृते ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपंचाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग यत्कर्म कृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अभयत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राज्यप्रचारी बलशालीरो मन्त्री महायशः ॥ २ ॥
 संविधिप्रदसंयुक्तो दाता भोक्ता मित्रवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्वाजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्कृतम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका ब्रह्मलोभाकुलेन वै । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 सुखातिदारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनान् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोभबन्धनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्गुक्तो कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविर्वजितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिकृन्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वयवा काष्ठायां स्थाप्य लिङ्गन्तु शोभनम् । पूजयेत् त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्तलिङ्गजैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । सम्पूज्य विधिबद्धं तदन्ते भोजयेद्दिनान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तांस्तथा शान्तान्पूजयेद्दक्षिणांशुकैः । नानाहिरण्यैर्विविधैस्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यत्पूर्वं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापोधनाशनम् । सम्प्राप्य तत्र निर्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा पृथमेतद्धि कादयपे । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तप्ता शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । शृतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुरव्दशतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य हि । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं जायते पथिक्तरं ॥ १७ ॥
 एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपंचाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात्स्वमग्रेव जन्मनि । खररोमसमान्यस्या रोमाणीह भवन्ति च ॥ १ ॥
 ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । जायते सुखमरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विपंचाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हारयेद्रीति नारी सा च स्वगाधिप । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीति दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छतं तथा तिलान्नोपविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नदानादिप्रेम्भ्यो दर्शनेभ्योऽप्य स्ववेश्वर । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्वसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽङ्गतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्राघाती भवेत्पूर्वे जन्मन्यय पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्यादिप्रेम्भ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातस्ता पूर्वं जनुष्यत्र कलं त्विदम् ॥ १ ॥
मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाघवनी हि सा । तन्निष्कृतिं प्रवक्ष्यामि गङ्गाया हि स्वगाधिप ॥ २ ॥
पूजयेत्क्षरद्रास्तु तद्द्वं वा तदर्धकम् । शक्त्याव भोजयेद्विप्रान्नोमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते सन्ततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपचाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कात्स्थहारी ॥ पुरुषो प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानात्पलशतादत्र सौप्तिकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपचाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्मव चाहुजः कश्चिद्देशे कीराभिरे सुन । धर्मकर्मा साधुभक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो दिशक्तितः । सर्वाण्यपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यन्वादि कानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । स्ववंशीयस्य कस्यापि गृहं शशोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिनावाप्तु रात्रौ भार्यासहायतः । तस्मिन्दग्धे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च धातिताः कूरकर्मणा । ततो बहुनिष्ठे काले गतः स चमशासनम् ॥ ५ ॥
सखीकः स्वफलं मुक्ता पापादुष्टं शुमाच्छुभम् । ततः पञ्चनदे देशे स जातो वाहुजाधरः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुत्रो दृढः । गौररक्तो नातिनीचो चतुर्भुजः ॥ ७ ॥
यौवने तु मुखेऽर्धवर्णः स्थानैर्युवायुवः । मितदो भोगनाम्यादयः कृती भार्ता जनामियः ॥ ८ ॥

पुण्यादिदं तथा पापाद्योर्भा पापरतः कश्चित् । चिन्तातुरश्च धूर्तश्च दुःखार्तो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
 गोघातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि स्वगेश्वर ॥ १० ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायसीदाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा प्रष्टुवान् मृतपुत्रात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 लक्ष्मैतदण्डजथेष्ट जन्माङ्गादृपभे शनिः । लक्षणैरेभिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कारयित्वा शिवं साङ्गं पल्लवंदमितैः शुभैः । हिरण्मयं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥
 तदर्थमितकं वापि निज विचिन्तुमानतः । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यः षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 संस्थाप्य विश्रुते पश्चाद्गोरये सुमनोरमे । सर्पौपस्करसंयुक्ते वितानाम्बरभूषिते ॥ १५ ॥
 दद्याद्देविधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयन् ॥ १६ ॥

मंत्रः ।

“मोहारपूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदार्जितम् । तन्नाशय ददेऽहं तु शिवं गोरयसंस्थितम्” ॥ १७ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १८ ॥
 पञ्चमापमितो वह्निर्देवो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रीद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमप्रेक्षोजपेद्विजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते कश्चित् । जायते सुलभाः पुत्रा आविष्यादिविवर्जिताः ॥ २१ ॥
 चत्वारिंशन्मितकोने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् । पञ्चाशन्मितकन्दे वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुश्चतुःसप्तमितान्दकम् ॥ २३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपष्ठुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते रिवह ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सीसकस्याण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्ठुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धयायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तमतः शृणु । शूलोद्भिन्नतनुं चारं मृतं प्राप्य रवेर्दिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्यादध्व्या स्नानं शतार्पणैः । पत्रैर्वृक्षोद्भवैः सूत तथा मूद्भिश्च सप्तभिः ॥ २ ॥
 तीर्थोदकैः समन्त्रैश्च तं पूज्य प्रथमं मुत । विधिनानेन या कुर्यादध्व्या पुत्रं लभेद्दधुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्ठुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्ता स्वभार्या परमां सार्धं सन्त्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदध्व्यां स्त्रीं काममोहितः ?
 सोऽत्र जन्मनि भोः सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते अग्रितेऽवश्यं ब्राह्मणीगमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं स्वमाधिप । तस्मिन्वयसि वै रेगी भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय द्विपष्ठुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या कश्चिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षान्द्र शीर्षरोगमपीडिता ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिपट्पुत्रराष्ट्रशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवधीतपूर्वं मोहादुष्टं खगाधिप । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
सरस्वत्याश्च प्रणिमां सौवर्णी राजर्त्वा तया । दद्याद्देवविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पुत्रराष्ट्रशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्पसूतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सौष्ठवि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
घृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदवेदिने । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मनीह खगेश्वर ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पुत्रराष्ट्रशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्नुतात्र मा ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पुत्रराष्ट्रशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६६ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छस्त्रोपघातवान् ॥ १ ॥
किञ्चित्प्रोद्यश्च लोभश्च किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिमक्तिपरायणा ॥ २ ॥
एकापत्यं भवेत्तस्य तच्च वै मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्यापत्यं नान्यत्प्रजायते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन संत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि सद्बुद्धे शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मविद्येन चाकरोत् ॥ ५ ॥
व्यवहारादिना तर्द्ध ब्रह्मविक्ताद्यवर्षयत् । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ६ ॥
नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं माक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥
पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रौखे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणाच्चैव वर्षाणाञ्च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
पतितो नरके घरे पक्तस्तत्र स्वकर्मणा । पश्चान्मानुष्यमापन्नो ब्रतदानप्रभावतः ॥ ९ ॥
इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥
ब्राह्मणस्य विरोधेण ब्रह्मस्वं विषमेव हि । ऋणं प्रसूय वै प्रोक्तमपि कल्पशताधिकम् ॥ ११ ॥
तस्माद्विप्रवर्णोपादि ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणाञ्च निष्कृतिं श्रेयसे वद ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकाममदः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः शतरुद्रियैः । यजमानः प्रमुच्येत पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १५ ॥
रुद्रकादशनीभिश्च रुद्रैकादशकेन वा । यत्नतस्तोपयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥

तदशशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विविज्जुहुयाद्द्वी तिलेस्तिमधुराप्नुतः ॥ १७ ॥
 हरितालीपलाशोत्थाः समिधोऽत्र हुनेत्सुधीः । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोधूमं रक्षान्वितम् ॥ १८ ॥
 केयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रपुष्पकमण्डल । प्रतिरुद्रं शतं विप्रान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदवम् ॥ २० ॥
 इतिहासपुराणोक्तीः सूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्कर्ता सभार्यः प्रीतितोऽन्यहम् ॥ २१ ॥
 देवापिपितृमत्यानामृषीणाञ्च महीशिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षिताम् ॥ २२ ॥
 सर्वोसो जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणांमृषिपत्नीनां वंशान्तर्वातुदीरितात् ॥ २३ ॥
 एवं वै त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽप्यदुःखदात् । गुरुन्देवादिजान्सम्यक् श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
 एवंकृतविधिः सूत हरिवंशश्रुतार्थकः । वाचकोपारि सन्तुष्टो भूमिद्रविणवस्त्रकैः ॥ २५ ॥
 मुद्राकर्णकनुरागं गां दत्त्वा तु पर्यास्विनीम् । भूमिद्रविणदानार्थस्तोत्रेप्येद्विजपुद्भवान् ॥ २६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्य भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् । तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् ॥ १ ॥
 यो वै तस्य मृतः पुनः सञ्जातो ब्राह्मणः स च । इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ २ ॥
 भार्या दुःखकरी नित्यं पुत्रहीना सगाधिप ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौरूपहेतवे ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्य विपत्तयं हि पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विप्रेणैको हि म्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसन्ततिः ॥ ५ ॥
 तस्य सन्ततिरक्षार्थं कारयेन्निष्कृतिं शुनाम् । सुशुभे भूभूदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ ६ ॥
 कुर्यादृष्टदलं पञ्चं राजतं शुक्रतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्ताम्रमयं वै कुम्भमव्रणम् ॥ ७ ॥
 सुशीतसलिलापूर्णं सरलीपविपलवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ ८ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वेणवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रवचन्दनान्वितम् ॥ ९ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दद्यात्तां वेद्यादिने ॥ १० ॥
 प्रतिष्ठापूजने कृत्वा तसो गां वै सक्तसकाम् । शतमशोत्तरं दुत्वा द्रोणाः स्रष्टेव निर्मिताः ॥ ११ ॥
 जातीलक्षप्रसूनैस्तु कुर्यात्पूजां दिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्भुजं दम्पतीः परिधापयेत् ॥ १२ ॥
 एवं कृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपट्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे माशिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धादद्या प्रजायते ॥ १ ॥
 मधुवेनुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यते सा खगेश्वर ॥ २ ॥
 पण्डश्च राजसम्पत्नी चेह जन्मनि जायते । महादुष्टक्रियायुक्तो वधवंधनतत्परः ॥ ३ ॥
 कृतात्तु महादानात्मुखैर्यधनान्वितः । महामानी महावृत्तः पण्डोऽगम्यातिसेवनात् ॥ ४ ॥
 नेह जन्मनि भोः सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मघ्नी सा समाख्याता या पूर्वं घातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं तस्याः शृणु चेह स्वगाधिप ॥ १ ॥
 जनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या घातितः सुतः । प्राम्भवे विषदानेन सर्वदोषविरजितः ॥ २ ॥
 तस्मादियं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । जविनाह्ना यतः सर्वैः पितृगेहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
 महादोषवती पापाज्जातात्र यवनी सुत । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चाण्डज ॥ ४ ॥
 चतुर्विंशे तथा वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राम्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिद्वितः ॥ १ ॥
 घृतकुम्भं सर्वं दद्याच्छुच्यया विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राम्भवे सूत गुडं मोहान्नराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
 गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदस्तमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादसयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वार्मिषे रितपा शूत्रोः पूर्वं दग्धं तथा गृहम् ॥ १ ॥
 तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मणस्यैकवाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
 ततो ब्रह्मवधात्तत्र किञ्चित्कालेऽपि सा मृता । भुक्ता फलानि सर्वाणि पुण्यपापभवानि वै ॥ ३ ॥
 सा शूद्री यमुनातीरे जातेह पतितेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनिमि ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नान् कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मागासीद्वाह्मणः कश्चि कृपिकर्भरतस्त्वदा । पूजकश्चातिथीना च भिक्षुकाणा च चरन्तः ॥ १ ॥
 तद्गृहे वृषभो मत्तो तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्रूपमस्यापि प्राम्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाप्रमुष्कं तु कृतं कर्मातिद्वारणम् । तत्र तज्जनितं भुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डितु तेन पापेन स चास्त्यत्र स्वगेश्वर ॥ ४ ॥
 यर्मात्पूर्वकृतास्तोऽपि सुखैश्वर्यपणान्वितः । दृढाजितस्य पापस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
 पूजनादतिथीनाञ्च भविष्यति च सततिः । तीर्थोऽत्रयेऽत्र जनुदि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुर्द्व्यष्टिमितान्दान्तं रिष्टं पञ्च शब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय चतुसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी कराहं गरुडाग्रज । दन्तुग सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णादयं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तेलहारी तु यः कश्चिद्भवेत्लोभात्पुराभवे । कण्डूरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्यसा तैलप्रदानाच्च ग्राह्यणाथ स्वगेश्वर । कण्डूरोगप्रशमनं दानात्तैलघटद्वयात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भवत्युक्ताधिविश्रा सा महारोपवती ह्यमृत ॥ १ ॥
तया महौषधैर्विध्यैः पत्युः पुत्र्यं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नष्टसकः ॥ २ ॥
धूर्तः पापरतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णवाह्योऽतिदुःस्वार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
यहुजन्मस्वसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डल ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खल्लोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य निष्कृतिः शोक्ता जन्मनीह खगाविप । स्वशरीरविकृद्ध्यर्थं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद्दुष्टं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । निष्कृतिं सा चरेत्सूत सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २ ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्याः शरीरे चोपजायते । जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः ॥ ३ ॥
कुष्ठरक्तचानपत्यत्वं प्रमेहातिर्वनशतिः । कुनखी दद्रुलः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् ॥ ४ ॥
भीतिरेश्वोरतश्च राज्ञो वित्तव्ययादिकम् । लकुट्यावशस्वाद्यैर्जायन्ते व्रणजातयः ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनशतत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयं सूर्यदिने सूत प्राप्य भूमिं श्मशानजार्थं । मृतप्रेतं समालोक्य राज्ञी गच्छेदतन्द्रितः ॥ १ ॥
पूजयित्वा चित्तां तस्य बलिमश्विर्धं सृजेत् । स्नानं कृत्वा मृदालम्भैः पत्रैर्वृक्षोद्भवंस्तथा ॥ २ ॥
शतच्छिद्रघटस्थैस्तु नानातीर्थोद्भवंजलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिना चरेत् ॥ ३ ॥
शरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्दिधिपूर्वकम् । दत्त्वा द्विजेभ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्यादोपापनुत्तये । नारी प्रयोगेणानेन वंध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ वैश्यश्चात्र जन्मनि वाट्जः । देवद्व्यापटरणात्प्राग्नाक्षिन्पीडितः ॥ १ ॥
विशेष्येव्यवर्तते च नेत्रमंगो जनिष्यते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
वृत्त्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराविषम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाशोऽथोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चक्रे सुष्कानिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन वै कर्मणा सोऽत्र षण्दशैवापवर्णजः । गवां पालनजातुप्यादनासां सुखसयुतः ॥ २ ॥
गोर्षाडनान्महापापात्तस्य नैवात्र निष्कृतिः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशशोऽथोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिल्लना पूर्व मोहस्परधृतं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
कुक्षोऽनादिर्नियुते घृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायस्य दशोऽथोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीतपूर्वभवे यो वै नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णभृङ्गो रौप्यचुरा घण्टाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलयुक्ता च दद्यादेवविदे सुतः ॥ २ ॥
कृष्णगुल्मोत्थिता पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायधनुर्शोऽथोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे या भवेत्काचित्स्वर्णकारी खगेश्वर । तदगृहे बान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः ॥ १ ॥
ताडिता कुक्षिभागे तु रुकुटेन भृशं युत । तच्छाडनान्महादुःख प्राप्ता गर्भातिभारतः ॥ २ ॥
मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसम्भवा । तेन वै कर्मणा युक्ता सम्प्राप्तोचित्ताजासनम् ॥ ३ ॥
पुनः शूद्री हि सज्जे गौरवर्णा शुभानना । धनभृत्यैश्च भोगार्थविभैः संयुता हि सा ॥ ४ ॥
पुनस्तन्ततिहीना वै प्राग्गोघातावसम्भवात् । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् ॥ ५ ॥
क्षुर्पाद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा । मार्गे हि वर्मतो यत्नात्प्रतिभां कारयेत्ततः ॥ ६ ॥
संस्थाप्य च शिवं तत्र विविना विनतासुत । होमयेच्च चरन्तत्र तिलाज्यान्प्रयुतानिह ॥ ७ ॥
भोजयेद्वाक्ष्णान्मत्तया शिवपूजनतत्परान् । दद्यात्तर्पणं कपिला सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ८ ॥
प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माधनाशनम् । नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिर्जं भयम् ॥ ९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाशोऽथोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापवान्त्र बहुमूनी प्रजायते ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाद्य विविधा त्वत्र जन्मनि । बहुमृशान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाशोऽथोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हसति या नागी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मानि सत्रिव बहुमूत्ररुजाकुला ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुमदानाच्च वेदवेदाङ्गवेदिने । विधिना काश्यपे चात्र न पश्येद्बहुमूत्रकम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताश्विनुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सुत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सुत कृष्णमुलमात्रवाध्यते ॥ १ ॥
 स नरो रत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णमुलमौत्या पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महिषीदानादिप्राय विधिनाण्डज । महिषीपापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टांशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं सुंक्निकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 ज्ञानाज्ञानकृत् वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मसु ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाननक्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचिप्रमादद्दिनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
 अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापतो ध्रुवम् ॥ २ ॥
 फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खलु शक्तितः ॥ ४ ॥
 तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं चान्द्रसप्ततित् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र स्वगेश्वर । जाम्यते मेदसा युक्तस्तदुत्सेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
 कार्तिकयामय वैशाख्यां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगादिप्रुच्येत तत्काले गरुडामज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीघातनानारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णयुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
 दद्यात्तामरणां सुत महिषीं यमदेवताम् । युतकम्बलसंछन्ना विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
 सा मुच्यते महापापान्महिषीवज्रतासुत । तस्मिन्नेव कृत्रे दाने कृष्णयुल्मेन पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दिनक्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्धे प्राग्मृपभाणाञ्च नासाग्रे गरुडाग्रज । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति गृनि भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
 नास्ति तत्रिप्क्रिया कापि दत्तैर्दानशर्तोरपि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोलिखत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिमिवन्दः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 मेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 ॥ चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघातकृते सूत स्वशरीरमयात्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचौघेण चाण्डज । भुक्ता स्वर्गफलं पुण्यमात्मवातात्पारिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिभुजां वंशे स्लेच्छानां जनितः स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिते ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्थे चंद्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुवैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुवेधोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापालोभरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने खगेश्वर ॥ ९ ॥
 सर्ववित्तपदंशेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् । पञ्चाशीतिमितायुः स्यादन्ते कालनरेण्डज ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे । कालरूपेण श्लेष्णेन तत्क्षणे मरणं स्मृतम् ॥ ११ ॥
 महावीराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 हृदिस्थं लघुनं पुत्र पङ्गुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठतुर्गन्त्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दयिमहरणे नारी ग्राममे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीडयते सूत विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
 दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यते तन्महारोगालात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पचनन्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुणौ निहते पूर्वभवे च गृहडाग्रज । अत्र जन्मानि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानादिधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरौत्यं हि काश्यपे ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पचनन्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्राममे सुमुखी काक्षिहता देवालयेण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हृतास्तया ॥ १ ॥
 सा शुद्रात्र महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्पाककृतान्तु खगेश्वर ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलमेव चक्षुःपीडातिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णनिर्मिता भव्याः सम्पूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्भक्ष्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्दिनेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय समनन्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दृष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

मधुधेनुमदानादौ ब्राह्मणाय खगेश्वर । दुष्टगन्धिवृत्तादोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽप्यायोऽष्टमकमुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तत्सुं धातयेत्पूर्वं यां नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगस्तखगेश्वर ॥ १ ॥
येतुं रत्नमयी दद्यात्समुक्तां विधानतः । नश्येद्दे चक्षुषो रोगस्तद्दानेन महाद्वृतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽप्यायो नवनवमुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

म्रांजन्मन्यप्यभूत्काश्चिन्नरो राजकृपाश्रितः । दण्डाधिकारवाञ्छूरो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभादयोऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्तथैकब्राह्मणस्य खगेश्वर ॥ २ ॥
लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शुद्धोऽति चाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसम्पन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगादयो दानात्सर्वविदं सुत ॥ ५ ॥
सप्तजन्मस्वसौ पण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽप्यायोनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०० ॥

अरुण उवाच ।

आस्ते कुले सप्तपन्नो शौर्यौदार्यशोधनी । राजमान्यविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्तेन क्षिरक्षि महापीडा प्रजायते ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा सुरूपा गुणशालिनी । विप्रभक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रं प्रसूयाय नान्यपुत्रमुपागमत् । पश्चात्पुष्पांतरं शान्तमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं श्राम्यति तत्स्त्रियाः । विधिना च हितार्याप सत्यं द्वाहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्थादिकारकः । ब्रह्मास्य मित्रताञ्जतो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
कयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्यैरवधत् । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
वञ्चितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदत्तवान् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यैविनेऽमृततत्पुत्रः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्थं च ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना स्वगायिप ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं कथं देव येन पापशयो भवेत् । निष्कृतिं द्वाहि मां वैश्यसन्ततेः सौरूपदेवते ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपसन्तुल्यं पुत्रपौत्रवेनाशनम् । विपेणैकोऽपि म्रियते ब्रह्मस्वैः सुतसन्ततिः ॥ १२ ॥
तस्य सन्तत्पनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुश्रुमे भूपदेसे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भममवर्णं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नौषधिपल्लवम् । नानाफलशततेपैर्न पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥

तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तवान्यफलोपेतं वस्त्रसकचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च प्रदद्याद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठा पूजनं कृत्वा ततो गा वै सवत्सिकाः । विप्रैर्म्योऽष्टोत्तरशतं जातकौम्मविनिर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पैः प्रकुर्याच्च लक्षैः पूजा महेशितुः । संकष्टान्मोचयेद्देनुं दम्पतीं पाणिवापयेत् ॥ १९ ॥
एवं कृतविवेः सतः निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्याय एकोत्तरनवशताधिकस्तत्सप्तमः ॥ १९०१ ॥

अरुण उवाच ।

यथायथा च दोषाणां मोक्षः प्राणभृतां भवेत् । दानं व्रतं तथा कर्म येन सौख्यं जनो व्रजेत् ॥ १ ॥
सर्वलक्षणसम्पूर्णां दृश्यते भुवि मानवः । तथापि कर्मणा केन ह्यभिज्ञानं तु कारयेत् ॥ २ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा जन्मानि येनैव कृतं शशकघातनम् । तेनैव कर्मदोषेण कुब्जः काणो भवेन्नरः ॥ ३ ॥
ऐहिकान्यपि लक्ष्माणि शरीरे सम्भवन्ति च । परापवादिनस्तो लम्बो बध्नतस्परः ॥ ४ ॥
गान्धीदा च महती वात्ये वयसि सम्भवेत् । न बन्धुः पृष्ठतस्तस्य न च बन्धुमुखं सुत ॥ ५ ॥
अग्रतो नापि नश्यन्ति घालकाः खगघातनात् । राजदण्डो ज्ञानदण्डो मानभङ्गो भवेदिति ॥ ६ ॥
मेर्यते येन कर्माद्यैः स वै व्यङ्ग्यो भवेदिति । मुह्यतो वदने चैव मशकानाञ्च पादयोः ॥ ७ ॥
शस्त्राग्निपीडनं कुक्षौ ग्रीवतो हि मजायते । एवं स बहुशस्त्रैर्यैर्लक्षणीरिति लक्ष्यते ॥ ८ ॥
कर्मणस्तस्य निर्हारं प्रापश्चित्तं समाचरेत् । तस्य दोषस्य ज्ञान्पर्यन्तमाचरेत् हरेर्भूतम् ॥ ९ ॥
शय्यां दद्याच्च विप्राय सोपधानां सतूलिकाम् । हरिमान्दोलयेत्तत्र चैत्रे चैव विधानतः ॥ १० ॥
लक्ष्मीनारायणौ कार्या हेमनिष्कप्रमाणतः । महत्या पूजयेद्धर्म्या महोत्सवसमन्वितम् ॥ ११ ॥
द्वादश ब्राह्मणांश्चापि भोजयेद्द्रक्ष्यभोज्यकैः । व्रतस्य च विविजं सूत कथयामि समासतः ॥ १२ ॥
दमनारोपणं चैव रोगमुक्तिद्वितीय वै । चैत्रे मासि शुभे पक्षे शुभवारे तथा त्रिथौ ॥ १३ ॥
दशम्यामयिवाप्तं तु कुर्याद्दमनकाय वै । सैवत्सरकृता पूजा येन पूर्णा भवेत्तत्तत् ॥ १४ ॥
तपसो भङ्गमकरोज्जीवस्यास्याभवत्तदा । भस्मीभूते तदा पत्न्यौ रतिः प्रीतिश्च दुःखिने ॥ १५ ॥
तन्नेत्रवारिसम्भूता दमनस्य रता भवेत् । सौख्यं च सुसौभाग्यं महदासीत्पुशोननम् ॥ १६ ॥
तेन सन्तुष्टहृदयो स भवेद्यः शिवः स्वयम् । रत्यै प्रीत्यै च ततोऽयं दमनः प्रवरीकृतः ॥ १७ ॥
दमनेन च यो मन्त्री वर्षमध्ये न पूजयेत् । तस्य सावितरी प्रजा दमनाय भविष्यति ॥ १८ ॥
नरैर्म दत्तो यो धात्रा त्वत्पूजादौ भविष्यति । तस्मादमनपूजादौ वर्जय्या लोकवन्दिता ॥ १९ ॥
जन्मेपां पूजनं पश्चादिह लोके च जायते । समूलं दमनं सूत स्थापयेत्पत्रके वटे ॥ २० ॥
दमनं नवया कृत्वा पूजयेत्तदनन्तरम् । दानैश्चरीरीजेन ततोभिन्नेन सुन्दरि ॥ २१ ॥
आनन्देश्वरीरीजेन नवया विन्दुना सह । नवप्रकारमिह तु दमनं पूजयेत्त्रमात् ॥ २२ ॥
अघोरविधया पश्चादभिषेक्तेन जनम् । पूर्वोक्तया दक्षिणस्या दिशि संस्थापयेद्भूती ॥ २३ ॥
अखेण रक्षणं कुर्यात्तत्रैव ततः परम् । बहुधा नूतनमुद्रां तु भ्रामयेद्दमनोपरि ॥ २४ ॥
चैत्रे तिर्तवाद्दशान्तु दमनारोपणं भवेत् । उदयेदस्यमन्त्रेण हृदयेन च लेपयेत् ॥ २५ ॥
श्रावणश्चनसोत्सवो विविधां च कारयेत् । मयमे दिवसे कुर्यादधिवासनमुत्तमम् ॥ २६ ॥

सद्योऽधिवासनं वापि वर्षपूर्वजाप्रसिद्धये । नवकोणं च विख्यातं सिन्दूरेण समप्रभम् ॥ २७ ॥
 कलशात्रव संस्थाप्य हेमपात्रादिप्रसिद्धान् । एकं ॥ कलशं स्मर्य स्थापयेद्देशिकोत्तमः ॥ २८ ॥
 दक्षिणे मण्डलं कुर्यात्कुङ्कुमाद्यैर्विचित्रितम् । अशोकतरुमालिख्य त्रिकोणं मण्डलं लिखेत् २९
 तन्मध्ये स्थापयेत्कार्म पञ्चवार्षं धनुर्वरम् । वसन्तसहितं तं वै पूजयेत्सिद्धिहेतवे ॥ ३० ॥
 चापवीजैर्भुवनेशानां श्रीकामायुक्तबीजकैः । कामाय नम आलिख्य विधेयं रुद्रवर्णकम् ॥ ३१ ॥
 कामबीजत्रयं शोक्तं पूर्वमेव समुद्धरेत् । रत्यं नमश्चाष्टवर्णास्तदन्ते च समुद्धरेत् ॥ ३२ ॥
 प्रीतिबीजं रतिस्थाने प्रीतिस्थानेऽष्टवर्णकान् । गौरां श्यामां रतिप्रीती कमेण परिपूजयेत् ॥ ३३ ॥
 पद्मताम्बूलहस्तेन रक्तवस्त्रविराजितैः । दिव्यैराभरणैः सूत्र रतिप्रीती प्रपूजयेत् ॥ ३४ ॥
 यामदक्षिणमोर्ध्वात्वा कामस्य तदनन्तरम् । सुवस्त्रं पुष्पसमये सङ्गं कामं प्रपूजयेत् ॥ ३५ ॥
 धूपदीपादिनैवेद्यैर्दमनायेद्यं पूजयेत् । सर्वकार्यसुसिद्धयर्थं पूजयेन्मधुसूदनम् ॥ ३६ ॥
 क्रमेण पूजयेत्सर्वं वैष्णवान्भोजयेद्ब्रह्मन् । सुवासिनींश्च सम्पूज्य योगिमण्डलमर्चयेत् ॥ ३७ ॥
 अद्वया परिपूज्यायनानादेशीयमानवान् । पूजयेच्च शुभं पश्चाद्दृक् रत्नादिभूषणैः ॥ ३८ ॥
 स्वर्णभारसहस्रेण दिव्यवस्त्रैर्मनोहरैः । पूजयित्वा ततो विमानपूर्णाहुतिमयाचरेत् ॥ ३९ ॥
 अनेन विधिना देवं दमनारोणे यजेत् । तस्य कर्मकृता बाधा हरिरे नैव जायते ॥ ४० ॥
 पूर्णां मनोरथास्तस्य जायन्ते नात्र संशयः । शुद्धवर्णगुवर्णेन कृत्वा भस्मूर्तिंशुक्तमाम् ॥ ४१ ॥
 ध्वजिंसां गन्धपुष्पाद्यैर्द्वज्ज्ञाय निवेदयेत् । तस्यैहिकमिदं चिह्नं भवेद्दुर्निपीडनम् ॥ ४२ ॥
 जातुजंघे तथा कुञ्जे पीठनं तदरे भवेत् । यजमानविरोधं च शुद्धिहीनोऽनुविन्दति ॥ ४३ ॥
 तेजुतेषु कृता बाधा स्वस्वे चैव प्रजायते । कीलीन्यकुलटादिभ्यो यावने सा विगर्हिता ॥ ४४ ॥
 कुलाकुलत्वं भूम्यादिघातः स्यादुपलेखनात् । दंष्ट्रिगृह्णीकृता बाधा मातुर्जनिकृताः पुनः ॥ ४५ ॥
 हस्तन्याश्चैव नार्याश्च गृह्णतो गुरुरोगकाः । इत्यादिवेदनास्तस्य हरिरे सम्भवन्ति वै ॥ ४६ ॥
 संक्षोभोद्भिन्नचित्तत्वादिहेना मीम्य जायते ॥ ४७ ॥

इति श्रीबृहद्व्याससंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्रवुत्तरन्यदाताधिकतहन्तमः ॥ १९०२ ॥

अरुण उवाच ।

कचिद्ग्रेणं समुत्पन्नः कश्चित्पुरुषसत्तमः । संयुतो वायुपित्ताभ्यां गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ १ ॥
 कृपिकर्मं प्रकुर्याणो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । धनधान्यसमायुक्तः किञ्चिद्द्रवापारवान्भुवि ॥ २ ॥
 भार्याद्वयं तु तस्यासीदेका वै मृत्युमागता । अपरा रोगसंयुक्ता किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ३ ॥
 प्रदरार्तिंश्च हृच्छूलं निद्रालस्याग्रिमन्दताः । हृदये कुम्भहृत्सी श्वयुः कण्ठादयोः ॥ ४ ॥
 इत्येतैर्लक्षणेः स्वामिन्भार्या वै ज्वरपीडिता । तयोर्मिथो महार्पतिर्मित्रेणापत्यजं सुखम् ॥ ५ ॥
 मृतभार्यः पुमान्सोऽपि यथा च्युतगृहाश्रमः । सर्वकर्मणामाधारभूतः स्यात्स्वगृहाश्रमः ॥ ६ ॥
 मृतभार्यस्य तत्राग्रे क्षयिहोत्रादिहानिकृत् । तस्मात्तु कर्मणा येन भार्या भर्तुर्भवेच्छ्रणम् ॥ ७ ॥
 अतिदुःखकरी घोरा तस्य कर्माणि मे वद ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सापत्यस्यानपत्यस्य धनिनो निर्धनस्य वा । यूतो वा स्थविरस्येति यो योगः कर्मणा भवेत् ॥ ९ ॥
 हन्तुश्च पत्नीख्यानां मृतभार्यस्य लक्षणम् । विशेषेण परांश्चापि कीर्त्यमानाञ्छृणुष्व भोः ॥ १० ॥

ययायया स लोकानां सौख्यानि विविधानि च । पुण्यकर्मभिराप्तोऽपि विविधैः श्रद्धया कृतैः ११
 अपत्यस्त्रीधनयशोविद्याभिः सम्भृतो भवेत् । स्वं जहाराऽसहिष्णुत्वादाभिजात्यादयेर्ष्या १२ ॥
 शृग्यादपवादैश्च नानामिथ्याभिशंसनैः । तथा यूनोऽस्य वनिनः सापत्याश्च स्त्रियो मृताः १३ ॥
 मिथ्यापमृत्युकैर्वीन न सौख्यमिह जायते । तदादिभिर्महादुःखैर्युज्यते योऽन्यसौख्यहृत् ॥ १४ ॥
 रुदत्सु शिशुषु प्रायो प्रीतिमानहृदि जायते । तदादि च महद्दुःखैर्युज्यते सौख्यवन्धुषु ॥ १५ ॥
 भार्याकार्येषु च तथा विनश्यत्सु दिनेदिने । दुःखान्वयौ मज्जमानोऽसौ मर्त्यहं मृत्युमिच्छति १६
 अहं ममेति सौख्यार्थं मिथ्यावादेः स दुर्मतिः । स्त्रीणां च मृत्युकौलीन्यात्स्वहानिः स्यादितस्ततः
 पुनर्भवति तस्य स्त्रीमाप्तिः कष्टाद्वत्तव्ययात् । अपत्नेः स्त्रीभवा प्रीतिर्नास्य तस्य प्रजायते ॥ १८ ॥
 निर्धनस्य च यूनश्च पञ्चधापत्यदुःखिनः । रोगग्रस्ता चिरं भर्त्या कष्टान्मरणमिच्छति ॥ १९ ॥
 स चापि सुखिरं काले नानारोगैः प्रपीड्यते । जीवत्यपि तथा सार्धं जातिप्रीतिपरो भवेत् २० ॥
 न गार्हस्थ्यमर्थं किञ्चित्सुखमाप्नोति दुर्मतिः । कलहश्च स्त्रिया वर्गे निर्निमित्तं कचिद्भवेत् ॥ २१ ॥
 नातिप्रीतिर्भवेत्तस्य भार्यायाऽथ तथा सह । अल्पापत्त्यानपत्या वा कदपत्याय सा भवेत् ॥ २२ ॥
 व्याधिश्रापत्यविन्तोत्यो नित्यं तं वै प्रवाधते । लक्ष्णैरिति निश्चित्य कर्मनिष्कृतिमाचरेत् २३ ॥
 फाल्गुने मासि सम्प्राप्ते शुक्लपक्षे चतुर्दशी । तिथौ प्रातः समुत्थाय मुस्नातः शुचिवस्त्रधृक् २४ ॥
 शिवस्यालघमासाद्य देवज्ञेन समन्वितः । ज्ञापयेत्तु शिवं सम्पत्पञ्चामृतपुरःसरम् ॥ २५ ॥
 अर्चयेच्च ततः पुष्पमाल्यगन्धानुलेपनैः । धूपदीपैश्च नैवेद्यैर्विविक्ता विधिकोविदः ॥ २६ ॥
 चतुरस्रं चतुःपादं कुम्भस्योद्धरणक्षमम् । पद्मत्रिशद्विगुलच्छायां लिङ्गस्योपरि धारयेत् ॥ २७ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्कुम्भं मुग्धशिशिराम्भसा । पूर्णं मध्ये कृतचिह्नं तद्रूपोत्ता वस्त्रवर्तिका ॥ २८ ॥
 तदग्रे विगलज्जोषं कराग्रं लिङ्गपूर्वनि । विदधद्विधमेनं तु देवज्ञादेशतत्परः ॥ २९ ॥
 त्रिकालं प्रणमेद्देवं दण्डवन्नियतव्रतः । कुम्भजलेन हासकृत्सुमुग्धशिशिराम्भसा ॥ ३० ॥
 शूरेनियतं प्रातःस्नाथी विधिमिमं चरेत् । पठेन्मन्त्रं शिवस्याग्रे देवज्ञेन समीरितः ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वैसौख्यानि निवृत्ता दुष्टशुद्धिना । जन्तूनामप्यजन्तूनां नानामिथ्योक्तियुक्तिभिः ॥ ३२ ॥
 मृतभार्याख्यमेतन्मे पापं तत्कर्मसंभवम् । अतिदुःसहदुःखादयं यत्पापमितरत्सुखैः ॥ ३३ ॥
 ज्वालाभिर्दह्यमानोऽहं स्त्रीवियोगानलस्य वै । मुञ्चतिलाम्भसः सैकस्तपसा सौख्यकारिभिः ॥
 अभिपिञ्चे महादेवं महापापहरो भव ॥ ३४ ॥

उच्चरन्ति तं देवं प्रणम्य च मुहुर्मुहुः । गृहमागत्य मुञ्जीत पतितालापवर्जितः ॥ ३५ ॥
 एवं च चतुरो मासास्त्रिकालं विदधद्विमुः । भवेदतः परो यावच्छुचिशुक्लचतुर्दशी ॥ ३६ ॥
 तत्र मध्याह्नसमये कृत्वा नित्यविधिक्रमम् । शिवयोः प्रीतये दद्यात्त्रेयुगं शुभलक्षणम् ॥ ३७ ॥
 ब्राह्मणाय सुव्रताय मन्त्रं पूर्वोक्तमुचरेत् । शुद्धवर्णसुवर्णस्य भाषपादशसम्मितम् ॥ ३८ ॥
 ताम्रपात्रोर्ध्वतं कृत्वा देवज्ञाय निवेदयेत् । ततस्तु भोजयोद्दिमाञ्छतार्द्धं शतमेव वा ॥ ३९ ॥
 तोषयेच्च द्विजानन्यादक्षिणाभिः स्वशक्तितः । विधिमेनमकुर्वाणो मृतभार्यः सुसौख्यवा ॥ ४० ॥
 भूयः स मृतभार्योऽपि न सुखं विन्दति वचित् । प्रयोजकानुमन्त्राद्यं प्रतिवेशादिकं च यत् ॥ ४१ ॥
 मथ्र्यादवगतव्यं गतेऽप्यादक्षिणातः । लक्ष्मैहिकमिदं वाच्यं देवज्ञेन सुमेधसा ॥ ४२ ॥
 विवाहसमये किञ्चित्कलहादिभ्रमोऽभवत् । वाग्दानमत्र चान्यत्र विवाहोऽन्येन वै भवेत् ॥ ४३ ॥

तस्यामुद्दमावायां विविधा दुःखरूपाः । एवं कृतविधिः सम्प्राप्नुवीत सह बन्धुभिः ॥४४॥

मुक्ते भोगान्स्वपन्त्या वै लक्षसंख्यान्वगेध्वर ॥ ४५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायकृत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिच्छूद्रकुले जातो गौरवर्णः प्रतापवान् । पुत्रीपुत्रसमाकीर्णः किञ्चिद्वित्तसमान्वितः ॥ १ ॥

प्रिया तस्यापि सौम्या च पतिभक्तिपरायणा । प्रमादी दैववादी च किञ्चिद्व्यापारवान्शुवि ॥ २ ॥

श्वासयुक्तः सभार्यस्तु हेमन्तप्रावृषोस्तथा । भ्रमयुक्तं क्षरीरं तु शिरोर्तिर्जायते क्वचित् ॥ ३ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर । ममोपरि कृपां कृत्वा प्राणिनां सौख्यहेतवे ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यैनेते महाबाहो शृणु तस्यापि चेष्टितम् । पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु बहुचिन्ताकुलोऽभवत् ॥ ५ ॥

स राजकुलमान्यश्च यद्व्यापारवांस्तथा । कारागृहे गृहीतस्तु मोहात्कश्चिद्दिनोत्तमः ॥ ६ ॥

ताडितस्तेन बहुधा यदा च क्रन्दति द्विजः । तदा तस्य द्विजस्यैव श्वासरोधं चकार ह ॥ ७ ॥

घटीद्विप्रिचतुर्भिस्तु द्विजः श्वासं मुमोच वै । दिनैः कतिपर्येव एवं कर्म चकार ह ॥ ८ ॥

पश्चाद्व्याजेन निर्मुक्तो ब्राह्मणस्तेन वित्तमः । तेन कर्मविपाकेन ह्यसौ श्वासेन पीडयते ॥ ९ ॥

पुराकृतानि कर्माणि शुभानि ह्यशुभानि च । इह जन्मनि मुच्यते प्राणा नित्यं विशांकितः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

जीवितं कष्टसाहितं न तु जीवेन मुच्यते । ममोपरि कृपां कृत्वा येन कष्टाद्विमुच्यते ॥ ११ ॥

विशेषं कथय स्वामिप्राणिनां हितकाम्यया । कर्मणस्तस्य लक्ष्माणि वित्तरेण वद् प्रभो ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजस्य मर्महृद्देदानन्दस्तस्याशु रुदधते । यथा स खिन्नकण्ठोभूतया कण्ठोऽस्य शुण्यति ॥ १३ ॥

विनिद्रो विमुखो दीनो न ज्ञोते शयने नरः । तदवस्यस्तथैवास्य शयने न सुखं भवेत् ॥ १४ ॥

खिद्यते गह्वरे रुदस्तपार्तिभृशदुःखितः । ताप्यते तापनेर्दुःखैर्निर्वाप्ते सोऽपि रोदिति ॥ १५ ॥

स च तत्र निरुद्धस्तु ज्वरादिव्याधिसम्भवे । ज्वरादिरपि सोद्वेगं विशेषात्तं समर्हयेत् ॥ १६ ॥

नष्टसंज्ञश्चोर्ध्वमुख ऊर्ध्वमुद्रितरोमकः । भिन्नवाग्दीनवदनो क्षीणशब्दो गतशक्तिः ॥ १७ ॥

रतिं न लभत शुष्कत्वग्रो विकुरुते भृशम् । मुहुर्मोहमुपैत्येवं महापत्नेन शाम्भवाति ॥ १८ ॥

एवं देवविनिर्धारं कृत्वा वै प्रयतः पुमान् । आचरेत्किञ्चुर्तिं सोऽय व्याधीनां क्षयकारिणीम् ॥ १९ ॥

शुभे मासेऽस्तिते पक्षे सानुकूलप्रदे दिने । आहूय विविधद्विप्रान्दैवज्ञानवेदवादिनः ॥ २० ॥

घृतं तेभ्यः प्रदातव्यं सहस्रपलमभिमतम् । वित्तशार्थं न कर्तव्यं यथाशक्ति चरेद्विधिम् ॥ २१ ॥

लक्षसंख्येस्तु संपूज्यो रुद्रो रुद्रगणावृतः । शिवपूजाविधानं च कर्तव्यं शुभमिच्छतां ॥ २२ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्प्राजापत्यचतुष्टयम् । तेभ्योऽपि दक्षिणां दद्यात्सत्प्रापविनाशिनीम् ॥ २३ ॥

एका गौरपि दातव्या किञ्चित्स्वर्णसमन्विता । एवं कृते यैनेते सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २४ ॥

भद्रिम्बं शुद्धसाधणं सुवर्णत्रयनिर्मितम् । स्वर्चितं गन्धपुष्पाद्यैस्ताम्रपात्रे स्थितं तथा ॥ २५ ॥

तण्डुलोपरि न्यस्तं च दैवज्ञाय निवेदयेत् ॥ २६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायकृत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे चाम्बवः पूर्वजन्मनि ॥ १ ॥
 राजमान्यः सुपैश्वर्यधनवाहनभोगमाह । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विज्ञानता ॥ २ ॥
 विवेकपिण्डदानं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । कार्तिन्यां स्वर्णदानं तु मयुरायां खगेश्वर ॥ ३ ॥
 कालिन्ध्या श्रद्धया युक्तो दीपाश्च धृतप्रोयितान् । दत्तवान्स्वर्णरत्नानि गोभृम्यश्वादिकानि च ॥ ४ ॥
 पर्वशपि च भक्त्या वै विनतानन्दवर्धन । अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽयस्य वै बलात् ॥ ५ ॥
 ब्राह्मणी धर्पिता तेन तत्पतिश्चापि घातितः । ब्रह्मस्वं लुण्ठितं भुक्तं कामलोभेन मोहितः ॥ ६ ॥
 ज्वलत्सन्नादिकारे तु द्विसहाययुतेन च । वहन्नं चोरितं तेन राजकीयं खगेश्वर ॥ ७ ॥
 ब्राह्मण्या धारितो गर्भो बहुपापैश्च पातनम् । गर्भस्य विकृतं तेन छेदनेरीपधैरपि ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गं च शाश्वतम् ॥ ९ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽहिमालये । स रक्तगौरी मतिमान्यनवाहनभोगमाह ॥ १० ॥
 वातपिचयुतः सौम्यो राजकीयेषु तत्परः । जन्माद्वात्पञ्चमो भावो धर्मः क्रूरावलोकितः ॥ ११ ॥
 पादजातो महाधीरोऽपत्यैश्वर्यसमन्वितः । अमात्यकल्पपवित्रो बहुग्रामाधिपत्ययुक्त ॥ १२ ॥
 बहुयमयुतो भोगी प्रणानामनुपालकः । नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च न स्थूलो न कृशो महान् ॥ १३ ॥
 वातपिचसुखैर्युक्तः किशोरे तत्सुखोऽग्नितः । युन्यैश्वर्यसुखैर्युक्तः सर्वलोकप्रियद्वारः ॥ १४ ॥
 घनधान्यवशोयुक्तो बहुग्रामाधिपो महान् । देशेदेशेऽधिकारादयः सन्धिविग्रहसंयुतः ॥ १५ ॥
 पुण्यादिदं महापापाहोभी पापरतः क्वचित् । चिन्ताहेशभयैर्युक्तो धृतिमानपि दुःखभारः ॥ १६ ॥
 अकारणोद्वेगयुतः कालहानिकरः सदा । कर्णामयी वातगोपी पिचवाती सुखोऽग्नितः ॥ १७ ॥
 सदा शत्रुभयाविष्टः क्षणोद्विग्नः क्षणं सुखी । ब्राह्मणीधर्पणात्पापचया तद्वर्धपातनात् ॥ १८ ॥
 पुनान्तमुखं नैव जातुचिह्नभते नरः । विप्रकुम्भस्य चादानात्सजातः कुम्भलग्नके ॥ १९ ॥
 भौमयुक्ते शनिक्रान्ते चापे जीवेक्षिते सुते । सितेश्वरे जीवयुक्ते स्थिरांगे चन्द्रवीक्षिते ॥ २० ॥
 लक्ष्मणैरभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलद्वयमिता कार्या ब्राह्मणी तु हिरण्यमी ॥ २१ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देया वेदविष्टे खग । सोमस्य प्रतिमा कार्या पलमात्रा हिरण्यमी ॥ २२ ॥
 लक्ष्मीनारायणस्यापि तथा कार्या विधानतः । सूर्यस्य प्रतिमा कार्या पलद्वयमिता शुभा ॥ २३ ॥
 षोडशोरूपचरिश्च पूजयित्वा विधानतः । देया प्रयत्नादिप्रेभ्यो गायत्रीमयुतं जपेत् ॥ २४ ॥
 त्र्यम्बकं तु तथा जप्त्वा तन्मन्त्रांश्च तथा जपेत् । होमपेक्षदशशेन शतं विंशंश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 नाथयो द्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राणि वृद्धिश्च जायते सम्पदोऽनिशम् ॥ २६ ॥
 पलत्रयमुबर्णेन शूलं कुर्यात्प्रयत्नतः । शुभवस्त्रेण संबेष्ट्य तिलानामुपरि न्यसेत् ॥ २७ ॥
 तिलाना परिमाणं तु द्रोणं चापि तदर्धकम् । तदर्धं वा यथाशक्ति पूजयेद्ब्राह्मणः शुचिः ॥ २८ ॥
 शैवं पञ्चाक्षरं मन्त्रमथवा त्र्यम्बकं जपेत् । अयुतं तद्विंशं तु निलैर्हवनमाचरेत् ॥ २९ ॥
 ततो हुतवते शूलं पूजयित्वा स्वशक्तितः । दद्यात्तु दक्षिणा तान्ता पाद्मुखायाप्युदङ्मुखः ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

त्वं शूलं ब्रह्मणा सृष्टं त्रिपुराणां विनाशनम् । दैत्यानां दानवानाञ्च अंशस्यायुधं तथा ॥ ३१ ॥
 कुक्षिस्थमथ पार्श्वस्थमथ वा पृष्ठसङ्गतम् । श्वासकासकृतान्कण्ठान्मोचय त्वं महायुध ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरनमस्तपिकसहस्रतमः ॥ १९०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं योषितं धेनुं हुतमाग्निं तपस्विनम् । कुद्धो नृशंसो दौरात्म्यान्ध्यात्पादेन यः पुरा ॥ १ ॥
 पादौ च मर्दयन्वातव्याधिस्तु चरणे भवेत् । पादस्योर्ध्वं शुल्कपाश्चाच्छूलेः शोकः प्रसर्पति ॥ २ ॥
 समुत्पन्नेऽखिले शोके पादः कूर्मोदरायते । मृदुलोऽतीव पीडाकृद्भ्रमेर्जतिकरो मृगम् ॥ ३ ॥
 द्विष्पादिपथैर्पथैर्मात्सर्येन्द्वैर्जरोऽस्थिरः । बच्चारुचौ रसेनेह पक्वन्नादिषु च स्पृहा ॥ ४ ॥
 देहस्याभ्यन्तरे देशे पादे शोकसमुद्भवः । शरा इव प्रसर्पति तत्र तत्राह्मपोटनम् ॥ ५ ॥
 स्कन्धप्रीवादिपुस्तो व्रणा अल्पफलोपमाः । लक्ष्मैहिकमिदं तस्य विज्ञेयं कर्मसूचकम् ॥ ६ ॥
 पात्रेन निहते विप्रे फलहानिर्धनक्षयः । योषिति श्राम्यतायान्तु न कौलीनफलार्कवित् ॥ ७ ॥
 धेनौ तल्लुत्तयाऽऽयातो वृषाच्छृङ्गावहेलनम् । हुताग्नावप्रिवो वाघा जठरांत्रिकारादिषु ॥ ८ ॥
 तपस्विनि प्रमेहातिगुल्फपीडा व्रणार्तयः । अपत्यजमहदुःखं घान्यवाणिज्यतोऽव्ययः ॥ ९ ॥
 पुत्रं ज्ञात्वा निजं देवं तत्तन्निष्कृतिमाचरेत् । तज्जन्मनि शुभाकारा सुवर्णव्रयनिर्मिता ॥ १० ॥
 कृताग्न्युत्तारसंस्काराः स्वर्चिताः सुमतिष्ठिताः । विप्राय वेदविदुषे देयाश्च बहुदक्षिणाः ॥ ११ ॥
 उमामहेश्वरयुगं धेनुद्वयमनन्तरम् । आमालविंशतिं दद्यात्तं च कर्मणि शान्तये ॥ १२ ॥
 चतुःसीवर्णिकां कृत्वा मन्मूर्तिं शुभलक्षणाम् । रथे रोप्ये प्रतिष्ठाप्य चतुःपलविनिर्मिते ॥ १३ ॥
 सौवर्णारुणसूत्रेण सहितां देवयोदिने । मूर्तिद्विविणसंयुक्तां दद्यान्मन्त्रं समुच्चरन् ॥ १४ ॥

मंत्रः ।

“भगवन्देवदेवेश कर्मसाक्षिजगत्प्रभो । सर्वार्थिस्ते कृता मूर्ती रयसूतसमन्विता ॥ १५ ॥
 सदक्षिणा मया दत्ता देवज्ञाय सुमेयसे । दानेनानेन मे शोकः क्षिप्तं नश्यतु पादजः ॥ १६ ॥
 विमादिमूर्तयः पञ्च सुवर्णव्रयनिर्मिताः । तत्तल्लुत्तादिघातोत्पत्तपादशोकस्य शान्तये ॥ १७ ॥

भूदेवा वो मया दत्ता दानाद्रोगः प्रशाम्यतु ॥ १८ ॥

जन्मजात्यादिकं सर्वं पूर्ववत्समयाद्देत् ॥ १९ ॥

इति श्रीद्वयसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

येनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे पूर्वजन्मनि बाहुजः ॥ १ ॥
 राजमान्यः सुखैश्वर्यधनवाहनमोगभाक् । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विज्ञानता ॥ २ ॥
 सुवर्णरत्नमहिषीगोभूम्यश्वादिकानि च । पर्वस्वपि च भक्त्या वै विनतानन्दवर्धन ॥ ३ ॥
 अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । ब्राह्मणी धर्षिता तेन तत्पत्तिश्चापि घातितः ॥ ४ ॥
 ब्रह्मस्वं लुण्ठितं सुक्तं कामलोभेन मोहतः । ब्राह्मण्यां घारितो गर्भो बहुपार्थस्य पातनम् ॥ ५ ॥
 गर्भस्य च कृतं तेन छेदनेरोपधेरपि । ततो बहुविधे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 सुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् । पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 गौरवर्णो धनेश्वर्यमुखवाहनभोगभाक् । जन्माह्लात्पञ्चमे भावे धर्मे कूरावलोकितः ॥ ८ ॥
 वमात्यवंशजो धीरो बाल्ये भ्रातृमुखोज्झितः । यूयैश्वर्यसुखैर्युक्तः सर्वरोगमयंकरः ॥ ९ ॥
 धनधान्ययशोयुक्तो बहुग्रामाधिपो महान् । देशेदेशेऽधिकाराद्व्यः सर्वविग्रहसंयुतः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । वित्तकेशमनोयुक्तो धनवानपि दुःखभाक् ॥ ११ ॥
 सहोदरसुतैर्भृत्यैः कलत्रैर्मित्रवान्धवैः । अकारणोद्वेगयुतः कलहाविष्कृतः सदा ॥ १२ ॥

कर्णमयी वातरोमी पित्तवाती सुखोज्झितः । सदा शत्रुभयाविष्टः क्षणोद्भिन्नः क्षणं सुखी ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणीधर्षणात्पापात्तथा तद्रूपपातनात् । पुनान्तरमुखं नैव लभते न कदाचन ॥ १४ ॥
 लक्षणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलत्रयमिता कार्या ब्राह्मणी तु हिरण्मयी ॥ १५ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजचित्तानुसारतः । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देया वेदविदं स्वग ॥ १६ ॥
 सोमस्य प्रतिमा कार्या पलमात्रा हिरण्मयी । लक्ष्मीनारायणस्यापि तथा कार्या विधानतः १७ ॥
 सूर्यस्य प्रतिमा कार्या पलद्वयमिता शुभा । षोडशोरूपचारैस्तु पूजयित्वा विधानतः ॥ १८ ॥
 देवा प्रयत्नादिप्रेम्भ्यो गायत्रीमयुतं जपेत् । ज्यम्बकं तु तदा जप्त्वा तन्मन्त्रांस्तु तदा जपेत् १९ ॥
 होमपेक्षदशांशेन ज्ञातं विमांश्च भोजयेत् । नाघयो व्याघ्रयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ २० ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च जायन्ते सम्पदोऽनिशम् । शत्रुघ्नो न भयं तस्य नस्य कृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥
 कुसुमसतिमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते स्वग । चतुर्विधमहारष्टं पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ २२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि रत्नपमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्वादे कर्मविपाकेऽध्याय सत्तोत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुरा मद्गर्भाभ्यां परद्रोहाभितापवान् । कणरत्नादिना वापि चाहार्यवसनादिभिः ॥ १ ॥
 तन्तुकर्मोपभोगार्थं पीडयेदुर्ध्वरज्वरः । तस्य पापस्य शान्त्यर्थं निष्कृतिं शृणु सारथे ॥ २ ॥
 चिरज्वरामयाशोकतन्द्रालस्यादिविग्रहैः । अन्नारुचिपिपासाद्यैः प्रसेदग्लानिभिस्तथा ॥ ३ ॥
 अस्त्युपेण दबधुना कम्पनाच्चोदतस्तथा । कचिच्चापः कचिच्छीतं पर्वभेदैस्तु सन्धिषु ॥ ४ ॥
 न सप्तं लभते कापि महौषविशतिरापि । अपाकश्चिरपाको वा दुश्चिकिस्स्यो मिषवरीः ॥ ५ ॥
 हीनसाम्यादिकाद्यैश्च लक्षणानि विमावयेत् । दैवजो विद्यते व्याधिज्वरार्तिः परमा तदा ॥ ६ ॥
 ज्वरयति च सर्वेषां दुस्यदोषेण पाप्मनाम् । मासात्पक्षादिकं चापि दुर्ज्वरो विषमो भवेत् ॥ ७ ॥
 निष्कृतिस्तस्य वक्तव्या यथाश्रुति मयोदिता । मुगुधे भूपदेशे तु गोमयायुपलितके ॥ ८ ॥
 तत्रोपर्याविकं स्थाप्य स्थापयेत्तु तिलाचलम् । तत्रोपरि न्यसेदीशं गौर्यां सह विनायकम् ॥ ९ ॥
 हेमं हेमविधासंख्याययाध्यापिप्रपञ्चकम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं यजेद्द्रुतं विधानतः ॥ १० ॥
 पूजामर्चादिकं कृत्वा तर्पयेच्छतरुद्रियम् । तर्पणस्यावसाने तु वसनं द्रव्यपूर्वकम् ॥ ११ ॥
 प्रत्येकं गोयुतं दद्यात्कर्मणामपनुत्तये । जुहुयाद्यज्ञमानेन चरुणा पायसेन च ॥ १२ ॥
 होमान्ते भोज्यसंख्या तु रुद्रसंख्यानुसारतः । एकद्वित्रिचतुर्भेदा यथाव्यायिवलेक्षणम् ॥ १३ ॥
 एवं विधिं समासाद्य मोचयेज्ज्वरदास्नात् । मूर्त्यादिकं च तत्सर्वं दाययेद्ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया लोभमुद्रया वै हृतं परधनं छलात् । लक्ष्मकौटिल्यमुद्रया वा कणरत्नादिनाथ वा ॥ १५ ॥
 तत्तत्पापार्जिता लोके प्राप्ता वै दुःसहज्वरः । एतदेनोविनाशाय श्रुतिं ते शुभलक्षणम् ॥ १६ ॥
 ददे मोच्या महापापाद्दुःसहजिज्ञसत्तम । दानहोमादिना तेन कर्मणा वः प्रसादतः” ॥ १७ ॥
 एवमुक्त्वा ततरतांस् प्रणमेद्गुह्यामुवाच । स्तुतिमेनां समभ्यर्च्य विधिवद्विहिताञ्जलिः ॥ १८ ॥
 विसर्पविधिना पूर्वं विमाणा मोजनार्चनम् । वर्जयेद्दम्भमात्सर्यं सर्वेभ्यो हितमाचरेत् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्वादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुरा मदमात्सर्यैः सत्कर्मोपरि घातकृत् । विषमञ्जरमेदेन म्रियते भेद्यदारुणैः ॥ १ ॥
 लक्षणं तस्य वक्ष्येऽहं यथाञ्जरप्रसूचकम् । अन्नाशुचिः पिपासातिः पाश्वर्से करपादयोः ॥ २ ॥
 दह्यते कम्पते गात्रं कचिच्छोफोदरादिषु । श्वासयन्मूर्धगो भूत्वा तदन्तर्ज्वरतोदकृत् ॥ ३ ॥
 कामला पाण्डुहृत्पीडा मुष्कावदरणं वसा । अपाकश्चिरपाको वा दुश्चिकित्सो भिषग्वरैः ॥ ४ ॥
 न शाम्यति न शाम्यति महौषधिशतैरपि । न मुखं लभते कापि न दिवा निशि यत्कचित् ॥ ५ ॥

अरुण उवाचः ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्मेन पापक्षयो भवेद् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते सानुकूले ग्रहक्षके ॥

यत्रास्ते शुभतीर्थे वै सङ्गमोत्तमसत्सारेत् । तत्र गत्वा च स्नात्वा च पीत्वा च परमौषधम् ॥ ७ ॥
 पङ्कजमाचरेच्छुद्धिं शुद्धः शुद्धाभिसन्धिकः । श्रुतिस्मृतिसदाचारो वाङ्मनःकायशुद्धीः ॥ ८ ॥
 एवमाहूय सद्भिमान्यजेद्भद्रविधानतः । पादार्याचमसंवीतो रुद्रं जपत्वा यथाविधि ॥ ९ ॥
 लक्षमेकादशं श्रेयं यज्ञे रोगार्तिदुःखहृत् । तद्दशांशेन होतव्यं मधुरत्रयसंगुतैः ॥ १० ॥
 भोजयेत्परमं भक्त्या प्रतिक्रुद्रं शतावधि । तत्रैवमाचरेदत्र ह्यश्वत्थतिलतर्पणम् ॥ ११ ॥
 कलशैः शतसाहस्रै रुद्रमुक्तं परं जपन् । भोज्यान्ते ह्युच्चरेन्मन्त्रं प्राचीनं यच्छुभाशुभम् ॥ १२ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया द्रोहबुद्ध्या वा लोभार्तिभयदेन हि । वञ्चितः प्रत्यहं लोका मात्सर्यमपि यत्कृतम् ॥ १३ ॥
 एनसा तेन हृत्पीडा ज्वरातिः परमा मम । यामा प्राप्ता तथा चाहं मोक्ष्यो हीह स्वकर्मणा ॥ १४ ॥
 एतद्भद्रविधानेन बाध्यते न नरः कश्चित् । यजेद्भद्रं ज्वरातिस्थो सोनिर्दिष्टस्तु नामभिः ॥ १५ ॥
 तर्पणान्ते च निर्दिष्टे सोमो धेन्वेति मन्त्रतः । आक्षिपं परमं गृह्य ऋत्विजोक्तां शुभां हाविः ॥ १६ ॥
 एतत्कर्मविशुद्धयर्थं यतीनां भोजनं हितम् । दानहोमादिना तेन कर्मणा वः प्रसादतः ॥ १७ ॥
 एवमुक्त्वा ततस्तान्स प्रणमेद्भुधाभिरुगान् । एवं स्तुतिं त्रिरुचार्य कोऽद्वादिति विसर्जयेत् ॥ १८ ॥
 पूर्ववद्विष्टजैतान् सर्वेषां स्तुतिमाचरेत् । संपिप्ष्यात्मानमालोक्य ततः शुद्धो ज्वरातिमान् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये नवोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०९ ॥

अरुण उवाच ।

यस्यास्त्यसन्धिशीर्षेषु रुमैः परमदारुणा । कण्ठोष्ठतालुके क्वत्रे शोपस्तन्द्रा तमो भ्रमः ॥ १ ॥
 नेत्रे रक्तस्य कटुषु व्यामुषेऽश्वतोऽपि च । कासश्वासौ गले शूलं दाहः शीतं क्षणेक्षणम् ॥ २ ॥
 वचोविपर्ययः स्याद्गोत्रहास्यादि वैकृतम् । कुरुते ह्यनिशं निद्रा व्यत्ययो हृदये व्यथा ॥ ३ ॥
 ह्रीवर्न चापि रक्तस्य शिरोलोठं मुहुर्मुहुः । एवमादीनि चिद्वा नि जायन्ते यस्य रोगिणः ॥ ४ ॥
 उपायैर्भिषजां वापि ज्वरो यस्य न शाम्यति । तस्य कर्ममक्षयं मे कथयस्व दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कूरकर्माऽभवत्सुत स पापः पूर्वजन्मनि । प्राणिनामतुदच्छीर्षं सन्धिपाशेषु तोदनः ॥ ६ ॥
 शीतेनाप्यर्धवञ्शीत्ये तापेनापि तपत्यापि । प्राणानां नोद्यमानानां यथा कण्ठोष्ठशोषणम् ॥ ७ ॥

निःश्वासशून्यतां व्यर्थवचो ह्यस्यादि रोदनम् । यद्यद्विरचितं तेषां तत्तदस्यापि दुर्मलम् ॥ ८ ॥
 पेशुन्यं विवदन् मिथ्याव्यवहारवचांसि यत् । वचो वैयर्थ्यमस्त्यस्य भ्रममोहादिकं तथा ॥ ९ ॥
 अत्रारुचिर्वुमुक्षाणां पिपासानां निरोधनम् । तेनारुचिश्च तृष्णा च बाध्येते ते पुनःपुनः ॥ १० ॥
 प्रत्यक्षमापि तस्येतिभिर्दमोद्भूतमिष्यते । स तस्करुपादिभ्यस्तद्वत्तोदनमाप्नुयात् ॥ ११ ॥
 देहस्यावश्यं पोष्यस्य तेषुतेषु महाव्यथा । जायते तृष्णाकृष्टास्मविषस्रवणाभिजा ॥ १२ ॥
 जन्मजात्यादिकं सर्वं पूर्ववत्प्रश्रयाद्वेत् ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिस्तात कर्मणः सततोदिता । यथा स मुच्यते दृष्टात्कर्मणोऽस्मात्सुखी भवेत् १४

श्रीसूर्य उवाच ।

तां सर्वदुर्गतरेणो सर्वपापनिर्वाहणीम् । स जातवेदसं सम्यक्शतमष्टोत्तरायुतम् ॥ १५ ॥
 जपेच्च तद्वागेन जुहुयाज्जातवेदसम् । सहस्रकलशैर्देवं व्यापयेद्भोजयेद्भिजात् ॥ १६ ॥
 वित्तव्याधिपलं वीक्ष्य कुर्यात्कल्पोत्तरायणम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्य कर्मविधानेऽध्याये दशोत्तरतशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१० ॥

अरुण उवाच ।

ज्वग्णिो यस्य तावन्त्यः प्रागुक्ताः सन्ति वेदनाः । ज्यरेणातिप्रवज्ञाज्ञो रतिं न लभते क्षणम् ॥ ११ ॥
 दिवा वा यदि वा रात्रौ म्रत्यर्हं हीयते वलात् । तापतृष्णादितोऽप्यन्तमौपधैर्न च तच्छमः ॥ १२ ॥
 ज्वग्णिो यस्य लक्ष्मैतत्तस्य किं कर्म कीर्तय ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आततायी स पूर्वेषूभूजन्मन्यसहनः परान् । स दामर्षतयान्यस्य ददाह सदर्न पुरा ॥ ४ ॥
 तेनैव स नरः शमं न च किञ्चित्प्रविन्दति । ऐहिकं लक्ष्म तस्यापि गृहदाहादिकं भवेत् ॥ ५ ॥
 यवघ्रीहीतिलक्षौद्रपमरतैलवृतादिनाम् । दहनान्तकवस्तूनां तेषां हानिमवाप्नुयात् ॥ ६ ॥
 निष्कृतिं शृणु तस्यापि कर्मणः क्षतिकाम्णिणीम् । तैलक्षौद्रपयः सापः पूर्णकुम्भाद्बुधेन च ॥ ७ ॥
 जुहुयाच्च यथाशक्ति वही विप्रांश्च भोजयेत् । धान्यान्यपि च मापादीन्यस्मिन्दद्याद्भिज्जन्मने ॥ ८ ॥
 सितवस्त्रयुगं वद्यात्सितपुष्पैस्तथार्चयेत् । अथ स्वर्णजां मूर्तिं विष्णोः कृत्वा विधानतः ॥ ९ ॥
 गङ्गखचक्रगदापद्महस्तां चै शुभलक्षणाम् । पलेन वा तदर्धेन निर्मितां गरुडाग्रज ॥ १० ॥
 कृतप्राणप्रतिष्ठां च पूजितां विविधाहर्षिणः ॥ १० ॥

वस्त्रयुग्मेन संज्वां ताम्रपात्रोपरिस्थिताम् । दद्यादक्षिणया युक्तां दक्षिणां स्वर्णसंयुताम् ॥ ११ ॥
 उदङ्मुखोपविष्टाय ग्राह्मुखः प्रयतः शुचिः ॥ १२ ॥

मन्त्रः ।

“ देवदेव जगन्नाथ शंखचक्रगदाधर । तव मूर्तिप्रदानेन ज्वरं नाशय मे विभो ” ॥ १३ ॥
 एवं दत्त्वा विसृज्याय मुच्यते महतो ज्वरात् । ब्राह्मणान्भोजयेच्चापि वित्तव्याधिपलेऽप्यथा ॥ १४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्य कर्मविधानेऽध्याये एकादशोत्तरतशताधिकसहस्रतमः ॥ १९११ ॥

अरुण उवाच ।

यस्तु ज्वरभराक्रान्तो वहिरन्तश्च शीतभाक् । सद्बोचयतिगात्राणि वेपते च सुदुर्बुधः ॥ १ ॥
चेतना दह्यते चाम्भो न रतिं कुरुते मनाक् । यत्कर्मतो ज्वरस्तस्य सत्यं वद दिवाकर ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं स पितृदेवानामर्चने सति वै घने । अकरोत्स च संकोचं वित्तव्ययभयादितः ॥ ३ ॥
सुगन्धिजलसम्पूर्णः सहस्रकलशैर्विभुम् । स्थाप्य सम्पूजयेद्विष्णुं कमलैस्तुलसीदलैः ॥ ४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१२ ॥

अरुण उवाच ।

दिनमेकमतिक्रम्य ज्वरोऽन्यदिवसे पुनः । प्रत्येकं वा चतुर्थेऽह्नि पक्षे मासेऽपि वा पुनः ॥ १ ॥
अहनी दे अतिक्रम्य देऽह्नि प्रतियाध्यते । दिनमेकमयो हित्वा परेऽह्नि च वाध्यते ॥ २ ॥
लक्षणं रागिणोऽप्येवं शीर्षसन्ध्यस्थिवेदना । पिपासागलानिरङ्गानां शीतमन्तर्महोत्सवणम् ॥ ३ ॥
संकोच्य सर्वगात्राणि दन्तवाणी पिपाय वै । अतिमारभराक्रान्तो रतिं न प्रतिपद्यते ॥ ४ ॥
माकर्तो कुरुते चेष्टामल्पे पयसि दुःस्थिताम् । पुनः शान्तिं प्रपद्येव विना पथ्यैर्विनीपधैः ॥ ५ ॥
मासे काले पुनर्दंते स्वरूपमतिभीषणम् । अनुवेलं समाक्रामत्यनुवेलं निवर्तते ॥ ६ ॥
वेल्व च समुद्रस्य पुनरायाति याति च । यद्दिने कर्मगाः सर्वे तद्दिने दोषसम्भवः ॥ ७ ॥
तत्तदेवात्रिकं तेषां कर्मदोषपरिक्षयः । दुःखभोगाद्यादि स्यादा यत्तव्यः पुनरुद्भवः ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

य एतेऽग्र समाख्याता ज्वराः परमदारुणाः । विषमज्वरसंज्ञास्ते प्राणिनां भयदायकाः ॥ ९ ॥
तेन प्रोक्तजनाः कृत्स्ना न च तद्दोषसम्भवः । तेषामिह समुत्पत्तिरैहिकैव कर्मभिः ॥ १० ॥
येषां सुतां न च भ्राता भोजिणी दुःखदा नराः । येषां विनापि सत्कर्म भवेल्लियममोचनम् ॥ ११ ॥
चिरकालात्प्रमुच्यन्ते निरयान्ते शिवाज्ञया । भृतप्रेतपिशाचव्यं गताः स्युस्ते धना प्रहाः ॥ १२ ॥
तेषामधिपतिः द्राममुर्मृतनायः स्वयं प्रभुः । शिवालये जले तीर्थे पुष्पपूजे चतुष्पथे ॥ १३ ॥
अथस्थे च नदीतीरे न्यग्रोवे पितृकानने । सुरालयेषु सर्वेषु येषां वासः शिवोदितः ॥ १४ ॥
मृताष्टम्यनिर्वन्धा च चतुर्थ्या निशि सन्ध्ययोः । मध्याह्ने च निर्दाये च ह्यकाले सर्वपथेऽपि ॥ १५ ॥
स्थानेषु चैव मुखेषु प्रसर्पन्तीह ये नराः । असङ्गता अशुचयो भीरवो विगतायुषाः ॥ १६ ॥
अस्मरन्तो हरिं रुद्रं दुर्गां दुर्गीधतारिणीम् । विसृजन्ति मलं मूत्रं नृत्यन्ति च हसन्ति च ॥ १७ ॥
रमन्ते तांश्च भञ्जन्ति छीयन्ति च रुदन्ति च । तेभ्यस्तत्र मृतास्ते च प्रकुप्यन्ति शिवाज्ञया ॥ १८ ॥
ते कुद्वास्तान्यगृह्णन्ति विशंसीति च तांस्त्वदा । ज्वररूपं समास्याय पीडयन्ति महाप्रहाः ॥ १९ ॥
तेषामोजो बलं धीर्यं सत्त्वमादाय सर्वज्ञाः । विनमन्ति यदा तेभ्यस्तदा तेऽस्युर्गतज्वराः ॥ २० ॥
पुनः काले प्रवर्तते पुनश्च विरमन्ति च । एवं ते कथितास्ताज दारुणा विषमज्वराः ॥ २१ ॥
तेषामप्रार्थनोत्पत्यवान पुनश्च्युतिरीरिता । अदोषसम्भवाश्च तिर्यगो न भिषक्कृपाः ॥ २२ ॥

ऐहिकैव तैरितः कर्मभिस्तत्समुद्भवः ॥ २३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्वादशोत्तरवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१३ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तेन मिपजामुपयोगेन तच्छमः । कयं तेषां भवेत्तात शान्तिर्दुःखौघनाशिनी ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तेषां च शान्तये सम्यग्भूतनाथान्प्रपूजयेत् । तेभ्योऽपि विविधा देया वलयो मद्यमांसलाः ॥ २ ॥
यजुर्वेदः जपेत्सुक्तं शतरुद्रीयमीश्वरः । मपूर्णेर्गन्वतोयानां सहस्रकलशैः शिवम् ॥ ३ ॥
सम्पूजयेत्तच्च लक्षपुष्पैः सुमनसं प्रसुम् । गुग्गुलं सर्पपैराज्यं जुहुयाच्च तिलान्द्राविः ॥ ४ ॥
शिवारे ज्वरस्यैव दिने च भूतशासितुः । होमान्ते स ज्वरी गत्वा ह्यश्वत्यं देवरूपिणम् ॥ ५ ॥
शुचिः शुक्लाम्बरधरः प्रदक्षिणक्रमात्क्रमेत् । अष्टाधिकशतं कृत्वा कुर्यात्तत्रापि तर्पणम् ॥ ६ ॥
तावन्तश्च परारंभः कार्या विष्णुधिपा दृढम् । सुगान्विसलिलं सम्यक्सर्वोपधिसमन्वितम् ॥ ७ ॥
तन्मूले च प्रदातव्यमेकविंशतिकुम्भकैः । होमं त्र्यम्बकमन्त्रेण तर्पणार्घ्यं पुराणजैः ॥ ८ ॥
मन्त्रैरभिः प्रकुर्वीत श्रद्धाभक्तिसमन्वितः । ॐ नमो बोधिरूपाय विष्णुरूपाय ते नमः ॥ ९ ॥
ज्वरं हर महाभाग तृतीयं मम वाद्यकम् । महाज्वर महाभाग महाबलपराक्रम ॥ १० ॥
त्यज्यतां भूतमव्येषा पिप्पलेऽस्मिस्थिरो भव । तन्मूलेऽप्यसितं कुम्भं सुगन्धाम्भःप्रपूरितम् ॥ ११ ॥
रक्तस्रग्धूपवसनधूपैर्विधिवदक्षितम् । रक्तपुष्पैः कदम्बेन समं भूतशरावकम् ॥ १२ ॥
दद्याद्देनेन मन्त्रेण ज्वरी श्रद्धासमन्वितः ॥ १३ ॥

मंत्रः ।

“प्रतिगृह्य वलिं चैव तृतीयकमहाज्वर । आतुरस्य सुखं सिद्धिं प्रयच्छस्व महाबल” ॥ १४ ॥
ततो विमांश्च सन्तर्प्य विधिवद्भूरिमोजनैः । कापालिकांश्च भिक्षुंश्च दीनान्बहुपणानपि ॥ १५ ॥
कृतमन्नं च तिलेन स्थापयेत्करवीरके । सम्पूज्य विविधैस्तोत्रैः स्तुत्वा गृहमयो व्रजेत् ॥ १६ ॥
ध्यायन्कपिपार्तिं शम्भुं न पृष्ठमवलोकयेत् । अथवा बलिमुत्तीर्य कृसरौदनपूर्वकम् ॥ १७ ॥
मापात्रमथतैलादिपुत्रं सकलीरकम् । दीपमालाकुलं रात्रौ दद्यात्तैम्यश्च तुष्टये ॥ १८ ॥
अथवा यद्यदिच्छेद्य भोजनं ज्विस्तो नरः । पुष्पचन्दनताम्बूलं तत्तदस्मै प्रदापयेत् ॥ १९ ॥
दत्त्वा ततण्डुलं कांस्यपात्रं ससलिलं घटम् । कृतरापायसाधूपमत्स्यमांससुरातवैः ॥ २० ॥
चणवे सह हेन्ना तान्पात्रे न्यस्य घटोपरि । घटं दीपावलीयुक्तं मूर्ध्नि कृत्वा महाज्वरी ॥ २१ ॥
इमंशानं प्रापयेद्वैस्ततः स लभते सुखम् । ज्वरारम्भलापकारव्यातः शीतार्तिंश्च महाज्वरात् ॥ २२ ॥
मुच्यते बलिदानेन विधिना विहितेन तु । शीतोष्णाधिकयोगाच्च वलिं विष्णुशिवालये ॥ २३ ॥
महजेपु ज्वरेष्वेवं रुद्रपूजा विशिष्यते । जपेद्गौर्दं यथाशक्ति जपं ज्वरविनाशनम् ॥ २४ ॥
तदृशांशेन जुहुयात्तिलगुग्गुलुसर्पपान् । दातव्यं कनकं लोहं भोक्तव्याः साधवो द्विजाः ॥ २५ ॥
शिते श्राद्धसूर्यारुणसपादे कर्मविपाकेऽप्यायथतुर्दशोचरनशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महासाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वमूव यामुने देवो ग्रामभवे पादजः प्रभुः ॥ १ ॥
धर्मकर्मसमायुक्तो देवदिग्गजपरायणः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वापि च भक्तितः ॥ २ ॥
सत्पात्रेभ्यः सुवर्णं च गोभूवह्मलक्ष्मीन च । अथो पापं मृद्धं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै वलात् ॥ ३ ॥
वाणिज्यादिप्रसङ्गेन कृतवान्वैश्यमारणम् । विनापराधं दूषेण विनतानन्दवर्धन ॥ ४ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् । पूर्वं पुण्यफलं भुक्त्वा पश्चात्पापफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे च पुण्यदेशे हिमालये ॥ ६ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च शीतलः प्रतापवान् । राज्ञां वंशे समुत्पन्नः सर्वलोकप्रियङ्करः ॥ ७ ॥
 सर्वैश्वर्ययुतो धीरो धनवाहनमोगमाक् । ग्राम्ये यूनियावे च सत्कर्मकृतवांस्वयम् ॥ ८ ॥
 तथैव यूनि भावे च सोऽपि राजा भविष्यति । महोदधेऽनपारस्तथा मेखशासनः ॥ ९ ॥
 विद्यावांश्चतुरः शूरोऽखिलशत्रुनिवहणः । ब्रह्मण्यो धर्मावित्याज्ञो नीतिशास्त्रविशारदः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् । ग्राम्ये वैश्यहनालुग्राह्यस्तथैव युयुः ॥ ११ ॥
 तुलया कृतवान्धातं तुल्यस्थो ज्ञोयुतस्तथा । लग्ने शशी तथा पुत्रे रविः पापानिरीक्षितः ॥ १२ ॥
 धरूपपुत्रः सुखी रोगी पितृवतामयी सदा । उदरे वातपीडायुग्मयी मानी च चञ्चलः ॥ १३ ॥
 चतुर्विंशन्मिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः । शुभचष्टो महाङ्कुरस्तथा विश्वासघातकः ॥ १४ ॥
 लक्ष्मणैरेभिराहस्य प्रायश्चित्तमयो शृणु । पलैः पञ्चमितैः कार्या वैश्यः स्वर्णमयः शुभः ॥ १५ ॥
 पौडशोरूपचारस्तु पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय प्रदातव्यो ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीनारायणो देवस्तथा पशुपती रविः । पलैस्त्रिंशन्मिताः कार्या देवाः प्राग्वद्विधानतः ॥ १७ ॥
 तल्लिङ्गमन्त्राङ्गायत्रौ द्विविधं ध्यम्बकं जपेत् । तिलैस्त्रिंशदधुरोपेतैर्ब्राह्मणानपि भोजयेत् ॥ १८ ॥
 मदिने तु घृतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः । एवं कृतविधेः सूतं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १९ ॥
 नाथपो व्याधयस्तस्य न च शशुभयं भवत् । न पुत्रमरणं किञ्चिन्नवारिष्टभयं कश्चित् ॥ २० ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । रिष्टं वसुमितेऽन्वे तु स प्राप्नोति यमोपमम् ॥ २१ ॥
 अथवा द्वादशाब्दे तु पौडशे वा विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते ह्यासुः स्वभूतमितसर्वतरात्र ॥ २२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूतं तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २३ ॥
 इति श्रीहस्तसूर्याष्टम्यादेः कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरनक्षत्राताधिकसहस्रतमः ॥ १९१५ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

बभूव ग्राम्ये सूतं कश्चिद्द्वैश्वर्ययुतः कृतो । कदाहाभिधे देशे धर्मकर्मफलकः सदा ॥ १ ॥
 वाणिज्यनिपुणो दक्षो किञ्चिद्विदितसमन्वितः । कृतवानन्नदानं हि विप्रेभ्यः पूर्णपीठके ॥ २ ॥
 अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । दर्पेण वचनेदुष्टैः सट्टतान्धतापयत् ॥ ३ ॥
 परमर्माणि वा सम्पत्क्रीडयते स्वजना अपि । बचोभिः परमर्माणां भेदकोऽभूत्स्वगाधिप ॥ ४ ॥
 जनानां नाशनं तेन कृतवान्कृतिनां सताम् । ततो बहुतिथे काले प्राप्तवान्यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना ॥ ६ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागेतः । स तु मन्त्रविदां श्रेष्ठो जीवे कर्के च संस्थितः ॥ ७ ॥
 लग्ने कर्कगते मन्दे नात्युच्चो न लघुर्धृणी । मूर्खो मतिमान्दक्षो धनवाहनमोगमाक् ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी कृषिवाणिज्यतत्परः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् ॥ ९ ॥
 अस्थिभेदादिदनेव उवरेण महत्कलुः । तस्य यत्करणैरन्यैर्भेदेष्वशतरापि ॥ १० ॥
 न शाम्यति महाव्याधिनिष्कृतेः कारणं विना । लिङ्गं स्वति तत्रादौ दहते कंपते बलात् ॥ ११ ॥
 तदस्थिपूर्वभेदायं सुष्कमेहनशूलयुक् । अन्तस्तु कूजितं वातद्विपशुः स्वासदोषतः ॥ १२ ॥
 क्षिप्रान्तिनसत्त्वहूमयस्वेदा गात्रं च दहते । एतत्पूर्वाजितादोषादुःश्वक्तस्यो भिषग्वरैः ॥ १३ ॥
 तेषां कल्पादिना भेदेधाध्यते जन्मजन्मनि ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येतातिप्सनाशनम् । वद विस्तरतः स्वामिनोगिष्ठा हितकाम्यया १९

श्रीसूर्य उवाच ।

मुदिष्टे समनुयाते शुभे सौम्यायने तथा । प्रारभेद्दानसदृत्तिमन्तःशुद्धिकृतात्मना ॥ १६ ॥

हैमं शक्त्यनुकूलं तु मकरं श्रद्धया युतम् । सा वालालंकृताऽऽभीरी दुकूलैः परिवेष्टयेत् ॥ १७ ॥

कास्यपात्रोपरि क्षिप्य घृतं पूर्णशतं पलम् । रत्नलामूलनेत्रं च यथाश्रुत्सुदितौपधि ॥

तापयेत्परया भक्त्या ब्राह्मणाथ कुटुम्बिने ॥ १८ ॥

मंघः ।

“ यन्मया वचसा तुल्यं पीडिता बहवो जनाः ॥ १९ ॥

उद्दिष्टं शतसाहस्रैर्नानाकर्मप्रकाशनैः । तदर्जनेन सम्प्राप्तं दारुणं पातकं महत् ॥ २० ॥

ज्वरो ह्युद्योतिसारात्मा चापदस्तु ततो मया । एतत्पापविशुद्धयर्थं दानं सम्प्रददे त्विदम् ॥ २१ ॥

तत्तदेनोविनाशाय मकरं पलसम्मितम् । तत्तदेनोविनाशाय मत्स्वरूपं ददाम्यहम् ॥ २२ ॥

तस्मान्मौच्यो महापापाहुःसहाद्विजसत्तम । होमयेच्चरुणा रद्रं घृताक्तप्रयुना युतैः ॥ २३ ॥

होमान्ते विप्रभोज्यान्ते सर्पिष्यान्ननकं स्पृशेत् । वर्जयेदहितासाध्य सर्वेभ्यो हितमाचरेत् ॥ २४ ॥

रथं सौपस्करं दद्याद्यथाविधि पुराणतः । सर्पि रत्नानि पानीयं देयं निर्जलके स्थले ॥ २५ ॥

एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्मावनाशनम् । उक्ताद्विशुक्तो जायेत प्रायश्चित्तेऽकृते त्विह ॥ २६ ॥

उत्तरेणैव विनाशः स्यादूनि भावे खगाधिप ॥ २७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षोडशोत्तरबन्धताधिकसद्वलतम ॥ १९१६ ॥

अरुण उवाच ।

ब्रह्मक्षत्रिविदशूद्राः कथं वर्णान्तरं खग । प्राप्नुवन्ति दिवानाय कर्मणा केन तद्वद ॥ १ ॥

अग्निष्टोमरतो नित्यं सदाचारो जितेन्द्रियः । बाल्ये च वार्द्धके विप्रो यौवने सर्वधर्मवित् ॥ २ ॥

अकस्मान्मलेच्छतां याति तन्मे वद दिवाकर ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा जनुपि यैः सूत यज्ञकर्मणि पावने । आमिपास्वाद्ने सोमपाने निन्दा कृता भवेत् ॥ ४ ॥

विशुचिच्छट्टं द्विजातीनां यत्सोम यज्ञकर्मणि । तस्मात्कर्मवशाद्न म्लेच्छत्वं प्राप्यते नरैः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

कस्मिन्नेगे कृत कर्म कस्या मृगं कृन् कुनः । प्रयोजकानुमन्ता च वयोत्क्रमदिभिः कृतः ॥ ६ ॥

विस्तरेण पृथक्तेन कथयस्व दिवाकर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दाक्षिणात्यं जनपदे तीर्थे चापि महत्तमे । कावेर्याः पश्चिमे तीरे ह्यग्निष्टोमे द्विजोत्तम ॥ ८ ॥

सोमयिष्य कृता निन्दा वेनाप्त जन्म निन्दितम् । म्लेच्छत्वं च द्वितीयेऽपि तृतीयेऽपि चतुर्थके ॥

त्रिषु कुप्राश्रयत्वं च पञ्चमे भाववाद्भिजः । पष्ठे नतः सप्तमेकं महानद्यास्तु दक्षिणं ॥ १० ॥

वेदाग्निताम्भतेऽप्येति म्लेच्छत्वं स्याच्च सारथे । ऋत्विजोऽप्युरगाः सर्वेऽभ्यवधानपरायणाः ॥ ११ ॥

लक्ष्णानि रागश्रेष्ठ शृणु तस्य विभागतः । मस्तके वामपादेऽस्यादयः पादे द्रवो भवेत् ॥ १२ ॥

सा विपं भक्षयित्वा तु चात्मघातं चकार वै । तस्यास्तु पुत्राश्च चिरं बहुदुःखेन पीडिताः ॥ ८ ॥
 वैर्यैः कतिपर्येव सर्वे पञ्चत्वमागताः । वैश्यस्तु निरयं प्राप्तो विद्युत्पातहतश्चिरात् ॥ ९ ॥
 यातना बहुधा भुक्ता पश्चान्मानुष्यमानुयात् । दाक्षिणात्ये जनपदे गोदावर्यास्तटे शुभे ॥ १० ॥
 पुण्ये गोदावरीयाभ्ये रविशेजसम्मिमते । इदं च पञ्चमं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ११ ॥
 मध्यजन्मत्रयं यच्च तिर्यग्योनिभवं च तत् । निरयान्ते च तदुक्तं पुत्रपापमशेषतः ॥ १२ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण मानुष्ये ब्रह्मवंशजः । स मध्यरूपो मतिमान्कृशाङ्गः इवामलच्छाविः ॥ १३ ॥
 विद्यावान्धर्मनिर्गतो धीरो मन्त्री महावशाः । वनवाहनमोगाढ्यो राजमान्यः प्रतापवान् ॥ १४ ॥
 ग्राभवे कपिलादानं प्रददौ सूर्यपूजनात् । तद्वनाचरणात्पुण्यादन्नदानात्खगोत्तमः ॥ १५ ॥
 बहुविद्याधनैर्धर्मादासजनान्वितः । देवग्राहणभक्तश्च विद्याभ्यासरतः सुखी ॥ १६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् । कैशोरे क्लेशभाक्चैव मनोदुःख्यतिरोगभाक् ॥ १७ ॥
 चपलो दुष्टचित्तश्च तथाप्राप्तमनोरथः । ब्रह्मस्वरूपात्पापाद्ब्राह्मणीमरणादपि ॥ १८ ॥
 खवेदमितवर्षान्तं जातपुत्रविनाशकः । जन्मलप्राप्तुते दूने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ १९ ॥
 ततः पञ्चमनावं च कीटस्थे च बृहस्पती । वृषे शनैश्चरात्सप्तमस्यानस्ये त्वर्गा विधी ॥ २० ॥
 तुलास्ये मयमे लभे जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । ब्राह्मण्याः पुत्रपुत्र्यश्च ब्राह्मणीमरणात्सुतः ॥ २१ ॥
 इतस्ततो विनाशं वै गताश्च विनतात्मज । पितृन्नातृकलत्राद्यैर्विमुक्तो वै क्रिशोरेके ॥ २२ ॥
 युवभावेऽन्यदेशेयं युवत्वासुखभोगभाक् । किलासददुःखद्विदोऽपि पुक्तोऽग्निर्भीतिद्युक् ॥ २३ ॥
 मिथ्याभिज्ञसर्नैर्वादिपक्षैश्च संयुतः । लघुचित्तो महश्चित्तो विरक्तो रक्त एव च ॥ २४ ॥
 क्षणचित्तेनाल्पयुक्तः प्रवृत्तपातखगेश्वर । सहामलक्षणं तस्य शृणु वक्ष्यामि सारथे ॥ २५ ॥
 पूर्वं ब्रह्मस्वरूपे सहाया सिद्धिजाङ्गना । सा ज्येष्ठा प्रदुरेवात्र परित्यक्ता सुखोज्झिता ॥ २६ ॥
 या तस्य धर्मपत्न्यासीत्प्राभवे कश्यपात्मज । सोऽत्र जन्मनि पत्नीन्द्र कनिष्ठमुतशोकभाक् ॥ २७ ॥
 लक्षणैरेभिराहस्य प्रापश्चित्तं वदाम्यहम् । पलमात्रा च कर्तव्या ब्राह्मणी पुत्रसंयुता ॥ २८ ॥
 हिरण्मयी तद्वेन तदर्धेनायवा पुनः । यथावित्तानुसारेण षोडशोरूपचारकैः ॥ २९ ॥
 सम्पूज्य देया विप्राश्च विविज्ञाव खगोत्तम । रविर्भाषमितः सोमः सुवर्णमितको रविः ॥ ३० ॥
 देयं च कपिलादानं ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः । घृतपूर्णं शतपलैर्मितं ताम्रस्य भाजनम् ॥ ३१ ॥
 सुवर्णद्वयसंयुक्तं दद्याद्विप्राय मानद । गायत्रीमष्टाहसं ध्यम्नकं तु तथा जपेत् ॥ ३२ ॥
 प्रदाविष्णुमदेशानां मन्त्रास्तत्स्वरूपा जपेत् । रविसोमात्मकौ तद्वज्राप्यौ वै तद्वशांशतः ॥ ३३ ॥
 होमपेक्षपर्वेद्विप्राभोजयेदक्षिणां दिशेत् । लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्सुसमाहितः ॥ ३४ ॥
 तदर्थं वसुतं वापि भक्तिश्रद्धासमन्वितः । अथवा शृणुयाद्भक्त्या हरिवंशं विशुद्धधीः ॥ ३५ ॥
 पुत्रप्रेषामिदृश्या च होयन्ते संपदोऽन्यहम् । नावयो व्याधयस्तस्य न शब्दभयमावहेत् ॥ ३६ ॥
 सनागाब्दमितायुः स्यान्मुनिवदमितेन्दके । रिष्टं नाप्रोति स प्राणी सुखी जीवति निश्चयात् ॥ ३७ ॥
 प्रापश्चित्तद्वयेऽप्येकं नाचरेल्लोभमोहतः । इह लोके महादुःखी परत्र निरयं व्रजेत् ॥ ३८ ॥
 प्रापश्चित्ते कृते तस्य तीर्थमृत्युर्न संशयः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३९ ॥

यद्यन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ४० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्रे कर्षापाकेऽप्याथोऽष्टादशोत्तर वक्षतापिकसहस्रतमः ॥ १९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारिकेलफलस्यापि हतुः स्यान्मस्तकघ्नः । शुक्लपक्षे चतुर्दश्यां विशेषेण विधानतः ॥ १ ॥
 शङ्करस्यालये गत्वा व्रणी विधिमिमं चरेत् । शंकरं स्नानविधिना पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 परितो लिङ्गमोक्षस्य नारिकेलफलैर्बलिम् । कल्पयित्वाचयेद्गौरीं यथावत्पूर्वमाचिताम् ॥ ३ ॥
 विमभ्यो दक्षिणां दद्यात्सुवर्णरचितां बहु । ततः कृताञ्जलिर्भूत्वा व्रणी मन्त्रमिमं पठेत् ॥ ४ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया नारिकेलानि हत्वा पापमुषान्जितम् । अर्चितो भगवान्कटो भवान्या भयभञ्जनः ॥ ५ ॥
 यथाशक्ति च दानार्थंभवन्तोपि च पूजिताः । कर्मणानेन मे नाशमुपेतु शिरसो व्रणः ” ॥ ६ ॥
 एवमादीनि तैरुक्तः शंकरं सह भार्यया । प्रणम्य विप्रान्भूयः स श्रद्धया गृहमावनेत् ॥ ७ ॥

ब्राह्मणान्मोजयेत्तत्र दद्याच्छक्त्या च दक्षिणाम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसंगे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वसाधारणान्मलेच्छान्पुरा जन्मनि योऽगमत् । तिलश्रीति च शुक्रोत्थो व्रणः स्यात्तस्य शोफसि ?
 स तद्दोषविनाशार्थमाचरेदिति निष्कृतिम् । द्वादश्यां शुक्लपक्षे तु तमुद्दिश्य जलाधिपम् ॥ १ ॥
 दद्याद्धेतुं सुविधाय ब्राह्मणाय यजुर्वेदे । पूर्वोक्तेन विधानेन देवज्ञादेशतत्परः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसंगे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अदृत्वा वेतनं वेदयां यः पुरा निरावासयत् । तस्य स्यात्सार्पपी सूत व्रणो घोरोऽत्र शोफसि ॥ १ ॥
 वापीकूपतडागादिनिषानान्यजने पथि । निर्मोयमाणानि परैः शक्तितो विसृजेद्भु ॥ २ ॥
 दत्ते व्रणोत्पत्तिर्नस्याज्जातस्य च विनाशम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसंगे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भिल्लकैर्वर्तव्यदत्तचर्मकृत्तन्तुवायिनाम् । अन्येषामपि कारूणां सङ्गम्य च स्त्रियो बलात् ॥ १ ॥
 भावशूकव्रणो लिङ्गे जायते तस्य निष्कृतिः । नस्तद्वोपनाक्षाय दद्याद्धेतुं द्विजन्मने ॥ २ ॥
 सुवृत्ताय सुशीलाय सुज्ञान्ताय पयस्विनीम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसंगे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विवाहेऽपि च यज्ञादौ पुण्यकर्मणि चाखिले । विघ्नकर्तुर्वेदिविघ्नं मन्त्रवृद्धमतः खग ॥ १ ॥
 निष्कृद्भयसुवर्णेन उमामाहेश्वरस्य च । प्रतिमां कारयित्वा तु सम्पूज्य विधिवच्छुभाम् ॥ २ ॥
 तन्मित्रेन सुवर्णेन दद्याद्दिवाय वै खग । अत्रवृद्धिकरो रोगस्तत्सन्नादेव नश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसंगे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरः कामतप्तान्नो हानिच्छन्तौ पतिव्रताम् । कामाकुलितया दृष्ट्या पुराऽपश्यत्परस्त्रियम् ॥ १ ॥

तस्य नेत्रामयोऽत्र स्याद्वयाधिर्वातविपर्ययात् । उपोष्य च त्रिरात्रं स नियतो विष्णुस्तन्निवो ॥२॥
भूमिशायी त्रिखण्डरत्नयो देव स्मरन्हरिम् । चतुर्थे दिवसे प्राप्ते भोजयेद्विजपुङ्गवान् ॥ ३ ॥
ततः स शणिपत्याम्निर्दं वचनमीरयेत् ॥ ४ ॥

मंत्रः ।

‘ यन्मया शृद्धभावेन हृद्विक्षेपं परस्त्रियाम् । कुर्वता भूविलासाद्यमकामया वितन्वता ॥ ५ ॥
नेत्रामयो महाघोरः प्राप्ते वातविपर्ययः । प्रसादाद्दे च विप्राणां स मे नश्यतु दुर्महः ” ॥ ६ ॥
इति विज्ञाप्य ताक्षत्वा विस्मृजेद्विनयान्वितः । अग्रे नयेति मन्त्रेण स्वर्चितात्कुसुमादिभिः ॥ ७ ॥
ततः स्ववन्धुभिः सर्वं कुर्याद्दे पारणाविधिम् ॥ ८ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारणस्तोत्रे कर्मविपाकेऽध्यायखण्डविंशपुत्तरनक्षत्राधिकसहस्रतम ॥ १९२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुरा हरते तल लोभोपहनचेतसा । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र पापरुक्पीडितोद्धुना ॥ १ ॥
आयसस्य घट तेलं पूर्णं दद्याद्विभ्रमने ॥ २ ॥
मन्त्रः ।

यन्मया हरितं तलमङ्गवकृतमुत्तमम् । प्राप्त पापाभिध तस्मान्मुच्येयं दर्शनाच्च न. ' ॥ ३ ॥
एवमस्त्विति तेरुक्तः स्वयं मुञ्जीत वाग्यतः ॥ ४ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारणस्तोत्रे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशपुत्तरनक्षत्राधिकसहस्रतम ॥ १९२५ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्वर्णोत्तरे जातो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । कृपिकर्म प्रकुर्वाणो वातरक्तादिदर्शनम् ॥ १ ॥
हस्तयोर्वामिपाश्वं तु दक्षिणभागे व्रणाङ्गुलः । भार्या प्रीतिवरी नित्यमुने वा तिस्र एव च ॥ २ ॥
परस्परं महामीतिर्नतानामपि काङ्क्षिणी । प्रदरातिवशक्तस्या गर्भो याति विलीयते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्त्रीकृत कर्मणा हेतुः पुरकृत नैव सारथे । पूर्वं वर्णोत्तरे जातो बहुवित्तसमाङ्गुलः ॥ ५ ॥
कामुकः कृपणश्चैव परदाररतः सदा । कदाचित्कालयोगेन भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ ६ ॥
एका स्त्री ब्राह्मणी पूर्वं वात्ये वैयव्यता गता । चपला रूपसम्पन्ना नारीणामपि मोहिनी ॥ ७ ॥
सा चकार महाम्रीतिमनेन कामुजेन च । चिरकाल काश्यपे वै बहुगर्भनिकृन्तनम् ॥ ८ ॥
लोकापवादमीत्या च औपधीभिः कृतं पुरा । मासत्रये ह्यतिक्रान्ते गर्भपातनतत्परः ॥ ९ ॥
बहुकाल काश्यपे सावर्कान्तु यथेप्सितम् । पश्चान्मूर्तिं समापन्नो दुष्टविप्लवयोगतः ॥ १० ॥
पतितो नरके घोरे वर्षायुतसहस्रशः । इदं च पञ्चमं जन्म वर्णोत्तरसमुद्भवम् ॥ ११ ॥
पुंस्वपुण्येऽभोगेन मत्तुपतव हि जन्मनि । तेन कर्मविपाकेन गर्भो याति विलीयते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव देन गर्भः स्थितो भवेत् । जन्तूनां कृपणादीनां रूपं कृत्वा दिनेश्वर ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वीर्यस्यावहनं कृत्वा सद्यःसमप्राणतः । पश्चाद्देहे समागम्य प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १४ ॥

विमस्योद्गाहनं कृत्वा गृहदानं समापयेत् । कुर्याद्देनायर्कां शान्तिं विप्राणां भोजयेच्छतम् ॥ १५ ॥
एवं कृतविधेः सूत मोचेयद्वा यथोदिताम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य पलपोडशसंरुपया ॥ १६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्यापि चेष्टितम् । बभूव यामुने देशे ब्राह्मणां लोकमन्दिता ॥ १ ॥
पतिव्रता सदाचारा पतिभक्तिपरायणा । तया दत्तानि दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ २ ॥
नानाफलानि दिव्यानि सुगन्धीनि च पर्वसु । खेटयज्ञादिके यानि ऋत्विग्भ्यः कथितानि च ॥ ३ ॥
अन्नभूषणवस्त्राभूषाशय्यासनानि च । अयो भाविचलासूत कृतं यत्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
विषं दत्त्वा जयानासौ सपत्नीविशगं पतिम् । ततो वडुतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् ॥ ५ ॥
पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाश्च नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जातात्र हिमालये ॥ ६ ॥
गङ्गायाः पूर्वभागे च राजवंशे महादभुते । नातिहस्ता नातिदीर्घा गौरवर्णा कुशोदरी ॥ ७ ॥
पितृमातृमुखैर्युक्ता बाल्ये भ्रातृसुखान्विता । पितृमातृमुखैर्हीना किशोरे कुशसंयुता ॥ ८ ॥
यूनि भ्रातृमुखैर्हीना दानशीला प्रियम्बदा । देवद्विजानां पूजार्थां श्रद्धाभक्तिसमन्विता ॥ ९ ॥
गतागतधनैर्युक्ता व्रतानामनुकांक्षिणी । भ्रातृगे राक्षि सततं श्रेयसामनुकांक्षिणी ॥ १० ॥
पुण्यादिदं तथा पापालोभसुक्ताल्पपापकृद् । किं कृतं विविना महामितिचिन्तासमन्विता ॥ ११ ॥
जन्मलमास्तुते दूने हूरग्रहविलोकिते । कीटस्थेऽथ शनौ जाता भनोदुःखिः समन्विता ॥ १२ ॥
पूर्वं पत्युश्च हननात्सपत्नीवैरभावतः । पापादिह महाभाग घोरादस्याः स्वमेश्वर ॥ १३ ॥
सहस्रोपायकैश्चापि पतिर्न घटते स्वग । यूनि भावेण्डजश्रेष्ठ प्राक्कृतात्पापतस्तिवह ॥ १४ ॥
यूनि सा पतिदुःखार्ता मम जन्म निरर्थकम् । जल्पन्तीति च दुःखार्ता संकृते भिन्नवंशजा ॥ १५ ॥
लक्षणैरेभिराइधायाः प्रायश्चित्तं शृणुष्वथ । पलत्रयेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्ययः ॥ १६ ॥
पोडशोरूपचरैश्च पूजयिष्या विधानतः । विधिज्ञाय प्रदातव्यो गां स्वर्णमरणैर्गुताम् ॥ १७ ॥
तथा तन्मितिकः सोमः सुवर्णमितिको रविः । रविर्मापमितः शम्भुर्देवो भक्त्या विधानतः ॥ १८ ॥
गायत्रीं दशसाहस्रं व्यवक्तुं तथा जपेत् । जपेत्सोमादिमन्त्रांश्च पञ्चपञ्चसहस्रकम् ॥ १९ ॥
लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्सुसमाहिता । कुर्याद्व्युत्तरसंरुपा वै पिप्पलस्य प्रदक्षिणाः ॥ २० ॥
महिने तु व्रतं कुर्यान्मम भक्तिपरायणा । होमयेत्तद्वशांशेन तिलैः क्षौद्रवृत्तशुतैः ॥ २१ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वजन्माननाशनम् ॥ २२ ॥
माघयो व्याधयस्तस्या न दारिद्र्यभयं क्वचित् । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुराशीतिशतुरुत्तरम् ॥ २३ ॥
पतिपुत्रवती चासाविद्वै भवति ध्रुवम् । रिष्टं नाप्नोति नियतं चत्वारिंशन्मितेन्दुके ॥ २४ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते तस्या रिष्टेनैव विनाशनम् । अन्ते च निरयं प्रोक्तमपविर्जन्मजन्मनि ॥ २५ ॥
तीर्थं मृत्युमवाप्नोति कृते प्राक्पापशोचने । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २६ ॥
यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोक्येत् ॥ २७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्सिंहलके देशे द्विजपुत्री वरानना ॥ १ ॥
सौन्दर्यीकर्मकुशला वसन्ती राजवेश्मनि । राजराज्ञीप्रियकरी चारुभूषणभूषिता ॥ २ ॥

वदान्या च सुशीला च पितृमातृसुखान्विता । पूर्वपापात्पतित्यक्ता कुशला राजकर्मणि ॥ ३ ॥
 तया दत्तानि दानानि सुवर्णाभरणानि च । पर्वस्वपि च विप्रभ्यो वक्षस्यासनानि च ॥ ४ ॥
 यथो भावित्रात्सूत कृतं यत्कर्म दारुणम् । विवाहयज्ञकर्मदौ विघ्न आचरितस्तथा ॥ ५ ॥
 गते बहुतिये काले गत्वा तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं सुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 वर्णोत्तरे कुले जाता देशे पुण्यजनाश्रिते । हिमालये महाभाग नात्युक्ता न लघुस्तथा ॥ ७ ॥
 सुशीलाकृष्टगौराद्री दानशीला प्रियम्बदा । सन्निविद्यद्वर्जो च राजवेश्माश्रया सदा ॥ ८ ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्ता कैशोरे तत्सुखोज्जिता । घनवाहनभोगादद्या देवद्विजपरायणा ॥ ९ ॥
 पुण्यादिवं तथा पापाहोभयुक्तातिपापकृत् । विवाहवित्रजात्पापाभेन्नमंताकृतात्सुत ॥ १० ॥
 केकराक्षी ह्यपतिता मनोदुःखैः समन्विता । जन्मलज्जास्तप्तमके दृष्टखेटैः समन्वितः ॥ ११ ॥
 जाता जन्मस्थिते मन्दे किशोरे वलशसंयुता । रोगयुक्ता तथा गूनि क्लेशभागधनवत्यापि ॥ १२ ॥
 लक्षणैरेभिरादयायाः प्रायश्चित्तं वदामि ते । पलमात्रेण कर्तव्या रविभूर्तिर्हिरण्यमी ॥ १३ ॥
 प्रतिष्ठापूजनं कृत्वा दद्याद्विधिविदे सुत । स्वर्णालंकरणैर्धुक्ता दद्याद्वा च पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 विष्पलस्यायुतं सूत परिक्रमणमाचरेत् । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्तैभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वपापविनाशनम् । एवं कृते महाभाग नारी सद्गतिमाप्नुयात् ॥ १६ ॥
 रिष्टं नामोति खाम्भोधिभित्ते वर्षे महाद्वतम् । कुसप्ततिमितायुः स्यात्क्लेशान्सेव न पश्यति ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते तस्या रिष्टेन मरणं ध्रुवम् । सद्गतिं नैव साप्नोति जन्मजन्मनि निश्चयात् ॥ १८ ॥
 इति धौवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टाविंशत्युत्तरजशताधिकसहस्रतम ॥ १९२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्या विधेयम् । प्रागासीत्क्षत्रिया काचिदेशे यामुनतंज्ञके ॥ १ ॥
 भर्तुः प्रियस्ता नियं दानधर्मता संती । गुरूणा देवताना च विमाणा पूजने रता ॥ २ ॥
 तदा दैवार्ता सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमददादिपं चैतदशानुगम् ॥ ३ ॥
 मृतस्तद्विपयोगेन गृहीतं तद्वनं तथा । तद्गुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रमुद्यान्वितः ॥ ४ ॥
 पापमाचरितं चोर्थं स्वपुत्रवधवातजम् । प्राप्ता यमपुरं भुक्ता पुण्याच्छुभफलानि सा ॥ ५ ॥
 तद्वत्पापफलानीह नरकान्योरसंज्ञकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ६ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यव्राप्तिं खगाधिप । सा रक्तगौरा मर्मज्ञा सदा पुण्यपरा खग ॥ ७ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्या सुशीला गौरान्विता । नातिव्यययुता पुण्यात्स्वकुलेषु प्रियम्बदा ॥ ८ ॥
 पतिप्रियस्ता दाल्य मुखैश्वर्यघनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापाहोभादद्या स्वल्पपुत्रका ॥ ९ ॥
 स्वल्पपापता बाल्ये चाधिगव्याव्याधिसमान्विता । किशोरे भर्तुस्त्यक्ता सन्तानमुखवर्जिता ॥ १० ॥
 यौवने क्लेशयुक्ता च मनोदुःखैः समन्विता । बन्धनात्पितुरप्येवं यतस्तत्पुत्रवर्जिता ॥ ११ ॥
 मिथ्यामिसर्शनधोरैरपवादैश्च संयुता । जन्मलज्जास्तप्तमके क्रूरग्रहविलोकिते ॥ १२ ॥
 जातेयं पतगश्चेत् सपत्नीपुत्रमारणात् । पूर्वपापान्महाभाग किशोरे मातृवर्जिता ॥ १३ ॥
 लक्षणैरेभिरादयायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । विष्णुः कार्यः शीतेर्मापैः सौवर्णो विश्वयोनिर्युत ॥ १४ ॥
 तदन्महेश्वरं कुर्याद्वन्धैः पुष्पैरलंकृतम् । देया विप्रेषु पात्रेषु विधिज्ञेषु खगोत्तम ॥ १५ ॥
 जपेदशहरं मन्त्रमयुतं क्षेमयेच्चतः । गार्ग्यो च जपेच्छद्दद्याद्भवस्तथा सुत ॥ १६ ॥
 जपेच्छक्तितो विप्रस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १७ ॥

न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते कचित् । कुसप्तत्यन्दमायुः स्यात्तत्वेदमितवत्सरे ॥ १८ ॥
 रिष्टं नामोति सन्तानमुखं पतिमुखं लभेत् । नैवं सा कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १९ ॥
 स्वपुत्रमारणोत्पन्नापापात्पुत्रमुखं न हि । विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्द्धनम् ॥ २० ॥
 अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते मयोदिते । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्याश्च विनतासुत ॥ २१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरतमश्चाधिकसहस्रतमः ॥ १९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे क्षत्रिया पातिवह्मभा ॥ १ ॥
 धनपुत्रवतीः चारुशीला चारुविमृषणा । पितृमातृसुखैर्युक्ता देवद्विजपरायणा ॥ २ ॥
 तया दत्तानि दानानि पर्वशेषे च भक्तितः । विप्रैर्भ्यः कपिलादानमन्नदानन्तु शक्तितः ॥ ३ ॥
 कार्तिके च तथा स्वर्णं शय्याभूषादनानि च । दीपांश्च मथुरायां वै वृतेनापूर्य पोषिताम् ॥ ४ ॥
 यमुनायां जले चैव दीपा दत्ता विशेषतः । सहायार्द्रार्तनिर्शं तथा वै कश्यपात्मज ॥ ५ ॥
 अयो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽयस्य वै वलात् । भर्तुराज्ञां समुल्लंघ्य व्रतोपोषणकानि च ॥ ६ ॥
 पुराणश्रवणं चैव तीर्थयात्रादि शक्तितः । भर्तृसेवां परित्यज्य विरक्ता साऽभवत्स्वग ॥ ७ ॥
 यूजो भर्तुः समुल्लंघ्य शासनां युवतिस्त्वसौ । निजधर्मपरित्यागं चक्रे वैराग्यमुत्तमम् ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले तदुःखेन मृतः पतिः । सा चक्रे चानुगमनं भर्तुर्वै विनतात्मज ॥ ९ ॥
 पुत्रेण च गवां गत्वा श्राद्धं दत्तं विधानतः । ततस्ते सूर्यलोके तु मुक्ता भोगांश्च शाश्वतान् ॥ १० ॥
 वर्षाणामयुतं सूतं स जातो राजनन्दनः । क्षासीस्ता धर्मपत्न्यस्य स पुत्रः पुत्रतां गतः ॥ ११ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे सर्वदेवनमस्कृते । यत्र गङ्गा प्रवहति रम्ये हरिहराश्रमे ॥ १२ ॥
 सा मध्यरूपा तन्यङ्गी गौरवर्णा शुभानना । चतुरा दानशीला च व्रतानामनुकाङ्क्षिणी ॥ १३ ॥
 पतिभक्तिपरा नित्यं देवद्विजपरायणा । पितृमातृसुखैर्युक्ता बाल्ये सर्वमियम्वदा ॥ १४ ॥
 सत्पुत्रपौत्रसंयुक्ता धनवाहनभोगभाक् । देशेदेशेऽधिकारादद्या पुत्रयुक्ता कृषोदीरी ॥ १५ ॥
 भृत्यदासीधनैर्धान्यैः संयुक्ता चारुलक्षणा । राज्ञां हितकरी शीला सन्धिविग्रहसंयुता ॥ १६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापादल्पपापाल्लोभयुक् । मनोदुःखेन संयुक्ता चिन्तायुक्ताऽरिभीतियुक् ॥ १७ ॥
 भर्तृसेवापरित्यागात्तदुत्पात्तमृतेः स्वग । दुरितात्प्राप्तकृतादत्र भर्तृत्यक्ता किशोरके ॥ १८ ॥
 यामवस्थां तु सम्प्राप्य प्राग्भवे सा पतिप्रिया । विरक्तासीदिदवास्याः पतिर्वैराग्यमान्नुयात् ॥ १९ ॥
 विरक्ती भवन्तं तं सा दृष्ट्वा ह्रेशवती ह्यभूत् । धनपुत्रवती चापि भर्तुदुःखेन दुरिता ॥ २० ॥
 प्राग्भवे यनि भावे च यतस्तदुःखतो मृतः । पतिस्त्वयेह सून्येव जाता सा विधवाङ्गना ॥ २१ ॥
 जन्मसप्तमभावे च क्रूरग्रहविलोकिते । युग्मकीटकसान्वित्ये देवाहं कश्यपात्मज ॥ २२ ॥
 युग्मसंस्थे चन्द्रमसि दुःखलेश्विलोकिते । कुम्भराशौ शनौ जाता वातरोगप्रपीडिता ॥ २३ ॥
 श्लेष्मलोदरकयुक्ता प्राग्जातादुरितात्स्वग । लक्ष्मणैरभिराडचायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २४ ॥
 पलत्रयेण कर्तव्यो रविः स्वर्णययः शुभः । भौमोऽपि च तथा कार्यो निष्केण च हिरण्यम् ॥ २५ ॥
 सुवर्णमितकः शम्भुर्मकरस्तु तथा स्वग । षोडशरूपचारिस्तु पूजयित्वा विधानतः ॥ २६ ॥
 ब्राह्मणेभ्यस्तथा देया दश गावस्तिलास्तथा । गायत्रीमष्टसाहसं त्र्यम्बकान्तु तथा जपेत् ॥ २७ ॥
 रविभौमशिवानां च वरुणस्य तथैव च । मन्त्रांस्तत्संख्याया जप्याद्भोमयेच्छंशांशतः ॥ २८ ॥
 लक्षार्धं पार्थिवानां च रुद्राणां पूजनं चरेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्विण्यात्मानमक्षियेत् ॥ २९ ॥

महिने तु ग्रवं कुर्यान्मद्रक्ता मत्परायणा । प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ ३० ॥
 मृतं निष्कृतिमासाद्य सदातिं लभतेहना । शत्रुमोतिं न चामोति दुःखं नामोति रोगजम् ॥ ३१ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च श्रेयते सम्पदन्वहम् । तस्मारिष्टमयं नास्ति मुनिभृतमितावृद्धे ॥ ३२ ॥
 यशीतिमितवर्षाणि जीवंतं समुदाहृतम् । अन्ते सप्तविमाप्नोति यत्र देवः सनातनः ॥ ३३ ॥
 नैवं करोति या मोहाद्योभावा पापशोधनम् । रिष्टेनैव विनाशः स्यादन्ते च निरयं व्रजेत् ॥ ३४ ॥
 मर्त्ययुक्तदुःखं सा जन्मजन्मनि चाप्नुयात् । चतुर्विधं महारिष्टं मुनिभृतमितावृद्धे ॥ ३५ ॥
 ग्रामवाहुरितादत्र प्राप्नुयाद्विनाशमज । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३६ ॥

यद्यन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोभ्येत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्तवदे कर्मविपाकेऽध्यायश्चिदुत्तरत्रयशताधिकसहस्रतम ॥ १९१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देनवेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । चभृष वज्रदेशे तु ब्राह्मणो वित्तसंयुतः ॥ १ ॥
 नाद्यमन्यो धनैर्धन्यदासदासीजनान्वितः । दत्तानि तेन दानानि तीर्थे स्नानानि पर्वसु ॥ २ ॥
 कृतानि स्वर्णमयं च विप्रैः श्रद्धयान्वितः । अथो भाविदलात्सुतं कृतं यत्कर्म दाहणम् ॥ ३ ॥
 असीदत्वेन यदत्तं द्रव्यं तथाचयन्सुतः । लंघनानि वतश्चक्रे पञ्चपदसप्तकानि च ॥ ४ ॥
 वृद्धिं प्राप्तं तु दास्यामि द्रव्यं दत्तं दिनान्तरे । इदानीं न च दास्यामीत्युत्तरं निष्ठुरं वचः ॥ ५ ॥
 शृणुना चैव यदत्तं तेन कोपेन स द्विजः । कृतवान्स्वशिरःस्फोटं ततः पञ्चत्वमाप वै ॥ ६ ॥
 पुण्याः पुण्यफलं भुक्तं पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ७ ॥
 देशे कौकणसंज्ञे तु कीटस्थेऽप्य वृहस्पतौ । नात्युच्चो नातिदीर्घश्च गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 वास्ये पितृसुखैर्युक्तो शुक्लवन्धुजनैर्युतः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ ९ ॥
 ग्राममेव स्वात्मघाताच्च स्वजनान्नाशुवान्-नवान् । सन्त्यज्य सश्चरन्देशेदेशेऽप्राप्तमनोरयः ॥ १० ॥
 इदं मानी सुखैर्युक्तः कैशोरे क्लेशभाग्रतु । न लेभे स्त्रीमुखं कापि कदाचिद्भोगभाग्रतः ॥ ११ ॥
 नैकविधो नैकवातो विरक्तो रक्त एव च । स्त्रियान्तु विद्यमानायामपि तत्सुखवर्जितः ॥ १२ ॥
 युनि भावे खगश्रेष्ठ विदेशगमने रतः । लक्षणैरेमिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १३ ॥
 शुभे मासे शुभे पक्षे शुभे सौम्यायने खग । महिने तु समारभ्य पिप्पलस्य मद्रक्षिणाम् ॥ १४ ॥
 दशोत्तरशतावृत्त्या कुर्याच्छतदिनावधि । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया दशाशेन विधानतः ॥ १५ ॥
 अथवा श्रद्धया युक्तः मयागे मृगगे रत्नैः । स्नायाज्जपेच गायत्रीं लक्षार्घ्यं च विधानतः ॥ १६ ॥
 महिने तु ग्रतं कुर्यान्मद्रक्ता मत्परायणः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १७ ॥
 न दारिद्र्यमयं तस्य न वियोगोऽपि बन्धुभिः । नारिष्टमयमाप्नोति पञ्चाशन्मितावृद्धे ॥ १८ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिः स्याद्देवर्षान्यैः सुखं भवेत् । अभिनागमितायुः स्यादन्तेऽप्यतिप्राप्नुयाद् ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्तद्वयेऽप्येकं नाचेल्लोभमोहतः । प्रोक्तं सुखं न लभते दुःखं स्वाजन्मजन्मानि ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्तवदे कर्मविपाकेऽध्याय एकाविंशदुत्तरत्रयशताधिकसहस्रतम ॥ १९३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देनवेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । दाक्षिणात्ये जनपदे मलयाचलसंश्रिते ॥ १ ॥
 चभृष ब्राह्मणो विद्वान्यर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजमान्यो धनैर्धान्यैः संयुतो जनवल्लभः ॥ २ ॥

दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः । वस्त्रभूषणग्रन्थान्नदानानि च विशेषतः ॥ ३ ॥
 सत्पात्रेषु विधानेन ब्राह्मणेषु च शक्तितः । अथो भाविबलात्सुत कृतं यत्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 यज्ञविघ्नाभिधं घोरं पापमाचारितं खग । ततो बहुतिथे काले ग्रासस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि काकणे ॥ ६ ॥
 कर्कं जीवेऽथ लघस्ये लघ्यात्पञ्चमगे त्वर्गा । वृषे क्रूरग्रहेः सर्वेनात्युच्चैर्न लघुवृणी ॥ ७ ॥
 स तु मध्यमरूपादथो गौरवर्णः प्रतापवान् । विद्यावाञ्छार्थिगाम्भीर्यधैर्यादिगुणसंप्लुतः ॥ ८ ॥
 धनवाहनमोगादथो बन्धुस्त्रीजनसंयुतः । लक्षणैरेभिग्राह्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 अग्नेर्भूतिश्च कर्तव्या पलदयामिता शुभा । हिरण्यवी प्रतिष्ठाप्य देया विप्राय धीमते ॥ १० ॥
 पार्थिवानां शिवानां च लक्षं सम्पूजयेत्ततः । गायत्रीमष्टसाहसं ज्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ ११ ॥
 होमयेत्तद्दशशेन द्वादशान्भोजयेत्ततः । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह घन्धुमिः ॥ १२ ॥
 एवंकृतविधेः सूत पूर्वजन्मावनाशनम् । न पुत्रमरणं तस्य न रोगभयमेव च ॥ १३ ॥
 सम्पदस्तस्य जायेत धनपुत्रयुतो भवेत् । खभूतमितवर्षं तु रिष्टं नाप्नोति निश्चयात् ॥ १४ ॥
 घृशीतिमितवर्षाणां जीवितं समुदाहृतम् । नैवं करोति यो मोहादोभाद्रा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥

इति श्रीमृच्छसर्पादये कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदुत्तरतमस्तोत्राधिकसहस्रतमः ॥ १९३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वनतं महाभागं शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्सत्री महाभागः प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । क्रयविक्रयकर्ता च कृपिवाणिज्यतत्परः ॥ २ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः । प्रयागे मृगगे भानी गोश्रम्यावसनानि च ॥ ३ ॥
 ब्रह्मदानं च विभेभ्यः श्रद्धाभक्तिसमन्वितम् । पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ४ ॥
 अरुन्तुदो महानासीत्सतां वै नियतो भृशम् । मिथ्याभिधंसनैर्वादेः पैशून्येन नृणां सताम् ॥ ५ ॥
 घृत्तिच्छेदस्ततश्चक्रे क्षत्रियेण दुरात्मना । गते बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि मानवः ॥ ७ ॥
 वाराणस्यां महाक्षेत्रे पुण्ये शम्भुसमाश्रिते । त मध्यरूपो मतिमान्वेदविज्ज प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 पितृभ्रातृत्वर्यैस्तो वाल्ये सर्वजनप्रियः । सहायान्मातुलस्यायं कैशोर्यं धनवान्मुखी ॥ ९ ॥
 वाणिज्यनिरतो धीरो वैदिकः पण्डितैर्गुतः । सर्वधर्मप्रवेत्ता च गतागतवर्नेर्गुतः ॥ १० ॥
 यौवनान्ते कलत्रेण संयुतोऽभून्महायशः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् ॥ ११ ॥
 मर्मच्छेदनजात्यापात्माकसतां विनतासुत । मर्मच्छेदकृता चैव रोगेण महारुलः ॥ १२ ॥
 ममेहज्वरकण्ठवादिज्वरघ्नणयुतः कश्चित् । विषमज्वरसंयुक्तो मनोभयसमन्वितः ॥ १३ ॥
 पितृवाताश्रितो नित्यं पुत्रहीनः खगाधिप । लक्षणैरेभिग्राह्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १४ ॥
 पलमात्रेण कर्तव्या ज्वरभूर्तिर्हिरण्यवी । षोडशोक्षचारैश्च पूजयित्वा विधानतः ॥ १५ ॥
 सः देया वै विधिज्ञाय पिप्पलस्य मृदक्षिणाम् । अष्टोत्तरशतावृत्त्या कुर्याद्विशोदितवधि ॥ १६ ॥
 प्राशुक्तशर्कराकुम्भं दद्याद्विप्राय धीमते । ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ १७ ॥
 गायत्रीदशसाहसं ज्यम्बकन्तु तथा जपेत् । होमयेत्तद्दशशेन तद्दशशेन भोजयेत् ॥ १८ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्मावनाशनम् । नावयो व्यापयस्तस्य न च ज्वरभयं भवेत् ॥ १९ ॥

पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च होधन्ते सम्पदोऽन्वहम् । सतपश्चाशब्दे तु रिष्टं नामोति मानवः ॥ २० ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । व्याधिप्रस्तो भवेन्नित्यं सुखं नामोत्यहर्निगम् ॥ २१ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्सत्यं सत्यं न संशयः । खनागामित्ववर्णान्तमायुः स्यात्कृतनिष्कृतेः ॥ २२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवान् सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषयेऽध्यायसप्तविंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचिष्टितम् । आर्त्ताद्देश्यो महामागो ह्यंघ्रदेशे खगोत्तम ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च राजमान्यः प्रतापवान् । धनवाहनभोगाढ्यो यशस्वी सर्वधर्मवित् ॥ २ ॥
 कृतवान्पुण्यतीर्थेषु स्नानं दानं च शक्तितः । अयो भाविजलात्सूत कृतवानुग्रहातकम् ॥ ३ ॥
 विवाहादिषु यज्ञेषु दानेषु च्छलभावतः । विघ्नं तु कृतवान्सूत घोरं पापमुपाजितम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुसिधे काले प्रातस्तु यमदासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा ॥ ५ ॥
 भुक्त्वा पुण्यावशेषेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । पुण्ये गोदावरीतीरे सर्वदेवनमस्कृते ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपो मतिमान्कृष्णवर्णः प्रतापवान् । नारदञ्च न लघुः स्थूलो दक्षः सर्वक्रियासु च ॥ ७ ॥
 जनप्रियो बन्धुमित्रतंसुतोऽतिप्रियम्वदः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 विवाहमिन्द्रजात्यापामांकृततप्तपुत्रवर्जितः । तस्य भार्वा सुवन्वद्भी पतिभक्तिपरायणा ॥ ९ ॥
 तथापि प्राग्भवे सत् कृतं यद्रर्भपातनम् । तस्मात्पापान्महाभाग स्थिरगर्भवेशात्त्वह ॥ १० ॥
 बहुकाले व्यतीते तु न प्रसूतिर्न पातनम् । लग्नात्पञ्चमके धूने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ ११ ॥
 जातो ब्राह्मणः सुत चिन्ताह्वेशसमन्वितः । बाल्ये कौमारके चैव सुखी यूनि खगाधिप ॥ १२ ॥
 ह्येताभ्याम्रावृद्धुःखेन युक्तोऽप्राप्तमनोरयः । देशेदेशे रदध्नन्तुर्न सुखं लभते क्वचित् ॥ १३ ॥
 लक्षणेभिराढ्यस्य प्रामथ्यं वदाम्यहम् । रुद्रैकादशनीभिश्च रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १४ ॥
 पूजयेच्च महारुद्रं सर्वान्कामानिहानुयात् । अथवा शृणुयादस्यैव हरिवंशं विधानतः ॥ १५ ॥
 गायत्रीमष्टादशं ध्यम्यरुद्रं विधेयं जपेत् । मादिने तु घ्नं कुर्यान्मद्रक्तो मत्परायणः ॥ १६ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिण्यात्प्रानमीक्षयेत् । एवं कृते महाभाग विधिवत्पापशोधने ॥ १७ ॥
 पुनवान्यनवांश्चैव जायतेऽर्त्ता मुनिश्चयात् । पञ्चषष्टिमिते वर्षे रिष्टं नामोति मानवः ॥ १८ ॥
 आनुस्तस्य तु वर्षाणामशीतिशतमुत्तरम् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १९ ॥

अपुनः क्रेडाभावस स्यादरिद्रो जन्मजन्मनि ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषयेऽध्यायसप्तविंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महामाग शृणु तस्य विचिष्टितम् । वभूव चाबुदे देशे पादजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृपिराणिज्यकर्ता च किञ्चिद्विचसमन्वितः । राजसेवापरो धीरो मन्त्री शूरो महायज्ञाः ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहकर्ता च दाता भोक्ता प्रियम्वदः । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 गोभृश्रयासनास्त्राश्वसनाभरणानि च । प्रयागे मृगगे भानो सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ४ ॥
 मयो भाविजलात्सूत कृतं यत्कर्मदारुणम् । ब्राह्मणीं घर्षिता तेन कामादि कश्यपात्मज ॥ ५ ॥
 तत्प्राति घातयामास त्रिपदानेन यततः । तद्वर्षं लुण्ठयामास कामलोभेन पाप्मन ॥ ६ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यममन्दिरम् । भुक्ता पुण्यफलं पुण्यात्पापात्पापफलं तथा ॥ ७ ॥
 भुक्ता पुण्यापशेषेण स जातोऽत्र हिमालये । कृष्णो गौरो मध्यरूपो वर्णोत्तरकुले नरः ॥ ८ ॥
 जन्मलग्नस्तुते शुको भिन्नस्थे भास्करे तथा । देवाहोस्तगतः पुत्रे दुष्टग्रहविलोकिते ॥ ९ ॥
 राजरोवापरो मन्त्री शूरो गाम्भीर्यसंयुतः । नात्युच्चो न लघुर्धरो कृशाङ्गः क्षिप्रलोचनः ॥ १० ॥
 सेनापतिर्धनवान्यैर्भृत्यैश्चापि सुसंयुतः । वटुग्रामाधिपो राजप्रियो वाहनसंयुतः ॥ ११ ॥
 नेकस्त्रीसंयुतः कामी स्वर्जजीवनतत्परः । पुण्यादिदं तथा पाषाणोमी पापस्तः क्वचित् ॥ १२ ॥
 चिन्ताकुशस्तमायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरयः । बाल्ये पित्रोः सुखैर्धुक्तः कैशोर्य्ये तत्सुरजोऽस्मितः ॥ १३ ॥
 गतागतधनैर्धुक्तस्तथाऽद्विगतत्सरात् । सुखदुःखसमाक्रान्तो रिपुभीत्यावशङ्कितः ॥ १४ ॥
 प्राग्भवे ब्राह्मणीसङ्घातया उत्पत्तिवातनात् । स्वयंश्छेदको नूनं जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 अहो देवमहो देवमिति चिन्तापरोऽग्निशम् । लक्षणरोभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं शृणुष्वथ ॥ १६ ॥
 पलमात्रेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः । ब्राह्मणी च तथा सोमस्तथा नारायणस्तथा ॥ १७ ॥
 पौडशोरूपचरिस्तु पूजयित्वा विधानतः । ब्राह्मणेभ्यः प्रदेया वै पञ्च गावस्तथा दिशेत् ॥ १८ ॥
 गायत्रीमष्टसाहस्रं ध्यम्यकन्तु तथा जपेत् । सोममन्त्रं तथा जपवा तदश्वंश्चेन होमयेत् ॥ १९ ॥
 पार्थिवानां तथा लक्षं शिवानां पूजनं चरेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २० ॥
 एवंकृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् । न पुत्रमरणं तस्य न रोगभयमेव च ॥ २१ ॥
 पुत्रपौत्राभिपृष्ट्या च होयन्ते सम्पदोऽस्य तु । सप्तविंशे तथा वर्षे रिष्टेनैव प्रपद्यते ॥ २२ ॥
 आयुस्तस्य त्रिसप्तद्वं तथाऽचाकृतनिष्कृतेः । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्सत्यं सत्यं न संशयः ॥ २३ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सांयात्रिकाणां यो वित्तमागादभ्यधिकं धनम् । पुरा जग्राह दन्तोत्थकीलितोद्विजते सुत ॥ १ ॥
 भीतिशालोपनिर्णीतव्यवहारपरिच्युतः । दन्तपुष्पादको नाम तं बाधेत मुखामयः ॥ २ ॥
 स गच्छेदुदधेः कूलं सोमपर्वणि च द्विजः । तत्र आत्वा च विधिवत्सन्तर्प्य पितृदेवताः ॥ ३ ॥
 अभ्यर्च्य विधिना विप्रान्स्तेभ्यो दद्याद्विधानतः । फलान्युच्चावचान्यन्तः स्मरन् विष्णुं शिवं च माम् ४
 प्रत्येकं शतशो वापि वित्तव्याधिवलेच्छया । क्रमुकाक्षोटखर्जूरनारिकेलालिकानि च ॥ ५ ॥
 श्लामरिचमुखपानि उदधेर्यानि यानि च । तथान्यद्जनयान्यादि श्रद्धया परयान्वितः ॥ ६ ॥
 शिवस्यायतने विष्णोर्मम वापि गृष्टेऽपि वा । कुर्याच्च विधिना सम्यक्जिज्ञासापानुत्तये ॥ ७ ॥
 एवं कृतविधिः सूत मुच्यते सुखरोगतः ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

छिद्राणामप्रकाशयानां मर्मणां यः प्रकाशकः । विद्वेषणाच्च पैशुन्यात्साधूनामकृतागमम् ॥ १ ॥
 शोपिरस्तं प्रवाधेत वदनव्याधिरुत्त्वणः । माघमासे चतुर्दश्यां शुद्धया नित्यः शुचिः ॥ २ ॥
 शिवस्यायतने कुर्याज्जपहोमादितत्क्रियाम् । ते गामिति च मन्त्रेण मर्माणीति च मन्त्रतः ॥ ३ ॥
 गव्येन सर्पिषा हुत्वा शतमष्टोत्तरं ततः । निवेद्य देवताभ्यान्तां जपहोमादितत्क्रियाम् ॥
 सुखामयी पुनः स्थित्वा तथा च विहिताञ्जलिः ॥ ५ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया शोषितो व्याधिः सम्प्राप्तो मुखदूषणः । स मे नश्यतु विश्वेशी पुन्योश्च प्रसादतः” ॥६॥
 एवमुक्त्वा तयोऽग्रे दण्डवत्प्रणम्येदमुवि । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेकृतदोषाणां महानां यः प्रकाशकः । दन्तरक्तं सवेत्तस्य मुखदौर्गन्ध्यकारकम् ॥ १ ॥
 कुर्यात्प्रतिकृतिं सम्यगादिष्टी दैवदेदिना । भोजयेच्च ज्ञातं विप्रान्सर्वोपस्करकेण च ॥ २ ॥
 अभ्यर्च्य विधिवत्तांस्तु पुरः स्थित्वेति कीर्तयेत् ॥ ३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया मृदभावेन दौरात्प्यादसतां स्तुतेः । सतां गुणवतां दोषाः संसत्स्वपि पुरस्कृताः ॥४॥
 मया प्राप्तो महारोगो मुखदन्तक्षताभिधः । सम्प्रणश्यतु युष्माकं प्रसादाद्गो नमाम्यहम्” ॥५॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भेषजस्यापहर्ता यः शिरोरोगी भवेत्तु सः । पलमात्रेण कर्तव्यं सूर्यविम्बं हिरण्यमम् ॥ १ ॥
 सम्पूज्य विधिवद्भक्त्या दैवज्ञाय निवेदयेत् ॥ २ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया भेषजं ब्रह्मन्हरता पूर्वजन्मानि । सूर्यापराधजं पापं सूर्यावर्तगदाह्वयम् ॥ ३ ॥
 तद्दिनाशाय तद्विम्बं सीवर्णं प्रदेऽत्र ते । सूर्यापराधतो व्याधिर्दानेनानेन नश्यतु” ॥ ४ ॥
 नृवसृक्ता सतो दद्याद्ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्वाविंशत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिच्छया प्रमादेन प्राणिनेत्रोपघातजः । गम्भीरो जायते व्याधिरध्ययो नेत्रनाशकः ॥ १ ॥
 सुवर्णद्वयमात्रेण विष्णुभूर्ति च निर्मिताम् । दद्यादेदं विधिज्ञाय नेत्ररोगप्रशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसहन्तुश्च पक्षीन्द्र श्वेतकुण्डं प्रसर्पति । तेन यत्नेन कर्तव्यो राजतो हंस उत्तमः ॥ १ ॥
 त्रिशत्पलमितः सम्यक्पूजितो ब्रह्मदेवतः । दद्याच्च च विधिज्ञाय श्वेतकुण्डस्य शान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

श्वेतवस्त्रापहर्ता च श्वेतमण्डलवान्भवेत् । राजतं च स्थं दद्यात्पलपोडशसम्मिताम् ॥ १ ॥
 श्वेतमण्डलनाशाय दैवज्ञाय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भागभवे कांस्यहारी यः पुरुषोऽप्यत्र जन्मनि । पुण्डरीकाख्यकुष्ठेन पीडयते वदुपीडया ॥ १ ॥
 स हि दद्याद्विधानेन स्थूलं वै कांस्यभाजनम् । द्विपञ्चाशत्पलमितं पुण्डरीकास्य शान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्ततित्वारिशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ताम्बूलानि बहून्वेव वैष्णवेभ्यः प्रदापयेत् । विष्णुमीत्यै खगश्रेष्ठ श्वेतकुष्ठस्य शान्तये ॥ १ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्ततित्वारिशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४४ ॥

अरुण उवाच ।

आधिभ्याधिर्महादुःखं येन येन च कर्मणा । तत्सर्वं विस्तराद्ब्रूहि देवानामग्रणीर्मम ॥ १ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

साधुसङ्गसमायुक्तो देवब्राह्मणपूजकः । मन्यते सर्वदाः सम्प्रभूः कैरादेशकारिभिः ॥ २ ॥
 तदान्यो गीतकीर्तिश्च सततं राजपूजितः । यत्किञ्चिद्दृश्यते वदित्युक्तमिव जायते ॥ ३ ॥
 नानादुःखसमायुक्ता दृश्यन्ते विविधा रुजः । क्षात्रवंशसमुद्भूतः स्वग्रामाद्यधिषो भवेत् ॥ ४ ॥
 न लभ्यते कचिद्भासं क्षत्रियो धर्मसाधनैः । ग्रामः प्रज्वलितस्तस्य ज्वलिता बालगोमुताः ॥ ५ ॥
 तस्यापि ज्वलनोदोरान्नरकं प्राप्य दारुणम् । किञ्चित्कालक्रमेणैव भुवि स प्राप्स्यति क्रमात् ॥ ६ ॥
 भुक्तशेषावसाने तु भुवि जातो विद्वज्जन्म । त्रिमु जन्मस्वनपत्यः कुष्ठभगव्रणवान्सदा ॥ ७ ॥
 चतुर्थं काकवन्ध्याया मृतापत्यं भविष्यति । पञ्चमे जनुपि प्राप्ते जायते विकृतिः प्रजा ॥ ८ ॥
 ज्वलिताग्नेरिव चिदं मनदाग्निस्तस्य जायते । शोषमन्दाग्निशूलादि कुष्ठं गोवधतो भवेत् ॥ ९ ॥
 वातोऽग्निना च जायेत नानाबाधुविधायकः । शिशूनां तस्य जायते ह्यतेसारादिका गदाः ॥ १० ॥
 जायते यौवने पुत्रः परं पुत्रो न दृश्यते । मातुल्यान्याः स्वगोत्राणां पतिताचारवर्तनम् ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

एवं च कर्मणां हेपां निष्कृष्टं चाजगता प्रभो । समस्तप्रापशान्त्यर्थं ब्रूहि विस्तरतो मम ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साष्टु पृष्टं महाबाहो प्रश्नो लोके हि दुर्लभः । तेन तेन त्वयं कार्यं निष्कृतिर्याधुनोच्यते ॥ १३ ॥
 हेरण्यां प्रददेद्धेनुं वसंतं तं च तुगीयकम् । श्रवणं हरिवंशस्य पुस्तकं वा द्विजन्मने ॥ १४ ॥
 पूर्वकर्मविनाशाय पूजयेच्च यथाविधि । भोजयेच्च शतं विशाखान्नरसपायसैः ॥ १५ ॥
 एवं यः कुरुते वत्स धर्मं कर्म मुनिद्वयति । न करोति यदा मोहात्तु सिद्धयन्ति तदाश्रयाः ॥ १६ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्ततित्वारिशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । देशे प्रयागासङ्गे तु ब्राह्मणो धर्मवेत्तमः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि भोक्ष्यन्वासानानि च । प्रयागे मृगगे भानौ ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः ॥ २ ॥
 अथो भाविबलात्सुतं कृतं कर्मतिदारुणम् । अर्थलुब्धेन मनसा मारितः स्वसहोदरः ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यवशेषतः ॥ ४ ॥
 काश्यां जातो द्विजश्रेष्ठो मेपे लभे खगाधिप । लग्नात्पञ्चममावस्ये दुष्टं त्वेदं विलोकिते ॥ ५ ॥

स मध्यरूपो मतिमान्निश्चिद्व्यापारसंयुतः । नात्युच्चो नातिदीर्घश्च गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । प्राग्भवे मातृहननात्तथा तद्व्यवहारणात् ॥ ७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन मृतवत्सोऽत्र जन्मनि । स स्वकर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् ॥ ८ ॥
 पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्याद्विरणमयीम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य विविजाय प्रदापयेत् ॥ ९ ॥
 भूमिदानं ततः कुर्याद्वेदेदांगपारणे । वस्त्रैरुविधिना स्नायाद्गृहं दत्त्वा द्विजातये ॥ १० ॥
 शतं च भोजयेद्विमानां दद्यात्स पयोस्वनीम् । एवं यः कुरुते पार्श्वस्तस्य पापं व्यपोहति ॥ ११ ॥
 जीवत्पुत्रः सुदीर्घायुः पितृभक्तिपरायणः । कुसप्ततिमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते सूत मुनिभूतामिवेदके । रिष्टेनैव विनाशः स्यादध्वर्युं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महानाहो शृणु तस्य विवेष्टितम् । आसीत्क्षत्री महामाग प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे रवौ ॥ २ ॥
 सुवर्णाभरणानाञ्च गोक्षयपावसानानि च । अयो माविचलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 अमात्यवामदेनैव राजनेनापमानितः । पुत्रैः सार्व मत् कृत्वा स राजा विनिपातितः ॥ ४ ॥
 विशेषेण मपञ्चेन घोरं पापमुपाजितम् । ततो बहुतये काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा स जातोऽप्रापि वाहुजः । धृपे लगे सुतस्थाने कूटप्रहविलोकिते ॥ ६ ॥
 क्रूरयुक्ते च पक्षीन्द्र वाराणस्यां प्रतापवान् । स तु मध्यमरूपादयो धनवान्प्रादुर्लभः ॥ ७ ॥
 नात्युच्चो न लघुः स्थूलो गौरवर्णोऽसितुद्धिमान् । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 चिन्ताह्वेदासमायुक्तस्तस्याऽप्राप्तमनोरथः । प्राग्भाज्यातजात्यापातस्तन्वानसुखवर्जितः ॥ ९ ॥
 क्षयरोमान्वितो दुःखी धीरोऽपि धनवानपि । लक्ष्णैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 निष्कनयं सुवर्णस्य दशनिष्कं च राजतम् । देवं यत्नाद्विजातिभ्यस्तस्य पापं विनश्यति ॥ ११ ॥
 वस्त्रैरुविधिना ज्ञापानमहाद्रजपादिकम् । कारयेद्धोमयेद्धत्वा शतं विमांश्च भोजयेत् ॥ १२ ॥
 प्रदद्यादक्षिणां तेभ्यो गा दद्यात्स पयोस्वनीम् । एवं कुरुते तार्क्ष्य सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १३ ॥
 सूतं च लभते तत्र गुणयुक्तं चिरायुषम् । नेव करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १४ ॥
 अपुनो रोगमाश्रित्यं पञ्चाशन्मित्रवत्सरे । रिष्टेनैव विनाशः स्यादुःखीस्पाजन्मजन्मनि ॥ १५ ॥

प्रायश्चित्ते कृते ह्यार्यस्त्रिंशत्सत्यव्यवसम्मितम् ॥ १६ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विवेष्टितम् । वभूव वैश्यो धनवान्प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तः कृपिवाणिज्यवत्तरः । प्रयागे मृगगे भानी स्नानं दानं च शक्तितः ॥ २ ॥
 कृतवान्स व्यतीते तु क्रिश्चिकाले खगोत्तम । कृतवान्दारुणं कर्म जघान द्विजालरुम् ॥ ३ ॥
 ययोर्वर्षाणि चत्वारि सप्त मासा दिनत्रयम् । लोभमोहवशाद्व्या कृता जघ्राह भूषणम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतये काले स गवो यमशासनम् । पुण्यापुण्यफलं सुक्ता पूर्वंपुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
 जातो वाराणसीक्षेत्रे वैश्यो धनममन्वितः । स तु मध्यमरूपादयो गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥

श्रेष्ठमलोऽप्यनिलव्याधिसंयुतो बुद्धिमान्स्वग । जातोऽत्र मिथुने लग्ने लग्नात्यश्चमसप्तमे ॥ ७ ॥
 कर्मस्थाने भूरखेटेदंष्ट्रे वायु सुसंयुते । पितृमातृसुखैर्युक्तो धातृवन्धुसहयुतः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् । विप्रपुत्रवधात्पापात्प्राम्गमे कश्यपात्मज ॥ ९ ॥
 तद्व्यहरणात्सुत मृतवत्सोऽत्र जन्मनि । चिन्ताक्लेशसमायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरथः ॥ १० ॥
 लक्षणैर्भिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । महारुद्रजपं कुर्याद्रायत्रीं त्र्यम्बकं तथा ॥ ११ ॥
 श्रवणं हरिवंशस्य कुर्यात्पुष्करिणीं ततः । प्रक्षिरयाप्य विधानेन होमयेत्तद्दशांशतः ॥ १२ ॥
 हेमनिष्कचतुष्कं तु दद्याद्देवदेवि स्वग । शतं च भोजयेद्विप्रान्गां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १३ ॥
 एवं कृत्वा स्वगाधीश स्वस्य पापं व्यपोहति । लग्ने च मुतांस्तार्क्ष्यं सुखं प्राप्नोति वाञ्छितम् ॥ १४ ॥
 खनागमितवर्षान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । नैवं करोति यो मोहालोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
 खभूतमितवर्षं तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टकवारिस्तदुत्तरवशाताधिकसहस्रतमः ॥ १९४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव पादजः सूत प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तो गर्भो पालनतत्परः । कृपिवाणिज्यकर्ता च किंचिद्वित्तसमन्वितः ॥ २ ॥
 प्रयागे मृगगे भानौ स्नानं दानं च शक्तितः । कृतवान्भाविनोऽर्थस्य वैभवात्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
 कृतवाच पक्षिराजेन्द्र गवां धातकरो भवेत् । सन्ध्याकाले तु सम्प्राप्ते स्वागतं गोघनं गृहे ॥ ४ ॥
 स्ताश्च गा आश्रमं प्राप्ता एकां कण्ठे वयन्व ह । खुगग्रश्चूर्णिते पादे स्वपादेनाहतत्तदा ॥ ५ ॥
 रोपयुक्तेन मनसा भूशमापीडिता स्वग । मुरलेन तु पक्षीन्द्र पुनरेवापि सा हता ॥ ६ ॥
 तत्काले सा मृता गौश पापमुग्रमुपाजितम् । ततो वह्नितये काले प्राप्य धर्मपुरं नरः ॥ ७ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा । भुक्त्वा पुण्यावशेषेण स जातोऽत्रापि पादजः ॥ ८ ॥
 वाराणस्यां महाक्षेत्रे पुण्ये शम्भुसमाश्रिते । कर्त्तव्ये सुतस्थाने दुष्टखेटावलोकिते ॥ ९ ॥
 स मध्यरूपो मतिमान्पितृमातृसुखान्वितः । गौरो धनसमायुक्तो भृत्यवाहनसंयुतः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् । पूर्वं गोघातज्ञात्पापान्मृतापत्योऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 चिन्ताक्लेशसमायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरथः । लक्षणैर्भिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 चतुर्निष्कमुवर्णन धेनुं वै काश्येहृदाम् । तुर्याश्वत्ससंयुक्तो वस्त्रालंकारभूषिताम् ॥ १३ ॥
 दद्याद्देवविधिस्य दरिद्राय कुटुम्बिने । वस्त्रकविधिना स्नायाद्देवोक्तविधिकांम्यया ॥ १४ ॥
 शतं च भोजयेद्विप्रान्गां दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते वत्स तस्य पापं व्यपोहति ॥ १५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदुत्तरवशाताधिकसहस्रतमः ॥ १९४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । ब्राह्मणोऽमृतस्वगश्रेष्ठ प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तो देवद्विजपरायणः । प्रयागे मृगगे भानौ स्नानं दानं च शक्तितः ॥ २ ॥
 कृतवान्भाविनोऽर्थस्य वै बलात्कर्म दारुणम् । कृतवान्पक्षिशार्दूल तापसो गृहमागतः ॥ ३ ॥
 जिष्टेन्द्रियोऽपि सधनो धनं तस्मै समर्पितम् । तीर्थावगाहान्ते च ह्यागतः पुनराश्रमम् ॥ ४ ॥
 धनं च प्रार्थितं तेन न च तत्संश्रदापितम् । चौरैर्ण तद्धृतं सर्वं तस्याग्रे भाषितं तदा ॥ ५ ॥

विश्वामित्रो गतो योगी आपं दत्त्वा सुदुःसहम् । वंशेच्छेदो भवेच्छीघ्रं न पुनर्जीवते शिशुः ॥ ६ ॥
 दिनान्तरे च संप्राप्तो मम पुत्रगृहं प्राति । पुण्यपापफलं मुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्यां जातो महाभागो ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् । सिंहलश्रे मुतस्थाने दुष्टखेटैः समन्विते ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपादयो गौरवर्णः प्रतापवान् । धनवाहनयोगादयो दासीदासजनान्वितः ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । ग्रामभवे तापसघनहरणोऽवपाततः ॥ १० ॥
 तच्छापात्पतगश्रेष्ठ मृतपुत्रोऽत्र जन्मानि । लक्षणेरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ११ ॥
 निष्कद्वयं सुवर्णं च दत्त्वा वेदांगपारमे । ताम्रं शतपथं दद्यात्कमण्डलुनिमित्तकम् ॥ १२ ॥
 वस्त्रैकविंशतिना स्नायाद्द्वैकादशकं जपेत् । धेनुं दद्याद्विधिक्षाय सवर्त्तां च पयस्विनीम् ॥ १३ ॥
 शतं च भोजयेद्विभ्राञ्छत्तया पञ्चाशदेव वा । एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ सन्तानं लभते पुत्रम् ॥ १४ ॥
 जीवत्पुत्रः सुदीर्घायुः पितृभक्तं गुणान्वितम् । त्रिसप्ततिमिताव्दशुः स्यादेव विनश्वरमज ॥ १५ ॥

रिष्टेन पष्टिवपे तु नश्यत्यकृतनिष्कृतिः ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविभाकेऽध्याय पचाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीद्बाहुजवंशीयः प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तः कृपिवाणिज्यतत्परः । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे रवी ॥ २ ॥
 गोभृशय्यासनाद्यन्नवसनाभरणानि च । अयो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 भगिनीपतिघाताख्यं चकारासी सुदुष्करम् । दन्तोच्छिष्टेन दोषेण पापाणेनाहनत्पुनः ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वा मृत्युवशं मासमात्मघातं चकार ह । स गत्वा धर्मसदनं मुक्त्वा पुण्यफलं तदा ॥ ५ ॥
 पापापापफलं मुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो महाभागो बाहुजोऽतिप्रतापवान् ॥ ६ ॥
 कन्यालये मुतस्थाने दुष्टखेटसमन्विते । स तु मध्यमरूपादयो धनवाहनभोगयुक् ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । मनोदुःखैः समापुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरयः ॥ ८ ॥
 ग्रामभवे चात्मघाताच्च भगिनीपतिघातजातः । पापादत्र खगश्रेष्ठ मृतवत्सोऽपि दुर्मनाः ॥ ९ ॥
 लक्षणेरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । गर्भो न वर्धते तस्य जीवन्वा स्मियते पुनः ॥ १० ॥
 तस्य कर्मेविशुद्धयर्थं प्राजापत्यानि वै दश । श्रवणं हरिवंशस्य महारुद्रजपादिकम् ॥ ११ ॥
 ब्राह्मणोद्वाहनं कुर्यात्कन्यादानेन शुद्ध्यति । शतं च भोजयेद्विभ्राञ्छत्तां सुपयस्विनीम् ॥ १२ ॥
 एवं कृत्वा खगाधीश पुनं प्राप्नोति वाञ्छितम् । पितृभक्तं गुणादयश्च जीवंतञ्छतवत्सरान् ॥ १३ ॥
 अकृत्वा तु खगश्रेष्ठ विधिना पापशोधनम् । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविभाकेऽध्याय एकपचाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महामाग शृणु तस्य विचेष्टितम् ।

वभूव पतगश्रेष्ठ प्रयागे शुभदेशके । वैश्यो धनसमृद्धस्तु मृत्यवाहनसंतुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वरवि च शक्तितः । प्रयागे मृगगे मानो गोभृशय्यासनानि च ॥ २ ॥
 अयो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । चौरैः सह मिलित्वा तु द्विजगोहरणं कृतम् ॥ ३ ॥
 नवमसूतिकात्वा वासरे चोन्नविशके । वनमध्यगता गाव आहारार्थं च काश्यपे ॥ ४ ॥

निर्गते धनमध्ये च स च गोद्वरणं चरेत् । स्तनपानविधौगेन तस्या वत्सो मृतस्तदा ॥ ९ ॥
 गर्वा वत्सविधौगेन महत्पापमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ १० ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्चां जातो वणिक्श्रेष्ठस्तुलाले सुते त्वगौ ॥ ११ ॥
 स तु मध्यमरूपाद्यो गोरवर्णः प्रतापवान् । पितृमातृसुवैर्युक्तो भ्रातृबन्धुसमन्वितः ॥ १२ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभयुक्तोऽल्पवर्मकृत् । गर्वा वत्सविधौगास्त्यपापात्प्राग्भवजात्सुत ॥ १३ ॥
 मृतवत्सो रोगयुक्तः क्लेशभाग्धनवानपि । लक्षणैरेमिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १४ ॥
 पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्याद्विरण्मयीम् । चतुर्थांशेन वत्सां वै कृत्वा लङ्कारभूषणैः ॥ १५ ॥
 ब्राह्मणोद्वाहने कुर्याद्विद्वेकादशकं जपेत् । पयस्विनीं च गां दद्यात्पश्चाद्विज्ञेयभोजनम् ॥ १६ ॥
 वस्त्रं कविधिना स्नानं यथोक्तविधिना चरेत् । एवं कृत्वा खंगश्रेष्ठ सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 जीवत्युत्रः स दीर्घायुः सुखसन्तानवान्भवेत् । स्ववेदमितके वर्षे रिष्टं नामोति तस्य तु ॥ १८ ॥
 त्रिसप्ततिमितायुः स्यादकृते पापशोधने । रिष्टेनैव विनाशः स्यादकृते पापशोधने ॥ १९ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यादुःखो स्याज्जन्मजन्मनि ॥ २० ॥

इति श्रीब्रह्मसूयारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । आर्तार्थमयागदेशे तु पादजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगमे खौ । वस्त्रभूषणशय्यालसुवर्णाभरणानि च ॥ २ ॥
 अथो भाविबलस्तस्य पत्नी हत्वा स गर्भिणीम् । स्त्रीहत्याया महापापं धोरमाप विमूढधीः ॥ ३ ॥
 भ्रूणहत्याभिर्धं पापं कृतं कर्मातिदारुणम् । आर्थादयं पूर्वमेव ब्रह्मवत्साम्यवर्जितम् ॥ ४ ॥
 तयोर्विरोधादेकां तु सोऽवधीर्हि मुगर्भिणीम् । अकृपा च कनिष्ठायां ज्येष्ठा च कृपयान्विता ॥ ५ ॥
 कृपावत्या कृतं कृतं कनिष्ठा चैव घातिता । गर्भयुक्ता च सा नारी सहसा मरणं गता ॥ ६ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्चां जातो महाभाग पादजो धर्मकर्मवित् । लभे ब्रह्मिकसंज्ञे तु सुवभावे त्वगौ विधौ ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपाद्यो पितृमातृमुखोज्जितः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापतः क्वचित् ॥ ९ ॥
 चिन्ताक्लेशतमायुक्तो वास्त्ये पित्रोः मुखोज्जितः । प्राग्भवे गर्भिणीघातपातकान्नास्ति तत्सुतः ॥ १० ॥
 मृतवत्सोऽत्र जनुपि दुःखभाग्धनवानपि । लक्षणैरेमिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ११ ॥
 वस्त्रं कविधिना स्नानं महारुद्रजपादिकम् । श्रवणं हरिवंशस्य कुर्यादेतुं हिरण्मयीम् ॥ १२ ॥
 पलमात्रं प्रदद्याच्च विविशाय खगाधिप । शतं च भोजयेद्दिभान्गां दद्याच्च पयस्विनीम् ॥ १३ ॥
 एवं कृत्वा पक्षिराज पुत्रं च लभते ध्रुवम् । जीवत्युत्रः स दीर्घायुः पितृभक्तो गुणान्वितः ॥ १४ ॥
 कुसप्ततिमितायुः स्यात्सुखी भवति मानवः । नैवं करोति यो मोहालोभोद्वाहा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
 स्वभूतमितवर्षे तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते सूत रिष्टं नामोति निश्चितम् ॥ १६ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूयारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव ब्राह्मणो विद्वान्प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्तो ज्ञानवान्धर्मकर्मवित् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगमे खौ ॥ २ ॥

पूर्वस्वापे च विप्रेभ्यः स्वर्णावसनानि च । अथो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणी विधवाप्येका वसन्ती प्रतिवेशके । वृद्धा तस्यास्तु गौरिका हता तेन तु मानद ॥ ४ ॥
 अप्रसूता च पुष्टाङ्गी एका सा द्वितीया न हि । तस्या धेनोर्वियोगेन मृता शोकमपीडिता ॥ ५ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 वाराणसीमहाक्षेत्रे धनुर्लम्बे सुते त्वगौ । ब्राह्मणो मध्यरूपादयो नात्युच्चो न लघुर्घृणी ॥ ७ ॥
 धनवाहनभोगादयो गौरवर्णः प्रतापवान् । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 चिन्ताह्वितसमायुक्तो हरणाच्च मोरिह । मृतवत्सोमिमान्धात्यरुग्युक्तोऽमृतत्वगेश्वर ॥ ९ ॥

जातमात्रास्तु नश्यन्ति दिविमासगतास्तथा ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

वृथा गृहं धनं धान्यं पुत्रजन्म विनात्तिलम् । प्रायश्चित्तं कथन्देव येन पुत्रः प्रजायते ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्राजापत्यानि वै दश । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्दृष्टैकादशकं जपेत् ॥ १२ ॥
 सद्गुणं चैव गां दद्यात्पश्चाद्विजभोजनम् । एवं कृते तु पक्षीन्द्र पुत्रवान्धनवान्भवेत् ॥ १३ ॥
 जीवित्पुत्रः सुदीर्घायुरशीतिमितवत्सरम् । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते यथोदिते ॥ १४ ॥

रिष्टेन निघर्नं याति पञ्चाशन्मितवत्सरे ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविषाकेऽध्यायश्चतुःपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्सत्री महाबाहो प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तः कृपिकाणिज्यतत्परः । प्रयागे मृगगे भानौ गोशयवासनानि च ॥ २ ॥
 दत्तवान्ब्राह्मणेभ्यश्च ह्यन्नदानं स्वशक्तितः । ततो भाविवलात्सूत मृगीं हत्वा तु गर्भिणीम् ॥ ३ ॥
 कान्तया प्रेरितस्तेन ह्याभिपार्य च काश्यपे । स्त्रिया च प्रेय्यमाणेन ह्याभिपार्य धृता सती ॥ ४ ॥
 सगर्भा च सुपुष्टाङ्गी द्वौ गर्भावुदरे स्थितौ । शरं मुमोच रोपेण चाणो लग्नश्च वक्षणात् ॥ ५ ॥
 शरीरे भिद्यमाने च सहसा मरणं गता । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यपां जातो महाक्षेत्रे मृगलग्ने च बाहुजः ॥ ७ ॥
 लग्नात्पञ्चमभावे च सप्तमे क्रूरवेष्टकैः । विलोकिने गौरकृष्णो मध्यरूपः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । प्राग्भवे गर्भिणीधातातस्या मांसस्य भक्षणात् ॥ ९ ॥
 तद्भक्षभक्षणात्पापात्स जातो गर्भनाशयुक् । तस्य भार्यायाश्च बहु गर्भनाशस्ततोऽण्डजः ॥ १० ॥
 तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् । निष्कत्रयमुखणेन वायुं कृत्वा तु दापयेत् ॥ ११ ॥
 विधिज्ञाय सुवर्णेन फलमात्रेण काश्यपे । गीं कृत्वा शिशुयुतां दद्यादेदाह्नपारमे ॥ १२ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नायाद्दृष्टैकादशकं जपेत् । श्रवणं हरिवंशकथं विप्रोद्वाहं च कारयेत् ॥ १३ ॥
 शतं च भोजयेद्विमान्प्राणां दद्यात्पयस्विनीम् । य एवं कुरुते कर्म तस्य पापं व्यपोहति ॥ १४ ॥
 लभते स सुतांस्ताक्ष्यं निरामयमुरुपिणः । त्रिसप्ततिमिवान्द्राद्युः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १५ ॥

सुनिवेदमितान्दे तु रिष्टेन निघर्नं व्रजेत् ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविषाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

येनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । प्रयागे देशके पुण्ये वैश्यो धनसमन्वितः ॥ १ ॥
 बभूव कृषिवाणिज्यवद्गोपालने रतः । दत्तवान्मृगगे भानौ प्रयागे गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 अन्नदानं हि विप्रेभ्यो गोशंघ्यावसनानि च । अयो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदुष्करम् ॥ ३ ॥
 रोपयुक्तेन मनसा वृषभस्तेन मारितः । भावश्चापि सगर्भाश्च पालितो वृषभस्तदा ॥ ४ ॥
 पापाणेन हतस्त्वत्र वृषभो निधनं गतः । स केन कर्मणा युक्तः प्राप्तो धर्मपुंरं प्रति ॥ ५ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो वणिक्पुत्रः कुम्भलये सुते ग्रहेः ॥ ६ ॥
 दुष्टैर्विलोकिते श्रुत्यधनवाहनसंयुतः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ ७ ॥
 प्राग्भवे वृषवाताच्च सन्तानं नैव पश्यति । तस्य कर्मविशुद्धचर्यं प्राप्यश्रितं च कारयेत् ॥ ८ ॥
 वापीकूपतडागादि कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । निष्कत्रयं सुवर्णस्य दत्त्वा वेदाङ्गपारमे ॥ ९ ॥
 यत्त्रैकविधिना स्नायाद्द्वेकादशकं जपेत् । वृषभं दापयेत्तत्र सर्वोपस्कारसंयुतम् ॥ १० ॥
 शतं च भोजयेद्दिपान्नां दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते सूत सन्तानं लभते ध्रुवं ॥ ११ ॥
 जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः सुखसौभाग्यवान्भवेत् । अशीत्यब्दायुररगाञ्चौरस्य मृतिरन्यथा ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मश्चाशुत्तरनवशताधिकस्तहस्रतमः ॥ १९९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

येनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव क्षत्रियो धीरो प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनवाहनभोगाढ्यो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे स्वी ॥ २ ॥
 गोभृश्रय्यासनात्राश्वसनाभरणानि च । अयो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 तद्गृहस्य समीपे तु ब्राह्मणी विधवाऽवसत् । स च कामवशात्तस्यामकरोद्धचमिचारकम् ॥ ४ ॥
 पश्चाद्वैवशात्तस्या गर्भो जातः खगाधिप । पञ्चमासात्मको गर्भो लोके प्राकट्यमाप वै ॥ ५ ॥
 औपघस्य प्रपञ्चेन गर्भपातं चकार ह । स्वभार्यायाः प्रपञ्चेन तेन गर्भस्तु पातितः ॥ ६ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्यां जातो मुखोद्भूतो मीनलये खगाधिप । लग्नात्पञ्चमगे क्रूरे सप्तमे क्रूरभावतः ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपाढ्यो विद्वान्सर्वप्रियम्बदः । धनी भानी महामाज्ञो गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । प्राग्भवे विधवायां तु व्यभिचारात्तु मानद ॥ १० ॥
 तद्गर्भपातजात्पापात्स गर्भं नैव पश्यति । म्रियन्ते बालकाः सर्वे वंशच्छेदः प्रजायते ॥ ११ ॥
 तस्य पापविशुद्धचर्यं प्राप्यश्रितं च कारयेत् । श्रवणं हरिवंशस्य महारुद्रजपादिकम् ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणोद्वाहनं चैव कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । पलेन तु सुवर्णेन घेनुं कुर्यात्सवत्सकाम् ॥ १३ ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय दरिद्राय कुटुम्बिने । शतं च भोजयेद्दिपान्नां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 य एवं कुरुते ताक्ष्यं जीवत्पुत्रः प्रजायते । लभते स सुतान्सर्वान्मुखसौभाग्यदायकां ॥ १५ ॥
 द्वचशीतिमितवर्षाणि चायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । खभूते वत्सरे रिष्टमृतिश्चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकस्तहस्रतमः ॥ १९९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

येनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । देशे सिंहलसंज्ञे तु वैश्यो वाणिज्यतत्परः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । प्रयागे देशके पुण्ये वैश्यो धनसमन्वितः ॥ १ ॥
 बभूव कृषिवाणिज्यवदुगोपालने रतः । दत्तवान्मृगगे भानौ प्रयागे गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 अन्नदानं हि विभेभ्यो गोशय्यावसनानि च । अयो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदुष्काम् ॥ ३ ॥
 रोपयुक्तेन मनसा वृषभस्तेन मारितः । गावश्चापि सगर्भाश्च पालितो वृषभस्तदा ॥ ४ ॥
 पापाणेन हतस्तत्र वृषभो निधनं गतः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तो धर्मपुरं प्रति ॥ ५ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो वणिक्पुत्रः कुम्भलग्ने सुते ग्रहेः ॥ ६ ॥
 दुष्टैर्विलोकिते भृत्यधनवाहनसंयुतः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ७ ॥
 ग्राम्ये वृषघाताच्च सन्तानं नैव पश्यति । तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् ॥ ८ ॥
 चापीकूपतडागादि कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । निष्कप्रथं सुवर्णस्य दत्त्वा वेदाङ्गप्रारगे ॥ ९ ॥
 पक्षैकविधिना स्नायाद्द्वैकादशकं जपेत् । वृषभं दापयेत्तत्र सर्वोपस्कारसंयुतम् ॥ १० ॥
 शतं च भोजयेद्विप्राणां दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते सूत सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ ११ ॥
 जीवतु पुत्रः स दीर्घायुः सुखसौभाग्यवान्भवेत् । अशीत्यन्दायुःसखाच्चैराद्य मृतिरन्यथा ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्षष्टाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव क्षत्रियो धीरो प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनवाहनभोगाढ्यो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगमे रवौ ॥ २ ॥
 गोमूशय्यासनान्नाश्वसनभरणानि च । अयो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 तद्दृष्ट्य समीपे तु ब्राह्मणी विधवाऽवसत् । स च कामवशात्तस्यामकरोद्भयमिचारकम् ॥ ४ ॥
 पश्चाद्वैवशात्तस्या गर्भो जातः खगाधिप । पञ्चमासात्मको गर्भो लोके प्राकट्यमाप वै ॥ ५ ॥
 औपधस्य प्रपञ्चेन गर्भपातं चकार ह । स्वभार्यायाः प्रपञ्चेन तेन गर्भस्तु पातितः ॥ ६ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु धर्मशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्यां जातो मुखोद्भूतो मीनलग्ने खगाधिप । लग्नात्पञ्चमगे क्रूरे सप्तमे क्रूरभावतः ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपाढ्यो विद्वान्तर्प्रेमियम्बदः । धनी भानी महाप्राज्ञो गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । ग्राम्ये विधवायां तु व्यभिचारात्तु मानद ॥ १० ॥
 तद्गर्भपातजात्पापात्सं गर्भं नैव पश्यति । त्रियन्ते बालकाः सर्वे वंशच्छेदः प्रजायते ॥ ११ ॥
 तस्य पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् । श्रवणं हरिवंशस्य महारुद्रजपादिकम् ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणोद्गाहनं चैव कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्यात्सर्वत्सकाम् ॥ १३ ॥
 दद्यादेदविधित्वाय दक्षिण्यं कुटुम्बिने । शतं च भोजयेद्विप्राणां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 य एवं कुरुते तार्क्ष्य जीवतु पुत्रः प्रजायते । लभते स सुतान्सर्वान्सुखसौभाग्यदायकान् ॥ १५ ॥
 द्व्यशीतिमितवर्षाणि चायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । खभूते वत्सरे रिष्टिर्मृतिश्चाकृतानेकृतैः ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । देशे सिंहलसङ्गे तु वैश्यो वाणिज्यतत्परः ॥ १ ॥

धनवानराजमान्यश्च मतिमान्कृषितत्परः । कृतानि तेन दानानि सर्वाण्यापि च भक्तिनः ॥ २ ॥
 सुवर्णगोमहीवस्त्रशरपात्रवसनानि च । अयो भाविवलात्सूत कृतं 'कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणो वेदपाठ्यः सुशीलः पापवर्जितः । तस्य वृत्तिहरश्चैव द्वेषभावेन निर्दयः ॥ ४ ॥
 व्यापारी च मदान्यश्च पत्नीवचनसाधकः । स्त्रिया वाक्येन तस्यापि वृत्तिलोषं चकार ह ॥ ५ ॥
 स्त्रीणाञ्चैव पितुः स्थाने, द्वेषितो द्विज उत्तमः । ततो विप्रेण तस्यापि लोपितं वचनं तदा ॥ ६ ॥
 तेन द्वेषेण नारीणां भर्ता न प्रेषितस्तदा । रोषदुष्टेन, मनसा ब्राह्मणश्चापमानितः ॥ ७ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये ॥ ८ ॥
 स्वश्रमान्ते, महाभाग गौरकृष्णः प्रतापवान् । लभे सप्तमके भूवेः खेटैर्दुष्टैर्विलोकिते ॥ ९ ॥
 स तु मध्यमरूपादयो नात्युच्चो न लघुवृण्णी । भ्रातृपुत्रकलत्रार्थयुक्तः पित्तानिली कचिद् ॥ १० ॥
 धनैश्चर्यमुखैर्युक्तो देवद्विजपरायणः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कचिद् ॥ ११ ॥
 रोगयुक्तो भ्रान्तमतिर्गतागत्थनैर्युतः । स्ववंशवणिजां मध्ये श्रेष्ठोऽपि कलहाकुलः ॥ १२ ॥
 स्वभूतमितवर्षान्तमल्पस्त्रीमुखभोगभाक् । लग्नात्सप्तमके खेटैर्दुष्टैश्चापि विलोकिते ॥ १३ ॥
 द्विधाविलोकिते चापि द्विधा स्त्रीपुत्रनाशनम् । त्रिभिर्विलोकिते चापि त्रिधा स्त्रीपुत्रनाशनम् ॥ १४ ॥
 स्वल्पसन्तानमुखभावस्वल्पस्त्रीमुखभागपि । विपद्यन्ते स्त्रिया पुत्रास्तस्य सूत मुहुर्मुहुः ॥ १५ ॥
 भार्या तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । रोगयुक्ता सदा तेन दुःखभाग्यघनवानपि ॥ १६ ॥
 व्यापारस्तस्य फलति कदाचिन्न फलत्यापि । शत्रुतो भयमामोति तद्वयेनापि शङ्कितः ॥ १७ ॥
 लक्ष्मणैरिभिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । निष्कमेकं सुवर्णस्य चतुर्निष्कं तु राजतम् ॥ १८ ॥
 उमामहेश्वरं कृत्वा विधिज्ञाय प्रदापयेत् । दम्पती पुत्रपित्रा तु वस्त्रैश्च परिधापयेत् ॥ १९ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नायात्पश्चाद्विजभोजनम् । पयस्विनीं च गां दद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ २० ॥
 एवं कृत्वा स्वगश्रेष्ठ जीवत्पुत्रकलत्रभाक् । शत्रुभीतिं न चाप्नोति पुत्रशोकं कदापि न ॥ २१ ॥
 व्यापारे फलमामोति दिगुणं त्रिगुणं सदा । त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यादाधिव्याधिबिबर्जितम् ॥ २२ ॥
 न करोति यदा मोहालोभात्पापविशोधनम् । कलत्रपुत्रशोकान्तु प्राप्नुयाजन्मजन्मानि ॥ २३ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ २४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्तोत्रे कर्मविषयकेऽध्यायेऽष्टपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीद्द्वौडाभिव्ये देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृषिवाणिज्यकर्ता च राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वापि च भक्तिनः ॥ २ ॥
 बस्त्रभूषणशय्यान्नदासीदासफलानि च । अयो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 केनचित्स्यापितं द्रव्यं ब्राह्मणेन तपस्विना । दिनान्तरे समागत्य याचितं तेन तद्वसु ॥ ४ ॥
 तेन द्रव्यं गृहीत्वा तु ब्राह्मणश्चापलापितः । लंघनानि ततश्चक्रे द्वित्रिपञ्चाय सप्त च ॥ ५ ॥
 ततः प्राणान्मुमोचायं शार्पं दत्त्वा मुदारुणम् । ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 केदारमण्डले दिव्ये स तु मध्यमरूपकः । कृष्णगौरी महात्यागी नात्युच्चो न लघुवृण्णी ॥ ८ ॥
 वाणिज्यामन्वये श्रेष्ठः पितृभ्रातृमुखैर्युतः । धनवाहनभोगादयो राजमान्यः प्रतापवान् ॥ ९ ॥

सन्धिविग्रहकर्ता च बहुभिन्नसमाकुलः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ १० ॥
 जन्मलप्राप्तुते दूने क्रूरत्वेऽसमन्वितः । कौमारे जननीतोऽन्ययुग्म्यून तत्सुखोज्झितः ॥ ११ ॥
 ग्राम्ये ब्राह्मणद्रव्यहरणाद्वातजास्तुत । पापादिह महाभाग सन्तानमुखवर्जितः ॥ १२ ॥
 शत्रुभीतिद्युतः सर्वलोकेषु प्रियवागापि । श्लेष्मलो वातरुग्धुक्तः कदाचित्पित्तकोपनः ॥ १३ ॥
 लक्षणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलमात्रेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यः ॥ १४ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य विधिज्ञाय प्रदापयेत् । पलैः शतमितैः सुवर्णघटं घृतमुपूरितम् ॥ १५ ॥
 सुवर्णपलसंयुक्तं दद्याद्देवदेवे सुत । सोमस्य प्रतिमा कार्यं सुवर्णद्वयसम्मिता ॥ १६ ॥
 यथा रविश्च कर्तव्यो ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत् । गायत्रीमष्टसाहसं त्र्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ १७ ॥
 आप्यायस्तेतिमन्त्रं च सूर्यमन्त्रं तथैव च । होमयेत्तद्देशेन शक्त्या विप्रश्च भोजयेत् ॥ १८ ॥
 दिनादोहं ततः कुर्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । ध्वजं हरिवंशस्य कुर्याद् विनतामज ॥ १९ ॥
 एवं निष्कृतिमापन्नः पुत्रपौत्रसुखं लभेत् । नाघयो व्याघ्रस्तस्य न च शत्रुभयं लभेत् ॥ २० ॥
 कुसतत्यन्दकं चायुर्मुनिवेदमितेऽन्दके । रिष्टं नाप्नोति नैवं च कुर्यादो लोभमोहतः ॥ २१ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्याद्दृष्टेनैव विनश्यति ॥ २२ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णवसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपट्युत्तरनवस्तोत्राधिकतसहस्रतमः ॥ १९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेदितम् । यभूव यामुने देशे वाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृपिवाणिज्यकर्ता च सन्धिविग्रहसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभूशरपासनाज्जाश्वसनाभरणानि च । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्राह्मण्यां धारितो गर्भस्तत्पतिश्चैव धातितः । विषेण तु प्रपञ्चन ततो लोकपवादतः ॥ ४ ॥
 औपधैच्छेदनेश्वापि मर्दनेश्च प्रयत्नकैः । गर्भश्च पातितस्तस्याः सापि मृत्युवशं गता ॥ ५ ॥
 तद्दुःखेनाण्डजश्रेष्ठ ततस्तत्तु दिनान्तरे । कथान्मृत्युवशं प्राप्तो भुक्ता तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पापात्पुण्याच्च स्वर्गाश्च भुक्ता पुण्यावशेषतः । हिमालये पुण्यदेशे स जातोऽत्र वणिक्सुतः ॥ ७ ॥
 धनवाहनगोगाढ्यो वंशश्रेष्ठोऽतिधर्मवित् । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 चिंताक्लेशसमायुक्तो यत्किंचिदनवानपि । जन्मलप्राप्तुते दूने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ ९ ॥
 भन्दसन्धिगते कन्यातुल्योर्जन्म तस्य तु । ग्राम्ये ब्राह्मणी या सा धार्यता तेन काश्यपे ॥ १० ॥
 सैवेह जाता ह्यस्यैव ज्येष्ठपत्नी मूर्ति गता । तस्याश्चोपायकैः सूत यो गर्भो विनिपातितः ॥ ११ ॥
 सा कन्याभूत्सुगमश्रेष्ठ गता निर्वेशतामिह । शत्रुभीतिद्युतो दुःखी गतागतधर्मयुतः ॥ १२ ॥
 व्यापारोऽस्य फलत्वेव कदाचिन्न फलत्यापि । कनिष्ठस्य महाभाग जाया या ग्राम्ये ह्यभूत् ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणी गर्भपाते तु याक्रोरोमहदुद्यमम् । तेन पापेन सापीह रोगयुक्ता खगाधिप ॥ १४ ॥
 तद्दुःखेन महादुःखी सन्तानमुखवर्जितः । स्वर्गवर्षामिन्दान्तं जातसन्तानवर्जितः ॥ १५ ॥
 लक्षणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । सुवर्णद्वयकैव ब्राह्मणी कारयेच्छुभाम् ॥ १६ ॥
 तथा वै ब्राह्मणः कार्यो गन्धपुष्पैः समर्च्य च । विधिज्ञाय प्रद्याद्दे सुवर्णमितिको रविः ॥ १७ ॥
 निष्कद्वयेन सोमः स्याद्वाजतो ब्राह्मणाय वै । देवो रुद्रजपं कुर्याद्वा दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १८ ॥
 शतं वै भोजयेद्विप्रान्सर्पिष्पात्मानमीक्षवेत् । एवंकृतविधेः सूत पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ १९ ॥
 न पुत्रभरणं तस्य न जायाभरणं भवेत् । जीवत्युत्रः स दीर्घायुरशीतिमितवत्सरात् ॥ २० ॥

नाथयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येषन्ते सम्पदोऽस्य तु ॥ २१ ॥
नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । जन्मजन्मनि दुःखी स्यादन्ते च नरकं व्रजेत् ॥ २२ ॥

स्ववेदसम्मिते वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्निधौ कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । आसीत्सिंहलके देशे वैश्यः परमधार्मिकः ॥ १ ॥
कृषिव्यापारसमुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी पापमुद्धिवशं गता ॥ २ ॥
वयो भाविबलारस्तु तथा पापमुपार्जितम् । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्रवधोद्वेगतया शुनीम् ॥ ३ ॥
गृहस्य पश्चिमे भागे प्रसूता शुनकी च सा । भस्मोदरं सुतीक्ष्णं वा अग्निमस्यां च साऽक्षिपत् ॥ ४ ॥
सा शुनी च स्वभावेन दुर्धुरी चावतिष्ठते । सा भीता गृह्णारी तु पापमुद्धिवशं गता ॥ ५ ॥
दुष्टेन मनसा तत्र तस्या उपरि निःक्षिपेत् । सापि मृत्युवशं प्राप्ता शुनकी सह बालकैः ॥ ६ ॥
प्रीत्या तस्यै पुनर्नोक्तं भर्त्रा चैव खगाधिप । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ७ ॥
पुण्यपापफल मुक्ता स जातोऽत्र हिमालये । खशप्रान्ते तु मुखजः सा जाया तस्य वै खग ॥ ८ ॥
गौतो मय्यमरूपादणे राजमान्यः प्रतापवान् । नातिस्थूलो नातिद्वस्वो धनवाहनभोगभाक् ॥ ९ ॥
बाल्ये पितृसुवैर्युक्तः कौमारे तस्मुखोज्झितः । भ्रातृभवे शुनकीघातात्तद्वत्सना च घातनात् ॥ १० ॥
अत्र जन्मनि तस्यैव विद्यन्ते बालकास्तथा । चिन्ताक्लेशसमायुक्तो रिपुभीत्या च संयुतः ॥ ११ ॥
लक्षणैर्तेभिराढः स्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलेन तु सुवर्णेन धेतुं कुर्यात्तत्सकाम् ॥ १२ ॥
प्रदद्यात्ता विधिज्ञाय वैष्णवं भोजयेत्तथा । वस्त्रैकविधिना स्नायान्महारुद्रजपादिकम् ॥ १३ ॥
ब्राह्मणोद्वाहनं कुर्याद्वीणा व्रतमाचरेत् । शतं च भोजयेद्दिपान्गा दयारत्नं पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
एवं कुर्यात्खगश्चेत् पुनराम्भोति वाञ्छितम् । जीवत्पुनः स दीर्घायुः पितृभक्तो गुणोत्तमः ॥ १५ ॥
नाथयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यात्पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ १६ ॥
रिष्टं नामोति स प्राणी यथोक्ते पापशोधने । न करोति यदा मोहाल्लोभाद्वा जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥
दुःखी स्यान्निधनं तस्य रिष्टेनैव खगेश्वर । लग्ने राहुशनिभ्यां च संयुते सप्तमे सुते ॥ १८ ॥

इष्टे जातः पुमानत्र विनतानन्दवर्धन ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्निधौ कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । वभूत् यायुने देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । गोशय्यावसनाजानि श्रद्धाभक्तिसमन्वितम् ॥ २ ॥
बाल्ये तेन कृतं कर्म पापमुग्रमुपार्जितम् । वक्ष्यामि शृणु उत्कर्मं सत्यमेव खगाधिप ॥ ३ ॥
तस्मिन्ना चैव पक्षीन्द्र कुमारी नववत्सरा । वर्षैकादशकोशं हि कुमारी बालयौवनः ॥ ४ ॥
बालबुद्धी च तौ द्वौ तु पापं पुण्यमजानतौ । चटकाबालकं दृष्ट्वा प्रसूतां च विद्वद्भाम् ॥ ५ ॥
क्रीडार्थं च ततो भग्नौ ह्याश्रमोस्य खगस्य तु । शिशवोऽपि निवृत्तास्तु पतिता भूमिमण्डले ॥ ६ ॥
अग्निमध्ये तु चुल्यां वै न्याक्षिपन्तीश्च बालकान् । पश्चात्कालान्तरेणैव तेनोद्वाहः कृतस्तदा ॥ ७ ॥
तेन कर्मविपाकेन सोऽभूच्च मृतकस्तकः । त्रियन्ते जातमात्रेण वर्षद्वयविवत्सराः ॥ ८ ॥

ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये ॥९॥
 लग्नस्थाने शनिश्चैव चतुर्थं च विलोकिते । जातोऽयं गौरवर्णस्तु बाल्ये पितृमुखैर्युतः ॥ १० ॥
 नातिस्थूलो नातिदृस्वो मतिमान्मुप्रतापवान् । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरातः कश्चित् ॥११॥
 प्राग्भवे मृतवत्सोऽभूत्तथात्र मृतवत्सकः ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

कर्मसाक्षिअगन्नाय कृपां कृत्वा ममोपरि । तस्य कर्मविशुद्ध्यर्थं प्रायश्चित्तं कथं चरेत् ॥ १३ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणु तस्य द्विजस्य च । निष्कन्दस्य देवस्तु कुर्यादेतुं ददां शुभाम् ॥१४॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देवज्ञाय प्रदापयेत् । वस्त्रैकविधिना स्नानाद्वा दद्यात्स पयस्विनीम् ॥१५॥
 लोहेन तु तदा द्रोणलवणं दापयेच्छुभम् । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चाद्यथाविचानुसारतः ॥ १६ ॥
 य एवं कुरुते पश्चिन्पुत्रानामोति निश्चितम् । जीवत्पुत्रः स दीर्घायुरशीविमितवत्सरात् ॥ १७ ॥
 नैवं करोति यो मोहालोमाद्वा पापशोधनम् । रिष्टेन मृत्तिमामोति खवेदमितवत्सरे ॥ १८ ॥

जन्मजन्मनि पशोन्द्र दुःखी स्यान्नात्र संशयः ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दिपष्टुचरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९२ ॥

अरुण उवाच ।

लग्नस्थाने शनिश्चैव चतुर्थं वा विलोकितः । तस्य कर्मविचारं तु सत्यं कथय मे प्रभो ॥ १ ॥
 मृतवत्सा च या नारी कुतो जीवेत्कुतो मृतिः । किं कृतं तु तथा पापं सत्यं वद दिवाकर ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचोदितम् । बभूव यामुने देशे वैश्यपुत्री शुभानना ॥ ३ ॥
 पतिभक्तिपरा नित्यं पितृमातृसुखान्विता । तथा दत्तानि दानानि पर्वस्वपि च शक्तिः ॥ ४ ॥
 वस्त्रभूषणशय्यान्नान्येवं पतिसहायतः । तथा भाविष्यलामृतं कृतं कर्मातिदाहणम् ॥ ५ ॥
 विडालीघातिनी साभूधा पृष्टा विनतात्मज । मार्जारी गर्भसंयुक्ता क्षुधातां चाश्रमं गता ॥ ६ ॥
 शीस्तु बालान्प्रसूता सा चतुर्थश्चोदरे स्थितः । तथा दृष्टं गृहे शून्यं तत्र भाण्डं च दूषितम् ॥७॥
 तन्नागता गृहवारी ह्यासनेनापि धातिता । सा मृता गर्भसंयुक्ता मृतं बालत्रयं पुनः ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा सा जातेह हिमालये ॥ ९ ॥
 गीरीमध्वमरूपा सा पतिभक्तिपरायणा । देवद्विजपरा नित्यं व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ १० ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्ता सुखजा भ्रातृसंयुता । घनवाहनभोगाढ्या सर्वलोकप्रियम्वदा ॥ ११ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्तात्पपापकृत् । मार्जारीघातजात्पापात्तद्बालकवधादपि ॥ १२ ॥
 सात्र जन्मनि पशोन्द्र मृतवत्सातिदुःखमाक् । लक्षणैरेमिरादद्याथाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥१३॥
 कृष्णवर्णा सदुर्गा च तरुणी रूपसंयुताम् । दद्यात्तां विदुषे धेनुं वस्त्रालंकारसंयुताम् ॥ १४ ॥
 निष्कन्द्यं सुवर्णस्य दत्त्वा वेदाङ्गपारगे । वस्त्रैकविधिना स्नानाद्बुद्धैकादशकं जपेत् ॥ १५ ॥
 महादानाष्टकं दत्त्वा पश्चाद्विजभोजनम् । एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ तस्याः पापं व्यपोहति ॥ १६ ॥
 जीवत्पुत्रा तु सततं सुखसौभाग्यमाप्नुयात् । त्रिसप्तत्यन्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥१७॥

सप्तत्रिंशन्मितान्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दिपष्टुचरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९३ ॥

नाघयो व्याघयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्रामिवृद्ध्या च होषन्ते सम्पदोऽस्य तु ॥ २१ ॥
नैवं करोति यो मोहाहोभादा पापशोधनम् । जन्मजन्मनि दुःखी स्यादन्ते च नरकं व्रजेत् ॥ २२ ॥

खवेदसम्मिते वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । आसीत्सिंहलके देशे वैश्यः परमधार्मिकः ॥ १ ॥
कृषिव्यापारसंयुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी पापवृद्धिर्वशं गता ॥ २ ॥
अथो भाविवलास्तु तया पापमुपाजितम् । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्रावधीदृतसंयुतां शुनीम् ॥ ३ ॥
गृहस्य पश्चिमे भागे प्रसूता शुनकी च सा । भस्मोदरं सुवर्णशर्णां वा अग्निप्रस्थां च साऽक्षिपत् ॥ ४ ॥
सा शुनी च स्वभावेन घुरुरी चावातिष्ठते । सा भीता गृह्णारी तु पापवृद्धिर्वशं गता ॥ ५ ॥
दुष्टेन मनसा तत्र तस्या उपरि निःक्षिपेत् । सापि मृत्युवशं प्राप्ता शुनकी सह बालकैः ॥ ६ ॥
प्रीत्या तस्यै पुनर्नोक्तं भर्त्रा चैव खगाधिप । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ७ ॥
पुण्यपापफलं भुक्ता स जातोऽत्र हिमालये । खशप्रान्ते तु सुखजः सा जाया तस्य वै खग ॥ ८ ॥
गौरो मध्यमरूपाढ्यो राजमान्यः प्रतापवान् । नातिस्थूलो नातिद्वस्वो धनवाहनमोगभाक् ॥ ९ ॥
बाल्ये पितृसुखैर्युक्तः कौमार्ये तत्सुखोऽजितः । प्राग्भावे शुनकीवातात्तदत्सानां च घातनात् ॥ १० ॥
अत्र जन्मनि तस्यैव विपन्ते बालकास्तथा । चिन्ताह्वेशतमायुक्तो रिपुभीत्या च संयुतः ॥ ११ ॥
लक्षणैरेभिराढऽस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्यात्तत्सकाम् ॥ १२ ॥
मदद्यात्तां विधिज्ञाय वैष्णवं भोजयेत्तथा । वस्त्रैकविधिना स्नायान्महारुद्रजपादिकम् ॥ १३ ॥
ब्राह्मणोद्वाहनं कुर्यादपीणां व्रतमाचरेत् । शतं च भोजयेद्विपान्तां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
एवं कुर्यात्तत्पश्चेत् पुत्रमाप्नोति वाञ्छितम् । जीवस्पुत्रः स दीर्घायुः पितृभक्तो गुणोत्तमः ॥ १५ ॥
नाघयो व्याघयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । त्रिसप्तत्यन्दमायुः स्यात्पश्चादग्निमवत्सरे ॥ १६ ॥
रिष्टं नाप्नोति स प्राणी यथोक्ते पापशोधने । न करोति यदा मोहाहोभादा जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥
दुःखी स्यान्निधनं तस्य रिष्टेनैव खगेश्वर । लग्ने राहुशनिभ्यां च संयुते सप्तमे सुते ॥ १८ ॥

दृष्टे जातः पुमानत्र विनतानन्दवर्धन ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपट्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । वभूव यामुने देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि पर्वस्थापि च शक्तितः । गोशय्यावसनान्नानि श्रद्धाभक्तिसमान्वितम् ॥ २ ॥
बाल्ये तेन कृतं कर्म पापमुग्रमुपाजितम् । वक्ष्यामि शृणु तत्कर्म सत्यमेव खगाधिप ॥ ३ ॥
तस्मिन्नायं चैव पक्षीन्द्र कुमारी नववत्सरा । वर्षैकवदशकोऽयं हि कुमारो बालयौवनः ॥ ४ ॥
बालबुद्धौ च तौ द्वौ तु पापं पुण्यमजानतौ । चटकाबालकं दृष्ट्वा प्रसूतां च विद्वद्भाम् ॥ ५ ॥
क्रीडार्थं च ततो भग्नो ह्याश्रमोऽस्य खगस्य तु । शिशवोऽपि निवृत्तास्तु पतिता भूमिमण्डले ॥ ६ ॥
अग्निमध्ये तु चुह्यां वै न्याक्षिपन्नोश्च बालकान् । पश्चात्कालान्तरेणैव तेनोद्वाहः कृतस्तदा ॥ ७ ॥
तेन कर्मविपाकेन सौभूष मृतवत्सकः । अग्रियन्ते जातमात्रेण वर्षद्वयत्रिवत्सराः ॥ ८ ॥

ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये ॥९॥
 लग्नस्थाने शनिश्चैव चतुर्थे च विलोकिते । जातोऽयं गौर्खणस्तु वाल्मे पितृमुखैर्युतः ॥ १० ॥
 नातिस्थूलो नातिदृस्वो मतिमान्मुप्रतापवान् । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥११॥
 प्राग्भवे मृतवत्सोऽमृतयात्र मृतवत्सकः ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

कर्मसाक्षिभगनाय कृपां कृत्वा ममोपरि । तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं कथं चरेत् ॥ १३ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणु तस्य द्विजस्य च । निष्कन्द्यस्य हेनस्तु कुर्याद्धेतुं द्वां शुभाम् ॥१४॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देवज्ञाय प्रदापयेत् । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्वा दद्यात्त पयस्विनीम् ॥ १५ ॥
 लोहेन तु तदा द्रोणलयणं दापयेच्छुभम् । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चाद्यथावित्तानुसारतः ॥ १६ ॥
 य एवं कुरुते पशिन्युद्यानाप्नोति निश्चितम् । जीवत्युत्रः स दीर्घायुरशीतिमितयत्सरान् ॥ १७ ॥
 नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् । रिष्टेन मृतिमाप्नोति खवेदमितवत्सरे ॥ १८ ॥

जन्मजन्मनि पक्षीन्द्र दुःखी स्यान्नात्र संशयः ॥ १९ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यखण्डे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपञ्चमोऽध्यायः ॥ १९६२ ॥

अरुण उवाच ।

लग्नस्थाने शनिश्चैव चतुर्थे वा विलोकितः । तस्य कर्मविचारं तु सत्यं कथय मे प्रभो ॥ १ ॥
 मृतवत्सा च या नारी कुतो जीवेत्कुतो मृतिः । किं कृतं तु तथा पापं सत्यं वद दिवाकर ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे वैश्यपुत्री शुभानना ॥ ३ ॥
 पतिभक्तिपरा नित्यं पितृमातृसुखान्विता । तथा दत्तानि दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ ४ ॥
 वस्त्रभूषणशय्याभ्यान्त्येवं पतिसहायतः । तथा भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 विडालीघातिनी साभूया पृथा विनतात्मज । मानारी गर्भसंयुक्ता क्षुधार्ता चाश्रमं गता ॥ ६ ॥
 शीतु बालान्मसृता सा चतुर्थश्चोदरे स्थितः । तथा दृष्टं गृहं शून्यं तत्र भाण्डं च दृष्टितम् ॥७॥
 तन्नागता गृहजारी ह्यासनेनापि धातिता । सा मृता गर्भसंयुक्ता मृतं बालत्रयं पुनः ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा सा जातेह हिमालये ॥ ९ ॥
 गौरीमध्यमरूपा सा पतिभक्तिपरायणा । देवद्विजपरा नित्यं व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ १० ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्ता मुखजा भ्रातृसंयुता । धनवाहनमोगादद्या सर्वलोकाप्रियम्बदा ॥ ११ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमयुक्तास्पापकृत् । मार्जारीघातजात्यापाचद्रालकवधादपि ॥ १२ ॥
 सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र मृतवत्सातिदुःखमाक् । लक्षणैरेभिराद्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥१३॥
 कृष्णवर्णा सदुग्धा च तरुणी रूपसंयुताम् । दद्यात्तां विदुषे धेनुं वस्त्रालंकारसंयुताम् ॥ १४ ॥
 निष्कन्द्यं तुवर्णस्य दत्त्वा वेदाङ्गपारगे । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्दुद्वैकादक्षकं जपेत् ॥ १५ ॥
 महादानाष्टकं दत्त्वा पञ्चाशद्विजभोजनम् । एवं कृत्वा स्वगश्रेष्ठ तस्याः पापं व्यपोहति ॥ १६ ॥
 जीवत्युत्रा तु सततं सुखसौभाग्यमाप्नुयात् । त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥१७॥

सप्तत्रिंशन्मिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १८ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यखण्डे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपञ्चमोऽध्यायः ॥ १९६३ ॥

तथा तद्वज्रात्तस्य पुत्रपत्न्योश्च मारणात् । पापादिह महाभाग मृतवत्सः प्रजायते ॥ १३ ॥
 तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् । पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्यात्सुशोभनाम् ॥ १४ ॥
 चतुर्थशिने वस्त्रं च कृत्वा लंकारभूषणैः । विधिज्ञायं ततो दद्याद्भूमिदानं प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नानान्महारुद्रजपादिकम् । द्रोणसंख्यानि घान्यानि सप्तपि परिदापयेत् ॥ १६ ॥
 उमामाहेश्वरं दानं फलस्वर्णेन दापयेत् । दम्पती परिचाप्याथ शतं विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १७ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तां गां दद्यात्तु पयस्विनीम् । य एवं कुरुते तार्क्ष्य तस्य पापं व्यपोहति ॥ १८ ॥
 जीवत्पुत्रश्च दीर्घायुः सुखसौभाग्यवान्भवेत् । अशीत्यब्दमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १९ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्थान्मुनिधेदमितेन्दके । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्सत्यसत्यं न संशयः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चमुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६५ ॥

अरुण उवाच ।

मृदुगर्भा च या नारी कर्मणा केन वाध्यते । एष मे संशयो देव कथयस्व दिवाकर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । यभूव यामुने देशे ब्राह्मणी च पतिमिया ॥ २ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्ता पतिपुत्रवती च सा । तथा दत्तानि दानानि पर्यस्वपि विशेषतः ॥ ३ ॥
 अन्नगोमहिषीवस्त्राण्येव पत्युः सहायतः । अथो भाविवलात्सूतं तथा पापं महत्कृतम् ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणो वेदपाठज्ञः सुशीलः पापवर्जितः । तेन द्रव्यं तथा हेम सस्या हस्ते समर्पितम् ॥ ५ ॥
 पठनार्थं गतो विप्रो नागतः पुनराश्रमम् । तयोपजीवितं द्रव्यं पत्या पुत्रेण वै सह ॥ ६ ॥
 तद्रव्यं ब्राह्मणेभ्यश्च न दत्तं लोभभोहतः । ततो यद्गतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् ॥ ७ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा सा जातात्र हिमालये । गौरवर्गा सुभूपादद्या पतिभक्तिपरायणा ॥ ८ ॥
 धनवाहनभोगादद्या पितृमातृसुखैर्वृता । पुण्यादिदं तथा पापालोभयुक्ताल्पपापकृता ॥ ९ ॥
 प्राग्भवे न्यासहरणादभै नैव प्रमुञ्चति । न्यासापहरिणी नारी मृदुगर्भा प्रजायते ॥ १० ॥
 बहुल्लेखायुता सा स्यादिति वेदविदो विदुः । लग्नस्थाने यदा रादृश्वतुर्थे बावलोकिते ॥ ११ ॥
 जातेर्यं ब्राह्मणी सूत प्राक्पापात्तस्य निष्कृतिः । पाणिष्काणि सुवर्णस्य दश निष्कं तु राजतम् ॥ १२ ॥
 विधिज्ञाय प्रदद्याद्द्विंशतिं दशैर्द्विजैः । ब्राह्मणोद्वाहनं कुर्याद्द्विंशकादशकं जपेत् ॥ १३ ॥
 श्रवणं हरिवंशस्य कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । शतं च भोजयेद्विप्राभ्यां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 या ह्येवं कुरुते तार्क्ष्य मृदुगर्भा विमोचयेत् । ध्रुवं च जनयेत्पुत्रं चिरायुःपितृभक्तकम् ॥ १५ ॥
 त्रितप्तपन्धमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । मुनिवेदमितान्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चमुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६६ ॥

अरुण उवाच ।

आद्ये स्मरे स्वगे वेदे नैव पश्यन्ति खेचराः । तस्य कर्म कथं देव ब्रूहि सत्यं दिवाकर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । पूर्वजन्मनि सा वत्स नीचकर्मसमाश्रिता ॥ २ ॥
 ब्राह्मणी सर्वसंयुक्ताः कर्हाटारूपदेशके । तीर्थयात्राप्रसङ्गेन प्रायेण भवसंयुता ॥ ३ ॥
 बहुभिर्मिलितैश्चोस्तस्या जगद्भूषणम् । तेन कोलाहलो जातः सानार्यबलचेतना ॥ ४ ॥

कृष्टापि कटिवल च लज्जिता सा न मुञ्चति । वर्णक्षेपोदरे इत्वा पतिता सा महीतले ॥ ५ ॥
 तस्या उदरसंस्थस्तु गर्भश्च पञ्चमासिकः । दिनत्रये महत्कष्टं तथा प्राप्तं च दुःखदम् ॥ ६ ॥
 ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यममन्दिरम् । पुण्यपापफलं भुक्ता सा जाताऽन महीधरे ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणी गौरकृष्णा च पतिभक्तिपरायणा । धनवाहनभोगाढ्या पितृमातृमुखान्विता ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभादजात्यल्पपापकृत् । ग्रामभवे गर्भपाताच्च स्वगर्भस्थ विनाशनम् ॥ ९ ॥
 पूर्वजन्मकृतं पापं मुज्यते चेह मानवैः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

वृथा तस्या गृहं धान्यं धन तस्याश्च निष्फलम् । अपुत्राया वद स्वाभिनिष्कृतिं पुत्रसौख्यदाम् ११
 श्रीसूर्य उवाच ।

पलेन तु सुवर्णेन धेतुं कृत्वा सवत्सकाम् । प्रदद्याद् विधिज्ञाय सर्वालङ्कारभूषिताम् ॥ १२ ॥
 श्रवणं हरिवशस्य चैकचित्तेन मानद । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्वैक्रीकादशक जपेत् ॥ १३ ॥
 पञ्चरत्नसमायुक्तं घृतं कुम्भश्च दापयेत् । शतं च भोजयेद्विभान्गा दद्यात्सा पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 या ह्येव कुरुते तार्क्ष्यं सन्तानं लभते ध्रुवम् । जीवत्युवा च दीर्घायुस्त्रिसप्ततिमिताब्दकम् ॥ १५ ॥
 नैवं करोति या मोहाहोभाटा पापशोधनम् । सप्तत्रिंशन्मिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपष्ठपुत्तरनशताधिकसहस्रतम ॥ १९६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्तो देवद्विजपरायणः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ २ ॥
 कार्तिके मथुराक्षेत्रे दीपदानानि भक्तितः । गोभृशरयासनान्यश्ववसनाभरणानि च ॥ ३ ॥
 मातृवैराग्यदुःखेन मृतस्य पितुरादरात् । सहानुगाया मातुश्च गयाश्राद्धानि भक्तितः ॥ ४ ॥
 कृतवान्पितृभक्त्यर्थं पितृभक्तिपरायणः । अथो भाविवलात्सृतं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 द्विजस्य यज्ञविप्रं हि कृतवान्दर्पमोहितः । ततो बहुतिथे काले ॥ गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्ता पापाच्च नरकं तथा । भुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽन हिमालये ॥ ७ ॥
 यमुनायाः पूर्वभागे पुण्यदेशेऽतिविश्रुते । राज्ञा वशे खगश्चेष्ट गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च नातिस्थूलो न सूक्ष्मकः । देवद्विजयुक्ता च भक्तः पित्रनुगस्तथा ॥ ९ ॥
 बहुमृत्युवर्षनैः शयानहुवाहनसंयुतः । देशेदेशेऽधिकाराढ्यः श्रीमान् भोक्ता प्रियम्बदः ॥ १० ॥
 सन्पिबिग्रहसंयुक्तो बहुविद्यासमाश्रयः । राजप्रियो नीतिविज्ञ राजकार्येषु तत्परः ॥ ११ ॥
 राज्ञा हितकारो नित्यं देवद्विजपरायणः । राजार्यैर्ज्यानसून्स्वस्य गणयन्तृणवत्कृती ॥ १२ ॥
 मुरुभक्तो यशस्वी च दम्भलाभविर्वाजितः । पुत्रमित्रकलत्रार्चयुक्तः सर्वजनप्रियः ॥ १३ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी मातुराज्ञाप्रवर्तकः । जन्माज्ञात्पथमे द्यूने शुभकूरविलोकिते ॥ १४ ॥
 संयुते वा पितृस्थाने मेघसंस्थे कलाधरे । कूराविलोकिते सूत स जातो मानवोऽत्र च ॥ १५ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमो पापतः क्वचित् । यज्ञविघ्नकृतात्पापाद्भाल्ये पितृमुखोज्झितः ॥ १६ ॥
 मातृवैराग्यजात्यापास्तप्राप्त्याद्गृहाग्रज । विस्मिन्नोऽभूत्पिता तस्य युवमावे मृतेऽपि च ॥ १७ ॥
 परापवादसंयुक्तः सदा चिन्तासमन्वितः । अनुमीशंकया युक्तो गृध्रेद्योऽतिकोपनः ॥ १८ ॥

मानापमानसाम्येन चित्तकेशसमन्वितः । चित्तस्थित्वराहितो गतागतयनैर्द्युतः ॥ १९ ॥
 वातरुक्संयुतो नित्यं कदाचिच्छूलरोगभाक् । लक्षणैरमिरादयश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २० ॥
 पलैस्त्रिभिः कृताः कार्या ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । तदर्धभित्तिका वाय निजवित्तानुमानतः ॥ २१ ॥
 हिरण्मया यथाकाशः पत्रेषु लिखिताः क्रमात् । यजेत्तल्लिङ्गकर्मन्त्रैस्तान्गन्धाद्युपचारतः ॥ २२ ॥
 विधिना च विधिज्ञाय भक्तिश्चासमन्वितः । प्रदद्याद्विनाशपुत्र पूर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २३ ॥
 रविर्माषमिदो बद्धिस्तथा सूर्यो हिरण्मयः । विघ्नराजश्च कर्तव्यः पलेन च हिरण्मयः ॥ २४ ॥
 वेदविद्भ्यः प्रदेया वै कुटुम्बिभ्यो विधानतः । गायत्रीं दशसाहस्रं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा ॥ २५ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां तथाग्नेर्भास्करस्य च । गणेशस्य च मन्त्रान्वै प्रजपेत्तद्विधानतः ॥ २६ ॥
 ब्रह्मजज्ञानमन्त्रं च विधिवत्संस्तुय्या जपेत् । दोमयेत्तद्दशांशेन दश विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 गां च दद्याद्विधिया स्वर्णालङ्कारसंयुताम् । सक्तर्ता स्वर्णसंयुक्तां युवतीं च पयस्विनीम् ॥ २८ ॥
 सर्पिष्पात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टमनुभिः । एवं निष्कृतिमापन्नः पूर्वपापापनोदिनीम् ॥ २९ ॥
 आर्घिं व्याधिं रिपूणां च भयं नाप्नोति मानवः । सर्वे मनोरथाः पूर्णा भविष्यन्तीह तस्य तु ३०
 चतुस्त्रिंशन्मित्रे वर्षे रिष्टं तस्य न जायते । पञ्चवेदमित्रेन्दे वा भविष्यत्यस्य निश्चयात् ॥ ३१ ॥
 उदरे वातशूलैर्न मृत्विस्तस्य भवेद्दध्नुवम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नाधयो व्याधयोऽपि च ॥ ३२ ॥
 न चारिष्टभयं तस्य न च रोगभयं तथा । शत्रवो विलपं यान्ति सूर्येणैव तमो यथा ॥ ३३ ॥
 मीदने तु प्रतं कुर्यान्मद्गतो मत्परायणः । ग्रहदोषैर्न लिप्येत सत्यं सत्यं न संशयः ॥ ३४ ॥
 महुक्तां निष्कृतिं सूत कृत्वा सम्यग्विधानतः । अश्वत्यसेवर्नं कुर्यादमतिष्ठोपशान्तये ॥ ३५ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सुचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३६ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चमः शतशतशतशतशतशतः ॥ १९६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्विनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजालोमान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरमनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्या विवेष्टितम् । कर्हादाभिष देशेऽम्बष्ठवंशे सगोत्तम ॥ १ ॥
 बभूवेयमतिप्राज्ञा चतुरा गुणशालिनी । धर्मकर्मसमायुक्ता भर्तुर्गदार्णेश्वरता ॥ २ ॥
 धनवान्दन्तभूपादयः दासीदाससमन्विता । प्राग्गर्भपातजाद्रोगाद्वन्धैवापुत्रिणी च सा ॥ ३ ॥
 स्वाश्रितानां द्विजानां च पालनं तत्पदार्चनम् । यकरोत्पथिकानां च प्रपादानमनुत्तमम् ॥ ४ ॥
 तदार्चनं च रुद्राणां पूजनं वै तथा कृतम् । दत्तं द्विजेभ्यो पांथेभ्यो वासांसि च धनादिकम् ॥ ५ ॥
 ददौ सा रुद्रपूजायै सोपस्करमतन्द्रिता । अयो भाविवलत्सुत तथा पापं सुदारुणम् ॥ ६ ॥
 कृतं शूद्रो महाभाग पथिको दुष्टकर्मकृत् । काश्चिदागत्य तद्द्वारं स्थितो दैवनिगन्त्रितः ॥ ७ ॥
 मिलित्वा तेन साकं सा स्वदास्या प्रेरिता सती । विषं दत्त्वा पतिं सूत जवानाज्ञानतो जले ॥ ८ ॥
 युवभावे कृतवती पापं जाराश्रिता सती । पतिघ्नीयं महादुष्टेयेवं लोकैस्तु निन्दिता ॥ ९ ॥
 तथा रुद्रालये सूत दीपनिर्वापणं तथा । कृतं जारोक्तितः पश्चाद्भवती समये तदा ॥ १० ॥

निधनं प्राप्य सा सत क्रिमियुक्तव्रणेन च । पुण्यात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा ॥ ११ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण सा जातात्र हिमालये । पर्णविक्रयिणा वंशे पादजाता स्वर्गेश्वर ॥ १२ ॥
 तुलालग्रे तमोदेवगुरुभ्यां संयुते सुत । द्वितीये ज्ञानिसोमाम्नां संयुक्ते संस्थिते मयि ॥ १३ ॥
 तृतीये संस्थिते चन्द्रे केती सप्तमभावगे । मद्गृहात्सप्तमे भावे चाश्रिते भूमिनन्दने ॥ १४ ॥
 तमसा संवृते दैत्यपृज्ये स्वर्गदुल्लोचन । गौराङ्गी सुस्मितमुखी नात्युच्चा सम्प्रकाशमाक् ॥ १५ ॥
 नातिहस्ता प्रलम्बोष्ठी व्रतानामनुकाक्षिणी । गतमिषोत्सवरता स्नानदानपरा सदा ॥ १६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभपापरता क्वचित् । विषं दत्त्वा पतिं सूत यतः प्राग्जारसंश्रिता ॥ १७ ॥
 निजघान महादुष्टा यन्मय विधवा सुत । सत्यासत्यपौरज्ञानरहिता चञ्चला सदा ॥ १८ ॥
 स्थैर्यमानपरित्यक्ता दृष्टबुद्धनुपपादिनी । गार्हस्थ्यशीलरहिता नानाक्लेशनिवासिनी ॥ १९ ॥
 यतः प्राग्द्रुमवने जाशोक्षया दीपनाशकृत् । एकाक्षी दुःखसंमत्ता दरिद्रा दुर्मनास्ततः ॥ २० ॥
 लोकापवादनन्दार्पयैरन्विता पिशुना तथा । संयुता वातपित्ताभ्यां कचिद्गुणाय पापकृत् ॥ २१ ॥
 हा पते हापतिरिति चिन्तयन्ती सुरमुदुः । क यामि क मरिष्यामि क विष्णामीति वै सुत ॥ २२ ॥
 लक्ष्मणरभिरादया चेत्प्रायश्चित्तं वदामि ते । विष्णोराराधनादत्र व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २३ ॥
 धर्मादन महामाग गङ्गाया उपसेवनात् । प्रयागादिषु तीर्थेषु वासात्प्राप्नोति सन्नतिम् ॥ २४ ॥
 प्रयागे श्रद्धया युक्ता त्रिवर्षं निवसेद्यदि । गतिं शुभां सा प्राप्नोति परमं च शुभां मतिम् ॥ २५ ॥
 एवं या कुरुते सत प्रायश्चित्तमतन्द्रिता । चतुर्विंशतिवर्षान्तं सुखयुक्ताञ्च जीवति ॥ २६ ॥
 गतिं शुभां सा प्राप्नोति यत्र देशे महेश्वरः । प्रायश्चित्तमकृत्वा तु भ्रमते यदि कीदृश्वत् ॥ २७ ॥
 पञ्चोनपञ्चाशद्वर्षं रिष्टमैव विनश्यति । गतिं शुभां सा नाप्नोति विधवा सप्तजन्मसु ॥ २८ ॥
 जन्मादिमरणान्तं वै मया किञ्चित्प्रकाशितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तसुत्तरनशताधिकसहस्रतम ॥ १९७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो क्षुण्ण चास्य विचेष्टितम् । बभूव यासुने देशे शूरसेनाभिधे सुत ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्ता शुभा सा भद्रियाङ्गना । विप्रगोपालनेयुक्ता पशुधान्यधनैर्युता ॥ २ ॥
 पुत्रभ्रातृसुहृद्युक्ता दासीदाससमन्विता । प्रयागे च महातीर्थे राहुग्रस्ते निशाकरे ॥ ३ ॥
 ग्राहणेभ्यो ददौ भूरि वासोधान्यधनादिकम् । तत व्यामत्य पत्या च कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 सहायेनैकत्रेनाथ वृत्तं शृणु स्वर्गेश्वर । सपत्नीवैरभावेन विषेण पतिरेव च ॥ ५ ॥
 मारितो वै प्रयत्नेन घोरं पापं कृतं तथा । अथ काले व्यतीति तु निधनं प्राप्य साऽसती ॥ ६ ॥
 पुण्यात्युष्णफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकानपि । पूर्वपुण्यावशेषेण सञ्जाताऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणानां कुले सा तु धर्मकर्मसमन्विता । गौराङ्गी कृष्णगाम्नी च नात्युच्चा गुणशालिनी ॥ ८ ॥
 देवपूजारता नित्य व्रतानामनुकाक्षिणी । पुण्यादिदं तथा पापाहोभपापरता क्वचित् ॥ ९ ॥
 विषं दत्त्वा तु मतीरं जघान प्राप्यतस्ततः । पतिघ्नीयं महादुष्टा वाल्येऽत्र विधवासुत ॥ १० ॥
 विष्णोराराधनादत्र गङ्गायाउपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ ११ ॥
 धर्मादन महामाग परमं च शुभा गतिः ॥ १२ ॥

१ इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तसुत्तरनशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता या प्रायसात्रापि व्यभिचारिणी । एतस्या निष्कृतिं सूत नैवात्राहं वदामि ते ॥ १॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेश्वर्यायो द्विसप्तत्युत्तराध्यायः ॥ १९७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव याधुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
राजमान्यः सदाचारः शूरो मन्त्रो महापशुः । धनवाहनमोगाहृद्यो ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ २ ॥
सन्धिविग्रहसंयुक्तः स्त्रीपुत्रमुखसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि मयुरायां महास्थले ॥ ३ ॥
कार्तिके शुक्लपक्षे च त्रतिना निपतात्मना । विधिवत्कपिलादानं ब्राह्मणभ्योऽतिभक्तिः ॥ ४ ॥
सुवर्णानि खगश्चेष्ट श्लोकोत्तरविधानतः । प्रतिपदिनतो यावत्पूर्णमा गरुडाग्रज ॥ ५ ॥
पूर्णमायां विधानेन गोघृतेन प्रबोधिताः । समर्पिताः प्रदीपा वै यमुनायां विशेषतः ॥ ६ ॥
स्वस्थानं प्राप्य वै सूत ततः सा क्षत्रियोत्तमा । कृतवान्दारुणं कर्म भाविनोऽर्धस्य वै बलात् ॥ ७ ॥
ब्राह्मणी विधवा हन्ध्या चासीत्तत्प्रतिवेशिनी । युवती बाहुजस्यास्य मन्दिरे चागतागतम् ॥ ८ ॥
कुर्वन्ती तद्गृहे चैकब्राह्मणेन तपस्विना । एकदा देवयोगेन राज्ञोपद्रवभीतितः ॥ ९ ॥
घटस्थं स्यापितं द्रव्यं ततः सा ब्राह्मणी खग । बाहुजं बोधयित्वा तु विपयोगप्रपञ्चतः ॥ १० ॥
ब्राह्मणं घातयामास द्रव्यलोभेन मानद । ततस्तेन क्षत्रियेण ब्राह्मण्या सह कामतः ॥ ११ ॥
भुक्तं तद्ब्रह्ममखिलं घोरं पापमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ १२ ॥
पुण्यापुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा । भुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ १३ ॥
गङ्गायाः पूर्वभागे च पुण्ये च वणिजां कुले । स रक्तकृष्णो मतिमान् राजमान्यः प्रतापवान् ॥ १४ ॥
नातिह्रस्वो नातिदीर्घो न स्थूलो न कृशः सुखी । सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियम्बदः ॥ १५ ॥
धनवाहनमोगाहृद्यो वाग्मी निजकुलग्रणी । पितृभ्रातृमुखैर्युक्तो बहुमित्रसुसंयुतः ॥ १६ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च यशस्वी धर्मनीतिमान् । प्रतिष्ठाकामुकः श्रीमान् राजकार्येषु तत्परः ॥ १७ ॥
परोपकारनिरतो ब्राह्मणातिथिपूजकः । माग्भवे कपिलादानस्त्वंदानस्तथाण्डज ॥ १८ ॥
वीपदानान्मत्सुतायामत्र जन्मनि वै खग । राज्ञीप्रधानवर्गेषु सूर्योऽसी पार्थिवमियः ॥ १९ ॥
पुण्यादेदं तथा पापाश्लोमी पापरतः क्वचित् । मनःश्लेशसमायुक्तो भगवत्पथनैर्धुतः ॥ २० ॥
सदा रिपुभयोद्विग्नचित्तोऽप्राप्तमनोरथः । प्रतिष्ठाभङ्गसन्दिग्धो भानी क्लृप्तश्च संयुतः ॥ २१ ॥
कदाचिद्बहिर्गिरिस्तो विरक्तश्च कदापि च । कौमारे सुखयुक्तोऽपि कैशरे श्लेशसंयुतः ॥ २२ ॥
यूनि मातृमुखैर्हीनः परममनिकायभित् । प्रियम्बदोऽपि बहुभिः शत्रुभिश्चातिदुःखितः ॥ २३ ॥
माग्भवे सुतजायाश्च विधवायाश्च सङ्गतः । सर्वाङ्गव्यथया युक्तस्तथा ब्राह्मणवातनात् ॥ २४ ॥
पापारक्तफरुजा युक्तः कदाचिज्ज्वरानपि । ब्रह्मस्वहरणात्पापात्पुण्यपत्यविवर्जितः ॥ २५ ॥
नातपित्तकफैर्युक्तश्चोपायैश्च भिषक्कृतैः । कदाचिद्दृक्शर्म याति पुनरुत्पद्यते शनैः ॥ २६ ॥
कदाचित्पित्तपांश्वैव कदाचिद्द्वारोगयुक् । सर्वदा श्लेष्मलः सोऽपि श्लेष्मवृद्धियुगण्डज ॥ २७ ॥
सन्दिग्धचित्तो लोकेषु नृपसम्पत्समाकुले । यशस्विताभिवृद्धयर्थं निजसम्पत्तिनाशकः ॥ २८ ॥
स्वजातिमध्ये श्रेष्ठोऽपि स्वजातीयविरोधभाक् । पितृभ्रातृमुखैर्युक्तोऽप्यमीभिः कलहाकुलः ॥ २९ ॥
पूर्वं या स्त्री सहायासीद्ब्रह्मस्वहरणे वधे । सात्र जन्मनि पशौन्द्र ज्येष्ठा मृत्युवत्सं गता ॥ ३० ॥

या स्त्री प्रागस्य भार्यासीत्सा कनिष्ठात्र जन्मनि । साध्वी पतिप्रेया नित्यं देवब्राह्मणपूजने ॥ ३१ ॥
 रता सुशीला सततं पतिशुश्रूषणे रता । ब्रह्मस्वभक्षणान्ता तु मनोदुःखसमन्विता ॥ ३२ ॥
 कदाचिच्चिकीर्षाद्युदरव्यथया युता । पुमपत्याशयाक्रान्ता परापत्यान्विलोक्य च ॥ ३३ ॥
 प्राग्भवे द्वे भगिन्यौ तु धर्मकार्ये सहायिके । जाते तेऽत्र भवे सूत पुत्रौ जातेऽस्य वै खग ॥ ३४ ॥
 प्राग्भवे सदसत्कर्म युवभावे यदार्जितम् । तदत्र तेन वै सूत युवभावेऽनुभूयते ॥ ३५ ॥
 जन्माद्वात्पश्चमे द्यूने क्रूरग्रहविलोकिते । क्रूरखेटैर्युते वापि मत्सुतस्थानगे विधौ ॥ ३६ ॥
 लक्षणैरेभिरादयश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलद्वयेन कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः ॥ ३७ ॥
 पोटशोरूपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः । सम्पत्तौ वै विधिज्ञाय ब्राह्मणाय महात्मने ॥ ३८ ॥
 पलमात्रमितः सोमस्तथा सूर्यो गणेशिता । लक्ष्मीनारायणश्चैव पलार्धेन प्रजापतिः ॥ ३९ ॥
 ब्राह्मणेभ्यः प्रदेया वै पूर्वपापापनुचये । तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुमानतः ॥ ४० ॥
 गायत्रीं दशसाहस्रं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा । सोमसूर्यगणेशानां मन्त्रानष्टाक्षरं जपेत् ॥ ४१ ॥
 ब्रह्मजहानमिति च मन्त्रं तत्संख्यया जपेत् । जुहुयाच्चदशांशेन तिलैस्त्रिमधुरान्दुतैः ॥ ४२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छतं सार्धशतं तु वा । नियुतं पार्थिवानां च शिवानां पूजनं चरेत् ॥ ४३ ॥
 भदिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः । घटं ताम्रमयं कृत्वा पलैः शतमितैः शुभम् ॥ ४४ ॥
 गोवृतेन प्रपूयाथ पलस्वर्णेन संयुतम् । वस्त्रेणाच्छाद्य संपूज्य ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ४५ ॥
 दद्यात् च विधानेन भक्तिश्रद्धासमन्वितः । ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ४६ ॥
 एवं कृते तथा सूत प्रायश्चित्ते मयोदिते । नाथयो व्यापयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ ४७ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येयन्ते सम्पदोऽन्वहम् । पदचत्वारिंशदन्दे तु रिष्टं चापि न जापेत् ॥ ४८ ॥
 रसनागमितायुः स्यादन्ते सप्ततिमाप्नुयात् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ४९ ॥
 पदचत्वारिंशदन्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति । व्याधिग्रस्तो भवेन्निर्यं लभते नैव सन्ततिम् ॥ ५० ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । व्याधयस्तस्य नश्यन्ति सूर्येणैव तमो यथा ५१ ॥
 पुत्रद्वयं स लभते दीर्घायुश्चिरजीवितः । धर्मकर्मसमायुक्तं पितृभक्तं गुणाधिकम् ॥ ५२ ॥
 अथ वा शृणुयाद्भक्त्या हरिवंशं विधानतः । दशावुरया खगश्चेद्द पुरेपापं प्रणश्यति ॥ ५३ ॥
 प्रायश्चित्तं द्वयेऽप्येकं कुर्यात्पापापनुचये । प्रायश्चित्तं विधायाथ गां दोग्ध्रीं समलङ्कृताम् ॥ ५४ ॥
 सवत्सां युवतिं सूर्येमापस्वर्णेस्तु संयुताम् । प्रदद्यात्तां विधानेन ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ५५ ॥
 रुद्रपूजां ततः कृत्वा सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । ततः शुद्धो भवेन्मर्त्यो नात्र कार्या विचारणा ॥ ५६ ॥
 मद्भक्तां निष्कृतिं सूत यो न कुर्याच्च मानवः । तं विद्धि घोरदुरितैराक्रान्तं दैवघातितम् ॥ ५७ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखैरित्यक्रान्तं निरयातिथिम् । जन्मादिभरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ५८ ॥

यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ५९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञदे कर्मविषयाकेऽध्यायीक्षितसंख्यत्वरनशताधिकसद्वक्षतमः ॥ १९७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चैतन्ये महाबाहो शृणु तस्य विवेष्टितम् । बभूव गौडदेशे तु ब्राह्मणो धर्मकर्मवेत् ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः । भुवर्णमोमहीक्ष्ययावत्सनाभरणानि च ॥ २ ॥
 अथो भाविबलामृतं कृतं कर्मातिदारुणम् । एकदा पक्षिशार्दूलं तापसो गृहमागतः ॥ ३ ॥

जतेन्द्रियोऽपि सधनो धनं तस्मै समापेतम् । तीर्थाविगाहनान्ते च ह्यागतः पुनराश्रमम् ॥ ४ ॥
 यनं च प्रार्थितं तेन न च तस्मै स दत्तवान् । चौरिण तदधृतं सर्वं तस्याग्रे भाषितं तदा ॥ ५ ॥
 विश्वासतो गतो योगी शपं दत्त्वा सुदुःसहम् । वंशच्छेदो भवेच्छीघ्रं न पुनर्जीवते शिशुः ॥ ६ ॥
 जन्मजन्मनि ते विप्र वंशच्छेदो भविष्यति । इति तेन खगश्रेष्ठ-शापो दत्तः सुदारुणः ॥ ७ ॥
 तेन विप्रेण तत्सर्वं ब्रह्मस्यं सुक्तमण्डज । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । सुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणो धनधान्यादियुक्तो ज्ञानी प्रतापवान् । नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च गौरवर्णः प्रियम्वदः ॥ १० ॥
 राजमान्यो यशस्वी च देवब्राह्मणपूजकः । प्रतानामनुकांक्षी च भ्रातृमित्रसंस्युतः ॥ ११ ॥
 धनवाहनभोगाढ्योऽखिललोकवशंकरः । धर्मादिदं तथा पापाहोमी पापतः कवित् ॥ १२ ॥
 सिंहलप्रे स्थिते सोमे सुते पापसमान्विते । दूने पापग्रहैरेष्टे ग्राम्ये घटगं धनम् ॥ १३ ॥
 भुक्तं तत्पापतः सूत जात्यास्याने घटोऽभवत् । सुते क्रूरयुते सूत जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ १४ ॥
 ग्राम्ये तापसद्रव्यहरणोऽभवत्पापतः । तच्छापात्पतगश्रेष्ठ सन्तानसुखवर्जितः ॥ १५ ॥
 कैशोरे भ्रातृजनकमुखयुक्तोऽयं यौवने । एकभ्रातृमुखेर्होने जनकस्य सुखेस्तथा ॥ १६ ॥
 रंहितोऽथैन्यसहजसन्तानसुखवर्जितः । सन्दिग्धः शत्रुभीत्या च चिन्ताक्लेशसमान्वितः ॥ १७ ॥
 चातुरीरेण संयुक्तः सदोदरकजान्वितः । कदाचिज्ज्वरयुक्तोऽपि गतागतधनैर्युतः ॥ १८ ॥
 तस्य भ्रातापि रुग्णयुक्तो जायामुखविवर्जितः । भ्रातृपुत्रोऽपि रुग्णयुक्तो वंशस्य क्षतिरीदृशी ॥ १९ ॥
 लक्षणैरिभिराढ्यस्य प्रायाश्चित्तं वदाम्यहम् । निष्कद्वयं सुवर्णस्य ताम्रं शतपलं तथा ॥ २० ॥
 घृतं तथा शतपलं संपूज्य विधिचततः । प्रदद्यादि विधिते हि ब्राह्मणे गरुडाग्रज ॥ २१ ॥
 बल्लिकविधिना आयादुद्रेकादशिर्नी जपेत् । घेतुं दद्याद्विपिज्ञाय सवर्त्ता च पयस्विनीम् ॥ २२ ॥
 शतं च भोजयेद्विमाञ्जशं पञ्चाशदेव वा । एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ २३ ॥
 जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः पितृभक्तं गुणान्वितम् । त्रिसप्ततिमिताब्दायुः स्यदेवं विनतामज ॥ २४ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्ध्यास्य होधन्ते सम्पदोऽन्वहम् ॥ २५ ॥
 नैवं करोति यो मोहालोभाद्वा पापशोधनम् । सन्तानं न लभेत्तापि जन्मजन्मनि दुःखमाक ॥ २६ ॥
 विषदंगामितेऽन्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायाश्चित्ते कृते सूत पुत्रपौत्रसमान्वितः ॥ २७ ॥
 तदग्रे निधनं याति त्रिसप्ततिमिताब्दके । सौम्यायने सिंते पक्षे गङ्गायां नात्र संशयः ॥ २८ ॥
 सद्गतं समवाप्नोति यत्र देवो महेश्वरः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २९ ॥

यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यखण्डे कर्मविपाकेऽध्यायः षतुःसप्तत्युक्तमवशताध्यासहस्रतमः ॥ १९७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विवेष्टितम् । नभूव यासुने देशे वाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृपिवाणिज्ययुक्प्रज्ञो ब्राह्मणातिथिपूजकः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभूशय्यासनान्नाश्वसनाभरणानि च । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 भगिनीपतिघाताख्यं तेन चातिसुदुःसहम् । दन्तोच्छिष्टेन दोषेण पापाणेनाहनसुरा ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वा मृत्युवशं प्राप्तमात्मघातं चकार ह । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ५ ॥

पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः । जातो हि हिमवच्छैले पुण्यकेदारमण्डले ॥ ६ ॥
 ब्राह्मणो धर्मकर्मद्वयो भृत्यदासीमुखान्वितः । स्त्रीपुत्रमुखसंयुक्तो दाताभोक्ता मियम्बद् ॥ ७ ॥
 बहुव्यापावाञ्छ्रेष्ठः सन्धिविशहसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयो बहुग्रामाधिपो धनी ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापस्तः क्वचित् । जन्मलघात्सुखे द्यूने कूर्यहविलोकिने ॥ ९ ॥
 जातोऽयमधिकाराच्च बहुदेवसमन्वितः । वातरुग्युद्धमनोदुःखैर्युतोप्राप्तमनोरथः ॥ १० ॥
 बाल्ये पितृमुद्वेयुक्तः कौमार्ये मुखवर्जितः । अधिकारप्रसङ्गेन निजद्रव्यविनाशकः ॥ ११ ॥
 ग्रामोऽधर्मं सहायोऽस्य सोऽत्र ज्येष्ठमुतः खग । ग्राममेवात्मघाताच्च गतागतधर्नर्णतः ॥ १२ ॥
 अधिकाराद्युतोऽपि स्थात्कदाचिक्तसमन्वितः । अस्थिरामात्यतायुक्तो बुद्धिमान्गुह्यभाववान् ॥ १३ ॥
 पूर्वं यो घातितोऽनेन भगिनीपातिरत्र च । कनिष्ठोऽस्य सुतो भूत्वा पञ्चत्वं प्राप्तवान्खग ॥ १४ ॥
 लक्षणैरभिरादयश्चेत्यायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलद्भयेन कर्तव्यो बाहुजस्तु हिरण्यमयः ॥ १५ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य विधिज्ञाय प्रदापयेत् । तथा सूर्यः प्रकर्तव्यः सुवर्णपलमात्रतः ॥ १६ ॥
 दद्याद्देवदे तच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । गायत्रीं दशसाहस्रं ज्यम्बकन्तु तथा जपेत् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तदशांशेन तिलैराज्यपरिप्लुतैः । सुवर्णामरणैर्युक्तां गां च दद्यात्पयग्विनीम् ॥ १८ ॥
 शतं वै भोजयेद्दिप्रान्तर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । एवं कृते खगश्चेष्ट विधिना पापशोधने ॥ १९ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्याद्दुःखी स्याज्जन्मजन्मनि । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः शतागमितवत्तरम् ॥ २० ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २१ ॥
 इति धीनृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्यायः । पञ्चसप्तत्युत्तरनशताधिकस्तहस्रतमः ॥ १९७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विधेयितम् । सौराष्ट्रे देशके पुण्ये बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 धनवाहनभोगादयो राजमान्यः प्रतापवान् । दद्यानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभूशय्यासनान्नाश्वकसनाभरणानि च । विधिवत्कपिलादानं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ३ ॥
 अयो भाविनलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । कुलीनां युवतीं त्यक्त्वा वेश्यातक्तो भूभूष सः ॥ ४ ॥
 स्वधर्मबोधकान्भ्रातृपितृवृद्धान्गुरुनापि । बन्धयित्वा तु मोहेन पतिताचारवान्स्वयम् ॥ ५ ॥
 निन्दयामास दुष्टात्मा सङ्गत्या गरुडाग्रज । ततो बहुदिये काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः । जातोऽत्र केरले देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ ७ ॥
 दाता भोक्ता दृढांशश्चात्सुखो न लघुर्घृणी । श्यामवर्णो विशालक्षो देवब्राह्मणपूजकः ॥ ८ ॥
 मातृभ्रातृमुखैर्युक्तो धनवाहनभोगभाक् । ग्राममेवाकपिलादानाद्गोभूयन्त्रप्रदानतः ॥ ९ ॥
 पुण्यालु पूजको जातो नरनारायणाग्रमे । सकलैश्वर्यसंयुक्तो दासदासीजनान्वितः ॥ १० ॥
 राजकल्पो धनार्थक्षो धनग्रामाधिपः सुखी । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापस्तः क्वचित् ॥ ११ ॥
 स्वर्तो पतित्रतां त्यक्त्वा ग्रामवेश्यासङ्गने सः । अत्र स्त्रीपुत्रजनकसुखैर्हीनः खगाधिप ॥ १२ ॥
 बाल्ये पितृसुखैर्हीनो दुःखमाकस्मात्किञ्चोरके । यूनि स्वदेशमन्त्यागी देशेदेशे रटन्नपि ॥ १३ ॥
 ग्राममेव गुरुवृद्धांश्च मातृभ्रातृस्वगोत्रजान् । उल्लङ्घ्य पतिताचारचरणोद्भवपापतः ॥ १४ ॥
 तैर्विहीनोऽत्र जनुषि विमोऽपि क्षत्रधर्मभाक् । नैकस्त्रीसंयुतः कामी सत्यवामहितः सदा ॥ १५ ॥
 मनोभयमंशकैः कर्षटः क्रूरकर्मिणः । शत्रुभीत्या च संयुक्तो विधासी स्वजनेष्वपि ॥ १६ ॥

सदा शत्रुभयाक्रान्तः कदाचिद्रोगवानपि । वातरुक्स्तयुतो वृत्ति क्लेशपादमध्यमे धनी ॥ १७ ॥
 वर्षिके वयसि प्राप्ते पुनः श्लेष्मैश्च संयुतः । विमेति निजभृत्यश्च पैशुन्यगुणसंयुतः ॥ १८ ॥
 स्वभृत्यभेदकर्ता च क्रोधयुग्मयसंयुतः । गोपे लग्नेऽन्विगे सोमे द्यूने मन्देऽस्य जन्म तु ॥ १९ ॥
 लक्षणेरोभिरादयश्चेन्निष्कृति कथयाम्यहम् । पलत्रयेण कर्तव्या ब्राह्मणी च हिरण्मयी ॥ २० ॥
 षोडशोरूपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः । देया सा च विधिज्ञाय पूर्वपापापनुत्तये ॥ २१ ॥
 पल्लकेन तथा सोमस्तथा सूर्यो गणेशिता । तथा ब्रह्मामहेशश्च, लक्ष्मीनारायणस्तथा ॥ २२ ॥
 देयाः सम्पूज्य विप्रेभ्यो गाथ दद्यात्पयस्विनीः । गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकं तु तथा जपेत् २-
 सोमसूर्यगणेशानां ब्रह्मेश्वरसुरद्विषाम् । मन्त्राञ्चरसहस्राणि प्रत्येकं प्रजपेत्तदा ॥ २४ ॥
 होमयेत्तद्गङ्गांशिन तिलैराज्यपरिभुङ्क्तेः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छतं सार्धं विधानतः ॥ २५ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः । एवंकृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ २६ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । त्रिपाष्टमितके वर्षे रिष्टं नाप्नोति तस्य तु ॥ २७ ॥
 गजनगमितान्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । नैवं करोति यो मोहाहोमाहाः पापशोधनम् ॥ २८ ॥
 न तस्य गतिरुक्तात्र स्वाधिकारच्युतिर्भवेत् । जन्तुभीत्या समायुक्तो जन्मजन्मनि दुःखभाक् २९
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत्र तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ३० ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्याख्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृङ्गोऽभवन्महामुनि प्राजन्मन्यतिक्रोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्विनिकटेऽगडज ॥ १ ॥
 शृङ्गकन्या त्वनेनैव हृद्या षोडशवर्षिकी । भुक्तातिकामलोमेन चलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चात्र धर्मपुत्रस्य मुक्ता भैरवशासनाः । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागत्रापि च सङ्गरः ॥ ३ ॥
 मथुरामण्डले दिव्ये जातोऽसौ धर्मकर्मवित् । षण्दस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरयः ॥ ४ ॥
 महोत्साहो महाभानी महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्पात्र गङ्गायां पुण्यादत्र शिवाचैनात् ॥ ५ ॥
 भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य सद्गतिः । खनागमितवर्षान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ ६ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ७ ॥

इति श्रीशृङ्गसूर्याख्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । वभूव ग्रामने देशे बाहुजा पतिवह्नुभा ॥ १ ॥
 तथा दत्तानि दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः । कार्तिकयां पौर्णमास्यां वै शशाङ्कग्रहणेऽपि च २ ॥
 भक्ष्यभोज्यानि वस्तूनि मथुरायां खगाधिप । दीपा दत्ता महाभाग धृतेन परिपूरिताः ॥ ३ ॥
 मत्पुत्राः श्रद्धया सूत होक्तोत्तरशतं खग । अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्यस्य वैभवात् ॥ ४ ॥
 देवद्रव्यं द्विजद्रव्यं हृत्वैकदशभिः सह । पूजकस्य स्त्रियौ द्वे च तत्कुमारौ सहोदरौ ॥ ५ ॥
 स्वभ्रातरो पतिश्चैव ह्यन्यौ द्वौ प्रतिवेशिनौ । सर्वैर्मिलित्वा तद्वक्तं देवद्रव्यं खगाधिप ॥ ६ ॥
 घटसंस्थं परद्रव्यं भुक्तं तत्वेज्जलं तथा । स्वामिद्रोहात्मकं पापं दारुणं समुपाजितम् ॥ ७ ॥
 ततो बहुतिथे काले गत्वा तु यमशासनम् । पुण्यात्स्वर्गफलं मुक्ता पापाच्च नरकास्तथा ॥ ८ ॥
 मुक्ता पुण्यावशेषेण सा जातान् हिमालये । गौराङ्गी पतिभक्ता च राजकार्येषु तत्परा ॥ ९ ॥
 नातिस्थूला नातिकृशा नातिह्रस्वा प्रियम्बदा । राज्ञां हितवती नित्यं व्रतानामनुकांशिणी ॥ १० ॥
 प्राग्भवे मथुरायां तु कार्तिकयां पूर्णिमातिथौ । दीपदानात्स्वर्गश्चैव राजमान्ययुता त्विह ॥ ११ ॥

धनवाहनभोगादद्या भूतपदासीमहीयता । चाहुजा स्वर्णभूयाद्भी बहुयामाधिपा तथा ॥ १२ ॥
 प्राग्भवे यः पतिश्चास्याः सोऽत्रापि पतिरीरितः । सुतन्व्यसमायुक्ता राजपत्नी कृपान्विता ॥ १३ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभादद्या स्वल्पपापकृत् । चिन्ताहेदासमायुक्ता गतागतधनैर्युता ॥ १४ ॥
 प्राग्देवद्रव्यहरणात्पुत्रकार्यं निषोजिता । तथा नृपनिर्मुक्तोऽस्ति तत्पापादेव तत्प्रियः ॥ १५ ॥
 प्राग्भवे या सहायासीदेवद्रव्यापहारणे । सास्या ज्येष्ठा मृति प्राप्ता विनतानन्दवर्धन ॥ १६ ॥
 तथैव ये सहायाः स्युः पुरुषाः पापकर्मणि । ते पुत्रा निर्वनं प्राप्ता ये च धर्मं सहायकाः ॥ १७ ॥
 ते पुत्रा अत्र जीवन्ति तत्पत्युः पतमेश्वर । वातपित्तात्मिका नित्यं त्रिकपीडा मुस्युता ॥ १८ ॥
 कदाचिद्रोगयुक्ता च कदाचित्कलहाकुला । कापट्येन समायुक्ता शत्रुभीत्या च दुःखिता ॥ १९ ॥
 मानापमानसाम्येन दुःखिता प्रभुवेशमनि । घटस्थं यत्परद्रव्यं भुक्तं प्रागनया सुत ॥ २० ॥
 घटलभे त्विषं जाता तत्पापात्पुत्र दुःखिता । पश्चात्पापवित्तस्तस्या यतोऽस्तं गतवानिह ॥ २१ ॥
 चाल्ये सुखसमायुक्ता केशीर्यं क्लेशभागिह । युवभावे सुखैश्वर्ययुक्तापि पतमेश्वर ॥ २२ ॥
 पुत्रशोकैः समायुक्ता स्वात्मानमपि नेच्छति । लग्नात्पश्चमके शून्ये शुभैः कूर्गर्विलोकिने ॥ २३ ॥
 जातेर्यं पतगश्रेष्ठ पूर्वपापैस्तु दुःखिता । शंकालः सर्वकार्येषु स्वकीयेषु विशेषतः ॥ २४ ॥
 लक्षणैरेमिरादद्या चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पर्लः शतमितैः कार्यं घटस्तान्नमयः शुभः ॥ २५ ॥
 गोघृतेन समापूयो वृक्षद्वयविभूषितः । सुवर्णादिमिता कार्या महेशप्रतिमा शुभा ॥ २६ ॥
 घटोपरि सुसंस्थाप्य पूज्या सर्वोपचारकैः । विविक्ताय प्रदेया सा सद्यः पूजिताय वै ॥ २७ ॥
 देवस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । अग्रेस्तु प्रतिमा कार्या सुवर्णमितिका शुभा ॥ २८ ॥
 देया वेदविदे सूत पूजिताय महात्मने । दुष्टसद्गतिजात्पापादिमुक्ता स्यात्सगर्वाधिप ॥ २९ ॥
 रवेस्तु प्रतिमा तद्रत्नसुवर्णमितिका शुभा । पश्चात्तत्पलमानेन कुर्यात्तान्नमयं घटम् ॥ ३० ॥
 घृतपूर्णं तत्र सूर्यप्रतिमां स्थाप्य यत्नतः । पूजयित्वा सवस्त्रां तु दद्याद्देवविदे सुत ॥ ३१ ॥
 परस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । महारुद्रविधानेन महारुद्रं प्रपूजयेत् ॥ ३२ ॥
 शतं च भोजयेद्दिपान्गां च दद्यात्पयस्विनीम् । एवं निष्कृतिमापन्ना जीवैतत्तत्तिर्वर्षकम् ॥ ३३ ॥
 न तस्याः पुत्रमरणं नाधयो व्याधयो न च । न शत्रुतो भयं तस्या नापमानमयं क्वचित् ॥ ३४ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च होधन्ते सम्पदोऽब्रह्म । कुवेदमितवर्षं तु रिष्टं तस्या न जायते ॥ ३५ ॥
 पुत्रत्रयं चिरंजीविदेहैव पतमेश्वर । नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ३६ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्याच्चातुर्विध्येन वै सुत । प्रायश्चित्ते कृते सूत महत्सीरूपवती भवेत् ॥ ३७ ॥
 अन्ते सन्नविमोति यत्र देवी महेश्वरी । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते मयोदिते ॥ ३८ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्वादन्ते च निरयं व्रजेत् । मदुक्तां निष्कृतिं सूत कृत्वा भक्त्या समन्विता ॥ ३९ ॥
 सर्पिष्पात्मानमालोच्य भोजयेदिष्टवन्नुमिः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ४० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसूत्रादे कर्मविपाकेऽप्यथोऽष्टसप्तत्युत्तरन वशात्तदधिकसहस्रतमः ॥ १९७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं विद्यया युक्तं स्वाचारं संयतेन्द्रियम् । सर्वशास्त्रप्रवक्तारं प्रतिग्रहपराहमुखम् ॥ १ ॥
 दान्तं कुलीनं धर्मज्ञमनुदेगकरं नृणाम् । अंधोलोमविहीनं च सर्वशास्त्रार्थज्ञोविदम् ॥ २ ॥
 गृहमाहूय भक्त्या तं यथाविधि समर्चयेत् । केयूरैः कटकैर्वस्त्रैर्माल्यैश्चेताद्गुलीयकैः ॥ ३ ॥

. दानप्रकारमाह ।

उदङ्मुखोपविष्टाय विष्णो रुद्रस्य सजिघी । प्राङ्मुखो बोधितो दद्यान्मन्त्रेणानेन धर्मतः ॥ ४ ॥

मन्त्रहीनं न दातव्यं विधिलोपो यतो भवेत् । अतो मन्त्रं प्रवक्ष्यामि पुण्यदं पापहानिदम् ॥ ५ ॥
 शोत्रार्थशर्मनांमान्ताल्पितृन्स्वस्य द्विजस्य च । असावहं समुच्चार्य वदेद्दानगुणास्ततः ॥ ६ ॥
 अभिलापसमृद्धार्थममुकस्मै द्विजाय ते । इष्टदेवस्वरूपाय तुभ्यं सम्प्रददे वदेत् ॥ ७ ॥
 मा मे भवन्तु रोगाश्च ह्यावयो मा भवन्तु मे । नान्तः पीडा च मे काचिन्मानहीनं नमेद्विजम् ८
 गृहीष्व दानमेतद् मम रोगः प्रणश्यतु । इत्युक्त्वा द्विजवर्याय पुजयित्वा विधानतः ॥ ९ ॥
 सर्वदानेष्वभ्यं मन्त्रं वदेद्दानविधानवित् । इति संश्राव्य तं विप्रं मत्स्वरूपं विचिन्तयेत् ॥ १० ॥
 कुशपुष्पाक्षतोपेतं तज्जलं तत्करे क्षिपेत् । इदमो प्रतिगृह्णामि स्वस्ति तेऽस्त्विति कीर्तयेत् ॥ ११ ॥
 अनेन विधिना सत दद्यादानं द्विजातये । ततो दानं गृहीत्वा तु द्विजो दत्त्वाशिर्यं व्रजेत् ॥ १२ ॥
 विमुक्तोऽहमसानीति निरेनास्मीति तं वदेत् । एवमस्तु त्रिरुच्चार्य दत्ताक्षीः प्रतिगृह्य च ॥ १३ ॥
 तस्येष्टमभिसन्ध्यायन्त्रजोद्विप्रः स्वमाश्रयम् । तं व्रजन्तं पुनस्तुत्य रोगी मां हृदये स्मरन् ॥ १४ ॥
 अग्रे नयेति मन्त्रान्ते पुनर्नस्वनसं स्पृशेत् । ततो मामीक्ष्य विधिवत्सर्पिः स्पृश्य यथाविधि ॥ १५ ॥
 मम मूर्तिप्रदानं च शृणु ताक्ष्यं समाहितः । अदृष्टेनावृते देशे विद्व्याद्गोमुखं कृती ॥ १६ ॥
 वर्तुलं पृथुलं गौर्यां गोमयेन शुभाकृति । तत्रोदयगिरिं कुर्याद्रक्तशालीयतण्डुलैः ॥ १७ ॥
 द्रोणेनास्तीर्थवसनं रक्तं श्यामोचरायणम् । गिरेस्तु पूर्वदिग्भागे रथं रजतनिर्मितम् ॥ १८ ॥
 पलेन वा तदर्धेन तदर्धेनाथवा कृतम् । एकचक्रं सप्तचक्रं सप्तधैकेन योजितम् ॥ १९ ॥
 निष्कमानमुवर्णेन तदर्धेनाथ वा खग । मापैः षोडशभिः कार्या मम मूर्तिः सुशोभना ॥ २० ॥
 अग्न्युत्तारेण मन्त्रेण विधिना सम्प्रतिष्ठिता । कर्तव्या द्विभुजा ताक्ष्यं पंकजद्वयधारिणी ॥ २१ ॥
 रक्तक्षौमावृते तस्मिन्त्ये स्याप्य समर्चिता । ततो रथे च संस्थाप्य वर्तुले ताम्रभाजने ॥ २२ ॥
 पलेन वा तदर्धेन तदर्धेनाथवा कृते । तण्डुलद्रोणे संस्थाप्य ताम्रपात्रोपरि स्थिता ॥ २३ ॥
 प्रत्यङ्मुखवाचले स्याप्या रक्तचन्दनचर्चिता । माममिष्ट्य संवीक्ष्य प्रणम्येदमुदीरयेत् ॥ २४ ॥
 नमो विवस्वते तुभ्यं सूर्यायामिततेजसे । प्रणमस्य च दारिद्र्यव्याधिदुःखविनाशिने ॥ २५ ॥
 पुराकृतानां सर्वेषां कर्मणामिह साक्षिणे । तावन्मूर्तिप्रदानेन विषादगुणक्षालिने ॥ २६ ॥
 उल्लाघश्च सुरूषश्च कृतकूरयो भवाम्पहम् । धूलंकृतस्य विप्राय दद्यान्मन्त्रमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

मन्त्रः ।

“ये मां रोगाः प्रत्राघन्ते देहस्थाः सततं दिन । ममः पूषा च सप्ताश्वे द्वादशात्मा त्रयीतनुः ॥
 स्वर्णमूर्तिप्रदानेन प्रीतस्वरीणरस्तु मे” । इत्युक्त्वा विधिवत्ताक्ष्यं देवज्ञाय निवेदयेत् ॥ २९ ॥
 बाढमित्येव तां मूर्तिं गृहीयाद्देववित्तमः । इति संश्राव्य तं विप्रं मत्स्वरूपं विचिन्तयन् ॥ ३० ॥
 कुशपुष्पाक्षतोपेतं तज्जलं तत्करे क्षिपेत् । इदमो प्रतिगृह्णामि स्वस्ति तेऽस्त्विति कीर्तयेत् ॥ ३१ ॥
 सद्यस्तु रोगी दानाच्च दीर्घायुश्च प्रपद्यते । पुण्याहवाचनं कार्यं आह्वणैर्वंदनैः ॥ ३२ ॥
 स विशुद्धे ततः कांस्यपात्रे सर्पिःप्रपूरिते । सहिरण्ये मुखं पश्येद्दस्ते कृत्वा सुयत्नतः ॥ ३३ ॥

मन्त्रमेनं वदन्तो गी स्ववपुः प्रविलोकयेत् ॥ ३४ ॥

मन्त्रः ।

“आज्य त्वमसि तेजोऽसि देवानां प्रियमप्यसि । वीर्यमोजोऽसि सर्वेषां त्वमेवामृतमप्यसि ॥ ३५ ॥
 यदेतदेनः सुमहन्मयातं पूर्वजन्मनि । एनसो व्याधिरूपं यत्ततो मुच्ये सुरप्रिय ॥ ३६ ॥
 सहेभ्रस्तस्य संस्पर्शान्नम्यन्तु दुरितानि मे” ॥ ३७ ॥

इति सम्प्रार्थ्य तत्पात्रं देवज्ञाय निवेदयेत् । ततो मामीक्ष्य सुरभिं देवज्ञानवेदिनः ॥ ३८ ॥
 ब्राह्मणान्प्रणिपत्याय शक्त्या दानं समाचरेत् । भूमिद्रविणवासांसि धेनुं च समलङ्कृताम् ॥ ३९ ॥
 सुरभिं च ततो दद्याद्ब्राह्मणानां विशेषतः । कृताभिपेकः स्वगृहं गत्वा मुञ्जीत वन्धुभिः ॥ ४० ॥
 तस्मिन्दिने स मधुरं गव्येनाज्येन संयुतम् । हविः शुद्धं समशीयात्कद्वम्ललवणीजितम् ॥ ४१ ॥
 पुत्रो वा यदि वा भ्राता पिता वा गुरुरेव च । कर्मकर्तुमशक्यस्य कुर्यात्तन्नाम कीर्तयेत् ॥ ४२ ॥
 इत्येतत्कथितं सूत किमन्यत्पारिपृच्छसि ॥ ४३ ॥

: इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशीत्युत्तरनवशताधिकतहस्रतमः ॥ १९७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सम्भवन्ति निमित्तानि भाविनः कर्मणः पुरा । सुखदुःखमयान्येव देवस्येह वशादिह ॥ १ ॥
 निमित्तशकुनस्वमशरीरेणाद्गतानि च । सुरभी सौरभी नारी वडवामिदमसूतयः ॥ २ ॥
 विकृते दुष्टदिष्टे वा जायन्ते दुःखसूचकाः । ग्रहाणां प्रातिकूल्यं च मनोबुद्धिविपर्ययः ॥ ३ ॥
 विविधोऽतिवलीयोपि विवादोचितकर्मणः । आरम्भोऽपि च कार्याणां कर्मणामयथाविधि ॥ ४ ॥
 सशिल्पे सद्ने चासौ दुष्टादिष्टाद्यशक्नुनैः । कारुण्यमपि देवज्ञमिति विश्रमद्वृपिते ॥ ५ ॥
 धमिचारप्रयोगार्घं तस्योपरि च तेन वा । सुप्रमुक्तं विपर्येति कृत्या करणमेव च ॥ ६ ॥
 इत्याद्यैरितरैश्चापि निमित्तैर्देवनोदितैः । विविधैश्च महोत्पातैः स्वस्वकाले फलमदैः ॥ ७ ॥
 अचेतना स पूर्वं तच्चिरकालानुबन्धयति । कर्म कर्तारमन्वेति वार्यतेऽत्र न केनचित् ॥ ८ ॥
 तान्त्रिकां ये न मन्यन्ते कर्म शाश्वतमीश्वरम् । कालाल्पस्येश्वरस्यैते मायाविभ्रममोहिताः ॥ ९ ॥
 कर्मैव कारणं सूत सर्वेषां सुखदुःखयोः । अपवर्गस्य स्वर्गस्य नात्र कार्या विचारणा ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरनवशताधिकतहस्रतमः ॥ १९८० ॥

अरुण उवाच ।

शल्यं विधिं किमुक्तं तद्गृहस्थं गृहमेधिनः । कथमर्दयति ज्ञातुं शक्यं तत्केन तद्गृह ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शल्यमष्टविधं सूत गृहमध्यगतं नृणाम् । नानाविधानि दुःखानि प्रापयेद्गृहमेधिनः ॥ २ ॥
 यथा तत्ते प्रवक्ष्यामि सद्यः प्रत्ययकारकम् । तुषपाससमङ्गारं तथा भसिततम्भवम् ॥ ३ ॥
 कपालं दारवं चास्थिशकलं चाश्मलोष्ठकम् । शल्यानि देवसंयोगाद्गृहभ्यन्तर्गतान्यपि ॥ ४ ॥
 देवेनोत्पत्त्यमानानां दुःखानामातिकारणम् । भवन्ति सर्वदा सूत भोगकाल उपस्थिते ॥ ५ ॥
 फलान्यपि च ते तेषां प्रवक्ष्यामि पृथक्पृथक् । धनधान्यसमृद्धीनां नाशकृत्तुषसम्भवम् ॥ ६ ॥
 शल्यं येनमगतं सूत तदङ्गे त्वचि दोषकृत् । कुर्यात्तदङ्गे वैकुण्ठमग्निशस्त्रघणादिभिः ॥ ७ ॥
 आयसं कलहं घोरं स्वजनान्यजनेः सह । अङ्गारदावो वाविष्यं दुष्टग्रहगद्गोदिभिः ॥ ८ ॥
 तदङ्गे कुरुते पीडां भयं बद्धैर्दुर्मर्दुः । भस्मव्रजाद्गोपादि वैवर्ण्यं दाहकृन्मयम् ॥ ९ ॥
 कुरुते सततं सर्वैरज्ञानामपि शोषणम् । कपालश्च तद्गृहस्थं नानारोगकरं परम् ॥ १० ॥
 कुरुते विविधां पीडां मृतिमृहपतेरिति । दारवं चार्थनाप्राप्यं भवेव पशुनाशनम् ॥ ११ ॥
 तद्गृहोदवेदाद्यं काष्ठघातनिमित्ततः । अस्थिजं विविधान्रोगान्करोति प्रतिहायनम् ॥ १२ ॥
 गिंशुनां च महापीडां कुर्यान्मृतिमपि ध्रुवम् । अमलोल्लूकजं शल्यं वृत्तमुन्नतमायतम् ॥ १३ ॥
 अदरे कुरुते मर्त्ये प्लीहागुल्मभ्रमावहम् । अन्तर्गतानि चतानि गृहभूमेर्गृहदिशिः ॥ १४ ॥

कुर्वन्ति विविधान्दोषान्वितसौख्यविनाशकान् । प्रत्यक्षं भूर्वाहिर्भागे नानाव्याधिप्रसूचकम् ॥ १५ ॥
 शूल्यं भवति तज्ज्ञेह कथयाम्यतिदुःखदम् । गृहमर्मसु सर्वेषु आरियतं दुःखदोषकृत् ॥ १६ ॥
 कुसुलोलूखलभ्राष्ट्रलोहं लवणभाजनम् । ईषद्ग्राशुचिस्त्रिग्वभाण्डं च भ्रमकृच्च यत् ॥ १७ ॥
 वीमत्सं चातिदुर्गन्धं वस्तुमर्मणि दुःखदम् । विद्वन्मन्तर्वाहिर्भागं कालस्तम्भभ्रमादिभिः ॥ १८ ॥
 विविधान्यतिदुःखानि स्त्रीणां यच्छति तद्गृहम् । अदृष्टान्यपि चैतानि देवज्ञः शास्त्रकोविदः ॥ १९ ॥
 गृहस्थस्याङ्गपीडादिदर्शनेनैव पश्यति । उद्धृत्य तानि विविधचच्छान्तिषु च तत्परः ॥ २० ॥
 प्रथमरोपितमतिर्देवज्ञो विन्दते यदाः ॥ २१ ॥

इति श्रीवृत्तसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकऽध्याय एकाशीत्युक्तजयशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । यभूव यामुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 परोपकारनिरतो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोमृशश्चयासनाच्चाश्वसनाभरणानि च । मथुरायां महाभाग कार्तिके मासि सङ्गतः ॥ ३ ॥
 पौर्णमास्यां विशेषेण दीपाश्च घृतपूरिताः । समर्पिताः खगश्चेष्ट यमुनायां च भक्तितः ॥ ४ ॥
 अथो भाविबलारसूत पापप्रसृपुर्जातम् । यानि भावे खगश्चेष्ट सहायिः पञ्चभिर्द्युतः ॥ ५ ॥
 पुरुषः स्त्रीसहायेन देवद्रव्यापहारणम् । परस्वहरणं चैव कृतं तत्क्षृणु साम्प्रतम् ॥ ६ ॥
 भार्यात्रयं पूजकस्य तत्र द्वाभ्यां समायुतः । देवद्रव्यमशेषं च गृहीतं भुक्तमप्यथ ॥ ७ ॥
 तिसृणां भ्रातृभिः सार्धं शिभिस्तेन दुरात्मना । परद्रव्यं गृहीतं वै लोभमोहसमाकुलम् ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले गत्वा तु यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा ॥ ९ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये । गौरो मध्यमरूपादयो नात्युच्चो न लघुर्धृणी ॥ १० ॥
 राजमान्यः प्रतापी च शूरो भव्योऽत्र बाहुजः । सान्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता म्रियम्बुदः ॥ ११ ॥
 धनवाहनभोगाढ्यो राजकार्येषु तत्परः । भ्रातृपुत्रसुखैर्गुक्तो राज्ञां दीनकरः सदा ॥ १२ ॥
 प्राग्भवे दीपदानाच्च यमुनायां तु भक्तितः । अत्र राजकृपायुक्तो बहुस्त्रीसखभोगभाक् ॥ १३ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभो पापतः क्वचित् । तथा कापट्यसंयुक्तो वातपिताश्रयः सदा ॥ १४ ॥
 गतागतधनैर्गुक्तः क्वचिद्रन्थुवियोगवान् । देवस्वहरणात्पापात्पशुद्रकर्मनियोजितः ॥ १५ ॥
 शङ्कालुः सर्वकार्येषु स्वस्त्रीषु च विशेषतः । प्राग्भवे ये स्त्रियां तस्य देवस्वहरणे खग ॥ १६ ॥
 जाते सहायि ते त्वत्र द्वे भार्ये नियनं गते । सहायाः पुरुषा आसन् येऽस्य प्राग्जन्मनि ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 परद्रव्यापहरणे तेऽत्र पुत्रा स्मृतिं गताः । प्राग्भवे धर्मकार्ये तु येऽस्य साहाय्यमादरात् ॥ १८ ॥
 कृतवन्तोऽत्र ते स्मृत पुत्रा जीवन्ति तस्य तु । चिन्ताक्लेशसमायुक्तो रोगार्तः क्वचिदेव हि ॥ १९ ॥
 जन्माङ्गात्पथमे दूने शुभैः कूरिर्बिलोकिते । सप्तमे भावके कूरि दिग्देष्टे खगाधिप ॥ २० ॥
 युते वा स्त्रीद्वयं नष्टं शुभैर्नैकैः संयुते । दृष्टेनैवात्र जनुषि जीवत्येव न संशयः ॥ २१ ॥
 पुत्रभावे शुभैरेव दृष्टे पथमिरादरात् । जीवेयुः पञ्च पुत्रास्तु यावद्भिः क्रूरखेचरैः ॥ २२ ॥
 तावन्तो नियनं याता विनतानन्दवर्धन । लक्षणैरेमिरादयश्चेत्यायश्चित्तं वदान्यहम् ॥ २३ ॥
 पक्षेः शतभित्तैः कार्या घटस्तात्रमयः शुभः । मोघृतेन समापूर्वां वस्त्रद्वयविभूषितः ॥ २४ ॥
 सुवर्णाद्भिमिता कार्या महेशप्रतिमा शुभा । घटोपरि सुसंस्थाप्य पूज्या सर्वोपचारकैः ॥ २५ ॥
 विविज्ञाय प्रदेया सा सघटा पूजिताय वै । देवस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २६ ॥
 अप्रेरतु प्रतिमा कार्या सुवर्णभित्तिका शुभा । देया वेदविदे स्मृत पूजिताय महात्मने ॥ २७ ॥

दुष्टसङ्गतिजातपापादिमुक्तः स्यात्सगाधिप । खेस्तु प्रतिमा तद्वसुवर्णमितिका शुभा ॥ २८ ॥
 देया वेदविदे सूत पूजिताय महात्मने । दुष्टसङ्गतिजातपापादिमुक्तः स्यात्सगाधिप ॥ २९ ॥
 पश्चाद्गणपलमानेन कुर्यात्ताम्रमयं घटम् । घृतपूर्णं तत्र सूर्यप्रतिमां स्थाप्य यत्नतः ॥ ३० ॥
 पूजयित्वा सर्वत्र तु दद्याद्देवविदे सुत । परस्वहरणात्पापान्मुच्येत नात्र संशयः ॥ ३१ ॥
 महारुद्रविधानेन महादेवं प्रपूजयेत् । शतं च भोजयोद्धिमान्गां च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ ३२ ॥
 एवं निष्कृतिमापन्नो जीवेच्चाशीतिवर्षकम् । न तस्य पुत्रमरणं न स्त्रीमरणमेव च ॥ ३३ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येयन्ते सम्पदोऽन्वहम् ॥ ३४ ॥
 त्रिपष्टिमितिके वर्षे रिष्टं तस्य न जायते । नैवं करोति यो मोहालोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ३५ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्याच्चातुर्विधेन वै सुत । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३६ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सुत तन्मच्छास्त्रादिलोक्येत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यवादे बर्मविपाकेऽध्यायो ब्रह्मश्रीपुत्ररजशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव वर्षे देशे पादजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृषिवाणिज्यनितो ब्राह्मणातिथिपूजकः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 युवभावे खगश्चेद् ब्राह्मणानां सहायतः । अथो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 वनन्तु उवाचितं तेन क्षेत्रीकरणहेतवे । वनजीवास्तथा दग्धाः पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुविधे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
 जातो गोदावरीदेशे ह्यष्टयोजनसम्मिते । स तु मध्यमरूपाढ्यः श्यामवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 नात्सुब्धो नातिदीर्घश्च पितृमातृमुखैर्युतः । मियवाबहुमित्रश्च ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ ७ ॥
 व्रतानामनुकांक्षी च तीर्थयात्रापरो नरः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 निर्धनो बन्धुहीनश्च स्त्रीपुत्रसुखवर्जितः । देशदेशे रटन्भ्रान्तः पूर्वपापात्सगाधिप ॥ ९ ॥
 लक्षणैरभिराढ्यश्चेत्प्राप्यश्च तं वदाम्यहम् । वनदेवी तथा कार्या सुवर्णमितिका शुभा ॥ १० ॥
 तदर्धमितिका वापि निजपित्तानुसारतः । सम्पूज्य भक्तियुक्तेन मनसाह्युपचारकैः ॥ ११ ॥
 विधिज्ञाय प्रदेया सा पूर्वपापापनुत्तये । गोदावरी ततः स्नायान्मृगगैर्वाग्नि भक्तितः ॥ १२ ॥
 एवं कृते भवेत्सुत पूर्वपापप्रणाशनम् । धनवान्यसुखैर्युक्तः पुत्रवानिह जायते ॥ १३ ॥
 नैवं करोति यो मोहालोभाद्वा पापशोधनम् । चतुर्विंशन्मिते वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १४ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुःशीतिमितवत्सरम् । कर्मे राहावयं जातो मीनस्थे निधनं भवेत् ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यवादे बर्मविपाकेऽध्यायो ब्रह्मश्रीपुत्ररजशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यासुने देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 राजमान्यः प्रतापी च धनपुत्रसुखैर्युतः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभूशस्यासनानि मयुरावा विशेषतः । अथो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणी धर्पिता तेन कामलोभेन मोहिता । पतिव्रता स्वभार्या वै त्यक्ता पापाधिया खग ॥ ४ ॥
 ततो बहुविधे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
 दिमाहये पुण्यदेशे जातोऽग्र मुखजोऽधुना । नात्सुब्धो नातिदीर्घश्च गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥

देवब्राह्मणभक्तश्च विद्याभ्यासरतः सुखी । राजमान्यः सुताकस्त्यमातिः सर्वभियम्बदः ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कचिद् । चिन्ताह्रिदासमायुक्तो स्वल्पवित्तेन संयुतः ॥ ८ ॥
 बाल्ये पितुः मुखेहीनो दुःखभाक्तकिशोरके । प्राग्भवे स्वस्त्रियास्त्यागादत्र स्त्रीपुत्रवर्जितः ॥ ९ ॥

ब्राह्मणी धर्पणात्पूर्वं वातामयमुपीडितः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

लक्षणं वद विश्वात्मन्ब्राह्मणस्त्रीनिपेविणः । सर्वाङ्गवेदनार्तस्य जन्तोर्नुजिबृक्षवा ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि द्विजस्त्रीमभिजगमुपः । लक्षणं निष्कृतिं चापि ययावादिधिनोदिताम् ॥ १२ ॥

ययायया तस्यै कमान्कुमतीर्द्विजयोपितम् । अकामयत्तदस्य स्यादिह बुद्धिविपर्ययः ॥ १३ ॥

विविधो लिङ्गो व्याधिर्महदृष्टान्तिपूर्वकः । आलिङ्गयेद्यथा बुद्ध्या बाहुभ्यां तद्भुजान्तरम् ॥ १४ ॥

तदस्य बाहुहत्क्रोडस्तम्बयुक्तीश्वेदना । जलुजर्वाग्निशृङ्गेषु विविधा वातजा रुजः ॥ १५ ॥

मिथ्यापवादनाच्छंका नानान्नेष्वरुचिर्भवेत् । धनस्योपचितस्यापि भवेद्य व्ययो मृषा ॥ १६ ॥

अङ्गेष्वस्त्वृषता दुःखात्तोदभेदादिकार्तरः । अङ्गानामप्रसारित्वं श्रीवापृष्टत्रिकग्रहः ॥ १७ ॥

दक्षयुश्च शिरस्तापः शूलः शोकः कचिच्छचित् । अङ्गशोपोऽथ वैमिदधं कुक्षितोदोदसृक्च्युतिः ॥ १८ ॥

वातान्मुञ्चविहृतसर्गो वैषम्यमतिकोपिता । लक्षणैरेभिरादयश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १९ ॥

सर्वाङ्गवेदनार्तिश्च देवतोक्तविधिं चरेत् । मुदिष्टे समनुग्राप्ते विष्टिपाताद्यदृषिते ॥ २० ॥

निष्क्रेण शुद्धवर्णस्य सुवर्णस्यायकल्पयेत् । तदर्धमितकेनापि निजविचानुसारतः ॥ २१ ॥

स्त्रियाः प्रतिहृतिं रम्यां मूर्तुपां गुणशालिनीम् । अलंकृतां स्वर्णमयैर्भूषणैर्मणिर्मालिकैः ॥ २२ ॥

दूकूलवासीनी पुष्पस्रग्भिः सम्भूषितां शुभाम् । तिलद्रोणाचले शुकुङ्गवने स्वासने न्यसेत् ॥ २३ ॥

ततः प्रतिष्ठितप्राणां तस्मै तां प्रतिपादयेत् । तदग्रंजलिमाधाय तिष्ठन्मन्त्रमिमं वदेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया गच्छतो बालां प्रवलेनाङ्गपीडया । श्रद्धया ज्ञानतः सम्पद्महापापमनुष्ठितम् ॥ २५ ॥

तेन पापेन गात्रेषु वातपीडा मुहुस्तरा । जाता तत्पापनाशाय सौवर्णां योषिदाकृतिम् ॥ २६ ॥

प्रवच्छामि च तां तुभ्यं मम पापं व्यपोहतु ” ॥ २७ ॥

त्रिवेदेन ततो विमस्तयेवास्तिवति त्रिवेदेन । प्रणिपत्य पुनर्भक्त्या प्रादक्षिण्यं परीत्य च ॥ २८ ॥

अग्रे नयेति मन्त्रेण विसृज्यनं स्वगाधिप । ततोऽन्यानपि विप्रान्त भूरिद्रविणदानतः ॥ २९ ॥

सन्तोष्य विविधैर्दानैर्भोजयेत्सुसमाहितः । एवं निष्कृतिमापन्नः पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ ३० ॥

न तस्य वातजा पीडा नाधयो व्याधयो नच । न शत्रुतो भयं तस्य न दारिद्र्यभयं कचिद् ॥ ३१ ॥

चतुस्त्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टे तस्य न जायते । स्त्रीपुत्रमुत्तयुक्तः संशिरं जीयात्स्वगाधिप ॥ ३२ ॥

त्रिसप्तवन्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । नवं करोति यो मोहलोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ३३ ॥

रिष्टेनैव विनाशः स्याज्जन्मनन्मानि दुःखमाह ॥ ३४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूयस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाकेऽन्यायधनुर्शीसु चरन्तवशात्तापिकस्तद्वस्तवः ॥ १९८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव गौडदेशे तु ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥

दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वर्षिं च शक्तितः । अथो भाविवलान्मृत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥

क्षेत्रीकरणहेतवर्थं ज्वालितं वनमद्भुतम् । वनजविस्तयया दग्धा मृयांसोऽपि विहङ्गमाः ॥ ३ ॥

पञ्चभिर्मलितस्तद्रेपापमुग्रमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुण्यात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ५ ॥
 गौरो भव्यो महोद्गोनी नात्युच्चो न लघुवृणौ । सन्निविष्टहसंयुक्तो सर्वलोकोप्रियङ्करः ॥ ६ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च राजकार्येषु तत्परः । स्त्रीपुत्रसुखसंयुक्तो बुद्धिमान्निप्रपदर्शनः ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । मिथ्याभिर्शंसनैर्युक्तो चाल्धे पितृमुखोत्तिष्ठतः ॥ ८ ॥
 काष्ठधेनू सुसंयुक्तो निर्धनो नीतिमानपि । प्राग्भवे वनदाहे तु ये स्युस्तस्य सहायकाः ॥ ९ ॥
 तेऽत्र जन्मनि भोः स्रुत पुत्राश्च निधनं गताः । कदाचिद्रोगसंयुक्तो वातपित्तमकः सदा ॥ १० ॥
 कीटलगे तु सञ्जातो रग्नात्यश्चमगो ह्यपः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ११ ॥
 विनीता सत्त्वसम्पन्ना देवद्विजपराऽभवत् । परं सन्तानदुःखार्ता न रतिं हि लभेत वै ॥ १२ ॥
 कदाचिदैवयोगेन मतिस्तस्याः शुभाऽभवत् । जगत्कारणमीशानं पुत्रकामा ह्यभूजयत् ॥ १३ ॥
 अतन्यभावेन जपं गिरिजायाश्चकार वै । कालेनाल्पेन सा सुभूः पुत्रयुक्ता बभूव हि ॥ १४ ॥

ईश्वरस्मरणं सर्वसिद्धिदं परिकीर्तितम् ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्याय प्रचारीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव यामुने देशे क्षत्रियोऽतिविवर्क्षणः । धनादयः सुन्दरः सौम्यः पुत्रपौत्रादिमंयुतः ॥ १ ॥
 जलधेनुप्रदानं हि कृतवान्भक्तितत्परः । शिवस्य देवदेवस्य पूजाकर्मणि तत्परः ॥ २ ॥
 अथो भाविनस्तसूत कृतं कर्मातिदारुणम् । परस्त्रीसुरतं चक्रे परनिन्दा च दुःखदाम् ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा ॥ ४ ॥
 शिवपूजनजात्युण्यास्त जातोऽत्र हिमालये । पुण्यदेशे च गङ्गाया पादजो धनवान्सुखी ॥ ५ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च लोभी पापरतः क्वचित् । स रक्तगारो मतिमान्प्रान्धवैः संयुतस्तथा ॥ ६ ॥
 व्याभिचाररतश्चैव निन्दकः पापबुद्धिमान् । बहुपुत्रैश्च संयुक्तो कुण्डजातिस्त्वसौ रग ॥ ७ ॥
 कदाचिद्वातरोगेण जाष्ठरेण च पीडितः । लक्षणैरभिरादयश्चैव प्राप्यश्चित्तं वदामि ते ॥ ८ ॥
 द्रोणद्वयप्रमाणं हि लवणं विदुषे ददेत् । सालङ्कारा सवत्सा च गा च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ ९ ॥
 यः करोति नरो मोहात्प्राप्यश्चित्तं स्वगेश्वर । चत्वारिंशन्मिमे वपं प्राप्नोति निधनं ध्रुवम् ॥ १० ॥
 जन्मादिमरणान्तं च स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं स्रुतं तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ११ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९८६ ॥